BORTNYIK ÉVA

LEOPOLD BLOOM GALÉRIA

Szombathely Petőfi S. u. 38. Virágbolt mellett

4 x 1

BORTNYIK ÉVA CSUTAK MAGDOLNA MEGYIK JÁNOS SZABÓ NÓRA

KIÁLLÍTÁSA 1996 JÚNIUS 1-TŐL JÚNIUS 22-IG MEGTEKINTHETŐ

HÉTFŐTŐL SZOMBATIG 10-16 ÓRÁIG MEGNYITÓ 1996 JÚNIUS 1-ÉN 17 ÓRAKOR

Bostnyik Éva (festő)

Illegalista nő c. műve említve.

Hét, 1974. jún. 21. 5. evf. 25 sz. 6 p.

Bortnyik Éva (festő)

1974-ben Sepsiszentgyörgyön Jakabos Imolával, Péter Jánossal és Tornyai Józseffel közös műtermet kaptak.

A Hét, 1974. jún. 21. 5. évf. 25 sz. 6 p.

BORTNYIK Éva *141*
Kolozsvár, 1945. február 15.
IA Képz. Főisk. Kvár, festő
(Az 1970-es évek közepétől Bécsben él.)

Banner Erdély

rhuzamosan haladt a korabeli refor-
t végbe, amikor a pápaság az itá-
é emelkedve, s a német-római csá-
ől sikeresen kitérve, egyre nagyobb
és ezzel a tekintéllyel élni tudott
ekében a közben végbement, fájdal-
s /1054/ ellenére. A püspökök mind
ápához szentté avatások esetében,
ehet a törvény szigora ezt még nem

et jelent a kanonizációk terén. Ér-
ogy az első magyar szentté avatás
Hartvik-féle legenda szerint - a
legalábbis tudtával történt; ugyan-

Bortnyik Éva
Kiállítás a Térd Galériában

Magyar Nemzet 1985. V. 23.

Tisztelettel meghívjuk Önt a Magyar Képzőművészeti Főiskola
Barcsay-termébe
(1062 Budapest, Andrássy út 69-71.)

T.Bortnyik Éva
/Ausztria/

"REND ÉS KÁOSZ"

FÉNYINSTALLÁCIÓINAK
kiállítására

az installációk Tubák Csaba /Ausztria/ közreműködésével jöttek létre

Megnyitó: 1993 április 23-án, pénteken 18 órakor
Bevezetőt mondanak: Maurer Dóra és Vári Attila

A kiállítás 1993 május 5-ig naponta 10-18 óráig,
szombaton 10-13 óráig tekinthető meg, vasárnap zárva.

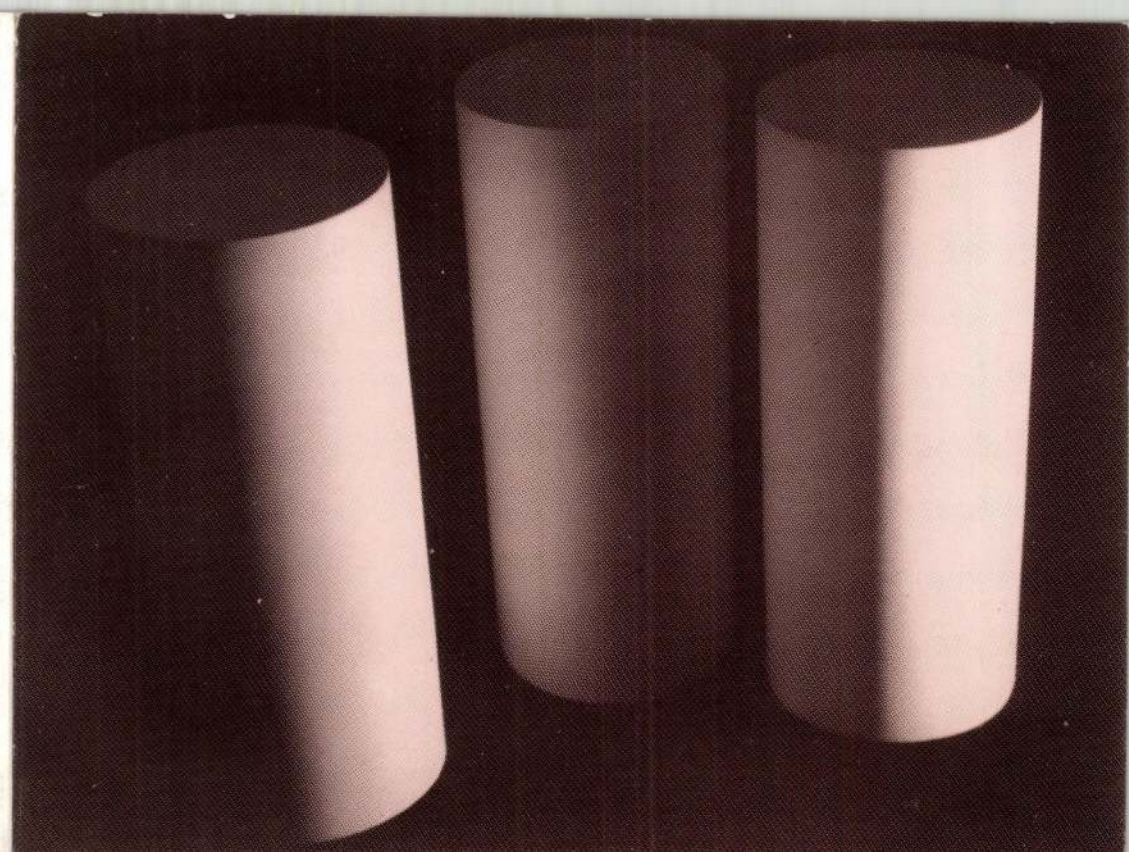

Bortnyik Sándor



Bortnyik Sándor: Mona Lisa a XX. században. 1964.

Oelmedes Anna
A szocialista lyszőművészet mozgában
Bp. 1975 Kossuth

Raszler Károly: 1956. október. 1957—58.

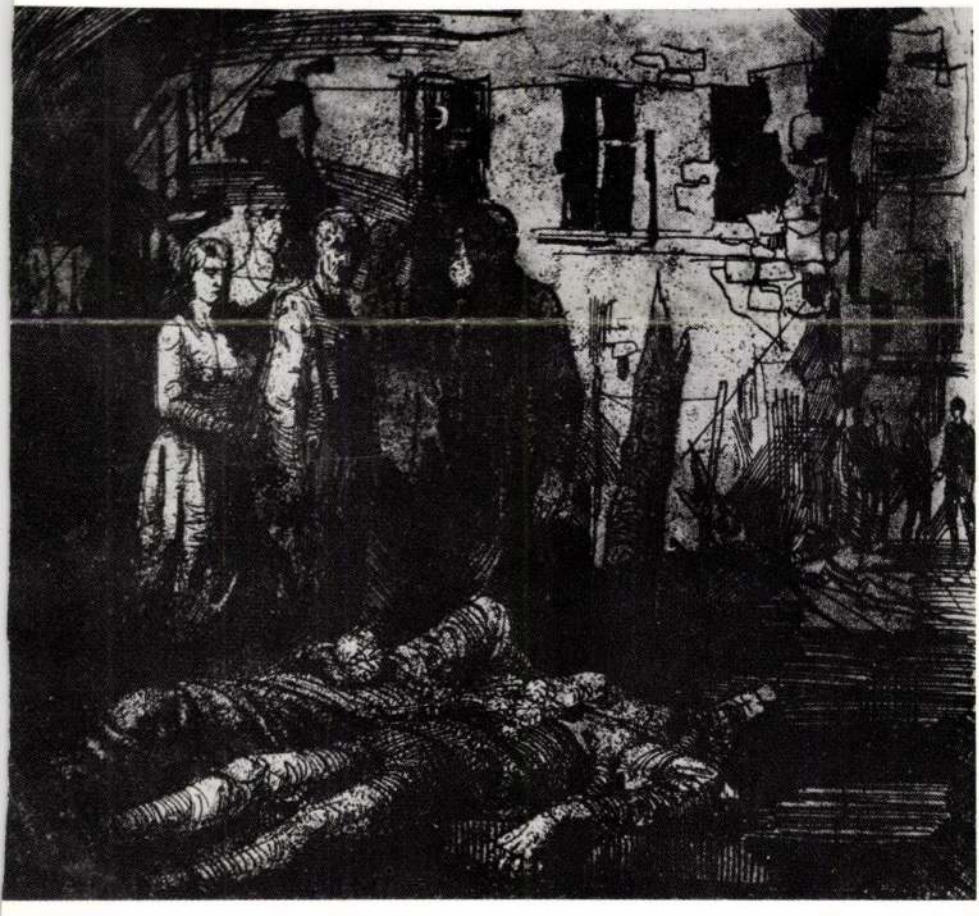

Bortnyik Sándor

-

Magyar képzőművész küldöttség
érkezett Prágába

"agyar Nemzet
1950.VI. éf. 273
Széch. vt.

Bortnyik Sándor

Wüstz Ádám tanára volt a
Képzőművészeti Főiskolán

Aradi Wóra, Rozványi Mária: E. Domanovszky Maler, J. Kerényi
Bildhauer, Á. Wüstz Graphiker, Ausstellung, Wien, 1965.

20.-

Bortnyik Sándor

1915-ben tervezte első plakátját az Újság c. napi-
lap részére.

A Hét, 1973. jól. 13. 4. evf. 28 h. 10 p.

Bortnyik

Vörös csillag, 1918

Három, vörös csillagos zászlót tartó férfialak a Ma egyik illusztrációja.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974 212.o.

Bortnyik Sándor

„Magyar Bauhaus"-ban végzett tanulmányokat és 1928-ban egyéves kiállítása volt Vásárhelyi Viktor /Vasarely Victor/-nak.

Fehér Márton: Prominent Hungarians Home and Abroad, München, 1966. 334 l 310 p.

8) Borbíró Sándor
festő

14. A próféta. 1922. Olaj, vászon. 80 x 70
cm. A művész tul. Repr.

15. Kovácsok. 1921. Olaj, vászon. 98 x 74
cm. A művész tul. Repr.

Borbíró L: Borbíró [redacted] 29.
Cooning 1971.

g) Bortnyik

festő

16. Kompozíció / Képarchitektura / 1921.

Tus, hártyapapír. 310 x 224 mm.

Heresy Irénné tul. Repr.

A. Kompozíció / Képarchitektura / 1921.

Bortnyik: B. S. 29.
Cosmos 1971.

10) Bortnyik Sándor
festő

Sablonnyomás. 28,6 X 21 cm - tlevesy

Iránné Tul. Repr.

18. Kompozíció / Képarchitektúra / 1921

Sablonnyomás. 28,6 X 21 cm. tlevesy

Borbély: B.S. 29.

Corvina 1971.

") Bortnyik Sándor
festő

Heresy Iránné tul. Repr.

20. Olvasó férfi a kávéházban. 1921

Gouache, karton. 66 X 50 cm. Né-
metországi magángyűjt. Repr.

Borbély: B. S. 29.
Corvina 1971

R) Bortnyik Sándor
festő

21. Női arckép 1921 Olaj, vászon.
98 X 69 cm. Dr. Gáspár Endréné tul.
Repr.

22. Mértani kompozíció 1922. Vízfestmény, papír. 363 X 255 mm. MNG.
Repr.

Borbély: B. S. 29.
Corvina 1971.

(2)

B) Bortnyik Sándor
festő

23. Lámpagyújtó 1921. Olaj, vászon.
50×60 cm. MNG. Repr.

24. Benzélet lámpával 1923. Olaj,
karton. 54,5×45 cm. Németh Sándor
Borbély: B. S. 29.
Corvina 1971.

14) Bortnyik Sándor
festő

magángyűjt. Repr.

25. Képarchitektúra két formával.
1924. Vízfestmény, papír. 162 X 220 mm.
Herczeg Ivánné tul. Repr.
Bibliography: B.S. 29.
Corvina 1971.

15) Bortnyik Sándor

festő

26. Kompozíció térben 1923. Olaj, vászon. 46 X 60 cm. Museum of the McCrory Corp. New York. Repr.

27. A zöld szamár 1924. olaj, vászon.
Borbély: B.S. 29.
Corvina 1971.

16) Bortnyik Sándor
festő

60 X 55 cm. MNG. Repr.
28. Új Alkím. 1924. Olaj, vászon.

48 X 35 cm. MNG. Repr.
29. Új Éra. 1924. Olaj, vászon.

Borbély: B. S. 29.
Corvina 1971.

17) Bortnyik Sándor
festő"

49 X 39 cm. MNG. Repr.

30. Konstrukció 1925/?/ Olaj, karton.
45,4 X 65,5 cm. Németországi magán-
gyűjt. Repr.

31. Klári 1926. Olaj, rászon. 68 X 55 cm.
Borbély: B. S. 30.
Corvina 1971.

18) Bortnyik Sándor
festő

MNG. Repr.

32. Géplovag. 1928. Olaj, vászon 80,5 x 70,5
cm. A műrész tul. Repr.

33. Huszadik század 1927-1937. Olaj,
Bortély: B.S. 30.
Corvina 1971.

19) Bortnyik Sándor

festő

vászon. 85 X 75 cm. A művész tul.

Repr.

34. Modiano 1928. Plakát. 125 X 95 cm.

Repr.

35. Igaz mérleg védjegyű porosz szén. 1928.

Plakát. 186 X 63 cm. Repr.

Borbély: B. S. 30.

Corvina 1971.

20) Bortnyik Sándor

festő

36 Futó-szén 1931. Plakát. 123,5 X 95 cm.
Repr.

37. Strandon. Gouache 38,5 X 30 cm. Dr.
Mihályfi Ernő tul. Repr.

38. Kórházudvar 1938. Olaj, vászon. 60X80 cm.
Borbély: B. S. 30.
Corvina 1971.

21) Borthyik Sándor

festő

† münchi tul. Repr.

39. Parasztember arcéval 1935. Olaj; karton.

98 X 69,5 cm. Borbély család tul. Repr.

40. Fáradt emberek 1939 Olaj, vászon.

Borbély: B.S. 30.

Corvina 1971.

(24)

22) Bortnyik Sándor
festő

60 x 80 cm. A műrész tul-Repr.

41. Olvasó férfi 1940. Olajtempera, papír. 36,8 x 29,5 cm. MNG. Repr.

42. Vándorciskusz 1943. Olaj, vászon.

Bortnyik: B. S. 30.

Corvina 1971.

(25)

23) Bortnyik Sándor

festő

63,5 x 95 cm. A művén tul. Repr.

43. Vándorcirkusz – Nyugó bűvölőnő

1943. Olaj, tempera, karton 57 x

x 41,5 cm. A művén tul. Repr.

Borbély: B. S. 30.

Corvina 1971.

TÁRSADALMI SZEMLE

VILÁG
PROLETÁRJAI,
EGYESÜLJETEK!

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA

6

XXIV. ÉVFOLYAM, 1969. JÚNIUS

1021

Bortnyik Sándor: Kubikosok

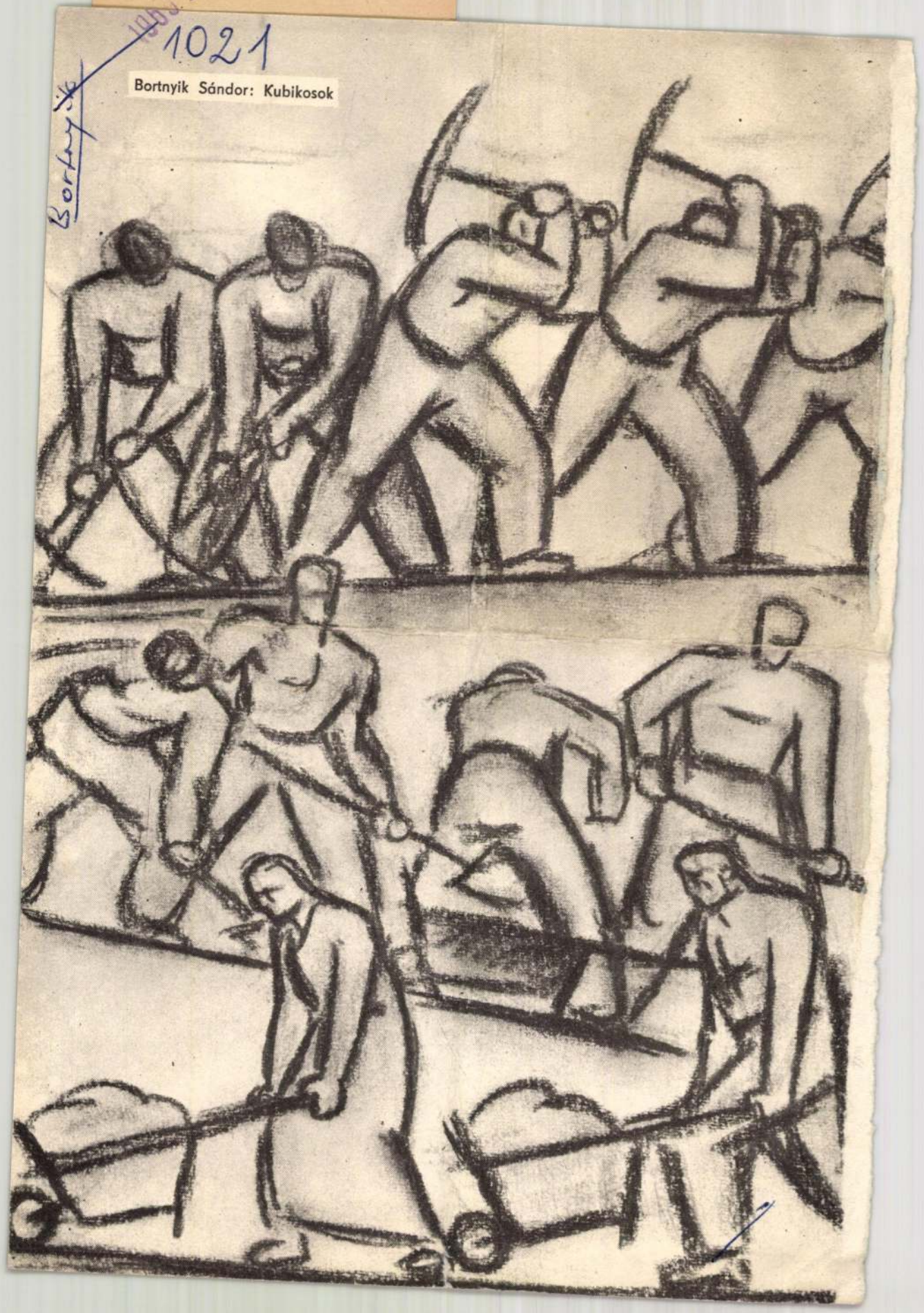

Bortnyik Sándor

Kórházkert, olaj

"A Magyar Művészetért" Képzőm.Kisl.Kar.
Műcsarnok, 1940 Dec.15 - 1941 Jan.12. 16.1.

1/.

Bortnyik Sándor, festöm.
Képzöm. Föisk. Föigazgatója.

Festöi humorához az ösztönzést Karinthy Frigyes "Igy irtok ti!" c. müvétöl kapta. Magyarázatképpen B.S. azt mondta, h. a régi festök müvei már-már elsüllyednak a feledés, homályába. Talán érdemes volna ezeket felfrissiteni. Es megfestett mester-müveket külföldi és hazai nagy kortárs mesterek modorában.

Gergely Vilmos: "Korszerüsitett sorozat kusok" ava
"Igy festetek ti!"
Uj Magyar Képtár/Egyetem-u., Károlai Palota.
? Müvelt Nép ? 1954. dec.

MDK

Bortnyik Sándor

Világrendőr.	Olajf.
Géplovag.	"
Huszadik század.	"
Tér és ember.	"

Nemzeti Szalon 1929.jan. Kut.Kiáll.Kat.

3/. MDK

Bartnyik Sándor festőr.

Mme Lisa az Arles-i postaresternö" Van Gogh
ecsetkezelésében jelenik meg.
Czóbel Béla"Lizá-ja" és Barcsay Jenö"Liza Szent-
endrén" c. képe a két magyar festö renek alkotá-
sa /lehetne/.

Gergely Vilmos: "Korszerüsitett Klasszikusok" ava
"Igy festetek ti!" Szatirikus sorozat.
Uj Magyar Képtár/Egyetem-u.,Károlyi Palota.
?Müvelt Nép? 1954. dec.

4/. M.DK.

Bartnyik Sándor, festőm.

Tizian "Lavinia"-ja Picasso két különböző korszakát ihlette meg. Mind a két kép "Hamisitatlan" Picasso. Három repr. az egyik az eredetik, a másik kettő B.szatirikus változata Picasso modorában. B.S. karikatura gyüjteménye, mely 27 képből áll, a Szovjetunioban is most bemutatásra kerül.

Az egyik kép cime:" Lavinia mint monstrum".
A másiké: "Lavinia torsica".

Gergely Vilmos: "Korszerüsitett Klasszikusok" avag
"Igy festetek ti!" Szatirikus sorozat.
Uj Magyar Képtár/Egyetem-u., Károlyi Palota.
1954. dec.
: Művelt Nép?

Bortnyik Sándor

metronet (vegyes) 1933

Magyar Hírlap, 1968 július 3., 9. l.

Bortnyik Sándor

Díszletterveket készített az Új Színház-nak (Gozzi: Turandot), az Új Thália-nak (Felkai: Bábel) jelmezterveket a Szentpál féle mozgásművészeti iskolának.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969

Fol.

Bortnyik Sándor, festő grafikus

Rajza

(Tamás J. könyvéből)

Repr.

— : „Ez Tücsök ....."

9

A Könyv, Bp. 1935. nov.-dec. II/11-12.

Bortnyik Sándor

1917-ben kapcsolatba került a „Ma" csoporttal, annak egyik legfontosabb munkatársa lett. A „Ma" közölte műveit.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Oldalszám nélkül

Bortnyik Sándor

Festménykompozíciót reprodukálta a MA c. folyóirat első szakaszában.

Beke László: Képzőművészet a MA tíz évfolyamában.

Kritika, Budapest, 1971. 3. (?)

Bortnyik Sándor

VI. sz. színes reprodukció: „Képarchitektura" V., 1924, gouache; 13 x 19 cm.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

Fehete-fehér reprodukció: „Tajkép" 1919, olaj-karton; „Menetelők, 1921.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

oldalszám nélkül

Bortnyik Sándor

Fekete-fehér reprodukciók: Vörös lokomotív," 1918, olaj, vászon; „Motorkerékpáros," 1928; „Az uj Ádám", olaj-karton.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

oldalszám nélkül

Bortnyik Sándor

1970: „Kelet-európai avantgarde 1930-ig"
Köln, Galerie Gmurzinska-Bergerac
Budapesten él.

Körner Éva: Ungarische avantgarde,
München, 1971.

Bortnyik Sándor

1966. „Konstruktiv festészet 1915-1930," Kunstverein, Frankfurt. 1967 „Avantgarde" 1910-1930; Keleteuropa.; Berlin.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

A következő kiállításokon vesz részt:

1961. „H. Walden és az europai avantgarde 1912-30," Berlin.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

Plakátokat és alkalmazott grafikát alkot. A 30-as évek vége óta irányzatos realistább. 1969-ben emlékkiállítása Budapesten.

Köpner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971

Bortnyik Sándor

1928-39-ig a Műhely "iskolájában alkalmazott grafikát és rajzolást tanít. Absztrakt felépítésű kompozíciókat, stilizált alakokkal mutat be.

Köpner Éva: Ungarische Avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

„A zöld szamár" avantgarde színház munkatársa, dekorációt alkot. Mentorban, Budapesten van kiállítása. 1927-ben Mannheimben. csoport kiállításon vesz részt.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

Absztrakt térkonstrukciókat fest, gyakron szürrealista benyomást keltő alakokkal. 1925-ben visszatér Magyarországra.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

1922-ben kiállítása a „Sturm"-ban.
1922-24 Weimarban tartózkodik. A
Bauhaus-on kívül is dolgozik, de azzal
soros baráti kapcsolatban.

Körner Éva: Ungarische avantgarde,
München, 1971.

Bortnyik Sándor

1919-ben az ellenforradalom miatt Bécsbe emmigrál. 1919-22 a „Ma" csoporthoz tartozik. 1921-ben megjelenik képarchitektura gyűjteménye.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

1917-19 között absztrakt tendenciájú figurativ expressionista, a forma és a szinek szimbolumok forradalmiságával. 1918 ban résztvész a „Ma" grafikai kiállitáson.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

A „MA" (III.) Demonstratív kiállításának katalogusa: Festmények:

26	a tó	500	
27	a ~~X~~ vízbefúlók	3000	
28	jó világ	500	
29	a falu		(üres)
30	a város		(-"-)
31	Szintétikus tájkép		(-"-)

Irodalmi Szemle, 1972. 1. 42. old.

Bortnyik

A próféta cimen készüét, grafikában. olajban egyaránt megjelenő Kassák paródiájának kompozicióját fedezhetjük fel.

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 2o old.

Bortnyik Sándor

A próféta/ Mester és tanitványai/1921

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 melléklet

Bortnyik

Kassák Lajos 1921

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai kiadó 1971 melléklet

Bortnyik Sándor

Képarchitektura

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 melléklet

Bortnyik Sándor

A zöld szamár

Bán András: Bortnyik - utószó egy életmühöz.
Müvészet, 1977. október - 28.oldal.

készítésére helyezi a hangsúlyt. Passuth Krisztina kissé félreérti Kassák világképét, amikor Kassáknak a képarchitektúrákhoz kapcsolódó ideológiájában a forradalomról való lemondást látja és azt az általános konstruktivista utopizmussal rokonítja. Kassák valójában a győzelemhez vezető hosszú menetelésre készült fel, és csupán az *azonnali* forradalom irreális követelményéről mondott le.

Abban viszont tökéletesen igaza van Passuth Krisztinának, hogy Kassák képarchitektúrái valóban nem hordozzák azt az ideológiát, amit Kassák társadalmilag, politikailag hitt és vallott. A képarchitektúra műfaja nagy képzőművésszé tette Kassák Lajost. De köz-

3. Élénken tanúsítja Tatlin rivalizáló figyelmét az idősebb pályatárs, Malevics iránt, hogy Tatlin halála után a hagyatékában igen sok Malevicsról szóló kritikát és lapkivágást találtak, melyekben Tatlin még külön gondosan alá is húzogatta Malevics nevét.

Illúziókon és a szellemi tények nem ismerésén vagy félreértésén alapszik máskülönben, ha valaki megkísérli *szembeállítani egymással* Tatlin és Malevics munkásságát. Mindketten a lényegileg azonos alapállásból: az adott valóságtól való elvonatkoztatásból indultak ki és mindketten a szilárd konstrukciós alapelemeket keresték, hogy ezekből szervezzék meg az új struktúrát. Tatlin felfogása – akárcsak Malevicsé – az orosz futuristák (Burljuk, Hlebnyikov, Krucsonih stb.) *alogikus* költészetével tart rokonságot, akik a *szót* tekintették az elemi építőelemnek és innen elindulva akarták újjáépíteni a költészetet.

4. Tatlin temperamentumában – akit néhány fotó például orosz népviseletben ábrázol – eleve megtalálható volt a „szláv" romanticizmus. George Grosz, Tatlin egykori lelkesült híve (Es lebe die neue Maschinenkunst Tatlins!) később ezt is felelevenítette, amikor visszaemlékezett 1922-es szentpétervári látogatására Tatlin lakásán. Enyhe iróniával azt írja, hogy akkor semmiképpen sem a konstruktivista gép-művésszel találkozott hanem egy olyan emberrel, aki mintha „Gogol egyik könyvéből lépett volna elő", és aki saját készítésű balalajkáján játszott dalai val és melankólikus humorával a régi Oroszországra emlékeztette

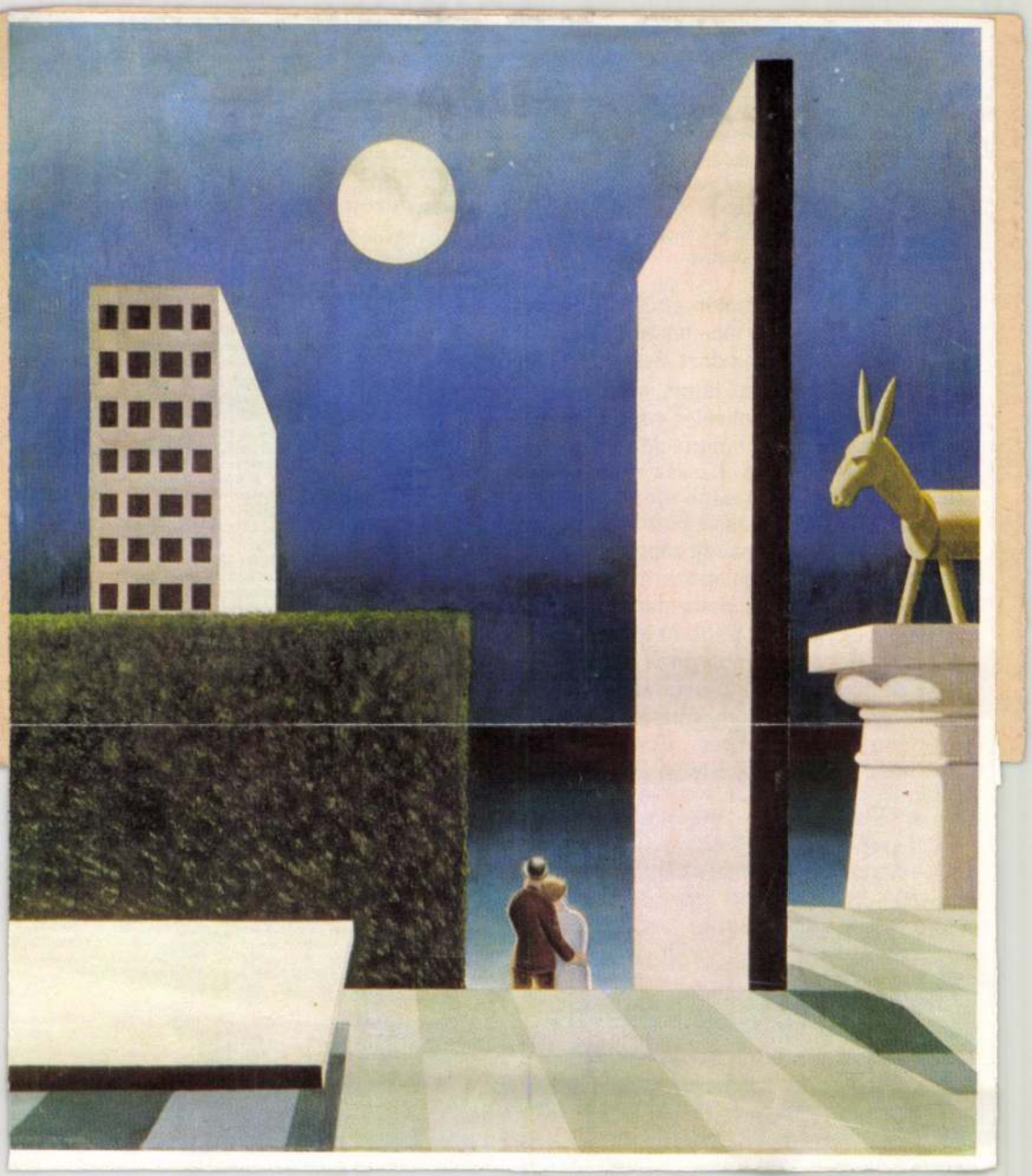

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1974 DEC 14
Hajdúbihari Napló

Bortnyik Sándor
1021

BORTNYIK SÁNDOR KIÁLLÍTÁSA DEBRECENBEN

AZ EGYETEM GALÉRIA LEGÚJABB KIÁLLÍTÁSA — AZ AGRÁRTUDOMÁNYI EGYETEM AULÁJÁBAN — A 20. SZÁZADI MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZET EGYIK LEGTANULSÁGOSABB ÉLETMŰVÉT MUTATJA BE. 10 LINÓMETSZET, 1 RÉZKARC, 2 PLAKÁTTERV, 12 SERIGRAFIA (SZITANYOMAT) ÉS 15 OLAJFESTMÉNY KERÜLT KIÁLLÍTÁSRA, IDŐBEN 1918-TÓL 1974-IG.

Bortnyik Sándor munkásságának kezdetétől érzékenyen, azonnal és hajlékonyan reagál a körülötte levő világ minden mozdulatára. Munkái agitatív indítású művek, ezért a reagálás módja és értéke döntő mértékben környezetének elvárásaitól és azok színvonalától függ. Természetes tehát, hogy az életmű egy fonalra nem fűzhető fel, néha egyidőben több, esetleg ellentmondó tendencia is érvényesül benne. Hogy világosan láthassunk, megkíséreljünk egy olyan tagolást, mely rávilágíthat egy-egy szemléletmód pályájára: kibomlására, egymásba átalakulására, esetleg megtorpanására vagy tanulságainak továbbélésére.

A kiállítás legkorábbi darabja egy kissé Masereel-re emlékeztető metszet, a Család (1918). Leegyszerűsített formák, expresszív előadás, jelképteremtő szándék jellemzi (szocialista biblia pauperum).

A következő év, 1919, a feladatok sokaságával látja el. Munkáiban egyre erősebben jelentkezik a korábbi tulajdonságok mellett a kubizmus néhány tanulsága. Ezáltal kompozíciói is világosabbakká, szinte plakátszerűen érthetőkké válnak. A centrálisan komponált, kubisztikusan bontott, körívek és egyenesek által dinamikus felületű, kis méretben is monumentális Lenin c. linómetszete az életmű csúcsai közé tartozik. Ez már jellegzetesen Bortnyik mű.

Jelképteremtő erő hozza létre a Felvonulók, a Vörös május és a Vörös gyár című festményeit. Expresszív-kubisztikus forma- és kompozíciós rend, dinamikus, aktív színek jellemzik mindhármat (vörös—barna—zöld, vörös—kékesszürke, kék—barna). Leghibátlanabb képi rendje a nagyszerű Vörös gyárnak van, mellyel előre mutat az 1921—23-as művekig.

Ekkor, 1919 után ágazik ketté a változás folyamata. Egyik ág: a képarchitektúrák: másik a korábbi formarendek kevéssé dinamikus változata: fanyar, passzív színvilág (zöld—lila) és kiábrándultság jellemzi (A próféta, A költő, Pihenő akrobaták). Még keserűbben és még enerváltabban tér vissza ez a formarend késői (1969) képein (A festő, A demagóg). Végső pontja, mindez megkérdőjelezése egy, már csak szürkében fogalmazott paródia: a Konstruktív naturalizmus.

A képarchitektúrák, melyek az európai konstruktivizmus szerves részei, kétségtelenül a Bauhaus és az orosz forradalmi konstruktivisták — különösképp Lisszickij — hatására keletkeztek. Megfogalmazásuk azonban önálló. Ragyogóan tiszta színvilág, egyszerű alapformák és a teljesen érett Bortnyik különösen érvényesülő komponálókészsége: kitűnő művek jöttek létre. Ezek elsősorban dekoratív szépségükkel hatnak. (Ma album 1—6., Képarchitektúra 21A, Képarchitektúra 1922, Képarchitektúra 31, Fekete—vörös). A konstruktativizmus mélyebb, egész társadalmat átfogó problémáiba nem hatolhatott Bortnyik. Ez részben művészi alkatából, részben a társadalmi alap hiányából adódott (az elbukott forradalom után Bécsben és Weimarban volt, emigrációban).

A dekoratív tanulságokat hazatérte (1925) után igen magas színvonalú kereskedelmi plakátjaiban kamatoztatta (Modiano, 1932.).

A klasszicizálás, az első világháború borzalmai után Európában átfutó „divat" is jelentkezik munkáin. (Klári arcképe 1926, Külváros 1928). Ez a korábbiakhoz képest meghátrálást jelent. Ezt a „stílust" később a diktatúrák (olasz, német) kisajátítják. A 30-as évek polgári színezetű magyar posztimpresszionista stílusában is alkot (Almák tálban, 1933). Aktív festői munkássága egyre ritkább.

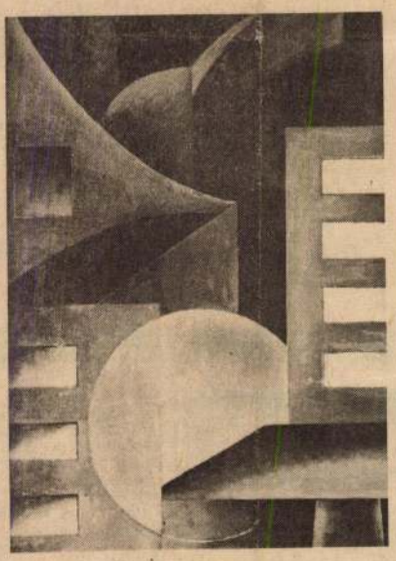

Vörös gyár

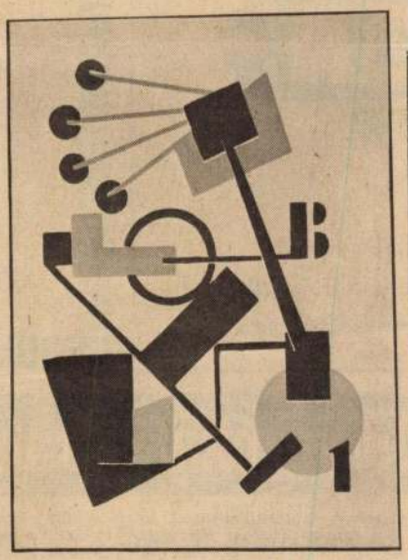

Képarchitektúra a „Ma" albumból

A felszabadulás után, az ötvenes évek elején készült szocialista-realista stílusú Önarcképe, majd mai napig tartóan a „Korszerűsített klasszikusok" paródiasorozat (Mona Lisa XX. század; Buffet-Rembrandt) és néhány szatirikus műve.

Európa művészetében is jelentős művei (1919-es linómetszetei és festményei, képarchitektúrái, plakátjai) Bortnyik magas színvonalú művészetének vitathatatlan értékei. A teljes igazsághoz azonban hozzátartoznak az életmű problémái is: egyenetlenségei, következetlenségei, a teljes elmélyedés és a folyamatosság hiánya, melyek a legszorosabb összefüggésben vannak a magyarországi viszonyokkal, a képzőművészet hazai lehetőségeivel. Ennek elemzése és feltárása még elvégzendő feladat.

Tilless Béla

1021

ZSÍR
TART.

AJ

ltal gyártott
lan minőségű,
lmiszerboltban

AZ
ÉPÍTÉSÜGYI TÁJÉKOZTATÁSI
KÖZPONT
FELVÉTELRE KERES

főállású építész- vagy üzemmérnököt,
nyugdíjas építészmérnököket,
vagy építőmestereket,
nyugdíjas őröket és négy órai munkára
takarítónőt.

Jelentkezés részletes önéletrajzzal

ÉTK

Debrecen, Széchenyi utca 1/B.



A H
ÉLELMISZ

fűszer-cse
A

AHOL NAGY

szaloncu
cukrászsüte
félkészto
tejtermékek
vágott baro
márkás pe
pörkölt k

BESZEREZ
M
DÍJMENTESE
nagyobb f
A

Dolgozókat alkalmaznak

takarítókat, ablaktisztítókat ve- fel magas kereset biztosítá-. Jelentkezni: Debreceni Ál- os Szolgáltató Ipari Szövetke- Debrecen, Rákóczi u. 37.

tal, érettségizett munkaerőt nisztrátori munkakörbe fel- a Minőségi Szabó Ipari Szö- zet. Jelentkezni lehet: Vörös ereg útja 77. sz. alatt.

takarítónőket azonnali belépés- lveszünk. Debreceni Építőipa- övetkezet, Hatvan u. 43., nok.

dolgozókat azonnali belépés- lkalmaz a Debreceni Dohány- ító Üzem. Debrecen, Attila tér észségügyi könyv szükséges. kieknek útiköltséget térítünk.

ttségizett raktári nyilvántar- tmk-műszerészeket, valamint női munkavállalókat azonna- lépéssel felvesz a Debreceni gyár, Szoboszlói út 5—7.

Hajdú-Bihar megyei Vegyes- Vállalat hajdúböszörményi ne, több éves gyakorlattal ren- ező gépésztechnikust alkalmaz. ntkezés: Hajdúböszörmény, Vá- ert u. 38.

jelíőrt és segédmunkást felvesz ossuth Egyetem. Jelentkezés a dnokságon.

Plakátragasztót állandó munkára 44 órás munkahéttel felvesz a Magyar Hirdető debreceni kirendeltsége. Jelentkezés Simonffy u. 2/B. 8—16 óráig.

Felveszünk gépkocsi előadóhoz adminisztrátort, gyakorlattal rendelkező gyors- és gépírónőt, anyagkönyvelőt, kereskedelmi osztályra áruértékesítőket és vizsgával rendelkező hűtőgépészt. BARNEVÁL, Debrecen, Diószegi út 1.

Hentes szakmában jártas betanított munkást, fiatalkorú kisegítőt, takarítónőt és segédnővért felvesz a Megyei Tanács Kórháza. Egészségügyi könyv szükséges. Jelentkezés: Bartók Béla út 3.

Nagy gyakorlatú gyors- és gépírót alkalmazunk. Pedagógus Továbbképzési Intézet, Debrecen, Béke útja 17. Jelentkezés: hétfő, kedd.

A Debreceni Kertészet azonnali belépéssel felvesz képesítéssel rendelkező, gyakorlott gépírót. Jelentkezés: Vértesi u. 1., termesztési osztályvezetőnél.

A Gabonafelvásárló és -feldolgozó Vállalat körzeti üzeme gépkocsi- és zetorvezetőt, valamint gépkocsirakodókat vesz fel. Jelentkezés: Debrecen, Hámán Kató u. 17. sz. alatt.

A Volán 6. sz. Vállalat járműfenntartási osztálya gyors- és gépírót keres azonnali belépéssel felvételre. Fizetés megegyezés szerint, utazási kedvezmény biztosítva.

Havazás esetén alkalmi hómunkásokat felvesz a Köztisztasági Hivatal. Napi munkabér 90 Ft, éjszakai műszakban 110 Ft. Személyi igazolvány felmutatása kötelező. Jelentkezés Szabadság útja 1. szám alatt.

A TIGÁZ hajdúszoboszlói kirendeltsége azonnali felvételre keres portást. Hajdúszoboszló, Árpád utca 1. Telefon: 180.

Gépírni tudó adminisztrátort azonnali belépéssel felveszünk. Hőszolgáltató Vasipari Vállalat, Debrecen, Tüzér u. 4. (Zákány utcából).

Gyakorlattal és szakképesítéssel rendelkező könyvelőt alkalmazunk január 2-i hatállyal. Jelentkezéseket: „Intézet" jeligére a kiadóba kérjük.

Faipari gépmunkásokat, segédmunkásokat felveszünk, jó kereseti lehetőséggel, természetbeni juttatásként, ingyen tűzifa házhoz szállítva. Vidékieknek útiköltséget térítünk. Jelentkezni: Debrecen, Keresszegi u. 1., volt városi falóger.

Nysa 521-es mikrobuszra D vizsgával rendelkező gépkocsivezetőt azonnali belépéssel felveszünk. Művészi Fotó Ipari Szövetkezet. Vörös Hadsereg útja 43. szám.

Vas-műszaki ismeretekkel rendelkező raktárost, lakatos és villanyszerelő szakmunkásokat, vegyipari szakmunkásokat, valamint segédmunkásokat és betanított munkásokat felveszünk. BIOGAL Gyógyszergyár, Debrecen, Pallagi út 13.

Új fonodánkba lányokat fonónőnek 15 év felett betanítunk. Szállodaszerű elhelyezés, magas kereseti lehetőség, szabad szombat, hazautazás-térítés. Jelentkezés írásban vagy személyesen, Újpesti Gyapjúszövőgyár, 1045 Budapest IV., Berni út 1.

Kőműves, ács, vasbetonszerelő, bádogos szakmunkásokat, betanításra vasbetonszerelő segédmunkásokat, kőműves mellé segédmunkásokat azonnali belépéssel felvesz szünk. Debreceni Építőipari Szövetkezet, Hatvan u. 43. II. emelet 7. ajtó.

Vasbetonszerelőket, tak fűtőt, ebédkiosztót azonn péssel felveszünk. Debrec tőipari Szövetkezet, polig vezető, Monostorpályi út.

Gyakorlattal rendelkező azonnali belépéssel fe VASVILL Kereskedelmi Vágóhíd u. 7/B.

Földmunkagép szerelés tas szerelőt, kotrógépkeze -kenőket alkalmazunk. Al Vízgazdálkodási Társulat, cen, Tengerész u. 7.

Felvételre keresünk ta ket azonnali belépéssel. I nos Él.-ip. Szakközépisko recen, Irinyi u. 1.

A DEBRECENI KONZERVGYÁR

felvételre keres

közgazdasági technikumi végzettségű
női munkaerőket, gyors- és gépírókat,
lakatosokat,

női és férfi segédmunkásokat

Jelentkezés a gyár munkaügyi osztályán.

Kereskedelmi váll

középveze
beosztás

közgazdasági techni
vagy közlekedé
technikumi végzetts
férfi dolgozót felv
Önéletrajz szüksé
„Kereskedelem 370
jeligére
a debreceni Hirdet

Fájdalomtól megtört szívvel tudatjuk, hogy felejthetetlen jó feleségem, drága jó édesanyánk, nagymamánk, testvérünk, menyünk, sógornőnk, nászasszonyunk, nagynénénk, keresztmamánk és jó rokonunk

Fájdalomtól megtörten tudatjuk mindazokkal, akiket gyógyított és akik szerették, hogy

Fájdalomtól megtör
édesapánk, apósunk

1973. VII. 3. Tv 19.30

Tv-hiradó

Botnyik Sándor, Kossuth dijas festőművész 80. születésnapját ünnepeljük.

Marosvásárhelytől Bécsen át Berlinig, s más nagy európai városokig, vezetett utja, hogy végül itthon telepedjen le és itt összegezze kalandos utja festői, emberi tapasztalatait.

Az avargande századeleji müvészi forrongása volt elindító élménye, de ő tul is lepett a mesterek tanitásán, Az uj müvészet számára nem a forma egyeduralmát jelentette. Azt a formát kereste, amely a XX. századi ember érzelmeit, gondolatait és cselekedeteit, a leghivebben tükrözik.

Vallotta, s vallja ma is, hogy az alkotó munka szolgálat.

Csak annak a müvészetnek van értelme és jövője, amely emberi, társadalmi igazságokat kutat. Képek sorával tett hitet századunk politikai forradalmai mellett és mondott véleményt elgépiesedett korunk lelkileg kiüresedő Éváiról és Ádámjairól.

Figyelmeztető tanulságul.

Minden mai képe maró szatira.

Berlin, den 19. Juli 1920

Lieber Freund!

Ich habe Ihnen noch zu danken für Ihren Brief vom 8. Juli, der mich sehr erfreut hat. Ich bin froh, daß Sie sich wieder wohler fühlen und daß Sie Ihre Arbeit wieder aufnehmen können. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte. Ich habe Ihnen auch zu danken für Ihre Karte aus Wien, die mir Ihre Adresse mitteilte.

Igazán nagy szeretettel csak zokról festett képet, akik két kezükkel épitik a jövőt, paraztokról, munkásokról.

Róluk és nekik.

Abban a szellemben, amely egéz müvészetére jellemző és amelyről ő maga igy gondolkodik:

Én nem magamnak akarok festeni, hanem mindenkinek. Arról beszélve képeimmel, ami mindenkit érdekel, a világról, az életről.

Bortnyik

1919es Lenin portréja és Liebknecht portréja

Franz Schulze grsfikai portréjaival rokon

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története

Akadémiai Kiadó 1971 2o old.

Meghívó

A Magyar Néphadsereg Központi Klubja Parancsnoksága
meghívja Önt 1973. október 18-án 17.30 órára
az I. emeleti kiállítóterembe

BORTNYIK SÁNDOR

Kossuth-díjas festőművész

kiállításának megnyitójára

Megnyitja: **Goda Gábor** író

(Budapest V., Váci utca 38.)

Bortnyík Sándor

Bortnyik Sándor

A Janus Pannonius Muzeum és a Művészettörténeti Kutató Csoport közös munkájának eredményeként Pécsett, "Magyar aktivizmus" cimmel megnyitott kiállitáson szerepel az a tizenhárom képzőművész, akik a tizes években Kassák Lajos köré csoportosultak, s most ujból egymás mellé sorakoznak akkori müveikkel.
Vadas József: "Aktivizálható-e az aktivizmus?" cimmel számol be az ötvenöt év előtti "demonstrativ" kiállitásról, s a most rendezett tárlat előzményeiről, s "a tudatos osztályharcot hirdető Bortnyik"-ról.
Élet és Irodalom, Bp. 1973. szept. 15.
XVII. évf. 37. sz. 13. lap.

Bortnyik Sándor

GÁLIC Zoltán: A posztimpresszionizmus stiluskapcsolatai a magyar művészetben. = Vasi Szemle, 1993, 4.
592, 594-595.

Borbmjik Sándor festő- és grafikusművész

a Magyar Nemzeti Galériában „Magyar grafika 19-45-ig" című kiállítás nyílt meg. Rudnay tájképe, Borbmjik műve is látható itt.

Láttuk, hallottuk.

1979. V. 21. URH. 19.35 (M/L-mé)

Bortnyik Sándor

fotó

„Modiano" sorozat 1928. Repr.

„Balaton" / Plakát 1934 / Repr.

„Dreher sör" / Plakát 1935 / Repr.

„Állatkert" / Plakát 1928 / Repr.

Szántó Tibor: B. S. 75 éves

Magyar Grafika 1968. 5 n. 20-22.

Bortnyik Sándor
festő

Plakát /1926/ Repr.
Kiállítási plakát /1919/ Repr.
Plakátok /A futó nén; Kakas:
pasita; 1928/ Repr.

Szántó Tibor: B.S. 75 éves
Magyar grafika 1968. 5. n. 18-19.

Bortnyik Sándor
festő

Remarque: És azután c. művének címlapjai Repr.

„Új szín" / Címlap / Repr.

Reklámlap Repr.

Szántó Tibor: Bortnyik Sándor 75 éves
Magyar Grafika 1968 5. n. 27-28.

Bortnyik Sándor

festő

„Felvonulók" 1919. Linómetszet Repr.

Linómetszet. 1919. Repr.

„Kovácsok" Olajfestmény Repr. /1924/

„Lámpagyújtó" /1921/ Olajfestm. Repr.

Szántó Tibor: Bortnyik Sándor 75 éves
magyar grafika 1968. 5. 14-15.

Bortnyik Sándor

festő

„Futurista, expressionista és kubista festőnet" c. könyv címlapja Repr.

Hevesy Iván: Primitív művénet. /Bo-

lítmlap./ Repr.

Aly ~~Endre~~ Ömes verse: /Lítmlap/ Repr.

Szántó Tibor: ~~Magyar Grafika~~ B.S. 75 éves

Magyar Grafika 1968. 5. n. 26.

Bortnyik Sándor

festő

„Magyar Nemzeti Nyomtatvány Kiállítás" /Plakát 1937/ Repr.

„Emergé" /Plakat" ~~1946~~ Repr.

„Szabad Nép" /Plakat 1946/ Repr.

Szántó Tibor: B.S. 75 éves

Magyar Grafika 1968 5. n. 24-25.

Bortnyik Sándor
tgtó

„Poros szemet" /Plakat 1929/ Repr.

„Kohinoor" /Plakát 1930/ Repr.

„Cemco" /~~Pla~~ Prospektusfedél/
1930./ Repr.

Szántó Tibor: B.S. 75 éves
Magyar Grafika 1968. 5.n. 22-23

Bortnyik Sándor

tsztő

Rudnóy Teréz: Osztott nerelem Limpap Repr.

Nansen: Utazás az aszó jógon Limpap Repr.

Irolov: Az élettan hvalói Limpap Repr.

Abel Hermant: Egy ifjúkor. története Repr.

Szántó Tibor: B.S. 75 éves

Magyar grafika 1968. 5 n. 28-29.

3) Bortnyik Sándor

festő

1922-25 között Weimarban és Berlinben dolgozott, itt ~~m~~ ismerte meg a Bauhaus munkóját, El Liszickijt, Kandinskyt, Kleet, a Doesburg csoportot, a berlini „Sturm"-ot és szerkesztőjét Herwarth Waldent.

Szántó Tibor: B. S. 75 éves

Magyar Grafika 1968. 5. n. 14.

4) Bortnyik Sándor
festő

1925-ben hazatér Bp.-re. Díszleteket, és kosztümöket terveza „Zöl-l Szamár" Szín-ház vénére.

1928-38 között alkalmazott grafikai iskolája. Tanítványa Bilkay Vera, Nemes Szőrmi, Szántó Tibor: B.S. 75 éves
Magyar Grafika 1968 5. n. 14.-15.

5) Bortnyik Sándor
fa tő

Radó György, Perlmutter Magda Vásárhelyi Győző, Szántó Tibor.

Maga, majd Berény Róberttel az sor plakát-remekművet alkot. Ekkor készül hűres Modiano sorozata.
Szántó Tibor: Bortnyik Sándor 75 éves
Magyar Grafika 1968-5. a. 15.

6) Bortnyik Sándor

festő

A egyik akkori nagy könyvkiadó munkatársa, – könyvtervezéssel és tipográfiával foglalkozik.

1943-ban Rabinovszky Máriusz-nal tervezi és nekeszti a „Kétezer év festéneszántó Tibor: Bortnyik Sándor 75 éves magyar grafika 1968. 5. n. 15

7) Bortnyik Sándor
festő

te "c. albumot.

45 után plakátokat fest, röpcédulákat rajzol. A 1948-49-es tanévben az I-
porművészeti Főiskola tanára.
1949-ben kinevezik a Képzőművészeti Fő-
Szántó Tibor: Bortnyik Sándor 75 éves
Magyar grafika. 1968 5 n. 15.

Bortnyik Sándor

A konstruktivizmusból induló és majd ide visszatérő Bortnyik Sándor egy önálló és állandó bemutatásra kerülő életműve Esztergomba kerül.

Bodri Ferenc: Az esztergomi modern gyűjtemény...
Műrészet, 1979. május - 27. lap.

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész

a képzőművészeti alap Kiadó Vállalata mappát jelentetett meg, melynek lapjain a magyar képzőművészet kivételes lendületű forradalmi korszaka tükröződik. Berény Róbert, Béró Mihály, Bortnyik Sándor - és még többen - munkái idézik a Magyar Tanácsköztársaság napjait.

T. V. - Híradó

1979. II. 17. Televízió, 19.30

Bortnyik Sándor

a magyar reklámgrafika művésze a Bauhaus tagja.

Zádor Anna: An early masterpiece by Mies van der Rohe. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1969. 34. p. 172 f.

Bortnyik Sándor

iskolájának tanítványai szerepeltek a bp-i 1930 évi tavaszi reklám-grafikai kiállításon.

Láncz S.: György Konecsni. Acta Historiae Artium. Budapest, 1971. 3-4. p.

3081

Bortnyik Sándor

Az avantgardista művészet Magyarországon címmel kiállítást rendezett a párizsi Franka Berndt Galéria. Ezen magyar avantgardista művészek 1910 és 1930 között készült alkotásai szerepelnek, a többi között Bortnyik Sándor, Kádár Béla, Kassák Lajos, Moholy-Nagy László, Scheiber Hugó és Tihanyi Lajos művei. A galéria tulajdonosa maga vásárolta meg az elmúlt években e képeket különböző nyugat-európai városokban s a kiállítás sikerét bizonyítja, hogy néhány hét alatt legtöbb mű, igen magas árakon, vevőre talált. A *Le Figaro* a kiállításról beszámolva méltatta a magyar avantgardista művészet európai jelentőségét s hangsúlyozta, hogy az „kevéssé ismert, de fontos fejezet a művészettörténetben".

Magyar Nemzet
1985. 1. 17.

Műmelléklet: 2.



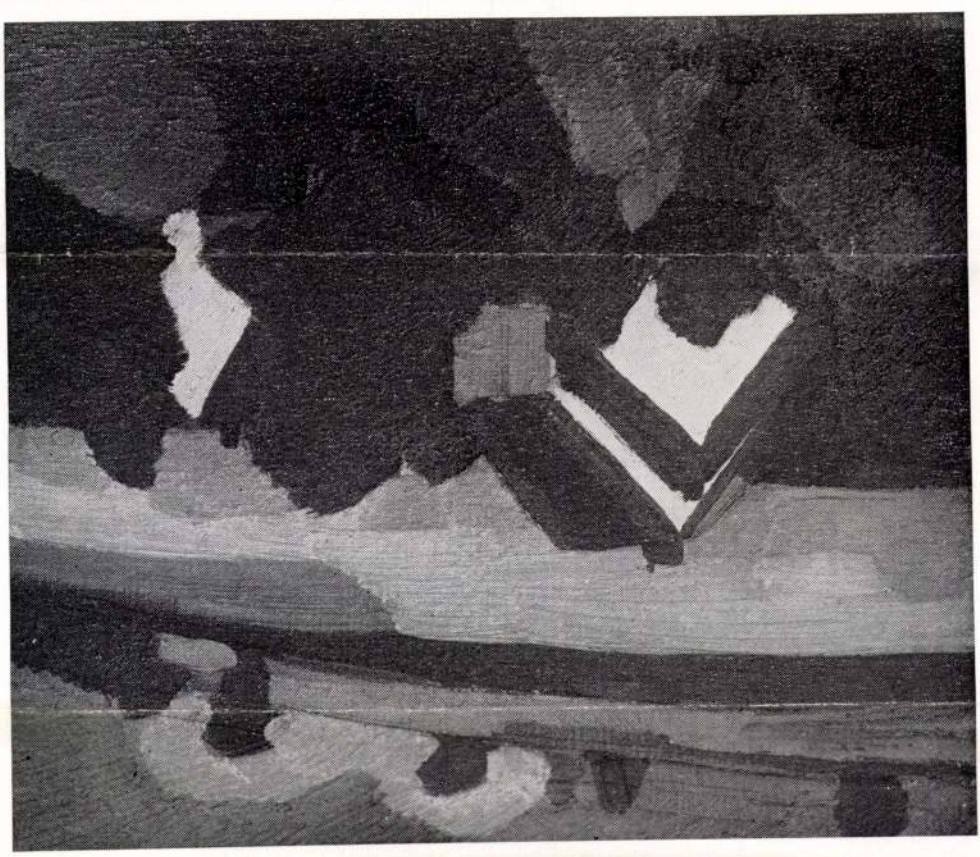

Bortnyik Sándor. Vörös gyár

Jelenkor, Pécs, 1981. júl-aug,

Műmelléklet,

XXIV/7-8

Bortnyik Sándor, festő

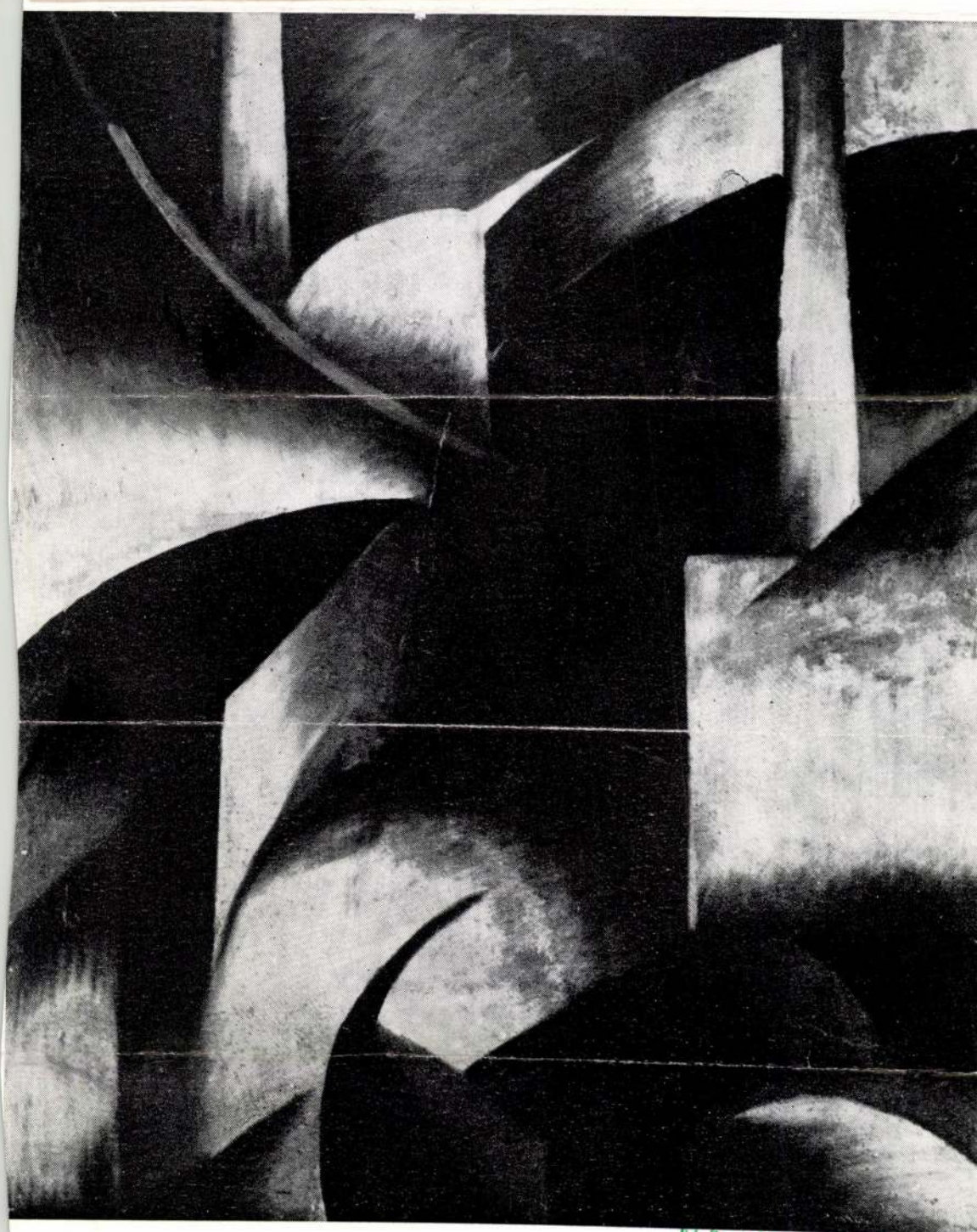

Mümelle Elet: 1

1979.IV.27. Kossuth 17,35 /LM.
LÁTTUK, HALLOTTUK
==========

1021

- A Józsefvárosi Galériában látható a Tizenkilenc müvészei cimü kiállitás. Az első külalakban nagyon szerénynek tünik ez a tárlat. Most az egyik falon 19-es plakátok, a másikon pedig ezidőtájt készült képzőmüvészeti alkotások láthatók. Hajdu Istvánnak mi a véleménye róla?

Bortnyik Sándor
festő-és grafikus-
müvész

- Igen, ez nagyon jó szó erre a kiállitásra, egyátalán józsef-
városi kiállitóterem programjaira, hogy ugy tünnek, mint hogy-
[illegible] szerény dolgokat akarnának a publikum elé tárni, aztánmin-
[illegible] kiderül, hogy a szerénység mögött nagyon is komoly és né-
[illegible] nagyon komolyan harsány szándékok huzódnak. Ez a mostani ki-
állitás is valami ilyesmit
- Ebben mi a harsányság?
- A harsányság benne az, hogy egy kicsit muszáj-feladatnak
tünő kiállitás érve alatt, vagy leple alatt,
- Hogy 19
- Hogy 19 müvészei, olyan képeket állitottak ki, pontosabban
olyan képeknek speciális reprodukcióit, amelyeket nem igen
ismernek Magyarországon, legfeljebb csak azok, akik a Ma folyó-
irat lapjait, kiadást átlapozták. Tehát a kiállitás
egyik fő erénye az, hogy azt bizonyitja, hogy a 19-es képzőmü-
vészet nem csak az unos untalan ismételt plakátokból áll, ha-
nem 19 előtt, közben, és közvetlenül utána, jórészt a 19-es
eszmék hatására is, nagyon komoly képzőmüvészet jelentkezett
Magyarországon.
- Az előbb emlitette, hogy reprodukciókról van szó. Tehát nem
eredeti képeket látunk. Ezt akkor mindenhol ki lehet állitani,
ezt mindenhová el lehet vinni.
- Igen, persze itt a reprodukció nem pontosan ugyanazt a fogal-
mat fedi, mint a Polster, vagy az általában reprodukciónak ne-
vezett nyomdai nyomat.
- Miben tér el?
- Egészen speciális dologról van szó. A kiállitás létrehozói
szitára vittek át egy speciális grafikai eljárással reprodukál-
tak, sokszorositottak festményeket, vagy grafikákat, hiszen a
kiállitáson néhány grafika is szerepel, ami azt jelenti, hogy
nem egy mechanikus, lefényképezett és ujra nyomtatott eljárás-
ról van szó, hanem mintegy ujrateremtésről. Na most
- Pont ugy néz ki, mint az eredeti.
- Ettől majdnem ugy néz ki, mint az eredeti, de mégis érződik
hogy másolat, de nem kópia. Igy elég sánta metafórával, vagy
hasonlattal lehetne ezt a dolgot pontosabbá tenni és közelebb
hozni, a dolog ugy néz ki, mint a zeneszerző és az előadómü-
vész kapcsolata. Ebben az esetben például Bortnyik, vagy Boha-
csek a zeneszerző, akiknek a képeit az előadó müvészek, a szita
elkészitői, mintegy interkretálják, ujra teremtik, nem mondom
azt, hogy értelmezik, mert az már egy másik kép lenne, de hozzá
adnak valamit, ami az eljárásból adódik, egy frissebbséget, ki-
csit ropogósabbá válnak igy az eljárás révén a lapok, picivel
másabb, mint az eredetik, de ami a leglényegesebb, hogy miután
ez száz példányban készült, ez a grafikai sorozat, a József-
városi Kiállitással egyidőben száz ugyanilyen autentikus, ugyan-
ilyen eredeti és ugyanilyen hatásos kiállitást lehet rendezni
az országban.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1978 1 1
Bortnyik Sándor
Társadalmi Szemle

1021



Bortnyik Sándor metszete (1918)

6,– forint

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-728

Kisalföld

Bortnyik Sándor festőművész

1973. JÚLIUS 3., KEDD

1021

Bortnyik Sándor festőművész nyolcvanéves

80 évvel ezelőtt, 1893. július 3-án született Marosvásárhelyt Bortnyik Sándor festőművész, grafikus, Munkácsy-díjas érdemes művész. Mesterei Kernstok Károly és Rippl-Rónai József voltak. Művei első ízben 1917-ben szerepeltek kiállításokon. Fiatalon csatlakozott a munkásmozgalomhoz, az első világháború végén pedig az akkor leghaladóbb csoporthoz, a MA-hoz. A MA első különszáma 1918 novemberében jelent meg, ennek borítólapja őrzi Bortnyik Sándor „Kommunista köztársaságot" feliratú metszetét. Ugyancsak a MA borítólapjain találjuk „Lenin", „Liebknecht" és „Vörös Nap" című metszeteit.

A Tanácsköztársaság győzelme utáni napokban rendezte első gyűjteményes kiállítását is, itt állította ki az 1918-as „Vörös lokomotív"-ot, mely a forradalmi korszak egyik legmonumentálisabb kifejezője. Kiállított művei tanúsították, hogy szívvel-lélekkel a munkásosztály ügye mellé állott.

A 80. életévét betöltő nagy mester — visszaemlékezve 1919 őszére — elmondja, hogyan menekült annak idején emigrációba. Egy jóindulatú vasutas segítségével, útlevél nélkül Bécsbe szökött. Kinn újra megalakult a MA-csoport: Kassák, Barta Sándor, Mácza János és Bortnyik Hitzingben laktak egymás közelében, s egész nap a bécsi Burg egy épületében (azelőtt istálló lehetett), a „Schlosscafévá" átalakított kávéházban dolgoztak. A többi magyar emigránssal — Hatvany Lajos, Gábor Andor, Balázs Béla, Reinitz Béla (aki sokszor leült és zongorázott, főleg Ady megzenésített dalait), Uitz, a híres Kärtner-Strassen lévő kávéházban találkoztak. Bortnyik Sándor is ott rajzolgatott. Bécsben kezdett hozzá absztrakt képei alkotásához Malevics és Liszickij hatására, akik világnézeti, politikai céllal dolgoztak: egy eljövendő, kollektív társadalom kifejezését tűzték ki célul.

Később rövid ideig Berlinben is élt, itt készültek csodás fametszetei Alexander Blok „A tizenkettő" című époszához.

Bortnyik már a háború idején elkötelezte magát a forradalom ügye mellett, s meggyőződéséért egész életútja során nyíltan kiállott. A Berlinben megjelent magyar nyelvű folyóirat, az Egység 1923. évi 6. száma őrzi egyik kiemelkedő erejű metszetét „Lesz még vörös május" címmel. A felszabadulás után hazatért. 1948—49-ben az Iparművészeti Főiskola tanára, utána 1956-ig a Képzőművészeti Főiskola főigazgatója.

A Nemzeti Galériában őrzött művei, egyéni, eredeti, újszerű rajzai, metszetei a „Bényi" álnéven közölt munkák — s otthonában található régi és új művei — az elkötelezett kommunista művész, a mozgalmat, a munkásosztály s a haladó emberiség közös eszményeit valló s megvalósító ember, a humanista harcos Bortnyik arcát mutatják be sokoldalú, színes, harmonikus egységben.

mgy

1973. JÚLIUS 3., KEDD

Kósza hírek a világhírű gyógyfürdő jöv

Mini

Kusza betűs, remegő kezekkel írt leveleket kaptunk az elmúlt héten Sopronból. Azok írták, akik esztendők óta a balfi gyógyfürdőben keresnek gyógyírt sajgó derekukra, izületes lábaikra. A hír, hogy a fürdőt nemsokára bizonytalan időre — sokak számára véglegesen!? — bezárják, kétségbeesést, keserű szájízt jelentett.

A világhírű kénes gyógyvízben már időszámításunk után 180 táján is rendezett körülmények között találtak gyógyulást a betegek. A fürdőre Sopron városa 1500 körül kezdett nagyobb gondot fordítani. A fürdő fellendülése 1876-hoz fűződik, amikor vasútállomást kapott Balf község, s ettől kezdve vasárnaponként már különvonat is indult Sopronból a szenvedésükre egyhülést kereső betegekkel.

Az idő vasfoga kikezdte az épületeket, a berendezéseket, a felszereléseket. A mai igényeknek szűk, az egészségügyi követelményeknek elavult lett. A régi földszintes épület mögött már magasodik a hatszintes szálloda, épül a korszerű kádfürdő és medence, hogy a szerencsés soproniakon kívül mások gyógyulását is segítse a kénes gyógyvíz.

Az elmúlt 15 esztendőben a Soproni Víz- és Csatornamű Vállalat kezelte, de az új fürdőkombinát gazdája az Állami Szanatórium lesz.

Csak mende-monda

A rég- és közelmúlt vázolása után ejtsünk szót a balfi gyógyfürdő jelenéről, méginkább a jövőjéről. Az új tartása. Ki törődik az idős, reumás betegekkel, akik hasznot már nem hajtanak?"

A kesergés alaptalan vádaskodás. Tény, hogy a gyógyfürdő mindig ráfizetéses volt, évi fenntartási költsége közel járt az 1 millió forinthoz. Egy fürdőző utáni árbevétele 11 forint volt a Vízműnek (ebből 6,50 forintot az állam térített), de az egy személyre eső önköltség meghaladta a 36 forintot. A többletet a népgazdaság és az üzemeltető vállalat is szívesen vállalta, mert az egészséget, a gyógyítást nem lehet forintokban mérni! A Vízmű ezután is készséggel vállalná a ráfizetéses üzemelést az új kombinát megépítéséig, tehát jövő év októberéig. Másról van szó!

Átalakítják!

A jelenlegi fürdő helyiségeire az átalakítási munkák megkezdése miatt már most szükség lenne. Ugyanis a telefonközpont, a gazdasági irodák, az orvos- és nővérszobák és más szociális létesítmények a mostani fürdőépületben kapnak helyet. Nélkülük az új fürdő jövő év októberében nem indulhat meg.

A vagyoni átadás-átvétel [illegible] folyik. Az időszakos

Bortnyik Sándor, festő

Megemlítve.

P. Kiss Julianna: Aktivisták képei és szobrai a Janus Pannonius Múzeum Kiállításán

Népszabadság, Bp. 1973. okt. 13.

Bortnyik Sándor

1974. jan-ban a Műcsarnok angyalföldi kiállításán
resít vett művével

Népszava, 1974. jan. 11. 102 évf. 8 sz. 4p.

Bortnyik Sándor

Született Marosvásárhelyt 1893. julius 3. festőművész, díszlettervező, Munkácsy díjas, érdemes művész. Részt vett avantgardista színházi mozgalomban.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969.

70 l.

Bortnyik Sándor

A Próféta, o.v.

Kassák Lajos arcképe, p. tus.

A Nyolcak és Aktivisták köre

Szélesfelvérvár, 1965.

Bortnyik Sándor

Épületkonstrukció, p. kréta

Térdelő akt, p. ceruza

A Nyolcak és Aktivisták köre

Szekszfehérvár, 1965.

Bortnyik Sándor

Aktivizmus, o. é.
ABC. 1922. o. é.

A Nyolcak és Aktivisták kora
Siófok-Balatonszéplak, 1965.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1978 — 12

Társadalmi Szemle

Bortnyik Sándor festő- és grafikusművész

1021



Bortnyik Sándor: Vörös Nap (1918)

TÁRSADALMI SZEMLE

VILÁG PROLETÁRJAI, EGYESÜLJETEK!

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA

12

XXXIII. ÉVFOLYAM, 1978. DECEMBER

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1979. JAN 21

Bortnyik Sándor,

ZALAI HÍRLAP

festő- és grafikusművész



Bortnyik Sándor: FORRADALOM (linómetszet)

vasútat, akkor aztán tengerre szállhatunk.

Hasonló bizonytalanságot találunk, a színdarabok, filmek címében is. Régen a *Bánk bánhoz* mentek, voltak *Faustnál*, jöttek a *Rigolettótól*. Nyelvművelőink ezt jogosan helyteleníteték, mivel német szemléletet tükröz. Ma már mosolygunk az ilyen fogalmazáson. A Bánk bánhoz



Bodnár Erika

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Bortnyik Sándor

MAGYAR NEMZET

1964 SZEP 24.

4

1021

Péchy Blanka, Bortnyik Sándor és Peti Sándor kitüntetése

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa *Péchy* Blanka színművésznőnek, a »Magyar Népköztársaság érdemes művészé«-nek, a Vígszínház tagjának, élete munkássága elismeréséül, *Bortnyik* Sándor Munkácsy Mihály-díjas festőművésznek, a »Magyar Népköztársaság érdemes művészé«-nek, művészi munkássága, pedagógiai és esztétikai tevékenysége elismeréséül, *Peti* Sándor színművésznek, a »Magyar Népköztársaság érdemes művészé«-nek, nyugdíjba vonulása alkalmából, négyévtizedes munkássága elismeréséül a *Munka Érdemrend arany fokozata* kitüntetést adományozta.

A kitüntetéseket *Dobi* István, az Elnöki Tanács elnöke nyújtotta át. Jelen volt a kitüntetések átadásánál *Kiss* Károly, az Elnöki Tanács titkára, *Aczél* György, a művelődésügyi miniszter első helyettese és *Köpeczi* Béla, az MSZMP Központi Bizottsága osztályvezetője.

bemutatók,
k
ségsorozatában

leti nőtanács tagjaival találkoznak a héten. Az Egyesített Tiszti Iskola tanárai középiskolai tanárokat látnak vendégül. A fegyveres erők és a szovjet hadsereg tisztjeinek ünnepi találkozójára szeptember 28-án kerül sor.

Gazdag, változatos a programja a megyei ünnepségeknek is. A rendezvények szervezője nagyon sok helyen a Hazafias Népfront. Számos helyen kerül sor munkások, parasztok, katonák baráti találkozójára.

lami vezetők
átogatása
ykövetségén

nos külügyminiszter és Kiss Károly, az Elnöki Tanács tit-

M.D.K.

Bortnyik Sándor

grafikus

A plakátművészet kiváló
képviselője.

Vadas József: Több életet plakátba, reklámba, hirdetésbe
Élet és Irodalom, 1967. jul. 29. 11. kép

Bortnyik Sándor

tanitványa a Képzőművészeti Főiskolán Würtz Ádám.

Solymár István: Mai magyar rajzművészet, Budapest,

1972. 169

Bortnyik Sándor

Közel hat évtized művészi termésének java, 430db grafika, monotypia, festmény és plakát szerepel a Tanácsköztársaság kikiáltásának ötvenedik évfordulóján megnyitott gyűjteményes kiállításan. Uitz Bélán kívül alig találunk ilyen alkotót, akinek művészete és emberi magatartása ennyire egybe fonodott volna a Tanácsköztársasággal és annak eszméivel.

Bobély László: Bortnyik Sándor kiállítása a Nemzeti Galériában

Népművelés 1969/4 34old.

MDK

Bertnyik

A konstruktivizmus azért is különös figyelmet érdemel, mert kialakitói között ott találjuk a magyar müvészeket is. /Kassák, Bertnyik, Moholy-Nagy/

27.1.

KISS SÁNDOR: MAGYAR PLAKÁTMÜVÉSZET A KÉT VILÁGHÁBORU KÖZÖTT. 18-66.l.
LEGUJABBKORI TÖRTÉNETI MUZEUM ÉVKÖNYVE II. Bp. 1961.

MDK

Bortnyik Sándor

az Iparmüvészeti Főisk. tanárává nevezték ki,
1948. jan. 1.-én

Szabad Müvészet, 1948. 1.sz. 31 l.

Státusrendezés
a müvészeti főiskolákban.

Bertnyik Sándor

MDK

Egyik alapító tagja a Könyv- és Reklámművészek Társaságának, melynek bemutatkozó kiállitását /Iparművészeti Muzeum. 1930, ápr 12-17/ maguk a művészek rendezik/Bortnyik, Csabai-kee, Jegus Ernő, Kner Albert/.

KISS SÁNDOR: MAGYAR PLAKÁTMŰVÉSZET A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT.
LEGUJABBKORI TÖRTÉNETI MUZEUM ÉVKÖNYVE II. Bp. 1961.
18-66. l.

47 47.l. vö. 16 és 18. jegyzet.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
festő - grafikus

A Nemzeti Galeriában rendezett plakátkiállitáson művei részt vettek.

Szabó György: Az utca művészete
Élet és Lodalom, 1965. szept. 11 - 1 lap

Bortnyik Sándor festő

Magyar Csillag, 1944 II. 15.

IV. cif. 4.12. 247.0.

Hortnyik Sándor, Rabinovszky Máriusz: Válaszcsa kritikára.

M.D.K

Bortnyik Sándor
festő

A Nemzeti Galéria tulajdonában
vannak a képeiből.

Bedalov Vilmos: A Magyar Nemzeti Galéria új szerzeményei
Művészet, 1962. augusztus — 44 lap

M.D.K.

Bortnyik Sándor
grafikus

A harmincas évek plakátművészete -
nek egyik megteremtője.

Granasi Ferenc: Az év legjobb plakátjai - 1962
Művészet, 1963. augusztus - 21 lap

MDK

Bortnyik Sándor:

"Országos Mozinap" 1915.

"Zwack Unicum" 1915.

"Meister terpentin mosószappan" 1925-27.

"Ujság" 1926.

"Igaz Mérleg védjegyü Porosz Szenet" 1927.

""Modiano" 1928.

"Modiano" é.n.
"Modiano" é.n.

"Rovás" é.n.

"Modiano é.n.

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás. Bp. 1960.

16.1.

MDK

Bortnyik Sándor / 1893- /

és Berény Róbert:

"Balaton" 1931.

"Te piszok!" 1934.

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás. Bp. 1960.
14.1.

MDK

Bortnyik Sándor

"Modiano"1929.
"Janina" 1929
"Modiano" 1929.
"Modiano" 1929.
"Kohinoor porosz szén" 1930.
"Modiano" 1931.
"Epedza"1933.
""Matracába Epeda rugót" 1935
"Budapesti Vásár". é.n.
Magyar Nemzeti Nyomtatvány-kiállitás" 1937.
"Épitsük fel a vasutat!"1945.
"A bunda" 1947.
Magyar Plakát-Történeti Kiállitás. Bp. 1960.

16.1.

Bortnyik Sándor, festő MDK

„Így látjátok ti" címmel a TIT a Kossuth klubban a mai festészet görbetükrét bemutatandó Kiállítja Bortnyik Sándor akvarellsorozatát.

—: Hír 6.

ESTI HIRLAP, bp. 1962. szept. 21.

Bortnyik Sándor

Modern, progressziv plakátokat tervez a Horthy fasizmus idején.

Mihályfi Ernő: „Magyar Plakátművészet"
THE NEW HUNGARIAN QUARTERLY, Vol. II. No. 2. 1961

158 l.

Bortnyik Sándor

1928-ban nyitja meg grafikai művészeti iskoláját Budapesten, amelyet „Műhely"-nek nevez el. Itt tanul 2 évig Vasarely Victor.

Gaston Diehl: Vasarely. Budapest-Lugano. 1972 961

Bortnyik Sándor

Bauhaus iskolájának nagyon szűk halása volt.

Körner É.: Szentendre és a kelet-európai avantgarde; Valóság. 1971. 2 sz. 82. l.

Bortnyik Sándor

Bálint Aladár műelemzéseket nyújtó cikkeiben írt a művészről.

Dévényi Iván: Bálint Aladár, Látóhatár, Bpest, 1971. jún. 575. old.

Bortnyik Sándor

magániskolát nyitott „Mühely" és „Kis Bauhaus" elnevezéssel.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

oldalszám nélkül

1) Bortnyik Sándor

festő

Korai linómetszetei a Tanácsköztársaság idején készültek. A 20-as években a Bauhaus-hoz kapcsolódott. Jelentős, mint művészetpedagógus. Többek között Vasarelyt

Borbély László: Bortnyik Sándor (borítón)
Corvina 1971.

Bortnyik Sándor

tanítványa a Képzőművészeti Főiskolán

Würtz Ádám.

Szántó Tibor: Graphica Hungarica I.

mai magyar illusztráció, Budapest, e.n.

Bortnyik Sándor

Az ő tanítványa volt Vasarely.

Perneczky Géza: A lírainság és a konstruktivizmus újútjai a magyar festészetben; Képzőmű-Almanach 1, Corvina 1968, 57.1.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

(4

Művészete hazatérése után is újra telítődött szociális pátosszal. (Parasztember áróval, 1935; Hólapátolók, 1942; Vihar elől menekülő asszony; Vándorcirkusz.)

Rózsa Gyula: Bortnyik és az elméletek 9.

Népszabadság, Bp. 1969. ápr. 19.

Bortnyik Sándor
festő

M.D.V.

1926-ba tért hazá Németországi emigrációjából és hadat indít az elavult plakátművészet ellen.

Bauer Jenő: Bortnyik Sándor művének kialletása
Művészet, 1969. junius - 19 lap.

Bortnyik

Kezepel az alábbi tárlaton

Oehmacher Anna: Deskovits és a nacionalista műv. Kiáli. Lékaszfehérvárom

Nyomtatás 1968 XI. 2. 8 old.

Bortnyik Sándor

a magyar aktivisták egy érdekes személyisége; ő volt az első Magyarországon, ki Lenin portréját elképzitette.

Aradi Nóra: Iconologic research of Socialist Fine Arts. Acta Historiae Artium, Budapest, 1971. 1-2 sz. 1251

Bortnyik

Kasarely az aktivista B. tanítványa-
ként szerezte meg a korszerű képző-
művészeti műveltséget

Képzőmű Almanach Bp. 1969. 57. o.

Perneczky: Ly utak

H.D.K

Bortnyik Sándor
Grafikus

Méltatás

Sóos Klára, Gondolatok a Tanácsköztársaság 50.évford.
Művészet 1969 aug 43.lap

MK SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81

Telefon: 138-068, 337-748, 340-796

MŰVÉSZET

Budapest

Bortnyik Sándor/1928-1938/ hozta létre a Mühely névvel iskoláját, ahol a nagyipar részére akart tervezőket nevelni, s ahol a reklám grafika területén üttőrő eredményekx születtek, a Bauhaus mintájára.

Ernyey Gyula: Az ipari forma története Magyarországon

Akadémiai Kiadó 1974 37.o.

Bortnyik Sándor

kis Bauhaus-ként emlegetett budapesti Mühelye volt Vasarely első szakmai mühelye.

Magyar Hirlap 1978-83-9
Wagner: Álma a szines város

A III. évfolyam 7. számának cimlapján közölt első linoleummetszetén még látszik, hogy Máttis-Teutsch János metszeteinek stílusát attekinthetőbbé, egyszerűbbé tette. Később Uitz témáiból és Riviere közökt tanulmányából is sokat tanul.

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 49. old.

Bortnyik Sándor

Riviére előirásai kompozicióin szemléltetletők.

Szabó Julia:A magyar aktivizmus története

Akadémiai Kiadó 1971 42 old.

1970. IV.

1021

LENIN, OCTOBER

László Gyurkó's book about Lenin, published in Budapest in 1967, for the fiftieth anniversary of the Great October Socialist Revolution, enjoyed great success and was widely praised for its individual approach to Lenin's personality and the events connected with his life. This book, which has since been translated into a number of languages, is not the usual type of historical work. It could best be described as a historically documented long commentary on the great revolutionary of our time who was born just a hundred years ago.

Here is a short excerpt from the volume:

LENIN

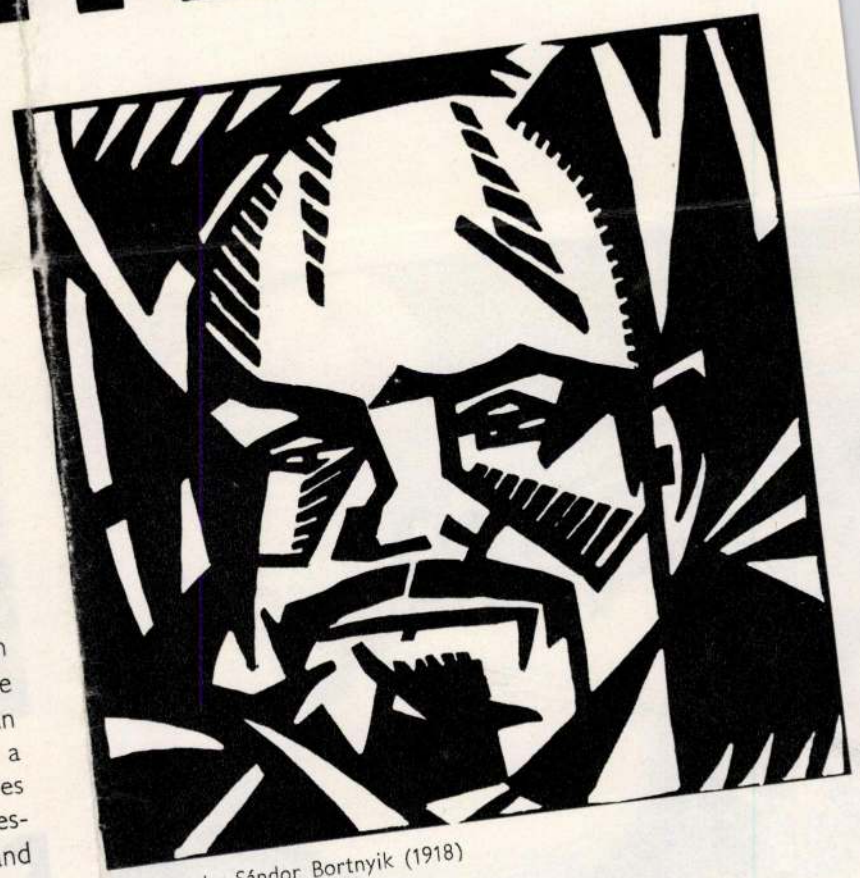

Woodcut by Sándor Bortnyik (1918)

"I don't think Lenin ever observes himself, ever glances into the looking-glass of history, and it never occurs to him to wonder what posterity may say of him—he just goes about his work. He goes about his work imperatively not because he loves power, but because he is certain that he is right and cannot bear the idea of anyone destroying his work. His liking of power stems from a frightening certainty, from the conviction that his principles are right, and, if you like, from his inability to regard matters from the viewpoints of his opponents, an inability most useful for a political leader." (Lunacharsky)

Self-confidence is a necessary virtue. Belief in one's infallibility is, on the other hand, a terrible anomaly, the disease of family tyrants and of greater and lesser dictators alike.

But what determines the value of various traits? A man who is always trying to fight off nightmares is unfortunate and very annoying, but if he happens to be a poet, he can enrich the world with his fears. Reckless daring is hardly a virtue, but commanders have changed the fate of countries with that kind of audacity. To stick stubbornly to an obsession is ridiculous, but it is the parent to great inventions and discoveries.

Are there different laws for the exceptional man as opposed to the average? It is closer to the truth to say that the value of a trait depends not on the man but on the situation. The chosen few of exceptional qualities astonish us when they change bad traits into good ones because again and again they must cope with exceptional tasks and problems. And all exceptiona situations demand exceptional deeds, and all exceptional deeds demand exceptional qualities.

Lenin was a fanatic, obsessed by a cause. There are times when fanaticism is a limitation, but there are instances when reflection, deliberation and anxious speculation are a sin.While he is getting ready for the contest, the athlete may wonder and meditate; once he is in the field or on the track, he must concentrate all his energies on victory. Every great revolutionist is a fanatic; he becomes a revolutionist because he is possessed, because he has a driving obsession.

There are statesmen who are more than adequate in quiet peace-time, but come to pieces in chaos and confusion; others are at home in an upturned world, but far from their best during uneventful week-days. The greatest are those who blend the most antagonistic features in their personality. Lenin was called both a blind fanatic and a compromising opportunist by his opponents. One admirer said he was the most sober fanatic of the age. Each was right from his own point of view. He was a man of extremes, and it is his greatness that he was able to fuse these extremes into a unity.

Hungary's GOLDEN HONEY

PHOTOS BY MTI



At work





What a marvellous bee-feeding ground

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1965 NOV

TÁRSADALMI SZEMLE

1021

Bortnyik Sándor



Bortnyik Sándor linómetszete
(a Ma c. folyóirat 1918. dec. 20-i számának címlapja)

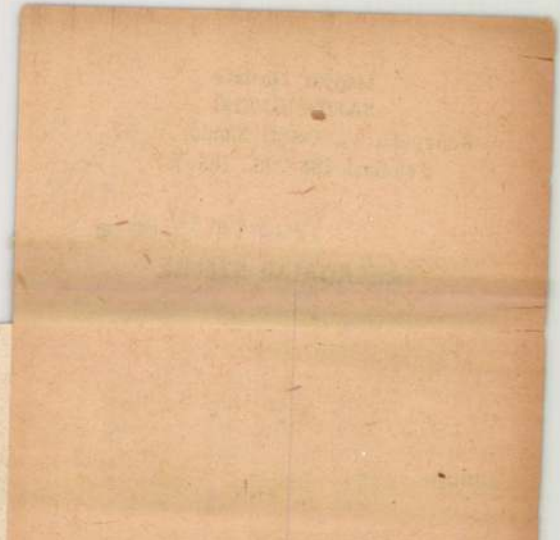

Washington még csak gyürközött a vi
nami nagy kalandra, de készülő beav
kozását még diplomáciai ügyeskedés
leplébe burkolta — a kötet záró dok
mentuma, az „Amerikai barátokhoz" i
tézett 1968-as újévi üzenet idején viszo
a világ már évek óta tanúja az imperi
lizmus egyik legbarbárabb háborújána
S ami a kettő között történt, az igazol
az elnököt: „Az Egyesült Államok csil
lapíthatatlanul világuralomra tör... d
felmérhetetlen erők állnak útjában:
Szovjetunió, a demokratikus mozgalom
a békemozgalom és az egész Földön át
viharzó nemzeti felszabadító mozgalom."

S ezzel el is érkeztünk a könyvnek ta
lán legfontosabb tanulságához. Ho Si
Minh elnök és népe abból a meggyőződé-

Bortnyik Sándor

Emlékezés Bortnyik Sándorra

Bortnyik Sándor festőművész, Kossuth- és Munkácsy-díjas kiváló művész születésének 85. évfordulója alkalmából koszorúzási ünnepséget rendeztek hétfőn a Mező Imre úti temetőben. A sírnál a Magyar Képző- és Iparművészeti Szövetség nevében *Hajdú István*, a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatának szerkesztője méltatta a művész munkásságát, majd a szövetség és a Képzőművészeti Főiskola képviselői elhelyezték a megemlékezés koszorúit.

Mag

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. M.
Telefon: 188-296, 188-307

TÁRSADALMI SZEMLE

1021

Bortnyik Sándor



Bortnyik Sándor:
Illusztráció A. Blok:
A tizenkettő című eposzához

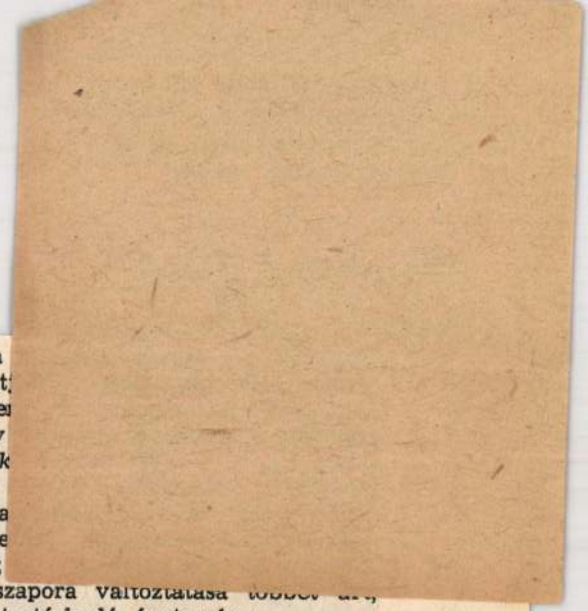

lett hibát, hogy a tanulmányban nem tértem ki elég alaposan a művész és a közönség viszonyára; enélkül persze a művészi alkotómunka irányításának folyamata sem világítható meg kellőképpen.

Keres Emil szellemes cikkében is csak azt vitatnám, mintha én a vezetéselméleti kérdésekre csupán azért tértem volna ki, hogy a jelenlegi helyzetet kritizálhassam. Most is hangsúlyoznám a vezetéselméleti megközelítés fontosságát, de igazat adok Keres Emilnek abban, hogy az általa kipoentírozott három kérdést bővebben, alaposabban kellett volna vagy — most már — kell majd kifejteni a további tisztázás érdekében.

Mégis úgy érzem, hogy maga a vita sem hozott annyi eredményt, mint hozhatott volna. Véleményem szerint, ha már egyszer a Társadalmi Szemle szerkesztősége vitára bocsátotta a kérdést, az lett volna a legjobb, ha valóban nekilátunk a követhető és követendő módszerek elemzéséhez. Sajnos, néhány hozvelük a
álláspont
is éppe
ni, hogy
alkotások
mányos
tésével a
mit neve
listának;
nyünk szapora változtatása többet ár
mint a tartózkodó óvatosság.

Hangsúlyozni szeretném, hogy ez pusztán — a tapasztalaton alapuló — módszertani megjegyzés volt, s nem annak az igénynek a képviselete, hogy már ezután soha ne mondjunk ítéletet, hanem válogatás nélkül egyformán fogadjunk el mindent. Nem és nem, cikkemből sehogysem lehet azt olvasni ki, hogy elvetem a világnézeti alapon álló értékelést, csak azt, hogy károsnak tartom a tudománytalan, impressziókon és bemondásokon alapuló ítéleteket.

Breuer és Újvári azonban, úgy látszik, azzal, az igénnyel lép fel, hogy ők máris el tudják dönteni, milyen pl.

Budapest, V., Pet...
Telefon: 188-296, 188-30...
NÉPMŰVELÉS
1969 ÁPR

1021

népművelés | 4
ÁRA: 4,— Ft



Képarchitektúra (1921)

Lenin (1918)



KIÁLLÍTÁSRÓL KIÁLLÍTÁSRA

Bortnyik Sándor kiállítása a Nemzeti Galériában



Zászlóvívők (1919)

Az új Ádám (1923) (Magyar Jánosné felvételei)

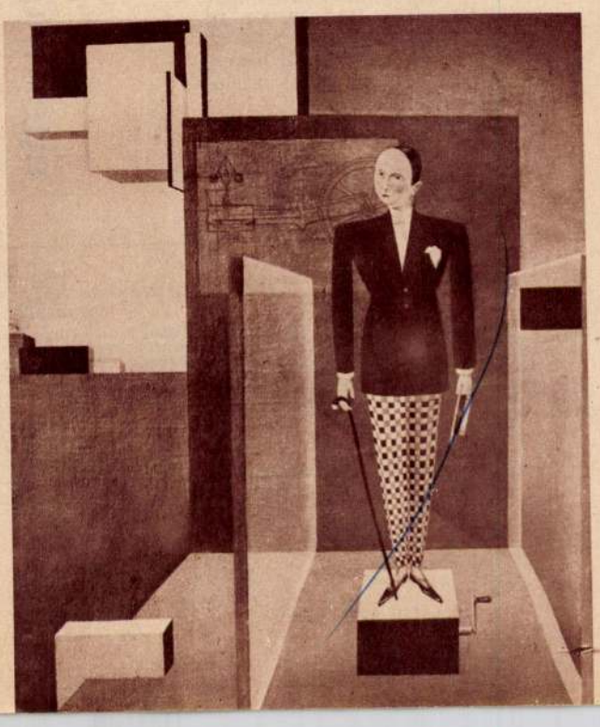

Bortnyik Sándor

MUNKAJOGI TANÁCSADÁS

ÁTLAGKERESETRE JOGOSULTSÁG

Többen kérdezték, mely esetekben kell a dolgozó részére az új munkaügyi szabályok alapján átlagkeresetet fizetni, továbbá az átlagkereset összegében a jutalmat milyen feltételekkel kell figyelembe venni?

Válasz: A dolgozónak átlagkereset jár — a 7/1967. (X. 8.) MÜM számú rendelet 5. §-ának (1) bekezdése szerint —

a) szavazás, hatósági, bírósági, munkaügyi döntőbizottsági idézésre tanúként való megjelenés, tanácstagként való eljárás, kötelező orvosi (Mt. V. 79. §-a) és rendőrorvosi vizsgálat, hadkötelesként való sorozás és katonai nyilvántartásba vétel, valamint önkéntes tűzoltói igénybevétel esetén **a teljes mulasztott munkaidőre,**

b) a házastársa (élettársa), gyermeke vagy saját szülője halála esetén **egy munkanapra,**

c) véradásra történő rendkívüli berendelés esetén **a teljes mulasztott munkaidőre,** nem rendkívüli berendelés esetében pedig **legfeljebb négy munkaórára** akkor is, ha a vizsgálat eredménye miatt nem vettek tőle vért,

d) az a—c) pontban nem említett esetekben, ha jogszabály rendeli el.

Ha a dolgozót a bíróság, a munkaügyi döntőbizottság, illetve a hatóság idézi be terheltként, sértettként, ügyfélként (felperesként vagy alperesként), részére nem jár díjazás a mulasztott időre.

A felsorolt eseteken kívül — a Munka Törvénykönyve és végrehajtási rendeletei, valamint egyéb jogszabályok alapján — átlagkeresetet kell fizetni

— a felmondási idő alatti felmentés tartamára (Mt. 27. § (3) bekezdése),

— a rendes szabadság tartamára [Mt. 42. § (4) bekezdése],

— a tanulmányi kedvezmények tanulmányi szabadság, szabadidő, munkaidő-kedvezmény stb.) tartamára [15/1967. XI. 18. MÜM számú rendelet 2. § (2) bekezdése, 7. § (1) és (3) bekezdése, 8. § (2) bekezdése] az előírt feltételek szerint,

— a szabadidő-átalányra jogosultnak az ezen a címen kiadott vagy pénzben megváltott időre [6/1967. (X. 8.) MÜM számú rendelet 6. § (2) bekezdése],

— a polgárivédelmi gyakorlaton résztvevőnek a gyakorlat miatt kiesett munkaidőre, továbbá a polgárivédelmi szolgálat folyamatos vagy ideiglenes ellátása alatt [6/1964. (II. 21.) Korm. számú rendelet 12. § (1) bekezdése a) pontja és 16. §-a],

— a munkahelyen munkaidő alatt tartott egészségvédelmi és baleesetelhárítási oktatás, illetve vizsga miatt kieső időre [Mt. V. 78. § (4) bekezdése],

— a munkáltatói utasítás jogos megtagadása miatt kiesett munkaidőre [Mt. V. 39. § (2) bekezdése].

Nem illeti meg átlagkereset a dolgozót arra az időre, amely alatt munkabérre egyébként sem lenne jogosult [Mt. V. 30. § (2) bekezdése]. Ha pl. a dolgozó a felmondási időre amiatt nem kaphat munkabért, mert előzetes letartóztatásban van, akkor a felmentési időre sem jár átlagkereset.

A költségvetésileg gazdálkodó intézmények dolgozói esetében az intézmény béralapja és jutalmazási kerete terhére kifizetett díjazások (alapbér, pótlékok és jutalmak) képezik az átlagkereset kiszámításának alapját. A jutalmak elbírálásánál azonban

számú r
elő. Esze
számolás
ban kifi

kereset összegénél nem szabad figyelembe venni, ha az átlagkeresetet **harminc napon aluli időre,** illetve **a rendes szabadság idejére** fizetik. Ennek megfelelően a harminc napon aluli időre fizetett átlagkeresetnél a jutalom semmilyen esetben sem vehető figyelembe, a rendes szabadság esetén pedig annak időtartamára tekintet nélkül számításon kívül kell hagyni a kifizetett jutalmakat.

KÉPESÍTÉS ELBÍRÁLÁSA BESOROLÁSKOR

Egy művelődési ház igazgatója írja: „A 105/1961. (M. K. 1.) MM számú utasítás alapján történő ügyintézői besorolás kapcsán kérdéses, hogy a felsőfokú tanítóképző intézetekben szerzett népművelő—könyvtár-szakos végzettség felső- vagy középfokú végzettségnek számít-e? Kérjük állásfoglalásukat!"

Válasz: A felsőfokú tanítóképző intézetekben szerzett népművelő—könyvtár szakos oklevél — az 1961. évi III. törvény 23. §-ának (2) bekezdése értelmében — felsőfokú végzettséghez kötött munkakörök betöltésére képesít, azt tehát a besorolásnál mint **felsőfokú** iskolai végzettséget kell elbírálni.

Dr. Ferencz Győző

nyelvművelés

Ne menjünk el szó nélkül mellette!

Bármennyit írtak is már **mellett** névutónk hibás használatáról, ne hagyjuk most se szó nélkül.

E névutónk is — mint a legtöbb — eredetileg konkrét helyviszonyt jelölt: azt jelentette, hogy valakitől, valamitől **mell**-ső irányban, oldalt foglal helyet a szóban forgó személy, tárgy; pl. **A szekrény mellett van a fogas.** Idővel kialakult e névutónknak is átvitt jelentése, amely már nem puszta helyviszonyt jelölt, hanem olyan helyzetet, amelyben valami szorosan összefügg egy másik dologgal, pl.: **Ilyen időjárás mellett nehezen érik be a termés.**

Átvitt értelmű használatának vannak azonban hibás, helytelen formái is, amelyek a hivatal nyelve s a sajtó útján terjedtek el, német mintára. Szükségtelen és sokszor fölösleges szószaporítás a **mellett**-nek ilyen használata: **Nagy részvét mellett temették el a neves tudóst; 4 százalékos kamat mellett ad kölcsönt** stb. . . . rövidebben, magyarosabban: **Nagy részvéttel . . .; 4 százalékos kamatra . . .** Egyik napilapunkban olvashattuk a múltkorában: „A Nemzeti Színház feladatai közé tartozik évente mintegy 80 ifjúsági előadás rendezése, 6—8—10 forintos helyárak **mellett**"; helyesen: „. . . 6—8—10 forintos **helyárakkal**". Sokszor ragok helyett a — ma már sajnálatosan háttérbe szoruló — **közepette** névutó pótolhatja a **mellett** idegenszerű használatát; pl.: „Nem is olyan régen a járványok, a rossz egészségügyi, lakás- és élelmezési viszonyok, meg a háborúk végezték ezt (a szaporodás korlátozását) el — tengernyi emberi tragédia **közepette.**"

Mivel a sajtónyelv és a hivatalos nyelv sugalmazó hatására sokan átveszik a **mellett** helytelen használatát, nem árt újra meg újra figyelmeztetnünk rá.

SZ. F.

NÉPMŰVELÉS
Az Országos Népművelési Tanács folyóirata.
Megjelenik havonta egyszer.
INDEX: 25.650

Szerkesztő: dr. Ibos Ferenc. Szerkesztőbizottság: dr. Törő Imre (az ONT elnöke), Ács Miklósné (Népművelési Intézet), dr. Korek József (Nemzeti Múzeum), Barati József (Hazafias Népfront), dr. Vonsik Gyula (MSZMP KB. Kult. Oszt.), Horváth Margit (Tanítóképző Akadémia, Szombathely), Kazimity György (SZOT), Simó Tibor (Vasas), Kellner Béla (Somogy megyei Könyvtár), Kovalcsik József (TIT), Orosz László (KISZ), Kiss Imre, Szöllősi Gyula (Hajdú-Bihar megyei Tanács VB.), Takács Kálmán (MM).
Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-285. Nyomta: az Egyetemi Nyomda, Budapest. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál. (Bp., V., József nádor tér 1.) Előfizetési díj: ¼ évre 12,— Ft, csekkszámlaszám egyéni 61 238., közületi 61 066., vagy átutalás a MNB 8. sz. fiókjánál vezetett folyószámlára.
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

69.2216 Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest. Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

< Bortnyik Sándor >

cikke

< > Irányítható-e a művészet? Forum (Budapest) 1948. 3. sz. 226-235. l.

Bortnyik Sándor

BORTNYIK SÁNDOR:
Műhelyben (fametszet) 638

Rosner Károly

A magyar fametszet
a XX. században

Erdélyi Helikon

1930. 824. 657, 652.(

(képpel)

és a tárgyilagos előadásban is megcsillan bennük a lenyugöző érdekesség s Bar Kochba tragédiája mellett Sabbatai Cevi tragikomédiája vagy Frank Jakab kalandregénye a könyv tudományos megállapításainak egész sorára fog megdöbbentőn élénk világosságot vetni. Végül elismeréssel kell megemlítenünk, hogy részletesen ismertette Klausner Józsefnek, a jeruzsálemi zsidó egyetem tudós tanárának Jézus-életrajzát, az első zsidó Jézus-életrajzot, amely minden tudományossága és előkelő hangja mellett is — sajnos — a racionalista teológia vizeire tévedt, s így a szerző megállapítása szerint ez a sok nyelvre lefordított és nagyhatású mű, amely «Izrael számára az üdvösségre vezető utat egyengethette volna, tévedés, megtévesztés, egyúttal pedig aggasztó veszedelem a jószándékú zsidóság számára». Tárgyilagos és tudományos zsidó állásfoglalás ez Jézussal szemben, de «nem jelent haladást és emelkedést a zsidó és keresztény vallás viszonyában».

A nagyszabású mű elolvasása után teljes egészében hitelesíthetjük a szerző önvallomását: «Célunk tudományos lévén, tollunkat az igazság vezette, amely nem ismer sem antiszemitizmust, sem filo-

M.D.K.

Bortnyik [Sándor]. festő

„... akárcsak Mokoly-Nag. sinnén nem fér meg a sikban, holott a konstruktivista piktura ugancsak kínálkozó alkalom lett volna erre..."

Kellár Ernő: Magyarság és európaiság

Idézve: KUT. I. cöf. 1. sz. 1926. márc. 28. 7-13. oldról

Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk. Németh Lajos
Bev. és összeáll. Perneczky Géza,
Bp. 1967. Corvina

238. old.

Bortnyik Sándor, festő

L. Martyn Terézia

Rózsa Gy: A Martyn-jelenség 488–497

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Bortnyik Sándor, festő

Szélpál Árpád
Tüntetés c. kötetének
»Ma Kiadása« címlapja.

Repr.

Fehér Imre: Szélpál Árpád és a Ma 25-32.

Jászkunság, Szolnok, 1979. márc. XXV/1.

Bortnyik Sándor, grafikus

L.: Berény R.

–: Magyar képzőművészeti lexikon – – 7

Népszabadság, Bp. 1979. dec. 20

Bortnyik Sándor, festő

L: Czóbel B.

2.

– Magyar tárlatok

Esti Hirlap, Bp. 1979 dec. 19.

Bartucyik Sándor festő

Emlékkiállítása nyílt
meg Esztergomban.

– o Bartucyik Sándor 8

Esti Hírlap. Bp. 1979. júl. 20.

Bortnyik Sándor, festő

mebzet: reger.

Rózsa Gyula: A Bortnyik-per folytatódik? 7

Népszabadság, Bp. 1977 máj. 21.

Bortnyik Sándor

Tasi József: "Kassák első folyóiratai" cimmel hivatkozik Illés Ilona munkájára, aki "A Tett", a "MA" és a „2 X 2" folyóiratok repertőriumát készitette el.
Megemliti a "MA" jelentős mümellékleteinek alkotóit: Bortnyik Sándor, Máttisch Teutsch János, Moholy Nagy László, Nemes Lampérth József, Tihanyi Lajos, Uitz Béla és Kassák Lajos müvészeket, a hazaiak közül, de felsorolja a neves külföldi müvészeket is.

Tasi József fent idézett cikkét lásd: Tihanyi Lajos nevénél, cédulájához mellékelve.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. julius 26.
XIX. évf. 30. sz. 6. lap.

~~Berény Róbert~~
~~Bortnyik Sándor~~

Bortnyik „tárgyilagos“ plakátstílusával és sematikus ábrázolási módszerével párhuzamosan indult meg, körülbelül egyidőben Berény Róbert plakátműködése.

Berény Róbert, a kiváló festő első kereskedelmi plakátjai 1927-ben jelentek meg Budapesten (Boon-kakaó). Igen érdekes az út, melyet legutóbbi plakátjaig befutott. Elindult a tiszta festői plakátból, majd sok év tisztára konstruktív plakátjain át (Cordatic gummiabroncsplakát, Palma gummisarokplakát, Flóraszappanplakát, Modiano szivarkahüvelyplakát, „Az élet csodái“ könyvplakát, stb.) a teljesen kiforrott, legmagasabb értékű, tisztára festői

RK: ~~Berény Róbert~~: A plakát útja.

MAGYAR IPARMŰVESZET
1933. 184, 185. l.

hatású plakátokhoz jutott el (Ambrózia mustár, Óceán ecet).

Berény plakátjai, bármely stílusúak is, kompozíciójuk tökéletessége, szuggesztivitásuk, fölényes grafikai megoldásuk, lenyügöző reklámhatásuk és remek színeik által nemcsak a magyar plakátok első sorában állanak, de nemzetközi értékelésben is a világ első hat plakátművésze közzé sorozzák alkotójukat. A magyar plakátművészet kiváló nemzetközi értékeléséhez legelsősorban ezek a plakátok segítettek bennünket.

Akinél az ábrázolást nem a közvetlen tárgyi szemlélet, hanem a képzelet szellemvilága irányítja, az hovatovább a dolgok egyre merészebb, költőibb képtársítása révén fejezi ki tartalmi mondanivalóját. A „tiszta festőiség" impresszionista dogmája szempontjából Molnár-C. Pál nem egy képét illeti az „irodalmiság" jelzője. Tudnunk kell azonban, hogy ez a jelző nem képellenességet, hanem szellemileg gazdagabb, tágabb festői keretet jelent. E tekintetben is éppen a régi mesterek szolgálnak a legmeggyőzőbb példákkal. Molnár-C. Pál nemcsak elbeszéléseket foglal képbe, hanem az allegorikus és szimbólikus ábrázolás eszközével elvont eszméket és hangulatokat is érzékeltet.

Már a „Foro Romano" előterében álló szobor is inkább megtestesült szellem és emlékezés, semmint kő a kövek között. Az „Archeologia II." nemesen rajzolt és mintázott torzói élő emberi jelenvalóságot, rejtett erotikus feszültséget álcáznak. A táj néptelen, „kihalt", de az az érzésünk, hogy éppen most járt ott a szerelem paradicsomi boldogsága. Titkos órán a két torzó húsvér-egésszé válva egymás karjába omlik. A „Meditáció", „Pompeji", „Művészet, természet, mechanika" és az „Olaszországi emlékeim" szoboralakjai szintén a szellemi lét való erejét, teret, formát foglaló és időt álló, aktív kihatását hangsúlyozzák. A szellem nem a dolgok körül lebegő aura, nem légies fuvallat és illékony sugárzás, hanem a lét legsűrítettebb kivonata, tehát legtömörebb, legplasztikusabb nyilvánulása. A középtengeri művelődésnek ez a klasszikus eszmegerince ölt alakot Molnár-C. Pál látomásain.

A legszebbek közül való a „Négy Evangelista" földöntúli tisztultsága, amelyben az angyal csakugyan mennyei tünemény igézetével hat. Az „Angyali üdvözlet I" égi szózata drámai erővel, [illegible]

Bartnyik Sándor

Györgyi Kálmán emlékkiállítására kézített plakáltervét (Berénnyel közösen) a bíráló bizottság díszéretben részesítette.

N. U. 1934. IV. 7.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

TÁRSADALMI SZEMLE

1969 MAJ

1021

Bortnyik Sándor



Bortnyik Sándor:
1923 – Magyar május

irányzatokat képviselnek, ugyancsak kifejthessék *előrehaladás csak eleven viták útján lehetséges*, é son belüli vitákra vonatkozik, hanem más filozófi frontációra is. Ilyen társulat elősegíthetné a magy közi filozófiai közéletbe való nagyobb mértékű b

Célszerű volna, ha a társulat folyóiratot is kia a Magyar Filozófiai Szemlén kívül több más foly natkozású cikkeket, de kifejezetten tudományos je publikálására egyedül a Magyar Filozófiai Szemle óhatatlanul bizonyos monopóliumhoz vezet, még ha a szerkesztő bizottság tudatosan törekszik is ennek kiküszöbölésére.

Felmerülhet az az aggály, hogy nem veszélyeztethetnék-e a megalakítandó tudományos egyesület vagy társulat stabilitását a marxista filozófián belül jelenleg dúló viták. Úgy gondolom, hogy a viták nem. Az azonban igen, hogy a jelek szerint a viták kiéleződésében elvi ellentétek mellett egyre inkább klikk jellegű ellentétek is szerepet játszanak. Hiba volna azonban azt gondolni, hogy kizárólag a közérdeklődést magukra vont klikkek jelentik a magyar filozófia lényeges erőit. Ha az egyesületet egészséges szellemben irányítanánk és a vezetést a klikkellentétektől meg nem fertőzött *többség* képviselőire bíznánk — és erre megvan a lehetőség —, akkor az egyesület által nyújtott fórum éppen elősegíthetné a különböző nézetek nyílt összeütköztetését és ezzel előmozdíthatná az egység kialakulását.

Alig hiszem, hogy e társulat megalakulása ellen ésszerű érvet lehetne felhozni. Megítélésem szerint máris komoly vesztesége filozófiai közéletünknek, hogy nem alakult meg ez a társulat évekkel ezelőtt, legkésőbb akkor, amikor a Magyar Közgazdasági Társaság, amelynek a megalakításával szemben hasonló aggályok voltak annakidején, mint egy filozófiai társulat létrejöttével szemben.

*

Szerteágazó megjegyzéseimet itt nem is annyira befejezem, mint inkább félbeszakítom. Szeretném végül megismételni azt a reményemet, hogy a közel-

MDK

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor nyitotta meg
Bíró Mihály emlékkiállítását a
Vénusz Galériában.

Bortnyik Sándor Bíró Mihály emlékkiállítása.
Művészet, 1967. július - 26 lap

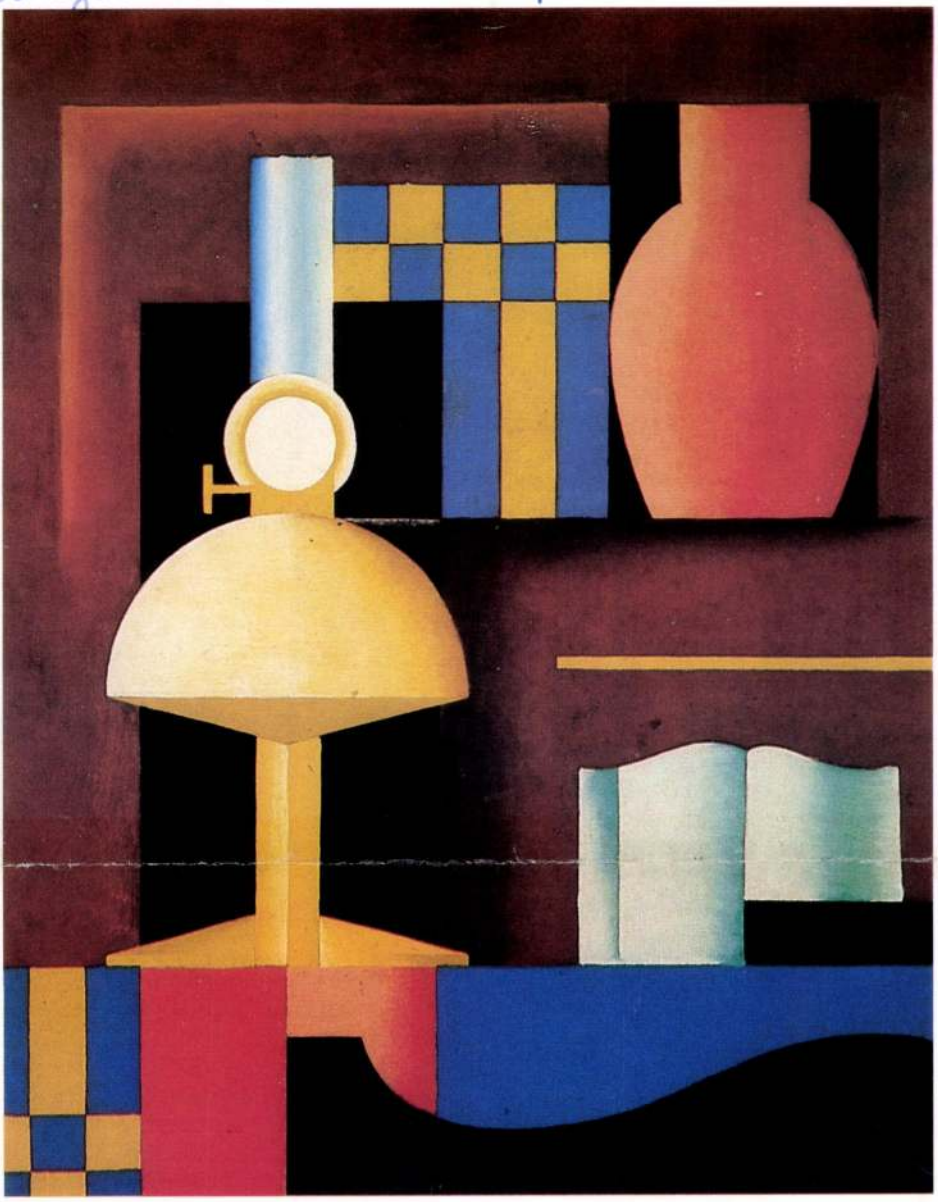

Bortnyik Sándor: Kompozíció lámpával/Composition with lampe, 1923, olaj, fa, 54×44,5 cm

tott bemutató (melynek lényegesen bővebb változatát négy évvel ezelőtt Budapesten is láthattuk) e mostani szűkebb keresztmetszetben legfeljebb sejtetni tudta a lengyel konstruktivizmus ág-bogait: *Szczuka* politikai indíttatású gyakorlatiasságát, *Stazewski* kissé steril művészetét, *Kobro* és a legnagyobb, *Strzemiński* lélegző, élő felületeit, szikár méltóságú architektonikus kompozícióit, *Szpakowski* monomániásan fantasztikus vonallabirintusait, *Hiller* szürrealizmus felé közelítő formavilágát.

Az osztrákok mellett a magyar szekció foglalja el a legnagyobb alapterületet a kiállításon. Az alkalommal élve rohanva hasonlítanánk össze a magyar konstruktivizmust a térség rokon törekvéseivel, ám előtte sajnos kínzó és kínos kérdések merülnek fel. Így mindenekelőtt az, megrendezhető lesz-e még valaha Magyarországon a magyar avantgárd kiállítása? A 20. század magyar történelmét és a szinte mindvégig szűk látókörű művészetpolitikáját, mely emigrációba kényszerítette a művészeket, illetve tilalmaival és ostoba nemtörődömségével szétszórta és szétszórni engedte itthon maradt műveiket, immár úgyis hiába kárhoztatni, a szomorú csak az, hogy ez a sorozat folytatódni látszik: legutóbb a Bortnyik-hagyaték értékesebb részét (1920-as évekbeli fotókat és

nyomtatványokat) lopták ki az országból (a képek már régen távoztak), hogy aztán diadalmasan bukkanhassanak fel egy müncheni aukción. Ráadásul azzal sem vigasztalhatjuk magunkat, hogy bár nekünk csak a leszopogatott csontocskák maradtak meg, de a java legalább a nagy külföldi múzeumok falaira, neves magángyűjtemények közé került. Az egy *Moholy—Nagy*-életmű kivételével a magyar avantgárd nem állandó kiállítási darab, s gyűjtői is javarészt külföldön élő honfitársaink közül valók.

S ezen a helyzeten alkalmasint nehéz változtatni; be kell látni, hogy minden nagyszerűsége ellenére „terjedelmét", hátországát tekintve milyen vékony is ez a művészet; kevés a művész, töredékesek és aritmiásak az egyes életművek, s e kevésből is nagyon sok odaveszett, s az idő haladtával egyre kisebb a valószínűsége, hogy rejtett vagy ismeretlen életművek, hagyatékok bukkanjanak elő. Ezért annál jobban kéne ismerni és feldolgozni a maradékot, kiszűrni az egyre terjedő hamisítványokat, melyektől sajnos ez a kiállítás sem volt mentes. Különösen a *Kassák Lajos*-válogatás volt fertőzött ilyen szempontból. A legdurvább mind között a *Tisztaság könyve* egy példányából kivágott reprodukció, melyet tussal és ceruzával „megdolgozott" valaki. A szomorú csak az, hogy mindez egy múzeum, a nürnbergi Kunsthalle tulajdonából származik, akár az erősen kérdéses hitelességű, mérnökien precíz ceruzarajzok (*Képarchitektúra IV.* 1923 [?]) vagy az otromba antedatálások (*Négyzet a kör ellen*, 1922 [?] valójában a 60-as évek) egyike-másika.

Mindezek ellenére (különösen, ha eltekintünk néhány aránytalanságtól, így például *Péri László* súlytalanabb szerepeltetése — megjegyzendő, hogy itt kiállított térkonstrukciója aligha lehet 1922-es!) a kiállítás szerencsés ötvözetnek bizonyult. A szomszédos termekkel való összevetésben megerősítette azt, amit eddig is sejteni, sőt tán tudni lehetett: hogy a magyar aktivizmus és képviselt radikális utópia milyen hitelesen kapcsolódott össze az alkotók etikai alapállásával és a konstruktivizmus formanyelvével. Túl is lépett egyúttal azonban a mind ez idáig az érdeklődés homlokterében álló Bécs—Berlin—Weimar-háromszögön, számba vette a Hollandiában (*Huszár Vilmos* és részben a Magyarországon szinte teljesen ismeretlen *Ébneth Lajos*) és a Párizsban (*Csáky, Beöthy, Prinner*) élő művészeket is. S a párizsiak — időben és térben is távolabb lévén a világmegváltó lázak gócpontjaitól — organikusabb, könnyedebb, dekoratívabb műveket alkotnak, nota bene az osztrákokhoz és a csehekhez hasonlóan a muzikalizmusnak is voltak magyar származású képviselői *Henri Nouveau, Klausz Ernő* és az itt nem szereplő *Lancelot Ney* révén. Az egyik legfőbb tanulság, hogy nemcsak a konstruktivizmus volt nemzetközi, nemzetek feletti, hanem e lazább szövésű nonfiguratív művészet is, e „viszonylagos avantgard", minden esetlegességével együtt.

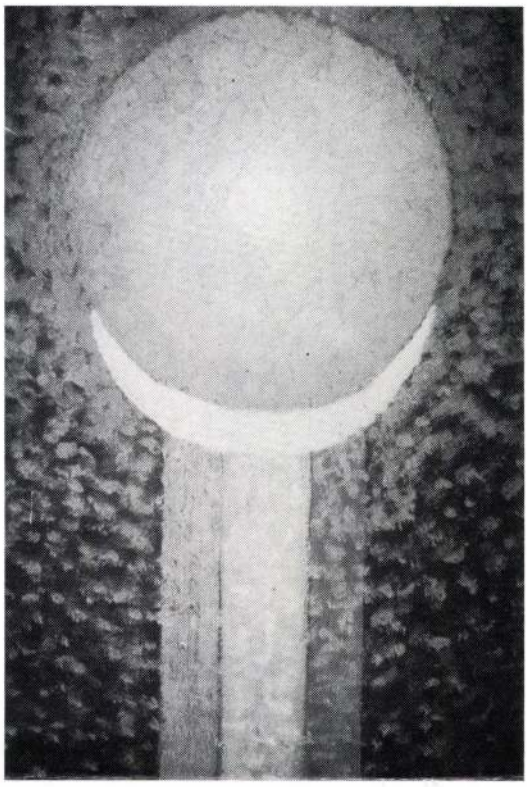

František Drtikol: Kompozíció/Composition, 1940,
olaj, karton, 36,5×26 cm

S ez az utóbbi megállapítás természetesen immár nemcsak a magyar anyagra vonatkozik. Az avantgárd, a társadalmi felelősségű és hevületű „szent" konstruktivizmus felől nézve a húszas, s még inkább a harmincas évek nonfiguratívitása kétségkívül felhígulás, elernyedés, legjobb esetben is ezüstkori zönge. E művek intenzitása, igaz, elmarad a hőskorszak alkotásai mögött, de hát nem lehetett támaszuk egy eljövendő, acéltraverzekre horgonyzott, vagy épp tiszta űrben repülő, egyszerre dinamikus és tiszta eljövendő társadalom modellje. A máshonnan és későn jövőknek így hát másról kellett álmodozniuk: a lélek és színek harmóniájáról, egy Bach-fúga képi átköltheto'ségéről vagy épp Hermész Triszmegisztoszról. Botorság lenne aszerint méregetni őket, hogy melyiküké volt a szebb, hatékonyabb, nagyobb ívű álom, hiszen mindannyian csupán megsejdíteni voltak képesek egy soha nem realizálódó világot. Aligha méltányos kijátszani egymással szemben a radikálisokat és a szelídebb lelkű társakat, a kollektívumban és az egyénben gondolkodókat, a szigorúakat és a megengedőket, de relativizálni sem szabad a köztük lévő különbségeket. A különbségek számbavétele után úgyis azt szeretjük, ami közös bennük: olyan művészek voltak, akiknek legalább megadatott az álmodozás kegyelme.

Bortnyik Sándor

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1964 SZEP 24.

NÉPSZABADSÁG

NÉPSZABADSÁG

1021

Kitüntetések

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa *Péchy Blanka* színművésznőnek, a Magyar Népköztársaság érdemes művészének, a Vígszínház tagjának, élete munkássága elismeréséül; *Bortnyik Sándor* Munkácsy-díjas festőművésznek, a Magyar Népköztársaság érdemes művészének, művészi munkássága, pedagógiai és esztétikai tevékenysége elismeréséül; *Peti Sándor* színművésznek, a Magyar Népköztársaság érdemes művészének, nyugdíjba vonulása alkalmából, négy évtizedes munkássága elismeréséül, a *Munka Érdemrend arany fokozata* kitüntetést adományozta.

A kitüntetéseket *Dobi István*, az Elnöki Tanács elnöke nyújtotta át. Jelen volt a kitüntetések átadásánál *Kiss Károly*, az Elnöki Tanács titkára, *Aczél György*, a művelődésügyi miniszter első helyettese, és *Köpeczi Béla*, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezetője.

ok megszünteté
abb figyelemme

k, hogy a lövővezeabályellenesen haszEzt látták naponta rész műszaki vezede szemet hunytak

Márta-bányán: a vezető aknász felz Á. B. B. SZ. szaik reá nézve is kötartását, omlasztó et nélkül küldte ranagynyomású fejegyik fiatal, kellő attal nem rendelírt. *Lyukó-bányán:* ferenc szállítócsil-

ták a felelősség intézkedések, a tudták már meg a tragikus tények

A „hajrá"-ter kapkodás, a műsz telek hiánya, a zetlenség, egyes vezetők lélek nélki se, mind melegágy súlyos baleseteknek szakmánk a leg sebb szakmák e gyér fényű karbidl nyénél *fokozottab lemre* van

Munkácsy Mihály

és ~~Bortnyik Sándor~~

Erdélyi Árpád A magyar művészet külföldi értékelése. Művészet 1936. I. 34. l.

Woermann Karl 1922-ben megjelent nagy művészettörténetében is „Deutsch—Ungarn"-nak, tehát német-magyarnak tartja *Munkácsy*-t, akit mint a szerző hangsúlyozza, tulajdonképpen *Lieb*-nek neveznek.

Az idevágó nagyobbszabású munkákban, nevezetesen *Wieckenhade* Ernst (1932) és *Hamann* Richard tanár (1933) műveiben szintén csak *Munkácsyt* egyedül említik fel, mint magyar festőt, pedig az utóbbi mű közel ezer oldalra terjed.

1923. óta egyre kevesebb tér jutott a magyar művészeteknek a német tudományos irodalomban. *Roh* Franz „Nachimpressionismus" c. munkájában már csak *Bortnyik* Sándor, és *Benedek* Pétert találja említésre méltóknak, mint a magyar festészet képviselőit.

Muther-nek az 1889-ben megjelent „A festőművészet története" függelékében *Lyka* Károly „Magyar képírás" c. fejezetével kapcsolatban *Lengyel* Géza, a jeles fordító azt írja, hogy *Lyka* Károly, akit a magyar művészi írók között legelső hely illet meg, *összefoglaló áttekintést írt a könyvhöz a magyar festőművészetről, amelynek számára azonban a német szerző e művében nem juthatott hely.*

*

MŰVÉSZE

FELELŐS SZERKESZTŐ: KENDE BÉL

TARTALOM

Kende Béla: A kritika bilincsek között — — — — 25
Dr. Lázár Béla: Magyar mesterek : Tornyai János — 26
Dr. Lázár Béla: Megjegyzések a „Jegyzetek a Munkácsy kérdéshez" — — — — — — — 29
Rabinovszky Márius: Viszontválasz Dr. Lázár Bélának 31
Erdélyi Árpád: A magyar művészetek külföldi értékelése 32
Balázs Endre: Liber Endre — — — — — — — 35
Zsótér Ákos: Néhány szó az orosz művészetről — — 36
Gara Zoltán: Képzőművészet a díszlettervezésben — 38
Bálint László: Dráma minden komforttal — — — 40
Kende Béla: Az emlékszobrokról — — — — — 42
Tárlatok (K. B.) — — — — — — — — — 43
Közületeink és a képzőművészet — — — — — 44
Koródy György: A korszerű lakás — — — — — 45
Hirek — — — — — — — — — — — — 46
Színházi bemutatók — — — — — — — — 47
Új könyvek — — — — — — — — — 50

Bortnyik Sándor

hűtelen néven művészeti iskolája volt a 30-as években Bp-en

Bodri Ferenc: Ipari művészet

Felcsikor 1968 IV. 333 old

Borsányik Sándor

Retrospektív kiállítása lesz a
Nemzeti galériában

Pesti Hírlap 1968 I. 7.

Borbíró Sándor

Kiállítása lesz a Nemzeti Galériában

Magyar Nemzet 1968. I. 7.

Bortnyik Sándor, festő

MDK

75. születésnapja alkalmából
a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki.

– : Kitüntetések

Népszabadság, Bp. 1968. júl. 19.

Bortnyik Sándor, festő

MDK

Több évtizedes életművének retrospektív tárlatát mutatják be.

– Medgyessy ferenc, és Ferenczy – emlékkiállítás a Nemzeti Galéria idei programjában

10.

Népszabadság, Bp. 1968. jan. 7.

Bortnyik Sándor, festő, grafikus

~~XX~~ IV. Plakát. "Ujság" /1926/. Fekete repr. 63.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Bpest. 1961. Franklin Nyomda. Bp.

MDK.

Bortnyiká Sándor

Kiállitási hir

Esti Hirlap 1967 dec.18.

Bartnyik Sándor

Próféta / Kassák és köre / 1918 / kapkó /
„ABC" / 1922, kapkó /

Kritika 1966 IV. n. 24-25 old.

Bortnyik Sándor 2.

1924 körül Chirico művészetével rokon szellemű, de szatirikusabb hangú képeket festett /Az új Ádám, Az új Éva, Zöld szamár/. Néhány festményének tárgyszerűsége a Bauhaus racionalizmusát sugallta /Forbáth építész és felesége 1924/.

Németh Lajos: Modern magyar művészet Bp. 1968 65. l.

Bortnyik Sándor

festő_

Vasarely Bortnyik iskolájában
ismerkedett meg a modern iranyi-
zatokkal

Szentsyina: Victor Vasarely
Szövetet, 1970. januar – 38 kap

MDK

Bortnyik Sándor, festő

Megemlítve mint Victor Vasarely egykori mestere.

Füzéki József: Jó kulturális misszió

Népszabadság, Bp. 1970. március 7.

2) Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik „kubofuturizmusa" a tízes évek orosz művészetének vokona.

Szabó Júlia: Magyar rajzművészet 1890-1919
Bp. 1969. Corvina 57. képmell.

1)

Bortnyik Sándor

festő

A „Ma" műrészei közé tartozott.

A 10-es érekben eljutott a non-figurativ műrészetig.

Egyik 1918-as fametszetén jelenik meg először képzőműrészeti megfogalmazásban a kor forradalmi munkásmozgalmának jelszava: „Szocialista köztársaságot!"

Szabó Júlia: Magyar rajzműrészet 1890-1919

Bp. 1969 Corvina St. képmek.

M.D.K.

Bortnyik Sándor, festő

„Vörös zászló" c. linóleum-
metszetét, ~~közli~~
valamint „A próféta" c. festmé-
nyét, mint XIII. képábrát, közli

Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk. Németh Lajos,
Bev.és összeáll. Perneczky Géza,
Bp.1967. Corvina, 137. old.
cáfol.

M.B.K.

Bortnyik Sándro festő

A Má-hoz csatlakozó ifju müvész

Passuth K.: A Nyolcak festészete, Bp. 1967. 121.l.

BORTNYIK SÁNDOR

1924-ben gyűjteményes kiállítása volt Kassán.

Ladislav Saučin. Výtvarne umenie na východnom Slovensku 1918-1938. Košice 1964. 4 l.

Bortnyik Sándor

~korai műveinek (1925-ig) részletes feldolgozása, reprodukciókkal.

Borbély László: Bortnyik Sándor korai művészete /Művtört.Írt., 1969. 1. sz., p. 46-73./

Bortnyik Sándor 1.

Kassák köréhez tartozott. Egy ideig a képarchitektúra művelője, 1921-ben konstruktivista grafikáit mappában meg is jelentette.

Németh Lajos: Modern mappa műrének Cornu, 1968 65.l.

Bortnyik Sándor
festő

festői műhelyével 1929-ben ismerkedett meg Victor Vasarely s igen nagy hatással volt a fiatal művészre.
Az absztrakt ványvat konstruktív útjának előharcosa volt

gera György: Beszélgetés Párizsban az op-artról
Korunk, Kolozsvár 1968. ~~III~~ VIII. 1162, 1164.

Borsányi László

„A Vörös Május" c. művének reprodukciója

a Művészettörténeti Értesítő 1969. 1. sz. borítóján

MDK

Bortnyik Sándor

Epeda

Amtracába EPEDA rugót

Budapesti Vásár

1885-196o. M.plakát-tört. kiáll. Mücs. 196o.

MEK

Szikra János festő

Sz.J. kiáll. Fényes A.terem. 1960. okt.

Bortnyik Sándor

Szerepel a „Nyolcak és aktivisták" c. kiállításon Székesfehérvárott

Jelenkor 1966 I. n. 60 old.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

Eredeti litográfiáit mutatják be.

–: Magyar Kiállítás Leningrádban 1.

ESTI HIRLAP Bp. 1970. jan. 20

Bortnyik Sándor
festő

„Ma"-címlap, 1918 dec. Repr.

Szabó Júlia: Magyar rajzművészet 1890-1919
Bp. 1969. Corvina. 11. okl.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

1945-ös plakátjai ismét
megjelennek.

–: Jubileumi képzőművészeti kiadványok 6.

Népszabadság, Bp. 1970. febr. 15.

BORTNYIK SÁNDOR

Életrajzából körül néhány adatot.

Ladislav Saučin. Výtvarne umenie na východnom Slovensku 1918-1938. Košice 1964. 4 a

Balkányi László

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÉPSZABADSÁG
Budapest

1969 OKT 8

A Frankel Leó Művelődési Házban, az irodalmi presszóban de. 10 órakor: Kiállítással egybekötött irodalmi délelőtt, Karinthy a drámairodalomban, a zenében és a képzőművészetben címmel. Meghívottak: Bornyik Sándor festőművész, a Kertész–Simkó hegedűduó, Margittay Ágnes színművésznő, Szalai Károly irodalomtörténész, Szűr-Szabó József grafikusművész, Varjas Anna zongoraművésznő és Vujicsics Tihamér zeneszerző.

Az Építők Műszaki Klubjában (V., Petőfi Sándor utca 5.) du. 5 órakor A dzsesszhangverseny-sorozat első koncertje. Pege Aladár és együttese fellépésével.

BORTNYIK *Sándor*, festő, * 1893., a legmodernebb törekvések egyik jelentős magyar alakja. Neoprimitív felfogású munkákkal kezdte és eljutott

a kubizmus problémáihoz, amelyből az ú. n. képarchitektúrát (l. o.) fejlesztette ki. Legújabb munkái ismét a realizmus felé fordulnak. 1920-ig Budapesten állított ki a Má-nál, 1920—24 között Bécsben és Weimarban élt és ott állította ki munkáit. Kiadott egy képarchitektúrát és egy linoleummetszet-albumot. 1924 végén Kassán állított ki, 1925-ben Budapesten. Nagy sikert aratott a Zöld Szamár Színház számára tervezett merész díszletekkel. Általában ismert dekoratív és plakátfestő vezető egyéniség Budapesten.

L. Gy. I. 131. l.

2186. Olgyay Ferencz:
Sz. Jászberenyben 1872 augusztus — olgyai

Falusi lak.

Előtte

Egy magános ~~falusi~~ ház. ~~előtt, mo~~
~~két kopasz fát látunk~~. Balra ól a
var ajtaja alacsony; jobbról pe
a falra, a fák nak árnyéka vetődik.

Vászon, méretei 57: 66.8 c
Vétetett az 1902: IV. 18-i
(372-902-7).

Az elszámolást elfogadta 19
(255-903.)

Elszámoltatott 1902: XI. 14

904: IV-29

26802-902

megjön

(Bortnyik Sándor)

albuma

<>: Képarchitektura album. Színes sablonnyomatok. Kassák Lajos előszavával. Makiadás. Wien 1921.

Irodalmi működés és kiállítások

szám.

1

Műemlékek Ors

Tárgy:

Miniszter kintalja dr. Gerevich Tibor elnök bélapátfalvi utiszámlájának ö

A bea

Mellék

Egyút

Előira

Utóira

Másol

Össze

Bartnyik Sándor

Retrospektív tárlata nyílik ezésben

Kolmok Magyar Nagyon 1968 I. 7

Bostanyik Sándor

Retrospektív kiállítása nyílik erévben

Napló (Veszprém) 1968 I. 7

Bortnyik Sándor festő, grafikus M.N.K.

Berény Roberttel társulva is készitett kereskedelmi plakátokat

Oelmacher Anna: Berény Robert emlékkiállitás a Nemzeti Galériában

Magyar Nemzet 1963. november 20. 4. l.

MDK

Bortnyik Sándor, Berény Róbert

a Györgyi Kálmán emlékkiállitás plakátpályázatán közös pályamunkájukat dicséretben részesitették

Magyar Iparművészet 1934. 73.l.

Bortnyik Sándor, graf.-ip.M.K

folyóiratfedele sablonmentes tárgyilagos ábrázolás mintaképe.

Kosmer Károly: Reklámgrafika.- MIP. 1934. 94-96 o1.
Az Ipm.Társ.kiáll.

MDK

Bortnyik Sándor,
reklámgrafikus

a magyar plakát mesterei közé tartozik.

Rosner Károly: Reklámgrafika.- Magy.Iparmüv.1934.
Az Iparmüv. Társ. kiállitása. 94-96.l.

MDK

Bortnyik Sándor

A magyar nyomdaművészet, könyv-és reklámművészet prágai kiáll. Magyar Iparművészet 1938. 53,54.l.

MDK

Bortnyik Sándor

1885-1960. M. plakát-tört. kiáll. Mücs. 1960.

MDK

Szikra János festő

Sz. J. kiáll. Fényes A.terem. 1960. okt.

MDK

Bortnyik Sándor, 1893--

Modiano

Rovás

Modiano

1885-1960. M. plakát-tört. kiáll. Műcs. 1960.

MDK.

Bortnyik Sándor

Szerkesztői tevékenységéről

Népszabadság 1965 juni.19.lap -

Bortnyik Sándor MDK

Stranddráma, olf.

Műcsarnok 1931 Művészcsoportok kiállitása

Bortnyik Sándor, 1893—

Modiano

Kohinoor porosz szén

Modiano

1885-1960. M. plakát-tört. kiáll. Műcs. 1960.

MDK

Bortnyik Sándor, 1893—

Modiano

Janina

Modiano

1885-1960. M. plakát-tört. kiáll. Műcs. 1960.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

Bemutatják egyhosi nínyad,-
terveit. (Fészek klub)

– : Fél évszázad színházmű vészeti
érdekességei

6

Bp. 1970. márc. 27.

Népszabadság,

Bortnyik Sándor (~~1889~~ mil. 1893)

Kompozicio. „Bortnyik 1922." tus és akv. 317 x 224 mm. Ltsz. F. 59.80.

Magyar rajz és akvarell # a XIX. és a XX-ik században, A kat. kev. Delmacher Anna. Bp. 1959. 34.

Bortnyik
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1970 ÁPR 17
NÉPSZABADSÁG
Budapest
1021

1970. április 17. péntek

LENIN-CENTENÁRIUM

Emlékkiállítás a Nemzeti Múzeumban

(Tudósítónktól.)

Kétszeres életnagyságú fehérmárvány Lenin-szobor: 1955-ben egy dömper hozta felszínre az Obudai Szeszgyár egyik építkezésén. *Andrejev* híres alkotását — eredetijét a moszkvai *Tretyakov Képtár* őrzi — értékes anyaga miatt a fasiszták hurcolták el a második világháborúban valahonnan a Szovjetunióból. Szombat déltől pedig — a moszkvai segítséggel történt restaurálás után — a *Lenin-emlékkiállítás* látogatói tekinthetik meg a szobrot.

Az emlékkiállítás anyagának 80 százaléka a Szovjetunióból érkezett, s javarészt a moszkvai *Állami Forradalmi Múzeumban* őrzött *értékes* dokumentumritkaság — tájékoztatta a sajtó képviselőit csütörtökön *Esti Béla*, a Munkásmozgalmi Múzeum főigazgatója. Elmondta, hogy a kiállítást a múzeummal karöltve a *Magyar—Szovjet Baráti Társaság* és a *Kossuth Könyvkiadó* rendezte azzal a céllal, hogy fölidézze Lenin alakját, életét s a leninizmus világméretű térhódítását.

Hetés Tibor, a Munkásmozgalmi Múzeum osztályvezetője, a kiállítás főrendezője ismertette a *18 nagyméretű tabló* és a *22 vitrin* gazdag anyagát. Fölhívta a figyelmet arra, hogy ezúttal a dokumentáris hatást művészi hatássá kívánják fokozni, *ezért adtak helyet sok festménynek, szobornak, emlékplakettnek.* Köztük olyan ritkaságoknak, mint például *Bortnyik Sándor* 1918-ban készített első magyar Lenin-portréjának, *Ferenczy Béni* 1933-as Lenin-plakettjének, *Vasziljev* Lenin-képének, amely az április 4. alkalmából Magyarországon járt szovjet küldöttség ajándékaként került hozzánk. Kiállításon első ízben szerepel az a művészi *Lenin-plakett* is, amelyet a Magyar Tanácsköztársaság idején általunk nem ismert szerző készített.

A terem egyik sarkában három telefonkészülék található: aki fölemeli a kagylót, Lenin hangját hallja, *a Kun Béláról mondott beszéd néhány részletét közvetíti a magnószalag.* A kiállítás rendezőinek másik szellemes ötlete: a néző, miközben a nagy forradalmár életének dokumentumaival ismerkedik, azt a zenét hallja, amit Lenin oly szívesen hallgatott: *Beethoven Apassionata-szonátáját.*

Az olvasó véleménye

Ez is politika

Népszabadság
1970. március 29.

„A cikk mondanivalójával egyetértek és jónak tartom — írja *Kibédi Gyula* (Budapest, IX., Szamuely utca 8.). — Saját tapasztalatból tudom, hogy mind több az olyan üzem, szövetkezet, intézmény, ahol a politikai és a gazdasági vezetők vállvetve dolgoznak. Ez mindinkább megmutatkozik a jó eredményekben. Ahol az eredmények gyengék, ott a felsőbb politikai és gazdasági szerveknek múlhatatlanul fel kell figyelniük a hibákra, mert ott feltehetően nincs összhang a vezetésben."

Elek Imre budapesti olvasónk írja: „A vállalatok vezetőinek kiválasztásánál egyformán kell érvényesülnie a politikai meggyőződésnek, a szakmai rátermettségnek, a vezetői készségnek. Ezért fontos, hogy olyan emberekre bízzuk a vezetést, akik politikailag tisztában vannak vele, merre vezet az út, hová akarunk eljutni, s biztos kézzel oldják meg a szakmai problémákat. Ezért tartom fontosnak és érdekesnek a cikk fejtegetéseit. A fel, a cikk olvasmányos volt. Teljes áttekintést és összefoglalást adott a negyedszázad fejlődéséről és változásáról. A számokkal aligha lehet vitába szállni. A tények meggyőzően bizonyítják, milyen mélyről jutottunk el oda, ahol most vagyunk. Kétségtelen, hogy még van sok tennivalónk, de az az összkép, amelyet a cikk elénk tár, feljogosít a bizakodásra."

Egy elcsattant pofon nyomában

Népszabadság
1970. március 17.

„A debreceni eset nem elszigetelt, nem egyedi. Ezért aktuális, hogy a nyilvánosság elé került — írja *Karácsony Imre* Csévharasztról. — Magam is igazgatóhelyettes vagyok, s szemem az iskolán van. Sokszor panaszkodnak a kollégánők, a kollégák, hogy rosszak a tanulók és rájuk férne a fenyítés. Válaszom ilyenkor egyértelmű: nevelni nem pofonokkal kell, hanem tudással, türelemmel. Akinek ez nem megy, kérjen segítséget, de nincs joga ütlegelni a gyerekeket."

„Félreértés ne essék, nem a [illegible] fenyítéseket helyeslem — ír-

KAHÁN[illegible]ZES:

1021

[illegible]nlékezés egy márciusi estre

Ha életem — csillagos ég, s napjaim a csillagok, ez a márciusi este a pesti Gólyavárban az én legszebbfényű, örökpiros csillagom.

Március 21. Egy sok vihart látott nagy terem...

Kilencszáztizenkilenc tavaszán majdnem esténként rendeztek valamit a budapesti egyetemnek ebben a gyűléstermében. Erre az estére L. neves tudós „A divat szociális jelentősége" vagy valami hasonló címen tartandó előadását hirdették. Ezt a több mint periferikus témájú előadást máskor se hallgatta volna meg Pesten több mint húsz ember, ezekben a napokban pedig, az antant hírhedt országsújtó jegyzéke után, amikor mindenki valami sorsdöntő, megváltó eseményt várt valahonnan — felülről, alulról, kívülről —, tíz világtól elidegenült különcöt se lehetett volna Budapesten egy ilyen tárgyú előadásra összeterelni. De ma, a nagy terem erre a hívásra is zsúfolásig megtelt. A több száz emberen kívül, akik a meredek nézőtérről figyeltek le a szószékre, sok száz ember állt a széleken, a kijáratnál és azon túl is. A nagy sokaságot persze nem az előadás tárgya, hanem a kommunista tudós neve terelte össze. A meghirdetett címet a legzöldfülűbb gólya is úgy értette, hogy ez fedőcím, a rendőrségnek szól, amely a kommunista tárgyú előadásokat akkortájt szigorúan tiltotta. Mindenki bizonyosra vette, hogy a fedőcím alól az előadás során a kommunista bölcsészdoktor kiugrasztja igazi mondanivalóját, valami szenzációs forradalmi dolgot, ami felel a nap izzó kérdéseire: mi van az országban? Mi készül? Merre indulunk?

*

Az enyhe márciusi levegő hamar felfűlt a zsúfolt teremben, a hangulatot tovább fűtötték a friss hírek, amelyeket az újonnan érkezők hoztak be: Károlyi Mihály lemondásáról; valami fáklyás menetekről; fegyveres üzemi gyűlésről, felvonulásról. Az üres emelvény felett nagy zúgás-morajlás keletkezett már jóval a kezdet ideje előtt. Ha e percben valaki elkiáltotta volna „Ki az utcára!" — a tömeg bizonyára sutba dobta volna az előadást, a taktikás filozófust és ment volna a vezető nyomába oda ki, ahol nemcsak tárgyalják, hanem csinálják is a forradalmat.

De ez a felhívás nem hangzott el. Ehelyett a nézőtéren kezdtek feltűnni valami különös nagy Lenin-fejek. Felülről terjedtek lefelé a nézőtéren ezek a papírlepedők és rajtuk az óriási Lenin-fejek. A *Ma* „különszáma" volt a lepedő, s azon Bortnyik Sándor fametszete: Lenin „formabontott", de mégis jól felismerhető vonásai. S mert mindenki a Lenin-fej túloldalára nyomtatott, az orosz forradalmat ismertető szöveget bújta, a rajz kívül került, alulról csak azt lehetett látni; a lapot kapkodták, a Leninek hamar ellepték az egész nézőteret. Ez már mintha valami tüntetés, célzatosan erre a napra és erre a gyűlésre előkészített Lenin-parádé lett volna. Amikor mi, akik a lepedőt árusítottuk (mi három „maisták", Kassák „aktivista" apostol három ifjú segédje: a hórihorgas, köhögős minisztériumi díjnok Barta Sándor, az „Újvári" néven szereplő, pattanásos homlokú, alig érett Kassák Erzsi és — bő lebernyegben a hátrafésült szőke hajú, székelyesen beszélő saját ifjú személyem), leértünk s felpillantottunk a Lenin-portrékkal teletűzdelt nézőtérre, valami tétova büszkeséggel néztünk egymásra.

*

— De mi lesz már?! — kezdett minket is izgatni az üres emelvény. Hol késik a bölcsész s mi-

geológiai és bányászati szakembereket küld, akik részt vesznek a donyeci bányák helyreállítási munkálataiban. Ennek fejében a Tanácsköztársaság rendszeresen kapott volna szenet.

Politikai együttműködés

A politikai kapcsolatokat semmiféle frontvonal nem akadályozhatta meg. Küldöttek, futárok, minden veszélyt vállalva közvetítették az üzeneteket. Repülőgépen, vonaton, gyalog hatoltak át az ellenséges vonalakon.

A kapcsolatok fenntartásának könnyebb, de korlátozottabb lehetőségeket nyújtó útja volt a két külügyi népbiztosság közötti szikratávíró-összeköttetés. Csicserin például már március 30-án figyelmeztette *Kun Bélát*, hogy párizsi táviratok hazug híreket terjesztenek a Magyar Tanácsköztársaság támadó szándékairól.

„Figyelmeztetjük Önt, hogy ez kétségtelenül a magyar forradalom megfojtására irányulé kísérletek első jele."

Április 3-án pedig jelzi, hogy az antant *Smuts-öt* Magyarországra küldi.

A szovjet kormány és az OKP vezetői tanácsaikkal is segítették a fiatal magyar munkáshatalmat, gondosan kerülve, hogy a magyar problémákba beleavatkozzanak. Felhívták a tanácskormány figyelmét a földrendelet kiadásának fontosságára, de nem bírálták, amikor az oroszországitól eltérő módon intézkedett, mert a sajátos magyar viszonyokról nem voltak pontos értesüléseik.

A Magyar Tanácsköztársaság-

seloje és több nyugati újság tudósítója. Ezenkívül az Ausztriával fennálló diplomáciai kapcsolat a Tanácsköztársaságnak kaput nyitott Nyugat felé. Ezt a lehetőséget a magyar proletárhatalom felhasználta arra is, hogy a szovjet külügyi népbiztos, Csicserin által küldött tájékoztatásokat továbbítsa, az antant intervenciós tevékenységét leleplezze, szovjetellenes rágalmait cáfolja, a fehérgárdisták és az ellenforradalmi bandák kegyetlenkedéseit megismertesse a világgal.

Sok száz távirat

A Párttörténeti Intézet archívumában őrzött német és orosz nyelvű sok száz táviratból álljon itt néhány azok közül, amelyek publikálására még nem került sor:

1919. március 28. Csicserin Kun Bélához:

„Sokkal óvatosabbnak kell lennie. Ha szikratávíron üzen, az egész világ hallgatja. A sifrét, amelyről beszélt, többé ne használja. Meg fogjuk találni az útját-módját, hogy új sifrét küldjünk Önnek. Kérem, közölje velünk azokat az információkat, amelyeket más országokból kap, ha azok nem bizalmas jellegűek. Közölje, hogy az antanttól kapott-e valamilyen értesítést. Megkapta-e az orosz hadifoglyokhoz intézett felhívásomat, oroszul volt írva, latin betűkkel, ki lehetett-e mindent betűzni. (Csicserin felszólította az orosz hadifoglyokat, hogy hasonló hősiességgel védjék a Tanácsköztársaságot, mint a magyar hadifoglyok Szovjet-Oroszországot.)

1919. április 2. Csicserin Kun Bélához:

„Tegnap közöltem Önnel, hogy franciák egy általam aláírt, Ö intézett rádiótáviratot állítólag fogtak, amelyben én állítólag rikai bolsevista zavargásokró széltem és hogy ennek az új

„Az üdvözletet tartalmazó táviratot tovább[illegible]ttuk Münchennek. Lenin elvt[illegible]ében külön üdvözlő távi[illegible]dtünk. A nemzetközi kongr[illegible]nyagából először a Kommuni[illegible]cionálé irányelveit, máso[illegible]hérterrorról, harmadszor a [illegible]lemokráciáról, negyedsze[illegible]zetközi kérdésről szóló anyagot kaptuk meg (így nyugtázza Csicserinnek a megkapott anyagokat.) **A szikratávíróállomást utasítottuk, hogy közvetítse a kapcsolatot Moszkva és München között. Olaszországról jelenleg mi is keveset tudunk. Állítólag a munkanélküliség nem olyan borzasztó, másrészt híreket kaptunk nagy milánói tüntetésekről. Elküldtük Önnek a Smuts-szel folytatott tárgyalások** (antant megbízott, április 4-én Budapesten tárgyalt a Kormányzótanáccsal) **aktáit. Valószínűleg megkapta a sajátonak szánt nyilatkozatomat is. Erről hamarosan közelebbieket közlünk. A Bajorországról megkapott egész anyagot most már azonnal továbbítjuk Önnek.** (Április 13-án kiáltották ki a Bajor Tanácsköztársaságot, s már előtte is viharos események zajlottak le Münchenben, Bajorországban.) **Távíró-összeköttetésünk van Nyugattal és Északkal. Mostantól fogva Erederik Ström elvtársnak** (svéd baloldali szociáldemokrata, csoportja 1919 májusában csatlakozott a Kommunista Internacionáléhoz) **küldjük jelentéseinket, azzal a kéréssel, hogy közölje velünk, megkapja-e táviratainkat. Hisszük, hogy a kapcsolatot ily módon helyre tudjuk állítani."**

1919. április 19. Csicserin Kun Bélához:

„Hogy a »Daily News« levelezőjének jelentését kihasználja, kérem adjon neki anyagot, de ezeknek dokumentumoknak kell lenniük. A szavakat a riporterek mindig eltorzítják."

[illegible]serin Kun

[illegible] arról

[illegible] csehek Magyarország ellen nyomulnak és hogy Szegedet színes francia csapatok

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
1968 MÁR 21

NÉPSZABADSÁG

Borbély Sándor

ért? Ránk ragadt a tömeg láza — a város lobogása, az ország kétségbeesése.

A késés [illegible]k néhány percnyi volt, de [illegible] ennyit se lehetett szó [illegible]ürni. Olyan ritka nap [illegible]a volt ez a magyar történelemnek, amikor a nép fiai minden percet számolnak, sietnek, sietnek, rohannak: győzni, vagy meghalni...

S már mozdult is valami a szószék körül, s megjelent ott az előadó: egy sárga, Petőfi-bajuszos, sovány és halvány arcú ember...

Másfél évvel később, amikor megint láttam L.-t, már nem (és azóta se) láttam bajuszosan, se ilyen halaványnak. Talán a rendőrség elől rejtette arcát a bajusszal? Talán a nap izgalmaitól volt ilyen sápadt? Mindegy, fő, hogy mit mond most itt nekünk.

Semmi különöset nem mondott. Szép rendben gördültek a filozófus kerek mondatai a divat osztálytartalmáról vagy — jellegéről. Sőt kezdett már érdekes is lenni. L. mindig tudott az ilyen félig kész entellektüeleknek, diákifjaknak akármiről újat, eredetit, érdekeset mondani és most is bizonyára nagy sikere lett volna, ha nem lett volna a levegő olyan sűrű s a hallgatóság oly nagy várakozással fűtött.

✱

Senki nem hallgatta már az előadást. És akkor megtörtént a csoda. Valaki az emelvényre lépett, valamit odasúgott az előadónak, aki erre rögtön leszállt, hogy másnak adja át a helyét, mialatt a gyűlést vezető férfi felállott:

— A szót rendkívüli bejelentés megtételére átadom...

Kinek — én nem hallottam, mert közben felbukkant az új szónok, és a közelemben állók, akik jól ismerték, felismerték és csattanó tapsal fojtották el a gyűlésvezető szavait.

Szamuely Tibor volt — a Kommunista Párt egyik szabadon maradt, a Kun Béláék letartóztatása óta halálra keresett vezetője. Azelőtt bajuszt viselt, most bajusztalanul, hajadon fővel állt itt, világos-csukaszürke tiszti köpenyben — ezzel a külsővel álcázta magát mostanig —, csak különös, félig rejtett mosolyáról ismertem rá. Felejthetetlen kesernyés mosoly játszott az arcán, s kicsit a széles, szenvtelen ajkak is —, az az alig látható, de nem felejthető mosoly, amely igaz meggyőződést és valami égő mindenre-készséget sugároz. Felismertem hát, de a tapshoz csatlakozni nem volt már értelme: tombolt és zúgott az egész terem.

Ő beszélni kezdett, a tömeg elcsendesült. És szótlanul, magábadermedten hallgatta meg a nagy híreket:

Kommunisták és baloldali szociáldemokraták közös Szocialista—Kommunista Pártba egyesültek, amely átvette a kormányzást; marad a kommunista program — proletárdiktatúra, Tanácsköztársaság; szövetség az Orosz Tanácsköztársasággal...

Aztán egy újabb tapsvihar után, egy rövid beszéd: a szovjetekről, orosz forradalomról, Vörös Hadseregről...

Amikor lelépett a szószékről, a tömeg talpra ugrott, a teremben felzengett az Internacionálé. Sokan csak szövege nélkül, tátogva (mert nem volt még idejük jól megtanulni), de annál nagyobb hévvel zengték a gyújtó dallamot.

✱

Most elkiáltotta valaki: „Ki az utcára!" Mi mindnyájan követtük, tódultunk ki az utcára, elöntöttük a Kiskörutat. Szamuely eközben eltűnt: más gyűléseken várták.

Idekint: esti homály, mérsékelt kocsiforgalom, de sok, sok gyalogos... Mint november első napjaiban, mindenki az utcákat járta. Valahonnan a Boráros tér vagy Soroksári út felől utcai tömeg énekét hozta erre foszlányokban a szél. Dalolva, kiáltozva arra indultunk.

A Boráros téren, Soroksári út elején sűrű sötétség állt elénk. Éneknek foszlánya se hallatszott. A tüntetők megtorpantak. Hová? Erzsébetnek, Csepelnek? Ezeknek messzi fényei menni csalogattak, de köztünk állt a hosszú út tömör sötétje...

S elkezdtek az emberek széledni.

Én is hazafelé indultam: némiképp csalódottan, nem hittem volna, hogy ez az este is, mint a többi, éjszakába torkollik.

— **Összeütközött** a Mississippi folyón a nagy ködben egy teherhajó és egy uszályhajó; tizenegyen meghaltak, huszonketten súlyosan megsérültek.

— **Kifizették a 10. heti lottófőnyereményt.** Az öttalálatos szelvényre járó 2 007 198 forintot szerdán vette át a veszprémi Vörös Október Filmszínházban Slemmer Ferenc; nyereményét egyelőre takarékbetétben helyezte el.

Operettrészl. **0.10:** Palestrina-kó

PETŐFI RÁDIÓ

10.00: Daloló nagyvilág. **10.35:** hívtak — elmentünk. Riport. Könnyűzene. **11.10:** Schumann-sz **11.40:** Neményi Lili és Sárdy énekel. **12.00:** Két versenymű. Bemutatjuk B. Okudzsava szovj tőt. **12.57:** A dzsessz világa. **Kett hatig ...** Zenés délután. **14.08:** együttes játszik. **14.23:** Fúvósn **14.35:** Operaáriák. **14.50:** Városter Riport. **15.00:** Fiatalok tánczene

Show-hívatal. Különkiadás. Ella 68. (Riportfilm Ella Fitzgerald magyarországi vendégszerepléseről). Kb. **22.15:** TV Híradó, 2. kiadás.

A

Ferroglobus

TEK VÁLLALAT

kéri ügyfeleit, hogy a III. negyedévre szóló, eddig még fel nem adott

import hegesztőanyag rendeléseiket

Ferro 68 jelű (1045)
egytételes formanyomtatványon

április 15-ig

szíveskedjenek beküldeni

ELEKTRODA OSZTÁLYUNKRA

Budapest IX., Drégely u. 3.
(Ügyintéző: Kecsénéi)

A KÉSŐN BEÉRKEZŐ IGÉNYEKET NEM VEHETJÜK FIGYELEMBE

A budapesti színházak mai műsora

Operaház Háry János (M. bérlet, 7. előadás, 7). **Erkel Színház:** A Residentie Orkest Hága hangversenye (Tavaszi bérlet, B—D sorozat, fél 8). **Nemzeti Színház:** Mózes (7). **Katona József Színház:** Fáklyaláng (7). **Madách Színház:** A nagy Romulus (7). **Madách Kamaraszínház:** Nem félünk a farkastól (7). **Vígszínház:** Királygyilkosság (D. bérlet, 4. előadás, 7). **Pesti Színház:** Egy őrült naplója (7). **Fővárosi Operettszínház:** Maya (7). **József Attila Színház:** Gyilkosság a paplakban (Y. bérlet, 4. előadás, 7). **Thália Színház:** Zrínyi (7). **Vidám Színpad:** Álom az államban (fél 8). **Kis Színpad:** Férjvadász (7). **Mikroszkóp Színpad:** Fő a fejünk (bemutató előadás, este fél 9). **Bartók Gyermekszínház** (a Fővárosi Operettszínházban): Csillagszemű (du. 3). **Kamara Varieté:** Hungarosex (6, fél 9).

*

— Az Egyetemi Színpad közli, hogy Kovács András filmrendező március 23, szombat este 7 órára hirdetett „Társak és kortársak" című műsorát délután 5 órakor tartja. A jegyeket kívánságra március 21-ig 11 és 18 óra között a szervezőirodában visszaváltjuk. — **A Bajtala Trió** és az Új Rákfogó Együttes hangversenye vasárnap délelőtt 10 órakor, a Scampoló Együttes hangversenye pedig délben, fél 1 órakor kezdődik.

Bortnyik Sándor: Plakát

Magyar Grafika 1929. 1-2.sz.

MTA MKCS

Bortnyik Sándor: Cégkártyák

MTA MKCS

Bortnyik Sándor : A Pesti Filmplakát

Uj Föld, 1927. I. évf. 2. sz.

MTA MKCS

Plakát. Tervezte Bortnyik Sándor

Magyar Grafika 1929. 3-4 sz.

MTA MKCS

Bortnyik Sándor: Könyvfedél. Trükkfotó

Magyar Grafika
1930. 268 l. kép

MTA MKCS

Rózsa Gyula: ~~Ak~~ 42 aktivisták

Népszabadság

~~1936~~. aug. 9.
1968

MTA MKCS

Lenin a magyar képzőművészetben

-n.-e.

Fejér Megyei Hirlap

1928. január 23.

MTA MKCS

Perneczky: Uj Utak

Képzőmüv.Almanach
Bp. 1964. 57. o.

MTA MKCS

Oelmacher

Oehmacher Anna: Derkovits és a szocialista müv. kiáll. Székesfehérváron

Népszabadság
1968. XI. 2. 8.old.

MTA MKCS

Kállai Ernő: Uj magyar piktura

Budapest, 1925.

MTA MKCS

Passuth K.: A Nyolcak festészete

Budapest, 1967. 7. 1.

MTA MKCS

Bortnyik : Tér, Asszony, Én

Periszkop /Arad/ 1925 ápr.

MTA MKCS

Sik Csaba: Vásárhelyi Viktor

Magvető almanach

1966/1 399 l.

MTA MKCS

Dévényi Iván: Bálint Alad́ár

Látóhatár, Budapest, 1971. jun.

5.old.

MTA MKCS

Bortnyik Sándor: Köznapi müvészet-
az ujkor elején

Szabad Müvészet 1949. 1.sz.

MTA MKCS

Bortnyik Sándor

Élet és Irodalom
Bp. 1969. márc. 22. XIII.évf. 12.sz.
8.lap

MTA MKCS

M. O. K.

Bortnyik Sándor

grafikus.

Gillag Vera grafikus tanára volt

Pongrácz Zsuzsa. A borítólap művésze.
Magyar Nemzet. 1959. ápr. 25.

4l

M.D.K.

Bortnyik Sándor grafikus

Az antifasiszta vértanuk emlékre kiadott

Vértanu- Nemzeti Segély- feláras jótékonysági bélyegek terve.

Irányt ü a bélyegek világában, Bp. 1964. 82. l.

Bortnyik Sándor festő M.D.K.

A "[illegible]ett" és "Ma" c. folyóiratok körül kialakult művész-
csoport tagja.

[illegible]enthen István: Magyar művészet a századforduló ide-
a. [illegible]p. 1962. 54.l.

MDK

Bertnyik Sándor

Megnyiltak az átszervezett müvészeti főiskolák.
Magyar Nemzet 1949.okt.16.

Bortnyik Sándor M.D.K.

Művei a plakátkiállításon

" Épitsük fel a vasutat "

Varga Aranka: Történelem a plakátokon

Csongrádmegyei Hirlap 1965. szept. 9.

Bortnyik Sándor M.D.K.

Plakátokat tervez

Bauer Jenő: Az elmult 20 év plakáttermése Magya r-
orszá gon
Müvészet 1965. febr.

Bortnyik Sándor.

A Tamás Galéria kiállitásain szereplő müvész.

Bende J:
A Képzőmüvészeti egyesületek története,kézirat.

MDK

Bortnyik Sándor

Uj Ádám, repr.

A Mü. 1927. I. évf. 2. sz. 46.l.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
grafikus

A modern magyar reklám
grafikus atyja. A „Modiano
plakátjaival megteremtette
a korszerű magyar reklámgra-
fikát.

P. Bretyánszky Ilona: Alkalmazott grafikai kiállítás
Művészet, 1964. június – 41 lap.

MDK

Bortnyik Sándor

Magyar Művészet 1930. 120.l.

Bortnyik Sándor.

Kiállitotta müveit a Tamás Galéria 1930-ban.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

MDK

Bortnyik Sandor

Nagymező-utca, olajf.

I. Művészeti Kiáll.kat.1946.jul.-7.-jul.28.-i
11.lap

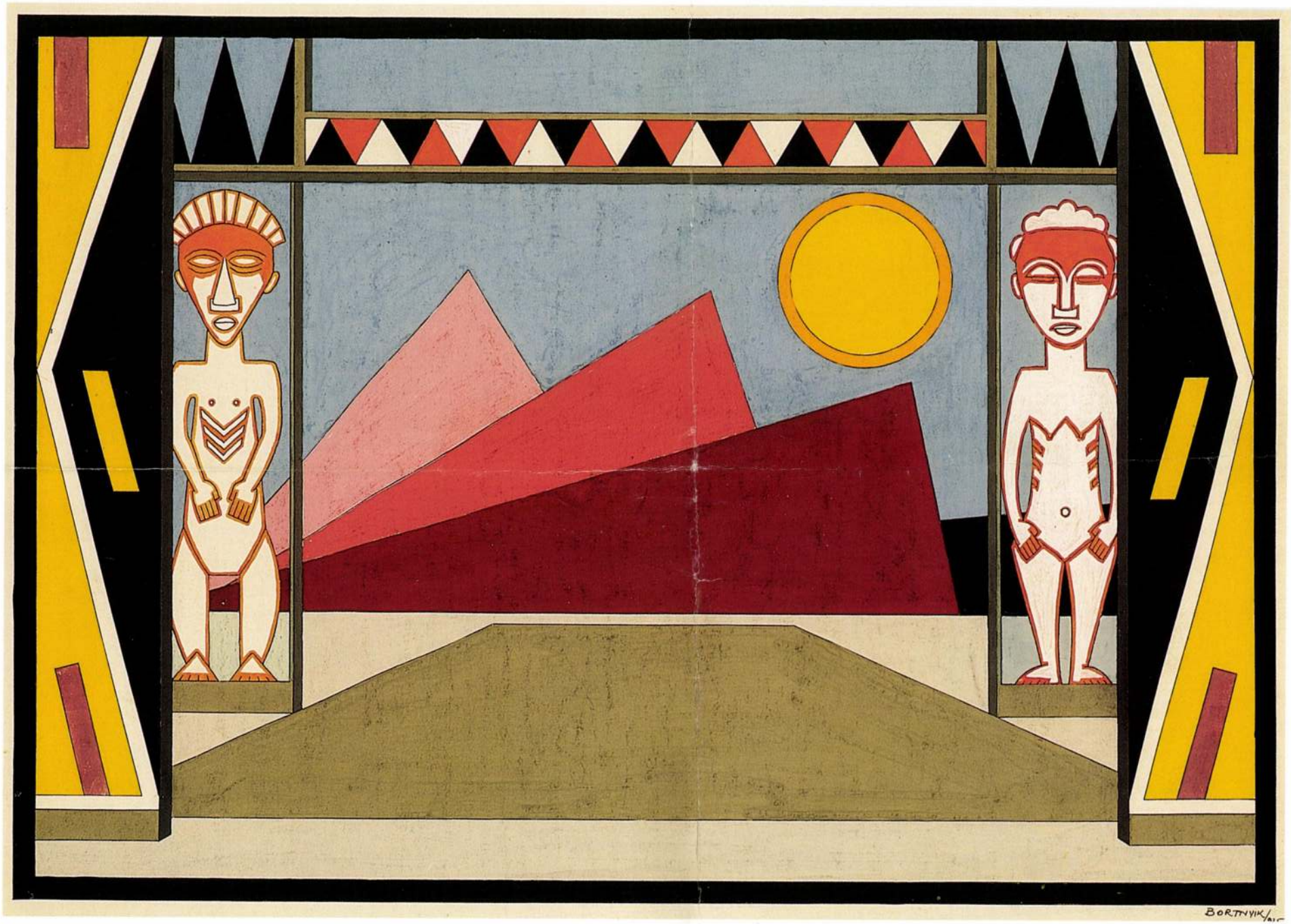
BORTNYIK

198 ▪ BÁLINT ENDRE (1914–1986)

A földöntúli gyász színe megnevezhetetlen, 1958 körül

32 × 53,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve a hátoldalon: Bálint 1958-63 Páris-Budapest.
„A földön tuli gyász szine megnevezhetetlen"
Hátoldalon dedikációs felirat: Stetkének sok szeretettel. Bandi

Kikiáltási ár: 2 200 000 Ft

IRODALOM
Szabadi Judit: *Bálint Endre*. Budapest, 1969
Román József: *Bálint Endre*. Budapest, 1980

„Na, Bálint maga már akár meg is hálhat!" Csak ennyit mondott Kassák Lajos, mikor Párizsból hazaérkező festőbarátja munkáit meglátta. S valóban, 1957 és 1962 között Franciaországban Bálint viszonylag fiatalon felért a csúcsra. Már nem habzsolta az itteni divatos irányzatokat, mint korábban, művészete már nem akarta „franciául tanítani a franciákat", magányos padlásszobájában szorongások között, a honvágytól gyötörten, mély alázattal csomagolta ki zsírpapírjából a hazait. Az emlékekbe kapaszkodott két marokkal, hol színes, hol sötét álmokba:

„Dörömböltem álmaim falán
A négy fal hangomat visszaverte ...
Mázsával mértem álmaim
Nappal cipeltem mint a zsákot
Kinek mesélném látomásaim."

De mesélnie kellett, ha másnak nem, hát önmagának, megszabadulni a lélek terheitől, a kezébe kerülő első deszkadarabra festve menekülni, pingált álomtakaró alatt melegedni. Eltemetett érzések tolakodtak elő, imbolygó „halvány árnyékképek", melyeket belső feszültségeit őszintén leíró elvont jelrendszerbe fogalmazott meg. Bálint képzettársításos öntudatlan önvallomásnak nevezte módszerét: „a művek kompozíciós szisztémák..., melyek akaratomtól függetlenül, de akaratomat tükrözve jöttek létre." A Le Soir kritikusa írta róla akkoriban: „Az igazi művész olyan mint a csiga, a házát a hátán hordja. És ebben a házban raktározza el összes emlékét, elveszett és megőrzött szerelmeit."
Az emlékezés ködös képei visszatérő motívumokban nyertek formát. Az otthon után vágyva most ösztönösen fordult halott barátja Vajda Lajos motívumvilágához, személyes átírással saját életérzésének kifejezésére használva azt. Ugyanakkor, más figurációk – mint korpusz a gyermekkori golgotáról, egy sváb parasztasszony alakja egy néprajzi könyvből, egy homokfutó sziluettje Zsennyéről, egy lófejes cégér Sárospatakról, egy algír nő fotója a Paris Match-ból - mind, mind csatlakoztak „álomábráinak" sorába. E képeket, mintha csak kollázst készítene, úgy rendezte el a síkban. A síkbeli ábrázolással kifejezésének őszinteségét hangsúlyozta – Bálint ugyanis nem akart teret hazudni nézője elé. A festés folyamatát így írja le: „A látás és az érzelmek között való bújócska csupa indirekt készülődés a megvalósulás érdekében és ismeretlen irányai felé. Lassú építkezés, a színek réteges egymásra festése, hosszas megmunkálása a felületnek". A színeket hasonlatoknak tartotta, melyek lelkének rezdüléseit sugározzák. A színekkel kapcsolatban jegyzi meg: „... a néző akarva, nem akarva érzelmeim közegébe jutott és ott megpihent, még akkor is, amikor én színeimhez csak nehéz küzdelmek árán jutottam".
Ilyen küzdelmes vállalkozás a gyász, a halál színét megjeleníteni. A földöntúli gyász színe megnevezhetetlen című mű a testi és lelki kihűléstől való félelmében született, de más hasonló jellegű alkotásainál kissé absztraktabb, filozófikusabb. Bálint „szorongások közt váltotta képekké önmagát". Gyakran „vízbe köpött véres pókok" és lebegő fekete halálangyalok szorításában dolgozott. E művében azonban a halál konkrétabb motívumait elhagyja (koponya, múmia), a fizikai elmúlás okozta rémületén túl már az ismeretlent keresi, borzongva, de gyötrő kíváncsisággal kutatja a halál titkát, azaz annak rejtett színét. Sötét árnyalatokban bolyong, tapogat a festék rétegei közt, faggatja érzéseit, sejtelmeit, az előttünk és a mögöttünk levő létről: „az előbbiről túl ködösek az emlékeink, az utóbbira nem merünk gondolni, csak rettegéssel".
A képen a szikla bolthajtásos kapuja ennek a transzcendens világnak a bejárata. Titkokat bezáró ive megjelenik a Csodálatos halászat és az Itt már jártam valaha I. (1960) című művein is. A sziklaalakzat Ibiza szigetének emléke, az ott átélt fulladásos, halálfélelmes éjszakáé: „...képeim java a továbbiakban az éjszakai Ibizától kapta hátterének komorságát" – vallotta. S ott világlik a kősziklában a görbe holdsarló, mely fogyásában utal a „felparcellázott" idő könyörtelen múlására.

„Mint egy hasonlat a holdról
olyan volt, hát a hold
sápadozott, vékonyodott
szépen haldokolt."

Izgalmas, sűrű, sötét űr mindenütt, a felület kibomló árnyalatai, s égitestek szanaszét, hidegen kerengő bolygók, holdak: „ ...két hold bolyong az éjszakában – így bolyongunk Te is én is két hazában" – szól feleségéhez egy Párizsban írott levelében. S előtűnik a kihülő, elhalványuló Nap vékony szelete is, leáldozásában szintén az elmúlást sugallva. Falhoz hasonlító képlet a bal alsó sarokban. Talán a temetőé, mely mellett gyerekkorában az árvaházból szökve gyakran szaladt haza. Ez a titkok fala, egy másik világ innenső oldala (Fal és éjszaka, 1961).
Bálint legmélyebb emlékeinek iszapját felkavarva jutott e művének sűrű homályához, egy megdöbbentő, riasztó sötétséghez, melyet azonban bátran vállalt: „ Nem kell megtagadnom színeim sötétjeit, rólam árulkodnak és virrasztásomról, a fehérek és okkerek eltűnte okozta gyászomról...".
Fehér és okker Bálint lelkületének másik pólusa. Az idő múlásával megszépült gyermekkor és a felnőtt ember csodavárásának aranyló árnyalata. A betegséggel szembeni reménykedés és a gyógyulásért könyörgő imák színe. Az Imatábla című kép okkersárga háttere ugyanúgy idézi a szentendrei szerb templomok ikonosztázainak patinás aranyát, mint a városka imádott házain tükröződő alkonyati napsugarat, vagy a hajdani csodákat tartogató Népliget egyik vendéglőjének sárga falát. S a csodás háttéren megtapadnak a hitet őrző szakrális lenyomatok: madonnák sorakozó sziluettjei, melyeknek mohazöldjét egy franciaországi kolostor aljnövényzete ihlette, vagy a megfakult, félkarú feszületek, melyek gyermekkorának józsefvárosi golgotáját idézik. „A golgotára néztek az ablakok. Erre fogok gondolni, mielőtt meghalok." – írja, s ezért jeleníti meg kétszer a korpuszt a képen, egyszer valósan állítva, egyszer pedig fejjel lefelé, álomszerűen lebegtetve.
Ez a festmény a hit, az előző az örök kétkedés, ez a fény, az maga a sötétség. Egyik a csodavárás, a másik annak a hiánya. Csak Bálint lelkének pillanatnyi rezdülésein múlik, hogy mit mutat meg szárnyalásából – a „repülés vágyát" vagy éppen a „zuhanás iszonyát".

E képeket vitathatatlan kvalitásukon túl az teszi különlegessé, hogy mindkettő a műtárgypiacon ritkán felbukkanó, szinte kizárólag remekműveket felsorakoztató 1957-től 1962-ig tartó párizsi időszaknak egy-egy jelentős alkotása.

K. M.

1

Bortnyik Sándor, festő, grafikusés ipurművész; sz. 1893 pil. 3. Marosvásárhelyen. Iskoláit ugyanott végezte, majd Bpesten Kernstok Károlynál, utóbb Rippl Rónai József-nél tanult. † Ezután csatlakozott a Ma folyóirat körül csoportosult fiatal művészgárdához s 1918-19. ennek tárlatain állitotta ki absztrakt irányú műveit. 1919 után politikai okokból emigrációba kényszerült. ~~Előbb~~ Bécsbe ment s OH a sikkonstruktivizmusnak egy új irányát dolgozta ki, melyet képarchitekturának nevezett-

† 1917. szerepelt először a nyilvánosság előtt a Nemzeti Szalon kiállitásán

[illegible] the doctor [illegible]

before

front, but duit (him) as an old visitor

1 3 4 2

and two guineas put on the desk.

The doctor understood, (why) ut 1 five so 5

4 2 t 3

put the pacient, and $\sqrt{\sqrt{}}$

1 f (elégtelen) [illegible]

Képarchitekturáit (sablonnal készült 6 színes lapot) albumban 1921. a szintén Béccsbe emigrált Ma folyóirat adta ki. Előszót Kassák Lajos írt hozzá.
1922-től Weimarban, majd Berlinben dolgozott, s tagja lett a berlin Sturmnak.
1925. hazajött s a Mentor könyvkereskedésben müveiből gyüjt. kiállitást rendezett. Résztvett a Zöld Szamár szinház alapitásában s annak némajátékot irt és diszleteket festett.
A reklám müvészet volt azonban a terület, amely öt leginkább vonzotta.
B. volt az ujmagyar modern plakát sti-

Reggel hat órára tízünk ki a Buda-Császár-
fürdő vasút állomásra.

Háromnegyed hatkor már szállin-
együtt góztak a fiúk. Hatórára eggyütt volt a
társaság. Beszáltunk a vonatba. 1/2 8-órára
érkeztünk Pilisvörösvárra. Az idő elég
felhős felhős volt. Előző nap esett az eső és
így felvolt ázva a talaj. A Tsiros hegyet
megmászva egy kicsit letelepedtünk.
Egy kis tízórai után folytattuk utunkat a
Nagyszénásra. 1/2 11-re fel is értünk. A Nagy-
szénás alatt egy kis erdőbe telepedtünk le.

lus kifejlesztője s lett rövi- 3
desen vezető egyénisége. 1928.
reklemművészeti iskolát a-
lapitott, amelyet tíz éving vere-
tett, s amelyben egy új reklám
grafikus generációt nevelt fel.
Növendékeinek műveitől
kiállitásokat is rendezett. B.
egyideig Berény Róberttel kö-
zösen, majd önállóan dolgo-
zott. A M. Könyv- és Reklám-
művészek Társasága az 1929.
év legszebb öt plakátja közé
sorozta B.-nek a Modiano szivar-
kalicevelygyár és a Vágó Re-
zső szénkereskedelmi rt. pla-
kátját s az öt legszebb rek-
lámnyomtatvány közé a Bi-
ró Miklos nyomdai rt. foto-
montázs prospektusát, me-
lyet B. készitett. E mü-
(szintén)

the sea [illegible] with some of his best warriors. He slays Grendel, the monster, in a large struggle. He returned after the killing of Grendel to his country, and he became the king of the Geats. He returned once more to Denmark, and killed the mother of Grendel too.

4

veiért a Társaságtól elismerő oklevelet kapott. 1930. az ő műhelyéből került ki Ady Endre összes költeményeinek plakátja, mely az első művészi fotomontázs falragasz volt. Ez évben a Magyar Flét plakát pályázatán II. díjat nyert. 1933. készítette a Bpesti Nemzetközi Vásár békegalambos plakátját, melyet a Gebrauchsgraphik c. berlini reklámgrafikai folyóirat a szakma nemzetközi legjobb alkotásai közt közölt. Az 1933. évi milanói nemzetközi iparművészeti kiállításon reklámgrafikai műveit ezüst éremmel jutalmazták.

Az 1934. évi Bpesti Nemzetk. Vásár B. tól tervezett plakátja díjat nyert. Közben

L. kázánkban.

Mell csomagolással, [illegible] Mell

Másnap reggel hatra már mindenk
ott volt a gyülekezési helyen. Elin
dultunk. Először vanaton, majd gyd
log mentünk. Utunk emelkedett, eg
re meredekebben. Az idő szép vol
enyhe, napsütéses. Időnként egy-egy
v bölgyön haladtunk keresztül, ma
ismét hegyoldalban mentünk. Vég
felértünk a csúcsra. Beláttuk az e-
gész környéket, gyönyörködtünk a

butortervezéssel is foglalkozott, 1929. csőbutor terveket is készitett. A felszabadulás után ujra nagy lendülettel kezdett dolgozni. 1945. tervezte a m. posta „Nemzeti segély a vértanukért" c. bélyegsorozat 2+2 P-ös értékét. 1947. a bpesti közlekedésügyi kiállitás rendezésében való közreműködéséert a köztársasági érdemrend aranyfokozatát kapta. 1948. kinevezték az iparművészeti főiskola tanárává és itt főtanszák-vezető vett 1949. Septemberig, amikor a képzőművészeti főiskola főigazgatói tisztébe került.

1949. elején a moszkvai

szallingoztak a fuk. Később Lan
tanár is megjött. Elindultunk a
vonattal, és megérkeztünk Bilisvö
rösvárra. Két órai, hegyek-kör
ti séta után megérkeztünk a Nagy
szénás tetejére. Mikor elindultunk
hogy erdősebb helyre menjünk, Er
délyi Sanyi észreveszi, hogy elveszet
a tornazsákja. Hátul felkiáltt O-
rosz: „Ki vesztett el egy tornazsákot
Sanyié volt, s ő megörült annak,
hogy nem kell visszamenni és keres

Szabad M. Ipari Kiállítás 6
nyeres grafikai munkákat
készített s Moszkvában részt
vett a kiállítás rendezésében is.
Moszkvai tapasztalatairól
több előadás tartott. Tagja
volt a KUT-nak, és a M.
Könyv- és Reklámművészek
Társaságának, s tagja a M.
Képző- és Iparművészek Szö-
vetsége elnökségének.

T(1940) Olvasó férfi T c. olajtempe-
rája és Néma házak c.
olajfestménye a Fővárosi
Képtárban van. —

1950. II/28.

V.

Бе́лка и Волк.

(Б) Бе́лки радостно пры́гали дереве на ве́тки в лесу. Бе́лка упада́л прямо со́нный на волка. (Б) Волк серди́то вскочи́л и ха́тел сесть. Бе́лка

MDf.

Bortnyik Sándor
festő

A huszas évek végétől főként plakátjai ismertesek. Reszkiovszky Mariusszal és Hevesy Ivánnal együtt alkotta a „Kétezer' ev festiszete" c. könyvet.

Gyadi Nóra: Bortnyik Sándorról.
Művészet, 1968. november – 15 lap.

M.D.Y.

Bortnyik Sándor
festő

1921-ben készült a „Kovácsok" cimű festménye és linoleum-metszete, 1922-es az „Olvasó munkás"-cimű műve.

Ovadi Nóra: Bortnyik Sándorról
Művészet, 1968. november - 45 kap.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
festő

1923-után művészetének e szakaszában készült a „Föld szamár" az „Uj Ádám", az „Uj Éva" ezek erkölcsi művészeti szatirák.

Oradi Nóra: Bortnyik Sándorról
Művészet, 1968. november - 45 kg.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

A Nemzeti Salériában márc. 22-én

Bortnyik-kiállítás nyílik meg.

–: Az Ermitázs impressionistái Pesten 2,

28.

ESTI HIRLAP

MOK

Bortnyik Sándor, festő

Búcsúztató beszédet mondott a ravatalnál.

—: Nagy tömeggel kísérték utolsó útjára Vedres Márkot 10. l.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1961. aug. 20.

MDK

Bortnyik Sándor, festö

Vurstlidáma.

Bp.Műcs.-OMKT. Nemz.Képzőmüv.kiál.. /Rend.M.Kir.Vall.
Közokt.Min./ 1933 ápr.19-máj.25. Kép.tm. 12.1.

Bortnyik Sándor, [ ] MTA

1961. dec. 23-án megnyitotta a
IV. Magyar Plakátkiállítást a
Műcsarnokban.

–: Megnyílt a IV. Magyar Plakátkiállítás
a Műcsarnokban 6.l

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1961. dec. 24.

Bortnyik Sándor, festőm.

„A modern reklámgrafikáról" c. népszerű vetítettképes előadást tart az Ip. műv. Muz.-ban 931. X. 12.-én.

P. H. 931 X. 11.

Bortnyik Sándor

Szerepelt a Magyar Grafika I. tárlaton a Magyar Nemzeti Galériában

Uj tükör 1979/25/3

P.Szabó:Magyar grafika I

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

PEST MEGYEI HÍRLAP

1976 MÁR 21

Bortnyik Sándor.

1021

Vörös Nap



Bortnyik Sándor festménye

+ HÍREK + HÍREK + HÍREK + HÍREK + H
HÍREK + HÍREK + HÍREK + HÍREK + HÍREK

MA. 1976. március 21. Vásárnap. Benedek napja.

A nap kél 5.45 — nyugszik 18.00 órakor.

A hold kél — nyugszik 9.00 órakor.

HOLNAP. 1976. március 22. Hétfő. Izolda napja.

A nap kél 5.43 — nyugszik 18.00 órakor.

A hold kél 0.44 — nyugszik 9.56 órakor.

VÁRHATÓ IDŐJÁRÁS

Felhőátvonulások, elszórtan tó házaporral. A többfelé ős, helyenként viharos északugati, északi szél csak kissé érséklődik. Az évszakhoz kést hideg idő. Várható legigasabb nappali hőmérséklet asz 5 fok körül.

Elhunyt ...őwinger Andorné

75 éves korában elhunyt winger Andorné, a munmozgalom régi harcosa, a cialista Hazáért Érdemd kitüntetettje. A búcsúzása március 26-án, délelőtt órakor lesz a Farkasréti tetőben.

ALMÁSY LÁSZLÓ EDE

HUSZONÖT ÉVVEL EZELŐTT, 1951. március 22-én halt meg — 56 éves korában — Almásy László Ede híres Afrika-kutató és felfedező, a Zarzura-oázis felkutatója, Almásy György neves Ázsia-kutató fia.

Londonban folytatott műszaki tanulmányai után az osztrák Steyr autógyár alkalmazta. 1926-ban utazott először Afrikába, a Núbiai-sivatagba, hogy egy új típusú autót kipróbáljon. Ettől kezdve csaknem minden évben szervezett egy-két expedíciót Afrikába. Gépkocsin bejárta Tanganyikát, Kenyát, Ugandát, Szudánt, ahonnan a Núbiai- és a Líbiai-sivatagon keresztül utazott Kairóba. 1930-ban tevés expedíciót vezetett Szudánból Abesszíniába; 1932—33-ban repülőgéppel és gépkocsival feltárta a Líbiai-sivatag addig ismeretlen fennsíkját, a Gilf Kebirt. Az ő érdeme a Zarzura-oázis felfedezése is.

Érdekes tudósítást írt a Nílus egyik szigetén élő „magyar" nevű berber törzsről, amelynek tagjai állítólag a II. Szulimán szultán serege által őszszefogdosott magyar hadifoglyok leszármazottjai. 1947-ben ismét Egyiptomba utazott, ahol sivatagkutatási program kidolgozása mellett autóképviselettel és a sportrepülés továbbfejlesztésével is foglalkozott.

Falugyűlések

Holnap két helyen tartanak Pest megyében falugyűlést; *Kisnémediben és Szobon.* A falugyűlések mindkét helyen

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 NOV 6

MAGYAR NEMZET

Bortnyik Sándor

1021



Bortnyik Sándor: Vörös csillag



...yt

...ter Allgemeine Zeitung rajza)

kötelező befizetés háromne-
gyed része külön alapba fo-
lyik, és ha valaki megbeteg-
szik, ebből fedezi a költsége-
ket. Ha nem — övé marad a
pénz. Ez — fűzik hozzá a szer-
zők — messzemenően az
egészség megőrzésére serken-
tené a népet, s lehetőleg sen-
ki nem venne ki betegszabad-
ságot. Ha mindehhez elmond-
uk, hogy a kórok ellen gyógy-
üveket javallanak, a fentebb
lmondottakkal együtt kibon-

...sai fürcsa szövetségésre ...
nek a különböző „kiábrándul-
takban". Hitüket vesztett le-
szereléspártiak, a fegyverke-
zésbe beletörődő fatalisták, az
eddigi korlátozásokat keveslő
maximalisták keverednek az
utóbbi csoportban. S lebecsül-
vén az új SALT lehetőségeit,
jóformán előre leveszik a kri-
tikus döntéseket meghozók
(így majd az amerikai szená-
tus) válláról a felelősség sú-
lyának javát.

Bűvös kör

Andrej *Gromiko* mondta a
legutóbbi moszkvai szovjet—
amerikai külügyminiszteri ta-
lálkozó után, hogy „mindenki
a saját körében mozog". Hoz-
zátehetnénk: a két világhata-
lom immár évtizedek óta ker-
geti egymást a fegyverkezés
ördögi körében. A SALT nem
más — nem több, de nem is
kevesebb —, mint *kitörési ki-
sérlet* e bűvös körből. A fegy-
verkorlátozók hűvös logikája
próbálja keresztezni a fegy-
verkezés hideg logikáját. Két-
ségtelen, hogy még meg sem
szárad a tinta valamely fegy-
verkorlátozási részmegállapo-
dáson, a nyugati vezérkaro-

Borsnyák Sándor, festő

vetítettképes előadást tart X. 12-én
az Ipm. Múz.-ban.

A Reklámgrafika.
M. 931. X. 11

Bortnyik Sándor

modern plakátrajzolóink egyik vezetője, tanítványainak kiállítása más természetű a Jaschik-iskoláéjánál.

(e. a.)

Grafikai növendékkiállítás az Iparművészeti Társulatban (Andrássy út 69.)

Ujság, 931. X. 11.

Bortnyik Sándor

Szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki kiállításán.

PV 1931. II. 22.

Bortnyik Sándor

Szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki

kiállításán.

PH 1931. II. 22.

Bartunyik Sándor

Szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki kiállításán.

MO. 1931. II. 22.

Bortnyik Sándor

Vadas József a Müvészet c. rovatban ir "Az uj realizmus a régi Korunkban" cimmel. Az itt felsorolt müvésznevek szerepelnek a cikkben:
Barcsay Jenő, Berény Róbert, Bokros Birman Dezső, Bortnyik Sándor, Csontváry Kosztka Tivadar, Czóbel Béla, Derkovits Gyula, Dési Huber István, Gy. Szabó Béla, Hincz Gyula, Kassák Lajos, Kernstok Károly, Kmetty János, Lőrincz Gyula, Máttis Teutsch János, Moholy Nagy László, Nagy István.
A cikket lásd: Dési Huber István nevénél!

Élet és Irodalom, Bp. 1976. május 29.
XX. évf. 22. sz. 12. lap.

UJ FÖLD

AZ UJ KULTURÁT PROPAGÁLÓ HAVI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK HAVONTA

1927

MÁRCIUS

1. ÉV 2. SZÁM

SZERKESZTIK: REMENYIK ZSIGMOND ÉS TAMÁS ALADÁR ● MŰVÉSZETI SZERKESZTŐ: BORTNYIK SÁNDOR

BORTNYIK SÁNDOR: AZ UJ ÁDÁM (FESTMÉNY)

(A PROUN EMLÉKÉRE)

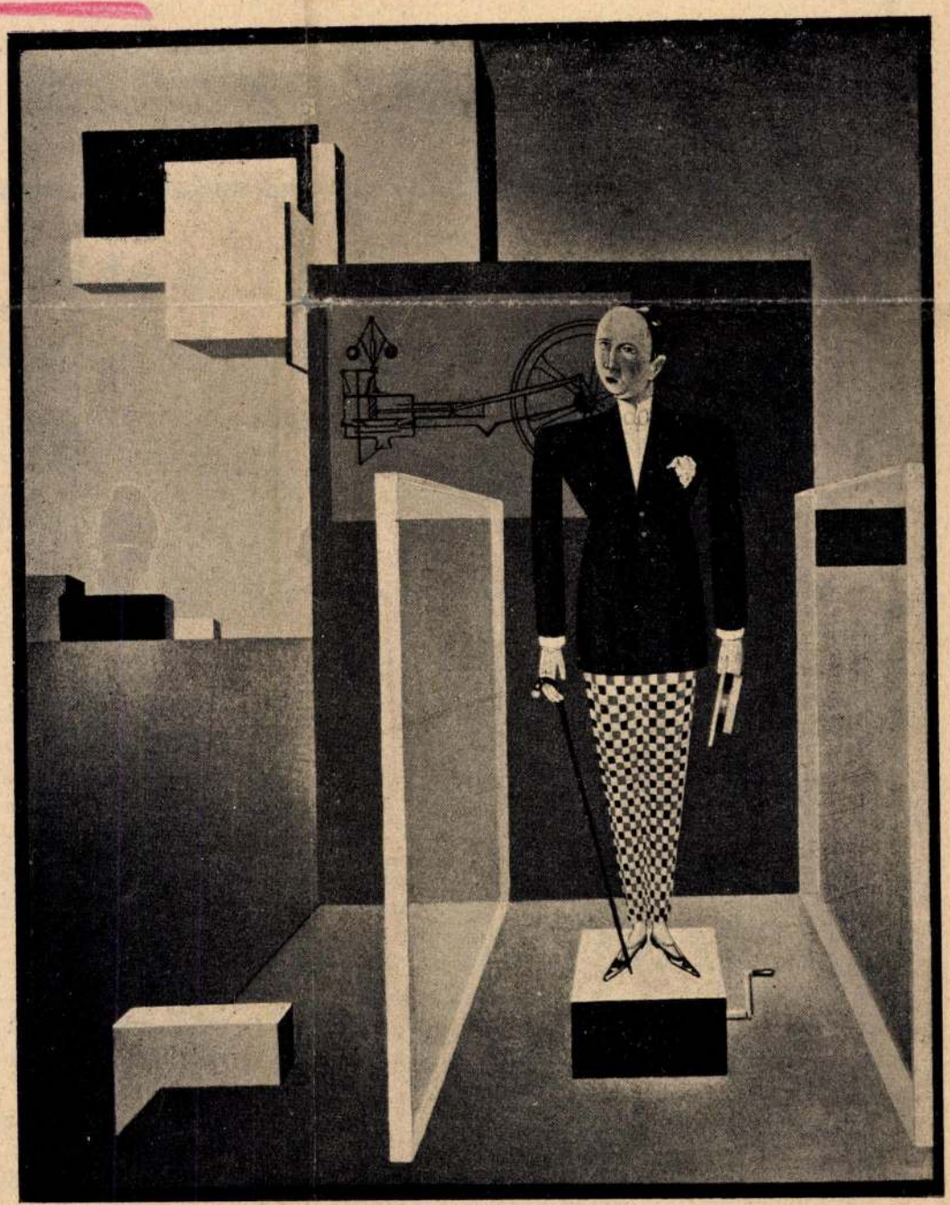

VAJDA SÁNDOR VERSE:

(GYŐR FERENC MEGHALT 1926. MÁJUS HAVÁBAN.)

Meghalt egy barátom kérem szépen hajába még nem font leány
virágot csak a szeme égett ha hazagondolt
a keskeny ucca végéről leste a hajnalt ujjaival rátapintott
a szivére és énekelt egy ismerőse beszélt neki az árapályról
és ő azóta tengericsikóval álmodott
tehenüknek nagy bús feje van az ajtó küszöbén ül most az
anyja és siratja hosszan szíve szól benne mint a hegyen a
pásztorok kürtje rara tara rara tara petróleummal fütötte
agyát a hóna alatt alig fért el a sok könyv miért élt volna
ha már elfogyott a krumplira való pénze
read még süt a nap az asszonyok keze is feléd mutat egyenként
számolod a színeket és a fák árnyékát meleg a szived hajad
tenyered
mondd meg szántottál-e tavasszal öntözted-e a virágot gondoltál
arra hogy a szél kifujja a gyertyalángot
ird a házak falára és mondd a leánynak mielőtt megcsókolnád ne
felejtsd ha hegyen jársz vagy utközben a zápor ér hogy többen
ülünk az asztalnál és a szederinda nemcsak nekem érlelte
bogyóit kezedbe adom kezemet és nem felejtjük el az esőt
váró mezőket
ne kérdezz.

L. LEBEU-HOLLAND:

JEGYZETEK AZ IRODALOMHOZ

Az egység korát éljük; kezdjük megérteni, hogy mi az összetartozandóság,

Ez az összetartozandóság, ez az egység elsősorban a művészetben — a művészet minden területén — nyilvánul meg.

Nincs lényeges különbség a művészetek — festés, szobrászat, épités, komponálás, vagy irás között.

De van különbség az eszközökben és anyagban.

Hajlam és cél mindig és mindenütt ugyanaz: *a legkevesebb anyag felhasználásával*
a legmagasabb
legtisztább kifejezést elérni.

AZ ANYAG MINIMUMA:

Azt a pontot érintjük, amely a kezdethez való visszatérést jelenti. A kezdet tudatos, őslényegbeli felépítést követel tőlünk. Ezen a felépítésen keresztül meglátjuk az előző nemzedékek szükségszerű hibáit; ez a meglátás pedig hozzásegit minket ahhoz, hogy elkerüljük ezeket a számunkra nem szükségszerü hibákat.

A KIFEJEZÉS MAXIMUMA:

Mindjárt a művész hajlama (festés, szobrászat stb.) szerint teremti meg — nem zavarosságát, problémáit, hanem tisztaságát, világosságát alakítja ki. Nem csinál mást, mint önmagát a léttel szemben megvilágítja. Műve semmi más (közvetett) céllal nem bir, mint ezt a világosságot a szemlélőre is átvinni.

Az irodalom anyaga:

a betük,

a szó a betük komplexuma (eszenciálisan)
a fogalom megtestesülése (nem eszenciálisan)

Az irodalom hang nélküli.

Ha irodalmat előadunk, (pld. a szép forma kedvéért született költeményeket), úgy két különböző művészi megnyilvánulást egyesítünk: irodalmat és zenét. Ha azonban tudjuk, hogy a különböző művészetek az **egy** művészet különböző megnyilatkozásai, úgy nincs szükségünk ilyen összevonásokra és érthetőbb és tisztább, ha keveretlenül használjuk őket.

A REGÉNY:

A regényirodalom ma nincs alkotó periodusban. Az utánzás rutinja lett a fontos; rutin, amit tévesen tehetségnek neveznek és aminek a művészethez semmi köze sincs; érezhető már a pszihologus regénytől való megszabadulás vágya; az egyesre, az individuumra való kizárólagos beállítás kezd ugyan háttérbe lépni az általánosra vonatkozó tartalom előnyére. Bizonyos-

Bortnyik Sándor

zöla szóló írás a 9. oldalon

Népszava 1972 január 29

Bortnyik Sándor, Jestő

↓ Az NDK-ban bemutatnak a magyar plakátművészet legszebb darabjaiból.

— : Sallai és fürst-dokumentumok bemutatója
Szovjet jubileumi kiállítás 8.

Népszabadság, Bp. 1972. márc. 15.

Bortnyik Sándor
festő

Vörös gyár, 1919. ov., 80 x 50 cm.

Hevesy Iván gyűjt.

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus tört.
79.
Akad. Kiad. 1971.

Szó esik az Olvasó férfi első fogalmazványáról. A kép látványból született. A Festő gondolati uton jött létre. Az előbbi alapján egy egész sor monotypia született, a másik rajz nyomán a művész tulajdonában levő festmény.

Engel Károly - Mütermekben, rajzok nyomán Bortnyik Sándornál; Mügyüjtő, 1971. 4. sz. 48. l.

Bortnyik Sándor

gyűjteményes kiállítása megnyílt a Nemzeti Galériában.
Művészete az egész művészettörténeti korszak mozgását
jelzi. Kezdet: Kernstok, Rippl-Rónai, Vaszary szabad-
iszolája, kapcsolat a Kassák körrel (expressiv kubizmus).
Emigráció: szakítás Kassákkal.
Szatirikus véna: „Zöld szamár, Az új Ádám, XX. század.
1925 visszatér Pestre: Modiano sorozat (plakátok)
50-es évek: Korszerűtitett klasszikusok sorozat (pamflet)
Szatirikus és a rajz mestere.

Bortnyik Sándor gyűjteményes kiállítása (Ridy Gábor)

Magyar Hírlap, 1969. március 25. 9. 1.

Bortnyik Sándor

lakásán Rideg Gábor beszélget a művésszel a március 22-én nyíló gyűjteményes kiállításáról (Nemzeti Galéria), a szecesszió újabb térhódításáról, hét lépét említi cím szerint: „Kámpegyujtó" – majd részletesebben elemzi a „Zöld szomár" c. művet. A 76 éves mester kiállítása szombaton nyílik meg.

Látogatóban Bortnyik Sándornál (Rideg Gábor)

Magyar Hírlap, 1969. március 20. 7. l.

Bortnyik Sándor, festő

Megemlítve: Kádár Béla nem jutott el olyan absztrakcióig, amilyen Bortnyik konfigurativ festészete.

Rózsa Gyula: Avantgard rózsa pirral 7.

Népszabadság, Bn. 1971. aug. 10.

MDK

Bortnyik Sándor festőm.

xbénnexőse Bálint Aladár: A "MA" csop.kiáll.

Nyugat, 1918. okt. 16. 6o1-2. 1.

MDK

Bortnyik Sándor

B.S: Technika és müvészet. Tér és Forma 1930.
III. évf. 503-508.

MDK

Bortnyik Sándor

B.S: Technika és müvészet. Tér és Forma 1930.
III. évf. 149-154.

Bartnyik Sándor.

a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének 1952. évi közgyűlésén az új tisztikar elnökségébe választották.

Független Magyarország, 1952. máj. 26.

Bortnyik Sándor.

A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének évi közgyűlésén az új tisztikar elnökségébe választották.

Népszava, 1952. Máj. 27.

Bortnyik Sándor M.D.K.

Művei a kiállitáson

Perneczky Géza: A Nyolcak és kétivisták köre
Kiállitás Székesfehérváron

Magyar Nemzet 1965. október 23. 4.l.

Művészetelmélet

Tér és Forma, 1920

III. évf. 149–154.

Bortnyik László: Technika és művészet.

Művészetelmélet

Tér és Forma, 1930

III. évf. 503-508. o.

Bortnyik László: Technika és művészet.

MDK

Bortnyik Sándor

Kikiáltó, of.

Képzőművészetünk a felszabadulás után. MNG. 1960.

15 l.

Bortnyik Sándor
festő

Méltatás.

A radi Nóra: A mircubergi biennale.
Művészet, 1969. október - 33 kap.

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Bortnyik Sándor

műveiből rendezmajd riállítást 1968 év folyamán a Budapesti Nemzeti Galéria.

Jelnélküli cikk: „National Gallery – Fine Arts and Music in 1968."

Daily News, Budapest, 1968. I. 13.

21

Bortnyik Sándor

„Mühely"-éven tanul Victor Vasarely.

Magvető-almanach 1966/3. 395. l.

Bertnyik Sándor MDK

ezüst-érmet kapott

A milanói Triennale dijai
Pesti Hirlap 1934. ápr. 1o.

Bortnyik Sándor festő MDk

Kiállították plakátjait a Nemzeti Galériában.

Murányi–Kovács Endre: Politikai plakátok 1945–1965 8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1965. aug. 29.

MIK

Bortnyik Sándor - Székely Aladár

Ady összes versei

1885-1960. M. plakát-tört.kiáll. Műcs. 1960.

Borttnyik Sándor M.D.K.

Plakátja a kiállitáson

" Épitsük fel a vasutat "

Varga Aranka: Történelem a plakátokon

Szolnok megyei Néplap 1965. szept. 12 .

M.D.K

Bortnyik Sándor

Méltatás

Vajda S: Levél az elfelejtett avantgardról
Élet és Irodalom, 1966. március 5. – 2 kép.

MDK.

Bortnyik Sándor

Kritika plakátjairól

Keletmagyarország 1965 szept.21.

MDK.

Bortnyik Sándor

Plakátterxveiről

Müvészet 1965 nov. lap -

Bortnyik Sándor

Művei nerepeltek a politikai plakátok ki-
állításán.

Népszabadság 1965. aug. 29.

Politikai plakátok 1945–1965. Murányi Kovács
Endre

Bartyik Sándor.

A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének évi közgyűlésén az új tisztikar elnökségébe választották.

Szabad Nép, 1952. május 24.

Bortnyik Sándor - Berény Róbert

Balaton

Te piszok!

1885-1960. M.plakát-tört. kiáll. Mücs. 1960.

MDK

Bortnyik Sándor, 1893--

Ujság

Igaz Mérleg védjegyü Porosz Szenet

Modiano

1885-1960. M. plakát-tört. kiáll. Mücs. 1960.

MDK

Bortnyik Sándor, 1893--

Orsz. Mozinap

Zwack Unicum

Meister terpentin mosószappan

1885-1960. M. plakát-tört. kiáll. Mücs. 1960.

MNK

Szikra János festő

s.J. kiáll. Fényes A.terem. 1960. okt.

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándort a Kossuth díj
II. fokozatával tüntették ki. A
Művész most 80 esztendős.

R.Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973. április - 16.oldal

bajnok lett, május 1 óta pedig *Szabácsy István* mellett a Magyar Öttusaszövetség lovasedzője. Harminchárom éves, ez az a kor, amikor ebben a sportban a képesség kibontakozik, s utána 15—20 sikeres év következhet. Ákos Ajtony nem hagyta abba a versenyzést, úgy gondolja, 1980-ig nyeregben marad.

Arról kérdeztük: miként látja az öttusasport első számának, a lovaglásnak a helyzetét. Mondják, mélyponton van.

— Nem hiszem, hogy a lovaglás tudása, vagy nem tudása lenne az ok — mondja Ákos Ajtony. — *A technikai készségekkel nincs különösebben baj, s ha akad is, az nem lényeges. Könnyen kiküszöbölhető. Amit én gondnak tartok, az*

Bortnyik

— : Meghalt Bortnyik Fúnolor ... 8.

Esti Hírlap, Bp. 1977. jan. 3.

elsősorban a főállomány. E pillanatban 36 lóból áll a keret, s ebből némi jóindulattal tizenöt-tizenhét a kalapló. Az amelyik a 120

Bortnyik Sándor, festő

Bortnyik Sándor temetése ma két órakor lesz a Mező Imre úti temető művészparcellájában.

—: Bortnyik Sándor ..... 2.

Esti Hírlap, Bp. 1977. jan. 12.

Bortnyik Sándor, festő

A NEMZETI GALÉRIA KÉRÉSE. A Magyar Nemzeti Galéria 1977 februárjában gyűjteményes kiállítást rendez Bortnyik Sándor műveiből. A múzeum kéri, hogy mindazok, akiknek a birtokában Bortnyik-festmény vagy -grafika van, levélben vagy telefonon a 160—100/309-es számon — 9-től 16 óráig — szíveskedjenek jelentkezni.

—: Közlemény

8.

Népszabadság, Bp., 1976. dec. 4.

Bortnyik Sándor

A Nemzeti Galériában rendezték meg Konecsni György kiállitását, melyről Vadas József számol be: "Vázlatok, váz nélkül" cimmel. Ismerteti müvészetét, pályáját, müvészi fejlődését, kortársainak és elődjeinek hatását és felsorolja neveiket: Berény Róbert, Bortnyik Sándor, Kádár György, Rudnay Gyula, Szalay Lajos, Szász Endre.

Fenti cimü kritikát lásd: Konecsni György nevénél.

Élet és Irodalom , Bp. 1976. aug. 21.
XX. évf. 34. sz. 13. lap.

Bortnyik Sándor

Igen sokan tevékenykedtek a két világháború között a magyar ex libris-művészet mezején. Sokan voltak, főleg a nagy nemzedék képviselői – mint a művész is – akik csak egy-két lap erejéig próbálták ki a műfaj lehetőségeit.

Galambos Ferenc: A XX. századi magyar ex libris.
Hevesi Szemle, 1976. 3. 17. old.

Körner Éva: Ungarische avantgarde

München, 1971

MTA MKCS

Bortnyik Sándor

A különféle müvészeti irányt képviselő, hazai és külföldön élő, vagy élt magyar művészeket sorolja fel Vadas József: "Ami a mappából kimaradt" c.s a Vasarely Muzeumot ismertető cikkében. Többek között hivatkozik a Népmüvelési Intézet kiadványára, amely "Kortárs magyar mesterek" c. mel jelent meg.
Barcsay Jenő, Bortnyik Sándor, Derkovits Gyula Hantai Simon, Hincz Gyula, Kassák Lajos, Kepes György, Lakner László, Martyn Ferenc, Moholy Nagy László, Paizs László, Tóth Menyhért, Z. Gács György.
Fenti cikket lásd: Victor Vasarely nevénél. Élet és Irodalom, Bp. 1976. juni.12. XX. évf. 24. sz. 12. lap.

Bortnyik Sándor:

A szokásos munkásmozgalmi szimbolumok mellett munkái-ban új jellegzetes helyzetet, s a szimbolika is foglalkoztatta (aktív-passzív-szimpróbléma) újabb tanulmányok rámutattak, hogy „az izmusokban nem célt lát, hanem szociális mon-daniválója megvalósításának eszközét keresi bennük". Valószínűleg ennek tudható be, hogy egyszerre több területen kísérletezett. Fontos 1921-ben megjelent Albuma, melyben Kassák írt előszót. Borbély László szerint előtte a magyar képzőművészetben hasonló síkszerkezetet senki sem követett.

Szombathy Bálint: river deep – mountain high. III.

Új Symposion 1972/juli-aug. 354. old

Bortnyik Sándor:

Ezekben a művén a közösségi szellemmel átdöfött „élvezhető művénetet" vélte feljedezni. Absztrakciói Malevics, Lisszickij, a Produktivisták és a De Stijl koncepcióval vannak rokonságban, sőt betűelemekkel gazdagodnak, melyek inkább a kubistákat és a konstruktivistákat jellemzik. Borbély László tanulmányában azt állítja, hogy az ő munkái fordították Kassák és Moholy-Nagy figyelmét a konstruktivista képszerzezetre, melyektől később ő maga is „kiábrándult" mert képtelen közvetlen emberi tartalmak kifejezésére.

Szombathy Bálint: river deep – mountain high III.

Uj Symposion 1972/juli. – aug. 354. old.

Bortnyik Sándor: 4.

E munkafolyamat után főleg a kubizmus ~~[illegible]~~ és a képarchitektura egyfajta szecesszióját vette igénybe. 1922-ben a weimari Bauhausba hívja Molnár Farkas azol „igazolni látja a Bécsben abbahagott képi építhezés, a képarchitektu-rák létjogosultságát". Ujból a geometriai absztrakcióhoz fordul, de korábbi gazorlatától eltérően, a képet egymáson elhelyezkedő függőleges síkokra bontja fel. Már 1919-ben, amikor Bécsben a magyar konstruktivizmus kialakult, Bortnyik kéthedéssel volt tele „benne van-e a szocialista társadalom elképzelt rendje?"

Szombathy Bálint: river deep - mountain high III.

Uj Symposion 1972/juli-aug 354. old

Bortnyik Sándor:

A Bauhausban immanens ellentmondást látott: annak az építészeti ennénynek, melyet gropius képviselt, a többi művészeti irányzattal nem volt meg az objektive szükséges érintkezési pontja, „semmiféle monumentális vagy morális feladatot se Kandinsky, se Klee, se Feininger sohasem nem oldott meg..." Sokkal többre becsülte az olyan alkotókat akik a háború után szociális programmal léptek fel. A konstruktivista alkotók - szerinte - ha négyzetet rajzolnak le, azt látnik a szocializmus képét vetítik ki.

Szombathy Bálint: river deep - mountain high III.

Uj Symposion 1972/juli-aug. 354.old

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor festőművész
tárlata a Magyar Nemzeti Galériában március 24-én nyílt
meg.

—: Kiállítási naptár
Művészet, 1974. március – 48. oldal.

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor emlékkiállítása
a Magyar Nemzeti Galériában
március 24-én nyílt meg.

—: Kiállítási naptár
Művészet, 1977 május – 48. oldal

Bortnyik Sándor

A Magyar Nemzeti Galériában
március 18-án nyílt meg Bort-
nyik Sándor festőművész ki állítá-
sát

—: Kiállítási naptár
Művészet, 1974. április, - 48. oldal.

BORTNYIK SÁNDOR, festő

Bortnyik Sándornak a Magyar Nemzeti Galériaban 1969. ben. márc.21-től gyüjteményes kiallitasa volt. 56.old

Muzeumok -kiallitasok 56.old

Muzeumi Magazin, 1969. 1.sz

Bortnyik Sándor, festő

L:Biró Mihály

Horváth Kálmán:Munkára,harcra hivtak 8.

Népszabadság, Bp.1977.ápr. 30.

Bortnyik Sándor, festő

Bortnyik Sándor-emlékkiállítás a Nemzeti Galériában

A *Nemzeti Galériában* csütörtökön megnyílt *Bortnyik Sándor* emlékkiállítása.

A nemrég elhunyt Kossuth-díjas festőművész gazdag életművéből válogatott képek közt láthatók az 1918-as forradalmi grafikák, a bécsi, weimari emigrációban készült művek, a húszas, harmincas évekből származó plakátok, reklámgrafikák, a mester realisztikus művei és szatirikus képei. Első ízben kerülnek a nyilvánosság elé a múzeumban az elveszettnek hitt 1918-as művek, konstruktivista grafikák.

— : Bortnyik Sándor-emlékkiállítás 7.o

Népszabadság, Bp. 1977. márc. 25.

Bortnyik Sándor, festő

L:Somogyi József

-:Bauhaus-tárlat,Barcsay-muzeum 2.

Esti Hírlap, Bp.1977 júl. 23.

Bortnyik Sándor, festő

□ BORTNYIK SÁNDOR festőművész emlékkiállítása március 24-én, csütörtökön délután 4 órakor nyílik a Magyar Nemzeti Galériában. Megnyitja: Pogány Ö. Gábor főigazgató.

□-: Bortnyik Sándor ...

Esti Hírlap, Bp. 1977. márc. 21.

2

Bortnyik Sándor, festő

Tárlatvezetés: A Nemzeti Galériában fél 11-től: Bortnyik Sándor művészete. Vezető F. Mihály Ida művészettörténész.

– A héhvégi kult. programból

9.

Népszabadság, Bp. 1977. máj. 07.

M.D.K.

Bortnyik

Bauer Jenő cikke beszél a két plakát-uttörőről, Bortnyik és Berény müvészetéről, akik "hazahozzák az "uj tárgyiasság" tiszta elveit és ezzel egyszeriben irányt szabnak...plakátmüvészetünknek."
Megemlit néhány hires plakátjukat, de nem jelzi külön a plakátok mellett a tervező müvész nevét: Modiano, Palma, Flóra c. plakátokról szól csupán

Bauer Jenő: A nagyvárás kulisszái.
Szinház és Mozi. Bp. 1949. junius 8. II. évf. 23. sz. 10-11. l.

MDK

Bortnyik Sándor Képzőm.Főisk.igazgatója

Sztálin neve... Magyar Nemzet, 1949, dec. 21. 5.l.

MDK

Egry József festőm.

dr.D.M: 7 festő és 2 szobrász az Ernst Muz.ban.
Magyarország, 1937.márc. 21. 2.l.

MDK

Bortnyik Sándor

Magyar festők a szovjet képkiállitásról.
Kis Ujság, 1949. okt. 21.

MDK

Bortnyik Sándor

Élet és irodalom. 1958. jan. 31.

Új művészeti folyóirat.

MDK

Bortnyik Sándor

Zászlóvivők, temp.

Vörös nap, vf.

M. képzőművészek a fasizmus ellen, N.Gal.

1965.

Bartyik Sándor

Kiállítása lesz a Nemzeti Galériában

Nyugat 1968 I. 7

Bortnyik Sándor

Linóleum metszete szerepel a „Lenin a magyar képzőművészetben" kiállítás-on a székesfehérvári István Király Múzeumban.

Dunaújváros 1968 I. 9

Borbély Sándor

Művei ből retrospektív
tárlat nyílik az idén

Hajdú Bihar megyei Napló 1968 I. 7.

MDK

Bortnyik Sándor

Kiállitási hir

Daily News 1968 jan.13.

MDK

Bortnyik Sándor

Kiállitási hir

Fejérmegyei Hirlap 1968 jan.7.

Bortnyik Sándor, grafikus

A harmincas évek elején a konstruktiv stilust a plakát
müvészet terén felváltja a festőibb, plasztikusabb ábráz
zolás. Berénnyel együtt is dolgozik ebben a szellemben.
52.o.

issSándor: Magyar plakátmüvészet a két világháború
zött. 18.o.

egújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Bpest.
61. Franklin Nyomda. Bp.

Bortnyik Sándor, Berény Róbert, grafikusok

A "Télen is Nikotex"c. plakátjukon az árú eltünik./1935/ Behavazott tájon, kopár fán varjú. Szállingózó hópihék, kis ház füstölgő kéménye derüssé teszi a telet, mint a Nikotex élvezete. Festői előadásmód, szimbolizmussal párosúlva. 53.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátmüvészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz. Evkönyve. II. 1960. Bpest. 1961. Franklin Nyomda. Bp.

Bortnyik Sándor

MDK

neve e[illegible]litve

Bíró Mihály kiáll. Nemz.Gal. 1967.máj.



Bortnyik Sándor: Lenin (1918)

VÁLÁS

(Töredék)

úgy volt, olyan gyorsan, hogy Péter lehetőleg otthon se találja már, mire hazaérkezik, mert mindenekelőtt meggyűlölte a férjét, és mindenáron bizonyítani akarta neki, hogy a maga lábán is megáll.

Tóth Péter közben Galyán üdült. Az asszony azt mondta neki: bízzon rá mindent, s ennél kényelmesebb feladata nem is lehetett. Rábízott mindent, sokat aludt, hajnalban, ha túl korán ébredt, gyújtott egy csöppnyi asztalilámpát, és a félhomályban bámult maga elé a fehér falra: képtelen volt többet aludni hét, nyolc óránál, a felesleget úgy töltötte el, hogy visszaidézte a diákkorát. Diákkorában is korábban ébredt rendszerint, mint kellett volna, s ilyenkor, az ebédlő díványán, sejtelmes félsötétben, maga mellé kívánt egy nőt.

Egy-két napig körülbelül Péternek minden kedve elment a továbbiaktól. Kötelességszerűen még próbálta, egyre hidegebb és egyre tárgyilagosabbra sikerült hangon folytatni a beszélgetést: azt kérdem, amit éppen leginkább szeretnék. — De Tóth elvtárs, ugye, így hívják... maga házas ember?

— Válok — akarta mondani Péter, de aztán mégse mondta, mert ez hazugság lett volna, hiszen a lánnyal, akár válik, akár nem, semmi közösséget nem érzett. Ehelyett inkább azt mondta:

— Na és?

Félsötét volt, a lány azt válaszolta, hogy szerinte elég szemtelen a kérdés. Majd gondolkozom rajta.

S nevetgélt.

Péter semmit se szólt, másnap kerülte a piros pulóverest, újabb két nap múlva mégis találkozott vele, vala

Bortnyik Sándor grafikus művész

1918 as működéséről ír cikket
Aradi Nóra művészettörténész
(cikket l. Kernstok Károly
festő művésznél) ehulitve: "Lenin" Kom-
-munista Köztársaságot,
"Zászlóvivők" linoleum-
metszetek, "Vörös mozdony" c festmény

"Képző művészet - 1918"
Népszava, 1978. XI. 25



Sándor Bortnyik
Budapester Rundschau, 1948. dec. 18.

Am 24. November feierten wir den 60. Jahrestag der Gründung der Kommunistischen Partei Ungarns. An diese Zeit erinnert das Werk „Auf dem Marsch" von Sándor Bortnyik

ten internationalen Angelegenheiten über wirtschaftspolitische Analysen bis zu den verschiedensten gesellschaftlichen, menschlichen Fragen. So war es auch gar nicht einfach, einen treffenden Titel für das Buch zu finden, der den Inhalt und die wichtigsten Aussagen zum Ausdruck bringen könnte.

Für den Sozialismus — für den Frieden: so lautet der Titel, der in seiner objektivzurückhaltenden Wortkargheit eine genaue inhaltliche Bezeichnung ist und uns zugleich darüber orientiert, was und wer in welchen Zusammenhängen die führende Persönlichkeit des ungarischen politischen Lebens im Verlauf der letzten sechs Jahre am meisten beschäftigt haben.

Überaus bezeichnend für den allgemein bekannten Realitätssinn und die nüchterne Erwägung des Verfassers ist das Interview, das er dem ungarischen Fernsehen im August 1975, nach der Konferenz von Helsinki gewährte, als angesichts des zweifellos erfolgreichen An-

sinki sind
ben, aus d
nicht versc

Auch bis
gegen die
Nüchternen
die Anschür
ligkeiten un
war unser K
und wir sin
renz angela
daß es auch
der weiteren
wird: Es u
schen geben
Bein stellen
werden wir
gegen sie kä
Teilnehmerst
päischen
renz stellen
bloß eine
Minderheit
die Vertreter
international
der Sicherhe
austragen m
werden."

Wer derart
und so fel
Boden der
verfällt aller
nicht in Pes
schwierigere
sondern blic
len ungünsti

Bortnyik Sándor, festő- és grafikus, művész

Szilágyi Ilona festőművész kiállítása Nagykanizsán látható máj. 10.-ig. – A művész elmondja, hogy tanulmányait külföldön végezte, emigrációban. Bécsben, az ugyancsak emigránsként ott élő Uitz, Kassák, Bortnyik biztatták a művészt és tanácsokkal látták el. Berlinben Moholy-Nagy ajánlotta be egy ottani tanárhoz.

B. M.: Látogatóban Szilágyi Ilonánál.
Ország Világ, 1979. máj. 9.

Borbnyik Sándor, festő



munkakörülmények is.

A SZOCIALISTA ORSZÁGOK orvostudományi egyesületeinek 7. konferenciája az NDK-beli Weimarban kedden megnyílt. A négynapos tanácskozás részvevői főként a gyógyászat specializálódásának tudományos és gyakorlati problémáival [illegible] a szocialista [illegible]

Csorba Gábor. Vörös zászló, vörös csillag

Népszabadság, Bp. 1979. nov. 7.

13

Bortnyik Sándor, festő

Metszet: Repr.

Bortnyik Sándor: Illusztráció a Tunteles c. verseskötethez 29.

Járkenság, Szolnok, 1979. maré. XXV/1.

M.D.4

Bortnyik Sándor
festő

„Lámpagyújtó". 1921.
„Kovácsok." 1921.
„Forbát építész és felsége"
„(Várlat. 1222)

} repro

Aradi Nóra: Bortnyik Sándorról.
Művészet, 1968. november - 15 lap.

Bortnyik Sándor MDK

Budapesti Vásár, é.n.

Magyar Nemzeti Nyomtatványkiállitás 1937

Építsük fel a vasutat!, 1945

A bunda, 1947

Műcsarnok 1960. Magyar plakát-történeti kiáll.



Ngs.

Király Kálmán urnak

Bpest

Andrássy ut 75.I.110.sz.szoba

ATELIER

MEGHIVÓ

AZ ATELIER MŰVÉSZETI TERVEZŐ- ÉS MŰHELYISKOLA
NÖVENDÉKEINEK
MUNKÁIBÓL RENDEZETT

KIÁLLITÁSRA

A
TAMÁS GALÉRIÁBAN
V., AKADÉMIA UTCA 8

A KIÁLLITÁS MEGNYITÁSA
1938. JUNIUS 15. D. U. 5 ÓRA

BELÉPÉS DIJTALAN

Az 1937/38-as tanévben beiratkozott növendékek névsora:

1 Adler Zsuzsa
2 Ahrensohn Sári
3 Bánó Endre
szaklátogató
4 Becker Éva
(Bucarest)
5 Bihari Ili
6 Bokor Kató
szaklátogató
7 Brandstädter Gábor
(Győr)
8 Brandstädter Erzsi
(Győr)
9 Breuer Zsuzsa
10 Büchler Jolán
szaklátogató
11 Deutsch Johanna
(Zimony)
12 Dobó Gábor József
13 Edinger Tamás
szaklátogató
14 Ehrenfeld János
15 Erdélyi Sári
(Békés-Gyula)
16 Fazekas Péter
17 Frank Magda
(Balatonboglár)
18 Fried Ágnes
(Nyiregyháza)
19 Friss Anikó
szaklátogató
20 Futó Györgyi
21 Geiger István
szaklátogató
22 Göbel Marianne
(Kassa)
23 Grätzer Éva
(Soltvadkert)
24 Guttmann Klára
(Gyöngyös)
25 Harsányi Vera
26 Hollósi Ilonka
(Brassó)
27 Horváth Ferenc
28 Kalmár Gizella
(Szeged)
29 Kertész Anikó
30 Kertész Livia
(Nagyvárad)
31 Koch Ilona
32 Kohn Rózsi
(Marosvásárhely)
33 Kollmann Dalma
34 Kolozsváry György
35 Kolozsváry Pál
36 Korányi István
(Arad)
37 Krausz Aranka
38 László Éva
szaklátogató
39 László György
szaklátogató
40 Lengyel Kató
41 Luria Vilma
42 Maros Zsuzsa
(Szeged)
43 Monostori Magda
szaklátogató
44 Nagel Marietta
45 Német Judit
46 Oroszvári Rózsi
47 Pilis Kató
(Szabadka)
48 Reichel Edit
49 Rétházi Miklós
50 Salgó Éva
51 Sostheim Ruth
(Berlin)
52 Schimmerling Gertrud
(Temesvár)
53 Schlesinger Pál
54 Schwartz Márta
(Mexico)
55 Schwitz Johanna
56 Stein Ili
57 Süsz Erzsébet
(Székesfehérvár)
58 Szabó Ferenc
59 Székely Péter
szaklátogató
60 Van Huutné
Kardos Klára
(Jáva)
61 Vándor Ervinné
62 Vajda Judit
63 Vajda Zsuzsánna
64 Vass Márta
(Marosvásárhely)





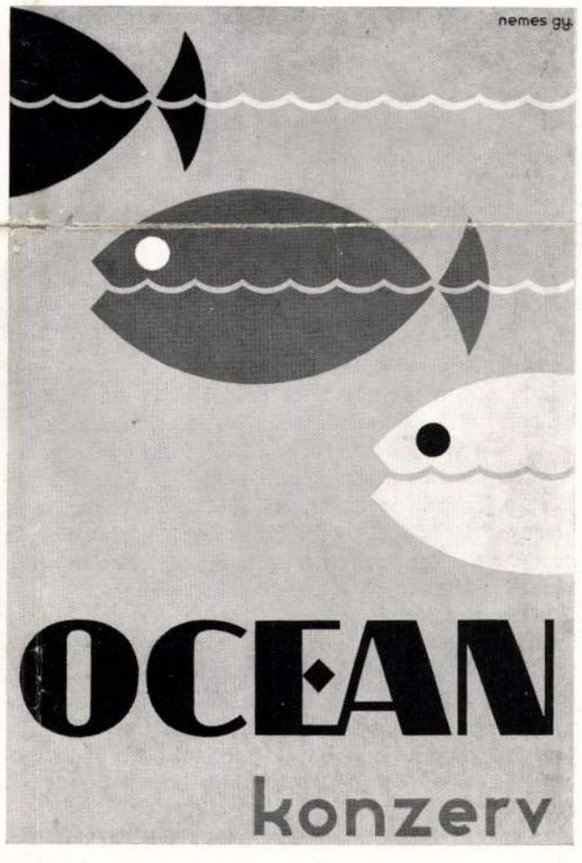

Nemes György: Három uccai plakát

Magyar Grafika
1930.

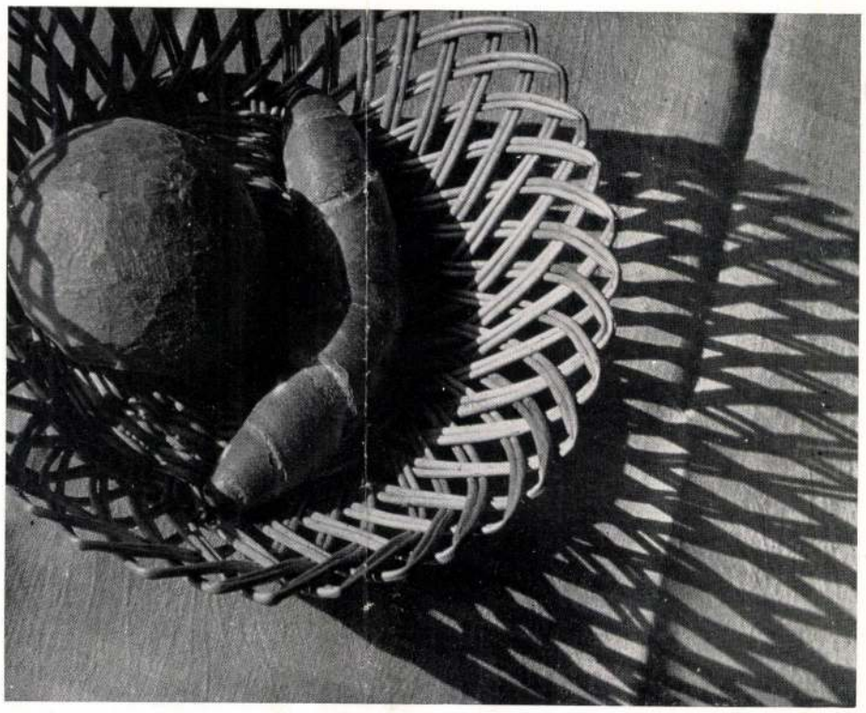

Foto: B. Zoltán Klára

Az uj fotoművészet

Művészet-e a fényképezés? Ez a kérdés ma már épannyira nem vitás, mint amennyire felesleges. Rajzolni és festeni is lehet művészet nélkül, fényképezni lehet művészettel is. Minden emberi munkában vannak kvalitáskülönbségek és az olyan kvalitásos munka, amely bizonyos individuális alkotókészséget tételez föl, ha nem is minden ízében művészet, de mindenesetre közel jár hozzá.

A különböző fényképezők munkájában szintén vannak kvalitáskülönbségek, de túl a technikai tudáson, a szerszám, az anyag fölényes ismeretén, a virtuózitáson, sőt néha ennek hiánya dacára, felismerhetők benne speciális művészi készségek is, mint: intuíció, kompozícióérzék, kifejezőképesség. Minél több van ezekből, következésképpen annál több benne a művészi elem.

Művészettel lehet fotografálni, művészi fotókat arravaló fotográfus tud készíteni, de csak akkor, ha a fényképezés mesterségbeli határai között marad. De rögtön hiányzik munkájából minden művészet, ha nem saját eszközeivel akar hatni, hanem meglátásait a piktor szemétől, meglátásainak kifejező módját pedig a piktor kezétől kéri kölcsön. Az a fotográfus, aki piktori hatásokra, piktúrahangulatokra vadászik, saját hivatásáról állít ki szegénységi bizonyítványt. Igaz, technikailag módjában van a fotográfiának ilyen kölcsönkért művészi hatásokkal díszelegni: kezdve az objektívtől, a kontakt másolás sokféle módozatain keresztül, a különféle raffinált reprodukálási technikáig, mint: brómolajnyomat, pigment-, guminyomás, stb. ezerféle módja van arra, hogy minél kevésbé hasonlítson önmagára és szegény Daguerre-t és Niépce-t minél gyakrabban forgassa meg sírjukban. Pedig a fényképésznek nem kell hatásokért a szomszédba menni. A maga komoly és értékes eszközeivel, egy kis fantáziával, intuícióval s ha kell, egy kis bátorsággal tud olyan hatásokat kelteni, amelyek rokonai lehetnek, — csak más területen és más ízzel, — a piktúra művészi alkotásainak.

Voltak és vannak művészakadémiák, amelyek festő-

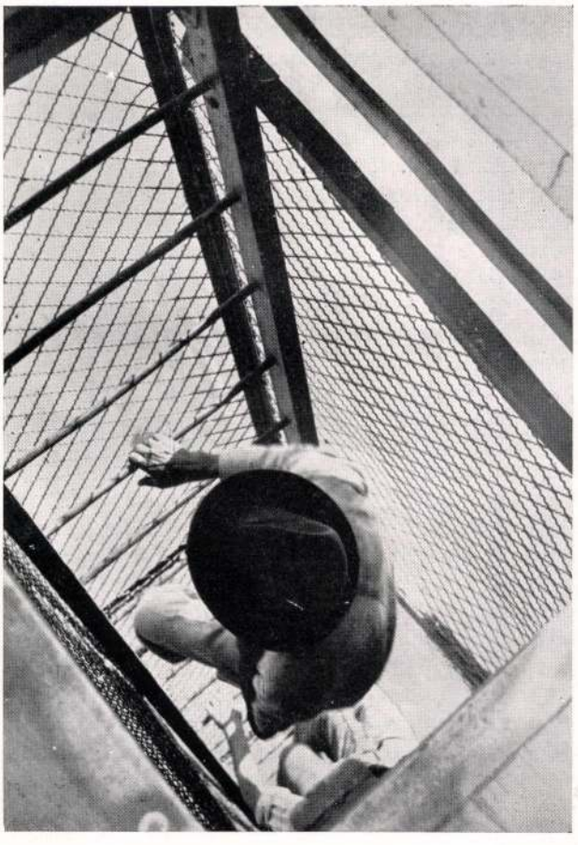

Foto: Kálmán Kata

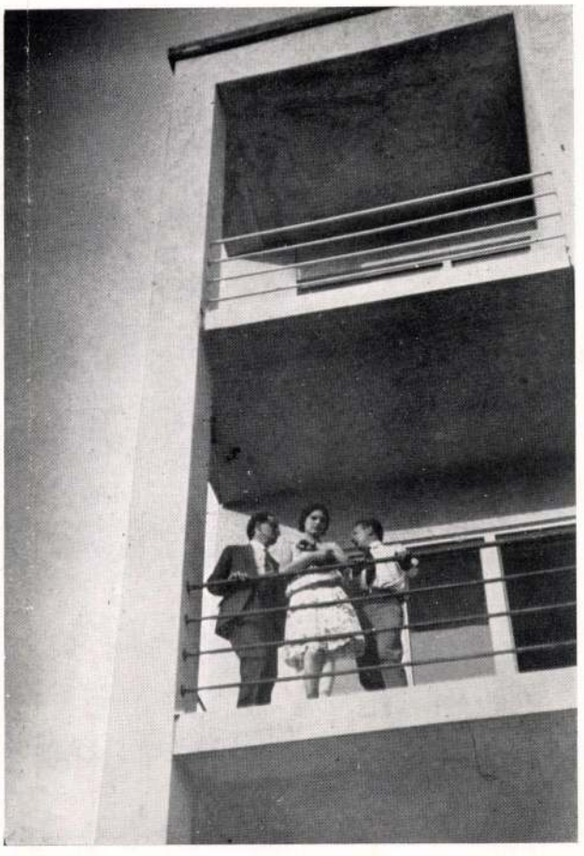

Foto: Bortnyik Sándor

és rajzológenerációkat neveltek és nevelnek fel az általuk egyedül üdvözítőnek tartott sémák és dogmák alapján és vannak fényképészek, akik pápábbak akarnak lenni a pápánál és mindazt a sok szín-, forma- és kompozíció-törvényt, amit jól nevelt festők részére kitaláltak, megtoldják saját mesterségük természetéből levezethető és előírható korlátozásokkal, szabályokkal s csak azt produkálják, ami ezeknek a mondva csinált és évtizedeken át darált törvényeknek megfelel.

Szinte reneszanszát éljük ma a fotografálásnak. Ennek a nagy megújhodásnak mélyebb okait keresni, a fényképezés fejlődését a piktúra mai helyzetével összehasonlítani, nem lehet feladata sem ennek a cikknek szorosabban, sem a Magyar Grafikának általában. Minket maga a tény, a fotografálás mai helyzete érdekel e pillanatban, az a jelenség, amellyel ma számolnunk kell, mert kvantitását tekintve, sem térhetünk fölötte napirendre.

Folyóiratokban, magazinokban, legújabban önálló könyvekben, sőt a napi sajtóban is, mind gyakrabban találkozunk olyan újszerű fotókkal, amelyek elé a csodálkozás és megnemértés kérdőjelével léptek azok, akik addig a fotográfiát megmerevedett pózok, kényszerült, mesterkélt beállítások, „festői" hangulatok megörökítőjének, vagy fiatalítási, szépítési lehetőségnek tekintették. A megszokott helyett „szokatlan" témákat láttak ezeken a képeken: köznapi tárgyak, egy tányérnak támasztott villa, napsütésben csillogó poharak, kettévágott narancs, virágszirom, festékes doboz, egy sor kaptafa, hídrészlet, egy vízhullám, fatörzsek, fél nőiarc, strand homokján pihenő női lábak stb. egyéb ilyen különösségek a motívumai ezeknek a fotóknak, amik bizony cseppet sem voltak alkalmasak arra, hogy a családi fényképalbumban vasárnapi kávézások látványosságául szolgáljanak.

Ezek a különös dolgok eddig is velünk, mellettünk, körülöttünk voltak, szerettük, vagy használtuk azokat, vagy közönyösek voltunk velük szemben, de nem l á t t u k meg ezeket a néha naiv, egyszerű tárgyakat. Az új fotoművésznek kellett jönnie, hogy észrevegyük



Foto: Radó György

azt is, amit eddig alig vettünk figyelembe: hogy a tárgyak szépek, ha egy rendező elme mutatja meg nekünk s a legkisebb részlet is lehet monumentális és szerezhet művészi gyönyörűséget, néha nagyobbat, mint egy a végtelenségig nyúló tájkép. Megtanultuk, hogy egy arcképben nem a nyakkendő, a szivarzsebből csüngő zsebkendő, vagy a lágy hullámú esti köpeny adja az embert, hanem a szemek, az orr, a homlok, a száj formája, esetleges hibáikkal is, amelyekkel az ember él és amelyek őt valójában adják. Az új fotoművészek észrevették, hogy a nagy természetben nemcsak a perspektíváknak, a széles réteknek, a magas hegyeknek, a messzi felhőknek van létjogosultságuk, (az impresszionista és naturalista piktorok hatása), hanem a részlet: egy szál virág, a falevél, egy bogár, egy fa árnyéka épúgy adhat művészi és fotografálható élményt, mint egy egész panoráma.

Észrevették azt a nyilvánvaló tényt is, amelyre eddig nem figyeltek, amit meglátni éppen a dogmák nem engedtek, hogy az ember nemcsak egyenesen előrenéz, nemcsak horizontális perspektívában látja a világot, hanem látja néha béka- és madárperspektívában is. A géppel eszerint dolgoztak és a kínálkozó lehetőségek felhasználásával fényképeztek. Új részletekre mutattak rá ezzel, új szemszögből néztek mindent, frissebb, szokatlanabb perspektívában hozták elénk a tárgyakat.

Számtalan új lehetőséget mutatott a mozgófénykép is. Egymásra kopírozások, képek jelenetek szimultanitása, újszerű képkivágások, premierplan fotografálás első kezdetei a mozgófényképekben jelentkezik, a stabil fényképezés, a képszerű fényképezés eszközeit is gazdagítva.

Nagyon széles és messzi út van még a korszerű fotografálás előtt a teljes, tökéletes kifejlődésig. A színes fotografálás még gyerekcipőben jár, a színesen kopírozás, nehéz és komplikált módszerektől eltekintve, egyelőre megoldásra váró probléma. A fototechnika azonban olyan rohamosan fejlődik, olyan gyors tempóban jelennek meg a mind egyszerűbb és minden célra egyformán használható gépek, új és mind fényerősebb lencserendszerek, fényérzékenyebb lemez és filmanyagok, stb. stb., hogy a még megoldatlan feladatok, problémák száma egyre csökken. Hogy milyen új területeket és lehetőségeket nyit meg a művészi fotó részére ez a technikai fejlődés, az ma még nem sejthető. Az új fotoművészet fejlődése egybekapcsolódik a korszerű építészet, minden művészetek s a korszerű élet fejlődésével. Ezt észre nem venni, mellette közönnyel elhaladni, mellette, vagy — ha úgy tetszik — ellene állást nem foglalni, ma már nem lehet.

Bortnyik Sándor

Az új fotoművészet



Foto: Besnyő Éva (Berlin)

276-278

M. Grafika

1930

Bortnyik Sándor

B ortnyik Sándor festő M.D.K .

A magyarokon keresztül érintkezett a B auhaus-zal

Rozgonyi Iván: Beszélgetés Bortnyik Sándorral

Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei
1963. III. " Bauhaus" szám 26.1.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
festő

A Tanácsköztársaság buhása után Weimarba ment, ahol kiállítása volt. — Majd meg festette Zöld szamóvo" című kompozicióját. Kassán 1924-ben volt kiállítása. — Modiano plakátjai a hor leghatásosabb muvkai.

Almacher Anna: Bortnyik Sándor-hetven éves
Művészet, 1963. december - 5 lap.

Bortnyik Sándor festő M.D.K.

1919 . év végétől Bécsben élt. A Ma mozgalom-hoz kapcsolódott. Megszakadt kapcsolata a Ma-val. Molnár Farkassal találkozik Bécsben, aki a Bauhaus-Gropius mellett dolgozott.

Ő lhivta Weimárba. Akkoriban érkezett oda Miholy-Nagy is

Rozgonyi Iván: Beszélgetés Bortnyik Sándorral

Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei

1963. III.

Bortnyik Sándor 43

lobogo viták lehiggadt légkörét és eredmé-
nyét. Címei, díjai és kitüntetései, munkássá-
ganak és pályájának hazai ~~ha~~ és nemzetközi
elismerése mindenre méltót állítának eleuk
az utóbbi esztendők kiállításán. Neve ismert
a tengeren túl - a Société Anonyme New Ha-
ven-i kiállításán (Yale University) 1950-ben
képe szerepelt - és az avantgarde európai bemu-
tatóin egyaránt.

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 564 old.

Bortnyik Sándor

A Magyar Bauhaus (Műhely) megalapítója. „A plakát" szerkesztője 1939-ben ezüst díjas Milánóban.

Fehér Mérton: Prominent Hungarians

Home and Abroad, München, 1966.

334 l 50 l.

Bortnyik Sándor

Tanulmányai: Bécsben (1920-24) és Bauhaus (Weimar:) Kernstock Károly és Rippl-Rónai József tanítványa. Plakátokat tervezett, linoleum metszeteket és színpadi díszleteket alkotott.

Fehete Márton: Prominent Hungarians Home and Abroad, München, 1966. 334 l
50 l

Bortnyik Sándor

Született Marosvásárhelyt, Erdélyben 1893 június 3-án. „Festő", grafikus. A budapesti Képzőművészeti Főiskola tanára és vezetője volt.

Fehete Márton: Prominent Hungarians Home and Abroad, München, 1966. 334 l. 49 l.

MDK

Bortnyik Sándor, festő (3)

Bényi Sándor álnév mögött ismét megtalálta az utat a munkásmozgalomhoz. (Blok-illusztrációk, 1923; az Egység, a Magyar Május címlapja.)
1925-ben hazajött, s a plakát művészetben alkotott remekeket: Modiano-remekek, Poroszszén-mesterművek.
Rózsa Tyula: Bortnyik és az elméletek 9.

Népszabadság, Bp. 1969. ápr. 19.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

A Nemzeti Galériában márc. 22-én
nyitják meg kiállítását.

—: Bortnyik – tárlat 12.

ESTI HÍRLAP, Bp. 1969. márc. 20.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

(5)

A felszabadulás utáni művei:
A város építői és a sokszor félre-
magyarázott: Korszerűsített klasszikusok
darabjai.
Rózsa Gyula: Bortnyik és az elméletek

?

Népszabadság, Bp. 1969. ápr. 19.

Bortyik Sándor, Jestő

2

Emigrációs kora szükségszerűen ellentmondásos. (Kovácsok, 1921; Képarchitektúrák, 1921; Lámpa gyújtogató, 1921; Oberweimar, 1924;). Nem talált igazán magára egy megállapodottabb korszakában sem: az új Ádám, az új Éva, a Zöld szamár, a forlátpostré ....

Rózsa Gyula: Bortnyik és az elméletek 9.

Népszabadság, Bp. 1969. ápr. 19.

MDK

MDK

Bortnyik Sándor, festő

1

A Nemzeti Galériában nyílt meg gyűjteményes kiállítása. Ezen 50 év munkájáról kap áttekintést a néző. Bortnyik 1918-19-ben forradalmár volt. A Lenin-kompozíció, a Liebknecht-lap, a Vörös nap, a Vörös május, a Vörös mozdony, a vörös gyár a forradalom „archépfestőjének" mutatják.

Rózsa Gyula: Bortnyik S' az elméletek 9

Népszabadság, Bp. 1969. ápr. 19.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

Ápr. 20-án zárul kiállítása.

–: Költeményeke 12.

Népszabadság, Bp. 1969. ápr. 20.

Bortnyik Sándor

alapformákig eljutó anilizise a huszas évek elején jutott kifejezésre művein.

Aradi Nóra: A szocialista képzőmű-vészet története, Budapest, 1970.

761

M.D.K.

Borlnyik Sándor
festő

A „Fiestszűrős Raffa cigarettahinely" 1931-ben készült. Az 1931-es BNV plakátot Borlnyik csinálta. Berény Róberttel közös plakátjuk az 1933-ban készült a „Modiano, mint tavaszi virágszirom"

Kiss Sándor: Borlnyik Sándor plakát művészete
Művészet, 1963. december – 7 lap

Bortnyik Sándor

vezette „Műhely" (Műhely) elnevezésű
művészeti iskolát látogatta 1929-ben
Vasarely Victor.

Knaur Th. Nachf.: Lexikon der modernen Plastik, München, 1961. 376 l
345 l.

Bortnyik Sándor

Meglep a kiállitásan sikkonstrukcióinak 1921-es dátuma. (Festőink közül – ellentétben a köztudattal – ő alkotott először „képarchitektúrákat") Az emigrácios évek bemutatott anyaga elég hiányos. A művek jórészt elkallodtak, vagy külföldi gyűjteményekben vannak, mégis láthatjuk a kitűnő Forbát-vázlatot, és korai szatirikus sorozatának legjobb darabjait a Zöld szamarat, az Ly Ádamot, az Ly Évát, a Géplovagot.

Borbély László: Bortnyik Sándor kiállitása a Nemzeti Galériában

Népművelés 1969/4 34 old.

Bortnyik

irod.

Rosner, Charles: Ungarische Gebrauchsgraphik. Különlenyomat a Gebrauchsgraphik 1936. 8. számából

ism.

MAGYAR MUVESZET

1936. 350-351. l.

. Hoffmann Edith: Über Aetare des
Ungarn. A Mügyüjtő, V–1931,
169 l.
ürer Marienleben B. 86 részlete.

Bortnyik Sándor

és Barta Sándor a bécsi Kursalon egyik külön helyiségében, ahová közönség számára a 20-as évek elején előadást tartott a magyar avantgarde törekvéseiről.

Ék Sándor: A Máha érő tegnapok. Bp. 1968. Kossuth K., 246 l., képes.

167. l.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1977 ÁPR 17

NÉPÚJSÁG (HEVES)

Bortnyik Sándor
festő-grafikusművész

1021

A Magyar Nemzeti Galériában

Bortnyik Sándor-emlékkiállítás

Bortnyik Sándor a magyar szocialista képzőművészet egyik úttörő jelentőségű mestere. Több mint fél évszázados művészpályája századunk haladó törekvéseinek hatására, azokra hatva alakult, bontakozott ki.

Bortnyik Sándort azok között a művészek között tarthatjuk számon, akik többkevesebb elszántsággal igyekeztek elszakadni a burzsoá konvencióktól, s új eszközök után kutattak, hogy hivatásukat a történelmi megpróbáltatásokat, a háborúért felelős hatalmi organizmustól függetlenítve teljesíthessék. Már 1916-tól a kétkezi szegények ábrázolásával foglalkozott, ám a passzív együttérzés magatartása mellett ösztönösen megtalálta a cselekvő szolidaritás motívumait is. Ugyanakkor elemző kísérletekbe kezdett a vizuális formákat illetően, s elérkezett az akkoriban újszerű geometrizmus teljes elvonatkoztatásáig.

A forradalmi hónapokban készült linómetszetei (Kommunista Köztársaságot, Lenin, Liebknecht, Vörös nap) és festményei (Vörös mozdony, Vörös gyár, Vörös május) a korszerű mondanivaló megértését bizonyítják. Műveiből a mai tárlatlátogató is hiteles tájékoztatást kap arról a szellemi atmoszféráról, melyben akkor művészeink dolgoztak, s melyet a világnézeti tisztázódás, az időszerű tennivalók vállalása jellemzett.

Emigrációjának esztendői (1920—25) megerősítették benne azt a meggyőződést, hogy a művész legközvetlenebb szakmai kötelességei is a nép sorsához kapcsolódnak; századunkban nem lehet művészeti forradalmat megvívni (a kizsákmányolásmentes társadalomért folyó feladatvállalás nélkül. Ezért vált el útja az úgynevezett „avantgarde"-tól. Miután Bécsből Weimarba költözött, ott a Bauhaus alapítóival folytatott eszmecserék közepette, majd mozgalmi teendőinek tapasztalatai alapján szilárdult meg benne a művészet pártosságának a bizonysága.



Vörös május (1919)

1925-ben visszatért Magyarországra. Hazajövetelével nem választotta a belső emigráció passzivitását, mert a felszabadulásig eltelt húsz esztendőben sok mindent tett a progresszív gondolkodás terjesztéséért. Horthyék fasizmusa nem kedvezett az ízlésbeli újításnak, művészeti kezdeményezésnek, Bortnyik Sándor mégis új korszakot nyitott a plakátművészetben, az alkalmazott művészet egy sor ágában. Reklámgrafikáinak európai színvonala hozzájárult ahhoz, hogy a monarchikus konzervativizmus bástyáit kikezdte az idő. Magániskolájában, a „Műhely"-ben — melyet a magyar Bauhausnak neveztek — sok frissstekintetű, vállalkozókedvű ifjú tehetséget nevelt modern hangvételre. Ő maga Modiano-sorozatával, vásárplakátjaival, könyvborítóival, a hírverés különböző műformáival művészettörténetünk neves stílusteremtőjévé lett, akiről a korabeli műkritika egyértelműen elismerte, hogy különleges érdemeket szerzett a kereskedelmi grafika felvirágoztatásában.

1945-öt követően korábban kipróbált képességei széleskörű működési lehetőséghez jutottak. Mint teoretizálásra hajlamos és alkalmas művész emlékezetes cikkeket írt és előadásokat tartott a szocialista képzőművészet ismérveiről. Bortnyik Sándor, mint pedagógus nyolc éven át főiskolai szinten érvényesíthette rátermettségét, élhetett művésznevelő hajlamainak. A magyar Bauhaus tanítómestere új műtörténeti korszak elindítására készíthette fel akadémiai növendékeit. Mint festő is tevékenyen dolgozott, 1976. decemberben bekövetkezett haláláig.

sekrestyés?

neglássa. Így Arany János,
Mit írna ma Arany János
t választó fiúról? Hogy
assuk. E fiúból segédmun-
gy: e fiúból tehenész lesz,
ájár, maros, villanyszerelő,
neglássa!

neghitten behízelgő versét
hanem inkább úgy, hogy:
esz, akárki meglássa. Meg
us, de atomfizikus, persze.
gy a dolog: e fiúból, vagy
het lány is — akárki meg-
pusztul is. Vagy ő, vagy a

ólódni azokon és azok mi-
öbbre vivőt akarnak látni,
y ugyanazt akarják bennük
ők vitték. Az a nagy népi,
tájt minden évben megin-
ől az egyetemek, főiskolák
megható és egyszerre bosz-
ó, hogy egy olyan társada-
y joggal írhatta homlokza-
megszerzése mindenkinek
yien és milyen elszántan
gyakorlásának lehetőségét.
is kis többségében olyan
kik — mármint a szülők —
is mézéről, mint valóban
is egyben, mert a szülők
nem hivatást, pályát keres
. hanem majdani akármi-
legalább.

a középiskolákba, ahonnan
that tovább — egy részük
megrohanják a szülők az
sik az összeköttetést, hogy
gy diplomás ember. Mert
a fogalma alatt nem szak-
z olyan okmányt értjük,
sa egy szakterület jó mun-
a: diploma! Tanúsítvány,
szülei és önmaga vágyát,

prengeni, hogy miért a tü-
s iránt, illetőleg azoknak
t területei felé. A társada-
pinthatóan közéleti, etikai,
szt magának egy-egy idő-
t a társadalmi munkameg-
ok nélkül, de rásütheti a
van rangja. Ez az egyik
gesebb: értelmiség nélkül
sadalomnak. Igazán értel-
al inkább erkölcsi elköte-
emben a szocialista társa-
yagi karrier. Aki csak az
an lehet diplomás, de iga-

Vasárnapi

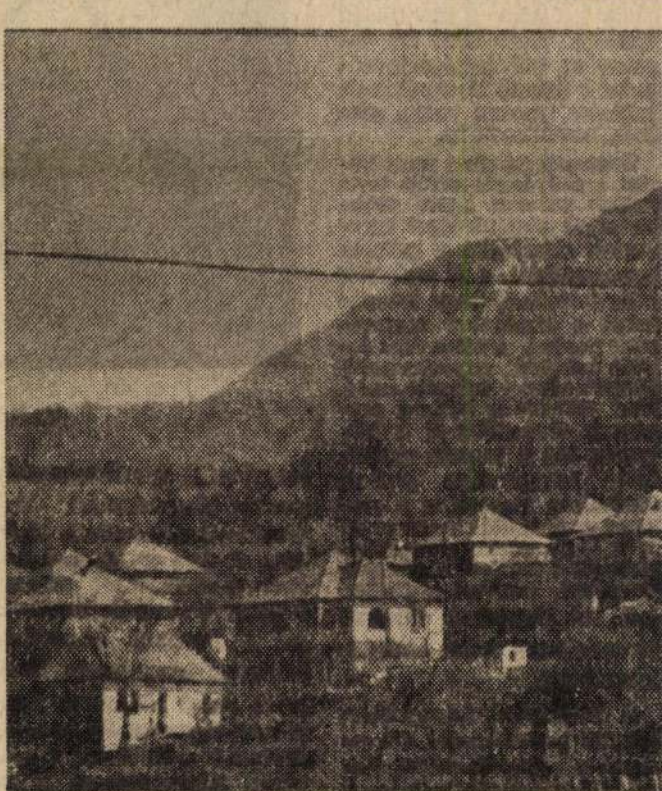

A hegyoldalban magasra emelik homlokukat

Falu a Bükk aljában: Mónosbél

Tudja-e, hogy miért nevezik a falut éppen Mónosbélnek?

A fiatalasszony — aki minden feje-foka szerint idevaló, s akinek a szeparációban, a csehi bánya itteni szénosztályozójának irodájában adom fel a kérdést — csak a fejét ingatja: „Nem tudom, sohasem hallottam erről..."

— *Malmosbélnek nevezték valamikor, mivel nagyon sok malom volt itten.* A „malmos" szó torzult el később „mónos"-sá. A falunév második szava pedig a Bél nemzetség emlékét őrzi. — *Czilli Ede*, az osztályozó vezető-

hallgathatjuk el Mónosbél falujának. Először is, minden híreszteléssel ellenkezően, a híres-hírhedt betyár, Vidróczki Marci szülőhelye Mónosbél. A szomszédos Bél-

MDK

Bortnyik Sándor

A MA körében induló fiatal tehetségek közt említendő: Bortnyik Sándor, Pátzay Pál, Gergely Sándor.

DÁVID KATALIN: A XX.század magyar művészete.
I. Konstruktiv törekvések.
Művészettörténeti tanulmányok.Bp.1960.73-89.
81.o.

M.D. 6/1

Bortnyik Sándor
festő.

Rippl Rónaival és Kernstokéval
végzett tanulmányok évei alatt
a „Ma" körben indult a pályája.
1919-ben Bécsbe és Weimarba emigrált.

Uradi Nóra: Bortnyik Sándorról,
Művészet, 1968. november - 15 lap.

Bortnyik Sándor MDK

Kohinoor porosz szén, 193o.

Modiano 1931

Epeda, 1933

Matracába EPEDA rugót, 1935

Mücsarnok 196o. Magyar plakát-történeti kiáll.

1.

Bortnyik Sándor:

Első linoleummetnete 1917-ben jelent meg a MA'-ban, melynek elikai-entétikai irányvonala az ő munkásságát is áthatotta és meghatározta. Munkain 1917 után jelentős változás állott be, „határozottabb és mértaniasodó foltok, csökkenő térmélység" jellemzi. A tárgyaknak, a külső világnak az abstrakálásával a térviszonyokat küszöbölte ki. Érdekesek forradalmi tematikájú metnetei is, melyeket — már a Tanácsköztársaság előtt elkénített és megjelentetett.

Szombathy Bálint: river deep — mountain high III.

Új Symposion 1972/juli-aug. 354.a

Bartuzik

Szerepel Lajos Németh: moderne ungarische Kunst" c. könyvében

Werner Spies: moderne Kunst in Ungarn

Frankfurter Allgemeine 1969 XII.9

Bortnyik Sándor

festő"

„Liebknecht" /1919/ Linómetnet Repr.

„Térkonstrukció" /1922/ Olaj festm. Repr.

„Párizs lángjai" /1953/ Olaj Rep.

Plakát /1915/ Repr.

Szántó Tibor: Bortnyik Sándor 75 éves

Magyar Grafika 1968. 5. 16-18.

Bortnyik Sándor
festő

M.D.

„Próféta" (Kassák) 1922
„A XX. század. 1927.
„Páris bángjai. 1967.
} repro

Uradi Nóra: Bortnyik Sándorról.
Művészet, 1968. november - 15 lap

Bortnyik Sándor 2) Folytatás.

A művész „Vörös mozdonya" „rendet, rohanást, optimizmust, osztályharcot sugall". Vörös gyárán is minden izzik és fezül. Sárgazöld tájában konstruktív rendben állnak a házak. (említve).

Bárkány Jenőné: A Nyolcak és az aktivisták Bratislavában.
Új Szó, 1946. dec. 23.

Bortnyik Sándor

festő

A „Bauhaus" alapítója a

plakátművészetben.

Bauer Jenő: Modern külföldi plakátok kiállítása

Művészet, 1966 február – 37 lap

Bortnyik Sándor

MDK

Művészet. 1918. 71-72. l.

Bortnyik Sándor festő M.D.K.

Térkonstrukció. repr.

Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei

1963. III. "Bauhaus"-szám 36.1.

M.D.K

Bortnyik Sándor
festő

„Hólapátolók" } (repro)
„Önarchép" }

Goda Gábor: Bortnyik Sándor
Művészet, 1969. junius — 17 lap.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Bortnyik Sándor
grafikus

ket Modiano e. plakátja a kiállításon

N. M. A mündeni nemzetközi plakát-kiállítás

Grafikai szemle 1929 évf 6-7 z. 248 l

Bortnyik

Szerepel a „Nyugat Forradalmi Művészet" c. kiállításon Moszkvában a „Ma" helyiségében (1926)

Mácza János: Adalék a dokumentumok

Kritika 1968 XI. m. 38 old.

Bortnyik Sándor 3.

1922-25 közt megismerkedik a Bauhaus mun-
kájával, El Lissickijjel, Kandinsskijjel, Kleevel,
a Doesburg-csoporttal, a berlini Der Sturm-
mal és szerkesztőjével, Herwarth Waldennel.

(Szántó Tibor:) B.S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

Bortnyik Sándor 2.

Pályakezdése szorosan kapcsolódik a magyar proletárforradalom képzőművészeti mozgalmaihoz és Kassák Mája köré csoportosuló avantgarde-hoz.

Miklós Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 29.l.

Bortnyik Sándor

festő-grafikus művén

A Műsarnok vándorkiállítása 1982 febr.-júliusig

Franciaországban.

Múvénet
1982.02.

Bortnyik Sándor, festő

Vörös gyár (1919) c. festménye.

Repr.

Botos János: „Új rendet a világra!" 355-357.

Élet és Tudomány, bp. 1979. márc. 23. XXXIV/12

Bostnyik Sándor

Magyar képzőművészet külföldön

Magyar Nemzet 1984. I. 11.

Bertyák Sándor

Szabadi Judit: Hagyomány és korszerűség

II

Selmecbánya, 1984. X.

Bortnyik Sándor festőművész

Ozsvai Ágnes: Kortársaink közgyűjteményeiben

Művészet, 1982. március

Bortnjik Sándor festőművész

Bodri Ferenc: Gadánji és Kassák

Művészet, 1983. marcius

Bortnyik Sándor

Bánszky Pál: Képtár Kecskeméten

Művészet, 1983 november

Borbyik Sándor festőművész

Cifka Péterné: Vasarely a Képzőművészeti Múzeumban

Művészet, 1983. január

Bortnyik Sándor festőművész

Nagy Zoltán: „Én az utópiát aktivitássá
tudnám forditani"
Moholy Nagy László, Corvina Kiadó

Művészet, 1983. május

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

Victor Vasarely, -akit akkor még Vásárhelyi Győzőnek hívtak-, Bortnyik Sándor budapesti Bauhaus iskolájából indult el, a 20-as évek végén Franciaországba és azután ott bontakozott ki a saját egyéni művészete. — Bortnyik Sándor öt évet töltött Németországba.

Látogatás Victor Vasarely műhelyébe.

1981. XII. 26. Petőfi 18.00 (S. Iné).

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

Gyarapszik a pécsi Janus Pannonius Múzeum képzőművészeti gyűjteménye. Az idei beszerzések közül igen fontos alkotásnak szánút Bortnyik Sándor műve.

Déldunántúli Napló, 1981. okt. 1.

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

Kulturális életünk nagy eseménye a Nyolcak és az aktivisták kiállítása a Nemzeti Galériában. Először láthatjuk teljes gazdagságában annak a századelejei művésznemzedéknek a terméset, amelyet Bölöni György a magyar művészet első „forradalmi nemzedékének" nevez. A mozgalom első, 1919-ig tartó szakaszában, amit a nemzetközi avantgarde eredményeinek merész adaptálása jellemzett, a változtatás szükségét Nemes Lamperth József és Uitz Béla volt a vezető mester. Később az emigrációs szakaszban Kassák és Bortnyik került előtérbe.

Tasnádi Attila: A Nyolcak és az aktivisták körének kiállítása.

Népszava, 1981. márc. 29.

Bortnyik Sándor, Munkácsy díjas festő-grafikusművész.
2) Folytatás.

Zalai
HÍRLAP 1981. márc. 29.

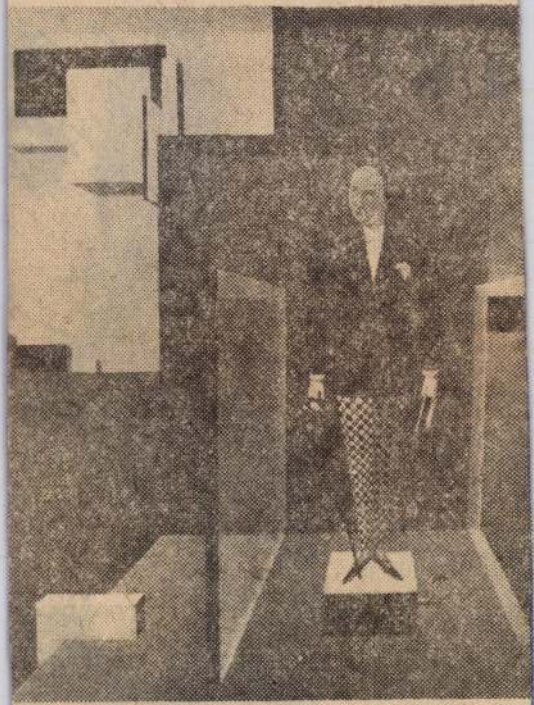

Bortnyik Sándor: Az új Ádám

4N

zűr ujjában
ük...
gértését 36
gítette; dia-
rendeztünk
etővé tettük
gatók talál-
nogyban élő
észet meste-
észeti stúdió
tókat rende-
hettek hát a
szakterüle-
fogásainak
léktárgyakat
knak a kiál-
apján.
enség elmon-
sunkat nagy
nai siker kí-
ja a népmű-
t, a pedagó-
lők elismeré-
athatjuk el,
- és iskolás-



Folytatás

Botthyik Sándor Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

Az aktivizmus Közép- és Kelet-Európában az 1910-es években az expresszionizmuson belül kialakuló művészeti mozgalom. Elnevezése a berlini Die Aktion c. folyóirattól származik. Magyarországon az 1915-ben Kassák Lajos szerkesztésében megindult Tett, majd folytatása a Ma (1916) c. folyóirat és köre az irányzat legjelentősebb képviselője. A magyar aktivizmus legjelentősebb képviselői: Kassák L., Uitz B., Nemes-Lampérth J., Botthyik S., Mácza J.

Vörös Világ, 1981. március 29. 4. old.

Borbnyik Sándor Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

Az aktivizmus Közép- és Kelet-Európában az 1910-es években az expresszionizmuson belül kialakuló művészeti mozgalom. Elnevezése a berlini Die Aktion c. folyóirattól származik. — A magyar aktivizmus legjelentősebb képviselői: Kassák Lajos, Uitz Béla, Nemes Lampérth József, Borbnyik Sándor, Mácza János.

Borbnyik Sándor: „Az új Ádám" c. /repr./

Vas Népe, 1981. márc. 29.

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

A Magyar Nemzeti Galériában látható a szá-
zadelő két jelentős művészcsoportjának, a Nyol-
caknak és az Aktivistáknak alkotásaiból össze-
állított kiállítás. – Az Aktivisták: Kassák L.,
Uitz B., Nemes Lampérth J., Bortnyik S., Mácza
J.

Dunántúli Napló, 1981. ápr. 19.

Bortnyik Sándor, Munkácsy díjas festő grafikus művész

A Magyar Nemzeti Galériában reprezentatív kiállítás nyílt a századelő két jelentős hazai művészcsoportjának alkotásaiból. Az aktivizmus Közép- és Keleteurópában az 1910-es, években az expresszionizmuson belül kialakuló művészeti mozgalom. Elnevezése a berlini Die Aktion c. folyóiratból származik. – A magyar aktivizmus legjelentősebb képviselői: Kassák Lajos, Uitz Béla, Nemes-Lampért József, Bortnyik Sándor, Mácza János.

Nyolcak és aktivisták.

Napló (Veszprém), 1981. ápr. 4.

Bortnyik Sándor: Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

Nyolcak és aktivisták kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában.



9 Bortnyik Sándor: Kompozíció 3 figurával

Népművelés, 1981. 3.

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

1974-ben a Magyar Szocialista Munkáspárt közművelődéséről szóló határozata után vetődött fel az a gondolat, hogy szocialista együttműködést, szerződést, kellene kötni a szabadfoglalkozású képzőművészek pártszervezetével és a Nagyarnok Váll. vezetőjével. Az egyesült Irzó vezetőségével. Az első kiállítást az Irzó dolgozójának, Mikus Sándor szobrait állították ki. Ezen a kiállításon Bortnyik Sándor műveit is láthattuk. – Kiss István műveit is kiállították már itt.

Stúdió '81

1981. I. 20. Televízió 21.00

Bortnyik Sándor, „Munkácsy-díjas festő és grafikusművész

Tavaszy Noémi – amikor a sors és egy jó barát bemutatta Bortnyik Sándornak – akkor rajztanári képesítése volt, sokat köszönhet a mesternek; erőt, bátorítást, irányítást kapott tőle.

Leopold Györgyi: Bemutatjuk Tavaszy Noémi grafikusművészt, a Medosz Lapja, 1981. jan. 15.

HUFVUDSTADSBLADET
Helsinki
P1
1021
63.924 LT
Sándor Bortnyik
05.06.1981 c

sta
SANOMALEHTIEN
ILMOITUSTOIMISTO OY

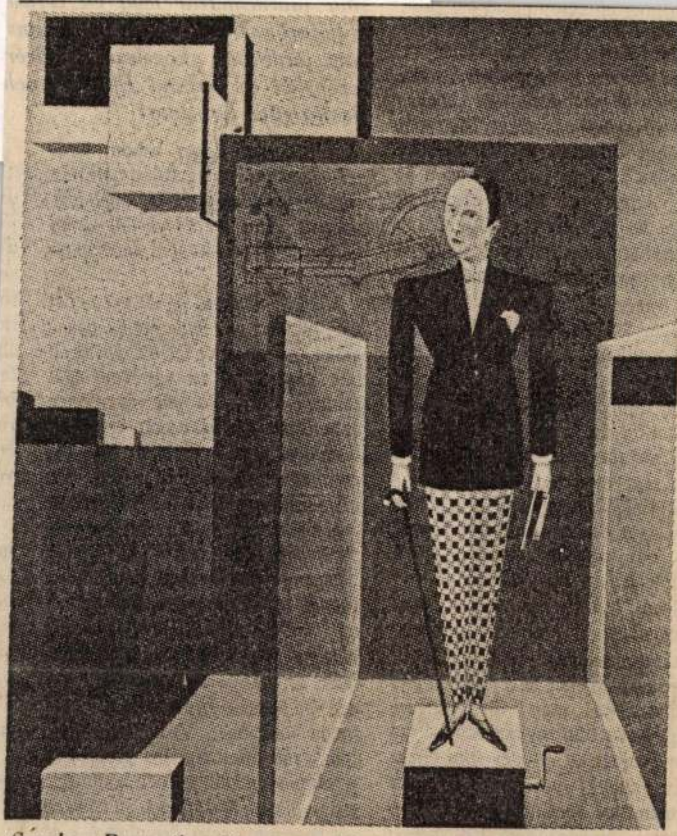

Sándor Bortnyiks Den nye Adam 1924, från utställningen Ungerskt avantgarde i Amos Andersons konstmuseum. Denna sällsynt starka presentation av måleri efter sekelskiftet pågår till den 28. 6. Museet hålls under sommaren öppet må—fre 10—16, sö 12—16, lö stängt.

omma med några väsentliga s
å de frågetecken som allt of
örjat skrivas i marginalen i m
raditionsbundet författade böc
m jord- och skogsbruket. Men s
le bägge författarna till "Bruka e
örbruka?" säger i inledningen är
let viktigare att ställa väsentliga
rågor än att komma med felaktiga
ch triviala spörsmål som det ofta är
ätt att svara på. Och i denna bok är
let frågeställningarna som är det
viktiga. Svaren skall läsaren, gärna
om medlem i en studiecirkel, leta
eda på.

De tropiska skogarna är just nu
utsatta för den kanske i världshisto-
ien största naturskövlingen. Det
nela sker med benäget bistånd av
bl.a. finländska företag. Man kan
undra var den samlade kunskap vi
har om naturen finns i detta
sammanhang. Jordbrukaren ute i
världen har i allt högre grad
förvandlats till produktionsmedels-
tillverkarnas och förädlingsindu-
strins torpare eller slavar. Det är inte
jordbrukaren utan företagsägare
långt borta från myllan och fjärran
från ekologiska insikter som direkt
eller indirekt via rådgivare och
ekonomiska förbindelser som be-
stämmer om hur jorden skall skötas.
Social- och regionpolitiska målsätt-
ningar kan torpederas av ett mång-
nationellt livmedelsföretags ambiti-
oner. Författarna för försiktigt fram
tanken att det är det kapitalistiska
och skogsbrukets vandring bort från
sin urgamla ekologiska bindning.
Kan så vara, men i så fall gäller
tanken såväl privat- som statskapita-
lism.

Vi skall akta oss för att tro att det
som gäller t.ex. Sydamerika också
gäller oss, men vi får för den skull
inte utgå från att samband helt
saknas. Det som gör situationen
annorlunda är ägo- och organisa-
tionsstrukturen i Finland. Hos oss
dominerar familjejordbruket. De
mera yrkesmedvetna jordbrukarna är
organiserade i starka förbund, de
sköter sina inköp och sin försäljning
genom jordbrukarägda kooperativa
företag och i riksdagen stöds han av
ett starkt politiskt parti. Detta
nämner inte författarna, men dessa
fakta är viktiga då man diskuterar
den finländska jordbrukarens even-
tuella bundenhet. Vi kommer dock
inte ifrån att industrins grepp och
jordbruksforskningen och lantbruks-
rådgivningen är stark och att friheten
att bestämma över drivningen i de
privata skogarna är kringskuren så
länge som tre fjärdedelar av virket i
de enskilda skogarna säljs på rot.
Ökar leveransförsäljningen minskar
samtidigt miljöproblemen.

MDK

Bortnyik Sándor

Strand-dáma

Uj magy. müvészet keresztmetszete. Tamás Gal. 45.
kiáll. 1932. ápr-máj.

Bortnyik Sándor

modern iranja reklám-
művészeti iskolája

Nod 1928-38

A Műhely. Bort-
nyik iskola kiállí-
tása az Iparmű-
vészeti Társulat
helyiségeiben.
VI. Andrássy u. 69.

H. és c. n.

Továbbítás-
sal az anyagba
beosztva

sdad medaillonban. Parókája egyszer fod-
a leberetvált. Mellfodra látszik, zsinó-
ellét a Mária Terézia rend jelvénye di-
klánczon hordja.

2 cm.

mberger Bélától 24 koronán (209/901. No. II).

31-én (690/901)
1902: XII. 30-án a 6831 szvsz. leirat

Bortnyik Sándor, festő

Megemlítve. (Ma 1916 - 1925. alcím alatt.)

Bodri Ferenc: Képzőművészeti Krónika 686-690.

JELENKOR, Pécs, 1971. júl.-aug. XIV/7-8.

Bortnyik Sándor

Festményei a Galéria új szerzeményei.

Kádár Márta: Új szerzemények a múzeumokban.

Nógrád, Salgótarján, 1941. jún. 2.

M.D.Y.

Bostnyik Sándor
festő

A Magyar Nemzeti Galéria
Bostnyik kiállítást készít elő
A „Művészettörténeti Értesítő"
egy'cekket publikál Bostnyik
fi átalkori művészetéről.

Anadi Nóra · Bostnyik Sándorról
Művészet, 1968. november - 45 kep.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
festő

A felszabadulás után a „Szabad
művészet" első szerkesztője volt,
majd hosszú évekeu át a Képző-
művészeti Főiskola főigazgatója

Oradi Nóra: Bortnyik Sándorról.
Művészet, 1968. november – 15 kép.

MOK

Bortnyik Sándor, festő

(szigeru térkonstrukció a jellemzője).

Mücs. – Nemz. képzőmüv. kiáll. – Magy. Szemle, 1933. XVIII. 2.
– 164. l. – Gerevich.

MDK

Bortnyik

Radnóti Miklós: A Livre d'Art világkiáll. Párisban.
Literatura, 1931, szept. 164-166 l.
Bibliofil könyvek kiáll. a Palais des Beaux Arts-ban.

Bortnyik Sándor, festő

1968-ban a Munka Érdemrend arany fokozatát kapta.

Képzőművész. Almanach 1, Corvina 1969, 74. l.

Borbyás Sándor

a 20-as évek elején Bécsben,
majd Németországban él.

Képzőművészet

Ujság 1969 május
347. old.

Bortnyik Sándor

4

„Vörös május 1919" c.

Lépe emlétve

Képzőművészet

Vigilia 1969 május
347. old.

Bortnyik Sándor 3

„Lenin" és „Karl Liebknecht"

portréja ~~g~~ emlitve

Képzőművészet

Vigília 1969 május

347. old

2

Bortnyik Sándor

1893-ban született Marosvásár-helyt.

Képzőművészet

Vigilia 1969 május
347 old

Bortnyik Sándor 1

Kiállítást rendezett műveiből
a Nemzeti Galéria az 1919-es
Tanácsköztársaság 50. évfordulójára

Képtárművészet

Vigília 1969 május
347. old.

Bortnyik Sándor, festő

MDK

2

Hazatérése (1925), majd a felszabadulás utáni időkből megemlített művei: Korunk hőse, Liza Szentendrén, Laza Meninas, Lavinia Torzica, Natur mord, Móces kint van a vízből, Anni „sokk", az sok, „Ál" a malom, „ál" a vitorlája, Öregem, én nem ilyen Zsuzsannát akartam ... azaz a szatirikus, ill. parodisztikus művek.

Miklós Pál: Kiállítási krónika 42-45. o.

KRITIKA, BP. 1969. június VII/6.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

1

Gyűjteményes kiállításának (M. Nemzeti Galéria) ismertetése.

A kiállítás az 1919-re való emlékezést is méltóképp „szolgálja." — A pályakezdés és a bécsi évek idejéből megemlített művek: Lenin-fej, Vörös május, Vörös mozdony, Lámpagyújtó, Menetelők, Kovácsok, Az új Ádám, Az új Éva, Zöld szamár.

Miklós Pál: Kiállítási Krónika 42-45.

KRITIKA, Bp. 1969. június VII/6.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

1., Vörös május

2., Az új Ádám

3., Az új Éva

— : Bortnyik Sándor

c. kompozíciók:

Repr

Műmelléklet: 3. old.

KRITIKA, BP. 1969. június

VII/6.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

festmény
(Nőalak ...) : Repr.

— : Festmény

Címoldal
[Első - külső - borító]

Kritika, Bp. 1969. június

VII/6.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

A N. Galéria Bortnyik-művel gyarapodott.

— : Szókiszt, homokbányában 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. febr. 26.

Borbiyik Sándor

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1971 JAN 22

NEUE ZEITUNG

Budapest

1021

Kulturnachrichten

Auf der Ausstellung *„Osteuropäische Avantgarde"* in *Köln* (Bundesrepublik Deutschland) wurden auch zahlreiche Schöpfungen der ungarischen Künstler Sándor *Bortnyik*, Béla *Kádár* und Lajos *Kassák* vorgestellt.

Wichtig ist auch die Betonung des-
sen, dass die Nominierung — neben den sonstigen gesetzlichen Voraussetzungen — folgende *politische Vorbedingungen* hat: *der Kandidat akzeptiert das Pro-*

MDK

Bortnyik Sándor, festő

Portréfilm készül róla. (TV)

—: Különleges ügyosztály 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. márc. 29.

Bortnyik Sándor, festő

3

A vita tételeinek illusztrálásaként megemlitett művek: Kovárzok, Lámpagyújtó, Méstani kompozíciók, 1923 Magyar május.

Rózsa Gyula: Például Bortnyik M.7.

Népszabadság, Bp. 1971. okt. 3.

MDK

Bortnyik Sándor „festő"

Bortnyik-kötet jelenik meg a Múv. kiskotára-sorozatban.

(bé): Corvina a Külföldi piacon 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. febr. 16.

Bortnyik Sándor
festő

M.D.K

Méltatás.

Goda Gábor: Bortnyik Sándor
Művészet, 1969. punnis – 17 lap

Муниров, 1962 · Линия – 14 вер

Дорога Дубок : Волчий Зимник

Bortnyik Sándor MDK

Kórházkert, olf.

Mücsarnok 1940 A magyar müvészetért c.kiáll.

Bortnyik Sándor tanár
reklámművészeti iskolájának tanítvá-
nyai versnek részt a kiállításon.

Az Iparm. Tanulat két kiállítása.
(D. A.) (A másik kiállítás a Kepzőm. Főisk. a
M. 931. X. 10.

Bortnyik Sándor festőm.

Tartott vetítettképes előadást a modern plakát művészetről.

Az Iparművészeti Társulat propaganda előadásai sorozata.

N. N. 931. X. 14.

Bortnyik Sándor festőm.

a „Modern reklámgrafikáról" c. vetítettképes előadást tart az Ip.m. Múzeumban.

Iparművészeti előadások.
N. U. 931. X. 11.

Bortnyik [ ], festő MDh

„Moholy Nagy, Bortnyik és Kassák neve gyakran feltűnik a Külföldről érkezett levelekben."

– d –: Csók István, Vedres Márk, Ferenczi Noémi hangja 2.

ESTI HIRLAP, bp. 1963. ápr. 23.

MDK

Bortnyik plakátrajzoló

Művével résztvett a Magy.Könyv- és Reklámművészek kiállitásán .

Rózsaffy Dezsö: Kiállitások.

Magy.Iparművészet, 1930. 132.lap

MDK

Bortnyik Sándor

Modiano 1926-28. című plakát repr.

Modiano 1926-28. című plakát repr.

Magyar Plakát-Történeti Kiállitas.1960.
Műcsarnok.Kat.

Bortnyik Sándor

l. 4.

Hevfutexpkub.

47, 48, 71. l.

A futurizmus, expressionizmus és kubizmus művészete

Kome, 1922

19

zágos Bizottsága

ány { száma: 19
kelte: 19
beérkezése: 19

etek száma:

l elintézett szám:

száma:

száma:

:

vasta:

Bortnyik Sándor

wód

Kállaineue

56, 108, 118-120. l.

78, 79. t.

Neue Malerei in Ungarn (Prof. Biermann Die junge Kunst in Europa. Bd. II.)

Leipzig 1925

Bortnyik Sándor

Kállai E. 74, 130, 146 – 147
148, 78, 79

Uj m. festészet
1900 - 1925

Bp. 1925

Borbnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

Az óbudai Zichy-kastélyban látható az a kiállítás, amely az 1920 és 1930 közötti évtized magyar avantgardizmusának dokumentumait és alkotásait mutatja be. Sok megvalósult és sok meg nem valósult tervet láthatunk olyan művészektől, mint Képes György, Kassák Lajos, Borbnyik Sándor és még sokan mások tőle.

Láttuk, hallottuk.

1980. VIII. 22. Kossuth 20.05 /S. J./

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész a magyar avantgarde művészet történetét mutatja be az óbudai Kassák Emlékmúzeumban mától látható kiállítás. –
Bortnyik Sándor műve látható a kiállításon. A művész a Bauhaus körében tevékenykedett.

Esti Magyarim
1980. VIII. 14. Kossuth 18.30 /Ané/.

Borbíró Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

„Lenin és Liebknecht" portréja. Borbíró Sándor linóleummetszetei 1918-ból.

1 repr.

Rózsa Gyula: Magyar aktivizmus.

Népszabadság, 1981. jún. 7. 13. old.

Bortnyik Sándor

A Zöld Szamár, festm. repr.
Géplovag, " "
Huszadik,század, " "

forrá Rabinovszky M: Forró művészi elkerek a hideg télben. Magy. Grafika. 1929. 1-2.sz. 5-6 l.

Bortnyik Sándor

l.

Forgó Pál

Új építészet

Bp. 1928.

ip. 20. l.

154. l.


BUDAPEST
9-9 JUN.-9 E 8
U.m.

Bortnyik Sándor

Radikális szinpadi forradalom alapján áll az Ujpesten működő Bortnyik, aki nek mechanikus szinpada behető figyelmet érdemel.

Ybl Ervin: A Ipar-művészeti Társulat tavarzi kiállítása.

Budap. Hírlap. 1924?

Datum kvágva

A Társulat 40 éves jub. kiáll volt.

GELB MALVIN

ÉLŐVIRÁG TERME.

FŐÜZLET: IV., MUZEUM-KÖRUT 23-25.

TELEFON: 85-6-09.

POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 46,210 ÉS 15,473.

FOLYÓSZÁMLÁK: PESTI MAGYAR KERESKEDELMI BANKNÁL. ⟷ WIENER BANKVEREINNÉL.

FIÓKÜZLETEK:

VI., ANDRÁSSY-UT 7. TEL. 22-8-55. | VI., TERÉZ-KÖRUT 10. TEL. 25-1-03.

V., LIPÓT-KÖRUT 24. TEL. 12-0-80.

ARANYÉREMMEL és DISZOKLEVÉLLEL KITÜNTETVE 1931. ÉVBEN.

FLEUROP

VIRÁGKÜLDEMÉNYEK KÖZVETITÉSE AZ EGÉSZ VILÁGRA

T.

Müen

tatakaré

köszönet

lájuk kie

szen, vagy

Bortnyik Sándor

cód

Magyar Grafika

1925. 106. l. (Kiállítások ismertetése.)

TESTVÉREK

ÖNYVKÖTÉSZETE
TRUMIBĆEVA ULICA 2. SZÁM
ZEMBEN

Szedte: Lombár László

Bortnyik Sándor

A Magyar Nemzeti Galériában emlékkiállítása volt.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom - Bp. 1974. 185p.

Bortnyik Sándor
festő

M.D.$^{1}_{1}$

„Csendélet" (repro)

Bauer Jenő: Bortnyik Sándor mivelnek kiállítása...
Művészet, 1969. junius – 19 lap.

Bortnyik Sándor
festő

M.D.K.

A huszas évek derekán az új
plakátstílust vezeti be itthon az
addig emigrációban dolgozó
Bortnyik Sándor

Bauer Jenő: Bortnyik Sándor műveinek kiállítása . . .
Művészet, 1969. junius – 19 lap

Bortnyik Sándor

l.

Szabad Művészet

1948. 270. l.

(A Mův. Tanács hírei)

(Brüsszeli élelmezési vásár, tervezésére és kivitelezésére megbízást kapott)

A másik hasonlatossá
között abban mutatkozik, hogy
vonultatja fel bizonyságtétel
próféta szerepel, de az ujszö
Lukács evangeliuma szerint.

Mivel pseudo-august
irata között közvetlen kapcso
nú, hogy az egyezések a franci
jöttek létre. A poitiers-i Not
a Bordeau-i S.Croix templom m
Cremona, Parma, Verona szé keseg
féták szobrai a Sermoból vett

~~A szemöldök gerenda~~
el a zsoltárokból, illetve Iz
dicsőség király - Zsolt.8.10.
Az angyalok mellképe mellett
Székess idejében is töredékes

Székely Aladár - Bortnyik Sándor

Ady összes versei, 1930.

Műcsarnok 1960. Magyar plakát-történeti kiáll.

Bartunyik Sándor

Szerepelt az I. nemzeti tárlaton.

MH 1933. IV. 19.

M.D.K.

Bortnyik Sándor, festő (1893 -)

folytatta a Kassák által egy időre feladott „képi építészet"-et és a weimari Bauhaus mozgalomhoz csatlakozott, s annak már kialakulásában is részt vett. Sorszorosított kompozíciójnak egy mappában összefoglalt kiadásáros írt előszavában hangsulyozta a „képi építészet" kollektív jellegét és jövőbe mutató szerepét. Hazatérve a tárgytalan művészet felé fordult és főleg a plakátművészet terén szerzett maradandó érdemeket.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

340. old.

Bortnyik

Munkája szerepel a nemzetközi plakátkiállításon.

P.N.936 II.2.

Bortnyik Sándor, grafikus festő MDK

Tamás István, : Tücsök c. könyvét illusztrálta.

-: Az ifjúság birodalmából 9

A Könyv, Bp. 1935. nov.-dec. II/11-12.

Bortnyik Sándor

Modiano plakát /repr/

MKiss Pál: A plakát

Rajztanitás 1963VI. sz 24.1

Bortnyik Sándor

Viallétása nyílik ma a

Tölni Gmurzynska galériában

Magyar Nemzet 1972 június 15

4. old.

– Naplé –

Bortnyik Sándor
festő

Szerepelt a MA grafikai kiáll.-án
1919 jan-ban.

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus tört.
79.
Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor
festő

Szerepelt 1919 szept. 15 én a MA-
-kiállítás.

Szabó Júlia: A magyar aktiszmus tört.
Akad. Kiad. 1971. 79.

4) Bortnyik Sándor
fesfő

Kassák Lajos. 1921. Tus, linómet-
szet, MNG. tul.

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus tört.
Akad. Kiad. 1971. 74.

3) Bortnyik Sándor

tasló"

Karl Liebknecht. 1919. Linómet-

szet. 270 X 190 mm.

Lenin. 1919. linómetszet, 270 X 199 mm.

Szabó Lúcia: A magyar aktivizmus tört.

74.

Akad. Kiad. 1971.

2)

Bortnyik Sándor
festő"

Olaj variánsa: A próféta. A mű-
vész tulajdona.

Szabó Júlia: A magyar aktiviszmus tört.
74.

Akad. Kiad. 1971.

1) Bortnyik Sándor

tas fő"

Műrei:

A próféta / Mester és tanítványai /

Vízf., papír, 428 X 317. MNG. 59.8

Szabó Lilia: A magyar akticizmus tört.

44.

Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor
festő

Geometrikus, absztrakt kompozíciói
elsők a magyar aktivisták közt.

Szabó Lajos: A magyar aktivizmus története 66.
Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor
festő

~ a Sturm berlini kiállításain
szerepelt.

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus tört.
Akad. Kiad. 1971. 79

Bortnyik Sándor

festő

~ kiállítása 1919 máj.-ban a Ma

rendezésében.

Szabó Julia: A nagy ov aktivizmus tört.

79.

Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor
festő

~ ről: Borbély László: Bortnyik Sándor. Művtört. Értesítő (1969) 1.
U.ő. Bortnyik Sándor. Bp. 1970.
Szabó Júlia: A magyar aktivizmus tört. 78.
Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor
festő

Lovas. Reprodukálva Ma (III. 7.)

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus kora.
Akad. Kiad. 1971. 78.

Bortnyik Sándor 42

és korszerűek házi koncertje. A művészek bevonulása az Alapba. Mona Lisa-sorozat stb.) Előadásai és tanulmányai (Dési Huber-ről, Derkovitsról, Elasereelről, a szocialista művészetről stb.) elméleti és történeti érdeklődését igazolják, a Párizs lángjai (1953-67) vagy a Képarchitektúra téri formákkal (1968) című olajképek a régi formavilágú és új szellemű konstrukciós vágyak éledését az egykor. /.

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 564 old.

Bortnyik Sándor 41

sokféle stilusú és mégis egységes szemléletű sorozata (1953-65) nemcsak a virtuoz beléélés, de egy egészségesen jókedvű vitaszellem ötletgazdagságának bizonyítéka. A modernkedő manirral felesel tehát, a művészeti élet fonákjával, az ugyszerűség formajátékaival ezt karikírozza kedves, olykor maró gúnynyal telt képein (Az ember és műve I-II, Korunk höse I-II, Pygmalion, Eris almája, Klasszikusok Bodri Ferenc: Bortnyik Ferenc

Látóhatár 1971/5-6 563 old

Bortnyik Sándor 40

Képzőművészeti Főiskola igazgatója. Úgy tűnt, hogy elméleti és pedagógiai, irányító munkája talán háttérbe szorítja benne az alkotó képzőművészt, de az utóbbi két évtized művei és kiállításai bizonyítanak: A város építői, az Építők, az Építőmunkások, a Fehérfal, piros tető (1947) c. festmények az építőmunka felemelő ihletéből születtek. A groteszk kedvelése: a Korszerűtitett Klasszikusok

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 563old.

Bortnyik Sándor 39

összeállított album, a Kétezer év festészete (Bp. 1943 Dante K.) az európai stílustörténet gazdag képeskönyve. Ma is az egyik legkiválobb művészettörténeti kézikönyv. A szerzőknek a Magyar Csillagban (1944) kell megvédeni művüket néhány meglepően harcias támadástól. 1946-49 között a Szabad Művészet szerkesztője. 1948-49-ben az Iparművészeti Főiskola tanszékvezető tanára. 1949-56 között a /.

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 563 old.

38

Bortnyik Sándor

festői munkásságának is, az említett művek mellettük az Ujságolvasó munkás változatai, az Alvó emberek a mezőn, a parasztember-sorozat. cselekvő nőalakjai és aktjai, hólapátólói, szingazdag cirkuszi világa (1930–1944) stb a cenzorok és politikai korlátok közé szorított művészpálya állomásai. Történeti és stilisztikai fájékozódásának eredménye a Rabinovszky Marcusszal és Hevesy Ivánnal közösen szerkesztett és

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 563 old.

Bortnyik Sándor

Az Iparművészek Szabadszervezetének vezetőjége kezdetben úgy kétheténként műtermében tanácskozott. Elnökölt az első teljes taggyűlésen (Iparművészeti Iskola, 1945. IX. 29.).

Kovács Ds.: 25 éve alakult a M. Iparművészek Sz. Szakszervezete; Iparművészet, 1970. III. 19. l.

Bortnyik Sándor

Közreműködött a Bauhaus progresszív szellemének kialakításában és elterjesztésében.

Erdey Gyula: Magyar design; Ipari Művészet, 1969. 11. 20. l.

Bertnyik Sándor

az emigrációban a képarchitektúra felé fejlődött.

Pernecsky Géza: Tanulmányút a Párakeste, Bp. 1969.

46.o.

M.D.K.

Bortnyik Sándor

festő

Plakátjainak művészi megoldása a Bauhaus elvenek megfelelően a Neu Sachlichkeit 'szellemében' készült. Meglepő Modsino plakátja.

P. Brestyánszky Ilona: Szárcves az Athenaeum. Művészet, 1969. március – 6 lap

Bortnyik Sándor 8

„Párnán Tönyöllő akt" c. Tipe (1942) említve

Képzőművészet

Vigilia 1969 május
347. old.

Bostnyik Sándor

Festménye a Nemzeti Galériába

Lezűlt

Kádár hasta: Új szerzemények
a huzeumokban

Napló 1971 III. 5

Bortnyik Sándor, [festő]

Értesítése: felesége, Bortnyik Sándorné Zoltán Klára halálról.

— : Halálozás 11.

Népszabadság, Bp. 1971. máj. 20.

Bortnyik Sándor 1.

cikk a 4. oldalon

„B.S Kiállítása Kölnben"

Mappan Nemzet 1970 december 31

Bortnyik Sándor

3

„Menetelők" (1921)

„Kávéházban" (1921)

„Képarchitektúra '31" c. képei
cenzúrázva

Magyar Nemzet 1970 december 31
4. old

M.D.V.

Bortnyik Sándor
festő

Weimari korszakából szarmatik az
„Alt-Weimar" című tájlép. A harmincas
és kerdődő negyvenes években munkásokat,
cirkuszi bohócokat és más szegény embe-
reket ábrázolt festőiennyén.

Bauer Jenő: Bortnyik Sándor műveinek kiállítása...
Művészet, 1969. junius – 19 lap.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Bortnyik Sándor

Rippl Rónai és Kernstock szabad-
iskolájában tanult.
Aktivista volt.
1919. Bécs
Weimar, Bauhaus
1925. Budapest ismét

Horváth György: A 75 éves Bortnyik Sándor
műtermében
Magyar Nemzet 1968. júl. 9. 4.o.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Bortnyik Sándor

„Vörös mezőben" c.
kompozíciója szerepel a
Kaposvári Múzeum „Festmények és grafikák a
Balatonról" c. kiállításán.

Magyar Nemzet 1971 november 10 4.old

Bortnyik Sándor, festő

Zsigmondi Boris Bortnyikot bemutató
leisfilmje volt látható a tv-ben.

– bel – : Tv-notesz 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. aug. 28.

cor

Bortnyik Sándor, festő

A televízió képzőművészeti műsorában lesz látható a Bortnyik Sándor művészetét ismertető film. (Élet formák — művészi formák címen.)

— : Kísérleti adás a második csatornán

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. jül. 2.

Bortnyik Sándor, festő

1

Borbély László most megjelent Bortnyik-könyve (Corvina kiadás, húsz valahány oldal) adja az alkalmat arra, hogy a cikk írója ismét felvesse — két évvel a Bortnyik-kiállítás után — a kérdést: miért van az, hogy a kritika, a művészettörténet s a műértő közvélemény nem tud — s nem akar kielégítő választ adni egy sor eleven kérdésre?

Rózsa Gyula: Például Bortnyik M.T.

Népszabadság, Bp. 1971. okt. 3.

Bortnyik Sándor

Metszetein a munkás korformáló valóság.

Szabó Julia; Derkovits és a szocialista művészet Kiállitás Székesfehérvárott; Képzőművészeti Almanach 2; Corvina 197o, 13.l.

Bortnyik Sándor 1.

1893. júliusban született Marosvásárhelyen. 1910-től Pesten élt. Kernstok és Rippl-Rónai szabadiskoláját látogatta. Első modern plakátjai (Az Újság Rovás plakátja, Zwack Unicum) 1915-ben jelentek meg.

(Szántó Tibor:) Bortnyik Sándor 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

Bortnyik Sándor
festő - grafikus

Méltatói

Maksay László: Zala Tibor műtermében.
Művészet, 1971.július - 20.oldal

Bortnyik Sándor festőművész

Mély megrendüléssel tudatjuk, hogy

Bortnyik Sándor

festőművész

Kossuth-díjas, Munkácsy-díjas, Kiváló Művész,

a Munkaérdemrend arany fokozatának kétszeres, a Munkaérdemrend ezüst fokozatának kitüntetettje

1976. december 31-én, életének 84. évében elhunyt.

Temetése 1977. január hó 12-én, szerdán délután 2 órakor lesz a **Mező Imre úti temető** Művészparcellájában.

A magyar művésztársadalom kiemelkedő jelentőségű, nagy mesterének emlékét, életművét tisztelettel megőrizzük!

Magyar Képzőművészek Szövetsége

Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja

Kulturális Minisztérium

Magyar Képzőművészeti Főiskola

A gyászoló család.

Bortnyik Sándor, festő

L: Borsos Miklós

Kántor Lajos: Emberi Képek, kátterrel 1013-1020.o

Jelenkor, Pécs 1976. nov. 11 / XIX.

Bortnyik Sándor festő

A Nemzeti Galéria felhívása
Bortnyik-művek bejelentésére.

—: Körlemény

8.

Nép szabadság, Bp. 1976. nov. 24.

Bortnyik Sándor

Magyar Nemzet
1985. III. 27.



Bortnyik Sándor: Vörös Nap

közösségei, a pártcsoportok és a pártalapszervezetek munkájának jelentőségét.

LUKÁCS JÁNOS, a Baranya megyei pártbizottság első titkára, Baranya megye küldötte megállapította: — Ötéves munkánk politikai eredményeihez sorolhatjuk belső viszonyaink olyan értékeinek megőrzését, gyarapítá-

A könyvespult előtt mindig állnak — hol többen, hol kevesebben. Értékes művek sorakoznak itt, frissek és régebbi kiadásúak; az egyik legkapósabb vitathatatlanul a „Pártkongresszusok és pártkonferenciák" című kötet. A magyar kommunista mozgalom kongresszusainak és két

Sándor Bortnyik

Sándor Bortnyik: Uusi Aatami, 1924.

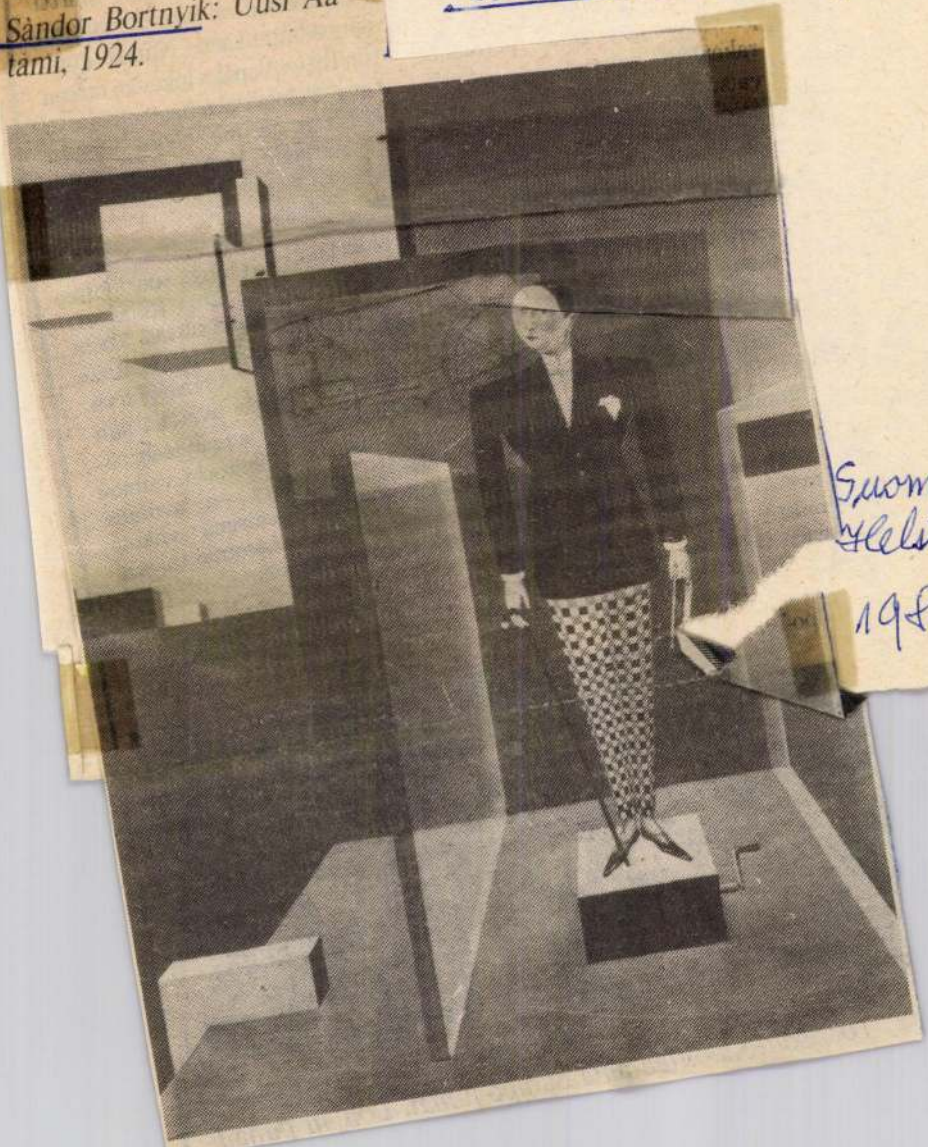

Suomenmaa, Helsinki, 1981. VI. 6.



Torvisoitto aloittaa aina Sampo-juhlat. Lohjan puhall

9. JÓB. „MEGÁTKOZÁ SZÜLETÉSÉNEK NAPJÁT...", 192
Hiob IV.



IRMAN: JÓB

szetek kedvelői ezeken a lapokon olyan művész keze
ek meg, ki elképzeléseit és érzéseit egyébkor a szobrá-
a szobrászat anyagával szokta kifejezni. Bokros Dezső
ékű szobrász, kinek jövője csak ezután lesz elkövetke-

lságos korszakában, nagy lelki szenvedések óráiban,
an való hitet leteperte benne a kétség, mikor jövendőjé-
lfeketítette jelenének vigasztalansága, mikor embertől
yottabbnak érezte magát, kerülhetett kezébe az ótesta-
vve, az Emberé, ki az állati lét legszörnyűbb megpró-
megmarad embernek, a jóban, az igazban, az örökben
. S a mai művész az ősidők szenvedő embertípusában
ierni, annak lelki válságában a magáéra. S miként a
bizonyára a maga emberi élményeinek kifejezésébe
dő Jób alakját és a maga szenvedéseinek hangjait adta
ő is a maga érzéseinek képére alakította a fájdalmas
umát, a bibliai Jóbot.
a annak, ha a néző Bokrosnak nem minden rajzában
aira. Az őskori Jób fájdalmában egy modern lélek
ásában, majd pedig térdreroskadottságában az Úr for-
ember viaskodik. Szenvedélyes temperamentumú
perceiben nem bír magával, ki felett olyankor úrrá
nelyek mint a vihar szele ragadják el, forgatják és csa-
.

szilaj erejű megérzékítései ezek a lapok. S mert olyan
k, és mert olyan pillanatnyiak, azért nem voltak kife-
azi anyagában, a kőben vagy fémben. Hogy érzéseinek
en szertelenségét is megörökíthesse, azért választotta
éül a rajzot.
megfigyelése útján keletkeztek ezek a rajzok: éppen
t egészükben vagy részeikben a természethez mérni és
értéküket, hogy mennyire híven emlékeztetnek a való
an bennök: olyan elváltozásai és eltorzulásai a termé-
nem művész szeme észre sem vesz, annyira pillanat-
len elmúlók azok az életben. A közkeletű szép fogal-
ran átlépik ezek a rajzok. De szép az is lehet, ami nem
egyensúlyos: szép nemcsak az édes dallam, hanem a
envedő szívnek őszinte hangja.
ései ezek a rajzok egy fájdalmakkal vívódó léleknek.
erül nézésükben a szem, a hatalmason, a megrázón
onyosabban ráérez bennök a szépre.

(A mappa bevezető szövege, Bp. 1923. Amicus)



12. JÓB. „NEM AZ EMBEREK NAGYJAI BÖLCSELKEDNEK...", 192
Hiob VIII.



Bortnyik Sándor

1893. Marosvásárhely–1976. Budapest

1910-ben felköltözött Budapestre, és Kernstok, Vaszary, Rippl-Rónai szabadiskolájában tanult. 1918-tól csatlakozott a magyar aktivista művészek csoportjához és szerepelt a MA kiállításain és kiadványaiban grafikáival. Könyvillusztrációkat is készített. 1919-ben egyéni kiállítása nyílt a MA helyiségében. Aktivista társaival együtt 1920-ban Bécsbe emigrált és ott élt két évig. A síkkonstruktivizmus felé fordult, és elkészítette a Képarchitektúra-sorozatot 1921-ben. 1922-ben szakított Kassákkal, és a bécsi emigráció más lapjaiban publikált: Egység, Akasztott Ember. Máczával Kritika c. lap megindítását tervezte.

1922-ben Molnár Farkas hívására Weimarba költözött és az év végétől 1924-ig ott dolgozott. Bécsi műveivel 1922 decemberében először mutatkozott be Berlinben a Der Sturm galériájában Fuhrmannal és Oskar Nerlingerrel közösen. 1923 áprilisában ott szerepelt egy csoportkiállításon Moholy-Naggyal, Périvel, Mattis-Teutschcsal közösen. Weimarban szimpatizált a Bauhaus elveivel, de kitartott festő-grafikusi elhivatottsága mellett. Magyar barátaival együtt járt a holland konstruktivista Van Doesburg előadásaira. Absztrakt művein a síktól a tér problémáira tért át. Különösen vonzotta Oskar Schlemmer egyénisége, a Bauhaus színházi műhelye, amiről egy könyv számára anyagot is gyűjtött. 1923-ban elkészítette Blok: Tizenkettő c. poémájának illusztrációit agitatív grafikáinak sorában. Az új tárgyiasság szelleme egyre jobban befolyásolta, szatirikus ábrázolásai a konstruktivizmustól való eltávolodását jelezték.

1924 végén Kassán állított ki, 1925-ben végleg visszatért Budapestre. A Bauhaus hatását mutatta aktivitása a Zöld szamár avantgárd színháznál kibontakozó plakát- és reklámgrafikai tevékenysége, valamint alkalmazott grafikai magániskolája, mely Műhely néven működött 1928–1938 között. 1927-ben szerepelt a mannheimi Kunsthalle kiállításán, itthon a KUT és a Tamás Galéria kiállító művésze volt. Szép Meluzina c. képét 1938-ban elfajzottnak nyilvánították Németországban, ahol számos korábbi műve található. A realista tendencia erősödött művészetében. 1948–1949 között az Iparművészeti Főiskola tanára, 1949–1956 között pedig a Képzőművészeti Főiskola igazgatója volt. Élete végén önreplikákat készített korai műveiről.

(B. É.)

1910 siedelte er nach Budapest über und begann seine Studien in der freien Akademie von Kernstok, Vaszary und Rippl-Rónai. 1918 schloss er sich den ungarischen Aktivisten an, nahm an ihren Ausstellungen teil, seine Werke wurden von der Zeitschrift MA publiziert. Er entwarf Buchumschläge und Illustrationen für Veröffentlichungen der MA. 1919 veranstaltete die MA seine erste Einzelausstellung.

1920 emigrierte er mit aktivistischen Künstlerfreunden nach Wien, wo er zwei Jahre verbrachte. Er wandte sich dem Flächenkonstruktivismus zu un schuf 1921 seine Bildarchitekturen. 1922 brach er den Verkehr mit der MA ab und publiziert in anderen Zeitschriften der ungarischen Emigranten in Wien: Egység (Einheit), Akasztott Ember (Gehängter Mensch). Zusammen mit János Mácza nahm er die Herausgabe der Zeitschrift Kritika (Kritik) vor.

1922 siedelte er auf die Einladung von Farkas Molnár nach Weimar über, wo er bis 1924 arbeitete. 1922 wurden seine Wiener Kompositionen in der Galerie Der Sturm mit den Werken von Fuhrmann und Oskar Nerlinger ausgestellt. In derselben Galerie nachm er im April 1923 an einer Gruppenausstellung mit Moholy-Nagy, Péri und Máttis-Teutsch teil. In Weimar fühlte er sich von den Ideen des Bauhauses angezogen, doch blieb er der bildkünstlerischen Tätigkeit treu, wandte sich nicht der Architektur, Formgestaltung und Fotografie zu. Mit ungarischen Künstlerfreunden besuchte er die Stijl-Kurse von Van Doesburg, dem holländischen Konstruktivisten. In seinen abstrakten Kompositionen dieser Periode tauchte die Problematik des Raumes auf. Besonders faszinierte ihn Oskar Schlemmers Persönlichkeit und seine Theaterwerkstatt, von der er Materialien für ein geplantes Buch sammelte. 1923 führte er die Illustrationen zu Bloks „Zwölf" aus. Sein Schaffen wurde immer mehr von Elementen der Neuen Sachlichkeit gekennzeichnet, der satirische Unterton zeugt von einem wachsenden Abstand zum Konstruktivismus. 1924 fand seine Ausstellung in Kaschau statt. 1925 kehrte er endgültig nach Budapest zurück. Die starke Wirkung des Bauhauses bestimmte die Entfaltung seiner vielfältigen Tätigkeit. Bortnyik war einer der Begründer des Avantgarde-Theaters Zöld Szamár (Grüner Esel), entfaltete eine hervorragende Reklame- und Plakatgestaltung, gründete eine Privatschule für angewandte Graphik namens Műhely (Werkstatt) 1928–1938, die oft als „ungarisches Bauhaus" bezeichnet wurde.

1927 war er Teilnehmer der Ausstellung der Manheimer Kunsthalle. In Budapest wurden seine Werke in den Ausstellungen der Gruppe KUT und in der Galerie Tamás gezeigt. 1938 wurde sein Bild Die schöne Melusine in Deutschland (wo sich mehrere seiner frühen Werke befinden) für entartet erklärt.

In den 30-er Jahren erschien in seinem Schaffen eine sich verstärkende realistische Tendenz. 1948–1949 war er Direktor der Budapester Hochschule für Angewandte Kunst, 1949–1956 Direktor der Hochschule für Bildende Kunst. Am Ende seiner Laufbahn führte er Kopien und Varianten seiner frühen Werke aus.

IRODALOM:
Hevesy Iván: *Bortnyik Sándor-album*. Nyugat, 1921. II. 1048.
Bortnyik Sándor: *Művészet és proletárforradalom*. Akasztott ember, Bécs 1923. I. 4.
Rosner Károly: *Das moderne Plakat in Ungarn*. Gebrauchsgraphik 1929. IX.
Hevesy Iván: *Bortnyik Sándor piktúrája és grafikája*. Magyar Grafika, 1929. I–II.
Borbély László: *Bortnyik Sándor korai művészete*. Művészettörténeti Értesítő, 1969. I. 46–73.
Borbély László: *Bortnyik*. Budapest, 1971.
Bortnyik Sándor Ölbilder, Gouachen, Zeichnungen. Kat. Galerie Gmurzynska und Bergera, Köln, 1972.
Bajkay Éva: *Bortnyik Sándor köszöntése*. Művészet, 1973. IV. 16–18.
Körner Éva: *Bortnyik (Mappa)*. Budapest, 1975.

Körner Éva:

BORTNYIK WEIMARBAN

Amikor elhatározta, hogy odahagyja Bécset – első bázisát az üldöztetés elől menekülésben, ahol életművének jelentős korszakát meg is alkotta –, és úgy döntött, hogy továbbmegy Németországba, Bortnyik a magyar emigráció egyik logikus útjára lépett. Hiába alkotott a legjelentősebb személyiség, Kassák Lajos egész teóriát az ő egyik szerény albuma alapján, az ún. Képarchitektúra-elvet, és a kiváltságos verbális tehetsége meg elméleti kérdésekben való jártassága révén még nagy szerepet is játszott a

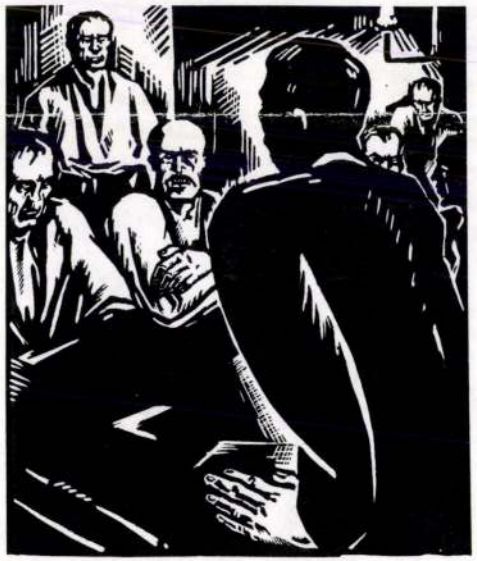

12. AGITÁTOR, 1922
Agitator

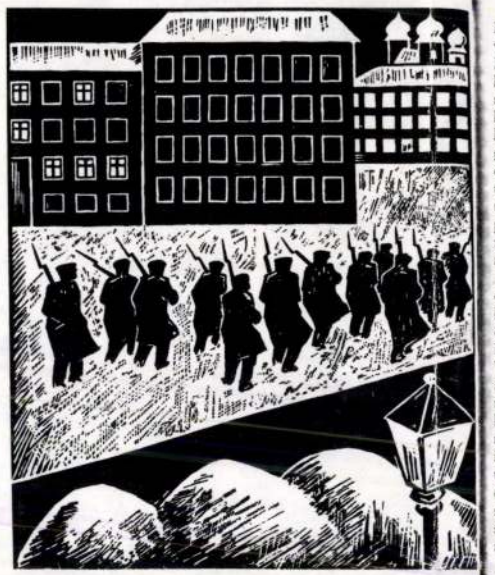

14. FORRADALMI MENET. ILLUSZTRÁCIÓ A. BLOK: TIZENKETTŐ, 1923 után
Illustration zu A. Blok: Die Zwölf

magyarországi folyóiratokban a teória körül zajló polémiában – Bortnyik bizonyosan tudta, hogy több stádium után is csak bizonytalan pozícióban van, de így érezték ezt sokan mások is emigráns kortársai között.

Bortnyik életműve eddig sem volt egyívű.[1] Dilemmája egész életművében akörül mozgott, hogy a társadalmi igazság és a társadalmi hatás eszköze képileg mennyire kell hogy konkrétan tárgyias vagy tárgytól elvonatkozóan általános legyen. A kilengéseket azonban egyensúlyba billentette jelképekben való gondolkozása, amely megóvta a szélsőséges naturalizmustól, de a 20-as években még annyira indokolt teoretikus eszmék alkotásától is. A vele, meg általa történt események sűrűségére jellemző, hogy az 1922-es év tavaszán teljes mellszélességgel kiállt a képarchitektúra mellett a magyarországi kulturális folyóiratokban, és azt is kellett nyelnie, hogy az Új Nemzedék úgy aposztrofálja társával, mint „Tessék Lajos"-t és „Bornírt Sándor"-t[2].

Viszont ugyanennek az évnek az őszén már a Bécshez képest nagy lélegzetűbb Németországban van, sőt szerencséjére a nemzetközi nagymester, Herwarth Walden beveszi kiállítói sorába.[3] Bortnyik elbeszélése szerint itt, Berlinben volt módja bővebb ismeretséget kötni Komját Aladárral, és közeledett azoknak a művészeknek a nézeteihez, akik korábban ugyancsak bécsi emigránsok voltak, és akik határozottan szakítottak Kassákkal. Bortnyik Barta Sándort, Uitz Bélát, Kahána Mózest, Kudlák Lajost, Mácza Jánost említette.[4] Nyilván nem minddel volt alkalma akkor találkozni, és emlékezetében összemosódtak a berliniek a későbbi eseményekkel, pl. Mácza szerepével a kassai proletkultban és Bortnyik Németország utáni kassai szereplésével, de – a Kassák-körhöz viszonyítva legeklatánsabban –, ez Bortnyik kifejezése: a „renegát" Komját volt hatással rá. Bortnyik úgy emlékezett, hogy Berlinben találkozott Kassákkal is, de már nem voltak egymással „beszélő viszonyban", s őt ekkor már a Komját és Barta által szerkesztett Egység c. folyóirat kommunista programja érdekelte. A Berlinben kiállított képei ugyanakkor még a bécsi, tehát MA-időszakból valók voltak. Csak a címek után gondolhatjuk el mineműségüket, azt, hogy egy részük lehetett kimondottan „képarchitektúra", vagyis geometrikus formák kompozíciója, a többi valamelyest konkrétabb, figuratív utalásokkal megtámasztott politikai tematikájú szimbolikus kép. Komját adta kezébe Blok: Tizenkettő c. poémáját illusztrálásra. Ezeknek a linómetszeteknek expresszív, montázsos formálásában a berlini baloldali művészeti irányzatokra oly jellemző naturálisabb, tehát didaktikusabb elemek uralkodnak.

De nem ez a vonal lesz irányadó Bortnyik következő periódusában. Új orientációját általánosabb szinten fogalmazta meg. Mint elmondta, szűkösnek érezte a „sík"-ban való mozgást, a „tér" meghódítására törekedett. Erre leginkább a Bauhaus szellemi légkörében nyílt lehetősége. A Molnár Farkassal való véletlen találkozás hatására döntött úgy, hogy Weimarba költözik – Berlinbe is már innen utazott –, ahol ha nem is lett az iskola növendéke, de szoros szellemi és baráti szálak fűzték ehhez az új típusú, jellegzetesen közép-kelet-európai, de nemzetközi igényű iskolához, mely az „új hitkristály szimbóluma", a „jövő épülete" felépítésének nagyratörő célját hirdette meg, mégpedig úgy, hogy a legkisebb építőkövet is maga faragja ki. Ők is az eszményi társadalomra függesztették tekintetüket, de az ide vezető utat a tömegek anyagi környezetének, esztétikai érzékének és igényének, harmonikus életérzésének mind magasabb szintű kialakításával remélték elérni. A kézművesmunka megfoghatósága, a gyakorlati tevékenység eredményessége most biztonságos talajnak látszik a bécsi évek ködbe vesző, irreális távlataival szemben.

Bortnyik együtt vallja a Bauhaus tanítványai közé tartozó fiatal magyar építész, formatervező barátaival, Molnár Farkassal, Breuer Marcellal, Weininger Andorral: „...a mai kor racionális szelleme elveti a társadalmi és ebben a tudományos, művészeti és politikai utópiákat, és praktikus feladatok elé állít minket..."[5] A következtetés az első pillanatban azonosnak látszik az éppen túlhaladott szemléletével: „A szigorú, racionális gondolkodás szimbóluma a geometrikus forma és számegység." Csakhogy az absztrakt formarend most nem a végcél, hanem a kiindulópont. Követelésünk: „Utópiák helyett praktikum. Önkény helyett okszerűség, célszerűség. Érzelmesség helyett tudatosság." (Nota bene: ez az utóbbi felhívás nem annyira a bécsi magyar emigráció, mint inkább a Bauhaus egyes misztikus felfogású tanárai ellen irányult.) Továbbá: „Játék helyett matematika és geometria, íme ezek a XX. század szellemi és formai struktúrájának összetevői. A kor a művészettől az összes életjelenségeknek egy közös nevezőre hozását követeli. A művészet pedig a produktív teremtő akaraton keresztül a forma és a szellem racionális, kiegyensúlyozott egységét keresi." Ami speciálisan a festészet feladatának a megfogalmazását illeti, abban nyilván Bortnyik volt a kezdeményező: „A mai festő nem a képsíkot, hanem a teret életesíti meg. Az alkotás, a téralakítás rendje áthatja a szobákat, kilép a házból, az utcákon, utakon át, a vasutak testén, a vizek hajóin, a repülőgépeken, az egész kultúrvilágban jelzője lesz a mai ember szín- és formaérzékének." A XIX. század óta vajúdó, minduntalan felbukkanó terv, a németek által fogalommá emelt „Gesamtkunstwerk", az összművészet elvének egyik változatával találkozunk itt, azzal a programmal, amely a polgári századokban szétforgácsolt műfajok újraegyesítésére vállalkozott; arra, hogy kimentse a műtárgyat a polgári magántulajdon féltékenyen őrzött izolációjából, köztulajdonba adja, hogy a társadalmi méretű szellemi építmény hatékony összetevő elemévé asszimilálja. A tér, mint az új művészet legfontosabb közege, a vizsgálódás központi jelentőségű témájává válik. Bortnyikot, aki konkrét építészeti feladatokat nem hajt végre, a tér problémája elvben, jelképesen foglalkoztatja. Rokon törekvésű művészek számosan vannak, elég ha fent

DE STIJL KOMPOZÍCIÓ, 1924
De Stijl Komposition

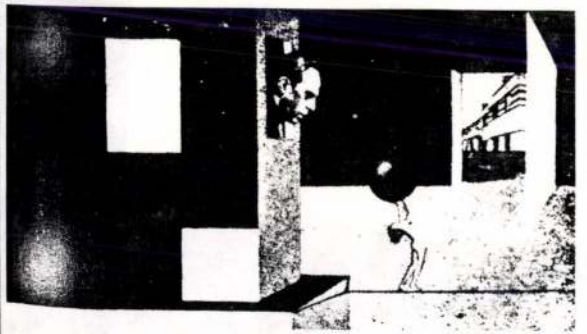

11. MÉRTANI KOMPOZÍCIÓ, 1922
Geometrische Komposition

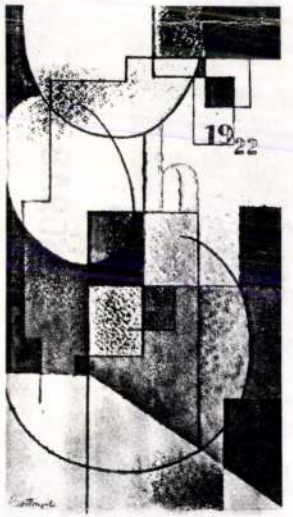

Bortnyik Sándor

11. MÉRTANI KOMPOZÍCIÓ, 1922
Geometrische Komposition
akvarell, 363 x 255 mm
J.b.l.: Bortnyik
MNG Ltsz.: F. 59.82
K.: 1969, MNG – Bortnyik-emlékkiáll. (214); 1973, Berlin; 1973, Lipcse; 1977, MNG – Bortnyik-emlékkiáll.; 1980, Békéscsaba – Magyar rajzművészet II.; 1983–88, Magyar konstruktivisták – Innsbruck (8), Linz, Szófia, Berlin, Prága, Bécs; 1986, Kassel (129)

12. AGITÁTOR, 1922
Agitator
tus, fedőfehér, 298 x 235 mm
J.j.l.: Bortnyik. Weimar 1922
MNG Ltsz.: F. 73.68
K.: 1969, MNG – Bortnyik-emlékkiáll. (335); 1977, MNG – Bortnyik-emlékkiáll.; 1986, Kassel

13. ÉPÜLETKONSTRUKCIÓ, 1923
Gebäudekonstruktion
színes kréta, 288 x 198 mm
J.j.l.: Bortnyik 1923 Weimar
MNG Ltsz.: F. 65.31
K.: 1969, MNG – Bortnyik-emlékkiáll. (215); 1977, MNG – Bortnyik-emlékkiáll.; 1980, Békéscsaba – Magyar rajzművészet II.; 1983–85, Magyar konstruktivisták – Innsbruck, Linz (9), 1986 Kassel (130)

14. FORRADALMI MENET
ILLUSZTRÁCIÓ A. BLOK: TIZENKETTŐ.
1923 után
Illustration zu A. Blok: Die Zwölf
tus, fedőfehér, 427 x 330 mm
J.j.l.: Bortnyik Sándor (Bényi S.)
MNG Ltsz.: F. 73.70
K.: 1969, MNG – Bortnyik-emlékkiáll. (217); 1973, Lipcse; 1977, MNG – Bortnyik-emlékkiáll.
(A kis tametszetes illusztráció később felnagyított változata)

15. TÉRKOMPOZÍCIÓ, 1924
Raumkomposition
tus, tempera 105 x 143 mm
J.n.
MTA MTKcs Ltsz.: MDK-C-T. 11/423

BORTNYIK Sándor
Magyar Grafika Kiállítás

említett barátait, továbbá Moholy-Nagyot, a holland neoplaszticistákat, az orosz szupermatistákat és konstruktivistákat említjük, akik a szimbolikus térjelzésektől a várostervezésig a legkülönbözőbb szinteken próbálkoztak egy társadalompszichológiailag és ugyanakkor szociológiailag ideális térszervezet megoldásával.

Bortnyik képárchitektúrái ezután már nem a síkban, hanem az eszmei térben terjednek ki; bár sík felületeken dolgozik, kompozíciói háromdimenziós hatást keltenek (*Kompozíció*, 1923). Térjelző, architektonikus alakzatainak keretében időnként marionett-manökenszerű figurák is megjelennek. Ezek egyrészt a maguk sematikus formájában, mintegy arányjelzőként ember és környezet viszonyát szemléltetik, de leegyszerűsítésüket nem csupán ez a szerep indokolja. A kor művészeti arculatának csupán egyik szeme sugároz felhőtlen optimizmust, ami a művészet és a társadalom közös ügyének jövőjét illeti, a másikat ambivalens érzelmek felhőzik.

A remélt gyors előrehaladás alapfeltétele a gép, amelynek hatalmi gyarapodása különösen most, az első világháború befejeztével lett lenyűgöző. A művészet hol rajong az ismeretlen ifjú óriásért, a technizálódó világrendért, hol retteg tőle, hol meg az irónia teremtette távlatból szemléli. Minden esetben megpróbálja azonban az új szituációt, a „gépkorszak"-ot feldolgozni. E kísérlet előfeltétele a technikai és a humánus formák közös nevezőre hozása. Az eredmények nagyon is eltérőek.

A francia Léger feltétlen optimizmussal vallja a technizált világ szépségét és összhangját, melyet az orosz Tatlin és Rodcsenko egyenesen a szovjet társadalom anyagi és szellemi zálogának tekint. Az olasz Carlo Carrát azonban ugyanez a jelenség metafizikus és transzcendens félelemmel tölti el, a német Georg Grosz pedig feltétlen „nem"-et mond a gépi rendre, melyben a humánus rend hiányának groteszk modelljét fedezi fel. Honfitársa, Oscar Schlemmer, a Bauhaus színházművésze viszont ismét csak bizakodik: a gépi erőt az emberi világ korlátait kitágító, fizikai és szellemi kapacitásait meghatványozó eszközként értékeli. Színészeit mechanikus lényekké maszkírozza, amelyek mozgásukkal az új, megnövelt dimenziókat illusztrálják. Bortnyik új térbeli képarchitektúráinak manökenjei megjelenésükben leginkább Schlemmer henger, kúp és kocka alakú figurációira emlékeztetnek. (Ebből a csoportból sajnos grafikák nem maradtak fenn, csak olajképek, így *Az új Ádám* és *Az új Éva* 1924-ből.) De feltűnő a két művész közti különbség: német társával szemben Bortnyik tele van kétségekkel és fenntartásokkal: a tökéletesen kimunkált, kiegyensúlyozott kompozícióban geometrikus, tárgyszerű alakjai nem humánus benépesítői a jelzett térnek és architekturális környezetnek, nem is a Schlemmer-féle meghatványozott aktivitású szuperemberek, hanem önállóságuktól megfosztott mechanikus gépezetek, rajtuk kívül álló hatalom bábjai.

JEGYZETEK:

1 Borbély László: *Bortnyik Sándor korai művészete*. Művészettörténeti Értesítő, 1969. I. 46–73.
2 Új Nemzedék, 1922. ápr. 12.
3 A Der Sturm 114. kiállítása, 1922. dec.
4 Bortnyik válasza a szerző kérdéseire, 1975.
5 *Bortnyik Sándor, Breuer Marcell, Molnár Farkas, Weininger Andor: A Staatliches Bauhaus művészei (Weimar)*. Magyar Írás, 1924. nov. 84–85.

15. TÉRKOMPOZÍCIÓ, 1924
Raumkomposition

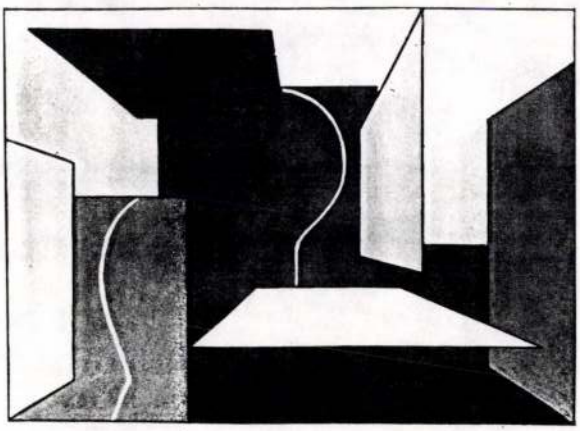

13. ÉPÜLETKONSTRUKCIÓ, 1923
Gebäudekonstruktion

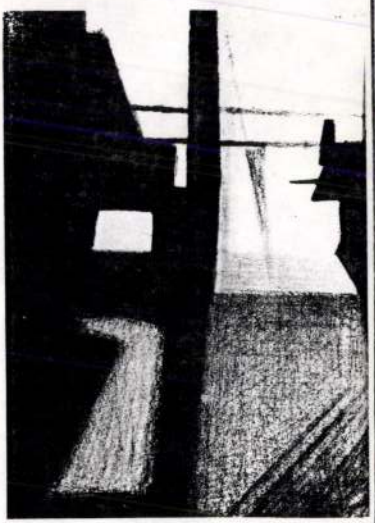

Bortnyik Sándor

11

Kemény Alfréd (Később: Durus)
nosszú elméleti cikket írt Bortnyikról
a MA 1919 jubiusi számában
(MA 1919 IV. 7. sz. 172-173 p)

Passuth K: Magyar művészek az európai avantgarde-ban
Bp. 1974 Corvina

56. old.

Bortnyik Sándor

Vita tárgya, hogy ő vagy Kassák Lajos alkotta
-e először „képarchitektúrát."

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom - Bp. 1974. 345p.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
festő

Az irinusok hatásaira erősen
felfigyelt a művész.

— : kiállítás az Ernst Muzeumban
Petőfi neje 1929. szept. 5

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Bortnyik Sándor

Neve említve.

Bortnyik Sándor

Neve a konstruktivizmus magyar képviselői körében említve.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom – Bp. 1974. 466 p.

1) Bortnyik Sándor
festő

Retrospektív kiállítása nyílt a Magyar Nemzeti Galériában. Táblaképek, alkalmazott grafikák szerepeltek a kiállítás.

Rippl-Rónainál, majd Kernstok szabadiskolájában tanult.

Első jelentős művei az aktivisták befolyása

M. Kiss Pál: Hazai kiállítások
Látóhatár, 1969. VII–VIII. 738.

2) Bortnyik Sándor
festő

alatt festette.

1919 után emigrációban élt. Ekkor készült műrei: „Kovácsok"; „Lámpagyújtogató";

Rövid bécsi tartózkodás után Weimarba megy, ahol a Bauhaus vezetőivel érintkezik. „Az új Ádám"; „Az új Éva" – festményei.

M. Kiss Pál: Hazai kiállítások
Látóhatár, 1969. VII – VIII 738.

Botnyik Sándor

Az emigrációból hazatérve kereskedelmi plakátokat készített.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom - Bp. 1974. 182 p.

Bortnyik Sándor

Méltatás.

Szabó Júlia: Az újstáció
Művészet, 1981. ~~ja~~ ~~[illegible]~~ felmár — 42. lap.

Bortnyik Sándor 1.

1893-ban született Marosvásárhelyen. 1910-től Perten élt, Kerustok és Rippl-Rónai szabadiskolájában tanult. Már ekkor dolgozott az alkalmazott grafika területén. Első modern plakátjai 1915-ben jelentek meg (az Újsány „Ronás" plakátja, Zwack Unicum stb.).

Szántó T. Ibr.: Bortnyik S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

Bortnyik Sándor

1922-es Bécsben alkotott kis „Tüntetés" című műcén valósággal gépformák ritmusává absztrahálódott a tömeg.

Aradi Nóra: A szocialista képzőműcészet története, Budapest, 1970

1251

BORTNYIK SÁNDOR

Könyv- és reklámművészeti kiállítás az Iparművészeti Múzeumban

Akik az Iparművészeti Múzeum nagycsarnokába bemennek, olyan kiállításban gyönyörködhetnek, amilyent még aligha láthattak Magyarországon: a fiatal, modern magyar reklámművészet megteremtői számolnak be pár esztendős úttörő munkájuk eredményeiről, és csatlakoznak hozzájuk a magyar könyvművészet európai kultúrát reprezentáló mesterei.

Néhány lelkes, modern szellemű művész teremtette meg az új, korszerű magyar reklámkultúrát. *Bortnyik* Sándor és *Berény* Róbert nevéhez fűződik a magyar plakát újjászületése. Akik figyelik az új magyar plakátstílus fejlődését, azokat is meglepi tömegével és nívójával az az anyag, amit a két művész a kiállításon bemutat. Bortnyik Sándor a plakátokon kívül a reklámművészet minden ágában kitűnő eredménnyel dolgozik, és egy sorozat pompás könyvcímlapot és könyvillusztrációt is bemutat.

A könyvművészet élén a *Kner-dinasztia* tagjai vonulnak fel. Kner Imre és Kner Albert, az európai kultúrájú nyomdászok, a modern tipográfia előkelő eredményeit hozzák, Kner Albert plakátjai, fotomontázsai is kitűnőek. Kner Erzsébet pedig művészi ízléssel, tökéletes technikával kötött könyveiből mutat be gazdag kollekciót, amely újra bizonyítja, hogy műhelye megérdemli az európai hírnevet.

Csatlakozik hozzájuk *Kozma* Lajos tipográfiai díszeivel. Ő ezenkívül gyönyörű, modern portálterveket mutat be.

A fotoplakát új műfaját *Pécsi* József reklámfényképei képviselik a legtökéletesebben. Hatásos fotomontázsokat állított ki *Kassák* Lajos, *Molnár* Farkas és *Moholy-Nagy* László.

Különböző reklámgrafikát, könyvillusztrációt, szignettet, csomagolásokat, portálterveket állított ki még többek között Kaesz Gyula, Csabai Ékes Lajos, Jeges Ernő, Molnár C. Pál, Végh Gusztáv, Conrád Gyula, Fáy Dezső.

S a legnagyobb öröm ezen a gyönyörű kiállításon látni azt, hogy milyen lelkes, tehetséges gárdát nevelnek maguk köré az úttörő művészek. Külön csoportokban mutatkoznak be a tanítványok. Bámulatos eredményt mutat a néhány hónapja dolgozó *Bortnyik iskola*. Pompás plakátok, ügyesen rendezett miniatűr utcában felállított kis reklámoszlopok sorakoznak az iskola anyagában. A legjobb plakátok készítői: Vásárhelyi Győző, Kandó Gyula, Nemes György, Pollacsek Gabi, Kálmán Klára, Radó György és a rohamosan fejlődő Spinner Klári, akinek, úgy emlékszünk, épp ezeken a hasábokon mi ajánlottuk először, hogy foglalkozzon reklámgrafikával. Újságplakátjai mutatják legújabb eredményeit.

Jaschik tanítványai közül Csillag Vera készítette a legszebb plakátterveket. Pintér Zsuzsa és Besnyő Éva nagyon szép eredményeket érnek el a fényképezés terén. Kaesz Gyula növendékei közül K[illegible]

pás folyóiratcímlapot, Weisz Pál nagyon ötletes reklámpavilonmodellt állított ki. Lányi Imre plakátjait és Lengyel Lajos fotomontázsait kell még kiemelni a fiatalok munkái közül.

Művészeink bebizonyították, hogy teljes felkészültséggel, korszerű tudással állnak rendelkezésére a magyar iparnak és kereskedelemnek. Gyárosokon, kereskedőkön, a rendelőkön a sor, hogy idejöjjenek, tanuljanak. Csak rajtuk áll már, hogy eltűnjenek a rossz, hatástalan plakátok és az ízléstelen, eredménytelen reklámnyomtatványok.

Magyarország, 1930. április 13.

Mihályfi Ernő: Művészet, Garatnám
Bp. Corvina 1977.



BORTNYIK Sándor

1948-ban a Képzőművészek Szakszervezetének helyiségében vitát rendeztek a nonfiguratív művészetről, ahol is Gyarmathy emlékezései szerint Bortnyik, Pogány Ö.Gábor,Pátzay Pál és Bortnyik Sándor képviselte az elutasító, konzervatív vonalat.

Id. Sinkovits Péter: Gyarmathy Tihamér. Bp., 1991. 14.p.

valahová ez az index tartozik-
anische Bildhauer der Renaissance,
lo3.old.96.ábra.)

es darabokkal volt képviselve. Az im-
orzán és Paripa bronzszobrocskáival,
ocskájával, Minne Klinger....
tollal beszurva ez a mondat, de nem
söktől 1959-ben 8ooo ftért Ybl Evin

ész világra ránehezedett gazd. vá ság
járult, hogy akkor már a hitlerizmus is
csak néhány kép került eladásra, igy
ét 193o-ban a Szépmüv.Muz. vette meg,
és Gauguin Haere Pape képei - mind-
ájcba vándoroltak, mig végül Cézanne
ő Favros Niarchos, görög hajózási válla-
ek, Gauguin képe pedig a clevelandi
emény zöme, 1934-ben az Ernszt muzeum-
ő depresszió folytán az elért árak
rágában, 8ooo pengőért Odilon Redon
Etretati sziklás part és Modigliani
ezt árban, egyenkint 7ezer pengővel.
képmása,Bohhard A reggeli, Degas Tán-
ép és Renoir A Szajna mentén képei
a többi kép ennek az összegnek is -
. Pl. Delacroix-nak Arabot marcangoló
.-katalógusában azt irta "une des plus
indössze 35oo pengőt ért el.

Portnyik Sándor

A József varosi ki állitóterembe be-
mutatják azokat a lapokat, amelyek
majd a korházfalakra kerülnek.
Ezek között szerepelnek a művész alko-
tásai is.

Akácz Tukór | Grafikák egy korháznak
1977. jan. 16 - 41 oldal.

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész

A Nemzeti Galériában nyílt meg a múlt év legszebb plakátjainak kiállítása. – Plakátművész volt a magyarok közül Pór Bertalan, Bortnyik Sándor, Uitz Béla.

Déli krónika.

1979. III. 9. Kossuth 12.00 (Gné).

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész

Viszonylag kevesen szegődtek az avantgarde irányzatokhoz, de ahhoz elegen és olyan eredményeket felmutatva – gondoljunk a marcsvásárhelyi születésű Bortnyik Sándor konstruktivista tevékenységére, az abrakszt expresszionizmust képviselő Mattis-Teutschra – hogy a jelenséget számon tartsuk és alaposabban felkutassuk, mindamellett a frissen feltört hazai parlag nem kedvezett az ilyen merész honosításaknak.

Mezei József: Átlépni az empíria küszöbén.
Korunk, 1979. febr. 60. old.

Bortnyik Sándor festő- és grafikusművész

„A német művészeti irányzatok 1890–1920" c. tárlatot a Szépművészeti Múzeumban rendezték, melyet a mai napig tartottak nyitva. – A kiállításon szereplő európai hírű német mesterek jelentik a magyar művészet szempontjából is elhatározó jelentőségűek. Működésük idején számos magyar művész tanult, dolgozott német művészeti központokban a huszas években Moholy Nagy László, Bortnyik Sándor, Péri László Berlinben.

–km–: Német irányzatok.
Vas Népe, 1980. febr. 10.

Borhnyik Sándor, festő-grafikus

Kiállítási Kalendárium, vidéken:

A művész emlékkiállítását
Szentesen rendezik meg

Szocialista Művészetért, 1979. ápr. 4.

Bortnyik Sándor

A művészkassák metszetei
1919-ből valók, a Prófétája
1920-ban keletkezett.

Bodzi Ferenc: In memoriam Kassák.
Művészet, 1980. október - 45. lap.

Bortnyik Sándor. festő- és grafikusművész

Szántó Tibor 17 éves volt, amikor Bortnyik Sándor „műhelyiskolájába" került. Bortnyik a Bauhaus szellemében szabad mesteriskolát szervezett. A Nagy mező u.-i műhelyben tanult Vásárhelyi György, aki ma Victor Vasárely, Gillag Vera, a grafikus, aki akkor már Bálint György menyasszonya volt.

Németh S. Katalin: Beszélgetés Szántó Tiborral.

Kortárs, 1979. 9. 1421–1428 old.-ig.

Bortnyik Sándor, festő

L: Kernstok Károly

P. Szűcs J: A magyar avantgarde ... 15

Nér szabadság, Bp. 1981. márc. 1

Bortnyik Sándor, festő

megemlítve

Pákovics Miklós: Tömegeknek szóló program . 7.

Népszabadság, Bp. 1981. márc. 21.

Bortnyik Sándor, festő

— **Bortnyik Sándor** festőművész, Kossuth-díjas kiváló művész temetése ma délután 2 órakor lesz a Mező Imre úti temető művészparcellájában.

— Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1977 jan. 12.

05

Népszabadság, Bp. 1977. jan. 13.

— : Végső búcsú - - - -

7.

a decemberi közgyűlésén.

— **Szeged fő árvízvédelmi vonalának,** a tiszai partfalnak a rekonstrukcióját télen is folytatják, ha az időjárás megengedi. Szerdán az enyheséget kihasználva újra dolgoztak a markoló- és egyéb munkagépek, a szállító járművek, a légkalapácsok. Főleg a régi partfal maradványait bontják és földmunkákat végeznek.

— *ADY ENDRE születésének szá-*

lista Hazáért Erdemrend tulajdonosa, volt építőmunkás, aki 1931 óta tagja a pártnak, 62 éves korában elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatása január 19-én délután 3 órakor lesz a Farkasréti temető ravatalozójából. — *Az MSZMP VIII. kerületi Bizottsága; az Epítő-, Fa- és Epítőanyagipari Dolgozók Szakszervezete.*

TONKA FERE...

Bortu

Bortnyik Sándor festő

Végső búcsú Bortnyik Sándortól

Szerdán a Mező Imre úti temetőben — családtagjai, barátai, pályatársai és művészetének tisztelői — mély részvéttel vettek búcsút *Bortnyik Sándor* Kossuth-díjas festő- és grafikusművésztől, a Magyar Népköztársaság kiváló művészétől. Virágokkal borított ravatalánál a [illegible] szek Szövetsé[illegible] zeti Galéria főigazgatója [illegible] zett az elhunytra:

— A magyar és az egyetemes szocialista képzőművészet egyik úttörő érdemű mestere volt — mondotta egyebek között — Fejlődése, életútja rendkívül tanulságos, mert segít eligazodni a haladó művészet ismérvei között, s azt bizonyítja, hogy az esztétikai értékek között fontos helyet foglal el a műalkotás eszmei hitele, korunkban a valóság proletárforradalmi megváltoztatásának a mű[illegible] *Somogyi János* [illegible] festőművész, a képzőmű[illegible] pártszervezetének titkára mondott búcsúztatót.

— : Végső búcsú ..... 7.

Népszabadság, Bp. 1977 jan. 13.

Bortnyik Sándor

MDK

Berény-Bortnyik:

////////// "3 Kurwochen in Budapest..."1931.

"Balaton"

"Modiano, mint a tavaszi virágszirom"1933

"Télen is Nikotex" 1935.

KISS SÁNDOR: MAGYAR PLAKÁTMŰVÉSZET A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

LEGUJABB KORI TÖRTÉNETI MUZEUM ÉVKÖNYVE II.Bp.1961. 18-66.l.

53.l.

Bartucz Sándor

támadás a konstruktivizmus ellen Barta Sándor lapjában, az ÉK-ben jelent meg (Bécsben)

Fábry Zoltán: Szerencsétlen menekülés
Irodalmi Szemle, Pozsony, 1967/3.
238.o.

Bortnyik Sándor.

Az Iparművészeti Társulat szimpadművészeti kiállításán ~~díszletteve~~ díszlettervei szerepeltek.

Pesti Hirlap, 1925. Máj. 31.

Bortnyik Sándor

festő

„Tüntetése" - 1921-ben készült.

Aradi Nóra: Jel és jelentésváltozás

Művészet 1970 december 11- lap

Bortnyik Sándor
festő

Lapgyűjtögető. 1921.

Aradi Nóra: Jel és jelentésváltozás..
Művészet, 197o december 11 lap

Bortnyik Sándor

vod
z
Nam[illegible] E:
491.b

közép- és kisepar, műipar

Lukács G: Magyarok a kultúráért
Bp 1929

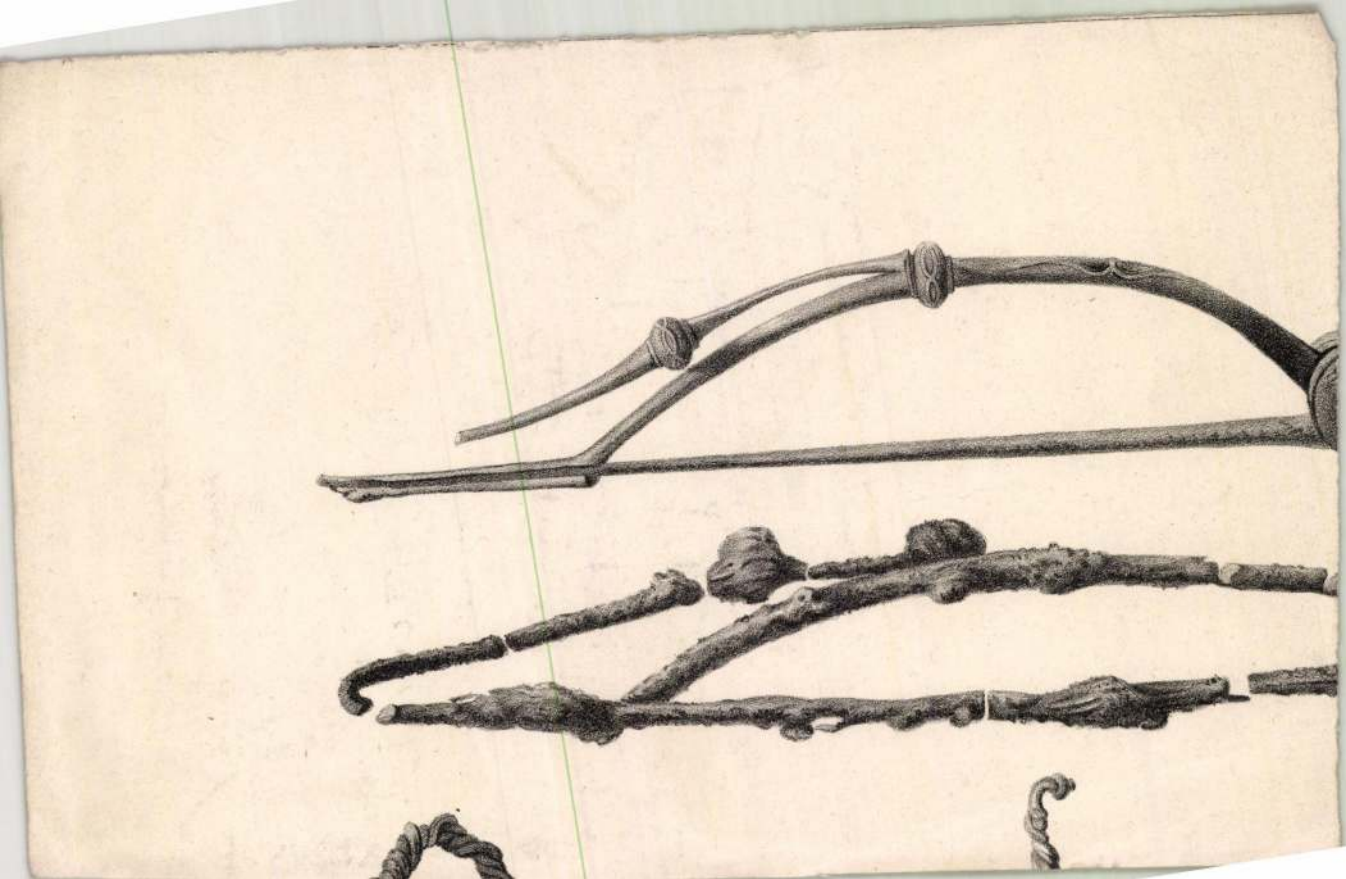

Bortnyik Sándor
festő -

Mind Bortnyik, mind tanítványai-
nak kompoziciós megoldásaira jel-
lemző: a tárgy ötletes és szemlélé-
tes ~~[illegible]~~ egyeszerűsített lépe.

F. Mihály Ida: A magyar Bauhauslerek
Művészet, 1970. szeptember - 8 lap.

Bortnyik Sándor
festő.

Iskolát alapított „Műhely" néven,
melynek meghirdetett programja
fölb pontokban megegyezett a Bau-
haus oktatással

Mihály Ida: A magyar Bauhauslerek
üvöszet, 1970. Szeptember - 8 lap.

Bortnyik Sándor

festő

1926-ban fordult teljes érdeklődés-
sel a plakátművészet felé.
A reklám is plakát mint XX. századi
városkép aktív komponense érdekelte.

F. Mihály Ida: A magyar Bauhaus-kor
Művészet, 1970. szeptember – 8 lap.

Bortnyik Sándor
festő -

Felnevelte az első „Gebrauchsgrafik"
generációt. Egyhosi tanítványa
Víctor Vasarely volt.

F. Mihály Sára: Ki magyar Bauhausleuk
Műnemzet, 1970. nepleullen - 8 lap.

Bortnyik Sándor

Ismetszetcivel jelent meg a „Májusi Emléklap" Bukarestben, melyet Jász Dezső adott ki.

Jász Dezső: Kassától Bukarestig. Kritika VI. évf. 8. sz. (1968. aug.) 5. l.

Bortnyik Sándor
festő

Fotomontázs"
" (repro)

F. Mihály Ilona: A magyar Bauhaus-lerek
Műrevét, 1970. szeptember – 8 lap.

Bortnyik Sándor
festő

"A Bortnyik iskola plakátja"
(vepro)

F. Mihály Ida: A magyar Bauhausterek
Múzeum, 1970. szeptember - 8 lap.

Bortnyik Sándor

vezette művésziskolába járatkozik

be Vasarely Victor.

Seuphor Michel: Die Plastik unseres Jahrhunderts, Édition du Griffon, Neuchâtel, 1959. 372 l. 341 l.

Bortnyik Sándor

A 84 esztendős korában nemrég elhunyt Kossuth díjas művész a művészet a forradalmi gondolat kifejezéséért küzdött.

----:Kiállitási naptár.
Művészet, 1977. március - 48.oldal.

Bortnyik Sándor

1976 január 3-án életének 84. évében Bortnyik Sándor festő és grafikus művész Kossuth díjas, a Magyar Népköztársaság kiváló művésze elhunyt.

———:———

Művészet, 1974. február — 48. oldal

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1977 JAN 17

Budapester Rundschau

Sándor Bortnyik

3/1977

1021



Sándor Bortnyik: Lenin, 1918, Linolschnitt

Bonn, 1977

VORSICHTIGER

AUCH IN BONN wurden Erklärungen zum neuen Jahr abgegeben. Die Regierung prophezeite von Amts wegen ein gutes, die Opposition ein schlechtes Jahr. Die Wirklichkeit liegt offensichtlich in der Mitte. Kanzler Schmidt spricht von vorsichtigem Optimusmus. Die erste Hälfte dieses Ausdrucks ist deshalb berechtigt, weil die Krise noch nicht überwunden wurde. Auch die zweite Hälfte stimmt, da die BRD zu den wenigen Ländern der westlichen Welt gehört, die ihre wirtschaftliche Stabilität wahren konnten. Sie verheimlichen nicht (das können sie auch gar nicht), daß es innere Probleme gibt und daß das größere unter ihnen die schon als chronisch zu bezeichnende Arbeitslosigkeit ist. Mit der Regierung und der Arbeitsgebern schlossen und in dessen Rahmen verhältnismäßig niedrige Lohnerhöhungen angenommen worden sind.

TROTZ DER SORGEN schaut die BRD nur auf einen einzigen Nachbarn neidvoll, und zwar auf die Schweiz, wo letztes Jahr überhaupt keine Preise erhöht wurden, die Inflationsrate also gleich Null ist. Die anderen westlichen Länder hegen ähnliche Gefühle der BRD gegenüber. Der allgemeinen Ansicht nach hängt die Zukunft der westlichen Wirtschaft von drei Staaten ab: Von den USA, Japan und

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1976 NOV 23

MAGYAR NEMZET

Bortnyik Sándor

— A Nemzeti Galéria 1977 februárjában gyűjteményes kiállítást rendez Bortnyik Sándor műveiből. A múzeum kéri, hogy mindazok, akiknek a birtokában Bortnyik-festmény vagy grafika van, levélben vagy telefonon 9—16 óra között a 160—100/399-es számon Borbély Lászlónál jelentsék be.

il gyorsan ta. 41-126, kedd.

kát garanciával valla-lok. (Burkolót felve

1021

BORTNYIK-SÁNDOR

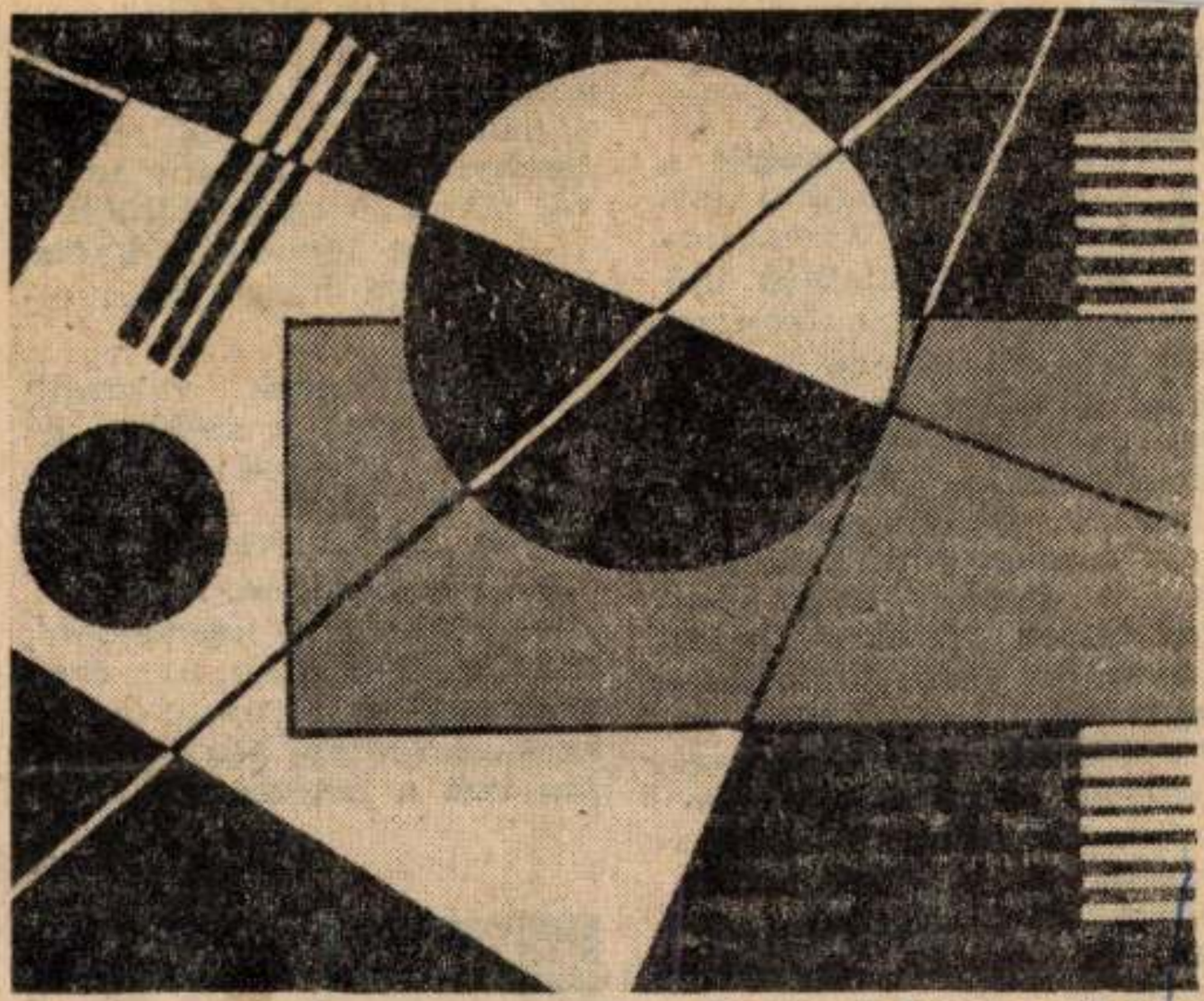

Stíluskompozíció. **Bortnyik Sándor alkotása**

...szel iskolába megy a legbarna szemű orgon... kislány.

3. Az Ügyfél elvon... folyosón várakozó... berek előtt. Feket... hája alól a pillanatho... erotika sugárzott; a fes... mellek fölött pihenő ... medál diszkréten se... hogy ha a hölgy mási... hában van, az ő fun... is más. A tapintatosan... hunyt szemek alatti ké... tok — festés? ütés... szinkronban voltak a ... színével. A lassú m... ban is feszülő csípő t... ünnepi ruha szorítás... megfelelő szoba előtt ... sodperc töredékére ill... megállt, majd bek... Hellyel kínálták, le... után következett a rutin párbeszéd:

— Az elhunyt rokona volt magának?

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
SOMOGYI NÉPLAP
SOMOGYI NÉPLAP

Bortnyik Sándor Kossuth-díjas festő- és grafikusművész

1977. I. 12. 18.3o D.

Esti Magazin.

Magyar pártküldöttség utazott az NDK-ba a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának meghivására. A delegációt Aczél György, a párt politikai bizottságának tagja vezeti.

- A görög demokratikus centrumunió hazánkban tartózkodó küldöttségét, ma fogadta Apró Antal a párt politikai bizottságának tagja, az országgyülés elnöke. A Geogez Nagrosz elnök vezette delegáció ugyancsak ma tett látogatás Győri Imrénél a központi bizottság titkáránál, és eszmecserét folytatott a nemzetközi élet kérdéseiről.

- Eltemették Bortnyik Sándor Kossuth-dijas festő-, és grafikus művészt, a Magyar Népköztársaság kiváló művészét. Ravatalánál a Magyar Képzőművészetk Szövetsége, és a Barátok nevében Pogány Gábor, a Nemzeti Galéria főigazgatója emlékezett az elhunytra. A VI. kerületi pártbizottság nevében Somogyi János festőművész, a képzőművészek pártszervezetének titkára mondott bucsuztatót.

Bortnyik Sándor

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 133-068, 337-748, 340-726

MAGYAR NEMZET

1970 DEC 31

Bortnyik Sándor kiállítása

Kölnben

1021

Szép kiállítási katalógus érkezett: a kölni *Osteuropäische Avantgarde* kiállításon, főleg orosz művészek között, három magyar: *Bortnyik* Sándor, *Kádár* Béla és *Kassák* Lajos is szerepel, úgyszintén *Moholy-Nagy* László, akit születése hozzánk fűz. A legteljesebb, a legkerekebb kollekció Bortnyik Sándortól való. Ez nem csupán azt jelenti, hogy egy — az adott történelmi viszonyok között aránylag — végigvezetett művészi-világnézeti egységet látunk.

Bortnyik befejezett és a témából, a látványból eredeztetett konstrukciói végtelen komolyságukkal tűnnek ki a szépen rendezett anyagból. (A rendezés milyenségét szép felvételek mutatják.) Mennyiségileg *Malevits* közelíti meg, de hangsúlyozni szükséges, hogy kis, tíz-húsz centiméteres ceruzavázlatokon ismétli és variálja motívumát — a kereszt és négyszög különböző elhelyezésben — s bizony minősége az ötlet szintjén marad. A három nagy nő: *Delaunay-Terk* Sonja, *Gontsarova* Natalia és *Exter* Alexandra itt látható munkáik tanúsága szerint nem sok újat hoztak a huszadik századi művészetnek. *Kandinsky* kompozícióiban csupa szúrós, éles elem hatja át egymást. *Lissitzky*, *Tatlin* és a többiek, mind újat akartak és éppen közösségi művészetet, de nem számoltak a közösséget alkotó emberhez vezető fokozatokkal s így nem tudtak a tömeggel kontaktust teremteni.

Bortnyik tudta, vagy érezte, hogy a visszhangtalan művészet halálra ítélt s hogy a művésznek hírt kell adnia világáról. Kiállított képei a *Tájkép vasúttal* (1917), *Építőmunkás* (1919), *Nap a házak között* (1920), *Menetelők* (1921) és a *Kávéházban* (1921) teljesen félreérthetetlen tartalom hordozója, sőt a *Képarchitektúra „31"* már előremutat és a *Vörös mozdony* elemeivel rokon. Vannak itt teljesen geometrikus absztrakcióban komponált képei, de valahogy ezek is „célirányos" képek; a tér, vagy a sík metszeteiből épített, konstruált művek a későbbi festői és grafikai munkásságában pompás proporciós tanulságokként szolgálnak. *„Őskoromra emlékezve"*, írta a katalógusra, ajánlásában Bortnyik Sándor, ami nem több s nem kevesebb, mint hogy *mindenkor haladva a korral, egy korai állomásának tekinti konstruktivista szakaszát*, ami azonban szerves része az életműnek.

Oelmacher Anna

megjavította a
kenységét és jö
s az 1970-es éve
mítások szerint
ipar jobb eredm
mint az elmúlt
bármikor.

Vegyi
energiastr

Dr. *Lévárdi* F
pari miniszter:

— Az új mechanizmus kedvező hatásai iparágunkban is egyre inkább érződnek, vállalataink egész sor intézkedést tettek *a munka hatékonyságának és a minőségnek a javítására.* A nehézipar eredményei általában megfelelnek a tervörvényben előírt céloknak. A számítottnál gyorsabban alakul át az ország *energiastruktúrája, s a vegyipari termelés* is az előirányzottnál nagyobb mértékben bővült az elmúlt öt évben.

— Az energiastruktúra változása nyomán csökkent ugyan a széntermelési előirányzat (32 millióról 28 millió tonnára), megszüntettük a gazdaságtalan bányákat, a biztonságos és gazdaságos széntermelés azonban a jövőben is népgazdasági fontosságú tényező lesz. Jelentős eredményeket ért el *a kőolajipar,* amely az idén a többi között 3,6 milliárd köbméter földgázt termelt. A fejlesztési eredmények közé tartoznak a szőnyi és a százhalombattai berendezések, amelyek évente egymillió, illetve hárommillió tonna nyersolajat tudnak feldolgozni.

— Különösen nagyok *a jogos igények* dinamikusan fejlődő

csonos érdekeken alapuló partneri jó viszony. Egyebek között felvetődött, hogy a többlettermelésből, vagy éppen az időszaki hiányból adódó veszteségek sok esetben *csak a termelőket terhelik.* A vállalatok esetenként még azokat a pénzügyi következményeket is át akarják hárítani a termelőkre, amelyeket egyébként közösen

Telt ház szilveszterre

Tizenötezer k
Budap

Budapest idegenforgalmi vonzóerejét, népszerűségét és nemzetközi rangját bizonyítja, hogy *az idei szilvesztert több külföldi vendég ünnepli Budapesten, mint bármikor ezelőtt.* A héten egymást követték a külföldről érkező csoportok, egyéni utasok és fővárosunk minden helye, amely alkalmas vendégek fogadására, *már foglalt.*

Baranyai Ferenc, a Fővárosi Idegenforgalmi Igazgatóság vezetője a Magyar Nemzet munkatársának elmondotta:

Budapesten a szerda dél-

BORTNYIK SÁNDOR

Emberek a villamoson. Olajtempera.

Művészeti Hotek Pécs

1941

leleteit gazdag bőségben ontja a pécsi föld az egymást felváltó kultúrák maradványaként.

Pécs mint őskori település vagy mint ókori város érdekes ; mint középkori város különös s mint mai polgárváros is eltér néhány szempontban a többi magyar várostól. Történelmét korántsem hadiesemények, politikai változások keresztmetszetén, hanem a sorsán és természeti adottságai révén kialakult szellemi élete után ítélhetjük meg, amit ismertetésre éppen a pécsi Művészi Hét keretében vélünk alkalmasnak.

Valahonnan idézek amaz állítással, hogy a történelem igazi nagy megrázkódásait az ellentétes kultúrák találkozása idézi elő. Talán nem is okvetlenül nagy véráldozatok révén, hanem külsőleg, zajtalanul, népek lelkének dinamikus hullámzásaként. Ezt a tételt leegyszerűsített példában igazolja Pécs történelme, amelyben aránytalanul kevés tényleges háborút találunk a nagyobbmérvű és látható nyomokat visszahagyó szellemi mozgalmak mellett, éppen azért, mert a város kétezeréves ellentétes kultúrák keresztútjának középpontjában állott.

Bortnyik Sándor,1893-,grafikus,festő

1917-18-ban elszakadás a reális képfelfogástól,később a formák összefogása.Weimarban kapcsolatba került a konstruktivizmussal.Csak a hirdetett árút kell ábrázolni,egyszerü betükkel.Ezek alapján tért haza és készitette plakátait. 40.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátmüvészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz.Évkönyve.II.1960.Bpest. 1961.Franklin Nyomda.Bp.

Bortnyik Sándor1893-,grafikus

Az 1931-ben a BNV-re készitett plakátján Európa ~~xxxxx~~ hehér ,kekete tengerben.Piros nyil mutat Budapestre, Itt akompzicionális elemek nem feleslegesek,csak a szöveg illeszkedik kissé lazán a kompozicióba. 48.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátmüvészet a két világháború között. 18.o.

~~xxxxxxxxx~~ Legújabbkori Történeti Múz.Évkönyve.II.1960. Bpest.1961.Franklin Nyomda.Bp.

Bortnyik Sándor

Pór Bertalan és Bortnyik Sándor emlékezését az 1919 május elsejei dekorációra /Nagyvilág, 1969. II./ jegyzetben említi

Rónay György: Intézkedések és tervek a művésznevelés megreformálására 1918-ban és 1919-ben. Művtört.Ért. 197o. 2.sz. 141-147. l.

146. l.

Bortnyik Sándor, festő és grafikus; sz. 1893 jul.3. Marosvásárhelyen. Iskoláit ugyanott végezte, majd feljött Pestre és itt Kernstok Károlynál, később Rippl-Rónai Józsefnél tanult. 1917. szerepelt először a nyilvánosság előtt, a Nemzeti Szalon tárlatán. 1919 után ~~emigrációba kényszerült~~ politikai okokból emigrációba kényszerült. Előbb Bécsbe ment, majd Weimarban és Berlinben dolgozott. 1925. hazajött és itthon elsősorban reklám-grafikával foglalkozott. 1928. magán festőiskolát nyitott, ahol természetesen reklám-grafikát is tanított. Ez az iskolája 1938-ig állott fenn. A felszabadulás után ujra nagy lendülettel kezdett dolgozni. 1948. kinevezték

Lugonas

az Iparművészeti Főiskola tanárává és itt főtanszék-vezető volt egészen 1949 szeptemberéig, amikor a Képzőművészeti Főiskola főigazgatói tisztébe került, amely tisztséget máig is betölti. /1952/. 1948. a M.Népköztársaság érdemérmének aranyfokozatával tüntették ki, a közlekedési kiállitás számára készitett hatalmas panneaujának x jutalmául.

621 szám.

19

Műemlékek orszá

Kreskay Antal plébános meg-
küldi hivatalos használatra a
lébenyi templom hat fényképi
felvételét.

(A hat fénykép másodelnök
Urnál van.)

Bortnyik Sándor

grafikus

Nemzetközi Plakátkiállitás - Ginzában Japánban - a tokioi Hoesi-Egyetem iparmüvészeti szakosztálya rendezésében - plakátjával vesz részt.

Nemzeti Ujság
1935.I.27.

Bortnyik Sándor M.D.K.

Résztvett a CIRPAC bemutatkozó kiállitásán, amelyet rendőrség betiltott.

Major Máté: Egy épitész szubjektiv emlék megjegyzései Magyar Épitőművészet 1963/4. 57.1.

Bortnyik Sándor

A MNG ez év márciusában a 76 éves művész alkotásait mutatta be azzal a gondolattal, hogy ez az életmű egy részével az 1919-re való emlékezést is méltóképpen szolgálja.

Miklós Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 29.l.

Bortnyik Sándor

Munkácsy-dijas festőművészt, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művészét, a Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze-cimmel tüntették ki.

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. ápr. 4.
XIV. évf. 14. sz. 2. lap

Bertnyik Sándor, Berény Róbert, grafikusok

Derüs, szines világot tükröz "Balaton" plakátjuk. Kék ég, z
zöld viz között fehér vitorlás. Zöld füves part, sárga
napraforgó, barna keritès, zöld zsalugáter zárja le szi-
lárdan a kompziciót. 52.o.

KissSándor: Magyar plakátmüvészet a két világháború
között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Bpest.
1961. Franklin Nyomda. Bp.

Bortnyik Sándor

Szerepel az Iparmüv.Társ.kiáll.-án.

Ujság, 934.V.18.

Bortnyik Sándor

Alkotása az Iparmüv.Muzeum kiállitásának grafikai anyagában szerepel.

M.934.V.19.

Bortnyik Sándor

Plakátjaival szerepelt a Reklámművészek Társaságának első kiállitásán az Iparművészeti Muzeumban.

P.H.930.IV.13.

Bortnyik Sándor

1924-ben Weimarból került Kassára. Weimarban mozgalmas életet élt BAUHAUS néven.

Ladislav Saučin: Výtvarné umenie na východnom Slovensku 1918–1938. Košice 1964. 26.

Bortnyik Sándor, Berény Róbert, grafikusok

A festőiség tünik fel "3 Kurwochen in Budapest"/1931/ c. plakátjukon. Középen egy kék vizbedobott mankó puha hullámokat csap, háttérben a parlament sziluettje. Különböző szinü szavak. 52.o.

iss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború zött. 18.o.

egújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Bpest. 61. Franklin Nyomda. Bp.

Bortnyik Sándor, 1893-, grafikus

Füstszürős Kaffa cigarettahüvely"c. plakátjan a ferde hüvelyt merőlegesen metszi a felirat./1931/. Az felület felbontott, sötét és a világos ellentéte. Fellazulást mutat, több elem szerepel, mint előbb, zsúfoltabb lesz. 48.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

A Legújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Bpest. 1961. Franklin Nyomda. Bp.

Bortnyik Sándor

két képe (Aktitátor, 1922; Munkásfej, 1923) Bényi Sándor néven jelent meg Kamjátt "Egység" c. folyóiratában.

Borbély László: Bortnyik Sándor korai művészete. /Művtört.Ért., 1969. 1. sz., p. 46-73./ p. 68, 72.

Bortnyik Sándor.

festőművész

A Fő. Tanács festérzeti pályázatára meglú-vást kapott „Békekölcsön-jegyzés az üzemben" témakör vázlatának elkérzítésére.

Magyar Nemzet, 1952. ápr. 23.

MDK

Bortnyik Sándor

"Korszerüsitett klasszikusok", paródiasorozat

Képzőművészetünk a felszabadulás után. MNG 1960.

9 l.

Bartnyik Sándor festő M.D.K.

Édesanyja születésekor meghalt.

Anyai nagyapja nevelete Marosvásárhelyen, aki 48 as honvédőrmester volt. , 83 éves korában öngyilkos lett a 19-es proletárdiktatúra bukása után utlevél nélkül Bécsbe ment. Kassák köréhez tartozott.

Szakitott Kassákkal , Weimarba ment.

1925-ben jött haza.

magyar Nemzet 1963. szeptember 22. 5.l. · /.

Bortnyik Sándor, Berény Róbert, grafikusok.

A szinek variálása, a kötetlen előadásmód még fokozottabb "Modiano, mint a tavaszi virágszirom" c. plakátjukon. /1933/. Virágzó fáról peregnek a rózsaszinü szirmok és lent cigarettapapirokká válnak. Az üde szinek a papir finomságát szimbolizálják. 53.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátmüvészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz. Evkönyve. II. 1960. Bpest. 1961. Franklin Nyomda. Bp.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
grafikus

Linoleummetszetei mell. ett
naturalisztikus plakátt er-
vehet is készített.

Ék Sándor: Proletár Képzőművészeti Tanműhely
Művészet, 1968. november - 34 lap.

M.D.K.

Bortnyik Sándor

festő

Műhely" nevű magániskolájában az "alkalmazott grafek ~~az~~ és a figurális rajz oktatásis helyet hap. Részt vett a Könyv és Reklámművészek Társaságának alapításában, majd a Társaság bemutatkozó kiállításának megrendezésében

Kiss Sándor: Bortnyik Sándor plakátművészete Művészet, 1963. december – 7 hap.

Bortnyik Sándor

festő

M.D.V.

Bering Róberttel közös plakátja a „Telen is Nikotex" 1935-ben készült plakát. A felszabadulás után „Építsük fel a vasutat" című művel felcsinek Bortnyik.

Kiss Sándor: Bortnyik Sándor plakátművészete. Művészet, 1963. december – 7 lap.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
festő

Az Aktual c. folyóirat első
számának címlapja (repro)

A borító hátlapján
Művészet, 1963. december.

Bortnyik Sándor (Alexander [illegible]

Schiller Gézával és Foltyn Ferenccel

kapcsolatban említi:

Senčin Ladislav: Výtvarné umenie na východnom Slovensku 1918–1938. Košice 1964. 26.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

Sorra kerül a TV műsorában.

– : Ecsettel a város pezemén 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. márc. 9.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

Németh Lajos könyvéről szólva foglalkozik vele a cikk.

Mikós Pál: A modern magyar képzőművészetről
20-25.

KRITIKA, BP. 1969. március VII/3.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

1.) Rembrandt: Bevonulás az Alapba

2.) Lenin-fej

3.) Koncert

c.

— : Bortnyik Sándor

Műmelléklet: 4. v.

KRITIKA, Bp. 1969. június

VII/6

Bortenyik Sándor

neve emlitve

Képzőművészet

Vigília 1969, jánuár
60. old.

Bortnyik Sándor 12

az 50-es évektben festette meg „Konzervitett Ulanzikusok" c. parádia-pastiche-sorozatát.

Képzőművészet Vigilia 1969 május 347. old.

Bortnyik Sándor 11

„Pilisborosjenő hárak" (1947)

c. lépe emlékve

Képzőművészet

Vigília 1969 május
347. old.

10

Bortnyik Sándor

Rabinovszky Máriusz és Hevesy Iván társaságában 1943-ban művészettörténeti albumot jelentetett meg: „Kétszer év festészete" címmel.

Képzőművészet

Vigilia 1969 május
347. old.

Bortnyik Sándor 9

Magániskolájanak, a „Műhelynek" volt növendéke a 20-as évek végén Vásárhelyi Gyöző is

Képzőművészet

Vigilia 1969 május
347. old.

Bortnyik Sándor 7

A 30-as évek közepén kezd
újra festeni, főleg munkás és parasztalakokat.

Képzőművészet

Vigília 1969 május
347. old.

Bortnyik Sándor 6

1925-ben hazatér az emigrációból és itthon plakátokat és könyvcímlapokat tervez

Képzőművészet Vigilia 1969 május 347. old.

BORTNYIK Sándor

Kompozíció 280.000 Ft.

Vár Galéria
M. Nemzet, 1991. dec. 9. 8.p.

kedik el. Csipketeritővel diszi
lesztett üveglapját olyan szögb
benne a zsinagóga csodaszép kup
tal lábánál négybetűs héber fel
közkeletű rövidítése: "Mindeddig
az Ur" /Sámuel könyve I. 7:12/.
amikor hajdan a filiszteusoktól
frigyládát. S így szóltak a szeg
amikor ünnepélyesen itt helyezté
vét. A kő mögött a templom tervr
ének dokumentumait és a korabel
nyát őrizték. 1944-ben a nyilasol
törték azt, s az iratok megsemmi

BORTNYIK Sándor grafika

HAULISCH Lenke: Az 1980-85 közötti uj szerzemények kiállítása Kiscellben. = TBM XXIV. Bp., 1991 236.p.

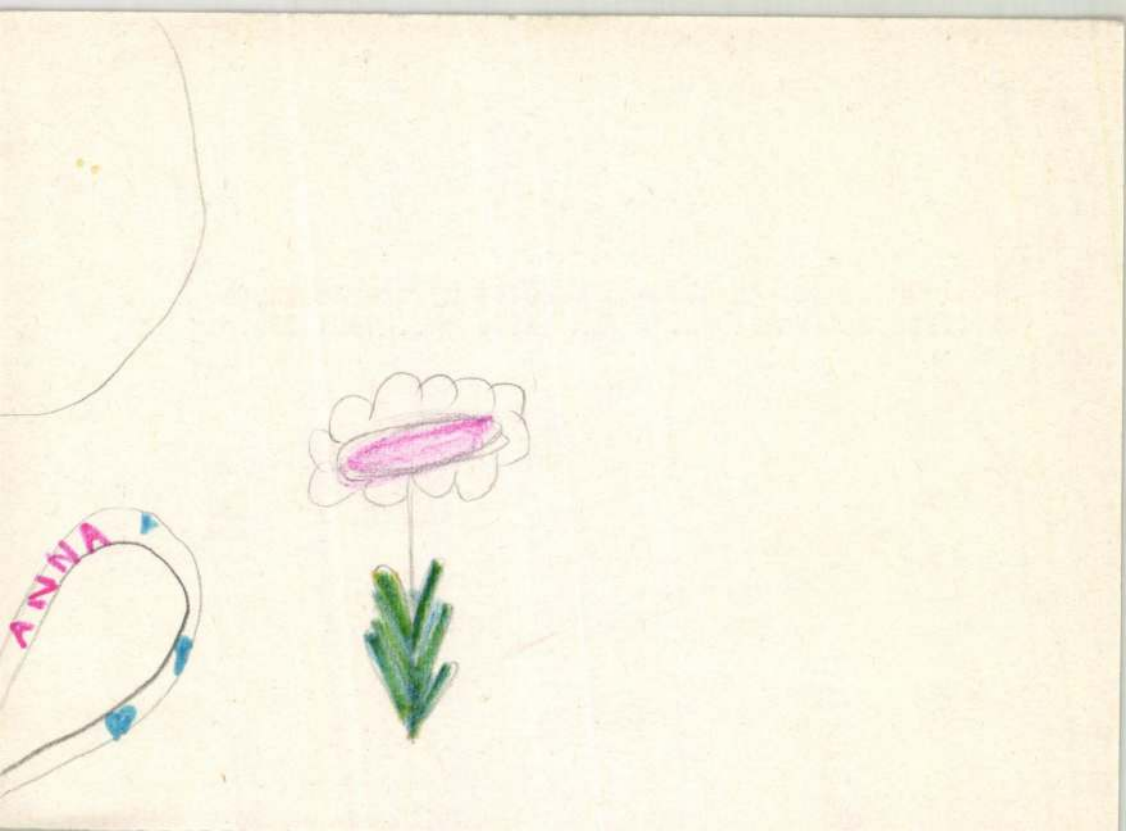
ANNA

BORTNYIK SÁNDOR

BOTÁR, Olivér: Constructed reliefs in the art of the Hungarian avant-garde: Kassák, Bortnyik, Uitt and Moholy-Nagy 1921-1926. = The Structurist Nr. 25/26. 1985/1986 87 - 98.p.

A cikk másolata ld. MOHOLY-NAGY László-nál

BORTNYIK SÁNDOR

A könyv- és reklámművészeti kiállításról

A magyar Könyv- és Reklámművészek Társasága április 12-től 27-ig bemutatkozó kiállítást rendezett az Iparművészeti Múzeumban. A bemutatkozás kitűnően sikerült, volt sajtósiker, közönségsiker, talán még anyagi siker is volt. Az egyesületet megismerték, miután tagjait egyenként már régen jól ismerte a közönség. Az utcák demokratikus hirdetőoszlopairól és reklámtábláiról vagy az arisztokratikus könyvespolcok kincseiből ismerték már munkájukat. Mégis eseménye volt ez a kiállítás az új magyar plakátművészetnek és öregebb testvérének, a könyvművészetnek.

Azt jelentette ez a kiállítás, hogy egy új művészet, amely az utcán nőtt nagyra, meghódította a kiállítótermet, azt jelentette, hogy amikor a festmények lekerülnek az új enteriőrök falairól, amikor a festőművészet halálát hirdetik, akkor az új művészet vonul be a házak falairól a múzeumba. Néhány lelkes fiatal művész munkája teremtette meg ezt a kiállítást, ugyanazoké, akik öt-hat éves munkával megteremtették az új korszerű magyar reklámművészetet. Nemcsak a kiállítás tartalmát adták ezek a művészek, hanem a rendezés minden aprólékos munkáját is. Egyetlen fillér költség nélkül maguk rendezték az egész kiállítást. Azért költség nélkül, mert nem volt egyetlen fillérjük sem, amit rákölthettek volna. A könyv- és reklámművészeti kiállítás a magyar iparművészet legeurópaibb eredményeiről adott számot. (Néhány héttel később megnyílt Monzában egy magyar iparművészeti kiállítás, erre állítólag 30 000 pengőt költött a magyar állam. A monzai kiállítás anyagának értékét nem ismerjük. A magyar közvéleményt ezekről a külföldi kiállításokról nem szokás tájékoztatni, sem előzőleg, sem utólag. E sorok írója csak két fényképet látott a monzai kiállításról, azokból is csak azt lehetett megállapítani, hogy a magyar kiállítási szobák falai Parisettel vannak bevonva és ez a Parisett nagyszerűen érvényesül. Legalábbis a fényképeken.)

No, de nem erről van szó, csak arról, hogy a könyv- és reklámművészeknek nem volt 30 000 pengőjük. Mégis olyan kiállítást produkáltak, amilyent még aligha láttak Magyarországon. A fiatal, modern magyar reklámművészet megteremtői beszámoltak pár esztendős úttörő munkájuk eredményéről és csatlakoztak hozzájuk, majdnem teljes számban, a magyar könyvművészet európai kultúrát reprezentáló mesterei. Huszonhét könyv- és reklámművész és vagy ötven fiatal növendék (a művészek magániskoláinak növendékei) állított ki ezen a kiállításon. A plakátkollekció középpontjában *Bortnyik* Sándor és *Berény* Róbert munkái állottak. Akik figyelik az új magyar plakátstílus fejlődését és kialakulását, azokat is meglepte az az anyag, amit ez a két művész a kiállításon felsorakoztatott. Rokon és mégis külön utakon jár ez a két művész. Bortnyik a legtisztább tárgyilagosság alapján áll, éles logikával állapítja meg a legfontosabbat, a legjellemzőbbet, amit a plakátnak hirdetnie kell, és ezt szinte matematikai precizitással stilizálja szuggesztív erejűvé. Csak színeibe viszi mély festőiségének ösztönös érzéseit.

Mikszáth Ferenc: Művészet, társadalom
Bp. Corvina 1977.

Berény Róbert sokszor indul ki egy-egy játékos ötletből, amit a téma v[illegible]y a grafikai megoldás ad, és erre alapítja a plakát hatását. Természetesen ő is átviszi erre a területre is festőtehetségének minden erejét.

Bortnyik a plakátokon kívül a reklámművészet minden ágában dolgozik, bemutatott a kiállításon egy sorozat pompás könyvcímlapot, könyvillusztrációt is. Bármennyire különbözik a két terület, a reklámművészet és a könyvművészet, nem lehet különválasztani a beszámolóban, mert a kiállítóművészek túlnyomó része mind a két területen dolgozik.

Kner Albert plakátjain kívül fotomontázsokat, könyvillusztrációkat és csomagolásokat is bemutatott. Valamennyi előkelő terméke annak a nyugati kultúrának, amely a Kner-dinasztia munkáját jellemzi. *Kner* Imre és *Kozma* Lajos a gyomai nyomda tipográfiai munkáit, tipográfiai díszeit sorakoztatta fel a vitrinekben. Kozma nagyszerű portálterveiből is bemutatott egy sorozatot, s így még a reklámépítészet is szerepelt. Kner Erzsébet pompás sorozatát mutatta be művészi könyvkötéseinek. Anyag, technika, ízlés pompás harmóniája teszi igazán európai értékűvé ennek az iparművészeti műhelynek produktumait.

A fotoplakát és fotoreklám új műfaja is ezen a kiállításon került először a közönség elé. *Pécsi* József reklámfelvételei technikailag már a tökéletesség legmagasabb fokán állnak, viszont ő volt az egyetlen, aki ezen az úton: tökéletes fényképezési technikával érte el eredményeit. Mert fotomontázst sokan állítottak ki, de ezeknél a fotomontázsoknál, azt hiszem, még vannak tisztázásra váró kérdések, és pedig úgy művészi, mint gyakorlati szempontokból.

A fotomontázs művelői nálunk ugyanis a következő eljárást követik. Elővesznek több vagy kevesebb fényképet, illusztrált folyóiratot, és az előttük levő anyagból, több vagy kevesebb ötletességgel, szellemességgel, reklám vagy „propaganda" célra fotomontázsokat állítanak össze. Nyilvánvaló, hogy itt az eredmény a legkülönbözőbb esetlegességektől függ, elsősorban attól, hogy milyen és mennyi kész fénykép áll a montírozó rendelkezésére. Véletlenek adódnak, amik néha igen hatásosak lehetnek, de csak a legritkább esetben tudatos művészi munka eredményei.

Ez az egyik hibája nem a fotomontázsnak, hanem e művészet magyar művelőinek. A másik baj teljesen gyakorlati, de éppen rájuk nézve súlyos következményekkel járhat. Idegen fényképeket, illusztrált lapokból való kivágásokat ugyanis egyszerűen nem szabad ilyen fotomontázsokhoz engedély nélkül felhasználni. Ezek a képek az őket készítő fényképészek szellemi tulajdonai, ezeket más sem egészében, sem részleteiben fel nem használhatja. A fotomontírozók igen kellemetlen kártérítési, szerzői jogsértési pöröket kaphatnak.

A két probléma magától adja a megfelelő megoldást. A fotomontázst úgy kell csinálni, hogy ahhoz maga a művész készítse el a szükséges, a célnak megfelelő fényképfelvételeket. Először legyen meg a fotomontázs terve, koncepciója, és azután készítse el a fölvételt, amelyre szükség van. Így nem lesz kiszolgáltatva esetlegességeknek, véletleneknek és kártérítési pereknek sem.

Vannak, akik már így dolgoznak, például Bortnyik, Molnár Farkas, Moholy Nagy László, de például akármilyen ötletesek és hatásosak is Kassák fotomontázsai, magukban hordják még a fenti hibákat.

Arra, sajnos, nincs hely, hogy minden kiállítóval érdeme szerint részletesen foglalkozzunk. Nem is lehet feladatunk ez. Pécsi fotói tökéletesebben számolnak be a legjobb munkákról. A különböző reklámgrafikák, könyvillusztrációk, szignettek, címlapok, rajzok, plakátok, fametszetek, rézmetszetek, csomagolások, ex librisek, kőrajzok, propagandanyomtatványok, karikatúrák, újságrajzok, bélyegek, reklámnyomtatványok olyan tömege szerepel a kiállításon (amelynek talán a zsúfoltság az egyetlen hibája), hogy szóban nem tehetünk mást, mint hogy felsoroljuk a kiállítók nevét: *Conrád* Gyula, *Csabai Ékes* Lajos, *Divéky* József, *Fáy* Dezső, *Fiora* Margit, *Gáspár* Antal, *Gedő* Lipót, *Gróf* József, *Jeges* Ernő, *Jaschik* Álmos, *Kaesz* Gyula, *Kolozsváry* Sándor, *Kreiszl* Béla, *Molnár C.* Pál, *Reiter* László, *Végh* Gusztáv.

De talán mindennél nagyobb öröm volt ezen a kiállításon látni, hogy milyen lelkes, tehetséges gárdát nevelnek maguk köré az úttörő művészek. Külön csoportokban mutatkoztak be a tanítványok. Bámulatos eredményt mutat az alig egy éve dolgozó Bortnyik-iskola, pompás plakátok, ügyesen rendezett, miniatűr utcában felállított kis reklámoszlopok sorakoznak az iskola anyagában. A legjobb plakátok készítői: *Vásárhelyi* Győző, *Kandó* Gyula, *Nemes* György, *Pollacsek* Gabi, *Kálmán* Klára, *Radó* György, *Spinner* Klári, *Dobó* Jenő.

Kaesz Gyula növendékei közül K. Lukács Kató kitűnő folyóiratcímlapot, Weisz Pál és Weisz Antal nagyon ötletes reklámpavilonokat állított ki. (A Nemzetközi Vásár egészen másképp festett volna, ha néhány ilyen pavilont megvalósítanak a kiállítók.) Nemes Eric és Kozma Zsuzsa szerepelt még ebben a csoportban. Berény tanítványa Lányi József, Kassáké Lengyel Lajos, Kner Alberté Kepes, utóbbiaknak fotomontázsaikat kell kiemelni a fiatalok munkái közül. Nagyszerű eredményeket mutattak a Pécsi tanítványok, Pintér Zsuzsa, Besnyő Éva, Budai Panni. Jaschik tanítványai közül kiemelkednek Csillag Vera munkái, ő tudta legjobban függetleníteni magát Jaschik sajátos művészetének sokszor túlságosan erős hatásától.

Vajon az iparművészeti iskola növendékei és tanárai látták-e ezt a kiállítást?

Ennél azonban talán fontosabb, hogy a kiállítást látták, jól megnézték a „rendelők", ott voltak a gyárosok, kereskedők, akik láthatták, hogy művészeink teljes felkészültséggel, korszerű tudással állnak rendelkezésére a magyar iparnak és kereskedelemnek. Semmi akadálya, hogy véglegesen eltűnjenek a rossz, hatástalan plakátok, az ízléstelen, eredménytelen reklámnyomtatványok.

Magyar Grafika, 1930.

Márffy Ödön kiállítása a Tamás Galériában

A cirkuszsorozat

Az Akadémia utcai modern galériában ma este megnyíló Márffy-kiállítás középpontjában rendkívül érdekes képsorozat áll. Közös témájuk: a cirkusz, foglalja egységbe ezeket a képeket, amelyeken a cirkusz jól ismert figurái és motívumai jelennek meg olajban és akvarellben: lovasmutatvány, műlovar, bohócok, magasiskola, légtornászok, galopp, műlovarnő, ugratás – és így tovább a képek címei.

Izgatóan festői, kiválóan modern festőnek való ez az örök téma, és ha valaki olyan mély művészi izgalommal nyúl hozzá, mint Márffy Ödön, nem maradhat el a nagyszerű eredmény. Márffy nem szimbolista festő s nem is a cirkusz kétségtelenül mély szimbólumai keltették fel érdeklődését, hanem a cirkusz festői megnyilvánulásai, a vonalak, formák, színek és fények vibráló nyugtalansága, szemnek szinte megfoghatatlan villanások, kavargó mozdulatok, amelyeknek nem megörökítéséhez, hanem éreztetéséhez rendkívüli bravúr kell.

De mégsem ez a bravúr a legnagyobb érték ezekben a képekben, hanem Márffy művészetének ereje ott mutatkozik meg igazán, hogy erre a festői síkra, a vonalak, formák, színek és fények síkjára tudta tiszta festői eszközeivel vetíteni a lényeget, a leggondtalanabb vidámság vágyát és mindnyájunk tragikus bohóckodásainak örök szimbólumát – a cirkuszt.

Ez a képsorozat emlékezetes marad. De Márffy skáláját nem meríti ki. A cirkuszképek mellett új tájképek, egy új Csinszka-portré, néhány csendélet – közöttük a kiállítás egyik legszebb képe, a 17-es számú szőlőcsendélet, nemes, halk harmóniába fogott és mégis ragyogóan világító zöld-sárga színeivel –, gyors ecsetű akvarellek és két briliáns tollrajz mutatják újra Márffy művészetének egyre dúsabb értékeit.

Egy festő és egy kerámikus

új munkáiból rendeztek kiállítást a Bank utcai szalonban.

A festő, *Bene* Géza, szimpatikus tehetségű résztvevője volt eddig a fiatalok csoportkiállításainak. A maga erejéből jut el új és új fejlődési fokokra. Témáiban még kissé francia hatásokat mutat, de előkelően ízléses színei, jó komponáló érzéke biztosítják a további önálló fejlődést és az önálló eredményeket.

A keramikus, *Radnay* Margit, akinek munkáját évek óta örömmel figyeljük, most kizárólag kis agyagszobrokat állított ki, finoman mintázott női figurákat és fejeket, amelyek már nemcsak a kulturált és jó technikájú keramikust, hanem a tehetséges szobrászt is megmutatják.

Magyarország, 1931. január 4.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

KÉPES ÚJSÁG

1971 AUG 21

1021

TELEVÍZIÓ

KEDD, AUGUSZTUS 24.
17.15: Marihuana
Magyarul beszélő NSZK rövidjátékfilm
17.40: Rólad van szó!
18.05: Nyitott boríték
19.00: Reklámműsor
19.10: Esti mese
19.30: Tv-híradó
20.00: Táncdalfesztivál 1971
kb. 21.00: Isten veled Velence
kb. 21.45: Táncdalfesztivál 1971
kb. 22.15: Tv-híradó 2. kiadás

KÍSÉRLETI (2.) MŰSOR
20.00: Táncdalfesztivál 1971 (színes)
kb. 21.00: Isten veled Velence (színes)
kb. 21.45: Táncdalfesztivál 1971 (színes)

SZERDA, AUGUSZTUS 25.
9.30: Salto mortale 8.
10.30: Útépítők
10.55: Rózsa Sándor I.
11.40: Nyitott boríték
17.23: Hírek
17.30: Telizsák
18.10: Műsorkalauz
18.30: Ólombetűs vallomások
19.05: Reklámműsor
19.15: Esti mese
19.30: Tv-híradó
20.00: Éljenek a Lajosok!
20.40: Földédesanyám
Jancsó Adrienne műsora
21.15: Magyarország—Szovjetunió férfi röplabdamérkőzés
22.15: Tv-híradó 2. kiadás

KÍSÉRLETI (2.) MŰSOR
18.00: Weber: A bűvös vadász
20.05: Tévé-operafilm (színes)

CSÜTÖRTÖK, AUGUSZTUS 26.
16.38: Életet az éveknek . . .
17.25: Hírek
17.30: Magyarország—Bulgária férfi kosárlabda-mérkőzés
19.00: Mitica és a boldogság
19.15: Esti mese
19.30: Tv-híradó
20.00: Salto mortale 9.
21.00: A Tv Galériája
21.40: Hollywood Palace
Gentry és Clark
22.10: Tv-híradó 2. kiadás

KÍSÉRLETI (2.) MŰSOR
20.30: Tv-híradó 1. kiadás
21.00: A hősök elfáradtak

PÉNTEK, AUGUSZTUS 27.
17.23: Hírek
17.30: Magyarország—Olaszország férfi kosárlabda-mérkőzés
19.00: Hogyan voltam detektív?
19.10: Reklámműsor
19.15: Esti mese
19.30: Tv-híradó
20.00: Nyitott könyv
Pausztovszkij: Fehér szivárvány
21.10: Benny Hill műsora
21.50: Látogatás Bortnyik Sándor festőművésznél
22.25: Tv-híradó 2. kiadás

SZOMBAT, AUGUSZTUS 28.
9.30: Salto mortale 9.
10.30: Ezt láttam Lengyelországban
10.55: Dalok az „Arany Orfeó"-ról
11.30: Életet az éveknek
14.45: Rózsa Sándor I.
15.30: Kajak-kenu VB
Női úszó EK
Férfi úszó EK
18.40: Hírek
18.45: Reklámműsor
18.55: Nansen nyomában
19.15: Cicavízió
19.30: Tv-híradó
20.00: Köztünk maradjon
20.05: Brandon Thomas: Charley nénje
kb. 22.05: Tv-híradó 2. kiadás
22.15: Vágy a szilfák alatt
Magyarul beszélő amerikai film

VASÁRNAP, AUGUSZTUS 29.
9.43: Tomi és kutyája 9.
10.00: Labdarúgó Pajtás Kupa
11.20: Türkménia. Szovjet kisfilm
11.30: Helyszíni közvetítés a Vadászati Világkiállításról
15.13: „Egészségünkért!"
15.25: Műsorainkat ajánljuk!
15.50: Kajak-kenu VB
Női úszó EK
Férfi úszó EK
18.10: Sebastien és a „Mary-Morgane" 8.
18.40: Esti mese
19.00: A „Hét"
20.00: Hírek
20.05: Sporthírek
20.15: Rózsa Sándor II.
21.10: Interfórum '71.
Fiatal művészek nemzetközi seregszemléje a fertődi kastélyban
Ilse Graubin zongoraművésznő hangversenye
21.35: Kedves verseim
21.50: Hírek — Sporthírek

KEDD:

A nagybőgő története

Anton Pavlovics Csehov (1860—1904), a nagy orosz író, a világirodalom egyik kiemelkedő drámaírója és novellistája adta ennek a tv-filmnek az „alapsztoriját". Elbeszélését, amely egy különös, álomszerű találkozás története, itt-ott szokatlan módon vitte filmre a csehszlovák rendező, Vido Hornak, de így is érdekes darabja a Klasszikusok tv-filmen sorozatnak. Főszereplők: Anfisza — Jarmila Kolenicová (Bus Kati), Andrej — Ladislav Uncik (Harsányi Gábor).

SZERDA:

Éljenek a Lajosok!



Lehoczky Zsuzsa, úgyis mint . . . Lajos-né...

Nem merő véletlen, hogy ez a műsor éppen Lajos napján kerül képernyőre — vidám névnapi köszöntőnek szánják a televíziósok. És ha végignézzük a férfiszereplők listáját, a sokféle emberben egy közöst látunk: Lajosok ők mindahányan. Básti, Balázsovits, Cs. Németh, Hernádi, Katona, Őze, Pándi, Puskás, Szücs, Tichy, Vass . . . Egyetlen férfi más csupán: Bárdy György — de a női szereplőknek már a Lajosokhoz van közük: Lehoczky Zsuzsát, Pécsi Ildikót, Zolnay Zsuzsát szintén nem véletlenül láthatjuk e jókedvű névnapi köszöntőben, amelyet egyébként — Kalmár András rendezett . . . Közreműködik még az Illés-együttes, a Rádió és Televízió világhíres gyermekkórusa, az Operettszínház zenekara, az Operaház táncosai.

Földédesanyám

A népballadákat talán legszebben Jancsó Adrienne tolmácsolja számunkra. Kitűnő előadóművésznőnktől ezekből hallunk most egy csokorravalót, hozzátéve még népi ráolvasásokat, vidám csujjogatókat is. Az Irodalmi Színpad népköltészeti műsorának egy részéből készült az összeállítás. Rendező: Bednai Nándor.

CSUTORTOK:

Salto mortale



Városnézőben . . .

A kilencedik rész az „Arany-városba", Prágába vezeti a nézőt és a sorozat szereplőit. Artistáink sok világhírű cirkuszművésszel találkoznak itt, és remekül érzik magukat a történelmi levegőjű, csudaszép városban, ahol élmény élményt követ. Mindaddig, míg az egyik állat csaknem végzetesen megbetegszik . . . Rendező: Michael Braun.

PÉNTEK:

Fehér szivárvány

A néhány éve elhunyt jelentős szovjet író, Konsztantyin Pausztovszkij gazdag életművét hat kötetben adja ki az Európa Könyvkiadó. Ebből a bőséges termésből, két évtized novelláiból mutat be hármat a Nyitott könyv-sorozat új adása. Az író, aki kezdeti egzotikus-romantikus színezetű műveitől a harmincas években átfordul a realizmus, a mindennapok felé, mindvégig megőrizte írásainak sajátos színét: a költészet és a próza kedves, megható egybefonódását. A három novella (Vadászebek csillagképe, Nocturne és Üvegszilánk) dramatizálva kerül elénk. Rendező: Horváth Jenő. Műsorvezető: Elbert János.

Látogatás Bortnyik Sándornál



Bortnyik Sándor egyik híres plakátja előtt dedikál
(MTI-fotó, Szebellédy Géza felv.)

Munkácsy-díjas, érdemes festő- és grafikusművészünk most 78 esztendős — 1917-től szerepel festményeivel és plakátjaival kiállításokon! Festményei és linómetszetei mellett a plakátművészetben is maradandót alkotott, vezető szerepe volt a modern magyar reklámgrafika kialakításában. Tanárként, a Képzőművészeti Főiskola igazgatójaként, megbecsült pedagógiai munkásság is áll mögötte. Zsigmondi Boris rendező mutatja be a nagyhatású művészt.

SZOMBAT:

Charley nénje

A zenés-dalos vígjáték, amelyet Brandon Thomas írt és Kerényi Imre dolgozott át, illetve rendezett — második éve szerepel nagy sikerrel a Városmajori Színpad nyári műsorán. A történet oxfordi diákok közé vezet, az angol életből villant fe kacagtató, könnyed képeket. Aldobolyi Nagy György muzsikájával és a csupa-derű magyar színészgárdával (Bodrogi Gyula, Páger Antal, Tolnay Klári, Kállai Ferenc, Almási Éva, Káldi Nóra, Szilvássy Annamária, Zenthe Ferenc, Ernyei Béla) kellemes nyári szórakozást ígér.



Topplebee ezredes Donna Lucia D'Alvadorez-zel és Ellával (Páger Antal, Tolnay Klári, Káldi Nóra)
(MTI-fotó, Keleti Éva felv.)

VASÁRNAP:

Vágy a szilfák alatt

Ezt a 13 esztendeje készült amerikai filmet, amelyet most éjszakai előadásban láthatunk, a nagy amerikai író: Eugene O'Neill (1888—1953) drámájából rendezte Delbert Mann. Az 1924-ben írt dráma egy családon belül ábrázolja azt a véres tragédiával végződő harcot, amely a XIX. század amerikai társadalmának felbomlásához vezetett: a felnövő új generáció széttöri a patriarchális életformákat, de ezzel együtt eluralkodik a pénz gátlástalan hajszája az emberi erkölcsök rovására. Főszereplők: Sophia Loren (Medgyesi Mária), Anthony Perkins (Sztankay István), Burl Ives (Sinkovits Imre).

Kedves verseim



Domját Edit
(Tv-fotó, Vörös Ilona felv.)

Egy nagyszerű színésznő vall ezúttal kedves verseiről — s a maga válogatta költemények, amelyeket e műsorban átad nekünk, mindennél jobban vallanak Domján Editről is. Petőfi: Arany Lacinak, József Attila: Altató, Petőfi: Minek nevezzelek, Reszket a bokor, Juhász Gyula: Szerelem, József Attila: Mama és Tél című versei mellett Tóth Árpád két költeménye is szerepel a szép műsorban. Rendező: Csányi Miklós.

VTV
NYÁRI VIDEOTON TELEVÍZIÓVÁSÁR
ISMÉT CSAK 10% ELŐLEGGEL!

Ha jobban megfigyeltük az utóbbi kiállításokat, láthattuk: a tervezők a másfél, kettő, vagy kettő és fél szobás lakások berendezését milyen bútorokkal képzelik el, hogy az otthon modern és kényelmes legyen. Az összeállításnál főleg a fiatalokra gondoltak. Szeretnék megkönnyíteni számukra a választást és elősegíteni elképzeléseiket lakásuk berendezésére. Az a céljuk, hogy a fészekrakók ne darabonként egymáshoz hasonló heverőket, szekrényeket, fotelokat helyezzenek el a lakószobákban, hanem a hálónak, nappalinak, étkezőnek kinevezett helyiségekben más-más típusú legyen



A nappaliban igen jól mutat a fehér pirossal kombinált garnitúra



A mély tónusú ebédlőt a súrolható fehér asztallap élénkíti

Kombinált szoba, étkezősarokkal *(Fotó: Bohanek)*



A KOMFORT BÚTOR



LEHEL

230 literes hűtőszekrény: a lakás hűtött éléskamrája.
Kipróbált és jól bevált magyar alkatrészekkel készül.
A 16 literes mélyhűtőrészben
—12° C alatti hőmérséklet.
Hőszigetelése a legkorszerűbb.
A belseje nem nedvesedik és nem rozsdásodik.
Csendesen működik, hosszú élettartamú,
csekély áramot fogyaszt.
Az élelmiszerek elhelyezésére a mélyhűtőrekesz,
zöldség- és gyümölcstároló tálak,
valamint hat rakodópolc szolgál.
Belső világítása
a mágneszáras ajtó nyitásával működik.

Tökéletes szervizellátásról gondoskodunk.

2 évi garancia!

Ára: 5680 Ft.

GYÁRTJA

A HŰTŐGÉPGYÁR

SZÀM

Művészet

SZINHÁZ *Osztrovszkij: Holló a hollónak* ... (Madách Színház). A száz év előtti orosz kereskedővilágot mutatja be ez a darab. Mulhatatlanul eltünt ez a világ azóta az idő süllyesztőjében s Osztrovszkij darabja mégsem történelmi emlék csupán, mert az önző emberi indulatok, melyek vígjátékának alakjait formálták, még élnek. Igy mondanivalója ma is aktuális. Reméljük, hogy most már több művét is megismerhetjük a világirodalom egyik, nálunk eddig alig ismert, legnagyobb drámaírójának.

Hunyadi Sándor: Lovagias ügy (Pesti Színház). Vannak darabok, amelyeknek a reprizén már csak egy részét kellene felújítani. Ilyen ez is. Az igazán drámaian induló első felvonás után az író kifogy mondanivalójából s giccses bohózatba fúl a darab. *Mihályi* Ernő az első felvonás megalázott öreg hivatalnokának szerepében megragadó művészetet nyujt: ezért érdemes elmenni a Pesti Színház előadására.

Anouilh: Euridike (Művész Színház). Az ősi görög mesét újítja fel a francia író modern köntösben, hogy elmondhassa a maga szomorú énekét a szerelemről: minden földi szerelem véget ér egyszer, igazán és örökre csak a halálban találkozhatnak a szerelmesek. Szomorú darab, szeretnénk hinni, hogy pesszimizmusa csak a nyugati ember fáradtságának önigazolása. Sok szép költői részlete van, egészében véve mégis hosszú, zsúfolt és fárasztó. Elsősorban *Tolnai* Klári, *Várkonyi* Zoltán, *Rátkai* Márton, de az egész együttes hozzájárul az előadás sikeréhez. Fáj a szívünk: miért nem játszhat ez a színház mindig így és ilyen darabokat.

Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde (Nemzeti Színház). Vörösmarty költői remekét újította fel a Nemzeti Színház évadnyitó előadása kedves ajándékként, *Weiner* Leónak évekkel ezelőtt már az Operaházban bemutatott zenéjével. Az előadásban, sajnos, éppen a mű költői és filozófikus szépségei nem érvényesülnek eléggé. A versmondás is gyakran idegen izű még. Pompásan sikerültek viszont a darab komikus jelenetei.

KÉPZŐ-MŰVÉSZET Az őszi kiállítások sorozatát a *Magyar Kommunista Párt művészeinek kiállítása* nyitotta meg a régi Műcsarnokban. Mintegy félszáz művész állította ki egy-egy képét, illetve szobrát a mintaszerű változatossággal megrendezett kiállításon. Művészeti szempontból a legkülönbözőbb irányok képviselőit láttuk együtt. Benyomásaink összefoglalva meg kell vallanunk, hogy még az elmult kor, az elnyomatás éveinek érzelmi nyomottságát éreztük az egész kiállításon, egyedül *Ferenczi* Noémi művészi goblenjáról áradt derűsebb fény. Kiemelkedett *Kmetty* János, *Redő* Ferenc, *Bortnyik* Sándor képe, *Varsányi* Pál munkástemetést ábrázoló metszete, *Beck* András, *Bokros-Biermann* Dezső, *Vedres* Márk szobra.

A *Szépművészeti Múzeum* négy termében *régi mestereknek magyar magángyüjteményekben őrzött képeit* állította ki a múzeum igazgatósága. Többek között *Tintoretto, Rubens, Brueghel, Tiepolo, Ribera, Teniers, Ruysdael, Clouet* műveiben gyönyörködhet így most néhány napig a közönség, csupa máskor legtöbbünk számára hozzáférhetetlen remekben. A szabadművelődés különös felelőssége, hogy az ilyen ritka alkalmakra felhívja a figyelmet, különösen most, amikor a múzeum saját gyüjteménye nem áll még a nagyközönség rendelkezésére.

a magyar demokrácia különböző szárnyainak szellemi együttműködését szolgálja. Szerkesztője *Vértes* György, a szerkesztőbizottság tagjai *Darvas* József, *Lukács* György és *Ortutay* Gyula. Az első szám bevezető írása *Lukács* György debreceni előadása „A magyar irodalom egységé"-ről. Kiemelkedik még az első szám tartalmából *Nagypál* István megemlékezése *Radnóti* Miklósról, *Darvas* József „Perújítás" c. írása a népi irodalom körüli harcról, *Ortutay* Gyula „Békekötés előtt" c. cikke, *Antos* István tanulmánya a stabilizációról és *Erdei* Ferencé a közigazgatási reform problémáiról. — A másik új folyóirat, melynek megindulását ugyancsak örömmel kell, hogy köszöntsük, a PUSZTÁK NÉPE, a hódmezővásárhelyi Tornyai Társaság negyedévenként megjelenő lapja. Szerkesztője *Galyasi* Miklós. Első cikkei az Alföld gazdasági kérdéseivel foglalkoznak. *Péczely* Attila kis tanulmánya a Vásárhelyt működő dallamformáló erőket nyomozza, *Németh* Lászlóé pedig „a mondat születését" gyermekei beszédében. Több közlemény foglalkozik Hódmezővásárhely kulturális életével. — Még a nyáron jelent meg az ÚJHOLD, szerkesztője *Lengyel* Balázs bevezető cikke szerint a „negyedik nemzedék", a húszéves írók és költők tervszerint negyedéves folyóirata. Az első számban a nemzedéknek a szerkesztő köré csoportosuló részéből első sorban a költők állnak előtérben. A verseken túl kiemelkedik *Szöllősy* András cikke zenei kultúránk fejlődéséről: „Bartók, Kodály és ami utánuk következik." — A MAGYAROK kiadását átvette a debreceni Ady Társaságtól a Budapest Székesfővárosi Irodalmi- és Művészeti Intézet. A szeptemberi szám élén *Kassák* Lajos novelláját találjuk, ki kell emelnünk még *Dallos* Sándor szép elbeszélését. *Vajda* Endre *Pap* Károly életművét méltatja. *Trencsényi-Waldapfel* Imre az újabb magyar gyermekirodalmat ismerteti. — Az IRODALOM-TUDOMÁNY augusztusi száma Nikolaj *Gudzij* professzor és *Kosztolányi* Dezső emlékezéseit közli Maxim *Gorkijról* s a nagy orosz író egy versét, *Gergely* Sándor Dózsa-triológiájának készülő utolsó kötetéből egy részletet, *Lukács* György emlékezését *Baumgarten* Ferencre, Alexej *Tolsztoj* elbeszélését, *Komlós* Aladár érdekes tanulmányát arról, hogy hogyan ismerkedett meg a magyar olvasóközönség az orosz irodalommal a mult század végén s a mostani elején, stb. A természettudományi közlemények élén *Szent-Györgyi* Albert írása áll: „Természettudományos világnézet, morál és humanizmus." — A VALÓSÁG új számában *Lukács* György a poroszságról ír, *Szabó* Imre a csehszlovákiai kisebbségi rendszer változásait ismerteti, *Csécsy* Imre a felszabadulás utáni másfél év gazdaságpolitikai tanulságaival, *Márkus* István az új falukutatás problémáival, *Jócsik* Lajos az új szövetkezeti törvénnyel foglalkozik. — A TÁRSADALMI SZEMLE szeptemberi kettős számának közleményeinek sorában *Fogaraši* Béla a demokratikus értelmiség kialakulásáról, *Simonovits* István a magyar közegészségügy újjászervezéséről ír. Nagymértékben gazdagítja a szám tartalmát Szergej *Vavilov*, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája elnökének „Lenin és a modern fizika" c. tanulmánya s *Leninnek* a dialektikáról írt jegyzetei. A Szemle-rész tizenkét közleménye behatóan elemzi az aktuális külföldi és itthoni politikai kérdéseket. — A MAGYAR NYELVŐR 3. számában *Gombos* László a purizmus kérdéséről értekezik, *Laczkó* Géza a nyelvvédelemről ír, *Dér* Tibor beszámol a Magyar Irószövetség Nyelvvédő Bizottságának munkájáról. — Az ORVOSOK LAPJA számos orvostudományi cikk mellett közegészségügyi mellékletében *Gortvay* György tanulmányát közli az egészségügy jövő szervezeti formájáról, *Gottsegen* Györgynek az orvos társadalmi szerepével foglalkozó cikkét "Orvos és munkásság" címmel, *Surányi* Gyula beszámolóját a székesfőváros hatósági csecsemő- és kisdedvédelméről, *Kálmán* András cikkét az anyavédelemről, *Kultsár* Sándor békéscsabai tisztiorvos közleményét az iskolai „tisztaságőrök" szerepéről, stb.

VIDÉKI LAPOK

A debreceni NÉPLAP egyik számában *Fáy* Árpád cikke a nép demokrácia és a munkáskultúra viszonyát vizsgálja. — A TISZÁNTULI NÉPSZAVA folytatásokban közli a debreceni könyvtárakban található szocialista könyvek

Bortnyik Sándor
festő

Művészet és animáció, John Halas és munkatársai

A fenti címmel nyílt meg kiállítás a Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében a Budapest Galéria Kiállítóházában, a III. kerület, Lajos utca 158. alatt. *John Halas*, eredeti nevén *Halász János* 1912-ben született, pályája kezdetén, a 20-as, 30-as évek fordulóján Bortnyik Sándor festőművész tanítványa, majd asszisztense volt. Macskássy Gyulával és Kassowitz Félixszel együtt az 1932-ben meginduló magyar rajzfilmgyártás egyik első mestere. Műveinek száma meghaladja a kétezret, nevéhez sok technikai és művészi újítás fűződik. 1936-ban Angliában rendez színes rajzfilmeket, az első technicolor eljárással készült angol rajzfilm producere. 1940-ben feleségével, *Joy Batchelorral* megalakítja a később világhírűvé vált Halas and Batchelor rajzfilmvállalatot. A második világháború alatt hatvan filmet készít a brit tájékoztatási és honvédelmi minisztérium megbízásából, s tevékenységében később is fontos szerepet töltenek be az oktató- és ismeretterjesztő filmek. Ő készíti az első sztereó rajzfilmet Európában A bagoly és a cica címmel 1951-ben. 1963-ban Oscar-díjat kap Autómánia 2000 című filmjéért.

A magyar származású világhírű angol mester felfogásában az animáció nem csupán technika vagy a szórakoztatás eszköze, hanem művészi forma, nevezetesen a mozgás művészi formája. Ennek értelmében műveiben nem az aprólékos, természethű részletek dominálnak, hanem a fantáziának teret engedő, gondolatgazdag és sokrétű formai megoldások. A kiállítás április 24-ig tekinthető meg.

Népszabadság, 1988. márc. 23.

Eötvös Loránd Fizikai Társulat
1985. szeptember havi rendezvényei

F i z i k u s n a p t á r

Bortnyik Sándor
festő

Tanítványa volt Vasarely.
A Bauhaus-iskolában, Dessauban dolgozott

Passuth Krisztina: Vasarely
Élet és Tud. XXIV. 1969. X. 31. 44. o. 2019.

Bartnyik Sándor

vezette „Mühelyben" tanult Halas János.

Fekete Márton: Prominent Hungarians

Home and Abroad, München, 1966.

334 l 117 l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György út 41.

Bostnyik Sándor fotó

Érdemes művész

most „Kiváló művész" kitüntetést

kapott

N.N: Állami és Kossuth díjasok

Pestmegyei Hirlap 1976 IV.2

Bosnyik Sándor fotó

Érdemes művész

most „Kiváló művész" kitüntetést

kapott

N.N: Művészeti díjak 1970

Film, Szinház, Muzsika 1970 IV. 4

Bortnyik Sándor

"Lenin" c. metszetét hozza a lap Lukács György "Lenin" c. tanulmányának illusztrációjaként. A tanulmánynak egy részlete jelent meg a lapban.

Élet és Irodalom, Bp. 1970. január. 3.
XIV. évf. 1. sz. 3. lap

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

KISALFÖLD
Győr

1979 APR 19

1024

Lenin élete

Kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban

Lenin páncélautójának valósághű mása országjáró útjáról most Budapestre, a Magyar Nemzeti Múzeum kertjébe érkezett. A bejárattól Lenin-plakátos tablók vezetnek az emeleti kupolacsarnokig és a díszteremig — a Lenin születésének 100. évfordulója tiszteletére rendezett kiállításig.

Ez a szubjektív hangvételű emlékezés Lenin emberi alakját állítja középpontjába. Korunk legnagyobb gondolkodóját nem szoborrá merevedve, hanem emberközelből kívánja megmutatni a hatalom csúcsán álló forradalmárban, vagy az alkotó zseniben egyaránt. A lenini alkotóműhely a kor, a környezet s Lenin személyes tulajdonságainak és tárgyainak összhangjában állítja elénk úgy, hogy közben felidézi Lenin alakját és méltatja, hirdeti eszméinek diadalát.

A kupolacsarnok festőállványain Lenin-portrék. Korabeliek és mostaniak, szovjet és magyar művészek alkotásai. Ott van Bortnyik Sándor 1918-ban készült grafikája, amely az első magyar Lenin-ábrázolás, és a Ma című folyóiratban jelent meg. Szabi Lajos, a KISZ Lenin-portré pályázatának győztese, Ék Sándor, Hincz Gyula, Kondor Béla, Raszler Károly, Stettner Béla, Fejér Csaba egy-egy szép képpel, Olcsai Kiss Zoltán és Makrisz Agamemnon szoborral vall a nagy forradalmárról. Érdekes, a jólismert Brodszkij-alkotás — és mellette a fénykép, amelyen a művész Lenint rajzolja.

A díszteremben azután szembetalálkozunk az N. A. Andrejev által formált, nagy méretű Lenin-szoborral. Ennek az alkotásnak regényes volt az útja a Szovjetunióból Magyarországra. Még a második világháború alatt a fasiszta csapatok hurcolták el a Szovjeunióból, Magyarországon elásták, és csak a felszabadulás után került újból napvilágra. A szobrot négy szimbolikus oszlop veszi körül — melyre a moszkvai felhívásból és Kádár János beszédeiből vett idézeteket vésték.

Ünnepélyes, emelkedett zene szól. Egy fényképet nézek, és közben az Apassionatát hallgatom.

Képek, tárgyak villódzásában mindenütt Lenin szól. Így élt, így tanult, így alkotott. Kéziratok, beszédvázlatok, a tollak, a télikabátja.

Tizennyolc nagy plakát és foto fut végig a terem falain. Köztük két magyar zászló az illegális kommunista párté 1933-ból, amelyre Lenin-portrét hímeztek és egy szegedi, Móra Ferenc gyűjteményéből, amelyet a magyarországi orosz hadifoglyok készítettek.

Ilyen volt Lenin élete — hirdetik a dokumentumok —: küzdelmes és szép, áldozatot követelő és áldozatos, nehéz, de felemelő, egyszerű és világméretű. Képek gyermekkorából, aztán hogy milyen volt húszévesen, a bizonyítványa, tankönyve, az olvasmányai. Illegális okmányai, hamis papírjai, száműzetése idején használt személyes tárgyai. Tizennégy vitrin sorolja fel az életével kapcsolatos fellelhető emlékeket. Kéziratainak egy-egy oldala, könyveinek első kiadásai, újságok, brosúrák csak utalnak életművének lenyűgöző nagyságára.

Most orosz népdalok adják a zenei hátteret. Ennek az öt vitrinnek Lenin és Magyarország a mottója. Különösen érdekesek az első magyar nyelvű Lenin-kiadványok 1918-ból, a Lenin békedekrétum eredeti, első magyar nyelvű röplapja, újsághirek, fotók. Szamuely Tibor moszkvai útjának emlékei, a szikratávíró, amelyen Leninnek a Tanács-Magyarországhoz küldött üzenetét vették. A három szürke telefont egymás kezéből kapkodják ki a látogatók. Lenin hangja. Mély, tisztán csengő. Kun Béláról beszél. Az első hazai Lenin-város (Pesterzsébet) fotói mellett már ott az Elnöki Tanács frissen keltezett díszes alapítólevele — Tiszaszederkény-Leninvárosé.

A Kossuth Könyvkiadó bemutatja azt a 250 Lenin-könyvet, amelyet 1945 óta adtak ki. És ízelítőt ad a világ legkülönbözőbb nyelvein megjelent Lenin-művekből. Gazdag a Lenint ábrázoló bélyegek bemutatója is.

A kiállítás anyagának nagy részét a Szovjetunió Állami Forradalmi Múzeuma bocsátotta rendelkezésünkre. Azt mondják, 52 ország kért tőlük Lenin-kiállítást. A magyarok jelentették be legelőször igényüket — Magyarországra küldték a leggazdagabb anyagot.

Kádár Márta

Az üzem dolgozói — zömmel nők — még januárban vállalták, hogy a felszabadulás évfordulójának tiszteletére az első negyedév végéig teljesítik az éves termelési terv egyötödét. Ezt a vállalásukat már március 16-án teljesítették. (A múlt év hasonló időszakában csak 4,4 százalék volt ez a termelési érték.)

Az első negyedben mintegy 10 000 üveg őszibarack befőtt, 3 vagon sárgabarack és málnaíz, négyféle szörp: málna, meggy, feketeribizke, szamóca körülbelül 5 vagonnyi mennyiségben került ki az üzemből.

Tavaly kétszer annyi árut kértek a kereskedelmi partnerek, mint amennyit az üzem gyártani tudott. Az

hátráltatják a pénzügyi hitelnehézségek. Körülményes az év végi készletek meghitelezése. Emiatt az üzem a MÉK-kel keresi az együttműködés lehetőségeit. A jövőben közösen bonyolítják le az exportot.

(d)

Költözködés előtt a szolgáltatók

A Győri Szolgáltató Ksz központi irodája és asztalosrészlege a Gorkij utcában működik. Mivel néhány év múlva mindenképpen lebontanák a telepet, a szövetkezet most új központi üzemről gondoskodik. Jancsifaluban 6 és fél millió forint költséggel korszerű üzemházat kap a szövetkezet. A jelentős beruházáshoz segítséget nyújtott a ksz-nek a megyei KISZÖV és az OKISZ is.

Csibi [illegible]

Csibi néni, azaz *Major Józsefné* a *Győri Kötöttkesztyűgyár* megmunkáló üzemében a pártalapszervezet titkára. Most együtt ünnepel „lányaival", a Radnóti-brigád 25 tagjával. Abból az alkalomból, hogy hetedszer nyerték el a szocialista címet, és az 1969. évi brigádversenyben az első helyet.

— Ha nekem hét évvel ezelőtt valaki ezt mondja, hogy idáig fejlődnek ...

Egy választékosan öltözött, magabiztos fellépésű lányra mutat.

— A legelején kellett a nevelését kezdeni, elhanyagolt külseje, lehetetlen modora szinte elviselhetetlen volt. Azt a fogalmat, hogy közösség, nem ismerte, s most, figyeljen csak ...

A lányka beszámolót tart a Radnóti-brigád tevékenységéről. Arról, hogy — bár közülük négyen, a legjobban teljesítők szülési szabadságukat töltik — a brigádátlag a vállalt 105 helyett 111,9 százalék volt a múlt évben. A „Ne add tovább hibásan!" elnevezésű gyári mozgalom céljának megfelelően a minőségre is nagyon ügyelt a brigád. Három tanulót fogadott be a brigádközösség. Lengyel Erzsi, Csillag Irén és Siska Magda vállalása a 80 százalék elérésére szólt.

— De a brigádvezetőnk, Bende Kati „kihozta" belőlem a 111 százalékot — mondja Siska Magda.

Az ünnepélyes brigádgyűlésen társai melegen köszöntik Juhásznét, aki a pártalapszervezet előző napi taggyűlésén párttaggá lett. — Úgy igyekszünk, hogy brigádunkban mind több kommunista nevelődjék — mondja Kovács Mária. Május 1. felelőst választ a brigád, akinek tiszte a felvonulás széppé, hangulatossá tételéhez ötleteket gyűjteni, megvalósításukhoz segítőket szervezni.

— A hagyományos Radnóti-békemenetre is készülnünk kell — szól az egyik leányka. — Természetesen mind ott leszünk — mondják a többiek.

A brigád az első helyezés mellé 5000 forintot is kapott. Úgy egyeztek meg, hogy ez alkalommal egyenlően osztják el a jutalmat, személyenként 200 forint jut mindenkinek.

— Az idén is tartani szeretnénk az elsőséget. És ha elnyerjük, a hozzájárulás arányában osztozunk a jutalmon — tervezgetnek.

Koccintanak az asszonyok, lányok egymás egészségére, arra, hogy Csibi néninek soha ne kelljen a lányai miatt szégyenkeznie. **J. L.-né**

Bortnyik Sándor

Kiállítása nyílt a Nemzeti Galériában

Bezkovits György: Tavaszi tárlatok a Fővárosban

Pestmegyei Hírlap 1969 IV. 27

Bortnyik Sándor

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP

1983 JUL 2

ALFÖLDI MŰHE

1021

90 éve született Bortnyik Sándor



Mona Lisa a XX. században.

Július 3-án lenne 90 éves Bortnyik Sándor, akinek nevét plakátjai tették ismertté, híressé. Agitatív, szellemes plakátjai, amelyekkel számos hazai és külföldi díjat is nyert. Plakátokkal és konstruktivista szellemű művekkel szerepelt 1917-től kiállításokon. S a Tanácsköztársaság bukása után a bécsi, berlini, majd weimari emigrációban részt vett a konstruktivizmus nemzetközi mozgalmában. (A főiskolán Kernstok Károly és Rippl Rónai József tanítványa volt.)

1925-ben tért haza, s nem sokkal később, 1928-ban reklámművészeti iskolát nyitott, amely 1938-ig működött. 1948—49-ben az Iparművészeti Főiskola tanára, s 1949-től 56-ig a Képzőművészei Főiskola főigazgatójaként foglalkozott az ifjú festő-grafikus nemzedékkel.

Plakátjai sikerével csak szatirikus hangvételű festményei vetekedtek. Ezekből közlünk egyet.

Szomszédolás

Megyei napilapokban olvastuk



Nemzetiségi olvasótábor. Hercegszántón június 20-án nyílt meg a délszláv nemzetiségi olvasótábor. Bács-Kiskun megyéből 30 diák tölt tíz napot ott anyanyelvi környezetben. Népszokásokat gyűjtenek, ismerkednek a helyi hagyományokkal, beszélgetnek az idős emberekkel. Találkoznak a hercegszántói születésű Dékity Márkkal és Blazsetin István költőkkel. Délelőttönként a szerb-horvát nyelvű könyvtárban irodalmi és történelmi vetélkedőket tartanak. Nem marad el a dalolás, a versek tanulása, és a népitánc sem. A község vezetői mindenben segítik a nemzetiségi olvasótábort. Az általános iskolások igen jól érzik magukat, és ami talán a leglényegesebb, gyarapodik szókincsük.

Megszépül a kalocsai székesegyház. Az első kalocsai székesegyház még a korai Árpádok alatt elpusztult. A tatárok dúlták föl a francia hatásokat mutató másodikat. Nagy Lajos uralkodásának a végén ismét volt katedrális az érseki székhelyen. A törökök megtűrték a máshitűeket, de megtiltottak minden építkezést. Evlia Cselebi már elhagyatott, omladozó templomként írta le az ősi egyházat. A hajdúk gyújtották föl. Évtizedek múltán, 1754-ben fejezték be a kéttornyos, oszlopos, erkélyes kapuzatú, napjainkban is megcsodálható katedrálist, amely átvészelte a szabadságharcot és a két világháborút. Az Országos Műemléki Felügyelőség szakvéleménye alapján 1978-ban tervezték meg a felújítást. A munka 1981 óta folyik. Idők folyamán 10—12 réteg festék került a falakra. Főként a beázással erősen megrongált részek restaurálása volt nehéz. A megye és az Állami Egyházügyi Hivatal pénzügyi támogatásával az egyház és a bécsi katolikus segélyalap pénzforrásainak felhasználásával modernizálják, átalakítják a 3560 sípos orgonát. A tervek szerint még ebben az évtizedben befejezik a hatalmas munkát.

ez szükséges a zavartalan munkavégzéshez, a pedagógusok továbbképzéséhez.

Csohány-album Békéscsabáról. A békéscsabai megyei könyvtár Csohány Kálmán rajzaiból válogatott albumot jelentetett meg. Az 50 alkotás elé Supka Magdolna írt bevezető tanulmányt. Az 1980-ban elhunyt Munkácsy-díjas művész rézkarcaival teremtette meg elismertségét; könyvillusztrációi ismertek az olvasók előtt. Az album a magyar írónak szánt könyvek sikersorozata.

Üzletkötés. A közelmúltban külkereskedőkből és gyártókból álló küldöttség utazott az Egyesült Államokba kapcsolatfelvétel és esetleges üzletkötés céljából. A szarvasi Szirén Ipari Szövetkezet elnöknője, Tari Józsefné is a küldöttség tagja volt. Hazaérkezve beszámolt tapasztalatairól. Ismertette az üzletkötés lehetőségeit. Röviden próbaszállításokat végeznek. Amennyiben termékük megfelelőnek bizonyul, hosszabb távú kapcsolatokra van kilátás. Ez pedig azt jelentené, hogy az USA néhány butikjában Szarvason készült ingeket is árusítanak majd.

SZOLNOK MEGYEI
Néplap

Magánépítők szolgáltató irodája. Július 1-én, a szolnoki Fészek Áruházban megnyitották a magánépíttetők szolgáltató irodáját. Térítés nélküli tájékoztatást adnak az építési költségekről, s szolid áron vállalják a tervkészítést, a műszaki ellenőrzést. Anyagot biztosítanak az építkezésekhez, és a szakipari munkák végzésére kisiparosokkal tárgyalnak. A Kelet-magyarországi TÜZÉP Vállalat úgy szervezte a munkát, hogy a nyitvatartás idejében, délelőttönként, építési szakember is részt vesz a tanácsadásban. A szolgáltató irodában típustervek is kaphatók, amelyeket szükség esetén szakemberek adaptálnak a helyszínre.

Újra megjelenik a Nagykunsági Krónika. Györffy István néprajztudós születésének 100. évfordulója lesz a jövő esztendőben. A szűkebb haza, a Nagykunság is tisztelettel adózik a magyar nép nagy tudósának, munkásságának. Szülővárosa,

M.D.K.

Bortnyik Sándor festő

Zenedélután, c.
Müve az Állami Képzőművészeti Vásárlások III. Kiállitásán bemutatva.
Vásárlás a MNG részére.

Tá jékoztató az Állami Képzőművészeti Vásárlások III. Kiállitásáról. MNG .anyagának vásárlásai 1.1.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

VAS NÉPE

Bortnyik Sándor, Munkácsy díjas festő- és grafikusművész

1983 JÚL 09
1021

90 éve született Bortnyik Sándor

Július 3-án lett volna 90 éves Bortnyik Sándor, akinek nevét plakátjai tették ismertté, híressé. Agitatív, szellemes plakátjai, amelyekkel számos hazai és külföldi díjat is nyert. 1917-től kiállításokon szerepelt. S a Tanácsköztársaság bukása után a bécsi, berlini, majd weimari emigrációban részt vett a konstruktivizmus nemzetközi mozgalomban. (A főiskolán Kernstok Károly és Rippl Rónai József tanítványa volt.)

1925-ben tért haza, s nem sokkal később 1928-ban reklámművészeti iskolát nyitott, amely 1938-ig működött. 1948—49-ben az Iparművészeti Főiskola tanára, s 1949-től 56-ig a Képzőművészeti Főiskola főigazgatójaként foglalkozott az ifjú festő-grafikus nemzedékkel.

Plakátjai sikerével csak szatirikus hangvételű festményei vetekedtek. Ezekből közlünk kettőt.



Mona Lisa a XX. században.



Égiekkel játszó földi tünemény.

Mi a véleménye?

Kérdez: Szenkovits Péter

A stoppolásról?

A nyár a stopposok évszaka is. Hány és hány integetőt látunk városok, falvak kivezető útjainál, hányan és hányan szeretnének így eljutni úticéljukhoz. Ideális esetben mit vár a sofőr? Egy jó útitársat, jó beszélgetőpartnert, s egy olyan jó érzés megszerzését, hogy — valakin ily módon segíthettem.

Miért áll ki a stoppos? Azért, mert nincs csatlakozása, esetleg valóban elfogyott a pénze, vagy éppen ilyenképpen is embereket szeretne megismerni, a lehető legjobb értelemben.

A stoppolásnak létjogosultságot ezek a motiváló tényezők adnak. Akiket más indíték vezérel, akár az egyik akár a másik oldalon, azok inkább hajtsanak tovább, azok inkább utazzanak busszal, vagy vonattal.

Stoppolni és stoppost felvenni felelősség.

De lássuk, olvasóink hogyan vélekednek mindenről.



Kaszner Viktor, betanított ács: Ha sürgős elintéznivalóm van, vagy kevés az időm és éppen nincs megfelelő vonat, akkor a Kőszeg—Szombathely közötti szakaszon szoktam stoppolni. Eddig még nem volt rá eset, hogy valaki ne vett volna fel.

AZ OLVASÓK

A Gyöngyös védelmében

Június 24-én délután, sokadmagammal szemléltem felháborodva a Gyöngyös habos vizét. Mint vizeinkért rajongó biológust, eddig is keserűséggel töltött el az időnkénti vörös meg zöld színű víz látványa, de ez a habtenger új volt számomra.

Hogyan történhetett, hogy ennyi szennyet engedtek a vízbe? És milyen képet ad a Gyöngyös ilyen látványa a külföldi turistáknak, a magyar környezetvédelemről? Megértem vállalataink gondját, de napjainkban olyan égetően vált szükségessé, hogy talán az utolsó percben megmentsük vizeinket, erdeinket, néhány növény és állat utolsó példányát, utódaink számára.

Őszintén remélem, hogy az illetékesektől választ kapunk arra a kérdésre, ez a szép kis folyó mikor válik szennycsatornából városunk hangulat

Hasznos

Mindig fáj a szívem, ha arr
hogy vannak olyan emberek, ak
a fecskék fészkét. Akik ezt megte
is tudják, milyen öröm nyomo
ezeknek az apró madaraknak az

Lakásom kamrájában már ha
megvannak a fecskefészkek, azót
és segítem fejlődésüket. Nem tu
nemzedék röppent ki tőlem, h
évről évre visszajöjjenek hozzár
költenek, általában négy kis fió
kiröppenni a fészekből. Az idén
tették a normát, a múlt héten
számoltam meg. Egy szál drótо
ki a gerendára, ott ülnek sor
kamrában próbálgatják a repüle
félnek tőlünk, biztosan érzik, h
rátjaik vagyunk.

Télen is rendszeresen etetem
kat, nekem ez jelent örömet. K

Mindig szám

1969 APR 4

Bortnyik Sándor

PERNECZKY GÉZA:

KÉPZŐMŰVÉSZET

1021

BORTNYIK SÁNDOR PÁLYAKÉPE

Modern képzőművészetünk fejlődéstörténetének számos kulcsfigurájáról még alig ismerjük. A szó találó: kulcsfigurákról beszélünk, vagyis olyan művészekről, akiknek életműve egy-egy korszak megértéséhez nyit ajtót. Ebben a kifejezésben az is benne rejlik, hogy az ilyen művész nem azonos a korszak belső világával, nem képviseli kimerítően a korszakot. Félúton áll a külső megfigyelő és a belső műhelyben dolgozók között, mikörben az ajtóküszöbről hol kommentárokat fűz az eseményekhez, hol pedig egy-egy gesztusával, tanítványainak munkájával kitörölhetetlen nyomot hagy a műhelyben folyó munkákon.

A magyar képzőművészet egyik legjelentősebb kulcsfigurájának, Bortnyik Sándornak a kiállítását láthatjuk most a *Nemzeti Galériában.* A személy jól ismert. Az életmű egészéről azonban eddig csak halvány sejtelmeink lehettek. Most, hogy több, mint félévszázados, munkásságát láthatjuk együtt, mintha egy nagy kirakós kép eddig hiányzó elemeit gyűjtenénk össze és raknánk a helyükre. Bortnyik mindenütt ott volt, mindent látott, mindent maga is megpróbált. Munkái itt is, ott is helyet kérnek, kezdve Kernstok tanítványainak körétől, folytatva Kassák hívein át, egészen a Gresham köréig, és a legújabb idők ironizáló, a múltról elmélkedő professzori katedrájáig. Példamutató bátorság kellett hozzá, hogy a művész ezt a rendkívül változatos, és sok egymásnak ellentmondó elemet is tartalmazó összképet a nyilvánosság elé bocsássa.

Hiszen elkerülhetetlen a kérdés: melyik Bortnyik az igazi? A lánglelkű forradalmár, aki 1918—19-ben a magyar grafika élvonalába lendült? Vagy a voltaire-i cinizmussal évődő későbbi megfigyelő, aki látszólag semmiben nem hisz? (Csupán a tényekben, vagyis a „konstruktív naturalizmus", a hazai álmodernek elé fügefalevélként odatartott bankjegykötegek döbbenetes ségében.) Kivel van dolgunk: egy modern művésszel, aki közreműködött a korszerű formavilág megteremtésében, vagy egy szatirikus kedvű kommentátorral, aki úgy tesz, mintha ezeket a formákat csak illusztratív szerepben tudná elképzelni, vicces, önmagán is gúnyolódó álmodern kelléktárként?

Úgy érzem, a kérdés őszinte nyilvánosság elé terjesztése Bortnyik művészi pályájának talán legnagyobb pillanata. Így igaz, így helyes, így tanulságos. Sőt: így magyar ez a képzőművészet. Félúton az egyetemes művészet nagy forradalmai és a provinciális viszonyok kis izgalmai között, felébresztve az apró csatáik közé elmerült törpéket, de kijózanítva az egyetemességről csak ábrándozni tudó óriásokat is. Bortnyik egy tragikusan groteszk mozdulattal mutatta most meg, hogy az egyetemes történelem útjáról 1920-ban letévedt magyar társadalomban egy okosan, reálisan látó és a körülményekkel is számoló művész már csak szatirikus hangon szólhatott a modernségről. Csak a megszállottak, egy Kassák, egy Derkovits útja lehetett következetes, s csak az önfeledt alkotók, egy Egry, egy Nagy István hite maradhatott érintetlen. Aki a társadalom hétköznapjaiban akart igazságra találni, annak egyetlen út maradt: az alkalmazott grafika műfaja.

Bortnyikból, az induló festőből így lett végül kiváló plakáttervező, s a későbbi Bortnyikból, a festészettel újra próbálkozó művészből így vált a Mona Lisa-parafrázisok alkotója. Mert végül is nem fogadhatta el a magyar akadémizmusok egyik válfaját sem — ennél műveltsége, látóköre sokkal szélesebb volt —, de nem talált falat, papírt és funkciót az egykor megkezdett műfaji korszerűsítés folytatásához sem, mert ehhez viszont környezetének látóköre volt szűk. A kérdés nyilvánosság elé tárása, a dilemma bemutatása talán azt jelzi, hogy ma már állni tudjuk Bortnyik kritikáját, sőt, talán le is tudjuk vonni belőle az elkerülhetetlen tanulságokat: a korszerű művészet sorsát társadalmi szintű feladattá kell emelni, hogy a társadalom hétköznapjaiban élő alkotók dilemma nélkül, természetes mozdulattal kapcsolódhassanak megoldásának munkájához.

Természetesen most, hogy Bortnyik életművének ezeket a keserédes tanulságait ízlelgetjük, magunknak egy kisebb, egy tisztább összetételű válogatást is rendezhetnénk. Nem lenne ennek ilyen társadalmat feltáró, szociológiai mélységű háttere, de kvalitásban, művészi erőben talán emlékezetesebb maradna. Néhány remekmű szerepelne itt: a *Lenint és Liebknechtet* ábrázoló drámai erejű linómetszetek, melyeket a magyar művészetben azóta sem szárnyalt túl semmilyen hasonló portré, a MA 1919-es számaihoz metszett címlapgrafikák, a *Vörös gyár*, a *Vörös mozdony* és a *Sárga-zöld táj* című festmények, az 1919 körül született *Konstruktív kompozíció*, az 1922-es Képarchitektúra, valamint a húszas évek „Neue Sachlichkeit"-jét csúfoló három kép, *Az új Ádám*, *Az új Éva*, és a *Zöld szamár*, és egy sor plakát a *Zwack unicumtól* a *Kohinoor szénen* át a *Modiano* cigarettáig, mely utóbbinak variációi a magyar és az európai plakátművészet kiemelkedő pillanatát jelzik. Mindezek a művek, és Bortnyik egykori rajziskoláia, a „Magyar Bauhaus" azt igazolják, hogy Bortnyik Sándort lehetetlen lenne a kubista-expresszionista grafika, és a konstruktivista művészetek történetéből kihagyni. (És persze, azt is, hogy e történet kelet-európai fejezeteit végre meg kellene írni.)

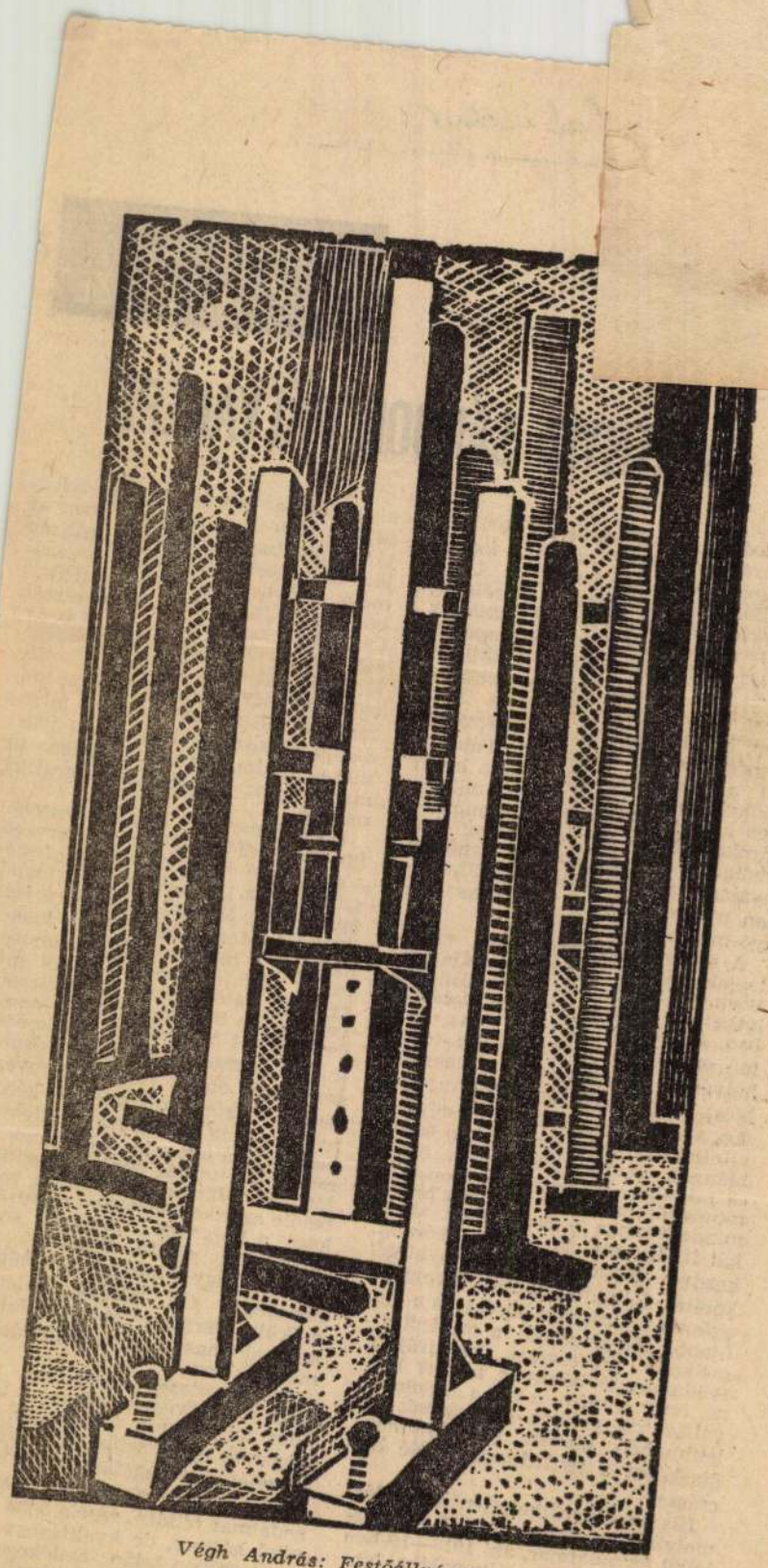

Végh András: Festőállvány

KÉPEK

olajkút, a szecskavágó és a martinkemence iránti valóságszomját pedig elsődlegesebben kielégíti a tévé-híradó. Az olvasó mint olvasó a valóság egy felsőbb fokára szomjazik, ha könyvet vesz a kezébe. És ezt kapja meg például Sánta Húsz órájában, de ez természetesen nem azért jó mű, mert helyszíne a falusi valóság, hanem mert a *lényege* az.

Tudom, hogy kemény dió mindannyiunk számára, íróknak, kritikusoknak, olvasó-olvasóknak beletörődni abba, hogy az irodalom elsőszülöttségi jogát a tudomány és a technika megnyirbálja, már meg is nyírbálta. A kommunikációs változás valóban forradalom, amint azt a télen hat-hét íróként

irodalom a javából, bár nem fér bele a hagyományos műfaji keretek közé. Azt, hogy milyen most Magyarország, együtt kell és lehet megtudni regényből, novellából, drámából, és szociográfiából.

Hadd mondom el még egyszer, nem a cikkel polemizálva, hanem mert nem lehet elégszer ismételni: a magyar irodalomtörténetnek és kritikának pintérjenői antihagyománya, amely kis német egyetemek stilisztikai tankönyvei előtti haldokolva hódolásból fakadt, az a sznobizmus, amely az esszét, tehát a szociográfiát és egyébként az életrajzot, az emlékiratot és a naplót is kirekeszti az irodalomból. Ha a nyugati esztéták is így tennének, akkor Boswell könyve dr. Johnsonról, Heine „Geständnisse und Memoiren"-ja vagy Gide naplója (amelyet egyébként utálok) kimaradna az irodalmunkból, és nyilván Simone de Beauvoir életrajzi kötetei is. De *ezeket* mi is az irodalom körébe soroljuk...

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

DOLGOZÓK LAPJA

1983 JUL 3

Bortnyik Sandor
1021

OK LAPJA — 1983. július 3., vasárnap

90 éve született

Bortnyik Sándor

Július 3-án lenne 90 éves Bortnyik Sándor, akinek nevét plakátjai tették ismertté, híressé. Agitatív, szellemes plakátjai, amelyekkel számos hazai és külföldi díjat is nyert. Plakátokkal és konstruktivista szellemű művekkel szerepelt 1917-től kiállításokon. S a Tanácsköztársaság bukása után a bécsi, berlini, majd weimari emigrációban részt vett a konstruktivizmus nemzetközi mozgalomban. (A főiskolán Kernstok Károly és Rippl Rónai József tanítványa volt.)

1925-ben tért haza, s nem sokkal később, 1928-ban reklámművészeti iskolát nyitott, amely 1938-ig működött. 1948—49-ben az Iparművészeti Főiskola tanára, s 1949-től 56-ig a Képzőművészeti Főiskola főigazgatójaként foglalkozott az ifjú festő-grafikus nemzedékkel.

Plakátjai sikerével csak szatirikus hangvételű festményei vetekedtek. Ezekből közlünk egyet.



Mona Lisa a XX. században

Márkushegyről jelentjük

Nagy erőkkel halad a helyr

— Honnan vegyek kísérőt — töpreng *Németh Ferenc*, az Oroszlányi Szénbányák márkushegyi bányájának igazgatója, amikor engedélyt kapok Varga Albert vezérigazgatótól, hogy leszálljak a tragédia sújtotta bányába. A sérült bányatérség helyreállítása, a frontok gépberendezésének átszerelése igen nagy munkát jelent, mondják, szükség van mindenkire.

Aztán kiderül, hogy *Piegler Konrád* főaknász a bányába készül, hozzászegődhetem. Kísérőm is azok közé tartozik, akiket a sújtólégrobbanás után azonnal riasztottak és nyomban föld alatti felderítésre, mentésre küldtek.

A kasban a biztonsági csoport embereivel találkozunk.

— A vízzár helyreállításához szállítjuk le az új edényeket — mondja *Guba Imre*, vájár, aki 22 éves bányabeli múltat tud maga mögött. A helyreállításban kezdettől részt vesz.

A tizes alapközle elején egy Multicar típusú teherautó áll. Több ilyen járművel is rendelkezik Márkushegy. Anyag- és személyszállításra gyorsan bevethető. Az év végéig még két darab négy és fél tonnás tehergépkocsit állítanak munkába a föld alatt.

A beszálló aknától mintegy 350 méterre már nincs világítás. A robbanás következtében tönkrement világítórendszert még nem tudták helyreállítani. A sötétségben csak bányászlámpáink vérszegény fénye világít.

Ő is, akárcsak társai, a bányahatóság engedélye óta mindennap dolgozott. Huszonhat éve föld alatti villanyszerelő. Amikor arról kérdeztem, továbbra is vállalja-e a bányabeli munkát, azt mondja:

— A családom szinte valamennyi férfi tagja bányász. Ezt a sorsot választottuk és természetes, hogy továbbra is itt dolgozom, ahol szükség van a munkámra.

A 107-es fejtés fővágatánál is serényen dolgoznak.

— Az anyagokat szerelvényeket raboljuk vissza — mondja *Tarró Ferenc* villanyszerelő, aki szintén a törzsgárda magjához tartozik, huszonhét éve dolgozik a föld alatt.

— Miért hagynám itt a bányát? — kérdezi vissza. — Az apám is a bányától ment nyugdíjba. Amíg szén kell, a bányába le kell szállni.

László László, villanyszerelő Kincsesbányáról jött Márkushegyre dolgozni. Az épülő bányának az egész országban híre ment. A korszerű, nagy teljesítményű akna vonzotta ide László Lászlót is. Állítja, hogy valóban biztonságos, korszerű ez a munkahely, de természetesen a biztonsági előírásokat be kell tartani.

— Jól érzem itt magam, baráti a légkör, máradok, amíg erővel bírom — mondja búcsúzóul.

A 16-os elővájáshoz közeledünk. Itt volt a sújtólégrobbanás epicentruma. Sivít a ventillátor. A megsérült anyagszállító szalag helyett már készen van az új, de az energiaellátó berendezések még bénák.

— Bányamentők és lakatosok dolgoznak az elővájás szállította az új berendezéseket.

A bánya biztonságáról beszélgetünk. Varga Ferenc szerint minden szükséges védőberendezés, felszerelés, munkagép a rendelkezésre áll, csak használni kell! Az előírások, szabályok betartása és betartatása életbevágó. Varga Ferenc és csoportja másnaponként túlórázik. A munka sok, azon igyekeznek, hogy mielőbb befejezzék a helyreállítást.

A 105-ös fejtés légvágatán közelítjük meg a munkahelyet. A közlén *Hermann Vilmos* frontmester két társával a pajzsnak készít helyet. Hermann Vilmos szintén az Eocén-brigád tagja. Hangjában feszültség vibrál, amikor elhunyt pajtásairól szól. Nyolcas András volt a váltótársa.

— Alig várjuk, hogy visszakerüljünk a frontfejtésre — mondja Hermann Vilmos. — Át kell szervezni és feltölteni a brigádunkat.

A frontmester harminc évvel ezelőtt vájártanulóként került a bányához. Márkushegyen az első frontbrigád tagja volt. Közérzetükről, kedvükről érdeklődöm.

— A munka nem kedv kérdése — mondja. — Mi elköteleztük magunkat a bányamunka mellett. Mindnyájan maradunk. Most is vallom, hogy biztonságos a bányánk, de a szabályokat, előírásokat be kell tartani minden beosztásban.

A 105-ös fejtés légvágatában lakatosok és vájárok a 79. pajzs szerelését fejezik be. De már hozzák is a nyolcvanadikat. Erőlködik a Scharff-mozdony és erőlködnek az emberek. Szűk a vágat

Bortnyik Sándor

1021

Sik Endre

A szovjet hazafiság

A szovjetország félévszázados létezésének egyik legnagyszerűbb eredménye kétségkívül a nemzeti kérdés megoldása.

Az emberiségnek évszázadokon keresztül egyik legégetőbb és legbonyolultabb problémája volt — és a föld nagy részén még ma is az — a nemzetek szembenállása egymással. Abban, hogy a népek háborúkat viseltek és viselnek egymással, nagy része volt — és van még ma is — a nemzetek gyűlölködésének és ellenségeskedésének.

Ezt az évezredes bonyolult problémát oldotta meg a maga területén az első szocialista ország, az a volt cári birodalom, amelyben még a jelen század elején száznál több elnyomott nemzet élt egy kiváltságos nemzet uralma alatt.

Hogy ezt, a világ sok más táján megoldhatatlannak látszó problémát a szovjetországnak sikerült megoldania, annak igen egyszerű titka van: a Szovjetunió, mely minden téren a marxizmus—leninizmus útmutatásaihoz tartja magát, eleve tisztában volt azzal, hogy a nemzeti ellentétek gyökere nemzetnek nemzet által történő elnyomása és kizsákmányolása, s így a probléma megoldásának egyetlen módja a nemzeti elnyomás és kizsákmányolás, s az ezzel együttjáró kulturális elmaradottság teljes megszüntetése.

A szovjetállam ezt az utat választotta, és megalakulása után azonnal hozzálátott a probléma megoldásához. A nemzeti elnyomás megszüntetése politikai vonalon nem ütközött nehézségekbe és viszonylag gyorsan ment: a szovjetállam minden polgára nemzetiségre való tekintet nélkül, kezdettől fogva egyenlő jogokat élvezett, és egymásután alakultak meg az addig elnyomott népek szövetségi vagy autonóm köztársaságai, illetve autonóm területei.

Nehezebb feladat volt és hosszabb időt vett igénybe a nemzetiségek gazdasági kizsákmányolásának és kulturális elmaradottságának megszüntetése. De a szovjetállam ezt is viszonylag rövid idő — két-három évtized — alatt megoldotta. A cárizmus alatt gyarmati sorban tengődő nemzetiségi területek gazdasági elmaradottságát és kiszolgáltatottságát fokozatosan felszámolta azzal, hogy különös figyelmet fordított ezeknek a területeknek iparosítására és villamosítására, kulturális elmaradottságukat pedig azzal, hogy gyors ütemben felszámolta az írástudatlanságot, alsó-, közép- és felsőiskolák, valamint tudományos intézetek egész hálózatát létesítette a nemzetiségi vidékeken.

A volt cári birodalom elnyomott népeinek gazdasági és kulturális elmaradottsága ma már a múlté. A szovjet népek között sem politikai, sem gazdasági, sem kulturális fejlettségi színvonal tekintetében már évtizedek óta nincs számottevő különbség, a szovjetállam születésének ötvenedik évfordulóján pedig a nemzeti kisebbségek elmaradottságának — ennek a cári örökségnek — már a nyomait is hiába keresnénk.

A nemzeti elnyomás és kizsákmányolás megszűnése gyökerében megváltoztatta a nemzetek egymáshoz való viszonyát. A szembenállás és gyűlölködés okainak megszűnésével eltűnt az, ami elválasztotta őket: a szovjetország népei a szocialista társadalomban — saját nemzeti jellegük, nyelvük, kultúrájuk teljes megtartása, sőt soha még nem látott kivirágoztatása mellett — egy közös nagy szovjet nemzetben forrtak össze.

Ez a *kettősség* a nemzeti kérdés szovjetunióbeli megoldásának legjellemzőbb és legnagyszerűbb vonása. A nemzetek viszonyának ez a megváltozása ugyanis lényeges változást, sajátos kettősséget hozott magával a nemzeti érzés fejlődésében is.

A nemzeti érzésnek, két megnyilvánulási formája van. Egyik a *nemzeti büszkeség* (gondoljunk Leninnek »A nagyoroszok büszkeségéről« szóló cikkére), másik a *hazafiság*. Nálunk, mint sok más népnél is, ez a kettő nem választható el egymástól. Mi magyarok büszkék vagyunk arra, hogy magyarok vagyunk, annak a népnek a fiai, amely Hunyadi Mátyást, Rákóczit és Kossuthot, Arany Jánost és Petőfit, Liszt Ferencet és Munkácsy Mihályt, Adyt és József Attilát, Bartókot és Kodályt adta a világnak. Ugyanakkor hazafiak vagyunk, magyar hazafiak, készek — áldjon vagy verjen sors keze — élni és ha kell, meghalni magyar hazánkért. A mi hazafiságunk magyar nemzeti hazafiság. A Szovjetunióban nemzeti büszkeség és hazafiság nem esnek egybe. Az orosz szovjet ember büszke arra, hogy orosz, hogy annak a nemzetnek fia, amelyből Puskin és Turgenyev, Tolsztoj és Csehov, Csajkovszkij és Muszorgszkij, Mendelejev és Lomonoszov, és a nagyoknak legnagyobbja, Lenin származott; az ukrán szovjet ember büszke Sevcsenkóra, a grúz Rusztavelire és így tovább. De hazafiságuk nem orosz, nem ukrán és nem grúz hazafiság, ők nem Oroszországért, nem Ukrajnáért vagy Grúziáért készek — áldja vagy verje őket sors keze — élni és meghalni, hanem a közös szovjet hazáért, ahogy azt a második világháborúban bebizonyították.

Másik jellemző és nagyszerű vonása a nemzeti kérdés szovjet megoldásának az, hogy sem a szovjet hazafiságnak, sem az orosz, ukrán, grúz stb. nemzeti büszkeségnek semmi köze a nacionalizmushoz. Nacionalizmusról csak ott beszélhetünk, ahol valamely nép hazafisága és nemzeti büszkesége más népek lenézésével vagy gyűlölésével párosul, más népek ellen, azok leigázására, kifosztására, kizsákmányolására vagy más módon való megrövidítésére irányul. A Szovjetunió patriótáinak egységes hazafisága, éppúgy mint az egyes szovjet népek nemzeti büszkesége — ellentétben a kapitalista világ burzsoá nacionalizmusával — nemcsak hogy nem áll ellentétben az internacionalizmus szocialista elvével, de azzal teljes mértékben harmonizál. Hiszen az egységes szovjet hazafiság maga is az internacionalista meggyőződés szülötte. A szocializmus útjára lépett egyes szovjet népeket pedig, amelyek minden más népet testvérüknek tekintenek, nemzeti büszkeségük egyáltalán nem állítja szembe más népekkel. Ahogy ők maguk — éppen nemzeti büszkeségükből folyóan — tiszteletet és megbecsülést követelnek minden más néptől, ugyanúgy ők is tisztelettel és megbecsüléssel adóznak minden más nép nemzeti érzésének.

A világ első szocialista országának ötvenedik születésnapja nemcsak a szovjet nép és nem is csak a többi szocialista ország népeinek ünnepe. Csodálattal és rokoni érzéssel hajtják meg zászlójukat a nemzetek igazi testvériségének megvalósítója, mint példaképük előtt mindazok a népek, amelyek szerte a világban ma is még nemzeti létük és fejlődésük biztosításáért küzdenek.

ERDEY-GRÚZ TIBOR

A forradalom tudománya

A társadalmi haladás útján fontos határkövek a sikeres forradalmak, új szakaszt nyitva meg a fejlődés számára, amelyben a korábbitól különböző, fejlettebb társadalmi rendszer válik uralkodóvá. A forradalmak szerves része bizonyos ideológiai előkészítő munka, amelynek az újkorban egyes esetekben már voltak tudományos vonatkozásai is. Mindazonáltal ezek inkább sporadikusak voltak, és a forradalom győzelme után inkább spontaneitás révén érvényesültek a társadalom fejlődéstörvényei. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom volt az első forradalom a történelemben, amely mélyreható hosszú tudományos munkával kidolgozott célokat tűzött ki, és amelyek előkészítését és megindítását az adott történeti helyzet alapos tudományos elemzése előzte meg. A forradalom győzelme utáni politikai, gazdasági-műszaki és kulturális továbbhaladás fő irányait és legfontosabb útjait is tudományos alapon jelölték ki, és igyekeztek megvalósítani, ami fő vonalakban sikerült is — bár eleinte világszerte széles körben lehetetlennek vélték.

A társadalmi haladás tudományos megtervezése persze nem zárja ki a tévedéseket, hiányosságokat és hibákat. Hiszen a tudományos munka ismeretlen területre való előretöréssel jár, új dolgok kutatására irányul, és a jövőre vonatkozó intézkedések hatásainak prognózisát is igényli. Sőt azt is megköveteli, hogy a prognózis alapján kedvező irányba tereljük is e hatásokat.

Az ilyenfajta tevékenység tudományos jellegének nem a tévedésmentesség, a csalhatatlanság az ismérve — ennek általános biztosítékát még nem találták ki — hanem az, hogy elgondolásait és elhatározásait a gyakorlati eredmények, a kedvező és kedvezőtlen tapasztalatok fényében minduntalan szakavatott kritikának veti alá, saját elhatározásából és saját erejéből feltárja a hibákat és hiányosságokat. Ennek eredményeként a hibákat folyamatosan kijavítja, az elhajlásokat időnként kiigazítja, és céltudatosan, tervszerűen keresi a fejlődés optimális útját, keresi azt, hogy miképpen lehet leginkább elősegíteni a társadalom fejlődéstörvényének számunkra kedvező érvényesülését.

Lenyűgöző a Szovjetuniónak az az eredménye, hogy történelmileg rövid idő alatt a műszaki-gazdasági és az egyidejű kulturális fejlődés oly nagy ütemét valósította meg, amilyen társadalmi fejlődési ütemet előtte még sohasem sikerült megvalósítani. Különösen mély hatást tesz rám a szovjet népek kulturális színvonalának a rohamos emelkedése, a műveltség és szaktudás szédületes terjedése, és az, hogy ez nem parancsra történik, hanem az emberek legszélesebb rétegének szinte belső szükségletévé vált igényét elégíti ki. Ez a belső szükséglet persze nem spontán keletkezett, hanem a marxizmusnak a nép széles rétegébe behatoló eszméi keltették. Az emberek kultúra iránti rohamosan növekvő igénye, ennek minden lehető eszközzel való kielégítése, a múlt értékeinek a megbecsülésére nevelés mellett az újat alkotásért lelkesítés, és az újat alkotást lehetővé tevő szakmai kiképzés az alapja a gyors műszaki és gazdasági fejlődésnek. Az pedig, hogy az emberek nagy célokat látnak maguk előtt, s érzékelhetik is a haladást a célok megvalósulása felé, nagyban hozzájárul az élet megjavításához és megszépítéséhez.

Nem kevésbé megkapó a szovjet nép hazaszeretete, amely egészséges összhangban van internacionalizmusával, és elválaszthatatlan humanizmusától. Ez megmutatkozik abban is, ahogyan nagyszámú nemzetiség együtt él az országban. Számos nemzetiség kultúrájának kibontakozásához a szovjethatalom adta meg a lehetőséget. Minden nemzetiség a Szovjetunióban hatalmas anyagi és kulturális fejlődésen ment át, kibontakozhattak a nemzeti sajátosságok. A nemzetiségek saját eszközükkel és saját módjukon működnek együtt a Szovjetunió továbbhaladásán. Felmerülnek eközben ellentétek és versengések is, a marxizmus eszméje azonban ezeket mint a népek egyéniségének természetes megnyilvánulásait olyan mederbe tereli, amely a haladás irányába vezeti az erőket.

Megkapó a szovjet ember humanizmusa is, amely megalapozott magabiztossággal, de őszinte barátsággal tekint más népek felé. Humanizmusuk, politikai érettséggel társulva, jól megmutatkozik abban is, hogy azon népek felé is őszinte barátsággal viseltetnek, amelyek korábbi kormányai mérhetetlen szenvedéseket zúdítottak a szovjet országra.

A Nagy Októberi Forradalom ötvenedik évfordulóján nagyrabecsüléssel és örömmel tölt el a Szovjetunió eddig megtett útja. Minden előfeltétel megvan ahhoz, hogy a jövőben még gyorsabban haladhasson a szovjet nép a kommunizmus megvalósítása felé.

JÁNOSSY LAJOS

Két ajándék — és ami közte történt

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója közeledtével számosan kérdeztek társaságban és munkahelyen, egyetemen és a sajtó munkatársai egyaránt: hogyan és miben látom a Forradalom jelentőségét a magyar tudomány, ezen belül a természettudományok és még szűkebb körben, a fizika területét illetően. Mi volt a segítség, amit 50 év alatt kaptunk a Szovjetuniótól, a szovjet tudósoktól?



Lenin első magyar arcképe

Bortnyik Sándor 1918-ban készült linóleummetszete

És minél többször hangzik el a kérdés, annál nehezebb rá a rövid — egy beszámoló, egy cikk kereteit figyelembe vevő válasz.

Hiszen a fizika magyarországi fejlődése nem választható el népünk egészének, életszínvonalának, kultúrájának fejlődésétől. Szerves része ez a magyar kultúra,

a tudomány egészének.

Mit is adott a Szovjetunió a magyar kultúra egészének? — Ha valaki vállalkoznék is a kérdés megválaszolására, kötetek kellenének — mint ahogyan a legutóbbi hónapokban közreadott számos kötet, cikkgyűjtemény stb. csak egyes részterületek fejlesztéséhez nyújtott segítség részleteit mutatta meg.

Magam sem tudnék teljes képet adni a természettudományok, vagy akár csak a fizika területén nyújtott szovjet segítségről. — Pedig ez a segítség — a politikai segítségtől eltérően — csak jóval a háború befejezése után jelentkezett. A felszabadulás előtt, sőt még az ötvenes évek elejéig terjedő időben alig-alig kaptunk valami tájékoztatást a fizika szovjetunióbeli fejlődéséről, a szovjet kollégák eredményeiről.

A segítség nagyságának és eredményességének bemutatását azért mégis a felszabadulás, a Vörös Hadsereg nagyszerű győzelme előtti idővel kell kezdenem. A háború előtti ellenforradalmi rendszer nem ismerte el (talán mert nem is ismerte fel) a természettudományok jelentőségét. Az itthon dolgozó kisszámú fizikus mindegyikének

élete, munkássága,

szemléltető példája annak, hogy dolgozni — nem nagy eredményeket produkálni, csupán dolgozni is —, milyen személyes áldozatvállalás, sőt nélkülözések árán voltak csak képesek. Kisértékű műszerekre sem volt »költségvetési fedezet« — és néhány száz pengős műszer vagy anyag hiánya miatt hány elképzelés kísérleti megvalósulása maradt ábránd. De nem jelentett kisebb nehézséget egy — országon belüli — utazás néhány pengős költsége sem.

A felszabadulás után jelentkezett a Szovjetunió segítsége. Nem azonnal és még azután sem direkt formában. 1949-től, Akadémiánk újjászervezésétől kezdődően lehetett csak — az újjáépítés sok fontos feladatának elvégzése után és mellett — nagyobb figyelmet és egyre növekvő lehetőséget fordítani a már folyó kutatások támogatására, s új kutatóhelyek megteremtésére.

A közvetlen szakmai segítségnyújtás alig több mint egy évtizedre tekinthet vissza. Ez érthető is, hiszen a fizika új kutatási területein elért eredmények többsége szigorú katonai titok volt. Emiatt a tudósok cseréje, a széles körű átfogó viták, a tapasztalatok átadása egyaránt áthidalhatatlan nehézséget okozott. Ebben az időben kellett ugyanis a Szovjetuniónak óriási erőfeszítésekkel megvalósítani

az atomenergia

felszabadításának programját. Köztudott, hogy erre milyen politikai okok kényszerítették a Szovjetuniót, de elképzelhető, hogy amellett nem volt lehetőség a baráti országok tudományos fejlődésének nagyarányú közvetlen támogatására. — Később beérő és a későbbi időszakban is megmaradó segítséget már ekkor is kaptunk. Ezek közül elsőnek említeném azt a lehetőséget, hogy sok fiatal tanult fizikát a szovjet egyetemeken és számosan kaptak lehetőséget tudományos fokozat megszerzésére.

Az 1955-ben tartott első genfi atomkonferenciával egyidőben kezdett erőteljesebbé válni a szovjet segítségnyújtás. A személyes kapcsolatok »első fecskéjeként« látogattam meg Dobrotin professzor laboratóriumát. A tudományos megbeszélések, tapasztalatok átadása mellett Dobrotin professzor egy sajátságos kisülés csövet adott az intézetünkben folyó kísérleti munkához ajándékul.

A pénzben nem túl nagy értékű, de munkánkban nagyszerűen használható ajándékot már akkor szimbolikusnak éreztük — a lehetőségek megnyílását jelképezte, azon segítség kezdetét, amely azóta a remélt mérték sokszorosában valósult meg. Nem sokkal e jelképes ajándék átadását követően már ajánlatot kaptunk a Szovjetuniótól, hogy a komoly és önálló atomkutatások megindításához szükséges atomreaktort és gyorsítót bocsát rendelkezésünkre. 1959-ben már meg is indult az első magyarországi kísérleti atomreaktor működése, amely zavartalan üzemmel a mai napig, segíti a fizikai és kémiai kutatásokat és biztosítja nagy mennyiségű izotóp előállítását, amit a gyógyászatban, az iparban, a vízgazdálkodásban, a mezőgazdaságban egyre nagyobb területeken alkalmaznak — sőt jelentős mennyiségben exportálnak is.

A reaktor átadásával egyidejűleg jött létre a dubnai Nemzetközi Atommagkutató Intézet, amelynek munkájában a baráti országok kutatói között hazánkból is számos fiatal kutató vesz részt. A dubnai intézetnek a Szovjetunió a korábban már ott létrehozott nagy kutatóberendezéseket átengedte és ez teremtette meg olyan

kísérleti munkák

elvégzésének a lehetőségét, amit egyébként nem végezhettek volna el kutatóink, anyagi eszközök hiányában.

A dubnai intézet nyújtotta lehetőségek eredményeinek a magyar fizikai kutatásokra gyakorolt hatását nehéz lemérni és még nehezebb tételesen kimutatni. A kapcsolat továbbfejlődésének csupán egyik mutatója, hogy a Szerpuhovban létesült új intézetben, ahol a világ jelenlegi legnagyobb részecskegyorsítója működik majd, nekünk is lesz alkalmunk — éppen a dubnai intézet segítségével — kísérleteket végezni.

A már említett tanulási lehetőségeken, a nagy létesítmények rendelkezésre bocsátásán, valamint anyagok, eszközök és műszerek szállításán túl, további felbecsülhetetlen segítség volt kezdettől fogva a szakirodalom rendszeres rendelkezésre bocsátása is.

Az utóbbi időben ez az együttműködés újabb, fejlettebb szakaszába lépett. A Szovjetunió által nyújtott, egyre bővülő segítség mellett komoly

kétoldalú együttműködés

lehetősége is megszületett. Szakembereink továbbra is látogatják — méghozzá növekvő számban — a szovjet intézményeket, de egyre nagyobb számban jönnek hozzánk is szovjet kutatók, figyelemmel kísérve színvonalas kutatásaink eredményét, arról komoly konzultációkat folytatva.

Büszkék vagyunk, hogy Dubnában, a moszkvai Kurcsatov Intézetben, de más szovjet intézményekben ma már általunk tervezett és készített műszerek, berendezések segítik a kutatást.

Néhány héttel ezelőtt Keldis akadémikus, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának elnöke vezetésével tudósküldöttség látogatta meg hazánkat s ennek során a Központi Fizikai Kutató Intézetet is. A kétoldalú együttműködés újabb lehetőségeiben történt megállapodással egyidejűleg Keldis akadémikus intézetünknek ajándékot nyújtott át egy kis dobozban, amely három nagy értékű — a laserek működtetéséhez szükséges —

rubinkristályt

tartalmazott, amelyeket egy szovjet intézmény állított elő.

Az ajándék átadásakor Keldis akadémikus megemlítette, hogy munkatársai nehezen váltak meg a kristályoktól, hiszen saját munkájukhoz is szükségesek azok — de az általuk is értékesnek tartott kutatásainkat ennek ellenére, ily módon is támogatni kívánják.

Két ajándék, — és ami közte van: a magyarországi fizikai kutatások kiszélesedése, eredményeinknek az országhatáron messze túlhaladó ismerete és elismerése, mindez eredményességében és módszereiben egyaránt szimbolizálja a szocialista országok közötti együttműködést, a szovjet állam és a szovjet emberek által nyújtott segítséget.

Az előzmények és eredmények alapján biztosak vagyunk abban, hogy az együttműködés és eredményessége a jövőben tovább növekszik.



Kmetty János festménye: Koncert (1918)

Major Máté

Találkozás Októberrel

AMIKOR a Nagy Októberi Forradalom »megrengette a világot«, csupán tizenhárom éves voltam, nem emlékszem, hogy valamit is éreztem volna a roppant földmozgásból. Nyilván még nem ébredt az a — szerencsére — ma is eleven hajlandóságom, hogy ellenállhatatlanul vonzódjam minden, ígéretesnek látszó újhoz, és visszatarthatatlanul taszítódjam minden, már adni nem tudó régitől. S noha alig egy év múlva — 1918-ban — tagja lettem a szülővárosomban (Baján) alakult Ifjúsági Tanácsnak, a Vörös Hadsereg felvidéki győzelmei idején pedig piros virággal »tüntettem« a történelem órán, gyökereim — családom, iskolám: egész »jól neveltség«-em — egy időre még visszahúztak. Szerzetes gimnáziumba jártam ugyanis: a tanácsból tehát ki kellett maradnom, a piros virágot el kellett dobnom, és — magam is visszarettenve »lázadásom« fenyegető következményeitől — az »isten« és a »haza« védelmébe menekültem. Metamorfózisom azonban mégis megkezdődött.

A Királyi József Nádor Műegyetem még 1922-ben is sűrű ellenforradalmi atmoszférája igen alkalmasnak bizonyult ahhoz, hogy a mindennapi tények, és az innen-onnan — újságokból, folyóiratokból, könyvekből — olvasottak a helyes útra irányítsanak. Már utolsó egyetemi évünkben (1926-ban) elhatároztuk egy barátommal, hogy diplománk megszerzése után, belépünk az akkori MSZMP-be, a Vágipártba, csak éppen mire az előbbi valóra vált, az utóbbit betiltották, vezetőjét börtönbe csukták. Itt persze nincs helye annak, hogy szocialistává fejlődésem egész történetét felvázoljam, tény azonban, hogy 1931-ben csatlakoztam az illegális párt (KMP) által indított művészszervezkedéshez, melyből, 1933 végén, kialakult a *Szocialista Képzőművészek Csoportja.*

EZ IDŐBEN, a húszas évek végefelé, és fejlődésem e folyamatában, »találkoztam« a Nagy Októberi Forradalommal, és hazájával, a Szovjetunióval. Ezt a »találkozást« nemcsak formálódó szocialista ideológiám és politikai balratolódásom készítette elő, hozta létre, hanem művészeti, elsősorban építészeti felismeréseim gyarapodása, művészetszemléletem kikristályosodása is. Akkoriban már megismerkedtem az új építészeti mozgalmakkal, a de Stijl, a Bauhaus, Le Corbusier első gondolataival, s mindazzal, ami mögöttük munkálkodott, a számomra valóban ígéretes újjal, az avantgarde-dal. E felismeréseim igazságát mindennél jobban, döntőbben bizonyítani látszott, hogy a Szovjetunió forradalmi művészei — K. *Malevics,* El *Liszickij,* V. *Tatlin* és a többiek — ezeknek az új építészeti mozgalmaknak — és az avantgarde-nak — kezdeményezői és megvalósítói közt is az élen jártak. S egyáltalán nem volt kétséges előttem, hogy abban az óriási — erős és gazdag — országban, ahol az általános ideológia, a politikai tettek, és a művészet gondolatai és alkotásai annyira »együttállnak«, egyedül lehetséges az új építészet — és művészet — optimális kibontakoztatása és állandó megújítása.

PERSZE AKKOR még nem tudtam, hogy az ilyenfajta »meggyőződések« és a valóság között a reális kapcsolatok megteremtése milyen nehéz és milyen bonyolult dolog. Nem tudtam, hogy hiába biztosítottak a szocializmus megvalósításának alapvető feltételei, s hiába adottak a szocializmus ideológiájában, a tudományos előrelátásban a visszahatásnak azok az eszközei, melyekkel megoldható, hogy e feltételek ne vakon érvényesüljenek — az ideológia, a tudományos előrelátás alkalmazásában is előfordulhatnak tévedések, melyek — a jó szándékok ellenére — kisebb-nagyobb zökkenőket okoznak és fékezik a haladást. Ma már tudjuk, hogy ilyen, éspedig súlyos tévedésekkel is terhes volt a Szovjetuniónak az a húsz esztendeje, melyet a »személyi kultusz idejének« neveznek. E tévedések közé tartozott az új építészet — és a progresszív művészet — kirekesztése a szovjet kultúra világából, ami benn és künn, és nemcsak a művészet vonatkozásában, komoly károkat okozott a szocializmusnak. A »fordulat« az orosz és az európai építészek — művészek — seregének okozott fájdalmas csalódást.

Amikor 1951-ben a »fordulat« elmélete és gyakorlata — nyilván elkerülhetetlenül —, nálunk is, »elméletté« és gyakorlattá lett — minden csalódásom ellenére meggyőződéssel vallottam: *bízom a Szovjetunióban.*

Alig öt esztendővel később az új építészet már visszafoglalhatta jogos és méltó helyét a szovjet kultúrában, és azóta — mindenki meggyőződhetik róla — egyre nagyszerűbb alkotásokat produkál az ötvenéves Nagy Októberi Forradalom, a megvalósuló szocializmus nagyobb dicsőségére. A magyar építészet megújhódását és — minden nehézség ellenére — szaporodó szép alkotásait tehát — ebben a vonatkozásában — a Szovjetuniónak köszönhetjük.

KIS NÉP, kis ország vagyunk, saját forradalmunkat, szocializmusunk megvalósításának lehetőségét — csaknem harminc esztendővel Október után — a Szovjetuniótól kaptuk ajándékba, természetes és szükséges tehát, hogy a magunk világának formálásában az ajándékozó és példamutató nagy nép, ország nyomdokain járjunk. Természetes — ha feltétlenül nem is szükséges —, hogy ennek során mi is tévedjünk, hibákat kövessünk el. És ha ezeket a kisebb-nagyobb tévedéseket, hibákat, a magunk felismerései, gondolatai alapján, ilyen vagy olyan okokból, nem tudjuk korrigálni, melletünk áll és él a Szovjetunió, mely nemcsak hatalmas eredményeivel, hanem társadalmi öntudatának tévedéseket felismerő, hibákat korrigáló permanens tevékenységével is segíthet bennünket. Minden okunk megvan ezért arra, hogy továbbra is rendületlenül bízzunk a Szovjetunióban.

Pál Lénárd

Világtörténelmi évforduló

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom világtörténelmet átalakító hatását ma már senkinek sem kell bizonyítanunk. Az elmúlt ötven év tényei barát és ellenség előtt egyformán nyilvánvalóvá tették, hogy az Auróra ágyútüze egy új, a régitől alapvetően különböző világ születésének kezdetét jelezte. Ebben az új világban megszűnt az embernek ember által való kizsákmányolása és a termelőerők soha nem látott tempójú fejlődése indult meg. Ezt a fejlődést a szocialista tulajdonviszonyok megteremtése és nem utolsósorban a szocialista rend viszonyai között kivirágzó tudományos kutatás tette lehetővé.

A természet törvényeinek feltárásához egyre bonyolultabb eszközökre van szükség. Régen a távcsövek és mikroszkópok, ma az űrhajók és atomgyorsítók növelik szinte elképzelhetetlen méretűvé az emberi tapasztalás szféráját. Leegyszerűsítve azt mondhatnánk, hogy az ember

két irányban

igyekszik egyre mélyebbre hatolni az anyagi világba: egyrészt a szubatomi, másrészt a kozmikus méreteken belüli törvényeket igyekszik feltárni; a kis és nagy távolságok világáról akar egyre többet és többet megtudni. Ebben a csodálatos küzdelemben a Nagy Októberi Szocialista Forradalom ötvenedik éve lenyűgöző szovjet győzelmeket hozott.

Alig néhány hete ejtette ámulatba a világot a szovjet űrkutatás legújabb eredménye. A »Vénusz—4« szovjet automata űrállomás 350 millió kilométeres út után behatolt az emberek kedvenc bolygójának, az esthajnal-csillagnak a fátylába és hírül adta: a bolygó Földünkhöz képest nagy nyomású, magas hőmérsékletű »légköre« túlnyomórészt széndioxidból áll; közölte, hogy a bolygónak nincs számottevő mágneses tere és ezenkívül ellátta a tudósokat sok-sok új információval, amelyek megszerzéséről 10 évvel ezelőtt még álmodozni sem lehetett.

Az a másik hír is izgalomba hozta a tudományos világot, hogy a Moszkva melletti Szerpuhovban a világ legnagyobb gyorsítójával rövidesen 70 milliárd elektronvoltos protonokat lőnek atommagokba, hogy jobban megismerjék az atommagokat felépítő részecskék szerkezetét és feltárják belső életüket.

A korábbi évek sikereit is jól ismerik a tudósok. Örömmel olvastuk annak idején, hogy Cserenkov, Tamm és Frank szovjet tudósokat Nobel-díjjal tüntették ki egy régebbi, még a harmincas évekből származó felismerésükért, amely a nagy energiájú részecskék fizikájában az ötvenes évektől kezdve nagyon fontos vizsgálati módszernek vetette meg az alapját. A világhírű elméleti fizikus, Landau Nobel-díja csupán egy régen aktuális elismerést fejezett ki. Bászov és Prohorov pedig nemrégen azért kaptak Nobel-díjat, mert

az elektromágneses sugárzás

előállításának egy merőben újszerű módját dolgozták ki és ezzel, többek között, különleges fényforrások (laser fényforrások) előállítását tették lehetővé. Ez a kis felsorolás csupán az emlékek felidézésére való, és nem tartalmazhatja még a legfontosabb eredmények nagyobb többségét sem.

Aki egy kicsit is ismeri az orosz történelmet, annak nem kell bizonyítani, hogy ezeknek a nagy tudományos alkotásoknak a feltételei ötven évvel ezelőtt születtek meg, és ha van »csoda«, akkor a legnagyobb »csodatevés« az elmúlt ötven év alatt szovjet földön történt. A forradalom győzelme után következő végtelenül nehéz helyzetből kiindulva a szovjet nép felépítette azt a társadalmat, amely ötven év múltával automata űrállomással a Vénuszra juttatta az ötágú vörös csillagot. Ez valóban csodának tűnik — talán még nekünk is — akik nem hiszünk a csodákban. Ez a csoda azonban a szocialista társadalmi rendben gyökerezik, és valójában nem is csoda, hanem törvényszerű velejárója annak, amit mi

tudományos szocializmusnak

nevezünk.

Lenin a forradalom győzelme után a következőket írta: »Régebben az egész emberi értelem, annak egész géniusza csak azért alkotott, hogy egyeseknek juttassa a technika és kultúra minden gazdagságát, s másokat megfosszon a szükséges műveltségtől és fejlődéstől. Ma viszont a technika minden csodája, a kultúra minden vívmánya össznépi vívmánnyá vált, és mától fogva az emberi értelem és géniusz sohasem lesz az elnyomás eszköze, a kizsákmányolás eszköze.«

Ez az új helyzet, amibe a tudomány a forradalom győzelme után került, biztosította, hogy a termelőerők növekedésében döntő szerepet játsszon. Napjainkban már azt észleljük, hogy a tudomány közvetlen termelőerővé alakul át, és így fejlődésétől függ magának a termelésnek is a fejlődése.

Lenyűgöző az a tudományos potenciál, amellyel ma a szovjet társadalom rendelkezik. A világ tudományos munkásainak egynegyede a Szovjetunióban dolgozik. Több mint 4500 kutatóintézetben mintegy

700 000 tudományos kutató

működik, csaknem hetvenszer annyi, mint a forradalom előtt. A szovjet tudomány jelentős befolyást gyakorol a világ bármely országában folyó tudományos munkára, és mi sem természetesebb annál, hogy ez a befolyás a legnagyobb és leggyümölcsözőbb a szocialista országok tudományában.

Példák tömegével illusztrálhatnám, mit köszönhet a magyar tudományos élet a szovjet tudománynak, hogyan fejlődnek kapcsolataink a közös munkában, hogyan alakulnak különösen az utóbbi időben az együttműködés szocialista formái. A sok példa helyett csak egyet említek a magam területéről. A Kurcsatovról elnevezett Atomenergia Intézettel évek óta együtt dolgozunk a magfizikai módszerekkel folyó szilárdtestkutatás területén. Nemcsak kutató berendezéseket építünk közösen, hanem méréseket is végzünk együtt. Különösen jóleső érzés most arról írni, hogy éppen a nagy évforduló előtti hónapban hét szovjet fizikus barátunk dolgozott velünk a Központi Fizikai Kutató Intézetben közös terveink valóra váltásán.

A szovjet tudomány sikerei és békés célkitűzései lelkesítő távlatokat nyitnak meg az együttes, tudatos kezdeményezések számára. Mi örömmel veszünk részt ezekben

a közös munkákban,

mert hatékonyabban oldhatunk meg bonyolult feladatokat és még teljesebbé tehetjük a tudomány »össznépi vívmányá« való válását.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom ötvenedik évfordulója egyben a mi nagy ünnepünk is. A mi dolgaink is lényegében ötven évvel ezelőtt vettek szerencsés fordulatot, s bár közben keserves huszonöt évet kellett végigszenvednünk, 1945 tavasza végre elhozta nekünk is október csillagát. Köszönet érte!

Dr. Pogány Frigyes

Környezet és világkép

Amikor néhány mondatba szeretném sűríteni gondolataimat, amelyek hivatásommal összefüggésben az elmúlt ötven esztendő történelmének felidézése kapcsán bennem felötlenek, szinte lelkiismeret-furdalást érzek, szabad-e egymással összefüggő eszmékből, elvekből egyet-egyet kiemelni és ezzel korunk nagyszerű gondolat-épületét sémává merevített elvre desztillálni. De úgy érzem, mentségemre szolgál az egyik legfontosabb tétel, amelyre az elmúlt félévszázad tanított s amely munkaterületemen is vezérelv, éppen e sematizmus ellen véd. Meglepően egyszerű és közismert ez a tétel: minden mindennel összefügg. S ami ebből most már szükségképpen következik: a rész csakis az egészben nyerheti el célját, értelmét s az összefüggések láncolata nemcsak »statikusan«, hanem a mindent átható mozgásban, alakulásban, fejlődésben érvényesül.

Ezek a tételek, elvek mindig is igazak voltak, de felismerésükre a fejlődés, a társadalmi mozgás tanított meg bennünket. Magunk is tanultuk, majd tanítottuk e tételeket. De a logikai belátást nem kísérte, nem mélyítette el mindig a közvetlen tapasztalás, ezeket az igazságokat még nem égette mindenki lelkébe az élmény tüze. Az ilyen tételeknek »magatartássá« kell érlelődniük.

A történeti, társadalmi fejlődés, mely kiérleli tudatunkban a minden mindennel összefügg igazságának felismerését és ezzel annak igényét is, hogy a dolgokat ne elszigetelten, hanem összefüggéseikben lássuk, az elsődleges bizonyítékot maga szolgáltatta: olyan bizonyítékot, amely nem pusztán absztrakt elvként vetült elénk, hanem élményekkel, magával az élettel fémjelezve: ledöntötte az emberek, osztályok között felmeredő falakat. Íme az elv elsődleges érvényesülése magában a társadalmi valóságban. De az elv, az elvontnak látszó tétel miként érvényesül a magunk formálta valóságban, a környezetalakításban? Hiszen fokról fokra mindent át kell hogy hasson, s áthatja a valóságnak azt a területét is, melyhez saját hivatásom kapcsol.

Magunk alkotta környezetünkben saját életünknek, társadalmi valóságunknak kell tükröződnie. S ha küzdelmeken, buktatókon keresztül vezet is az út, ha távol vagyunk is még a céltól, előttünk lebegnek az elvek, amelyek ugyanazon alapigazság fényének egyetlen spektrumban egymásba ölelkező színtörései. Nézzük csak közelebbről: az egyes házakról a házak társadalmára, a települések egészére terelődött a hangsúly. Az »együttes« fogalma mélyebb eszmeiségével valójában korunk szülötte. Miként ez a fogalom az emberek között sem zárul valamilyen mesterséges határnál, ma már a magunk alkotta környezetben sem állunk meg egy-egy szép tér, vagy út, vagy akár ezek valamilyen láncolatának kialakításánál. A külvilággal való új kapcsolatunk folytán házaink belsejét is jobban kitárjuk az utca, a város, a közösségi élet színtere felé. Ezzel még a közterület szerepének, jelentőségének is meg kell változnia a múlthoz képest. Ma már nem ismerünk »jelentéktelent« a környezetalakításban. A különbségeket az életfunkciók jellege, különbségei szabják meg.

Elvünk, mindent a maga nemében, szerepének, rendeltetésének megfelelően a tökéletesség fokára emelni. Ilyen módon a környezetalakításban is valóban megszűnik az »arisztokratikus« és az »alacsonyabbrendű« ellentéte. S ha mindezt nemcsak hangoztatjuk, ha ezek az igazságok valóban bennünk élnek, az is magától értetődik, hogy korunk lehetőségeit, termelési, technikai adottságait ugyanilyen tudatosan sorompóba állítjuk. Hiszen igény és adottság dialektikus harcából születik minden, amit magunk körül létesítünk, a magunk alkotta környezetet is, amely életünk, társadalmunk tükre. S ha a részről az egészre terelődött a figyelem, ha a széktől, szerszámtól, töltőtolltól a televíziós toronyig, a lakószobától tájméretekig terjed a gyakorlati és eszmei-esztétikai viszonylatok összeötvöző ereje, az is érthető, hogy az úgynevezett tömegcikk megformálásában is a használati, az esztétikai igényesség lehető maximális fokára törekszünk, sőt ezt követeljük.

A környezetalakítás elsorolt elvei benső kapcsolatban vannak egymással. Valójában egymás édes testvérei, sőt egyik a másiknak szülője s ugyanakkor amannak szülöttje. Ha átgondoljuk értelmüket, lényegüket, meglep, miként következnek egyik a másikból, miként válik egyik elv a másiknak feltételévé. Igazságuk a világ alaptörvényéből folyik, céltudatos alkalmazásuk mögött pedig a modern környezetalakítás emberközpontúsága rejlik. Környezetünknek tehát valóban világképünket kell tükröznie. Ebben rejlik tudatnevelő hatása is, az a hatás, amely állandóan, szünet nélkül érvényesül. Ha visszapillantok a múltba, szemeim előtt kirajzolódik a történelem nagy mérlege. Egyik serpenyőjében az egyes embert, a másikban az emberek kollektíváját, a társadalmat látom. A mérleg lengéseit a történelem nagy fordulópontja után már sokkal tisztábban ítélhetjük meg. Úgy érzem, mindannyiunk kötelessége — a maga hivatásának területén —, hogy a mérleg nyelvén tartsa kezét.

Kötelességünk, hogy ott, ahová az élet állított, teremtsünk egyensúlyt, hogy az egyes ember vágyaival, érzéseivel, törekvéseivel és képességeivel, megtalálja önmagát az összefüggések harmonikus láncolatának egészében, a társadalom helyesen értelmezett és őszintén értékelt egységében a saját maga és a társadalom jól értelmezett előnyére.

Bertnyik Sándor

irod

—

Rosner Ung. Buchk-

276. l. Köppel -

Archiv für Buch-

gewerbe u. Gebr. graphik

Leipzig 1938

Delhaen

2124. *Veronika ke*

E kép falra szegeze
fehér kendőt ábrázol, k
körülvett fejével. Jézusnal
szakálla barna, szemei lecsu
DELHAES.«.

Vászon, méretei 68·7 : 5
István hagyománya 1893 au
25 K. — Átvétetett 1902 ja
A hagyományt elfogadta az
(340–902).

III

Hay. 1902
Delhaes

Borsnyák Sándor

Nádai Pál

A „Könyv- és reklám-művészet" bemutatkozása

MAGYAR MŰVÉSZET

1930. 174. c.

val,filozófiájával,metafizikájá
mentalitásával.Nem véletlen for
Mind tudatosak.

A kubizmus egy másik
zető egyénisége Braque. Tájképe
architekturával ábrázoló képéről
vette nevét az egész mozgalom.A
első kubista kiállitáson szerep
amikor Matisse megállott előtte
mondta : Uraim,hisz ezek kockák
nem olyan jelentős,mint Picasso.
pagandisztikus hatása is kisebb
Kevesebbet dolgozott és képzele
is szegényebb volt,ki nyugtalan
temperamentumosabb volt,szenved
sebb kutató.Nem is állt meg a ku
bizmusnál,mint Braque.Ő mint sz

Bortnyik Sándor

l.

Rosner plakát

11, 72. l.

A plakát kézikönyve

2. függelékkel köv. kiad.

1935

közben soros honfoglaláskori sírokra bukkantak, melyekből nyílhegyek, kések, kengyelvasak, ezüst boglárok, karperecek, üveggyöngyök, gyűrűk, szíjvégek, zablák, lócsontok s aranylemezből formált, karneol-, gránát-, borostyánkövekkel és színes üvegekkel díszített diadém-darabok kerültek napfényre.

A leletnek különös értéket a sírokban talált érmek adtak. Ezek ugyanis Német Lajos (840—876.); I. Berengár (888—924.) és I. Henrik (919—936.) korából valók s így egyfelől közelebbről határozzák meg a temető korát, mely ekként a Kr. u. X. századból való, másfelől pedig igazolják az egykorú krónikások ama közléseit, melyekben a pogánykori magyarságnak a németekkel, olaszokkal való harcairól írnak.

1849. június 13.-án határában folyt le az 1848—49-iki szabadságharc egyik véres ütközete, melyben Klapka és Kmetthy tábornokok hadtestei arattak fényes győzelmet a császári seregek fölött.

Csornáról a Győr-soproni vonalon folytatjuk vándorlásunkat. Azaz inkább csak zónázunk, mert félóra múlva már Kapuvárott szállunk ki, hogy megtekintsük Sopron megyének ezt a népviseletéről híres színmagyar községét. Az állomáson tolongó-forrongó tömeg. A két irányból érkező vonat valósággal ontja magából a népet. Csornaiak, farádiak, vittnyédiek, a pápai vonalon Szikből, Páliból, Béledből erre kerülők. A másik oldalról petőháziak, szentmiklósiak, endrédiek, szerdahelyiek préselődnek ki a vag-

Bortnyik Sándor

l.

Rosner Unggeh. sz.

1936. 8 n.

5, 17, 23 képpel

Gebrauchsgraphik

(Berlin) 1936. 8. s.

megvézni

Ung. is

hatalmú nádora: Garay Miklós — ...

ki falai közül... Mikor katholikusok és protestánsok fölváltva használták, hol kidobálva, hol visszahordva az oltárokat.

Oh sokat, nagyon sokat tudnának beszélni ezek a szent falak!

Mikor 1532-ben rászakadt a városra és várra a török veszedelem, a környékbeli lakosság menedéke, sebesültek, halállal vívódók lazarétuma volt. Mikor a törökön aratott győzelem után a város fölszabadult s megenyhült a lelkek szorongása, fényes örömünnepet látott, hogy egy évtizeddel később, 1593-ban mély gyászba borultan fogadja sírboltjába a vár védőjének, nemzeti történelmünk egyik ragyogó alakjának: Jurisich Miklósnak holttetemét.

Sokat zaklatott életének utolsó napjaiban, innen szárnyalt a magasba Murány vár hajdan híres szépségü asszonyának: Széchy Máriának imádsága s két és félszázad óta, (1679.) kongó márványalapjai alatt alussza végnélküli álmát a Nagyasszony, álmadozva a regényes múltról, az örökszép murányi napokról, fényről, dicsőségről, aztán szomorú napokról, kínos számkivetésről, gyötrelmes öregségről, melyek mindegyikéből bőven mért ki számára osztályrészt a sors.

Tömjénillat szálldos a levegőben. Aranyló sugárnyalábok glóriázzák a főoltár Madonnáját. És a míg elnézzük-nézzük az oltár két oldalán elhelyezett ősi templomszékeket, a Szt. Ferenc kápolna bámulatot keltő stukkóinak finomságát; míg sorra járjuk az oldalhajók szebbnél-szebb oltárait: az 1719-ben emelt Szt. Benedek oltárt; a Batthyáany grófok ajándékozta Szt. Alajos oltárt; a Telekessy István egri püspök által 1698-ban emeltetett Szüz Mária fogadalmi oltárt; a Szt. Kereszt, Szt. János, Szt. Fe-

Alkotás Mh

1947 jun-jul.

A Naqmező u. of

Bortnyik S.

als dreißig Fahrgäste nicht aufnehmen
So eines Flugzeug ist modern eingerich-
tet. Eine elektrische Küche, eine Garde-
robe, ein fließendes Wasser, eine Dampfhe
zung

3 c (elégséges)

L.

M. Képzen-ért

1946 jul. (v. trust)

Naqmerö utca, of

на стене боска́, ла́рта и
портере́т.

44

Bortnyik S.

M. képzm. Sz. Sz.

VI. Sz. Nemz. kiáll. 1945 jul.

(r. Mücs.)

Néma házak
Pesti házak } of

nem volt a kertben; de egy
idő mulva (~~arra láttam~~) láttam,
hogy a szolgája jött. Akkor jön
ismét becsaptan a kertajtót,
mert a Szolga nagyon figyelt ennevehet
engem. Hirtelen megpillantot-
tam egy másik kertajtót, amely amely
nincsen nyitva volt, és midőn
beléptem csakhamar láttam,

Fův. képt

Borťnyik S

1943. A m. graf. 150 éve

Olvasó férfi, olaj temp

1948. ápr. A m. valóság

Udvarban, of

1949. X. 21.

I.

На дваре́ и в шко́ле.

– Дикта́нт. –

На дваре́ шко́ль дере́вя, камейки
и кало́дец. Кто на дваре́? На два
де́ти. (Анни) Они́ идут в шко́лу. Ч
в шко́ле? В шко́ле кла́ссы, кабине
ты, каридо́ры и учи́тилска(йа)я.

Bartucz S.:

Az „iparművészet"
oktatás új útjai.

M. Grafika. 1928. 9-10 sz.

255-58. l.

der Freund des meine Father. Ihr
werkställe war nicht allzu gros, aber
er was rein und sonnig. Wir habe
gehobelt zu den lehrlingen. Der Hobel
war sehr scharf. Ich kenne einen
nagel in das Holz, mit einen Hammer
(ein)schlugen. Ich machte schon einen
schöne Tisch. Der Meister hat gelobt
meine arbeit sehr. Ich bin stolz aaf
meinen Tisch.

Th: 1 K: 5

Uj Művészház

1929 szept. Cers. M. Tárlat

Standard-plakát

Janine cig. papír "

Ujság napilap "

Verbesserung.

Am 12ten Mai 1949.

Der schöne Frühling ist wieder hier. Die freundliche Sonne scheint wärmer. Der Schnee schmilzt und das Eis verschwindet von unseren Gewässern. Die Bäume grünen in den Wäldern und in den Hainen. Auf der Wiese und im

Bortnyik Sándor

l.

Arv. Közl

1938.

85. sz

31. l.

Városrészlet,

tusz.

MüRKV. 1946. okt. III. a

Női fej, past

1947 febr. IV.

Női tan fej, past.

~~fog.~~ 1932. nov. 15. eszü hivatali

meger. 20 139/1932. Okm. IV. Ü. O. sz.

11437/1934.

99.454/1934. III.

~~834~~

Nus Géza

878-34.

19818/1935. ádob

Bortnyik

Közlekedési kiáll

1947 máj

Képgrafikai feladatok terverése és kivitelezése (másokkal közösen)

az osztályfőnökből állnak.

Lónyay-utcai Gimnáziumban

Én a budapesti, Lónyay-utcai Református Gimnáziumba járok. Osztályunk a második emeleten van. Névsorint 1. c., aminek 57 rendes, összetartó diák a lakója. Az osztályt a tanulók rendben tartják, újdonságokkal díszítik stb. Ablakaiból az udvarra, a Dunára, de leginkább a lépcsőházra, amin a tanár jár, nézhet ki az (ab) osztály lakói.

c,

rendben tartják,

Bortnyik Sándor

ivód

Palotai Boris =

Sajtóvilágkiállítás

Kassán.

Forum 1932. 218.

Plakatjaiva

Nerepeh



(Bortnyik Sándor)

Könyve

(7. Derkovits. 4-r
12 kép 10 l. Bp. é.n.

Gent (297)

Bell Clive: – Persian miniatures.

Burlington Magazine, 1914. p. 111-117 3 pl.

(Bortnyik Sándor)
cikke

( ) A felszabadított fes-
tészet. ?
Forum, 1949, 938–
941 l.

? Szovjet festmények
kiállítása a Nemzeti
Galériban.

ALAPITTATOTT: 1907.

223—29.

TELEFON: AUT. 831—40.

BELVÁROSI VÁLTÓÜZLET R.-T.

A MAGY. KIR. OSZTÁLYSORSJÁTÉK FŐELÁRUSITÓ HELYE

BUDAPEST, IV., ESKÜ ÚT 3. (TILLER PALOTA) POSTAFIÓK 90.

M. KIR. POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI SZÁMLA 10767.

3804. *lapszám.*

Sziveskedjék leveleiben és pénzküldeményeinél ezen számra hivatkozni.

Budapest, a postabélyeg kelte.

A kivánt szám csakis 1/4-es beosztásban lévőzik.

T. C.

Köszönettel igazoljuk becses megrendelését s van szerencsénk mellékelten a kivánt

1/4 **eredeti osztálysorsjegyet**

Bortnyik Sándor
cikke
Mos Szkvarkovszky
rudó Szabad
Művészet 1949.
293 – 299.

MDK

Bortnyik Sándor

A tó, festm.
A vizbefulók, festm.
Jó világ, festm.
A falu, festm.
A város, festm.
Szintétikus tájkép, festm.

Ma. III. kiáll. 1918 szept. 15.

Bortnyik S.

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor a magyar grafika ezen univerzálistehetségű művésze munkásságának első idejében fametszettel is foglalkozott szép eredménnyel, azonban a linoleummetszet kedvéért jóformán teljesen elhanyagolta ezt. Mindazonáltal tizenhárom év előtti lapjain is kellően érvényesül erős egyénisége és az ő örök-aktuális témái.

Rosner Károly: A magyar fametsnet két évtizede. Magyar Iparművészet 1930. 238. l.

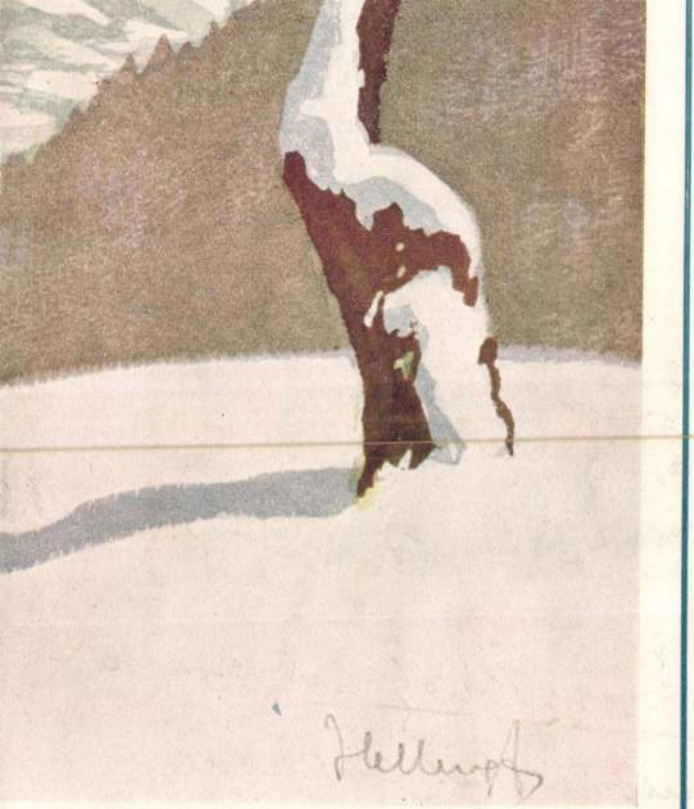

reifarbenholzschnitt. — The Winter. Woodcut from three Blocks.

Bortnyik Sándor

festőművész

KUT.kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szere-
pel.

Est.
1930.I.12.

Bortnyik

[illegible]

[illegible] - [illegible] - [illegible] szerepel. Figura, a konstrukciónak dekorativ kihangsúlyozásával. -

Magyar Hirlap
1930.1.12.

Bortnyik

festőművész

KUT.kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szere-
pel. Figurája

Magyar Hirlap
1930.I.12.

Bortnyik Sándor

festőművész

Rut. Képzőművészek Uj Társasága kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel Strand - kompozíciója

Budapesti Hirlap
1930.1.14.

Bortnyik Sándor

festőművész

KUT. Képzőművészek Uj Társasága kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel. Stilizált strandolója árulja el a legörnintébb megegyezödést, a legalaposabb kulturát és mutatja az uj dekorativ freskostilus felé vezető utat.

Magyarország
1930.I.12.

Bortnyik Sándor

festőművész

KUT.kiállítása - Nemzeti Szalonban - kőnyvel szere-
pel.

Neti Kurir
1930.I.14.

Bortnyik Sándor

A plakát tragédiája, fenti tollrajzaival

repr. -

Reklámélet

1938. 4. 7. 73 – 77. l.

hogy így azt vala
irja meg,

A Vendvidé
szakot különböztetü

I. A Vendvi
jében, Pribina és K
gyar fennhatóság al
ben.

II. A magya
évig tartott és a v

III. A Vend
igy a jugoszláv áll

A jelenleg
vészeti emlékeink n
lakta vidék emlékei
nek
időszakából származ
telepitési akciója
érseksége csak rövi

Bortnyik Sándor

Asszony esőben-szélben 1942

Vörös május 1919

Menetelők 1921

Kovácsok 1921; lino

Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o

Bortnyik Sándor

Vörös gyár 1919; olaj, vászon, 6ox 8o cm
Vörös mozdony 1918; olaj, karton, 59,7x 43,2 cm
/Mindkettő Hevesy Ivánné tul./

Csendélet

Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o

Bortnyik Sándor

XX. század 1927

Zöld szamár; 1924

Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o

Bortnyik Sándor

1922-24 ben Molnár Farkassal együtt Weimarban tevékenykedik a Bauhaus-hoz hasonló iskola alapításán Budapesten.

Gaston Diehl: Vasarely, Budapest-Lugano, 1972 96 l

Bortnyik Sándor

Legutóbbi Vasarely Victorhoz intézett levelében említi, hogy annak idején Moholy-Nagy László hatása alatt állt.

Gaston Diehl: Vasarely, Budapest-Lugano. 1972 961

81

Bortnyik Sándor

testi

Lenin

Repr.

Kornak 1970. III. 378.

Bortnyik Sándor

festő

Lenin-portré-ja

Liebknecht portré-ja

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus tört.

20.

Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor

testő

Képarchitektúra

Repr.

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus tört.

52. kép.

Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik

Vasarely mestere volt

P. I. A Szépművészeti Múzeum újabb kiállításai

Népművelés 1969/9 37 old.

Wilde János 142
Windisch Aladárné 33
Winkler Gábor 293, 1210, 1912
Winkler Katalin 2144
Wolfe, Tom 493, 494, 1656
Wright, Frank Lloyd 2389
Würtz Ádám 2390
Würtzné Szentirmai Klára 2391
Xantus Gyula 2392
Yatec, Nicola 235
Ybl Ervin 1327
Ybl Miklós 1417, 1185
ifj.Ybl Miklós 2393
Záborszky Gábor 1885
Zach, Krista 409, 1072
Zachasska, Anna 1944
Zachwatowicz, Jan 143
Zádor Anna 38, 97, 115, 144, 495, 1323
M.Zádor Márta 17
Zádor Mihály 244 (10.), 279, 291 (9.), 294 < Zabory János 1317
Zalán Magda 2362
Zalotay Elemér 2394
ef.Zámbó István 2395
Zapletal, Florian 901
Zay László 352, 353, 443
Zdenek, Felix 379
Zelfel, Hans Peter 738
Zelk Zoltán 1905
Zentai Lóránd 1100
Zentai Mária 437
Zentai Lóránd 528
Zentai Tünde 295
Zichy Mihály 1418
Zika Klára 430

BORTUYIK Sándor
M. Hívlap 1993. febr. 20

Nagyon fontos ösztönzéseket kaptam a filmtől is. Mindenekelőtt Chaplint említeném, a csetlő-botló figurát s lírai humorát. Buster Keatontól azt tanultam meg, hogy nem szabad elnevetni a viccet. Arcán nem tükröződik

futását.

— Van-e ma Magyarországon a karikatúrának társadalmi presztízse?

— Nincs. E teljesítményt nagyon kevesen értik és értékelik. Az olvasók rajzos viccnek, röhögtető rajznak, a

virág-életű szenzációkkal, a politikusok ilyen-olyan megnyilvánulásaival foglalkozzon. Mindez olcsóvá teszi és kicsit eldurvítja a műfajt, leszállítja a színvonalát. Az élet önmaga paródiája lett, a politikusok önmaguk karikatú-

problémákból. Nekem a rajz az anyanyelvem. Ezzel tudom magam a legjobban kifejezni. Enélkül teljesen megnémulnék...

GERVAI ANDRÁS

Ez a szellemiség a század első évtize-
lik vissza. A kiállítás is, alcímének elle-
va, Josef Hoffmann-nak egy olyan aszt-
kezdődik, amely 1903 táján készült. A
festett és pepitamintás bútor nemcsak
városi kaszinó asztalát idézi emléke-
(lám, Zotti hűséges tanítványnak bi-
hanem eszünkbe juttatja azt is: a svájci
busier-tól a magyar Gádor Istvánig, épí
keramikusokig sokan kaptak életre s
tönzést Bécsben a század első évtizedeit

Kassák nyomában Bortnyik, Uitz,
Nagy szintén ide érkezett és itt élt, ami
nem mentek. Ki Berlinbe, ki Pár
Moszkvába, amelyek utóbb nagyobb j
get nyertek. Lehet, hogy ezért esett ki
datból Bécs kezdeményező szerepe? A
jesítményeket méltatva mintha elfele
volna arról, hogy ami másutt teljese
ból sok minden a császárvárosban ke

Csak egy példa. Ha azt mondjuk,
zad reprezentáns művészeti iskolája,
Bauhausra gondolunk, amely előbb
ban, majd Dessauban működött. És
élén egy német építész, Walter G
Csakhogy a Bauhaus-képlet — mo
úgy is: a század kultúrájának összetétel
tebb. Szerencsére. Forgács Éva nagy
nográfiája óta nálunk is tudni illik, ho
haus története két erős, de korántse
sőt nagyon is különböző személyiség
lának dramaturgiája szerint alakult.
német ipar szépségnemesítő törekvés
veltjeként került az intézmény élére.
sa, Johannes Itten azonban egészen
nyezetből és más élményekkel érkezet
iskolával szerzett magának nevet és is
(így figyelt fel rá Gropius felesége és
férje figyelmébe), amelyet 1916-ba
Bécsben. Itten — alighanem svájci s
miatt — művekkel nem szerepel a M
ban. Viszont külön tanulmány szól
tevékenységéről a katalógusban. Itt
bá két tanítványa — Friedl Dicker-
Franz Singer —, valamint az ő egyik
re, Adolf Hölzel, akit a modern művé
tás egyik nagy reformátoraként tartur

Berlini levél

Mit ér a mester, ha magyar?

Előzetes egyeztetés alapján, azonos napokon, de különböző órákban tartotta menetrendszerű téli aukcióját a porosz metropolis nyugati felén az ott „őshonos" Grisebach-villa valamint a szintén patinás, híres Bassenge-galéria, a keleti részen pedig a három esztendeje palotát bérlő londoni világcég — a Sotheby's.

A nemzetközi műkereskedelemben új érát jelent ez a fővárosban: a képzőművészetből „élő nagyhatalmak" hamar rájöttek arra, hogy a világméretű recesszióban nem egymás ellen, hanem egymás mellett haladva tudnak közösen kilábalni a válságból.

Berlin három vezető aukciós cége közül ezúttal kizárólag a Fasanenstrassén székelő Grisebach-villa vonultatott fel magyar mestereket, azokat is a két világháború közötti avantgárdból szemelgetve. Az úgynevezett „Válogatott művek" kategóriájában futott Bortnyik Sándor Újságolvasó férfi a kávéházban című alkotása. Ez az 1921-es keltezésű, fél négyzetméteresnél alig valamivel nagyobb gouache karton hátlapján sajátkezű golyóstollszignót is visel, 1971. március 18-ai dátummal. A pompás, színes reprodukciókkal ékes katalógus hosszasan idéz a Kassák—Bortnyik-féle „Bildarchitektur" mappa bevezetőjéből, amelyet 1921-ben adtak ki együtt Bécsben. Magát a képet pedig — amelyen a geometrikusan absztrakt kompozíciót a „Café" és a „Journal" szavak applikált betűi teszik komplexebbé és dekoratívabbá — nyolcvan-kilencvenezer márkára taksálja az árlista előzetes ajánlata. A kalapács száztízezer márkánál koppant!

Itt tennék egy kitérőt a müncheni Schneider—Henn Galéria nagyjából ezzel egyidőben tartott árverésére, amelyen Bortnyik Sándor fotoarchívuma jelentette az alaptételt. Ebben saját felvételeit, illetve másoknak tulajdonába került fotográfiáit verték dobra. Miközben a Frankfurter Allgemeine Zeitung kritikusa teljes tisztelettel és szakértelemmel ismerteti a magyar mester munkásságát a weimari Bauhausban, majd saját budapesti iskolájában, portréi és utcaképei, építészeti felvételei valamint kettős megvilágítási illetve utólagos átfestési kísérletei kapcsán idézőjel nélkül állapítja meg az 1893 és 1979 között élt alkotóról, hogy: „Ismert mestereknél az árverési árak a műkereskedelmi árfolyamhoz igazodnak, de olyan újoncoknál (!) — mint Bortnyik — rendkívül mértéktartóan kezelt előzetes becsléseket legfeljebb a további konkrét érdeklődés módosíthatja és szabályozhatja..." Ez pedig a bajor fővárosban, mesterünk esetében a kétszázezer-hatszáz márkás árkategóriák között mozgott. (Csak zárójelben említem Joost Schmidt szintén Bauhaus-fotóit, ezer—kétezer-ötszáz között ugyanitt, és az amerikai kortárs botrányhős Mapplethorpe portréját tízezer márkás indulási alsó határon.)

A Grisebach-villában Kassák Lajos nagyjából azonos árkategóriába került Bortnyik Sándorral — teljesen jogosan és logikusan —, mégpedig méteres magasságú és félméteres szélességű, 1941-es Dinamikája révén. A lenvászonra festett olajképet utólag hátlapján is szignálta a művész — a nagyobb hitelesség kedvéért, 1967-ben bekövetkezett halála előtt —, mielőtt a festmény kikerült volna német nyelvterületre. A precíz szakirodalom megemlíti a reprodukció alatt, hogy a mű szerepelt két évtizeddel ezelőtt a kölni Gmurzinska—Bargera Galéria híres összegző tárlatán is, amelyet „Konstruktivizmus, fejlődések és tendenciák 1913-tól" címmel rendeztek. Az előzetes becslés szerint a húszas—harmincas évek európai avantgárdjához tartozó magyar mester műve hatvanhetvenezer márkát kóstál. De hát mit is várhatnánk egy „újonctól"? Az árverés során eladatlan maradt.

Kádár Béla három képével is jelen volt a birodalmi főváros legdrágább utcájának legrangosabb, többszintes villájában, ahol még a hatalmas kandalló is eredeti, delfti fajanszból készült, a kristálycsillárokról és fából faragott lépcsőkorlátokról nem is beszélve... A kartonra olajjal festett Nyárilak olyan idilli a rácskerítéssel, festői homlokzatú parasztházzal, fenyővel és tövében anyókával — akár egy szecessziós meseillusztráció (hétezer-kilencezer márkás becslési áron). Mégsem kelt el. Sokkal szürrealistább, sőt chagallosan látomásos az 1930-as év tájáról való akvarell, amelyen parasztember lebeg kecskéjével a falusi valóság felett. (A pontos katalógus szerint dr. Haulisch Lenke budapesti művészettörténész 1991. május 31-én kelt, fotó alapján készült szakvéleményét mellékelik, hitelesítés gyanánt.) Értékhatárai egyébként kilenc-tízezer márka közöttiek. Az alsó árszavban cserélt gazdát végül. Már az összeurópai sorstragédia vízióját vetíti előre a rendkívül drámai „Embercsoport templomkapu előtt" az 1935-ös esztendő körül... Az elvontba hajló stilizálás ellenére is világosan felismerhető, hogy a fázósan-félősen összebúvó figurák csíkos imaszőnyeget viselnek s az épület mögöttük zsinagóga. (A gouache-t nyolc-kilencezerért kínálták, de — sajnos — ezúttal nem talált új tulajdonosra.)

WAGNER ISTVÁN

ÖSSZESEN:	6.618	11.533

BORTNYIK Sándor
1788

Die Ungarische Konstruktivisten : Kindberg, Galerie K. 25.Oktober- bis 16. Nivember 1985

Bajkay-Rosch, Éva: Die ungarische Konstruktivisten. = Futurismus der vergessene Optimismus. Red. Georg Hirtz. Graz : Leykam, 1984 44 - 54. p. ill.

Bortnyik Sándor
Kassák Lajos
Moholy-Nagy László
Uitz Béla
Weininger Andor

Bortnyik Sándor

○ERDÉSZ△GALÉRIA□

BORTNYIK SÁNDOR 1893 - 1976

Pályája Rippl-Rónai és Kernstok szabadiskolájában végzett tanulmányok után a "MA" körében indult. A tízes évek végén, ebben a progresszív csoportban együtt szerepelt Kassákkal, Nemes Lampérth-tal, és Uitz Bélával. Mint az aktivisták többsége, õ is emigrált 1919-ben. Az orosz konstruktivisták és a Stijl csoport hatására 1921-tõl síkkonstruktivista mûveket alkot - a magyar mûvészek közül elsõként . Weimarban Swittwers-szel, Diesburggal és a Bauhaus többi résztvevõjével közösen alkotják meg az "új világ" formanyelvét. 1922-ben Herwarth Walden meghívja önálló kiállításra Berlinbe a STURM kiállítóhelyiségébe, ahol sikert arat, számos képét megvásárolják.
1925-ben tér haza. Elõször egy weimari stílusú szinházat alapít, neve " Zöld szamár". 1933-tól Berény Róberttel közösen plakátokat tervez, amelyek teljesen átformálják a pesti utcaképet. A MODIANO cigarettagyárat reklámozó plakátja fogalommá vált. 1928-ban MÛHELY névvel reklámmûvészeti iskolát nyit, itt tanul a késõbb világhírüvé vált Vasarely Viktor is.
A háború alatt festette híres "CIRKUSZ" sorozatát. 1949-tõl 1956-ig a Magyar Képzõmûvészeti Fõiskola rektora. Munkásságát elsõsorban természetes közegében, Nyugat-Európában ismerték el. Számos nagy nemzetközi kiállításon sorolják a húszas évek nagy avantgarde alkotói közé.
Itthon minden elismerést megkapott a Munkácsy-díjtól a Kossuth-díjig. Jelentõs kiállításai voltak a Magyar Nemzeti Galériában 1969-ben, 1977-ben, Berlinben a Nationalgalerie-ben, az USA-ban a Yale Egyetemen, Londonban az Albert Múzeumban.

Az Erdész Galéria a Menshikoff Alapítvánnyal közösen rendezett kiállításán a mester mintegy 150 mûvét mutatja be. Számos nagyméretû fõmûve, a leghíresebb olajfestmények bemutatása mellett a kiállítás a húszas, harmincas évekre koncentrál, mivel ez a legjelentõsebb periódus a nemzetközi mûkereskedelem szempontjából.
A kiállítás bemutatja a korabeli kiadványokat, leveleket, fotókat valamint néhányat a mester személyes tárgyai közül. A megnyitó idõpontja: 1995 április 7. délután öt óra.
A kiállítás bemutatásra kerûl :1996-ban Berlinben, Walesben és Bonnban.
A katalógust Borbély László, Bortnyik monográfusa, a Magyar Nemzeti Galéria mûvészettörténésze irja.
A kiállítás megnyitására dr. Bereczky Lórándot a Magyar Nemzeti Galéria fõigazgatóját kértük fel.

menshikoff foundation

Erdész Galéria
Szentendre
Bercsényi u, 4
Tel/fax: 26 317925



MEGHÍVÓ

Meghívjuk Önt és kedves családját
1995. április 7-én délután 5 órára az Erdész Galériába

Bortnyik Sándor kiállítására

A kiállítást megnyitja dr. Bereczky Lóránd, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója

Bemutatásra kerülnek, a művész munkásságának legjelentősebb művei és kordokumentumai
A kiállítást az Erdész Galéria és a Menshikoff Alapítvány rendezi
A galéria Szentendrén van a Bercsényi u. 4. szám alatt
Telefon: 06-26-317-925



BORTNYIK Sándor

VENDÉGKIÁLLÍTÁS

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

B O R T N Y I K

a grafikus és könyvművész

centenáriumi kiállítás

A Magyar Nemzeti Galéria és a Petőfi Irodalmi Múzeum közös kiállítása a Károlyi Palotában Bortnyik Sándor művészetének eddig kevésbé ismert, de máig legeredményesebb oldalát mutatja be. A művész pályája kezdetén nem mestereit, Rippl-Rónait, Vaszaryt, Kernstokot követte, hanem Kassák köréhez csatlakozva sajátos primitivista kubo-expresszív illusztrációkkal indult útjára 1917-től a MA folyóiratban. Merészen vágott formáinak dinamikája az I. világháborús élményből eredeztethető, majd az aktivista tetterő kifejezőjévé lett. Rajzainak, linometszeteinek fekete-fehér ritmusát képein szimbolikus színdinamikával fokozta. Egy-egy témára - pld."A fából faragott királyfi" nyomán - több képváltozatot készített.

1920-ban Bortnyik Bécsbe emigrálva még két évig kötődött Kassákhoz. Sablonnyomatos képarchitektura "Album"-a a magyar konstruktivizmus nyitó műve lett Kassák előszavával. Útjuk azonban 1922-ben szétvált, Bortnyik elhagyta a több híres változatban is megörökített író "Prófétá"-t. A Bauhaus városába, Weimarba ment alkotni és nagy sikerű kiállításokon mutatkozott be Berlinben. A technikai civilizáció és az ember viszonya foglalkoztatta. Máig legismertebb absztrakt korszakán újra tárgyiassá váló, olykor szatírikus művekkel lépett túl. Az 1920-as évek végére ismét megerősödött művészetének illusztratív vonulata, eljutva egészen a képregényi elképzelésig.

A kiállítás második terme az 1926-tól Budapesten kibontakozó reklámgrafikai és könyvművészeti tevékenységét mutatja be. Az ismert plakátok mellett ezek a tiszta vonalrajzai, folthatású borítói és merészen komponált kisnyomtatványai - melyek most láthatók először igazán együtt - hazai és külföldi folyóiratokban szereztek méltó elimerést Bortnyiknak és Műhely néven tíz évig Pesten működő design-stúdiójának.

1938-tól némileg engedményesebb könyvtervek, grafikák mutatják a mindig is többarcú, ellentmondásokkal teli művészpálya további alakulását. Vargabetűs útján Madách vagy Hauptman propagálása után jutott el az 1950-es évek-ben a Főiskola "kemény" rektori posztjához, majd 1960-as évektől a műkereskedelemben is felkapottá lett konstruktivizmus replikákban való újjáélesztéséhez.

A kiállításon a 17 évvel ezelőtt elhunyt művész műtermébe is betekinthetünk. Ezt nemcsak eddig jórészt ismeretlen, de rendkívül érdekes fényképei teszik lehetővé, hanem egy rekonstruált enteriör is, középen festőállványán feleségéről festett utolsó,félbehagyott képe látható.

A több, mint 200 művet, nyomtatványt és fotót felsorakoztató kiállítás 16 múzeum és magánygyűjtemény anyagából megközelítő teljességgel mutatja fel Bortnyik páratlan grafikusi és könyvművészeti munkásságát a Petőfi Irodalmi Múzeumban ez év végéig, majd 1994-ben Berlinben.

Dr.Bajkay Éva

A kiállitás helye: Budapest, V. Károlyi Mihály u. 16.
ideje: 1993 november 25 - december 30.

1250 Budapest, Pf.: 31. Telefon: 1757-533 / HUNGARY - 1250 Budapest P.O.B. 31. Telephone: 1757-533
Telex: 22 3467 MNGH • Fax: 1758-898

A címoldalon Bortnyik Sándor: Önarckép, 1918/19

A PETŐFI IRODALMI MÚZEUM
és a
MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

tisztelettel meghívja Önt

BORTNYIK

A GRAFIKUS ÉS KÖNYVMŰVÉSZ

centenáriumi kiállítására

1993. november 25-én
délután 4 órakor
megnyitja:

SZÁNTÓ TIBOR
és
JOHN HALAS
London

Helye:
Petőfi Irodalmi Múzeum
Budapest V., Károlyi Mihály u. 16.

Nyitva: 1993. december 30-ig

ART BOX



Bortnyik Sándor

HÍREK

● BORTNYIK ÚJRA BERLINBEN. Bortnyik Sándor születésének 101-ik évfordulója alkalmából tegnap nyílt meg a berlini Magyar Házban Bortnyik Sándor hazánkban már bemutatott kiállítása. Ugyanott a Szentendrei Mühely Galéria anyagából Bálint Endre, Korniss Dezső, Konok Tamás, Birkás István, Szikora Tamás és Georgios Tzortzoroglou képei láthatók. Mindkét kiállítás augusztus 31-ig tart nyitva.

● TIZENHÁRMAN MEGHALTAK, huszonhatan megsebesültek, amikor szerdán robbanás történt egy gabonatárolóban, a kőolaj-finomítójáról ismert Abadan közelében fekvő Bandare-Homeini iráni kikötőben. Több sebesült állapota súlyos. A rövidzárlat okozta robbanás következtében tűzvész keletkezett és mintegy 20 000 tonna búza megsemmisült.

● ÜDÜLŐFALU. A Tisza-tó partján megvalósítandó első üdülőfalu terveit ismertették csütörtökön egy Abádszalókon megtartott sajtótájékoztatón. A Csillagpart fantázianévre keresztelt üdülőfalu az abádszalóki öböl közelében, a Tisza-tó és Kunsági főcsatorna ölelésében lévő területen kap helyet.

● BONCZ GÉZA kapta idén a Magyar Rádió Karinthy Frigyes emlékgyűrűjét. A díjat Gábor László, a Rádiókabaré szerkesztőségének vezetője adta át a munkatársak jelenlétében a Kabarécsütörtök élő adásában. A Magyar Rádióból elbocsátott Farkasházy Tivadar az épület előtt köszöntötte Boncz Gézát, aki egy súlyemelőt ábrázoló „Csúcs-díjat" adott át gratuláló kollégájának.

● KÉPERNYŐN A VADHATYÚK. Az Angliában élő kínai írónő regényéből, amely az idei könyvhét egyik szenzációja volt hazánkban, hatszor egyórás filmsorozatot készít a BBC. A forgatókönyvet Robert Bolt készíti. A nagy sikerre való tekintettel az Európa Könyvkiadó egyébként változatlan formában újranyomja a könyvet, úgyhogy az július 8-tól ismét kapható lesz a könyvárusoknál.

● A CIVIL PARLAMENT soron következő ülésszakát szombaton, július 2-án, reggel 10 órakor tartják a Villányi úti konferencia központban. Az ülésen – dr. Kukorelli István vitavezetésével – szó lesz a közélet tisztaságának problémáiról, s a civil megfigyelő csoportok is beszámolnak a választások tapasztalatairól.

● KIÁLLÍTÁSSZÜNET. A Magyar Nemzeti Múzeum értesíti a látogatókat, hogy az Őseink és rokonaink című kiállítás július 2-án, szombaton 13 és 16 óra között nem látogatható.

Harmincan tanulhatnak az FBI-nál

Az FBI igazgatója és az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője csütörtökön megállapodtak: a jövőben összehangolják nyomozati munkáikat, kicserélik a szervezett bűnözés és a kábítószercsempészek felderítésében szerzett tapasztalataikat. A két bűnüldöző hatóság vezetőjének közös sajtótájékoztatóján bejelentették: szeptemberben harminc magyar rendőr utazhat az Egyesült Államokba továbbképzésre.

Louis Freeh, az FBI igazgatója és *Pintér Sándor* altábornagy, országos rendőrfőkapitány csütörtökön együttműködési megállapodást írt alá. Ez az első ilyen szintű kapcsolatfelvétel az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda és a magyar rendőrség között. Louis Freeh a magyar rendőrség, valamint a vámőrség és a határőrség különböző beosztású vezetői előtt elmondott előadásában méltatta a magyar bűnüldözők elmúlt négy évben elért sikereit.

Az egymással is együttműködő bűnszövetkezetek különösen azért jelentenek mind nagyobb veszélyt a világra, mert erőszakkal vagy kormányok, illetve egy-egy kormánytag korrumpálásával nukleáris fegyverekhez, s hozzájuk való alkatrészekhez is hozzájuthatnak – mondta később az FBI igazgatója. Freeh úr megnyugtatásul leszögezte, hogy az FBI-nak és az orosz belügyminisztériumnak – illetve tudtával más országok bűnügyi hivatalainak – sincsenek olyan információi, melyek szerint az immár az egész világot behálózó szervezett alvilágnak már a birtokában lennének atomeszközök.

Az FBI igazgatója szólt a szervezett bűnözés elleni egyetlen igazán hatásos eszközről, az elektronikus lehallgatásról. Ismertette a lehallgatások amerikai engedélyeztetési gyakorlatát. Kijelentette: az emberi szabadságjogok tiszteletben tartása mellett is alkalmazhatók a titkos eszközök. Szigorú ellenőrzéssel megakadályozható a hatalommal való visszaélés.

Thomas Constantine a DEA, az Egyesült Államok kábítószer-felderítő hivatalának vezetője a Magyarországon is áthaladó kábítószer-szállítmányok leleplezésében elért magyar sikereket méltatta. Pintér Sándor, országos rendőrfőkapitány a sajtótájékoztatón egyebek között elmondta: az FBI szakembereinek tapasztalatait felhasználják a rendőrség munkájához kapcsolódó titkos eszközök alkalmazását szabályozó kormányrendelet tervezetének elkészítéséhez. A főkapitány részletek említése nélkül bejelentette: a magyar rendőrség egy több mint kétmilliárd forint pénzmosási kísérletet leplezett le a napokban. A vizsgálat az érintett országok rendőreinek részvételével még tart.

F. Gy. A.

Lehoczki István

FELELŐTLEN EMBER



– *Így a büdös életben nem fogunk egyenesbe jönni! A szemeden látom, hogy megint vettél egy lottót...*

Vádolt rendőrtisztek

MTI-JELENTÉS

Vádat emel a Budapesti Katonai Ügyészség *Varga József* volt rendőr őrnagy, az oroszlányi rendőrkapitányság egykori vezetője és *dr. Novák József* nyugdíjas rendőr őrnagy, a kapitány egykori bűnügyi helyettese ellen. A nyomozást 1993. december elején rendelték el.

A katonai ügyészség Varga Józsefet egyrendbeli bántalmazás hivatalos eljárásban vétséggel, háromrendbeli kényszervallatás bűntettével, 19 rendbeli bűnsegédként elkövetett csalás vétséggel, hivatali visszaélés és alárendelt megsértésének bűntettével vádolja.

Dr. Novák József ellen a vád: jelentési kötelezettség megsértésének vétsége és 19 rendbeli csalás. A bűnügyet a Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsa tárgyalja majd. A Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság vezetője elbocsátotta a rendőrségtől Varga Józsefet, és dr. Novák Józsefet nyugállományba helyezte.

Kártérítésért perlik a Vicót

A szerzői jog megsértésével és jogosulatlan filmforgalmazással vádolja a Columbia, a Walt Disney és a Twentieth Century Fox filmforgalmazó világcég a Vico Rt.-t. A Fővárosi Bíróságon – a legutóbbi zárt tárgyalást követően – tegnap a felperes jogi képviselője előterjesztést nyújtott be, melyben könyvszakértők kirendelését kéri a kártérítés összegének megállapításához.

Mint ismeretes, a felperesek keresete szerint a Vico Rt. nagysikerű filmeket másolt át és hozott forgalomba jogosulatlanul a magyar videopiacon. Így forgalmazták például a Micimackó és a Dzsungel könyve című filmeket. A Vico arra a szerződésre alapozza védekezését, amely azt tartalmazza, hogy a cég egy magyar vállalattól megvásárolta az amerikai filmek forgalmazási jogát. A felperes álláspontja azonban változatlan maradt: továbbra is a szerzői jogok megsértésével vádolják a Vicót. Tegnap – a felmutatott szerződésre válaszolva – a felperes részletesen cáfolta a Vico filmforgalmazásijog-vásárlásról bemutatott szerződését, és előterjesztést nyújtott be. Ebben anyagi és erkölcsi kártérítést követelnek. Arra hivatkoznak egyebek mellett, hogy a filmeket kizárólag licencszerződés alapján forgalmazhatják a világban. A Vico szerződése pedig nem ilyen. A felperes jogi képviselőjének előterjesztése könyvszakértők kirendelését kéri, annak megállapítására, hogy a Vico mennyi filmet adott el és milyen értékben. Követeli továbbá, hogy a Vico Rt. tegyen közzé egy nyilatkozatot, amelyben elismeri a vétkességét, és kész kárpótlást fizetni az érintetteknek.

T. B.

Vizsgálat a VII. kerület polgármestere ellen

MUNKATÁRSUNKTÓL

A VII. kerületi képviselő-testület tegnapi ülésén fegyelmi eljárást indított *Faragó János* polgármester ellen. A vizsgálatot a lakásügyi bizottság határozatainak végrehajtása, pontosabban azok elmaradása – vétkes kötelességszegés – miatt kezdeményezte *Koromzay Annamária* tanácsnok. A fegyelmi vizsgálat lefolytatására háromtagú bizottságot választottak. A polgármester felfüggesztéséről azonban vitatott, hogy született-e érvényes határozat. Az indítvány ugyanis nem kapta meg – az egyes vélemények szerint szükséges – minősített többséget.

A polgármester viszont törvénysértőnek minősítette a felfüggesztéséről szóló döntést, s kísérletet tett az ülés tovább vezetésére. Ekkor a képviselők egy része elhagyta a termet.

Cáfolják a cáfolatot

▶ FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

Úgy tudni, a banda két-két tagja a német, illetve a román rendőrség „vendégszeretetét" élvezi, míg egy ötödik férfi Ausztriában raboskodva várja, hogy kiadják a magyar hatóságoknak.

A román belügyminisztérium szóvivője csütörtökön az MTI érdeklődésére minden alapot nélkülözőnek minősítette a *Népszabadság* hírét, tudniillik, hogy a Budapestről ellopott kincseket Romániában megtalálták. Ennek némiképpen ellentmond *Haralambie Neda* őrnagynak, a román országos rendőr-főfelügyelőség PR-képviselőjének nyilatkozata. Neda a Népszabadság bukaresti tudósítójának azt mondta: sem megerősíteni, sem cáfolni nem kívánja értesüléseinket. Viszont, „ha az ügyben saját vonalainkon érkező információink lesznek, szívesen állok lapjuk rendelkezésére." Bukaresti rendőrségi körökben ugyanakkor úgy tartják: a román rendőrség azért hallgat, nehogy az idő előtti tájékoztatás veszélyeztesse a még folyamatban lévő romániai vizsgálatot.

Ezt megerősíteni látszik lapunk más forrásokból szerzett azon értesülése, mely szerint a román rendőrség a Budapestről származó tárgyak között más, eddig tisztázatlan eredetű, de feltehetően bűncselekményből származó műkincseket is talált.

Az ORFK-n továbbra sem kívánta egyetlen illetékes sem megerősíteni vagy megcáfolni lapunk értesüléseit. Adataink szerint még legalább két-három hétig nem szándékoznak az ügy részleteit nyilvánosságra hozni. Az ORFK vezetői ugyanis meg kívánják várni, hogy a kincseket – kiemelt biztonsági intézkedések közepette – hazaszállítsák Budapestre. Információink szerint erre még legalább két hetet várni kell.

Fekete Gy. Attila–Mag Péter

Drogfólia Cserkeszőlőn

TUDÓSÍTÓNKTÓL

Kábítószer-ültetvényre bukkantak egy cserkeszőlői kertész fóliasátrában a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányság bűnügyi osztályának nyomozói. A rendőrök éppen a kiültetés előtt foglaltak le 80 cserép indiai kendert. Szakértők szerint a palánták alkalmasak voltak a növény termesztésére, és amennyiben ez sikerrel járt volna, akkor belőle több ezer kábítószer-tartalmú cigarettát állíthattak volna elő. Mint kiderült, a kertészt két kunszentmártoni fiatalember bízta meg a növények nevelésével. Tekintettel arra, hogy a kertész is tudott arról, hogy az indiai kender kábítószert tartalmaz, ezért mindhármójuk ellen eljárást indítottak kábítószerrel való visszaélés bűntette miatt.

Multimédia a könyvesboltban

A nem számítástechnikai könyvterjesztő vállalkozások közül elsőként a Kossuth Könyvkiadó kezdte meg hazánkban a számítógépes CD-ROM-lemezek terjesztését – jelentették be tegnapi sajtótájékoztatójukon.

Az új típusú adathordozó (Compact Disc, Read Only Memory: csak olvasható lemez), amely egyszerre képes mozgóképet, hangot és szöveget a számítógép segítségével megjeleníteni, egyre nagyobb számban terjed szerte a világon. Hatása túlnőtt a számítástechnikusok körén, hiszen lexikonok, enciklopédiák, nyelvoktató szoftverek, ismeretterjesztő kiadványok terjesztésére kiválóan alkalmas az új (multi)média. Egy-egy lemezen többlexikonnyi információ kap helyet, s a képi megjelenítés eszközeivel élve elsődleges szerephez juthat az oktatásban, ahol megszabadítja a tanulókat a csak hallás útján történő bágyasztó információbefogadástól és a diákok aktívan vehetnek részt az új ismeretek feldolgozásában.

A Révay utcai könyvesbolt kínálata a számítógépet, mint a kultúrahordozót használók érdeklődésére épít. A zömmel külföldi (angol és német nyelvű) CD-k forgalmazásán túl a Kossuth Könyvkiadó CD-ROM-lemezen jelenteti meg Madách Az ember tragédiája című művét (a magyar mellett 30 nyelven kerül a lemezre), és megállapodást kötöttek az Eurotalk Kiadóval a Learn English with Asterix című, gyerekeknek készült nyelvoktató CD kiadásáról is.

D. G.

Három lap új terjesztésben

DEBRECENI TUDÓSÍTÓNKTÓL

A postahivatalok és az újságospavilonok helyett ABC-áruházakban, diszkontokban, bazárosoknál és virágkereskedőknél árulják hétfőtől a Hajdú-Bihari Naplót. *Thomas R. Koch*, ezzel egy időben két érdekeltségi körébe tartozó lapot, az Észak-Magyarországot és a Kelet-Magyarországot is saját árusítási körébe vonta.

A megyei lapot kézbesítő terjesztői szervezet létrehozása után július elejétől az úgynevezett árus – tehát nem előfizetéses – példányokat is a Magyar Postából kivált utódszervezet, a Rónahír Rt. kikerülésével terjeszti a debreceni székhelyű laptulajdonos. A Napló tegnapi számában több mint kétszáz árusítóhely listája jelent meg.

– A Rónahír Rt.-vel kötött szerződésünk június végével lejárt, és a meghosszabbításáról zajlott tárgyalásokon a két cég között nem sikerült egyezséget elérni – mondja *Fábryné Mészáros Katalin*, a Napló Lapkiadó Kft. ügyvezető igazgatója.

– A fő vesztes az olvasó, akinek számára eddig elképzelhetetlen volt, hogy a postán vagy az újságospavilonban nem találja meg a megyei napilapot – mondja *Kuthy Antal*, a Rónahír Rt. igazgatója. – Az újságárus ezen havi kétezer-négyezer forintot „bukik", amit a központi lapok, intenzívebb terjesztésével igyekszünk pótolni.

Linda Prágában

A világ egyik legfelkapottabb fotomodellje, *Linda Evangelista* tegnap este zsűritagként működött közre az év arca szépségverseny csehországi döntőjében. A gyönyörű Linda újságíróknak egyebek között elmondta, hogy évente mintegy 300 ezer kilométert utazik, legjobban az olasz konyhát kedveli, és Prágában főleg barangolással múlatta az időt. A Hradzsinban helyet kapott vetélkedés fő szervezője, *John Casablancas*, a New York-i Elite ügynökség elnöke nagyon elégedettnek mutatkozott a fejedelmi környezettel és rendezéssel, s bejelentette, hogy szeretné jövőre a Look Of The Year világdöntőjét is a cseh fővárosban lebonyolítani.

F. J. Gy.

Megjelent a Respublika!

eti hírmagazin legújabb számában a pokolgépes merényletek tör-ti hátteréről készített összeállítást talál az olvasó. A korrupció és litika kapcsolatáról beszél Hack Péter, egy másik interjúban a tá- pénzügyminiszter, Szabó Iván fejti ki elképzeléseit az immár el-ki párttá lett MDF-ről. Az eredetileg ötrészesre tervezett hangjá- Szabó család, túl van az 1800. adáson. A kulisszatitokról a mű-yam alkotói nyilatkoznak a Respublika hasábjain.

(x)

Színházműsor

Fővárosi Nagycirkusz: Cirkusz a javából (3, 7). **Fővárosi Művelődési Ház:** Budapest Táncegyüttes műsora (20.30). **Merlin Színház:** One minute stories (8). **Pesti Vármegyeház díszudvara:** Amadinda Ütőegyüttes műsora (8 – esőnap 2-án). **Budai Parkszínpad:** Grease (fél 9).

A ROC hypo-allergén kozmetikai termékcsalád kizárólagos belföldi forgalmazója, a **DOVE MID EUROPE KFT.** állást ajánl

ÉRTÉKESÍTÉSI MUNKATÁRS

részére

A munkakör elsődleges célja, a ROC márkamanager közvetlen munkatársaként, üzletkötés gyógyszertárakban, valamint részvétel a meglévő hálózat rendszeres látogatásában és továbbfejlesztésében, promóciók szervezésében.

Olyan, az értékesítés és sok belföldi utazás iránt kedvet érző vegyészek, gyógyszerészek és gyógyszertári asszisztensek jelentkezését várjuk, akik fiatalok, jó kommunikációs készséggel, nagy munkabírással, elkötelezettséggel és gépkocsival rendelkeznek.

Jelentkezés:
fényképes önéletrajzzal az 1502 Budapest, 119. Pf. 321. címen,
hivatkozással az 51/GB referencia számra.

PRP

Szaúd-Arábia: az álmokért érdemes élni

Ázsiai futballcsoda a profi kosárlabdázók átigazolási parádéjának árnyékában

LOS ANGELES-I TUDÓSÍTÁSUNK

Szerkesztő Úr! Most aztán már tényleg beszélnünk kellene Szaúd-Arábiáról. Igen, ide jutottunk, Magyarország nincs ott a vb-n, de Szaúd-Arábiáról most már beszélnünk kell. Jó, az első meccsük, Hollandia ellen otthon beleveszett az éjszakába, azután meg ki figyelt oda, amikor Marokkót éppen hogy megverték. Szerdán az lett volna a dolguk, hogy fegyelmezetten kikapjanak Belgiumtól, s akkor talán mára már nem is maradt volna izgalom, oroszok, bolgárok, nigériaiak – mindenki nyugodtan továbbjut, ők meg mehetnek vissza Ázsiába. Különben is, ázsiai csapat 1966 óta nem jutott a második fordulóba, ha emlékszik, az angliai vb-n volt az a történet, hogy Észak-Korea 1-0-ra megverte az olaszokat, ezt már tévén is láttuk otthon; felugrott egy olasz fejelni, és mire a labdához ért, három koreai magasodott fölötte. Az angliai vb-n esett meg az a történet is, hogy 3-1-re megvertük a brazilokat, ebből is látszik, hogy milyen régen is volt. Olyan régen, hogy csak egy évvel később született egy bizonyos *Szaid Ovairan* Szaúd-Arábiában, egy olyan országban, ahol csupán további két év múlva kezdődött a szervezett labdarúgás.

Szaid válogatott lett, és tavaly ősszel a dél-ázsiai tornán Szaúd-Arábia Dél-Koreával együtt öt másik csapatot gyűrt le, hogy a vb-re utazhasson. Szaid és társai már egy hónappal a torna előtt Amerikában edzettek, bár talán bántotta őket, hogy a mindentudó fogadóirodák kimagaslóan, 500:1 arányban ezt a csapatot tartották a legesélytelenebbnek. Aznap, amikor a hollandok ellen kezdtek a fővárosban, a *Washington Post* tízoldalas mellékletet publikált hazájuk értékeiről, de ebben a futballról szó sem esett. Marokkó már nemcsak, hogy volt vb-n, egyszer már a második fordulóba is bejutott, szóval világos volt, hogy 1994 töltelékcsapata nem lehet más, mint Szaúd-Arábia. Ez az elemi igazság nem egészen tizenkilenc percig tartott, mert akkor már vezettek a híres hollandok ellen. A holland szurkolók azt sem tudták, kit varázsolt el a hőség és a délibáb, őket vagy a csapatot. A szaúdiak akkor ötven percig rohantak, utána kaptak egy gólt harmincról, három perccel a vége előtt egy viccgólt – 1-2. Argentin edzőjük, *Jorge Solaris*, aki egy szót sem beszél arabul, és szavait felváltva két tolmács fordítja a játékosoknak, azt mondta, csak tapasztalatban voltak gyengébbek a hollandoknál. Utána nyugodtan 2-1-re verték az ugyancsak nem lebecsülendő Marokkót – és szerdán újra ott találják magukat Washingtonban, a Robert Kennedy stadionban, ezúttal a Hollandiát is verő Belgium ellen. Most már tudják, hogy vb ide, vb oda, ők is ugyanannyian vannak, mint az ellenfél. Igaz, Szaúd-Arábia közben néhány amerikai lapban egész oldalas hirdetést tett közzé a csapatról, s talán ezért is, Szaid úgy gondolhatta, most nem kell tizenkilenc percig várni, mint a hollandok ellen.

Az 5. percben a saját félpályájáról elindul egy labdával – és a következő másodperceket még sokszor fogják mutogatni: Szaid kapja magát, és lemásolja *Diego Maradona* gólját, melyet az angoloknak rúgott 1986-ban Mexikóban. Két védő mellett elmegy, nem cselez, elmegy mellettük, de utána beleszalad másik kettőbe, és a vb legjobb kapusának tartott *Preud'homme*-ba. Ez így rendben is lenne, azért a vörös ördögök védelme mégsem átjáróház, a belga szurkolók hátradőlnek, és jobbra nézve azt kezdik keresgélni, hol van szabad ember a várható kirúgáshoz. De mégsem kell szabad embert keresni, lesz elég, mert középkezdéshez bandukolnak a belgák, Szaid pedig a futballvilág közepe ma. A labda ugyanis két védő és a kapus között is nála marad. Gól.

A következő 85 percben lényegében ugyanaz történik, mint a hollandok ellen. A szaúdiak beindulnak: gyorsak, ragyogóan kezelik a labdát, érthetetlenül, őszintén, egyenesen és tisztességesen játszanak, gólt akarnak rúgni. Ez ugyan nem sikerül, bár rendre olyan helyzeteket dolgoznak ki, amelyeket nehezebb kihagyni, mint belőni – viszont nem is kapnak gólt a belgáktól: 1-0 a vége, Szaid és csapata hat ponttal a legjobb tizenhat között van, Belgium is, de csak harmadik a csoportban, mert ezzel egy időben a változatlanul lassú és unalmas, gyengélkedő hollandok az ezúttal valamivel talán kevésbé bágyadt *Dennis Bergkamp* segítségével kínkeservesen legyőzik Marokkót, és így ők a csoportelsők. Aki azt akarja, hogy a futball megújuljon, szurkoljon, hogy az olyan ártatlan és naiv csapatok, mint Nigéria és Szaúd-Arábia minél tovább jussanak ezen a világbajnokságon. Hátha.

A hirtelen híressé vált Szaid Ovairan este nemigen láthatja magát a televízióban. Azért ő mégis csak egy futballista, ez meg Amerika. A meccs napján kezdődött ugyanis a multimilliárdos NBA kétnapos igazolási parádéja Indianapolisban, húszezer nézővel. Ez úgy zajlik, hogy a bajnokság leggyengébben szerepelt csapatai között sorsolnak, ki választhat először a legjobb volt egyetemi játékosok, az NBA leendő újoncai közül. Ha Szaid izgult Washingtonban, mit érezhetnek most ezek a hetek óta vizsgált, tesztelt, huszonegy éves, többnyire két méter körüli gyerekek, akik eddig ösztöndíjért, tehát fillérekért szórták a kosarakat az egyetemi csapatokban – s pontosan tudják, akinek az első tucat között kimondják a nevét, az annyit ér, mintha azt mondanák: fiatalember, ön mától sokszoros milliomos. Egyik pillanatról a másikra. Tavaly a Golden State Warriors választhatott először, és mindjárt tizenöt éves, 74,7 millió dolláros szerződést is kötött *Chris Webberrel*. Csak a tévékamerák zümmögését hallani a csarnokban, amikor elhangzik: a Milwaukee Bucks választottja – *Glenn Robinson*, Purdue egyetem. Glenn 2 méter és 108 kiló, utolsó évében meccsenként átlagosan 30,3 pontot dobott. Taps, éljenzés. Glenn Robinson feláll, s ügynökével (mert csak természetes, hogy minden valamirevaló játékosnak saját ügynöke van) elindul a dobogó felé. Útközben átöleli szüleit, barátnőjét, társait, a fél világot, majd a fényárhoz közeledve hirtelen megkomolyodik, felteszi a kezébe adott Milwaukee Bucks-sapkát, s kilép a fényre, ahol várja őt az NBA főnöke, sok mikrofon, és a világhír.

És Szaid? Vasárnap Dallasban óriási meccs esedékes Szaúd-Arábia és Svédország között. A svédek ezen a vb-n eddig sokkal jobbak, mint Belgium vagy Hollandia. Sőt. Talán jobbak, mint bármelyik európai csapat. Talán azért, mert eddig nem taktikáztak. Szokatlanul érdekesek. Magasak, erősek és gyorsak, ellenük futni is, fejelni is nehezebb lesz. Szaid most Dallasban bízik: hátha megint akkora hőség lesz, mint akkor volt, amikor Dél-Korea majdnem meglepte a végére már csak támolygó németeket, s ha ez az álom megvalósulna, a meccs után a svédek repülnének egy nagyot, úgy Stockholmig, Szaid és társai viszont csak néhány órát, mert akkor San Franciscóban játszhatnának – a legjobb négy közé jutásért. Lehet, hogy ez álom marad, de az álmokért érdemes futballozni. És élni is.

Baló György

AMERIKA HANGJA

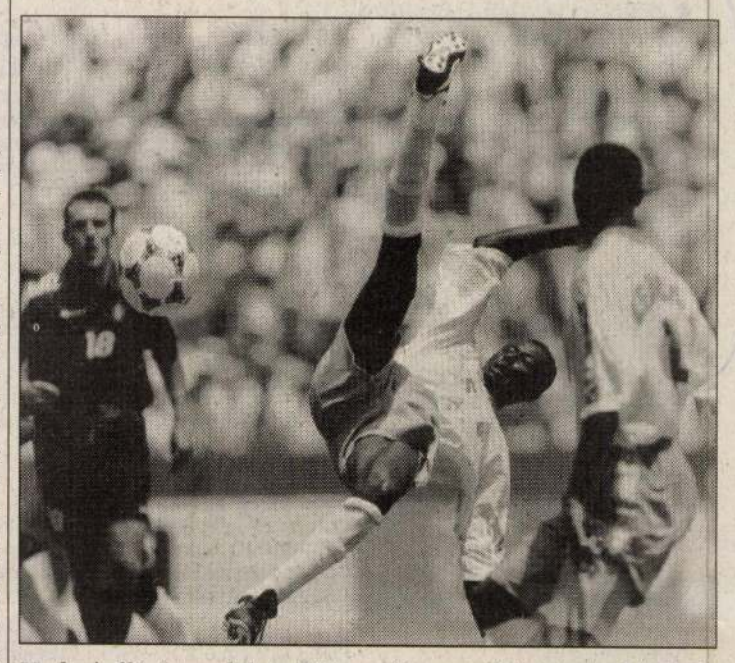

Madani ollózó mozdulata is bizonyítja: a szaúdiak tudnak futballozni

REUTERS-FOTÓ

Bolívia együttese az utolsó helyen végzett a C csoportban. Sok bolíviai – köztük szakvezetők, szurkolók, újságírók és politikusok – azonban a játékvezetőket teszi felelőssé válogatottjuk kieséséért. A ország atlétikai szövetségének elnöke, Francisco Padilla például tiltakozásképpen éhségsztrájkot kezdett. „A FIFA egy maffia, amely szándékosan kiejtett minket! Játékosainknak a bírók a FIFA utasítására adtak sárga és piros lapokat" – mondta Padilla, aki Santa Cruz belvárosában kezdte meg tiltakozó akcióját.

❑

A német Stefan Effenberg után újabb játékos lett válogatottjánál nemkívánatos személy: a huszonöt esztendős román csatár, Ion Vladoiu. A Rapid Bukarest futballistáját szerdán tiltotta el a csapatvezetés a további világbajnoki részvételtől piros lapja és magaviselete miatt.

Az Egyesült Államok válogatottjának szövetségi kapitánya, Bora Milutinovics méltán élvezi mind játékosai, mind kollégái bizalmát és tiszteletét. Az amerikaiak 1934 óta most először jutottak tovább a vb második fordulójába. „Tökéletes munkát végez, a mérkőzésekről készült videofelvételek mindegyikét a legapróbb részletekig felbontja, elemzi" – mondta a trénerről elismerően a hátvéd Paul Caligiuri.

❑

A világbajnokság egyik legnagyobb meglepetését jelentette Szaúd-Arábia győzelme a csoportelsőségre pályázó Belgiummal szemben. A győztes gólt Szaid Ovairan lőtte, akit az ázsiaiak már el is kereszteltek „Szaúd-Arábia Maradonájának". Akkor még nem tudhatták, hogy a Diego újabb doppingbotránnyal hívja fel magára a figyelmet. „Életem legnagyobb gólját lőttem" – nyilatkozta a mérkőzés után Ovairan. „De a siker a csapat minden játékosának köszönhető. Allah ismét velünk volt!"

Tájékoztatjuk Tisztelt Ügyfeleinket, hogy

a BUDAPEST BANK RT.

1994. június 15-i
hatállyal megemelte lakossági körben forgalmazott
értékpapírjai kamatmértékét.

Az 1994. június 15-étől érvényes új kamatmértékek
a következők
(a már megvásárolt Aquincum Értékjegyekre
is vonatkoznak):

AQUINCUM ÉRTÉKJEGY I/A

Garantált kamat:	évi bruttó 10%
Kamatprémium:	évi bruttó 15%
Összesen:	évi bruttó 25%

AQUINCUM ÉRTÉKJEGY II/A

Garantált kamat:	évi bruttó 10%
Kamatprémium:	évi bruttó 14%
Összesen:	évi bruttó 24%

Az 1994. június 15-e után vásárolt
Takaréjegyek kamata a következő:

Takarékjegy A/1	évi bruttó 20%
Takarékjegy B/1	évi bruttó 22%

Egyúttal tájékoztatjuk Önöket, hogy 1994. június 15-i hatállyal a lakossági lekötött betétek vonatkozásában is kamatemelést hajtott végre a Budapest Bank Rt., amely emelés az 1994. június 15-e után kötött betétekre érvényes. Fenti időponttól kezdve, a lekötés időtartamától és a lekötött összeg nagyságától függően, évi 18–24% bruttó kamatot fizet a Budapest Bank Rt.

BUDAPEST BANK RT.

80281 LJ

TOTAL

A TOTAL HUNGARIA Kereskedelmi Kft. Pécs, Salgótarján és Sopron kiemelt körzeteiben a közeljövőben megnyitandó töltőállomásai üzemeltetésére, vezetésére

töltőállomás-menedzser házaspárokat

keres.

Ha Önök 30-40 évesek, legalább középfokú végzettséggel, jó kommunikációs és vezetői képességekkel bírnak, valamint rendelkeznek némi alaptőkével az önálló vállalkozás beindításához, várjuk jelentkezésüket. Kereskedelmi végzettség, kereskedelemben és vállalkozásban való jártasság előny!

Elsősorban házaspárok jelentkezését várjuk, de egyéni jelentkezők kimagasló pályázatát is figyelembe vesszük.

Kérjük pályázatát (fényképes életrajz és motivációs kísérőlevél) küldje el az alábbi címre:

TOTAL HUNGARIA Kereskedelmi Kft.
Garami Csongor részére 1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 54.
Információért forduljon Semjén Andreához, vagy
Garami Csongorhoz a 176-3374, 176-3969, 176-3733 telefonszámokon.

T.MARK STUDIO

DOVE MID EUROPE LTD. exclusive distributor of world famous perfume and cosmetic brands is offering position for Budapest based

BRAND MANAGER FOR ORLANE COSMETICS

The right candidate will be a qualified beautician with a feel for sales of top quality cosmetic products. She should have good communication skills and pleasant appearance, fluent working knowledge of English and a car. Her tasks comprise:

- ➤ Representation of an exclusive French cosmetic brand on the Hungarian market
- ➤ Communication and close working connection with foreign principal
- ➤ Further development of distribution network both in Budapest and in the country
- ➤ Increasing sales by keeping close connection with outlets
- ➤ Work out and implement marketing and promotion activity in support of the brand
- ➤ Training and supervision of sales staff.

Interesting compensation package is provided for outstanding results.

Please apply with full C.V. and photo to 1502 Budapest 119 Pf. 321 with referenc to 50/GB.

Bortnyik Sándor (1893-)

„ülő nő" c. karton 38x24 cm

s. l. 6. : Bortnyik

Kiállítási ár: 4000 ft.

BÁV 45.képaukció Budapest,1978.május

M.D.K.

Bortnyik Sándor

Tréfás plakátrajz "Követelem az általános Titkos választójogot!" cimmel Titkos Ilonáról, "Éljen szeretett képviselőjelöltünk!" c. felhivásra.

Szinházi Élet. Bp. 1931. juni 21-27. XXI. évf. 26. sz. 34 . lap.

M.D.K.

Bortnyik Sándor

Rajz Farkas Imre: "Kezdődik..." c. irásának illusztrálására.

Szinházi Élet. Bp. 1932. szept. 11-17. XXII. évf 38. sz. 6. lap.

M.D.K.

Bortnyik

Plakátrajza "Budapest Vásár" cimmel.

Szinházi Élet. Bp. 1934. márc. 25-31. XXIV. évf. 14. sz. belső boritólap

M.D.K.

Bortnyik

Plakátrajza "Dorco Pol" cimmel.

Szinházi Élet. Bp. 1933. nov. 26.-dec. 2.
XXIII. évf. 49. sz. hátsóboritólapján.

M.D.K.

Bortnyik Sándor

A cikk megemliti a müvész mesekönyvét, melyet egyik legszebb alkotásának tart. Ujabban a freskó monumentalitása köti le az érdeklődését. Grafikai iskolát vezet. "Savonarolás szenvedéllyel hirdeti a modernséget". Éveket töltött külföldön. Küzdelmes élete volt. Hollandiában megvásárolták rézkarcait s ennek árából Berlinbe utazott. A márka zuhanása miatt, pénze gyorsan elfogyott. Visszament Weimarba, ahol már várta holland kiadójától küldött pénz.

Délibáb, Bp. 1934. szept. 29. VIII. évf. 4o. sz. 17-2o. lap.

Bortnyik Sándor

Munkásságával kapcsolatban többek között beszél a müvész különféle terveiről, elképzeléseiről. E szerint az ujonnan épitendő házakat freskókkal kellene diszíteni, s igy összhangba hozni a modern pikturát a modern épitészettel.

Repr.-ók

Délibáb, Bp. 1934. szept. 29. VIII. évf. 4o. sz. 17-2o. lap.

Bortnyik Sándor

"Két kiváló magyar festőművész" cimmel Bortnyik Sándor és Kádár Béla nevét egy beszámoló keretében emliti meg a lap. A lap erősen hiányos, igy a cikk szerzőjének nevét nem lehet megállapitani. /A két müvész külön cédulákon szerepel./ Bortnyik Sándor arcképét és a következő müveit bemutatja a lap: "Vurstli dáma", "Freskóvázlat", "Galambos nő" cimüeket. Néhány évvel ezelőtt igen érdekes meserajzfilmet készitett a müvész.

Délibáb, Bp. 1934. szept. 29. VIII. évf. 4o. sz. 17-2o. lap.

Bortnyik Sándor, grafikus
--

A Pécsi Modern Magyar Képtár anyagából az e cikkben közölt képek jegyzéke: XmstménGrafikák.-Fekete repr.
69.sz.kép.-Bortnyik Sándor:"31-es%,cimü müve,-1921-
p.szerigráfia,-580+560 mm.-Ltsz:73.58.-
XVI.tábla, 347.old

Romváry Ferenc: A Modern Magy.Képtár története
Uj szerzemények IV. 333.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Bortnyik Sándor

A müvész hosszu éveket töltött külföldön. A grafikán kivül diszlettervezést is készit. Egyik megteremtője a magyar plakátmüvészetnek. Ujabban rajzfilmekkel is foglalkozik. Munkájáról részletesen beszámol a cikk. A lap képeken mutatja be rajzfilmjeinek kockáit. Első rajzfilmjét a népmesék királyfiának történetéből készitette. Hat képen azt mutatja be, hogyan készül a rajzfilm, a trükkrajz, s a papirra rajzolt alakok átragasztása a celluloid szalagra. Repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1931. dec. 5. V. évf. 49. sz. 26-28. lap.

Bortnyik Sándor

Magy. Zsarnok. 28. K. 1925. 103
32. K. 1929. 46. 93. 94. 124
33. K. 1930. 238. 65. 92
36. K. 1933. 184. 207

(1)

Bortnyik Sándor

Koll. kiáll. a Tamás Galériában XIX. kiállítás 1930. ~~Ja~~ Jan-febr

~~aujt~~

Képei: Kék mozdony (1921), Absztrakt (1922)

Zöld szamár (1924)

Világrendőr (1927)

Jazz, (1927) Az igazgató úr (1929) vedamági olajf. ~~Szenkusal~~ ~~tempérák, fotómontassok,~~ ~~butorfsték~~ ./.

(2)

Bortnyik Sándor

koll. kiáll.

Tamás Galéria 19.7

1930. jan-febr.

folyt.

Návéház (1921)
sportladyk (1925)
Éva (1926)
Abstrakt I-III (1927
Szúz (1929)
futballmonument (1929
Pilóta (1929)

temperák

fotomontázsok és
bútorfotók

tudományszakot érinti ugyan közelebbről, de talán általánosabb érdeklődésre is számot tarthat. *A természettudományi megismerés útját* szeretném ugyanis nagy vonásokban vázolni ezzel a reám nézve oly megtisztelő alkalommal, amikor Karunk dékáni székét elfoglalom.

Tudvalevő, hogy a természettudomány egyike a legkiterjedtebb tudományoknak, hiszen a természet jelenségeinek beláthatatlan sora foglalkoztatja. De nemcsak hosszú az ember által már eddig is észlelt jelenségek sora, hanem igen szerteágazó is, és ehhez képest alakultak ki magának a tudománynak az ágai is. Csak a két főágat, a fizikait és a biológiait említem egyelőre. E kettő közül a fizikai ág az idősebb s talán kevésbbé terebélyes, de valamivel magasabbra nyúlt. Ezért célszerűbb, ha ezen az ágon vizsgáljuk meg a megismerés útját, hiszen a gyökér és a törzs közös és amit az egyikre megállapítunk az nagy vonásokban a másikra is érvényes lesz.

Bortnyik Sándor.

1917. Tavaszi kiáll.

Akik a krumplira várnak, olaj

1929. "KUT" kiáll.

Világrendőr, olaj
Géplovag, olaj
Huszadik század, olaj
Tér és ember, olaj

1930. " KUT " kiáll.

Strand, olaj

Bortnyik Sándor

~~Nemzeti Szalon~~

Tamár

1930

MDK

Bortnyik Sándor

Nagymező-utca, olaj

Magyar Képzőművészetért. 1. kiáll. Ernst Muz.
1946. jul. 11 l.

MDK

Bortnyik Sándor

Dáridó, o/f.temp.

Magy. Művészetért kiáll. r.Mücs. 1940. febr.

19 l.

Bortnyik Sándor

Udvarban, olaj

Főv. Képtár XXXV. kiáll. 1948. ápr. 9 l.

Bortnyik Sándor

A Nagymező-utca, olaj

Alkotás Müvészház XXXV. kiáll. 1947. jun.

MDK

Bortnyik Sándor

Városrészlet, tusr.

Árverési Közl. 1938, 3.rk.sz. 31 l.

MDK

Bortnyik Sándor

Bp. Szfváros Műv. Vásáriő Biz. vásárlása.

Képzőm. Közl. 1939. 2.sz. 7 l.

MDK

Bortnyik Sándor

Városrészlet, tusr.

Árverési Közl. 1938. 4.rk.sz. 85.sz. 14 l.

MDK

Bortnyik Sándor

Uj Magy.Képzőm. Főv.Képt. vándorkiáll.1948.jun.

21 l.

MDK

Bortnyik Sándor

Épitsük fel a vasutat c.plakát

Máté György:A magyar forradalmi plakátművészet utja Csillag,1956.X.évf. augusztus 362.l.367.l.

Bortnyik Sándor

festő

N. Képzm. kiáll

1933 ápr.-máj (Mücs)

Vürstli dáma

Mücs. kiáll, 1931 tól

Pipics 110. l.

A Nemzeti Múzeumból. -- Uj lelt sz. 698.

Vylelt 698

Bortnyik Sándor festőművész

A debreceni Agrártudományi Egyetem Aulájában nyitják meg november 30.-án a művész kiállitását, -mint a kulturális eseményeket összefoglaló rovat közleménye hirül adja.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. nov. 30.
XVIII. évf. 48. sz. 8. lsp.

Bortnyik Sándor
festőművész

— **Uj kiállitás az Ernst-muzeumban és a Tamás Galériában.** Az Ernst-muzeumban a 109-ik csoportkiállitás vasárnap, január 26-án délelőtt 10 órakor nyilik meg. A kiállitás naponta megtekinthető 9—4-ig, vasárnap 9—2-ig. A Tamás Galériában szombaton délután 5-kor nyilik meg *Bortnyik* Sándor gyüjteményes kiállitása.

Uemzeti ujság
1930 I. 24

Magyar királyi állan

Iktató-szám..... 19....

.....osztály.

A beadvány { száma..... kelte ..... beérkezése.....

Tárgy:

.....db melléklet..... csomag .....súly

Bortnyik Sándor

vrád

Rosner Der Holzschnitt

keppel.

in Ungarn im 20.

Jht.

Der Holzschnitt

(Stuttgart) Sonder-

heft „Ungarn"

1929 jan. No 42.

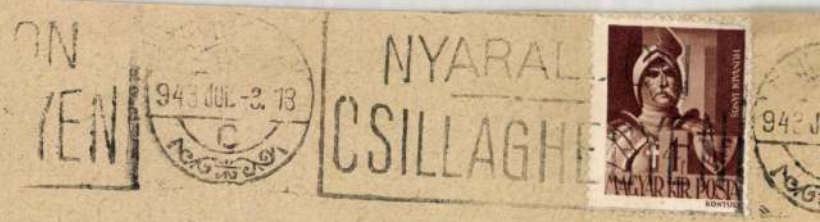

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

MDK

Bortnyik Sándor

Rabinovszky: KUT kiáll. N.Szal.ban. Nyugat,

1929. jan. 16. 146 l.

Bortnyik Sándor MDK

Vurstlidáma

Mücsarnok 1933.Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

Bortnyik Sándor (1893-

„Álló munkás" Olaj, vászon
34x23 Jelesre lent jobbra: Bortnyik 35.
Ziziáltási ár: 4000 ft
Ziállítva: B. S. Ziállítása MNG 1969. 29. kat. sz.

BÁV 37.Müvészeti Képaukció 1975 szeptember

Bortnyik Sándor (1893-)

„Égi szerelem" tempera 44x52 cm
J. l. b.: Bortnyik 1927. Védett.
Kiliáltási ár: 10000 ft

BÁV 54.képaukció Bp.1981.május

Bortnyik Sándor.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társaság megyvenéves jubileumát színpad-dekorálási kiállítással ünnepli meg, melyen „Zöld szamár" színpadi tervei szerepeltek. (említve)

Magyarság. 1925. Máj. 26.

M.D.K.

Bortnyik Sándor szimbolikus boritékképe.

Mélynyomás, -- rajza után.

Panoráma. Bécs. 1922.jun.4. 23.sz. Boriték.

Bortnyik Sándor

Szántó Tibor, nyomdászsegéd korában Bortnyik Sándor mesteriskolájában ismerkedett a képzőművészettel.

Major Ottó: A könyv művészei.
Tükör, 1943. febr. 13.

Bortnyik Sándor

festő

A MA első korszakának domi-
náns művése.

Szabó Júlia! A magyar aktivizmus
Tört. 43.
Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor

Bemutatott műve:

122. p. „Nagymező utca", olaj.

Balogh J.: A „Magyar Képzőművészetért" I. művészeti kiállítás, Budapest, 1946. VII.

111

Bortnyik Sándor

A lap "Irodalmi Ujság" c. rovata közli:
"Korszerüsitett klasszikusok" cimmel szatirikus sorozatot készitett, s ebből csupán "céhbelieknek" rendezett kiállitást a Képzőmüvészeti Főiskolán.
A müvész "hallatlan mügonddal és nagy tehetséggel élte bele magát a különböző festők gondolatvilágába, s festette meg Szőnyi István Bernáth Aurél, Barcsay Jenő, Domanovszky Endre Czóbel Béla, Márffy Ödön, Pór Bertalan. Picasso, Van Gogh, Cézanne, modorában a nagy klasszikus festők témáit."
Irodalmi Ujság, Bp. 1954. dec. 11.
V. évf. 39. sz. 8. lap

Bortnyik Sándor

Olvasó férfi, 1941, toll
A festő, 1969, kréta

Műgyüjtő, 1971. 4. sz. 48. l.

Bortnyik Sándor

festő

Kassák Lajos. 1921.

Repr.

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus tört.

46. old.

Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor

festő

A MA körébe tartozott

Szabó Júlia: A magyar aktiviszmus műveinte. 42.

Akadémiai Kiadó

Bortnyik Sándor
festő

Lenin, 1919. Repr.

Karl Liebknecht, 1919. Repr.

Vörös gyár. 1919. Repr.

Szabó Lilia: A magyar aktivizmus tört.
36, 38, 39. kép.

Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor

festő

A próféta / Mester és tanítvá-

nyai / 1921. Repr.

Szabó Lúcia: A magyar aktivizmus tört.

44. kép.

Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor

Pprosz szén (plakátja)

Népművelés 1969/4 34 old.

Bortnyik Sándor

Lírai-realista alkotásokkal is találkozunk. A sokáig érlelt Olvasó munkás, a cirkusz-sorozat darabjai, az 1942-es Menekülő nő, a Hótapátolók az együttérző humanistáról vallanak. A Bortnyik-plakát a harmincas évek elejére vált fogalommá. (szoszerint is „iskolát csinált"

Borbély László: Bortnyik Sándor kiállítása a Nemzeti Galériában

Népművelés 1969/4 34 old.

Bortnyik Sándor 6

Berény Roberttel ők tulajdonképpen a modern magyar reklámgrafika megteremtői. Bizonyitékul elég a kiállitott Parosz szén és Modiano plakátjaira utalni. Bár a Műcsarnok plakáttörténeti kiállitásán két tucatnyi munkájával szerepelt, mégis figyelemre méltó így, egész életművel együtt látni plakátjait, könyvfedél terveit.

Barbély László: Bortnyik Sándor kiállitása a Nemzeti Galériában

Népművelés 1969/4 34 old.

7

Bortnyik Sándor

A felszabadulás utáni művészeti-közéleti tevékenysége, majd önkéntes vissza vonulása következtében uj plakátmüvészetünkhöz már alig tudott alkotóan hozzájárulni.

Borbély László: Bortnyik Sándor kiállítása a Nemzeti Galériciban

Népsmüvelés 1969/4 34 old.

Bortnyik Sándor

kiállítása a Nemzeti Galériában.

Képarchitektúra (1921)
Lenin (1918)
Zászlóvivők (1919)
Az ny Ádám (1923)

Népművelés 1969/4 borítólap 48old.

Bortnyik Sándor 4

Itt van az ismert, de 1955 óta be nem mutatott nagyszerű sorozat is: a Korszerűsített klasszikusok. A modern mesterek stílusában ügyaterem tett klasszikus olasz, németalföldi, francia művek nevettelnek, de egyuttal el is gondolkodtatnak századunk művészetéről; mint ahogy gondolatébresztő szándék vezette a művészt „korunk hősének" a kolosszusá növelt futbalistának vagy a modern Mona Lisának megalkotásában is.

Borbély László: Bortnyik Sándor kiállítása a Nemzeti Galériában

Népművelés 1969/4 34 old.

Bortnyik Sándor

Az akivista kezdettől az absztrakt kísérleteken és a realista lírán át a szatirikus művekig mindig politizált. Mennyi erő és forradalmi lelkesedés van 1918-as a „Ma"-ban megjelent metszeteiben. Ő az egyetlen művészünk, aki egyik linómetszetén már a Párt megalakulásával egyidőben a „kommunista köztársaságot" követeli. Ő készítette az első magyar országi Lenin portrét.

Bobály László: Bortnyik Sándor kiállítása a Nemzeti Galériában

Népművelés 1969/4 34 old.

Bortnyik Sándor

keresett plakáttervező lett. folyóiratot ad ki e tárgyban (Plakát 1933) a Modiano mint tavaszi virágszirom, a Kohinoor szén, a Télen is Nikotex, a Kapunyitás a felkelő Napnak (1945) című plakátok, az Uj Szin című művészeti folyóirat címlapja (1930-31) a Műfajok klasszikusan modern remekei. Műhelyének szinte a „fény keresése" ifjukori szimbolikája lesz a vezérfonala, hasonló képpen

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Szitáshalai 1971/5-6 563old.

Bosnyák

Miklós Pál

cikket írt művészetéről a

Képzőművészeti Almanachban

„Kritikus": Zalaror Képzőművészeti

Almanach

Magyar Nemzet 1971. II. 7.

Bortnyik Sándor

Kiállítása nyílt a Nemzeti Galériában.

Pestmegyei Hírlap 1969 április 27.
3. old.

Bortnyik Sándor

Bútorokat közöl tőle a Tér és Forma.

Ernyey Gyula: Magyar design; Ipari Művészet, 1969. III. 21.l.

Bortnyik Sándor

A felszabadulást követően az iparművészek megszervezése során Schubert Ernő többek közt vele tartotta a kapcsolatot. Tagja lett az előkészítő bizottságnak.

Komáromi K.: 25 éve alakult a Magyar Iparművészek Szabad Szakszervezete; Ipari Művészet, 1970. III. 15. l.

Bortnyik Sándor

A Magyar Művészeti Tanácsban megalakult Iparművészeti Szaktanács tagja.

Kondás Is.: 25 alakult a Magyar Iparművészek Szabad Szakszervezete; Ipari Művészet, 1970. III. 16. 0.

Bortnyik Sándor

2

„Tájkép vasúttal" (1917

„Építkezés" (1919)

„Nap a házak között (1920) c.

képei emlékére

Magyar Nemzet 1970 december 31

4. old.

Bortnyik Sándor

linóleum-metszete 1918-

ból - lenin - a 3. oldalon

Magyar Nemzet 1970 április 19

Bortnyik Sándor

munkái szerepelnek a „Molnár Napy László és Tartássai" c. Tiállításon a szekesfehérvári István Tiszty Múzeumban.
A tárlat június 22. én nyílik.

~ Napló ~

Magyar Nemzet 1969 június 22
12. old.

Bortnyik Sándor Gestörnüvész

„A Magyar Népköztársaság Kivalé Művésze" címmel tüntettét 2.

Magyar Nemzet 1970 április 2
2. old.

Bortnyik Sándor

Linóleummetszete a 11. oldalon.

„A Magyar Művészet Galériája"

Magyar Művészet 1970 március 22.

Bortnyik Sándor

neve említve a „Mokoly Mapy László és Tartársai" c. kiállításon Szekesfehérvárott.

Magyar Nemzet 1969 julius 8.
4. old.

Bortnyik Sándor

„Építsük fel a vasutat" c. plakátja említve.

„25 év politikai plakátjai a KKI kiállítóterméten"

Magyar Nemzet 1970 április 14

4. old.

2) Bortnyik Sándor
festő

Művei: „Új Ádám"; „Új Éva";
„Zöld szamár".

1925-ben hazatért M.o.-ra és Berény Róberkel reklámművészeti iskolát nyit-plakátjai.

A magyarországi műv. tört. I. 528.
Corvina 1971.

1) Bortnyik Sándor
festő"

/1893/ az u-n. „képarchitektúra" megteremtője.

1921-ben Bécsben albumban publikálta képarchitektúráit.

A magyar művészet tört. I. 528.
Corvina 1971.

Bartucz(f) Sándor

„Lenin", vers.

Korunk, Kolozsvár, 1970/3.

378.l.

Bortnyik Sándor

műve szerepel a „Magyar Művészet 1896-1945" c. Ziállításon az Ernst Múzeumban

Népszava 1969 szeptember 30
2. old.

Bortnyik Sándor

76 éve ünletett

Nápszava 1969 július 3
4. old.

Borbíró Sándor

Kiállítása nyílt a
Nemzeti Galériában

Megnyitva 1969 április 6
-7. old.

Borbyár Sándor festőművész

a Magyar Népköztársaság érdemes
művésze. 75. születésnapja alkalmából
a Munka Érdemrend arany fokozata kitün-
tetést adományozta neki az Elnöki Tanács

Nyíregyháza 1968 július 19

Bortnyik Sándor

a Magyar Népköztársaság
Kiváló Művésze c. kitüntetést
kapta

Népszava 1970 április 2
4. old

Bortnyik Sándor

Metszete, repr.

Kortárs, 1970/4.

Bortnyik Sándor

25. sz. reprodukció, fehete-fehéren:
„A lámpagyujtogató", 1921.

Aradi Nóra: Iconologic Research of Socialist Fine Arts; Acta Historiae Artium, Budapest, 1971. 1-2 sz.

1221

Bortnyik Sándor, festő

Megemlítve: (korvetek előzmény
Vasarely fejlődésében ...)

Miklós Pál: Művészet vagy technika?
15-17.

Kritika, Bp. 1970. január VIII/1

Bortnyik Sándor, festő

Megemlítve: „tudjuk, hogy Vasarely Bortnyik tanítványa volt"

Perneczky Géza: Moholy Nagy Kerestetik 28-32

Kritika, Bp. 1969. december VII/12

Bortnyik Sándor

1921-es „Lámpagyújtogató" című műben a hold dicsfényként vezi körül az alak fejét

Aradi Nóra: Iconologic research of Socialist Fine Arts. Acta Historiae Artium, Budapest, 1971. 1-2 p.

1151

Bortnyik Sándor festőművész

a Magyar Népköztársaság
Kiváló Művésze címmel tüntette
ki

Pestmegyei Hírlap 1970 április 2.
4. old.

Bortnyik Sándor

Nagymező-utca, olajfestmény

Magyar Képzőművészet
I. Kiáll. Katalógus 1945 Július

Bortnyik Sándor

M. Naraun
1992. nov. 5.

Bortnyik-fotók Bortnyik Sándor fotóarchívuma – benne az 1979-ben elhunyt művész saját felvételei és mások fotói – lesz a november 3-án Münchenben megrendezendő aukció „főszereplője" – annak ellenére, hogy maga Bortnyik neve még viszonylag kevéssé ismert a német műtárgypiacon. Ennek megfelelően csupán 200-1600 márkára taksálták a gyűjtemény képeit, miközben Robert Mapplethorpe egy portréját 10 ezer márkás kikiáltási áron kínálták.

történeti Értesítő. 33, 1984 3. 117-140., ill. G

562. LENTIC, Ivo: A dubrovniki köztársaság ezüstfém-jelzései, In: II. Nemzetközi Kézművesipartörténeti Szimpózium. Szerk. Dóka Klára et al. Veszprém : VEAB, 1984 2. köt. 225-238., ill.

563. PEREHÁZY Károly: Az európai kovácsoltvas-művesség története. Bp. : Képzőművészeti, 1984 364 p., ill. (Képzőművészeti zsebkönyvtár)

564. TIPITY János: Sopron kovácsoltvas-emléket, 1-3. rész. = Soproni Szemle, 38, 1984, 1. 58-65., ill. 2. 144-151., ill. 3. 251-260., ill.

Óra

565. Az IDŐMÉRÉS története, Iparművészeti Múzeum, 1984/1985. A kiállítást rend. és a forgatókönyvet írta Karlovits Károly. Szerk. Vass Erzsébet. Bp. : Iparművészeti Múzeum ; Országos Műszaki Múzeum, 1984 81 p., ill. **ism.** ÁDÁM András: Figyelmébe ajánlom. = Élet és Tudomány, 1984. augusztus 17. 1049.; BALÁZS Ádám: A megújult Iparművészeti Múzeum. = Magyar Hírek, 1984. november 10. 16-17., ill.; HAJDÚ Éva = Magyar Nemzet, 1984. augusztus 5. 7.; L.Gy. = Magyar Ifjúság, 1984. augusztus 10. 4., ill.; PALUGYAI István: Randevú a percekkel. = Magyar Hírlap, 1984. július 28. 9.; RITTER P., Tibor = Budapester Rundschau, 1984. október 1. 9., ill.; SZAKOLCZAY Lajos: Nagyanyám órája. = Budapest, 22, 1984, 11. 16-17., ill.; ZSIGMONDI Mária: Lehet egy órával (és egy gondolattal) több? = Nők Lapja, 1984. augusztus 18. 6-7., ill.

Bortnyik Sándor

108

irod.

Kassák Lajos és

Moholy-Nagy László

Új művészek könyve.

Wien, 1922.

iskolák

intézetek

klubok és

magánosok számára

gyártja és forgalomba hozza

TELEFONGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Budapest, XIV., Hungária középkörút 126-128.
T.: 297—930.

37. sz. *G. Aurnhammer:* Kleinere Brückenbauwerke der Reichsautobahnen. (10/21/—) — *A. Michahelles:* Die Deutsche Alpenstrasse. (10/9/—) — *K. Brückner:* Mit Bogengurt versteifte stählerne Brücken. (11/20/1) — *H. Cornelius:* Schweissen von Stahlguss, Gusseisen und Temperguss. (19/4/3)

38. sz. *F. Bollenrath, E. Schiedt:* Röntgenographische Spannugsmessungen bei Überschreiten der Fliessgrenze an Biegestäben aus Flussstahl. (10/7/2) — *A. Thum, A. Erker:* Dauerbiegefestigkeit von Kehl- und Stumpfnahtverbindungen. (11/13/1) — *F. Herning, Ch. Schmid:* Durchflussmessung bei pulsierender Strömung. (15/19/3)

39. sz. *A. Köchling:* Versuche zur Aufklärung des Klopfvorganges. (18/50/—) — *W. Wilke:* Prüfmotoren zur Klopfwertbestimmung von Kraftstoffen. (16/35/1) — *K. Kühner:* Die Leistungsbemessung beim Fahrzeugmotor. (19/20/—) — *H. U. Tänzler:* Spülgebläse für Zweitaktmotoren. (16/34/—)

A szerkesztésért felelős: **Tömböly Dénes**

A kiadásért felelős: **Neráth Vilmos**

Kiadótulajdonos:

HUNGÁRIA MAGYAR TECHNIKUSOK EGYESÜLETE



Bortnyik Sándor, festőművész

a Nemzeti Galéria a múlt évben kezdte el és febr. végén szerette volna megnyitni Bortnyik életművét bemutató kiállítást. Az idős művész közben meghalt. Zsigmondi Boris kérzített a művészről filmet, melyet jan. 29.-én a TV-ben mutatnak be.

Művészeti Magazin

1977. I. 21. TV. 21.35 (K. iné)

BORTNYIK SÁNDOR, festő

Kmetty Jánosnak: "NŐ POHÁRRAL", című műve 1914-16 között /1. kép/ e kor hazai haladó szellemű művészetét reprezentálja. - Azonos festői felfogást tükröznek Bortnyik Sándor aktivista korszakának művei is, 269. old

HÁRS ÉVA: Kmetty János művei a Janus Pannonius Múzeumban 265. old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII. 1972-73. Pécs, 1975.

Bortnyik Sándor, festő

L: Vitt Tibor

(h.m.): Művészek, barátaim 2.

Esti Hírlap, Bp. 1977. máj. 28.

Bortnyik Sándor

„Lámpagyújtogató"
„Tavaszi eső"
„Párizs lángjai"
} repro

Garai Gábor: Bortnyik Sándorra emlékezve.
Tiekör, 1977. március 20 – 12 lap

Bartunek Sándor

„Lenin"
„A vörös gyár"
„Klári"
} versei

Garai Gábor: Bartunek Sándorra emlékezve.
Tiszatáj, 1977. március 20 – 12. lap.

Bortnyik Sándor

A forradalmi magyar képző-
művészet egyik alapító-mester-
je Bortnyik Sándor pár hete
halt meg.

Horváth György: Bortnyik Sándor emlékkiállítása
Tükör, 1977 április 10 – 41. lap.

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor emlékkiállítása a Magyar Nemzeti Galériában megnyílt.

Horváth György: Bortnyik Sándor emlékkiállítása
Tükör, 1974 április 10-41 lap.

Bortnyik Sándor

Vadas József: "Önarcképfestő" cimmel ir
Kmetty János emlékkiállitásáról, melyet a
Mücsarnokban rendeztek. Szablya-Frischauf
Ferenc magániskolájában kezdte tanulmá-
nyait. Után Párisba megy éa hazatérését kö-
vetően Kassák Lajos köré csoportosuló ak-
tivisták köréhez csatlakozik. Kassák birálat
ból idéz a kritika. Az egyes festészeti i-
rányzatokra hivatkozva emliti meg Uitz Béla
Bortnyik Sándor és Nemes-Lampérth József ne-
vét, majd Szőnyi István és Aba-Novák Vilmos
müvészek nevét is. Végül Derkovits Gyula kö-
vetkezik a kritikában, mint Kmetty folytató-
ja. A megemlékezést lásd: Kmetty János neve-
nél. Élet és Irodalom, Bp. 197. jan. 22.
XXI. évf. 4. sz. 13. lap.

Bortnyik Sándor

Az NDK Kultúrcentrumban Bortnyik Sándor magyar gyűjteményekben levő művei látnatók.

Horváth György: A Bauhaus weimari évei, Tiszatáj, 1977. május 26 - 3 lap

Bortnyik Sándor

A Bortnyik emlékki állításon szerepelnek a hazmincas évek plakátjai, úgyszintén a negyvenes ötvenes évtizedeké.

Horváth György: Bortnyik Sándor emlékki állítása
Tükör, 1977. április 10 - 41 lap.

Bortnyik Sándor

A lap hozza "Bortnyik Sándor halálára" c. megemlékezést.---
A megemlékezést lásd: Orosz István: "Plakát" c. rajzának hátlapján.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. jan. 8.
XXI. évf. 2. sz. 12. lap.

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor reklámgrafikai iskolájának növendéke volt Vásárhelyi Győző.

Tasnádi Attila: A pécsi Vasarely múzeum

Nepszava, 1976. július 2 - 5 oldal.

Bortnyik Sándor

szerepelt a MNG-ban plakátokkal

Magyar Hirlap 1976/258/8
Wagner: Plakátkiállitás a Várban

Bortnyik Sándor festő

L. V. Vasarely

Haus d. V.: Vasarely museum 523-526.

Jelenbar, Pécs, 1976. június XIX/6.

Borsnyák Sándor

Borsnyák Sándor egy időben Berény Róberttel plakátokat készített.

Végvári Lajos: A Gresham-csoport.
Művészet, 1976. december - 3.oldal.



Bortnyik Sándor: Kassák Lajos portréja (linódruck)

Vasárnap

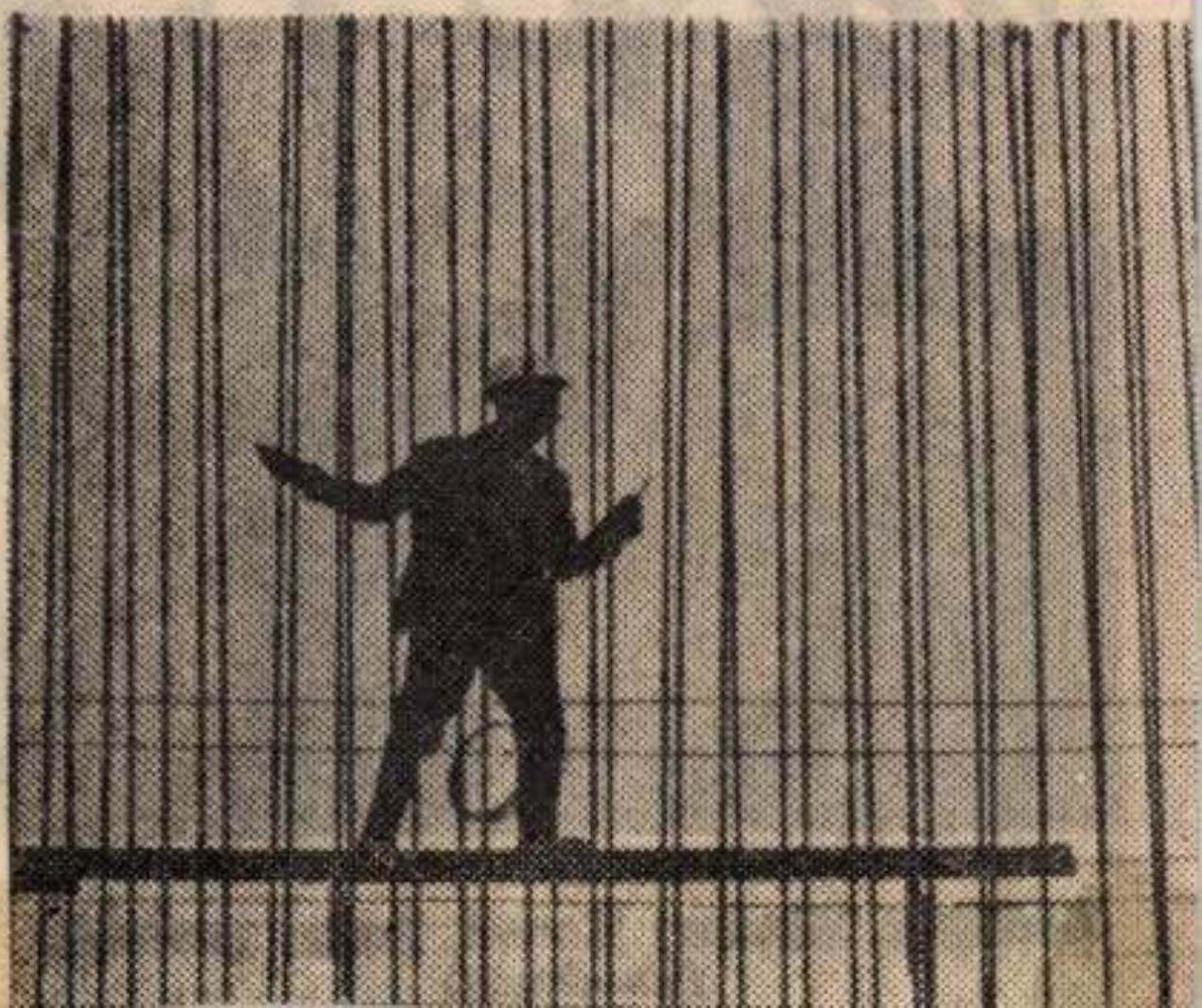

Bartusik Sándor

Nézsa (Heves), 1977. márc. 20.

Bortnyik Sándor



Kisalföld, kyőr, 1977. nutro. 19.

■ BORTNYIK SÁNDOR
KASSÁK LAJOS PORTRÉJA
(1918) linódruck

Tanuljunk
pihen

Csak látszólag egyszerű dolog a pihenés. Sokszor megesik, hogy fáradtságunkat nem tudjuk teljesen kipihenni. Ilyenkor azután a következő nap fáradtsága halmozódik az előzőével, s ez bizony nem válik szervezetünk javára.

Az egyszerű elfáradás akkor következik be, ha az izomzat munkájának a menynyisége közelít a teljesítőképesség határához. Ez tulajdonképpen a szervezet védekezési folyamata a káros terhelés ellen, vagyis egy olyan

amel
nem
A
kell
az, h
ség a
dául
végzé
izome
tétler
tásfol
nem
alapo
munk
sége,
munk
addig
ják a
Tehát
esetén
sőtest

Bortnyik Sándor festő

Kommunista képzőművészek kiállítása a Pest megyei pártbizottságon

A Pest megyei pártbizottság, valamint a megyei múzeumok igazgatósága júliusban szocialista szerződést kötött a szabadfoglalkozású képző- és iparművészek pártalapszervezetével a XI. kongresszus által megfogalmazott mű- feladatok végre- állapodás értel- nak az elkö- művészek mutatására. bizottság szék- meg az első melyen *Bortnyik* művész Kossuth-dí- művész és *Gyurcsek* kácsy-díjas szobrász- művész a... otásait mutatják be. A két művész kiállítását október 20-ig tekinthetik meg az érdeklődök.

– : Kommunista képzőművészek

Népszabadság, Bp. 1976. okt. 9.

Bortnyik Sándor, festő

l.: Barcsay J.

(Haranszky): festők bibliája

Esti Hírlap, Bp. 1976. okt. 12.

2.

Bortnyik Sándor, festő-grafikusművész

„Kassák Lajos" (repr.)

Hajdu-Bihari Napló, 1977. márc. 27.

Borbnyik Sándor, festő

L: Bor Pál

P.Szücs J.:Bor Pál kiállitása a Mücsarnokban 7.

Népszabadság, Bp. 1977. aug. 5.

Bartucz Gyula, festőművész

„Kassák Lajos portréja" (1916.)

(rézk.)

Pete György: 90 éve született Kassák Lajos (1884–1964)

Dolgozók Lapja, 1974. márc. 20.

Bortnyik Sándor, festő

l.: Művészet [illegible]

Tüskés Tibor: Az avantgarde vonzásában — 834-840.
Jelenkor, Pécs, 1977 szept. XX/9.

Bortnyik Sándor

A bajai Türr István Muzeumban Kirchmayer Károly szobrászművész kiállitását március 20.-án, a Műcsarnokban Székely Aladár Ady-fotóinak emlékkiállitását március 18.-án nyitják meg.
A Nemzeti Galériában Máriási Iván gobelinkiállitása március 22.-től és Bortnyik Sándor emlékkiállitása március 24.-től tart nyitva.
A Derkovits Teremben Szilágyi Ilona festőművész kiállitása március 24-től-április 7.-ig, a Műcsarnokban Szántó Piroska kiállitása március 25.-től - április 11-ig tart nyitva, -közli a kulturális események rovata.
Élet és Irodalom, Bp. 1977. márc. 19.
XXI. évf. 12. sz. 8. lap.

Bortnyik Sándor

Würtz Ádám tanára volt a Képzőmű-
vészeti Főiskolán.

Hajdu-Bihari Napló, Debrecen, 1971. dec. 26.

Borhujik Sándor

Wüster Ádám tanára volt a Képzőművészeti Főiskolán.

T. Aszódi Éva: Illusztrálta Wüster Ádám.

Könyvvilág, 19[illegible] jan. (:)

Bortnyik Sándor 2.

1917-ben csatlakozik Kassák Majához, a lap munkatársa, részt vesz a csoport kiállításain. 1920–22 közt Bécsben él, 1922–25 közt Weimarban és Berlinben dolgozik.

(Szántó Tibor:) Bortnyik S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. o.

Bortnyik Sándor, festő

2

A Bortnyikkal kapcsolatos problémák egész forradalmi művészetünknek sajátjai, mint ahogy kiágazásai és összefüggései sem sajátlagosan Bortnyikra jellemzőek, hanem mindenkire, ki művészeti és társadalmi forradalmainkat terőlegesen és alkotó módon végigélte.

Rózsa Gyula: Például Bortnyik M. 7.

Népszabadság, Bp. 1971. okt. 3.

Bortnyik Sándor

Irod

Bortnyik Sándor — Hevesy Iván: Két levél az új festészetről — Nyugat · 1921. aug. 16

irodalmi művek köre

Bartucz Gyula

„Kapcsolat" repr. (foto)

Korunk, Kolozsvár, 1970/3.

364.

Bortnyik Sándor

szül. 1893

erőd

Rosner London 1948

21. l. keppel

Hungarian painting yesterday and to-day Background to the January Exhibition in London. The Studio 1948 jan.

MŰEMLÉKEK
ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
292/1939

Az "Erdélyi Muzeum" Tekintetes Kia

Hivatkozáss

beszélésre van szerencsém közölni,

m.tanár,igazgató címére /Budapest,

gos Bizottsága kiadványsorozatának

Henrik:Budapest müvészeti emlékei;

emlékei/ postára adtuk.

Bortnyik Sándor

Magyar életrajz
1925. 366
1928. 340

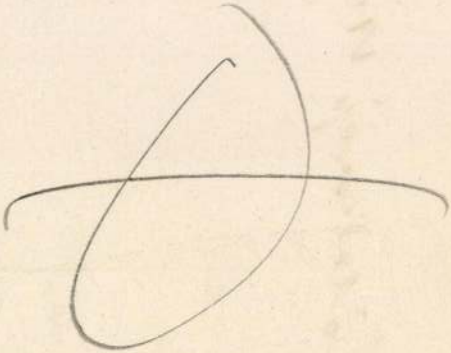

Római födelcserép VI. 277

Bortnyik Sándor

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 366. lk: A legmodernek m. művészet

1928. 340 PGI: A modiano reklámrajzai

~~1930. 6, 174~~ Nádai

1929. 236.

NP: Negedőre a hirdetések közt

Nádai P.:
A könyv és reklám-
művészet bemutatho-
zása

III 3 – 109

754

Pl. 1906
N. M.

906. V. 25

MDK

Bortnyik Sándor

2 Modiano, plakát

N.M: Müncheni nemzetközi plakátkiáll.
Grafikai Szemle, 1929. szept. 248 l.

Bortnyik Sándor

44 Akik a krumplira várnak olajf. „ 250.—

Nemzeti Szalon

1917. máj.

tav. kiállítási tárl.

int 1941.évi 24.074/1941 alispáni
felhasználásáról elszámolást kér.
kről szóló elszámolást az állami
el az összes nyugta mellékletek-
vételként szerepel a Szatmár vármegye
allás- és közoktatásügyi miniszté-
vel.Bevételi rovatban 31.000 pen-
telek közt szerepel Fodor Gábor
.okt.15.-én kelt 12.000 pengős
t az aranyosmeggyesi várkastély fedél-
vett fel,mely összeget az épitőmes-
urtól vette át. Az alispán urnak a
estről pénzes levélben, Ebben a

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor

26	A tó	500
27	A vizbefulók	3000
28	Jó világ	500

29	A falu	1000
30	A város	2000
31	Szintétikus tájkép	1000

A Ma (III) demonstratív kiállítás katalogusa (Bpest, 1918.)

Bortnyik Sándor

vő

Ybl Ervin: B. S.
kiállítása.
Budapesti Hírlap
1930. jan. 25.

Modern kiáll.
Tamás-galéria

Budapest, 1916. októbe

B. 600 —

K. 601·50

1·50

Többlet

Bortnyik Sándor

~~[illegible]~~ Lásd

Műcsarnoki nyomtatvány kiáll. Eat.

101. l. 103. l.

1937

Vrod

Vészi-nyomda. Tel. 108—03.

Bortnyik Sándor

l.

Ma. 1919. IV. cif

1. sz. képpel.

Ma VII. kiáll. Eat

tusrajzok I–V.

Illusztrációk

Ujvári könyvéhez

Linoleum-metszet

Bizottság!

hogy az 154/1914 sz. felhivásnak
yen álló millenáris emlékmüvet
erről szóló utiszámlámat azon
utalni méltóztassék.
at alkalmával felhasznált segéd-
esnek és 1 napszámosnak elismer-
szegről tisztelettel megjegyezve,
eknek már kifizettem,miért is e-
való kiutalását kérem.

Bortnyik Sándor

festő

gipsz portréja

Spanghero-tól

Kiállítva:

Nemzeti Szalon

1918. máj

dav. kiáll.

NEMZETI SZALON MŰVÉSZETI EGYESÜLET

1940. FEBRUÁR HÓ 18. — MÁRCIUS HÓ 2.

Bortnyik Sándor

Kut tagja.

KMTÁRS művesoptok
1931. feb-márc. kiáll.

X. 10. (mint) Bár-poésis
1932. feb.-márc. kiáll. 390.
1933. nemz.-képzm.-kiáll.
77.

gyar egyházmüvészet müvelői fog
sére és a magyar egyházmüvészet
Mindezek arra inditottak bennün
rendezzük Gyümölcsoltó Boldogas
ját a következőképen:

Március hó 25-én
mise és prédikáció a városmajor
számára. A szentmisét és a pré
ja. A szentmise előtt és alatt
nás és áldozás. A szentmise ut
a Zöldfa vendéglőben.

MDK

Botnyik Sándor, festő

↓

[Tag]

[Bortnyik]

A Magyar Hirdető archivumának értékei között B.S. plakátjai is vannak.

S.P.: Milliók — papírban 6

ESTI HIRLAP Bp., 1966. dec. 27.

Bartnyik Sándor

Plakáttervekkel szerepelt a Nemzeti Szalon kiállításán.

MH. 1932. XII. 10.

Bortnyik Sándor

ired

Rosner moderne Plakat

CKK

Keppel.

Das moderne Plakat
in Ungarn

Gebrauchsgraphik

1929 nov.

Újság, 1916. júl. 20, 4. l. — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 249. l. — Lepold—Lippay 56. l.

Mária mennybemenetele

Félkörös felső záródással, vászon, olaj, 190×110 cm.

Jelezve lent jobbra: Franz Dobyaschofsky, 1866.

Simor prímás rendelte a művésznél.

A győri székesegyház volt főoltárképének replikája. Beszédes Kálmán: Az esztergomi érseki képtár. Esztergom, II., 1875., 44. szám. — Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 36. l. — Földváry István: Az esztergomi érseki képtár. Fővárosi Lapok, XIII., 1876., 760. l. — —ó: Az esztergomi Hercegprímási képtár. Magyar Korona, III., 1879., 20. szám. — Rényi 22. l. — Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 769—770. l. — Körösy: Esztergom. Esztergom, 1887., 238. l. — Maszlaghy II., 189. szám. — Esztergom vármegye . . . Bp. é. n. 176. l. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 20, 4. l. — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 249. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 8. l. — Lepold—Lippay 56. l.

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész 1) Folytatás.

Az 1918-1919-es fordulón Bortnyik Sándor az a művész, aki a legelevenebben reagált a gyorsuló eseményekre. Az ő munkája a MA címlapján 1918-ban megjelent, Lenin-fej, amely az, első hazánkban publikált Lenin-portré. (említve és repr.) Egykorú alkotás és ugyancsak linóleummetszet a „Zászlóvivők", vagy „Vörös csillag", amely már a Tanácsköztársaságra utaló plakátgondolat. Bortnyik május 1.-re szánva, 1919-ben elkészítette színes plakáttervét, ez még sem valósult meg. (említve)

Aradi, Nóra: Két forradalom között
Népművelés, 1949. 1. 15. old.

Bortnyik Sándor: Lenin, 1918



Bortnyik Sándor: Vörös csillag (Zászlóvivők), 1918



je. Most egy ház nyolcadik emeletén kapot
csoportjai pedig iskolákban, pártházakba
helyen harmincféle tevékenység zajlik.
szintén egy volt kocsma a művelődési ház,
statikai vizsgálata. Kőbánya-Újhegyen a
közelben lévő EVIG Művelődési Közpo
kívánják megoldani a kulturális gondoka

A nyáron a XIV. kerületben szervezté
szerint 32 – szabadtéri rendezvényt: a V
hangversenyeket, a Füredi úti lakótelepe
kokat, vetítéseket, térzenét, kamarakonce
ramokat, szoborkiállítást. Tudják, hogy
nagy tömegeket megmozgató rendezvén
keltettek, felélesztették a szunnyadó és a
már-már kialvó igényeket. Ezeket azonba
ferenciáltan ki is kellene elégíteniük. Terv
*körzeti párthelyiség*ében szerveznének ily
a pártházak ugyanis művelődési házi
egyiknek 400, a másiknak 200 fős nag
klubszobákkal és kiszolgáló helyiségekk
nos, több mint egy éve nem tudnak meg

szakkore, uttoromoz
gyermekszínház). A felnőtteknek – leg
supán alkalmi rendezvényeket szerveztek,
hogy az iskola gyerekeknek szánt rendez-
hindenki előtt – ez igényfelkeltésnek igen

lepen az egyik pártházban művészeti ren-
ak. A másik pártház a közhasznú tan-
esztő rendezvények, klubok otthona lenne.
ti egy-egy napot kap a közművelődés, így
avonként ismétlődhet. Ez kevés a közös-

zétől, amikor szabadtéri tevékenységüke
ázakban és iskolákban végzendő munká-
állalkoztak: a hiányzó intézmények miatt
zolgáltatást nyújtanak (mozi, kiállítások,
b, mesemozi), a januárban elkészülő épü-
ató-szolgáltató irodát fogják működtetni.

Borsnyik Sándor festő- és
grafikus-
művész
2.) Folytatás.

Ardai Nóra:
Két forradalom között.
Népművelés, 1949. 1. 15. old.

Bortnyik Sándor festőművésza

Egy rajzfilmsorozat indult e héten Fenyves György arra vállalkozott, hogy a rajzfilmművészek híváló képviselőit bemutassa. — Bortnyik Sándor 1927-ben készült rajzfilmkísérleteit, -melyek múzeális értékűek-is bemutatta.

Szombathelyi Erwin: Közművelődés és képernyő.

Magyar Hírlap, 1974. dec. 17.

Bortnyik Sándor
festő

A Corinna Kiadó Bortnyik Sándor
magyarát jelentetett meg, 12 színes
grafikáját tartalmazza a művész-
nek.

—: Kulturalis tiekior:
Tükör, 1975. jul. 8 - 12 oldal

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor modern piktúrá-
ja pályáján elindított több művészt,
a többi között Victor Vasarelyt.

—: Kulturális-tükör
Tükör, 1975. jul. 8-12 oldal

Bortnyik Sándor, „Festő"

h.: Tavaszy Noémi

(Géron): Prágai tornyok 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975 ... 9.

Bortnyikr

Bortnyikról joggal irta Rosner Károly:
az ő szereplésével megjelent az első reklá-
grafikus Magyarországon.

Uj irás 1974/2 97.o.

Bortnyik

miközben Bortnyik Weimae felé tekintett, a
német tipográfia Gyomára.

Uj irás 1974/2 97.o.

Bortnyik Sándor

A lámpagyújtó (fotó)

A Hét, 1972. dec. 15. 3. erf. 50 m. 1 p.

Bortnyik Sándor

Az I. országos plakátkiállításon szerepelt műve.

Népszava, 1975. dec. 27. 103. évf. 98. sz. 8. p.

Aranykor?

Bortnyik Sándor nem termékeny festő. A festészeten kívül foglalkozott reklámgrafikával, tipográfiával, politizált, szervezett, tanulmányokat írt, lapot szerkesztett és mindig szeretett tanítani.

Körner Éva Bortnyik-albumában a művésznek egyetlen korszakát emeli ki. Csakis azokról a művekről beszél, melyeket a festő a tízes évek végétől a húszas évek végéig alkotott: ezt a Bortnyik gyűjteményt viszont publikálni kellett, sőt tilos lett volna elhallgatni.

A főszereplő az 1918—19-es évek Bortnyikja, az MA munkatársa, illetve a bécsi emigráns, aki később Weimarban dolgozott, szoros kapcsolatban a Bauhaus-zal. Ez a festő fölfogta a korszerűség üzenetét, volt expresszionista — szinte tételesen — kubista, konstruktivista: Kassák a „képarchitektúra" terminussal tulajdonképpen Bortnyik Sándor művészetét keresztelte el, 1921-ben. „A mai festő nem a képsíkot, hanem a teret életesíti meg" — idézi Körner Éva Bortnyikot, majd hozzáteszi, hogy a tér itt jelképesen értendő, tudniillik „egy társadalom-pszichológiailag és ugyanakkor szociológiailag ideális térszervezet" volt a tét.

A Bortnyik-mappába válogatott képek bebizonyítják, hogy volt egy korszak — aranykor? —, amikor igazán nem voltunk provinciálisak. Amikor a politikai és a művészeti progresszió és a minőség egybevágó fogalmak voltak. Ha Bortnyik Sándor linóleummetszeteit, a feszülő Tájképet, a Lenint — ezt a trouvaille-t —, a Kommunista köztársaságot vagy a Zászlóvivők című kompozíciókat, még a „vadak" között is merész Menetelőket, és a végletes tisztaságú Kompozíció térben című szerigráfiát nézem, arra kell gondolnom, hogy Bortnyik — és ő csak az egyik volt! — olykor éppenséggel jobb teljesítményt nyújtott, mint ma már klasszikus példaképei, Masareel, Léger, esetleg a De Stijl mesterei stb. Magyar csoda?

Bevezető tanulmányában Körner Éva oszthatatlan egésznek tekinti — lehet-e másképp? — az indítékokat és a jelenségeket, a kor társadalmi, történeti fejlődését, a forradalmakat és a művészetet. Modelljén, Bortnyikon túl jó ismerőse persze a vizsgált időszak teljes magyar művészete, nemkülönben a szovjet és a nyugati festészet, szobrászat akkori vívmányai. Otthonosan mozog ebben a környezetben, beleérzéssel: szinte naprakészen tud mindent, sőt — szemlátomást — élvezi választott közegét. És megtalálta a kulcsmondatot. Kassák (1921-ben) Bortnyikot az olyan emberek körébe sorolta, akik „egy-egy pillanatban átlendülnek materiális határukon, és határtalan energiájuk még sokáig tovább é más matériákban..."

Talán ezért bukkanunk annyi szor Bortnyik Sándor nevére kül földi művészlexikonokban. S ezér olyan büszke Bortnyikra a leghíre sebb egykori növendéke, Vasarely

Frank János

1975. SZEPTEMBER 27.

szemétre hajitott
szavakat mondanék
galambom csillagom
violám édesem
s még hímesebbet is
örökre holtomig
szeretlek el ne hagyj
fanyar szóhoz szokott
nyelvemen ízlelem
már ki is mondhatom
már nem szégyenkezem
galambom édesem
violám csillagom
édes szó el ne hagyj
ha csúfollak se bánd
keserű volt a szám
házam szeles mező
ólomnehéz az ég
ne hagy el még ne még
s ha elmégy hagyd nekem
hogy nem szégyenkezem
tűzhely fölé való
vászonra hímezem
violám csillagom
galambom édesem.

másik magány. Oldódás makonya.
Két szempár tükrét befutó homály.
Kéklő sötét. Fény-lándzsa járja át.
Aztán ujjbeggyel érzett édes íz.
Fülbe dübörgő forróság-folyam.
Szemet vakító hang. A szív körül
lágy zuhogás. Lassú acélcsigák
feszítik az utolsó pillanat
fényhíd-ívét. Ködfalú szakadék
az ív alatt. Görcsös gyökér a kéz,
az eszmélet porló homokfalát
markolja. De már ernyed. És zuhan
a test halálos ívben. Mélyvörös
bársonyokkal kövezett szakadék.
Bordó sötét. Fény-lándzsa járja át.
Évmilliós magány tört-percei.
Ujjbeggyel hallott csend. Lágy suhogás
a szív körül. Csobogó nyugalom
tömör hullámán sodródik a test
az eszmélet szikár partja felé.
Valódi kövek és valódi fény
partja felé. Még úszik, még lebeg
lüktető völgyű hullámok között.
Amíg a másik szempár felnyíló
tükrében meg nem látja, merre járt.

Am 12-ten Okt 1948.

I.

In der Werkstätte.

(Übersetzung)

In den Ferien ich habe at
eines Tischlermeister gearbeitet. Auch
meine fremd dort arbeitet. Der Tischler
wohnt in dieser kleine Strasse. Ich
kännte den meister schon lange es war

Lia

1918

Bortnyik Sándor, Kossuth-díjas festőművész

Tavaszy Noémi grafikusművész kiállítását nyitja meg holnap, a Ferencvárosi Pincetárlat helyiségében

Esti Hírlap, 1945. márc. 27.

Bortnyik Sándor
festő

1918-ban készült „Zászlóvivők",
„Vörös Nap" rajzai, 1918 ban készült
Lenin portréja, Karl Liebknecht
portréja.

Soós Klára: Magyar grafikai kiállítás
Művészet, 1970. junius – 35 kap

Bortnyik Sándor

A Budavári Palota a-épületében kapott új otthont a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum. A két világháború közötti szocialista képzőművészet című időszakos kiállításon szerepelnek művei.

Népújság (Heves), 1975. márc. 8.

Bortnyik Sándor

1.

Forum

1934-31 5. l.

For B.





„EUROPA"
film-, könyv-, lapterjesztő és
könyvkiadó r. t.
B. V., Rothermere-u. 12.
Telefon: 127-837.

Bortnyik Sándor

irod

Takács L.: Der Ungar in der Welt. Wien, 1933.

Az Est 1933. dec. 2.

(A magyar ember a világban.)

Bortnyik Sándor

vrod

Hildebrandt, H

1931

407. l.

Die Kunst des 19. u. 20. Jhts

Potsdam, 1931

(Brinckmann, A.E.: Handbuch der Kunstwissenschaft)

Bortnyik Sándor

Székesfőváros szignet pályázata.

Fenti terve repr.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

1934-36. l.

kép

Bortnyik Sándor

ired.

Uj Szin 1931. I. 88, 89. l.

43. Fr.

I:

456.

43. Sienai festő.

A XV. század második feléből (Joannes Guidocci?)

Madonna.

A Madonna díszes márvány-trónuson ül. Jobb térdén áll a gyermek Jézus, ki jobb kezét áldásra emeli, míg baljával anyjának keze felé nyul. A trón előtt balfelől szent Margit áll jobbjában könyvvel és lábainál sárkánynyal; jobbról pedig alex. szt. Katalin van, kezeiben nyitott könyvvel meg pálmával és lábainál kerékkel. A Madonna feje fölé két repülő angyal liliomos koronát tart. Mindnyájok fejét dicsfény veszi körül. Alól e hiányos feliratot olvassuk:

ÇAR' 'S·GVIDOCCII·PATEI·J·OPVS·SACELLC

és a régi keretnek alján ez áll: »OPVS GVIDOCCIVS IOAN. MCCCCLXXXVI.«

Fa, méretei 178 : 158 cm. — 1880: IV. 2-iki jegyzék 27.

Ramboux J. A.: 148, pag. 28. Guidoccio Cozzarelli, 1486: Maria auf einem Throne sitzend, mit dem stehenden Christuskinde auf ihrem Schosse.

Bortnyik Sándor

Irod

~~Hildebrandt, Hans:~~
~~Die Kunst des 19. und~~
~~20. Jahrhunderts.~~
~~Wildpark - Potsdam, 1931.~~
~~és e könyv ismertetésében~~
Rabinovszky Márius
Magyar Művészet 1932.
61. l.

(Hildebrandt H.
könyv. ism.)

MDK

Bortnyik Sándor

Magyar Nemzet cikke. 1953. febr. 28. 5 l.

...)

...ldszintes, széles vizszintes záródásu
...izáló. Ma turistaszálló. ...sta, 1820 körül.

...ródik lapszám, 5 l)

Bortnyik Sándor

cod

Mihályi Ernő dr: A népirás legujabb irányai. Pannonhalmi Szemle

1939. 179. l.



EGYETEMI NYOMDA

30 nap **NOVEMBER** 49. hét

28 Vasárnap		Pignatelli *Stefánia*
29 Hétfő		Szaturnin *Noé*
30 Kedd		András *András*
1 Szerda	**DECEMBER**	Elegy *Elza*
2 sütörtök		Bibiána *Aurélia*
3 éntek		Xav. Ferenc *Olivia*
4 zombat		Borbála *Borbála*

Bortnyik Sándor

szül. 1893

l.



Namkönyvem

19. l.

Keppel

Naménye E.

~~[illegible]~~. Verdeira m.

könyvtárvészet

A M. Bibliofil Társ

Ech. II. 1929-1930.

Bp. 1931



Bortnyik Sándor

Stranddáma

c. képe repr.

Uj Szín

1930. 1. n. 21. l

Megbizottunk csakis a megrendeléskor jogos összeg beszedésére, a leszállitott áru visszavétel

Előlegképpen fizettem számlám javára ezen megrendelés aláirásakor ..... Pengőt és kötelezem magam, hogy a hátralékos összeget a számla keltétől számitott 30 napon belül kezdődőleg ..... egyenlő egymást követő havi részletben a nekem beküldendő postatakarékpénztári ürlapok felhasználásával pontosan megfizetem.

Tudomásul veszem, hogy késedelmes fizetés esetén a részletfizetési kedvezmény megszünik és egész tartozásom esedékessé válik, hogy a vámköltség a **vámnyugta beküldése ellenében** *javamra iratik, hogy ezen megrendelést vissza nem vonhatom, ellenben Önnek jogában áll ezen üzlettől visszalépnie, továbbá, hogy* **jelen megrendeléstől eltérő szóbeli megállapodások érvénytelenek.**

Per esetére alávetjük magunkat a budapesti Ügyvédi Kamara bármelyik titkára által kijelölendő Budapesten ülésező egy biróból álló választott biróság hatáskörének, illetékességének és itéletének.

Kelt Budapest 1931 febr. 23 *Tisztelettel*

A közvetitő aláirása:

A megrendelő tölti ki.

A vevő aláirása: [illegible]

foglalkozása: [illegible]

főbérleti / albérleti **lakcime:** [illegible]

Postacime: [illegible]

Jogi gyártmány.

137088 WEISS L. ÉS F., BUDAPEST

1977.I.12. 19,30 N.

Tv-hiradó

- A Mező Imre uti temetőben a család, a tanitványok és barátok kisérték utolsó utjára a 83 éves korában elhunyt Bortnyik Sándor Kossuth-dijas Kiváló Müvészt képzőművészetünk jeles öregét, akinek festői világa a 10-es évek derekán Rippl Rónai és Vaszary János szabadiskolájában bontakozott ki. A ravatalnál Pogány Ödön Gábor a Nemzeti Galéria főigazgatója méltatta a festő munkás életutját. Kassák barátjaként a háborutól elforduló a társadalmi, politikai és müvészeti életben ujat akaró fiatal értelmiségiek körének tagja volt. 1926-ban Mühely néven iparmüvészeti magániskolát alapitott. A felszabadulás után az Iparmüvészeti Főiskola tanára, majd a Képzőművészeti Főiskola főigazgatója volt 1956-ig. Müvészeti folyóiratokat szerkesztett és 2000 év festészete cimen könyvet irt. Személyében nemcsak nagy festő, grafikus, de jeles tanár, kiváló szerkesztő egy politikus müvész távozott örökre kulturális életünkből.

1977.I.12. 19,30 N.

MDK

Bortnyik Sándor

Kiállitási hir

Magyar Nemzet 1967 okt.1.

Bortyik Sándor

Kieselbach (271)

1997. szept. 19.

1976 München, Interversa / 1980
apóleon-ház; 1983 Városi Könyvtár;
si Művészeti Múz. (K zu beider:
róvár, Hansági Múz. / 1985
uston, Oaks Gall. - ^kuG:^ma 1976-
Künstler / ab 1976 regelmäßig an
svár / 1999 Ingolstadt, Städt.
ler aus Győr / 2000 Salgótarján:
Országos Pasztellbienn.; Pécs,
l Kunsan, Civil Art Center: New
at. Art Exhib., Kunsan / 2001,
Künstler aus Győr.
di mu^BSvészek lex., Gyo^BSr 1998;

983(3);
6);
. (K), Győr 1991, '93;
skolc 1995, '97, 2000, 2002;
K Újpest Gal.), Bp. 1996, '98;
2.1998;
1999(2);
r Gal.) Bp. 2000

Bortnyik Sándor

1969-es Nemzeti Galéria-beli tárlatát említi

Supplément a la Gaz.des Beaux-Arts: La Chronique des Arts. VII-VIII,13.l.

Bedő Rudolf: Az 197o-ben megjelent külföldi folyóiratok szemléje. - Művtört.Ért.1972.1.sz.71-82.l.

4

Bortnyik Sándor

az egykori esztétikai mester és forradalmas jóbarát Kassák írt méltató bevezetőt. A megidézett nyugat-európai kiállítások elsősorban az artisztikus forradalmat kiványák az ismét felizzott érdeklődés elé állítani. „Szincinket" a Moholy-Kassák-Bortnyik" harmason kívül Beöthy István, Csáky István, Kádár, Péri László képviselik /.

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 558old.

Bortnyik Sándor 5

Bortnyikban a forradalmi módon pályakezdő festőt ünneplik, aki a kubizmust váltó konstruktivizmus jeles képviselője és magyar protagonistája, a stiláris és formabontó szándékoknak egyik humanista tartalmat adó mestere volt. A pár év előtti budapesti gyűjteményes Bortnyik-tárlat (Magyar Nemzeti Galéria 1969 március-

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 558 old.

Bortnyik Sándor 6

április) a szinte teljes életmüben elsősorban a társadalmi forradalmárt, a történelmi haladás élharcosát vállalta, a kiállítás időpontjával is kapcsolodott a Magyar Tanácsköztársaság félévszázados évfordulója nak megünnepléséhez. Is ugyanigy az egykori példaadó harcostár Uitz Béla retrospektiv bemutatója is. Kettejük

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 558 old.

7

Bortnyik Sándor

progressiója és művészete fonódott össze a leginkább és legszembetűnőbben a magyar és nemzetközi munkásság mozgalmának céljaival és eszméivel a MA-számok és különszámok címlapján megjelent Bortnyik metszetek (Lenin, Liebknecht portrék, Lászlóvivők, a Kommunista köztársaságot címűek legkivált) egyidejű és kesőbbi ./.

~~Bodri~~ Bodri ~~Fe~~ Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 558 old.

Bortnyik Sándor 8

plakáttervek, könyvcímlapok és illusztrációk, forradalmi tendenciájú olaj és temperaképek, egyéb grafikai művek stb. a szocialista szellemiségű festő életművének emberi tartalmatadó jeles állomásai. Ilasonló szellemű vonulat figyelhető (kissé erőtlenebb expresszivitással) az avantgardelól majd csalódottan elforduló művész

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 558 old

Bortnyik Sándor 9

alkotásain, a háború utáni festői, tár-
sadalmi és közéleti tevékenységében. Pá-
lyáján és vásznain az ujító lendület 1924-
1925 táján, előbb egy szatirikus és ismét-
csak manifesztációs hangvételű majd a
Chirico-i metafizikus festészetre emlékez-
tető „ujklasszicizmus", később és a tovabbi-
akban egy hagyományosabban realista,
Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor
Látóhatár 1971/5-6 558-559 old.

Bortnyik Sándor 10

posztimpressiós szemléletű stílusvilágba
borkollik. Innek ellenére aligha tálál-
hatnánk törést a festő humanista em-
beri mondandoiban és „Műhelyének"
művésznevelő studiumai (1928-38 között)
a „Magyar Bauhaus" és ny épitő szellem
kollektív munkára serkentő iskolája ez
a tanítványok gáidája (legismertebb
Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor
Látóhatár 1971/5-6 559 old

Bortnyik Sándor

közülük Victor Vasarely) nemcsak az alkalmazott grafika és a müvészi funkcionalizmus elveit és gyakorlatát tanulja a mesterből, de a mühely szociális tartást adó közösség is lett Bortnyik keze alatt. Hasonló-képpen nem látunk ellent mondást kezdeti konstrutivizmusa és progresszív eszmei között, a korszellemből fakadónak -

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 559 old

Bortnyik Sándor
véljük későbbi stílusváltozásait, még ne-
ki keseredetten szatirikus persziflázsait
sem tekintenénk az életmüből kiresztetőnek
vagy „másodlagos" meg nyilvánulásoknak.
Inkább a teljes életmüben kell meg keres-
nünk a fonalat mely az állomásokat és sza-
kaszokat összeköti, és amelyre müvek és val-
lomások, festmények, grafikák és plakátok.
Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor
Lábóhalár 1971/5-6 559 old

13

Bortnyik Sándor

Bécs, Budapest és Weimar, egyéni mikrovilág és közösségi szellem, közéleti és pedagogiai működés egyaránt felfüzhelő. Ezt a fonalat Bortnyik humanista és szocialista világképében, a minél szélesebb tömegekhez való érthelő szólás nemes szándékaiban keressük. Ez a szándék teríti el az önmaga köreibe zárt avantgarde intellektuális -/

Bodri Ferenc: Bortnyik Ferenc

Látóhatár 1971/5-6 559 old

Bortnyik Sándor 14

szemléletétől a természetelvűbb és nyilván többekhez szóló festészet, majd lehetőségeivel az utca plakátja, a könyvek borítója és illusztrációi felé. A festő bravúros stílusérzéke mellett ez lehet a nyitja groteszk travesztiáinak, a sokszor gyilkos de minden képen bölcs magaslatról szóló persziflazsoknak is. Működéseinek a Budapestre

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 559 old

Bortnyik Sándor 15

való vitszatéressel záruló első szakasza (1925) közismert és érdemes újabb publikációk (Borbély László Művészettörténeti Értesítő 1969, Oelmacher Anna és Aradi Nóra tanulmányai a Művészet 1963, ill. 1969-es évfolyamában) témája, életrajzának látható-in ezek az esztendők (1918-1925) adják a szinesebb lapjait. A Nyugatban. /

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 559 old.

16

Bortnyik Sándor

Balint Aladár és Ilevesi Iván szól róla (1921, 1922 évf.) ö maga az uj festészetről értekezik (Két levél a festészetről, 1921 évf.) A képarchitektúra-album uj kiadásával, a jelzett tanulmányok képdokumentációjával, kicillitásai révén, leginkább a MA teljes anyagának ujrakiadásával (Bp. 1970 Akadémiai Kiadó) szinte teljesen feltárt -/.

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Lábóhatár 1971/5-6 559 old.

17

Bortnyik Sándor

és ismert ezeknek az esztendőknek grafikai és táblakép termése. Uitz Béla és Teutsch János mellett Bortnyik a MA legismertebb képzőművésze, expressziv hangú metszetei 1918-19 eszméinek, a forradalmi program végrehajtásának szolgálatában. Aktivizmusa inkább forradalmi a MA címlapján először 1918 júliusában -/

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 559old

18

Bortnyik Sándor

jelentkezik, majd a szeptember-oktoberi demonstratív kiállításon már képekkel is. Az 1918 decemberi szám címlapján (és a külön számok elején) már nyilvánvaló Bortnyik elkötelezettsége, talán egy permanens forradalom vágyának illúziója is. Kemény Alfréd elemezi először önálló tanulmányban Bortnyik pályaképét (MA 1919 június). Általában expesszionistának /

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 559-560 old.

Bortnyik Sándor 19

máshol aktivistának ismerik korai alkotásait, hiszen a drámai mód legkivált a metszeteknek valóban összefoglaló erejű sajátja. Mi ~~[illegible]~~ ezúttal inkább az orosz konstruktivizmussal való analogiáit említenénk: meglepő a Stiláris azonosság a Ritmus, a Táj házakkal, a Vörösgyár, akár a „dinamikus kompozíció" (1918) és más képek szinvilágában és ./.

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 560 old.

Bortnyik Sándor 20

és harmoniáiban Malevics korábbi és egyidejű műveivel, elsősorban a szuprematizmust közvetlenül előző alkotásokkal. Az itt jelzett összefüggés természetesen nem egyszerű átvétel, hiszen Malevics művészetét nyilván csak a Bécsi időben ismerheti meg. Expresszív stilusú alkotásai Ujvári Erzsi és Szélpál Árpád verseskönyveihez készült illusztrációk, a Vörös nap vátozatai

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 560 old.

Bortnyik Sándor 21

Önarckép, Zászlóvivők, Táncosok, Szinpadi jelenet stb. megtelnek egy uj emberi világ forradalmas vágyával (a MA metszetek ugyanezt illusztrálják) és hasonló szellemű erőt sugároznak a bécsi korszak tisztultabb, a konstruktív szándékot és drámai expressivitást ötvözni kívánó, a munkásság világbíró erejét alig rejtett allegoriával /

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 560 old

№

Bortnyik Sándor 22

sugalló alkotásai (Lámpagyujtó, Kovácsok, Tüntetés, Olvasó fiú, Menetelő katónák, Blok-illusztrációk. stb.) Kapcsolatai a közna-pi élet jelenségeivel (városrészek, házak) és tárgyaival (Geometrikus formák, Csendélet lámpával vázával, Barna és zöld konstrukció, képépitmény 31, abc stb.) nyilvánvaló. Elvesztett lehetőségek tehát, távoli városok és tovatünt otthonok emlékképei formálodnak sikszerkezetté a

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Lábohatár 1971/5-6 560 old.

Bortnyik Sándor 23

Vásznakon: ez a műfaj valóban csak az emigráció nosztalgikus életkörülményei között születhetett. Az újra álmodott Rend él az 1921-es képarchitektúra-album hat nyomatában, ugyanígy Kassák és Moholy-Nagy egyidejű álkotásain vagy az Uj Művészek Könyve (Bécs 1922) sok-tábláján hasonlóképpen. Vágásokat kap és oszlogat, a Kassákkal való szakítás a festő Bécsből Weimarba /

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 560-561 old.

Bortnyik Sándor 24

költözésében (1922) demonstrálodik. A kép-
architektúrák síkban való megfogalmazása
helyett a geometrikus formák tiszta rendsze-
rében megjelenik az axonometriával pers-
pektivával és szinkorreckciókkal kiformált
mélység, a téri ábrázolás. Bár hivatalos
kapcsolat nem alakult Gropius Bauhau-
sával, Bortnyik nyilván vállalta az inté-
zet szociális tendenciáit, barátai révén

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor /

Látóhatár 1971/5-6 561 old.

Bortnyik Sándor

ismerte a stúdiumok anyagát és a mü-
helyek működését. Itt került kontaktusba
a De Stijl-csoport ideológoló tagjaival (Theo
van Doesburg) 1922 decemberében Herwarth
Walden berlini galériájában (Der Sturm) be-
mutatja az emigráció idején készült húsz
alkotását, a régi és ly képarchitektúrákat
a tárlat anyagát egy svéd gyűjtő egészében
~~Bort~~ Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 561 old.

Bortnyik Sándor 26

megvásárolja, ezóta tartják számon a mai
német galérisik Bortnyik művészetét, elsősor-
ban a képarchitektúrákat. Weimari tartoz-
kodásáról a bauhausberekkel folytatott viták-
ról maga Bortnyik számol be egy Rozgonyi
Ivánnal folytatott beszélgetésben (Művészet-
történeti Dokumentációs Központ Közlemenyei
III. Bauhaus-szám, Bp 1963) 1932-ben második

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 561 old.

Bortnyik Sándor 27

önálló kiállítása nyílik Berlinben, majd a De Stijl-csoport meghívására Hollandiában. Az 1924-es kassai kiállítása után pár hónappal visszatér Budapestre. 1925-ben már Budapesten nyílik tárlata. (Mentor könyvkereskedés. Szívesen kapcsolodik a baloldal tevékenységébe. Palasovszky Ödönnel életre hívja a Zöld Szamár Színházat (1925) ahol

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 561 old.

Bortnyik Sándor 28

Ivan Goll (Uj Orfeusz) és Jean Cocteau (Az riffeltarony násznépe) szinmüvét adják elő, Bortnyik a dekorációt és a jelmezeket tervezi. De mindegyre szélesebb közönséget és közérthetőbb megnyilatkozási formákat keres: a „Cikk-Cakk-estek" után az „Uj földesték" követ" keznek és ennek szellemében születik az „Uj kultúrát propagáló folyóirat" (Uj Föld) Reménnyik Zsigmond és Tamás Aladár az irodalmi

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 561 old.

29

Bortnyik Sándor

Bortnyik a művészeti szerkesztő. A folyóiratot és a mozgalmat éppen kommunista tendenciái miatt hamarosan betiltják (1927). Kassáktól való eltávolodása művészeti felismerésén alapult. Mégis a felismerést előbb egy szatirikus hangú szembeszállás követi, melynek ízeit már kostolta a Proféta – Kassák – expressziv portréján is. Még inkább a Zöld Szamár

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 562 old.

Bortnyik Sándor

(1924) olajképén, amely sejtéseink szerint a MA Zöld füzet cinni lino-albumával, Barta A zöldfejű ember cinni írásával (mindkettő 1921-ből) polemizál. Bortnyik utolgára a MÁ-ban 1921 márciusában jelenik meg, neve később már csak Kassák replikáiban (a Zöld Szamárral 1925 júniusában) szerepel. Kassákkal való együttműködése 1921-ig harmonikus: A Tragédiás figurák (1919) ./.

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 562 old

Bartnyik Sándor 31

a Máglyák énekelnek (1920) az 1921-es bécsi Novelláskönyv, a Világanyám bovitóját Bartnyik tervezi, de a Novelláskönyv második bécsi kiadása, már változott bovitóval jelenik meg. Barátságuk lehült, ellenkező előjellel ízott fel utobb. Uitz és Barta Sándor után Bartnyik a harmadik disszidens a MA táborából. Csak a hatvan esztendős Kassákot ünneplő albumban

Bodri Ferenc: Bartnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 562 old.

Bortnyik Sándor

(1947) jelenik meg ismét metszete, neve az egy ember életéből is kimarad. A Zöld Szamár (1924) nemcsak egy szatirikus hangú és térkonstrukciós megfogalmazású „néoklasszikus chiricos" olaj kép, de Bortnyik polemiájának jeles és emlékezetes darabja. A természeti formákhoz való visszatérés első lépése ez, ugyanígy Az új Éva és Az új Ádám (1924) vagy a Géplovag (1928)

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 562 old

Bortnyik Sándor 33

című jeles, a „modern életet" karikírozó festményeken. A Forbát építész és felesége (1924) és a Klári (1926) című vízválasztó alkotások, hátterükkel még a téri konstrukció jellegezses formavilágát őrzik, de az ábrázoltak már „klasszicizáló" stílusra kerültek a vászonra, a képek megoldása mintegy átmeneti állapotot

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 562 old.

Bortnyik Sándor 34

mutat tehát. A Bauhausban dolgozó épitész portréja egyelőre csak változatában ismeretes, az utóbbi a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona. További alkotásai (pl. Világrendőr – 1929 KUT kiállítás) sem születtek az „ujklasszicista idill" igézetében, bár hagyományosabb megfogalmazásaik révén joggal vehettek részt a KUT tárlatain (Álló munkás

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor /

Látóhatár 1971/5-6 562 old

Bortnyik Sándor 35

Parasztember ásoval, Énekesnő, Fáradt emberek, Alvó emberek a mezőn, az Olvasó férfi változatai stb.) Ifjukorának lendülete a látványt visszaadó képek szellemében él tovább, a Berény Roberttel közösen vagy az önállóan készített plakátokon, rokonszenvében a dolgozók és nélkülözők iránt. Nádai Pál 1929-ben megtekint és leír egy /.

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 562-563 old.

Borlnyik Sándor

plakátkiállítást. (Művészet 1929) Nádai a Modiano-sorozat néhány darabyát, a Porosz szén plakátvázlatait, az Ujság emlékezetes lepedőjét láthatta, mi szívesen emlékezünk még (az 1969-es tárlatról) vásárplakátokra, cimlapokra, az 1945 utáni: a vasút felépítéséről szólókra, a magvető parasztra. Színházi plakátok szériáira. 1930-tól a mester

Bodri Ferenc: Borlnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 563 old.

Bortnyik Sándor 3

konstruktív olajképe, geometrikus formája elvont tája, expresszív táncosa szerepelt. És már a főhelyeken, ugyanígy nyolc művének reprodukciója a szigorú szerénységgel megválogatott katalógusban. Egyidejűleg ugy kiadásban jelent meg egy 1921-es MA-album is: Bortnyik hat színes képarchitektúrája mappában, melyekhez születésük idején (Bécsben) Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 558 old.

Bortnyik Sándor
(1966-67) A kelet-európai avantgarde: 1910-1930 berlini retrospektívjén (1967 október-november), utóbb egy hasonló című kölni tárlat (Galerie Gmurzynska - Bargera 1970 oktober-1971 január) falain: festőnk virágzó férfi korának művészete és törvényt, rendet sugalló világa az idézet helyeken érdeméhez méltó publicitást kapott. Főképp Kölnben, itt csaknem harminc képarchitektúrája
Bodri Ferenc: ~~Bodri~~ Bortnyik Sándor
Látóhatár 1971/5-6 558 old.

BARTNIK SÁNDOR

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI EGYETEM TANÁRKÉPZŐ TANSZÉKÉNEK VIZUÁLIS NEVELÉSI GYŰJTEMÉNYE
A KASSÁK MÚZEUM ÉS A VASARELY MÚZEUM
SZERETETTEL MEGHÍVJA ÖNT ÉS BARÁTAIT A

20. SZÁZADI
MAGYAR ALTERNATÍV MŰHELYISKOLÁK

CÍMŰ KIÁLLÍTÁS MEGNYITÓJÁRA

BESZÉDET MOND

MEZEI OTTÓ
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

A MEGNYITÓ HELYSZÍNE ÉS IDŐPONTJA

2002. OKTÓBER 20-ÁN, VASÁRNAP DÉLELŐTT 11 ÓRAKOR A KASSÁK MÚZEUMBAN
UGYANEZEN A NAPON FÉL 12-KOR A VASARELY MÚZEUMBAN

A KIÁLLÍTÁSON BEMUTATOTT MŰHELYISKOLÁK

A VASARELY MÚZEUMBAN

NAGYBÁNYAI SZABAD FESTŐISKOLA, CSÓK ISTVÁN ÉS VASZARY JÁNOS REFORMTANÍTÁSA
A GÖDÖLLŐI MŰVÉSZTELEP, SZABLYA-FRISCHAUF FERENC MAGÁNISKOLÁJA ÉS A KÉVE
AZ OMIKE KÉPZŐMŰVÉSZETI SZABADISKOLÁJA, HARIS-KÖZI KÉPZŐMŰVÉSZETI SZABADISKOLA
NYERGESÚJFALUI SZABADISKOLA,PODOLINI-VOLKMANN ARTÚR FESTŐISKOLÁJA
A PAP GYULA VEZETTE NAGYMAROSI NAGY BALOGH JÁNOS NÉPI KOLLÉGIUM ÉS FESTŐISKOLA

A KASSÁK MÚZEUMBAN

KAESZ GYULA BELSŐÉPÍTÉSZETI REFORMTANÍTÁSA, GALLÉ TIBOR FESTŐISKOLÁJA
CSABAI-ÉKES LAJOS FESTŐ ÉS IPARMŰVÉSZETI ISKOLÁJA, JASCHIK ÁLMOS MAGÁNISKOLÁJA
BORTNYIK SÁNDOR MŰHELY NEVŰ MAGÁNISKOLÁJA, AZ ATELIER, KASSÁK MUNKA-KÖRE

A KUTATÁSBAN ÉS A KIÁLLÍTÁS ELŐKÉSZÍTÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZEK

ALBERTINI BÉLA, BAKOS KATALIN, BITÓ JÁNOS, CSAPLÁR FERENC, HAULISCH LENKE, KISS ÉVA
KISS LÁSZLÓ, KISS ZSUZSANNA, MATITS FERENC, PORSCHT FRIGYES, RÉVÉSZ EMESE, SZÜCS GYÖRGY
A KUTATÁS VEZETŐJE ÉS A KIÁLLÍTÁS RENDEZŐJE: KÖVES SZILVIA

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ

A VASARELY MÚZEUMBAN 2002. NOVEMBER 20-IG
A KASSÁK MÚZEUMBAN 2003. JANUÁR 5-IG

A FEDÉLEN RÉTI ISTVÁN ÖNARCKÉP CÍMŰ RAJZA, 1913 / MAGYAR NEMZETI GALÉRIA / © HUNGART

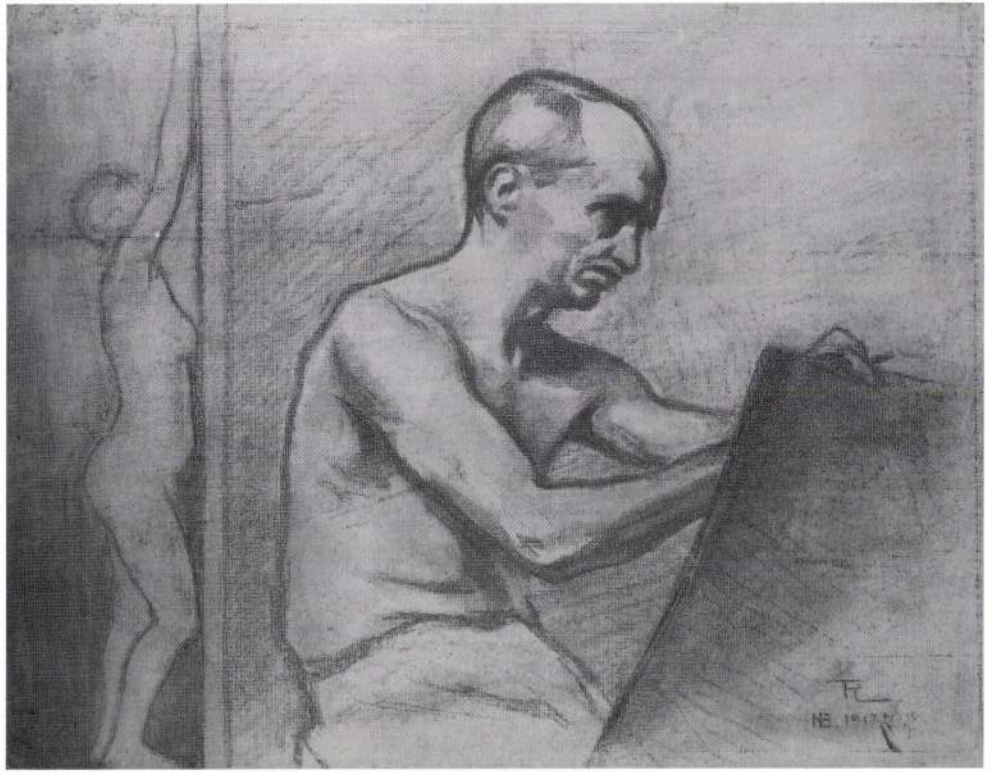

MENTOR

KÖNYVKERESKEDÉS

Állandó kiállitása

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 17.

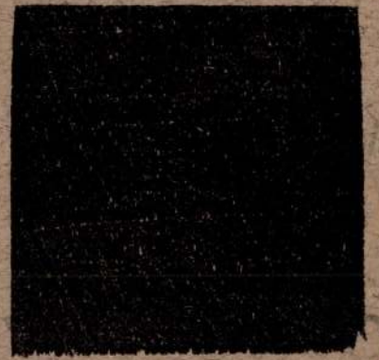

BORTNYIK SÁNDOR

UJ FESTMÉNYEIVEL ÉS RAJZAIVAL

Katalogus ára 5000 korona.

FEBR.-MÁRC.

BORTNYIK SÁNDOR

(Festőművész és grafikus, született 1893. Tanulmányait Budapesten végezte. Első kiállításait ugyanott 1917. évben (Nemzeti Szalon) és 1918. évben (Ma). Kiállított még Wienben (1920), Berlinben (1922 és 1923), Antwerpenben, Hannoverben, Weimarban, Kassán (1923, 1924)

Bortnyik Sándor művészetével mindig élén járt az előretörő új festészetnek, amelynek európai vonatkozásban is egyik legértékesebb és legbátrabb pionirja. Kompromisszumok és kerülők nélküli egyenes úton halad, és pikturájának egyes fázisai nem egyebek, mint az előzőkben felvetett problémák vaskövetkezetességű megoldásai. Itt bemutatott kis kollekciója művészetének két utolsó lépcsőjét reprezentálja. A képarchitekturák és konstrukciók az irodalmi és természetábrázoló sujet-től megtisztított tárgyatlan festészetet hozták, abszolút piktori eszközökkel, mélyenható ornamentalitással. A többi a maga újszerű tárgyiasságában részint szatira, részint pedig alapvetése egy új monumentális freskóstílusnak, amely a régi táblakép témáival és eszközeivel szemben, a szimbolikus tárgyi ábrázolás lehetőségeit egyesíti az absztrakt formák új világérzést szuggeráló hatalmas tisztaságával és erejével.

HEVESY IVÁN.

KÉPEK JEGYZÉKE

1. Zöld szamár ... 6,000.000
2. Az új Ádám ... 3,000.000
3. Önarckép. Magántulajdon.
4. Nyugodt emberek ... 6,000.000
5. Kék akrobata ... 4,500.000
6. Két ember ... 4,500.000
7. Weimari Vénusz és Apolló ... 1,000.000
8. Banális motivum ... 1,000.000
9. } Diszlettervek J. Cocteau „Az
10. } Eiffel-torony násznépe“ című
11. } darabjához. Magántulajdon.
12. Sport ... 1,000.000
13. Banális motivum (rajz) 800.000
14. A szűz ... 800.000
15. Esztétikai egyensúly v. ábránd és valóság (Merz-kép.) Magántulajdon.

Képarchitekturák, konstrukciók' mappában

Az árak keret nélkül értendők.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Bortnyik Sándor

DÉLMAGYARORSZÁG

1964 SZEP 24.

KITÜNTETÉSEK

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa *Péchy* Blanka színművésznőnek, a „Magyar Népköztársaság érdemes művésző"-nek, a Vígszínház tagjának, élete munkássága elismeréséül, *Bortnyik* Sándor Munkácsy Mihály-díjas festőművésznek, a „Magyar Népköztársaság érdemes művésző"-nek, művészi munkássága, pedagógiai és esztétikai tevékenysége elismeréséül, *Peti* Sándor színművésznek, a „Magyar Népköztársaság érdemes művésző"-nek nyugdíjba vonulása alkalmából, négy évtizedes munkássága elismeréséül a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetést adományozta.

A kitüntetéseket *Dobi* István, az Elnöki Tanács elnöke nyújtotta át.

esti órákban. 96723

Kombinált szekrény, polituros igényesnek eladó. Török utca 4/c. I. em. 12.
x7943

Jókarban levő fehér zománcos vízmelegítős Gudlin-tűzhely csempés hátlappal, kisebb mosóteknő, 30 l. zsírosbödön eladó. Bokor utca 8. szám, I/2.
x7946

Hízónak va
eladók. Cs
7/4, Bodor

500 db n
tégla eladó
ged, Rózs
sgt. 96. s

Eladók: sz
székek,
üst, el
Sándor u.

Közgazdasági technikumi EGYÉVES KIEGÉSZÍTŐ érettségizett dolgozók, akik lattal rendelkeznek és jelen

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Bortnyik Sándor

KELETMAGYARORSZÁG

1964 SZEP 24.

... 20 perckor.

KITÜNTETÉSEK

1021

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa Péchy Blanka színművésznőnek, a „Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze"-nek, a Vígszínház tagjának, élete munkássága elismeréséül, Bortnyik Sándor Munkácsy Mihály-díjas festőművésznek, a „Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze"-nek, művészi munkássága, pedagógiai és esztétikai tevékenysége elismeréséül, Peti Sándor színművésznek, a „Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze"-nek nyugdíjba vonulása alkalmából, negy évtizedes munkássága elismeréséül a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetést adományozta. A kitüntetéseket Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke nyújtotta át.

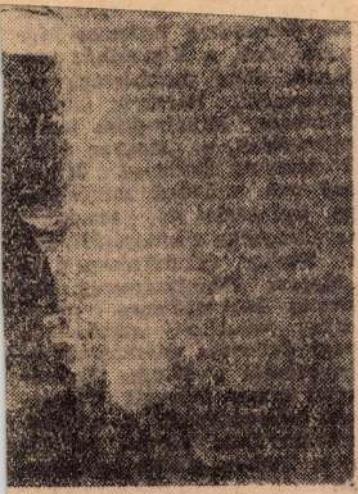

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Bortnyik Sándor

NÉPSZAVA

1964 SZEP 24.

Kitüntetések

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa *Péchy Blanka* színművésznőnek, a »Magyar Népköztársaság érdemes művésze«-nek, a Vígszínház tagjának, élete munkássága elismeréséül, *Bortnyik Sándor* Munkácsy Mihály-díjas festőművésznek, a »Magyar Népköztársaság érdemes művésze«-nek, művészi munkássága, pedagógiai és esztétikai tevékenysége elismeréséül, *Peti Sándor* színművésznek, a »Magyar Népköztársaság érdemes művésze«-nek nyugdíjba vonulása alkalmából, négy évtizedes munkássága elismeréséül *a Munka Érdemrend aranyfokozata* kitüntetést adományozta.

(MTI)

1964. szeptember 24

cserét folytattak az afrikai földrészt érintő kérdésekről. Üdvözlik az Afrikai Egységszervezet legutóbbi határozatait arról, hogy a kongói kérdést Afrikán belül kell megoldani.

A Magyar Népköztársaság kormánya nagyra értékeli és támogatja az Afrikai Egységszervezet határozatát Afrika atommentes övezetté nyilvánítását illetően.

A Magyar Népköztársaság kormánya és népe fokozott érdeklődéssel kíséri az Afrikai Egységszervezet tevékenységét, melynek létrehozásában személy szerint Etiópia császárának jelentős szerepe volt, és melynek révén Addis Abeba méltán került be az afrikai népek földrészük egyesítéséért

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

1970 FEB 17.

MAGYAR NEMZET
Budapest

Öt felszabadulási plakát új kiadása

Politikai plakátművészetünk öt klasszikus alkotásának: *Bortnyik Sándor:* „Építsük fel a vasutat!" —, *Dilo:* „Minden kéz vegyen részt az újjáépítésben!" —, *Ék Sándor:* „Gyökerestől építi ki a reakciót a Magyar Kommunista Párt!" —, valamint *Konecsni György:* „A kenyér itt kezdődik", illetve „És mégis lesz kenyér!" jelszavú plakátjának (az első négy a Magyar Kommunista Párt, az utolsó a Nemzeti Parasztpárt kiadványaként jelent meg 1945-ben) fakszimileutánnyomásával köszönti felszabadulásunk negyedszázados jubileumát a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata. Az ország újjászületésének, felszabadult életünk megteremtésének nagyszerű küzdelmeit idéző kompozíciók mellett az idei esztendő másik fontos évfordulójáról, Lenin születésének százéves jubileumáról egy Leninről készült festményekből összeállított naptárral, illetve Lenin portréjának levelezőlapon kiadott sorozatával emlékezik meg a kiadó.

nácik működése ellen. A hatóságok több mint 300 rendőrt vezényeltek ki. Ez helyes intézkedés lett volna, ha a náci gyülekezet feloszlatásának céljából történik. A nyugatnémet hatóságok azonban a tüntetők feloszlatására küldték a rendőrszázadokat.

A tavaly szeptemberben rendezett nyugatnémet választások egyik pozitív eredménye kétségtelenül az volt, hogy ez a párt — bizonyos várakozások ellenére — *nem nyert képviseletet a bonni parlamentben.* Hiba volna azonban szerepét és befolyását, s pusztán már a létezéséből eredő veszélyt lebecsülni. Ne feledjük: alig 0,7 százalékkal maradt az 5 százalékos határ alatt, alig valamivel kevesebbel, mint a szabad demokrata

Bortnyik Sándor

milanói iparművészeti
kiállítás 1933.

ezüst érem -

Magyar Iparművészet

1934. 72. l -

„secessio"; only that mighty regeneration which presented itself after the war in mental and architectural province may be of decisive influence on ecclesiastical art. Its encouraging signs are to be seen on the churches of our young generation.

*

Stellvertretender Staatssekretär Baron Dr. Julius Wlassics untersucht das Verhältnis von Kunstgewerbe und Schule. Wichtig ist vom Standpunkt der Entwicklung des Kindes die Heranziehung aller aesthetischen Erziehungsmittel. Die Errichtung von geschmackvollen und guten Schulgebäuden, die artistische Ausführung von Wandbildern, Spielzeugen, Schulbüchern wird überall in der Welt als wichtig gehalten. Im Zeichen- und Handarbeitsunterricht unserer Schulen darf neben allgemeinen Gesichtspunkten die Pflege der Traditionen der Volkskunst nicht vernachlässigt werden, d. h. der Unterricht der alten Formensprache und der alten Techniken gehört auch in den Rahmen dieser Lehrfächer.

Baron dr. Julius Wlassics, statesecretary, is examining the relation between school and applied-art. First of all, the means of artistic education in school ought to be used in the interest of development. In the whole world increasing attention is paid to the building of good schools, to wallpictures, toys, artistic school-books. In our schools great attention is paid to national artistic traditions, besides drawing and needlework, which is going hand in hand with the learning to know the old technics.

MDK

Bortnyik

reklámgrafikai munkák

Rosner K: A milanói Triennale. Magy. Iparművészet, 1933. 94 l.

amely ugyancsak a kisember tehetetlenségét és a túlbuzgóság pasz-

Bortnyik Sándor

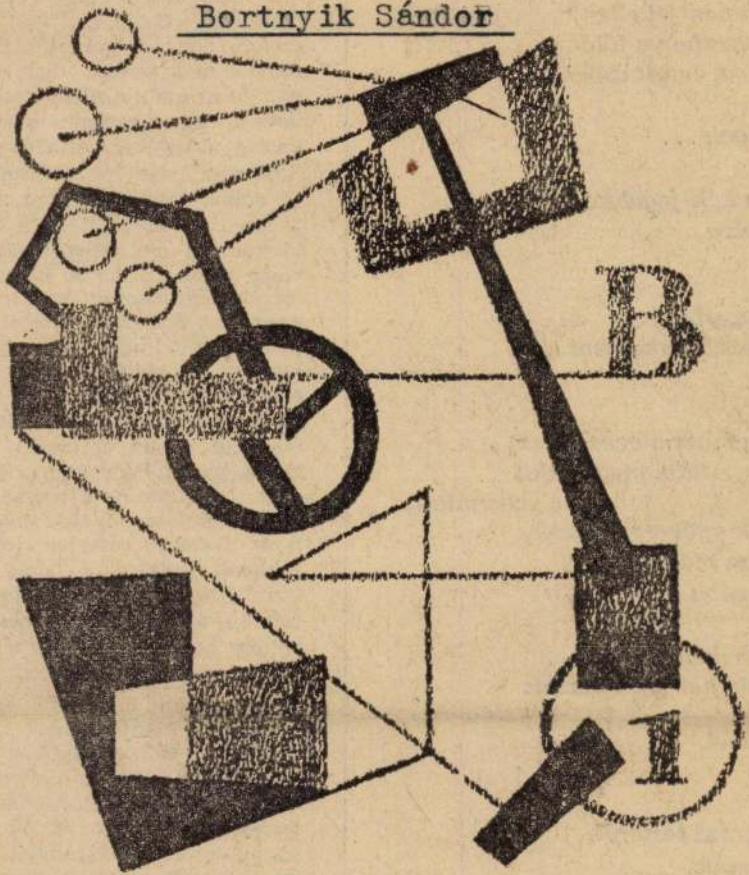

A Népművelési Intézet „1919 művészei" szitamappájából
Bortnyik Sándor lapja

Élet és Irodalom, Bp. 1979. márc. 17.

XXIII. évf. 11. sz. 6. lap.

em vagyok tehetséges,
ázak fülébe?
előfa-mankót,
gutak regimentjei ellen?
ásaitól megzuhan a földhöz,
szeborzolva, én ott ítélem

ységet dugok . . .

menekül a kék-fogalom,
t lerombolva,

etlen,
lteni nincs erőm,
-sikolyában megkeresni
okat,
nyom,
em, hogy ember a becenevem
rt: nem fojtottam meg senkit
a zene miatt,
ndokolnak gyáva-ritmusok,
énekeltetni magukat,
nség irányába
n,
agyjatok békén,
d gyötörjön halálra-ijesztett
halálomig,
oordatöréssel,

ászt:
cat zuhantatni testéről,
zerelem miatt.

rít, kísértetiesen emlékeztet a házi őrizetre.

A házi őrizet elég kellemes életforma. Csak azt kell megszokni, hogy a levegőtől, a napfénytől és a szabad világ eseményeitől az embert állandóan elválasztja egy három milliméter vastag ablaküveg. A három milliméteres üvegfalon át kitekintve az ember mindent láthat, megfigyelhet, ha elég fejlett a képzelőereje, az élet eseményeiben is részt vehet. S ha a helyzetéről (arról, hogy regényt kell írnia és ezért házi őrizetben van) el akarja terelni a figyelmét, elég, ha kitekint az ablakon, vagy kinyit egy könyvet, s olvasgatva a hajdani évszázadok puha sötétjébe menekül. Ezért olvasom most Hérodotosz feljegyzését arról, hogyan foglalták el a perzsák Babilont. Amikor odáig jutottam, hogy Dareiosz minden irányból rohamot indított a falak ellen, kintről, az autózúgás szürke hangfátylán át gyermekek nevetését véltem hallani. Letettem a könyvet és az ablakhoz léptem.

Az éjszaka lehullott tapadós hóból egy kisfiú és egy kislány hóembert építgetett. A parkoló autósorokat elválasztó, fűvel bevetett néhány méteres szigeten összekaparták a havat. Az építőanyag kevésnek bizonyult, ezért tíz méterrel odább is összegyűjtötték a havat és ölben hordták

a több
gedte,
nak . .

Becs
elé né

A ga

Ha
dezné
nában
zavarh
rolna,
bevall
akire
lek, n
lamb.
tisztes

Ez
barná
fekete
vetlen
kel a
ban.
kurta
lyek
tát
tartott
csak
gon,
tes
techni
nus
Lehet,
autók
aligha
nyeit,
ne, m
lalkoz

Bortnyik Sándor
festő

Kassák Lajos: Bortnyik Sándor Bécs, 1921.

Borbély László: Bortnyik Sándor.
Művészettörténeti Értesítő", 1969.

Szabó Júlia: Magyar művészet 1890-1919
Bp. 1969 Corvina 18. old.

reklámélet

szerkeszti: balogh sándor

budapest, 1932 szeptember
V. évf. 9. szám
ára 1 pengő

reklameleben, monatsfachzeitschrift für werbewesen u. reklame
advertising life, monthly advertising journal
vie de la publicité, revue mensuelle de la publicité

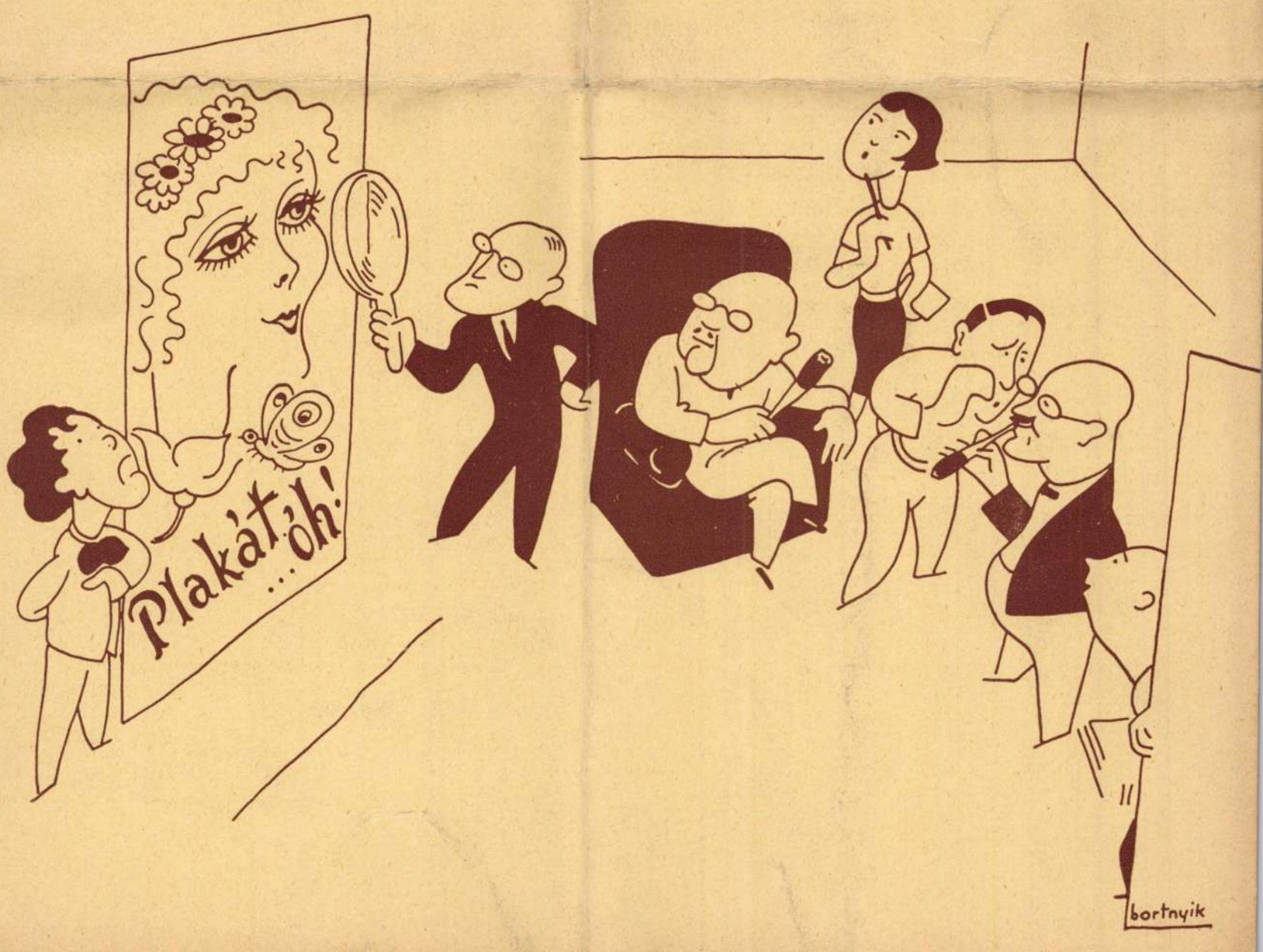

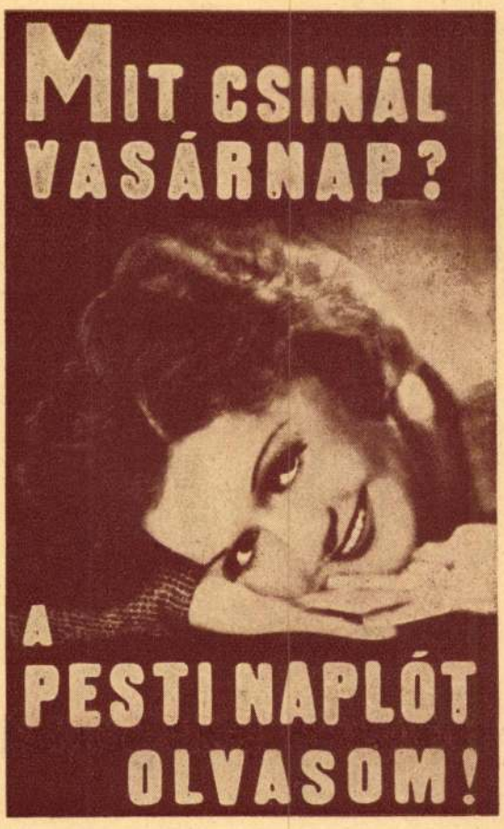

UJSÁG

SZOMBATON

mélynyomású képes

RÁDIÓ-MELLÉKLET

a legtökéletesebb műsorral.

VASÁRNAP

mélynyomású képes szépirodalmi

HETILAP-MELLÉKLET

Kérjen ingyen mutatványszámot!

AZ UJSÁG WEEKEND-IRODÁJA

BUDAPEST VII, ERZSÉBET KÖRÚT 43. TEL.: 41-9-34

Minden felvilágosítás díjtalan

---

a rohanó ember

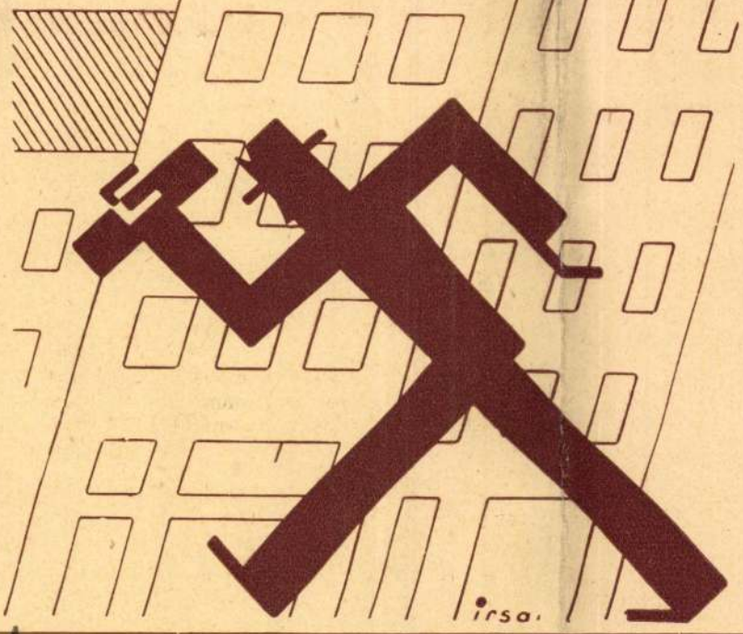

figyelmét csak a

jó reklám

tudja felkelteni. De ehhez szakértelem, tapasztalat és biztos érzék kell. Forduljon tehát tanácsért és költségvetésért Magyarország legnagyobb és legrégibb szakirodájához:

Blockner J.

hirdetőiroda

Központ: IV, Városház ucca 10 Telefon 88-9-14. Fiókok: VI, Andrássy út 2. Telefon: 23-2-45 VI, Vilmos császár út 33. sz. Telefon 14-8-19. VII, Erzsébet körút 12. szám. Telefon 35-0-44

1021

PERNECZKY GÉZA

A Nyolcak és az aktivisták köre

Volt-e valaha is avantgarde képzőművészet Magyarországon? Még ma is szalonképesebb csengésű a tagadó válasz. Sokan voltak magyar művészek, akik részt vettek a nemzetközi avantgarde mozgalmakban, még többen olyanok, akikre több-kevesebb hatással voltak az ilyen törekvések, azonban magyar avantgardizmusról, belső fejlődésű és az európai áramlatokkal egyenértékű avantgarde képzőművészetről nálunk sokáig nem esett szó.

A székesfehérvári Csók István Képtár kiállítása, az 1965 őszén megrendezett „*Nyolcak és aktivisták köre*" című retrospektív tárlat azonban olyannyira hű volt az első világháború körüli évek teljes történelmi objektivitáshoz, hogy ezzel mégis felvetette a magyar avantgarde kérdéseit. Tizenöt év anyagát láthattuk itt felsorakoztatva, – úgyis, mint tizenöt esztendő átfogó fejlődésrajzát a magyar képzőművészet múltjából. Természetesen ez a tárlat is elkésett, ötven évet késett az eseményekhez, harminc-negyvenet a művészettörténeti feladatokhoz képest. De így elkésve is jó szolgálatot tett, mert összegyűjtötte azt a dokumentumanyagot, ami nélkül bármilyen értékelés elképzelhetetlen lenne. Másik érdeme a kiállításnak az volt, hogy a magyar avantgarde vitatott kérdését minden elvi felkészülés vagy értékelés követelménye nélkül is eldöntötte: – a tények súlyával bizonyította, hogy 1910–1925 között az avantgarde képzőművészet logikusan, belső erőkből táplálkozva fejlődött Magyarországon, sőt azt is nagyon valószínűvé tette, hogy ezekben az években más jelentős csoportteljesítmény hiába is keresnénk.

*

Ma már a Nyolcak tevékenységét annyira a múltba visszamerülve látjuk, hogy működésük nagy része csaknem összemosódik a szecesszióval. *Kernstok*, a csoport vezetője néha szinte fájdalmasan hű a szecessziós vonalkontúrok érzéki kanyargásához, s aktjainak vagy paripáinak dekoratív lejtése, természetbe enyésző elnyargalása nemcsak a szecessziós formák átvételét bizonyítja, hanem a misztikus színezetű Natura-tisztelet is. *Pór Bertalan* nagy kompozíciói, a Vágyódás tiszta szerelemre és a Hegyibeszéd ugyancsak telítve vannak szentimentális érzelmekkel, és ez a szentimentalizmus nem fér el a jelenetek egyszerű ábrázolásában, hanem a szecesszió stílusához híven ornamentális kielégülést keres magának: – az aktfigurák izomcsomói úgy örvénylenek, mint „vágyterhes szélben a fák levelei". Pór Bertalan aktjai ezért néha úgy hatnak, mintha Ferdinand Hodler figuráinak testvérei lennének. Erősen ornamentális stílussal indult *Czóbel Béla* is, ő azonban nem a müncheni szecesszió körébe tartozik, hanem annak párizsi megfelelőjét, az „art nouveau"-t és aktuális továbbfejlődéseként a fauvizmust képviseli. A franciás irány a Nyolcak működése során különben is erőteljesebben érvényesült, mint az előző generáció művészeinél. *Berény Róbert* képein egyaránt megfigyelhető a drezdai expresszionisták és a cézanne-i örökség hatása. *Czigány Dezső* egyértelműen Cézanne-t vallhatja mesteréül, míg *Tihanyi Lajos*, *Márffy Ödön* és *Orbán Dezső* újra a német eredetű expresszív kifejezés és a francia szellemű racionalizmus szintézisén fáradoztak.

Ha tekintetbe vesszük azt, hogy maga Cézanne is a szecesszió kortársa volt, és az expresszionizmus korai képviselői, így Munch vagy a drezdai Brücke csoportra nagy hatást gyakorló Nolde pedig stílusában és világképében kifejezetten szecessziós, akkor a határok végleg elmosódni látszanak, és szinte semmi sem marad, ami a Nyolcakat a XX. század avantgardista mozgalmaihoz csatolná. Való igaz, hogy működésük jelentős része nem is tartozik az avantgarde-hoz. A Nyolcak lassú elszakadása a szecessziótól azonban mégis bekövetkezett. Két külső ok segítette elő: az őket támogató szűkebb közönség polgári radikalizmusa, és a természethez fűző érzelmi szálak fokozatos elsorvadása. A radikalizmus kifejezetten a társadalmi-politikai atmoszféra jellemzője volt, az érzelmes természettisztelet hanyatlása pedig a városi életforma következménye. Mindkettő persze visszavezethető az általános társadalmi fejlődésre, és a szellemi élet síkján is egy közös motívumra, a *gondolati beállítottság* térhódítására. Az érzelmi fűtöttséget gondolati programok és intellektuális

ízű elemzések váltották fel, s ez az átformálódás 1910 körül Ady költészetében ugyanúgy megfigyelhető, mint a Nyugat sok cikkében, Jászi Oszkár tanulmányaiban, a Huszadik Század című folyóirat cikkeiben, vagy Bartók és Kodály éppen meginduló rendszeres zenetudományi munkásságában. Az anyag szerkezeti elemzése, a helyzet analízise fedezhető fel a korszak valamennyi jelentős egyéniségénél. A szecesszió élményegysége az ilyen elemzések közben előbb-utóbb menthetetlenül felbomlott. A szubjektív élmény fontossága elszürkült az objektív részletproblémák mellett, s a művészetben is a külvilág és a társadalom megismerésének kérdése, a motívum ismeretelméleti szerepe és ábrázolásának célszerű módja került előtérbe.

A Nyolcak legtöbbje azonban sokszor csak szándékában képviselte ezt a gondolatiságot. Még szecessziós módon festettek, de már avantgarde programokban gondolkodtak. Jellemző ebből a szempontból Kernstok tanulmányírói tevékenysége, pl. a Galilei-körben elhangzott, majd a Nyugatban is le közölt „*A kutató művészet*" (1910) című előadása, mely gyökeresen szakít az érzelmi élmények világával, hogy helyette az ész rendező szerepét, és az értelem segítségével felfogott világ festésének feladatát hangsúlyozza. Ha ezt az írást összehasonlítjuk legjellemzőbb művével, az 1910-ben született Lovasok a vízparton című ismert kompozícióval, akkor láthatjuk, miben maradt el Kernstok saját programjától: a látványnak csak egy elemét, a lovas figurát tudta meggyőző gondolati rend szerint variálni, a kép többi része impresszionisztikus érzelmességű illúzió maradt. Berény „*A festői közlés*" címmel írt tanulmányt (Nyugat, 1913), s bár ebben a szubjektív érzelmi állapot vezérmotívum, mégis az elvi konklúzió közel jut Kernstok eszméihez, mert Berény ugyancsak jelnek tekinti a látványt egy mélyebb, egy elemzésre és közlésre szoruló valóság körülírására. A különbség kettőjük között csupán annyi, hogy a gondolati rend helyébe Berény az indulati hűséget (vagyis a „rendetlenség" rendjét) állította. A Nyolcak viszonylagos bizonytalansága – az elmélet és a gyakorlat eklektikus kétfélesége – a kubista és a futurista festmények 1913-as magyarországi vendégszereplésekor vált igazán érezhetővé. A vendégművészek Nemzeti Szalonbeli tárlatát az irodalmi élet szélsőséges visszhanggal fogadta: Balázs Béla és Szabó Dezső tartózkodva vagy lelkesedve, de a kiállításról szóló írásaikban érezhetően átvették a futurista szellem lendületességét, és izgató irracionalizmusát. Kernstok az eszméivel összecsengő kubista képekre viszont nem is reflektált, a futurizmusról pedig tisztán társadalmi vonatkozású – igaz e kérdésben meglepően éleslátású – cikket írt (Huszadik Század, 1913). Egyedül Tihanyi festői útja következetes: nála már 1912-ben megjelennek a bontott formák, a gondolati vagy lélektani rend elsőbbsége a külső látvány fölött. Ezt a fejlődést legszebben Önarcképe (1912) és portréi bizonyítják.

A polgárosultság magyar viszonyai között azonban ez a sokszor félúton megálló gondolatiság is avantgarde visszhangot keltett, vulgárisan megfogalmazva: elvont és értelmetlen festészetnek tűnt. A közönség, amely éppen eljutott a nagybányaiak elfogadásáig, sokat föladott már az érzelmes miszticizmusából vagy anekdota-kereső szenvedélyéből, és nem volt hajlandó újabb áldozatot hozni. A nagybányaiak mértéktartó piktúrájába is csak annak az „irodalmi vonatkozásoktól mentes tiszta festészeti eszménynek" hatására nyugodott bele, amelyet a művek meggyőző ereje mellé Lyka Károly cikkei naponta adagoltak. Az irodalmiság mellőzése azonban nem jelentette az érzelmesség mellőzését, mint ahogy a Nagybányán festett képek is megőrizték az érzelmi töltést. A Nyolcak igazi problémájának tudomásulvételéig – vagyis a *képi jelek ismeretelméleti problémájáig* – a közönség túlnyomó többsége el sem jutott, mert egy ilyen elvont programot fel sem tudott tételezni a művészekről, és valószínűleg elmagyarázva sem értette volna azt meg. Csak egy szűk kisebbség, az értelmiség és a nagypolgárság művészetbarát köre közeledett a Nyolcakhoz, ők a napi politikai és társadalmi életben már eléggé ismerték a dolgok szemléletének ezt a gondolatilag árnyalt és bonyolult módját, ezért üdvözölhették örömmel a Nyolcakat is. Ennek az igényes, a problémák mélyére hatoló körnek adott hangot 1910-ben, a Nyugatban a fiatal Lukács György „*Az utak elváltak*" címmel. (Kernstok gondolataihoz kapcsolódva, ugyancsak egy Galilei-köri előadás nyomán.) Ez az írás nem is annyira művészeti, hanem inkább morális szempontból foglalkozik a Nyolcak gondolati szilárdságra törekvő művészetével, és hasonlóan morális okok miatt marasztalja el a Nyolcak programjának ellenlábasait, a szecessziót, az impresszionizmust, és általában az életfilozófiák könnyelmű és felületes szemléletét is.

Ha az avantgarde művészetet többre becsüljük szimpla polgárpukkasztásnál, és feltételezzük benne a társadalom és a tudat differenciálódásának, valamint a szociális kérdések előtérbe jutásának a tükröződését is, akkor a Nyolcak ilyen irányú feszítőszerepe Lukács György cikkén mérhető le a legszebben. Az „utak" említése határozott célok követésére szólít fel, vagyis a Nyolcak és az

őket pártoló radikális polgárság most először valóban *irányzatos* programmal léptek föl. Másrészt azonban nem elég a Nyolcak társadalmi és művészi progresszivitását egyszerűen Lukács cikkének befejező szavaival bizonyítani: „A rendnek ez a művészete el kell hogy pusztítson minden sensatio- és hangulatanarchiát. Hadüzenet minden impresszionizmusnak ... minden rendetlenségnek és értékek tagadásának, minden világnézetnek és művészetnek, amely első és utolsó szavának az ‚én' szót írja le." E nyilvánvalóan oppozíciós hangnál fontosabb a Nyolcak mélyebb, esztétikai szinten kifejeződő irányzatossága. A szecesszió egy állapot, egy irracionális megoldásba kapaszkodó életérzés művészete volt, és bármennyire is megtalálható benne az „elszakadás", az előrelépés szándéka, ez csak az irracionális program ellenére, mintegy indirekt valósulhatott meg. A Nyolcak ezzel szemben valóságos erőkbe kapaszkodtak. A stílus és az ábrázolás problémáinak kutatása eljuttatta őket a történelmiség megértéséhez. A szecesszió feltételezte magáról, hogy végérvényes és örökkévaló, a Nyolcak viszont egy gazdag történelmi múltat feltételeztek, a történelem produktumaként pedig erős stílusokat, – s magukat is hasonlóan erős jövő és stílus előfutárainak tekintették.

Ez a történelmi tudat, a stílus történelmi relativitásának felismerése és esztétikai minőségként való megfogalmazása a Nyolcak legnagyobb erénye. A megszakadt történelmi folyamatosság igazi áthidalói persze mégsem ők voltak, hanem Cézanne képei, amelyekről alkotójuk azt vallotta, hogy Poussin és a régi művészet szilárdságát mentik át az impresszionizmus technikája és a modern kor körülményei közé, s akit sok német közvetítésen át is követtek. Cézanne-nál e program esztétikai megvalósítását a stílus immanens elemeinek fölbukkanása jelentette: – csendéleteinek tárgyai vagy aktfigurás jeleneteinek alakjai szinte háttérbe szorultak a kompozícióalkotás és a festői közlés nyelvi elemeinek (formák, terek, valőrök) erőteljes ábrázolása mellett. Talán egyedül ő őrizte meg a szecessziós évtizedekben a stíluselemek mértéktartó tisztaságát, és éppen mert annyira egyedül őrködött felettük, szükségszerűen tudatossá vált ez a megőrzés. Cézanne életműve így egyúttal a stílus immanens értékeinek tudatosítására is rávezette a kortársakat, – óriási küszöb volt ez a művészet történetében, hiszen vele lehetőség nyílt arra, hogy a képzőművészet megismerő tevékenysége most már ne csak a mítoszok fátylán át vizsgálja a világot, hanem a ráció és a közvetlen nyelvi eszközök segítségével is.

Míg azonban Cézanne-nál naiv egyensúlyban maradt a múlt és az éppen felfedezett jövő, a szecessziót felváltó avantgarde-nál a történelmi hivatás felismerése újabb mítoszokat szült. A „sensatio- és hangulatművészet" élet-romantikája után a Nyolcaknál is felfedezhetjük ezt a mitikus színezetet a „gondolkodás romantikájában". Ezt mutatja mindjárt az, hogy a festők tanulmányokat írnak, s még inkább jelzi ezt a gondolkodási igényt a cikkek elvontsága, teoretikus tartalma. A századforduló utáni évek különben is a kiáltványok korszakát nyitották meg, s gyakran egy-egy mű objektív jelentősége alatta is maradt a vele kapcsolatban kiadott proklamációk elvi jelentőségének (pl. a futurizmus vagy a dadaizmus esetében). A Nyolcak elég heterogén társaság voltak ahhoz, hogy egyetlen kiáltvánnyal ne lehessen őket jellemezni, – ilyen nem is született, helyette a cikkek sorozata látott napvilágot, hogy gyorsan rögzítsék ők is a „történelmi pillanatot". A művészek részéről a pillanat megértése úgy jelentkezett, mint a világ felfogásának egy módja, – vagyis olyan elvi írásban vagy műalkotásban, amely magát szándékosan különösnek alakította ki, hogy múltból és a jövőből, illetve a történelmet értelmező más kortárs felfogásoktól különbözzön, – hogy stílussá váljon.

A különbözés ilyen stílusra törő szándékával érthető csak meg, hogy egy olyan félúton megállt és laza művészet, mint amilyen a Nyolcak voltak, miért tudott mégis jelentőssé válni. A világ felfogásának a módja, a „különbözés stílusa" szinte valamennyiüknél más és más volt, és árnyoldaluk volt az is, hogy a naiv Cézanne-i egyensúlyt e késői, tudatos periódusban is igyekeztek megőrizni, mintegy imitálni, és nem mertek a stílus immanenes kérdéseivel nyíltan, a látvány épségének rovására foglalkozni (mint ahogy azt pl. a kubisták vagy a német expresszionisták tették). De a történelmi mozgás felismerésével, e mozgásba a különbözés segítségével való bekapcsolódással, valamint az objektív világképet ostromló racionalizmussal (a „gondolkodás romantikájával") mégis széthintették a Nyolcak az avantgarde magjait Magyarországon. Minden későbbi irányzatos művészet – a szocialista törekvések is –, rájuk hivatkozhatott, mint első ősökre. És ha a Nyolcak fellépésének botrányaira tekintünk (az 1911-es kiállításra mintegy 40 sajtóreflexió érkezett!), akkor talán a kiállítások irritáló hatásában is a Nyolcak szándékait – nem is magukat a képeket, hanem azoknak nyugtalanító filozófiai hátterét – kell magyarázatként elfogadnunk.

A gondolkodásnak és a rendnek ez az avantgarde jellegű tisztelete ugyanis nem maradhatott mentes a magyar társadalmi és politikai helyzet kritizálásától sem. (Kernstok megtette ezt többször írásban is). E társadalmi érdeklődés vizsgálata egyben a Nyolcak sajátos kelet-európai vonásaira is fényt deríthet. Valószínű, hogy a művészcsoport eklektikus működése is, a racionális következetességre való képtelenség, vagy a mítoszokba – kicsit a szecesszióba – való beleragadásuk, csak úgy magyarázható, ha ezt a provincializmust nemcsak – mondjuk – a kubizmussal állítjuk szembe, hanem egyúttal a magyar helyzettel is. Ez ugyan sokkal eklektikusabb volt a párizsinál, de így a feladatok is eleve eklektikusabbak lehettek.

Feltűnő, hogy a Nyolcak mennyivel többet foglalkoztak az emberi figurával, mint Cézanne nyugat-európai követői. Ez magyarázható részben a szecesszió továbbélésével, ahol a szimbolikus szerepű figurák sokkal megszokottabbak voltak, mint a csendéletek, és bizonyára magyarázható a rájuk ható német expresszionizmus figurális érdeklődésével is. De éppen Kernstok, a legprogramszerűbben racionalista művész volt az, aki legtöbbet festett emberalakot – először olyan „tematikus" és elbeszélő jellegű képen, mint az ismert *Agitátor*on (1907), de később is, számtalan aktfiguráján. A fokozott emberközpontúság a környezetnek tudható be. Ez a környezet a polgárosulás felé törekvő radikális mozgalmak légkörében nagyon is személyes ízű felelősséget hárított a művészre. Sok messianisztikus elem volt ebben az atmoszférában, nemcsak művészi, hanem társadalommegváltó küldetés is. A Nyolcak szorosan összefonódtak a szociális gondolkodás előkészítőivel, de a megváltó küldetéstudat már a szecessziótól (pl. Csontvárytól) kezdve Adyn át Bartók Béláig újra és újra megjelenő és átszíneződő motívum volt. Nyilvánvaló, hogy ilyen környezetben a festők sem engedhették meg maguknak azt a luxust, hogy a személytelen megismerés megformálói legyenek, mint pl. a kubista művészek, hanem mitikus szerepre is vállalkozniuk kellett, s ha a stílus immanenes elemeit kutatták, akkor is az emberi figurát öltöztették e stiláris „megigazulás" köntösébe, s nem a polgári enteriőr szenvtelenebb tárgyait.

Ez a körülmény számtalan eklektikus átfedést hozott létre a különböző műfaji, történeti és stiláris rétegek között. Tihanyinak egy korai képe, a *Cigányasszony gyermekével* például határozottan a Madonna-képekre, illetve az ikonfestészet egy típusára emlékeztet, és lehetetlen nem észrevenni, mint alakult át ez a típus Tihanyi képén a szociális igazságosság és humánum „szentképévé". Pór Bertalan nagy pannói is egy elgondolt új társadalom bibliaillusztrációi, értve az illusztráció szó alatt az eredeti műfajt, a középkori templomok freskóit. Heroikus vágy hajtotta Pórt a közösséghez szóló régi műfajok felé, talán ezért is vállalt megoldhatatlan feladatot magára: figura és mítosz, immanenes stíluselemek és a megújulás világképének együttes szerepeltetését – s mindezt tulajdonképpen a freskóhoz szükséges fal nélkül. (Az ilyen falakat később a modern építészet sem hozta vissza.) Ezek az átfedések azonban nemcsak a század eleji magyar festészetben fedezhetők fel. A kelet-európaiak közül az orosz festészet érte el akkor a legmagasabb – egyetemes jellegű – színvonalat, de amíg Málevics kezén a geometrikus nonfiguráció megszülethetett, addig kiváló festők – Larjonov, Chagall, Tatlin és Goncsarova – mentek keresztül ugyanezeken a periódusokon. Goncsarova például Cézanne-t és Rubljovot egyesítette monumentális képén, a Négy evangélistán (1911), Tatlin matrózfigurája (1912) pedig Kernstok embereszményének lehetne a testvére – csak a matróz még konkrétabb külső tényezőre, az 1905-ös forradalomra utal –, valamennyi említett orosz művész sajátos ízzel keverte a kubista stíluselemek az orosz táj és a benne folyó földművelő munka mitikus ízű és szinte epikus nyugalmú érzelmességével. (Részben e festészet eredményeiből táplálkozott később a szovjet filmművészet sok alkotása is, és nem független tőle a filmrendezők teoretikus gondolkodásának iránya sem.)

A század eleji orosz művészetet sem képviselőinek személyes nagyságát nézve, sem pedig történeti kifutását tekintve nem lehet provinciálisnak nevezni. A Nyolcak sok vonása is – ha a keleti pólushoz hasonlítjuk – mentesül így a provincializmus vádjától, és inkább értelmezhető úgy, mint egy köztes terület valóságának hű tükrözése. Hogy e képzőművészet mögött mennyi konkrét társadalmi probléma feszült, azt az 1919-es plakátok mutatták meg igazán. Ezek a munkák tekinthetők a Nyolcak eszmei és művészi programjának a maradéktalan megvalósulásaként. Közben – a világháború éveiben – azonban sok minden történt még, erre utal az is, hogy e főművek nem a táblakép vagy más hagyományos műfaj keretében születtek meg.

*

Milyen műfajok alkalmasak a megváltozott feladatok szolgálatára? Egyáltalán, mik az új feladatok a képzőművészetben? Sőt, mi maga a képzőművészet: – a gondolatok anyagszerű megjelenítése, vagy az anyagi környezet gondolatilag programozott átnemesítése? Van-e határvonal ilyen körülmények között az ábrázolás és az ornamentika között? Ezeket a kérdéseket 1914-körül már a Nyolcak programjának és konkrét alkotásaiknak ellentmondásai is megérlelték. Ugyanakkor szerte Európában a kubizmus, a futurizmus, Kandinszkij nonfiguratív művei vagy Málevics szuprematizmusa e kérdést a maguk módján már meg is válaszolták. Sajátos, és az előzményekhez logikusan kapcsolódó választ adtak erre a kérdésre a magyar aktivizmus képzőművészei is.

Sem a műfaji kérdés terén, sem pedig az ábrázolás ornamentikus problémájának síkján nem lehetett az aktivisták válaszát egyértelműen összefoglalni, de egyetlen szóval is válaszolhatunk, ha a legfontosabb kérdést – az aktivista képzőművészet funkcióját – vesszük szemügyre. Ez a funkció a *röplap* volt. Műfajilag: könyv, folyóirat, nyomat és plakát, – kiegészítésként esetleg az ezeket studírózó festmények is. A röplap funkciója természetesen korlátozott volt, de ez a korlátozás magától értetődő módon következett a körülményekből.

Kassák Lajos 1915-ben indult a Tett-tel, amely alig egy év múlva betiltatott, és Ma néven született újjá, s így az aktivisták köre az első világháború éveiben kovácsolódott össze, olyan munkában, amit egyszerűen politikai tájékozódásnak és társadalmi agitációnak lehet nevezni. Mivel a középgeneráció – a Nyolcak több tagja is – katonai behívót kapott, ez a munka a háború elején a külföldről hazatért vagy még egészen fiatal művészekből toborzódott, akiket semmilyen érzelmi szálak sem akadályoztak meg abban, hogy a hazai mestereken azonnal túl ne lépjenek. De mind a hazatértek, mind pedig az újoncok Kassák szuggesztív programja szerint, az agitáció hevével folytathatták munkájukat. Kassák elégedetlen volt azzal a fél-avantgardizmussal, amit a Nyolcak képviseltek. 1909-es párizsi útján a helyszínen tanulmányozta a kubizmust, és 1913-ban, mikor a legjobb futurista festményekkel a magyarok is megismerkedhettek, Kassák már a futurista irodalmat megemésztve – tehát nagyobb felkészültséggel – szemlélhette Boccioni, Severini és a többiek képeit. Nagy hatással voltak rá a német nyelvterület avantgarde kiadványai is. Az expresszionisták megnyilatkozási formája az almanach volt (a „Die Brücke" és a „Der Blaue Reiter" is almanachcímként fogalmazódtak meg), 1910 óta pedig – főleg az irodalmi expresszionizmus érdemeként – rendszeres folyóiratok is példaképül szolgálhattak. A „Sturm" művészeti karakterét Kassák az „Aktion" politikai baloldaliságával egyesítette, az utóbbi lapcím magyar fordításaként született meg a Tett, és ugyanez a cím, valamint a futurizmus tanításainak lendülete inspirálhatta az aktivizmus elnevezést is. A Tett és a Ma képzőművészeti gárdájának első tagjai a nyugat-európai csoportok radikalizmusának importálásában működtek közre. *Galimberti Sándor* és felesége, *Dénes Valéria* Párizsból a kubizmust hozták magukkal. *Máttis Teutsch János* Berlinből jött vissza, és művein a szecessziós ornamentikának, valamint az expresszionizmus szabad formatorzításainak hatása látszott. Csak a háború évei alatt (miközben a Galimberti házaspár öngyilkos lett) zárkóztak fel a többiek, a munkásszármazású *Uitz Béla*, az érzékeny idegrendszerű *Nemes Lampérth József*, vagy *Bortnyik Sándor* és a kubizmussal óvatosan sáfárkodó *Kmetty János*.

Életformájuk és a művészeti közéletben játszott szerepük nem hasonlított a Nyolcakéra, akik polgári életmódot folytattak és polgári közönséget tudhattak a hátuk mögött. A képzőművészszövetség Kassákkal szóba sem állt, – mikor lapja számára kritikusi belépőt kért a műcsarnoki tárlatokra, az illetékesek „betekintve a Ma c. folyóiratba", azonnal visszautasították azt. A szecesszió székhelye, a Nemzeti Szalon is zárva maradt a Ma fiataljai előtt, Kassák ezért először a Visegrádi utcában egy kiürített menhelyen, majd pedig a belvárosban, egy Váci utcai bérház emeletén rendezett kiállításokat. A művészet polgári karrierjére – amely még a Nyolcaknak is karriert jelenthetett – ezek a művészek már nem számíthattak, még perspektivikusan sem, különben is a múzeumművészet és a múzeumok által szentesített értékvilág a háborúban végleg elvesztette hitelét, sőt kérdésessé vált, hogy a háború után lesznek e még egyáltalán múzeumok. A polgári értékekben csalódott fiatalabb nemzedék mindenesetre remélte, hogy nem.

Ez a tabula rasa helyzete volt, így érthető, hogy bár az aktivisták nyomorogtak, mégis több szabadságot élveztek munkájuk belső alakításában, mint korábban a Nyolcak. Semmit sem veszthettek, sem mecénásokat, sem úgynevezett erkölcsi értékeket. Az osztályharc vállalása – amit a Nyolcak a reformnemzedék mérlegelő mentalitásával vállaltak – számukra természetes dolog volt. Ez a belső szabadság egycsapásra megoldott egy sor problémát, amit a Nyolcak a polgári kötöttségek miatt még nem oldhattak meg. Így végül is – mivel Magyarországon a radikális

polgárság nem volt jelentős és bátor szellemű, mint Nyugat-Európában – a háború anarchiája és az erősödő munkásmozgalom atmoszférája lett a magyar avantgardizmus bátorítója és táptalaja.

Mélyebb esztétikai értelemben is megváltozott ezzel a helyzet. A Nyolcak társadalmi és művészi magatartásformája, a különbözés sok szempontból túlhaladottá vált. A polgári környezet standard esztétikájától már nem kellett különbözni, mert az a háború első két évében teljesen széthullott, vagy pedig imbecilis programokkal kompromittálta magát. A Nyugat, a morál és a jóízlés bástyája Ignotus tollából megtévedt, háborús ujjongású cikkeket hozott, képzőművészeti rovata pedig hirtelen kiürült és a Nyolcak vagy a futurizmus elvi vitájának méltatlan örököseként legfeljebb az „aktuális" műfajról, a csataképfestészetről jelentetett meg kisebb közleményeket. A Műcsarnok háborús tárlatai ugyancsak naivak voltak – piros-fehér-zöld kompozíciók –, ez a naivitás a művészetkedvelők szélesebb rétegét is bántotta. Különbözni ezektől a törekvésektől nem lehetett, csak ellenzékbe vonulni velük szemben. Ez az általános művészeti helyzet magyarázza, hogy a társadalmi emancipáció talaján álló aktivisták miért képviselhették joggal és öntudattal egyúttal a szellem és az intellektus emancipációjának ügyét is. A háború éveiben a régi balsejtelmek viharos gyorsasággal igazolódtak be, a Nyolcakat körülvevő kétértelmű helyzet megszűnt, minden világos és tiszta lett; – az aktivisták a nyilvánvalóan rossz ellen küzdöttek, s így egyetemes célokért harcoltak, nem pedig a különbözés paradox értékeiért.

Ez a harcos és dinamikus szellem, a tabula rasa helyzete és a múzeumi művészet homályba borulása visszavezette a művészeket a társadalomhoz és a gyakorlati élethez. A futurizmus „életprogramja" és a német expresszionisták türelmetlen mentalitása is ezért „a művészeten kívüli" többletért találhatott visszhangra. A futurizmus – mint nacionalista és demagóg módon agresszív irányzat – a háború első éveiben elvesztette ugyan vonzását, de a Ma sajátos irodalmi stílusában még sokáig tovább éltek elemei. A képzőművészet viszont – ahol Kassák eleve racionálisabb hangot ütött meg – teljesen a kubisztikus-racionális törekvések medrében fejlődött. A párizsi értelemben vett kubizmus reprodukálása – az atelié-művészet – azonban az aktivisták sajátos társadalmi és politikai helyzetében értelmetlen lett volna. A társadalom szellemi struktúráját Kassák a folyóiratok hasábjain modellírozta és a képzőművészetnek alá kellett magát rendelnie e modelleknek, – *alkalmazottá* vált. A nagy művészi korszakok irigyelt harmóniája és funkcionális egyértelműsége valósult meg ezzel, még ha kicsinyített formában is. A művészetek egysége – a Gesamtkunstwerk – már a szecesszióban is a könyvet – a modern társadalmak ideológiai „templomát" – választotta magának reinkarnációs formaként. Kassák folyóiratai tulajdonképpen ezt a szecessziós eredményt alkalmazták egy egészen más, sokkal szociálisabb és racionálisabb program szolgálatában. Valamennyi aktivista képzőművész, így a könyvgrafika és általában a röplap funkciójú alkalmazott grafika irányában fejlődött, és együttesen csakugyan sikerült kialakítaniuk egy árnyalt és a gyakorlati feladatokkal összeforrott képzőművészeti stílust.

Ebben az agitatív célzatú társadalom-modellben ugyanúgy értelmetlenné vált és eltűnt az ábrázolás és a díszítés közötti különbség, mint minden korábbi egészséges stíluskorszakban vagy műfaji szintézisben. Mattis-Teutsch linómetszetei hasonló úton fejlődtek, mint a müncheni Blaue Reiter: – az érzelmes, szecessziós eredetű ornamentika és beléhelyezett figurák összemosódtak egy expresszív erejű nonfiguratív formahullámzássá. Bortnyik is metszeteket készített ekkor, ezek a futurizmus lendületességét és a Brücke-csoport markáns fametszet-stílusát szintetizálták egy olyan figurális ábrázolásmóddá, amelyben az egyes alakok csak személytelen, társadalmi indulatokat képviselő agitatív jelként voltak értelmezhetők. A két legtehetségesebb művész, Uitz és Nemes-Lampért látszólag közel maradtak a Nyolcak figurális stílusához, azonban teljesen grafikus szellemben dolgoztak már, és sikerült kivetniük magukból minden szecessziós maradványt. A szecesszió érzelmi túlfeszítettsége és mitikus kielégületlensége helyett rátaláltak a tízes években felszakadt társadalmi valóságra, rajzaikon a szenvelgést dráma, a stilizálást evidens erejű logika helyettesítette. Mindegy volt, hogy mit rajzoltak, aktot, proletárasszonyt, orosz templomot, vagy csendéletet és utcaképet. Uitz egyetlen asszonyfej tusvonalaiba többet sűrített a világháborús évek drámai zaklatottságából, mint az összes műcsarnoki hadifestők és csataképfestők együttvéve. (Mednyánszky kivételével!) Az immanens stíluseszközök Cézanne-tól örökölt tudatos használata élt tovább ezeken a grafikai alkotásokon, de már nem a Nyolcakra jellemző meditatív vagy intellektuális lebegésben, hanem a cselekvés dinamikus erejével és ugyanakkor a röplap-folyóirat Gesamtkunstwerk-jének egységes kötöttségei között. Az élet-romantika, majd a Nyolcak gondolkodás-romantikája után most elsöprő erővel jelentkezett a *cselekvés romantikája.*

Az aktivisták képzőművészeti tevékenységének első korszaka az 1918–19-es években az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság hónapjaiban kulminált. 1918-ban már kitörtek a szűk kiállítótermek magányából is, – rendezvényeiken, amelyeket demonstratív kiállításokként hirdettek – egyre több jelentős vendég, pl. Bartók Béla is megjelent, az induláskor kitűzött célok ekkor már széles rétegek előtt igazolódtak. Ekkor rendezték meg a Galimberti házaspár emlékkiállítását is, valamint a töretlenül fejlődő Tihanyi Lajos gyűjteményes kiállítását. A Nyugat – lassan magához térve az első háborús évek kábulatából – Fülep Lajos tollából hozott méltatást a Tihanyi-kiállítás után, – jele volt ez annak, hogy az avantgarde különböző fázisainak találkozása és egyesülése már folyamatban van. A Tanácsköztársaság alatt aztán valóban szét is robbant a Ma szűkebb Gesamtkunstwerk-je, hogy lapjai és grafikái az utcára és a falakra kerüljenek.

A művészeti direktóriumokban pedig ott ültek a Nyolcak munkáját előkészítő Fülep Lajos, az őket pártoló Nyugatból Babits Mihály, valamint Kernstok, Pór, az aktivista Kassák és Nemes-Lampérth, de ott voltak az új zene képviselői, Bartók és Kodály is.

Hogy fejlődött volna tovább az aktivista képzőművészet, ha a forradalom nem bukik el? A kérdést nem is olyan értelmetlenség feltenni, hiszen az analóg fejlődést mutató orosz avantgardisták munkája a győztes forradalom támogatásával egészen a húszas évek közepéig-végéig zavartalanul folytatódhatott, és tulajdonképpen hasonló utat jártak Kassákék is az emigrációban. Kassák lapját ugyan – egy Kun Bélával folytatott nyílt vita után – még a Tanácsköztársaság idején betiltották, ez azonban valószínűleg csak átmeneti incidens maradt volna egy hosszabb életű forradalomban, hiszen az egyidejű analóg esetek azt mutatják, hogy ilyen összekoccanásokat a felek rugalmas kompromisszumai követték. Magyarországon viszont tizenkilenc után még a polgári forradalom eredményei sem maradtak meg, sőt a századfordulót követő évek liberalizmusa vagy radikálisabb gondolkodásmódja sem. Ezért a magyar értelmiség vezető rétege – talán csak a műszakiak és a Nyugat irodalmár gárdája kivétel – külföldre emigrált. Az aktivisták is Bécsbe tették át székhelyüket, ahol legalább a polgári szabadságjogokat élvezhették, és a lapot is tovább szerkeszthették. Helyzetük teljesen megváltozott. A Nyolcak egykori helyzetébe, a paradox ízű különösség állapotába kerültek, ráadásul olyan környezettel, amely indifferens volt velük szemben. De a magukkal hozott élmények, az átélt történelem sodróereje még néhány évig előrevitte őket.

Mindenesetre az emigrációban érthető módon előtérbe kerültek a művészi kérdések, hiszen a direkt társadalmi feladatokról le kellett mondaniuk. Ebben a periódusban még sok olyan törekvés kifuthatta magát, ami itthon is valószínűleg megszülethetett volna. Kassák programjában eddig is sok messianisztikus elem volt, a „cselekvés romantikája" ugyan reális, forradalmi irányba működött, de a szellemi-művészi eszközök elvontsága miatt a szervezett formáktól egyre erősebben idegenkedett. A bécsi emigrációban ez a tartózkodás tovább fokozódott. De az elmúlt évek szociális-társadalmi harcai és tapasztalatai mégis megóvták Kassákékat attól, hogy a közösségi feladatokat vállaló programtól eltérjenek. A Bécsben szerkesztett Ma újra és most még fokozottabban a szemlélet Gesamtkunstwerkjévé vált, ideális előképpé egy új ízlés, egy új és szociálisan berendezett világ számára. A röplap-jelleg tehát megmaradt, feladata az életforma és az ízlés forradalmasítása lett. Újra egy olyan motívum bukkan itt fel, amit már a szecesszió is ismert, a tárgyi-iparművészeti alakítás korszerűségének a kérdése. De amíg ez a feladat a szecesszióban mitikus barangolások mellékterében, mintegy indirekt módon jelentkezett, nem tudva megszabadulni a Natura misztériumától és egy ezoterikus magatartás rafinériájától, addig a húszas évek elejének nonfiguratív ornamentikája már a reális technikai feltételek és az azokból kifejlesztett formavilág alapján foglalkozik újra a kérdéssel. Szinte érezhető, hogy a tízes évek társadalmi földrengései és az evidenssé váló felismerések mint vérátömlesztés frissítették fel a művészeket.

A legfontosabb munkát e téren az orosz konstruktivisták végezték. Málevics fekete négyzete El Lissitzky, Tatlin, Naum Gabo és Pevsner alkotásain bonyolult, számtalan variációt felmutató világgá szerveződött. A színpadkép és a jelmeztervezés, a balett, az ipari formatervezés és a magas épületek architektonikája ment át forradalmi változáson e művészek közreműködésével. Programjuk sokszor idealista, sőt néha egyenesen irracionális volt, gyakorlati tevékenységük azonban telibe találta a szecesszió óta vajúdó igényeket: – valóban sikerült az ipari civilizáció környezetesztétikáját megteremteniük. Munkájuk sikere természetesen elválaszthatatlan a szovjet forradalom lendületétől, radikális szellemétől.

Kassák *„képarchitektúrája"* az egyetemes fejlődés folyamán kialakult esztétikai normák és a magyar aktivizmusban megszületett röplap-funkciójú grafika szintézise volt. Mértani idomok

kompozíciójából állt, melyeknek szerkezeti vázát egy építészeti szellemű racionalizmus alkotta. A szecesszió Natura-elemei végleg eltűntek, hogy az esztétikai hatás szerepét teljesen általánosított alapformák játékos konszonanciája vehesse át. Ezeket a kompozíciókat egyaránt fel lehetett használni tipográfiai tördelés-sémaként és plakátkompozíciónak, valamint színes és fekete-fehér nyomatok röplapszerű sokszorosításakor, vagy architektonikus és ipari-művészeti formák alakítására. Kassák az utóbbi lehetőségekkel nem élhetett, hiszen az emigráns aktivisták nem rendelkeztek olyan társadalmi bázissal, ami a tárgyi feladatokra pénzt, anyagot és megrendelést adhatott volna. De a képarchitektúra-kiáltvány szövege (1922) ilyen feladatokat jelölt meg végső célul: „A képarchitektúra nem akar meghalni a falon. A képarchitektúra amerikai kaliberű város, kilátótorony, tüdőbetegek üdülőhelye és népünnepély is akar lenni." Mivel az aktivisták ezeket a dolgokat nem építhették fel, az agitativ hevület területén élték ki magukat, – így ez a kiáltvány is az aktivisták szokásos „cselekvés-romantikájának" himnuszával zárult: „Mert a képarchitektúra művészet, a művészet pedig teremtés, és a teremtés minden."

A képarchitektúra-program az emigráció évei alatt lassan olyan zászlóvá nőtt, amely alatt az aktivisták szinte újjászerveződtek. Uitz és Nemes-Lampérth lemorzsolódtak, – az utóbbi rövid berlini tartózkodás után megrokkant lélekkel került vissza Magyarországra. Bortnyik lépést tartott a képarchitektúra felé vezető fejlődéssel. Még 1918-ban csatlakoztak a Kassák körhöz *Moholy Nagy László* és *Kállai Ernő*, az emigrációban pedig fiatal építészek találtak kapcsolatot az aktivistákkal *Brauer Marcell*, *Molnár Farkas* és a többi magyar művész, akiknek az útja egyúttal a Bauhaus felé is vezetett. Bécsben a Ma egyre nagyobb nemzetközi gárdát vallhatott munkatársaként (pl. Picassot, Chagallt, Cauctau-t, Légert, Lissitzkyt, Kandinszkyt stb.) és mind több francia és német nyelvű közleményt jelentett meg hasábjain, ezzel párhuzamosan a magyar művészek is feloldódtak abban a kozmopolita légkörben, amely a világháború utáni forradalmak, ellenforradalmak, szovjethatalom és polgári restauráció kavargásában a „szellemi területenkívüliség" romantikus állapotát élvezte. 1922 után azonban mindenütt konszolidálódni kezdett a helyzet, és az aktivisták – akik sajnos nemcsak szellemileg voltak területenkívüliek – lassan gyökértelenné váltak. Lengyelországban, Csehszlovákiában, Jugoszláviában és Romániában sorra betiltották a Mát (Magyarországra eleve csak illegálisan érkezhetett) és ilyen körülmények között nem volt értelme a további munkának. Kassák, aki a képarchitektúra megalkotása mellett is kevésbé volt alkotó képzőművész, mint sokkal inkább szervező karakter, csak egyet tehetett, 1925-ben hazajött mindent újra kezdeni. De tanítványainak és elvbarátainak egy része maradt.

Az avantgarde konszolidációjának központjává a már említett Bauhaus vált. Gropius nagyvonalú intézménye, amely a műhelymunkának és a főiskolai tanulmányoknak legszerencsésebb szintézisét valósította meg, az elvi eredmények gyakorlati kamatoztatására törekedett. Kállai Ernő a Bauhaus-kiadványok szerkesztője lett, Moholy Nagy László Gropius helyettese, Brauer Marcell, Molnár Farkas pedig munkatársak. A tanári karban egyébként olyan tekintélyű művészek is helyet foglaltak, mint Klee és Kandinszky. A mérce igen magas volt, de Moholy Nagy ebben a mezőnyben méltón képviselte a kassáki örökséget és a képarchitektúra röplap-funkcióját leleményes munkával oldotta fel különböző műfajú gyakorlati feladatok között. Tevékenysége tulajdonképpen úgy értelmezhető, mint a magyar forradalmi években felhalmozódott energia realizálása, mint kelet-európai hozzájárulás a XX. századi ipari esztétika kimüveléséhez. Ebben a munkás légkörben az aktivizmus egykori messianizmusa, „szellemi hipertóniája" természetesen már lehűlt, a múltba süllyedt. A józanabb hang magából az aktivista jellegű avantgardizmusból, annak gyakorlati munkával elfoglalt második nemzedékéből érkezett. Molnár Farkas egy cikkéből veszem az alábbi sorokat (Új Szín, 1930): „Mikor reális feladatokról volt szó, az elvont festészet mesterei sokszor olyan gyámoltalanoknak mutatkoztak, mint a tervezőasztalnál megöregedett iparművészek." De a következő mondatok okos tisztánlátása mégsem születhetett volna meg e „gyámoltalan" mesterek erőfeszítése nélkül: „Valami rokonsága a legújabb tendenciáknak mégis van a legigazibb szocializmussal: a kis egzisztenciák lakásával, városával, kertjével stb. való intenzív érzelmi és tudományos foglalkozás. Ez nemcsak a jelenlegi helyzetfelismerésből származó akadémikus problémaállítás . . . hanem mindnyájunknak, az egész emberiségnek létfeltételeit gyökerestől érintő gyógyítás. Ez lehet végre olyan elvi alap, amelyből egyenesen ágazhat el minden munka."

*

A magyar képzőművészeti avantgardizmus az ilyen továbbrezgések eleven tükrében mutatja fel igazi értékeit: – a nemzetközi mezőnyben is egyike volt a legpolitikusabbaknak és a leghatározottabban racionális irányúaknak, így hatott a későbbi generációkban is. Történetének áttekintéséből azonban még néhány fontos esztétikai és műfaji törvényszerűséget vonhatunk le.

Jól igazolja a Nyolcak és aktivisták tevékenysége is a régi törvényt: *az emberi miliő világa (a tágabb értelemben vett képzőművészet) alá van rendelve az emberi munka fejlettségi fokának.* Ebben a miliőben a képzőművészetet a munka oldaláról érkező kezdeményező erő, vagyis a tárgyi, használati funkció tartja elevenen. Ha meggondoljuk, hogy minden műfaj végső soron visszavezethető valamilyen használati tárgyra (a polgári táblakép például a középkori oltárszekrények kifestett ajtajából „szakadt le"), akkor természetesnek kell találnunk, hogy a munka új technikai és társadalmi formája az eredeti tárgyi funkciót megőrző műfajokra hat elementárisabban. A Nyolcak még a táblakép műfajában dolgoztak, vagyis olyan területeken, amely már igen messzire távolodott minden racionális tárgyi funkciótól, és ahol a munka és a tárgyi világ új, organikusabb kapcsolata ezért csak közvetve fejthette ki hatását. E közvetettség miatt vált a Nyolcak tevékenysége viszonylag statikusabbá, a tradíciók és új helyzet gondolati elemzésének színterévé, – a történelmi relativitás kifejezésévé. De már korábban, a szecesszió évtizedeiben megindult az elsődleges, a tárgyi formákat alakító (úgynevezett iparművészeti) fejlődés, amely ugyan hamis ideológiával, és sokszor egyenesen spirituális ködben úszva, de a munka kényszerítő erejének engedve alkalmazkodott a társadalom fejlettségéhez. A munka dinamikus feszítőereje a termelőerők és a termelési viszonyok robbanásszerű kiegyenlítődése – vagyis a forradalmi helyzet – aztán meghozta a képzőművészeti feladatok evidenciáját is. Az aktivisták voltak azok, akik egy több éves forradalmi periódusban végigjárták a társadalmi élet, a munka és a tárgyi világ egymásrahatásának útját, és ezen az úton felismerték az elsődleges funkciójú műfajok fontosságát. Természetesen nem egyszerűen a hagyományos iparművészeti műfajok voltak azok, amelyek az aktivisták céljaira alkalmasak voltak, – hiszen valamilyen formában meg kellett például őrizniük a táblakép ideológiai koncentráltságát is. Így alakították ki a röplap-funkcióbólaz új műfajok variációit, melyek egyesítették az ideológiai agitációt az életformának és a tárgyi ízlésnek az új formáival. Ez a szintézis persze csak egy pillanatra – az aktivisták néhány esztendejére – szűkült le röplap jellegre. A későbbiekben követelődzően mutat a nagyobb és monumentálisabb feladatok, az építészet, a lakó és munkaenteriőrök, a városok és az egész életforma megváltoztatása felé.

Az aktivista grafikában rejtőző monumentális feladatok már nem nevezhetők csupán a történelmi relativitás rögzítésének. Ez már elmerülés és részvétel magában a történelemben, az avantgarde lehetséges visszamosódása az egyetemességbe, a klasszikus szerepkörbe. Szembeállítva az avantgarde kétféle fázisát egymással, úgy is megfogalmazhatjuk: az új normák szerint berendezett világ *felépítésének* feladatát megelőzte a világ *értelmezésének* a feladata. Az értelmezés elképzelhető volt a hagyományos műfajokon belül is, – és különösen azért ott, mert ezek a műfajok már eléggé elidegenedtek a gyakorlati funkciótól és telítve voltak meditálásra alkalmas ideológiai tartalmakkal. Az építés azonban – legalábbis részben – új műfajokat kíván, olyanokat, amelyek a megváltozott életformából és tárgyi világból nőttek ki. Ha az avantgarde nem is volt az építőmunka konkrét feltételei között, a történelem sodrása korán eljuttatta a vele kapcsolatos műfajok jellegének megértéséhez, és legalább modellírozta a jövőt.

Az első világháború körüli évek lendülete azonban a húszas években mindenütt visszaesett, olyannyira, hogy ezek az egymástól megkülönböztethető fázisok és feladatok is összevegyültek egymással, arról nem is beszélve, hogy sok helyütt irracionális programok léptek fel. A világ egyetlen pontja sem volt még gazdaságilag olyan fejlett, hogy a baloldali avantgarde által javasolt racionális rendet és formavilágot architektonikus méretekben és társadalmi szinten lehetett volna megvalósítani. A jövő apostolainak vissza kellet vonulniuk, tovább dolgozni csak a műhelyekben lehetett az apróbb részletfeladatokon. Ugyanakkor a bonyolult európai helyzet és annak drámaivá váló társadalmi mozgása újra megkívánta a világ értelmezését is. A táblakép műfaja tehát továbbra is megőrizte a polgári korban kialakult hegemóniáját. Ez csak abban az esetben volt egyértelműen káros, ha a forradalomban való csalódottságot tükrözte, és akadémizmusba, vagy az impreszszionisztikus szecesszióba való retrográd megkapaszkodás formájában történt. A XX. század jelentős mesterei azonban újra és újra felvetették a táblakép műfaján belül a történeti relativitás dilemmáit, és az csak a haladó, a *nonkonformista gondolatok jegyében* sikerülhetett. Megfigyelhető azonban az is, hogy a kubisták, az orosz konstruktivisták, az aktivisták és a többi új műfajjal

kísérletező művészcsoportok munkája legalábbis részlegesen beépült ezekbe az értékes teljesítményekbe. Picasso Guernicája a maga fekete-fehér koloritjával és freskószerű monumentalitásával az agitációs grafika és a közösséghez szóló murális művészet hagyományait összegezte. Hasonló jellegű monumentalitás olvasható le Léger festményeiről is. Nálunk Derkovits végezte el ezt az összefoglaló munkát, – s az ő esetében világosan követhető, hogy miként költözött vissza a röplapgrafika motívumvilága és általánosító ereje a táblaképre. Természetesen a táblaképnek ez a rehabilitálása csak a felszínen ilyen egyértelmű. A világ értelmezése mellett újra felmerül – és most már mind fejlettebb tenchológiai körülmények között – a világ konkrét építésének a feladata is. Itt pedig a tárgyi funkciót érzékenyebben követő műfajok fognak vezető szerephez jutni.

Ma már az egész földgolyó illetékes az új életforma és a vele harmonikus képzőművészet kialakítására. Az Európán túli földrészek emancipálásával nagyságrendekkel nőtt meg a korszerű képzőművészet illetékeseinek tábora. Ez nemcsak további új műfajok és kifejezési formák reneszánszát fogja előidézni, hanem – a gazdasági elmaradottság lassú kiegyenlítődése miatt – hosszú évtizedekkel tolja ki az európai avantgarde-ban megindult új műfaji struktúrák kikristályosodását is. Lehet, hogy ha majd ez a harmónia megszületik, már csak kevéssé fog hasonlítani a tízes évek európai avantgarde-jára. De a távoli rokonság is valószínűleg meg fogja mutatni, hogy a klasszikus avantgarde balszárnya – lehet, sok tekintetben naiv módon –, de egyik előlegezett modellje volt az újjáformálódó világ művészetének.

TÖRÖK ENDRE

Író a történelemben

(Iszák Bábelről)

Úgy élt és írt, mintha mindig zavarban lett volna. Kínlódva és idegesen. Valami, talán számára is megfoghatatlan kényszer nyomása alatt. Vakmerő pontosságra tört, mintha nem hitt volna annak, amit maga körül látott, s mintha nem bízott volna eléggé tehetségében sem. Lehet, hogy sejtette végzetét is: gyermekkorától fogva, figyelmeztetőül, különös, vad színekben rajzolódott elé a halál. Folyton kihullani készült a világból; sem elutasítani, sem befogadni nem tudta egészen. A valóság iszonyú meglepetéseként, a valószínűtlenség erejével hatott reá és költői szédületté növelte hajlamát az élet szertelen, dúlt vonásainak kifejezésére. „Senkire sem hasonlított és senki sem hasonlított hozzá – írta róla Ehrenburg –, Ő mindig sajátosan írt a saját dolgairól más íróktól nemcsak sajátos írói modora különböztette meg, hanem az is, ahogy a világot felfogta." Morajló, gyors hullámzásában szinte káprázatnak érezte a történelmet, amely rövid, alig néhány oldalas novelláin láz, rémület, szenvedély formájában villogva, súlyosan csapódik át. Vézna, törékeny teste és erős, buja képzelete volt. Könyörtelen szigorral, valódi rangjuk szerint helyezte el költői világában a jelenségeket, bár néha betegesen kifinomult hangulataira is hallgatott, olykor pedig lírai hisztéria, őrjítő zaklatottság fogta el, sóvárgás a túlsó part után, ahol már nem a művészet alkalmazkodik a valósághoz, hanem a valóság a művészethez. Romantikus ábrándjaiba némi cinizmust, sőt öniróniát kevert, hogy enyhítsen szorongásain, s ne pusztuljon el titkolt magányától, amely még születésekor zuhant rá és az idők folyamán tudata mélyéig meggyötörte. Az érzéki szépséghez vonzódott, de körülményei miatt ritkán, s akkor is többnyire csupán pillanatnyi értéke szerint sikerült az élet fizikai ragyogását felmutatni, a vérző történelem ellentétéül vagy narkotikumnak a rátámadó fájdalmakkal szemben. Költői álmain omlatag, kreol bőrű asszonyok úsztak át ékszeresen, illatfelhőben, máskor fák, hatalmas, zöldellő koronákkal és varázslatos-kéken a tenger – éber állapotában viszont hosszú héber imákat mormoló öreg zsidók vagy égő szemű, rongyos forradalmárok állták körül, komoran, engesztelhetetlenül, az egyik az ősi, a másik a 20. századi elrendelés jelképeként. Odaadás és kétely marták egymást szervezetében, miután kora és zsidó származása egyaránt fogékonnyá alakították egyéniségét a történelmi szabadság s az ember önpusztító hajlamai iránt. Alázattal és csodálkozva ismerte fel Oroszország képességeit a forradalmi cselekvésben,

A JÓ REKLÁM ÍGY KIEMELKEDIK



az ujságban



a plakátoszlopon



a kirakatban



a nyomtatványok közül

ennek teljesítésére legalkalmasabb az Atelier Service

mert az Atelier művészeti tervező és műhelyiskola áll mögötte

mert minden téren a legmegfelelőbb szakerőket tudja sorompóba állitani

mert művészeti jellege biztosítja a nivót

mert mindenhova megvannak a kapcsolatai

19-5-19

REKLÁMSZÖVEGEZŐ
TERVEZŐ MŰVÉSZ
PLAKÁT — HIRDETÉS
LITOGRÁFUS
NYOMDA — KLISÉ
REKLÁMTANÁCSADÓ
TERJESZTŐ
ÜZLETBERENDEZŐ
PORTÁLOK
VÁSÁRPAVILLONOK

TIZ HELYETT EGY

ATELIER SERVICE

művészeti és reklám tanácsadó.

TERVEZÉS ÉS KIVITELEZÉS

Budapest V, Személynök ucca 9/11. Telefon: 19-5-19.

1068.35. Hungária R. T.

HOGYAN DOLGOZIK AZ ATELIER SERVICE?

1. **Ön ajánlatot kér.**

2. A kapott adatok alapján **díjtalan költségvetést** készitünk, amelyben
szakértők állitják össze a teljes reklámtervezetet,
szakértők irják meg a szükséges szöveget,
szakértők készitik el a rajzokat, ábrákat, illusztrációkat.

3. Jóváhagyás után az egész akciót, a legkisebb nyomtatványrendeléstől a legnagyobb reklámhadjáratig, **önállóan ellátjuk** és emellett megtakaritjuk Önnek a felesleges kiadásokat.

4. Meglevő reklámszervezeteinek is rendelkezésére állunk **munkával és tanáccsal.**
Megtakaritja napi munkaidejének jelentős részét, de számottevő összeget is, ha nyomdával, ügynökkel, vállalatokkal, grafikussal, klisőrrel, iróval, ujsággal, gyárral, diszitővel stb. stb. való időtrabló tárgyalásait mi bonyolitjuk le.

Mi intézünk el mindent!

MIT NYUJTUNK EGY REKLÁMHADJÁRATBAN?

1.

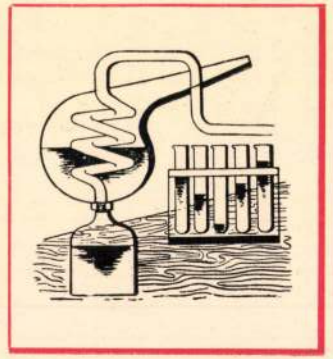

Az áru **elkészitése** a gyáros dolga, a többi a mi feladatunk:

2.



Adunk jóhangzású és védjegyértékű nevet.

3.



Megtervezzük a cimkét és csomagolást.

4.



Összeállitjuk és lebonyolitjuk a speciálisan alkalmazott propaganda tervezetet.

5.



Megfogalmazzuk és kinyomatjuk a nyomtatványokat.

6.



Elkészitjük és leközöltetjük az ujsághirdetést.

7.



Megrajzoljuk és kiragasztatjuk a plakátokat.

8.

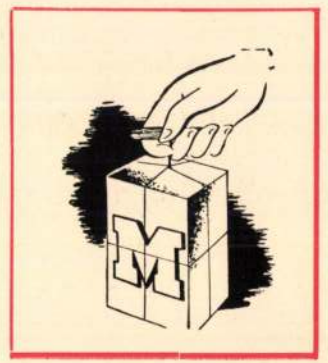

Az Atelier Service munkája fémjelezte az árut.

ATELIER SERVICE

MŰVÉSZETI ÉS REKLÁMTANÁCSADÓ
BUDAPEST V, SZEMÉLYNÖK UCCA 9/11. TELEFON: 19-5-19.

TERVEZ ÉS KIVITELEZ.

GRAFIKAI MUNKÁK,

plakátok, hirdetési rajzok és ötletek, nyomtatványok, levélfejek, szignettek, könyvcimlapok, illusztrációk, prospektusok, oklevelek, reklámnyomtatványok szövegezése, teljes reklámhadjáratok, reklám-ajándéktárgyak,

ÉPITŐMŰVÉSZETI MUNKÁK,

portálok és üzletberendezések tervezése és modernizálása, makettek, modellrajzok, vásárpavillonok, lakásberendezések, dekorációk, diszletek, kirakatok, textil tervezés, kerámiák, ruhatervek és színpadi kosztümök.

MDK

Bortnyik Sándor

Huszadik század
Világrendőr képek 52-53.l.

Ujságrajzoló művészek könyve. Bp. 1930.

Bortnyik Sándor, festőművész 1)

Bratislavában megnyílt a Nyolcak és az Aktivisták kiállítása, melynek érdekes vérne a „MA" néhány kötetnyi fakszimile száma, a febr.-i „Világszabadság" különkiadása, a művész „Kommunista társadalmat" követelő metszetével. (említve) – az 1919-es máj.-i demonstráció különszáma első oldalán ismét Bortnyik metszete mondja: „Körzöntünk ember a forradalomban." (említve)

Barkány Jenőné: A Nyolcak és az Aktivisták Bratislavában.

Új Szó, 1976. dec. 23.

MDK

Bortnyik Sándor, grafikus

változatosan mutatja be a reklámgrafika nálunk kissé elhanyagolt kitünö termékét, a szignetteket.

Rosner Károly: Reklámgrafika. - Magy. Ipam. 1934.
Az Ipam.Tars. kiállitása. 94-96.l.

Bortnyik Sándor

Gebrauchsgraphik
(Berlin) 1933. 1. nám.

YAR
VÉSZET

ZETI TÁRSULAT, AZ ORSZ.
UM ÉS ISKOLA KÖZLÖNYE

ZTI
IAUF FERENC

GA.BP

Bortnyik Sándor

BORTNYIK SÁNDORNAK, a XX. század egyik kiváló magyar mesterének alkotásai kerültek a közönség elé vasárnap Szentesen a Kossuth téri kiállítóteremben.

Magyar Hirlap 1979/6o/9

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész 2) Folytatás

A művész 1921-ben, a bécsi emigrációban alkotja a „Lámpagyújtót" amely szerteágazó, gondolati rendszer bonyolult ötvözete. Alakja egy fényt adó munkás, aki mértani formákra egyszerűsödve idomul a nagyvárosi háttérbez, feje mögött dicsfényként jelenik meg a hold. Összefoglalója annak a sokféle meggondolásnak, ahogyan a forradalmi időszakban a tudás, a szabadság eszméjének kifejezője lett a láng, a fény (említve és repr.)

Aradi Nóra: Prométheusz.

Népművelés, 1979. 7. 14. old.

Bortnyik Sándor

18. *Bortnyik* Sándor: *Világrendőr* (olajf.) 2000 pengő.
19. *Bortnyik* Sándor: *Géplovag* (olajf.) 2500 pengő.
20. *Bortnyik* Sándor: *Huszadik század* (olajf.) 2500 pengő.
21. *Bortnyik* Sándor: *Tér és ember* (olajf.) 2000 pengő.

Nemzeti Szalon
1929. jan.
Kut.

Vészi Gerzson
könyvnyomda
Budapest, VI.,
Podmanicky-u.
Telefon 108-03

MODERN KIÁLLITÁSSZERVEZŐ BIZOTTSÁG

TAMÁS GALÉRIA V. AKADÉMIA U. 8.

Budapest, 1930. január 23.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Van szerencsém tisztelettel meghivni a " MODERN KIÁLLITÁSSZERVEZŐ BIZOTTSÁG" ÁLTAL a T a m á s G a l é r i á b a n rendezendő

g y ü j t e m é n y e s k i á l l i t á s o m

sajtóbemutatójára és ünnepélyes megnyitására.-

A kiállitáson a sajtó igen tisztelt Képviselőinek már e hó 24.-én pénteken egész nap és 25.-én szombaton délután 2 óráig áll a rendelkezésére. Vernissage: szombaton este 5 - 8 órakor.-

Fogadja mélyen tisztelt Uram nagyrabecsülésem őszinte kifejezését, amellyel vagyok

készséges hive

Bortnyik Sándor

ATELIER SERVICE MŰVÉSZETI ÉS REKLÁM TERVEZŐ IRODA



REKLÁM • GRAFIKA
ÉPÍTŐIPARMŰVÉSZET

V. SZEMÉLYNÖK UCCA 9/11
TELEFON: 119-519

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor emlékkiállítása a dunaújvárosi Vitz Teremben megnyílt.

—: Kiállítások.
Művészet, 1978. augusztus–48. lap.

Bortnyik Sándor, festő

BORTNYIK SÁNDOR *festőművész Kossuth- és Munkácsy-díjas kiváló művész születésének 85. évfordulója alkalmából koszorúzási ünnepséget rendeztek hétfőn a Mező Imre úti temetőben.*

8

–: Hír

Népszabadság, Bp. 1978. júl. 4.

Bortnyik Sándor, festő

L.: Derkovits Gyula

Körner Éva: Derkovits magyarsága 21.

Kritika, Bp. 1978. ápr. 78/4.

Bortnyik Sándor, grafikus festő

L: Nagy Sándor

Vadas József: Az Ady-könyvek nyolcszen éve 22

Kritika, Bp. 1977 nov. 77/11

BORTNYIK SÁNDOR

Rajza Kassákról: Uj Irás, 1987. 5. sz. 115. p.

Letéve: KASSÁK

telelt, a barokk fejlődését előmo
mozzanatokat. Elemezni kell azoka
gyarországi barokkot a nemzetközi
barokk művészetével összefüzik s
lönleges mozzanatként, helyi adot

A bevezetés a magyar barokk
ezzel egyben számos olyan probléma
szempontjából is döntő fontosságu.
szettörténetirás megindulásakor a
korszaknak, a rossz izlés megnyilv
nem tartották említésre, értékelés
tásra alkalmasnak. Ennek következt
számban fennálló emlékeiről alig a
megsemmisitésüket, átalakitásukat,
a barokkot immár helyesen értékelő
az emlékek egy része nehezebben me
alapos feldolgozására nem is kerül
lényegesen töredékesebb maradt, mi
dés indokolta volna. A hiányokat, h
zások, /monográfiák, topográfiák/ s

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

Bárdy Margit díszlet és jelmeztervező a képzőművészeti Főiskolán Bernáth Aurel, Bortnyik Sándor és Bencze László növendéke volt. Az ötvenes évek elején, hátat fordított az „örökkévalóság" lehetőségének és a pillanat szolgálatába szegődött, színházi tervező lett.

P.M.: Margit Bárdy színházi tervező kiállítása.
Kisalföld, 1984. szept. 25.

Bortnyik Sándor, Munkácsy díjas festő grafikusművész

Gyurcsek Ferenc szobrászművész:

Bortnyik Sándor emlékműve. /repr./

Budapester Rumschau, 1984. dec 3.

Bortnyik Sándor, festő

L. Gánóczy Mária

–: Kényvheti ajánlat

3.

Új Tükör, Bp. 1986 jún 8.

XXIII/23

Bortnyik Sándor

Schillerrel és Toltýnnal egyidőben

kb. 2 évig Kassán élt.

Ladislav Sančin: Výtvarné umenie na východnom Slovensku 1918–1938. Košice 1964. 26.

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

Barcsay Jenő festészeten kívül könyveivel is nagy sikert aratott, elsősorban a „Művészeti anatómia" és az „Ember és drapéria" c. kötetekkel. A két könyv eredeti rajzai most kiállításon láthatók a Nemzeti Galériában. A 84 éves mester így emlékezik vissza: 1951-ben Bortnyik Sándor volt a Képzőművészeti Főiskola rektora. Bortnyik egy alkalommal elé tett egy papírt, amin Mihályfi Ernő népművelési miniszterhelyettes aláírásával az állt, hogy készítsen el egy művészeti anatómiai könyvet.

Korompay János: Látogatóban Barcsay Jenőnél.

Ország Világ, 1984. márc. 28.

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

Örök május 1.



Bortnyik Sándor: 1923. Magyar május

Észak-Magyarország, 1983. máj. 1.

Bortnyik Sándor, festő

L: Simon Andor

Tasi József: Simon Andor halálára

Élet és Irodalom 1986. júl. 18. XXX/29

Bodnyik Sándor, festő

L: Kondor Béla

Vadas József: A Darázskirály udvarában 13.

Élet és Irodalom Bp. 1986. jún. 27. XXX/26

Bortnyik Sándor festő

L: Bíró Mihály

Vadas József: Reklámot a plakátnak

Élet és Irodalom Bp. 1986. jún 6. XXX/23

12

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

Gál Dezső 1924-ben született Budapesten. Komolyan készült a festőpályára. Felsőfokú tanulmányait 1948-ban az Iparművészeti Főiskola grafikai szakán kezdte el Bortnyik Sándor, Köpeczi Bócz István és Miháltz Pál irányítása mellett.

Ecsery Elemér: Gál Dezső.
Könyvtáros, 1984. 4. 235-old.

Bortnyik Sándor

P. Kucs Julianna: Vészkijárat-bejárat
gondolatok a kucsarnokban

Népszabadság, 1986. VI. 21

Borbnyik Sándor

Kádár György 75 éves

Magyar Nemzet 1987. 1. 10.

Borbély Sándor

Sotheby aukció

Magyar Nemzet 1987. 11. 19.

Bortnyik Sándor

Sotheby's árverés

Magyar Nemzet 1987. IV. 9.

Bortnyik Sándor

kiállítása a soproni
Lábashazban

Népszabadság, 1987. IX. 11

Bortnyik Sándor festőművész

említés

→ Major Máté ép.
Művészet 1985/4/30

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

Tóth Sándor Munkácsy-díjas szobrász- és éremművész alkotásait láthatjuk a Fényes Adolf Múzeum ápr. 15.-én megnyílt kamara-kiállításon. — Mestereinek vallja Tátray Pált, Bortnyik Sándort, Borsos Miklóst, és Somogyi Józsefet.

Munkásőr Ágota: a harmónia művésze.
Kelet-Magyarország, 1983. máj. 4. 4. old.

Bortnyik Sándor festő

L: Derkovits

Vadas József: Derkovits nevében 12.

Élet és Irodalom Bp. 1985. szept. 6 XXIX/36

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusmüvész

A festmények versteseglistáján szerepel Bortnyik Sándor egyik alkotása, melyet a Nemzeti Galériából 1964-ben loptak el. — A szadai Székely Bertalan Múzeumból a klasszikus festő 11 műve tűnt el. 1978-ban.

Csorna Béla: Körözött mükincsek.
Hétfői Hírek, 1984. febr. 13.

Borbnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

„Vörös május" c. műve (repr.)

Tíz éves a Szovjet Tudomány és Kultúra Háza,

Kiállítás nyílt „Magyar művészek a Szovjetunióról" címmel.

Népművelés, 1983. dec. 40. old.

Bartucz Sándor

Plakátok (1945-1948)

Élet és Irodalom

1985. 1. 4.

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

Budapesten, a Szovjet Tudomány és Kultúra Házának tízéves évfordulója alkalmából nyílt meg a két ország képzőművészeti szövetségének közös kiállítása. A művészek több nemzedéke van jelen, Ulitz Béla – Mészáros László – Bortnyik Sándortól a legfiatalabbakig: Pusztai Ágoston – Szemethy Imréig.

Bortnyik Sándor: „Vörös május" (repr.)

Gy. L.: Magyar művészek a Szovjetunióról.
Napló (Veszprém), 1983. okt. 22. 5. old.

Bortnyik Sándor

Szombathely

→ Derkovits Gyula

MŰVÉSZET 1985/10/23

Bortnyik Sándor

plakátja

→ Sugár Andor

MŰVÉSZET 1985 17/5

Bortnyik Sándor fm

→ Dési Huber Istv.

→ Művészet 1985/5/7,8

Bortnyik Sándor

Pallós Imre – Gyűjtemény

Győrben

Magyar Nemzet 1986. V. 8.

Bortnyik Sándor

Magyar plakátkiállítás
Münchenben

Magyar Nemzet
1986. IV. 21

Bortnyik Sándor

Kállai (Liállétos) 1982
Óbuda Gy

-> Anna Margit

MŰVÉSZET 1985/1/69

Bortnyik Sándor, festő

L: Kaesz Gyula

13-15

Mezei Ottó: Időszerű gondolatok az „időkrűtlen" Bauhausról

Magyar Építőművészet Br. 1983

83/2

Bortnyik Sándor. Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. július–augusztus.

A HÓNAP MŰTÁRGYA

JÚLIUS

Bortnyik Sándor: Hatalakos kompozíció, 1918

Az aktivista stílus kiteljesedéseként üdvözlik a Ma kritikusai Bortnyik Hatalakos kompozícióját 1919-es kiállításán.

A kép kereteit szétfeszítő leegyszerűsített dinamikus formái, a kubizmus, az expresszionizmus tanulságaiból táplálkozó formarend, a keményen csengő színek egyaránt arról vallanak, hogy legjobbjaink miként akarták és tudták a társadalmi progressziót a művészeti aktivitás képi realizálása révén befolyásolni.

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

A világnézeti szilárdság és forradalmi lendület a művészetnek is hatalmas motorja. Bortnyik Sándor és Konecsnyi György vezetésével jangos művészek egész sorának kiemelkedő plakátjai az új magyar politikai plakátművészet mérföldkövelvé váltak.

Brestyánszky Ilona: Korunk politikai plakátjai.
Békés Megyei Népújság, 1982. nov. 27.

Borbély Sándor

Plakátkiállítás a Zichy-
kastélyban

Magyar Nemzet 1985. IX. 30.

Bortnyik Sándor, festő

L.: Szántó Tibor

Kovács Sándor Iván: Egy magyar tipográfus

Élet és Irodalom Bp. 1984. márc. 9.

12.

XXVIII/15

Borbíró Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

Tavaszy Noémi grafikusművész Borbíró Sándort tanítványának vallja magát, tőle tanulta meg a sokszorosító grafika jelentőségét és fontosságát.

Takács Tibor: Látogatóban Tavaszy Noéminél.

Nyíregyháza, 1982. aug. 10.

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

Tavaszy Noémi grafikusművész kiállítása a Városi Tudományos Kutató Krassay-zsilipnél lévő galériájában nyílt meg.
Tavaszy Noémi Bortnyik Sándor festőművész tanítványa volt.

(Leopold): Kodály zenéje képekben.
A Medosz Lapja, 1982. jún. 1.

Bortnyik Sándor, festő.

L.: Berény R.

(d-ö): A Nyolcak és ... 309.

Élet és Tudomány, Bp. 1981. márc. 6. XXXVI/10

Bartyik Sándor, festő

l.: Mikus Sándor

–: Művészek az üzemekben

Népszabadság, Bp. 1981 jan. 20.

Bortnyik Sándor

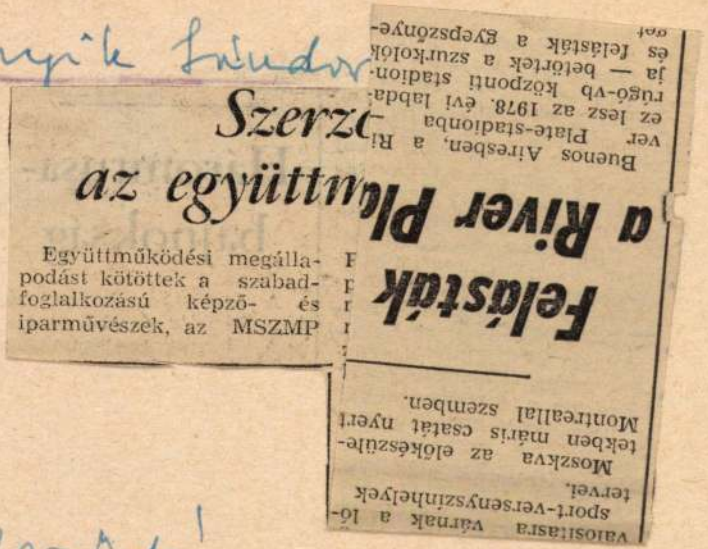

Szerz
az együttm

Együttműködési megálla-
podást kötöttek a szabad-
foglalkozású képző- és
iparművészek, az MSZMP

Felásták a River Pla

Buenos Airesben, a Ri-
ver Plate-stadionba
ez lesz az 1978. évi labda-
rúgó-vb központi stadion-
ja — betörtek a szurkolók
és felásták a gyepszőnye-
get

valositasra várnak a ló-
sport-versenyszínhelyek
tervei.

Moszkva az előkészüle-
tekben máris csatát nyert
Montreallal szemben.

—: Szerződés ....

8.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. aug. 5.

BORTNYIK SÁNDOR
festő- és grafikusművész (1893–)

Kernstok Károly és Rippl-Rónai József tanítványa. A Ma c. folyóirat köréhez tartozott.

MTA MKDS és Petőfi Irod.Muz.közös kiadványa Bp.1975.

Magyar könyvművészeti törekvések a századfordulón

Bartujek Sándor festőművész

Debrecenben nov. 28.-án nyílt meg a művésza kiállítása.

Láttuk, hallottuk.

1974. XII. 1. Petőfi M. 10 órac,

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 NOV 29

ÉLET ÉS IRODALOM

Budapest

Bortnyik Sándor festőművész

Kiállítások

BORTNYIK SÁNDOR festőművész kiállítása a debreceni Agrártudományi Egyetem Aulájában. Megnyitó: november 30-án.

RIPSZAM HENRIK (Anglia) szobor- és grafikai kiállítása a Kulturális Kapcsolatok Intézetének Kiállítási Termében. Megnyitó: december 6-án.

MISKOLCI TÉLI TÁRLAT a miskolci Galériában Megnyitó: december 3-án.

MAYER BERTA festőművész kiállítása a Stúdió Galériában. Megnyitó: december 4-én.

ven éppen segíti az egyetemesség-re, országossá válásra törekvést.

Bár nyilván csak akkor, ha a lap körüli írói csoport szervezése nem jelenti a csoportérdekek képvise-

Borbiyak Sándor

Méltatás

Szabó Julia: Piros kollázs Moholy Nagy László kiállitása.
Müvészet, 1976. április - 20.oldal.

Bortnyik Sándor

Bortnyik „Vörös mozdonyá"-nak
főszíne visszacseng Moholy Nagy
„Piros kollázs"-án.

Szabó Julia: Piros kollázsMoholy Nagy László kiállitása.
Müvészet,1976. április - 20.oldal.

Bortnyik Sándor

1929-ben Victor Vasarely Bortnyik Sándor budapesti Bauhaus műhelyét tanulmányozta.

Bortnyik Sándor

Méltatás

Ráth Zsolt: Kmetty János "Önarckép"almával c. mű.....
Művészet, 1976.március - 41.oldal.

Borbyák Sándor (1893-)

22 Bokrok
Tempera, 60 x 40 cm Jelzése l.j.: Borbyák 43.
Vételi ár: 4000 ft.

BÁV 39.Képaukció katalógus Bp.1976 május

Bortnyik Sándor, festő

— MŰVÉSZPORTRÉK A XX. SZÁZAD MAGYAR MŰVÉSZETÉBŐL című sorozat keretében ma 17.30-kor Bortnyik Sándor festőművészt és munkásságát mutatják be a Magyar Nemzeti Galéria klubjában.

— : Hír

8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976. ápr. 9.

Bortnyik Sándor

Ő a művész, aki a huszas évek-
ben nem csinálhatott filmet, az
építészet-társadalmi tartalmú
kollázst készített.

Körner Éva: Szentendre - differenciált egység ?
MŰVÉSZET, 1976. január 6. oldal.

Bortnyik Sándor



Nő vázával, 1935.

Magyar Hirlap 1977

Wagner: Bortnyik mü

BORTNYIK SÁNDOR 1

A MŰTEREM. Nagymező utca 3. Kettős osztatú, nyerstéglaberakással díszített modern tömbház, szemben az Ernst Múzeummal. A hatodik emeletre röpít a lift. Ez év elejéig itt élt, itt alkotott *Bortnyik Sándor*, a festő és grafikus, a magyar avantgard „nagy öregje", a folyóiratszerkesztő, a tanár, a pártos kommunista.

MAGYAR HIRLAP 1977/1o7/

BORTNYIK B SÁNDOR 2

MAGYAR HIRLAP 1977/107/8

Az elárvult műterem ajtaján még ott a festőművész névjegye. A tágas, kétszintes műteremlakásban minden olyan, ahogyan az még a mester utolsó napjaiban maradt. Az előszobában még ott függ kabátja a fogason, a társalgóban vendégváró ülőbútorok. A hatalmas ablakon beözönlik a napfény, s a nagy tetőteraszra kilépve lenyűgöző körpanoráma nyílik a budai hegyekkel koszorúzott pesti háztetőkre.

BORTNYIK B SÁNDOR

MAGYAR HIRLAP 1977/10

Amíg a látványban gyönyörködöm, eszembe jut, hogy mindez a festőt is sokszor megihlette, s e „konstruktivista" tetőtengert számos kompozícióján megörökítette. Nem szeretnék a leegyszerűsítés hibájába esni, de őszintén bevallom, közben egyre csak az járt eszemben; lám, mennyire meghatározó lehet egy művészre közvetlen tárgyi vagy emberi környezete. Milyen könnyen, szinte egy csapásra érthetővé válhat egy művész életéből egy egy korszak avagy stílusirányzat, ha megismerhetjük alkotóműhelyét...

BORTNYIK B SÁNDOR 5

MAGYAR HIRLAP 1977/107/8

sokan forgatták baráti köréből gyűjteményének érdekességeit, a pompás kiállítási katalógusokat, albumokat. De nemcsak könyvei, hanem kiadatlan kéziratai is szép számmal maradtak. Számos tanulmánya hever ma is asztalfiókban, mert nemcsak olvasni szeretett rengeteget, hanem sokat írt is. Szerény ember lévén, elfekvő kéziratait talán ma is kevesen sejthetik. Érdemes lenne áttanulmányozni valamennyit.

Íróasztalán ma is ott állnak kedvenc könyvei, szinte utolsó napjaiig olvasott. Meg dolgozott.

DOMNICH P. SÁNDOR 6

A festőállványon ott látható fe-
lesége befejezetlen arcképe. Mert
Klára asszony — 1971-ben bekö-
vetkezett haláláig — valóságos
munkatársa s nemcsak élettársa
volt a festőnek. Az ecsetek most
is katonás rendben sorakoznak a
paletta mellett.

MAGYAR HIRLAP 1977/26/3

BORTNYIK SÁNDOR 7

MAGYAR HIRLAP 197

WAGNER: BORTNYIK

AZ EMLÉKKIÁLLÍTÁS. „Ez a kiállítás — előreláthatóan — az év egyik legjelentősebb képzőművészeti eseménye. A 84 esztendős korában nemrég elhunyt Kossuth-díjas mester ösztönző példa: egész alkotó tevékenységében a forradalmi gondolat kifejezéséért küzdött" — jellemezte a *Művészet*, a *Magyar Képzőművészek Szövetségének* lapja a *Magyar Nemzeti Galéria* márciustól júniusig tartó rendezvényét. S az egész életművet csaknem félezer művel végigkísérő tárlat valóban, már a pálya kezdetétől, következetesen nyomon kíséri és párhuzamba állított

BORTNYIK SÁNDOR 8

MAGYAR HIRLAP 19

WAGNER: BORTNYI

művekkel illusztrálja Bortnyik életművének egyik sajátosságát. Nevezetesen azt, hogy a művész egyazon kompozíciót egymástól távoli évtizedekben és technikákban újra meg újra feldolgozott. És itt a festmények (tempera és olaj), a grafikák (akvarell, tus, kréta, szén, diópác, ceruza, tempera, gvas, grafit, toll stb.), sokszorosított grafikák (linó, fametszet, rézkarc, szerigráfia, fotomontázs stb.), meg a plakátok, címlapok és illusztrációk tömkelegében talán felesleges erre címek szerint is utalnunk. A látogatónak különben is nagy segítségére lehet — szinte tárlatvezetőjévé válhat — a jól szerkesztett, terjedelmes, adatanyagban és reprodukciókban egyaránt bővelkedő katalógus.

DORNYIK SÁNDOR 9

Ami pedig Bortnyiknak az 1933-as milánói triennálén is érmet nyert, világhírű plakátjait illeti, azokat — nagyon praktikusan és szellemesen — hirdetőoszlopokra ragasztották a tárlatrendezők.

MAGYAR HIRLAP 1977/ 10/8

WAGNER: DORNYIK MÜHELYÉBEN

BORTNYIK SÁNDOR 10

AZ EMLÉKMÚZEUM. Ezután újra a műteremben, a további szobákat járjuk. A *Bauhaus*-mozgalom weimari periódusában szerzett személyes tapasztalatai alapján, onnan hazatérve, szögletesen praktikus konstrukciójú, modern stílusú bútorait is maga tervezte Bortnyik Sándor. Akkoriban rendkívül újszerűen hatottak, de ma is korszerűek ezek a kényelmes darabok. Ezek a Bauhaus-stílusú példányok az emeleti szobákban is korhű hangulatot, a két világháború közötti magyar avantgard világát idézik.

BORTNYIK SÁNDOR 11

Ezek között működött egy évtizeden át a Bortnyik Sándor által 1928-ban alapított *„Műhely" (magyar Bauhaus)*. Ez a rajz- és alkalmazott grafikai oktatásra tervezett magániskola olyan kiválóságokat nevelt, mint például a világhírű *Vásárhelyi Győző (Vasarely)*. Bejáratos volt műtermébe baráti köre: *Tersánszky, Reményik, Nagy Lajos*, hogy csak a régieket említsük. Mikor pedig 1949-től elvállalta a *Képzőművészeti Főiskola* igazgatását, úgyszólván az egész tanári kar megfordult itt.

MAGYAR HIR

WAGNER: B

BORTNYIK SÁNDOR 12

Így aztán bizvást mondhatjuk: nemcsak a művész — különben önmagában véve is arra érdemes — személyes emlékeit őrzik itt, hanem egy egész korszakról, nemzedékről, a nemzetközi áramlatokba frissen és eredetien kapcsolódó, azokhoz egyénit és újat is adó hazai képzőművészeti kezdeményezésekről kaphatunk érdekes és értékes információkat. Egy olyan műhely világa tárul itt elénk, amelynek alapelveit a gyakorlatban ma is kamatoztatják olyan képzőművészeti körök, mint amilyenek például az angyalföldi, József At-

Bortnyik Sándor

Magyar Hirlap 1977/1o7/8

Wagner:Bortnyik műhelyébe

filáról elnevezett, avagy a Józsefvárosi Művelődési Ház keretében működnek.

Jól tudjuk, az utóbbi időben országszerte, szinte gomba módra szaporodó, egyéni életműveket konzerváló emlékmúzeumok nem kis gondot okoznak. *Mégis javasolhatjuk* — úgy érezzük — *egy szellemi műhely jellegű, a kollektív alkotás és újszerű valóságlátás, környezetalakítás eszméit és gyakorlatát sugárzó emlékmúzeum megalapítását.* Hiszen, miként azt a *Művészet* legfrissebb számában olvashatjuk: „... talán *több figyelmet kellene szentelni azoknak a műteremhá-*

Bortnyik Sándor 14

zaknak, amelyek a magyar kultúra *egy-egy nagy szellemének mással nem pótolható dokumentumai*. És annak, hogy *csak kéveseknek*, a legméltóbbaknak adjunk emlékmúzeumot."

Bortnyik Sándor erre valóban méltó.

Wagner István

Magyar Hirlap 1977/1o7/8

Wagner:Bortnyik mühelyében

Borvendég Béla, építész, a MÉSZ elnöke.
A Mesteriskola VIII. ciklusának programja, 1984-85.

Szept. 21. a VIII. ciklus ünnépélyes megnyitása, Borvendég Béla bevezetője után Jantner Antal városfejlesztési, építésügyi miniszter helyettes beszéde következett

Nov. 2. „a MÉSZ szakmapolitikája" – Borvendég Béla, a MÉSZ elnökének előadása.

Magyar Építőművészet, 1984, 1-2. szám, borító belső old.

Bortnyik Sándor

festőművész

Tanítványai közé tartozott az 1927-ben
született Tavani Noémi is.

Losonczi Miklós
ciNe

Manila
1982 nap 9.

BORTNYIK SÁNDOR

emlitve ld. Macskássy János

Kaján Tibor: A plakát mestere. Egy rádióműsor után.

UJ TÜKÖR 1980./XVII/5.sz.30.o.

ról, mint a mai történettudós választott hőséről? Az ember portrét vár
s típust kap — panaszkodik a modern történész. S e panaszban benne
van a fenti kérdésre a válasz: nem! A legendaírók másként látták az
mbert, létének értelmét és célját. Hogy nem rajzoltak mai értelemben

[1] E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, I, 71. (id.: H. Delehaye, Les légendes agiographiques. 2. kiadás, Bruxelles, 1906., 34. l. 1. sz. jegyzet).

[2] H. Delehaye megállapításai ezek: i. m. 27. kk.

[3] Delehaye munkája klasszikus alkotás a maga nemében: hatalmas ismeretanyagát tőlérhetetlen ítélőképességgel rendezi a francia prózának a skolasztikától kezdve szinte önetlen fejlődésben kialakult törvényei szerint. Először fogalmi meghatározást ad, majd legkülönfélébb szempontok szerint vizsgálja anyagát (tömegpszichológia, antik tradiók, keresztény etika, stb. hatása), s a legendaíró tevékenységét egyaránt. Sarkalatos ibája azonban ma is nagyon elmemozdító könyvének, hogy szinte teljesen a modern örténettudomány szempontjait alkalmazza; mi igaz, mi nem, mi téves, hibás a legendákban Azok, akik szeretik készpénznek venni a legendák minden adatát, e tekintetben ugyancsak kulhatnak könyvéből!). Ezzel a módszerrel kitűnő analizist lehet adni erről a sajátos középori műfajról (D. ad is!), s feleletet lehet adni arra a kérdésre: melyek azok a részek a gendákban, melyek valóban megtörtént dolgokat tartalmaznak. A legendaírónak azonban thatóan nem ez volt a célja, tehát a D. által kiválasztott szempont nem egyezik az egykori óéval, s így a legendához mint egységes irodalmi műhöz nem tud közel férkőzni. Ennek apfeltétele az, hogy megtaláljuk: milyen cél, milyen szempontok vezették a legendaírót unkája megalkotásakor!

BORTNYIK SÁNDOR

említve ld. Kassák Lajos

Sik Csaba: Avantgarde Budapest, 1920-1930. Kassák Emlékmuseum

UJ TÜKÖR 1980/XVII/35.sz.3.o.

12. Scholion de "theolo

Doctrina de Deo non tan
sed etiam in theologia, lumi
est scientia, cuius obiectum
Dei docet. Doctrinam fidei e
sollemni definitione, sive v
dei sunt scriptura et tradit

Theologia tres rami pri
ricam, b/ systematicam, c/ p
introductio in theologiam.

"Introductio in theolog
ologicam et theologiam funda

Encyclopaedia theologic

Theologia fundamentalis

Bortnyik Sándor

— **Bortnyik Sándor kiállítása.** Bortnyik Sándornak a Tamás galériában ma délután megnyiló kiállításán olajfestményei, temperái, fotomontázsai és bútorfotói kerülnek bemutatóra. Egy-egy modern tárlaton már megjelent Bortnyiknak egyikmásik dolga és akkor valahogyan a képek sokkal többet mondottak. A motorlovag gépszerű felfogása például, mintha a lényegbe való behatolást jelentette volna, viszont a mértani formáknak erőltetett alkalmazása a mostani munkáiban nem jelent mást, csak újszerűségre való törekvést. *Bortnyik valójában naturalista* és képei úgy hatnak, mintha az alakokat mértani formában mintázta volna meg és aztán ezeket a szobrokat, testeket a természet iránt való őszinte hódolattal egyszerűen lemásolta volna. Az elvonatkoztatott témái is inkább utánérzések, *az igazi ereje az iparművészet.* Modern bútorai szépek, kényelmesek és mindegyikben van valami ötletes megoldás. Kétségtelenül komoly tehetség *Bortnyik* Sándor, de ma még keresi kifejezési formáit, az azonban bizonyos, hogy a jövő iparművészete sokat várhat tőle. *(p. ö.)*

Est
1930. I. 26.



Bortnyik Sándor

A Tamás-galériában *Bortnyik* Sándor gyüjtötte össze kevésszámu munkáját. Képei inkább plakátmotivumok feljegyzései, mint független müvészi alkotások.

ÚN. 1930. I. 28.

— **Bortnyik Sándor kiállítása.** Mintegy husz éve, a hires *Nyolcak* bemutatkozó kiállításán tünt fel *Bortnyik Sándor*, aki már akkor is és még itt, ebben a forradalmi ujszerüségi művészcsoportban is a legszélsőbb balszárnyat képviselte. Amit akkor Bortnyik pikturájában egy túlfeszült ugy lázas tévelygéseinek gondoltunk, az ma már megszokott, vagy talán már túl is haladott művészi kifejezést, sőt világnézetet jelent. Ez ugyan nem túlságosan hizelgő korunk lelki és művészi diszpoziciója szempontjából, de ami igaz, igaz: Bortnyik Sándort igazolta az idő, ha pikturája még ma sem piktura. Azóta ugyanis alig láttuk mint festőt szerepelni, annál nagyobb művészi örömöket szerzett azonban igazán kitünő plakátjaival, amelyek vetekednek a német és francia plakátművészet legjobb termékeivel. Most, hogy a *Tamás Galériában* rendezett kiállitásán ujból festői minőségében lép elénk, nem tudunk benne nagyobb értékeket felfedezni azoknál, amelyeket a plakátjaiban oly őszintén értékelünk. Nem bizonyos, de úgy hisszük, hogy azt a pikturát, amelyet Bortnyik csinál, „konstruktivizmusnak" hivják, amiben van is némi logika, mert hiszen az, amit itt látunk, csupa festett automata-bábu. Elismerjük, hogy korunk a gépek kora, az automata, a motor százada, de *amikor egy festő, korának vezetőmotivumaival:* a gép-Ádámmal, próbabábu-Évával, motorkerékpárossal, aviatikussal, boxolóval és forgalmi rendőrrel *a kor technikai lelkét, a száguldás ritmusát akarja megszólaltatni, akkor miért kell ezt a bábszerüség mozdulatlanságával ható esztergályozott fajfigurákkal jelképeznie?* Bortnyik Sándor, aki a kiállításon — fényképekben — bemutatott lakásberendezéseivel oly jól és megértőn szolgálja a mai művészet „tárgyilagos" követelményeit, festészetében, ugyanezt a jelszót követve, csak stilizálni tud, ami azt jelenti manapság, hogy mondanivalói sem technikában, sem szimbolumokban nem adnak többet a plakátnál vagy színpadi díszletnél. *Ennek* azonban elsőranguak. *(f. j.)*

Bortnyik Sándor

PM. 1930. I. 28.

Bortnyik Sándor

(*) Bortnyik Sándor képei. *Bortnyik* Sándor két-három esztendővel ezelőtt a mi piktúránkban is a legszélsőségesebb törekvéseket reprezentálta azokkal a képeivel, amelyek a geometria absztrakcióival formálták meg az élet, a tér és a forma minden jelenségét s ezek összekombinálásával kerestek képszerű és piktúrai hatásokat. E törekvésekhez persze nem ilyen szimpla és nyilvánvaló teóriák fűződtek, lényegük azonban ez volt, nem kevesebb és nem több ennél. *Bortnyik* Sándor ma a *Tamás-galériában* kollektív kiállítást rendez és lényegében ugyanezeknek a principiumoknak alapján áll. Nem ment tovább és távolabb ettől elvben és nem jutott különös messzeségekbe megoldásaiban sem. Amit akkor tudott, azt jól tudja ma is, jó színei vannak, e formák relációinak összeállítását jól érti, kétségtelen grafikai és rajzolói kvalitásai vannak. Az egész együtt azonban ma valahogy egy furcsa ortodoxia hatását kelti, merev ragaszkodással olyan nézőponthoz, amelyen mindnyájan túlérezzük magunkat. A maguk lehetőségei és formanyelvük területén. „Tér és forma" című képe, egy absztrakt-kompozíciója s egy fotomontázsa a legjobb dolgai. Iparművészi kvalitásait modern bútortervei igazolják.

M. N. 930. I-26

BORTNYIK SÁNDOR, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár 343 darabból álló Kunvári gyüjteményének jegyzéke.
Festmények, grafikák.
65./.-BORTNYIK SÁNDOR,- Asztaknál ülő férfi,-lino. 22+ 17 cm.-Ltsz.68.444 .- 306.old.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története, Uj szerzemények. II. 305.old.

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve. XIII. 1968. Pécs 1971.

BORTNYIK SÁNDOR, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár 343 darabból álló Kunvári gyüjteményének jegyzéke.
Festmények, grafikák.
64./.-BORTNYIK SÁNDOR,-Férfiportré,/1920/,-Lino,
16; 11 cm.-Lsz.: 68.443.- 306.old.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története, Uj szerzemények. II. 305.old.

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve. XIII. 1968.
Pécs 1971.

Bortnyik Sándor

KÉPZŐMÜVÉSZET

e. a.

** **Bortnyik Sándor képei és rajzai.** Jó hét éve megvan, hogy utoljára láttuk Bortnyik Sándor munkáit. A fiatal müvész akkoriban a «Ma» folyóirat körül csoportosult gárdának volt tagja s a kor áramára bizva magát, igyekezett a müvészet számára uj — még addig soha nem látott — területekre eljutni. Hét esztendő alatt sok mindent megpróbált, de még sem jutott el addig a felismerésig, hogy a müvészet és az abstrakció egymással meg nem férő két fogalom. Még mindig kisérletezik, a természetre csak félszemmel néz, még mindig hinni látszik abban, hogy a geometriai figurációkból müvészetet lehet összerakni. Kár. Mert Botnyik tehetséges ember, akinek érdekes és eredeti a képzeletjárása. Nem lenne szüksége arra, hogy az expresszionizmus mókáival igyekezzék ujszerünek hatni. Kiállitása a *Mentor* könyvkereskedés helyiségeiben (VI., Andrássy-ut 17) látható. *(e. a.)*

Az Ujság 1925. febr. 22.

getésre ihle
tudomány r
csak meg ke
tudományok
zett egyeten
történelmi t
teljességébe
az élet indí
kérdéseket
Minden újal
réséből kele
irányban ha
sével állít a
valóságérzék
Ezen ne
mintha önm
szinte meste
Hiszen a tud
ges az is, ho

lődésének alapvető követelményeit sokáig hiába állították a főiskolai oktatás elé. Akik ezt az egyetemet mai alakjában szervezték, bizonyára azt akarták, hogy az életnek e tudományszakokban jelentkező szükségletei a legmagasabbrendű szervezetben találják meg a tudományos kielégítést. Ennek az egyetemnek tehát el sem lehet utasítania magától, hogy az élet kérdéseire figyeljen. Az élet pedig nehéz időben is parancsol, sőt parancsol és új munkát jelöl ki akkor is, amikor az ismeretlen változások egyenesen fenyegetik magát az életet.

Egykor a nemzet felemelkedése érdekében kívánták a műegyetem létesítését. S a műegyetem, a legfelsőbb műszaki képzés gondolatával mindig együtt járt a gazdasági tudományokkal kapcsolás szándéka. A mult századnak nemcsak 30-as éveiben, de a 70-esek legelején is, amikor a kolozsvári egyetemet sürgetve, a műszaki és gazdasági, sőt az állatorvosi tudományoknak is kívántak az erdélyiek tanszékeket. Száz évvel ezelőtt a műegyetemet a maihoz sok tekintetben hasonló viszonyok között igyekeztek megteremteni: nagy átalakulás előjelei közben, bizonytalan külső viszonyok nyugtalanító hatása elle-

Bortnyik Sándor, grafikus-festőművész

Vannak olyan magyar festők akiknek magas kereskedelmi értékük van Nyugat-Európában. Ilyen pld. Bortnyik és Kassák Lajos. A hamisított Bortnyik és Kassák műből nagyon sok van forgalomban Németországban a Gmosinska Galéria kimondottan kelet-európai festőkre szakosodott.

Vigyázat: hamisítvány!

1977. szept. 7. Kassuth 17.07-VGné.

BORTNYIK Sándor

1990. ① 4-5
91 2. 23,26
3. 34,70
5. 26
7. 13,51
10. 32,37,69
12. 12

Új Művészet

Új Művészet

Bortnyik Sándor

Budapesten született 1893-ban. Rippl-Rónai József és Kernstok Károly szabad iskolaiban tanult

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971. oldalszám nélkül

Bortnyik Sándor

életművészek egy meghatározott szakaszával, 1918 és 1929 közötti szakaszáról-a boritóval együtt tizennégy lapon-ad áttekintés a Magyar Grafikusok sorozatának a Corvina kaidónál megjelenő könyve.

Magyar Hirlap 1975 144/2

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

MEGHÍVJA ÖNT

BORTNYIK SÁNDOR

FESTŐMŰVÉSZ EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁRA

A BUDAVÁRI PALOTÁBA

A KIÁLLÍTÁST 1977. MÁRCIUS 24-ÉN 16 ÓRAKOR

POGÁNY Ö. GÁBOR

FŐIGAZGATÓ

NYITJA MEG.

77-2 fnyv 14 559



MEGHÍVÓ

Bortnyik Sándor

Duisburgban Bartók emlékének szentelt
tárlaton szerepelt alkotásával.

Magyar Hirlap 1981/4/17/lo
Wagner:Duisburg után Hannoverben

BORTNYIK Sándor Mar. V. 2002/2

művészettörténészi feladat, azt a művek láttán bármely pallérozott műbarát megteheti, másrészt ezt a differenciát a művészettörténet-írás – vagy annak túlnyomó része, vagy legalábbis nyilvánosan – még sokáig nem fogja érzékeltetni. Kassák nemcsak démiurgosza a magyar avantgárdnak, hanem szimbólum és faltörő kos is csaknem egy évszázadon át, márpedig szimbólumok sine qua nonja a hibátlan totalitás, és faltörő kosok szakmai elégtelenségeit, harmadlagos eredetiségét sem szokás demonstrálni. Majd generációkkal később, egy lehiggadt kor történészei részvizsgálatokat végeznek, addig – hogy csak a legszerényebb aránytalanságot említsük – Kassák nem létező művészeti iskoláját egy egész bekezdés, Bortnyik világhírre repített Műhelyét ez az egy szó méltatja az akadémiai kézikönyv Művészetoktatás fejezetében.

Kassák monolit volt a számunkra, e monolitás élményét sok tényező szolgálta, köztük a mindenkori magyar obskurantizmus is, Bortnyik – és legyen ezzel vége ennek a ferdén párhuzamos életrajznak – termékeny volt, nyughatatlan, sokféle és egyenetlen, miközben korszakokat alkotott. Arról a Home Galéria tavasz eleji emlékkiállítása sem győzött meg – nem akart, nem is tudott volna meggyőzni –, hogy ennek a hatvan esztendeig futó művészpályának ne lettek volna *szintén* üresjáratai, színvonal- és korszakhullámzásai, de a kizárólag magántulajdonban lévő művek is bizonyították vagy emlékeztettek arra, hogy a huszadik század nagy alakját mellőzzük és felejtjük el, vagy magyarázzuk félre.

Legalább három olyan mesterpillanata volt a századdal együtt felnövő Bortnyiknak, amikor a magyar művészettörténet egy-egy nagy korszakának az élvonalában működött, ha nem éppen ő határozta meg azt a korszakot. Ha a magyar aktivizmus itthoni fénykorának képzőművész-óriása – maradjunk most már ennél a bornírt méricskélésnél – feltétlenül Uitz volt is, ha a legtöbb szempont szerinti vizsgálódás alapján, monumentalitást, erőt, mélységet és műszámot mérve ez az agresszíven modern reneszánsz mesterművészet lehet is emblematikus, Uitz mögött-mellett ott áll érettségben, meggyőző erőben és hitelben tizennyolc–tizenkilenc Bortnyik Sándora. Nem egyedül, de abban nincsen hozzá mérhető, hogy a magyar aktivistákra rázúduló világnézetek, ideológiák, társadalmi tapasztalatok és izmusok meg újabb izmusok záporozását felfogva ő alkot homogén, hiteles és szuverén műveket. A művészeten kívüli, ám ezen alakulat művészetét meghatározó tényezőket a háborútól a kommunizmusig mindenki ismeri, felsorolásuk megtakarítható. De emlékeztetnünk kell expresszionizmusra, futurizmusra, kubizmusra, majd konstruktivizmusra, aktivizmusra, majd lassan a dadára, sőt nonfigurativizmusra, amely mind küldözgeti zengő nyilait a háborúvég és a forradalmak hónapjaiban, s amely nyílzáporának legaktívabb alkotóink nemhogy ellenállni nem akarnak, hanem önkéntes és tudatos Szent Sebestyénként kitárják a mellüket.

Bortnyik ekkor összegző mester először életében. A szakkutatás már régen kimutatta, hogy melyik újítás melyik művész-elvtársa munkáiban jelenik meg legelőször, melyiküknek a tevékenységére milyen törekvés jellemző a legszemléltethetőbben, de a művészettörténeti adaléknak megmaradt tényeken és a filológiai fontosságú jelenségeken túl és fölött a Bortnyik-képek integrálják és szintetizálják ezt a sokféle újat. Hogyne, grafikáiban a kezdetekben expresszionista, aztán zaklatottan és agresszíven futurista, és stíluskritikus legyen a talpán, aki a Mában közölt linóleummetszeteiben szétválasztja a „klasszikus" kubizmust a szimultánizmustól és a konstruktivizmustól. De ez a sorra felhabzsolt hatás képpé, ha szabad ezt a szót használni, festménnyé válik a Vörös mozdony háromdimenziós dinamikát síkba visszaerőszakoló, visszaerőszakolni mégsem tudó, tehát zajosan zaklatott, mégis szép konstruktivitással megfegyelmezett tizennyolcas tábláján. A Sárga-zöld tájképen és a Vörös gyáron pedig mindez remekművé tökéletesedik egy év múlva. Az előbbinek a lényegét egy kilencszázhúszra szignált, ki tudja,

milyen hatásra készült későbbi változata mutatja. Ez az emigrációban festett lazúros, zsíros kontúrokkal összefogott házhalmaz azt példázta a mostani emlékkiállításon, milyen lett volna a Bortnyik-piktúra, ha a forradalmak évadján megmarad a kubizmusnál: plasztikus, tagolt, fegyelmezett. Ezzel szemben a pécsi képtárban őrzött eredeti maga a robbanó egyensúly, nyugalom, amit iszonyú erők teremtettek meg és tartanak egyben a kiröppenő sárga ívek és a visszafogó zöld körszeletek, a felröppenő fekete háztetők és a gravitációs nyugalmú sárga házhasábok között. Maga a pátoszos forradalmiság. S minthogy a tájkép most sárga és zöld, bizonyítja, hogy a kor megragadásához – maradandó, múzeumi érvényű kifejezéséhez – még csak a mozdony és a Vörös gyár közös színszimbolikájára sincs feltétlenül szüksége.

Más kérdés, hogy az utóbbinak ez a később oly sok felszínes értelmezésre látszatjogot adó vörössége, a csaknem kizárólagos koromfeketével, acélszürkével való egyezése és viaskodása együtt teremti meg a magyar forradalmak kiemelkedő festészeti emlékművét. Már a figurativitás végső határán: nagyon karcsú, magas trapézeknek (kémények?), háromszöggel koronázott négyzeteknek (üzemcsarnokok?), lendülő és visszahökkenő ívelt síkoknak (nincs magyarázat) egymásra torlódása, ütközése és egymás mögé csúszása az olajos gyári porra emlékeztető szürke-feketében – ez egyszerre a végpontja a forradalmi avantgárd képzőművészetének és az itthoni figuratív, figuratívot elhagyni készülő festészetnek.

Bortnyik második nagy korszaka Bécsben úgyszólván pillanatokig tart. Megint csak nem az lényeges, hogy az emigrációban ki lendül először a tisztán elvont konstruktivizmus irányába, ámbár egy mikrofilológiai kutatás kimutatná, hogy a Bortnyik–Kassák–Moholy között kihirdetett holtversenyben Bortnyik volna esélyes a célfotón. Fontosabb ennél, hogy először Bortnyik huszonegyes Albuma valósítja meg a hibátlan elvű nonfigurativitást, köröknek és hasáboknak, átlóknak és párhuzamosoknak, kék oszlopoknak, sárga párhuzamoknak, zöld lendületeknek és barna ékeknek immár cím és asszociáció nélküli önfeledt harmóniáját. Mindazt, ami világnézeti teljességet és kommunista forradalmi totalitást volt hivatott megtestesíteni, alkotójának akkori meggyőződése szerint immár önálló egzisztenciaként, a világgal egyenrangú totalitásként. Kassák megalkotja a képarchitektúra gyönyörű elméletét, Bortnyik megalkotja a tökéletes képarchitektúrát. A huszonkettes évszámos-betűs Képarchitektúra (a galéria kiállításán a külföldön őrzött művek autorizált replikái voltak láthatók) kristálytiszta komolysága, bonyolult nyugalma, éteri testetlenségébe rajzolt konkrét realitása nem véletlenül példája a nemzetközi konstruktivizmus kiállításainak és kézikönyveinek. Semmi köze ahhoz a később tárgyalandó művészettörténeti tényhez, hogy mestere hamarosan, úgyszólván órákon belül Weimarba távozik, szakít Kassákkal, szakít Béccsel, szakít a nonfiguratív síkkonstruktivizmussal is: a mű fő mű.

A Home Galéria tulajdonosa kiakasztotta a képek közé, méghozzá az első terembe Bortnyik zománcreklámját, a Schmoll pasta című kompozíciót. Igazolván ezzel azt a tételt, hogy Bortnyik harmadik nagy korszaka az, amellyel a húszas-harmincas évek magyar plakátművészetét megváltoztatta. A Schmoll-reklám helytállt magáért: sárga, lebegő, hosszú téglányának konstruktív nonfigurativitása, a cipőkrémes skatulya plasztikusan szemérmetlen Neue Sachlichkeitje, a kettőt összebékítő, karcsún elegáns Bauhaus-betűk ritmusa a vaslemez vaskos valósága ellenére is illett a képek sorába – két hellyel volt a huszonkettes Képarchitektúra után. Az emigrációból hazatért Bortnyik ugyanis sem a tehetségét, sem az érzékenységét, sem a modern dinamikáját nem fogta vissza, amikor megélhetésül a kereskedelmi reklámot választotta. Modiano-sorozata remekművek sorozata. A főszereplővé előlépett, arra méltóvá is tett rövid, fenséges betűsor, a három di-

menzióval és a síkhatással ördöngösen zsonglőrködő szivarkahüvelyek, a cigarettapapír transzparenciáját moholynagyi tökélyre emelő testetlen áttűnések és a tárgy megjelenítésének egész pátosza: szaktörténészek szerint ő, Bortnyik alapozta meg a huszadik század első felének modern hazai plakátművészetét. Továbbá a vele egy iskolát időközben kijárt, hozzá hasonlóan egzisztenciális kényszerből plakátremekeket alkotó Berény Róbert, majd a következő generációból Konecsni György. Hogy a Kassák-tengelyű történetírással ellentétben nem Kassák, annak igen egyszerű okai voltak. A vizuális Kassák reklámban volt a legérettebb, de Bortnyik kezdte a pályáját reklámgrafikusként már a tízes években, Bortnyik tanulta el a modern szakmát közvetlenül a Bauhaustól Weimarban, Bortnyik volt a betűt, rajzot, piktúrát fölényesen birtokló képzőművész.

Hogy három meghatározó korszaka között és után voltak a csúcsokhoz nem mérhető teljesítményei is ennek a különös mesternek, azt senki nem vitatja. De Bortnyikkal nem ezért volt baja a közvélekedésnek, nem is csupán a huszonkettőtől haláláig tartó ádáz Kassák-ellenessége miatt. Ez utóbbi ugyan elég nagy tehertétel egy olyan országban, amelyben hatvan évig üldözik az avantgárdot, ahol az avantgárd ennek megfelelően kis csapat, s ahol imigyen csak egy vezéralak kívánatos. Bortnyik kellő megvetéssel volt ellenzéke végig a keresztény-nemzeti korszaknak, mihelyt hazajött, botrányos avantgárd színházat alapított, avantgárd folyóiratokat indított és szerkesztett, és szaklappal, szabadiskolával, elméleti előadásokkal szolgálta remekműveken túl a modern reklámélet – mindezeket azonban csak felületesen tudjuk. Ki soha nem kutatták, közkinccsé soha nem tették az ilyen irányú munkásságát, noha nem a Bortnyik dicsőségének lett volna szüksége ezekre az eredményekre. Festészete, ha Bécs után nem érte is el többé a mesterfokot, mind a furcsán konstruktív-metafizikus, kiábrándult korszakában, mind a harmincas évek közepétől jegyezhető, elkötelezett, némiképp Derkovitsra emlékező periódusában olyan volt, hogy sem a szellemisége, sem a színvonala nem adott okot a mentegetésre.

Más hazákban az ilyen klasszikusnak a lába előtt hever az utókor, botlásait feloldják, szépítik, vagy egyszerűen megmagyarázzák, Bortnyiknak azonban haláláig megmaradt két felróható bűne. S bár életművek értékeléséhez műveken kívüli szempontokat felemlegetni a jó ízlés ellen való, csak e műveken kívüli tényezők előhívása magyarázza meg a művek utóéletét. Bortnyik pályája feltáratlan, tudományos monográfiája nincsen. Nem tudjuk tehát, hogy miként viselkedett, mit követett el, s mit nem lett volna kötelező elkövetnie a képzőművészeti főiskola főigazgatójaként az intézmény történetének legnyomasztóbb periódusában, az 1949 és 1956 közötti esztendőkben. Az akkori hallgatók rémtörténeteket mesélnek az akkori főigazgatóról, bizonyára nem hagymázos álmok alapján. Vélt vétkeit csak tetézi, hogy Bortnyik ugyanebben az időben és később festi meg híres-hírhedt ciklusát, az avantgárdot (is) perszifláló Korszerűsített klasszikusokat. Hivatalos festészetet nem művel ugyan, denunciáns-neofita írásokat tudomásunk szerint nem közöl, az egész életét végigkísérő publikálást az ötvenes években éppenhogy abbahagyja, a Korszerűsített klasszikusokban meg éppen annyi az önirónia, mint a saját ifjúkor utáni nosztalgia – sosem kap bocsánatot. A magyar művészeti közgondolkodás etikai fundamentumú, gesztusokra a művek ellenében sem ad feloldozást – korábbi művek ellenében sem, korábbi klasszikus művek ellenében sem.

Bortnyik, az összeférhetetlen, cinikus és mind kiábrándultabb Bortnyik aztán képtelen helyzetet teremtett. Hatvanhétben egy nyugat-berlini kiállítás felfedezi a kelet-európai avantgárdot, benne őt is, ki is állítja. Mire tehát a hazai avantgárdkutatás a hetvenes évek elejére megindul, a korai Bortnyikot a külföld már szalonképessé tette. Korai korszakai bekerülnek a korszak-történetek-

be, aminthogy korai művei bekerülnek a nyugati műpiac forgatagába. A közbülső időszakokkal nincs mit kezdeni, a teljes életművet tehát – hetvenhatban hal meg – befedi, azóta is fedetten hagyja a zavart közöny és a szakmai kényelem.

A monolitikus években, amikor a magyar művészeti közgondolkodás kis magángalériákról ábrándozott, senki sem gondolt arra, hogy ezeknek a kisgalériáknak dolguk lesz nemzeti intézmények és tudományos műhelyek helyett a műtörténeti közemlékezetet ébren tartani.

Bortnyik Sándor emlékkiállítása. Home Galéria, Budapest, 2002. február 28. – március 23.



Fáy Miklós

„Gondolja, hogy szükség van ilyen zenére?"

A tökéletesen költői és csöppet sem barátságos kérdést Lev Tolsztoj tette föl annak idején Rachmaninovnak, második találkozásuk alkalmával. Már az első randevú sem volt éppen sikeres, Tolsztoj csak mondta a szokásos tanulságot, dolgozni kell, dolgozni, szüntelenül, miközben Rachmaninov azt hitte, hogy a nagy emberrel való találkozás esetleg kilendíti alkotói válságából, amelyet az Első szimfónia bukása okozott. Aztán jött a második találka, erősítésként a zeneszerző elvitte magával Saljapint is, a két langaléta elcsodálkozott azon, hogy a fényképeken szálasnak, inasnak látszó Leó gróf igazából a középtermetűnél is alacsonyabb, kis csevegés erről-arról, aztán a szokásos „na játsszon valamit". Rachmaninov a zongorához ült, jeges kézzel előadta néhány művét, amelyet Tolsztoj a fönti kérdéssel nyugtázott. Nem ez volt a megoldás Rachmaninov bajaira.

Csak az a baj, hogy Tolsztoj kérdése annyira nem eredeti, hogy azóta is zenészek és amatőrök ezen törik a fejüket Rachmaninov kapcsán. Elmentem a boltba, hogy megvegyek egy Rachmaninov-lemezt. Az eladó elcsodálkozott, és megkérdezte: „Mondja, mi a jó ebben a zenében?" Nem tudom, azért veszem meg a lemezt, hátha kiderül. Kocsis Zoltánt, amikor a Philips beválasztotta a század legjobb zongoristái közé, egészen rövid életrajzzal mutatták be a lemezgyűjtőknek, de még ebbe a néhány sorba is belevették, hogy a művész ízlése időnként extravagáns. Mivel Kocsis általában Debussyt, Bartókot, Lisztet, Beethovent játszott lemezre, világos, hogy az életrajz alkotója nem rájuk gondolt, hanem kire? Hát persze, hogy Rachmaninovra. Ha a történetre pontosan emlékszem, Kocsis egyszer Alfred Brendel előtt is játszott, és előadott egy Rachmaninov-darabot. A zongora költője és professzora (mármint Brendel) kitört: miért fecsérli az idejét ilyen szemétre? Akármeddig tudnám folytatni a példálózást.

Közben pedig, ha igazán jó előadást hallanak, egy Richtert, egy Kocsist, a zenével való foglalkozást nyilvánosan gyakorlók (rövidebb nevükön: a kritikusok) mindannyiszor megfogadják, hogy ezentúl átértékelik a Rachmaninovval kapcsolatos véleményüket, mert az interpretáció fényében az mégis tarthatatlannak mutatkozik. A baj azonban már régen nem az, mint a hőskorban, hogy a hivatalos álláspont elutasító Rachmaninovval szemben, a közönség viszont szereti. Egyrészt a sok viszolygásból mégis létrejött valami bizalmatlan légkör,

Bortnyik Sándor, festő, grafikus

A Könyv és Reklámművészek Társaságának kiállítását az Iparművészeti Múzeumban, 1930, ápr. 12-17. rendezte. 47.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz. Évkönyve, II. Bpest, 1960. Bpest, 1961. Franklin Nyomda. Bp.

Bortnyik Sándor, festő, grafikus

A Könyv és Reklámművészek Társasága alapító tagja. K
állításuk az Iparműv. Múz-ban 1930. ápr. 47. o.

Kiss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború
között. 18. o.

Legújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Budapest
1961. Franklin Nyomda

Bortnyik Sándor

l. Ma. 1919. IV. cit.

3. n. 40. l.

kép

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
633 1914 szám
Erk.: 914 VIII hó 17 n.

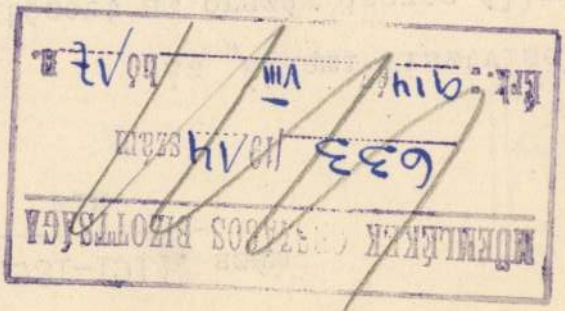

A vallás- és közoktatásügy

3.931-1914. szám.

eln.

Az „Állami Tisztviselő
intézett az ország összes állami
való önadózásra buzditja a tisztv
tartozói érdekében. E felhivást a
az emlitett Egyesület küldi meg C

Méltányolva e felhivás
kérem Czimet, hogy e felhivás nyo
vonta az aláiróktól szedje be és
10.-éig egyelőre póstautalványon
segélyző bizottsága" számlája javá
budapesti pénzintézethez.

Az első pénzküldeménynye
is küldje be, még pedig ezeket ma

Bortnyik Sandor

Bortnyik *Sándor*, festő és rajzoló, *1893. Eleinte, különösen Weimarban készült munkáiban, az absztrakt művészet elveit követte; ily műveit 2 albumban adta ki (linoleum-metszetek). Szerkesztette a *Plakát* c. folyóiratot, maga is sok plakátot tervezett, egy részüket Berény Róberttel együtt. Budapesten érdekes színpadi díszleteket festett.

Uj Idők Lex.
H. K.
1033. l.

tudja
ssza-
alál-
szép-

xx
ágo-
g
az
jek-
rai
bben
bb
és
tett
sze-
ki

en
re.
Tozzi.
bb

Bortnyik Sándor

„Műhely". Ében tanult Victor Vasarely

Victor Vasarely műveiből. (Összeáll. és ford. Kőves Erzsébet.)
Valóság. XI. (1968.). 5. sz. 81. l.

M.D.K.

Bortnyik [Sándor]. festő

Kassák képararitertúrája, Nemes Lampérth hésői művei, Vita freskóterveí... mind az 1919-es korszakhatár után születtek, eszmeileg azonban... még az 1910-től induló avantgarde hibomlásban gőkeresztek.

Németh Lajos hozzászólása a MTA "Az ujkori magyar művészet periodizációjának problémái"-ról tarott ankétjá Művészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf.1.sz. 21.ol

Bortnyik Sándor
Istőmüvész

Országos Magyar Tárlat – ely Műváruházban –
Plakátjaival szerepel.

Nemzeti ujság

1929 IX. 8

Bortnyik Sándor

festőművész

KUT Képzőművészek Uj Társasága kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel. A mozgás plasztikai ábrázolását bravurosan sikerült megoldania.

Esti Kurir
1929.1.5.

Bortnyik Sándor

festőművész

KUT kiállitása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel

Uj Nemzedék
1929.I.6.

Bortnik Sándor

festőművész

KOT kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Magyarország
1949.1.6.

Bortnyik Sándor, festő

M.D.K.

grafikái léptek előtérbe a „Ma"-ban az első világháboru folyamán.

Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk, Németh Lajos, Bev. és összeáll. Perneczky Géza, Bp. 1967. Corvina

26. old.

MDK

Bortnyik Sándor, festő, grafikus

1919-ben festett május elsejei festménye, Lenin- és Liebknecht-lapja is szerepel a Várpalotában.

Rózsa Gyula: „Nagyobb igaza sohse volt népnek 8

Népszabadság Bp. 1967. okt. 14

Bortnyik Sándor

MDK

A népnek, nem a tőkésnek épitjük az országot!

Magyar Nemzeti Galéria 1965. Politikai plakát

Bortnyik Sándor MDK

Épitsük fel a vasutat!, 1945

Felépitjük a vasutat!, 1945

Szabad Föld, 1945

Magyar Nemzeti Galéria 1965.Politikai plakát

BortnyikSándor

Lenin c. linometszete, amelyet Kassák "Ma" c. folyóiratában 1918-ban közöltek - kiállitva a esztergomi muzeum 1967-es jubileumi kiállitásán.

Vigilia 1967 XI. 779.l.

M.D.K.

Borsányi Sándor, festő

"... primitív és illusztratív" művész, a MA körében indult fejlődésnek – írja Hevesy ~~Sándor~~ Iván.

Idézve: MA, 1919. IV. 3. 39-40. old.-ról
Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk Németh Lajos,
Bev. és összeáll. Perneczky Géza,
Bp. 1967. Corvina, 142 old.

M.D.4

Bortnyik Sándor
szobász

„Lenin" (repro)

A belső ciulapon
Művészet, 1967. augusztus.

Bortnyik Sándor
festő

M.D.Y.

A „Lenin portré" (1918), a „Vörös csillag" kompozíció és más akkori alkotásai egyett a művészettörté netünknek a Kommunisták Magyarországi Pártja létrejöttével egyidejű.

Kiradi Nóra: Bortnyik Sándorról
Művészet, 1961. november - 15 lap.

Bortnyik Sándor
festő

MD!

„Ma" c. folyóirat illusztrációja
(1919. május)
„Ô marchéjs". 1918

repro

Kiradi Nóra: Bortnyik Sándorról
Művészet, 1960. november - 15 lap.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
festő

1919-ben készült a
Kommunista köztársa-
ságos ünnü metszete.

Kvadi Nóra: Bortnyik Sándorról,
Nőrészet, 1968. november - 45 kop.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
festő

1921-ben alkotta a hiszméretű „Mentelők" vagy „Tintetés" című képet. Ebből az időből való a „Lámpagyújtó" c. műve is.

Anadi Nóra: Bortnyik Sándorról, Műrészet, 1968. november - 45 kep.

Bortnyik Sándor
festő

M.D.K.

1919-ben hiszult a Liebknecht portré, a „Vörös gyár" festményen a Vörös nap 1918-1919-es variánsán és a 1920-as Lászlóvizőkön az ő sajátos tematikai és jelterentő tudatossága érvényesült.

Aradi Nóra Bortnyik Sándoról
Művészet, 1968. november - 45 lap.

M.D.K

Bortnyik Sándor
festő

Egyik 1919-es alkotása a Ritmus címet viszi. Ebből az időből való az „Everősök" és a „Tánc".

Arady Nóra: Bortnyik Sándoról
Műveszet, 1968. november - 45 lap.

MDK

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor alkotott magának
először Lenin portrét, ez 1918-ban
a „Ma"-ban jelent meg

Orosdi Nóra: Bortnyik Sándorról,
kézirat, 1968. november - 15 lap.

Bortnyik Sándor

3 képe a Nemzeti Galériában kiállítva.

Vigilia 1965. 625.l. /X.szám/

Bortnyik Sándor MDK

Modiano, repr. I-II.

Mücsarnok 1960. Magyar plakát-történeti kiáll.

Bortnyik Sándor - Berény Róbert MDK

Balaton, 1931.

Te piszok!, 1934.

Miccarnok 1960. Magyar plakát-történeti kiáll.

Bortnyik Sándor MDK

Országos Mozinap, 1915.

Zwack Unicum, 1915.

Meister terpentin mosószappan, 1925-27

Ujság, 1926

Mücsarnok 1950. Magyar Plakát-történeti kiáll.

MDK

Bortnyik Sándor

1514., temp.

Fekete kesztyüs nő, o.

Főv. Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Bp. 1952

MDK

Bortnyik Sándor, festő

Az Internacionálé kiállításán
készített Lenin-portréja.

— : Hallottuk. 2.

ESTI HIRLAP Bp., 1967. dec. 13.

M.D.K.

Bortnyik Sándor, festő

nevét a Tett és a ma első gárdája körött emliti.

Bori Imre-Körner Éva: Kassák irodalma és festészete

Magvető, Bp.1967. 169. old.

Bortnyik Sándor

lásd

Szinészeti Lexikon

II. 852. l.

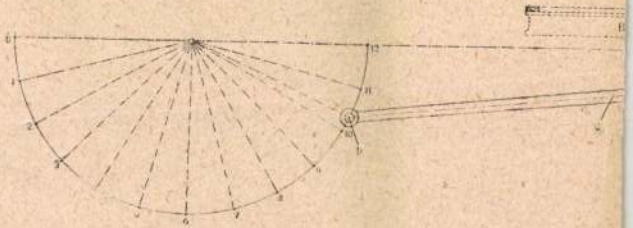

A könyökhajtásu és körhajtásu szerkezet egyenlőtlen
gyorsasága. (A kiinduló pontoknál a menet lassubb, anna
nére, hogy a hajtórud egyenközü fokokban hajlik el.

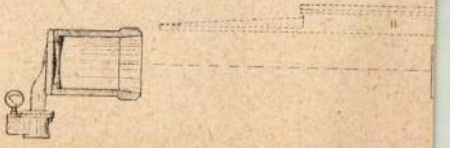

A nyomóalapot hajtó szerkezet egyenlő gyorsaságu

MDK

Bortnyik Sándor

Aktivizmus, o.

ABC, o.

A Próféta, o.
Nyolcak és Aktivisták köre, Székesfehérvár

1965.

Bortnyik Sándor, 1893, grafikus

A huszas évek második felében hazatérő művész a konstruktivizmussal új irányba tereli a magyar plakátművészetet. De ekkor még tovább él a századeleji hagyományokban gyökerező grafikai és festői naturalizmus is. 58.o.

Aissa Sándor: magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Bpest. 1961. Franklin Nyomda, Bp.

Bortnyik Sándor,1893,grafikus,festő

Már 1915-ben készitett plakátokat."Zwack"."Unikum".
De ezek még a régi stilusában készültek. 40.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátmüvészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz.Évkönyve.II.1960.Bpest.
.961.Franklin Nyomda.Bp.

Bortnyik

és Berény (emigrációból hazatérve) mutatják meg a betű, forma és szín sikvesű összhangjának új útjait a plakátművészetben, a 20-as évek végén. Kezdeményezésük egész sor kiváló plakátgrafikust nevel a Pesten elnaporodó magániskolákban keresztül. Alkotó és nevelő tevékenységük nyomán sok értékes plakátterv születik, főleg az ámszeklám és idegenforgalom terén

Bauer Jenő: Új magyar plakátművészet. Magyar Művészet. 1949. 16. évf. 2. sz. 78. l.

BORTNYIK SÁNDOR

30 Strand, olajf. 2000.—

Nemzeti Szalon 1930. jan.

Kut

MAGYAR NÉP.

Megtekinthető: 1940. február 18-tól március 3-ig.

Berény-Bortnyik

Villamosplakát

Reklamélet

1934.12.12.

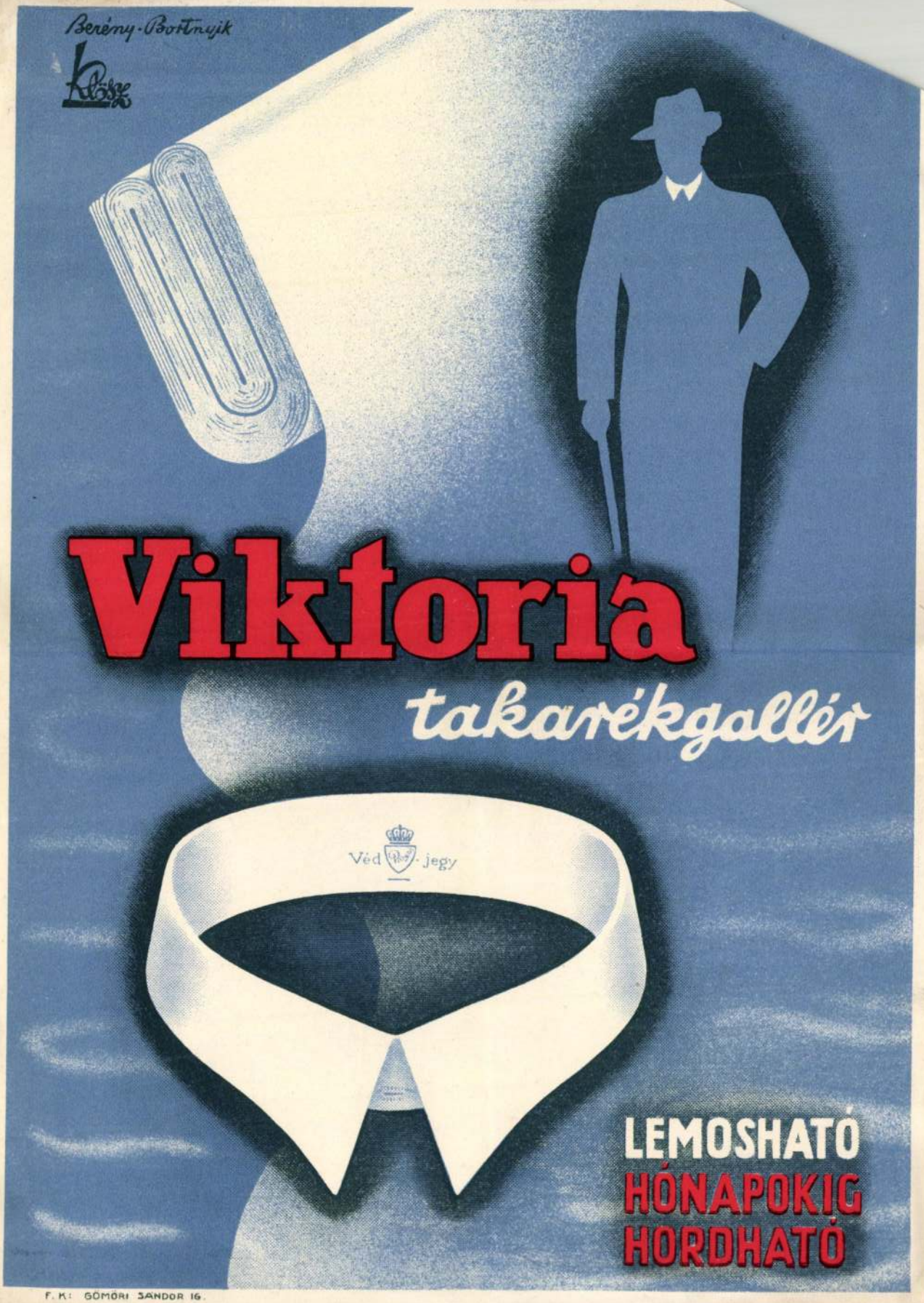
Berény-Bortnyik
Klösz
Viktoria
takarékgallér
Véd jegy
LEMOSHATÓ
HÓNAPOKIG
HORDHATÓ
F. K: GÖMÖRI SÁNDOR 16.



DÜRER: A szakács és felesége (1498)
Rézmetszet



A törpe muzsikus és erőbajnok 16. sz.
Plakát

Szabad Művészet
1949. 1. szám

BORTNYIK SÁNDOR:

Köznapi művészet — az újkor elején

A művészettörténelem szokványos, polgári szellemű művelőinek nemcsak az a hibájuk, hogy az egyes művészeti korszakokat és a műveket csupán formalisztikus, esztétikai alapon ítélik meg; hibájuk az is, hogy csak a „nagy" művészi alkotásokra figyelnek fel: az egyetlen darabban létező festményre, freskóra, mozaikra, szoborra. Éppen azokat a műveket, amelyek valaha a tömegek kezében forogtak s amelyek a közízlésre, a művészi szemléletre, de ezen túl az emberek gondolkodására, világszemléletére erősen és tartósan hatottak, nem veszik észre. Pedig ezek gyakoriságuknál fogva nagyobb és jelentősebb hatással voltak sokszor, mint az egyetlen példányban meglévő és az előkelő főurak, főpapok, vagy gazdag polgárok lakosztályaiba, ünnepi termeibe elzárt remekmű.

Volt egy kor, amelynek köznapi életében a művészet eleven és állandó tényezőként élt: a reneszánsz kora. Az az idő, amikor a kézműves és kereskedő polgárság — ez az akkor még friss, előretörő, fiatal osztály — már szilárdabb formát tudott adni egy új termelési módnak, a kézműipari. Az új gazdasági elv, új szükségleteket, új érdekeket és új világszemléletet szült. A túlvilágra előkészület és a misztikus elrévedezés helyett az evilági valóságot és az értelmet mérték fel, értékelték és hasznosították. A vagyonosodó polgári osztály a paradicsomot már nem annyira a mennyben kereste, hiszen a maga részére többé-kevésbbé megtalálta, illetve megteremtette a földön.



Medvetáncoltató asszony (röplap) 16. sz.



Fürdőismertető röplap 15. sz.

A művészet kezdettől fogva felszívta magába az új világszemléletet. A művész felszabadult az egyoldalú egyházi témák kötöttségéből s mint aki sokáig éhezik, úgy vetette magát a természet- és az emberábrázolás táplálékára.

Az evilági valóság tudomásulvétele s a benne elmélyedés lassan-lassan átalakította, bővítette a művészet témakörét, megváltoztatta a mű rendeltetését, mondanivalóját, megváltoztatta a formát, a kompozíciót, a festés technikáját. De még valami más is megváltozott.

A reneszánszban a művészi munka megsokszorozta önmagát. Az eddig egyetlen példányban létrejött mű most több, sok példányban juthatott el — és hozzáférhető áron — azokhoz is, akik eddig csak szemlélői, de nem birtokosai voltak képeknek. Sokszorozódása és elterjedése megnövesztette a művészet társadalmi jelentőségét.

A megsokszorozódást a könyvnyomtatás felfedezése tette lehetővé.

Az újkor öntudatosódó embereit, a kézműves és kereskedő polgárokat, vagyonuk és szerepük a társadalomban, feljogosította arra, hogy életüket és környezetüket maguk alakítsák. Természetes volt, hogy mindazt az előnyt és befolyást, de azt a műveltséget, amely a régi hatalom uraié volt, most már maguknak is meg akarták szerezni. Szükségük volt az írás-olvasás tudományára is, amely eddig a papság privilégiuma volt. A polgárok is ismerni akarták ezt a tudományt, elsősorban persze nem puszta műveltségvágyból, inkább érdekeik, szükségleteik kényszeréből. Az írás-olvasás bírásával azután fellép az a vágy is, hogy ezt a tudást minél nagyobb mértékben hasznosítsák. A műveltség megszerzését ugyan megnehezítette a könyvek, írások ritkasága, drágasága, de mihelyt egy szükséglet fellép, az ember rendszerint megtalálja a módját, hogy ezt a szükségletet kielégítse. Ez a szükséglet tette lehetővé a könyvnyomtatás felfedezését, annál is inkább, mert technikai lehetőségei már készen állottak.

A gazdasági átalakulás, amely utat nyitott a polgári osztálynak s ezzel a kezdeti kapitalizmusnak, nem eshetett meg harc nélkül. Tarkább, elevenebb, egyénibb, és felszabadultabb lett az élet, de nem kiegyensúlyozott. Harc folyt még és sokáig a feltörő új osztály és a régi rendek között. Ebben a harcban mindkét félnek szüksége volt ideológiai fegyverekre is s az



Két koldus. Az apokalipszis első fametszetes kiadásából. 1465.



Birkózók az országúton. A „Házikönyv" mesterének rézmetszete. 15. sz.





LUCAS CRANACH : Krisztus és az Antikrisztus passiója. 1521.



Törökök fogoly magyarokat kísérnek (Egykorú bécsi nyomtatvány) 1522

egyik ilyen fegyverük a képzőművészet, különösen a gép által teremtett új forma: a sokszorosított fa- és rézmetszetű röplap, a szociális célzatú, szatírikus, vagy magyarázó, felvilágosító illusztrált nyomtatvány volt. A fametszet és a rézmetszet régibb ugyan, mint a könyvnyomtatás, de elterjedését a gépi sokszorosítás tette lehetővé. Előbb, mint illusztrációt alkalmazzák a könyvekben, azután kilép a könyvből s mint önálló lap, változatos, korszerű témákkal éli megsokszorozódott életét.

A művészet ezeken az önálló lapokon nyilvánítja meg igazán szociális jellegét, jelentőségét s mutatja meg *propagandisztikus* erejét. A legártatlanabbnak, legtárgyilagosabbnak látszó, mesterségábrázoló fametszetek, rézmetszetek szintén propagandahatásúak: a mesterségek öntudata, megismertetésük vágya mutatkozik meg bennük.

Mi mindent ábrázolt ezeken a lapokon a művész? Nem volt a köznapi életnek olyan jelentéktelen eseménye, alakja, amely ne kapott volna formát a művész munkájában. Kézműveseket, kereskedőket, vándorló kuruzslókat, komédiásokat, katonákat, a családi életet, a kocsmák népét ábrázolta; agitált a katolikus egyház ellen és mellette, erkölcsre nevelt, felvilágosított, oktatott, ismeretlen, exotikus állatokat mutatott meg. Tömege az új témáknak; tömegével kerültek ezek a lapok városokba, falvakba, jobbmódúak és kevésbbé tehetősek kezébe. Ha néha nem is a kifejezés művészi teljessége, legalább a gondos munka, az ábrázolás szeretete, a mesterségbeli tudás szól ezekről a képekről. Elterjedésük, állandó gyarapodásuk mutatja, hogy mennyire közkedveltek, népszerűek lehettek.

Különösen nagy jelentősége és szerepe volt az agitatív erejű és célzatú műveknek a reformációban.

A Lutherhez csatlakozott Lucas Cranach 1521-ben adta ki híres fametszetsorozatát „Krisztus és az Antikrisztus passiója" cím alatt, Melanchton Fülöp kis verseivel és Luther utószavával. A képek párhuzamosan, Krisztus és a pápa cselekedeteit állítják szembe egymással. Agitációs erejük hatalmas lehetett. Szó sem volt bennük vallásellenes állásfoglalásról. (A reformáció oka nem vallásellenesség, hanem a nemzeti, gazdasági érdekekből kinőtt vallási ellentét volt.) Cranach metszetei a Krisztus magatartását, cselekedeteit állítják szembe földi helytartójának viselkedésével. Az itt közölt kép értelme — ezt írja Melanchton verse: — „Krisztus valaha kiűzte a kufá-



LUCAS VAN LEYDEN : A teheneslány (rézkarc) 1510

rokat a templomból, ma pedig ezeket bullákkal, bűnváltságokkal a pápa újra visszahozza". A rajz kissé száraz; szűkszavú és pontos, az alakok merevek, mozdulataik szinte megfagyottak. Hiányzik belőlük a szenvedély, a kifejezésvágy lendülete. A tartalom, a mondanivaló minden. A tartalom magasrendűsége s a közlés egyszerűsége, tisztasága adja meg a metszetek művészi értékét.

Ugyanez a merevség még fokozottabban jelentkezik egy jóval előbbi, 1465-ből való fametszeten, a „Két koldus" képén, az Apokalipszis első fametszetű kiadásából. Csak körvonal van, a művész mellőzi a tónusokat. A környezet teljesen hiányzik, nem is az volt a célja a művésznek, hogy az élet egy eleven részletét mutassa meg, csupán a tény józan lerögzítése. Rokon ezzel a felfogással, de mégis mozgalmasabb, elevenebb a két bírkózó alak ábrája. A környezet érzékeltetése jóval közvetlenebb, természetesebb hatást vált ki, ezt emeli a plasztikusabb megrajzolás, bár a ruha ráncainak kemény megrajzolása ugyanolyan gótikus örökség, mint az előbbinél. A részletezőbb megoldás, a fény és árnyék jelentkezése a technika — rézmetszetről van szó — sajátságaiból következik.

Koldusábrázolás nem ritka ebben a korban, sőt meglehetősen gyakran fordul elő. Nem mintha a művészek különös érdeklődéssel fordultak volna e tárgy felé, mintha valami emberi rokonszenv vezette volna őket arra, hogy ezeket az elesetteket, nyomorultakat észrevegyék és észrevétessék. (A vagyonosodásnak ebben az idejében a szegénységet megvetették, sőt irtóztak tőle. Leonardo da Vinci olyan várost akart építeni, amelyben a köznép szinte hermetikusan lett volna elzárva a gazdagok lakásaitól, hogy megkímélje ezeket a szegény nép látásától és ne ingerelje az orrukat a szegény nép szaga.) De a nyomor, a háború, a betegségek által koldulásra kényszerített emberek mellett koldulásból éltek olyanok is, akiket a vándorélet korlátlansága, szaba-





Az orvos és a halál A kereskedő és a halál

HANS HOLBEIN : A „Haláltánc" sorozatból. 1538

dossága vitt a koldusok közé. Sok volt az álkoldus. Vallásos igéket énekelve járták az utcákat, zarándoknak adták ki magukat, vagy valamilyen hazudott bűn vezeklésével tévesztették meg az embereket. Alig merte valaki bezárni ajtaját előttük, a vallásos szólamok megnyitották az erszényeket: korabeli feljegyzések szerint ez a kor a koldusok paradicsoma volt. Az ilyen álkoldusok ellen igyekeztek védekezni. A koldusokat ábrázoló rajzok legnagyobb része oktató célból készült. A 15. sz. végén adták ki először Bázelben a „Liber Vagatorum" című könyvecskét a koldusok „rendjéről". A könyv kioktatta az embereket az álkoldusok csalásai felől írásban és képben. Nem ez az egyetlen ilyen irányú munka. Persze, voltak olyan koldus ábrázolások is, amelyek egyszerűen a művész valóság-tudomásulvételéből születtek meg.

A földi világ számbavétele, ábrázolása ingerlő, érdekes, új feladatokat adott a művészeknek. Szinte leltározták a köznapi foglalkozásokat, cselekedeteket. Megbízóként jelentkeztek a céhek is, amelyek mindegyike a maga mesterségét, ennek fontosságát és sajátosságát akarta a világ szeme elé tárni. A könyvkiadók egymásután jelentették meg a foglalkozásokat bemutató műveket. A megbízók természetesen idealizáltatták azt a tevékenységet, amely a műhelyekben folyt. A környezet rendezett, az emberek hibátlan tiszta ruhákban dolgoznak, a képek alá írt versek dicsőítik az ipari munkát, hirdetik hasznosságát és részletesen leírják, mi mindennel foglalkoznak az egyes kézművességek. Valóságos színpadi jelenet például a mészárosmesterséget illusztráló fametszet a 16. sz. végéről. Szinte ünnepi öltözetben vágja le az ökröt s méri ki a húst a mészáros, méltóságot adva és megbecsülést kívánva ennek a foglalkozásnak. A propagandacélzat nem tagadható, de nem tagadható a páncélkészítő műhelyt bemutató rézmetszetnél sem.

A metszeteket egyrészt maguk a céhek és a kézművesek, másrészt — s ez volt a gyakoribb — a kiadók, de maguk a művészek is terjesztették. Dürer naplójában, amelyet németalföldi utazásáról írt, állandóan említi, hogy fa- és rézmetszeteiből az egyes városokban mennyit és milyen áron adott el.

Népszerűek voltak az erkölcsi célzatú kiadványok is, amelyekkel a lustaság, a haszonlesés, a bűn különböző fajtái ellen küzdöttek. A témakör ebben is kimeríthetetlen volt és újszerű.

Egyik képünk ilyen erkölcsi példát mutat be, éppen ellentétében, az erkölcstelenség züllesztő hatásának megmutatásában (J. Galle rézmetszete H. Bos után). A cipész, aki munka



F. BRUN : Katonák asszonyokkal (rézmetszet) 1559.



Családi étkezés (fametszetű röplap) 16. sz.



A foglalkozások rendjei (kézműves, tudós, földműves, katona, pap stb.) 16. sz.

helyett kocsmában tölti idejét, visszatérésekor látja ennek romboló következményeit: felesége nem fon, hanem elmélázva hallgatja a kövér mészáros dudálását, gyermekei a szerszámokkal játszanak, az egyik még szamárfület is mutat belépő apjának, az egyik inas mulat a dudaszóra, a másik majd hogy hozzá nem vágja a mesterhez a kaptafát. A falon levő kép is a lustaságot példázza. A felírás utal az egésznek az értelmére. Salamon prédikációjából egy idézet mondja: „Miért dolgozni s ezzel a lelket megrabolni, mikor mindez csak hiúság?" Azt hihetnénk, itt az ótestamentumi próféta tanításának kigúnyolásáról van szó, holott éppen ellenkezőleg, az igazi értelmet akarja megvilágítani. Salamon a gazdagság utáni hajszát ítéli el, ezt a tanítást érti félre a cipész és erre a félreértésre mutat rá a kép.

Tisztán formai szempontból úgy ez a kép, mint az előbb említett páncélkészítő ábrázolás bizonyos fejlődést mutat akár a mészáros mesterségét ábrázoló fametszőmester, akár Cranach munkájával hasonlítjuk össze. Ezeknél a jelenetek téri megoldása síkszerű, szinte kulisszaszerű. Amazoknál minden a térbe van helyezve, különösen pontos perspektívikus ábrázolás a páncélkészítő műhely. Az alakok domborúsága, a fény-árnyék elhelyezkedése, általában a mozgás,



A mészáros mesterség (Fametszet egy, a foglalkozásokat ábrázoló sorozatból) 16. sz.



J. GALLE rézmetszete H. BOS után: A lustaság következményei. 1580

a tárgyak ábrázolása természethű, valósághű; gondos megfigyelés eredménye. A részletek kidolgozásában való öröm azonban csupán az értelmes kifejezés határáig megy el, egyik művész sem teszi rajzát aprólékossá és nem fosztja meg a túlrészletezéssel az életszerűségtől.

Művészi felfogásban gyengébb, de számunkra nem érdektelen egy magyar vonatkozású fametszet a 16. sz. elejéről, a török dúlás idejéből. A rajz nehézkes, a fejek rajza sablonos, minden fej egyforma, hiányzik belőlük minden egyéni vonás; különösen fogyatékos az állatok megrajzolása. A nyomtatvány valószínűleg bécsi eredetű. Felírása: „Intelem, hogyan bánnak el a törökök a keresztényekkel a magyarok országában, 1522. évben".

A középkorban és az újkor elején két szörnyű betegség pusztította az embereket: a pestis és a szifilisz. A halál nem válogatott, nem állt meg a gazdagok, a hatalmasok ajtai előtt sem. Jó volt erre néha emlékezni és voltak, akik emlékeztettek erre. A művészek műveiben is megjelenik a halál témája. Legismertebb és legelterjedtebb ábrázolásából, ifj. Hans Holbein fametszetsorozatából közlünk kettőt. Fínom rajzú művek, de erőteljesek a kifejezésben. Holbein fantáziája gazdag; reális szemlélete még a fantasztikumnak is valóságízt ad. Messzi van Cranach száraz sommásságától, mindenre figyel: az arcok, a mozdulatok a rettenetet, néha a belenyugvást, vagy közönyt tükrözik vissza, belülről alakul ki minden vonás. A környezet képe is reális s emeli a tragédia valószerűségét.

A közvetlen üzleti cél sem marad ki a reneszánszkor ábrázolataiból, sőt éppen a sokszorosítás által nyer új életet. Az ókorban képes ábrázolásokkal „reklámoztak" kereskedők, iparosok, vendéglősök, sőt gladiátorok is. Reklámra a középkor fejletlen kézművességének nem is volt szüksége, de nem is lett volna sok értelme a majdnem általános írás-olvasás tudatlanság miatt. Ami ilyesmi volt, azt elvégezték a kikiáltók. Most, az újkorban először természetesen a könyvnyomtatók, vándorló könyvárusok, utánuk a mutatványosok, kenőcsárusok használják fel az új módszert. Két mutatványos röplapot (plakátot?) mutatunk be, az egyiken egy törpe erőművész-muzsikus hirdeti magát, a másik egy medvetáncoltató asszony propaganda-nyomtatványa. Ismeretlen mű-

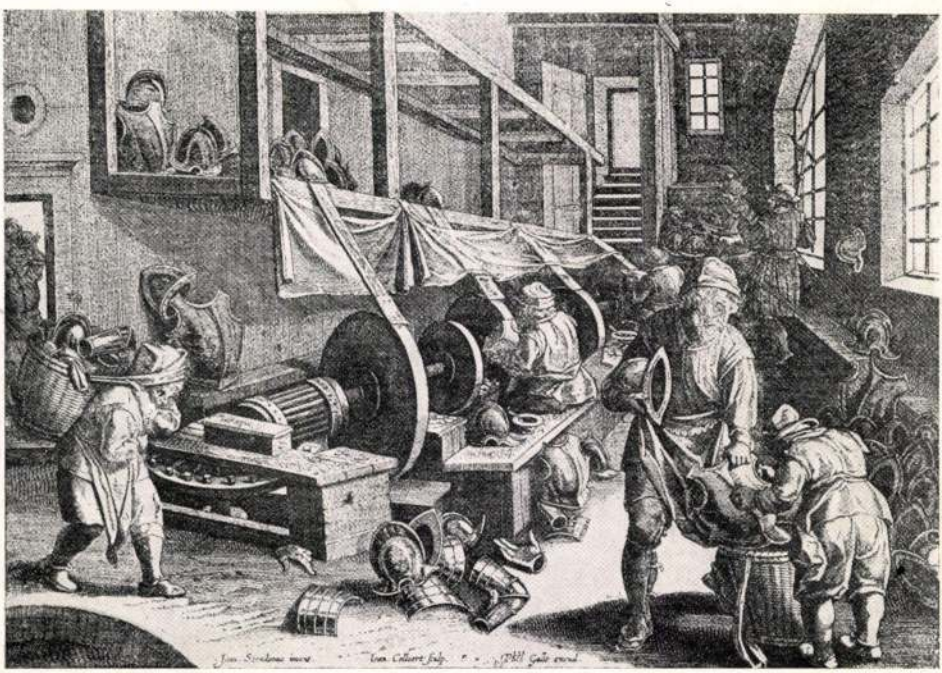

J. COLLAERT rézmetszete J. STRADAMUS után: Páncélkészítő műhely 1570

vészek munkája mindkettő; egyikből sem hiányzik az a kvalitás, amit minden szárazságuk mellett is, ha nem is teljes értékű művészetnek, de legalább jó mesterségbeli tudásnak nevezhetünk.

A közölt fürdőismertető címlapja a kor egy jellegzetességére mutat. A fürdő a reneszánszban a társasélet színhelye volt, közösen fürödtek nők és férfiak. A 13. és 14. századig mindkét nem teljesen meztelenül. Hatósági rendeletek a 15. sz. végén és a 16. században eltiltották ugyan a közös fürdést, de az elválasztás legtöbb helyen csupán egy alacsony deszkafallal történt. A kis fametszet, amely egy ilyen közös fürdőbeli jelenetet ábrázol, nyilvánvalóan propaganda célokat szolgált, mint a felírása is mutatja: „Ez a könyvecske a természetes forró fürdőkről szól".

A mindennapi élet ábrázolásainak példáit végnélkül idézhetnénk és mutathatnánk be. A felfedezett valóság, a mindennapi élet kimeríthetetlen bőségben adott témákat a művészeknek. Az együttélés a valósággal adja meg különös ízét, erejét és jelentőségét a reneszánsz kor művészi alkotásainak. Nemcsak az egyetlen példányban élő festménynek, szobornak, hanem az itt tárgyalt, a művészettörténetben igaztalanul mellőzött grafikai lapoknak, könyvillusztrációknak is.

Természetesen a reneszánsszal nem ért véget a mindennapi élet ábrázolásainak bősége. Sőt, új témákkal gazdagodott később. Az elnyomott rétegek, az iparoslegények, a parasztok a maguk jogaiért folytatott harcban szintén felhasználták a képes ábrázolás meggyőző és felvilágosító erejét. S gyarapodott az üzleti célokat szolgáló, kifejezetten propagandisztikus nyomtatványok száma is: piaci mutatványosok, állatseregletek, akrobaták, vándorló kuruzslók, gyógyfű-, kenőcsárusok, iparosok stb. hirdetései. De ez már külön fejezete a köznapi művészet alakulásának.

Bortnyik-Berényi, grafikus

AI. Plakát. "Modiano" /1930/. Feketecrepr. 65.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz.Évkönyve.II.1960.Bpest. 1961.Franklin Nyomda.Bp.

Bortnyik Sándor, festő, grafikus

III. Plakát. Modiano /1930/. Fekete repr. 63.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Bpest. 1961. Franklin Nyomda. Bp.

Bortnyik Sándor
festő

A raktárban a művész egyhorai
alkolása található.

Passuth Krisztina: Modern művészet Amerikában.
Művészet, 1974. augusztus – 41 lap.

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik művében a futurizmus elvont dinamikája is megjelenik.

Gellér Katalin: A magyar aktivisták.
Művészet, 1973. szeptember - 37.oldal

A REKLÁM LÉLEKTANA

Jó reklám=hatásos reklám, rossz=hatástalan. A reklámba fektetett milliók meddő vagy gyümölcsöző volta egyetlen kérdés eldöntésén múlik: megmondható-e előre egy reklámművelet hatásossága vagy sem? Ha e kérdésre tagadó a válasz, akkor csak tapogatózunk és legalább 50%-os kudarcra kell számítanunk.

A nevelő, a művész, a politikai agitátor munkája az emberekre gyakorolt hatás megérezhetőségén és kiszámíthatóságán alapszik. Az a tény, hogy nagy nevelők, nagy művészek, nagy politikusok vannak és mindig voltak, már eldöntötte a felvetett kérdést.

A hatás „megérezhetősége és kiszámíthatósága" mondottuk: az és-t nem akarjuk „vagy"-gyal helyettesíteni. Minden igazi nevelőben, művészben, politikusban van megérzés, intuició, de mindegyikben van számítás is, helyesebben számolás a tapasztalt és tanult tényezőkkel.

Művész, nevelő, politikus mellé áll a reklámszakember. A feladat részben közös: hatáskifejtés. Közös a követelmény is: a megérzés képessége és a tapasztalat felhasználása.

Honnan szerzi a reklámszakember tapasztalatát? A „saját káron" tanulást a mai kor ökonómikus gondolkodása nem fogadhatja el. A hatás, amelyet elő kell idéznie, az emberi lélekben megy végbe: tapasztalati forrásul a lélek tudománya, az *általános lélektan* és a *reklám speciális lélektana* kínálkozik.

A reklámszakember az általános lélektan számos megállapítását egyszerűen átviheti a maga mesterségére. Ha tudja, hogy az „előzetes öröm" (Vorlust) lelki állapota milyen szerepet játszik az ember lelki életében (a párolgó étel „csiklandozza ínyünket", a női vállra felpróbált ruhaszövet azt kellemes bizsergésbe hozza), igyekezni fog kirakatával, hirdetésével, plakátjával ezt az érzést kiváltani. Egy ételzsirt és ételolajat hirdető vállalat pl. nem fog plakátjára felhalmozott hordókat és gyárépületeket rajzoltatni, mint azt egy napokban kikerült plakátnál láttuk: az emberi tápláléknak ilyen beállítása mindenre inkább alkalmas, mint az előzetes örömnek, a kívánatosságnak felkeltésére. Ha ismeri a reklámszakember az „eltolás" mechanizmusát, amely által kellemes vagy kellemetlen érzelmeinket a kiváltó okról könnyű szerrel áttoljuk egy másik tartalomra (felbosszantottak a hivatalban és otthon veszekszünk, mert rossz az ebéd), úgy tudni fogja, hogy plakátja rajzának előkelőségét a közönség a hirdetett árúra „teszi át", de ugyanúgy a haragos csalódást is, amelyet a magánlevél formájában becsempészett hirdetése okoz. Ismerve a figyelem befogadóképességének határait, nem fogja a hirdetésolvasót sem képben, sem szövegben túlterhelni; amerikai reklámirodákban külön „rövidítő" osztály működik. Az emlékezet és felejtés törvényszerűségei útmutatást fognak adni arra, hogy milyen időközökben helyezze el hirdetéseit; ha tudja, hogy hasonló tartalmak az emlékezetben elnyomják egymást, óvakodni fog egy másik céghez hasonló plakátot, nevet, védjegyet alkalmazni. (Holzer és Elkán plakátja két fehérbundás nővel bizonyára sok ember emlékezetében olvad össze).

A speciális reklámlélektan 10—15 éves multra tekinthet vissza és már is számos értékes és fontos megállapítása van. Kísérleti úton nyert táblázatok vannak egyrészt legmesszebbről olvasható, másrészt legfeltünőbb színösszeállításokról (alap és írás), kísérleti úton megállapították az olvashatóság szempontjából legcélszerűbb betűközt ($^1/_2$betűszéleségig), a hirdetés legszembetünőbb elhelyezését (az ujság felső, jobb negyede) stb. Számos megfigyelésből állapították meg, hogy a kirakatnéző ember pillantása a kirakat alsó részét keresi fel, hogy egyforma kirakatok közül azt, amelyen ármegjelölések vannak, többen nézik. Ismét kísérleti eredmény, hogy védjegy neveknél a „szó"-nevek (pl. Kakas-paszta) könnyebben megjegyezhetők, mint a fantázia-nevek (pl. Nivea-szappan). Egy plakát tervről való kísérlet érdekesen igazolja az ujabb plakát művészeti irányt. A mellékelt két tervezet közül, amelyek Lucian Bernhardtól, az egyik legkiválóbb német plakátrajzolótól származnak, mindegyiket egy arra szolgáló készülék (tachistoskóp) segítségével mindössze 0,5 mp.-ig hagyták szemlélni. Az eredmény az volt, hogy míg a naturalisztikus. sokrészletű rajzon a hirdetett vetitőkészüléket a nézőknek csak 20%-a vette észre, addig a leegyszerűsített sematikus rajzon a vetitőkészülék vagy legalább a sugár a szemlélők 60%-ának tünt fel.

Az általános érvényű megállapításokon kívül még egyes konkrét, forgalomba hozandó plakátok, hirdetések, védjegyek elbirálása is a reklámlélektan keretébe tartozik. Többek között a mannheimi, berlini kereskedelmi főiskolán foglalkoznak ezzel, ugyancsak kísérleti alapon. Nálunk valószinüleg az Országos Iparegyesület fog a közeljövőben ilyen intézményt létesíteni.

Dr. Hermann-Cziner Alice.



A hatásos, újszerű, de mindenek fölött a darab karakterét feltétlenül kifejező plakátok példái:



(Rilch R. után ■ A Punch 1926. szept. 1. számából)

További variációk a pesti plakátokon láthatók.

A PESTI FILMPLAKÁT

A mozinak tömegek kellenek. A tömegek azonban nem jönnek, ha nem hivjuk, ha nem megyünk el értük. Ezért, bármekkora is népszerűsége, a mozinak szüksége van a reklámra.

Művészi lehetőségei elsősorban a fényreklámnak és a plakátreklámnak vannak. A fényreklámban meg is találjuk a művészi nivót: a konstrukció tökéletességét, befejezettségét s a forma szépségét. Mindezeken felül: az anyag, a forma és a mondanivaló 100%-os kifejeződését.

A fényreklámot mérnökök, technikusok tervezik és kivitelezik. A mérnök, a technikus itt, mint sok más területen is, túlhaladták, legyőzték a művészt.

A művész plakátot tervez.

A mérnök, a technikus számításba veszi anyagát, anyagának törvényeit, az elérendő hatás célját. A gazdaságosság határain belül marad, Feladatán kedvvel dolgozik. Tárgyszerű és racionális. **Racionális!**

A művész romantikus. Anyaga a rajzszén, a temperafesték s a papir. Elég. Sem a film általános sajátságaira, sem a reklámozandó film különleges tulajdonságaira, sem a sokszorositás technikájára nincs tekintettel.

A technikus, a mérnök azt csinálja, amit józan, mérlegelő belátása és tudása szerint csinálnia kell; a művész azt tervezi meg, amit a megrendelő diktál.

A mérnöknek, a technikusnak tekintélye van, a művész elvesztette tekintélyét. Addig alkalmazkodott, amig egyéniségének utolsó foszlánya is odaveszett.

A mozisok előszobáiban seregestül várnak a plakátrajzolók, hogy elébük hulljon a morzsa s minden kötelezettség nélkül (már t. i. a megrendelőre való kötelezettség nélkül), egy-egy filmből kiragadott részlet-fotográfia alapján vázlatokat készithessenek.

Sokszor nem is látják a filmet, aminek „művészi" reklámozásához tehetségüket, tudásukat odaadták.

A pesti moziplakát! Unalmas naturalizmus!

Ötlettelen, vérszegény illusztrációk. Sablon.

Égő város, tengeri látkép, idill s felette a mozihős vagy hősnő kék, zöld, lila, vörös, sárga, óriási portréja.

Vagy: vértől csepegő tőr, akasztófa, ijesztő szőrös kéz, mely emberi sorokat tör össze s bankjegyeket, aranyakat markol; vámpir vörös szivekben s a féltékenység zöld kigyója.

Harmadik variáció: Mozihősnő és mozihős, mindketten jelen vannak, csókba forrnak a plakát sikján, körülöttük a boldogság margaréta virágai. Félmeztelen demimondok, pikáns pizsamák, pamlag, selyemharisnyák, erotika; jók arra, hogy inasgyerekek rajzkészségüket és fantáziájukat a plakáton bebizonyitsák.

Tiz ujjunkon megszámlálhatjuk, hány jó, filmszerű, szakszerű moziplakát jelent meg az utóbbi 2—3 év alatt a pesti uccán.

Nem lehet-e, nem szabad-e olyan moziplakátokat tervezni, amelyek az Ufa fényreklámjával, a Radius közbefutó márkájával, a Royal Apollo nyugodt, karakteres R. O. betűjével egyenranguak lennének?

A film: új, szintétikus művészet. Egysége a szinjátszásnak, a rendezésnek, a képzőművészeteknek, az épitészetnek és a **technikának**. Megjelenési formája is egészen újszerű. Minden, ami hozzátartozik s igy reklámja is, ujszerű, vele adekvát formát kiván.

A jó moziplakátnak is szintétikusnak kell lennie. Az egész filmet adja, illetve ennek lényegét; ha egy szereplő dominálja, ennek a szereplőnek karakterét, amint ezt az „Aranyláz" Chaplin-plakátján láttuk. Aminek szüzséjét valószinüleg Amerikából importálták.

De ha már nem tekintik követelménynek a plakát művészi értékét, tekintsék annak legalább a reklámértéket! (Bár legtöbb esetben, a kettő egymástól elválaszthatatlan).

A reklám, különösen a tiszavirág életü moziplakát ujszerü, eredeti ötletes, érdekes legyen! Olyan legyen, hogy egy pillantás alatt megfogjon minket s a plakátoszlop szin- és formakaosza előtt megállitson. Pszihologiát!

Tegyen kiváncsivá és adjon izelitőt a filmből. Hány jó film volt, amelyek nem érdemelték meg azt a gondatlanságot, nemtörődömséget, amivel a mozisok és a művészek plakátjukon velük szemben viselkedtek.

A mai moziplakátot a közönség nem is látja meg. Meglátja, ha megnézi, akit érdekel, a müsorplakátot, a „szinlapot" s elolvassa az ujsághirdetést; a moziplakát kikerüli a figyelmét, megszokta már, nem törődik vele, mert épen olyan, mint a megelőző volt.

Mozisnak, művésznek s **nyomdásznak** is, egyforma érdeke lenne, hogy közös erővel, intelligenciával megteremtsék az uj, kulturált, művészi nivóban, reklámértékben teljes moziplakátot.

BORTNYIK SÁNDOR.

Le Corbusier:

Egy nagy kor kezdetén vagyunk ● Az új szellem itt van ● Sok dolgot láttunk, amiket az új szellem termelt, ezek túlnyomórészben a gyári munka termékei ● Az épitészet belefúllad a múltba ● A „stilusok" = hazugság ● A stilus = lényeg-egység, amely egy korszak összes produktumainak életet ad és egy bizonyos kifejezett szellemi megnyilvánulásból születik meg ● Korunk napról-napra mindinkább kialakitja stilusát ● A mi szerencsétlenségünk, hogy szemeink még mindig nem tudják ezt meglátni ●

Az Föld. 1927. I. évf. 2. szám



Bortnyik Sándor: Felvonulók

Bertnyik Sándor

Felvonulók

Népszava, 1978. április 8.
6. old.

NÉVMUTATÓ

Aba Novák Vilmos 168, 169
Adam, Leonhard 89, 90
Ady Endre 128–129, 146, 176–177
Appia, Adolphe 91
Archipenko, Alexander 11, 14, 22

Bajkay Éva 235
Barta Sándor 44, 167, 198
Bartók Béla 198
Baumeister, Willi 81
Beckmann, Max 93, 94, 95
Behrens, Peter 48
Belling, Rudolf 14, 237
Benczúr Gyula 136, 137, 163
Benedek Péter 125, 161–162, 174, 216
Berény Róbert 98, 153–154, 163, 181–182
Bernáth Aurél 134, 139, 191–199, 200, 207
Boccioni, Umberto 151
Boerschmann, Ernst 90
Bohacsek Ede 182, 190, 216
Bonnard, Pierre 146
Bornemisza Géza 147, 161
Bortnyik Sándor 28, 167, 203, 214–215
Botár, Olivér 236
Boucher, Francois 220
Böcklin, Arnold 141, 168, 183
Braque, Georges 14, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 151, 201, 203, 205
Brass, Hans 14
Brodszky Sándor 136

Callot, Jacques 118
Campendonk, Heinrich 8
Carra, Carlo 10, 13
Carriere, Eugene 146
Cézanne, Paul 45, 50, 82, 89, 95, 98, 99, 121, 122, 124, 152, 153, 155, 158, 159, 160, 162, 163, 166, 172, 174, 200, 203–205
Chagall, Marc 7, 124, 151
Chirico, Giorgio 13
Corinth, Lovis 80, 89
Courbet, Gustave 120, 138
Craig, Gordon Edward 91
Czigány Dezső 98, 165
Czillich Anna 183, 190
Czóbel Béla 80, 85–88, 134, 147, 178–181, 182

Csók István 141, 142
Csontváry Kosztka Tivadar 184–188, 189

Daumier, Honoré 106, 118, 172
Degas, Edgar 120, 121, 140, 146
Delacroix, Eugene 133, 172
Delaunay, Robert 7, 9, 151
Deli Antal 168
Dénes Valéria 189–190
Denis, Maurice 146
Derain, André 82
Derkovits Gyula 158, 162, 163
Dix, Otto 13, 14, 81, 94, 118
Doesburg, Theo van 49, 50, 201

Ebert, Friedrich 45
Eggeling, Viking 211
Egry József 118, 134, 174–178, 190
Einstein, Carl 89, 90
Ensor, James 114
Eulenberg, Herbert 89

Feininger, Lyonel 81, 93, 118
Fels, Florent 89, 90
Ferenczy károly 134, 141, 142
Fényes Adolf 141, 142
Fischel, E.L. 88
Fischel, Oskar 91
Forain, Jean Louis 146
Forbát Alfréd 203, 213
Forgács Éva 236
Fouquet, Jean 90
Frank, Tanja 236
Friedrich, Caspar David 118
Fülep Lajos 138

Gabo, Naum 46, 51
Galimberti Sándor 188–191, 200, 241
Gauguin, Paul 124

pett túl. Az 1920-as évek végére ismét megerősödött művészetének illusztratív vonulata, eljutva egészen a képregényi elképzelésig.
A kiállítás második terme az 1926-tól Budapesten kibontakozó reklámgrafikai és könyvművészeti tevékenységét mutatja be. Az ismert plakátok mellett ezek a tiszta vonalrajzai, folthatású borítói és merészen komponált kisnyomtatványai - melyek most láthatók először igazán együtt - hazai és külföldi folyóiratokban szereztek méltó elismerést Bortnyiknak és Műhely néven tíz évig Pesten működő design-stúdiójának.
1938-tól némileg engedményesebb könyvtervek, grafikák mutatják a mindig is többarcú, ellentmondásokkal teli művészpálya további alakulását. Vargabetűs útján Madách vagy Hauptman propagálása után jutott el az 1950-es években a főiskola „kemény" rektori posztjához, majd az 1960-as évektől a műkereskedelemben is felkapottá vált konstruktivizmus replikákban való újjáélesztéséhez.
A kiállításon a 17 évvel ezelőtt elhunyt művész műtermébe is betekinthetünk. Ezt nemcsak eddig jórészt ismeretlen, de rendkívül érdekes fényképei teszik lehetővé, hanem egy rekonstruált enteriőr is, középen festőállványán feleségéről festett utolsó, félbehagyott képe látható.
A több mint kétszáz művet, nyomtatványt és fotót felsorakoztató kiállítás 16 múzeum és magángyűjtemény anyagából megközelítő teljességgel mutatja fel Bortnyik páratlan grafikusi és könyvművészeti munkásságát a Petőfi Irodalmi Múzeumban ez év végéig, majd 1994-ben Berlinben.

dr. Bajkay Éva

Bortnyik Sándor

MÚZEUMI PROGRAMAJÁNLAT

november

BUDAPEST

Bartók Béla Emlékház
(176-2100)
hangverseny:
18 órakor
5-én Sandrine Cantoreggi (hegedű) - Belgium,
Horváth János (hegedű):
Bartók-művek
12-én a Magyar Zongorás Trió:
Schubert-művek
19-én Szecsődi Ferenc (hegedű),
Faragó Márk (zongora):
Schubert, Liszt, Bartók művei
26-án Hollós Máté szerzői estje:
Bálint János (fuvola),
Gyöngyössy Zoltán (gordonka),
Kuszei Huszein (gordonka),
Kerek Ferenc (zongora)
29-én Mark Fewer (hegedű),
Kovalszki Mária (zongora):
Mozart, Bach, Francois Dompierre, Bartók,
Brahms művei

Budapesti Történeti Múzeum
(155-8849)
általános iskolásoknak:
tárlatvezetés, feladatlapos és manuális foglalkozás,
vári séta, jelmezes történelmi játék,
múzeumi óra keretében ismerkedhetnek meg
a főváros történelmi múltjával, tárgyi emlékeivel,
az itt élt emberek életével, szokásaival
jelentkezés: 1 hónappal előbb
Jeszenkovits Tibornénál
középiskolásoknak:
állandó kiállítások feldolgozása
jelentkezés: előzetesen Felföldi Andreánál
minden korosztálynak:
tarisznyás túrák minden hónap utolsó szombatján
budapesti és főváros környéki műemlékek,
természeti értékek felkutatása régészeti és
természetrajzi vezető segítségével
jelentkezés: a fenti telefonszámon
Történelembúvárok köre:
14–16 évesek részére kéthetenként
történelmi játék:
10–13 óráig
13-án Vendégek Mátyás király udvarában
hangverseny:
reneszánsz kórusmuzsika
11.30 órakor
7-én a Parlandó Kamarazenekar
14-én a sashalmi Krisztus király plébánia
Vegyeskara, a rákoskeresztúri
Liszt Ferenc Vegyeskar
21-én a veszprémi Zeneművészeti Szakközépiskola
Reneszánsz Kamarakórusa
28-án a tápiószecsői Szathmári József Kamarakórus

Hadtörténeti Múzeum
(156-9522)
történelmi filmklub:
„Valóság és film"
15 órakor
2-án Ivanhoe (szovjet)
16-án Koppányi aga testamentuma (magyar)
23-án Egri csillagok I–II. (magyar)
30-án Beszélő köntös (magyar)
30-án Zarnóczky Attila fegyvertörténész tart előadást a vetítés előtt.
A bérlet ára: 200,– Ft/8 film, alkalmanként 30,– Ft.

Iparművészeti Múzeum
(217-5635)
kézműves gyermekfoglalkozás:
6-10 éveseknek
„Játék a múzeumban"
10–13 óráig
30-án Ismerkedés a múzeummal
játék festékkel, papírral, márványozás
A sorozat 10 foglalkozásból áll, 1993. október 30-tól 1994. május 14-ig tart.
Részvételi díj: 3000,– Ft.
Jelentkezési határidő: október 15.

tanulmányok számos új adattal és összefüggéssel gazdagítják az elmúlt negyven esztendő magyar kulturális életével, képzőművészetünk világával, a hivatalos kultúrpolitika működési mechanizmusával kapcsolatos ismereteinket.

Csaplár Ferenc

Magyar Természettudományi Múzeum
Élő dinoszauruszok
XI. 22–1994. V. 15.

A Kokoro Dinoszauruszok Japánban készülnek és a Londoni Természettudományi Múzeum szervezi európai bemutatásukat. A Magyar Természettudományi Múzeum az MNM Legújabbkori Történeti Múzeum épületében (Budavári Palota „A" épület) állítja ki őket. A nagyszabású (700 négyzetméter) kiállítás gerincét 9 életnagyságú, vagy kicsinyített, de még így is több méteres (a legnagyobb 9 m hosszú), élethű, mozgó és hangot is adó modell, illetve modellcsoport képezi. Ezeket komputerrel vezérelten sűrített levegő mozgatja. A hatás alig leírható élmény.

Bemutatásra kerülnek:

Tyrannosaurus 4,5 m hosszú, 2,7 m magas
Tyrannosaurus makett (az előbbi működő fémváza)
Triceratops 6,7 m hosszú, 2,9 m magas
Triceratops fiatalok
Maiasaura 5,2 m hosszú, 2,3 m magas
Maiasaura fiatalok
Maiasaura fészek tojásokkal, bébikkel
Apatosaurus 8,9 m hosszú, 2,3 m magas
Pachycephalosaurus 4,1 m hosszú, 2,6 m magas
Stegosaurus 3,8 m hosszú, 2,0 magas

A látványos modellek eredeti őslénytani tárgyainkkal kerülnek kiállításra. Saját anyagunkból első ízben mutatjuk be a nemrég felfedezett titokzatos komlói dinoszaurusz, a Komlosaurus nyomait. Az anyagot különféle oktató egységekkel és aktív közművelődési munkával (önálló feladatlapok illetve foglalkozások) egészítjük ki. Így a kiállítás az oktatás és ismeretterjesztés szórakoztató, hasznos, hatékony formáját valósítja meg.
Mivel először kerül ilyen anyag Magyarországra, különösen nagy érdeklődésre számítunk. (Az 1991-es mongol dinoszaurusz-csontváz kiállítás is óriási közönségsiker volt, s azóta állandóan keresik.). Arra törekszünk, hogy látogatóinkat bevezessük a földtörténeti középkor valamelyes ismeretébe. A dinoszauruszok és kortársaik tömeges kihalása érdekes is és tanulságos is. Jelenleg környezeti károk miatt, egy újabb kihalási hullám lehetősége jött el a Földön. A kiállítás erre is fel kívánja hívni a figyelmet.
A tervezett bemutatónak számtalan előnye van. Részben kiegészíti az iskolai oktatás idevágó földrajzi és biológiai anyagát, részben lehetőség nyílik arra, hogy az eddig csak Nyugat-Európában bemutatott kiállítás a magyar közönség számára is hozzáférhető legyen.

(Belépődíj a csoportot vezető két pedagógusnak díjtalan, gyermekeknek 100,- Ft, kísérő szülőknek, felnőtteknek 150,- Ft. Minden hónap első és harmadik hétfőjén féláron látogatható. A Szerk.)

dr. Vásárhelyi Tamás

Országos Széchényi Könyvtár
Az ideális könyvkötő
IX. 13–XII. 31.

Az ideális könyvkötő műhelyében életfa termi a könyveket. Az életfa munkapadból nő ki, mert arra a szétválaszthatatlan kapcsolatra utal, ahogy ideális és reális, eszményi és anyagi a könyvben egyesül.
Az ideális könyvkötő a könyv testét és a könyv lelkét köti egybe. Ha számunkra a könyv a platóni Idea egyik lehetséges - írott formában történő - megjelenése, akkor a könyvkötő az, aki a végső burkot megadja az alakot öltő Ideának. Az Ideát szolgálva meríti, majd festi papírját, fűzi össze az íveket, vonja pergamenbe, bőrbe, bársonyba vagy selyembe őket, s zárja le végül kapcsokkal a könyvtestet.
A látogató egyfelől e munkafolyamatokat érheti tetten a nagy fali üvegvitrinekben, másfelől eredményüket az asztaltárlók köteteiben, kötéseiben. Ne keressen könyvtörténeti vagy művészeti áttekintést: az egyes korszakok, stílusok, műhelyek jegyei csak az egyes kiállított darabokon keresztül villannak föl. Gondolkodjon inkább el a fali vitrinek közepén lebegő szimbolikus-enigmatikus ábrázolásokon: a papírkészítő puttók, a festett papírruhát viselő nőalak, az életfa árnyékában dolgozó mesterek kiállításunkon az ideális síkját képviselik. Két könyv termett az életfán. Az egyik csukott: az ideális könyvkötő keze munkáját dícséri. Nyitva a másik könyv: az ideális olvasót várja.
A kiállítással kapcsolatos további felvilágosítást Karsay Orsolya (175-0897) és Samkóné Patyi Julianna (175-7533/430) ad.

Petőfi Irodalmi Múzeum,
Magyar Nemzeti Galéria
Bortnyik, a grafikus és könyvművész
XI. 25–XII. 30.

A Magyar Nemzeti Galéria és a Petőfi Irodalmi Múzeum közös kiállítása a Károlyi Palotában Bortnyik Sándor művészetének eddig kevéssé ismert, de máig legeredményesebb oldalát mutatja be. A művész pályája kezdetén nem mestereit, Rippl-Rónait, Vaszaryt, Kernstokot követte, hanem Kassák köréhez csatlakozva sajátos primitivista kubo-expresszív illusztrációkkal indult útjára 1917-től a MA folyóiratban. Merészen vágott formáinak dinamikája az I. világháborús élményből eredeztethető, majd az aktivista tetterő kifejezőjévé lett. Rajzainak, linometszeteinek fekete-fehér ritmusát képein szimbolikus színdinamikával fokozta. Egy-egy témára - pl. „A fából faragott királyfi" nyomán - több képváltozatot készített.
1920-ban Bortnyik Bécsbe emigrálva még két évig kötődött Kassákhoz. Sablonnyomatos képarchitektúra „Album"-a a magyar konstruktivizmus nyitó műve lett Kassák előszavával. Útjuk azonban 1922-ben szétvált, Bortnyik elhagyta a több híres változatban is megörökített író „Prófétát". A Bauhaus városába, Weimarba ment alkotni és nagy sikerű kiállításokon mutatkozott be Berlinben. A technikai civilizáció és az ember viszonya foglalkoztatta. Máig legismertebb absztrakt korszakán újra tárgyiassá váló, olykor szatirikus művekkel lé-

Múzeum Hírlevél
1993/11

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

TÁRSADALMI SZEMLE
1969 MÁJ

1021

Bortnyik Sándor

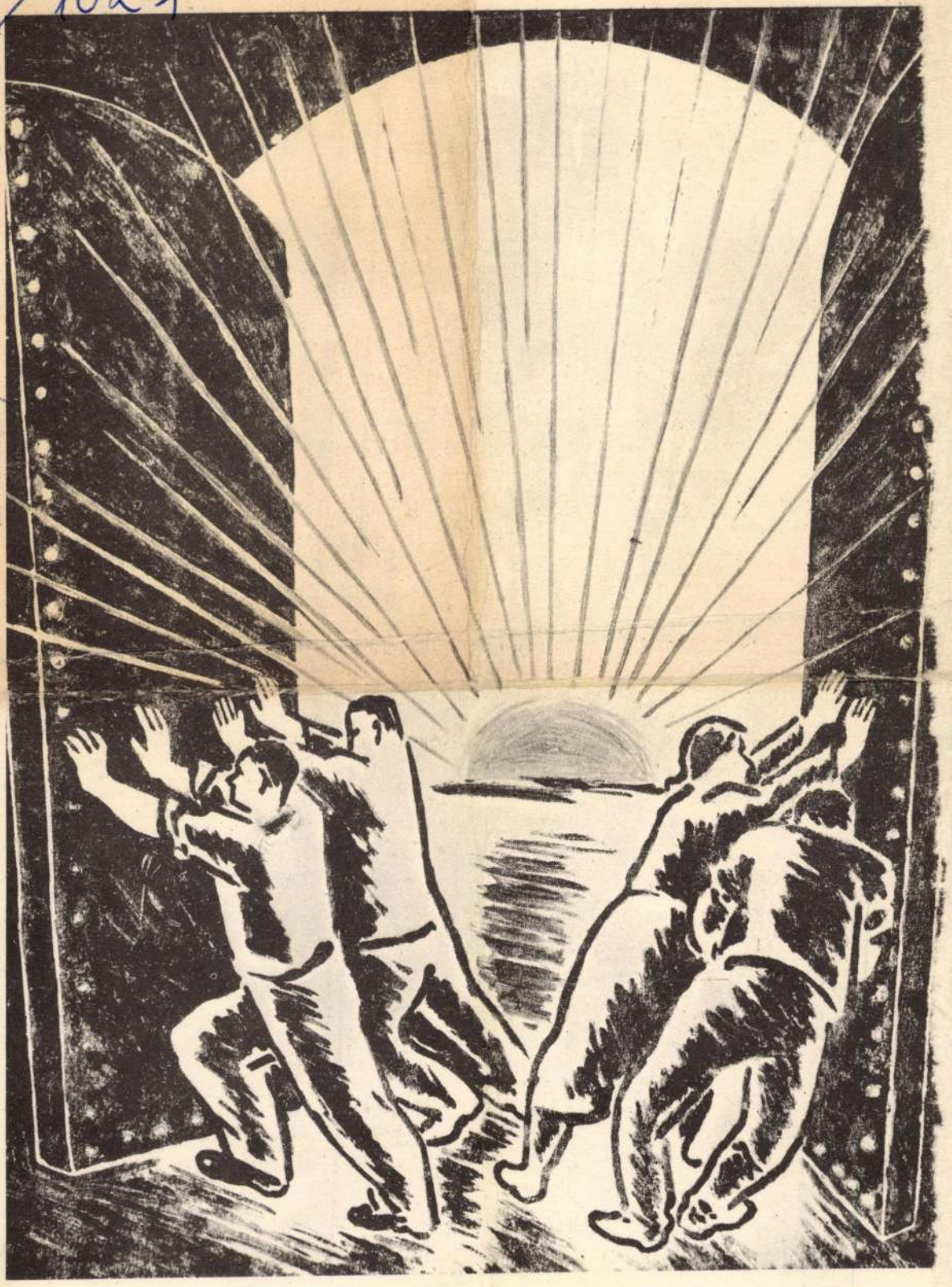

Bortnyik Sándor: Kapunyitás a felkelő Napnak (1945)

TÁRSADALMI SZEMLE

VILÁG PROLETÁRJAI, EGYESÜLJETEK!

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA

5

XXIV. ÉVFOLYAM, 1969. MÁJUS

Bortnyik Sándor

— **Kétezer év festészete.** (Hevesy—Rabinovszky—Bortnyik könyve.) A világháboru ötödik évében, amikor az ember már-már jogosan aggódik az európai kulturáért, valósággal páratlan kulturális értékü és egészen kivételes szépségü mü jelent meg a magyar könyvpiacon. Három kiváló mütörténészünk: Hevesy Iván, Rabinovszky Marius és Bortnyik Sándor egyetlen kötetbe foglalva összegezik mindazt, amit az európai festőművészet kétezer év alatt alakitott. Ez a pompás könyv az első, ugyszólván teljes ikonográfiát adja művészettörténeti irodalmunkban. Hevesy bevezető tanulmánya után, Bortnyik összeállitásában és Rabinovszky magyarázataival, tárgykörönként csoportositva és a különböző korok és irányok művészi szemléletének egymásutánjában, felsorakoztatja a mü kétezer év festészetének legjellegzetesebb, legkiemelkedőbb alkotásait. Az olvasó tehát művészettörténeti, stilustörténeti és világszemléleti szempontból egyidőben, ugyszólván egyetlen pillantásra, tökéletes tájékozódást nyerhet a művészet évezredes világában, a szöveg és a nem kevesebb, mint 1100 illusztráció révén. A magyar könyvkultura büszke lehet erre a munkájára, amely a Dante könyvkiadóvállalat lelkes áldozatkészségét dicséri. (—s)

Pesti Hirlap 1944. jan. 26.



T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

Alig lehet rátalálni művére.

Rózsa Gyula: A tízéves Nemzeti Galéria 8.

Népszabadság, Bp. 1957. szep. 17.

Bortnyik Sándor 1

Az avantgarde és a konstruktivizmus magyar „iskolájának" a nemzetközi bemutatókon Moholy Nagy László és Kassák Lajos az ismertebb alakjai. Az utóbbi félévtizedben pedig Bortnyik Sándor ötven esztendő előtti pikturája nyert még figyelemre méltó elismerést. Képei ott voltak a konstruktiv festészet 1915–1930 frankfurti kiállításán

Bodri Ferenc: Bortnyik Sándor

Látóhatár 1971/5-6 558 old.

Bortnyik Sándor

festő

sződ

Elek Artur: A Ma-csoport művészei.

Az Ujság. 1918. szept. 15.

Ma III. ik kiállítás.

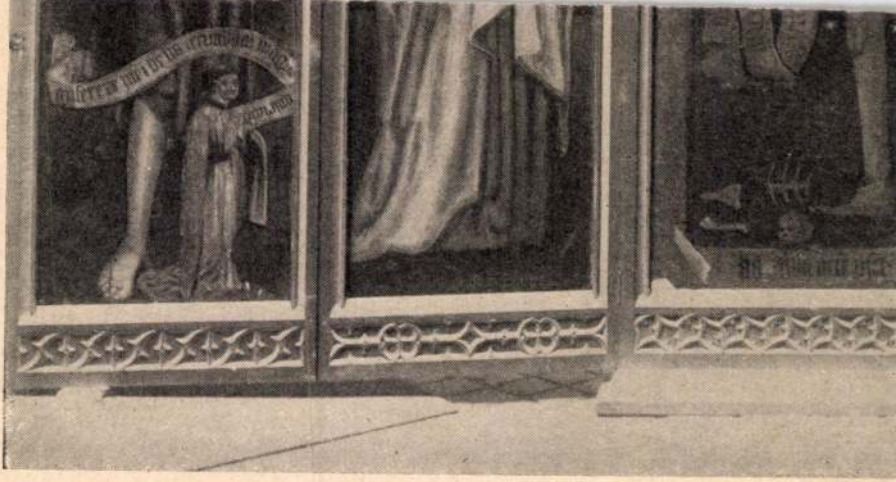

Bortnyik Sándor

festőművész

"K.U.T."Képzőművészek Uj Társasága kiállitása -
Nemzeti Szalonban - képével szerepel.
Az uj tárgyiasság jegyében egyszerüsiti le mondanivalóit,de a formák hangsulyozása mellett kellemes szinharmóniákkal,a mélységet is kihasználó sikrendszerével és árnyékos modellálással kerüli el a szárazságot.

Nemzeti Ujság
1930.I.12.

BOTNYIK SANDOR

98.

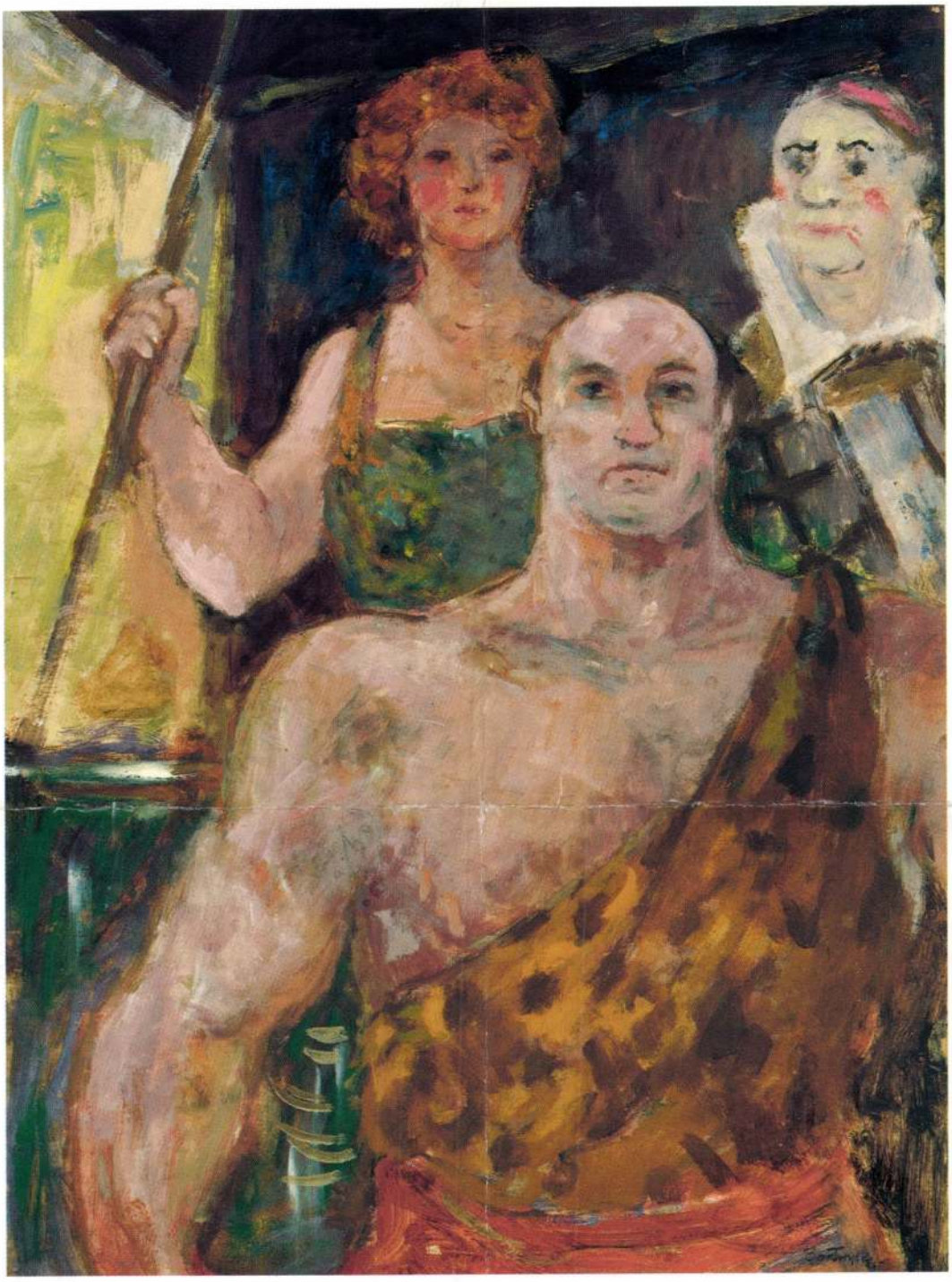

98.▲
Bortnyik Sándor (1893-1976)

Cirkusz
Olaj, karton 58x44 cm
Jelezve jobbra lent: Bortnyik 1935
Proveniencia: Éber Miklós gyűjteménye
Kikiáltási ár: 1.500.000 Ft

99.▶
Kádár Béla (1877-1956)

Görög színház
Tempera, papír 63x105 cm
Jelezve jobbra lent: Kádár Béla
Kikiáltási ár: 1.300.000 Ft

96.▶
Gross Bettelheim Jolán (1900-1972)

Háztetők
Vegyestechnika, papír 39x29 cm
Jelezve jobbra lent: Gross Bettelheim
Kikiáltási ár: 180.000 Ft

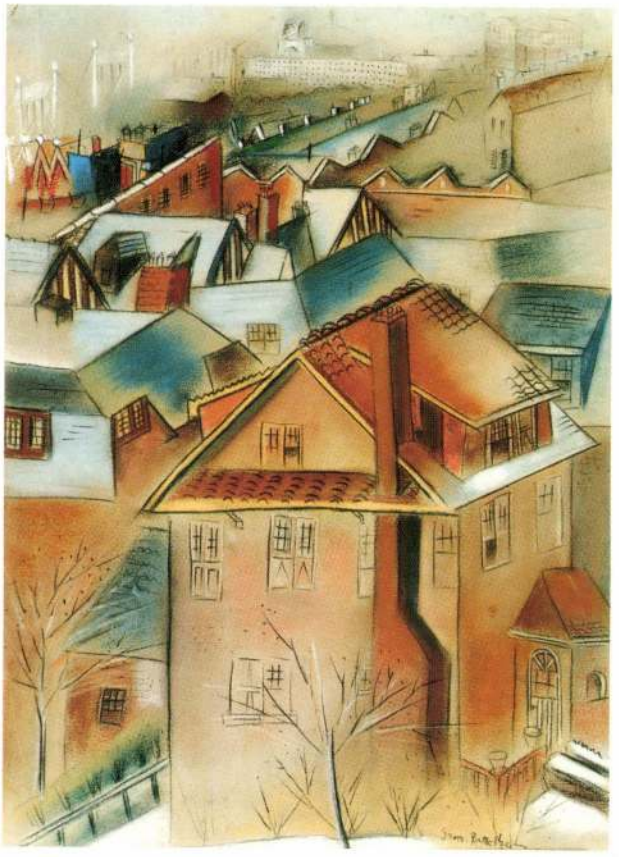

96.

97.▶
Dési Huber István (1895-1944)

Parasztportrék
Tempera, papír 86x64 cm
Jelezve jobbra lent: D H
Baloldalon ajánlás: Nádoréknak
szeretettel Dési Huber 1937
Kikiáltási ár: 280.000 Ft



97.

Bortnyik Sándor

Ék Sándor és Müller Dénes meglátogatta öt Rottenbiller utcai ~~[illegible]~~ műtermében. A modern linóleummetszetei gyakran jelentek meg a Ma első oldalán, de megélhetése miatt elég naturalisztikus plakátokat is hérnitett.

Ék Sándor: Mába érő tegnapok. Bp. 1968. Kossuth K., 246 l., képes.

56-1.

Bortnyik Sándor

1021



Bortnyik Sándor:
Kispolgárok

Mi Tolna megyében — a Szovjetunióban szerzett tapasztalataink alapján — 1964-ben kezdtük el a Szekszárdi Állami Gazdaságban és szövetkezetünkben, a bátaszéki Búzakalász Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben megszervezi az ún. *önálló gépesített komplex brigádokat.* Ezek a brigádok kis létszámúak, de megfelelő szaktudással és technikai felszereléssel nagy területen és teljesen új munkaszervezeti formákban dolgoznak, s kiváló eredményeket érnek el.

Szövetkezetünkben már ötödik éve 12 ember 1800—2000 kat. hold területen termel kalászosokat, kukoricát, napraforgót, olajlent a kézi munka kiiktatásával. Munkájuk a mélyszántástól a termény magtárban való átadásáig terjed. Munkabérüket végtermék szerint, a megtermelt mázsák mennyiségétől függően kapják. Pl.: egy mázsa búzáért és őszi árpáért 9,80 forintot, egy mázsa morzsolt kukoricáért 14,70 forintot, 1 mázsa napraforgóért vagy olajlenért 12,— forintot kapnak. Technikai felszerelésük hat

alkatrész-felhasználás) alacsonyabb,
a hagyományos szervezeti egységekben.

A brigádban dolgozó 12 ember 1968-ban — a szükséges technikai felszereléssel, melynek értéke 2 195 018 forint

TÁRSADALMI SZEMLE
Magyar Hírlapkiadó
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 16.
Telefon: 188-296, 188-307

Új mun

Az ilyen
zetése nag
szövetkezet
A kis létsz
gazdálkodás
Ezért a legfontosabb feladat *a munkaerő*

területen való
munkaerőt szabadít fel.

Bortnyik Sándor

Kortársaival ellentétben a grafikus stílust és a „Sachlichkeit"-et hangsúlyozza – a szín és forma hatására irányul figyelme.

Láncz S.: György konecsni. Acta Historiae Artium, Budapest, 1971. 3-4. p.

3081

Bortnyik Sándor

a Bauhaus mintájára Mühely néven hozta létre is
koláját/1928-1938/, ahol a nagyipar részére
akart tervezőket nevelni.

Ernyey Gyula:Az ipari forma története
Magyarországon Akadémiai Kiadó 1974

37.o.

Bortnyik Sándor

Moravainszky 1988b

201. p

BORTNYIK Sándor

Dr. Braun Pál: Régi barátokról.
= ÉS 1998. márc. 20. 6.

BORTNYIK SÁNDOR

BORBÉLY László:

BORTNYIK
Bp, 1971. Corvina, 3o 1, 27 t.
/A művészet kiskönyvtára, U.F. 6o./

BORTNYIK SÁNDOR

BORBÉLY László

Bortnyik Sándor, Bp, 1971. Corvina, 27 lap,
54 kép, 16 cm. /A Művészet Kiskönyvtára 60./

BORTNYIK SÁNDOR

ROZGONYI Iván

beszélgetése Bortnyik Sándorral /1963/

Müvészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei
Bp, III. 1963. 2o-28 lap

BORTNYIK Sándor reprodukciók

Bev. Körner Éva

Bp. 1975, 6 lev., 12 t., 42 cm.

Név: Hoang Thuy Ho

Foglalkozás: ttk h

Lakcím: VIII. Reáltanoda u 5

Személyi igazolvány száma: Loke. 201827

	Naplószám	Olvasójegy száma		Naplószám	Olvasójegy száma
1966			1970		
1967			1971	12546	4377/13
1968			1972		
1969			1973		

65 3770 — FNYV 7

804.01 E

BORTNYIK - Album

Galeria G. Borgera, Köln. 197o.

BORTNYIK SÁNDOR

É.K.

Műtermekben, rajzok nyomában BORTNYIK Sándornál
Mügyüjtő, 1971. 4.sz. 48.

?

Bortnyik

Kiáll. PIM

ism. Bán András: Monumentális bizonytalanság, Kinos emlék. = Népszava, 1993. dec. 20. 8.

ill

Hochhauser, Ephraim

(Besztercebánya / Ba

Vienna, 1771)

Ephraim Hochhauser

Viennese Academy of Fine

1754 he became an ordi

institute. His admission

conserved in the galle

Akad

BORTNYIK Sándor festőművész

kiállítása
Bp. Magyar Nemzeti Galéria, 1969. márc-ápr
Rend. és katal.: N. Péczer Éva
Pogány Ö. Gábor

Bp 1969. 49 l., 16 t.

Kiáll. Kat. 1977

BORTNYIK Sándor

kiáll. Bp., MNG, 1993

ism. BAJKAY Éva = Muzeumi Hirlevél, 14, 1993, 11. 285-286.

én 17 órakor

RNAPI

SIKA

lődési Házban

BORTNYIK

Bp. PIM, 1993

ism. Vadas József: Bortnyik-centenárium.
= M. Hírlap. 1993. dec. 1. 15. ll

Jósa Ágnes: Műve maga a tanúság.
= Vasárnapi Hírek, 1993. nov. 28. 9. ll

éter:;.i.P.Szabó Ernő:;.i.Mitsui

endezett emlékiállítás, Bp.,
9-17. Bev. Bodnár Éva. Bp. :

endezett emlékiállítás,
1985. október 10-19. Bev.
, 1985 [4] p., ill.
a:;

Építész: Dobai Miklós. =

Miklós:;

re. = Népszabadság, 1985. január

ky Endre:;

BORTNYIK Sándor

kiáll. PIM.1993

BOJÁR Iván András: A magyar dizájn mestere. = Népszabadság, 1993. dec.31. 25. ill.

Bortnyik Sándor

Vörös gyár 1919

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 melléklet

Bortnyik Sándor festő- és grafikusművész

a Tanácsköztársaság a képzőművészetben c. kiállítást a forradalom 60. évfordulójára a Magyar Nemzeti Galéria Móron, a Lamberg-kastélyban rendezte meg. — Bortnyik Sándornak már a témaválasztása is politikai állásfoglalás: 1918-ban Lenin-portrét publikál a Ma hasábjain.

(említve). A művész kubista felfogású és mégis riporthüségű metszeteket készített a tömeg megmozdulásairól.

(említve).

Á. Szabó János: Kiállítás Móron.

Fejér Megyei Hírlap, 1979. márc. 23.

Bortnyik Sándor

Műhelye a reklámgrafika területén uttőrő ered
ményeket ért el.

Ernyei Gyuéa:Az ipari forma története Magyar or/
szágon Akadémiai Kiadó 1974 37 o.

Bortnyik Sándor

WAGNER István: Mit ér a mester, ha magyar? =
Magyar Hirlap, 1993. febr.20. IV.

Kassák Lajos
Bortnyik Sándor
Kádár Béla

so that you can quickly identify just those

includes articles and features providing
omment. New in 1993 is a regular feature on
so receive a valuable index covering the last

e is of two kinds. We know a subject
ormation on it" says it all. Noone can expect
Access, anyone can find out.

pean Access to convince you of this, if you

3093L

23) 66440/Sales Department: 301278

9AU Account No. 15342541 Giro account No. 373 4250
d Office: Cambridge Place, Cambridge, CB2 1NR
k-Healey, A. G. Everitt, S. R. Hall, D. M. McCrae, A. Moss

BORTNYIK Sándor

WAGNER István: Bortnyik, Kádár és Kassák árai márkában. = Mütárgy, Régiség. 1993.3. 12.

Kassák--
Bortnyik--
Kádár B.---

következéseket húzhat maga
számlálhatatlan sokféleség
productumokban találunk. De
közönséges czél még is ugya
költőnek arra kell törekedn
czélba vett, azt a´ lehetsé
érzésnek pedig bizonyos hat
Költő által nem hághat a´ n
ellenkező extremumokra ne v
közönséges czél tehát az em
sietésben áll; ´s a´ tökéle
közelítésnek kisebb vagy na
[4. bezedés]

Ezen tökéletnek ideája
minden egészséges lélekben
külömböző formák alatt is
mint az Istenség. A´ Genie
érzi azt magában, ´s törek
vizsgálódó lelkében pedig
támad fel általa; ´s innen
a´ geniemüvekből kivont re
Ideált, mellyet a´ legerős
úgy a´ mint Platonnak gond
sem alkothatott a´ gyarló
tökéletes világot. "ſme, i
Philosoph, ime az ſdeál, m
valamelly Polykleti kánont
magad vezérlettél. A´ te m
nincsenek illy magokkal mi
mint ez az én kánonom kivá

BORTNYIK Sándor

P. SZÜCS Julianna: A százéves Bortnyik ma. = Népszava, 1993. julius 3. 13. ill.

ÚJ KÉPTÁ

Bortnyik Sándor (1893-

„A kispadon" o. tempera 40x48,5 cm

J. l. b. Bortnyik

kikiáltási ár: 8000 ft

BÁV 49.Képaukció Budapest,1979.szeptember

Bortnyik

A két világháboru között európai rangu eredmények születtek a könyvmüvés zet/MKner, KOZMA, Tevan/, a reklámgrafika/Berény, Bortnyik, Koneczni/ és a csomagolás/Lukáts Kató/ területén is/

Ernyey Gyula: Az ipari forma története Magyarországon

Akadémiai Kiadó 1974 35.o.

Bortnyik Sándor, festő- és grafikus-
művész.

Szántó Tibor könyvművész fiatal nyomdász
korában három és fél évig látogatója volt
Bortnyik Sándor műhelyiskolájának. Bort-
nyik Weimárban és Dassauban működött hosz-
zú ideig, onnan hazatérve a Nagymező ur-ban
nyitotta meg a műhelynek nevezett grafikai
iskolágát.

Kulturális Magazin,
1978. VI. 11. Kossuth, 8.55 (Szné).

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész

„Az új Éva" (1924).

(repr.)

Pogány Ö. Gábor: A Magyar Nemzeti Galéria.
Népművelés, 1978. 3. 33. old.

Borsnyik Sándor, festő

L.:Bencze László

Rózsa Gyula:Képzőművészetünk szép kezdetei 7.

Népszabadság, Bp.1977.nov. 16.

Bortnyik Sándor, festő

megemlítve.

Rózsa Gyula: Konstrukció konstruktivizmussal 13.
Népszabadság, Bp. 1977 okt. 23

Bortnyik Sándor, festő

Koszorúzás

Ma délelőtt a Mező Imre úti temetőben megkoszorúzták Bortnyik Sándor sírját, születésének 85. évfordulója alkalmából. A Munkácsy-díjas festő, grafikus konstruktivista szellemű műveivel, plakátjaival 1917-től szerepelt kiállításokon. A Magyar Tanácsköztársaság bukása után emigránsként Bécsben, Berlinben és Weimarban élt, dolgozott. 1925-ben tért haza. A felszabadulás után az Iparművészeti Főiskola tanára, majd a Képzőművészeti Főiskola főigazgatója volt.

8.

_: Koszorúzás

Esti Hirlap,

Bp. 1978 júl. 3.

Bortnyik Sándor

"Magyar Riviéra" cimmel Vadas József az iró és a festő Bernáth Aurél müvészetéről ir. Megemliti az iró és költő-barátokkal való bensőséges kapcsolatait, felsorol az irók közül néhány nevet, majd az iró-festő Kassák Lajosról szól, mint az "avantgarde elkötelezett prófétájá"-ról, s követőiről, közülük Uitz, Bortnyik és Tihanyi munkásságáról, mint akik -Derkovitsot kivéve- nem tudnak "az avantgarde eredményein okulva tullépni".
Fenti c. cikket lásd: Bernáth Aurél nevénél, a müvész tihanyi kiállitásáról.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. juni. 18.
XXI. évf. 25. sz. 12. lap.

Bortnyik Sándor

készitette az Uitz Vörös katonák előre c.
plakát szövegrészét

Magyar Hirlap 1977/56/6
Wagner:Uitz emlékezete

Bortnyik Sándor

Grafikák egy kórháznak cimmel a Józsefvárosi Kiállitóteremben rendezett kiállitáson szerepelt alkotásával.

Magyar Hirlap 1977/27/4

Wagner:Grafikák egy kórháznak

Bortnyik Sándor

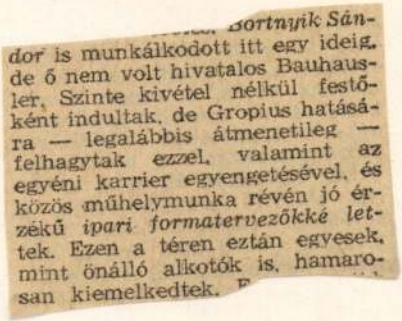

Bortnyik Sándor is munkálkodott itt egy ideig, de ő nem volt hivatalos Bauhausler. Szinte kivétel nélkül festőként indultak, de Gropius hatására — legalábbis átmenetileg — felhagytak ezzel, valamint az egyéni karrier egyengetésével, és közös műhelymunka révén jó érzékű *ipari formatervezőkké* lettek. Ezen a téren eztán egyesek, mint önálló alkotók is, hamarosan kiemelkedtek.

Magyar Hirlap 1977/127/4

Wagner: Bauhaus kiállitás Bpesten

Bortnyik Sándor

Méltatás.

Hugyi Loránd: Megjegyzések a Stúdió 1980-as..
Művészet, 1981. február – 46. lap.

Bortnyik Sándor

1924-ben Palasovszky Ödön, Hevesy Iván és Bortnyik Sándor szerveti a Zöld Szamár szinházat.

Szabó Júlia: Az új stáció
Művészet, 1981. felmár – 42. lap

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor 1914-ben
készített képe „Az új Ádám"
és „Az új Éva" címmel volt
Palasovszky Ödön művészetéről.

Szabó Julia: Az új látásról
Művészet, 1981. február - 42. lap.

Bortnyik Sándor, festő

L: Orbán Dezső

Székely A: Egy évered magyar műv. (11) 14.

Népszabadság, Bp. 1979. márc. 25.

BORTNYIK SÁNDOR

repr. Az uj Ádám 1924

Sz.A.:Majdnem kortárs muzeum

UJ TÜKÖR 1983.XX.évf.52.sz.24-25.o

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas

festőművész

az új Fővárosi Képtár premierje.

Népnava

1983. nov. 25.

BORTNYIK SÁNDOR

P.Szabó Ernő: Tisztelet Picassonak.Óbudai Galéria

... B.S.-nál viszont csupán diszletelemek, csak azt a bizonyos felszint idézik [Picasso nőalakjai]

+ kép

UJ TÜKÖR 1982.XIX.évf.2.sz.3.o.

eggyorsabb asztal tipusu másológépe. Per-
s méretü másolatot készit, az első másolat
odperc. Kicsinyitésnél a másolási sebesség a
ben percenként 18-32 másolat. Ha az NP-400-
a állitjuk, a másolási sebesség valamennyi
cenként.

oló rendszer

éretváltást két kazettás papir adagoló rendszer
kazetta 250, mig az alsó kazetta 500 lapot tar-
apot biztositva a nagy mennyiségben történő
azetta használata a leggyakrabban használt
e kényelmes, mig a lejtősen behelyezett felső
lendő papir méreteknél célszerü alkalmazni.
ál, valamint különböző méretü eredetik
golás lehetősége is rendelkezésre áll.

tésre müködő kezelő panel

nikus, érintésre müködő kezelő panelt épitettek
lási folyamat során biztositja a pontos és meg-

szakitási lehetőség

teszi, hogy egy hosszas másolási folyamatot
e eredeti lemásolása céljából. Ideiglenesen
etik másolására, majd folytathatjuk az előző
megszakitási ponttól.

szaállás a szokásos beállitásra

Eredeti adagoló és másolat szortírozó

A külön rendelhető eredeti adagoló és másolat szortirozó gé
másolási munkát és ezzel javitja az irodai hatékonyságot. Az er
egyenként adagolja, továbbá a másolatokat automatikusan sz
és összerakja.

Specifikáció

Másoló rendszer: Egy-komponensü festék fellövős előhivó rendsze
Tipus: Asztal tipusu
Másolóasztal: rögzitett
Elfogadható eredetik: Lapok, könyvek és háromdimenziós tárgyak
Legnagyobb másolat méret: A3 (297×420 mm)
Másolat méretek: B6 (128×182 mm)-tól A3-ig
Nagyitás: 1:1
1: 0.667 (kicsinyités) — A3-ról A4 (210×297 mm
számitógép méretről (279×35
A4-re; B4 (257×364 mm)-r
(182×257 mm)-re.
1: 0.786 (kicsinyités) — A3-ről B4-re;
B4-ről A4-re;
A4-ről B5-re.
1:1.273 (nagyitás)
(A kicsinyités és a nagyitás ismételt alkalmaz
előállithatjuk a kivánt formátumot.)
Másolási sebesség:
1:1 — 40 másolat percenként, A4, B5, B6 mére
26 másolat percenként B4 méretnél
23 másolat percenként A3 méretnél

BORTNYIK SÁNDOR

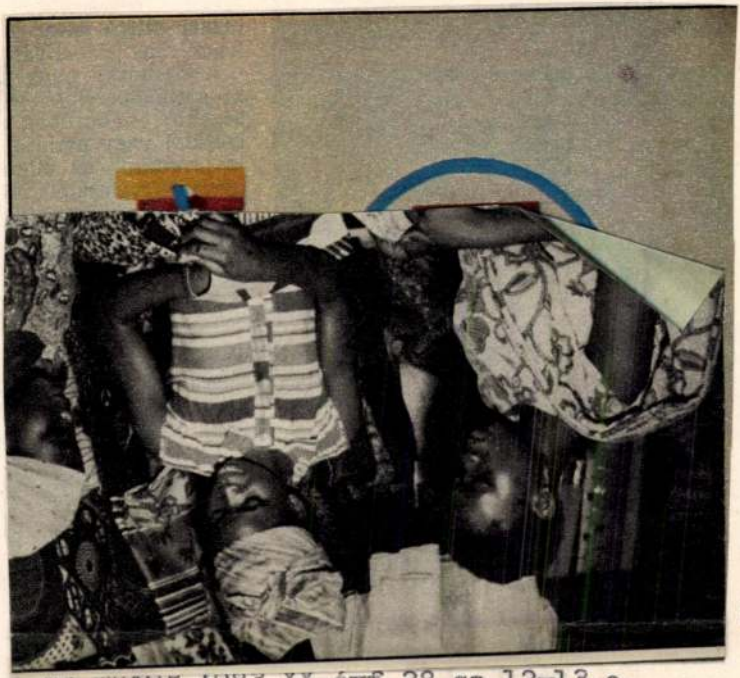

Innsbruckban.

Új Tükör 1983.XX.évf.28.sz.12-13.o.

BORTNYIK SÁNDOR

anlitvo ld. "Nyolcak"

+ repr. "Vörös mozdony"

Barcos Dénes: Régi modernek.

UJ TÜKÖR 1981/XVIII/8.sz.22.o.

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem Kardos József: A SZENTKORONA-TAN TÖRTÉNETE c. művét kb. 60,- Ft-os bolti áron postai szállitásra ..... példányban.
A vételárat postán utánvéttel
átutalással
kivánom rendezni. *

Név, cim: .....

.....

Irányitószám .....

.....
aláirás

* (A nem kivánt rész törlendő)

Bortnyik Sándor

Oelmacher Anna: Derkovits kiállítás Bécsben. (B. S. képeit fel kellene kutatni)

Magyar Hírek, 1967. II. 7. 4. o.

Bortnyik Sándor

„Vörös nyár" 1919
„Sárga zöld táj" 1919

– festmények

Jan. Pan. Múz. Év. 1974

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor Műhelyé-
ben tanult Victor Vasarely.
A „Műhely"-t „magyar Bau-
haus"-nak nevezték.

Sz. A.: Vasarely
Új Tükör, 1978. július 16-22. 29. sz.

Bortnyik Sándor

- plakát, a hátsó borítón

Múzeumi Magazin 1975/1

Bortnyik Sándor

„Lenin"

linómetszet

Múzeumi Magazin 1974/1 19old

Bortnyik Sándor

- 1919 ben festette két főművét a „Vörös gyárat" és a „Sárga-zöld" tájképet. - ezek a képtár tulajdonában vannak

Romváry Ferenc: A Modern Magyar Képtár története

Jan. Pan. Múz. Évk. 1974. XIX.

Bortnyik Sándor

- 1973-ban: 6 lapos MA albumot és 1921-es képarchitektúra 1970-es adoptációt adományozott a múzeumnak

Romváry Ferenc: A Modern Magyar Képtár története

Jan. Pan. Múz. Évk. 1974. XIX

Borbényi Sándor

– 31-es – 1969

– grafika

Jan. Pan. Múz. Zb. 1974 (XIX)

Bortnyik Sándor

A tizes-huszas évek geometrikus törekvéseiről számol be a művész munkássága.

Dedinszky Erika: Magyar konstruktivisták...
Művészet, 1978. augusztus 13-30. lap.

Bortnyik Sándor

Az elmúlt évtizedekben plakátjaival iskolát teremtett.

P. Szabó Ernő: Szinházi plakátok.
Új Tükör, 1979. január 21. – 3. lap.

Bortnyik Sándor

Méltatás.

Merei Ottó: Pályakerdés.
Művészet, 1979. március – 10. lap.

Bortnyik Sándor: Újság, 1927





S AUSSTELLUNG

EGENFORGALMI, ÁLLAT-

S E" FÉNYKÉPPÁLYÁZATAI

IGADÓBAN

AJUS 14-IG. HÉTKÖZNAP:

10~8. BELÉPŐDIJ 1. PENGŐ

TEREMBEN AZ „A·M·E"

NYKÉPEZŐK EGYESÜLETE

I KESKENYFILMEKET VETIT.

BORNYIK Sándor
Új Műv.: 1993. 12.

Aktuális Bortnyik-történetek

Bajkay Éva



Bortnyik Sándor: Illusztráció Szélpál Árpád: Tüntetés című könyvéhez, 1917, tusrajz, fedőfehér, 118×168 mm



Bortnyik Sándor: Tájkép, 1917, linómetszet, 130×195 mm

Külföldi nyomok

Az elmúlt évtizedekben meg-megújuló erővel rázta meg szűkebb és tágabb szakmai közvéleményünket az a hír, hogy intézményeink a modern magyar művészet klasszikusainak alkotásait nem becsülik meg eléggé, és hagyják, nem akadályozzák meg azok külföldre áramlását. E kavargó hírek fő tárgyát *Kassák* képzőművészeti munkássága képezte eddig. A Magyar Nemzeti Galéria a hiányt ezután később már valóban nem pótolhatta, de 1987-ben vállalkozott a teljes életmű bemutatására Kassák születésének 100. évfordulóján.

Most, Bortnyik születésének centenáriumán, a vele kapcsolatos új történések foglalkoztatják a klasszikus avantgárdra fogékony lelkeket. Igaz, Kassákkal ellentétben Bortnyiknak már életében és a halálát követő évben, 1977-ben a Galéria megrendezte gyűjteményes kiállítását, melyről csak weimari korszakának néhány korábban Nyugatra került fő műve hiányzott. A külföldi gyűjtés az 1960-as években a konstruktivizmus iránti érdeklődéssel, a műpiac ez irányú fellendülésével függött össze (Carl László, Basel, Emilio Bertonati, Milano—München). E folyamat vezetett Bortnyik esetében az őt külföldön befuttató kölni kiállításhoz a Gmurzynska-Bargera Galériában. (Az utóbbi években már 16 000 dollárért került festménye New Yorkban árverésre.) Magyarországon a térviszonylatokat elvontan kutató néhány olajképétől eltekintve úgy véltük, hogy képzőművészeti munkásságát eléggé ismerjük, mivel műveinek jó része vásárlás, illetve még a művész ajándékozása révén múzeumunkba került.

A sokrétű és számos vargabetűt és buktatót felmutató, tipikus XX. századi életmű szakszerű tudományos feldolgozásának beindulását (Körner Éva, Borbély László) — Kassákéval ellentétben — monográfikus értékelés, publikáció sajnos mind a mai napig nem tetőzte be. Így lehet, hogy mostani aktualitását éppen az eddig rejtőzködő műegységek váratlan felbukkanása adja. A Dietrich Schneider-Henn müncheni antikvárium és képarchívum által meghirdetett árverések (1991. nov. és 1992. nov.) többek között Bortnyik, illetve a második esetben az ő és Kassák hagyatékáról adtak új információt. Az elsőn könyvek, folyóiratok, pár grafika, kevés fotó és dokumentum került kalapács alá, összesen 166 000 DM kikiáltási áron. A német antikvárius a müncheni Főkonzulátus révén és személyesen is igyekezett jó előre értesíteni és vevőnek megnyerni hazai intézményeinket. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium 700 000 Ft-os támogatása lehetővé is tett vásárlásokat ezen az aukción. A katalógus anyagának ismeretében bizton állítható, hogy elsősorban a dedikált könyvek kerültek Münchenbe. Ezek más példányai a Petőfi Irodalmi Múzeum és a hozzá tartozó Kassák Múzeum könyvtárában fellelhetők, és a Bortnyik centenárium alkalmából a Károlyi Palotában rendezett kiállítás így különösen aktuális anyagot mutat. A Németországba kivitt ún. „emlékek" — dedikált könyvek, kiadványok, folyóiratok, személyes ira-



Bernát András: Objektum II, 1990, 50×65 cm

A természeti víziók, az éltető és életadó őselemek, a víz, a levegő képeinek gyakori témája (*Melegház,* 1988, *Hóolvadás,* 1988). A képek sötét tónusúak, a szürke, a zöld, a barna árnyalatai összemosódnak (*Est,* 1989, *Hajnal I—II,* 1989). Nem használ erős, vakító fényt, a festő kedveli a félhomályt. Az erős fény ugyanis elkápráztat, a kontrasztok intenzívek lesznek, általa a dolgok manipulálva érzékelhetőek. Bernát Andrásnak csak éppen annyi fény kell, amennyi a látáshoz szükséges. A *Táj* (1988) című képén a fény messziről érkezik, s az elemeket gyengéden választja el egymástól. Szinte minden *Szürke-zöld* (1989) vagy kék, de Bernát képei mégsem szomorúak, a *Tarló* sötét tónusú, szinte monokrómnak tűnő felülete mellett a *Virágok* (1988) vörösen virítanak.

Bernát András először önmagában keresi a természet rendjét. A lélek építésének szándéka nála nemcsak Horatiusra emlékeztető meditatív elvonulást jelent. A külvilág fizikai-tapasztalati úton inspirálja a lelki és filozófiai folyamatokat, ami aztán eltávolodásra készteti, hogy a festői megfogalmazásban már festői vízióként jelenhessen meg. Ezáltal tájképfestészetére emocionális és intellektuális jelentéssíkok tapadnak.

A képeken a formák szinte egybeolvadnak a háttérrel. A körvonal hiánya a motívumnak a képen belüli nyitottságát eredményezi. A határok elmosódnak, az *Objektumok* a háttérből bontakoznak ki — „mintha köd borítana mindent". A tájat látjuk, de nincsenek fák, bokrok, sem patak, ezért ennek a világnak nincs diadala, kelleme, fölénye, de még melankóliája se. Ezáltal tudja az önmagába forduló létezést érzékeltetni. Ez a lét egyfelől nagyon is stabil, másfelől pedig állandó mozgásban van, mintha a természet létmódját invokálná. A mozgás lehetőségét a motívum és a háttér kapcsolata, a színek pasztelles játéka s a fény-árnyék váltakozása együttesen adja. Minden zugot titokzatos mozgás elevenít meg. S a néző megérzi a rejtélyt, s a titok a megfejtés vágyával tölti el. Bernát András kíváncsi embereknek fest.

Mozdulj meg, és megmozdul a világ! A néző elsétál a kép előtt, lassan, fürkészően, s közben a képen belüli formák is elmozdulnak. Minden lépés egy-egy mozdulat, egy-egy látószög. A szemlélődő ember másik képet teremt. Bernát András számára nincs stabil nézőpont, csak stabil „kép-világ" létezik. Az *Objektum* látszólag változik csak, bár mindig másként mutatja meg önmagát. A teljes megismerés csak vágy és remény marad, az élmény magában a folyamatban van. A művek előtt egy bejárható Út van, számtalan nézőpont, a mozdulatok *n*-szeres variációja.

Az elemek a képeken belül is mozgásban vannak. Az árnyék hirtelen *Objektummá* lép elő, s az *Objektumból* árnyék lesz. Az árnyék egyenrangúvá válik magával a tárggyal. Nem merülhet fel a kérdés, hogy melyik az igazi motívum, hiszen a teljességben összetartoznak.

Az árnyék című képen árnyékokat láthatunk tárgy nélkül. Az árnyék rávetül a kép felületére; maga a tárgy a képen kívül van, így a motívumot ez a leképezés hozza létre.

Bernát művei intenzív festői hatást is keltenek. A fény- és árnyékfoltok nem körülhatárolhatatlanok, de ezekre a határokra nem kerül hangsúly. Nem vezeti végig a szemet a kompozíció egészén, nyitva hagyja a formát az áramlás számára. Nem fizikai mozgásmotívumokra építette fel kompozicionális kapcsolatait, hanem szellemi helyzetekre. „A valóság kuszaságát" (Hegel) akarja megfejteni, és a látás felületességét a szemlélődő állapotba visszaterelni. Ezáltal fel tud oldódni az egész nyugalmában, a magától értetődő egyszerűségben.

A művek mérete, formája változó, a „kivágás" esetleges, hiszen minden kép-táj ugyanarról beszél. Az egész falat betöltő nagy vászonnak éppen akkora ereje van, mint egy miniatúrának. Bernát András, akinek személyisége is maradéktalanul beleolvad a műveibe, nem keresi öncélúan a hatást, számára nincs mindent elsöprő átütő katarzis. Hagyományos anyagokkal, vászonnal és olajfestékkel dolgozik, a festék engedelmesen simul bele a vászonba, szinte eggyé válik vele. Képeinek nincs kerete, hiszen nyitott kérdések ezek, melyekre válaszolni kell.

A romantikus festő megfejtendő „hieroglifákat" lát a természetben, az elmúlás rejtett üzenetét, s a titokba a staffázsalak vonja be a nézőt. Bernát András a megfejthetetlenséget látja meg, az élet rejtett üzenetét, a staffázsalak pedig a képen kívülre kerül.



Bortnyik Sándor: MA III. kiállítás plakátterve, 1918, linómetszet, 197×138 mm



Bortnyik Sándor: Címlap Kassák Lajos: Tragédiás figurák című kötetéhez, 1919,



Bortnyik Sándor: Hevesy Iván könyvének címlapja, 1919

tok — volumene, valamint az 1957 előtti kiadványok esetében szükséges, az Országos Széchenyi Könyvtár engedélyének hiánya nyilvánvalóan szabálytalan, jogsértő akcióra utal, de a vizsgálat végül leszögezte: „a nyomozás alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, az elkövető kiléte". Az aukcionáló cég pedig, ha nem jóhiszemű, bizonyára nem Pesten kereste volna a potenciális vevőket. Viszont az is igaz, hogy a viszonylag magas árak (régi folyóiratok 100—750 DM — köztük a MA számai 250—330 DM —, weimari fotók 650—1 700 DM, tusrajzok 1 000—2 000 DM) nyilvánvalóan vezettek oda, hogy — a hírek szerint — az anyag jórészt német, finn és amerikai köz-, illetve magángyűjteményekbe került.

Még izgalmasabb volt és unikális jellegénél fogva valóban a reveláció erejével hatott a második árverés Bortnyik fotóival, mégpedig szám szerint 127 darabbal, melyekből 90 a mester saját kezű felvétele volt.

A fotográfus

Míg Moholy-Nagy László és *Pap Gyula* fotómunkássága a szakirodalom által már ismertté vált, Bortnyik tevékenysége, noha jellegében és kezdeteiben a Bauhaus-kísérletekhez kötődött, az ismeretlenség homályában maradt. Nem is sejtettük, hogy Bortnyik nemcsak olyan fotókat készített, melyekkel képeit dokumentálta (ezek alapján *festette* újra eladásra szánt *replikáit* élete végén), hanem e műfaj 1920-as években felvirágzó kísérleti szellemében alkotott is. Fotográfusi múltjáról még közvetlen barátai sem tudtak, ő maga erről nem nyilatkozott. Ritkaságnak számító fotómontázsaiból (1930 k.) ugyan három lap most a kiállításon látható.

A művészi fotó világszerte csak az utóbbi évtizedekben került a figyelem és a múzeumi gyűjtés fókuszába.



Bortnyik Sándor: Önarckép üvegben, fotó, 1924

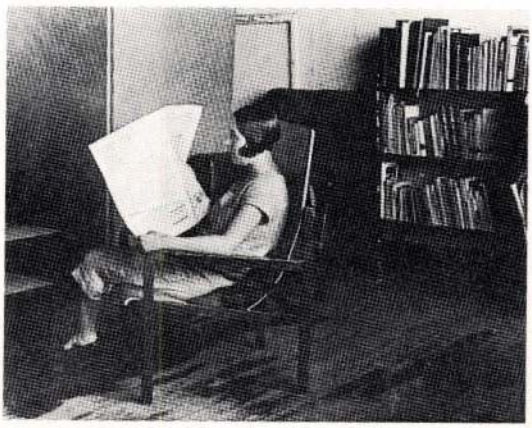

Bortnyik Sándor: A művész felesége Bortnyik tervezte székben, 1926 után

Ezen érdeklődésre méltán tarthatnak számot Bortnyik 1922—24 között készült fényképei a merész képkivágásokkal, alul- vagy felülnézetből, rövidülések és tükröződések felhasználásával készült felvételek. A müncheni katalógus ebből az időszakból 21 képet regisztrál, itthon egy-kettőről tudunk. Bortnyik 1925 után Budapesten is folytatta fotográfusi munkásságát. Fényképei a németországi újítások hazai továbbviteléről tanúskodnak, közvetlen környezetéről, alkotásairól vallanak. S amikor Pesten Bortnyik működésének középpontjába a reklámgrafika került, szintén eredményesen használta fel az új médiumot.



Bortnyik Sándor: Képarchitektúra, 1921/70, szerigráfia, 247×182 mm (Fotó Bokor Zsuzsa)

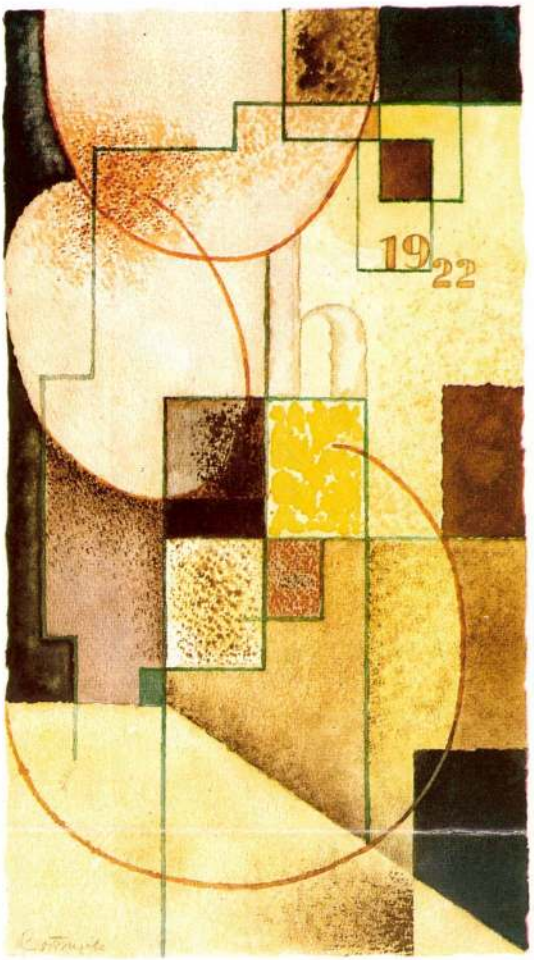

Bortnyik Sándor: Mértani kompozíció, 1922, akvarell, 363×255 mm

Pályájának második felében a fotózás háttérbe szorult. A fotóárverés listáját is csak a róla készült késői fotók zárták. A „Bortnyik-fotótár" hírtelen felbukkanása és külföldi sikere keser-édes érzéseket ébreszt bennünk. Egyik szemünk nevet a váratlan felfedezés örömétől, de a másik sír, mert ezek páratlan fotóművészeti értékek az életműben.

Hol a Bortnyik-film?

A fotó után következő történet lenne Bortnyik filmművészeti kísérlete, a *János vitéz* című rajzfilm, melyet tanítványával, John Halassal együtt tervezett, és zenéjét Kodály Zoltánnal szerette volna megíratni. A fotókhoz hasonlóan ez a kezdeményezése is lappang, és csak egy kockát láthatunk belőle a müncheni katalógusban, *A hely, a táj, a hold* címmel. Ha a film előkerül, ez lenne a következő meglepetés az életmű ismeretlen szeleteiből.

Mindezek ellenére nem a fotó és a film, hanem a grafika maradt az 1930-as években is Bortnyik fő tevékenységi területe. Még filmszerűen rajzolta meg 19 lapon az *Egy lélek történetét*, a vidékről városba kerülő és élvezetekbe vesző ifjú „regényét" 1931-ben. Ez a kevéssé sikeres próbálkozása jelzi az új médiumoktól való elfordulását, visszalépését a hagyományos műfajok és technikák felé.

Az illusztrátor és könyvművész

Bortnyik alkatánál fogva eredendően grafikus volt. Mivel a Nemzeti Galéria vezetése grafikáinak átfogó kiállítását — éppúgy, mint minden grafikai gyűjteményi bemutatót — elvet, most a Petőfi Irodalmi Múzeummal közös vállalkozásunk a helynek megfelelően a könyvművész Bortnyikra koncentrál. A mester maga is sokat küzdött a művészetünkben mostoha ágnak számító illusztrációk jobb elismertetéséért. Ennek szellemében most mi is e

viszonylag ismeretlen, de a munkásság csaknem egynegyedét kitevő könyvművészeti kollekcióra koncentrálunk.

Korai ex librisei, könyvborítói és illusztrációi még primitivista-expresszionista stílusának jegyeit hordozzák. E címlapok és illusztrációk jószerével a MA köréhez kötődtek. Az 1919-es rajzok, íróportrék átmenetet jeleznek a keményebben szerkesztett konstruktivista grafikák irányába. 1921-es képarchitektúra-albuma, majd a Der Sturmban Berlinben kiállított és publikált geometrikus kompozíciók már a korszak művészi csúcsteljesítményei közé sorolhatók. 1925-től itthon folytatta könyvművészeti tevékenységét. Reklámgrafikái az Új föld folyóirattól a Dante kiadóig széleskörű publicitásról vallanak. Ez, és a Műhely iskolával kapcsolatos tevékenysége külön méltatás tárgyát képezi Bakos Katalin cikkében. (Új Művészet, 1993. november)

Grafikusi munkásságában az igazi törés a II. világháború idején következett be (ABC képeskönyv 1942—43.) Terveket készített még Madách vagy Hauptmann műveinek propagálásához, de főleg korhoz kötött, agitatív jellegű korai reklámgrafikáinak világa derengett újra vissza, csak lazább formakeretek között. A modern és a tradicionális, a figuratív és a nonfiguratív, a lózungszerűen közösségi és a líraian emberi művészetében mindig meglévő különböző pólusok maradtak. Életműve fölött szinte pallosként lebegett a korhoz kötődés szigorúan merev, eltúlzott igénye. Ami egyéniségéből fakadóan stabilnak bizonyult, az szarkasztikus humora, groteszkre hajló, fricskázó alkotói habitusa volt.



Bortnyik Sándor: Az új Ádám, 1924,
olaj, vászon, 48×38 cm,
(Fotó Bokor Zsuzsa)



Bortnyik Sándor: A Magyar Grafika címlapja, 1929, 7–8. szám



Bortnyik Sándor: A Magyar Grafika melléklete, 1929, 9–10. szám



Bortnyik Sándor: A Magyar Grafika melléklete, 1929, 11–12. szám



Bortnyik cégjegye a reklám és könyvművészeti kiállításon, 1930

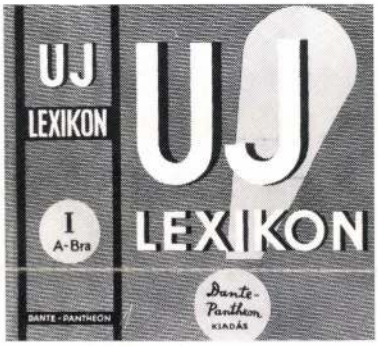

Bortnyik Sándor: Borító az Új Lexikonhoz, 1930, k.



Bortnyik Sándor: Az Új Szín folyóirat címlapja, 1931. 2. szám

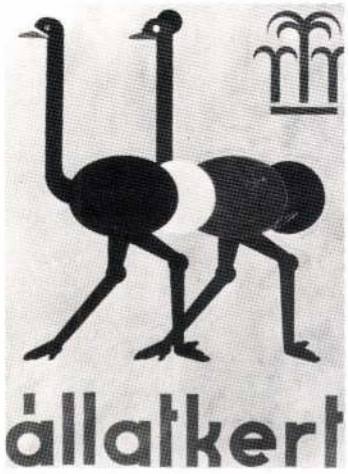

Bortnyik Sándor: Állatkert, plakátterv, 1929

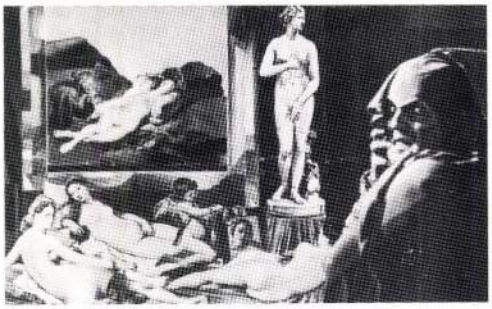

Bortnyik Sándor: Montázs, 1930-as évek, 250×307 mm

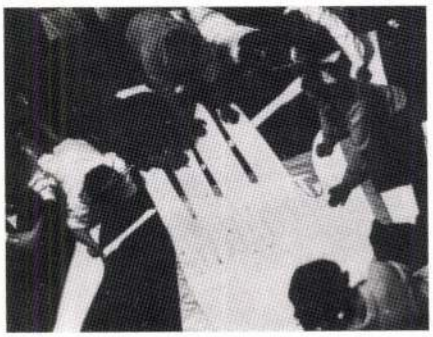

Bortnyik Sándor: A tanítványok készülnek a kiállításra, fotó, 1932

Merre az életmű?

Bortnyik Nagymező utca 3. sz. alatti műtermét 1977-ben kis híján emlékmúzeummá avatták. Mivel a javaslatot Aczél György végül elutasította, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatójának támogatásával Esztergom került szóba, ahol Bortnyik mellett Gadányi Jenő, Vörös Géza, Bajor Ágost stb. kollekcióival egy Modern Galéria megalakítását vették tervbe. Így kerültek a műteremben még megmaradt bútorok, tárgyak, könyvek Esztergomba. Átvételét a Városi Tanács elnökhelyettese forszírozta azzal a kevéssé titkolt szándékkal, hogy a Keresztény Múzeum régi, úgymond klerikális jellegét ellensúlyozza.

Itthon Bortnyik fő művei megfelelő helyen és súllyal szerepelnek a Nemzeti Galéria állandó kiállításán. Külföldön pedig Ausztriától Amerikáig alkotásai szívesen kölcsönzött darabok az avantgárd tárlatokon, s egy-egy műve állandóan látható például a dániai Louisianában és a mönchengladbachi német múzeumban. Budapestről a centenáriumi kiállítás anyaga jövőre Berlinbe megy, majd egy másik válogatás készül a Missouri Columbia Museum of Art & Archeology-ba.

A Petőfi Irodalmi Múzeumban látható bemutató impozánsan jelzi a hazai Bortnyik-anyag bőségét képzőművészeti téren, de fájdalommal jelzi a fordított helyzetet újonnan felfedezett fotóművészetét illetően. Az aktuális történetek értékeink fokozott megbecsülésére, védésére is figyelmeztetnek. □

EGY ELFELEDETT FESTŐNŐRŐL

Kemény-Szemere Madeleine és a Cobra

Cifka Brigitta

1993. február 10-én elhunyt Zürichben, a Budapesten, 1906. július 10-én, *Szemere Lenke*nek született *Madeleine Kemény-Szemere*. 1924-ben lett a Képzőművészeti Főiskola növendéke. Tisztelettel és szeretettel szólt élete végéig *Fényes Adolf*ról, akinek szociális érzékenységére is rezonált, a nyári szünetben elutazott Salgótarjánba, ahol — távoli ismerősétől úgy hallotta — van bőven bányász- és cigánymodell. Jórészt itt fogant az 1925 szeptemberében, az *Ernst Múzeum XXXII.* csoportkiállításán szereplő 38 rajza és 21 festménye. Meglepően sok kelt el közülük. *Púpos kisfiú* című képét *Kosztolányi Dezső* vásárolta meg, a vevők listáján két grafikánál *Bedő Rudolf* neve olvasható.

1927-ben, 21 évesen, újból teret kapott az Ernst Múzeum LXXXIX. csoportkiállításán. Itt is csak a címeket ismerjük, a művek nyomtalanul eltűntek.

Üres zsebbel, egyedül érkezett 1930-ban Párizsba. Barátnője példáját követte, amikor ruhákat kezdett tervezni. Anélkül, hogy valaha is kiszabott volna akár csak egy kötényt is, sikeresen kilincselt rajzaival különböző szalonokban. Összeismerkedett egy, a művészetből kiábrándult, alkalmi munkákból tengődő csinos festővel: *Kemény Zoltán*nal. Ezentúl együtt dolgoztak. Madeleine — aki új keresztnevét hibásan kiállított magyar útlevelének köszönhette — tervezte továbbra is a ruhákat, amiket már nem jelzésszerű alakok viseltek, hanem Kemény keze nyomán mozgó, cselekvő, bravurosan prezentált hölgyek. 1933-ban házasságra léptek. Immár korszerű divatrajzaikkal nevet szereztek a szakmában, vezető magazinok foglalkoztatták őket, mint a *Vogue*, a *Jardin des Modes* és a zürichi *Annabelle*. Az utóbbi 1942-ben alkalmazta férjét, és kisegítette a háború elől délfrancia, semleges zónába menekülő házaspárt. Madeleine Bernben húzta meg magát, mert Zürichben munkahely híján nem kapott letelepedési engedélyt.

1943-at írtak, amikor új életet kezdtek Zürichben, és mindketten 13 évi szünet után újból alkotó munkába fogtak. Madeleine a berni Kunsthalle *Ausländische Maler in der Schweiz* kiállításán (1945) léphetett először közönség elé. Ez időben kerültek kezébe *J. Dubuffet*-reprodukciók, amik arról győzték meg, hogy ő „az egyetlen kortárs festő, aki újat hozott". Párizsban személyesen is találkoztak, és Dubuffet meghívta a *l'Art Brut* 1948-as tárlatára a Galimard Kiadóhoz. Munkái ott megtetszettek az alakuló Cobra-mozgalom egyik vezéregyéniségének, *Corneille*-nek és a házaspár részt vett az amszterdami *Stedelijk Museum* nevezetes *experimentális művészet*-kiállításán 1949-ben.

„Nem létezik Cobra-stílus" állították maguk a csapat tagjai, és kitartottak véleményük mellett 1982-ben, a Musée d'Art Moderne de la ville de Paris *Cobra 1948—1951* tárlata alkalmával is, amikor ugyancsak bemutatásra ke-



Kemény-Szemere Madeleine: Krumplit reszelő asszony, 1947,
olaj, vászon, Szépművészeti Múzeum



Kemény-Szemere Madeleine:
Asszony az ablak előtt, 1972,
tus, színes kréta, szén, 1086×770 mm,
Szépművészeti Múzeum

rültek Kemény-Szemere művek. A Cobra valóban nem stílus, de közös vonásokat, amelyek természetesen az induláskor voltak karakterisztikusabbak, senki sem tagadott. Bizonyos jellemzők leolvashatók Madeleine művein is: az elvonatkoztatás mértéke és iránya, az expresszivitás, közelítés a harmadik dimenzió felé, a groteszk iránti vonzalom, a gyermeki egyszerűsítés. Amiben eltérőt és egyénit nyújtott: a tompább kolorit, a meghökkentő kerülése, objektivitás helyett épp az együttérzés, alkalmasint szeretet vagy szánalom groteszk alakjai iránt. Játékosságában is őrizte *Réti* és Fényes szellemi útravalóját, a művészet felelősségteljes komolyságát.

Egyéni tárlatai voltak: 1947-ben — Galerie des Eaux Vives, Zürich —, 1950-ben — Galerie Mai, Párizs —, 1952-ben — Galerie 16, Zürich —, 1954-ben — Galerie Baldwin-Kingrey, Chicago —, 1955-ben — Galerie 16, Zürich.

Közben Kemény Zoltán a fémdomborművekben megtalálta igazi műfaját és Madeleine önzetlen szerelemmel föladta saját ambicióit, hogy minden erejével segíteni tudja férjét meredeken ívelő nemzetközi karrierjében és 7 évig tartó versenyfutásában a burjánzó rákos sejtek ellen. 1965-ben, férje halála után nem volt ereje újból ecsetet venni a kezébe. A hagyatéknak élt, segítette férje monográfusait. *Hans-Jörg Heusser Zoltán Kemény Das Frühwerk 1943—1953* című könyve megjelenését már nem érte meg. Nem lévén gyermekük, ajándékként helyezte „biztonságba" férje korai műveit azokban a múzeumokban, amelyekben már őriztek Kemény-fémdomborműveket. Kivétel a *Szépművészeti Múzeum*, övé lett 1984-ben az egyetlen fémdomború (*Menekülő vonalak*, 1955), amely Kemény halálakor még nem volt eladva. A nagylelkű ajándék a rajzokon kívül még festményeket, kollázsokat és szobrokat tartalmaz. Heusser által katalogizált 329 műből kereken 150-et.

A nyolcvanas évek elején a neo-informel hullámban feléledt az érdeklődés a Cobra iránt, kiállításokat nyitottak Párizstól Tokióig szerte a világban. Madeleine-től is kölcsönkérték egy-két régebbi alkotását. Vevők is jelentkeztek, végül valamennyit megvásárolta *K. van Stuijvenberg*, a neves Cobra-gyűjtő Caracas-ban. A művésznő a Szépművészeti Múzeumnak két festményét és 11 rajzát ajándékozta.

Zürichi magányában inkább francia barátaihoz húzott, nem tartott kapcsolatot a magyar emigrációval. Nemzedékére jellemzően, akcentus nélkül beszélte anyanyelvét és elveiben, szokásaiban, mozdulataiban meghatóan őrizte a régi pesti közép-polgári múltat.

Korai, önkéntes visszavonulása értékes művektől fosztott meg mindannyiunkat.

Bortnyik Sándor

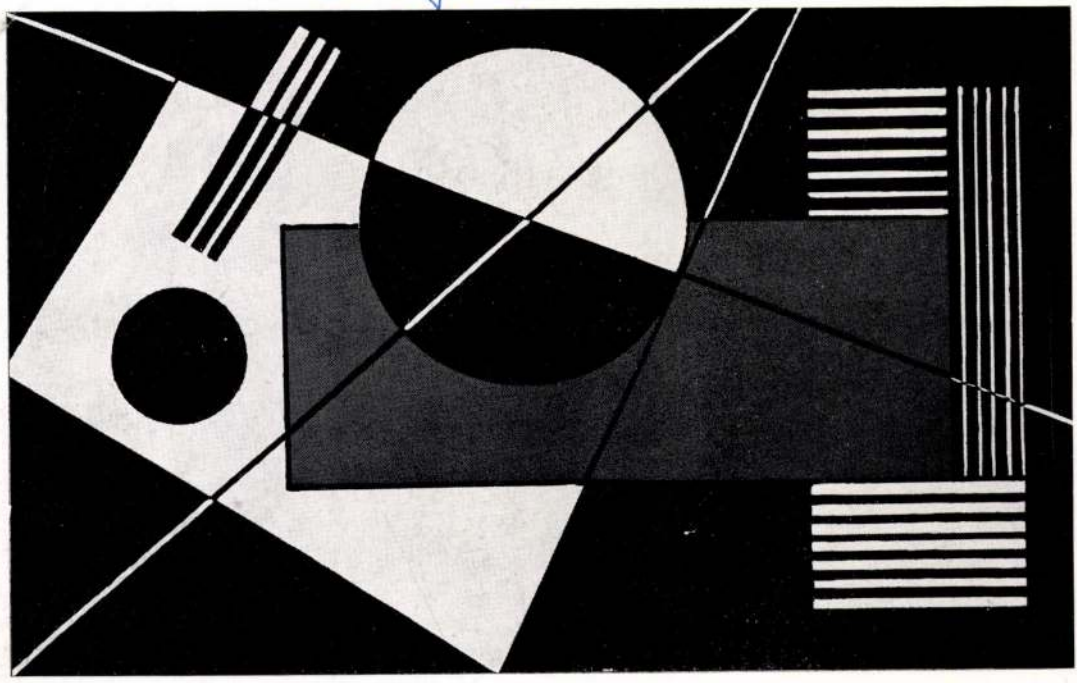







27. Dési Huber István: Régi rend

Grafikák és szobrok a Mihályfi gyűjteményből
in Mihályfi Ernő: Művészet, barátaim
Bp. Corvina 1977.

◁ *25. Bortnyik Sándor: Kompozíció* linoleummetszet
26. Bortnyik Sándor: Heverő pár — " —
150x215 mm



28. Dési Huber István: Önarckép. 1925

29. Kmetty János: Önarckép ▷

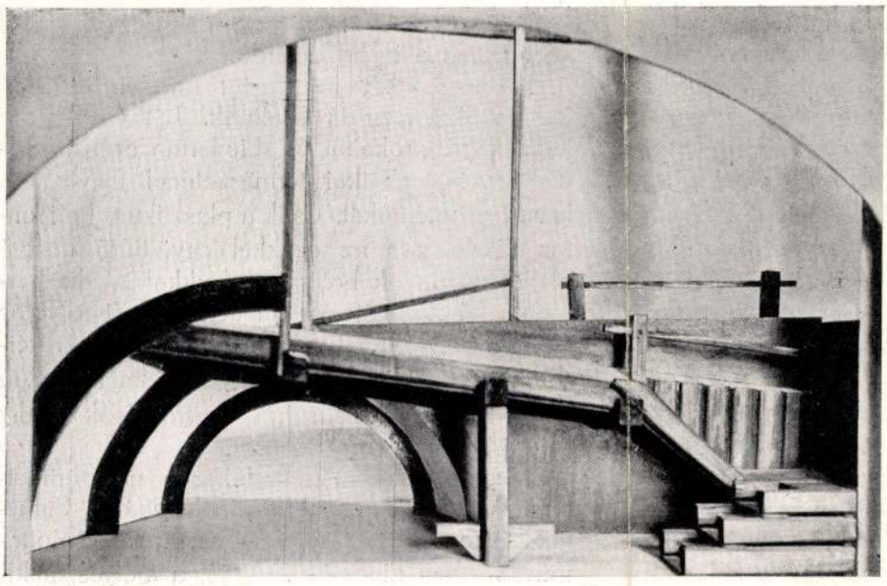

STERNBERG ÉS MEDUNETZKY: OSTROWSKY VIHARJÁNAK DISZLETE

mozgása nagy körültekintéssel leplezve nincs okvetlenül szintén a drámát érezzük, mint a szinpadi apparátus legfőbb mozgatóját. Nem tudjuk azonban érezni a drámának ezt a térmozgató hatását olyan szinpadon, mely egymástól teljesen függetlenül keletkezett, egymástól teljesen szeparált szinpadképeket dob egymásután a néző elé.

Szerencsére praktikus okok ujra meg ujra arra kényszerítik a diszletek tervezőit, hogy bizonyos közös elemek alkalmazásával a diszletképeket egy egységbe foglalják össze. Leggyakoribb ilyen elem a kapu, vagy az oldaltorony. Az elülső diszletívek háromdimenziós utódai ezek. Egyrészt arra valók, hogy a néző látóterét szükitsék s a látást az oldalak és a zsinórpadlás felé korlátozzák, de jók arra is, hogy a tervezőnek egységes vonalvezetést tegyenek lehetővé. Ezt az utóbbi célt szolgálják olykor a közös hátterek is.

Ám az egymásután következő képek formai rokonsága a dráma téralakitó erejét nem tudja eléggé kifejezésre hozni. Ehhez a képek tényleges (sőt esetleg csak szinlelt) egymásból keletkezésre van szükség és ahol a szinpad tulságosan tökéletes ahhoz, hogy a diszletek keletkezési módját a néző észrevegye, ott számos esetben vagyunk kénytelenek egy-egy rögtönzött technikai apparátust bocsátani a szindarab rendelkezésére, hogy téralkotó kedvét azon tombolja ki.

A már emlitett Raimund „Tékozló" cimű darabját egyik dresdai szinpadon, amely fantasztikus tökéletességig vitt süllyesztő rendszerével talán minden szinpadok közül leginkább lett volna alkalmas arra, hogy a diszletek óriási tömegét egymástól függetlenül alkossuk rajta meg, abban az időben, mikor magam is ott dolgoztom, a következő primitiv berendezéssel hozta szinre. (6. ábra.) A szinpad előterében két oldalt két miniatür méretű forgószinpadocska épült. Ezen keresztalaprajz szerint egyszerre négy jelenet oldalkulisszái vannak felállitva és forgathatók pillanat alatt a néző szeme elé. A nem látszó háromnegyed körökön csendben épitkezni lehet. A diszlet többi részét a zsinórpadlás szállitja s ez az egyszerű szisztema végtelen variációját adja mélység, szin és fényhatásoknak, amellett, hogy az egyes képeknek egymásból keletkezését állandóan érezzük.

A cikk elején bemutatott *Julius Caesar*-diszlet

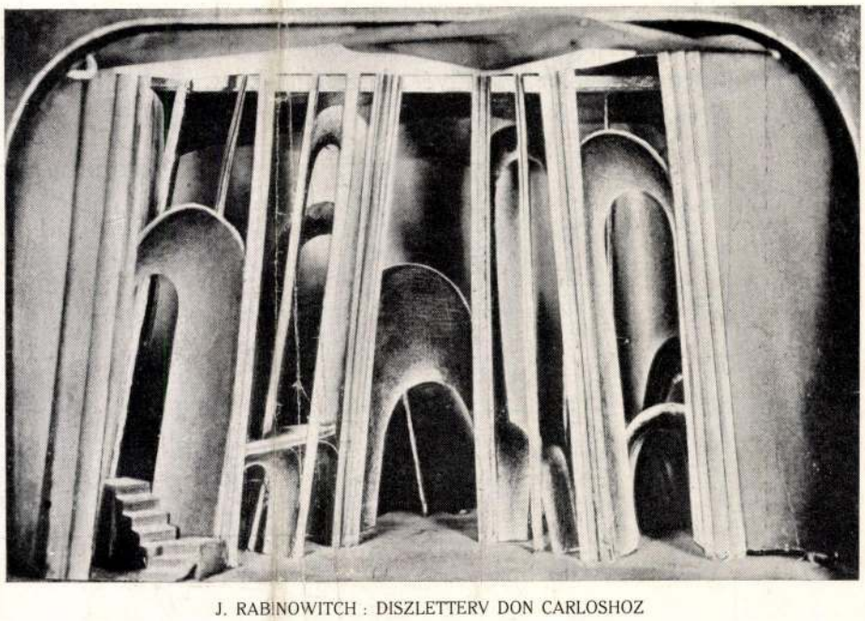

J. RABINOWITCH: DISZLETTERV DON CARLOSHOZ

négy kocsin, az azokra szerelt lépcsőkön, a lépcsők által bezárt szűkülő, bővülő tereken, a lépcsőkre fektetett hidakon, egyszóval egy élő, lélekző fokozható architektura szisztemán játszik. A lépcsők plasztikus architekturája, hátrább festett architekturába megy át, melynek elemei emelhetők, süllyeszthetők és eltüntethetők. Ezek az architektura elemek még a csatatér dombjai közt is visszacsengenek, megszüntetve azt a drámailag indokolatlan kettősséget, mely még a legjobb Julius Caesar-előadásokat is leginkább megzavarja.

Shakespeare *Viharját* sokan fogják fel ugy, mint egy drámai formába öntött lirai költeményt. Ennek a költeménynek elszavalására próbáltam egyszer egy szimbolikus pódiumot szerkeszteni. A szinpad maga a tengert jelenti, annak közepére állitva egy 6 m. átmérőjü rögtönzött forgó szinpadocska három oldalról nézhető fantasztikus formákkal: a sziget. Az egészet redőkben lehulló függöny veszi félkörben körül, erre épp oly irreális ábrázolással ég van festve.

Végtelenségig lehetne folytatni az ismertetését különböző technikai berendezéseknek, amelyek mind a szinpadképek egyszerű egymásbólfejlesztését szolgálják. Beszélhetnék huzható függönyrendszerekről, forgóprizmákról, sineken tolható oldaltornyokról. Irhatnék az itt ábrázolt *Faust*-diszlet paravanrendszeréről, a *Macbeth* hordozható diszletelemeiről s a variabilis architekturáknak legkülönbözőbb formáiról. Célom azonban most nem az összes lehetőségek felsorolása, hanem csak annak az illusztrálása, hogyan alkotja meg magának az ivszinpad kényszerformájától felszabadult szinpad ujabb rendszereit és hogyan mond le önként, művészi szempontoktól vezetve az anarchiáig menő teljes szabadságról, amit a fejlődő technika vivott ki számára. Ezek a különféle rendszerek ugyszólván nem szerepelnek a művész kezében mint más anyag, melyből a művét modellálja. És hogy ez az anyag ma már szinte végtelenül sokféle, az a technika érdeme.

És ezzel már körülbelül minden feladott kérdésünkre meg is feleltünk. Láttuk, hogy a kezdetleges rokokó és biedermeyer szinpaddiszletezés technikai természeténél fogva nem ismert problémákat. Csak a plasztikus, horizontos diszletek s az ezekkel együttjáró mozgó alapu szinpadok hozták magukkal a díszharmonia lehetőségét és vetették fel a téralkotás épitészi s a jelenet-egymásutánok drámai kérdését, melyeket tisztázni e cikk elméletben, a keretében ábrázolt szinpadmegoldások pedig gyakorlatban kisérelték meg.

Stilusproblémákat szándékosan nem érintettem. A szinpad az ujdonságok világa. Stilusfejlődésre itt olyan értelemben, mint az épitőművészetben nincs idő. A jó, a helyes, a kivánatos stilust keresni egy olyan művészetben, ahol nemcsak szabad, de kötelesség mindig ujat, mást, divattól, pillanattól, hirtelen ötlettől befolyásoltat alkotni, igazán helytelen volna.

Nálunk Magyarországon sok külső körülmény akadályozta a diszletművészet gyors fejlődését. Ami ezek közül az akadályok közül a legmaradandóbbakat — a szegénységet és több szinpadnak technikai fejletlenségét — illeti, arra nézve a fentiekből talán már mondatlanul is kiolvastunk egy és más megnyugtatót. Láthattuk ugyanis, hogy a szinpaddiszletezés terén az akarat, a szinpad ismerete és egy kis találékonyság mellett a drámának, pikturának és architekturának együttes szeretete többet érnek minden gazdagságnál és technikai tökéletességnél.

Ha pedig ezek az előfeltételek megvannak, akkor a diszletek tervezői szabadon választhatják meg stilusukat meggyőződés, divat, a darab kivánalmai s a külső adottságok szerint — a jó szinházi diszlet mindig csak egy valami lehet: *a dráma architektonikus festői átélése a szinhaztér variálódó lezárása által.* *Háy Gyula.*

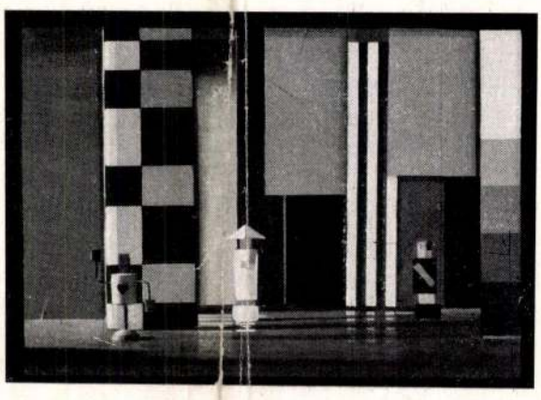

BORTNYIK SÁNDOR: DISZLETTERV

Tér és Forma
1928. I. évf. 3 sz. 110. l. kép

GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ

MAGYAR GRAFIKA

KÉTHAVONKINT MEGJELENŐ GRAFIKAI FOLYÓIRAT

UNGARISCHE GRAPHIK

CÍMŰ NÉMETNYELVŰ MELLÉKLAPPAL

SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS

FŐMUNKATÁRSAK: HERZOG SALAMON, KNER ALBERT ÉS LŐWY LÁSZLÓ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL

BUDAPEST VII, RÓZSA UCCA 25. SZÁM

BIRÓ MIKLÓS NYOMDAI MŰINTÉZETE ÉS KIADÓVÁLLALATA

A Magyar Grafika előfizetési díja *Magyarországon:*

Nyomdatulajdonosoknak, cégeknek és szakmán kívül állóknak egész évre 30 pengő, félévre 16 pengő

Egyes számok ára nyomdatulajdonosoknak, cégeknek és szakmán kívül állóknak 5 pengő

Előfizetési díj külföldiek részére:

Az európai kontinensen 30 pengő, Angliába és a tengerentúli államokba 6 dollár

Jahresbezugspreise:

Für die europäischen Staaten (mit Ausnahme England) 30 Pengő, für das übrige Ausland 6 Dollar, Einzelnbezugspreis: 5 Pengő, resp. 1 Dollar. — Die Magyar Grafika erscheint zweimonatlich

Berény Róbert

Berény plakátjai új formát vittek a budapesti uccára. Ki meri mondani, hogy stílusuk nem modern, sőt legmodernebb? És ki merné tagadni, hogy közérthetőbb plakát sohasem volt Budapest uccáin! A gépember korát éljük. (Egy londoni kiállítást gépember nyit meg.) A vállán pneumatikkal rohanó gólem ma semmi félelmet nem kelt már: sőt szívesen fordulunk áruja felé, mert a modern tökélygépek tiszta termékeihez több a bizalmunk, mint az emberkéz még annyira precíziós munkájához. Szintolyan bizalomgerjesztő a ruganyos léptű pléhgigerli, talpán az ismert gumisarokkal. A gépkor incroyableja!

A győzedelmes plakáthatás lényege azonban nemcsak ez. Ismerek egy bulvárlapszerkesztőt, akinek cikkcímei halálos biztonsággal ragadják vesén a népet. Próbálják utánozni „stílusát" vérengzősnél vérengzősebb slágerekkel, borzongtató, csiklandozó fordulatokkal, de hiába. Az a szerkesztő, akire gondolok, kevesebb vért hullat, mint tehetségtelen konkurensei, de ellenállhatatlan szédületbe rántja olvasóit. Címei gyujtanak

Egészen biztos vagyok benne, hogy Berény stílusa hamarosan nem egy, de tíz utánzóra fog akadni. Ám — eltekintve nagyszerű technikai készültségétől — senki sem fogja ellesni tudni azt az intuitív biztonságot, mellyel Berény a nagyközönség idegeinek gócpontját a markában fogja. Tudjuk, a plakátnál nem elég, hogy föltűnjék, de előnyösen kell feltűnnie. Így Berény plakátjai mágneses erővel vonják magukra a tekintetet, amellett sohasem tolakodnak, sohasem vaskosak. A hatás, melyet kivált, megfelel a cikknek, melyet hirdet. Az égnek feszült kar, mely a mosószappan után kívánkozik, amellett, hogy fortisszimós felkiáltójel, meghatóan házias groteszkségével bizalmat gerjesztő. A mosópor esőjében megfehéredő szöglétes gyermekfigura ismét holtbiztonsággal találja el a háziasszonyi kedély érzékeny pontját, mégpedig az anyai szíven keresztül. A piskótadobozok födelein viruló pufók szőkeségeknél egy anya sem érzi, hogy az az *ő* gyermeke. Amikor azonban a gyermeket egy virgoncugrású kockasziluet jelképezi, egyszeriben az ügyesen ügyefogyott pulya *szimbolumává* általánosul a kép és — mindenkihez szól.

Rendszeres kísérlettel analizálva a lélektani hatást, bizonyára minden Berény-plakáttal összefüggésben meglepő eredményre jutnánk. Intuicióval és grafikai iskolázottsággal bírók számára az ilyen tudományos analízis hasznossá válhat. De készületleneket csak baklövésekre csábítana. Mert Berény nem receptre dolgozik és ezenfelül fölényes technikus. Merész ötleteit csak ez a technikai fölény teszi kivihetőkké. A technika fölénye a művésznél t. i. abban áll, hogy a *technika* maradéktalanul kielégíti a *művészi* akarat követelményeit. Berénynél, érezzük, a tömegelosztás, a rajz, a színválasztás megannyi megoldott probléma. Az elképzelés rögtön eggyéforr a kivitellel.

Ha nem látnók nap-nap után, hogy plakátrajzolóink egy része még mindig nincs tisztában mestersége legelemibb követelményeivel, fölösleges volna egy magától értetődő szempontra utalni, mely Berény plakátjain különösen jól tanulmányozható: hogy kerül minden kis formát és aprólékos részletet, nem mert az elvész a plakáterdő rengetegében, de éppen mert nem vész el, hanem meghendikepeli a hatás iramát, szétforgácsolja a tekintetet, mely — a nagyvárosban — a pillanatnak csak egy töredékét szentelheti egy-egy plakát szemléletének. Berény plakátja elkapja a tekintetet és magához ragadja, nem egy, de sok pillanatra. És a szemlélő a kép emlékétől nem szabadul többé. Magával viszi, mint a politikai jelszót, mint a szállóigét. Berény plakátjain dominál a „*szálló-forma*".

*

Nem akarok a kísértésnek engedni, hogy plakátművészetének szempontjait átvigyem festészetére. Válasszuk külön Berényt, a festőt, Berénytől, a



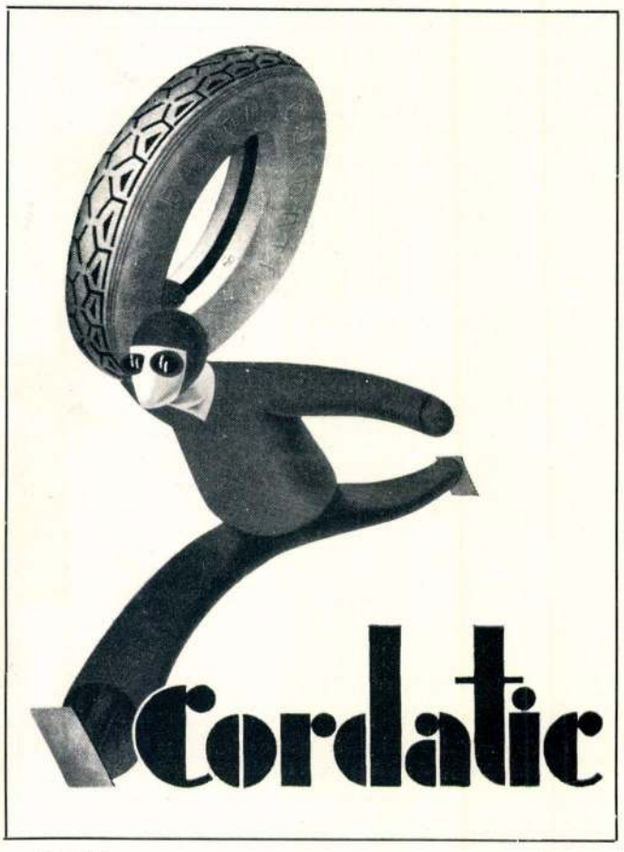

Berény Róbert: Plakátok

plakáttervezőtől. Aki csak plakátjait látta, sohse gondolná, hogy így fest. Aki festményeit ismeri, nem tudná ilyennek képzelni el plakátstílusát. Pedig aki az egész embert látja, hiánytalanul felfedezi a közös gyökér minden rostját. Berény a plakátjaiban cseppet sem festő. És festményei nem is sejtetik a reklámtervezőt.

Festményei t. i. — bocsánat a germanizmusért, mely egyedül szemlélteti, ami szótagolt hangsúllyal olvasandó — *meg vannak festve.*

Az első megkapó benyomást a sajátos perspektíva teszi. Ez a perspektíva nem valami logikus megfontolás eredménye, hanem a művészi szemlélet formája. Ez a perspektíva nem realisztikus, hanem a rálátás távlatából ered. És mindig átlóban rögzíti a teret. A klasszikus perspektíva azt tanítja, hogy a távolodó tárgy kisebbedik. Berény szögben mélyülő tárgyai tagadják ezt a klasszikus perspektívát. A kisebbedés hiánya által a mélység hatalmas hangsúlyt nyer. Ez Berény perspektívájának *művészi* igazsága. (Itt jegyzem meg, hogy az európai középkor és az ázsiai festészet szintén nem ismerte a mi klasszikus perspektíva-tanunkat. A valóságban a tárgy nem kisebbedik, ha távolabb áll, hanem csak kisebbnek *látszik*. Kétségtelen, hogy a távlati kisebbedés csak látszatvalóság és nem arrogálhatja magának a képzőművészetben az egyedüli létjogosultságot.)

A mélybetörés hatását Berénynél még fokozzák egyéb formai elemek. A „Zöld fal" című képen pl. a vázás asztalka két jobboldali lába a sarok felé feszül és az asztal úgyszólván eliramlik a kendő alatt. A „Sárga dunyha" még bizarrabb. Itt kétfelé irányul a perspektíva: jobboldalt abba az irányba, melyet a fehér párna jelez, baloldalt egy a kép keretén túl rögzített cél felé, ahonnan a dunyha bálnateste merül elő. Kétfelé kiáltanak a „Feketeruhás nő" formái is. Itt a szobasarok és a diványsarok egy-egy perspektivikus célpont. Tehát sehol sem a logikai rendszeresség dönt, hanem a művészi ötlet. A tömegek elosztása emellett annyira biztos, annyira kiegyensúlyozott, hogy a művész a győztes, nem a naturalista elmélet okoskodása.

Berény formáinak egyensúlya nem a nyugalom kimértsége. Itt egymás ellen toluló erők egyenlítődnek ki. A formák zártsága nagy belső feszültséget és nyugtalanságot leplez. A derű, melyet képei tükröznek, nem maradéktalan. Nem egynek a szép színes tárgyak közül lelke mélyén démoni tűz parázslik. Az ember viszont a szobában hozzáhasonul a lelkes tárgyhoz. Berény egyébként, mint portréfestő, kitünő jellemábrázoló. De ha nem portrét fest, úgy emberalakja is a „csendélet" egy tagjává lesz; igaz: a kompozíció magva. Kerek forma, melyet a szögletesek vagy szögletesen görbék rendszere támaszt vagy támad





Berény Róbert: Plakátok

körül. Ez a rendszer ismét nem logikai vagy logikai megfontolásban feloldható. A művész intuitív ötletessége dönti el a szögletek és görbék kombinációját és ehhez a rendszerhez egy bizonyos fokú *szeszély* is társul.

Berény festői előadásmódjának is különleges varázst kölcsönöz ez a szeszély. Általában színenként tömör sziluetekbe zárulnak formái, de legtöbb festményének egy-egy része pompás tarka virágcsokorrá feslik, melyen az ecsetvonás lágysága, az árnyalat szépsége önálló hatóelemként érvényesül.

A színek frappáns harmóniája lepi meg a szemlélőt a sajátos perspektíván kívül a legjobban. A színek hamvastompán, telítetten fénylenek. Barnák és szürkék mellett tarka virágszínek pompáznak. Hol árnyalatok és átmenetek gyönyörködtetik a szemet, hol a tömör, nyugalmas egyneműség. A „Feketeruhás nő" című képen, különösen az asztalon, impresszionisztikusan vibráló fényben fürdik az anyag. A „Csendélet"-en buja pompában játszanak a tört színek. A „Sárga dunyha" fala Manet ecsetének puha árnyalatgazdagságára emlékeztet. Másutt azonban a zártság és egyneműség uralkodik a szín felett. Inyencség és puritánság váltakozik meggyőző, lenyűgöző szeszéllyel. Jaj annak, aki Berény szeszélyeit utánozni merné! Az a kianalizálhatatlan valami, ami soha más által el nem sajátítható, a művészség döntő tényezője. Minden technikai és egyéb artisztikus tudás mellett és felett. *Dr. Rabinovszky Márius*

Bortnyik S.

Az „Iparművészeti" oktatás új útjai

Mai életünk új berendezkedése, élettempónk változása, technikai kultúránk nagy kifejlődése megkívánják, hogy az életre előkészítő mód- és rendszereinket: iskolaintézményeinket is gyökeresen átalakítsuk. A gyakorlati életben az ilyen átalakulás több-kevesebb szerencsével meg is történik, az élet logikája nem enged más választást: vagy alkalmazkodunk az új törvényszerűségekhez, vagy elpusztulunk.

Ez áll a művészetekre is, de elsősorban áll a művészeti iskolákra, amelyek végeredményben szintén nem mások, mint az életre előkészítő intézmények. Az átalakítás, az élethez igazodás kényszere ezekre is fennáll, ha csak valami kis felelősséggel is viseltetnek növendékeikkel szemben. A fejlődést nem mellőzhetik, elvégre az iskola sohasem egy elmult életre készít elő, hanem az eljövendőre.

Sajnos, a mai művésziskolák jórészének jelszava az, hogy inkább az élet alkalmazkodjék hozzájuk, mint





Berény Róbert: Plakátok

ők az élethez. Ennek a politikának eredménye: a művészproletáriátus kitermelése, olyan embereké, akik saját szakmájukban mindenhez értenek, csak éppen azokat a feladatokat nem tudják beteljesíteni, amiket a jelenlevő igények és szükségletek állítanak fel velük szemben és akik ezért a gazdasági harcban feltétlenül alul maradnak. Túlsok történelemmel és kevés realitással, túlsok átvett formával és kevés teremtő erővel tanítanak ezek az iskolák. Elősegítik a történelmi érzéket és tudást, de elhanyagolják a kezdeményező tehetségnek, az elképzelő erőnek kifejlesztését. Nem önálló gondolkodásra és munkára, hanem sablon szerinti produkcióra nevelnek. Nem igyekeznek a gyakorlati élettel lépést tartani, inkább a multból táplálkoznak s növendékeikben hamis elefántcsonttorony-kultuszt fejlesztenek ki.

Az átalakulásnak ez a kényszere különösképpen és hangsúlyozottan áll az ú. n. [illegible]művészeti iskolákra. A szabadművészetek, képfestők, szobrászok, stb. még mindig inkább dolgozhatnak egyéni nézeteik, felfogásuk szerint. Nem jutva állandó kapcsolatba a gyakorlati élettel, a műteremművészet határain belül mindig csak kis mecénáskörre számítva, önmaguk viselik az elzárkózás, a már kitaposott utakon való haladás felelősségét. De másképpen áll az eset az iparművészeti iskoláknál: ezek állítólag a gyakorlati életre készítik elő növendékeiket. Céljuk, hogy az ipari termelésbe is művészetet vigyenek bele, ízléstelen, dilettáns formák helyett művészi formákat teremtsenek. Azonban: ipari termelés alatt ezek az iskolák kizárólag kézművességet, kisipart értenek. Visszaemlékeznek a renesszánsz nagy mestereire, akik az ipari produktumok kialakulásában is teremtő erővel és tehetséggel vettek részt. Az idő kereke fordult, az iparművészeti iskolák egy helyben maradtak, vagy csak nagy kínosan, egy-egy lépéssel bicegnek előre, néha, sajnos, hátra. Az ipari termelés súlypontja ma már nem a kézművességen, a kisiparon van, hanem a gyári, a nagyipari termelésen, a tömegproduktumon. Ezt korszerűvé, nemessé, esztétikussá tenni, mindig a fennálló törvényszerűségek (anyag, gyártási technika, rendeltetés) figyelembevételével, ez volna az iparművészeti iskolák kísérletező munkájának feladata ma.

Nyugat-Európában, de különösen Németországban a helyzet ma már kedvezőbben alakul: igen sok iskolát találunk, amelyek a gyakorlati élethez való igazodást teljes mértékben keresztül vitték. Ezek között is legelső helyen áll a dessaui Bauhaus. Ez a műhely-rendszer szerint kiépített intézmény (megalapítója W. Gropius építész) nagyszámú reprezentánsát nevelte ki eddig a modern alkotóművészetnek. A Bauhaust ma már az egész világon ismerik; szeretik vagy



Berény Róbert: Csendélet



Berény Róbert: Teásasztal

támadják, de közömbösen nem állhat vele szemben senki, olyan nagy hatással van a fiatal generációra és az egész művészeti és ipari termelésre. A Bauhaus elsőnek vonta össze az eddig különválasztott és külön értékelt szabadművészeti és iparművészeti oktatást. A Bauhaus nem a „művészit" hangsúlyozza ki. A „művészi" nem lehet cél, hanem eszköz. A művészi, a formai megoldás magától értetődőleg kell hogy következzen minden tárgy anyagának, rendeltetési elvének törvényszerűségeiből. Az anyagnak, a funkciónak és a formának közös egysége azt a nívót kell hogy eredményezze, amelyet mi általában „művészi"-nek, a Bauhaus pedig „kvalitásmunkának" nevez.

Gropius a következőkben írja körül a Bauhaus feladatát:

„Használati tárgyak *típusainak* megteremtése szociális szükségesség."

„A Bauhaus-műhelyek tulajdonképpen laboratóriumok, amelyekben sokszorosításra érett, a mai kor számára tipikus eszközök, tárgyak modeljeit dolgozzuk ki és továbbfejlesztjük."

„A Bauhaus-műhelyekben végérvényesen átdolgozott modeleket idegen üzemek sokszorosítják, amelyekkel a Bauhaus állandó munkakapcsolatot tart fenn."

A régi és az új rendszerű oktatás különbségei tehát a következők:

Régi rendszer:

Különválasztott szabad- és iparművészet.

Történelmi oktatás, a jelen eredményeit a mult példáiból vezetik le.

Tömegoktatás.

Tulnyomólag teória vagy papíron való tervezés. Kevés vagy semmi műhelymunka.

Luxusproduktumok, kézművesség.

Az anyagnak és funkciónak törvényeit figyelmen kívül hagyva, a művészetnek mint célnak kihangsúlyozása.

Eredmény:

művészproletáriátus, elefántcsonttoronyművészet.

Új rendszer (Bauhaus):

Egyesített oktatás.

Korszerűség. A jelenkori élet igényei, feladatai határozzák meg a művészet formáit.

Egyéni oktatás.

Gyakorlati műhelymunka, kevés teória.

Tömegszükséglet, standardmodelek a nagyipar részére.

A művészet eszköz. Az anyag és funkció törvényszerűségeinek figyelembevétele.

Eredmény:

teremtő erőben gazdag, technikailag is nagyszerűen képzett ifjúság, amely reális tudása révén az életben könnyebben helyezkedik el.

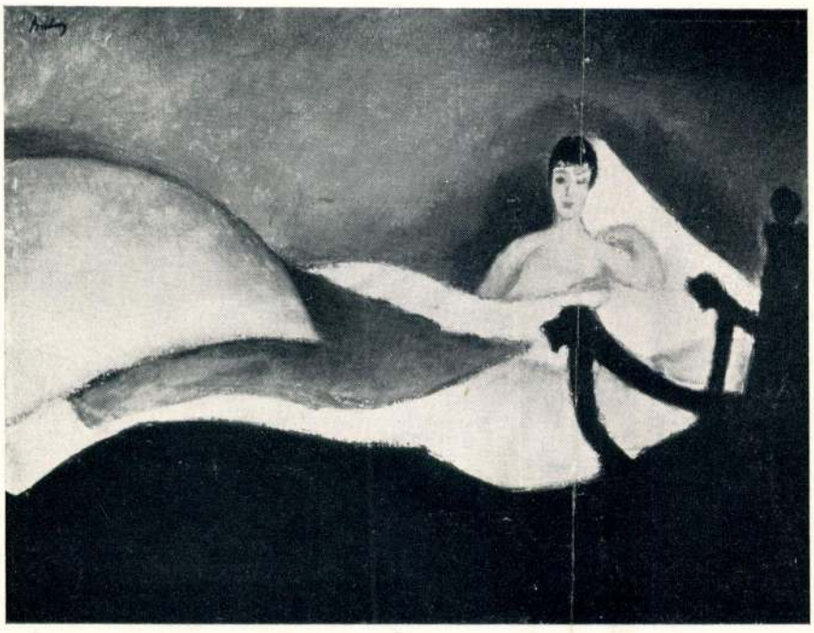

Berény Róbert: A sárga dunyha

A Bauhaus a következő tanfolyamokra oszlik:

1. Architektura;

a) építés: tervezés, technika;

b) belső berendezés, lakóhelyiségek, házieszközök (asztalosműhely, fémművesség, falfestészet, szövőműhely);

2. Reklám:

reklámeszközök alakítása (nyomdatechnika stb.).

3. Színpad:

színpadtechnika.

4. Szabad festői és plasztikai alakítás.

Németországban igen sok iskola követte a Bauhaus példáját: Kölnben, Frankfurt a. M.-ban, Stuttgartban, Weimarban, stb. ha nem is ilyen nagyszabásúan és ilyen jól kiépített propagandával, már dolgoznak, tanítanak az új műhelyiskolák. Eredményeik az iskolákon belül és kívül eléggé közismertek. Csupán emlékeztetőül hivatkozunk itt a Bauhaus dessaui épületére (Gropiustól), a dessautörténi település építkezéseire, a Stuttgart-Weissenhofi Siedlungra, a Breuer-féle vascsőbútorokra, Schlemmer (Bauhaus) színpadi kísérleteire, amelyeket Németország és a külföld nagy városaiban mutattak be őszinte sikerrel.

Hogy az új művészneveléshez és a korszerű alakításnak ezeket a ma már Európaszerte propagált és elismert alapelveit itthon, Magyarországon is megvalósítsuk, egy kísérleti szabadiskolát alakítottunk fel *„Műhely"* elnevezés alatt. Programunk főbb pontjaiban teljesen megegyezik a fent ismertetett Bauhaus-programmal, az itthoni viszonyoknak, szükségleteknek megfelelő átdolgozással. Különösen nagy súlyt fektetünk az alkalmazott grafikára: a reklámeszközök, nyomtatványok, plakátok korszerű elementáris tervezésére és kivitelezésére, a könyvművészet korszerű kifejlesztésére. Tanfolyamunknak ez a része, úgy hiszem, számíthat a Magyar Grafika olvasóközönségének érdeklődésére. Megfelelő számú jelentkező esetében esti kurzust állítanánk be a szín, forma és téralakítás ismertetésére. Az új nyomtatvány, az új plakát, amelylyel ma már mind gyakrabban a pesti plakátoszlopokon is találkozunk, nemcsak technikailag észszerű és gazdaságos, nemcsak elementáris hatású, de esztétikus is, szép is. Szépsége éppen alkotóelemeinek harmóniájában, arányainak törvényszerűségében van. Ezeket az alapelveket, a konstrukció és kompozíció új útjait, az elképzelő erővel alátámasztott tudatos alakítás új módszereit megismertetni létesült a *Műhely*.* Mindnyájunk érdeke, hogy a puszta formalizmusnak, a sablonnádegradálásnak és a dilettantizmusnak útját szegjük. A modern formaalkotás komoly munkájából a magyar tehetségeknek is ki kell venni részüket.

Bortnyik Sándor

Nyomdásztársadalmi események

Székházavatások. Egyszerre két örvendetes nyomdásztársadalmi eseményről is számolhatunk be: a Segélyzőegyesület két vidéki csoportjának székházavatási ünnepélyéről. Az egyik a miskolci csoport, a másik a debreceni csoport nyomdászházának fölavatása. A *miskolci* székházavatás augusztus 19-én folyt le az ország minden részéből odautazott vendégek részvételével. A diósgyőri vasasdalárda éneke után *Fekete Pál*, a miskolci kerület elnöke üdvözölte a megjelenteket. *Bernhardt Mór* a házszerzés történetét vázolta. *Rothenstein Mór* országgyűlési képviselő, a Segélyzőegyesület elnöke, az egyesület üdvözletét tolmácsolta. *Saly Endre* országgyűlési képviselő a szociáldemokrata párt, *Klein Samu* a miskolci főnökök és Főnökegyesület nevében üdvözölte a miskolci csoportot. *Reisinger Ferenc* országgyűlési képviselő beszédében az esemény jelentőségét méltatta. *Erdélyi Károly* a debreceni, *Zarnóczay Béla* a szegedi, *Schmidt Mihály* a nyiregyházi, *Székfy Sándor* az egri és *Rácz István* a sárospataki nyomdászok nevében köszöntötték a miskolci nyomdászokat. A helyi szak-

* A „Műhely" helyiségei Damjanich ucca 32. szám alatt vannak. Prospektussal, felvilágosítással az iskola vezetősége szívesen szolgál. A „Műhely" oktatói: Bortnyik Sándor, Hevesy Iván, Kovács Kálmán, Ligeti Pál, Lonkay Antal, dr. Mezey Ödön, Molnár Farkas stb.

szervezetek küldötteinek üdvözlőbeszédei után a dalárda éneke zárta be a díszközgyűlést. A díszközgyűlést százterítékes társasebéd követte, amelyen *Rothenstein, Wiesenberger, Brumiller és Schmidtmayer Vilma* vezetőségi tagokat köszöntötték fel. A pohárköszöntőkre *Wiesenberger Vilmos*, a nyomdászszervezet vezetője felelt. Ebéd után kirándult a társaság az Avasra, este táncmulatság volt, amely vidám hangulatban hajnalig tartott.

A debreceni székházavatás szeptember 8-án délután volt ugyancsak a helybeli nyomdászok és máshonnan odautazott számos vendég részvételével. A helybeli nyomdászzenekar a Gutenberg-indulóval nyitotta meg az ünnepélyt. Ezután *Nagy Eta Jándy Imrének* erre az alkalomra írt szép versét szavalta el. A debreceni csoport nevében *Erdélyi Károly* elnök üdvözölte a központ és a vidéki csoportok megbízásából megjelenteket. *Rothenstein Mór* országgyűlési képviselő a Segélyzőegyesület, *Wiesenberger Vilmos* a szabadszervezet nevében mondottak nagy figyelemmel hallgatott hosszabb beszédeket. *Csuvara Ferenc* a Gépmesterkör, *Zarnóczay Béla* a szegedi, *Kubányi Jenő* a miskolci, *Schmidt Mihály* a nyiregyházi nyomdászok üdvözletét tolmácsolták. A debreceni nyomdatulajdonosok képviseletében *Liebermann Géza*, a debreceni szociáldemokratapárt nevében *Holló János* üdvözölte a debreceni csoportok. *Szabó Lajos* a szakmai csoportok jókívánságainak adott kifejezést. A beszédek elhangzása után itt is társasvacsora, utána tánc. — A *Magyar Grafika* szerkesztősége szeretettel csatlakozik mindkét város nyomdászaihoz intézett szerencsekívánatokhoz és csak azt az óhajt fejezi ki, vajha az új nyomdászotthonok jól látogatott hajlékai lennének a szakmai továbbképzésnek is.

Jubileumok. Egész sor jubileum folyt le az utóbbi hetekben és valamennyi szép ünnepség keretében. A Budapesti Hirlap személyzete augusztus 19-én ünnepelte meg *Kováts István, Steiner József* és *Stefanek Antal* ötvenéves nyomdászságának jubileumát Kispesten. A nyomdász-dalkör üdvözlődala után Lőcsey Lajos a személyzet, Nedeczky László az igazgatóság ajándékát nyujtották át az ünnepelteknek rövid beszéd kíséretében. A szerkesztőség nevében Moharos szerkesztő, a nyomdászszervezet képviseletében Propper Jenő, az Öntőkör nevében Teperovits Lajos mondottak még üdvözlőbeszédeket. A szociáldemokratapárt megbízásából Vanczák János országgyűlési képviselő üdvözölte a jubilánsokat. — A Légrády-nyomda és a Pesti Hirlap személyzete szeptember 8-án ünnepelte *Barta Lázár, Horváth Béla és Kornits Károly* félszázados nyomdai munkálkodásuk évfordulóját a nyomda helyiségében. Az üzem nevében Fürth Mór művezető, az igazgatóság nevében Kertész Árpád igazgató üdvözölték a jubilánsokat. Balassa Imre a szerkesztőség megbízásából, Mittelmann Izidor, Molnár Márk, Jakus János, id. Oberting Kristóf és Lazányi Mária az egyes osztályok, Havas Ödön a Sokszorosító Ipartestület, Müller Sándor a grafikus művezetők, Propper Jenő a szakszervezet, Gárdos Jenő a Hirlapszedők Köre, Engländer Ignác a Gépmesterkör és Baron Mór a Korrektorkör nevében mondottak üdvözlőbeszédeket. — Szeptember 22-én *id. Lehotzky Károly* ötvenéves jubileumát ülte meg a Pátria személyzete. Az ünnepélyt Koczaurek Rajmund nyitotta meg, aki a személyzet nevében üdvözölte az ünnepeltet. A nyomda igazgatósága nevében Elek Emil vezérigazgató, az országos szakszervezet megbízásából Brumiller László, a Typographia szerkesztője köszöntötték fel a jubilánst. Gisztl Pál a Segélyző-Egyesület, Bálint Ödön a helyibizottság, Hörnyéky Kálmán a Gépmesterkör és Pajor Rudolf a szociáldemokrata párt és a parlamenti frakció nevében mondottak még lelkes üdvözlőbeszédeket. A közszeretetnek örvendő jubilánst értékes ajándékokkal is elhalmozták. A Könyvnyomdászok Dalköre szépen előadott dalaival, a nyomdászifjak szavalókórusa nagyszerű szavalataival és a többi szereplők is emelték az ünnepség fényét. Különösen Virág Sándor alkalmi versét tapsolták meg nagyon. — A magunk részéről a félszázados becsületes munkának valamennyi ünnepeltjét a legbensőbb szeretettel és kollégialitással üdvözöljük mi is.



Berény Róbert: Női szobában

ORIGINAL

MANN / MANN OFFSET

1927-es
modelű egy- és
kétszínt, valamint elő- és
hátnyomást egyszerre végző **offset**
gyorssajtónk óránkint 6000 nyomás vég-
zésére alkalmas, pontos regiszter, utólérhetetlen
minőség mellett. E jellegzetes tulajdonságai a gépet
világszerte ismertté teszik.

„Original Mann“ offset gyorssajtók

E gépek alapvető gépszerkezeti alkotó elemeinek egyedül logikus elrendezése a kiszolgálást végtelenül megkönnyíti. Ha ön sikeresen akar versenyezni, úgy állítson üzemébe **„Original Mann“ offset gépeket.** Kérjen még ma ajánlatot. Kedvező feltételekről, gyors szállításról biztosítjuk.
Magyarország és Románia részére vezérképviselet:

König János okl. gépészmérnök
Budapest [illegible] Remete ucca 23. sz.

Telefónszám:
J. 453-58

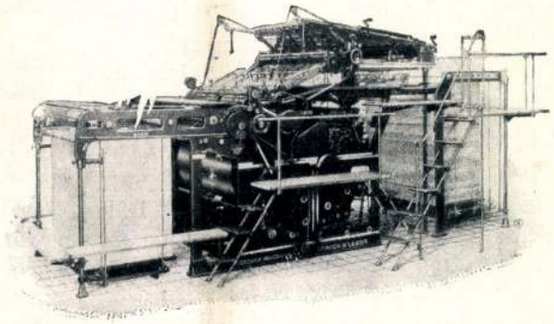

FEWN

GEORGE MANN & CO. LTD.

4. HENRY STREET, GRAY'S INN ROAD **LONDON W. C. 1**

Mindnyájan felelősök vagyunk

A 65 éves Ajtmatovról

1924-ben a történelem homályába vesző múlttal élő kirgizek írást kapnak. Egyelőre arab írást, amelyet néhány év múlva a latin ábécé alapjain szerkesztett új betűk váltanak fel, s ezeket is lecserélik 1936-ban a jelenleg érvényes cirill betűkre.

1928-ban, december 12-én született Torekul fia, Csingiz, aki családnevét nagyapjától Ajtmattól nyerte. 1937-ben édesapját letartóztatták és kivégezték. Csingizt anyja, aki egy orosz faluba költözött át a tragédia után és testvérei tanítatják. Egyik bátyja, Ilgiz később fizikus lett és a kirgiz akadémia fizikai és bányászati kutatóintézetének igazgatója. 1952-ben, egy évvel az állatorvosi diploma megszerzése előtt jelenik meg egy helyi orosz lapban oroszul írott első novellája.

1958-ban Moszkvában a Gorkij Irodalmi Főiskola posztgraduális tanfolyamát végzi el az ifjú állatorvos, ezután szűkebb hazája fővárosában, az akkor Frunzének nevezett Pispekben a köztársasági orosz irodalmi folyóirat szerkesztője, majd a Pravda kirgizisztáni tudósítója. 1958-ban látott napvilágot *Dzsamila* című kisregénye, amelyet *Louis Aragon* fordított franciára, s amelyért 35 esztendősen irodalmi Lenin-díjat kapott. Ekkor többnyire kirgizül ír, s műveit lefordítják oroszra, később maga vállalja önmaga tolmácsának szerepét, majd általában először oroszul fogalmaz, s csak aztán készül el műveinek kirgiz szövege. 1967-ben látott napvilágot *A versenyló halála*, 1970-ben a *Fehér hajó*, 1973-ban mutatta be Oleg Tabakov moszkvai színháza, a Szovremennyik a kazah Kaltaj Muhamedzsanovval közösen írott drámáját a *Fent a Fudzsijámánt*, 1981-ben közli a *Novij Mir* *Az évszázadnál hosszabb ez a nap* című regényét, s ugyanabban a folyóiratban lát napvilágot 1986-ban a *Vesztőhely*, 1990-ben pedig a Znamjában olvashattuk *A Csingiz kán fehér fellege* című művét. Közben volt a Kirgiz Filmművész Szövetség elnöke, majd a moszkvai világirodalmi folyóirat, az *Inosztrannaja Lityeratura* főszerkesztője, jelenleg pedig az Oroszországi Föderáció luxemburgi nagykövete. A Znamja jövőre ígéri új kisregényének közlését.

Az év elején, a Lityeraturnaja Gazeta hasábjain *Levél egy fiatal íróhoz* címmel sajátos számvetést készített, amelynek lényege, hogy nem a múltat akarja védeni, ennek eltűnése törvényszerű folyamat eredménye, mindazonáltal voltak olyan irodalmi teljesítményei az elmúlt korszaknak, amelyek tisztességesek voltak, s ezért több megértésre számíthatnának a jelentől. A visszatért disszidens irodalom és a legfrissebb termés mellett ott kellene lenniük azoknak a műveknek, amelyek egy bomló történelmi korszakban az igazat mondták, vagy az igazság igen nagy százalékát. Nem kétséges, hogy Ajtmatov önmagára is gondolt.

Az évszázadnál hosszabb ez a nap – és Ajtmatov egész életműve – egyik legfeledhetetlenebb példázata a *mankurtokról* szóló. A mankurtok azok a kirgiz vagy türk rabszolgák voltak, akiket a velük harcoló kínaiak valamikor réges régen nemcsak foglyul ejtettek, hanem szörnyű kínzással emberi emlékezetüktől is megfosztottak.

Ajtmatov egész életműve: tiltakozás a mankurtlét ellen.

Édesapjának emléke állandóan kísértette. Nagyanyja annak idején arra tanította, hogy minden idegennek a szemébe nézve kell megneveznie: kinek a fia. S Ajtmatov akkor sem hallgatott Sztálin rémtetteiről, amikor már Brezsnyevék régen betiltottak minden emlékezést erre, sőt a rehabilitációra készültek. Ugyanígy bátran hangoztatta népének jogait, amikor az erőszakos oroszosítás folyamata hallgatólagos, ám hivatalos támogatást élvezett. S nem csupán a hagyományokat védte, hanem a modern kor tendenciáit is ábrázolta, például a *Vesztőhelyben*, s ekkor is az egyik lehetséges orvosságként a nemzeti értékek szívós fejlesztését jelölte meg. Nemcsak a kirgizekét, hanem a kazahokat, a nyivheket, az örményeket és természetesen az oroszokat, meg minden népet ideértve.

Szokták róla írni, hogy kétnyelvű író. Egyszer arról beszélt: előfordul, hogy oroszul is álmodik. Mondhatnánk azt is, hogy háromnyelvű, hiszen a *Fent a Fudzsijámán* eredetileg kazah nyelven íródott és ő fordította oroszra a szöveget. De nem ez a nyelvi sokszínűség az igazán érdekes: ez a mai középázsiai értelmiségre általában jellemző, hanem az, hogy a háromnyelvűség arra adott alkalmat Ajtmatovnak, hogy felvesse a felelősség kérdését az önkény áldozataiért. A válasza pedig húsz évvel ezelőtt fölöttébb szokatlanul hangzott: így vagy úgy, mindannyian felelősök vagyunk, ki nagyobb, kisebb mértékben.

Egyébként Ajtmatov életműve más értelemben is jelképnek tekinthető. Századunkban új nemzetek jelentkeztek, egyszersmind megszűnt Európa kizárólagos szerepe a kultúra terén. Ajtmatov egy kis lélekszámú ázsiai nép fiaként robbant be a világirodalomba, egyesítve kelet és nyugat szellemi értékeit. A kirgiz irodalomba az orosz és az európai értékeket közvetítette, otthonról pedig a kelet világát hozta. Ez a kettősség életművében szerves egységgé ötvöződött.

Most hatvanöt éves.

E. Fehér Pál

A magyar dizájn mestere

Bortnyik Sándor kiállítása

A Petőfi Irodalmi Múzeumnak helyet adó Károlyi-palota aulájának kettéosztott terében szinte teljes gazdagságában vonul föl Bortnyik Sándor grafikusi, plakát- és könyvtervezői életműve. Itt látható Bortnyik 1918–19-es konstruktivista linómetszete is, amelyről a pályája elején álló művész tekint ránk. Az energikusan megszabott vonalak, határozott foltok tört-szaggatott képi rendszere máris érett és formabiztos művésznek mutatják alkotóját. Olyannak, aki érzékenyen reagált kora nemzetközi tendenciáira, s aki épp egyéni formavilágával kapcsolta be a magyarországi képzőművészetet a Moszkvától Berlinen át Párizsig ívelő avantgárd törekvések összefüggésébe. Szakmai képzésének miliője, a Vaszary vezette Művészház szabad szellemi légkörű, a kortárs nemzetközi művészet újdonságait integráló hatása határozta meg az induló művész legkorábbi kiállított munkáit. A fiatal Bortnyik művészete nem fáradozik önálló képi nyelv megteremtésén. Pályája a kezdetek gyorsan meglelt bizonyosságának eleinte formai, majd ideológiai feloldásával folytatódott, mígnem a második világháború és az azt követő időszak dogmatikus realizmusával fejeződött be.

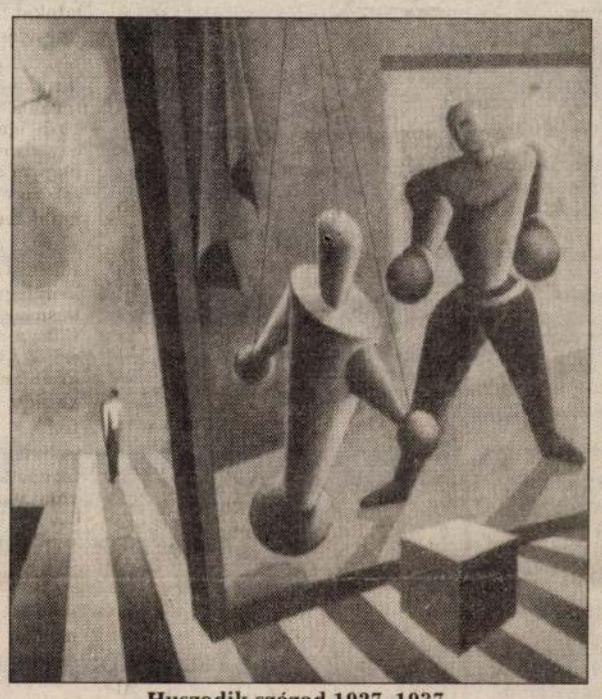

Huszadik század 1927–1937

A Nemzeti Galériával közös, *Bajkay Éva* rendezte kiállítás képet ad erről a folyamatról, elsősorban a konstruktivizmus művészeti újításainak az alkalmazott műfajokban fölhasznált tanulságairól. Az életmű első másfél évtizedéből olyan jelentős és jól ismert munkák jelennek meg itt, mint a Zwack Unicum plakátja, amelyen sötét háttérből előtűnő két világítóan fehér kesztyűs kéz a gömbölyű üvegből pohárba tölt, avagy a Modiano cigaretta plakátsorozata, amely feltűnést keltett az egykorú nemzetközi szakmai közvélemény körében is. Festői és grafikai megoldásai, elsősorban művészetelméleti és politikai meghatározottságok miatt mindinkább a szocialista tematika szolgálatába fordultak át, szükségképpen a fogyaszthatóbb figurativitás, illetve realista ábrázolásmód irányába. A tárlat erénye, hogy bár alapvetően Bortnyik tipográfiai munkásságára koncentrál, összegyűjti a festő-Bortnyik legjelentősebb munkáit is. A Vörös vonat, s a Zöld Szamár mellett látható itt az Új Ádám, Új Éva című kompozíció, illetve feleségéről, Éváról készített portréja is. E rövid sorozat nem csupán az orosz konstruktivizmus húszas évek elején született műveivel rokon, de a német újtárgyilagosság és az olasz metafizikus festészet jellegzetességeit is integrálja.

Hatalmas különbség mutatkozik a fiatalon is érett, majd idős mesterként éretlenül bizonytalankodó művész között. Bortnyik, immáron a Képzőművészeti Főiskola rektoraként saját korábbi eszményeit megcsaló szigorral, a náci Elfajzott művészet-kiállítás elrettentő szándékához hasonlóan, Úgynevezett karikatúrasorozattal „leplezte le" a XX. század avantgárd irányzatait. Ősz hajú realistaként, kezében a fiatalon megszerzett formaérzékkel hol Paul Klee, hol Picasso festői modorát idézve akarta nevetségessé tenni a kortárs nyugati tendenciákat, hogy azok megcsúfolásával a szocialista realizmus üdvözülését segítse elő. Szánandó bizonyossága e törekvés bukásának, hogy a hatvanas évek végétől Bortnyik, a nemzetközi műkereskedelem érdeklődésének hatására önnön epigonjaként, korai stílusát melegítette föl. A grafikai kiállítás keveset villant föl ebből az ellentmondásból. Ám az alkalmazott műfajok sokirányú – stilizált, naturalista, emblematikus megoldások iránti – igényeinek magas színvonalú teljesítése, ha ideológiai vagy esztétikai oldalról nem is, a formai átalakulás szempontjából mindenképpen magyarázzák a bortnyiki életmű kettősségének okát.

Bojár Iván András

Önnek keményen meg kell dolgoznia egy Mercedes-ért.

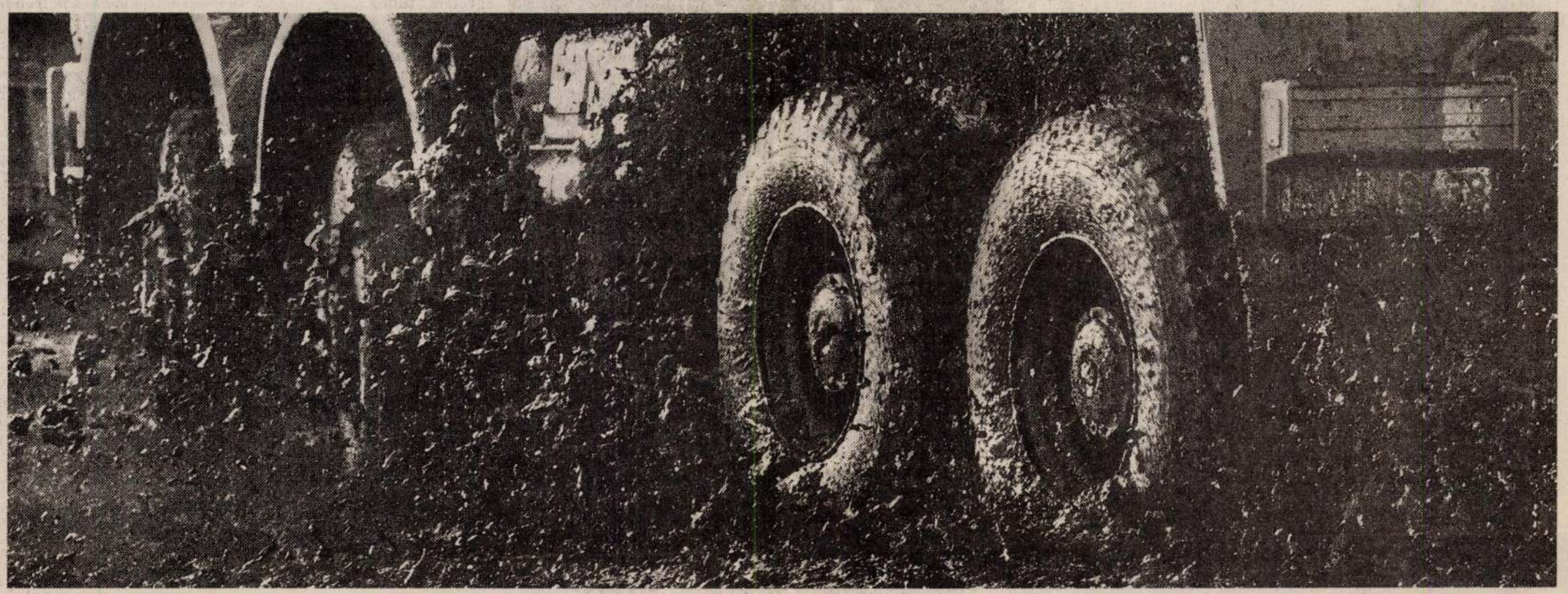

Tegye hát ugyanezt Mercedes-e is Önért!

Nem kell megvásárolnia ahhoz, hogy az Öné legyen.

Ha Ön azt a tanácsot kapja, hogy ne vegyen Mercedes-t, még nem jelenti azt, hogy ne vezessen Mercedes-t. Mivel arra, hogy Önnek egy Mercedes-e legyen, a vásárláson kívül két nagyon kedvező lehetősége van: a Mercedes-Benz lízing- és finanszírozási ajánlatai. A teljes vételár egy összegben történő befizetése helyett Önnek csak alacsony havi részleteket kell fizetnie. Így tőkéje szabadon áll más befektetések számára is. És mivel egy Mercedes-nek teljesen mindegy, hogy vásárolták-e vagy lízingelik, Ön teljes mértékben biztos lehet benne: minden körülmények között keményen fog Önért dolgozni.

Mercedes-Benz
Haszongépjárművek

MB-AUTO Magyarország Kft., 1133 Budapest, Kárpát u. 21, Telefon: 129-99 90

HALÁLOZÁS

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

DR. LÉVAY ÁDÁM

közgazdász 43 éves korában elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatása 1993. december 16-án, 11.30 órakor lesz Újpesten, a Megyeri temetőben. Gyászolják: felesége, fiai, szülei. (176509/1K)

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak, akik

DR. JANKOVICS REZSŐNÉ

temetésén részt vettek, vagy részvétüket egyéb módon kifejezték. A gyászoló család. (175617/1K)

Köszönetet mondunk mindazoknak, akik egyetlen gyermekünk,

TURAY GÁBOR

temetésén részt vettek, és fájdalmunkban őszintén osztoztak. Külön köszönetettel tartozunk a Szent László Gimnázium igazgatóságának és tantestületének. Turay Márton és Turay Mártonné. (50493/1T)

Szomorú szívvel tudatjuk, hogy szeretett kollégánk, TETTAMANTI EDIT, nyelviskolánk vezetője, életének 52. évében elhunyt. Hamvait 1993. december 17-én 10 órakor a Farkasréti temetőben helyezzük örök nyugalomra. Gyászolja: a Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző kollektívája.

Hirdetések felvétele

Várjuk tisztelt hirdető ügyfeleink megrendeléseit. Hirdetéseiket elküldhetik levélben vagy telefaxon, illetve elhozhatják személyesen.

A magánmegrendelők

személyesen, készpénzfizetés ellenében adhatják fel hirdetéseiket a Hirlapkiadó Vállalat hirlapboltjában (Budapest VIII., Blaha Lujza tér 3.), a Referens Kft.-nél (Budapest XI., Bertalan Lajos u. 26.) és a Magyar Hirdető felvevőhelyein. A hirdetések levélben is feladhatók, a Hirlapkiadó Vállalat levélcímén (a befizetendő összegről a kiadó csekket küld). Érdeklődni lehet a 138-2399/563, 379-es telefonszámon.

Közületi hirdetések

felvétele megrendelőlevéllel, postán vagy személyesen. A megbízást előjegyezzük, a befizetendő összeget kiszámítjuk és írásban közöljük, faxon vagy levélben. A hirdetés befizetése történhet személyesen vagy átutalással. Levélcímünk: Népszabadság Rt. Hirdetési Igazgatósága, Budapest 1960. Címünk: Budapest III., Bécsi út 122–124. I. emelet. Telefon: 250-1680, 148-as, 149-es mellék. Telefax: 188-9567. Egri irodánk címe: Trinitárius utca 2. Telefon: (36) 313-522. Fax: (36) 312-899. Miskolci képviselet: Görgey A. u. 5. Tel./fax: (46) 411-149. Bővebbet a hirdetésmegrendelést visszaigazoló levelünkben. 100 000 forint feletti megbízást a megjelenés után számlázunk 15 napos inkasszóval.

PRIMUS NÉPSZABADSÁG MÉDIA AGENCY LTD.

A Népszabadság Rt. tisztelt ügyfelei jobb és az eddigieknél szélesebb körű kiszolgálása érdekében 1993. augusztus 1-jével létrehozta a

PRIMUS NÉPSZABADSÁG MÉDIA-KÉPVISELETI KFT. -t

A Primus Kft. üzletkötő-tanácsadó munkatársai várják tisztelt ügyfeleink érdeklődését a Népszabadság Rt. székházának második emeletén a 203., 204. és a 206-os irodákban, illetve a 250-1680/189, 190, 191, 192, 193 és 194 telefonszámokon. Tisztelt ügyfeleinket – kérésükre – munkatársaink személyesen felkeresik.

Telefonos hirdetésfelvétel

2-69-71-00

hétköznap: 8-tól 20 óráig,
20 óra után üzenetrögzítő.
Szombat-vasárnap: 9-től 17 óráig,
17 óra után üzenetrögzítő.

Ha 14 óráig feladja hirdetését, lapunkban másnap megjelenik.

Állás

Diplomás angol-, némettanárok jelentkezését várjuk. Nyelviskola. Telefon: 135-6154.

☎ **HERBALIFE. Agilis munkatársakat** keresünk. Tel.: 166-0827. (45594/5T)

☎ **Ápolónőt felveszünk** leánynevelő intézetünk egészségügyi részlegébe, két műszakos, nappali beosztásba, valamint állandó éjszakásnak. Csecsemőgondozási, gyermekkórházi gyakorlattal rendelkezők előnyben. Jelentkezni lehet: 169-3451, vagy 169-2988-as telefonszámokon. (49171/2H)

Marianna and Marianna Bt. Titkár, titkárnő, hostess, host, recepciós munkaerőt közvetít, kedvező feltételekkel. Hívja a 257-3451-es telefonszámot. (176537/1H)

☎ **Üzletkötőket, ügynököket,** termékforgalmazókat alkalmazunk magas jutalékkal, gépkocsik értékesítésére. Érdeklődni: (53) 370-166, 14 órától. (49466/5T)

☎ **Young girl** with GCE computer operating text editing skill seeks for 4 or 6 hour job. 226-6850 in the morning. (49913/1T)

☎ **Munkák Ausztriában.** 112-3735. (49503/1T)

☎ **12 évfolyamos iskola** középiskolai tanári képesítéssel rendelkező fizika-, angol- és némettanárokat keres. Cím: Tamási Áron Általános Iskola és Gimnázium, 1124 Budapest, Mártonhegyi út 34. Telefon: 156-1489. (49597/3T)

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓT

keresünk komoly hagyományú közraktározási és kereskedelmi rt. termeltetésének, bel- és külkereskedelmének irányítására.
Külkereskedelmi gyakorlat és idegennyelv-ismeret szükséges.
Önéletrajzát várjuk (poz. sz.: 11367)
Siklóssy és Partner Vezetői Tanácsadó Kft., 1051 Bp., József nádor tér 8. I. 3. Telefon: 266-5235.

☎ **Felveszünk azonnali belépéssel** telefonhálózat-szerelési munkákra építésvezetőket, fizetés havi nettó 60 000 Ft. Jelentkezni: 122-9015 telefonszámon. (49752/4T)

☎ **Belvárosi kereskedelmi kft.** 30–45 év közötti, agilis **számviteli vezetőt keres,** azonnali belépéssel. Feltételek: felsőfokú szakirányú végzettség, 5 éves szakmai gyakorlat. Előnyt jelent: kereskedelmi területen szerzett gyakorlat, számítógép-alkalmazási ismeretek. Fizetés: megegyezés szerint. Jelentkezni: szakmai önéletrajzzal, Antal János gazdasági igazgatónál lehet. Telefon: 132-0770. (49688/3H)

☎ **Tárgyalóképes,** jó megjelenésű munkatársakat keresünk változatos üzletkötői feladatok ellátására, tiszta jutalékos rendszerben. Telefon: 129-0642, 132-2979. (49781/2H)

☎ **Élelmiszer-ipari üzemmérnökнő,** 17 éves édesipari gyakorlattal, állást változtatna. Bármilyen önállóságot igénylő munkalehetőség érdekel. „Vezetői gyakorlat 49804" jeligére a kiadóba. (49804/2T)

☎ **Diszkontáruházunkba** (Bp. X., Maglódi út–Téglavető utca sarok), felveszünk fiatal, alapfokú SZÁMÍTÓGÉPES ISMERETTEL RENDELKEZŐ PÉNZTÁROST. Tel.: 261-1111/198, 329. Közép-pesti KSÉ Kft. (49377/4H)

☎ **Holland–magyar biztosítótársaság** munkatársakat keres legalább középfokú végzettséggel. Kötetlen munkaidőt és kiemelten magas kereseti lehetőséget biztosítunk. Telefon: 114-2063, illetve 06 (60) 310-761. (48931/3H)

☎ **Adóügyekben és könyvelésben** jártas gazdasági munkatársat keres sportklub. Bérezés megegyezés szerint. Jelentkezni a 129-7663 és 129-8347-es telefonszámon lehet. (49841/1T)

☎ **Beszél ön németül?** Újonnan induló vállalkozás munkatársakat keres Szentendrén és környékén. Jelentkezni lehet személyesen: Szentendre, Dózsa György út 12., Főiskolai Művelődési Otthonban, Varga Jánosnál, 1993. december hó 14-én, 18.45 órakor. (49878/1T)

A Mezőhéki Táncsics Szövetkezet igazgatósága

pályázatot hirdet

a Műszaki Javító és Szolgáltató Kft.

ügyvezető igazgatói

áliásának betöltésére.

Pályázati feltételek és tudnivalók:
○ felsőfokú műszaki végzettség és minimum 5 éves szakmai, vezetői gyakorlat;
○ közgazdasági, pénzügyi képzettség előnynek számít;
○ bérezés megegyezés szerint.

A pályázatnak (amelyet 1994. január 15-ig kérünk megküldeni a Mezőhéki Táncsics Szövetkezet igazgatósága, 5452 Mesterszállás, Pf. 5. címére) tartalmaznia kell a jelentkező részletes önéletrajzát, szakmai és vezetői tevékenységét igazoló okiratainak másolatát, a kft. működtetésére vonatkozó elképzeléseit.

A pályázattal kapcsolatban felvilágosítást nyújt a munkaügyi osztályvezető.

A pályázatokat 1994. február 15-ig bírálja el az igazgatóság.

☎ **A Kassák Lajos Általános Iskola és Gimnázium** (1134 Bp., Váci út 61.) énektanárt keres február 1-jei kezdéssel. Telefon: 140-9514. (49892/1H)

☎ **Azonnali belépéssel felveszünk** kőművest, ácsot, segédmunkást, állandó budapesti munkára. Minőségi munka, magas bérezés. Tel.: 176-8167. (49915/4T)

☎ **Pénzügyi, könyvviteli gyakorlattal,** önálló munkavégzésre alkalmas munkatársat keresünk. Jelentkezni szakmai önéletrajzzal: Rolla Kft., 1116 Budapest, Házgyári utca 1. Postacím: 1507 Budapest, Pf. 38. (49825/3H)

☎ **Filmgyári irodavezetői munkára** fiatal, angolul perfektül beszélő hölgyet felveszünk. Telefon: 251-4749, Wax Film. (49718/3T)

Értékpapír-forgalmazási rt. főkönyvelő mellé gyakorlattal rendelkező mérlegképes könyvelőt felvesz. Jelentkezés szakmai önéletrajzzal: Kocsis Emma, 1013 Bp., Pauler u. 11. Telefon: 202-6993.
(34459/1H)

☎ **Üzemi gyakorlattal rendelkező,** fiatal ÁLLATORVOST alkalmaz, külföldi tulajdonosának állatgyógyászati termékeit forgalmazó, nemrégiben alakult kft. **A munkakör betöltésének feltételei:** jó üzleti érzék, jó megjelenés, kapcsolatteremtő készség, angolnyelv-tudás, gépkocsivezetői engedély. A sikeres pályázónak az egész ország területére kiterjedő, sok utazással járó, érdekes munkát, jó fizetést, a munkavégzéshez gépkocsit kínálunk. Jelentkezését, fényképes önéletrajzzal „Kihívás 50171" jeligére a kiadóba küldje. (50171/1H)

☎ **Menedzsercég keres** munkatársakat Budapesten és vidéken. Kereseti lehetőség: min. 40 000 Ft/hó. Jelentkezni lehet személyesen: INFOCONTACT Kft. Budapest XIII., Szent István körút 26. III. 26. Telefon: 112-4548, hétköznap 10–16 óráig. (50150/1T)

☎ **Jelentkezzen** Magyarország első üzletkötői adatbankjába! GÁTA BT., Koppány út 5–11. Tel.: 215-6560/25. (49968/2T)

Szakkönyvkiadó nagykereskedelmi részlege jó szervezőkészségű, lehetőleg műszaki végzettségű munkatársat keres, aki kedvet érez a könyvértékesítéshez. Szövegszerkesztő ismerete feltétel. Fényképpel ellátott önéletrajzokat „Könyvklub" jeligére a kiadóba.

☎ **Férfi, testnevelés szakos tanárt keresünk** a II. félévtől (február 1-jétől). Szolgálati lakás van. Érdeklődni lehet: Budakalász, Budai út 54., vagy (26) 320-307. (50039/2H)

Azonnali belépéssel számítástechnikai képesítéssel rendelkező, gyakorlott operátort adatrögzítői munkakörre felveszünk. Bérezés megegyezés szerint. Jelentkezés: 118-2513 telefonszámon.

Az OTP Bank Rt. XII. kerületi fiókja munkatársat keres felsőfokú gazdasági végzettséggel, 45 év alatt. Bérezés megegyezés szerint. Jelentkezni lehet a XII. kerület, Böszörményi út 9–11. sz. alatti fiókban személyesen, vagy a 155-5728 telefonszámon, Nagy Péternénél.

☎ **Márciusban induló** osztrák munkára érvényes EURO minősítéssel rendelkező FAHNAT- és lánghegesztőket keresünk. Csőszerelő gyakorlat és németnyelv-ismeret előnyt jelent. Jelentkezni a 185-5884-es telefonon. (50122/2H)

☎ **SZAKÁCSOT,** konyhalányt, felszolgálót, házaspárt is, elhelyezéssel alkalmaznánk vidéki vendéglőnkben. 269-6683. (50218/2T)

☎ **Cipőjavításhoz,** kulcsmásoláshoz értő, leinformálható munkatársat keresek. Tel.: 269-8752. (50179/1H)

Luxusautókat forgalmazó cég felsőfokú végzettségű, nagy gyakorlattal rendelkező főkönyvelőt keres. Németnyelv-tudás előny. Kézzel írt önéletrajzzal jelentkezés személyesen vagy postán a következő címen: Wallis-Holding Kft., 1134 Bp., Klapka u. 1–3., Mayer Szilviánál.

☎ **Peritoneális dializistermékek bevezetésére és értékesítésére,** termékfelelősi munkakörbe munkatársat vagy munkatársnőt keres külföldi tulajdonú kft. **A munkakör betöltésének feltételei:** ORVOSI DIPLOMA, jó üzleti érzék, jó megjelenés, kapcsolatteremtő készség, angolnyelv-tudás, gépkocsivezetői engedély. Nefrológus szakvizsga illetve tapasztalat előny, de nem előfeltétel. A sikeres pályázónak az ország egész területére kiterjedő, sok utazással járó, érdekes munkát, jó fizetést, a munkavégzéséhez gépkocsit kínálunk. Jelentkezését fényképes önéletrajzzal „Kihívás 50172" jeligére a kiadóba küldje. (50172/1H)

Csőd- és felszámolási eljárás

Tájékoztatjuk tisztelt ügyfeleinket, hogy az ebben a rovatban megjelenő közleményeket csak 5000 Ft (4000 Ft + 25% áfa) befizetésének igazolása után jelentetjük meg. Kérjük, hogy a megrendelés mellé csatolják a 326-11922 számla javára átutalt vagy belföldi postautalványon befizetett összeg bizonylatának másolatát.

Értesítjük hitelezőinket, hogy

1993. december 27-én 10 órakor

Sükösdön, Dózsa Gy. út 280. szám alatt egyezségi tárgyalást tartunk. Várjuk megjelenésüket. Talentum Kft.

LOTTÓ

A 50. heti 5/90 és 6/45 lottó számsorsoláson az egy nyerőosztályban 50 000 Ft feletti, nyertes sorsjegyek számjegyzéke a következő:

5/90 LOTTÓ

Nyerőszámok: 1, 34, 64, 73, 88

4 TALÁLATOS SORSJEGYEK

Hagyományos sorsjegyek száma:

Számtáblás sorsjegyek:
1 972 278 — 3 763 159 — 4 881 462 — 9 614 5340 — 3 757 747

Biankó sorsjegyek: „A" jelű:
12 698 646 — 64 462 511

Előfizetéses sorsjegyek:
58 298 913 — 58 944 400 — 59 853 573 — 59 957 779

Gépi átvételű sorsjegyek átvételi sorszáma:
69001 05110 2 4B — 71052 01581 2 49 — 77013 10141 2 49
71002 05149 2 49 — 72052 00400 2 49

6/45 LOTTÓ

Nyerőszámok: 1, 3, 5, 6, 25, 35 pótszám: 15

6 TALÁLATOS SORSJEGY

Gépi átvételű sorsjegy átvételi sorszáma:
96001 05097 1 49

5+1 TALÁLATOS SORSJEGYEK

Hagyományos sorsjegyek száma:

Számtáblás sorsjegyek:
1 633 447 — 2 079 417

Gépi átvételű sorsjegy átvételi sorszáma:
70004 09104 1 49

5 TALÁLATOS SORSJEGYEK

Hagyományos sorjegyek száma:

Számbáblás sorsjegyek:

1 009 719	1 275 458	1 972 227	2 258 577
1 074 160	1 397 811	2 107 807	2 282 497
1 122 367	1 462 532	2 122 714	2 322 281
1 158 706	1 493 462	2 235 166	2 336 552
1 264 042	1 668 683		

Biankó sorsjegyek „A" jelű:

20 088 832	30 258 969	40 383 866	50 657 254
30 080 802	40 060 305	50 049 100	

Gépi átvételű sorsjegyek átvételi sorszáma:
96001 05097 1 49/8 — 70004 09104 1 49/6

JOKERSZÁM

370489

A héten első nyerőosztályba tartozó nyertes sorsjegy nem volt.

A játékos, ha saját megállapítása szerint sorsjegye – egy nyerőosztályban – 50 000 forint feletti nyereményre jogosult, illetve a JOKER-játék esetében az első nyerőosztályban nyereményt ért el, s sorsjegyének sorszáma a fenti számjegyzékben nem szerepel, nyereményigényét csakis óvás útján érvényesítheti. Az óvási bejelentéshez szükséges formanyomtatvány valamennyi totó-lottó kirendeltségen díjtalanul kapható.

SZERENCSEJÁTÉK RT.

Közlemények, információk

Utazás

A CIPOLLINO UTAZÁSI IRODA SZILVESZTERI AJÁNLATAI: Seychelle-szigetek, 16 nap a világ legszebb korallszigetén. Brazília–Paraguay–Argentína: 18 nap, Rio de Janeiro–Iguassu: 18 nap, Mexikó–Los Angeles: 15 nap, Sri Lanka: 12 nap. Jelentkezés: 1132 Bp., Nyugati tér 4. Telefon: 112-9328. **A CIPOLLINO UTAZÁSI IRODA AJÁNLATAI:** síutak óriási választéka Ausztria legjobb sípályáinál, Karintiában, Bad-Kleinkirchheimben és környékén, Szlovéniai síutak. Még szilveszteri időpontok is! Szolid árakon luxusszínvonal! Jelentkezés: 1132 Bp., Nyugati tér 4. Telefon: 112-9238. **A CIPOLLINO UTAZÁSI IRODA AJÁNLATAI:** töltsük együtt a karácsonyt, szilveszterti ABBÁZIÁBAN! UTAZÁS MAGÁNYOSOKNAK! 1993. december 23–27-ig, december 30.–'94. január 2-ig. Jelentkezés: 1132 Bp., Nyugati tér 4. Telefon: 112-9328.

HÓ ÉS NAPFÉNY! Síeljen az **EUROTOURS-szal AUSZTRIÁBAN,** 8 nap, 7 éjszaka, félpanzióval, 2 csillagos szállodában, utazással együtt 14 900 Ft, januártól márciusig. **GRAN CANARIA** 1 hét üdülés (2-3 ágyas elhelyezéssel) már 52 000 Ft-tól **PÁRIZS** télen is csodálatos, és most **SZUPEROLCSÓ!** 5 nap emeletes busszal, párizsi szállodával 12 900 Ft. **MÜNCHEN–PÁRIZS** 8 nap, luxusbusszal 29 900 Ft, január 15. és március 15. között folyamatosan. **EUROTOURS,** 1055 Bp., Nagy Ignác u. 14. Tel.: 153-4548, 269-1426, 269-1427. **EUROTOURS 25 millió Ft GARANCIÁVAL!** (175426/1H)

Sielés Ausztriában szilveszterkor is! Murau, Grünau, Hinterstoder, Semmering, St. Corona, Aspang, Gloggnitz szállodában, apartmanban és magán-szálláshelyeken 9750–33 995 Ft/hét. CAR TOURS, 1056 Budapest, Irányi út 17. Telefon: 118-0562, 118-1133/402.

Zürich–Bern 6000, Trieszt 2000, München 3000, Bécs 1000, Stuttgart 5000, Isztambul 7990 Ft. **REPÜLŐVEL A NYÁRBA!** Tunézia, Mallorca, Martinique, Kanári-szigetek 25 000 Ft-tól. NORDIC STAR, Bp. VII., Erzsébet krt. 22. Telefon: 268-0586.

SZUPER SZILVESZTER BELFÖLDÖN! Elhelyezés szállodai szobákban, félpanzióval: Zamárdi, Hajdúszoboszló, Mátrafüred, Szilvásvárad 8990 Ft-tól. AUTÓBUSZOK BÉRELHETŐK! NORDIC STAR, Bp. VII., Erzsébet krt. 22. Telefon: 268-0586.

SÍUTAK, síszállások Ausztriában, Olaszországban, Szlovákiában. „Flórián 2000." 117-1356. (175376/1K)

HETENTE Bécs, München, Nürnberg, Stuttgart, Zürich, London „Flórián 2000". 117-1256. (175379/1K)

☎ **Szilveszterezzen a Hellasz Mediterran Toursszal** Egyiptomban, repülővel, félpanzióval, gálavacsorával a Níluson 63 800 Ft-ért. Jelentkezés: 1066 Bp., Teréz krt. 36. Telefon: 132-7771, 269-5561, Szegeden: (62) 484-531. (44158/9H)

☎ **A Hellas Mediterran Tours őszi-téli ajánlatai:** Egyiptom, Izrael, Görögország repülővel, félpanzióval. Jelentkezés: 1066 Bp., Teréz krt. 36. Tel.: 132-7771, 269-5561, Szegeden: (62) 484-531. (44157/9H)

Autóbusz-rendelés, mikrobuszbérlet. 269-2926, 111-8057. (175815/1K)

ÚJ SÍDIMENZIÓ! Gleccsersízés 3300 méteren! Párizs Tours, Jókai tér 7. 269-2500. (176117/1K)

BUÉK '94, MULASSON A KING DEVRANNAL! ISZTAMBULBAN: 6 nap, 3 éjszaka, MERCEDES busszal, mulatóprogrammal 14 900 Ft. Repülővel 5 nap félpanzióval 37 900 Ft. TUNÉZIÁBAN: 8 nap, félpanzióval 45 620 Ft. IZRAELBEN: 8 nap, félpanzióval 75 900 Ft. CIPRUSON: 10 nap, félpanzióval 47 990 Ft. KANÁRI-SZIGETEK: folyamatosan, 55 400 Ft, 4 csillagos hotelben, félpanzióval (TENERIFFE). TUNÉZIA: folyamatosan, 8 nap, félpanzióval, már 34 100 Ft. ISZTAMBUL: 6 nap, 8490 Ft MERCEDES busszal. SZENZÁCIÓS SÍUTAK OLASZORSZÁGBAN: 8 nap már 6175 Ft/fő, SZLOVÁKIÁBAN: 8 nap már 11 100 Ft/fő, AUSZTRIÁBAN: 8 nap már 12 875 Ft/fő, SZLOVÉNIÁBAN: 8 nap már 7100 Ft/fő, KING DEVRAN TRAVEL, 1074 Bp., Rákóczi út 64. 121-0913, 267-8545.

☎ **Szilveszter Bajorországban!** December 28-tól 6 nap, **13 900 Ft.** Egyedülállóknak is! NAGYALFÖLD, Szolnok, (56) 422-482, 424-333. EUROTOURS, Budapest V., Nagy Ignác u. 14. 153-4548, 269-1426. (49572/3T)

Amszterdami szilveszter repülővel, programmal. Elhelyezés négycsillagos szállodában, reggelivel. Időpont: 1993. december 30.–1994. január 2. Részvételi díj: 43 900 Ft/fő. Jelentkezés: M & M Exclusive Tours, 1052 Budapest, Váci u. 12. Telefon: 267-4365, -66, -67, -68, -69.

Szilveszter a Rab-szigeten: négy nap teljes ellátással, háromcsillagos szállodában, szilveszteri zenés mulatsággal. Időpont: 1993. december 29.–1994. január 2. Ára: 11 500 Ft/fő egyéni utazással, 15 500 Ft/fő autóbuszos utazással. Érdeklődés, jelentkezés: GREAT TOURS KFT., 1086 Budapest, Karácsony S. u. 7–11. Tel./fax: 134-1030, 113-9905, 134-5609. (34383/2H)

A DOMI TOURS AJÁNLATAI: Donovaly, Hotel Agrostav, december 28-tól 11 700 Ft. Donovaly, Bungalow, december 28-tól 11 800 Ft. Chopok, Hotel Sky, december 28-tól 20 100 Ft. Hotel Slanica december 27-től 9200 Ft. Dudince, december 29-től 5500 Ft. Jelentkezés telefonon: 269-7557, 141-1156.

SZILVESZTER PÁRIZSBAN! Belvárosi szállodában, luxusbusszal, 18 900 Ft. „Flórián 2000", 138-3702. (176604/1K)

☎ **SZILVESZTEREZZEN** Miskolctapolcán, Hajdúszoboszlón, Esztergomban, Pécsett, Szegeden és Harkányban, 9600 Ft-tól. KONTAKT TOURS, 1064 Bp., Rózsa Ferenc utca 87. 112-8051, 112-7055. (49734/3H)

AJÁNDÉKOZZON UTAZÁSI CSEKKET, amely a Tihanyi Travel minden útjára érvényes! Rákóczi 78., 122-1915, Teréz krt. 32., 131-1913. (176854/1K)

☎ **SZILVESZTEREZZEN VELÜNK SOPRONBAN,** december 29-től január 2-ig, teljes ellátással, szilveszteri programmal. Elhelyezés mosdós szobákban. Részvételi díj: 8200 Ft/fő. KONTAKT TOURS, 1064 Bp., Rózsa Ferenc utca 87. 112-8051, 112-7055. (49732/4H)

SZENTFÖLD – KÖRUTAZÁS SZILVESZTERKOR! December 28-tól, 8 nap, 7 éjszaka, félpanzióval, Netanyáról csillagtúraszerűen Jeruzsálem, Betlehem, Tiberias, Nazareth, Capernaum, Haifa, Acco, 74 000 Ft. **EILAT – január 18-tól hetente,** 8 nap, tengerparti szállodában, fakultatív programokkal, 52 800 Ft. **SZENTFÖLDI KÖRUTAZÁS február 8-tól** havonta, 8 nap, 7 éjszaka félpanzióval, gazdag programmal, 69 900 Ft. **TAN-TÚRA Utazási Iroda, 1065 Bp., Lázár u. 6. Telefon: 131-5368, 132-5527.**

JANUÁR 6-TÓL TÁVOL-KELETI UTAK (Bangkok, Pattaya, Szingapúr, Malájzia, 14 nap, 12 éjszaka Budapestről, háromcsillagos, színvonalas szállodákban, gazdag programmal, magyar idegenvezetővel. Részvételi díj: 99 900 Ft-tól. Kárpótlási jegyet elfogadunk! **TAN-TÚRA Utazási Iroda, 1065 Bp., Lázár u. 6. Telefon: 131-5368, 153-2159.**

KARÁCSONY – SZILVESZTER MEXIKÓBAN! December 24-től kéthetes körutazás magyar idegenvezetővel, háromcsillagos szállodákban, háromnapos acapulcói pihenéssel. Részvételi díj: 215 000 Ft. Kárpótlási jegyet elfogadunk! **TAN-TÚRA Utazási Iroda, 1065 Bp., Lázár u. 6. Telefon: 131-5368, 153-2159.**

DÉL-AMERIKA – SZILVESZTER! December 27-től 10 illetve 17 napos utak, négycsillagos szállodákban, szilveszteri vacsorával, 1 hét Rio de Janeiróban illetve körutazás, 155 000 Ft-tól. **JANUÁR 21-től havonta,** karneválkor is, 8 illetve 15 napos utak, színvonalas programokkal, budapesti indulással, 124 500 Ft-tól. Kárpótlási jegyet elfogadunk! **TAN-TÚRA Utazási Iroda, 1065 Bp., Lázár u. 6. Telefon: 153-2159, 131-5368.**

☎ **Kedvezményes szilveszteri ajánlatok** Hajdúszoboszlón. Érdeklődni az Automobil Travel Kft.-nél, 1132 Bp., Visegrádi u. 17. Tel.: 112-6218, 132-6500. (50123/2H)

☎ **SZILVESZTER EGZOTIKUS NYÁRBAN!** Indulás Budapestről repülővel, magyar idegenvezetővel, **Thaiföld** 100 000 Ft-tól, **Sri Lanka** 110 000 Ft-tól, **Brazília** 189 000 Ft. Helyek korlátozott számban még leköthetők. PHILEAS FOGG Utazási Iroda, Budapest III., Kiskorona utca 14. **Telefon: 168-3645.** (50099/9T)

SZILVESZTER PÁRIZSBAN: 6 nap luxusbusszal, szállodai elhelyezéssel, december 29.–január 3., 22 400 Ft. EUROTOURS, Bp. V., Nagy I. u. 14. Tel.: 269-1426. 6720 Szeged, Kölcsey u. 6., telefon: (62) 321-968. 4025 Debrecen, Simonffy u. 2/B., tel./fax: (52) 312-857. 3526 Miskolc, Zsolnai kapu 1. Tel.: (46) 329-565, fax: (46) 347-302. 9022 Győr, Árpád u. 51/B., tel.: (96) 17-113, fax: (96) 14-744. 7632 Pécs, Alkotmány u. 6., tel./fax: (72) 13-535.

HETENTE Amszterdam 5250, Párizs 4730, Brüsszel 5250, Frankfurt 5250, München 2390. Tihanyi Travel, Rákóczi 78., 122-1915, Teréz krt. 32., 131-1913. (176858/1K)

B.Ú.É.K. (6 nap) Athén 15 980, Isztambul 12 980, Párizs 22 980 Ft. SÍUTAK: Szlovákia: 5990 Ft-tól, Ausztria soproni szállással 9480 Ft. Tihanyi Travel, Rákóczi 78., 122-1915, Teréz krt. 32., 131-1913. (176852/1K)

Kanári-szigetek, Gran Canaria! Hotel Moterrey, Playa del Ingles, önellátással vagy svédasztalos félpanzióval, Malév-különrepülőgéppel Budapestről, január 11-től április 26-ig, minden kedden. Részvételi díj: 1 hét 39 900 Ft-tól, 2 hét 51 900 Ft-tól. Ajánlatunk megtekinthető videofelvételen. Jelentkezés: RIVIERA TRAVEL, Budapest V. ker., Arany János u. 15. Tel.: 269-1606, 269-4086, fax: 269-1607.

A CHEMOL TRAVEL EGZOTIKUS TÉLI ÜDÜLÉSI ÉS KÖRUTAZÁSI AJÁNLATAIBÓL: EILAT: 8 napos üdülés a Vörös-tenger izraeli partján, 1994. január 18-tól, hetenkénti indulással, 48 900 Ft-tól. **BRAZÍLIA, RIO DE JANEIRO:** üdülés a világhírű Copacabanán, 10 napos utazás 1994. január 7–16-ig, gazdag programokkal, 126 900 Ft-tól. **THAIFÖLD, BANGKOK–PATTAYA:** üdülés és körutazás a mesés Távol-Keleten, közvetlenül budapesti indulással, 1994. január 6-tól hetente, 89 900 Ft-tól. **MEXICO:** egy hét körutazás egy hét nyaralással egybekötve, február 18-i indulással, 178 000 Ft-ért. **JELENTKEZÉSÉT VÁRJUK SZERETETTEL:** 1052 Budapest, Vörösmarty tér 2. Telefon: 266-2261, 266-2173, 266-2174.

☎ **Szilveszteri síszállás** Ausztriában, 5000-ért, 8 nap. 252-9922. (48485/11H)

Tanfolyam

☎ **Angoltanfolyamok 1992-es árakon, kizárólag** angol anyanyelvű, diplomás tanárokkal = **LANGUAGE LINK,** Budapest I., Corvin tér 8. Telefon: 201-4928. (49496/3H)

Egyéb

☎ **Kereskedők, viszonteladók figyelem!** Karácsonyi vásárlását kezdje Óbudán. Olcsó árak, nagy választék. Kaphatók: import női táskák, sporttáskák, pénztárcák, övek. Igényeseknek is! Cím: III., Lajos utca 142. (Perc utca sarok). Nyitva: 8–18 óráig, szombaton, vasárnap: 8–13 óráig. (48839/2T)

Felhívjuk tisztelt ügyfeleink figyelmét, hogy a Magyar Külkereskedelmi Bank Rt. 1993. december 31. napján bankszünnapot tart az Állami Bankfelügyelet 109/1993. számú engedélye értelmében. A bankszünnap alatt a könyvelési és a pénztári szolgáltatás szünetel. A fizetési határidők szempontjából 1993. december 31. napja munkaszüneti napnak tekintendő.

☎ **5 ÉVES A DARNEL TRÉRING!** Jubileumi ünnepségünkre mindenkit szerettel várunk! Belépés díjtalan. Időpont: 1993. december 15., 18 óra. Helyszín: MOM Művelődési ház, XII., Csörsz u. 18. (49588/1T)

Rendkívüli AKKUMULÁTOR SZEZONÁRAK! Ismét a PNEU-TRADE-től: ROCKET (HYUNDAI) akkumulátorok előtöltéssel, 2 év garanciával. Személy- és ipari méretek. Viszonteladóknak is. Árak: amperóra/Ft. 40/2190; 44/2672, 55/2755, 66/3195, 88/4714, 135/7200, 180/9250, 200/9990, PNEU TRADE, TATA, Kocsi út 18. Tel.: (34) 381-727, tel./fax: (34) 381-526. Telepeink az ország minden pontján.

☎ **A MACRODA KFT.,** Bp. I., Attila út 63. szám alatti, új, számítástechnikai mintaboltjában nagy karácsonyi CD-szoftver-bemutatót és vásárt rendez. Több mint 35-féle CD kapható, és működés közben megtekinthető. Lexikonok, zenei földolgozások, képgyűjtemény, játékok, share-warer-gyűjtemények. Telefon/fax: 155-5173, 201-4603. (49945/3H)

A Budapest Dollár Autókölcsönző Kft. értesíti tisztelt ügyfeleit, hogy megnyitotta új belvárosi irodáját a Budapest V., Roosevelt tér 5. szám alatt a Gresham Passageban. Tel./fax: 117-2129. Nyitva tartás a hét minden napján 8-tól 20 óráig.

☎ **Budapest Józsefvárosi Önkormányzat** Képviselő-testülének 1993. évi közmeghallhatását 1993. december 21-én, 17 órakor tartja a Polgármesteri Hivatal III. emelet 300-as termében: Bp. VIII., Baross u. 65–67. (50263/1H)

☎ **DEDIKÁLÁS! 1993. december 14-én, 16 órakor Klapka György dedikálja** Kiss Pál A Klapka című könyvét a Könyvesházban: XIII., Váci út 19. Minden érdeklődőt szeretettel várunk. (50297/1H)

A Tudományos Minősítő Bizottság közli, hogy BESENYEI GÁBOR „Vizsgálatok kétmagvú palládiumkoplexek körében" című kandidátusi értekezésének nyilvános vitája **1993. december 20-án 11 órakor** lesz a Központi Kémiai Kutatóintézet IV. épület tanácstermében (Budaepst II., Pusztaszeri út 59.): **DANG QUOC LAP** „A növényszám és a műtrágyázás hatása a kukorica (ZEA MAYS L.) növekedésére" című kandidátusi értekezésének nyilvános vitája **1993. december 20-án 11 órakor** lesz a Martonvásári Mezőgazdasági Kutatóintézetében. **VATTAY GÁBOR** „A klasszikus fázistér tulajdonságai és hatásuk a kvantummechanikai energiaszintek statisztikájára" című kandidátusi értekezésének nyilvános vitája **1993. december 20-án 10 órakor** lesz a BM Duna-palota kamaratermében (Budapest V., Zrínyi u. 5.). **SOMOGYI LÁSZLÓ** „Felületes hólyagtumorok recidivaprogh yxisa lokális adriamycin kezeléssel és Bog immunterápiával" című kandidátusi értekezésének nyilvános vitája **1993. december 20-án 14 órakor** lesz a BM Dunapalota fehértermében (Budapest V., Zrínyi u. 5.). **HORVÁTHNÉ VARGA ÁGNES** „A szinguláris és átmeneti végeselem-modellek képzése és rendszere törésmechanmikai számításokhoz" című kandidátusi értekezésének nyilvános vitája **1993. december 20-án 10,30 órakor** lesz az Akadémiai Bizottság Székházában (Miskolc, Erzsébet tér 3.). **BALOG TAMÁS** „A beton és a betonacél együttdolgozásának hatása a vasbetonszerkezetek teherbírására" című kandidátusi értekezésének nyilvános vitája **1993. december 20-án 14 órakor** lesz az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság 218-as termében (Budapest V., Szervita tér 8.). **SZAKÁLY ZOLTÁN** „Korszerű állati eredetű alap-élelmiszerek piacképességének gazdasági vizsgálata" című kandidátusi értekezésének nyilvános vitája **1993. december 20-án 10 órakor** lesz a BM Duna-palota fehértermében (Budapest V., Zrínyi u. 5.).

PHOTOS BY SÁNDOR DOMONKOS AND MTI

fascist regime and fifteen more years of being ignored by the former cultural policy of socialism, at long last the early Hungarian avant-garde has been "discovered" and raised to the rank they deserve in the history of art. Their place—as has become clear in the course of the important exhibitions, and the art-historical writings and discussions of the last few years—is at the meeting point of the modern artistic trends of the early twentieth century in Europe and the most progressive political strivings of the beginning of the century in Hungary. There hardly was another group in classical European modernism which expressed social and artistic progress in such close and tight unity. They were equally inspired by cubism, expressionism, futurism and abstractionism—all the avant-garde artistic trends—but from all these they drew only stimulation and intellectual raw-material —sources for an art which was consistent and revolutionary both in spirit and in style. The group entered the scene with a modernist and antimilitarist programme, continued with a modernist and radical view, and at its peak in 1918-19, during the Hungarian Republic of Councils, it grew into modern socialist-revolutionary art.

Sándor Bortnyik, one of the most characteristic and most rugged personalities of Hungarian activist art, whose large retrospective one-man show was held in the spring of this year in the Hungarian National Gallery, painted his principal works during the best period of the group,



Sándor Bortnyik: 20th century Mona Lisa

from 1918-19. He made a linocut of one of the first, and probably most original Lenin portraits of universal art history in 1918; this is a strongly philosophical cubist composition, which—just as his more tragic Liebknecht portrait from January 1919—establishes the identity of dynamic-constructive art and dynamic-constructive politics. During 1919 Bortnyik produced graphic works of fierce public appeal each week, while in his studio he painted mature panels of the earlier engravings.

After the defeat of the communist regime in 1919, the group that emigrated to Vienna was checked in its progress and broke up. Some of



The artist dedicating catalogues of his exhibition

the leading masters joined the international communist movement (Béla Uitz), whereas another wing chose the general path of European constructivism (Moholy-Nagy). Bortnyik remained provisionally in Vienna and worked as a master of the typical Hungarian two-dimensional constructivism, or "pictural architecture". Later he moved to Weimar, where he did not join the Bauhaus and, although he maintained friendship with the painters Kandinsky and Klee, he sought intellectual ties with the socialists and communists of Weimar. His pictures also altered: the composition of planes was replaced by a system of solid geometrical elements, the circles swelling into balls, and the planes growing into slabs in the works successfully presented in Berlin by the "Sturm."

After 1925 Bortnyik returned to Hungary. He found himself in the opposition both in art and in politics. He opened a school of industrial art and supported himself as a poster designer. After the war he immediately joined in the artistic and political life of Hungary, becoming editor-in-chief of an art periodical, professor and later president of the Hungarian College of Art—while everybody pretended not to know about his early avant-garde works regarded at that time as "formalistic", in other words incompatible with socialist art.

The retrospective exhibition presents, in addition to his later, more relaxed, works and his ironic late persiflages of painting, chiefly his activistic works. With this exhibition Hungarian art life celebrated the fiftieth anniversary of the Hungarian Republic of Councils.

Gyula Rózsa

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca
Telefon: 188-296, 188-307

HUNGARIAN REVIEW
1969 6

1021

ART

AVANT-GARDE AND REVOLUTION. After twenty-five years of persecution by the reactionary

Bortnyik Sándor

Stamps

Spaceship Stamps

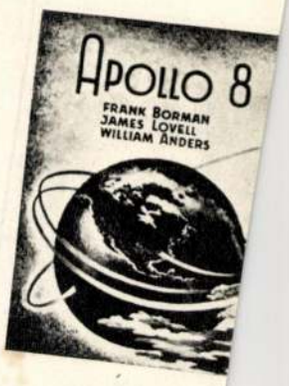













To commemorate the successful moon-orbit journey of the Apollo 8, the Hungarian Post Office issued a 10-forint denomination single block. This is not the first time that American space pilot's portraits have appeared on Hungarian stamps. In 1962, for example, in the set **Conquerors of Space**, pictures of John Glenn, Scott Carpenter, and Walter Schirra were used together with four Soviet astronauts and on the **In Memoriam** block, the portrait of E. White appeared.

Following the Apollo
be issued. These block
four coupons depicting
tached to the 4×2 stamp
our magazine only one
duced.)

On the Soyous 4 an
link-up in space and
shown, while the coupo
dates connected with th

Chef's Corner

In the old days, rhubarb was a popular fruit with Hungarian housewives. In spring rhubarb pie, rhubarb fool or plain stewed rhubarb were often served, but nowadays it seems to be out of fashion here, and it is worth while recalling some of the old recipes.

Rhubarb Fool. Ingredients: 2 eggs, 8 tablespoons castor sugar, 500 grm (1 lb) rhubarb, 2 dl (1½ gills) double cream. Cook sliced rhubarb in thick syrup made with 6 tablespoons sugar and a little water, cool. Meanwhile beat egg-yolks with the remaining 2 tablespoons of sugar, add some of the syrup, stir. Fold in stiffly beaten egg-whites. Add strained fruit, chill. Decorate top with whipped cream before serving. Serve with sponge fingers.

Rhubarb Pie is the first fruit pie of spring. Ingredients for pastry: 350 grm (12 oz) flour, 250 grm (8 oz) butter, 2
tablespoons of milk, 2
1 egg, pinch of salt. Ing
(2 lbs) rhubarb, 6 tab
spoons breadcrumbs, 1
100 grm (3½ oz) coars

Prove yeast in a litt
other ingredients in a d
knead well. Cut pastry
line oblong-shaped ti
with one half of the br
barb which has been cl
Cover rhubarb with m
and chopped walnuts,
breadcrumbs. Roll out
cover pie with it. Pri
with egg-white. Bake
when cold, sprinkle t

17.

Bortnyik Sándor

Új Művr. 1993/11.

Az első magyar Gebrauchsgraphiker

Bortnyik Sándor műhelye és „Műhely"-e • *Bakos Katalin*

Bortnyik Sándor 1926-ban tért vissza az emigrációból, s 1928-ban már megnyitotta „Műhely" elnevezésű magániskoláját. Két év elég volt számára ahhoz, hogy bekerüljön a magyar szellemi élet vérkeringésébe, bizonyítsa rátermettségét az alkalmazott grafika területén, olyannyira, hogy bízvást számíthatott kellő számú tanítvány jelentkezésére. Sikeres plakátjai és elméleti írásai kellően megalapozták tekintélyét. Újabb két év elteltével Bortnyik diadalra vitte az iskolájában is érvényesített konstruktív, funkcionalista elveket, s ebben nagy szerepet játszottak tehetséges tanítványai is.

Bortnyik hazatelepülésének ideje, a húszas évek közepe Magyarországon viszonylag kedvező időpont volt egy korszerű alkalmazott grafikai iskola megteremtéséhez. A gazdasági helyzet stabilizációja megélénkítette az árupropagandát. Az 1929-ben kezdődő gazdasági válság méginkább fokozta a reklám szükségességét, s az áruk tárgyszerű hirdetésétől az igényfelkeltés felé tolta a hangsúlyt. Egymás után jelentek meg a reklám gazdasági szerepét hangsúlyozó és pszichológiai, szociológiai vonatkozásait tárgyaló szakkönyvek. A vezető gyártó cégek egyre komplexebb reklámra törekedtek, amelynek kifejlett formája, a reklámkampány itt is kialakult. A gazdasági szükségszerűség és a művészek tudatos önreklámja is ébresztgette az igényt a magas művészi színvonalú hirdetésre. Az új alkalmazott grafika nagyszerű fóruma lett a *Reklámélet* és a *Plakát* című folyóirat, de rendszeresen közölt kritikákat, pályázatokat, nemzetközi híreket ebből a tárgykörből a Magyar Iparművészet, a Magyar Grafika, az Új Föld, a Magyar Művészet, a Grafikai Szemle, alkalomszerűen a Tér és Forma, Az Újság, a Képzőművészet, az Élet, a Műgyűjtő stb.



Bortnyik Sándor: Igaz Mérleg porosz szenet/Prussian Coal

A konzervatív hivatalos iskolák — az Iparművészeti Iskola és a Székesfővárosi Iparrajziskola — nem voltak alkalmasak modern szemléletű alkalmazott grafikusok (az elterjedt német szóval Gebrauchsgraphiker) kinevelésére. Megszaporodtak a magániskolák, az egy-egy kiemelkedő személyiség köré csoportosuló műhelyek. Már 1920 óta működött *Jaschik Álmos* műhelye, *Orbán Dezső* 1931-ben hozta létre az *Atelier* „művészeti tervező és műhelyiskolá"-t. *Csabai Ékes Lajos* 1919-ben alapított *L' Art* „iparművészeti és festőiskolá"-ja ebben az

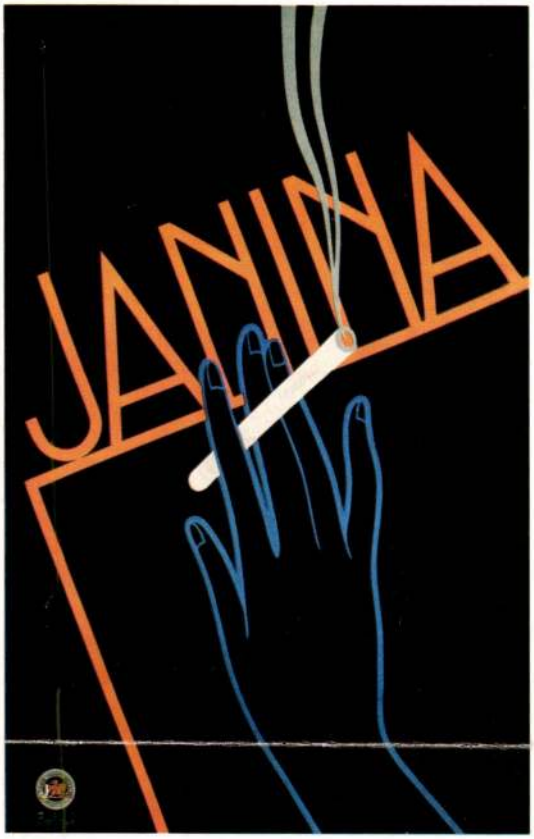

Bortnyik Sándor: Janina/Janina

időszakban is számos kiváló grafikust bocsátott útjára. Bortnyik „Műhely"-ének tudatos, következetes programja gyökeres változást hozott. Nem kis mértékben ennek volt köszönhető a XX. századi tömegtermelés és kommunikációs robbanás követelményeinek megfelelő alkalmazott grafika hatása a hagyományos hazai magániskolákra is. Ennek kézzelfogható bizonyítéka, hogy egy-egy diák megfordult különböző magániskolákban is (*Schwarcz Istvánt* a korabeli sajtó Jaschik és Bortnyik iskolájával is kapcsolatba hozta, a Bortnyiknál induló *Vágó Zsófi* az Atelier-ben divattervezést tanít, *Unger Gitta* és *Zsengery Rózsi* Jaschik-növendékek is részt vesznek a Bortnyik-iskola számára kiírt rádió-pályázaton, s hogy *Molnár Farkas,* Bortnyik konstruktivista harcostársa és a „Műhely" építésztanára az Atelier-ben is oktat).

Bortnyik már egészen fiatalon, voltaképpen tényleges művészeti tanulmányait megelőzően foglalkozott reklámgrafikával. Az 1910-es évek közepén tervezett falragaszai a német tárgyilagos és egyben dekoratív „Sachplakat" szellemében készültek (*Dollar puder, Unicum, Császár ruhafesték, Országos Mozinap*). A *Veér Imre: Lygeia* (1917) és *Rovás. Az Újság mindennapi szenzációja* (1914 k.) tervezésére már első valódi művésztanárainak (*Kernstok, Vaszary, Rippl-Rónai*) hatása nyomta rá bélyegét. A falkép monumentalitására igényt tartó, szimbolizáló, dekoratív megoldások a Nyolcak és köre (*Berény, Pór, Fémes Beck*) plakátjaival tartanak rokonságot. A Tanácsköztársaság alatt kubofuturista fametszeteinek stílusában és motívumaival politikai plakátot tervezett, melyet nem sokszorosítottak.

A MA körében Bécsben, majd Weimarban és Berlinben a konstruktivizmus nemzetközi mozgalmához csatlakozva készítette grafikáit és festményeit, hozta létre képarchitektúráit. A Nyugat hasábjain Hevesy Ivánnal vitatkozva[1] a saját valóságot teremtő, az univerzum és a modern emberiség törvényszerűségeit a legelvontabb síkon megtestesítő absztrakt művészetért szállt síkra. Hamarosan megmutatkozott azonban művészetének kétarcúsága. Sosem tudott igazán lemondani a művészet közvetlen agitatív szerepéről. Weimarban kapcsolatot tartott a kommunista munkásmozgalommal és nonfiguratív munkáival párhuzamosan, azoknak formaszerkezetét felhasználva fogalmazta át újra a MA körében Budapesten kidolgozott munkásmozgalmi szimbolikát. Lényegében a kölni *A bis Z* folyóirat köré tömörülő német baloldali művészekhez hasonló programot képviselt. Weimarban döntő hatással volt rá a Bauhaus, mely összekapcsolta a modern formateremtés igényét és azt a törekvést, hogy a művészek a környezet formálásával vegyenek részt a társadalmat átalakító folyamatban. Bortnyik nem lépett be a Bauhausba, de összebarátkozva néhány német művésszel és mindvégig szoros kapcsolatban a magyar tanárokkal és diákokkal, tulajdonképpen részt vett az iskola életében. A MÁ-ból kikerült *Kállai, Moholy-Nagy, Kemény Alfréd* és *Péri László* nyilatkozata a bécsi Egységben[2] arról tanúskodik, hogy a konstruktivizmus elvei sokakat a kollektív, társadalmilag hasznos művészet felé fordítottak. A Bauhaus hazalátogató vagy hazatelepülő magyar művészei és építészei itthon is megpróbálták gyakorlatba átültetni elképzeléseiket. A konzervatív társadalmi, közéleti és művészeti viszonyok miatt az építészetnek és a formatervezésnek kevés esélye volt az áttörésre, a leggyorsabb sikert a reklámgrafika ígérte. Bortnyik Moholy-Naggyal és Molnár Farkassal együtt lépett be a Magyar Könyv- és Reklámművészek Társaságába, melynek *Kassák* is tagja lett. Bortnyik magyarországi pályafutását előrevetíti az a tény, hogy Weimarban *Max Burchartz*-cal együtt belépett *Fred Forbát* „Neue Reklame-Gestaltung" elnevezésű, rövid életű reklámstúdiójába[3].

Az MTA Művészettörténeti Kutató Intézet őrzi a híres Bortnyik-tanítvány, *Vasarely,* azaz Vásárhelyi Győző levelét 1967-ből, melyben arra kéri mesterét, hogy küldje el neki a „Műhely" programját, mert nála semmilyen dokumentum nem maradt ebből az időből. Sajnos nem maradt ránk Bortnyik válaszának másolata vagy vázlata, de kezünkben van iskolájának programnyilatkozata



Csemiczky Tihamér: Gazdaságos, fényerős világítás — Tungsram
Economical, high-speed lighting — Tungsram

Az „iparművészeti" oktatás új útjai-ról.[4] Bortnyik ebben bírálja a hazai oktatás konzervativizmusát, és a Bauhaus elveit szegezi velük szembe. Elavultnak tartja a kézműves- és kisipart szolgáló „iparművészet"-et és a nagyipari tömegtermelés esztétizálásáért lép fel. Tömören, címszavakba szedve állítja szembe az idejétmúlt és a modern szemlélet fő vonásait: szabad- és iparművészet különválasztása — egyesített oktatás; képzés a múlt példáin alapszik — korszerűség; tömegoktatás, csak elmélet — műhelymunka; luxusprodukumok, kézművesség — tömegszükséglet, standard modellek; művészet cél — művészet eszköz. Bortnyik fontosnak tartja *Gropius*t idézni, aki szerint a típusok kialakítása szociális szükséglet. A Bauhaus nem elefántcsonttorony, hanem laboratórium. A diákok nemcsak modelleket készítenek, hanem részt vesznek a kivitelezésben is. Bortnyik számára irányadó, több későbbi cikkében is folyamatosan hangsúlyozott gondolat[5], hogy a formai megoldás törvényszerűen fakad az anyagból és a rendeltetésből, az esztétikum nem választható el a funkciótól. Előszeretettel használja a Bauhaus körében dívó Qualitätsarbeit fogalmát (minőségi munka), amit az esztétikus formából kiinduló tervezéssel állít szembe. Kitér arra, hogy a Bauhaus tevékenysége igen sokoldalú (architektúraépítés, belső berendezés, reklám, színpad, szabad festői és plasztikai alakítás). Bortnyik meghirdeti a Bauhaus szellemén alapuló kísérleti szabadiskoláját, mely azonban csak az alkalmazott grafikára, az új plakátra, a technikailag ésszerű és gazdaságos, elementáris hatású, esztétikus nyomtatványra koncentrál. Megfelelő számú résztvevő esetén esti kurzust is indítana, általános művészeti ismeretek, a szín-, a forma- és a téralakítás alapjainak tanítására. A programnyilatkozat a tanárok következő névsorával zárul a tárgyak megnevezése nélkül: Bortnyik Sándor, Hevesy Iván, Kovács Kálmán, Ligeti Pál, Lonkay Antal, dr. Mezey Ödön, Molnár Farkas.

1929-ben a Reklámélet szerkesztői üzenete (7. sz. 32. l.) enged következtetni Bortnyik terveinek alakulására: „A Bortnyik-iskola a korszerű reklám tanításával foglalkozik. Forma-, tér-, szín- és kompozíciótan, valamint alakrajzolás és ezek praktikus alkalmazása a plakát- és mindennemű reklámtervezésben. Eddig csupán esti kurzus volt, heti 6 óra. Szeptembertől megfelelő számú jelentkező esetén félnapi kurzusok is lesznek. Esti tanítás: hétfő, szerda, péntek 7—9. Minden második csütörtök este elmélet: művészettörténet, sokszorosító eljárások..." „A Magyar Bauhaus — a Műhely — a korszerű művészi alakítás iskolája — tanít tervezést és kivitelezést elméletben és gyakorlatban" feliratot viselő plakát[6] délelőtti és délutáni tanításról (heti 24, illetve 5 órában), valamint esti aktrajzolásról is tájékoztat. A tanárok neve mellett megadja a tárgyat: Bortnyik Sándor: grafika, reklám; Lonkay Antal: plasztikus alakítás; dr. Mezey Ödön: általános technológia; Hevesy Iván: művészettörténet és film; Cziner Alice: a reklám pszichológiája; Kovács Kálmán: sokszorosító eljárások; Ligeti Pál: építészet, kultúrtörténet; Molnár Farkas: elementáris építészet. Bortnyik a rajz és a nyomdai ismeretek mellett nem mond le a modern művészet és építészet elméletének és történetének tanításáról. A MA régi munkatársát, a neves műkritikust és filmtörténészt, Hevesy Iványt, valamint Ligeti Pált, az építészet jeles szakértőjét, a Tér és Forma



Schwarcz István: Fórum/Forum

és az Új Föld szerzőjét hívja segítségül. Molnár Farkas a Bauhaus közvetlen követe. Ha a körülmények szerény feltételeket diktálnak is, Bortnyik legalább a teória szintjén akar szélesebb kitekintést adni tanítványainak a modern „formaalakítás" minden területére. Fontosnak tartja a reklám lélektani és szociológiai vonatkozásait tanulmányozó Hermanné dr. Cziner Alice közreműködését is.

Vasarely és *Szántó Tibor* visszaemlékezései nyomán a képzőművészet kérdései felé nyitott, gyakorlati célú oktatás képe bontakozik ki. Az alapot más grafikai iskolákhoz hasonlóan az alakrajz és a betűrajzolás képezte. A különböző betűtípusok között a hangsúly természetesen a Bauhausban kifejlesztett groteszk íráson, a *Herbert Bayer*-féle univerzál-betűn volt. Bortnyik nagy hangsúlyt fektetett a síkkompozícióra, forma- és színhatások kikísérletezésére a síkban. Vasarely emlékezete szerint a diákok különös szeretettel játszottak az absztrakt síkkompozíció eszközeivel, melyekkel a legkülönbözőbb érzetek vizuális megfelelőjét keresték. A megoldásokat *Kandinszkij, Le Corbusier, Malevics, Liszickij* és *Chagall* műveinek alapján vitatták meg. Magukba szívhatták mindazt, amit *Itten* az anyagok kontraszthatásáról és a textúráról, Moholy-Nagy a teremtett formáról, *Albers* a negatív forma szerepéről, Liszickij a forma szerkesztéséről tanított. A plakáttervezésben a betű magától értetődő természetességgel a síkkompozíció egyenrangú elemévé vált.

A plasztikai feladatokhoz a térábrázolás különböző módszereinek, az axonometriának és a perspektívának a tanulmányozása vezetett át. A sík és a tér kapcsolatának vizsgálata gyakorlati munkaként a komplex csomagolástervekben — címke, üveg, dobozsorozat — csapódott le. A figurális rajztanulmányokban is érvényesült az analízis elve: ugyanazt a tárgyat a legkülönfélébb ábrázolási módon, stílusban kellett megjeleníteni, szabadkézi rajz mellett olyan mechanikai eszközöket kipróbálva, mint a körző vagy a spriccpisztoly.

A színtanulmányok során Bortnyik az Oswald-féle színelméletből, a négy alapszínből indult ki. Különösen fontosnak tartotta a színhatások optikai, pszichikai vonatkozásait, vizsgálta a színek érvényesülését a szabadban és zárt térben, különböző méretek, megvilágítás, évszakok stb. esetében.

Szintén a Bauhaus örökségeként Bortnyik a fotónak is nagy szerepet tulajdonít a reklámban és a modern művészetben. A sajtóreklám- és könyvcímlap-terveiben használt fotómontázsok mellett tanúbizonyságot tett erről a fotó saját törvényszerűségeit és a filmművészet megtermékenyítő hatását hangsúlyozó *Az új fotóművészet*ről írott cikkében[7], melynek illusztrációjaként két tanítványának, *B. Zoltán Klárának* és *Radó Györgynek* a munkáit is mellékelhette. Tanítványai közül Radón kívül főként *Nemes György* készített — több esetben *Pécsi Józseffel*, az ismert reklámfotóssal együttműködve — fotómontázs-reklámterveket. (Maga Bortnyik többször *Kner Albert* „fotósaként" szerepelt).

Bortnyik oktatási elveiről jó képet nyújtanak elméleti írásai, különösen plakátokról írott kritikái a Reklámélet és az Új Föld hasábjain.[8] Nézeteinek hirdetésére 1933-ban saját fórumot létesített, mikor kiadta a Plakát című folyóiratot, mellyel szinte nyilvánossá tette iskoláját, rendszeresen közölve benne tanítványainak munkáit — nemegyszer bírálatukkal együtt. Nyilvánvalóvá válik, hogy Bortnyik nemcsak a tökéletes rajzot, az áttekinthetőséget, lakonikus egyszerűséget, geometriai tisztaságot kéri számon, hanem a fantáziát, a meghökkentő egyéni ötletet, sőt humort is. Korántsem elég betartani a konstruktivista receptet, a dinamikus diagonálist, a szépen megszerkesztett, léniákkal, mértani formákkal tagolt feliratot — hangoztatja. Nem szentírás a fekete—fehér—vörös színek hármasa, a skála lehet igen gazdag, ha megfelelően szolgálja az elérendő hatást. Az alapvető racionalitás mellett tág teret enged az intuíciónak.

Bortnyik elsősorban saját munkáival mutatott példát, megnyerve ezzel a régebbi hagyományokból táplálkozó kollégákat és szakértőket is. Már a korabeli kritikák a konstruktív szemlélet klasszikus példájaként közölték

(folytatás a 78. oldalon)

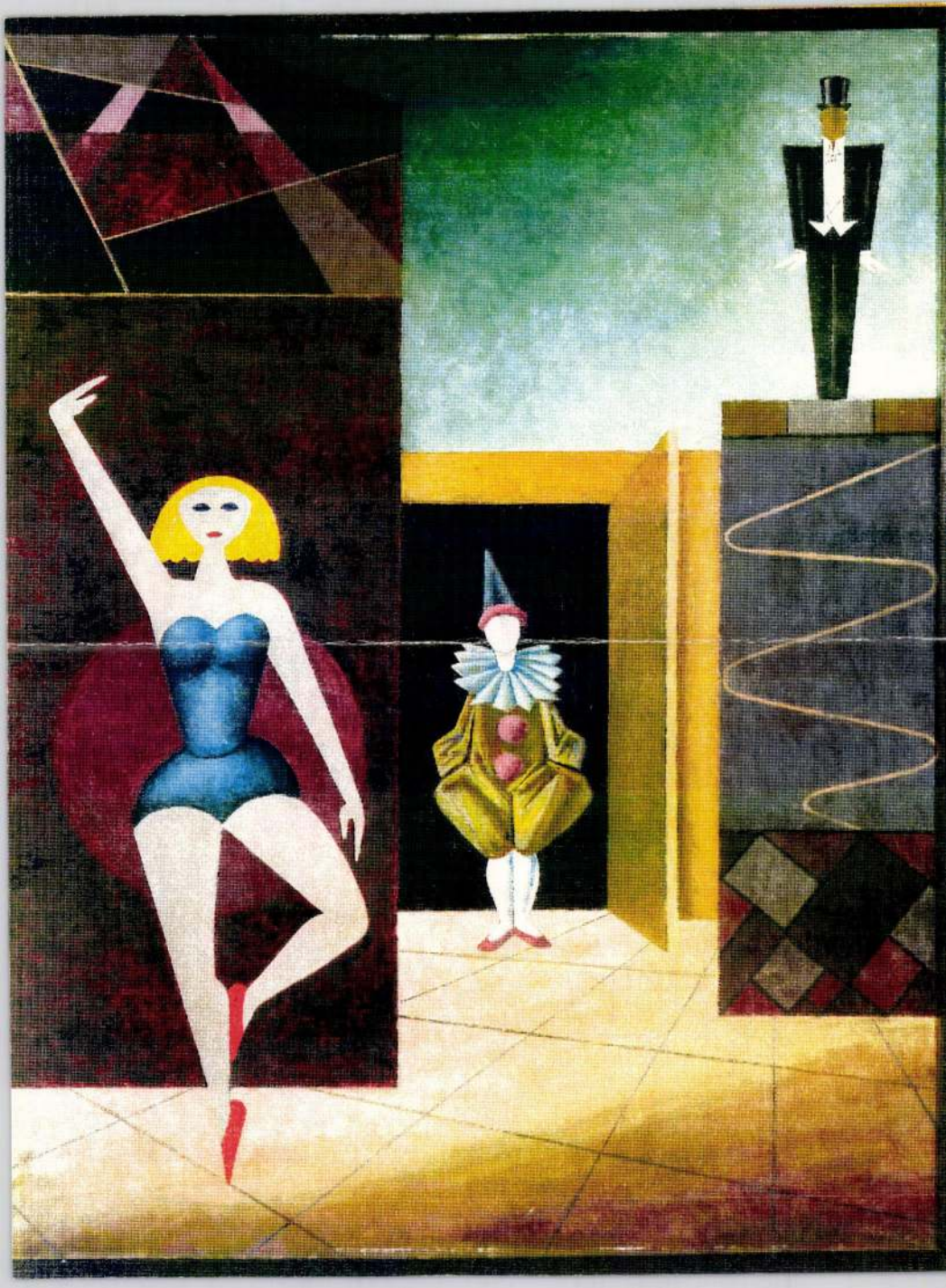

Tisztelt Szerkesztõség!

Mellékelten küldöm a sajtóanyagot az Erdész Galériában április 7-én BORTNYIK SÁNDOR mûveibõl nyíló kiállításra, amelyet dr. Berecky Lóránd, a Magyar Nemzeti Galéria fõigazgatója nyit meg.
Természetesen szeretettel várjuk, külön meghívót is küldünk az eseményre.
Örömmel vennénk ha tudósítana a kiállításról, amennyiben az Ön területén, a kultúrális hírek közé beszerkeszthetõ.

A kiállításon a mester fõmûveit és életének dokumentumait mutatjuk be. Breuer Marcell és Le Corbusier által tervezett bútorok idézik a húszas évek hangulatát.

Ugyanezen a napon 4 órakor nyílik a galéria földszintjén PÉTER WLADIMIR ötvösmûvész ezüst és féldrágakõbõl készült ékszereinek kiállítása.

Szentendre, 1995. március 24.

Köszönettel:

Ilosvai Magdolna

H - 2000 SZENTENDRE BERCSÉNYI u. 4
Tel./Fax 00 36/ 26 317 925

BORTNYIK Sándor

Változást ugyan akartak, de...

(BORTNYIK SÁNDOR FESTŐMŰVÉSZ, 1963.)

Ragasy

– Mikor került ön kapcsolatba a Bauhauszal?

– Abban az időben, 19 végétől, én Bécsben éltem. Ott a Ma-mozgalomban a magyar konstruktivizmus kezdett éledni: én is, Kassák is akkor kezdett vele foglalkozni. Akkor már nekem aggodalmaim voltak, hogy ez tényleg a jövő zenéje-e, azt a szocialista gondolatot kifejezi-e, ami – azt hittük – sűrítődik benne: benne van-e a szocialista társadalom elképzelt rendje. Sokféle tapasztalat és a munkássággal való érintkezésem nyomán bizonyos kétségeim támadtak, végül meg is szakadt a kapcsolatom a Mával; – először az Uitzé, aztán az enyém, aztán a Bartha Sándoré. Közben fölkeresett engem egy holland építész – Van't Hoff-nak hívták –, aki nagyon egyszerűen és radikálisan magyarázta meg nekem az egész új, modern építészet törekvését. Elővett egy gyufaskatulyát és letette az asztalra: ez a modern építészet – mondta –, ilyen konstruktív, ilyen szakszerű, minden dísztől, ékességtől mentes. Csak a tartalom van benne, a fölhasználásra szolgáló forma. Azt mondta: ez egy kis gépezet, és egy gépezetet akarunk teremteni a lakásból is.

– Mikor volt ez?

– Huszonkettő tavaszán vagy huszonegy végén.

– Ő már nyilvánvalóan kapcsolatban volt a Bauhauszal.

– Nem, kérem szépen, itt azt hiszem, tévedés van. A Bauhaus nem az első e téren. Egyik első Wright.

– Oscar Schlemmer leveleiben egyébként azt olvasom, hogy sokáig nagy hiányossága volt a Bauhausban folyó oktatásnak, hogy nem terjedt ki az építészetre is.

– De volt, volt ott építészeti oktatás is. – A kezdeményező Wright, azután a hollandusok. A Bauhaus-gondolat eredete, azt hiszem, Gropiusnál is: az ipari építkezés összeölelkezése az amerikai felhőkarcolóépítkezéssel; a gondolat ebből származott tulajdonképpen. Azt hiszem, Le Corbusier is megelőzte Gropiust. Ismeri a könyvét, bizonyára, a *Kommende Baukunst*ot. Azt írja, hogy a szociális átalakulást az építészet fogja megoldani. Ellene volt a forradalomnak, állítása szerint arra nincs is szükség: az építészet majd megoldja a szociális kérdést.

– Ami a Bauhaust illeti, mindenesetre elég átfogó és konstruktív társadalmi program volt az elgondolásaiban.

– A Bauhausnak elsősorban az építés volt a feladata. Az ellentmondás az volt a

Bauhausban, hogy Gropius egy új építészetet akart produkálni, de a festészetnek és az építészethez kapcsolódó egyéb művészeti formáknak semmi közük nem volt az úgynevezett Bauhaus-gondolathoz – ha azt egyáltalán gondolatnak lehet nevezni. Gropiusnak az volt a szándéka, hogy összefoglalást teremtsen egy Gesamtkunstban. Hogy mondta ezt pontosan? – „Technik und Kunst – eine neue Einheit". Ebbe a piktúra, Kandinszkij stb. belekapcsolódott, de semmi köze nem volt hozzá. Semmiféle monumentális vagy murális feladatot sem Kandinszkij, sem Klee, sem Feininger soha nem oldott meg, nem is akart megoldani. Megnéztem a dessaui Bauhaust is később, lehetett úgy huszonhatban-huszonhétben. Itt van egy füzetük, amit már ott adtak ki. A bevezető nagyon jellemző. Azt mondja: a Bauhaus a konstruktivizmust, amit a dessaui iskola programjául választott, világszemléletként akarja érvényesíteni. Csak azt nem mondja meg, mi is az a világszemlélet. Sem a bevezető, sem Gropius, sem az ottaniak nem mondták ezt meg soha; – igaz, hogy ezt a szót: világszemlélet, különben nem is használták.

– De ha nem is volt kimondott szociális programjuk, progresszív törekvésű emberekben mégiscsak kellett hogy olyan impressziót keltsen az ő tevékenységük, hogy van politikai értelme is – helytálló ez a hipotézis?

– Ne felejtsük el az akkori szutációt. Háború után voltunk, forrt és izgatott volt mindenki. Itt mindenhez kapkodtak és a törmelékekből próbáltak valamit kialakítani. Megvolt a szükséglet az új lakásépítésre és megvolt az Amerikából bejött hatás; az új konstrukciók, az új anyagok, az új munkaszervezés mind aktuálisakká váltak; természetes, hogy valamennyien reagáltunk erre, valami újat, valami érdekeset éreztünk, amihez kapcsolódni lehetett. De hogy a festőművészetben valahogy jobban illusztráljam a dolgot: voltak olyanok, például Käthe Kollwitz, Masereel, akik konkrét programmal állottak a szociális fejlődés szolgálatába, és másfelől voltunk mi egy páran, akik azt hittük, hogy ha négyzeteket rajzolunk, akkor a jövendő társadalomnak, a szocializmusnak a képét vetítjük ki. George Grosz, Käthe Kollwitz és még Zille is sokkal határozottabban, direkt vonalon dolgoztak. Ott Weimarban jöttem rá arra, hogy az új építészet is fizikai szükséglet hatására jön létre, mint az autó. A szocialista társadalom is bele tud ugyan ülni ezekbe a lakásokba, de ahogy az autó, ezek a lakások is csak szociális és nem szocialista szükségletből keletkeztek.

– Mindez közrejátszott valamiképp abban, hogy ön nem keresett közelebbi kontaktust a Bauhauszal?

– Nem, mert még nem volt olyan tisztázott előttem ez az egész dolog. Amikor én kimentem, engem izgatott a Bauhaus. Említettem Van't Hoffot. Utána, egy pár héttel vagy hónappal később, Molnár Farkas utazott át Bécsen. Fölkereste a Mát, azután eljött hozzám. Kassák ott lakott az egyik utcában, én a másik utcában. Egy csoportban voltunk ott, Uitz meg Bartha Sándor meg mindenki. A bécsi polgárokat nemigen érdekelték a modern művészetek, amiket mi produkáltunk, még a saját honfitársaik modern művészete se nagyon. Egy kicsit még mindig benne voltak a szecesszióban. Én már akkor ismertem a Der Blaue Reitert, Kandinszkijéket stb. A Bauhausról csak éppen hallomásból tudtunk valamit. Kiderült, hogy Molnár Farkas ott van, a Bauhausban Gropius mellett dolgozik és építészetet tanul. Hívott, hogy menjek Weimarba, mert ott amolyan művészeti centrum kezd kialakulni. Így is volt: odajöttek sokan külföldi művészek is. Pezsdítő dolog volt a Bauhaus: ott volt Kandinszkij,

ott volt Feininger, ott volt Paul Klee, ott volt Schlemmer. Én is odamentem, huszonkettőben. Nagyon szerencsés voltam, mert Liszickij, a szovjet építész és festő éppen akkor ment el és átadta nekem az ő kis műtermét. – Én azt hiszem, hogy Liszickij is azért jött oda Weimarba és Doesburg is, mert szorosabban be akartak kapcsolódni a Bauhausba – Liszickij határozott szocialista tendenciával. De elképzelését neki sem, Doesburgnak sem sikerült bevinnie a Bauhausba, nem sikerült oda úgy bejutnia, hogy ott taníthasson. Hogy ez volt a szándéka, azt persze Liszickijről teljes határozottsággal nem állíthatom, de Doesburgról igen.

Meglátogattam Gropiust, megmutatták nekem a műhelyeket, minden nagyon érdekes volt. És azután került oda Moholy-Nagy László – pár hónappal vagy egy fél évvel később. Neki nagyon kapóra jött ez a négyszögletes konstruktivizmus. Ügyes ember volt, nagyon ügyes ember volt tényleg. Valamilyen fémszerkezetet csinált, egy konstrukciót nikkelezett darabokból és üvegekből, az megtetszett Gropiusnak: végre valaki, aki alkalmazkodott is hozzá. Doesburg nem alkalmazkodott, ő kvázi inkább vezető szeretett volna lenni – ez azonban csak föltevésem, erre semmi írásbeli bizonyíték nincsen. Moholy ellenben hallatlanul alkalmazkodó ember volt, tudott alkalmazkodni Gropiushoz. Gropius annak az osztálynak vezetésével bízta meg, ahol üveg lámpatesteket terveztek. Kandinszkijék részéről ilyen, a Bauhaust igazán támogató munka valóban nem volt. A Vorkurs vezetője, Itten kicsit misztikus lélek volt, amolyan biblikus magyarázatokat tartott. Előadását egy párat hallottam is. Az ő osztályán kísérleteket végeztek, papírokat hajtogattak stb. – ez volt a formatan. És volt külön a gyakorlati oktatás, amiben résztvett Breuer Marcell is. Ő mint festő került oda, azután átment az asztalosműhelybe, ahol bútorterveket készített, később, szinte egyik napról a másikra kitűnő építész lett. Tavaly itt járt Kner Albert, ő mesélte, hogy Breuer Amerikában ma igen-igen foglalkoztatott ember. Azt hiszem, olyasmit is mondott, hogy egy egész város megtervezését kapta feladatául; érdekes: minden építészeti képesítés nélkül. Én a Bauhauszal a magyarokon keresztül érintkeztem. A növendékek szombatonként mindig összejöttek egy vendéglőben, ahol folyt a vegyes magyar–német tánc: mi megtanítottuk őket csárdást táncolni, azt egy kicsit átgermanizálták, és a fiatalság kitombolta magát. Kandinszkij meg a többi mester is megjelent. Csoportok alakultak és beszélgettünk. Ezeken a mulatságokon ismerkedtem meg Kandinszkijjel, Kleevel. Kandinszkij finom úr volt, Klee egy kicsit misztikus lélek, de azt hiszem, az egészből ő ért a legtöbbet. Az ő művészetét ma is becsülöm, mert legalább fantázia van benne. Nem azt mondom, hogy a jövő zenéje. Teljesen individuális, szubjektív festészet, de érdekes és néha megfogja az embert. Nem fölhasználható, nem másolható. Tanítványokat Klee nem tudott magának teremteni. Doesburg volt az, aki magának a legelevenebb kört teremtette. Nagyon szuggesztív egyéniség volt. Miután neki, amint azt később a kollégáktól hallottam, nem sikerült a Bauhausban aktív szerepet kapnia, kurzust rendezett a műtermében. Nagyon sok bauhauzista ment oda hallgatni az ő előadásait. De az még korábban volt, mielőtt én odaérkeztem. Ő a konstruktivizmus, a Mondrian–Doesburg-féle konstruktivizmus propagálására vállalkozott, és igyekezett alulról, tehát a növendékeken keresztül kicsit a Bauhausra hatni. Volt is valami hatása, sok növendék ott kezdett foglalkozni ezekkel a dolgokkal. Megemlítem azt is – nem tudom, érdekes-e –, hogy én akkor összeköttetésbe kerültem a weimari kommunista munkásokkal. Nagyon szimpatikus, nagyszerű emberek

voltak; volt egy külön kis körük, ez szintén szombatonként jött össze. Kultúrkör volt; nem annyira szakszervezeti, munkabér- és egyéb kérdéseket vitattak meg, inkább kulturális kérdéseket. A tizenöt-húsz emberből álló csoport szociáldemokrata-ellenes volt, a kommunista párthoz tartozott. Nagyon lelkesek voltak. Egyik szombati értekezletükre a weimari művészeket is meghívtam. Doesburg akkor már nem ott, hanem Berlinben volt. Eljött egy Burchartz nevű festő, aki nemrég halt meg, és Peter Röhl, meghívtam Kandinszkijt is. Vagy Kandinszkij volt ott, vagy Klee, erre nem merek most már megesküdni. Akkoriban nem jegyeztem föl, és nem volt fontos ez. De többen eljöttek a Bauhausból is. Azt hiszem, még Molnár Farkast hívtam és talán Schlemmert, Oscar Schlemmer bátyját, Karlt, aki szintén a Bauhausban tanított, a belsőépítészeten. Mindjárt az első összejövetel után Kandinszkij vagy Klee – nem tudom, melyik – azt mondta: hát ez nem a mi esetünk, mi nem akarunk ilyen szociális programú dolgokkal foglalkozni. Ez is nagyon megvilágította előttem, hogy ők változást ugyan akarnak, de csak művészeti formaváltozást és nem lényegbeli változást. Ez annak a kornak a levegőjéhez hozzátartozott. A polgári társadalomnak a kispolgári, nyárspolgári és sznobisztikus része ellene volt a Bauhausnak. Ott, magában Weimarban támadták. Szigorúan elhatárolt kör volt.

– *A másik oldalról nézve: mi volt az, ami a Bauhaust a szocdemekhez kapcsolta?*

– A szocdemekben is megvolt az a kívánság, hogy valami újat, valami újat! Gropiusnak nagyszerű föllépése volt és meg tudta győzni az embereket, hogy itt valami új készül. A szociáldemokraták persze nem az új társadalmat akarták, csak valami átmeneti dolgot, kiegyezéses alapon.

– *Szóval a szociáldemokraták a saját progresszivitásuk jelvényeként vállalták a Bauhaust.*

– Igen. Aztán politikai változások jöttek, munkanélküliség, náci hatások stb. Voltak már akkor is ott fölvonulások. Egyszer egy jénai professzorral sétáltunk az utcán, amikor jöttek a nácik horogkeresztes zászlókkal. És azt mondja nekem a professzor: most temetik Németországot. Ez annál megdöbbentőbb volt, mert akkor nem vették komolyan az ilyesmit, senki nem vette komolyan. Ez a professzor ebben sokkal többet látott, mint ami akkor látható volt.

– *Ebben az időben mivel foglalkoztak a Bauhaus berkeiben és Weimarban azok, akiknek munkáját ön figyelemmel kísérte?*

– Burchartz, Peter Röhl meg a többiek – egy Graef meg egy Richter nevű festő – s a Bauhausban is a festők mindinkább a belsőépítészettel kezdtek foglalkozni. Ma szokás a szoba falait különböző színűre festeni, ez ott már megvolt. Akkor ez nagyon új volt. Meglepődtem, hogy két helyen is találtam akkor ismerősöknél tiszta ultramarinkék falat. Így hatott, közvetve is, a Bauhaus. Nagyon színessé tettük a környezetet, ami később már nagyon nyugtalanító lett. Ilyesmivel Doesburg is foglalkozott, csinált is egy ilyen tarka bárberendezést, valahol Stuttgartban vagy hol. Peter Röhl és Burchartz csinált egy modern varrógép-tervezetet, el is vitte Apoldába; ott, Weimar mellett volt egy varrógépgyár. Nem fogadták el a tervét, de én akkor láttam először próbálkozást az ipari forma megtervezésére. Belekapcsolódtak a könyvtervezésbe, a plakátba stb., stb. Én is ott kaptam az impulzust ahhoz, hogy a plakáttal közelebbről foglalkozzam. Előbb is csináltam plakátokat, de akkor ott modernizálódott, egyszerűsödött a plakátformám. Gropius, amikor a használati tárgyakról beszél,

azt írja valahol, hogy meg kell szabadulni minden dekorációtól, minden fölösleges sallangtól. Ez a gondolat ma egyáltalán nem új. Németh Lajos írta múltkor egy cikkében, hogy ötven évvel el vagyunk maradva. De akik a modern dolgokról beszélnek, ma nem adnak semmivel sem többet, mint amit mi adtunk ezelőtt ötven évvel. Nem mentünk tovább. A lakásépítészetben is ugyanazok a megoldások jelentkeznek. Dessauban nemcsak a Bauhaus épült föl, Gropius felépített egy csomó munkásházat is. Itt használható, egészséges tervekkel belekapcsolódhatott valamibe. A dessaui-anhalti állam, amely akkor szintén szociáldemokrata volt – ha jól tudom –, igyekezett munkáslakásokat építeni, és ezeket Gropiusszal terveztette meg. Ott láttam, mennyi közös vonása van az akkori és a mai modern törekvéseknek.

– Azokat a magyarokat, akik ott dolgoztak, milyen gondolatok hatották át? Merőben formai problémák?

– A magyarok is csak formai problémákkal foglalkoztak. Molnár Farkast a politika annyiban érdekelte, amennyiben ő kilencszáztizenkilencben a műegyetemen nagyon lelkesen bekapcsolódott a diákmozgalomba. Amikor a kommün megbukott, őt megtámadták az „ébredő" diákok és legurították a Duna-part lépcsőin. Szerencsére aztán otthagyták, úgyhogy a víz magához térítette. Weimarból huszonhatban jött vissza, akkor fejezte be itt a műegyetemi tanulmányait. Őneki ott kint nem voltak politikai ambíciói. Breuer Marcell is teljesen közömbös volt. Moholy, mondom, alkalmazkodó lény volt; ha ön beszél vele és azt mondja, a fehér az igaz, akkor azt mondja: persze, a fehér az igaz.

– Schlemmer megírja a naplójában, hogyan társalognak a Bauhaus mesterei. Kandinszkij azt mondja (természetesen kisbetűvel): der kreis ist blau. Schlemmer azt mondja: der kreis ist rot. W-u-n-d-e-r-b-a-a-r – mondja Moholy-Nagy. Úgy látszik, valóban ilyen ember volt.

– Hol jelent meg Schlemmernek ez a könyve?

– Münchenben. Az özvegye, Frau Tut adta ki. Egyelőre csak lapozgattam benne, nagyon érdekeltek a hangulatváltozásai. Tele van olyan művészeti problémákkal, amelyekre a Bauhaus semmiféle választ nem ad és nem keres, s emiatt nagyon elégedetlen is a Bauhauszal. Ugyanakkor a nagy lelkesedései, víziói a perspektíváiról, mind-mind a Bauhauszal kapcsolatosak, legalábbis addig, amíg a Bauhaus keretében dolgozik; – minden másképp fest persze a náci időkben.

– Ő nem lett náci!

– Nem, nem: nagyon nehéz körülmények közt élt. Egy ismerőse beszerezte valami lakkgyárba, de egy darabig kertészetben is dolgozott. A gyárban festékeket kellett kipróbálnia, itt aztán festegethetett is, de annyi minden nehezedett rá, hogy komolyan már nem tudott dolgozni.

– Nagyon szimpatikus ember volt. Azt hiszem, tulajdonképpen a legkonstruktívabb ember; már nem politikailag, hanem emberi, humanista értelemben. Kandinszkij is begubózott a műtermébe meg Klee is. Feininger elhúzódott mindenkitől, Kandinszkijtől is. Nem voltak egymással különösebben jóban. Schlemmer azonban Doesburgékkal és velünk mindnyájunkkal tartotta a kapcsolatot. Érdeklődő ember volt. Én nem beszéltem vele politikai dolgokról, világnézeti kérdésekről. Nem tudom, milyen volt e téren az állásfoglalása. Azt hiszem, semleges. Nagyon érdekesek voltak a színházi próbálkozásai, a Triadische Ballett és a többi. Szép kosztümöket csinált. Persze: hogy

ezek aztán most fölhasználhatóak-e? – Nem volt meg a belső tartalmuk. Nem tudta, hogy miért csinálja ezeket.

– *Ezt ő meg is írja.*

– Igen?

– *A Bauhausban ő mérhetetlen szomorúságot és elégedetlenséget érzett. Súlyos depressziókat élt át, és a Bauhaus miatt néha kétségbe is esett.*

– Nem volt meg a „miért". Persze tetszettek a balettjei, hiszen én is 27-28 éves fiatalember voltam. Lelkesedtem azért a dologért. Minden értelem nélkül is különleges volt nekünk. Egész naivan és primitíven úgy gondolkodtunk: a szocialista-kommunista társadalom új valami, újfajta összefogása a termelő emberi erőknek, célja, hogy a konstruktív vágyak kielégítését szolgálja, ez a dolog pedig szintén valami új, a két újnak tehát föltétlenül össze kell találkoznia. Ezek a színpadi kísérletek azóta nem tértek vissza: meddő volt az egész. Artisztikus valami volt, de el is múlt aztán az idővel.

– *Mindenesetre a Bauhausnak mint egésznek az ipari forma és az építészet terén, s talán a pedagógiai módszer terén nagy eredményei voltak.*

– Igen. És piktúrában, mondjuk, mit adott az egész? Voltak, akik Kandinszkij hatása alatt voltak, voltak akik Doesburg hatása alatt voltak. Volt, aki Klee hatása alatt; ez volt a többség – azt hiszem; – de igazán megragadó, lenyűgöző, továbbfejleszthető dolgot nem mutattak fel. Építészeti terv volt a legtöbb, de ezeket Gropius csinálta, illetve az ő kis irodája, Molnár Farkas és a többiek. Nézze itt, ezen a képen, azt a vörös kockaházat, ezt Molnár Farkas csinálta. Ez volt az ő szociális elgondolásainak a kifejezése.

– *Mindenesetre kitűnő építész volt. Diákkoromban, amikor még nem hallottam róla, fölfedeztem a Darányi utcai házát: messzi kiugrott az összes rózsadombi villák közül – az egyszerűségével, nagyszerű arányaival.*

– Ő volt az első. Később elfelejtették a nevét is. Ha modern építészetről van szó, akkor inkább Kozmát emlegetik.

– *Építési elveiben, a lakótér kihasználására irányuló törekvésében, a személyi szükségletek betervezésében mindenesetre, legalábbis a magyar építészetben, megelőzte korát.*

– Ez az elgondolás kiterjedt nemcsak a külsőre, hanem a belsőre is, bennefoglaltatott a „lakásgép" gondolatában. Közelebbről hogyan is festett ez a „Wohnmaschine"-gondolat? Amikor Dessauban megépítették a Bauhaus mesterei részére a műtermeket, akkoriban képellenes tendencia mutatkozott meg az építészetben, elvetették a dekorációt, nemcsak a külsőt, hanem a belsőt is. Képek, ha egyáltalán voltak a lakásban, csak térkitöltő, illetve falkitöltő elemként szerepeltek már amúgy is, kézzelfogható, első látásra evidens ideológiai tartalmuk nem volt, de az építészek ez ellen is tiltakoztak. A lakásgép, sima, eltolható, variálható falaival rendkívül rideg volt, minden gombra járt benne. De azután mégiscsak megjelentek itt-ott a virágok, a terítők. Az egyik műteremben megjelent a néger plasztika, ami igazán nem oda való volt, Kandinszkij föltette a képeit, ami még hagyján, de aztán Klee is. A dessaui munkáslakások belül szűk fülkékre voltak tagolva, ugyanígy Molnár Farkas lakása is a Pasaréten; ezt a fülkerendszert ő hozta ide. Kérdeztem is a munkásokat, akik Dessauban ezekben a lakásokban laktak: meg vannak-e elégedve? Nem tetszett nekik a szűkösség, a levegőtlenség.

— *Végül...*

— Nagyon érdekes volt az ott-tartózkodás, de idővel aztán már egy kicsit fárasztó lett. Nagyon egyhangú is. A művészek kezdtek elszállingózni. Elment Doesburg, elment Burchartz, Liszickij elment. Nem volt számukra talaj, a német publikum nem vette föl, amit csináltak. A Bauhaust Németországban később feloszlatták. Moholyék újra megcsinálták Chicagóban New-Bauhaus néven, de ott már főleg reklámmal és az eredmények üzleti hasznosításával foglalkoztak. — Ez már más lapra tartozik. Weimarban harc folyt az újért. Ami új volt, az már lelkesítő volt. Az egész korszak ilyen forrongó és kapkodó: az emberek százszor megégetik az ujjukat és százegyedszer vagy sikerül vagy fölrobbannak.

A DEBRECENI VÁROSI TANÁCS, A KIÁLLÍTÁSI INTÉZMÉNYEK
ÉS A KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM
KULTURÁLIS CSOPORTJA
SZERETETTEL MEGHÍVJA ÖNT

BORTNYIK SÁNDOR

KOSSUTH-DÍJAS, KIVÁLÓ MŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁRA

MEGNYITÓ: 1974. NOVEMBER 30-ÁN 11 ÓRAKOR
MEGNYITJA: ARADI NÓRA MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ: 1974. DECEMBER 19-IG
AZ AGRÁRTUDOMÁNYI EGYETEM AULÁJÁBAN

74-4469 DNYD.

BORTNYIK SÁNDOR

Bortnyik Sándor
érdemes művésze

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

MEGHÍVJA ÖNT

BORTNYIK SÁNDOR

ÉRDEMES MŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSÁRA

1969. MÁRCIUS HÓ 22-ÉN, SZOMBATON DÉLI 12 ÓRÁRA

MEGNYITÓ BESZÉDET MOND

GODA GÁBOR
KOSSUTH-DÍJAS

69 3 – FNYV 14 – 2604 – Felelős vezető: Patyi Árpád



MEGHÍVÓ

Bortnyik Sándor, festőművész

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
MEGHÍVJA ÖNT

BORTNYIK SÁNDOR

FESTŐMŰVÉSZ EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁRA
A BUDAVÁRI PALOTÁBA

A KIÁLLÍTÁST 1977. MÁRCIUS 24-ÉN 16 ÓRAKOR
POGÁNY Ö. GÁBOR
FŐIGAZGATÓ
NYITJA MEG.

77-2 fnyv 14 559

Bortnyik Sándor

Magyar művészek Franciaországban

Párizsban magyar művészek adtak hangversenyt az utóbbi napokban. *Kiss Anna* (ének), *Spanyi Miklós* (csembaló), *Máté Balázs* (gordonka), *Székely Ágnes* és *Petőfi Erika* (hegedű) három koncerten találkozott a közönséggel. A hangversenyeken *Esterházy Pálnak*, a XVII. században élt zeneszerzőnek a művei szerepeltek születésének 350. évfordulója alkalmából. A magyar művészek egyik hangversenyéről a francia rádióban felvétel is készült.

Még egy magyar vonatkozású művészeti hír Párizsból: a Franka Berndt Galéria *Az avantgardista művészet Magyarországon* címmel kiállítást rendezett. A bemutatón magyar avantgardista művészek 1910 és 1930 között készült alkotásai szerepeltek, a többi között *Bortnyik Sándor, Kádár Béla, Kassák Lajos, Moholy-Nagy László, Scheiber Hugó* és *Tihanyi Lajos* műveit láthatták az érdeklődők. (MTI)

Népszabadság, 1985. 1. 17

Borbyik Sándor festőművész

Egry Margit: Svéd vélemények a modern magyar művészetről

Művészet, 1982. október

Bortnyik Sándor

"Konstruktivista tendenciák a magyar müvészetben" cimmel remdeztek kiállitást a Dalles Csarnokban.
A román sajtó részletesen számol be a tárlaton bemutatott müvekről.
A lap "Tájékozódás" c. rovatában, "Magyar müvészek Bukarestben" cimmel felsorolja az ott szereplő müvészeket, közöttük a müvészt is.
Élet és Irodalom, Bp. 1973. jan. 27.
XVII. évf. 4. sz. 7. lap.

Bortnyik Sándor, Jestő

A pécsi J. P. múzeum keresi 1915–1925 között készült műveit.

— : Közlemény 6.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. máj. 16.

Bortnyik Sándor, festő

A Kossuth-díj II. f.-t kapta.

— : Átadták az 1973. évi Állami és Kossuth-díjakat 6-7.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. ápr. 12.

Bortnyik Sándor, festő

A Kossuth-díj II. f.-t kapta.

— : Kossuth-díjak 6-7.

Népszabadság, Bp. 1973. ápr. 3.

Bortnyik Sándor:

A „Magyar Könyv- és Reklámművészeti Egyesület" –
ének tagjainak sorában szerepel 1921-ben

Kner Imre: A könyv művészete 29. old. Szépirodalmi K. 1972

■ **43. Bortnyik Sándor (sz. 1893): Lámpagyújtó, 1921**
olaj, vászon, 80X60 cm / Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

A magyar forradalmár művészek, az e korban Európa-szerte elterjedt felfogással összhangban, keresik a fény- és napmotívum alkalmazásának, a győzelemhez nélkülözhetetlen tudás és megismerés képi megjelenítésének lehetőségeit. Így születik meg Bortnyik festményében a prométheuszi gondolatot felidéző lámpagyújtó, a világosságot – vagyis a felismerést, a tudást – hozó munkás alakja. Nem egy munkás, hanem *a* munkás ábrázolásának szándéka alakítja ki az adott képi általánosítást: a nagyvárosi montázs síkban tartott hátterét és a mértanias síkokhoz formailag alkalmazkodó, hasonuló munkás körvonalait. Az antik mitologikus motívum egy keresztény mitologikus eredetű fényszimbólummal találkozik: a tárgyias valóságában megjelenő hold mintegy dicsfényt von a munkás feje köré. Ez a művészi megközelítés is gyakori és elterjedt az irodalomban és képzőművészetben 1918 és 1923 között. Bortnyik Sándornak a bécsi emigrációban festett alkotása tulajdonképpen nem a hagyományos értelemben vett munkástípus-megfogalmazás. Kevesebb ennél, mert nem a korban tipikus munkást jeleníti meg, de jóval több is, mert a forradalmi körök munkásfogalma ölt itt képi formát, a munkásosztálynak az a történelmi szerepe, amely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után tudatosodik világszerte.

Aradi Nóra: Munkásábrázolás a magyar képzőművészetben
Bp. 1976 Kossuth



Bortnyik

Az első geometrikus, absztrakt kompozíciókat Bortnyik és Moholy Nagy csinálta.

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 old.
66

Bortnyik Sándor

elsőnek hozza a Ma hasábjain a forradalmi plakátok hangját.a III évf. 12/ik számában egyszerre csak vörös zászkó altt felvonulnak a munkástömegek.

Szabó Julia:A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 49. old.

Bortnyik Sándor

Részt vett a MNG anyagából összeállitott Munkásábrázolás a magyar képzőművészetben c. tárlaton, a balassagyarmati Horváth Endre Galériában.

Magya Hirlap 1978-196-8

Bortnyik %5

A Ma körében rendkivül mozgékony, termékenx, egy év leforgása alatt a legváltozatosabb feladatokat oldja meg. Illusztrál, röplapokat tervez, jelkl pet, emblémát tervez.

Szabó Julia:A magyar aktivizmus története Akadémiai Kiadó 1971 50 old.

Vörös mozdony, Vörös Gyár, Vörös Nap cimü kompoziciói egyszerüek, világosak. Ugyanakkor a Kassák által áhitott kubista felfogást is maradéktalanul megvalósitják. Bortnyik valósitja meg a plakáthoz közeledő festészet Kassák által megfogalmazott koncepcióját is.

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 5o old.

Bortnyik Sándor 1.

1910-ben került Pestre Marosvásárhelyről, s már egy illatszergyár csomagolástervezőjeként müködött, amikor a Müvészház szabadiskolájában került. Egyéni stílusa csak 1918ban alakult ki.

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 49. old.

Bortnyik Sándor 2

Első rajzaiban leginkább valami primitiv naturalizmust fedezhetünk fel, amelyet később groteszk, expressziv kifejezés vált fel. Legkorábbi alkotásaia: illusztrációk Ujvári Erzsi prózaverseihez.

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 49 old.

Bortnyik Sándor 3

Bortnyik legjellemzőbb vonása az alkalmaz kodás. A munkatársak közül a leginkább konflik tusmentesen alkalmazkodik a lap igényeihez, s a leggyorsabban tudja megoldani az 1918 végétől fellépő uj feladatokat.

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 49 old.

Bortnyik

Vörös gyár cimü alkotásán a gyár tudatodan kiválasztott eszköz, illusztriv szimbolum. Bortnyik müvészete hüvös, változékony.

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 50 old.

Bortnyik Sándor

Karl Liebkneckt 1919

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története

Akadémiai Kiadó 1971 melléklet

Bortnyik Sándor

A Ma korszakának domináló művészei közé tartozik.

Szabó Julia: A magyar aktivizmus története

Akadémiai Kiadó 1971 44. old.

Bortnyik Sándor

Lenin 1919

Szabó Julia:A magyar aktivizmus története
Akadémiai Kiadó 1971 melléklet

A MEGHÍVÓVAL KÉT SZEMÉLY
DÍJTALANUL BELÉPHET

K.

MEGHÍVÓ

AZ
ORSZÁGOS SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM
ÚJ MAGYAR KÉPTÁRÁNAK

BORTNYIK SÁNDOR

FESTŐMŰVÉSZ,
A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA
FŐIGAZGATÓJA

KORSZERŰSITETT KLASSZIKUSOK

CÍMŰ SZATIRASOROZAT

KIÁLLITÁSÁRA

MEGNYITJA:

ASCHER OSZKÁR

ELŐADÓMŰVÉSZ

1954 DECEMBER 23-ÁN DÉLI 13 ÓRAKOR
AZ ÚJ MAGYAR KÉPTÁRBAN
V., EGYETEM-U. 15 (KÁROLYI PALOTA)

Bortnyik Sándor



ORSZÁGOS
SZÉPMŰVÉSZETI
MÚZEUM

F. k.: Redő F. — 3899 Csepeli — F. v.: Patyi Á.

5) Bortnyik Sándor
festő

c. kompozíciói.

Szabó Lídia: A magyar aktivizmus
tört. is.
Akad. Kiad. 1971.

3) Bortnyik Sándor
festő

tetéhez.

Első linómutszetét a MA III. évf.

7. száma címlapján közli.

Szabó Júlia: A magyar akticizmus tört.
Akad. Kiad. 1971. 49.

4) Bortnyik Sándor

festő

Ebben az időben: illusztrációi, röplapokat tervez; új jelképeket teremt: Vörös gyár, Vörös mozdony, Vörös nap

Szabó Júlia: A magyar akticizmus tört. 50.

Akad. Kiad. 1971.

1) Bortnyik Sándor
festő

1893 ban született.

1910-ben került Pestre Marosvá-
sárhelyről s-m illatsurgyár csoma-
szabó fiúlia: A magyar aktivizmus
tört. 49.
Akad. Kiad. 1971.

2) Bortnyik Sándor
festő

golástervezőjeként működött, amikor a Művészház szabadiskolájába került. Illusztrációi Ujvári Erzsi kö-

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus
tört. 49.
Akad. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor
festő

Forradalmi plakátjai megjelentek
a MÁ-ban.

Szabó Lídia: A magyar aktivizmus
tört. 49.
Akad. Kiad. 1971.

2) Bortnyik Sándor
festő

son, 1969 márc.-áprilisban.

Szabó Júlia: A magyar alkotóizmus tört.
78.
Akad. Kiad. 1971.

1) Bortnyik Sándor

festő

~ illusztrációi Újvári Erzsi próza-

verseihez — szerepeltek a MNG-

-ban rendezett Bortnyik-kiállítá-

szabó Júlia: A magyar aktiázmus tört.

Akad. Kiad. 1971. 78.

Bortnyik Sándor

tagja lett emigrációja folyamán a párizsi képező progresszív művészeti mozgalmaknak.

D. Fehér László és Pogány Ö. Gábor:
Magyar festészet a XX. században, Budapest, 1971
130

Bortnyik Sándor

Közölt pines reprodukció:

23 p. „Az új Ádám," 1924., olaj, vászon, 48 x 38 cm.

D. Fehér Zsuzsa és Pogány Ö. Gábor:

Magyar festészet a XX században, Budapest, 1971

Mortnyik Sándor

az 1920-as évek közepén tért vissza emigrációjából, vele ujjáéledt a plakát művészet.

Láncz S.: György Konecsni. Acta Historiae Artium, Budapest, 1971. 3-4 sz.

3071

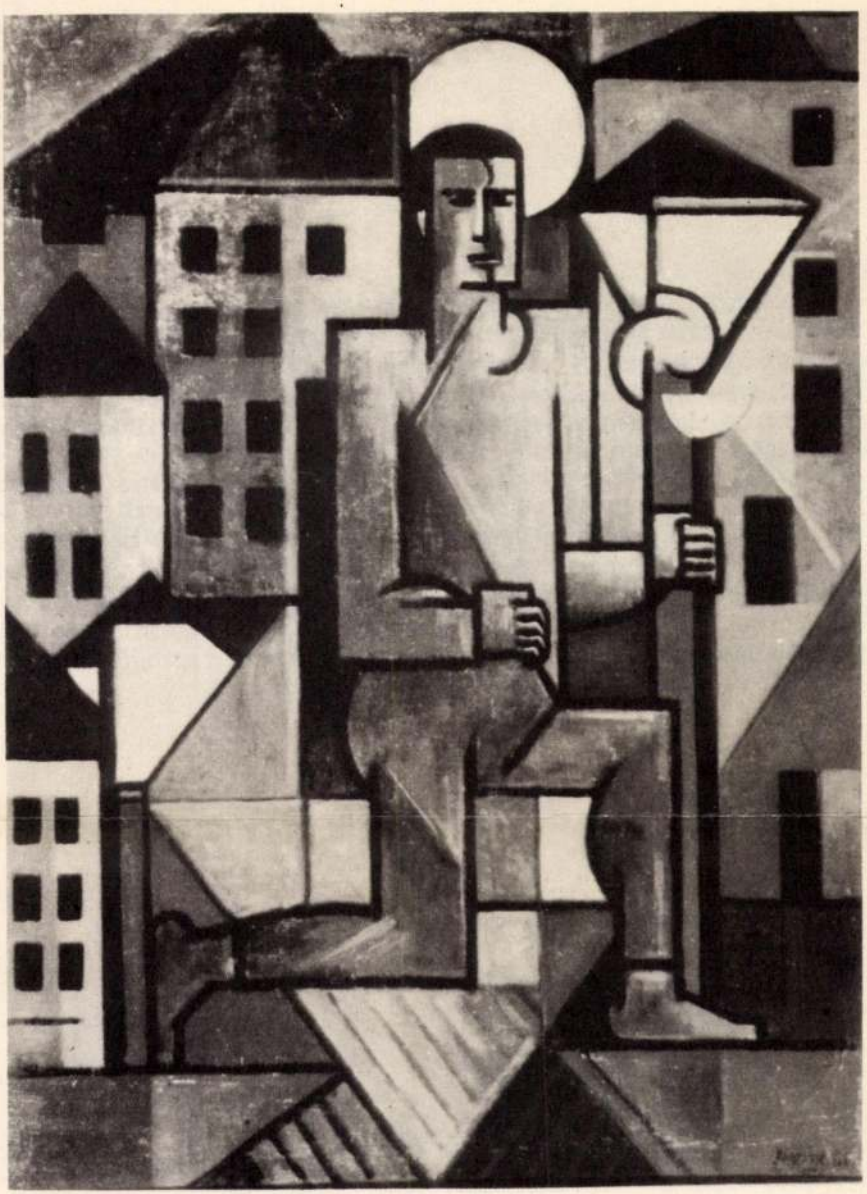

■ **44. Bortnyik Sándor (sz. 1893): Kovácsok, 1921**
olaj, vászon, 98X74 cm / Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

A bécsi emigrációban készült festményen (és linóleummetszet előzményén) más formában és fokon visszatér a munkás fizikai erejére hivatkozó munkásértelmezés. A három alak három különböző síkban helyezkedik el, mintegy szétfeszítve a kubisztikus-konstruktív képépítési tapasztalatok nyomán szerkesztett műhelybelsőt. A falak széttartó vonalainak csomópontjában, a középtengelyben helyezkedik el az üllő, ezt veszi körül a három munkás, akiknek mozdulata a munkafolyamat és a képszerkesztés révén kölcsönösen feltételezi egymást. Az összehangolt cselekvésnek ez a foka és hangsúlyozása is olyan mozzanat, amely 1917-et követően hatja át a munkásábrázolást. Tartalmilag pedig a győzelem tudata árad a képből, ami már szintén történelmi realitás a Szovjetunióban. A nehéz fizikai munkának ez a heroizáló megjelenítése – más módon és stilárisan is különbözőképpen – majd a felszabadulást követő művészetben jelenik meg újra: az új embereszmény keresésére irányuló törekvésekben. Bortnyiknak ez a festménye nem sokkal a *Lámpagyújtó* után született, stilárisan másként és kevésbé tételesen absztrahálva, de itt is az általánosítási szándék dominál, amely az egyes ember ábrázolását az osztály értelmezésének rendeli alá.

A lap neve:

Ha a rovatok nincsenek kitöltve, nem lehet szedésre elfogadni

Gépíró:

Szerző:

Rovat:

Oldal:

Javította

A leadás ideje:

1. sor.

Bortnyik
(A Müv. kiskönyvtára 60.)

s Szájkosovsky megértette: ha nem sekünk humanista szájkosovat a technikára hangyan meg haraphatja az ambert!" (Ehrenburg)

Szerencsére más is megértette, hogy a humanista szájkosár nem volt képes ~~[illegible]~~ korlátozni a haraprós hedvig technikát, B.S., müv. ének egyik legjelentősebb szakasszában 1920 és ~~[illegible]~~ 30 között éppen az elgépiesedés ellen küzd. Kurblira járó Ádám-Éváje, a mátozjához teljesen hozzá hasonult matosos, a marionett-emberkét játszva kvakaut-ató, forgácsokból kiherült hanunkuhoz: mind-mind tiltakozás a humanum védelmében. Tette jedig ezt olyan korban, amikor még nem voltak szupersonikus sapkák, hold-séták s fölög nem volt atom-bátosú (Hiroshima!) De volt tendencia efelé s a müv. nek, aki ~~[illegible]~~ alkotó münh. jó nak legherdete éta a haladó erőnek képviselőinek és kifejezőinek akkor még kis, de mégy hatós csoportjához tartozott, felhellett ismernie az adott veszélyt.
Borbély László kis könyve nagy anyagismerettel, tört. i szemlélettel s a szoc. müv.t megillető elemzéssel rajzolja fel Bortnyik Sándor-szárnyak [illegible]

26. sor.

268. sz.

és írótáskis is mentalanyagi összefoglalását, az ~~[illegible]~~ egyéni dilbússág is lehet de ~~[illegible]~~ a nemzedéki hovatartozás, a meglévő vagy ~~[illegible]~~ [illegible] közös tárgyi világ, amely mindig [illegible] közös tárgyi világ, amely mindig [illegible] közös tárgyi világ, amely mindig

⊗ csakúgy mint e hosszacska sinnes repesés.

A lap neve: 2.

Ha a rovatok nincsenek kitöltve, nem lehet szedésre elfogadni

Gépíró:

Szerző:

Rovat:

Oldal:

Javitotta a magy. mint. ben

A leadás ideje:

1. sor.

szimbú. ⊗ Jogy tehát a kép architektura Bartyzik kezdeménye és nem Kossák találta ki, mivel az utóbbi az Allium megjelenése ~~[illegible]~~ kezdett egyéltetén kivétával és sinnes papírral ~~[illegible]~~ szabálkozni.

Tehát éppen az fordítottja el Bartyzikat, csakúgy ~~[illegible]~~ mint Nitzst a prefétai átvitúddel, dolgozó kivétő háttőtől, hogy nem ~~[illegible]~~ éhajtatnák az ennek mův. kiszdetésében és gyakorlatában, kiindhét jelen ~~[illegible]~~ mův. mint végigstudiosszta az évszázad addigi absztrakt formáit, de közölni akartak, minden áron szólni a népről a néphez. Az absztrakt formák magyarni mesterségbeli tanulságokhoz vezettek, ezekhez hasonlóak voltak. Aztán ~~[illegible]~~ a sík elemek testeredik teret nyertek és Weimarban és Berlinben tömpával és vásával gondolgodik hogy s szilége s csatakamon megjelenik újra az ember. Ám a vesztett kiáhozzi s a meg nem nyert forr. kösött hányódó ember – a tabb igazságot és szépséget akaró mův. sémára – számolmos kamikus és főleg kihűlt. Es itt keresheto Bartyzik szatirikus vénájának forrása, a kihűlt ember, a tárgyiasult szilág szúfálára. Egész élet művén egy gyönyörű forr. i szátkosz* és egy hol nevettem – hol szimvalo szatira vonul végig. A 20-as évektől kezdve, számos formai variációban elfutott az 50-es évek első felében létrehozott kosszerű-

zárdóvizsák

* Lángra-gyújtó, kovácsok stb.

26. sor.

268. sz.

(munkáabrázoló hangs. [illegible] alatt) és nem kevésbé a ciszhusz

sitett klassikusokhoz, amelyben az egyetemes műv. lehetőleg alkotóinak alapján végig játsza az ető + magy. festészet stilusait – a klassikus termékre. Szerintünk az a sorozat világ-klassics, amiknek sokkal nagyobb publicitás járna.
Körben pezsgő, a 20-as évek végétől egy ~~[illegible]~~ nagyszerű plakát periodus, amelyben – Mediano – ismét ujat szemeket, horizont indítót alkotott. A 30–110 ~~[illegible]~~ években ujra festett* bágyobb formák hol természetbűbbe sinek, a plakátok sorozatára Berény R. hatása mutatkozik erekben. Nemtekintentő véletlenek, hogy 1957-ben ismét a ciszhusz fogbelhasztatja; s az sem, hogy a 60-as években korunk hőse egy magyarfejű deltás futballista, akinek érzéke sötétbe borítja a Gandolfo-t (Radius). Domasztó lila-zöld-lezete sinekben testett Mona Liza a XX. sz. ban ismét festménye már ~~[illegible]~~ nem a tárgyiasult-gépe-sedett emberi, hanem a egyetlen ábra koncentrált sex-bombát ábrázolja.
Gandolfinak meg, hat évtized alkotó munkát ébli fel Borbély kis kötete s mégkorra vilá-gunk behedő – mégtörpenn – harcoló periodusai-nak formában és testalomban egyszerűt dü tükrét Bortyik Sándor* műv.-ében. Ezt a nagyszerű élet-művet – minden sehácia jeben – összegezni is bemutat-ni: jó mulatság, férfi munka szott.

* még mindig nem eléggé ismert és méltányolt

97 • BORTNYIK SÁNDOR (1893–1976)

auhaus-kompozíció, 1925

5 × 51 cm
egyestechnika, papír
lezve jobbra lent: Bortnyik 925.

Kikiáltási ár: 6 000 000 Ft

REPRODUKÁLVA
A László Károly-gyűjtemény. Részletek egy bázeli műgyűjteményből. 1996. kat. sz. 54.
Bartha Miklós – László Károly: *Magyar művészek és a Sturm.* Berlin.1998

KIÁLLÍTVA
László Károly-gyűjtemény. Műcsarnok, Budapest, 1996

IRODALOM
Borbély László: *Bortnyik Sándor korai művészete,* Művészettörténeti Értesítő, 1969/1.
Borbély László: Bortnyik. Budapest, 1971
Passuth Krisztina: *Magyar művészek az európai avantgarde-ban 1919–1925.* Budapest, 1974
Körner Éva: *Bortnyik Sándor.* Budapest, 1975
Bajkay Éva: *Aktuális Bortnyik-történetek.* Új Művészet, 1993/12

Bortnyik 1922 és 1924 között két évet töltött a nemzetközi konstruktivizmus egyik fellegvárának számító weimari Bauhausban. Ekkoriban keletkezett műveit a művészettörténet és a műkereskedelem különösen nagyra értékeli. Bortnyik konstruktivista szellemiségű festményei olyan világhírű gyűjteményekben is megtalálhatók, mint a Thyssen-Bornemissza, vagy Emilio Bertonatiè. Bortnyik Bauhaus-os korszakának remekműveire a hatvanas évek végén figyelt fel az európai művészeti élet. Az 1967-es berlini Avantgarde Osteuropa kiállításon öt korai műve szerepelt, de az igazi áttörést az 1970-es kölni Osteuropäische Avantgarde jelentette.
A Gmurzynska-Bargera Galéria minden addiginál teljesebb képet adott Bortnyik korai festészetéről és képeinek ázsiója a magasba szökkent. Ritkaság számba menő korai művei azóta nemcsak a nagy nemzetközi avantgárd kiállítások (Standing in the Tempest, Santa Barbara; Europa – Europa, Bonn) állandó vendégei, de időről időre felbukkannak tengerentúli aukciókon is. Jelen kompozíció ugyan már hazaköltözése után keletkezett, 1925-ben, de stilisztikailag egyértelműen Bortnyik Bauhaus-os periódusához tartozik.
A marosvásárhelyi születésű művész Kernstok, Rippl-Rónai és Vaszary szabadiskolájában sajátította el a festészet alapjait. Itt a budapesti szabadiskolában barátkozott össze Mattis-Teutsch Jánossal, aki 1916-ban bemutatta a fiatal tehetséget Kassák Lajosnak. Bortnyik első expresszionista linóleum-metszetei 1917-ben jelentek meg a MA hasábjain. Kassáknak tetszettek a lendületes kompozíciók, így Bortnyik állandó szereplője lett a MA számainak és csoportos kiállításainak. Első önálló kiállítását 1919-ben rendezte meg. Ebben az időben munkásságát a kubizmus és az érlelődő absztrakció határozta meg. A Tanácsköztársaság bukása után követte Kassákot és a MA alkotói gárdáját Bécsbe. Bécsben, 1921-ben alkotta meg első geometrikus absztrakt kompozícióit, amelyeket Kassákkal egyetértésben képarchitektúrának kereszteltek el. A kutatás máig sem tudta tisztázni, hogy Bortnyik, Kassák vagy Moholy-Nagy nevéhez fűződik az első képarchitektúra. 1922-ben Bortnyik elméleti vitába keveredett Kassákkal és elhagyta Bécset, Molnár Farkas invitálására Weimarba költözött. Előbb azonban még egy rendkívül sikeres kiállítást rendezett Európa egyik leghiresebb avantgárd galériájában a berlini Sturmban. A kiállítás külön érdekessége, hogy a bemutatott művek egytől-egyig elkeltek, jó részben egy máig is ismeretlen svéd gyűjtőnek köszönhetően.
Bortnyikot lenyűgözte az építészet, a festészet, a szobrászat és az iparművészet egységét hirdető Bauhaus szellemisége, de nem lett a Bauhaus alkotóközösségének tagja. Kapcsolatba került az ekkoriban szintén Weimarban tartózkodó Theo van Doesburg-el, a De Stijl csoport egyik vezető művészével is. Weimarban festői stílusa fokozatosan megváltozott. Először szakított a képarchitektúrák sikszerűségével, s kompozíciói egyre plasztikusabbak lettek, egyre erőteljesebbé vált bennük a három dimenziós tér szerepe. 1924-ben aztán geometrikus térkonstrukcióiban is megjelentek az emberi alakok. Ebbe a fejlődési sorba illeszthető bele képünk is. A színpadszerű kompozíció meghatározó eleme az erősen rövidülő, térhatást keltő, szürke lemez. Ez a vízszintes lemez először egy 1923-as művén bukkant fel. A Kompozíció térben címet viselő festmény vízszintes és függőleges lemezei határozzák meg Bortnyik legismertebb művének, a pittura metafisica levegőjét árasztó Zöld szamár terét is. 1925-ös hazatérése után Zöld szamár néven avantgárd színházat is alapított Palasovszky Ödönnel és Hevesy Ivánnal. A kompozíció tere ugyan színpadszerű, de a háttér halványodó háromszögeivel és sárga körével Bortnyik erőteljes tájatmoszférát teremt. Ebbe helyezi bele a primitivizmus eszköztárát kiaknázva zseniális néger figuráit.

Hornyok Sándor

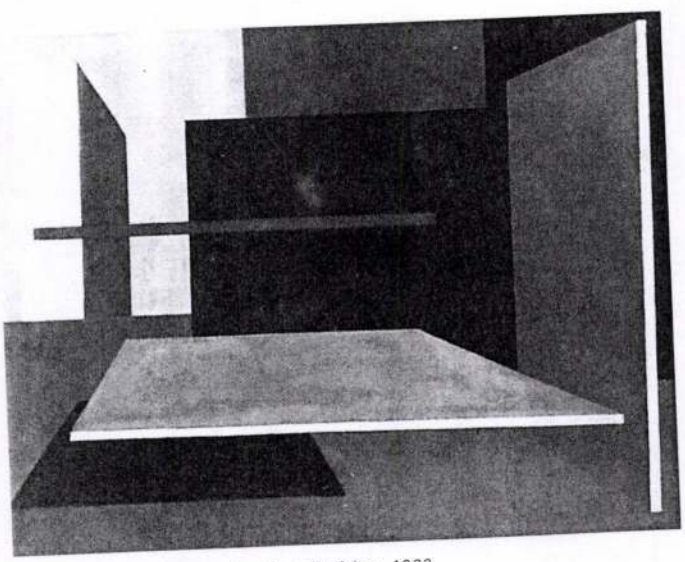

Bortnyik Sándor: Geometrikus formák térben, 1923
46,4 × 60 cm, olaj, vászon, Museum of Modern Art, New York



Bortnyik Sándor: Bokszolók, 1927
85 × 75 cm, olaj, vászon, Thyssen-Bornemisza gyűjtemény, Madrid

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor növendéke
volt Macskássy Gyula.

Pogány Ö. Gábor: Macskássy Gyula emlékére.
Művészet, 1972. március - 25 oldal

Bortnyik Sándor

neve emlékve

Magyar Nemzet 1972 április 15
4. old.

LÁTOGATÓJ

..... sz.

Név: .....

Lakás: .....

engedélyt nyert arra, hogy ...

.....

.....

vonatkozólag az MTA adattárába

lexikongyü

levéltári

a fennálló szabályok keretén b

Ezen engedélyt a kutatóterembe

A gyüjteményekben kutatott any

igazgatójától külön engedélyt

BORTNYIK Sándor festő

HAJDU István: Szemérmetlen magyarázatpróba. =
Uj Müvészet, I. évf. 1.sz. 1990 4.p.

Boltnyik Sándor, Munkácsy díjas festő-grafikusművész
Lakha Lajos: a Bedő-gyűjtemény.

„A festő", olaj, karton, 68×49 cm, 1932. (repr.)

Művészet, 1984. máj., 51. old.

Sándor Bortnyik
(1893 Marosvásárhely/ Siebenbürgen - 1976 Budapest)

1910 Studium bei Kernstok und Rippl-Rónai an der Budapester freien Schule. **1918** Anschluß an die Aktivistengruppe um „Ma", wird einer ihrer wichtigsten Mitarbeiter. **1918-1919** Veröffentlichung seiner Linolschnitte und Zeichnungen in „Ma", Ausstellungen. **1920** Emigration nach Wien. Entwickelt gemeinsam mit Kassák die „Bildarchitektur". **1921** erscheinen 6 Schablonendrucke als „Ma"- Sonderheft mit einem Vorwort von Kassák. **1922** Bruch mit Kassák. Publiziert in anderen Zeitschriften der ungarischen Emigranten in Wien („Egység", „Akasztott Ember"). Reist auf Einladung Farkas Molnárs nach Weimar, wo er bis **1924** lebt. Beobachtet die Arbeit am Bauhaus, besucht den „De Stijl"-Kurs von van Doesburgs, interessiert sich für Schlemmers Theaterwerkstatt. **1922** Ausstellung in der Galerie „Der Sturm" in Berlin, Teilnahme am Kongress der Dadaisten und Konstruktivisten in Weimar. **1925** Endgültige Rückkehr nach Budapest. Gründung des Avantgarde- Theaters „Zöld Szamár" (Grüner Esel), entwirft Dekorationen und Kostüme. **1927** Kunstredakteur der Zeitschrift „Uj Föld" (Neue Erde). **1928-1938** Gründung und Leitung der Schule für Werbegraphik (Mühely). **1933** Herausgeber der Zeitschrift „Plakat". **1947-1949** Redakteur der Zeitschrift „Szabad Müvészet" (Freie Kunst). **1948-1949** Lehrer an der Hochschule für Angewandte Kunst. **1949-1956** Direktor an der Hochschule für Bildende Kunst in Budapest.

Literatur:
Sándor Bortnyik. Ausstellungskatalog. Ungarische Nationalgalerie. Budapest 1969
Il vento degli anni 20. Ausstellungskatalog. Galleria Breton. Mailand 1971
László Borbely. Bortnyik. Budapest 1971
Sándor Bortnyik. Ölbilder. Gouachen. Zeichnungen. Ausstellungskatalog. Galerie Gmurzynska-Bargera. Köln 1972
Éva Körner. Sándor Bortnyik. Budapest 1975
László Borbely. Sándor Bortnyik et la République des Conseils. In: A magyar nemzeti Galéria évkönyve. 1974. Nr.II. S.127-135
Nóra Aradi. Sándor Bortnyik. In: Bildende Kunst. 1975. Heft 7, S. 335-338
Sándor Bortnyik. Ausstellungskatalog. Ungarische Nationalgalerie. Budapest 1977

BORTNYIK Sándor
mit einer Retrospektive Wille zur Form - Dada - Konstruktivismus

t, azt javasolta, hogy *az állam*
e meg összes müveit,

itse fel a Csontváry-múzeumot

égi Nemzeti Színház terén és a
bavonuló menetszázadokat indu-
előtt vezényelje be a múzeumba,
a harcok előtt lelkesedést merít-
k egy nagy magyar zseni mun-
ból.

Amikor meggyógyította a királyt

olt még egynéhány ilyen furcsa
a *Csontvárynak.* Például: egész
nleges hévvel *rajongott Ferenc*
sefért. Egyszer hallotta, hogy az
kodó beteg. A következő táviratot
lte a bécsi Burgba:

Királyt kitenni a napra, biztos gyógyulás, Csontváry.

miatt azután alaposan megtréfál-
ismerősei. Valaki a kávéház tele-
ához hívta és németül közölte

Néha felkereste előkelő rokonait, főleg tábornok-testvérét.

— Látod, mi lett belőled? — mondta szánakozó hangon a tábornoknak. — Nem vitted semmire. Az egész családból én vittem csak valamire.

A tábornok kényelmetlenül mosolygott és gyorsan elbúcsúzott testvérétől, akire egyáltalán nem volt büszke.

Élete végén még egy utolsó nagy széurajzot kezdett meg Csontváry.

Elhatározta ugyan, hogy nem fog többet dolgozni, az égi sugallat azonban ezt a képet még megkövetelte tőle. A kép címe ez volt: *»A magyarok bejövetele«.* Magyarok sehol sem látszanak ezen a képen, csak *dárdát húznak el egy vad táj fölött* és a darusereg élén egy kócsagon *Csontváry lovagol.* Ezt a szuggesztív elgondolású képet *már nem tudta befejezni.*

Az összeomlás után nem kapta többé a felvidéki gyógyszertára után a havi 100 koronákat. Nem volt egy

Mély megrendüléssel tudatjuk, hogy

Bortnyik Sándor

festőművész

Kossuth-díjas, Munkácsy-díjas, Kiváló Művész,
a Munkaérdemrend arany fokozatának kétszeres, a Munkaérdemrend ezüst fokozatának kitüntetettje

1976. december 31-én, életének 84. évében elhunyt.

Temetése 1977. január hó 12-én, szerdán délután 2 órakor lesz a **Mező Imre úti temető** Művészparcellájában.

A magyar művésztársadalom kiemelkedő jelentőségű, nagy mesterének emlékét, életművét tisztelettel megőrizzük!

Magyar Képzőművészek Szövetsége

Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja

Kulturális Minisztérium

Magyar Képzőművészeti Főiskola

A gyászoló család.

BORTNYIK SÁNDOR

Bortnyik Sándor

l.

Szabad Művészet

1950. 80. l.

Toroczkai O.:

Beszámoló a KBK

működéséről

(képzőművészet Bárati köre)

Alulirott dr.Sza

"A" mintáju nyilvántartási lapot,

lapot és 1 drb OTBA gyógyszerelle

Budapest, 1947.

Bortnyik Sándor

Szabad Művészet

1952. 6. 17. 259. l.

A M. képző-és
Iparm. Szöv. közrendése

(elnökségi tag)

...násfürdői .....

.....utiszámlóját.....

érvényesitve tisztelettel vissza-

...évi augusztus hó 29.



A V... M. K. MINIST. SZÁMVEVŐSÉGE

Ragháry

számv. igazgató.h

Bortnyik Sándor

Szabad Művészet

12. n.

1951. 576. l

A művészi tudás a festészetben. Anlét a Jogaszon-tanulmányról

A MAGYAR KIR. VALLÁS. ÉS MINISTERIUM
Magyarországi Ügyvezetőhely.
1930

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS
290 /1929. SZÁM
1929. évi augusztus hó 2-án.

Bortnyik Sándor

l-

Szabad Művészet

1957. 47. l-

A cschtilovabiai m. képzőmův. - buldottság beszámolója

VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. KIR. MINISZTÉRIUM

177538. szám.

A Müemlékek Országos Bizottságának, 1912. évi december hó 19-én 976. sz. a. kelt felterjesztésére, tudomása és megfelelő további eljárás végett kiadom.

Budapest, 1913. január hó 13.

A miniszter rendeletéből:

Bortnyik Sándor

l.

Szabad Művészet

1950. 8. n. 303. l.

(A ke. képzőművészek béke-szülése)

468/1905 sz. érk. augusztus 17-

MDK

Bortnyik Sándor

Székely Z: Független kritika ... freskópályázatról. Független Magyarország 1948. jul. 19. 4 l.

MDK

Bortnyik

Palus Ne Egy pályázat szomoru mérlege. Pesti Napló, 1935. jan. 6. lo 1.

Bortnyik Sándor

Rosner Károly:

A csomagolás útja.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET
1934. 43. l. 44. l.

L

MDK

Bortnyik Sándor

plakáttervek

Rosner K: A milanói Triennale. Magy.Iparművészet, 1933. 94 l.

Debrecen /Hajdu/

Gyermek otthon, egyemeletes, 1

Debrecen V és MV. Bp. 1951, 7

Bortnyik Sándor

a „Ma" c. folyóirat első kötetében (1916-1918) a képzőművészeti anyag között szerepel műve.

Magyarország, 1941. márc. 21.

Bortnyik

Vértes Marcell plákátjai Berény, Bortnyik, Kónya, Uitz plakátjai mellett megérdemelten feltüntek.

Galambos Ferenc: Vértes Marcell
Látóhatár 1970/11-12 112o.old.

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor társa Mattis-Teutsch
János a folyóirat vezető képzőművészei
között.

Bodri Ferenc: Mattis-Teutsch János
Művészet, 1971.október - 21.oldal

Bortnyik Sándor

78 éve született

Nápszava 1971 július 3
9. old.

Bortnyik Sándor

metszet (repr)

Magyar Hirlap, 1969. január 12. 11. l.

Bortnyik Sándor

szinpadi illusztrációit emleti a bíráló az Irodalmi Szinpad „Szállj Költemény" sorozatának 100%-estjéről.

Életre kelt a 100% – az Irodalmi Szinpadon.
(G. Szabó László)

Magyar Hírlap, 1969. február 2. 9. l.

Bartuyik Sándor

Vörös vászló (1918, kapkó)

Kritika 1971. 4. sz.

Bortnyik Sándor

Festmenyei: a Nemzeti Galériába kerültek

Kádár Márta: Kinsek, szobrok, képek

Dunántúli Napló 1971 VII. 4

Bortnyik Sándor

l.

Pogfestfor

69, 70, 160. l.
képpel

PÖG

A m. festészet
forradalmárai
Ars Mundi V.
(Bp 1947)


BUDAPEST
937 NOV. -3.2
4

Bortnyik Sándor

Képarchitektúráit, ill. hasonló műveit említi

Csaplár Ferenc: Forgó Pál /1897-194?/
Magyar Építőművészet, 1971.2.sz. 52-53. l.

Bortnyik Sándor

cikke

l.

Szabad Művészet

1947. 92–94. l.

Bortnyik S.:

Francia rajzok az
Eur. Ush. hiáll-án

FÜZÉR

Várrom

Matolay Viktor: Kazinczy-ünnepély Széphalmon. VV
1840, 17 l.

Bortnyik Sándor

„A KMP megalakulásának friss művészi vetületével Bortnyik szolgál,"
emliti Aradi Nórának az opponensi véleményekre adott válasza.

Aradi Nóra: A szocialista k épzőművészet története c. doktori értekezésének vitája. - Művtört.Ért. 1971. 1.sz. 47-59. l.

58. l.

Bortnyik Sándor

bécsi tevékenységét méltatja

Glambos Ferenc: Képzőművészeti élet a bécsi magyar emigrációban. Művtört. Ért. 1971. 1. sz. 1-10. l.

1-3. l.

Bortnyik Sándor
festő

Zöld szamár, 1924

Repr.

Magyar műv. tört. 9. 2.k.
Képzőműv. Kiad. 1971.

Bortnyik Sándor
festő

/1893/

Magyar műv. tört. 9. 4.
Kiprőműv. kiad. 1971.

Bortnyik Sándor

Konstrukciói és illusztrációi mellett Lenin portréja megtalálhatók a „Ma" példányaiban.

Gyadi Nóra: A szocialista képzőművészet történelme, Budapest, 1970.

781

Bortnyik Sándor

1919-ben készült „Május elseje" című festménye megmaradt forradalmi témájú táblaképeck.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet története, Budapest, 1970

831

Bortnyik Sándor

A „Vörös nap", „Vörös gyár" jélteremtő ereje egyenesen vezet az 1945 utáni művészet típusalkotását előrevetítő hősformálásáig.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet története, Budapest, 1970. 831

Bortnyik Sándor

1

1918-as Lenin portréja, az 1919-es Liebknecht arcképével hangsulyozta a kubisztikus, konstruktivisztikus szerkesztés eszközeit.

Aradi Nóra: A szocialista hepzőműcészet története, Budapest, 1970.

831

Bortnyik Sándor

művei a „Ma" különszámainak
címlapján kerültek nyilvánosságra.

Aradi Nóra: A szocialista képzőmű-
vészet története, Budapest, 1970.

1018

Bortnyik Sándor

1921-es „Lámpagyujtójá"-n a lépő munkásalak formailag is hasonul a háttér városképi montázsához.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet története, Budapest, 1970.

1251

Bortnyik Sándor

a huszas évek közepe felé az avant-
garde törekvésekből egy újfajta klasz-
szicizálás szigorúságában keresett riutat.

Aradi Nóra: A szocialista hepzőmű-
vészet története, Budapest, 1970.

1631

Bortnyik Sándor

66. sz. „Kovácsok," 1921, olaj, vászon, 98 x 74 cm. A mű cész tulajdona Reprodukció.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet története, Budapest, 1970.

3021

Bortnyik Sándor

65. sz. „Vörös zászló", 1918, tus, papír 38×27 cm; a művész tulajdona. Reprodukció.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet története, Budapest, 1970.

3021

Bortnyik Sándor

64. sz. „Lenin" 1918, linoleummetszet,
19.5 x 18.5 cm. Reprodukció.

Aradi Nóra: A szocialista képző-
művészet története, Budapest, 1970.

Bortnyik Sándor

l.

Rosner Unggebr.

1936. 8 sz

23 l. Kepjel

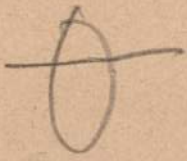

Szentiványi Endre

Sopronbánfalva
Plébánia

Hidegségi falkép ~~MOB-ot é~~
~~lehet szó~~ részletes levél megy

- - - - - - - - - - - - - - - - - - -

Feladó: Müemlékek Országos Bizott

MDK

Bortnyik Sándor
Budapest-plakát

dr.L.Ö: Magy. művészek a Commercial Art-ban. Reklámélet, 1933. 12.sz. 12 l.

Bortnyik Sándor

VIII. p. „Lámpagyújtó", 1921, olaj, vászon, 80 x 60 cm. Nemzeti Galéria; színes reprodukció.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet története, Budapest, 1970.

Bartnyik Sándor

Festménye Lenkei a Nemzeti Galériába 1970-ben

N.N.: Mrókusi Lomelbányában

Esti Hírlap 1971 II. 26

Bortnyik Sándor

A MA címlapjának készült linómetzstek, különösen Lenin-feje és festményei /Vörös május, Vörös mozdony stb./ a forradalom jeéképeit fogalmazzák meg expresszivitást és épitő-szerkesztő tudatosságot egyesitő nyelven.

Miklós Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 29.l.

Bortnyik Sándor

A Galéria új szerzeményei
között a művész festményei sze-
repelnek.
Kádár Márta: új szerzemények a
múzeumokban.

Kelet Magyarország, 1971. júl. 25.

Bortnyik Sándor

U. 3975

Az Est. 1933. jul. 22.
(A „Plakát")

Fentinek ily cimi
művészeti folyóirat-
tónak uj száma
megjelent.

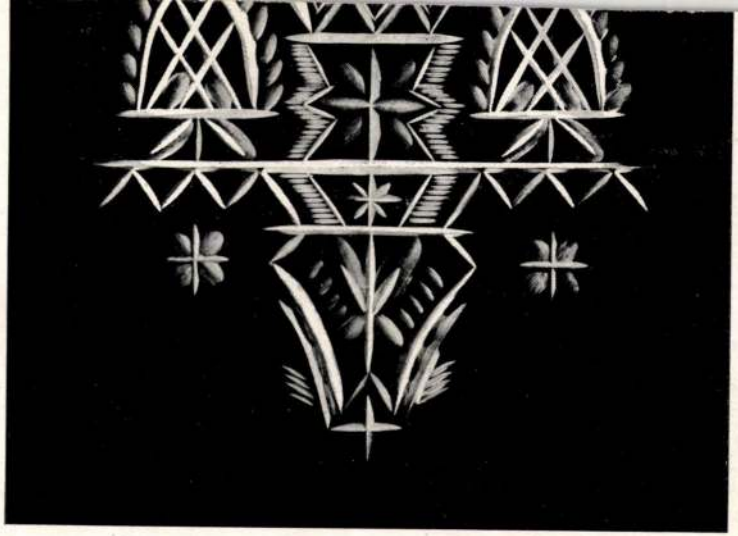

Bortnyik Sándor

cred

s

Kassai Géza: „Szabad Művészet".

Uj Szó. 1947. ápr. 1.

Gyól a fentitől szerzentett uj lapról.

Bortnyik Sándor

vód

Rosner (K.) De Grafiske Fag

255. l. 261. l. hiéppel

Traesnittet i Ungarn
i det tyvende
Aarhundrede

1921 okt 1.



Müemlékeket gondozó

Bizottságnak

Rákos u. 10

Budapest.

~~Országház.~~

Bortnyik Sándor

szül. 1893.

Rajz XX. 39. l.

Bortnyik Sándor
tes Ő

A könyvművészetben a konstruktív vágyt képviselte.

Szíj Rezső: Az avantgarde a könyvművészetben
Lelenkovi Pécs, 1969 XII. 1135.

Bortnyik Sándor

vrod

Rosner Károly. A fa-
metszet Magyarországon
a huszadik században.
Magyar Iparművészet
1929. 46 l.
~~[illegible]~~

Rosner. Der Holzschnitt.
(Stuttgart) 1929.



VILLEGAS JOS

Bortnyik Sándor

wód.

Rosner Ung Plak

Kejchel-

Ung. Plakate

Gebr graph

1932 jan

gom érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 767. l. — Körösy László: Esztergom. Esztergom, 1887., 238. l. — Maszlaghy II., 187. szám. — Esztergom vármegye ... Bp. é. n. 176. l. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 20, 4. l. —Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 249. l. — Décsei: Könyvismertetés. MM, V., 1929,. 173. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 8. l. — Lepold—Lippay 56. l.

Keresztelő Szent János

Csúcsos felső záródással, fa, olaj, 89×42 cm.
Jelezve jobbra lent: Ittenbach, 1878.
Simor prímás rendelte a művésznél.

—ó: Az esztergomi Hercegprímási képtár. Magyar Korona, III., 1879., 20. szám. — Rényi 22. l. — Körösy: Esztergom. Esztergom, 1887., 238. l. — Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI. 1885., 767—768. l. — Maszlaghy II., 333. szám. — Kreuzberg, P. J.: Ittenbach. Gladbach, 1911., képe a 47. táblán. — Esztergom vármegye ... Bp. é. n. 176. l. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 20, 4. l. — Gerevich PA, 249. l. — Décsei: Könyvismertetés. MM, V., 1929., 173. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 8. l. — Lepold—Lippay 56. l.

Bortnyik Sándor 5.

Az volt már akkor a véleménye, hogy a „képépítés" az újkor „szabad" és „alkalmazott" művészeteinek az előgyakorlata, a szellemi tartalmat nem a stílus, hanem a baladó világszemlélet szabja meg.

Szántó Tibor: Bortnyik S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

6.

Bortnyik Sándor

1925-ben hazatér Budapestre. Kezdettől fogva részt vész a „Zöld szamár" színház munkájában, díszletehet, kosztümöket tervez. (A színház az ő egyik festménye után kapta a nevét.) A színház szervezői: Polasovszky Ödön, Hevesy Iván, Mittay László.

Szántó Tibor: B. S. 75 éves, Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

Bortnyik Sándor 7.

1928-1938 között alkalmazott grafikai és festészeti szabadiskolát vezet. Tanítványai voltak Csillag Vera, Nemes György, Radó György, Perlmutter Magda, Vásárhelyi Győző.

Szántó Tibor: B.S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968.5.sz. 15.l.

Bortnyik Sándor 8.

1928–38 között külön, majd Berény Róberttel együtt egy sor plakát-sorozatot alkot (Modiano-sorozat). A 2 együtt kívüli munkatársaként évekig áll könyvtervezéssel és tipográfiával foglalkozott.

Szántó Tibor: B. S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 15. l.

Bortnyik Sándor 9.

1943-ban Rabinovszky Máriusszal Tervezi és szerkeszti a „Kétezer év festészete" c. albumot. 1945 után plakátokat fest, röpcédulákat rajzol. 1948-49-ben az Iparművészeti Főiskola tanára.

Szántó Tibor: Bortnyik Sándor 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 15. l.

Borsfyek Sándor 10.

1949-ben kinevezik a Képzőművészeti Főiskola főigazgatójává. 1947-49 között szerkeszti a Szabad Művészetet. (Ő a Lap alapítója is.)
A szerző a festő Lámpagyújtó c. képével kapcsolatos élményét meséli el.

Sándi Tibor: B.S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 15. l.

Bortnyik Sándor

Könyvborítók és kötéstervek, 1934, 1935
Könyvsorozat kötésterve 1935
Lexikon védőborítója 1936
} repró

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 28-29. l.

Bortnyik Sándor

Könyvkötések és könyvborítók, 1919, 1929, 1930
Folyóirat tipográfia 1931
Reklámlap 1931
} repró

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 26-28. l.

Bortnyik Sándor

Plakátok 1928, 1929, 1930.
Prospektusfedél 1930
Plakátok 1937, 1946
} repró

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 24-25. l.

Bortnyik Sándor

Modiano-sorozat 1928
Idegenforgalmi plakát 1934 } reprók
Italplakát 1935

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 20-21. l.

Bortnyik Sándor

Plakát, 1915
Plakát, 1926
Kiállítási plakát, 1919
Plakátok, 1928

} repróh

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 18-19. l.

Bortnyik Sándor

Felvonulók 1919, linómetszet (reprò)
Linómetszet 1919 (cím nélkül) (reprò)

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14-15. l.

Bortnyik Sándor

Könyvborítók és kötésterek 1934, 1935
Könyvsorozat kötésterve 1935
Lexikon védőborítója 1936

} reprók

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 28-29. l.

Bortnyik Sándor 9.

1945 után plakátot fest, röpcédulát rajzol. 1948-49-ben az Iparművészeti Főiskola tanára, 1949-ben a Képzőművészeti Főiskola főigazgatójává nevezik ki. Megalapítja, szerkeszti (1947-1949 közt) a Szabad Művészetet.

(Szabó Tibor) B. S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 15. l.

Bortnyik Sándor 10.

A szerző a Lámpagyújtó c. képet említi. Egy-két mondatban názolja ars poeticáját (sűrített láttatás bizonyos tendenciával; a világ és az ember szeretetének demonstrálása – ez a mű stb.).

(Szántó T.:) B.S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 15. l.

Bortnyik Sándor 8.

1943-ban Robinovszky Máriusszal együtt teroczi és szerkeszti a Kétezer év festészetét, 2. kiadását a németek bevonulása kiúsította meg.

(Szántó T.:) B.S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 15. p.

Bortnyik Sándor 7.

Kb. 1928-38 közt külön, majd Berénnyel együtt számos plakát-remekműveket alkot (Modiant-sorozat). Egy nagy kiadónál évekén át könyvtervezéssel és tipográfiával foglalkozott.

(Szántó T.) Bortnyik S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 15. l.

Bortnyik Sándor 6.

1928–38 között alkalmazott grafikai és festészeti szabadiskolát tart fenn. Tanítványai voltak: Csillag Vera, Nemes György, Radó György (sat Paul), Perlmutter Magda, Vásárhelyi Győző, Szántó Tibor.

(Szántó T.:) B. S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 15. l.

Bortnyik Sándor 5.

Azon a véleményen volt, hogy a „képépítés" alapján álló új művészet szellemét nem a stílusok, hanem a haladó szellemű világszemlélet amatkozásában lehet csak felmérni. 1925-ben hazatér Budapestre. Kezdettől fogva részt vesz az ő fertménye után elnevezett Földszamár szinház díszlet- és kosztumtervezési munkájában.

(Szántó T.:) B. S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

Bortnyik Sándor 4.

Új hangú linómetszeteket készít, köztük a Lenin-portréval. Kezdeti realisztikus festészete, grafikája expresszió - kubisztikus irányba fejlődött, végül a képarchitektúránál (az elnevezés Kassáktól) kötött ki.

(Szántó T.): Bortnyik 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

BROTNYIK, ALEXANDER (SÁNDOR)

Podobizeň dr. J. Poláka. 1924.

Dr. Polák J. arcképe. 1924.

Reprodukció

Tomáš Štraus: Anton Jasusch a zrod východoslovenskej avantgardy dvadsiatych rokov.

Bratislava, 1966. 21. l.

Bortnyik Sándor,1893-,grafikus,festő

Legsikerültebbek "Modiano" plakátai.Egyikencsak cigarettapapirok emelkednek ki a kék alapból.Majd háromcigarettahüvely ugrik ki a sötétbordó alapból.Egyiken csak a "Modiano" név,kiemelkedő M betüvel.Majd sárga alapon hirdetőoszlop kis bábfigurával. 42.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátmüvészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz.Évkönyve.II.1960.Bpest. 1961.Franklin Nyomda.Bp.

Bortnyik Sándor, 1893-, grafikus, festő

Az igazi reklámgrafikát ő honositja meg Magyarországon 1926-ban hazatérése után. Művészet és reklám nála szoros egységet alkot. Remek kompozició, dekorativ hatás, szép betük. "Az Ujság", 1926, plakátja újszerü, merész ritmusu. IV. kép. Kék, sárga, fehér szinek. 41.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Bpest. 1961. Franklin Nyomda. Bp.

Bortnyik Sándor,1893-,grafikus,festő

A betü iránt különös érzéke van."Igaz mérlegü védjegyü porosz szén..."mutatja ezt.A fotomontázst is használja. "Mühely"nevü magániskolát alapit/1928-1938/.Alkalmazott grafikát és figurális rajzot is tanit. 42.o.

Kis Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz.Évkönyve.II.1960.Bpest. 1961.Franklin Nyomda.Bp.

Bortnyik Sándor,1893,grafikus,festő

Legsikerültebb művei a "Modiano" plakátok.Az új stílus képviselői.Egyiken hüvelyt töltő kéz.III.kép.Másutt cigarettát sodró kéz,kék,sárga,piros színekkel. 41.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz.Évkönyve.II.1960.Bpest. 1961.Franklin Nyomda.Bp.

Bortnyik Sándor M.D.K.

A Nemzeti segély / vértanuk/ feláras jótékonysági emlékbélyeg képeinek terve.

Pákozdi László: A magyar bélyegek monográfiaája. Bp. 1967. 145.l.

MDK.

Bortnyik Sándor

Kiállitási kritika

Népszabadság 1967 okt.14.

Bortnyik Sándor

A KUT 1929-es kiállitásán a Nemzeti Szalonban 4 képpel szerepelt.

Rabinovszky Máriusz: Két korszak határán 1965. Bp. 200.l.

NDK

Bortnyik

neve emlitve

Grafika az épitészetben 1965.

Bortnyik Sándor
Istőmüvész

„Fáklya" kultur vállalat kiállítása – új Müvész-
házban – plakátjaivel szerepel.

Ujság
1929 IX 8

M.D.K.

Borbujir Sándor, festő

nevét említi:

Szabolcsi Miklós: Fiatal életek indulója,
József Attila pályakezdése
Bp.1963. Irodalomtörténeti Könyvtár II. 495. old.
(634 o. + 47 tk.l.)

Bortnyik Sándor - Székely Aladár MDK

Ady összes versei, 1930.

Műcsarnok 1960. Magyar plakát-történeti kiáll.

Bortnyik

festőművész

KUT.Képzőművészek Új Társasága kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

8 órai Ujság
1930.I.12.

MDK

Bortnyik Sándor, festő

A Magyar Életrajzi Lexikon

munkatársa.

– : 1000 x 1 tucat hires ember 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1967. jún. 12.

mű gyűjtők, hiszen itt pénzükkel valóban a minőségre szavaznak és a teljes kockázatot is vállalják. A BÁV-aukción két 1800 körüli német festő munkája szerepelt, a *Folyóparti táj* és a *Romantikus táj,* mindkettő a kikiáltási ár ötszöröséért talált gazdára. Az ismeretlen magyar XIX. sz-i mester *Olasz nő* című képe csupán az induló ár kétszeresére emelkedett, noha néhány bátor ítész a kor egyik jelentékeny mesterének keze nyomát vélte a munkán felfedezni.

A Műgyűjtők Galériája a BÁV után két nappal rendezte a Vigadóban szokásos karácsonyi aukcióját. Szép, elegáns katalógus, színes reprodukciókkal illusztrálva, a patinás környezet, *Jean-Claude Anaf* aukcióvezető könnyed eleganciája, néha szellemes rámenőssége mind azt voltak hivatottak bizonyítani, hogy a galéria ad magára, igyekszik megteremteni az aukció kulturált feltételeit, mert programjait nagyobb távlatokba tervezi, és üzleti hasznot remél abból, ha a résztvevők kedvező benyomásaik révén jó hírét keltik. A magasra állított mércét a képek árainak megállapításánál is alkalmazták, amely néhány festmény visszavonásához vezetett, többek között *Perlrott Csaba Vilmos* későkubisztikus *Csendélete* vagy *Pólya Tibor Szentendre* poszt-nagybányai festménye nem talált gazdára. Sikerült viszont eladni a Scheiber-kiállításukra begyűjtött képeket, és természetesen a Kádár Bélákat is. Meglepetéssel is szolgált az aukció, az avantgárd két nagymesterének kései munkáit kínálták eladásra, sikerrel. *Kassák Lajos* 1950-es gouache realista *Tájképe* az ún. békásmegyeri korszakból, amikor a költő *Gadányi* hatására megpróbált természet után festeni, de hamarosan be kellett látnia, hogy ez a próbálkozás a képzőművészeti ismereteivel nem hozható szinkronba. A másik kordokumentum *Bortnyik Sándor Elmélet és gyakorlat* című 1962-es festménykarikatúrája, melyet a kor dogmatikus kritikusának, *Oelmacher Annának* ajánlott. Bortnyik akkor már feladta minden művészi ambícióját, és sorozatot készített a klasszikusok műveinek karikatúrájából, ezzel az elkeseredett ironikus gesztussal próbált abból a morális csődből kilábalni, amelybe szerencsétlen, hatalomhoz igazodó élete taszította. A kép a magas kikiáltási ár majd háromszorosáért kelt el, bizonyítván, hogy a munkák árát nem az esztétikai, nem a minőségi és nem a morális szempontok befolyásolják, hanem kizárólag a piac pillanatnyi értékítélete.

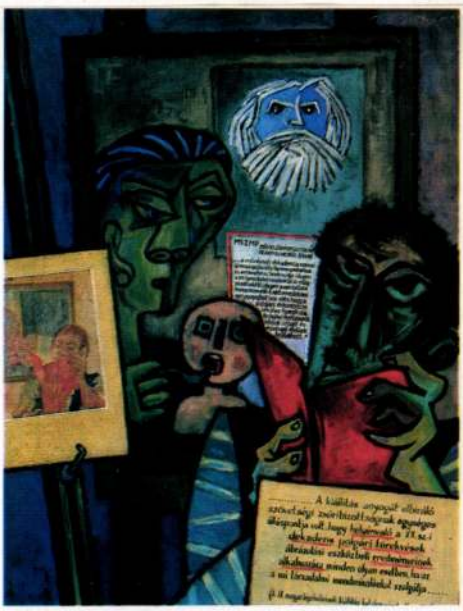

Bortnyik Sándor: Elmélet és gyakorlat, 1962,
olaj, karton, 61,5 x 46,5 cm

Cím: 6000 Kecskemét,
Gáspár András u. 11.
Tel.: (76)24-767

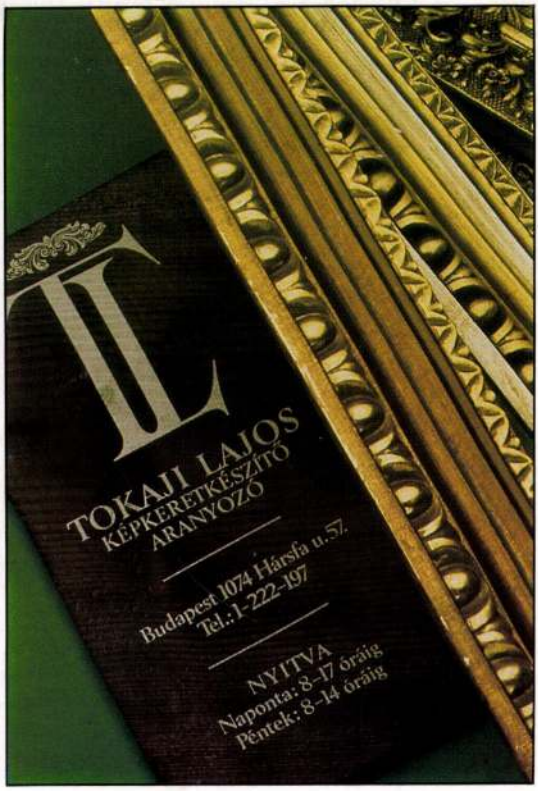

„Az én világom gépi világ"

Jean Tinguely „Az éjszaka árnynövényei" című kiállításáról

Mirjam Morad

A Friedensreich *Hundertwasser* által jegyzett „KunstHaus Wien" első kiállítására Jean Tinguely gépi világának 24 objektje, „Az éjszaka árnynövényei" vetették árnyékukat az elsötétített terekbe. A kiállítást, amelyet maga a művész tervezett, szándékos üresség uralta. Annak érdekében, hogy a mozgó gépek árnyhatását a falakon és oszlopokon követni lehessen, a nézőnek bizonyos távolságra kellett állnia a szobortól, s ezért sok helyre volt szükség.

Különös zajok fogadták a látogatót, minden mozogni kezdett, de a művész szándékai szerinti borzongató és rémisztő légkör nem igazán jött létre. Ezen a számos koponya sem változtatott, amelyeket Tinguely 1980 óta beleépített plasztikáiba. A korszerű ipari társadalmak különféle tárgyaiból és hulladékanyagaiból összehordott és összeépített szerkezetek nyikorogva, fújtatva, zörögve, nyöszörögve, kongó hangon állandóan ugyanabban a ritmusban mozogtak. Ezek a mozgások folytatódtak a falakra és az oszlopokra vetülő árnyékokban is. Néha nosztalgikus kacatokból rakja össze gépeit, melyeken az elemek soha nincsenek tükörfényesre polírozva, rozsdás kopottságukban szerepelnek csupán. Játékosan gúnyol ki mindenféle túlzott perfekcionizmust, kritizálja pazarló társadalmunk fogyasztói magatartását.



Jean Tinguely és Milena Palakarkina, a Café KunstHaus Wien-ben

Az emberek mosolyogva és derűsen sétáltak „árnynövényei" között. Találkoztak a *Bűnbakkal*, a *Vadkannal*, *Grünewald motorkerékpárjával*, a remekül karikírozott *A vadász álmával* vagy a giccset parafrazeáló *A halál forrásával*. Egy lábkapcsoló működtetésével mozgásba lendült a *Hazafias tehén* és megkondult a nagy kolomp – egy szellemes tréfa, amely lendületbe hozta saját fantáziánkat. Szellemes és tréfás teremtményeiben kifejezett emberszeretet munkál. Ott mutatja meg az emberi gyarlóságokat, ahol ezek szenvedéllyé válnak és teljes mértékben nevetségessé teszi őket.

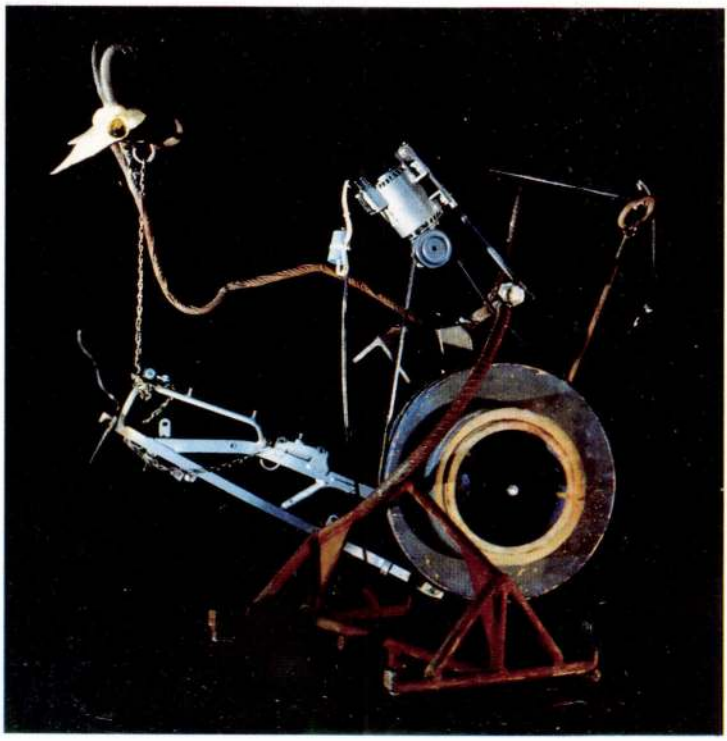

Részlet Jean Tinguely kiállításáról



Alekszandr Rodcsenko: Lilja Brik, 1924 körül, fotomontázs, 65,5 x 43,8 cm

Bortnyik Sándor: Olvasó férfi, 1923, olaj, vászon, 46 x 60 cm

A kínálat ilyen bővítésében talán az is szerepet játszik, hogy a vásárlóerő nem túl nagy. Kölnben ugyan nem éreztem azt a nagyméretű depressziót, amelyről a nagy képaukciók kapcsán értesülünk, de elképzelhető, hogy éppen a fiatalabb generáció műveinek megjelenése a vásáron az a tényező, amely az alacsonyabb árszint megteremtésével kellően mozgásban tudja tartani a piacot. Mindemellett feltűnően sok volt a kínálatban a századeleji avantgárd nagymestereinek műveiből is.

Befejezésképpen szót kell ejteni a Kunstmesse 1980 óta meglévő ösztöndíjáról, amelyet egy zsűri oszt ki minden évben az akkor először a vásáron szereplő fiatalok között. Ez évben 13 alkotó kapott ilyen pénztámogatást, amelyet a német Belügyminisztérium, az Északrajna-Vesztfália tartománya, Köln városa és a Kölni Messe mint intézmény finanszírozott. Az ösztöndíjasok minden évben külön kiállítási teret is kapnak. Ott az ideiek között két alkotó volt számomra különösen emlékezetes. *Thomas Virnich* „szétszerelő művész" szétoperált s operáció közben analizált rollerjével, illetve *Eva Maria Schön* falra festett és késsel visszakapart álírásaival, amelyek minden tárgyias motívum nélkül is teljesen egyéniek s ugyanakkor egyetemesen ősiek voltak.

Végezetül meg kell jegyezni, hogy manapság, amikor a japán bankok trezorjai nyelik el az amerikai és európai műtárgyaukciók árverési tárgyainak jó részét, nem lehet Japán nélkül világ-műkereskedelemről beszélni. Márpedig Kölnben 1991-ben a 170 német galéria mellett 19 olasz, 10 amerikai, 9 spanyol, 7 francia, 6–6 holland és brit, valamint 45 egyéb országból jött galéria volt jelen (közöttük Kelet-Európából a már említett 1 magyar mellett 1 lengyel szerepelt), ám Távol-Keletről, Japánból egyetlen műkereskedő sem volt. 1992. március közepén Tokióban művészeti vásár lesz. Ne felejtsünk el figyelni!

❐

Műkedvelők hazárdjátéka

Karácsonyi aukciók 1991-ben

Sinkovits Péter

Az aukció akkor is érdekes lehet, ha nem szöknek égig az árak, ha az elkeseredett licitálás nem teremt irreális helyzeteket, mert ilyenkor a műgyűjtő megelégedéssel tapasztalja, hogy a művek pillanatnyi piaci megítélése nem kerül szembe saját józan ítéletével. A tavaly karácsonyi BÁV-aukció ilyen volt, noha az immár kereskedőházzá avanzsált BÁV illetékesei nem biztos, hogy örültek e higgadt és mértéktartó vásárnak, hiszen hisztérikusabb birtoklási vágy nagyobb nyereséget hozhatott volna. A tavalyi vásáron ez nem következett be, erről meggyőződhetnek olvasóink is a mellékletben közreadott leütési árlistából.



Rippl-Rónai József: Anella, olaj, karton, 43 x 33 cm

A BÁV, az immár új tulajdonosi konstrukcióban működő *Bizományi Kereskedőház és Záloghitel Részvénytársaság,* amelyben a nagy tőkeerejű bécsi *Dorotheum* is részesedik, nemcsak a BÁV emlékét őrizte meg, hanem az aukció évtizedek óta kialakult szokásait is: a gyenge minőségű, de drága katalógust, a kapkodó, türelmetlen licitálás-vezetést, de szerencsére megtartotta a hagyomány kedvező vonásait: a karácsonyi vásárra koncentrált valóban kiváló minőségű műtárgykínálatot, a katalógus betűrendbe szedett lajstromozását, ellentétben a *Műgyűjtők Galériája* meglehetősen önkényes, áttekinthetetlen és szakmailag csak itt-ott indokolt csoportosításaival, ahol egy-egy művész munkája változó sorrendben bukkan fel.

Az aukciók izgalmát természetesen nem a művészettörténet jól ismert alakjai pillanatnyi piaci árfolyamának megismerése jelentette, hanem a ritkábban előforduló vezető mesterek egy-egy művének felbukkanása, valamint annak a megfigyelése, hogy a kevésbé bejáratott nevekre hogyan reagál a piac. A BÁV-aukción *Aba Novák Vilmos: A zene apotheozisa, Farkas István: Kettesben a parkban, Paál László: Erdőrészlete* és *Rippl-Rónai József: Anellája* voltak az igazi sztárok. Tulajdonképpen meglepetést okozott, hogy Paál László érett barbizoni festménye, intim tájképe kikiáltási áron, 300 000 Ft-ért

Csaban Ékes Lajos

Hirdetés a Kut 1926-évf-ból



Ékes

RAJZ-, FESTŐ- ÉS IPARMŰVÉSZETI ISKOLA

*

V., KATONA JÓZSEF UCCA 41

MŰTERME:
DUNAPARTI PALATINUS-HÁZ

-
-
-
t

R TESTVÉREK

ZETI GYÁR R.-T.

VI., LEHEL UCCA 27–29.

edésben vagy közvetlenül a gyárban

Bortnyik Sándor

1921-ben mappát jelentetett meg, amelynek lapjai Liszickij hatásáról tanusoknak. Különösen a hires forradalmi plakátok hagytak nyomot Bortnyik konstruktivista kompozicióin.

Uj irás 1974/2 95.o.

Bortnyik Sándor

1926-ban tért vissza Budapestre Bortnyik ,Kassák egykori munkatársa.Ebben az időben tér haza Kassák és Molnár Farkas épitész is.

Uj irás 1974/2 96.o.

Borbnyik Sándor

bár nem lesz sem növendéke, sem tanára a Bauhausnak az ottani tapasztalatok nagy hatással vannak életmüvének alakulására.

Uj irás 1974/2 95.o.

Bottnyik Sándor

képeit állitották ki a mosonmagyaróvári Hanság Muzemban a MNG, anyagából "Szocialista törekvések, munkásfestők" cimmel .

Magyar Hirlap 1975 8.évf. 91/8

Bortnyik

a Magyar Grafikában megjelent cikkében tisztázta az iparmüvészeti oktatás, uj utá jait és a mailehetőségeit.

Uj irás 1974/2 97.o.

Bortnyik

tanitványaival együtt vonult fel,ez volt a fiatal iskolájának ,a Mühelynek első nyilvános bemutatkozása 1930-ban.Eredményeik nagyszerüek.Legelső törvényük a tárgyilagos egyszerüség.Tiszta logika,dekorativ nagyvonaluság.

Uj irás 1974/2 97.o.

Bortnyik

a tárgyalkotó iparművészet programjáról cikkezett, és a tipizált formatervezésre helyezte a hangsulyt.

Uj irás 1974/2 97.o.

Bortnyik

alkotása szerepelt az Angyalföldj képző és iparmüvészeti kiállitáson, az MNG. anyagából állitottaki.

Magyar Hirlap 1975/2o4/6

Kiállitások a gyárkapuban.

Bortnyik Sándor

Kassák Lajos, Bortnyik Sándor és Moholy-Nagy a képarchitektura megalkotói.

Uj irás 1973/2 95.o.

Bortnyik

Amikor beirta a gépi nagyipari tömeggyártásról szóló cikkét, már tul volt a gyakorlati munka első lépésein. 1928-ban szabadiskolát alapitott. Bár elképzeléseit nem sikerült tökéletesen megvalósitani, a Mühely számos kitünő alkalmazott grafikust nevelt.

Uj irás 1974/2 96.o.

Bortnyik

Bortnyik Sándor Molnár Farkas hivására utazik Németországba, miután összekülönbözik Kassákkal.

Uj irás 1974/2 95.o.

Bortnyik

nem hátrál meg a problémák elől.Bár annak idején összeveszett Kassákkal, a konstruktivista elveket nem adta fel.Nem meglepő. hogy ha a kézi munkával szemben ő is a modern nagyipart tekinti az uj esztétikum hordozójának.

Uj irás 1974/2 96.o.

Bortnyik

tanitványa volt Csillag Vera, Vásárhelyi Győző.

Uj irás 1974/2 96.o.

Bosmay Sándor

1963 május 17-én nyílott Kaposvárom egy kiépki alkotás amelyen a művész alkotásai szerepelteke

Kanyar József: Kaposvár közmüvelődési a ....
Müvészet,1975.október - 22.oldal

Bortnyik Sándor

A müncsebergi galerie Ricardban a „Magyar Avantgard" cimü kiállitason a művész alkotásai szerepettek.

Sinkovits Péter: A mai magyar avantgard
Művészet, 1975. október - 41. oldal.

Bortnyik Sándor

Plakátja szerepel a kiállításon
A katalógust ld. Ék Sándornál

Politikai plakátok

Borhnyik Sándor

„Felépítjük a vasutat" 1945. (repr.)

Művészet, 1975. 5. 25. old.

Bartuzik Sándor festőművész

A Szépművészeti Múzeum jubileumi plakátkiállításán szerepel a művész politikai jellegű műve.

Bereczk Miklós: Az utca költészete.

Békésmegyei Népújság, 1975. márc. 30.

Bortnyik Sándor 1)

A bázeli nemzetközi művészeti vásár: az Art 6'75 kiállításon szerepettek művei. Itthon most a Corvina adott ki albumot alkotásairól. Bázelben több galéria mutatta be képeit.

Bajkóné Révész Zsuzsa: Magyar művészek Bázelben. Ország Világ, Budapest, 1975. szept. 17.

Bortnyik Sándor 2)
Folytatás

Bajkóné Révész Zsuzsa:
Magyar művészek Bázelben.

Ország, Világ, Budapest.
1975. szept. 17.

Bortnyik Sándor „kotó"

Nyolcak és Aktivisták

Irodalmi és művészeti műsort rendez az ELTE Balassi Bálint szavalókóre *november huszonharmadikán* délután öt és este nyolc órai kezdettel, a *Nyolcak és az Aktivisták* elnevezéssel működött irodalmi és művészeti csoportosulás alkotásaiból. A műsorban a bemutatott korszak kedvelt műformái, a szavalókórus, a képvers, s pantomim is helyet kap a versek, dalok és dokumentumok között. Az esten *Ady Endre, Bartha Sándor, Bortnyik Sándor, Babits Mihály, Bölöni György, Juhász Gyula, Kassák Lajos, Kernstok Károly, Karinthy Frigyes, Lesznai Anna, Lukács György, Palasovszky Ödön, Reinitz Béla, Szélpál Árpád, Tristan Tzara* művei szerepelnek. *Neményi Lili* énekel, *Banda Pál* csellózik. Közreműködik még *Medgyessy Pál, Pelsőczy László, Török Annamária, Valachi Mária* és a Szavalókör tagjai. *Szabó Júlia* művészettörténész szerkeszti a műsort, rendezője *Sándor János* és *Kardos Tiborc*, a művészeti vezető *Surányi Ibolya*. Az esten levetített diafilmeket a helyszínen — az *Egyetemi Színpadon* — meg lehet vásárolni.

-: Nyol

2.

Esti Lapok, Bp. 1981 nov. 14.

Bortnyik Sándor, festő

L: Réti Tihón

Vadas József: Ferenczyből kondorig 13

Élet és Irodalom. Bp. 1983. nov 11. XXVII/45

Bortnyik Sándor, festő

L: Jakovits József

12

Vadas József: Nemigrànsok

Élet és Irodalom Bp. 1983. febr. 4. XXVII/5

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész

A pártharcok idején kiváló művészek, Konecsni György, a már 1918-ban tevékeny Bortnyik Sándor és a többiek rajzban fogalmazzák meg az MKP céljait.

Horváth Kálmán: Plakát és történelem. Népújság (Tolna), 1980. máj. 1.

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész, a Szépművészeti Múzeumban látható febr. 10-ig a „Német művészeti irányzatok 1890-1920" c. tárlat, melyet a düsseldorfi városi Wilhelm Lehmbruck Múzeum és a stuttgarti Külföldi Kapcsolatok Intézete rendezte. A kiállításon szereplő európai hírű mesterek a magyar művészet szempontjából is elhatározó jelentőségűek. Működésük számos magyar művészt vonzott, dolgozott a német művészeti központokban a 20-as években Moholy Nagy László, Bortnyik Sándor, Péri László Berlinben.

(V: idején)

-km-: Német irányzatok.

Napló (Veszprém), 1980. jan. 19.

Bortnyik festőművész

Magyar heteket rendeznek tavasszal Strassbourgban és ez alkalommal bemutatják a Pécsi Modern Képtár XX. századi legértékesebb műalkotásokat. A művész képei is szerepelni fognak e tárlaton.

Petőfi Népe, 1974. márc. 21.

Bortnyik Sándor

„Vörös nap"

(repr.)

Labogó, 1969. márc. 19.

Bortnyik Sándor metszete

Kortárs 1970/4 539. old.

Bortnyik Sándor

Masarel-könyvét említi:

Lengyel Béla: Frans Masereelről.
Művtört.Ért.1972.3.sz.180-212.l.

207-208.l.

Borz Kovács Sándor
ipszmüvész

„Lányszamegoldások"

O.K.: Négy méter nyolcvanszor öt méter hús.
Nők Lapja, 1973. ápriliS 17 – 15. oldal.

Bortnyik Sándor festő

1893. júl. 3-án született Kaposvárhelyt.
1910-ben jött Budapestre. Itt fejlődött forradalmi művésszé.

„Egy nagy ---- életmű kibontakozása a mester."

— : Bortnyik Sándor nyolcvan éves 7.

Népszabadság, Bp. 1973. júl. 3.

Bortnyik Sándor, festő

Megemlítve.

Mácza János: Ifjúságom emlékei
M. S.

Népszabadság, Bp. 1973. aug. 5.

Bortnyik Sándor, festő

Nem szerepel a kötetben.

Bodri Ferenc: Képzőművészeti krónika
-..... Pictura Hungarica
548-553.

JELENKOR, Pécs, 1972. június XV/6.

Bortnyik Sándor, festő

Szerepel az albumban

Bodri Ferenc: Képzőművészeti krónika
— Magyar festészet ..... 548-553.

JELENKOR, Pécs, 1972. június XV/6.

Bortnyik Sándor, festő

Interjú: mesterei, életének nehézségeiről az első világháború és a forradalmak korának művészeti irányzatairól, elvi harcairól, művészete alakulásáról és a pályatársakról nyilatkozik Bortnyik.

— : A realizmus híve vagyok M. S.

Népszabadság, Bp. 1973. júl. 22.

Bortnyik Sándor, grafikus.

Megemlítve.

(Jegyzetek a Mai magyar művészet....)

Dévényi Iván: Képzőművészeti könyvszemle

692-695

JELENKOR, Pécs, 1972. júl.-aug. XV 7-8.

Bortnyik Sándor
festő

„Vörös nap"
„Kompozíció" } repro

R. Bájkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
Művészet, 1973 április – 16 oldal.

Borsiyh Sándor
festő

Borsiyh Sándor festőművészt
a Kossuth-díj II. fokozatával tün-
tették ki.

– : Kitüntetések
Művészet, 1973. április – 5 oldal

Bortnyik Sándor

Neve említve.

Horváth Béla - Képek és szobrok között; Mügyüjtő; 1972/2. sz. 4. l.

Bortnyik Sándor

neve emlitve

Bécsben a „Ma" körében csatla-
kozott

Népszava 1972 július 15
f. old.

Bortnyik Sándor

4

neve emlitve a 9.
oldalon

Magyar Nemzet 1972 o Hiber 15

Bortnyik Sándor

neve emlétve a 17. oldalon

Kritika 1971 január

Bortnyik Sándor

Vörös zászló (1918) c.
metszetének fotója a lejs-
mellékletben szerepel

Kritika 1971 április

Bartmyil Sándor

metszetének fotója
a Régimellékletben szegvel

Kritika 1971 március

Bortnyik Sándor

festő

Próféta c. műve

Repr.

~~Bori Imre~~

Bori Imre: A szecesszióról a dadáig bezárólag.

Symposion 20. Újvidék 1969.

Bortnyik Sándor

festő

Szabadiskolájában tanult V. Vasarely.

Képrőmű. Almanach 3. 75.

Corvina 1972.

Bortnyik Sándor

A 20-as években szabadiskolája volt. Innen indult Victor Vasarely. Az iskola a Bauhaus elvei-re épült.

Nezei Ottó: V. Vasarely a Műcsarnokban; Képzőművészeti Almanach 3, Corvina 1972, 75. l.

Bodrogi Sándor

kiállitásának az Almanachban megjelent ismertetését elismeréssel méltatja

Ujvári Béla recenziója /Képzőműv.Almanach.2. 1970./ Művtört.Irt.1972.2.sz. 156-160.l.

158.1.

Bortnyik Sándor ikstő

megemlíthe

2.

Monay István Visszaadni a műveinetek a tömegeknek

Esti Hirlap, Bp. 1979. márc. 3

Bortnyik Sándor, festő

BORTNYIK SÁNDORNAK, a kiváló magyar képzőművésznek alkotásaiból nyílt emlékkiállítás Szentesen, a Kossuth téri kiállítóteremben. A több mint 80 festmény és grafika képet ad a művész egész életpályájáról.

8.

– ki

Népszabadság, Bp. 1979. március 13.

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész

A pártharcok idején kiváló művésznek, Konecsni György, a már 1918-ban tevékeny Bortnyik Sándor és a többiek rajzban fogalmazzák meg az MKP céljait.

t. k.: Plakát és történelem. Vörös ember kalapáccsal.

Vasvépe, 1980. máj. 1.

Bortnyik Sándor (Marosvásárhely, 1893 - Bp. 1976)

„Gyümölcsös kofa" o. tempera 70x50 cm

s. f. j.: Bortnyik (Sérült)

kiállítási ár: 8000 ft.

BÁV 60.Képaukció Bp.1983.május

Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész

A Nyolcak és az aktivisták műveiből rendezett nagyszabású gyűjteményes kiállítás nemrég zárta kapuit Londonban. – A művész 1910-es évek végén keletkezett alkotásai, pld. a „Vörös Mozdony" – „Vörös Gyár" – valamint a Bartók Fából faragott királyfi bemutatója alkalmából készült sokalakos kompozíciója kiemelt helyen szerepelt a kiállításon és megérdemelten aratott sikert. |említve|.

A magyar avantgard Londonban.

1980. máj. 8. Kossuth 12.35 |VGné|

Bortnyik Sándor festő- és grafikusművész

A szegedi Móra Múzeum képpalotájában ma nyílik meg a Tanácsköztársaság művészeinek műveiből rendezett kiállítás. Látjuk itt Bortnyik Sándor, Derkovits Gyula és mások műveit.

Jó napot!

1980. III. 21. 4.25 |N|.

Bortnyik Sándor, festő

L. Lesznai Anna

–:. kiállításbú csúz tató

8.

Esti Hírlap, Bp. 1981 ápr. 24.

Bortnyik Sándor festő

L: Kassák

Rózsa Gy: Magyar aktivizmus

Nőiszabadság Gy. Br. 1981 jún. 4

13

tt vizsgálatot. Megálla-
ogy a vállalatok és ipa-
zetek árpolitikája nem
ielégítően. Az ellenőr-
gek többségénél azt ta-
hogy kisebb vagy na-
tékben megsértik az ár-
endelkezéseket. Az ár-
szereplő közvetlen
akran lényegesen eltér
s ráfordításoktól. Álta-
apasztalható szabálytа-
gy hiányosan vezetik az
artásokat, hiányzik a
dokumentáció, az elő- és
ció között nincs össz-

évben a Központi Népi
i Bizottság és a legfőbb
y-egy, az ipari főosztály
rom esetben kezdemé-
zdasági bírság kiszabá-
zsgálatok alapján még
at bírság kiszabásának
ozása várható.

sztói árak ellenőrzése
ereskedelmi főosztály a
n 13 vállalatnál felügye-

két esetben pedig büntető fel
lentést tettek.

Két-, két és fél évenkén

A magánkisiparosok nyolc s
zalékánál, összesen 1152 kisi
rosnál tartottak árellenőrzést,
kisiparos ellen szabálysértési
járást indítottak, 44 esetben ír
beli figyelmeztetést adtak, 84 es
ben pedig jegyzőkönyvi figy
meztetést.

A jelentés megállapítja, hog
tanácsoknak rendkivül nagy
adatot jelent az árellenőr
amelyhez a kerületi tanácsok
és a fővárosi tanácsnak sincs
gendő szakembere. A Fővárosi
pi Ellenőrzési Bizottság is hasz
megállapításra jutott. A népi
lenőrök egyebek között megá
pították, hogy az ipari főosz
hatáskörébe tartozó vállalatok
és szövetkezeteknél öt-, a ke
kedelmi főosztályhoz tartozó é
ségeknél *két-*, *két és fél* évenk
jutnak el tanácsi árellenőrök
egy boltba. A mezőgazdaság
élelmezésügyi főosztály *hár*

Bortnyik Sándor



Bortnyik Sándor: LENIN (linóleummetszet, 1918.)

Népszabadság, 1974. május 21.

Bortnyik Sándor

„Szár politikai plakát" c. kiállítás nyílt meg a Szépművészeti Múzeumban, melyen szerepel műve. A művész már 1918-ban tevékeny részt vett munkájával.

Népszava, 1973. nov. 7.

Bortnyik Sándor

grafikáit mutatták be a VI. Andrássy
n. 17 p. a. Mentor galériában. /1925/.

Berza László, Bernát György, Eroki
Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest
1973. 13351

7458

Bortnyik Sándor

festő

Az egyik absztrakt teória, ki indul a
természetből és azt absztrakalja. Bort-
nyik is ezt a tendenciát folytatta.

Egri János: Vasarelyiel . . .
Művészet, 1974. augusztus - 42 lap.

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik a 30-as években plakátokat tervezett. A Bortnyik Műhely a Bauhaus hatása alatt állott.

Egri János: Vasarelyné...
Művészet, 1974. augusztus - 42 lap.

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor Kossuth díjas
művész műhelyében tanult
mint érettebb-korban Vasarely.

Egri János: Vasarelyiel...
Művészet, 1974. augusztus - 42 lap.

Bartucz Sándor

Neve említve.

Gaston Diehl: Vasarely – Bp. 1973. 12p.

Bortnyik Sándor

Neve említve.

Gaston Diehl: Vasarely -- Bp. 1973. 6p.

Bortnyik Sándor

1928-ban a Nagymező utca 3. sz. házban hetedik emeletén Műhely néven iskolát nyit Bauhaus grafikusok mintára.

Gaston Diehl: Vasarely – Bp. 1973. 12p.

Bortnyik Sándor

~~Vasarely~~ 1928-ban. Budapesten megnyitja reklámgrafikai iskoláját, a Műhelyt, melyet „Kis Bauhaus"-nak is neveztek.

Gaston Diehl: Vasarely – Bp. 1973. 6p.

1021

Bortnik Sándor kiállítása

1977. V. 1. /petőfi/ 16,50. Ka.

Láttuk, hallottuk

- a kiállító termekben.

- Mai adásunkban beszámolunk Bortnik Sándor kiállitásáról, amelyet a Magyar Nemzeti Galériában rendeztek meg.

- Diószeghy Balázs Műcsarnok-beli bemutatójáról.

- Bolmányi Ferenc tárlatáról,

- Harsai Ilona bőrplasztikáiról.

- Jegyzetet hallqnak Svábi Lajos tárlatáról és a Kálvin téri Táncosnő-ről.

- Esőnek hallgassák meg Sik Csabát, a Bortnik emlékkiállitásról.

- A Magyar Nemzeti Galériában, Bortnik Sándor emlékére rendezett kiállitás minden termében meglepetés éri a nézőt és milyen meghökkentő, milyen zavarba ejtő meglepetés.
Az első termekben Bortniknak 1918-19-ben készült festményeit és linometszeteit láthatjuk, amelyek keletkezésük után 60 évvel is frissek, merészek, modernek, kétségbevonhatatlan bizonyságai annak, hogy a magyar avant garde születése elválaszthatatlan attól, a proletárforradalom győzelmétől.
A Vörös mozdony, - A Vörös május - A Vörös nap - a Sárga-zöld tájkép mélyről izzó szinei, architektonikus, mégis lendületet, mozgóerőt kifejező formái bizonyitják, Bortnik mély azonosulását a szocialista eszmékkel és az avant garde-nak Kassák lapjaiban, mozgalmában kialakult magyar változatával, az aktivizmussal nemzedéktársainál Póornál, Pátzaynál mélyebb azonosulását.

A 20as években egyszerűbbé és dramatikusabbá lesznek a kép terét tagoló, értelmező formák és megjelenik a figoru is a vásznon, a neo frivol divatfi, a Kosztolányi Uriasszonyára hajazó új Évának, a belső tartalmatlanságot bábszerüségével jelképező alakka. Elegáns, fölényesen kritikus, ám az előző korszak müvei nél kevésbé jelentékeny müvek ezek, Bortnik ebben az időben alkalmazott grafikusként ad jelentőset. Reklámplakátjai, könyvboritói rákénysgeritik a nézőt, hogy megnézze, megjegyezze őket különösebb erőfeszités mélkül, hiszen olyan célbatalálók, elevenek mint egy argó kifejezés, titpikusan városi szólás.

Az avant garde-nak különben sincs létjogosultsága a neoberokk Magyarországon. Kassáknak meg kell szüntetnie a Dokumentumot, lapjai közül talán a legszinvonalasabbat, közönség és hovatovább, munkatárs hiján. Ekkortájt történik irodalmunkban is a

fordulat. Megritkulnak, szinte eltünnek a folyóiratokból, verses könyvekből a szabad versek, átveszik az uralmat a hagyományos formák.

Bortnyik festészetének a 30-as évek végével kezdődő szakaszában már az olyan képek is fehér hollónak számitanak mint a Humánumával megnyerő Hólapátolók.
Post impresszionista zsánerképei átlagosak, célja alig lehetett több velük mint a szükös megélhetés biztositása. Mesterségbeli tudása, müvészettörténetbeli tájékozottsága révén próbált meg a zsákutcából kitörni, ahogy a korszerüsitett Klasszikusok cimü, Karinthy "Igy irtok ti"-ének bravurját megis.ételni szándékozó sorozata bizonyitja. Csakhogy Karinthy nem mesterségbeli fogásokat parodizált, hanem a "stilus az ember" igazságának értelmében stiluskritikai elemzést adott. Bortnyik pedig kétségkivül szellemesen azzal játszik, hogyan festette volna meg Egry József a Mona Lisa-t. De mint tudjuk,Egry a Balatont festette, a nyár fényeit és nem úgy mint a korszerüsitett klasszikusok Mona Lisa a Balatonnál cimü darabján látjuk.
Élete utolsó éveiben Bortnyik újra elővette néhány ifjukori grafika sorozatát, eldolgozgatott rajtuk. A fokozódó nemzetközi érdeklődés késztette erre, amellyel az avant garde müvészek közép-europai elődeit mostanában felfedezik, akiknek sorában előkelő hely illeti meg a forradalom, sajnos csak hónapokra terjedő idő szakának Bortnyikját. .

Bortnyik Sándor

Menetelők, 1921. 120×87

Képarchitektúra, 1922. 365×254

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor

Emberek házak Rózott, 1920. 153x92
Három ember, 1920. 150x95

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor

Szoptató anya, 1919. 145x95

Kassák Lajos portréja, 165x110

Magyar Aktivizmus Dés 1973

Bortnyik Sándor

Három alak, 1919. 188 x 245

Falusi táj emberekkel, 1919. 145 x 100

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor

Sárga-zöld tájkép, 1919. 71×99

Tűnődő, 1919. 145×95

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor

Evezősök, 1918. 90×130

Vörös gyár, 1919. 60×[illegible]

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

1.sz.cédula

M.D.K.

Bortnyik Sándor

Perneczky Géza: "Bortnyik Sándor pályaképe" cimmel a Képzőművészet c. rovatban ir a művészről. A Nemzeti Galériában rendezett kiállitáson "több mint félévszázados munkásságát láthatjuk együtt.."-
Korábban plakáttervező, majd a Mona Lisa-para frázisok alkotója. "Lenint és Liebknechtet ábrázoló drámai linometszetek-"ről mondja a kritika: "a magyar müvészetben azóta sem szárnyalta tul semmilyen portré.."

Élet és Irodalom, Bp. 1969. ápr. 5.
XIII. évf. 14. sz. 8. lap

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikus művész

Ki vesz New-Yorkban Kassákot? A Matignon galéria tulajdonosa szerint senki. — Paul K. Kövesdy, azaz Kövesdy Pál műkereskedő ennek ellenére a Madison Avenue-n lévő képtárába, sőt-galérialakásában gyűjtötte Kassák legjobban hozzáférhető műveit. Eladásra. Szerencsére Kövesdy árusi ars poetica-ja úgy szól, hogy a műkereskedők egy része, amelyikhez ő is tartozik, hivatásszerűen, hittel úzi mesterséget. Avantgarde mesterek műveivel* foglalkozni: Bortnyik Sándorral, Scheiber Hugóval, Kádár Béldval: terjeszteni, népszerűsíteni akarja őket, mert azt vallja, méltatlanul ismeretlen amerikában az újító művészeti mozgalom magyar élcsapata.

* kezdett

Csák Elemér: Kassák New-Yorkban.

Új Tükör, 1984. jún. 24.

Bortnyik Sándor

Térkompozició /repr./

Rabinovszky Máriusz: Két korszak határán Bp.1965.
képjegyzék

Bortnyik Sándor

l.

Hevesy Iván:

Futurista, expressio-
nista és kubista
festészet. Bp. 1919

30-l.

Illustrációk vége.

Nyíregyházai ref. templom

935.

ágos Bizottsága

ány { száma: 19
kelte: 19
beérkezése: 19

ek száma:

elintézett szám:

áma:

áma:

sta:

Bortnyik Sándor

mod
z
Rovó Aladár

A könyv.
Bp. é. n. 49 l.

Képpel

A gyulafehérvári székesegy

1915. december ha

Hó	Nap	T á r g y :
XII.	4.	Heti munkabérek XI/28-
	7.	Iroda és mühelyvilágit
	11.	Heti munkabérek XII/5-
	18.	Heti munkabérek XII/12
	24.	Heti munkabérek XII/19
	25.	Jickéli K. épitési any
	27.	Schäser F. irodakelléke
	28.	Betegsegélyző járulék
		Iroda lakbére 1915.V/1-
	30.	Czeglédy K-né irodatak
	31.	Fridli Sándor épitésve
		decemberi illetéke
		Heti munkabérek XII/26

M.D.K.

Borbereki Sándor, festő, grafikus

linóleummetszetei körül

1918-ból:

Fáss Dezső: Kassától - Bukarestig

BUDAPEST, 1968. VI. évf. 3. sz. 21. old.

Bortnyik Sándor

festőművész

Képzőművészek Uj Társasága kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel. Erstergályosok figurái-ban latírosokban van fantáziaś eredetiség.

Nemzeti Ujság
1929.I.6.

Bortnyik Sándor, festő

L.: Bíró Mihály

K. J.: Két emlékirat 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. jún. 7.

Bortnyik Sándor

— **Az Est plakátkiállítása a Magyar Iparművészetben.** A Magyar Iparművészet most megjelent legújabb számában számol be dr. *Mihályfi* Ernő »Modern plakát — művészi ujsághirdetés« címen *Az Est plakátkiállításáról.* A cikk igen érdekes és meggyőző módon részletezi a művészi ujsághirdetés hatásának feltételeit és állapítja meg az új plakát megszületésének körülményeit. A cikk külön emlékezik meg *Bortnyik* Sándor megkapóan egyszerű eszközökkel dolgozó művészetéről és *Balogh* Rudolf fotóművészeti alkotásairól, majd külön és részletesen ír *Berény* Róbert, *Bortnyik* Sándor és *Tábor* János alkotásairól.

A gazdag tartalmú számból még kiemeljük *Dréhr* Imre államtitkár »Iparművészetünkért« című cikkét, amely tulajdonképpen elnöki megnyitóként hangzott el az Iparművészeti Társulat közgyülésén. Dr. *Naményi* Ernő a nemzetközi vásár művészi képéről, *Schafer* Ferenc a barcelonai kiállítás magyar pavillonjáról, dr. *Finta* Sándor newyorki múzeumigazgató

Az Est
1929 VI. 22

---------- osztálynak.

amvasutak igazgatósága.

Tisztázta: ----------

Összeolvasta: ----------

Kiadta: ----------

Előirat száma: ----------

Utóirat száma: ----------

Összefüggésben ---------- számmal.

Egyuttal elintézett szám: ----------

Előterjesztés előtt

Bortnyik Sándor

Plakáttervekkel szerepelt a Nemzeti Szalon
iparművészeti kiállításán.

Est 1932. XII. 8.

M.D.K.

Bortnyik Sándor
festő

„Klári." 1926
„Pesti látkép" 1940.
„Konstruktív naturalizmus" 1967

} repro.

Anadi Nóra: Bortnyik Sándor
Művészet, 1968: november – 15 kép.

MDK

Bortnyik Sándor

Kassák Lajos arcképe, tus

Épületkonstrukció, fek. és szin. kr.

Térdelő akt, cer.

Nyolcak és Aktivisták köre, Székesfehérvár

1965.

Bortnyik Sándor (1893-)

1514.
Temp.66x50 karton Ltsz:477.Sign.

Nő fekete kendővel.
Olj f.46.5x60 vászon.Ltsz:5725.Sign.40.

Fekete kesztyús nő.
Olj f.44.5x35 vászon.Ltsz:2584.Sign.1932.

A Fővárosi Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Budapest 1952.

M.D.K.

Bortnyik Sándor /1893-

77. 1514. Temp. 66x50 karton.
78. Nő fekete kendővel. Olajf. 46.5x60 vászon.
79. Fekete kesztyüs nő. " 44.5x35 "

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. Iv. füzet.
MUMOK. Bp. 1952. 6. l.

Esti Kurir 1925 márc. 6.

— **Bortnyik Sándor képei és rajzai a Mentornál.** Néhány színes és művészi kép, néhány figyelemreméltó rajz: ezzel az aránylag kevés anyaggal jelentkezik Bortnyik Sándor három weimari munkaév után. Ugyanis legtöbb képe külföldön magántulajdonba ment át, ezeket nem állíthatta ki Budapesten. De a Mentornál látható kis kollekcióját is nagy érdeklődéssel szemlélik a progresszív piktúra barátai. Bortnyik Sándor a harmincesztendős festők leghaladóbb gárdájához tartozik. Az elvont konstrukciók és képarchitektúrák után elérkezett Weimarban valami egészen új és sok tekintetben egészen egyéni irányhoz, amely annak dacára, hogy felvette *tartalmába* az élet és természet reális elemeit, mégis megtartotta *szerkezetében* az építészet ábráit, elvontságát és törvényeit. Törekvése tudniillik az, hogy mindinkább eltávolodjék a *tábla-kép* karakterétől, amely az interiőr falán kihasított, önálló és a környezettel össze nem függő terület. Bortnyik, a weimari haladó iskolához híven, azt akarja, hogy képe, némileg úgy, mint a régi freskók, alkatrésze legyen a miliőnek, az épületnek, odább, kint, az egész városképnek. Ezenfelül pedig az átlagos mai vagy holnapi ember pszihéjéhez is hozzátartozzék. Bortnyik képei ennélfogva romantikamentesen egyszerűek. Minden pátosz és ünnepi hang hiányzik belőlük. Símák, becsületesek, kiforrottak, megcsináltak. Egy kissé gúnyosak, egy kissé illuziónélkülieck és csendesen kinevetik azt, ami az életben groteszk. Rajtuk van a gépsziluettek mai korbélyege és rajtuk van a kritikára felszabadult gondolkodás... Bortnyik képei képet adnak arról külföldön, főként német földön, mennyi kiforrás és haladás mutatkozik. *(d. zs.)*



GYÖRGY angol király

talom urának olyan magányachtja van, amilyen a legtöbb alattvalójának nem felelne meg egy tengeri utazás céljaira. Nem mintha a yacht királyi lakosztályai nem volnának fényűzőek. Sőt, ellenkezően, rendkívül előkelőek és a hajó külső képe, fényes rézkürtőjével, valóban olyan fényűző benyomást tesz, mint egy úszó palota. De a valóság épp ez: nem annyira hajó, mint inkább palota és ezt vetik szemére a britt tengerészek meg... Angolország királynője.

A *Victoria and Albert* gyönyörű vízi rezidencia; egy hibája van csak, hogy *nem bírja el a tengert* és ez, valljuk be, hogy nem csekély hiba egy hajónál. Amint vízrebocsátják, ez a hajó táncol, inog és úgy düledezik, hogy az még az olyan tengeri farkasnak is sok, amilyennek V. György királyt mondják. Azok a kiváltságos udvari személyiségek, akik már részesültek abban a megtisztelésben, hogy a királyi yachton ekísérhették uralkodójukat, fogadalmat tettek, hogy soha többé nem fognak versengeni a kegyért.

A pembroke-i királyi hajógyárat azonban, ahol az a yacht néhai Victoria királyné rendeletére készült, nem lehet a sikertelen hajóépítésért várhoztatni. Azok a tervek, amelyeket a hajó-

Bortnyik Sándor

12

1925. Febr. 24.

Magyarság

* **(Bortnyik Sándor dr. kiállitása.)** Ma nyilt meg a *Mentor* állandó grafikai kiállitásai sorában *Bortnyik* Sándor müveiből a müvész nagy fejlődéséről beszámoló, egységesen megrendezett, tartalmas kiállitás. *Bortnyik* a cikkeiből a *Magyarság* olvasói előtt is jól ismert *Molnár* Farkassal együtt annak a modern külföldi törekvésnek egyik reprezentativ képviselője, amely törekvés egyet jelent a weimari *Bauhaus* fogalmával és az épitészet uj lehetőségei nyomán adódó uj piktori lehetőségek határait kutatja egy erősen konstrukciós jelegü *freskó* irányában. Az öncélu festészet megszünését jelenti Bortnyik fejlődésének e tanulságos kiállitás keretében bemutatott periódusa, amely kiállitás már csak azért is érdemes a megtekintésre, mert egy nálunk majdnem teljesen ismeretlen törekvésről kap tiszta képet a tárlatlátogató. *(—th.)*

232. l. (Panetti.) — Berti Toesca, 959. l. (Panetti.) — Lepold—Lippay 55. l.

NNINI, GIOVANNI PAOLO (római festő, 1695—1768)

pzeleti táj alakokkal (103. kép)

ászon, olaj, 98·5 × 73·5 cm.

Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 766. l. (Ismeretlen.) — Maszlaghy II., 349. szám. (Ismeretlen.) — Gerevich: Az Újság, 1916., júl. 20, 3. l. — (Pannini.) — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 241. l. (Pannini.) — Lepold—Lippay 55. l.

AOLO DI GIOVANNI FEI (sienai festő, † 1410 körül)

zárnyasoltárka: Középkép: *Madonna két szent övel és zenélő angyalokkal.* Felette háromkarélyos kban *Kálvária.* Balszárnyon *Ker. Szent János,* bbon *Szakállas szent.* Felettük *Angyali üdvözlet.* 104. kép)

súcsos felső záródással.

a, tempera, középkép, 44 × 19, szárnyak 44 × 9 cm, ienából. A kölni Ramboux- és Ipolyi-gyűjteményből.

Ramboux, 315. szám. — Gerevich PA, 224. l. (Paolo di Giovanni Fei.) — Gerevich IPGY, 95. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 6. l.

ÁRMAI ISKOLA, XVI. század

zent család a kis Ker. Jánossal

ászon, olaj, 35·5 × 29 cm.

Restaurálta Endrődi Sebestyén, 1915.

Gerevich PA, 232. l. (Parmegianino műhelye.)

— **Bortnyik Sándor képei.** A Tamás-Galéria új kiállításán *Bortnyik* Sándor mutatja be utolsó tízévi munkásságának festői eredményét kis retrospektív kiállítás keretében. Az utolsó években Bortnyiknak nem egy plakátját láttuk a pesti utcán és ezek a plakátok oly kitünő stílusérzékkel és ökonómiával oldották meg ennek a régi, de ujonnan kivirágzott műfajnak aktuális problémáit, hogy képeinek bemutatása felé fokozott érdeklődéssel fordultunk. Sajnos, azonban az eredmény nem teljesen és nem minden ponton felel meg a várakozásnak. Bortnyik ugyanis — érzésünk szerint helytelenül — azonos dolgok megvalósítására törekszik a plakátokon és képeken egyaránt. Mindkét formában egy fogalmi jelenség megérzékítésére törekszik, a plakáton valamilyen tárgynak, dolognak a frappáns vizuális megjelenítésére, a képen pedig rendesen egy mélyebb, intellektuális tartalmú, fogalmi jelenség megérzékítésére. Képei sohasem a jelenségek külső formájának vagy belső tektonikájának tiszta látási élményen alapuló megjelenítését adják, hanem intellektuális fogalmak *illusztrációit*, amelyekkel értelmi úton akarja a szemlélőhöz közelebb vinni a jelenségeket. Mindebből pedig két dolog következik. Egyik, hogy Bortnyik képein túlságosan előtérbe kerül a téma, amellyel mindig a mai életet akarja kifejezni. *(Világrendör, Adám, Éva,* a modern »sofőrtípust« illusztráló *Motorlovag,* a mult század szentimentalizmusát gúnyolni akaró *Zöld szamár.)* Másrészt ugyanebből az intellektualizmusból következik szigorú, sőt merev konstrukciója a képeknek, melyek mögött erősen érezhető a fogalmi és nem vizuális közeledés az élet jelenségeihez. Az egységes és spontán látási élmény hiánya néha oly erős, hogy a képekben helyenként össze nem tartozó és össze nem hozható formai elemeket is találhatunk. *(Kávéház.)* Helyenként azonban mégis sikerül a fogalmi eljárás és a közvetlen látás ellentétes útjait közös nevezőre hozni s ilyen esetekben egy-egy kép zárt, egységes egésszé alakul és nagyon szuggesztív hatású, mint például a *Festő* vagy a *Kék akrobaták*, a kiállítás legszebb darabjai. Viszont a röviden *Absztrakt*-nak nevezett és egymás mellé rakott színmintákra emlékeztető képek és a fotómontázsok teljesen fölöslegesek a kiállításon, nemcsak azért, mert ez a műfaj ma már mindenütt túlhaladott, hanem azért is, mert ötletben és szellemességben messze maradnak még a divatjamult külföldi példáktól is. *(—r.)*

Bortnyik Sándor PN. 1930. I. 26.

Et

Bortnyik Sándor

ST 930 I. 26

— **Bortnyik Sándor kiállítása.** Bortnyik Sándornak a Tamás galériában ma délután megnyiló kiállításán olajfestményei, temperái, fotomontázsai és bútorfotói kerülnek bemutatóra. Egy-egy modern tárlaton már megjelent Bortnyiknak egyikmásik dolga és akkor valahogyan a képek sokkal többet mondottak. A motorlovag gépszerű felfogása például, mintha a lényegbe való behatolást jelentette volna, viszont a mértani formáknak erőltetett alkalmazása a mostani munkáiban nem jelent mást, csak újszerűségre való törekvést. *Bortnyik valójában naturalista* és képei úgy hatnak, mintha az alakokat mértani formában mintázta volna meg és azután ezeket a szobrokat, testeket a természet iránt való őszinte hódolattal egyszerűen lemásolta volna. Az elvonatkoztatott témái is inkább utánérzések, *az igazi ereje az iparművészet.* Modern bútorai szépek, kényelmesek és mindegyikben van valami ötletes megoldás. Ktségtelenül komoly tehetség *Bortnyik* Sándor, de ma még keresi kifejezési formáit, az azonban bizonyos, hogy a jövő iparművészete sokat várhat tőle. *(p. ö.)*

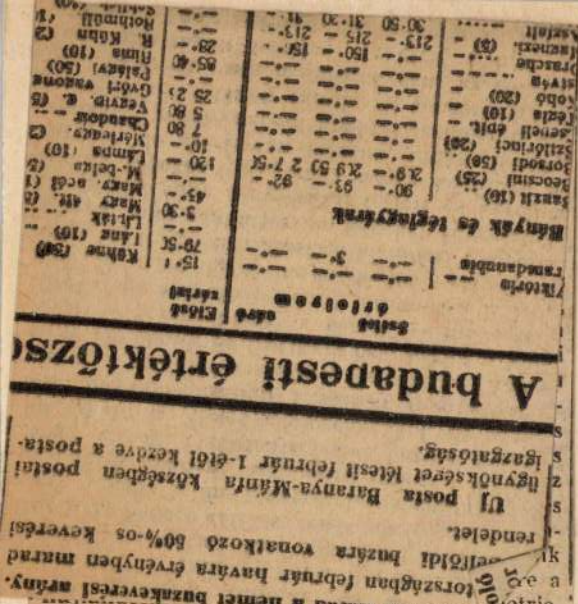

A budapesti értéktőzsd

Bortnyik Sándor

ez az ősrégi elvont ábrázoló módszer ujszerünek hat reájuk. Valószinüleg, mert nem volt vele dolguk a középiskolában, ahol pedig mindörökre betelhettek volna véle. A művészet mindenesetre egyéb valami, mint az ábrázoló mértan, valami sokkal, de sokkal gazdagabb. A művész anyaga a természet, amelyet nem másol, legfölebb interpretál, de azon belül a maga világát is feldolgozza, élményét, érzéki gyönyörüségét, sőt az igazán nagy művész még a vágyait és álmait is. Mi van meg mindebből Bortnyik képeiben? Egy és más esetben izléses szinkompozició, amely helyes szinérzéknek tanusága, egy és más esetben szerencsésen elhelyezett formai foltok, melyek egy bizonyos komponáló képességnek bizonyságai. Egyebet nem találtunk bennük. De ennyi még nem művészet. *(e. a.)*

Nincs dátum

Bortnyik Sándor

A *Tamás Galériában Bortnyik* Sándor a legmodernebb törekvésü képei, tervei és fotografiái láthatók. Erős kontruktiv érzéke szinte teljesen elfordul a pikturától és a számtani szerkezetek, programszerü számitások, legegyszerübb hangsulyok felé tér el geometrikus szigorusággal. De ez arhitektura és agitációs müvészet elsősorban, ebből, lágy szinhatásai mutatják, hogy piktor is, csak a szinlátás és természetes formaság a kivezető ut. Sokszor elindul ezen az uton is, de aztán ujra eltéved a szónokias abstrakciókban. Plakátjai és butortervei a legértékesebbek, igazi ereje az iparmüvészet. *(m. j.)*

M. 930. I. 26.

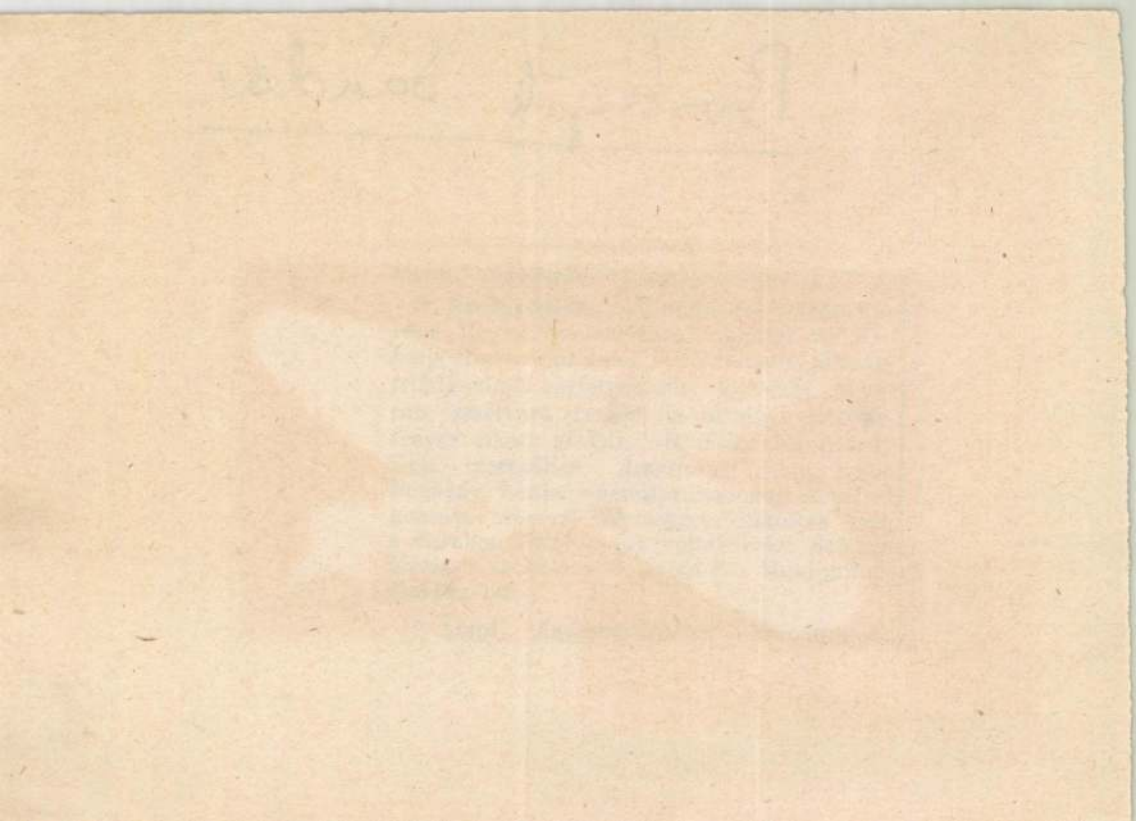

Bortnyik Sándor a Tamás-galériában

A modern kiállítás rendező-bizottság ezuttal *Bortnyik* Sándor festőművész számára engedte át a Tamás-galéria kiállítási termét. Azok után, amiket *Bortnyik* Sándor az utóbbi évek során produkált, egy ilyen gyüjteményes kiállitástól többet vártunk. Mindenek előtt valami uj, fordulatos, haladó, ötletteljes plakátművészetet, annak a művészetnek folytatását, amelyben *Bortnyik* Sándor nevét az elsők között találjuk. Ehelyett *Bortnyik* képpikturaként állitja ki pakátfestményeit s azokat a szinskálademonstráló, iparrajzoktató falitábláit, amelyeket ma már a legnaivabb esztétikus sem fogad el képzőművészeti alkotásként. Igen szép, tanulságos ez a kiállitás s a dekorativ hatásokat kereső, reklám céljaira szolgáló plakát-terveknek való térkitöltések kétségen kivül művészi értéküek is, de ez annyira nem kép-piktura, hogy ez a kiállitás az iparművészeti szaktanulmányok keretébe tartozik s igy itt, ebben a kiállitási sorozatban célját-tévesztett. *Bortnyik* Sándor a haladó művészetnek elvitázhatatlanul tehetséges és figyelemreméltó egyénisége, akivel a képzőművészet megujhodásának törekvéseiben is szivesen találkozunk, ha ilyenirányu munkásságát látjuk. Ez a kiállitása nem az.

(b. m.)

3. IV. 930. I. 28.

Bortnyik Sándor

MAGYARORSZÁG 930. I 26.

Bortnyik Sándor

II.

Tamás-Galéria

Szombat délután nyílik meg a *Tamás-Galéria* új kiállítása, amelyen *Bortnyik Sándor* érdekes, a legmodernebb törekvések jegyében fogant képei kerülnek bemutatásra.

Bortnyik egyike az új generáció legmarkánsabb és legjelentékenyebb művészegyéniségeinek. Erős dekoratív hajlandóságú s konstruktív érzékű, kulturált tehetség, aki rendkívül következetesen, érezhető programszerűséggel halad kitűzött célja, *a tér- és formaproblémák végsőkig leegyszerűsített megoldása felé*. Geometrikus szigorúságát színeinek megvesztegető lágysága enyhíti s különösen újabb dolgai jelzik az átmenetet az architektonikus merevségből a hangsúlyozottabb festőiségbe, anélkül, hogy felépítettségük zártságából bármit is veszítenének. Bortnyik fejlődését, alakulását, az absztrakció rövid stációj[a] keresztül a valóság új[abb] megragadásáig, szemléletesen dokumentálja ez a gondosan válogatott kollekció, amelynek legértékesebb darabjai: az *Igazgató úr*, a *Huszadik század*,, a *Motorlovag*, a *Zöld szamár*, a *Tér - forma*. Az egyszerűség ezekben már szinte mon[umen]talitássá nő, míg régebbi dolgai inkább gazdag dekorativitásükkel tűnnek ki. Ugyanezt a tendenciát mutatják pompás temperái is. Bútorfotográfiái kitisztult t[ér]vező-érzékről tanuskodnak, amelyben az anyagszerűség s a modern kényelem követelményeinek respektálása harmonikusan egyesül.

Fotomontázsai ötletesek és izlésesek. Maga a műfaj azonban alig több artisztikus játéknál.

K. A.

Bortnyik Sándor

Periszkop (Arad) 1925.
ápr.

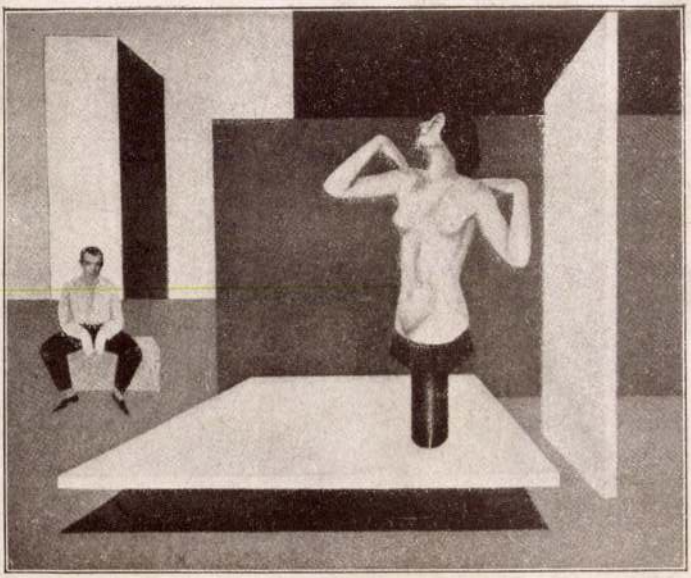

Bortnyik: Tér, Asszony, Én.



Bortnyik Sándor: Plakát

FIEDLER JÁNOS

LENIPARI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

KOMÁROM

KÖZPONTI IRODA:
BUDAPEST V, NÁDOR U. 14

LENGYÁRAK:
KOMÁROMBAN és CSURGÓN

FONÓ-, FEHÉRÍTŐ-, FESTŐ-, CÉRNÁZÓ- ÉS SZÖVŐGYÁR • APPRETURA ÉS IMPREGNÁLÓ TILOLT ÉS GEREBENEZETT LENEK • KOCSITAKARÓK • PONYVÁK LENKÓCOK • LENFONALAK • LENSZÖVETEK

JOHANN FIEDLER

FLACHSINDUSTRIE A. G. ● KOMÁROM

ZENTRALKANZLEI:
BUDAPEST V, NÁDOR UCCA 14

SPINNEREI, BLEICHE, FÄRBEREI, ZWIRNEREI U. WEBEREI. APPRETUR U. KONFEKTIONS-ANSTALT. GESCHWUNGENE U. GEHECHELTE FLÄCHSE-, WERGE-, U. LEINENGARNE

GIOVANNI FIEDLER

S. A. D'INDUSTRÍA DI LINO ● KOMÁROM

UFFICIO CENTRALE:
BUDAPEST V, NÁDOR UCCA 14

FILANDA DI LINO, TELATURA, TINTORIA E FABBRICA DI FILATURA E D'APPRETURA, IMPREGNAZIONE, LINI SCAPECCHIATI, CANAPA

FB FRANK ÉS BERGER

BUDAPEST VIII, BAROSS UCCA 21

ELEKTROMOS GYÁR

TELEFON JÓZSEF 374-05

ELEKTROMOTOROK
TRANSZMISSZIÓK
VILLAMOS-BERENDEZÉSEK

Bortnyik Sándor:
Cégkártyák

✓ Bortnyik Sándor

MÁRTONHEGYI SZANATORIUM

BUDAPEST I, ● TAMÁS UCCA 22. SZÁM

A SVÁBHEGY DÉLI LEJTŐJÉN
380 M MAGASSÁGBAN ●
BUDAPEST KÖRNYÉKÉNEK LEGSZEBB
ÉS LEGCSENDESEBB PONTJÁN
2500 NÉGYSZÖGÖLES PARKBAN ●
HIDEG ÉS MELEGVÍZ ●
VÍZGYÓGYINTÉZET ●
HIGIÉNIKUS-DIÉTÁS KEZELÉS ●

IGAZG.-FŐORVOS: DR. GERGELY JENŐ • TEL.: J. 421-76

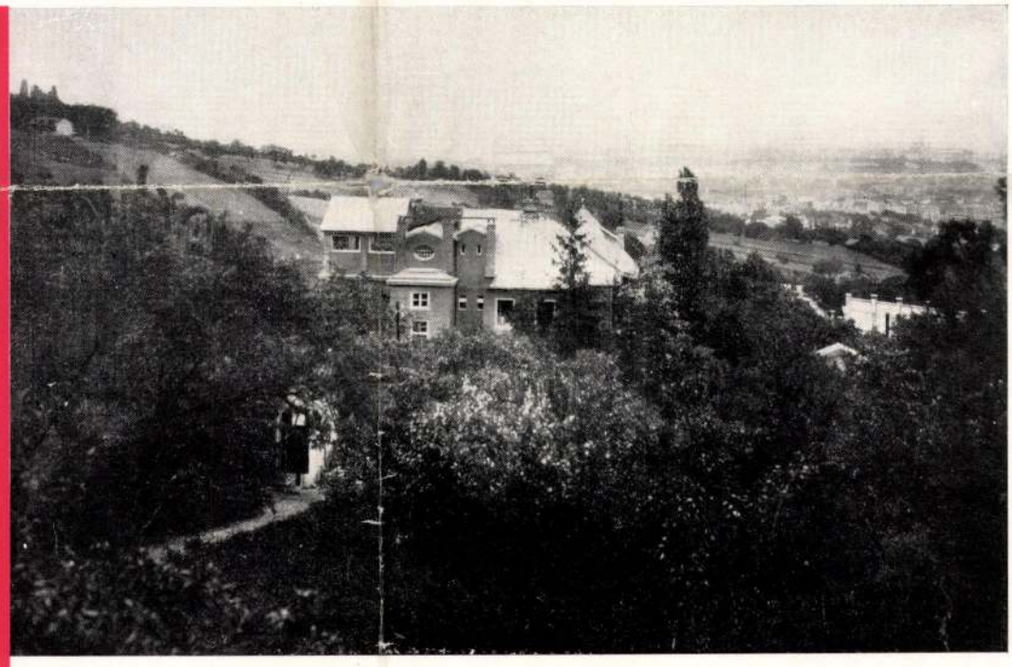

JAVALLVA:
GYENGE, VÉRSZEGÉNY,
HURUTOS EGYÉNEKNEK
ZÁRT (NEM FERTŐZŐ)
TÜDŐCSÚCSHURUTNÁL
MAKACS HÖRGHURUTNÁL
MELLHÁRTYABÁNTALMAKNÁL

TELEFON: AUT. 662—20

Bortnyik Sándor: Prospektus borítéklapja

** **Bortnyik Sándor és az ábrázoló geometria.** A Tamás-galéria Bortnyik Sándor munkáit mutatja be legujabb kiállitásán. Bortnyik Sándor ötletes, tehát tehetséges festő, vagy inkább talán tervező, kinek mulatságos plakátjait minden utcánjáró ismeri. Jó tiz évvel ezelőtt plakátrajzolással kezdte pályáját, akkor is ötletes elképzelésekkel, de azoknak megvalósitásában általában ragaszkodott ahhoz, amit természetnek nevezünk: Azóta nagy idő elmult és Bortnyik belé került a külföldi — pontosabban: a német — müvészeti törekvések áramába. Benne otthonossá is lett, nyilván, mert igazi hajlandóságai ott érzik magukat legjobban. Mostani kiállitása nagyobb igényü, mint plakáttervei. Képeket függesztett ki, olajjal vagy temperával festett és keretbe foglalt képeket. Képeinek nehéz körülirni a tárgyát, de azért van tárgyuk, utcák, házak, emberek, gépek, szóval konkrét természeti jelenségek szerepelnek rajtok. De megábrázolva belőlük éppen csak a sémájuk van: az emberi alak mint tagolt henger, az utca, a ház és gép mint mértani test. A geometria nagy kegyében van az ujabb müvészetnek, mióta a kubizmus helyet szoritott neki benne. De a geometria nem müvészet. A geometria törvények és szabályok szigoru összesége, inkább tudomány, mint érzéki észlelék. Bortnyik képei azokra az ábrázoló geometriai tervezetekre emlékeztetnek, melyeket középiskolás korunkban az osztály legjobb tanulói alkottak meg léniával, körzővel és a perspektivai ábrázolás gépiesen alkalmazott módszerével. A persepektiva alkalmazása nem kevésbé gépiesen kinos Bortnyik festményein. Felvetődik a kérdés, miért imponál némely müvésznek annyira a geometria, mely a sikidomoknak és térbeli testeknek aránylag igen csekély változatosságu sorával dolgozik. A geometria idom- és testkészletét csak bizonyos határig lehetséges variálni és kombinálni: azon tul az ismétlés következik. A plakátterveken és általában az iparmüvészet területén, ahol ez a törekvés szinte korlátlanul érvényesül, már megállapitható ez a következmény. Nem találunk egyéb magyarázatot némely müvésznek erre a hajlandóságára, mint azt, hogy a geometria, ez az ősrégi elvont ábrázoló módszer ujszerünek hat reájuk. Valószinüleg, mert nem volt vele dolguk a középiskolában, ahol pedig mindörökre betelhettek volna véle. A müvészet mindenesetre egyéb valami, mint az ábrázoló mértan, valami sokkal, de sokkal gazdagabb. A müvész anyaga a természet, amelyet nem másol, legfölebb interpretál, de azon belül a maga világát is feldolgozza, élményét, érzéki gyönyörüségét, sőt az igazán nagy müvész még a vágyait és álmait is. Mi van meg mindebből Bortnyik képeiben? Egy és más esetben izléses szinkompozició, amely helyes szinérzéknek tanusága, egy és más esetben szerencsésen elhelyezett formai foltok, melyek egy bizonyos komponáló képességnek bizonyságai. Egyebet nem találtunk bennük. De ennyi még nem müvészet.

(e. a.)

Bortnyik Sándor

Magyarság, 1930. I. 26

Érvényben marad a német buzakeverési arány. Németországban február havára érvényben marad a belföldi buzára vonatkozó 50%-os keverési rendelet.

Uj posta Baranya-Mánfa községben postai ügynökséget létesit február 1-étől kezdve a postaigazgatóság.

A budapesti értéktőzs

	Szélső		záró	Előző	
		értelyem		**zárlat**	
Viktória	—·—	—·—	—·—	15·[illegible]	Kühne (50)
Transdanubia	—·—	3·—	—·—	79·50	Láng (10)
				—·—	Lipták
Bányák és téglagyárak				3·30	Magy. ált. (5
				45·—	Magy. acél (1
Banxit (10)	90·—	93·—	92·—	—·—	M.-belga (5
Beocsini (25)	209·—	209·50	207·50	120·—	Lámpa (10)
Borsodi (50)	—·—	—·—	—·—	10·—	Mérleggy. (2
Szilórinci (20)	—·—	—·—	—·—	7·80	Chandoir
Csepeli épit.	—·—	—·—	—·—	5·80	Vegyip. g. (5
Tégla (10)	—·—	—·—	—·—	25·25	Győri vagong
Kohó (20)	—·—	—·—	—·—	—·—	Palágyi (50)
István	—·—	—·—	—·—	85·40	Rima (10)
Drasche	—·—	150·—	150·—	28·—	R. Kühn (2
Magnezi. (5)	213·—	215·—	213·—	—·—	Rothmüll. (1



Az 1934. évi Budapesti Nemzetközi Vásár plakátja

Bortnyik Sándor díjnyertes terve

Reklámélet 1934 febr.

Bortnyik Sándor

Reklámélet
1934 febr

Bortnyik Sándor

— **Bortnyik Sándor a Tamás Galériában.** *Bortnyik* Sándor némi tulzással képkiállításnak nevezi azt, amit most a *Tamás Galériában* bemutat a közönségnek. Téved, — legfeljebb plakátok, stilusgyakorlatok, legvakmerőbb modernségükben sem ujak, nem is eredetiek, hogy őszinték legyünk, nem is tudjuk, miért kivánkozott velük Bortnyik a nyilvánosság elé. Ha „Absztrakt I." stb. dolgait festőművészetnek tekinti, akkor kiállitást kellene rendezni a *Sevilla* és *Bemberg* mintákból is, vannak közöttük nagyon szépek is. *Ádám* és *Világrendőr* cimü képei, *„Futballmonument"*-je? Alkimia, amely sohasem fogja az aranyat megtalálni, azért sem, mert kinosan vigyáz rá, hogy ezerféle vegyszere közé a világért se kerüljön valami a művésziből, vagy a festöiségből. Nem, a *Kék mozdonyok*, *Zöld szamarak* és *Motorlovagok* legfeljebb a művészet panoptikumába valók — elrettentésül, viszont Bortnyik fotómontázsai tehetségesek, eredetiek, szépek. *M. V.*

NU.
1930. I. 26.

Bortnyik Sándor, festő

L. Kasséh

Lánoz S. Képzőmű-krónika 1105 – 1108.

Jelenkor, Pécs, 1980 dec. XXIII /12

Bartujk Sándor

A magyar plakát művészet
nagy korszaka 1945-től kezdő-
dött. Ekkor készültek Bartujk
Sándor agitatív művei.

Horváth György: A kortárs szemlélete
Művészet, 1980. április – 4. lap.

Bortnyik Sándor, festő

L: Banga T.

Lánoz S: Képzőműv. krónika 726-730

Jelenkor, Pécs, 1981. júl-aug. XXIV/7-8

Bortnyik Sándor

egy konstruktiv festményét 1921ből árúltak
Baselben a nemzetközi müvészeti vásáron.

Magyar Hirlap 1981/4/12/9
Borbély:Basel előtt Budapesten

Bortnyik Sándor

A Magyar Nemzeti Galériában február 5én nyilik meg a Nyolcak és az aktivisták c. tárlat, melyen a müvész alkotásai is szerepelnek.

Magyar Hirlap 1981/1/28/6

BORTNYIK, festo

A MA III.demonstrativ kiallitásának névsora 1917-ben: Kmetty János,Nemes Lampért,Mattis Teutsch,Kuttkay Györ Gulacsy Lajos,Uitz Béla,Bortnyik,Diener Dénes Rezso, Schadl Janos,Bohacsek Ede,Patzay Pal,Spranger Ferenc,Ge Gergely Sandor és Barta Lajos szerepeltek müveikkel. 66.old

MEZEY KATALIN: A MA A nemzetközi avantgarde mozgalmak magyar fóruma 66.old

VALÓSAG, A TIT. folyóirata, 1973. 9.sz. Bp.

Bortnyik Sándor

említve, mint szerepel a "Nyolcak és aktivisták" c. kiállításon a Nemzeti Galériában.

Szabó György cikkét lásd Nemes Lampért Józsefné

Magyar Nemzet 1981. II. 8.

Bortnyik Sándor festő

megemlítve

Lengyel András: Gacál Gábor tervei 13.

Nép szabadság, Bn. 1980 aug. 24.

Bortnyik Sándor, festő

L: Vajda Lajos

-: Hú 8

Népszabadság, Bp. 1980 aug 15.

Bortnyik Sándor, festő

l.: Pór B.

–.: Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában 9

Népszabadság Bp. 1981 jan. 28

Bortnyik

Nyolcak és az aktivisták címmel tárlat nyilt a római Berberini palotában, ahol a művész alkotása is szerepelt.

Magyar Hirlap 1980/6/26/8

Bortnyik Sándor

1927-ben jelent meg Palasovszky Karmazsin-ja, amelynek cím-lapjára Bortnyik Sándor új kompozíciót tervezett.

Szaló Júlia: Az újstáció
Művészet, 1981. február – 42. lap.

Bortnyik Sándor

Magyar avantgarde t rlat nyilt Sain Etienne
városban,majd Angliában,melyen a művész
alkotásai is szerepeltek

Magyar Hirlap 1979/12/2o/6

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor – Palasovszky Ödön „Karmazsin" című kötetének címlapja.

Szabó Júlia: Az új ~~tendenciák~~ stáció
Művészet, 1981. február – 42. lap.

Bortnyik Sándor



Táncolók

Láncz Sándor: Szocialista müvészetelmélet 1930 körül.
MÜVÉSZET, 1980. március 7.lap



SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1975 6
Könyvvilág

Bortnyik
1021



A Bortnyik-mappából (Corvina).

igh:
por
ni. Olcsó Könyvtár.
füzve 6 Ft
s regény egy kiegyen-
k látszó házasság tör-
lyben a gondtalan fe-
ásoknak engedve csal-
ndulatú férjét. Az év-
hozzáférhetetlen, de-
tokban gazdag regény
ngol irodalom fömű-
tozik.

n:
nberség
afordítás

l, kötve kb. 40 Ft
ordító Jánosy István
tiváló ismerője. Köte-
kabuki játékot, a „Csu-
Aiszkhülosz „Oresz-
ilógiáját, és Seneca
t tartalmazza.

án:

ínműsorozat.
füzve 5,50 Ft
a szenvedélyről szól,
rekről és olyan embe-
k hisznek valamiben"
Örkény István Kos-
frónk új darabjáról,
Vígszínházban játsza-
kerrel.

-74.

Sz

Huszár Tibor:
A cselekvő ember
Szépirodalmi.
420 oldal, kötve 26 Ft



A kultúra ügye ma a közfigyelem előterében van. Huszár Tibor könyvének három ciklusa — „Értelmiség és társadalom"; „Kultúra, közművelődés, erkölcs"; „Hagyományaink viták tükrében" — tudományos alapossággal, s egyben világos okfejtéssel közelíti meg korunk kultúrájának kérdéseit.

Tüskés Tibor:
Nagyváros születik
Szépirodalmi. Magyarország felfedezése. 280 oldal, kötve 35 Ft

Bortnyik Sándor

Az operatőr Czóbel Anna Zsigmondi Borissal most képzőművészeti ismeretterjesztő filmet csinál. A festőkről egész sorozatot készítettek. A művészről készült filmet már bemutatták.

Bácskai László: Operatőr: Czóbel Anna.

Tükör, 1975. jún. 14.

Bortnyik Sándor festőművész

a Szépművészeti Múzeum ma külön teremben mutatja be a kortárs törekvéseket: szerepel Schwitters kollázsa, melyet Bortnyik Sándornak dedikált, így került a gyűjteménybe. (említve)

Vadas József: Nyitott titok.
Élet és Irodalom, 1945. júl. 26.

Bortnyik Sándor festőművész

a magyar avantgarde forrásvidékének részletes feltárására vállalkozott Illés Ilona. Igen jelentősek a MA műmellékletei, a házai művészek közül szerepel a művész neve.

Tasi József: Kassák első folyóiratai.

Élet és Irodalom, 1975. júl. 25.

A címoldalon Bortnyik Sándor: Önarckép, 1918/19

A PETŐFI IRODALMI MÚZEUM
és a
MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

tisztelettel meghívja Önt

BORTNYIK

A GRAFIKUS ÉS KÖNYVMŰVÉSZ

centenáriumi kiállítására

1993. november 25-én
délután 4 órakor
megnyitja:

SZÁNTÓ TIBOR
és
JOHN HALAS
London

Helye:
Petőfi Irodalmi Múzeum
Budapest V., Károlyi Mihály u. 16.

Nyitva: 1993. december 30-ig

BORTNYIK

ART BOX



M.N. Farkas

Oelmacher Anna

III. 28.

Bortnyik Sándor képei a Nemzeti Galériában

A földszinti teremsorban ismét egy nagy formátumu mester retrospektiv kiállitását láthatjuk. Az alkalmazott grafikának épp olyan jeles müvelője, mint a táblaképeknek és 1914-től kezdődően 1967-ig bezárólag anyagban, müfajban és stilusban egyként roppant változatos és gazdag.

Kinálkozik a "~~Sitzer~~", hogy müveiről az avantgarde összes fordulatait leolvassuk és felsoroljuk. De nem ez a legjellemzőbb erre az életmüre, hanem az a következetes, együttlélegzés a korral, annak is haladó vonalával, amelynek csupán következménye a müvészi megjelenités milyensége. Szerencsés adottsága, a képzőművészeknél ritka szatirikus véna, nem azonos azzal, ami a karikaturára összpontosit. Bortnyik nem karikaturista, hanem lehuzza a pátosz lobogó drapériát egy-egy adott helyzetről, emberről vagy müvészeti irányzatról és a komédiák keserü-édesével vezet el a valósághoz. Ez a valóság lehet lirai, vagy drámai, lehet heroikus is, de a müvészi megformálásban - bármelyik korszakát tekintjük - intellektuális önmérséklet jellemzi. Szenvedélyesen politizál, okosan és fanyarul fogalmaz, ami azonban nem jelenti, hogy kétkedne a maga igazában. Ha csak két egyidejü kompozicióját figyeljük, az 1921-ből származó - már emigrációban készült - szigoruan geometrikus sik-formákból szerkesztett Lámpagyujtót és a Kovácsok cimü lényegesen oldottabb megjelenésü, térformákkal alakitott képet, s ha hozzátesszük, hogy végső soron mindkettő

BORTNYIK S.

jelképes ábrázolás - a fényt hordozó és osztogató, valamint az uj világ kovácsai - láthatjuk, hogy a mondanivaló formálta a formát. A Lámpagyujtó egy csi zolt kristály fénylő lapocskáit forditja felénk, a Kovácsok-ban az emberi erő és a formálható anyag együttese adja a marxi summát. Ezzel egyáltalán nem állitjuk, hogy Bortnyik Sándor huszonegynéhány éves korában müvelt marxista volt, de azt igen, hogy teljes odaadással felfogta a világ megváltoztatásának szükségességét és munkálkodott azon.

Müvészi tanulmányait szabad iskolákban folytatta, s első jelentkezése két kitünő plakát volt. Ennek a müfajnak később, az emigrációból visszatérve a legjelesebb alkotója és tanitója lett. Csaknem törvényszerünek tekinthető, hogy az első világháboru végén az akkor legprogresszivebb csoporthoz, a MA-hoz csatlakozott, amelynek folyóiratát nagyerejü linometszet cimlapokkal gazdagitotta. Már 1918-ban megjelentek a Lenin, Liebknecht, Vörös Nap cimü metszetei. A Tanácsköztársaság idején rendezte első gyüjteményes kiállitását a MA-nál, amelyen többek között - szerepelt a Vörös lokomotiv /1918/, ami kis mérete ellenére szinben, formában és jelképes tartalmában a forradalmi korszak egyik legmonumentálisabb alkotása. Mellé sorakozik a Vörös gyár, a Vörös május - ez utóbbiak 1919-ből tehát az elragadtatott csatlakozás a Tanácsköztársaság sodró lendületéhez. Ezt azért szükséges hangsulyozni, mert a MA csoportban nem minden képzőmüvész és nem minden költő követte fenntartás nélkül a proletár diktaturát. Kassáknak is megvoltak a fenntartásai és Kun Bélához irott nyilt levelében a párttól független müvészet mellett szállt sikra. Bortnyik és Uitz teljes szivvel vállalták a pártos müvészetet és igy logikus, hogy bécsi emigráció során szakitottak az akkor festegetni kezdett és rögtön absztraktut próbálkozó prófétával. Bortnyik és Uitz is foglalkozott absztrakt kompoziciókkal, méghozzá igen magas nivón, de lényegében mindkettőjük

számára a konstrukciós elvek tisztázására szolgált, amint későbbi müveik világos kompoziciós rendjéből kitünik.

Bortnyik már 1922-ben átment Weimarba, ahol a Bauhaus-zal találkozott és ahol ábrázolásmódja is változott. Térben formált és kiállitott a berlini Sturmnál, ahol minden képét megvásárolta egy svéd gyüjtő. Ezekben az években szólalt meg szatirája, ami aztán a "korszerünek" mindig sarkitott, kiélezett kifejezésére késztette. A Zöld szamár cimü kompoziciója olyan hiressé lett, hogy hazatérése után ezen a néven Palasovszki Ödönnel és Hevesi Iványal közösen szinházat inditott, amelyben Jean Cocteau és Ivan Goll burzsujbosszantó darabjait adták. Hevesivel egyébként több közös munkája volt, igy müvészettörténeti ~~munkáihoz~~ könyvekhez szellemes cimlapokat készitett, majd 1943-ban Rabinovszky Máriusszal hármasban megirták a Kétezer év festészetét tematikus csoportositásban nyujtva a stiluselemzést.

Formanyelvének váltogatása nem is periódizálható, hiszen, mint már emlitettük, egyidejü munkáin jelentkezik a kubisztikus forma és a természetelvü, lágyabb festői fogalmazás. A teljesen geometrizált Uj Ádám /1924/ és a Konstrukció /1925/ között megfesti az Oberweimar cimü puha, zománcos fényü tájképet, mintha nem ~~az~~ a kor és kéz volna.

A huszas évek végén és a harmincas években születtek korszaknyitó plakátjai /Modiano, Kohinoor szén, Budapesti Vásár/, amelyekben lerakta az uj magyar plakátmüvészet alapjait. Számos cimlap és plakátterv eleven megoldása bizonyit az alkalmazott grafika kitünő müvelése mellett. Hazatérése után iskolát is nyitott Mühely cimen, ahol valóban a grafika mesterségét is megtanulták növendékei, többek között Radó György és Viktor Vasarely. A felszabadulás után ismét az elsők között volt, akik az ujjáépülő ország feladataira hatásos plakátokon figyelmeztettek, toboroztak.

Amig tanitott, kevesebbet festett, de a harmincas évek második felétől képei a szocialista realizmus felé tendáltak. Témája akkor a dolgozó ember élete, mint az Álló munkás, Parasztember ásóval /1935/, Fáradt emberek /1939/, Alvó emberek a mezőn /1940/, és nem utolsósorban a Hólapátolók /1942/.

Nem véletlen, hogy égő érdeklődéssel figyelte és festette a cirkusz embereit a negyvenes években, hiszen egyre inkább egy véres cirkusz nézői voltak, majd szenvedőivé lettek Európa népei. A Kikiáltó és a Kigyóbűvölő igazán könnyen olvasható jelzői annak, aki /s akik/ harsogva bővölték és tiporták a népeket az Atlanti-óceántól Afrikán át Szibériáig. A felszabadulás utáni években a Szabad Művészet szerkesztője volt, tanított az Iparművészeti Főiskolán, majd a Képzőművészeti Főiskolát igazgatta évekig. Ez idő alatt többet festhetett és utolsó kubista remeke a Párizs lángjai cimü kompozició vázlata 1953-ból, végső formája 1967-ből. Ettől kezdve, vagyis 1953-tól egyre görbébben mosolygott a világra, s mindinkább szót kértek művészetében egy részt az antihumánus torzulások a társadalomban, más részt a stilusvégletek a művészetben. Korunk hőse a "deltás" fiu, aki egymaga elég hosszú árnyékot vet a gondolkodásra /Rodin szobor/ és a szépségre /Vénusz szobor/. Kicsufolja Picassot /Ember és müve I. II./, de egy kicsit önmagát is az ujrakonstruált képarchitekturákkal.

Szatirja az ismert, de még mindig nem eléggé ismert Korszerüsitett klasszikusokban éri el csucsát. A negyven d rabból álló sorozatban csipősen-szurósan költi át az egyetemes müvészet mestermüveit kortársainak stilusára. Képeinek vackor édességét csak a cimek gyengéd humora enyhiti. Ez a pompás sorozat megérdemelné vándorkiállitásokon való szerepeltetését, mert stilustörténetnek és kor-ismeretnek sem utolsó mulatság. Csaknem 250 rajza és metszete több mint fél évszázados munkásságát iveli át. Müvei változatos-

sága - Bortnyik nem ismert technikai akadálytX- és tartalmi intenzitása, valamint gazdagsága igazi forradalmár művészt képvisel. Rajzai külön tanulmányt igényelnének, hiszen a hatalmas életmünek ez csak egy része és ez adott kereteken belül csak érintőleg szólhatunk róla.

A Magyar Nemzeti Galéria alig ünnepelhette volna szebben a Tanácsköztársaság 50. évfordulóját, mint, hogy az aktiv kortárs és tanu XX oeuverejét feltárta és bemutatja.

Oelmacher Anna

Bortnyik Sándor
[illegible]
MNG.-ben

A földszinti teremsorban ismét egy nagy formátumú mester retrospektív kiáll-át láthatjuk. Az alkalmazott grafikának épp olyan jeles mestere, mint a többeképnek és 1914-től kezdődően 1967-ig bezárólag, anyagban, ~~a~~ műfajban és stílusban egyként rapport változatos és gazdag.
Kínálhozik a „sitzer" hogy az avantgarde összes fordulatait kalkulálhatjuk és felsorolják. ~~[illegible]~~.
De nem az a legjellemzőbb csak az élet műve, hanem az a következetes egyett-lélegzés a korral, annak is hatadó remekével, amelynek csúcsán következménye a műv. i megjelenítés milyensége. Szerencsés adottsága, a szatirikus vénne, képzőműv.h nél sitha, ami ~~[illegible]~~ nem a karikatúrára összpontosít. Ám Bortnyik nem karikatúrát fest és rajzol, hanem lehúzza a fráterz hatagó drapériait egy-egy adott helyzetről emberről, vagy műv. i irányzatról s a komédiák kesesű-édesével vezet el a valósághoz. Ez a valóság lehet lírai, vagy drámai, lehet harsitus is, ~~[illegible]~~ de a művészi megformálásban – bármelyik korszakát tekintjük ~~[illegible]~~ intellektuális ~~[illegible]~~, ön mérséklet jellemzi.⊗ Ha csak két, egyidejű kompozícióját figyeljük, az 1921-ből származó – már emigrációban készült – (Lámpagyújtót szigorúan geometrikus sík formákkal szerkesztett) és a korácsok c. lényegesen eltolttabb megjelenésű, térformákkal kiabakitott képét, s ha korrátesszük, hogy végsőszorán mindkettő jelképes ábrázolás, pátitizát okoran ~~[illegible]~~ és fonyozról fogalmaz, ami azonban nem jelenti, hogy ~~[illegible]~~ kétkedve a mega igazában.

⊗ Szenvedélyesen, ~~[illegible]~~ és fonyozról fogalmaz, ami azonban nem jelenti, hogy ~~[illegible]~~ kétkedve a mega igazában.

zabás – a fényt hordozó és vonzogató, valamint az új világ korácsai – hétbet juk, hogy a mandarinvelő formálta a formát. A Lángvegyűjtő egy csiszolt kristály fénytő hegyeiszáit fordítja felénk, a korácsokban az emberi vízt s a formálható anyag ~~et~~ együttese adja a marxi szimmát. Ezzel egyáltalán nem állítjuk, hogy Bortnyik Sándor hussanegyéhány éves korában művelt marxista volt, de azt igen, hogy teljes ~~[illegible]~~ odaadással felfogta a világ megváltoztatásának szükségességét és munkálodott azon.

Mav. i tanulmányait szabadiskolákban folytatta s első jelenthezése két kitűnő plakát volt. Ennek a szűfiznek kisebb, az emigrációtól visszatérve a legjelesebb mestere lett ~~[illegible]~~ mind az alkotást, mind a tanítást értve azalatt. Csaknem törvényszerűnek tekinthető, hogy az első ivb. háború végén az akkor legfosszegszívebb csoporthoz, a MA.-hoz csatlakozott, amelynek folyóiratát nagyszerűen linometszete ~~[illegible]~~ csinhegyekkel gazdagította. Már 1918-ban megjelentek a Lenin, Liebknecht, Vörösnap c. metszetei. A Tan. Kört. idején rendezte első gyűjt. kiáll. át a MA.-nál, amelyen – tehát kössött – szerepelt a Vörös lokomotív (1918), ami, kis mérete ellenére, szinben, formában és jelképes tartalmában a fon. i korszak egyik legmarkánsabb alkotása. Mellé ~~[illegible]~~ sorakozik a Vörös nap, a Vörösgyár, a Vörös május, az utolsó 1919-ből tehát az elvegadtatott ~~[illegible]~~ szitkészés a Tan. Kört. sodra lendületéhez. Ezt azért szükséges hangsúlyozni, mert

a MA. csop. ban nem minden képzőmüv. és nem minden költő követte fenntartás nélkül a prol. dikt.-át. Kassáknak is meg voltak a fenntartásai és kürn Bélához írott nyílt levelében a [müv.] a pórtból fügetlen müv. mellett száll síkra. Bortnyik és Kitz teljes szívvel vállalták a pórtos müv.-et s így logikus, hogy a lecsi emigrázió során szakítottak az ekkor festegetni kezdett és szöftön absztraktul próbálkozó profétával. Bortnyik és Kitz is foghalkozott absztrakt komp.-kal, méghozzá ugyan megos nivón, de (mindkettő számára) lényegében a konstrukcios elnek tisztáságára szolgált, amint későbbi müveik világos kompozíciós rendjétől kitünik. Tabálkozott Bortnyik már 1922-ben átment Weimarba, ahol a Bauhaus-zal s ahol ábrázolásmódja is változott. Tárban formál is kiállít a Sturm-nál, ahol minden képét megvásárolta egy svéd gyűjtő. Ezekben az érekben szabol meg szatirája, ami aztán a „kosszerünnek" mindig, sorhitott, kiélezett kifejezésére kérítette. A Zöld szamár c. komp. ja olyan kiszerre lett, hogy

*Hevesi Iván

ezen a néven kosztáráre után* Palasovszky Ödönnel közösen ~~[illegible]~~ sinihózat indított, melyben Ivan Cocteau

(X) és Ivan Goll kuszmij-kosszentó darabjait adták, formanyelvének változgatára nem is periodizálható, hiszen, mint más embitetünk, egyidejű munkáin jelentkezik a kubisztikus forma s a bányakkfestői fogalmazás. Az Ujj Ódám (1924), ~~[illegible]~~ és a konstrukció (1925) (teljesen szamot si zált) ~~[illegible]~~ kösött megfesti az Oberweimar c. Jonha, zamán vas fúgú

(X) Hevesi Iván müv. tört. i munkáihoz szellemes emlapokat kérített, majd 1943-ban Rabinovszky Mária-vonzal hármasban megírták a 2000 év festészetét, tematikus csoportosításban mintatva

[illegible] in stilusekurzest [illegible].

Lajhépet, mintha nem is az a kor is kér volna.
A 20-as érek ~~második felében~~ végén is a 30 as érekben sülettek hosszek-
nyitó plakátjai, (Kodiano, Kabinoor szász, Bp. i
rázor) amelyben lerakta az ~~mod~~ új. magy. pla. müv.
alapjait. Számos imlap is pl. Tero elenen meg-
oldára bizonyít az alk. gr. kitünő ~~[illegible]~~ mestere
mellett. Harátérése után iskolát nyitott Mühely
c. ahol valóban a grafika mestersége is meg-
tanúlták növendékei, tehlech között Rodó György
és V. Vasarely. A felszab. után ismét az elsők kö-
zott volt, akik az újjáépülő vasz. feladatai re
pl. ekon figyelmesztettek, tolszostak. Míg tanitott,
kereskedett festett, de a 30-as érek második felétől
képei a szoc. realism. felé tendáltak. Témé ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ekkor a ~~[illegible]~~ dolgozó emberi élete, mint az Ábró mint.
Parasztember ásó vel (1935) Fáradt emberek (1939)
Ábró emberek a mezőn (1940) és nem utolsósorban
a Hóbaprótalók (1942).
Nem véletlen, hogy a cirkusz emberei éfő érdek-
lődéssel figyelte és festette a 40-as érekben, hiszen
egyre inkább egy véres cirkusz nézői, voltak majd szen-
vedőive lettek Európa népei. A kikiáltó és a
kiszolgáltó igazán könnyen elvesztető felszíni
annak, aki /és akik/ harsogva kiváltak és tipszták
a népeket az Atlanti vizeántól Afrikán át Sziberiá-
ig. A felszab. utáni érekben tanitott az Ipszmüv.
Fáik ám, (főszerk. volt a Szabad Müv. nek) majd

a képső müv. i Tőrik igszg. volt érvehig. Szidő alatt szakat festett s utabró kubista szemeke a Paris bengyei c. Lamp., várhata 1953 tól, végső formája 1967.-ből, Ettől kezdve, vagyis 1953-tól egyre gőzbékben masszagott a világra s mindinkább szót kértek müv. ben egyszerst az anti-humanus tarzulásak a társ.-ban, mivisst a stilus-végletek a müv.-ben. Korunk hőse a „deltás" fiú aki gyomega elég ámyékat vetni a gondolkodásra (Radin szabor) és a szépségre (Vénusz szabor). Kicsúfolja Picassot (Emberi és müve I. II.), de egy kicsit önmagát is az újra konstruált képszelítek-túrakkal.

Szatiszája az ismert, de még mindig nem eléggé ismert-korszerűsített kbasszikusokban éri el csúcsát. A 40 dbr.-ból álló sorozatban csípősen-szúrosan kötti át az egyetemes müv. mestermüveit kortársai nak stilusára. Vachor-ideszégét (képsinek) csak a cinnek gyengéd hunnara emléketi. Ez a pompás sorozat megérdemelné a vándorkiáll.-akan való szerepeltetését, mert stilustört.nek és kor-ismeretnek sem utabró múlatság.

Csakvem 250 rajza és metszete több mint felévszázadas munkásságát ~~reprezentálja~~ fogja be. Müvi változatossága - Bartyik nem ismer technikai akadályt - és tartalmi intenzitása és gazdagsága igazi forr. müvésst képzisel. Külön tanulmány tárgya lehetne, hissen a hatalmas életmünek csak sárra és az adott keretekben belül csak érintőleg szólhatunk róla.

A M.N.G. alig ünnepelhette salna szekben a Tan. köst. 50. évf. ját, minthogy az aktív kortárs és tanú ~~életmü~~ vezvese jét felkérte és kenutatja.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720

1973 AUG 19.

Új Szó

Bortnyik Sándor

1021



Bortnyik Sándor: Vörös nap

Gyönyörű nap! ... Század
örök rendben kergetőznek:
tündökölnek a folyók,
lihegnek a szomjú földek.

VERLAINE:

NYÁR LESZ TEHÁT...

Nyár lesz tehát, tündöklő és meleg:
örömöm édes cinkosa, a roppant
napfény, a selymek közt még szabadabban
kiemeli drága szépségedet;

a kék ég, a hullámzó, büszke sátor,
alásuhog és csókjaival ér
homlokunkra, mely forró lesz s fehér
a boldogságtól és várakozástól;

s ha jön az este, langyos szél susog,
fátylaid játékosan megsuhognak,
s baráti mosolyát a csillagoknak
együtt nézzük majd, ifjú házasok.

TYUTCSEV:

MICSODA NYÁR!

Ez nem valóság, ez varázslat:
micsoda nyár! micsoda nyár!
Üdve nem-érdemelt csodáknak:
ennyi boldogság szinte fáj.

Félve és gyanakodva nézek,
oly fény hull körém és reám...
Ennyi csábítás nem igézet?
Nem káprázat, nem gúny csupán?

Lánymosoly hat így öregekre,
lányszem s ajk, édes, fiatal:
nem gyűjt már, nem lelkesít egy se,
legfeljebb kissé megzavar.

Szabó Lőrinc fordításai

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG

Bortnyik Sándor
1021

1969. március 5. szerda

50 A KOMMUN LAPJAIBÓL

Lengyel József: Saját hasznunk

Ha a választások helyesen folynak le az egyes üzemekben és a faluban, akkor helyes lesz a választás a járásban, a megyében és az egész szovjetben. A népbiztosok akkor tudnak dolgozni, az együttműködés szükségességének felismerése el fog tüntetni minden torzsalkodást. Aki ellenáll, a többség akaratával, a többség érdekével kerül szembe. Az ilyennel aztán nyugodt lelkiismerettel el lehet bánni, mert az ilyen csak akadályozza nagy romboló- és építőmunkánkat.

Hiszen a rombolás művét a tőkések, az ő háborújukkal szinte be is fejezték. Az új világot mint mindig, úgy most is a munkásnak kell felépítenie. De mi, ha elvezni fogunk ebben a roppant munkában, magunknak fogunk elvezni, a dolgozók számára építjük az új világot.

Ha tanulunk, ha dolgozunk, magunknak tesszük, ha a tanácsok arra hivatott emberekkel új, ügyesebb megmunkálási módra taníttatják a munkást, ez a mi hasznunk, mert a jobb munka a tanultabb fogások árán mindenkinek több jut a javakból és a munkaidő is megrövidül. Mindenkinek tanulni kell, mert a tanulás lesz a mi erősségünk, ez fogja megkönnyíteni a saját életünket, munkánkat.



Bortnyik Sándor metszete.

Eddig a legtöbb hasznos cselekedet a tőkések haszna volt: most a saját hasznunk. De minden káros cselekedet is kára mindnyájunknak!

(A Közoktatási Népbiztosság kiadásában megjelent füzetből.)

1969. március 5, szerda

A Kőbányai Textilművek gyártmánybemutatója



Három tavas[illegible] modell a kollekcióból.
(Bánhalmi János felvétele.)

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1976 M/B — 2
ÉLET ÉS IRODALOM

Bortnyik Sándor
1921

A magyar szürrealizmus elindítója

Az 1920-as években, a Tormay Cecil Napkeletének csillagzata alatt áporodó magyar irodalom levegőjét egy páratlan szenzációjú könyv kavarta fel. Szerzője Palasovszky Ödön volt. S a könyv címe: PUNALUA.

Meglepő grafikájú címlapja (Bortnyik Sándor munkája) olyan könyvet fedett, amelybe, ha belepillantott az ember, nem tudta többé letenni. A szakaszokat, a sorokat, a szavakat zenei kifejezések, koreográfiai utasítások kísérték, vokálkórusok, geometriai jelzések szerepeltek benne. A versszorok maguk pedig merészségükkel, szokatlan fordulataikkal tapadtak szinte feledhetetlenül az olvasó emlékezetébe.

Csaknem ötven éve már, hogy először olvastam ezt a könyvet, de ma is élénken élnek bennem kifejezései: „... kék, mint a hó, zöld, mint a hó, piros, mint a hó..." Vagy cikluscimei: „A vérbélű tintatartó", „Öz-biblia." Vagy egy ilyen fordulata: „... élt 2 évet és meghalt, mielőtt átmuzsikálta volna tüdején a fekete überziegereket...".

Többször át kellett tanulmányozni a kötetet, amíg az ember megértette, hogy mi is ez tulajdonképpen. De akkor annál közelebb került hozzá.

Ez a könyv új világérzés kifejezése volt: az elektromos fények és színek mámoros ünnepe, táncokkal, fogalommimikával, utcai jelenetek együttesével felépítve. Alapjában pedig: lázadás volt, az ellenforradalom idején, a zsarnokság ellen, a brutalitás ellen, a fiatalok lázadása az öregek terrorja ellen. A szabadság extázisa zengett a „Zrí-kórusokban"! Az irodalmi botrányok nagy lendületével Palasovszky neve egycsapásra az érdeklődés és a viták középpontjába került. Mint ahogy egy-két évvel később Déry Tibor versei és a Tamás Aladár szerkesztette szürrealista Új Föld folyóirat publikációi is.

Költészetét azonban nemcsak a konzervatívok, hanem a „haladó" irodalmi körök is értetlenül és megrökönyödéssel fogadták. Ami azért sem csodálható, mert ha tudtak is valamit a szürrealizmusról, komolyan mégsem vették, különösen annyira nem, hogy megbocsássák egy fiatal magyar írónak ezt a teljesen új és hagyományellenes hangot.

Palasovszky André Bretonék szürrealista kiáltványait jóval megelőzően, már 1921. óta kutatta színpadi kísérleteivel a szürrealista művészi hatásokat. Hevesi Iványnal együtt kidolgozott Manifesztuma a munkáskultúráért és a művészetek tömeghatásáért harcolt. Palasovszky első verseskötetét, a Reorganizációt 1924-ben az ügyészség azonnal elkobozta, és társadalomellenes izgatásért eljárást indított ellene.

Palasovszky munkásságát később is a ketlősség jellemezte. A haladó munkás tömegkultúra agitációs irányzatát avantgarde eszközökkel építette és frissítette fel. Szindarabjai, drámai pantomimjei, kórusai, szimultán színpadi beállításai, rögtönzés-sorozatai mind erről tanúskodnak.

Kísérleti stúdiói, hires Zöld Szamár Színháza, majd később a Cikcakk-estek talán ezért is gyakoroltak oly nagy vonzóerőt a haladó szellemű egyetemi hallgatókra, a munkás-ifjúságra és az új művészi élményt kedvelő értelmiségiekre.

1945 után Palasovszky aktivitása előtt tágabb lehetőségek nyíltak. Előbb a Madách Színház igazgatója lett, majd a Dolgozók Színházát vezette feleségével, Róna Magdával együtt.

A különböző fokozatokon érlelődő munkáskultúra és a különböző fokozatú válságokkal és kísérletekkel küszködő európai polgári művészetek összeolvasztása és együttes harcbadobása azonban súlyos problémákat is rejtett, amelyeket nem mindig sikerült megfelelő magas szinten megoldani. Talán hiányzott az az igazi nagy „szintetikus dráma", amely az ő sokoldalú hatástörekvéseit egy monumentális wagneri gesztussal egyesíthette volna, hogy átütő sikerrel állandósítsa forradalmának győzelmét. De munkássága így is nagy jelentőségű a magyar színházkultúra fejlesztésében.

Most, midőn Palasovszky Ödönt 75. születésnapja alkalmával szeretettel üdvözöljük, úgy érezzük, sokoldalú tehetségével, merész, úttörő műveivel jelentősen gazdagította kultúránkat. Színpadi eredményein túl köszöntjük benne a magyar szürrealizmus elindítóját. És természetesen feltámad bennünk az a gondolat is, milyen értékes ajándék lett volna válogatott verseinek ma is izgalmas gyűjteményével köszönteni háromnegyed évszázados jubileumát.

Tamkó Sirató Károly

...suzsa:
...K, EMBERSÉG
(3. old.)

...es vitacikke:
...MAI VERSRŐL
(5. old.)

...PORT
...Éva:
...SZAKÁBÓL
(4. old.)
...atalin:
...GRÁRMÉRNÖK
(16. old.)

Hámos György:
CSEREPES MARGIT HÁZASSÁGA
Létay Vera:
CSERESZNYÉSKERT
Galsai Pongrác:
HÉT TONNA DOLLÁR
(12–13. old.)

VÉLEMÉNYÜNK SZERINT
(9. old.)

ELET
IRODA
IRODALMI ÉS PO

XVIII. ÉVFOLYAM 9. SZÁM

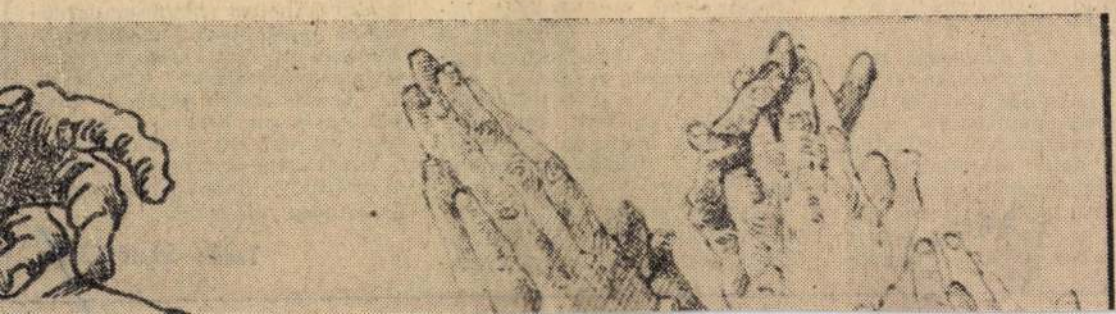

h

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
1974 NOV 21
NAPLÓ (VESZPRÉM)

Borbnyik Sándor

1921



Bortnyik Sándor metszete (1918)

rokat, majd tö
kezett felettük.

A Tanácsköz
verték. Az ut
hetek és hóna
szomorú lapja
ténelmének. A
miség legjobl
életüket itt is

Mi, devecser
KMP megalak
lójának tisztele
hogy feldolgoz
múltját, történ
restük a még élő, idősebb embereket az 1919-es veteránokat, az 1957-es KISZ-tagokat. Ez az összeállítás munkánk alapján készült.

Czeidli József
Németh István



Az átépítés alatt álló várkastély





Új lakóházak és épületek, a mai Devecser ismerte

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720
1975 APR 27
Népszava

197 Bortnyik Sándor

8 1021

PLAKÁTMŰVÉSZETÜNK ÚTJA

Tekintettel a felszabadulási jubileumra, visszatekintő, retrospektív jelleggel került megrendezésre a *VII. országos plakátkiállítás* a Szépművészeti Múzeumban. A múzeum márványudvarán és oldaltermeiben elhelyezett tárlat a kortársi termés felsorakoztatása mellett bőséges válogatásban mutatja be az elmúlt harminc esztendő immár művészettörténeti értékű plakátjait is, amelyeket végigtallózva egészen *napjainkig* követhetjük nyomon a műfaj fejlődését. Bár a rendezés következetlensége — ömlesztve, minden kronológia nélkül rakták egymás mellé a lapokat — kissé nehézkessé teszi a tájékozódást, a kiállított művekből kiolvasható szándékok nemes volta, illetve e szándékok megjelenítésének egyenletesen jó színvonala bizonyítja, hogy a plakátgrafika a szocialista magyar képzőművészeti kultúra *szerves része*; eredményei egyben képzőművészetünk egészének gazdagodását is jelentik.

A magyar plakátművészet felszabadulás előtti múltja igencsak ellentmondásos volt. Első, s mindjárt klasszikus fellángolása 1919-ben a haladó politikai és társadalmi eszmékhez kapcsolódott, s így az ellenforradalom győzelmével, mint közösségi művészetnek szükségszerűen el kellett sorvadnia. Azoknak a kereskedelmi plakátoknak, amelyek a harmincas-negyvenes években az utcára kerültek, bármily jók is voltak szakmailag, nem lehetet komoly tömegbázisuk, éspedig nem azért, mert árut reklámoztak, hanem mert ezt az árut csak a társadalom bizonyos osztályai tudták megvásárolni. Egy újabb politikai változás, 1945 nagy fordulója kellett ahhoz, hogy a plakát ismét a nagy nyilvánosság, az *utca művészete* legyen, s, hogy műfaji lényege: a cselekvésre késztetés az *egész nemzetet érintő* tartalmat kapjon.

Az új Magyarország első plakátjait a demokratikus erők inspirálták, a *Magyar Kommunista Párt*, a *Szociáldemokrata Párt* és a *Nemzeti Parasztpárt*. A feladatokat a körülmények szabták meg: a dolgozó osztályok összefogásán alapuló, szívós és folytonos építőmunka várt az országra — ezt kellett propagálni, tudatosítani. S az új történelmi lehetőség, az új forradalmi helyzet, akárcsak 1919-ben, most is megteremtette a maga művészeit és művészetét: *Konecsni György, Ék Sándor, Bortnyik Sándor, Sándor Károly, Filó, Pap Gyula, Gönczi Tibor* és mások plakátjait. Ezek a lapok még ma is árasztják a politikai harcok, a tömegmozgalmak levegőjét; világos, tiszta mondanivalójuk egy ellentmondásnélküli eszmei bázis, a valósággal lépést tartó reálpolitika szülötte.

Feltűnő, hogy az 1945-ös lapokban 1919 öröksége már csak *szellemileg* van jelen, stílusuk, előadásmódjuk lakonikusabb, mint az elődöké. De hát ez is a kor követelménye volt: a művészeti forradalmak után nem lehetett többé intenzív tömeghatásra törni nagy



Bortnyik Sándor: Újjáépítési plakát (1945)

lélegzetű festészeti monumentumokkal. A közlekedési feltételek átalakulása a plakát elhelyezését is módosította, ami ugyancsak a pszichológiai figyelemfelkeltés újszerű eszközeit követelte meg. Ék és Bortnyik a weimari Németország baloldali művészmozgalmaiban, Konecsni és társai reklámgrafikai feladatokkal bíbelődve iskolázták ki műemblématikus hangját.

A kezdeti lendület — sajnos — az ötvenes években megtört. A dogmatikus művészetpolitika egyoldalúsága a plakátokon is tükröződik. A lényeges problémák ábrázolását az illusztrálás váltja fel, derűs életképek, ünnepi hangulatok megképesítései. Kivételt ebben a periódusban azok a plakátok jelentettek, amelyek ha egy hajszállal is, de *távolabb* álltak a belső politikai igényektől. Mint például a nyugatnémet újrafegyverkezés ellen, a világbéke mellett tüntető Filó- és Bánhidi-művek.

A jég 1955-ben, a II. plakátkiállításon tört meg: felgyülemlett elképzelések példátlan gazdagsággal törtek a felszínre. A tervek realizálása annál is inkább lehetséges volt, mert eddigre a plakát funkciói is megszaporodtak (ekkoriban vette kezdetét kereskedelmi és kulturális propaganda), és felnőtt az az új nemzedék is *(Tamássy Zoltán, Papp Gábor, Zala Tibor, Szilvássy Nándor* és sokan mások), amelyet már kevésbé kötöttek a mozgalmi tradíciók. Erős effektusok, sok és bátor szín, mozgalmasság, a legfrissebb stíluseredmények merész adaptálása jellemzi stílusukat; formaképleteik nem egy adott művészeti irányzathoz, hanem a témához igazodnak.

Ez a reneszánsz a kiállítás tanúsága szerint *napjainkra is áll*. A nyitottság eredményeként már bizonyos vonulatokat is konstatálhatunk: így van lírai *(Kemény György, Görög Lajos)*, fotografikus *(Lakner László, Gadányi György)*, typografikus *(Schmall Károly, Balogh István)* stb. stílus. Jó ez, és kell ez, mert szocialista fejlődésünk nap mint nap új igényeket vet fel: kiszélesedett például a politikai tevékenység fogalma, évfordulók, történelmi jubileumok, nemzetközi események, kulturális jelenségek kapcsán kell állást foglalni, emlékeztetni, értelmezni és orientálni —, és persze *ízlést nevelni* is, hisz a plakát nemcsak mozgósító eszköz, hanem a környezetünket színesítő, dekoráló, tartalmasabbá tevő művészet is. *Az utca képzőművészete*. Bátran elmondhatjuk, az elért eredmények ebben a tekintetben is számottevőek!

Tasnádi Attila

Osztálytestvériség – Európáért

A minap levelet kaptam. Méghozzá egyszerre kettőt. Az egyikben az olvasó *kérdéseket tett fel*, a másikban — úgy érezvén, hogy korábban megjelent cikkem módosításra szorul — *kioktatott*. Voltaképpen a két levélnek semmi köze egymáshoz, hangvételük is erősen különböző. Csupán a téma teremt lehetőséget összekapcsolásukra. Mindkét levélíró kontinensünkkel, *Európával* foglalkozik.

A kérdező olyan problémát feszeget, amely rajta kívül nyilván még másokat is foglalkoztat. *„Vajon mi haszna van vagy lehet az egyszerű munkásembernek a se szeri, se száma európai tanácskozásokból, éljen akár tőkés, akár szocialista országban?"* Folytatja is a gondolatmenetet. Rövid történelmi visszatekintést ad századunkról, foglalkozik az első és a második világháború eseményeivel, s arra a végkövetkeztetésre jut, hogy *„mindig a munkás húzta a rövidebbet. Őt sorozták be katonának, belőle lett a lövészárkok lakója vagy hadifogoly, ő éhezett a legtöbbet, azután meg ő viselte a legnagyobb terhet az újjáépítésből is, az új élet megalapozásából első helyen vette ki a részét."* Végül pedig — bár a levél nem minősíthető derűlátónak — nagyon óvatosan arra utal, hogy *„jó lenne végre, ha a világon mindenütt jó sorsa lenne annak, aki a két kezével keresi a kenyerét"*.

Mielőtt megkísérelném a választ megkeresni az érthető és indokolt kérdésekre, szeretném felidézni a másik, *oktató hangú* levelet is. *„Szerkesztő uram! Ön nagy tévedésben van, ha azt hiszi — mint Európa-cikkében írta —, hogy minket elfogadnak ezen a kontinensen. Nem az együttműködés fontosságáról kellene folyton beszélnünk, hanem inkább magunkra gondolva, végre a magunk szerencséjét kellene kovácsolnunk, nem törődve mások szempontjaival, mások érdekeivel"* — így a levél bevezető része.

Internacionalizmus

Úgy vélem, bárki könnyen felfedezheti a merőben különböző megközelítési módot, a különböző nézőpontokat, amelyek tollat adtak olvasóink kezébe. Minthogy mindketten névvel, címmel ellátott levelet írtak, megérdemlik nemcsak a *figyelmet*, hanem a *választ* is.

Szeretném elkerülni a nagy szavakat. Visszatekintve mégis arra kell emlékeztetnem, hogy a nemzetközi munkásosztály múltját és jelenét tekintve mindig rendkívüli fontossága volt az *internacionalizmusnak* és a *szolidaritásnak*. És ha a jövőre, holnapunkra tekintünk, hasonló a helyzet. Írhatnék most a *régi május elsejékről*, a határokon is átjutó testvéri üzenetekről, a közös harc kiemelkedő eseményeiről.

Levélírónkat azonban érezhetően *a holnap* foglalkoztatja, az iránt érdeklődik, hogy a tegnapi és a mai erőfeszítések gyümölcse mikor érik be, ha beérik egyáltalán.

Egyszerűsítés lenne most a jó reménységről beszélni. Mert ennél sokkal többről van szó. *A munkásosztály pedig* — tudatára ébredve erejének — *soha nem elégedett meg a jó reménységgel, hanem harcba indult céljai valóra váltása érdekében.*

Így hát ma sem a reménység az, amely előbbre viheti ügyünket. Sokkal inkább azoknak a jó törekvéseknek az erőteljes támogatása, amelyek éppen *a világ valamennyi munkása sorsának jobbra fordulását tekinti céljának.*

Európában immár *harminc esztendeje béke van.* Ez a békesség ugyan nem volt zavartalan, hiszen a *hidegháború* korszakában ott élt bennünk a szorongás, amely fellobbantotta a tiltakozás lángját. És úgy érzem, *a három évtizednyi béke fenntartásában nem kis része van kontinensünk munkásosztályának.* Mert hiszen alig volt és alig van a mai idősebbek, középkorúnk közt olyan, aki ne járta volna meg a háború poklát. Alig van Európában olyan ország, ahol ne lenne minden egyes családnak halottja, felejthetetlen gyásza.

Ezért találtak egyre erőteljesebb visszhangra azok a javaslatok, amelyek *Keletről* érkeztek, s *tárgyalóasztalhoz szólították* a nyugati partnereket.

Kétségtelen, a dolgozó ember, *a munkás hamarabb megértette, miről van szó.* A hidegháború mérgező légköre kevésbé rontotta meg tisztánlátását, s egyre többfelől hangzott fel a követelés: *ne a fegyverek számát szaporítsuk, hanem inkább a tárgyalótermek ajtajához vezető utakat keressük meg.*

Csaknem negyed **századnak** kellett eltelnie ahhoz, hogy a munkásosztály szervezetei, *az európai szakszervezetek* és a különféle központok megtalálják ennek az útnak az elejét. Sok bizalmatlanságnak kellett feloldódnia, s még mindig sok gyanakvást kell elhárítani, hosszú utat kell megjárni az aktív együttműködésig.

Mégis az a tapasztalatom, hogy *már a jó úton haladunk.* Az osztálytestvériség tudata erős az európai munkásban. Különféle találkozókon, munkáskonferenciákon félreérthetetlenül érzékelhető, hogy *a munkások, a dolgozó emberek értik egymás nyelvét, felismerik közös érdekeiket.* Talán sokszor hamarabb is, mint a tárgyalótermekben ülő vezetőik. De ez is segíti az ügyet, *segíti a szolidaritás fokozódását.*

S most térjünk vissza a levélhez. Bántó szándék nélkül szeretnék arra utalni, hogy a mi szenvedélyektől gyakran túlfűtött életünkben, valóban száguldó korunkban *kérdezni és elmélkedni kevés.* Hiszen a XX. század kétségtelenül *a cselekvés korszaka.* És egyre inkább az.

Mert *elsősorban a munkás hasznára válik, ha az európai szakszervezetek rátalálnak az akcióegység, az együttműködés útjára, kialakítják ennek megfelelő módszereit.* Ahhoz pedig, hogy ezen a téren igazi lehetőségek támadjanak, valódi eredmények szülessenek, szükség van *a politikai*, majd *a katonai enyhülés* kiteljesedésére, elsősorban *az európai biztonsági konferencia sikeres, eredményes befejezésére.*

A biztonság felé

Csak a garantált biztonság körülményei nyithatnak új lehetőségeket a nemzetközi munkásszolidaritás cselekvő kiszélesítésére.

A munkás — ha tudatában van osztálya iránti elkötelezettségének — a mai Európában *felismeri tennivalóit.* Ezt bizonyítják a különböző országokból érkező jelentések. A fasizmus megdöntése *Portugáliában*, a katonai junta megbuktatása *Görögországban*, a fasiszta terror elleni tíz- és tízmilliós tiltakozó sztrájkok *Olaszországban.* Ez azonban mind a politikai harc ugyancsak nem elhanyagolható területe.

Szinte követeli a nemzetközi munkásösszefogást — s ez már kifejezetten *a szakszervezeti akcióegység* megteremtését sürgeti — *a multinacionális tőkeérdekeltségekkel szembeni fellépés.* A tőke — felismerve érdekeit — átlépi a határokat. *Hát hogyne kellene a munkásnak is szoros összefogásra nyújtania kezét osztálytestvéreinek!* Hát hogyne kellene fellépnie a legmodernebb kizsákmányolással szemben! Ehhez pedig *a legszélesebb körű nemzetközi összefogásra*

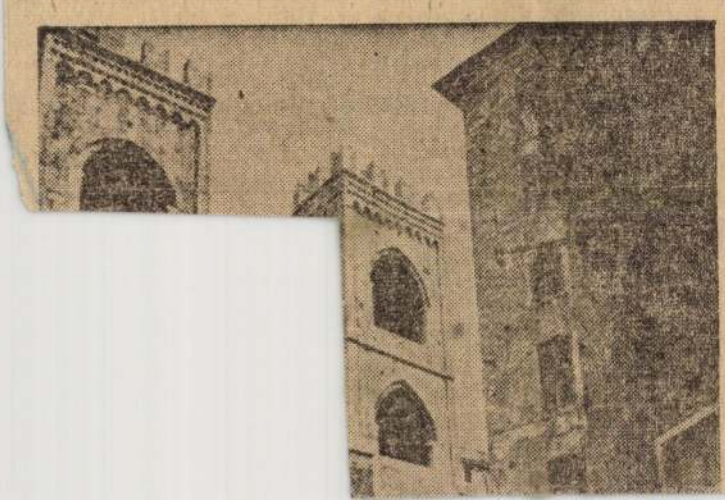

MK SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Bortnyik Sándor, Kossuth-

1973 OKT 19

díjas festőművész.

Magyar Nemzet

1021

— A 80 éves Bortnyik Sándor Kossuth-díjas festőművész kiállítását Goda Gábor Kossuth-díjas író nyitotta meg csütörtökön a Magyar Néphadsereg Központi Klubjában. A gyűjteményes jellegű kiállítás anyagának egy része a Magyar Nemzeti Galéria, nagyobb része a művész saját tulajdona.

betegfelvétel történhet. A to

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NAGYVILÁG

Bortnyik Sándor

DEC

1021



Bortnyik Sándor:
Tavaszi eső (1965)

nök
rt, n
a n
szönö
n vo
dik el
Végi
m.

..., de tulajdon lelkiisme

Ön lelkiismeretét, Elnök Úr, valamennyien csodáljuk.
zönöm.
dd kérdezzem meg Önt Calley főhadnagy ügyéről, arról,
megölt huszonkét polgári személyt.
k tessék. Nyilván ezt a dolgot is annak példájául emleget
népszerű megoldást választani.
hogyan értsem, Elnök Úr?
, tudva, hogy milyen közfelháborodást keltett Calley főh
megoldás, mégpedig toronymagasan a legnépszerűbb meg
gparancsnoki minőségemben elítélem a huszonkét polgá
ellen elkövetett gyilkossági kísérlet vádjával. Ha azonban
lhatja, hogy én ezt megtagadtam, s csupán Calley főhad
re vállalkoztam, lemondva, a huszonkét polgári személy
Mint mondottam, attól sem ijedek meg, ha másodjára
már Vietnam szóbakerült, hadd jelentsem ki teljes nyíl
andó beavatkozni egy idegen ország belső ügyeibe. Ha T
yíték áll rendelkezésére, és úgy dönt, hogy haláluk után
rgó polgári személyeket, valami helyi törvény, például
az teljességgel az ő dolga. Ami engem illet, nincs szá
zam a vietnami igazságszolgáltatás finomságaiba. Úgy v

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NAGYVILÁG

1971 DEC

Bortnyik Sándor

1021



Bortnyik Sándor: Strandon (1930)



ltságát. Kódos tekintettel, [illegible]
agát, fejével biccentett, mintha nem bír
gye be a házba, hadd pihenjen egy kicsit.
i, s tovább folyt a szelídítés. De engem
ntem a ház felé, hogy megtudjam, mi van
ny félig szánakozó, félig rosszindulatú, fo
zerű emberek, amikor valami szerencsétle
oly vérzése van.
t minek ment csikót betörni, ha rosszul é
kell küldeni valakit a faluba az orvosért. Percnyi késedelem nélkül.
ny engedelmeskedett, azután visszatért az udvarba. Egy pillanatig rám nézett,
zemélynek a fensőségével, aki tud valamit, amit én nem, lassan, tekintetét
te felém a diagnózist:
eherben van.
bbenés, amely megvillant arcomon, mosolyra késztette.
gen – tette hozzá –, biztos. Értek ezekhez a dolgokhoz.
a szobába, ott feküdt az ágyon egy takaró alatt, s először láttam Rosa fejét
, rövid és puha hajfürtjei kuszán omlottak a párnára. Szeme csukva volt,
a.
ndta magának? – kérdeztem.
gen. Engem nem csap be, se ez, se más.
ntól áthatva néztem Rosát. Szegény kis állatszelídítő lány, s milyen morc és
! Hát neki is volt titka, kis szerelme, amit elrejtett mindenki elől, érzelmes
n vagy futó gyengédség, amely a falu kocsmájában ébredt benne, vagy egy
n, a napszámosok konyháján, vagy talán a juhkarámban?
az asszonynak, hogy menjünk ki az udvarra.
a így van, ahogy maga mondja – közöltem vele –, akkor a legjobb, ha elveszti
Szegényke, sohasem hittem volna róla. De kitől lehet? Senki sem ismerte a

ny újra rám nézett, s furcsálkodva fejét csóválta. Úgy látszik, egy másik világ-
könyvek közé temetkezve nem értesülök semmiről. Egy pillanatig habozott,
tározott, hogy válaszol, s ajkán mosolyféle jelent meg, mintha örülne a ször-
k, amit válasza kelt majd bennem:

Bortnyik Sándor

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1964 SZEP 24

Hajdubiharmegyei Népújság

gatat.

KITÜNTETÉSEK

1021

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa Péchy Blanka színművésznőnek, a Magyar Népköztársaság érdemes művészének, a Vígszínház tagjának, élete munkássága elismeréséül, Bortnyik Sándor Munkácsy Mihály-díjas festőművésznek, a Magyar Népköztársaság érdemes művészének, művészi munkássága, pedagógiai és esztétikai tevékenysége elismeréséül, Peti Sándor színművésznek, a Magyar Népköztársaság érdemes művészének nyugdíjba vonulása alkalmából, négy évtizedes munkássága elismeréséül a Munkaérdemrend aranyfokozata kitüntetést adományozta.

A kitüntetéseket Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke nyújtotta át. (MTI)

— Gerincműtét 2700 éves

sünk érdekében.

— A tavalyi vetés és az idei betakarítás bizonyította, milyen haszna és eredménye van az idejében végzett és jó munkának. Október végére földben volt a vetőmag, az előbbinél sokkal nagyobb gondot fordítottak az előkészítésre a legtöbb gazdaságban.

ÚJ FILMEK

A BEMUTATÓ MO

A debreceni bemutató mo-

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068. 337-748. 340-726

TÜKÖR

1971 SEP 2 8

1021



RIPORTREGÉNY
Oriana Fallaci:
HA MEGHAL A NAP

A méltán világhírű olasz „száguldó riporternő" ezúttal az amerikai űrhajósok világába látogatott el s amit látott, megfigyelt, az valóban izgalmas, eredeti, helyenként lélegzetállító olvasmány. Kár, hogy a riportokat „regényeskedő" részekkel próbálja összekötni; a két műfajt nem sikerült egybeolvasztania. Ennek ellenére új könyve többnyire sodró iramú, gondolatébresztő olvasmány. Képünk: a szerző.

Borbényik



ESSZÉ-KÖTET
Bajomi Lázár Endre:
PÁRIZS VARÁZSA

A 20. század francia irodalmi életének legkimagaslóbb alakjairól szólnak a kötet tanulmányai: Anatole France, Romain Rolland, Aragon, Sartre, Vercors, Sagan, Robbe-Grillet — csupán néhány név ebből az izgalmas, tanulságos irodalmi kaleidoszkópból. Az imponáló felkészültséggel írt esszék mellett a szerző párizsi naplójegyzetei egészítik ki a francia irodalom barátai számára bizonyára nagy örömet jelentő válogatást. Képünk: a szerző.



REGÉNYES TÖRTÉNELEM
Maurice Druon:
KORONA ÉS MÉREG

Az elátkozott királyok-sorozat legújabb kötete X. Lajos királyról szól, akit „Civakodó" melléknévvel emleget a francia történelem. Civakodó Lajos — mint ismeretes — megfojtotta első feleségét, hogy feleségül vehesse Magyarországi Klemenciát, a világszép nápolyi hercegnőt. Druon a történelmi hűséghez ragaszkodva szemléletesen idézi fel a kegyetlen, ám pompázatos francia középkort. Képünk: egykorú rajz Magyarországi Klemenciáról.



KÉPZŐMŰVÉSZET
Borbély László:
BORTNYIK

Bortnyik Sándort és életútjának legkiemelkedőbb alkotásait mutatja be A művészet kiskönyvtára sorozat legújabb kötete. Borbély László művészettörténész magvas tanulmánya megismerteti az olvasóval egyik legjelentősebb, mindig a haladás oldalán állt művészünket, a korszerű magyar plakátművészet egyik megteremtőjét. A fekete-fehér és színes reprodukciók pedig áttekintést nyújtanak művészetének sokrétűségéről. Képünk: a művész önarcképe.





Veszélyes kanyar
a bója mellett

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

NÉPÚJSÁG (TOLNA)
1982 NOV 20

BORTNYIK SÁNDOR
1021

1982. november 20.

Utak, keresztutak 10.

A gép és a technika a művészetben

Képzőművészeti irányzatok az impresszionizmustól napjainkig

Gépet rajzolt már Leonardo da Vinci is, de a gép, a technika, az ipar egyrészt mint téma, másrészt mint művészi munkaeszköz új jelenség a művészetek történetében. Az új technikai eszközök (szórópisztoly, elektromos gitár) a maguk képére át is formálták a művészeteket. A tárgyakat megtaláljuk minden idők művészetében, de hogy csak, s maga a tárgy legyen a téma, és a művészet a tárgyak tükrében keresse az embert (még az irodalomban is), ennek nincs előzménye. A tárgyias művészet nem emberi élményeket fejez ki, nem ábrázolja az embert, hanem önmagát a tárgyat tartja teljes értékű alkotásnak, anélkül azonban, hogy azokat használati eszközöknek vagy szerszámoknak tekintené. Sokan még megbotránkoznak azokon a tereinken és kiállításainkon egyre sűrűbben előforduló szobrokon, melyek fogaskerekekből, csővázakból állnak, esetleg mozognak is, sőt zenélnek, s ügyes megoldással, rejtett fényforrással színüket is változtatják. A kinetikus, a mozgó, a kibernetikus szobrászat világhírű mesterének, a Kalocsán született Schöffer Miklósnak már múzeuma van szülővárosában. Ezt a művészetet az alkotók világa már elfogadta, természetesen nem mint egyedüli, kizárólagos megformálási lehetőséget. Hogy megértsük, függetleníteni kell magunkat a művészetek régi megközelítésétől.

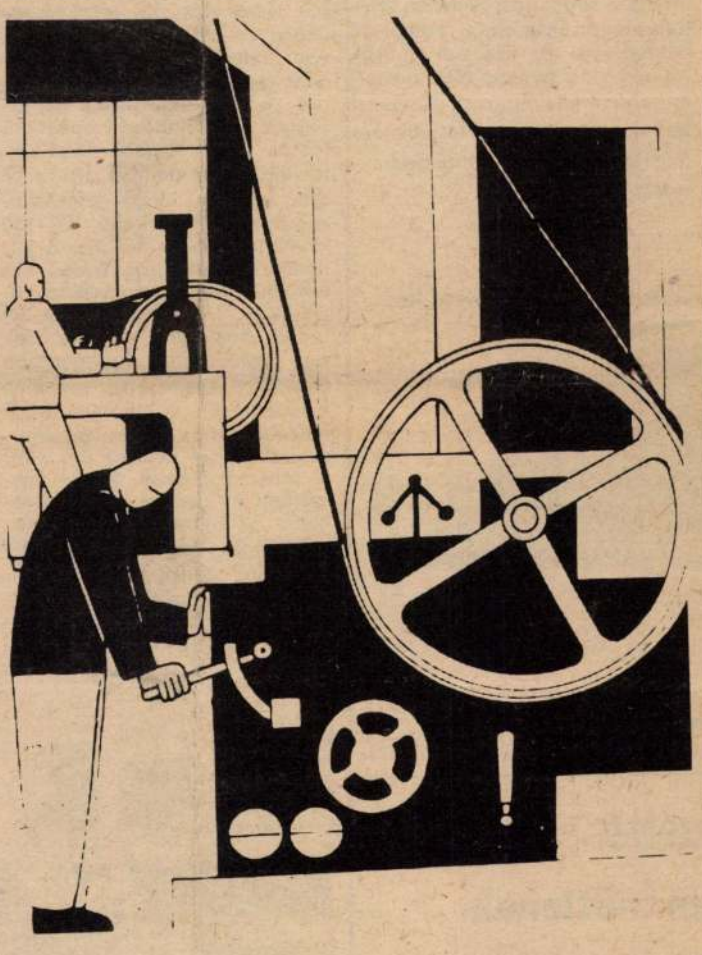

Bortnyik Sándor: Ember és gép (1920)

Dsuang Dszi kínai bölcs mesélte két és fél ezer éve, hogy Dzsi Sung találkozott egy öreg emberrel, aki szorgalmasan meregette vödrével kútjából a vizet. Azt tanácsolta neki Dzsi Sung, hogy szerkesszen magának egy gépet, vagyis építsen gémes kutat. Az öreg feldühödött s azt felelte, hogy aki a dolgait gépiesen végzi, annak gépszíve lesz, akinek gépszíve van, az elveszti az ép eszét, akinek pedig elhomályosodik az értelme, az cselekedetében bizonytalanná válik. Ezt a kis történetet sokan idézték már, ha a technika veszedelmére akartak figyelmeztetni vele.

Nem meglepő-e, hogy a kvantummechanika egyik alapítója, Werner Heisenberg is elmondja Korunk fizikájának világképe című könyvében (1955) Dsuang Dszi meséjét, azzal a következtetéssel, hogy a régi mese igen jelentős részében igaz, de az emberi faj felemelkedése együtt járt a szerszámok fejlődésével, így hát a technika önmagában nem lehet annak oka, hogy korunkban az összefüggés tudata sok helyütt elveszett. Talán közelebb jutunk az igazsághoz, ha a technika hirtelen és a régebbi változásokhoz képest gyors terjeszkedését tesszük felelőssé a nehézségekért. A változás gyorsasága ugyanis — melyre viszont Marx György kitűnő tanulmánya, a Gyorsuló idő (1968) hívta fel a figyelmünket —, szemben a régebbi századok fejlődésével, egyszerűen nem hagyott az emberiségnek időt arra, hogy az újabb életfeltételekhez alkalmazkodjék. Közrejátszott ebben az elmúlt század szüntelenül önmagát elemző embere, a befelé forduló ember, aki hovatovább önmagán kívül nem talált egyebet, s elvesztette kapcsolatát a világgal, nem tudván kitörni személyisége börtönéből. A közelmúlt kultúrfilozófusainak pesszimizmusa kétségtelen ebben gyökerezik. Míg kezdetben az ember technikai eszközeivel elsősorban védekezett a természettel szemben, s önmaga létét biztosította csupán, ma a technika cselekvően beleavatkozik az ember és a természet életébe, formálja a világot s a létfenntartásnak nemcsak bonyolult struktúráját teremti meg, de a szellemi megnyilvánulásoknak is egyik eszköze.

A gép bevonult a képzőművészetekbe is. A mexikói forradalmi festő, Siqueiros monumentális falfestményeit úgy készíti, hogy fotóról vetíti ki, majd szórópisztollyal festi át. Mások hegesztőpisztollyal érik el szobraik dekoratív szépségét, esetleg éppen gépalkatrészekből, fogaskerekekből építenek szobrot. A francia Fernand Léger képein fekete kontúrokkal oly sajátosan hozta összhangba a gépek kemény, konstruktív szerkezetét az ember és a természet dallamosabb, lágyabb vonalaival, hogy gép, ember és természet közös nevezőre jusson festőileg.

„Egyszer hozzánk fog forrni az elektronikus agy is — írja Marx György —. A jövő század művészete úgy ‚játszhat' majd a számítógépen, mint a mai fiatalok az elektronikus gitáron. Miközben betáplálja autokódba a programot, fülében, képzeletében előre felcseng az a szimfónia, amelyet a gép az utasításhoz híven fog megkomponálni. A gépek ezerszeresére növelik az embert. Tudatunkat, idegrendszerünket az újjászabott ‚testhez' kell hangolnunk. Úrrá kell lennünk a pszichológiailag indokolt idegenkedésen és idegességen, alsóbbrendűségi érzésen és hatalmi őrületen." Ennek a felülkerekedésnek természetes, elsőrendű feltétele, hogy technikai eszközeinkben a humánum megkapja teljes értékű, teljes értékét biztosító helyét.

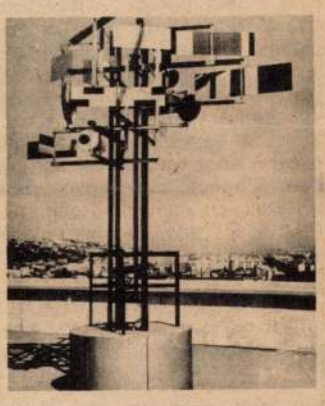

Schöffer Miklós: Cysp 1 egy a marseillesi bástyán (1956)

Ne féltsük a géptől a művészeteket, legfeljebb csak az elgépiesedéstől! Az elgépiesedés egyenlő a sémával, a frázisokkal, s ezektől minden idők óvtak. A technika fejlődése, az arányok megnövekedése igazolja, hogy a gépesedésnek nagy szerepe lehet a művészetekben, anélkül, hogy megfosztaná őket érzelmi tartalmuktól. A gép mai fokán éppúgy eszköze a művészetnek, mint volt a kézművességgel előállított ecset, hangszer, vagy éppen a lúdtoll. A technika, a gép a tolmács szerepét tölti be a művészetek mellett. Más a gép és más az elgépiesedés. Könnyen összetéveszthetjük a művészi technikát vagy technológiát a művészet értelmével, céljával. Ma ez kisért legjobban: a tolmácsnak szegődött gépet célnak tekintjük, főleg a kritikusok értelmezése szerint. Az alkotóművészek már túl vannak ezen a rémületen. A szobrokat elektromos meghajtású köszörűkkel nagyolják, az orgonákat nem lábbal fújtatják, a képeket pedig szórópisztollyal viszik a falra, vászonra. A gépi technika nemcsak témája a művészetnek, de eszköze is.

KOCZOGH ÁKOS

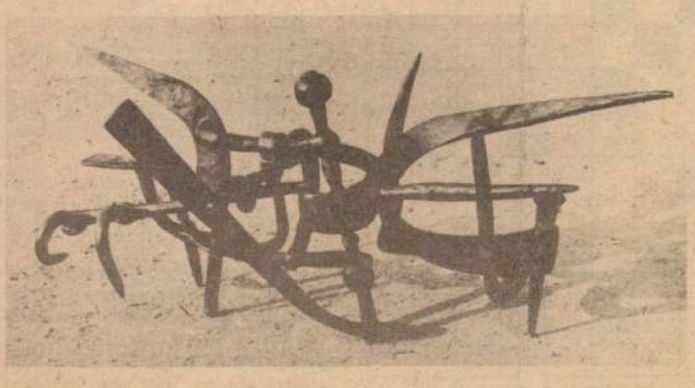

Robert Müller: A csomó (1956)

(Következik: 11. Happeningek és szent tehenek)

...és helikopter

...dították be az Alouette helikoptercsalád gyártását. Ennél a típusnál a fémből készült rotorlapátrészeket, fémet fémhez ragasztották. A műanyagok széles körű alkalmazása tovább siettette a ragasztási technika fejlődését. A Gazella, a Puma a Dauphin és az Écureuil típusú francia helikoptereknél alkalmaznak műanyagokat, és részben ragasztásokat a rotorok és más szerkezeti elemek összeszerelésénél.



...egyaránt alkalmaznak

...ciscóban

...ben nőtlenek ...adonok

...nyatlásának jeleként magyarázhatóak.

A szociológiai változások azonban kedvező hatással voltak San Francisco fejlődésére; a 25–34 éves lakosok részaránya 1972 óta 40,4 százalékkal növekedett, mutatott rá Chapman. Az igazgató végül megjegyezte, hogy ez a népszámlálás nem vette tekintetbe a városban élő homoszexuálisokat, akik San Francisco lakosságának körülbelül 15 százalékát teszik ki.

...séges

...általán nem a maga autójába

...ereszteződésnél hárman ütköz-

Munkahelyi mini jármű

Az ólomakkumulátorral hajtott közúti járművek azért nem terjedhetnek el, mert az áramforrások tetemes súlya és ehhez viszonyított kis tárolókapacitása miatt a villamos autók egy feltöltéssel csupán 50–60 kilométernyi utat tehetnek meg, azt is csak mérsékelt sebességgel. Időről időre napvilágot látnak ugyan újabb akkumulátorváltozatok, de csodára azok sem képesek: nagy erőfeszítések árán is legfeljebb 120–130 kilométerre lehet fokozni a villamos közúti járművekkel két feltöltés között megtehető távolságot. A szakemberek jól tudják, hogy igazi sikernek csak az számíthatna, ha legalább 400–500 kilométerre sikerülne kiterjeszteni a villamos autók hatósugarát, s ha az áramforrás feltöltését néhány óra alatt el lehetne végezni, illetve egyszerűen és gyorsan cserélni lehetne az akkumulátorokat (ez utóbbihoz persze legalább olyan jól szervezett hálózat kiépítése lenne szükség, mint amilyen a jelenlegi benzinállomásoké). Addig is, míg mindez megvalósulhat, a kisebb-nagyobb akkumulátoros járműveket ott kell alkalmazni, ahol sok hátrányos tulajdonságukkal együtt is megfelelnek, vagy ahol az előnyös tulajdonságuk is érvényesülhet (az előbbire a kis sebességigény és hatótávolság, az utóbbira a levegőszennyezésmentes, csendes üzemeltetés lehet jó példa).

A holland gyártmányú, mindössze 140 kilogramm önsúlyú törpe villamos targonca nem közúti használatra, hanem a nagy üzemépületeken, raktárakon belüli anyagmozgatásra készül. Szűk folyosókon, keskeny átjárókon, pincejáratokon is biztonsággal lehet vele körülbelül 250 kilogrammnyi terhet továbbítani. A „Colectro EPT–1" hossza 1600, szélessége 600, rakfelülete 800x600 milliméter; kis pótkocsi vontatására is alkalmas. Három méter sugarú körben tud fordulni, s jól bírja a 10 százalékos lejtőn való kapaszkodást is. Akkumulátorainak a fali konnektorról való teljes feltöltéséhez 3–4 órára van szükség. **(KS)**



A Colectro EPT–1

Diavetítés – képernyőn

A színes diaképek vetítéséhez föl kell állítanunk a vetítőgépet, ki kell feszítenünk a vetítővásznat, s el kell sötétítenünk a helyiséget. Mindezt feleslegessé teszi a Philips-cég új készüléke, amelybe a diát behelyezve és a berendezést egy színes televízióval összekötve a kép az ernyőn megjelenik. A készülék a diapozitívot sorokra és pontokra osztva letapogatja, és villamos jelekké alakítja át, amelyeket a tévé alakít vissza képpé. Külön előnye a berendezésnek, hogy a tévékészülék beállításával a dia színei és fényessége módosíthatók, így a gyengébben sikerült felvételről is jó képet kaphatunk.

Hömpölyög a Volga

„Így szólt anyám: Fiam, ha utadon
fáradt leszel s megszomjazol nagyon ... —

Lev Oszanyin szovjet-orosz költő fenti verséből idézünk Kerék Imre fordításában. Az idézet folytatását rejtvényünk vízszintes 14. és függőleges 16. számú sorának megfejtése adja.

Vízszintes: 1. A Föld legbővízűbb folyója. 9. A „Turandot" című opera férfi főszereplője. **14. Az idézet első folytatása, zárt betű: T.** 16. Fordított időmérő. 17. Továbbítani rendel. 18. Érett gyümölcsből csöpög. 19. Nézeteltérés. 21. Fogas, akasztó régies neve. 22. Városrész rövidítése. 23. A Volga mellékvize. 24. Kossuth-díjas gépészmérnök, az MTA tagja (László). 26. Erős cukorka. 27. Szolmizációs hang. 28. Petróleumipari központ a Kaspi-tó partján. 29. Apróvadra vadásznak vele. 31. Pénzintézet. 33. Elnyomás. 34. Vallástudós, akinek tévesen tulajdonítják a mondást: „nincsen új a Nap alatt". 37. „... poetica". 39. „Ma nekem, holnap..." (szólás-mondás). 40. Elgondolkodik. 41. Képzőművészeti alkotás. 44. Balatoni üdülőhely. 46. Öltözék. 47. Kettős betű. 48. Biléta. 49. Mozambik fővárosának új neve (a régi: Laurenco Marques). 51. „Egy ..., mint száz". 52. Világtáj rövidítése. 53. „A ... jegyzője". (Eötvös József írása). 54. ... Darja; folyó, mely az Aral-tóba ömlik. 55. Kegyben áll! 56. Község Pusztaszabolcs és Sárbogárd között. 59. Vonatkozó névmás. 63. A helyére tesz. 64. Vállalatvezető.

Függőleges: 1. Annyi mint, röviden. 2. Becézett Mária. 3. A jelzett időtől fogva. 4. Nevelő (ford.) 5. Gyakran németül. 6. Tiltás. 7. Valami alatti helyre. 8. Egészséges testmozgást végez. 9. Vörös bor. 10. Miskolc hegye. 11. Élet. 12. Az ezüst vegyjele. 13. „Feleségek..." (Petőfi-vers). 15. Német hősmondai alak, ki Siegfriedet megölte. **16. Az idézet befejező része, zárt betűk: G, N.** 20. Súlyméték. 22. Ügyességi játék. 24. Szigetország fővárosa. 25. Baritonszerep a Trubadur című operában. 26. Harmadik hatványa. 29. ...de Pansa, Don Quijote szolgálja. 30. A „Csongor és Tünde" boszorkánya. 32. Sziget a Kvarner-öbölben (üdülőhely). 35. Stafíruna. 36. Madarak nyelőcső-tágulata. 38. Nyári lábbeli. 42. Gyógynövényként termesztett félcserje. 43. Ökölvívó-ring. 45. Énekes. 47. Állat szaglóérzéke. 49. Színművész (Péter). 50. Gyengéd csók. 51. Itt van eltemetve Székely Bertalan. 53. Oláh lány. 56. Könnyeit hullatja. 57. Nagy testű kutya. 58. Serkent. 60. Űrmérték rövidítése. 61. Kassák Lajos folyóirata volt. 62. Mint a 12. számú sor.

E. B.

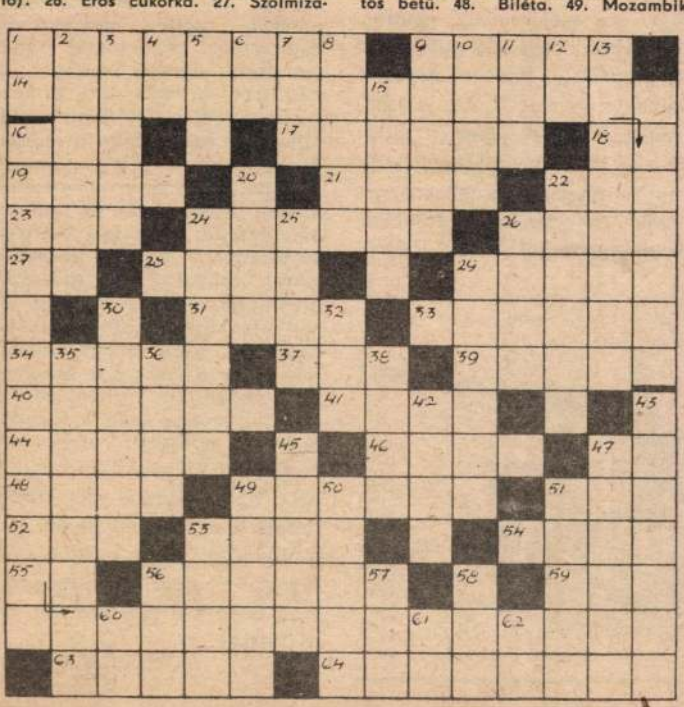

Beküldendő: a vízszintes 14. és függőleaes 16. számú sorok megfejtése a Tolna megyei Népújság Szerkesztőségének címére: Szekszárd, Beloiannisz u. 1—3. sz. 7100. Beküldési határidő: 1982. november 27. A levelezőlapra, borítékra kérjük írják rá: Rejtvény.

44. heti rejtvényünk helyes megfejtése: „Október, míg érted özönnyi vér folyt, nagyéforrt benned valamennyi nép."

A helyes megfejtést beküldők közül könyvet nyertek. Németh Jánosné Szekszárd, Hunyadi u. 12. 7100; Ambrus László Szakály, Bartók B. u. 473. 7192; Krasznai Milán Dombóvár, Népköztársaság u. 48. 7200; Bánhidi Ádámné Cikó, Kossuth u. 8. 7161; Martin Józsefné Tamási, Hársfa u. 64. 7090.

Bortnyik Sándor
SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1983 OKT 29
DUNÁNTÚLI NAPLÓ
1021



Bortnyik Sándor: Vörös május

Magyar művészek a Szovjetunióról

Kiállítás a Szovjet Tudomány és Kultúra Házában

Az az épület, ahová egy kiállítás ünnepélyes megnyitójára tértünk be, egyszerre bensőséges és reprezentatív. A burkolatok, a bútorok, a berendezés, a helyiségek harmóniája, szépsége a magyar belsőépítészek alkotó fantáziáját dicséri. Az épület: a Szovjet Tudomány és Kultúra Háza, amelyet száz- és százezrek ismernek országszerte. A kiállítás: Magyar művészek a Szovjetunióról. A megnyitón *Ivan Ivanovics Bagyul*, a szovjet nagykövetség tanácsosa mondta el, hogy a ház belső terének kialakítása magyar alkotók munkája, vagyis a ház kezdettől fogva közös tevékenységet folytat velünk, magyarokkal.

A kiállítás a Szovjet Tudomány és Kultúra Házának tízéves évfordulója alkalmából nyílt meg a két ország képzőművészeti szövetségének és a Magyar—Szovjet Baráti Társaság közös rendezésében. Ez a kiállítás, amelyen ötven magyar képzőművész kétszáz alkotása szerepel, sorban a százhetvenhetedik. *Kiss István*, a Magyar Képzőművészek Szövetségének főtitkára a kiállítás lényegét úgy fogalmazta meg nyitó szavaiban, hogy az a Szovjetunió iránti tisztelgés, vallomás a két nép emberi, érzelmi kapcsolatairól. Nem hivalkodó, ám reprezentatív, intim és bensőséges.

Az alkotások műfaja a legkülönbözőbb: festmények, szobrok, grafikák, érmék, plakátok láthatók a ház kiállítótermében, s az előterek falain. A művészek több nemzedéke van jelen. Uitz Bélától, Mészáros Lászlótól, Bortnyik Sándortól a legfiatalabbakig: Pusztai Ágostonig, Szemethy Imréig. A kiállítás nem deklarált, nem tematikus: magyar tájakat, parasztházakat is láthatunk vologdai, moszkvai városképek mellett. A kiállítás rendezője, *Sós László*, a nehezebb utat választotta: olyan alkotásokat gyűjtött össze, amelyek rejtetten sugallják a két nép barátságát, sőt azon túl azt a hitet is, hogy az emberiség legnagyobb értéke a humánum; az ember képes a létét megvédeni, ha barátságban, egyetértésben él társaival.

Gy. L.



Az erdő g

Talán a tajga fenyői, Észak-Kanada óriásai, Brazília matuzsálemei... Nálunk azonban már nem igaz, hogy a fák állva halnak meg. Hiszen egy erdész, a korszerű erdőgazdálkodás letéteményese alapvető feladatai között — túl a védelmi szolgálaton — ott vannak az erdő tisztítása, a felújító, a gyérítő, a véghasználatú vágások. Sivító fűrészek, dübörgő erőgépek, csikorogva forduló darus gépkocsik — hiszen idejük a fáknak kitárni természetes végüket. *Hohmann Antal* bólint.

— Igen, ez így van. Mégis azt mondom: minthogy az erdőápolás az erdész legfontosabb munkája — és ebben ben lévő papírköteget — nyilvántartások, számlák — megmegpörgeti a hideg reggeli szél. Kedd van: a rönkszállítás napja.

●

Fák között nőtt fel. Édesapja — az ő természetét örökölhette Hohmann Antal — egyetlen célja a negyvenes évek második felében az volt: megélni, megmaradni, újból gyökeret ereszteni, új helyen biztonságban tudni a családot. Novembertől márciusig fát vágott az erdőkben. S ment vele szép szál fia is, a majdani erdész, aki akkor azonban még csak — ahogy ő mondja — a rang-



SAJTÓFIGYEL
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
1963 AUG 1

NÉPSZABADSÁG

1024

8

KAPUDÖNGETŐK

AZ AKTIVISTÁK

„A *háború hullamezői új, tudatosabb energiákat trágyáznak. Valami nagy összeszülődést a szocializmusban. Nálunk művészetével arra lenget zászlót ez a tizenhárom ember.*" — *Kassák Lajos* fenyegetett így a Ma című folyóirat 1918-as kiállítási cikkében és akkor már mind több művész és író gyűlt Kassák és a Ma köré a háborúellenesség gyűlöletével és a szocializmus elszántságával.

Magyar aktivisták. A fogalom jellemzésére kétségbeejtően kevés ez a csonka két hasáb, még tevékenységük felsorolására, csapásaiknak regisztrálására is több hely kellene. Mert csapásokat mértek és ütéseket fogtak fel, nemcsak zászlót lengettek. Sokat és sokfelé ütöttek-hadakoztak, de ha csapkodtak is olykor elkerülhetetlenül, legtöbbször oda célzott a Ma körül összesereglett író- és művészcsoport, ahová kellett. S mindig oda akart ütni: a társadalom akkor már nagyon korhadó kapuira. Ez a lényeg művészetükben és tevékenységükben: az elsők, akik eleve társadalmi, s nem egyszerűen művészi programmal indultak.

Mert érveik és tetteik egyébként telve voltak lényegnek látszó, de nem annak bizonyuló mozzanatokkal is. Romantikusan messiásváró hangulatok és acsarkodóan mindent romboló lázadás, zűrzavaros művek a kiállításokon és zűrzavaros elméletek a vitákban — ez is a magyar aktivizmus. Csinált igenevekkel és csinált gondolatokkal teli furcsa proklamációk, ez is a magyar aktivizmus. Társadalmi harc összezavarása művészi lázadással és művészi eredmények azonosítása meg nem született társadalmi sikerekkel, ez is az.

De: „*Nem szép szépirodalom kell... Monumentális irodalom és újra: állásfoglaló.*" — ez igazán és értékében a magyar aktivizmus. Ezeket a kemény értelmű mondatokat az irodalomra írta 1917-es Ma-cikkében *Révai József*, de a Ma és az aktivisták szinte kezdettől gondoltak az irodalomra, ha a művészetről beszéltek, s a képzőművészetre, ha az irodalmat vitték harcba.

A kezdet: az 1915-ös év, amikor a Ma korán kiirtott elődje, a Tett című Kassák-lap türelmetlenül megszólalt a háborús szellemi csend közepén. Nem is megszólalt, azonnal üvölteni kezdett, harsogni a háború ellen. Abban a csendben, amikor a magyar szellemi élet java, ha nem is dicsőítette a véres értelmetlenséget, mindenesetre kínos, sarokba búvó feszengéssel, beletörődő megadással, esetleg gyűlölettől remegő ajkakkal hallgatott. A Tett és a Ma nem beszélt, üvöltött. És ez volt az első nagyszerű tette: súlyos szidalmakkal lázított, először és mindenkinél nyíltabb kiáltással. Eleinte csak a humánum és a művészet nevében, később mind határozottabban a tömegekre apellálva és a szocializmus fenyegetésével.

Később, de még az elején jött *Uitz Béla*. Támadó volt és tehetséges, ádáz és zseniális, féktelenül heves és félelmetesen elszánt. Társszerkesztője a Mának és emberi lényében, művészi teljesítésében abszolút példája a forradalmár képzőművésznek. Nagy freskókat tervezett a forradalomról és méteres kompozíciókra elegendő indulatot, tehetséget szorított tenyérnyi grafikákba és párarasszos vásznakba. Arra a kis felületre, ami forradalmár, háborút tagadó művésznek ekkor juthatott. Műveit vaspántként fogja össze a rend, a nemcsak erős, szinte erőszakos megszerkesztettség, s közben csaknem szétrobbannak ezek a művek a viharos indulattól, a nehéz drapériák súlyától és a betört formák erejétől. A hajdan oly békésnek tűnő anya-gyermek kompozíciók erőtől és fegyelemtől robbanó, tenni kész csoportokká váltak, s az egy-



Bortnyik: Vörös zászló

kor oly hangulatos tájképek vonagló fák és nyugtalanul torlódó dombok nyugtalanságát szuggerálják.

Ez már nem a Nyolcak okosan tervezett, tehát nyugodt, változást remélő, de nem változtatással fenyegető rendje. Ez a képi rend már indulatok fékezéséből született robbanó dialektika. Rend, amely erős, okos és visszafogott, de épp ezért fog kirobbanni, mert erős, okos és csak a kellő percig visszafogott: a forradalomig. S mindez olyan témákban duzzad, mint például *Nemes Lampérth József* aktjai. Egyszerű, álló női aktok, amelyek „semmit nem csinálnak", de hátukon, combjukon egymásra feszülnek a formák és a mély, fenyegető barna sávok birokra mennek a háttér ádáz zöldjeivel, a grafikákon pedig a fehér nyugalmú foltokat falják fel az ádázul harapó, sűrű, fekete részletek.

Az aktivizmus két kiemelkedő mestere mögött sorakoznak a más utakon hasonló célok felé menetelők. *Bortnyik Sándor* izgatottan töredezett hangú, nyugtalanul ritmizáló grafikái és a Nyolcakból jött *Tihanyi Lajos* süvítően éles festményei. *Máttis Teutsch János* vonaglóan dühödt és indulatos metszetei, meg *Kmetty János*, aki kérlelhetetlenül megszerkeszti vásznait. Színek barikádharca és formák ölremenése: tudatos forradalmi képi gondolat.

Sereggé sorakozott a szerkesztő kubizmus és az izgatott expresszszionizmus, az önmagáért agresszív aktivizmus és a mámorosan mozgékony futurizmus, az akkori Európa modernista művészetének minden, akkor friss leleménye és irányzata. Csakhogy az aktivisták legjobbjai ezt a többnyire csak művészi lázadást a társadalmi forradalom szolgálatába állították. Nevük sem pontos, mert az izgatott, lelkesedő németországi aktivizmus izgágaságát forradalmi aktivitássá zabolázták. Az olasz futurizmus extatikus jövőimádatát egy szocialista jövő eszméjével töltötték meg, a német expresszionizmus érzelmeket kihívó szenvedélyességét társadalmi szenvedélyességgé lendítették, s a francia kubizmus szerkesztett nyugalma náluk aktív és robbanni kész nyugalom lett.

Nem minden alkotónál s nem minden művön. Néhányan, jó néhányan közülük beérték azzal az illúzióval, hogy a régi művészi formák elleni lázadás azonos a társadalmi lázadással. Különösen később, a bukott forradalom után ápolták sebeiket néhányan ezzel a csillapítóval. Némely „pártfogójuk" ma is e tévedések miatt lelkesedik művészetükért, s némely „elszánt forradalmár" ma ezért gyanakszik példájukra. Pedig az aktivisták legjobbjai igazi kapudöngetők voltak, a magyar művészettörténet első, igazán szocialista forradalmár alkotói.

Minden tévedésüket említve is ez a lényeg.

Első kiállításait az aktivista csoport a Visegrádi utca 15-ben rendezte, azokban a félemeleti helyiségekben, amelyeket később a Ma átengedett a Kommunisták Magyarországi Pártjának. Ez tény és szimbólum.

Rózsa Gyula

utazási lehetőségekről relmek intézéséről

lügyminisztérium útlevélosztályának vezetője

tő eljárás hatálya alatt állnak, akik hamis adatok közlésével akarnak úti okmányhoz jutni, korábbi útjuk alkalmával kijátszották a vámrendelkezéseket vagy magyar állampolgárhoz méltatlan módon viselkedtek és törvénybe ütköző cselekedeteket követtek el külföldön. Tavaly előtt egyik egyetemünk utolsó éves hallgatója Nyugaton élő rokonainál járt, most ismét oda kért útlevelet. Amikor legutóbb kint volt, mindennel ellátták a rokonok, ő mégis segélyt kunyerált az ilyen célokra létrehozott kétes hírű szervezettől. Kapott is 280 forintnak megfelelő valutát. Ennyi pénzért adta cserébe nemzeti büszkeségét, önérzetét, s csorbította annak az országnak a tekintélyét, amely csaknem félmillió forintot költ rá, hogy diplomát adjon a kezébe! Az ilyen emberek az általános közmorál szerint sem tarthatnak igényt külföldi utazásra.

Hangsúlyozni szeretném, hogy az egyes ügyek aktái mögött mindig az embert nézzük, aki kérelmével, esetleg panaszával hozzánk fordult. Ebben a törekvésünkben mérhetetlenül sokat segít a munkahelyek véleménye, hiszen abban az adatokon kívül az utazni akaró ember életfelfogása, szándékai is kirajzolódnak. Üdvös szándék, hogy a vitás ügyekben személyesen is találkozzunk a kérelmezővel. Erőnkhöz mérten ezt is megtesszük.

Szülők és gyerekek

— Szeretnénk, ha tájékoztatná olvasóinkat a kivándorlási kérelmekről is.

— A beadott kérelmek száma fokozatosan csökken. *Ennek főként az a magyarázata, hogy a legkülönfélébb okok miatt szétszakadt családok többsége az utóbbi években már egyesült.* De közrejátszik a kivándorlási kérelmek esetében az is, hogy a régebben külföldre szakadt gyerekek sokszor idegenül fogadják idős szüleiket, akik életük alkonyán egyébként is nehezen viselik el az új viszonyokat. Az ilyen emberek inkább látogatói útlevelet kérnek, s csak akkor fordulnak hozzánk kivándorlási engedélyért, ha meggyőződtek arról, hogy odakint gyökeret tudnak verni. Az elhamarkodott döntés sok megrázó történetet produkál. Legutóbb például egy idős asszonyt csalogatott Nyugatra a fia, majd néhány hét múlva az aggok házába akarta kényszeríteni. Amikor az asszony tiltakozott, felteték a legközelebbi repülőgépre és hazaküldték egyetlen fillér nélkül. Az ilyen példák hatására már többen visszahozták kivándorló-útlevelüket. *Ha úgy látjuk, hogy a magányos szülőről és gyerekről odakint megfelelően tudnak gondoskodni, nem állítunk akadályokat a kivándorlás elé.*

Mind gyakrabban kérnek kivándorló-útlevelet azok, akik külföldi állampolgárokkal kötöttek házasságot. Tapasztalataink szerint az ilyen házasságok többsége felületes ismeretségen alapszik, zátonyra fut. Előfordult például, hogy az egyik keleti országba kivándorolt fiatalasszony olyan férfihoz láncolta életét, akinek másik négy felesége is van. Menekülne haza, ha engedné a férje. *Úgy gondolom, hogy az említett és hasonló körülmények ismeretében teljesen nyilvánvaló: a kivándorlási kérelmek elbírálása nagy körültekintést, sokoldalú mérlegelést igényel.*

K. F.

Megnőtt a szegedi ünnepi hetek vonzóereje

Százhetvenezer vendég a városban
Ma nyílik az őszibarack- és borkiállítás

(Tudósítónktól.)

Hónapokkal ezelőtt *elkelt minden jegy* a szegedi szabadtéri játékok *János vitéz*-előadására, és a nagy érdeklődésnek tudható be, hogy a csütörtök esti főpróbán az érdeklődők *áttörtek a kordonon* és mintegy 3 ezren nézték végig az előadást. A játékok történetében is szokatlan érdeklődés nyomán péntek délelőtt sajtótájékoztatót tartottak Szegeden a daljáték színrevivői, szereplői. A többi között *Rubányi Vilmos* karnagy, *Kertész Gyula* rendező és az Iluskát alakító *Andor Éva* azokról a művészi elképzelésekről beszélt, amelyekkel a bemutatóra készültek.

Tari János, a szabadtéri játékok igazgatója elmondta, hogy Erkel *Bánk bánja* és a Rigai Balett *Hattyúk tava*-előadásainak a rossz idő ellenére is csaknem 30 ezer nézője volt, és ez több, mint amire előzetesen számítottak.

Nem csupán a szabadtéri játékok előadásait kíséri nagy érdeklődés, hanem általában megállapítható, hogy *megnőtt az ünnepi hetek vonzereje*. Az első tíz napban hét különvonattal, több mint 150 külön autóbusszal mintegy 170 ezer ember fordult meg a városban — köztük 50 ezer külföldi — és ez körülbelül *harmadával múlja felül a korábbi évek forgalmát*. Biztosra vehető, hogy az idén minden eddiginél több vendég látogat a Tisza-parti városba, hiszen még csak ma kezdődnek a nagy érdeklődést kiváltó *János vitéz* előadásai.

Tegnap tovább folytatódott a szakszervezeti táncfesztivál. A tíz részvevő hazai és külföldi együttes tiszteletére *délután fogadást adtak a város vezetői*, este pedig a *jugoszláv, a német, a román* és a *szovjet* együttesek tartottak bemutatót *Népek táncai* címmel. A néprajzi filmszemlén pénteken a többi között *a mohácsi busójárást, a betlehemezést* bemutató kisfilmeket vetítették. Ugyancsak tegnap nyílt meg *a negyedik fotószalon*, ahol tíz hazai és egy lengyel fotóklub tagjai mutatják be legjobb képeiket. Ma nyitják meg az ugyancsak közönségsikerre számot tartó *őszibarack- és borkiállítást*.

Tört ezüstöt, ezüsttárgyat

azonnali készpénzfizetés ellenében,

A LEGMAGASABB NAPI ÁRON VÁSÁROLUNK

ÁLLAMI PÉNZVERŐ

Budapest VIII., Üllői út 102.

Átvétel: Hétfő, szerda, péntek 10-től 13 óráig.

Légóroletták
ablakrámákat vászonból vagy tartós fekete papírból megrendelésre készítek
Beoskei Ferenc, kárpitos- és díszitőmester
Budapest VI. Lovag-u. 15. Telefon: 116—873

SZINHÁZ-MŰVÉSZET

Kétezer év festészete*

A magyar képzőművészeti irodalomnak, — mely korántsem gazdag — igen komoly eseménye Bortnyik Sándor, Hevessy Iván és Rabinovszky Márius e hatalmas és kiváló műve. Kétezer év európai festészetét mutatja be, eredeti módszerű csoportositásban: tárgykörök szerint, ugy, hogy a munka, mint alcime mondja, voltaképpen „a festői témák története az európai művészetben".

Tizenkilenc nagy festői tárgykör „életét" kiséri végig Bortnyik Sándor és Rabinovszky Márius, — Hevesy Iván munkája a kitünő bevezető tanulmány, „Az európai festészet fejlődése"; — tizenkilencszer vezetnek végig a festészet kétezer esztendején, korszakok stilusok változásán, Pompéji-beli mozaikoktól középkori miniaturákon, gótikus és barokk remekműveken át Picasso nyugtalan fintorokkal teli művészetéig, vagy Degas leheletkönnyü táncosnőiig. Egy-egy ilyen fejezet: ó-szövetségi képek, Mária élete, női képmás, férfi képmás, önarckép, táj, csendélet és igy tovább, — valóban felölelve mindazt ami festő ecsetjét valaha is megihlette. Az egyes fejezetek kisebb csoportokra oszlanak például a „szórakozó embert" bemutató a következőkre: étkezők mulatók, táncolók. Minden fejezet előtt alapos, széleskörü tájékoztatást nyujtó bevezető tanulmány, a szükséges ikonográfiai, történeti és technikai tudnivalókkal; majd, a rendkivül gazdag képanyagot kisérve, minden képhez rövid kis elemzés, magyarázat, parányi stilustörténet találó ismertetés, rámutatás a kép jellegzetességeire, felhivva tapintattal az olvasó figyelmét arra, mit is nézzen, mire is figyeljen voltaképpen, — s ugyanakkor nem egyszer mesteri összehasonlitó stilusanalizis. Hogy ezek a magyarázatok, tizenkilencszer haladva át a történelmen, mindaddig változatlanul frissek és uiszerüek, hogy sehol önismétlés, fáradtság nincs bennük, s hogy lankadatlan ötletességgel kalauzolják az olvasót a párhuzamos utakon, — az irójuknak, Rabinovszky Máriusnak az érdeme.

A képanyag — 1106 egyszinü és 20 szines tábla — a szó legszorosabb értelmében páratlan. Összeállitása példásan tárgyilagos: hatalmas tájékozottságra, éles izlésre vall. Az olvasó — vagy inkább talán néző, mert hiszen olyan ez a könyv, mintegy muzeum, ahol a festészet minden remeke együtt van, s mi nagyon alapos előkészület után nagyon megbizható vezetővel járjuk végig termeit —, az olvasó az elébe tárt gazdagságtól szinte káprázva lapozgat s meglepődve eszmél rá felfedezésszerü értékekre és szépségekre; értékekre és szépségekre, melyek igy, mintegy keretben, versnytársaikkal együtt s történeti kapcsolatokba állitva, csak még meggyőzőbbek. Igy állunk meg egy-egy középkori miniaturánál, mozaiknál, s igy többek között Csontváry két csodálatos remekművénél. S érdekes megfigyelni, hogyan ütnek át ezen a sokszinü anyagon a legnagyobb lángelmék, különböző csoportokban szétszórt müveik hogyan állanak egységgé, — igy talán még erőteljesebb hatással, mint ha külön csak azokat látjuk. Breughel, Rembrandt, Goya, Gauguin, Giotto . . . Általában legalább olyan érdekes élmény e műben az, ami önként bontakozik ki belőle, — s ez a jó és szakszerü válogatás érdeme! — mint az, amire a csoportositás és a jegyzetek vezetnek. A titánok minden kereten áttörő monumentalitása mellett a másik ilyen meglepetés: hogyan sejlik elő a műveken át egy-egy nemzet lelke, alapvető izlése, hajlama. A franciák itt sem hazudtolják meg a róluk alkotott képet: ötletesek, formai problémák izgatják őket, mindenekfölött szellemesek, van bennük hajlandóság az akadémizmusra, de a nagy romantikára is; a hollandok realisták, érzékiek, a szónak nem erotikus, hanem valahogyan lényegesebb értelmében; s az olaszokban mennyire él a klasszicitás öröksége! . . .

De ha nem következtetünk, nem keressük együvé az egyes mesterek müveit, ha semmi egyebet nem óhajtunk, csak gyönyörködni: mennyi meglepetés és élvezet vár! Négy oldal kép, — összesen harminc darab — mutatja például Mária arcát, egy negyedikszázadi ismeretlen mestertől a már alig-tegnapig, Gauguinig. Bármilyen profán s vakmerő kedvtelés is a „választás" e remekek között, az olvasó aligha állja még, hogy ki ne szemelje az izléséhez, lelkéhez legközelebb állókat: az 1450 tájáról, Fouquet köréből származó, döbbenetes és orvosolhatatlan fájdalmu Madonna-fejet, Greco tragikusan gyönyörü női arcát, Leonardo Mária-fejét, ezt a lágyan odalehelt misztikus szenvedést, s Gauguin megrázó, rejtelmes Orana Máriáját, — s még egyet, Mantegna keserü nem is realista, hanem már kegyetlenül és megdöbbentően naturalista, kinban elforzult öregasszony-képet.

Folytassuk? Témák és képsorozatok egész özönén át folytathatnánk. — Kétségtelen: a magyar művészeti irodalomban páratlan ez a mü — s amit ilyen jellegü munkánál külön érdemként kell felemlitenünk: tökéletesen áttekinthető, világos, könnyen kezelhető. Kiállitása mintaszerü, egyformán dicséri a *Dante Könyvkiadó* áldozatkészségét és a nyomást végző *Globus nyomda* gondosságát. (Ha nincs háboru s ha több nyelven adják ki, alighanem európai siker lehetne, s méltán, a könyv! Bár követnék hasonló pompás összefoglalások, értékes szintézisek: szobrászatról például, vagy épitészetről — milyen aktuális lenne ez, ma, amikor hány s hány remekmü él már csak képen! — s ami szintén nem volna érdektelen: a szinházról: szinpadképről, kosztümökről és igy tovább.)

Dohnányi-ujdonság a Filharmonikusokkal

Két magyar bemutató szerepelt a filharmonikusok pénteki estjének müsorán. Az egyik *Dohnányi* Ernő legujabb müve: Suite en Valse, a másik *Csizik* Béla Zongoraversenye. Dohnányi mester a Filharmóniai Társaság fennállásának 90. évfordulójára irta Keringő szvitjét. A müsormagyarázat szerint a szerző nem akart mást, mint szórakoztatni és felvidítani. Valóban, Dohnányi legfrissebb szerzeményével a könnyü muzsika felé bókol. Az ősz mester megengedhette magának azt a fényüzést, hogy minden problémától mentesen könnyed keringőritmusban táncszvitet komponáljon. Elvégre Strauss Richárd is irt egy keringőt. Igaz, hogy ez a Rózsalovag keringő... Dohnányi igen szellemesen utal különben egyik tételében Strauss Richárdra, sőt Künneke-reminiszcenciákkal is hangulatot teremt. Az első tétel, a Valse symphonique magából Dohnányiból merit, édestestvére a „Pierette fátyola" nászkeringőjének. Igjobban tetszett a Valse bottense finom, ötletesen megszerkesztett tétele. Általában igen kellemes, elegáns és frissen sziporkázó Dohnányi muzsikája. Maga a szerző vezényelte müvét és a hangverseny másik két számát.

Csizik Béla pénzügyi államtitkár, a Filharmóniai /Társaság Barátai Egyesületének társelnöke, mint zeneszerző szerepelt a bemutatásra került Zongoraversenyével. A mü előadása tulajdonképen a filharmonikusoknál számitott bemutatónak, mert az elmult évadban a Fővárosi Zenekar egy vasárnapdutáni hangversenyén már előadta. A szerző 1912-ben irta zongoraversenyét és 13-ban átdolgozta. Sem az első, sem a második évszám nem jelenti azt, mintha Csik Bélát a modern zeneszerzők közé kene sorolnunk. Sőt éppen zeneszerzői magatartásával árulja el, hogy tudatosan óvja magát a korszellemtől. Azon kevesek közé tartozik, akik el tudnak szakózni a romantikus idealizmus fellegvába és nem vesznek tudomást e gonosz világ folyásáról. Egy emberről van szó, aki leül a zongorához, elgondolkozik, elábrándozik, szenvedélyre gyul és ebben mindent elmond, amit akar, kesetlenül. Az ábrándozásban annyira ingy, hogy a második tételben a hallgatóságot is a zongora köré ülteti, amelyben egy nyári estén magyar nótákat játszanak. A romantikus kedély teljes őszinteggel tárul fel a zongoraversenyben s gyelemreméltó a szinte tulcsorduló dalmbőség. A müvet *Vászi* Károly, a tanály végzett fiatal zongoraművész szólaltta meg, ugyanő, aki a Székesfővárosi Zenekarral játszotta azt.

Brahms első szinfóniáját hallottuk még: az első tétel kissé fakón hangzott, a Andante azonban megtalálta a bensőges lira hangjait. A zenekar egyébként ntha a Dohnányi Keringőszvitben tavolt volna igazán magára. *(Sz. I.)*

A kultuszminiszter a Nemzeti Filmbizottság ülésén

Az Országos Nemzeti Filmbizottság pénteken délelőtt tartotta a kultuszminiszérium helyiségében rendes havi ülését. Az ülésen megjelent Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter is, aki mint emlékezetes, a költségvetés képviselőházi tárgyalásakor elmondott beszédében részletesen foglalkozott a magyar filmgyártás kérdéseivel, s a magyar filmügy mai állásával.

Ellenőrzik a magánoktatással foglalkozó szinművészeket

A kultuszminiszter a következő leiratot intézte a Szinművészeti Kamara miniszteri biztosához:

— Hivatkozással a szinészképző iskolát engedélyezése tárgyában kiadott rendeletre, felhivom miniszteri biztos urat, hogy magánórák adásával foglalkozó tagok névsorát, az általuk oktatott növendékek nevének és személyi adatainak feltüntetésével sürgősen terjessze fel hozzám. Felhivom egyben, figyelmeztesse a kamara összes tagjait, hogy mindazok ellen, akik magánoktatással való foglalkozásukat nem jelentik be, vagy a valóságnak meg nem felelő módon jelentik be, a rendelet értelmében járok el. A hivatkozott rendelet az ilyen cselekményekre, amennyiben nem esnek sulyosabban büntető rendelkezés alá, 15 napig terjedő elzárást ir elő. Abban az esetben, ha valamely szinművész későbbi időpontban óhajtana magánoktatással foglalkozni, azt pótlólag kell bejelenteni. A magyar színészet szinvonalának biztositása, valamint a kamara tekintélyének védelme érdekében felhivom miniszteri biztos urat, hogy a rendelet ellen vétőkkel szemben a megfelelő megtorló eljárást alkalmazza.

— *MÉSZÁROS SÁNDOR LÁSZLÓ, az Orsz. Színészegyesület Nyugdijintézetének miniszteri biztosa ismeretes felhivására, mely ugy hangzott: „Az a kérésem minden ma működő színész-kollégához, hogy karácsonyi asztalukhoz jelképesen hivjanak meg egy-egy öreg színészt" — máris megmozdult a szinésztársadalom szive. Földessy Géza a miskolci Nemzeti Szinház igazgatója 1000 pengővel, a Madách-Szinház igazgatósága pedig a „Homokpad" főpróbájának jövedelmével járult hozzá a nemes célhoz. Öreg, nyugdij nélkül maradt érdemes szinészeink tehát boldogabb karácsony elé tekinthetnek, mint a mult évben.*

— **Németh Antal rendez a rádióban.** Az ősz folyamán mutatta be a rádió Hires szinmüvek — hires szerelmek cimmel a világirodalom klasszikus drámáinak legszebb jeleneteit. Most sor kerül a sorozat második részére, amikor a romantikus drámai szerelmi jeleneteit szólaltatják meg a mikrofon előtt Szeleczky Zita, Szörényi Éva, Tőkés Anna, Nagy István, Timár József és Ungvári László. Az érdekesnek igérkező előadást, amelyet Németh Antal rendez vasárnap, december 12-én, este 19 órakor sugároz a rádió Budapest I. müsorán.

A kidei magyarság zenéje

Érdekes kutatást végzett az Erdélyi Tudományos Intézet megbizásából Kide községben *Járdányi Pál*, akinek eredményeit most adja ki külön kötetben az intézet. Járdányi Pál tanulmánya a magyar zeneirodalomban először vizsgálja Erdély területén, a népdal klasszikus földjén a népzeneállományt belső szerkezeti, népi társadalomszerkezeti szempontból. A helyszinen folytatott kutatás felderitette azokat az okokat, amelyek előidézték és ma is előidézik a népzene pusztulását, illetőleg városi müdalokkal való felcserélését. A kidei magyarságnak a maga régi zenéjével kapcsolatban való magatartását vizsgálva azt lehetett megállapitani, hogy a falu zenei készlete mindenképen csökken, akkor is, ha nemcsak a régi és értékes népzenét, hanem egyáltalán az egész zenei anyagot vizsgáljuk. A nép életében elég sainálatosan egyre szürkül és halványul a zene és a dal szerepe. *A régi nótás és zenés falvak lassan az elnémulás állapota felé közelednek*, aminek az oka, az érdekes tanulmány szerzője szerint, a népi müveltség régi szerkezetének felbomlásában keresendő.

— *60 TAGU SZIMFÓNIKUS JAZZ-ZENEKAR mutatkozik be csütörtökön este a Magyar Művelődés Házában a Zenebarát-hangversenyen Székelyhidi Endre vezetésével. Ilyen hatalmas, állandó zenekar még nem játszott könnyü zenei müveket Budapesten. Barabás Sári és Kelly Anna dalokkal, Erőss Éva táncocal, Szendy Lajos és Feleki Kamill humorral, Nagy Károly, a belgrádi rádió müvésze szaxofonszólóval, a Földényi-kórus pedig énekkel szerepel a szinvonalas müsoron, amelyet Kinizsi Andor, a népszerü ujságiró-konferanszié kisér végig vidám összekötő szöveggel.*

Uj müsorötlet a Kelly-esten: 100 férfi — 1 hölgy

Merész ujitást vezetett be Marnitz Frigyes, Kelly Anna önálló estjén, amelyet december 13-án rendez a Magyar Művelődés Házában. Az előadói pódiumok verhetetlenül népszerü sztárja ugyanis egyedül szerepel a müsorban — mint nő, a többi szereplő az utolsó szálig — férfi. Senki sem tudja, mi az oka ennek a „diplomáciai" trükknek, mert Marnitz mester éppoly diplomatikusan találékony, mint diszkrét s nem árulta el a furcsa összeállitás titkát. Tény azonban, hogy kerek száz férfiszereplő vonul fel Kelly müsorának tarkitására, köztük Udvardy Tibor, a Pécsi Öregdiákok s más szóló és csoportos attrakció, mig az összekötő szöveget dr. Legenyei József mondja. Az est iránt óriási az érdeklődés s ez máris igazolja az ujitást.

— *FILM A TOJÁSOK BELSŐ ÉLETÉRŐL. A szines fényképek tökéletesitése nagyban elősegitette a tudományos fényképezés fejlődését. Ma már az Agfa-Color eljárással az élet valóságos szineiben tárulnak elénk a természet csodái. Az igy készült filmek sorában különösen érdekesek a kis csibéknek a tojásban töltött életéről és fejlődéséről készitett filmek. Rendkivül nagy elővigyázatossággal sikerült a keltetőgépbe helyezett tojás héján kis ablakot vágni és azt beüvegezvén, a kis ablakon át filmre venni a csibe fejlődését. Ezen a réven a természet olyan titkaira sikerült fényt deriteni, melyet évekkel ezelőtt még teljes homály fedett.*

HARMÓNIA
Ma székesfővárosi zenekar VII.
vez. UNGER. Közr. CSERFALVI Eliz. MIKLÓSSY Irén. V. 4.
DAMOKOS LÁSZLÓ
zongoraestje. Dec. 16. Z. 5/47.
MOZART—BEETHOVEN
zenekari est. Vez. LUKÁCS. Közr. DOHNÁNYI, SZFÖV. ZENEKAR, dec. 17. V. 5/47. Mesterművek III.
SVANHOLM SET
ária- és dalest. Kisér: FERENCSIK. Dec. 18. V. 5/47. Harmónia béri. IV.
MARNITZ RENDEZÉS:
KELLY ANNA ÖNÁLLÓ ESTJE
DEC. 13-ÁN este 6 óra. MŰVELŐDÉS HÁZA. Közrem.: UDVARDY, PATAKY, Dr. LEGENYEI, VARGA Tibor, HEGYI—MAGYARI, PÉCSI ÖREGDIÁKOK. KATONAZENEKAR vez.: PONGRÁCZ.
Jegyek: MARNITZNÁL, IV., PETŐFI S.-U. 14. (Tel.: 132—634.), VIII., JÓZSEF-KÖRUT 37. (Tel.: 134—079. MŰV. HÁZA és JEGYIRODÁKBAN.
KONCERT RENDEZÉSEI:
ENGEL IVÁN zongoraest hétfőn, V. 22 v. Zongoraberlet.
FAILONI—BEETHOVEN-est 14-én.
URMÓSSY Anikó előadóest 17.
HIRES SZINMŰVEK hires jelenetei 18.
DÁNIEL—MARTZY szonátamatiné 19.
FARAGÓ matiné jan. 9.
VÉGH SÁNDOR hegedüest jan. 10.
BASILIDES Schubert-est jan. 12.
CSIPKAY ÉVA zongoraest jan. 12.
300 pengőért
46 Gárdonyiért 170 P
5 Magyar művelődés történetért 100 P
2 Paltantyus: Gépészetiért 100 P
2 Zenei lexikonért 100 P
2 Művészeti lexikonért 100 P
10 Karinthyért 30 P
1 Rávay kislexikonért
Könyvtárat veszek. KLEIN KÖNYVÜZLET, Podmaniczky-utca 51. Telefonhivó: 113—104.

— „Fatornyok", Zilahy Lajos legujabb szinműve könyvalakban is megjelent az Athenaeum kiadásában. Kapható a Kamara, szinházban és minden könyvkereskedésben.

+ Plantaflex +

törv. véd. cipőbetét
(tudtalp, harántsüllyedésre), vékony könnyü, minden cipőben viselhető. Duralumíniumból és chromacélból. MAUTNER, V., Báthory-utca 15 sz. Telefon: 317—843 — 37 sz. méretvételi prospektus díjtalan, vidékre is.

A VASÁRNAP EGYHÁZI ÉNEKE. December 12-én, Advent III. vasárnapján a főváros katolikus templomaiban a népénekes szentmisék kötelező énekrendje a Szent vagy Uram gyüjteményből a következő: 2. Harmatozzatok égi magasok, 146. Hol vagy, én szerelmes 196. Üdvözlégy Mária. — A Koronázó főtemplom énekkara d. e. 10 órakor Hamos László hála-miséjét és offertoriumát énekli gregorián változórészekkel. Vezényel Bárdos Lajos. — A belvárosi főplébániatemplom énekkara 11 órakor Rheinberger: Esz-dur miséjét (5 szólam) adja elő. Offertoriumra Goller: Benedikti. A 12 órai kismisén bemutatásra kerül külföldi és magyar szerzők müvei. Vezényel Berg Ottó, orgonál Kereszty Jenő. — A Szent István Bazilika énekkara d. e. 10 órakor Pikéthy: Missa pro pace. Graduale és Aleluja: Harmat A. Qui sedes, Offertorium: G. P. de Palestrina, Benedikti. Mise végén Mária, szüz virág (régi magyar ének) vegyeskarra. Vezényel Harmat Artur, orgonál Pécsy Sebestyén. A 12 órai kismisén a VIII. ker. tanárképző intézet énekkara énekel. — A Ferdinánd-téri plébániatemplomban d. e. 10 órakor az énekkart lovag Falk Zsigmond vezetésével a 17 számu gregorián koráilis miséjét enekli Halmos offertoriumával. — A Szent Domonkos-rend Thököly-uti templomában d. e. 10 órakor az énekkar Béni Fülöp vezetésével Perosi: Missa Pontificalis in D. miséjét adja elő. Offertoriumkor Halmos: Ad te Domine . . . éneklik. D. e. 11 órakor rádióközvetítés. A szentbeszédet Hóka Imre dr. mondja. Enekel a dominikánus énekkar Béni Fülöp vezetésével, orgonál dr. Bató László. A magánszólamokat Duncznó Pálffy Mária énekli.

Élelmiszerpiac

Az élelmiszerpiacon szombaton a forgalom lanyha volt. A zöldség- és főzelékfélék felhozatala elégséges volt a megcsappant kereslet kielégitésére. Sóskából és parajból, tekintettel a megfelelő időjárásra, még mindig érkeznek kisebb tételek. A gyümölcsfélék piacán az alma kinálata javult és az elsőrendü alma olcsóbban is volt kapható, mert a fogyasztóközönség a gyengébb minőségü, de olcsóbb almát vásárolja.

Az élelmiszerpiacon a következő cikkekben történt jegyzés: (Nagykereskedelmi árak.)

Zöldség- és főzelékfélék: Gülbababurgonya és nyári rózsa 30.35, őszi rózsa 23.30, Ella- és sárgaburgonya 26.35, étkezési Woltmann 24.80, étkezési Krüger 23.75, vöröshagyma 30.35—36.07, fokhagyma 79.84—101.44 pengő mázsánként. Fejeskáposzta 34, kelkáposzta 36, vöröskáposzta 160—240, sárgarépa Ia 27 IIa 22, petrezselyemgyökér Ia 51, IIa 44, zeller 60—120, céklarépa 46—80, karalábé 40—80, torma 70—450, feketeretek 50—110, fejessaláta 30—50, sóska 150—270, paraj 120—250, karfiol leveles 160—250, karfiol tisztitott 250—360, sütőtök 36—75 fillér.

Gyümölcs: Nemesalma 240—360, közönséges 120—280, körte 250—700, szőlő 350—600, dió 800—900, mandula 700—800, gesztenye 300—600 fillér.

A MAGPIACON a Magyar Magtenyésztési Rt. Budapest—Monor hetijelentése szerint a kis forgalmat az elmult hét ünnepnapjai még inkább csökkentették ugy, hogy említésre méltó mozgalom nem fordult elő. A mustár- és koriandermag beszolgáltatási határideje november 30-án lejárt. — Hivatalos termelői árak 100 kg-ként ab feladóállomás: tóheremag nyers, arankás 300, lucernamag nyers, arankás 580, biborheremag 200, expresszborsó sterilizált 60, Viktóriaborsó steril. 65, mustármag 160, angolperje 280, szőrösbükköny 160, tavaszibükköny 70 pengő.

Bokrinyák Sándor

15.000 pengőt nyert a 19094 és a 24331 számú sorsjeg

Délelőtt 8—9-ig

a következő számokat huzták ki:

15000 pengőt nyert: 19094
10000 pengőt nyert: 61051
5000 pengőt nyert: 26807 65576 71941
2000 pengőt nyert: 4844 5113 26827 97076
1000 pengőt nyert: 33635 41949 67337
500 pengőt nyert: 539 40018 43885 63012 71587 78476 83856 85949
400 pengőt nyert: 3418 5868 16649 20612 32295 35727 37867 42148 46016 48696 52922 56176 56196 59434 61151 61307 62749 64175 90053 94012 97810
200 pengőt nyertek:
5 83 158 318 339 496 627 631 648 778 790 1340 518 582 739 886 996 2002 167 287 295 347 493 784 787 951 3512 574 799 802 804 987 4190 301 396 882 885 966 5031 323 384 489 517 539 554 607 658 687 690 764 781 855 886 962 6204 7220 256 264 406 576 627 862 867 885 8090 277 812 390 402 577 634 654 662 774 883 914 9257 986 425 637 832 991
10005 144 347 372 402 729 740 797 843 859 922 11066 166 251 504 655 816 878 12110 117 241 303 305 870 876 937 95 980 981 982 13109 376 470 512 755 884 903 996 14127 155 165 427 493 593 15136 196 236 413 420 663 820 920 949 953 957 962 984 16016 107 193 267 310 633 656 17713 718 812 18009 324 491 508 528 566 726 751 859 879 902 927 988 19245 456 578 685 741 783 900 992
20053 196 279 293 467 569 571 608 649 704 888 21289 306 431 446 443 451 509 713 732 905 957 22021 251 363 453 507 604 765 928 941 23135 357 487 494 501 525 675 763 827 24000 059 239 300 383 440 450 606 646 690 702 740 886 949 25015 057 093 346 358 380 451 495 515 26414 576 702 719 722 723 876 890 900 980 27027 070 112 281 325 421 594 655 697 669 762 770 869 28011 181 243 272 312 352 417 732 860 29011 054 077 100 113 184 292 712 769 806 954 968 992

VEGYEN OSZTÁLYSORSJEGYET
LENGYEL GÁBOR főárusítónál
BUDAPEST, ANDRÁSSY-UT 82.

30121 128 480 491 586 706 725 902 31073 238 239 393 418 540 541 601 620 694 981 32115 186 366 394 423 520 545 759 783 869 922 949 33018 047 275 523 545 574 604 754 766 839 984 34031 133 156 493 553 577 750 751 794 35459 660 700 898 935 949 36087 138 481 563 576 663 763 781 984 988 992 37159 331 443 502 525 663 821 887 38129 149 437 474 620 862 904 39026 238 177 401 587 791 832 909 928
40008 212 214 303 318 329 741 825 926 41065 068 098 189 236 254 315 324 405 694 765 766 895 42015 043 088 176 254 209 654 693 730 733 744 954 34363 593 44053 238 378 422 510 576 595 614 644 939 45292 465 511 570 786 892 46017 034 281 368 411 467 517 983 47013 202 279 286 689 715 48049 337 364 557 818 905 920 971 49013 432 595 632 791 940
50050 155 163 583 653 659 725 755 790 905 51044 371 476 576 591 624 679 701 714 734 745 856 912 989 52087 192 214 321 409 606 635 720 735 809 909 995 53046 063 116 153 190 233 395 462 468 852 939 986 54100 125 190 201 301 304 324 528 583 605 646 733 979 55010 259 389 555 615 729 802 908 982 56251 310 402 577 752 57093 232 396 404 433 618 823 831 856 980 994 58297 318 358 371 392 430 432 494 657 812 945 988 59142 293 391 395 578 585 597 685
60012 052 147 240 334 371 414 470 519 698 743 894 940 61085 259 435 603 658 837 924 972 62208 240 448 640 739 985 63062 100 263 439 499 761 64163 489 787 910 963 65129 174 372 699 66105 266 531 534 649 672 828 67124 145 203 235 383 559 625 717 982 939 68159 265 332 405 510 770 868 69185 532 747 810
70043 055 405 471 511 525 587 637 655 681 688 740 963 71072 163 298 414 448 493 537 647 649 659 690 756 866 72113 276 307 545 653 799 804 73068 095 182 281 329 343 422 875 968 74016 061 111 117 215 438 618 744 777 939 75239 332 347 446 462 544 580 832 861 970 76034 035 193 270 322 427 447 479 588 720 837 840 863 77240 336 350 363 431 433 547 621 787 805 78108 116 194 209 218 333 364 345 504 784 787 806 882 79173 174 211 343 443 511 637 723 736 796 816 856
80009 066 196 326 535 578 706 785 827 887 81587 693 729 817 844 916 82124 214 247 341 516 580 798 83018 046 212 224 338 425 610 620 809 926 947 84221 268 484 622 629 648 710 716 787 925 935 986 85149 255 430 434 637 758 802 825 927 86293 421 464 540 641 653 659 729 808 899 37033 202 436 454 600 786 803 809 88036 222 265 282 316 435 562 518 89005 080 147 156 189 245 297 325 539 648 681 711 715 873 901
90511 536 606 800 91035 064 198 363 374 376 414 439 505 547 818 837 956 961 92268 332 342

CHRISTOPHOROS
?
Színházjegy-iroda
Kossuth Lajos-utca 5.

371 400 488 503 512 599 619 792 819 93063 3
352 375 433 545 691 739 900 94078 354 368 3
391 439 601 864 895 900 903 95096 138 139 2
304 398 574 627 695 96061 238 321 427 431 6
763 895 944 97159 223 292 351 405 406 465 5
656 880 98020 027 072 102 402 422 561 816 8
903 955 99000 073 110 151 156 214 618 925

Délelőtt 9—10-ig

a következő számokat huzták ki:

15000 pengőt nyert: 24331
10000 pengőt nyert: 58116
5000 pengőt nyert: 13244
1000 pengőt nyert: 51631
500 pengőt nyert: 8107 21698 23616 325
34072 34643 42469
400 pengőt nyert: 13399 24997 38413 476
68071 74520 75380
200 pengőt nyertek:
580 893 967 1036 074 204 234 301 373 41
535 801 2150 321 348 352 451 477 616 91
987 3099 150 596 757 4018 025 351 629 76
808 906 5397 429 559 641 717 825 845 98
6191 654 724 815 907 7054 122 655 703 81
815 8041 079 114 273 549 704 843 9232 380 82
10041 072 403 493 639 11044 117 304 38
407 584 12049 169 224 308 424 645 703 72
939 13019 055 290 397 419 582 685 772 93
14080 168 184 295 350 779 863 980 996 1525
271 295 336 432 446 475 997 16039 193 213 22
356 417 430 615 787 800 816 979 17016 263 26
580 647 687 742 847 896 18010 046 069 077 18
272 280 332 414 415 500 897 997 19001 008 06
127 144 158 305 332 427 562 833 905
20021 028 250 306 326 653 801 825 853 93
970 21005 069 119 173 555 697 22115 393 39
837 892 947 23243 291 477 508 658 820 2410
429 598 714 848 890 898 25178 448 733 747 98
26061 150 591 622 676 907 27012 131 237 38
465 516 566 706 713 818 971 972 28296 390 46
547 771 896 29146 506 736 909
30185 469 511 587 598 656 748 793 794 91
31520 580 682 271 32135 277 318 381 474 483
628 33334 352 426 559 615 651 940 34215 223
279 638 768 787 906 35091 130 445 579 621 86
888 36056 201 283 459 622 772 818 37008 124
327 566 694 738 922 38049 124 245 264 287 34
559 572 728 919 39121 135 222 763 837
40287 478 499 542 630 633 785 41002 505 767
790 998 42030 454 846 970 971 43153 530 600
620 811 44140 156 183 313 357 370 434 461 545
621 791 45052 190 468 554 587 638 847 994
46063 151 255 503 739 761 829 959 47348 487
798 894 48048 099 171 375 625 824 862 49247
255 332 459 520 530 673 726 829 877 891
911 969
50046 066 113 455 487 641 673 695 51077 115
145 190 277 492 656 680 821 835 926 52179 202
344 836 931 53009 030 044 273 370 422 564 833
54204 356 502 668 932 55012 160 191 322 492
498 900 56053 088 405 830 872 994 57054 139
154 162 333 535 847 58082 510 941 969 976
59248 282 416 716 856 872
60048 098 119 220 878 923 61024 121 203 327
539 580 703 905 977 62224 409 417 521 624 891
99 63010 238 493 631 786 836 871 64067 279
394 440 457 569 633 832 964 65111 139 268 333
405 435 760 955 66131 198 420 444 446 662 677
881 892 67152 175 362 373 442 501 586 776 893
950 953 983 68083 546 833 896 69048 104 250
388 473 807 823 912 913
70102 179 198 282 449 476 988 71266 281 350
353 468 557 795 800 72191 328 387 497 601
608 701 935 73336 345 347 354 706 998 74039
116 281 366 585 741 794 845 946 75020 029 189
252 811 76210 486 544 565 622 692 938 77149
193 766 703 990 78134 137 259 615 921 965
79103 221 403 428 456 826 635 967 992
80067 303 334 353 529 628 856 930 81137 231
569 614 723 778 804 933 82289 467 705 880 940
83045 065 193 178 434 581 781 938 84009 102
106 108 127 233 409 511 614 622 85174 474 782
924 86009 033 147 272 634 654 673 775 888 936
87063 169 268 209 285 417 594 608 634 704 676
821 88044 096 126 278 764 968 89044 153 182
218 238 645 741 891
90017 102 218 219 279 312 340 413 570 589
91031 148 257 340 511 588 631 989 92124 283
591 722 731 801 860 929 93066 175 191 398 880
996 94042 759 765 941 95607 674 894 971 96110
114 291 390 422 485 526 528 720 803 903 910
993 97117 244 291 385 584 596 97640 767
98155 326 413 655 681 814 836 941 956 99147
276 327 369 566 799 844

Délelőtt 10-től fél 11-ig

a következő számokat huzták ki:

3000 pengőt nyert: 10278
1000 pengőt nyert: 89032
500 pengőt nyert: 30327 36977 42219 85493
400 pengőt nyert: 44170 46132 57123 77417 79353
200 pengőt nyertek:
168 376 2271 537 562 4004 661 3252 530 978 6434 7365 603 693 763 8324 626
10120 233 470 564 11046 452 458 574 12033 254 13447 14363 707 844 15334 509 805 17207 398 18291 625 19347 636
20145 445 21128 740 22067 096 354 495 659 23996 24755 25599 26650 27081 271 775 28140 750 29204 219 457 509 749
30269 392 401 521 31334 594 715 734 970 32566 415 431 442 601 699 35529 614 715 36330 419 608 458 554 38676 39365 554
40259 873 41166 741 893 42308 616 682 43435 44081 216 731 45052 056 064 552 46113 245 578 47546 694 48450 772 49567 999
50085 51120 936 52116 255 306 389 53353 54178 55257 805 57684 58342 673 733 852 942 59065 306 367
60246 264 290 789 61233 256 62296 533 674 63296 733 812 64283 480 987 65530 66226 477 827 67301 646 68054 171 913 996
70125 390 997 71161 474 73383 781 918 74002 104 367 651 809 75846 881 76229 406 870 77385 78062 305 483 79081 402
81285 83350 84647 85975 86896 253 471 87280 783 88300 810 858
91457 926 92577 94513 97282 460 882 98344 349 769 800 99397 435 737 990 991

Felelősség nélkül.

December 12. Vasárnap

Napirend:

VASARNAP:

Róm. kat.: C3. Otilia. — **Gör. kat.:** C. Csetyák. — Prot.: C3. Gariella. — Középeurópai időszámítás szerint Budapesten a Nap kel 7 óra 38 perckor, nyugszik 16 óra 09 perckor, a Hold kel 17 óra 03 perckor, nyugszik 7 óra 58 perckor.

HETFŐ:

Róm. kat.: Luca sz. — **Gör. kat.:** Eusztrát. — Prot.: Luca. — Középeurópai időszámítás szerint Budapesten a Nap kel 7 óra 39 perckor, nyugszik 16 óra 09 perckor, a Hold kel 17 óra 57 perckor, nyugszik 8 óra 51 perckor.

Színházak műsora:

OPERAHÁZ. Vasárnap d. e.: A trubadur (11). Este: Tosca (6). Hétfő: Nincs előadás. Kedd: Manon (III. — fél 6). Szerda: Fidelio (VI. — 6). Csütörtök: A walkür (Svanholm Set vj. — Wagner A. — 5). Péntek: Csavargó és királyleány, Debreceni história, Bolero (I. — 6). Szombat: A walkür (Svanholm Set vj. — Wagner B. — 5). Vasárnap d. e.: Traviata (11). Este: Bánk bán (Népm. Biz. V—2. előadása a Magyar Művelődés Házában — 6).

NEMZETI SZINHÁZ. Vasárnap d. u.: Tartuffe. Vasárnap este, kedd, csütörtök, szombat, vasárnap este: A kaméliás hölgy. Hétfő, szerda, péntek: A zöldnadrágos lovag. Köv. vasárnap d. e.: Ármány és szerelem (akad. vizsg.) Délután: Tartuffe (vas. J. hét. XVI, kedd X, szer. N, csüt. XII, pén. XX, szom. II, vas. VIII. — fél 10, dél. 3, A kaméliás 6, A zöldnadrágos fél 7-kor kezdődik.)

NEMZETI KAMARA SZINHÁZ. Vasárnap d. u.: Nincs előadás. Este: Fatornyok (először). Hétfőtől minden este és vasárnap d. u. is: Fatornyok (3, 1/7).

ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA (Kamaraterme). Hétfő, szerda, csütörtök, szombat: Tartuffe (fél 7).

MAGYAR MŰVELŐDÉS HÁZA. Vasárnap d. e.: Szilágyi Irma (F. — 10). Este: Sylvia, Csárdajelenet (Operaház vj. V—5. — fél 7). Hétfő: Nincs előadás. Kedd, szerda, csütörtök, péntek d. u.: Déryné ifiasszony (ifjúsági — 3). Kedd este: Téli napsugár (6). Csütörtök este: Budapesti vasutas ének- és zenetársaság hangversenye (1/7). Péntek este: Műsoros est (fél 7). Szombat: Művész-est (6). Vasárnap d. e.: Csákó és kalap (film — fél 11). Délután: Az Athenaeum jótékonycélu előadása (2). Este: Bánk bán (Ojeraház vj. V—2. — 6).

VIGSZINHÁZ. Vasárnap d. u. és este, kedd, csütörtök, vasárnap d. u. és este: Két boldog hét. Hétfő, szerda, péntek, szombat: Warrenné mestersége (3, fél 7).

PESTI SZINHÁZ. Minden este, szombat és vasárnap délután is: Fecske és denevér (3, fél 7).

UJ MAGYAR SZINHÁZ. Minden este és vasárnap délután is: Az első. (3, fél 7).

ANDRASSY SZINHÁZ. Minden este és vasárnap délután is: Josephine (3, fél 7).

MADÁCH SZINHÁZ. Minden este és vasárnap délután is: Homokpad (vas. B—1, hét. C, kedd D, szer. E, csüt. F, pén. G, szom. H—2, vas. J—2. — fél 4, fél 7).

FŐVÁROSI OPERETTSZINHÁZ. Vasárnap délutás és este: Egy boldog pesti nyár. Hétfő, kedd, szerda: Nincs előadás. Csütörtök: Főpróba (A királynő csókja) Péntektől minden este és vasárnap délután is: A királynő csókja. Vasárnap délelőtt: Latyi Matyi mint Robinson. (11, fél 3, 6).

VIDAM SZINHÁZ. Minden este és vasárnap délután is: Balléptés jobbra (fél 4, fél 7).

REVÜPALOTA. Minden este, vas. és ün. délután is: Ófelsége a pénz (fél 4, fél 7).

KAMARA VARIETÉ. Mindennap: Münchhausenné mestersége (fél 7, csüt., szom. fél 4, fél 7, vas. és ün. 2, fél 5, 7).

KOMÉDIA ORFEUM. Mindennap: Szalonkák (fél 7, szerda, szom., vas. és ün. fél 4, fél 7).

ERZSÉBETVÁROSI SZINHÁZ. Csütörtökig: Lehullott a rezgőnyárfa (fél 5, 7, vas. fél 3, fél 5, 7).

JÓZSEFVÁROSI SZINHÁZ. Csütörtökig: Tábornékné (fél 5, 7, vasárnap fél 3, fél 5, 7).

KISFALUDY SZINHÁZ. Csütörtökig: Tűzmadár. (fél 5, 7, vasárnap fél 3, fél 5, 7).

NEMZETI BÁBSZINJÁTÉK. Minden este hétfő éjtek kivételével: Panoptikum. Hétfő, péntek: Boldi. Csütörtök, szombat, vas. és ün. délután is: [illegible] (fél 4, fél 7).

ERDÉLYI BÁBSZINHÁZ. (Rottenbiller-utca 14.) Rózsapiroska és a medve, Biri Bandi (4, vas. és ün. 11, 2, 4).

Vízállás:

A földm. minisztérium vizrajzi intézete jelenti:
A Duna Esztergomig árad, lejebb apad, igen alacsony vízállásu.

A mai vízállások: Srhaerding 210 cm 16%, Passau 350 cm 11%, Struden 189 cm 14%, Krems 195 cm 13%, Bécs 180 cm 14%, holnap 180 cm 14%, Pozsony 210 cm 14%, Gönyü 121 cm 13%, Komárom 107 cm 12%, Esztergom 126 cm 13%, Budapest 150 cm 13%, holnap 156 cm 14%, Paks 160 cm 12%, Baja 202 cm 13%, Mohács 230 cm 11%, Bezdán 269 cm 11%, Gombos 217 cm 15%, Palánka 210 cm 19%, Ujvidék 308 cm 23%. — Gázlómélységek a magyar Dunán: Felsővajka 1833.2 km-nél 23 dm, Denkpál 1831.5 km-nél 25 dm, Kisbodak 1826.8 km-nél 24 dm, Dunaremete 1825.5 km-nél 24 dm, Alsóvarjas 1818.2 km-nél 24 dm, Ásvány 1815 km-nél 19 dm, Szap 1810.5 km-nél 19 dm, Kispatkós 1807.3 km-nél 20 dm, Nagybajcs 1801.5 km-nél 20 dm, Csicsó 1798 km-nél 19 dm, Csicsó 1797.3 km-nél 23 dm, Dunamócs 1745.4 km-nél 23.5 dm, Ebed 1726 km-nél 23.5 dm, Istenhegy 1721 km-nél 19.5 dm, Kompkötősziget 1683 km-nél 21 dm, Vác 1680 km-nél 20 dm, Göd 1670 km-nél 18 dm, Bogyiszló 1502 km nél 21 dm, bajai híd 1461.5 km-nél 22 dm. — A Rába Szentgotthárdnál minusz 43 cm 9%. — A Dráva Barcsnál 82 cm 14%, Drávaszabolcsnál 100 cm 11%.

A Tisza Tokaj és Szeged között árad, másfelé apad, alacsony vízállásu. Máramarossziget 120 cm 14%, Visk 118 cm 20%, Tekeháza 119 cm 23%, Tiszaullak 181 cm 23%, Vásárosnamény 229 cm 22%, Tokaj 298 cm 23%, Tiszafüred 231 cm 21%, Szolnok 240 cm 20%, Csongrád 305 cm 23%, Szeged 339 cm 21%, holnap 360 cm 23%, Zenta 260 cm 19%, Titel 258 cm 23%. — A Szamos Désnél minusz 14 cm 12%, Szatmárnémetinél minusz 80 cm 11%, a Bodrog Bodrogszerdahelynél 20.2 cm 25%, a Sajó Bánrévénél 50 cm 15%, a Hernád Hidasnémetinél 10 cm 10%, a Berettyó Margittánál 10 cm 17%, a Körösök Csucsánál 54 cm 17%, Nagyváradnál minusz 84 cm 17%, Békésnél 140 cm 27%, Gyománál 208 cm 33%. — A Maros Marosvásárhelynél minusz 72 cm 3%, Makónál minusz 21 cm 5%, a Balaton Siófoknál 64 cm 39%, a Velencei tó Agárdnál 87 cm 42%.

Rádióműsor:

A VATIKÁNI RÁDIÓ DECEMBERI HIRSZOLGÁLATA

Vasárnap 11 óra: Francianyelvü krónika 49.96 m hullámhossz.

Hétfő 20 óra: Holland hirszolgálat 49.96 m. hullámhossz. 20.30 óra: Olasz hirszolgálat 49.96 m. hullámhossz.

VASARNAP, DECEMBER 12.

7.30: Szózat, reggeli zene. — 8.15: Hirek. — 8.30: Őszinte beszéd. — 9: Unitárius istentisztelet a Koháry-utcai templomból. — 10: Református istentisztelet a Kálvin-téri templomból. — 11: Egyházi ének és szentbeszéd a Thököly-uti Szent Domonkosrendi plebániatemplomból. — 12.15: Levente-müsor. — 12.55: Budapesti Hangversenyzenekar. — 13.45: Időjelzés, hirek, vizállás. — 14: Művészlemezek. — 15: Mezőgazdasági előadások. — 15.45: Művészek a Vöröskeresztért. (Közv. a Művelődés Házából, hangfelvétel.) — Közben 16.56: Hirek. — 18.20: Hangképek a Ferencváros—Csepel és a Kispest—Kolozsvár labdarugómérkőzésről. — 18.40: Liszt: IV. rapszódia. — 18.50: Hirek. — 19: Hires szinművek, hires szerelmek. (Hangfelvétel.) — 20.10: Vonósnégyes. — 21: Szárnyal a dal . . . — 21.40: Hirek. — 22.10: Hirek német, angol és francia nyelven. — 22.40: Hanglemezek. — 23.45: Hirek. — **BUDAPEST II.** 6.30: Hirek német, román, szlovák, ruszin és szerb nyelven. — 9: Hanglemezek. — 12.15: Budapesti Hangversenyzenekar. — 15.30: Hirek német, román, szlovák, ruszin és horvát nyelven. — 16: A Székesfővárosi Zenekar hangversenye a Vigadóból. — 18: Megemlékezés Széll Kálmánról. — 18.15: Tánczenekar. — 19: Előadás hanglemezekkel. — 19.40: Budapest templomai. (Előadás hangfelvétellel.) — 20.25: Előadás Szombathelyről. — 20.45: Magyar nóták cigányzenekisérettel. — 21.20: Hosszu ének. Elmondja Balázs Samu. — 21.40: Hanglemezek. — 22.40: Hirek.

Mozik műsora:

ADRIA. (T.: 253—707.) **A 28-as.** 1/4, 1/6, 1/8, vas. és ün. 11 és 1/2-kor is. — Hétfőtől: Elhagyatva.

ALKOTÁS. (T.: 355—374.) Szerencsés fiútás. 1/4, 1/6, 1/8, szom. 1/2-kor, vas. és ün. 11 és 1/2-kor is. — Vas. d. e. 11-kor: Csipkerózsika.

ATRIUM. (T.: 153—034, 154—024.) Rákóczi nótája. Hiradók. 1/4, 1/6, 1/8, szom., vas. és ün. 1/2-kor is.

BARLANG (T.: 422—722.) Negyedik hétre prolongálva! Csavargók. — Szines Walt Disney-film. Mindennap: 1/2, 1/4, 1/6, 1/8. Első előadás mindennap mérsékelt áru. — Vas. d. e. 11-kor: Mindenki gyanus.

BELEZNAY. (T.: 225—276.) Harmadik hétre prolongálva! Egér a palotában. Mindennap: 10, 1/12, 1/2, 1/4, 1/6, 1/8.

BELVÁROSI HIRADÓ. (T.: 181—244.) Itt férjet fog. (Páger Antal.) — Rajzos hiradó a jáki templomról. — Ujdonság Európa-hiradó. — Magyar és Ufa hiradók. Folyt. egyórás előadások 10—21 óráig.

BETHLEN. (T.: 225—003.) Fekete hajnal. 1/4, 1/6, 1/8, vas. és ün. 11 és 1/2-kor is.

BUDAI APOLLO. (T.: 351—500.) **A 28-as.** 1/4, 1/6, 1/8, vas. 1/2-kor is. — Vas. d. e. 11-kor: Maláji kalózok. — Hétfőtől: Csókparádé.

CORVIN. (T.: 138—938, 339—584.) Harmadik hétre prolongálva! Kivirul az öreg szív. (Emil Jannings, Viktor de Kowa, Maria Landrok.) Mindennap: 3, 5, 1/8.

CSABA. (T.: 146—046.) Opiumkeringő. 1/4, 1/6, 1/8, szom., vas. és ün. 1/2-kor is. — Vas. d. e. 11-kor: Gentryfészek.

DAMJANICH. (T.: 425—644.) Katyi. 1/4, 1/6, 1/8, vas. és ün. 11 és 1/2-kor is. — Hétfőtől: Bob herceg.

DEÁK. (T.: 121—343, 125—952.) Rákóczi nótája (Abonyi, Tolnay, Sárdy Kovács.) 1/2, 1/4, 1/6, 1/8, vas. d. e. 11-kor is.

DUNA. (T.: 111—894.) Potyautas. 1/6, 1/8, 1/8, vas. és ün. 1/2-kor is.

FÓRUM. (T.: 189—707, 189—543.) Hatodik hétre prolongálva! Éjjeli zene. 1/4, 1/6, 1/8, vas. és ün. 1/2-kor is. — Vas. d. e. 11-kor: Lovasok és lovak világa. (Uj sorozat.)

GLÓRIA. (T.: 427—521.) Szabadság vagy halál. 1/4, 1/6, 1/8, vas. és ün. 1/2-kor is. — Hétfőtől: Szabadság vagy halál.

HIRADÓ FILMSZINHÁZ. (T.: 222—499.) Itt férjet fog. (Páger Antal.) — Rajzos hiradó a jáki templomról. — Ujdonság Európa-hiradó. — Magyar és Ufa hiradók. Folyt. egyórás előadások 8—21 óráig.

HOMEROS. (T.: 696—178.) Prolongálva! Szerencsés fiútás. — **Világhiradók.** 1/4, 1/6, 1/8, vas. és ün. 1/2-kor is. — Hétfőtől: Denevér.

JÓZSEFVÁROSI. (T.: 131—316.) **Lopott feleség.** 1/4, 1/6, 1/8, vas. és ün. 1/2-kor is. — Vas. d. e. 11-kor: Elveszett a feleségem. — Hétfőtől: Muzsikus lelkek.

KAMARA. (T.: 423—901.) **Párdue kisasszony.** Mindennap: 1/12, 1/2, 1/4, 1/6, 1/8.

KASZINÓ. (T.: 185—329, 383—102.) **Két csók között.** (Ingrid Bergmann.) 1/4, 1/6, 1/8, szom. 1/2-kor is, vas. és ün. d. e. 11 és d. u. 1/4, 1/6, 1/8.

KORZÓ. (T.: 182—818.) **Gróf Monte Cristo.** 1/4, 1/6, 1/8, szom. 1/2-kor is, vas. és ün. d. e. 11, d. u. 1/4, 1/6, 1/8.

MESEVÁR. (T.: 114—502.) **Feleség.** 1/4, 1/6, 1/8, vas. 1/2-kor is.

NEMZETI APOLLO. (T.: 222—002.) **Második** hétre prolongálva! Lajla. — **Magyar Hiradó.** 1/6, 1/6, 1/8, szom. 1/2-kor, vas. és ün. 11 és 1/2-kor is.

OMNIA. (T.: 130—125.) Ötödik hétre prolongálva! A zenélő malom. 1/4, 1/6 1/8, szom. 1/2-kor, vas. és ün. 11 és 1/2-kor is.

OTTHON. (T.: 146—447.) **A 28-as.** 1/4, 1/6, 1/8, vas. 11 és 1/2-kor is.

PÁTRIA. (T.: 145—673.) **Nagyvilági nő.** 10, 1/12, 1/2, 1/4, 1/6, 1/8, vas. 11, 1/2, 1/4, 1/6, 1/8.

PEST. (T.: 221—222.) **Makrancos hölgy.** Mindennap: 1/12, 1/2, 1/4, 1/6 1/8.

RÁDIUS. (T.: 122—098, 120—564.) **Harmadik hétre** prolongálva! Kivirul az öreg szív. (Emil Jannings, Viktor de Kowa.) — **Hiradó.** 1/4, 1/6, 1/8, vas. és ün. d. e. 11-kor is.

SCALA. (T.: 114—411.) **Zenélő malom.** (Szeleczky, Szilassy, Dayka, Latabár.) — Tavaszi álom (Sárdy) zenés filmnovella. — **Magyar Hiradó.** 1/4, 1/6, 1/8, szom., vas. és ün. 1/2-kor is.

SZÉKELY. (T.: 226—425.) **Második hétre prolongálva! Nápoly a csókok tüzében.** Mindennap: 11, 1/12, 1/4, 1/6, 1/8.

TISZTIKASZINÓ ZÁRTKÖRŰ FILMSZINHÁZA. Dec. 12-én: Fekete hajnal. — 14-én: Opium-keringő. Előadások kezdete: 1/5 és 1/7 órakor.

UGOCSA. (T.: 154—422.) **Fruska, Kis Katyi.** 1/4, 1/6, 1/8, szom. 1/2-kor, vas. és ün. 11 és 1/2-kor is. — Hétfőtől: A pék felesége.

UJBUDA. (T.: 268—969.) **Fekete hajnal.** 1/4, 1/6, 1/8, szom. 1/2-kor, vas. és ün. 11 és 1/2-kor is. — vas. d. e. 11-kor: Az Actio Catholica sajtómatinéja.

URÁNIA. (T.: 146—046.) Második hétre prolongálva! Rákóczi nótája. 2, 35 1/6, vas. és ün. 11-kor is.

XXV. ÉVF. 281. SZÁM. **NEMZETI UJSÁG** 1943 dec. 12. VASÁRNAP

Főmunkatárs: TÚRI BÉLA † 1919—1938.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V., Honvéd-utca 10. Telefon: 119-680, 119-682 és 119-685
Budapesti és környéki cimváltozások és reklamációk 113-006.
Előfizetési pénztár: Báthory-utca 5. Hivatalos órák 8—4-ig. Telefon: 116-935.
Belvárosi kiadóhivatal: IV., Kossuth Lajos-utca 5. Telefon: 189-533 és Christopheros utcai és menetjegyiroda. Telefon: 187-502
Színházjegyiroda a Cristophorosban. Telefon: 189-533 és 187-502.
Fiókkiadóhivatalok: (Vidéki előfizetési és árusitási osztály) V., Báthory-utca 5. Telefon 119-682 és a Pázmány könyvkereskedésben, Baross-utca 82. Telefon 135-479.
Előfizetési ára egy hóra 5.60 P, negyedévre 16.— P.
A Nemzeti Ujság postatakarékpénztári csekkszámlája: 2030
Megjelenik hétfő kivételével minden nap.

Nyomatott a DALLAS 1929 és EGYETEMI R.-T. könyvnyomdában, Budapest V., Honvéd-utca 10. az Globulus György Aladár igazgató

„Asszonyok a vártán"

A magyar nőtársadalom seregszemléje

A társadalmi egyesületekbe tömörült magyar asszonyok és leányok hitet akarnak tenni arról, hogy a legnehezebb időkben és legválságosabb pillanatokban nemcsak együttérezni, hanem együttdolgozni is hajlandók a férfiszervezetekkel s a nemzet hivatott vezetőinek rendelkezésére állanak.

A magyar nőtársadalom szervezetei a nagy nemzeti célok megvalósítására munkaközösségre léptek s ennek az elhatározásuknak az ország közvéleménye előtt december 5-én, vasárnap délben 2 órakor a pesti Vigadóban megtartandó országos nagygyűlésen adnak méltó kifejezést.

A vigadói nagygyűlésen vitéz *Keresztes-Fischer* Ferencné, az Egyesült Női Tábor országos elnöke mond megnyitóbeszédet, *Tasnádi Nagy* András tart ünnepi beszédet, míg a befejező beszédet dr. *Stolpa* Józsefné, a MANSz ügyvezető elnöke mondja.

A nagygyűlésen felszólal még egy tanítónő, egy munkásnő és egy földmívesasszony. *(MOT)*

A svéd trónörökös feleségének testvére hősi halált halt

Stockholm, december 4. *(MTI)* Mint Berlinből jelentik, *Hubertus* szász coburg-gótai herceg, *Sybilla* hercegnő, Gusztáv Adolf svéd trónörökös feleségének testvére *hősi halált halt*. A herceg *repülő volt és futárgépeket vezetett.*

„Cirmos úr" és a szentesi macskavásár

Szentes, november 4. *(A Magyarország tudósítójának jelentése.)* Szentesen még a nyáron hirdetést tett közzé a helyi lapban az egyik bőrkereskedő arról, hogy »*mindenféle macskát vesz*«. Nagy felháborodást keltett, hogy a hirdetés nyomán nemcsak a macskaeladás, de a *macskalopkodás* is megindult. A szentesi rendőrség *betiltotta a macskabőrét.*

Most ismét megjelent egy hirdetés a *Szentesi Napló*-ban ezzel a szövegezéssel: »*Mindenféle élő macskát veszek* — Szirom Antal.« Annakidején is egy Szirom volt a macskavásárló, akit elneveztek Cirmos úrnak. Igaz, hogy most »mindenki *csak a saját macskáját* hozza« jelszóval indult meg a macskaeladás, a hangsúly mégis azon van, hogy »Cirmos úr« megint vásárolja a cicusokat Szentesen, ahol már volt egyszer *macskavásár*. Jaj a rossz és vigyázatlan szentesi macskáknak, viszik eladni őket.

KÉTEZER ÉV FESTÉSZETE

Ma, amikor a nagy írót is, a toll apró napszámosait is — valljuk meg — gyakran elkényezteti a bírálat, elgondolkoztató feladat azzal a könyvvel foglalkozni, amely *Kétezer év festészete* címmel a Dante kiadásában most kerül a közönség kezébe. A bíráló legkönnyebben úgy oldhatná meg a feladatát, hogy az elismerő jelzők seregét vonultatná fel. Őszintén, meggyőződéssel tehetné ezt, a mű azonban még ennél továbbiakat is igényel: alapos ismertetést, amelynél a dicséret csak másodrangú szerepet játszik, mert az, ami ebben a könyvben van, *önmagáért* beszél.

Önmagáért beszél és ha megszólal, elsősorban elmondhatja, joggal büszkélkedhetünk, hogy a háború ötödik esz endejében nálunk ilyen témájú, tartalmú és kiállítású mű jelent meg. A kétezer oldalas, közel 1200 nagyméretű képpel és sokszínnyomású műlapokkal dúsan illusztrált hatalmas kötet a címéhez híven *tökéletesen mutatja meg kétezer év festészetét, a festői témák történetét az európai művészetben.* A tökéletesség hangsúlyozásából a fősúlyt a festészetre kell vetni. A külföldi és hazai nagyobbterjedelmű művészettörténeti könyvek általában összefogó képet adtak a művészetekről, s korszakonként, irányzatokként, művészekként vagy egyéb csoportosításban ismerteték a képzőművészet három ágát: a pikturát, szobrászatot, építészetet. A *Kétezer év festészete* újítást jelent több irányban is. Először is a szobrászat és az építészet mellőzésével csak a festészettel foglalkozik, de ugyanakkor terjedelme felveszi a versenyt a nagy művészettörténeti művek megszokott arányaival, sőt közülök igen sokat — külföldit is — túlszárnyal. Így *tejességgel* tudja elvégezni a címében ígért feladatot: alaposan ismertetni két évezred festészetét. Újítást jelent a csoportosítása is, amely különbözik minden más műtörténettől. Az eddigitől eltérően ugyanis téma szerint csoportosította a műveket és ezek festői változatait közli egymás mellett. Így például oldalakon át szemléltetően tárul elénk, miként fogtak fel egy-egy témát két évezred művészei.

A csoportosítási mód e valóban meglepő újításának leghivatottabb magyarázói maguk a szerzők, *Bortnyik Sándor, Hevesy Iván* s *Rabinovszky Marius*, akik ezt mondják: »A gondolat, amin a könyv alapszik, a *szemléltetés*, mégpedig a tudományos értékű szemléltetés. Mivel munkánk gerince a témák szerint rendezett képanyag, az összefüggő témákat közös csoportokba foglaltuk. A témacsoportok bevezetése ikonográfiai és egyéb alapvető kérdéseket tisztáz. A képoldalakon pedig minden egyes képet *magyarázó, elemző szöveg* kísér. Ez az elemzés váltakozó szempontokat vesz figyelembe, oly módon, hogy olvasóink a stílusanalízis összes kérdéseivel megismerkedhetnek.«

Így magyarázzák a szerzők a művet, amely a nagy gyüjtemények mesés kincseit viszi az olvasó otthonába, amelyet magánmúzeummá varázsol. Szép és egyformán értékes mű művész, műértő, műbarát számára. *(s)*

Hagymát kapunk

A székesfőváros közélelmezési ügyosztálya közli, hogy a közellátási miniszter intézkedésére Budapesten és a környéken személyenkint egy kilogram vöröshagyma kerül a hagymaárusítással megbízott kereskedők útján a közellátási szelvényív 29. számú szelvényének bevonása mellett kiosztásra. A közellátási szelvényívek birtokosai december 6—24. között jelentkezzenek a lakásukhoz közeleső valamely hagymaárusítással megbízott kereskedőnél. Itt a közellátási szelvényekről a kereskedő levágja és átveszi a kiosztással kijelölt 29-es szelvényeket és azokról elismervényt ad. Ezen a kiszolgáltatásra kerülő hagyma mennyiségét és kiszolgáltatásának napját is fel kell tüntetni. A vöröshagymát a kereskedők a fogyasztók részére legkésőbb december 31-ig tartoznak kiszolgáltatni.

— **KÉSSZÚRÁSOKKAL MEGÖLTE FELESÉGÉT** és súlyosan megsebesítette sógorát *Matyasovszki* Mihály 31 éves orosi gazda. A nyiregyházi törvényszék 12 évi fegyházra ítélte. *(MTI)*

MAGYARORSZÁG KISKIRAKATA

SI RUHA sportmellény ballon esőkabát és viharkabát
Márton és Szász
Gróf Teleki Pál-u 3. Címre figyelni!

Olcsón jó hangszer
Sternberg
Rákóczi-út 60

Figyelem! Váljon meg az ócska holmijától
Ruhát, cipőt, bútort, szőnyeget, varrógépet és mindennemű hagyatékot is magas áron veszek.
Magyari István
Dobozi-u. 27., idősz. 4. Tel.: **349-921**

Gyönyörű mele otthona lesz
DOCZY lakberendezőtől
VI. kerület, Andrássy-út 88.

Erdei parcellázás
Monori-Erdőnyaralón, 150—250 öles villatelkek a rajtalevő ősfákkal,
ölenként 22 P-től
Vasútállomás, betonút, strandfürdő, kiépített utcák, villany. Érdeklődés, díjtalan kiszállítás:
VII., Erzsébet-krt 1, II. 32. Telefon: 425-448.

Finn faház lemezzel szigetelt télen is lakható. HERKULES
Wesselényi-utca 2. Tel.: 220-852

Magas árat fizet mindennemű használt dolgokért, hagyatékért Teplyné, Luther-u. 1/a Telefon: **130-942**

Csak rövid ideig!
Országoshírű festőművész bebizonyíthatóan 800—1000 pengős katalógus jelzésű
olajfestményei
darabonként keret nélkül, csak **230 P**
A művész rádióelőadásaiban megokolta a képvásárlók és képzőművészek közvetlen kapcsolatának szükségességét, ne sejtsünk tiszta szándékában üzleti fogást. Egy művészlakás három teremnyi képe várja Önt vasárnap is. **Thököly-út 61, III.**

Fotelágyak
a legjobb kivitelben a **készítőnél**, Nagymező-u. 27. **Kárpitos.**

Gyönyörű, kész
rókagallérok
OLCSÓN minden színben, bármely kabátra azonnal felvarrhatók. Kleinberger szőrcsnél, VIII., Vay Ádám-utca 8, II. 9. (Népszínház-utca sarok.)

2 drb. csodás
külföldi berzser
békebeli, igen olcsón, 1.500 P eladó Megt. hétfőtől 10—1-ig, Bocskai-út 55., II. 4.

Örökbeadnám
2 éves, egészséges kislfiamat. »Őskeresztény 7« jelig. kiadóba

Eladó Packard
C. D. 120, kitűnő új állapotban, 6 kitűnő gumival, »Ez-vel. »Jogosultnak« jeligére **Balogh hirdetőbe**, Szt. István-körút 9.

Príma vétel!
Város legforgalmasabb helyén **két lakásos bérház**, sürgősen eladó. Rákospalota, Zápolya-utca 34. Telefon: 294-424.

VÁLJON MEG
használt ruháitól, mindenért **Schmerger** fizet legtöbbet. Rottenbiller-utca 32. Telefonáljon **422-269. Hívásra kimegy.**

Műbútort Antik és Stylbútort Ébnertől
VIII. KARPFENSTEIN-U. 2/a

FREUND fizet legtöbbet **használt férfi-női** és egyenruhákért, cipőért, szövet-függönyökért, egész ház tartásért. Dobozi-u. 27 T **422-571**

Hasznos ajándékot...?
ZSÚRKOCSI KÖNYVÁLLVÁNY RÁDIÓASZTAL VIRÁGÁLLVÁNY DOHÁNYZÓASZTAL BÁRKOCSI stb.
GARCON Erzsébet krt 33

Tenger pénzt adok használt ruháért fehérneműért, hagyatékért. T. **133-623**

ANTIK BÚTOROK, Mária Terézia üvegcsillárok, biedermeyer bronz-, fa- és vascsillárok nagy választékban a Magyar Vacuum Cleaner Beraktározó helyiségeiben, V. Visegrádi-utca 62. Forgács cég. Vétel, csere.

Ötletes ajándékok
SOUVENIR-től
Kígyó-u. 2. (Váci-utca sarok)

Ezt tárcsázza: **131-662**
Használt ruhát, cipőt, fehérneműt, egyenruhát **legmagasabb áron veszek Diósyné.** Teleki-tér 10.

Keresek és kínálok
nagyszámú megbízóim részére Pest és környékén ház- és telekingatlanokat, továbbá az egész ország területén mezőgazdasági és szőlőbirtokokat. Nagy-iroda Baross-tér 17. T.: 424-373.

Zongorát v. pianinót sürgősen vennék vidékről is, ár, gyártm. közlésével, Szentirmay, Aréna-út 9, f. 2. Tel.: 223-370.

Szőrmeszövetkezetnél, KIRÁLY-UTCA 1/E. kaphatók: **Siel, perzsa, nyúlprémek és béléstáblák darabonként is**

Zongora eladó
X., Beleznay-utca 21/c.

Műtárgyak, régiségek, porcellánok, elefántcsont gyűjtemény, miniatürök, perzsák stb. eladók. Csak 11—3-ig. II., Iskola-utca 26, II. em. 2. Telefon: 356-544.

Komplett hálószoba és mahagóni nőiszalon eladó. Telefon: 183-685, D. e. 8—10-ig.

Forduljon a leggyorsabb taxigépkocsinőnek!
Telefon 226-136

Alkalmi vétel komplett diófa hálószoba bútor, kisipari munka, kitűnő állapotban privátnál eladó. Megtekinthető Vasárnap d. e. 11—12 között VII., Dembinszky-u. 37., II. lépcső, II. emelet 13.

SI léc - ruha - felszerelés
ródli. **Molnár Gyula**
VII., Károly-krt 3/C (sarokház) Telefon: 427-575.

RÁDIÓK
gramofonok, erősítők, villamossági cikkek
Signal zseblámpaelemek
rádiócsövek
quarclámpák, porszívók
MAULIS-tól
IX., Ráday-u. 11. T.: 186-208

Festményeket, régiségeket megbízásból magas árban veszek. Értesítést festményeket ki festette? Tisza Kálmán-tér 6., II. emelet 25

Használt ruha, cipő, fehérnemű és egyenruháért **sokat** fizetek Visnovszkyné Teleki-tér 10, II. 5. **143-868**

Nyakkendő, úridivatcikkek
KUNDMANN
Mária Valéria-utca 7. Hungária-szállóval szemben.

Mária Terézia bevásárolt vas, biedermeier, stil csillárok nagy választékban **BUGYI** csillárszalon, VI., Teréz-krt 17. T.: 121-462.

Használt ruhát, cipőt, fehérneműt, egyenruhát, hagyatékot legmagasabb áron veszek. **T. 138-010**

Gépészeti szerkesztést műszaki rajzolást vállalok!
Jelige »**Gyakorlott** 88172«

Színes bútorok rekamiék, konyhák, részletre kedvezménnyel **BÁNYAFALVI**-nál. Izabella-u. 11. T.: 220-798.

ZEISS IKON
1:45 f = 8 cm új fényképezőgép, berndorfi Krupp vörösréz főzőedény garnitúra, háztartási tárgyak, női-, férfiruhák, cipők eladók. Vasárnap 10—6, hétfőn, kedden 3—6-ig. Hollán-utca 30, I. 3.

Vill. parkettkefélőt, porszívót, mosógépet és egyéb elektromos készüléket, valamint GRAMOFONT és LEMEZEKET vesz AUDION, Gróf Zichy Jenő-utca 30. Telefon: 111-375.

Érdparkváros központban, 560 □-öles saroktelek 12.400 P-ért eladó. Németh, II., Batthyány-utca 48, földszint 2. Telefon: 129-395.

TOPOLINO
»Ez-nélkül, 6 gumival eladó. Kund Ferenc, Zsigmond-tér 10

Budán
Bojtár-utcában, 2385 □-öl telek ölenként 130 pengőért eladó. Telefon: 425-512.

Magyar gyapjas perzsa eladó
eladó. Vasárnap 10-től, X., Saru-utca 3., IV. em. 1., Lágymányosi-út végén.

JÁTÉKOT
mint minden évben
KRAUS-nál
IV., Kossuth Lajos-utca 13


CITROM adagja **4 fillérbe kerül** a 30 éve ismert „APOLLO" citrompótló tabletta révén.

A Kaméliás Hölgy

Irta: Cs. Szabó László

Békében a párisi Caulaincourt-híd csak úgy remeg az autók, autobuszok és teherkocsik alatt. De a rengést nem egy folyónak adja tovább, hanem a holtaknak. Ez a híd köti össze a Clichy boulevardot a Caulaincourt-utcával, átlábolva a Montmartre temetőn. Lenn a mélyben fehér sírkövek a forgók. Az egyik alatt egy fiatal nő fekszik, *Marie Duplessis*. Ő volt a Kaméliás Hölgy.

1847-ben halt meg, huszonhároméves korában. Egy év mulva a »beavatott« Páris már egymás kezéből kapkodta a regényét: *Gautier Margit* történetét. S négy év mulva ugyanezen a néven a könyvből átlépett a világszínpadra. A dráma levedlette régi hüvelyét; ma már senki se tudja, hogy báb korában néhány évig regény volt, a huszonnégyéves ifjabb Dumas első regénye. A szerző apja világirű volt s Páris a mesteri darabban is az ő gyors kezére gyanakodott. »Nem tudas maga egy kicsit ebben a drámában?« — kérdezték az öregtől városszerte. — »Dehogy nem« — felelte. — »Én csináltam a szerzőt.«

Gautier Margit az áldozatos szerelem jelképe; kilencven esztendeje a szív vértanuját siratják benne. Van a darabban egy jelenet, ahol a férfi beleolvas a könnyelmű *Manon Lescaut* történetébe s aztán félretolja. Az ő kedvese nem ilyen: Margit a szerelmet a pénz fölé helyezi. S a darab végére a megvásárolt test csakugyan visszaszerzi az elvesztett patyolatot a néma, halálos önfeláldozással.

A valóságban a Kaméliás Hölgy a könyelmű, filléres Manon nagyarányú, milliomos utódja volt. Egy normandiai faluból vetődött Párisba; közben telefröcskölte az útszéli sár. Parasztlány volt, de a családfán több nemes, sőt egy eltévedt pap is akadt. Ez a magyarázata, hogy olyan könnyen beleszokott a mennyezetes selyemágyba, a fényűzésbe s a faburkolatú lakásba. Alighanem tudatalatti, ősi emlékek közé szokott vissza.

Páris akkor viseletében is, erkölcseiben is egy mesebeli fácánoshoz hasonlított. Ebben a tenyészetben azonban rendszerint több kakas szövetkezett egy tyúk körül. Mert sem a volgamenti uradalmak, sem az urali bányák, sem az angol gyarmati vagyonok nem győzték egyedül a korabeli kötelező szoknya-kultuszt. A Kaméliás Hölgy például csak egyszer húzott fel egy kesztyűt. S ez a kesztyű nem volt pamutból! Télen Párisban, nyáron Badenben játszott. Páholya volt a párisi színházakban. Kristályüvegek sorakoztak az öltözőasztalán, aranydugóval. S tél derekán is mindennap ragaszkodott az olasz tavak üzenetéhez: a kaméliához. Grófi vagyonokkal bosszulta meg nyomorgó fiatalságát s egy iszákos, hitvány apa emlékét. Megvolt hozzá az étvágya. S megvolt hozzá mellében a roncsaló tűz is, amely végigűzte ezen a cifra haláltáncon.

Valami titka mégis lehetett, hogy messze kivált a többi pillangó lány közül. »Ő volt a testetöltött nőiség« — mondta meghatva az öreg Liszt, aki ebben a dologban igazán világtekintély volt. Pesten adtak találkát, innen akartak Konstantinápolyba menni. Közben azonban a nőt leterítette a halál.

Liszt alighanem eltalálta a titkát. A Kaméliás Hölgy eszeveszetten költekezett és sose áldozta fel magát egy férfiért. (A Duval-történet Dumas fejében született.) Hazudott is, ez a mesterségéhez tartozott, »a hazugság tisztítja a fogat« — mondta. (Gyönyörű fogsora volt.) S ebben az alvilágban mégis megtartotta a nők legkedvesebb erényét, a nőiség ősi jelképét. *Mindig a legkülönb férfiakhoz, a legjobb stílushoz alkalmazkodott.* Züllött volt, de nem voltak züllött barátai; mindig egy távollévő, okos férfi visszhangzott a szép ajkán. Megválogatta a lopott szavakat, amelyeket a maga bájába öltöztetett; a férfiak az ő szellemén át egymás okosságában gyönyörködtek.

A másik titka a mélabú volt. Kortársai az elfojtott bűnbánatra magyarázták ezt s valószínűleg igazuk volt. Csakugyan volt abban valami jelképes, hogy a Madeleine, vagyis *Magdolna*-boulevardon lakott, szemben azzal a templommal, amelyet a bűnbánó egyiptomi asszonynak szenteltek. »A jó sajátja, míg bűne a koré« — mondja Kepler a feleségére a prágai jelenetben. Azt hiszem, a Kaméliás Hölgy is megérdemli ezeket a kiengesztelő szavakat. Sokat vertek gyerekkorában, sokat didergett az utcai krumplisütők körül. Öt vagy hat évig tartott az élete farsangja.

S három napig tartott a hagyaték árverése. A kikiáltás előtt az ifjabb Dumas is végigjárta az ismerős szobákat; akkor fogamzott meg a regény gondolata. Páris, s később az egész világ őt azonosította Duval Armanddal; az író becsületére válik, hogy ő sose terjesztette ezt a hízelgő legendát. Nem is volt rá alapja. Marie Duplessis jó lány volt s a rokonszenves fiúnak is juttatott némi morzsát a csóklakomán. Miért ne, ha már éppen ott volt? Az író hamarosan fellázadt e koldus koszt ellen s egy méltóságteljes levélben szakított. (A stílusával akarta kiegyenlíteni a grófi vagyonokat: régi íróbabona ez.) Később egy árverésen visszaszerezte a levelet s a legnagyobb színpadi Kaméliás Hölgynek: Sarah Bernhardtnak ajándékozta. A sértett önérzet sokkal őszintébb ebben a levélben, mint a fájdalom. Úgy látszik, csak az első vérig jutottak.

Ifjabb Dumas óriási tekintély volt valamikor; társaságban is, a színpadról is úgy hallgatták, mint egy orákulumot. Ma már nem sokat értünk ebből a csukló, hangos ámulatból. Mint ahogy ő se értette, sőt lehecsülte a legnagyobb kortársait, akiket ma is olvasunk: a Bovarynéra azt mondta, hogy borzalmas könyv, Baudelairenek a hírét se hallotta. Nagyképű volt. Azt hitte, hogy egy magasztos írói célt tűzött maga elé. A cél a gazdag párisi polgárság házassági reformja volt. Párezer vagy tízezer burzsoácsalád szívtelen házasságát akarta emberségesebbé tenni. Ma már nem nagyon fáj a fejünk ezért a »reform«-ért.

A pályakezdő Kaméliás Hölgy egyben az egyetlen maradandó, mert egyetlen emberséges darabja. Egy fájdalmas emlékből született s egy esendő ember emlékét szolgálta vele. Ez az őszinteség örökre megmenti a feledéstől.

De a Kaméliás Hölgy egy szerep is, a világ tíz-tizenkét legnagyobb női szerepe közt a helye. Sarah évtizedekig játszotta az egész földgömbön, nálunk Szilágyi Lilla és Prielle Kornélia után Márkus Emma hamvadt el benne aranyhaja vérző naplementéjében. A két világháború közt Pitoeffék újították fel tüneményesen; Shaw Szent Johannája mellett talán ez volt legnagyobb diadaluk. Pitoeff a színpadot neo-rokokó Blondel rámába illesztette, meghagyván avittnak, »*vieux jeu*«-nek mindazt, ami ezen a második császárkori pasztellen elavult. Igaza volt: ne fessük át dédanyáink szalagjait és pántlikáit.

Színpadtörténeti hagyomány, hogy a huszonhároméves nőt sose játszották fiatal színésznők. Pitoeffné is sokgyerekes anya volt már, amikor először feltűzte a fehér kaméliát. A színészet csak hosszú távon igazi művészet. Régi dolog, hogy egy húszéves lányt rendszerint egy negyvenéves színésznő játszik a legjobban.

A nagy szerep most ismét találkozik a színjátszás egyik ritka lángeszével, Bajor Gizivel. Van rá okunk, hogy dobogó szívvel nézzünk a Nemzeti Színház felé.



Budapest közlekedése és a hó

A múlt hajnalban megindult nagyobbarányú havazás miatt kisebb zavarok álltak be a budai és a kültelki villamosforgalomban. A Beszkár és a Köztisztasági Hivatal állandóan alkalmazott munkásai már a kora reggeli órákban hozzákezdtek a hó eltakarításához. A hóekék és seprőgépek végigjárták a sínpárokat, amivel sikerült a ragadós hótól megtisztítani az önműködő váltókat, melyeket a hajnali órákban még kézi erővel kellett irányítani.

A Köztisztasági Hivatal az alkalmi hóeltakarító munkásoknak napi nyolcórai munkáért tíz pengőt fizet. Hómunkások nagyobbarányú jelentkezésére az elmult évek tapasztalatai alapján csak a havazás megszünte után számít a hivatal, mert a munkások ruhájukat óvják az átnedvesedéstől.

Karácsonyi zenealbum. Tartalmas karácsonyi zenealbum jelent meg *Nádor* József zeneszerző szerkesztésében és kiadásában. Az albumban operett-, film- és tánc-slágerszámokon kívül számos magyar dal szerepel, köztük a Ne sírj utánam... című katonadal, azonkívül *Korády* Katalin filmslágerei. A komponisták közül *Fényes* Szabolcs, *Buday* Dénes, *Füredi* Imre, *Kalmár* Tibor, *Sándor* Jenő, *Erőss* Béla, *Kókay* István, *Murgács* Kálmán, *Nádor* József, *Rádday* László, *Vértes* Henrik, *Szlatinay* Sándor, *Horváth* Jenő, *Kóla* József, *Hegedüs* Tamás legnépszerűbb zeneszámai sorakoznak föl az idei Nádor-albumban.

AZ ATHENAEUM KÖNYVEI KARÁCSONYRA

KODOLÁNYI JÁNOS:
ISTENEK
2. kiadás
A letelepülő ó-magyarság nagy regénye, életének, hitvilágának megragadó körképe.
Ára kötve 20.— P.

KOLUMBÁN GÉZA:
ASSUNTA
Egy férfi regénye, aki megpróbál érzéseinek élni és meg kell halnia az érzések tragikus szorításában.
Ára fűzve 10.— P, kötve 15.— P.

PETROVICS ELEK:
RIPPL-RÓNAI
2. kiadás.
Az európai és magyar festőművészet nagy mesterének remekei. 24 színes és 80 egyszínű műmelléklettel. Album alak.
Ára kötve 80.— P.

PERLAKY LAJOS:
A MAGÁNY LÉLEKTANA
A lelki élet igazi vezérkönyve: a magány lélektanának és kórtanának pompás elemzése.
Ára fűzve 6.60 P, kötve 12.— P.

SZITNYAI ZOLTÁN:
KASTÉLYOK KOLDUSA
Egy elszegényedett mágnás e hatalmas regény hőse, aki a feltörekvő polgárság körében kezd új életet.
Ára fűzve 16.— P, kötve 22.— P.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1967 NOV 2
Dolgozók Lapja

Lenin a magyar képzőművészetben

November 4-én, szombaton délután nyílik meg az esztergomi Balassa Bálint Múzeumban a Lenin a magyar képzőművészetben című kiállítás, melyet a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója tiszteletére rendeznek meg. Az esztergomi kiállítás ötven esztendő anyagát, a magyar képzőművészet legkiemelkedőbb Lenin-ábrázolásait mutatja be, 1917-től napjainkig. Az anyag jelentős része (rajzok, röplapok, plakátok, illusztrációk, szobrok, emlékérmek) első ízben kerül a közönség elé. A kiállítás az egykori Lenin-ábrázolások mellett bemutatja Kernstok Károly, Bortnyik Sándor, Ferenczy Béni, Uitz Béla, Bokros—Birman Dezső, Baksa—Soós György, Borsos Miklós, Pátzay Pál, Martsa István, Vilt Tibor, Schaár Erzsébet, Zala Tibor, Raszler Károly, Farkas Aladár és más művészek munkáit. A kiállítás egy hónapig, december 4-ig tart nyitva.

szerű volt a játék. Mindkét csapat gondosan megszervezte védelmét, ezért többnyire csak mezőnyjáték folyt. A hazai csapat valamivel többet támadott, több helyzete is akadt. A mérkőzést eldöntő gólt a befejezés előtt három perccel szerezték a lábatlaniak. Gólszerzők: Latorczai, Dragán, illetve Fekete.

ANNAVÖLGYI BÁNYÁSZ — ESZTERGOMI MAROGÉPGYÁR 3:1 (1:0)

Esztergom, vezette: Varga F. A vendégcsapat nagy akarással harcolt, ügyesen megszervezte védelmi sorát és gyors, rajtaütésszerű támadásokat indított. A Vasas idegesen, kapkodva játszott, gyakori mezőnyfölénye ellenére is képtelen volt gólveszélyes akciókat vezetni. A Bányász jobb csapatjátékkal, gólratörőbb csatá-

Jól szerepelnek a fiatal birkózók

Oroszlányben rendezték meg az Észak—Nyugat területi birkózó szakosztályok fiatal versenyzőinek seregszemléjét. A 14—16 éves birkózóreménységek kiválasztó versenyén a tizennégy évesek korosztályában megyénk három első helyet szerzett Egresi (Dorog)

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227-651, 221-285

Szabad Nép
1956 JUL 2

610

ÍGY ÍRTOK TI — ECSETTEL

Bortnyik Sándor kiállítása a Kossuth-klubban

Több évi hallgatás után, tavaly érdekes képekkel lepte meg közönségét és művész-barátait Bortnyik Sándor festőművész. Alkotásait ismerik már külföldön is, szép sikert aratott velük Moszkvában. Most újakkal gazdagítva, újra bemutatja őket a Kossuth-klubban (Múzeum u. 7.)

Szatirikus képeinek — jobb híján nevezzük őket így — alapgondolata eredeti ötlet: megmutatni, hogyan festené meg a klasszikus mesterek valamelyik vásznát a modern kor művésze. Például *Tizian* Ámorral incselkedő Vénuszát — mondjuk — Braque. Az eredmény, persze, igen furcsa; minél jobb az átköltés, annál mulattatóbb a „kereszteződés" képe. Rubens *Három grácziájának* vérbő aktjai véznává fonnyadnak Cézanne ecsetje alatt, Picasso robusztus mellekkel, vaskos karokkal ajándékozza meg Tizian üdeszép gyümölcsvivő *Laviniáját*. Nem könnyű a régi mesterek alkotásainak ez a modern nyelvre való „lefordítása". Nem elég csupán a színeket hozzáidomítani a modern festő palettájához — más embertípus, más lelkivilág és környezetrajz kell ahhoz, hogy valóban hiteles legyen az átköltés. Olyannyira, hogy néha csupán a tárgy, a kompozíciónak is csak a váza marad azonos a két műben. (Goya—Matisse *Vízhordó lánya* vagy a *Mona Lisa*-sorozat.)

És nem mindegy, hogy kit kivel házasít össze a művész. Bosch bizarr festészete egy Szőnyit nem ihletne meg — annál több rokonságot fedez fel benne például Kokoschka. De mennyire más kettejük idegessége, egzaltáltsága — a későközépkori s a modern életérzés vetületei. Bernáth Aurél pikturájának, s egyéniségének szellemes kipellengérezéséhez kevés jobb „modell" kínálkozik, mint Jan van Eyck *Arnolfini-házaspárja*.

Tendenciózus művészet terméke ez a remek képsorozat, esztétikai értékein túl igen sok tanulsággal is szolgál. Festményeivel Bortnyik Sándor azt akarta megmutatni, hogy az imperializmus századának művészete mit veszített el a régi korok festészetének értékeiből, mennyire dehumanizálta a klasszikus mesterek örökségét. Képei páratlan világossággal és hitelességgel szemléltetik a marxista esztétika alapigazságait. A régi témák, mondanivalók belekényszerítése a modern polgári művészet formanyelvébe, illetve ennek az átköltésnek önként adódó szatirikus jellege, nevetségessége száz esztétikai tanulmánynál is világosabban tanúsítja: milyen szorosan összefügg a forma és a tartalom, mennyire korhoz kötött a tematika, a legszubjektívebb érzéseket, meglátásokat is mennyire a kor szellemisége sugallja a művésznek. Hobbéma atmoszféradús *Fasora* többek között azért hat furcsán Van Gogh átköltésében, mert a perzselő napfény égő színeit kedvelő nagy expresszionista — sohasem választana a Hobbémáéhoz hasonló tájmotívumot. A régi korok mondanivalója egyszerűen bele sem fér a modern művészet kifejező eszközeinek kereteibe. A kubista csendéletek formavilága képtelen a régi stílusok emberábrázolására, ahogy fordítva is: Chagall szürrealista álom-látomásai nem fejezhetők ki, mondjuk, Raffaello festészetének formanyelvén.

Tulajdonképpen áthidalhatatlan ellentmondásokat konkretizál Bortnyik Sándor. De ragyogóan teszi, szellemes humorral, fantáziával és — kitűnő ecsettel. Találékonyság, nagy beleérző készség kell hozzá, s persze, a régi és főleg a modern művészet stílustörekvéseinek alapos ismerete. Nagy szeretettel és élvezettel festette lapjait Bortnyik Sándor, s — valljuk be — nem kis örömmel feledkezett az „izmusok" formavilágába. Hisz a múltban ő maga is hasonló utakon kereste a korszerű művészi kifejezés lehetőségeit.

Valami újat csinált ezzel a sorozattal Bortnyik Sándor, valami olyat, ami semmiféle műfaj kereteibe nem szorítható. Legjobban talán Karinthy *Így írtok ti*-jéhez hasonlíthatnók művészetét. Ezzel is csak jeleztük, de meg nem határoztuk képsorozatának jellegét. Ami végsősoron nem is fontos — törjék fejüket rajta a művészettörténészek. Mi örülünk ennek az eredeti művészetnek és mulatunk rajta.

Ahogy kipellengérezett művészeink is. Mert Bortnyik kérlelhetetlen: Szőnyi István és Bernáth Aurél, Barcsay Jenő és Bencze László művészetét éppolyan malíciával figurázza ki, mint a „távollevő" külföldiekét. És — csodák csodája — senki sem sértődött meg érte. Legfeljebb azok, akiket nem tűzött ecsetjére. Mintha ez a pellengér valamiféle „fémjelzés" is volna.

Artner Tivadar

stratégiai légierő hazai bázisait az angliai támaszpontokkal. S az anyagi támogatás és Dulles várakozása ellenére a választás az amerikaiak szempontjából balul ütött ki.

Mik voltak ennek okai?

1. *A 150 000 lakosú szigeten 5000 amerikai katona állomásozik.* Ez egyenlő azzal, mintha Angliában 1 500 000 amerikai katona lenne.

2. Noha Izland csak 1944-ben szerezte meg a függetlenséget Dániától, mégis büszke emberek hazája. A szigetnek van a világon a legrégibb parlamentje. Midőn Izland csatlakozott a NATO-hoz, azzal a feltétellel tette, hogy békeidőben idegen csapatok nem léphetnek földjére. A koreai háború idején külső nyomásra *befo-*

Iz
sébe
rol h
munist
vőkre, s
uniótól ol
csikat, Cse
kai berend
dik Kínával

Sokan emléke
rikai bestsellerre
Hogyan szerezhetünk barátokat és befolyást az emberek között? Eden és Dulles most együttesen egy másik könyvet írhatnak, melynek azt a címet adhatják: *Hogyan veszíthetjük el barátainkat és befolyásolhatjuk az embereket saját magunk ellen.*

KÜLPOLITIKAI JEGYZETEK

Egy angol képviselő jótanácsa

Május hó utolsó napjaiban két külföldi szállt partra Angliában. Furcsa angol beszédükből, mozgásukból és egész magatartásukból könnyű volt kitalálni, hogy katonák — és németek. Nem rendeztek számukra zajos fogadtatást, a lapok nem írtak róluk (bezzeg, amikor Amerikában jártak német tisztek, az „új világ sajtója" sokat foglalkozott velük), csöndben, feltűnés nélkül érkeztek. De mégis csak felfigyeltek rájuk, mert június 11-én egy munkáspárti képviselő megkérdezte a hadügyminisztertől, hogy mit keresnek Angliában. Maudling miniszter írásban válaszolt, s elmondotta, hogy a két magasrangú német repülőtiszt tanulmányútra jött Londonba. Egyikük az angol légvédelem szervezetét és módszereit tanulmányozza, a másik pedig az angol légierők kiképzését — természetesen a kormány tudtával és beleegyezésével. Ugy látszik, Angliában sokan semmit sem tanultak a coventryi leckéből.

A józan angolok nem hisznek az új nyugatnémet hadsereg békés szándékaiban, bármennyit hangoztatja is ezt a hivatalos propaganda. Idézzük tanúnak Mallalieut, a neves angol munkáspárti képviselőt. „Szórakoztató repülés, avagy az új német fenyegetés" című cikke az *Illustrated* május 29-i számában fényes bizonysága ennek az aggodalmaskodó hitetlenségnek.

„... Egy őszi napon két német fiatalember érkezett Angliába, a brooklandi repülőklub meghívására. Kedvesek, barátságosak voltak, minden érdekelte őket, de legkivált a repülés művészete. Nagy sétákat tettek és nem győzték dicsérni vendéglátóik kedvességét, az angol whiskyt és a gyönyörű tájakat. 1933-at írtak akkor. Körülbelül tíz évvel később a Luftwaffe pusztító légitámadást intézett az angliai Vickers-művek ellen. A német bombáknak mintha csak szemük lett volna, rendre odahullottak, ahol a legnagyobb károkat okozhatták. A légelhárító tüzérség lelőtte az egyik német gépet, pilótája azonban ejtőernyőn leugrott. A pilóta nem volt más, mint az a német fiatalember, aki 1933-ban társával Angliában járt tanulmányúton!"

Mallalieu felteszi a kérdést: nem ugyanez a jövő vár-e most is Angliára?

A hivatalos válasz szerint nem, de a munkáspárti képviselő, aki több ízben alaposan körülnézett Nyugat-Németországban, olyan tényeket sorol fel, amelyek rácáfolnak a hivatalos optimizmusra. Mallalieu szerint jelenleg 860 repülőklub működik Németország nyugati részében, s már eddig 12 500 embert képeztek ki az új Luftwaffe számára. A légierők vezetője pedig az a Werner Panitzki őrnagy, aki a második világháború alatt Göring vezérkarában dolgozott. A cikk írója szerint három éven belül 20 teljesen felszerelt egység áll majd harcra készen.

Az angol munkáspárti képviselő józan megoldást ajánl: „A németek, ha repülni tanulnak, potenciálisan fenyegetik gyermekeinket. De ha rászánják magukat, hogy traktorokat gyártsanak Afrikának, Kínának és Indiának, legrosszabb esetben kereskedelmünket fenyegetik, de biztos támaszai lesznek a világbékének."

Zala Tamás

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 JUL 3-

Dolgozók Lapja Komárom

Bortnyik Sándor
Munkácsy díjas festőművész.
4 papírus.
1021

Bortnyik Sándor festőművész nyolcvanéves

80 évvel ezelőtt, 1893. július 3-án született Marosvásárhelyt Bortnyik Sándor festőművész, grafikus, Munkácsy-díjas érdemes művész. Mesterei Kernstok Károly és Rippl-Rónai József voltak. Művei első ízben 1917-ben szerepeltek kiállításokon. Fiatalon csatlakozott a munkásmozgalomhoz, az első világháború végén pedig az akkor leghaladóbb csoporthoz, a MÁ-hoz. A MA első különszáma 1918. novemberében jelent meg, ennek borítólapja őrzi Bortnyik Sándor „Kommunista köztársaságot" feliratú metszetét. Ugyancsak a MA borítólapjain találjuk „Lenin", „Liebknecht" és „Vörös Nap" című metszeteit.

A Tanácsköztársaság győzelme utáni napokban rendezte első gyűjteményes kiállítását is, itt állította ki az 1918-as „Vörös lokomotív"-ot, mely a forradalmi korszak egyik legmonumentálisabb kifejezője. Kiállított művei tanúsították, hogy szívvel-lélekkel a munkásosztály ügye mellé állott.

A 80. életévét betöltő nagy mester — visszaemlékezve 1919. őszére — elmondja, hogyan menekült annak idején emigrációba. Egy jóindulatú vasutas segítségével, útlevél nélkül Bécsbe szökött. Kinn újra megalakult a MA csoport: Kassák, Barta Sándor, Mácza János és Bortnyik Hitzingben laktak egymás közelében, s egész nap a bécsi Burg egy épületében (azelőtt istálló lehetett), a „Schlosscafévá" átalakított kávéházban dolgoztak. A többi magyar emigránssal — Hatvany Lajos, Gábor Andor, Balázs Béla, Reinitz Béla (aki sokszor leült és zongorázott, főleg Ady megzenésített dalait), Uitz, a híres Kärtner-Strassen lévő kávéházban találkoztak. Bortnyik Sándor is ott rajzolgatott. Bécsben kezdett hozzá absztrakt képei alkotásához Malevics és Liszickij hatására, akik világnézeti, politikai céllal dolgoztak: egy eljövendő, kollektív társadalom kifejezését tűzték ki célul.

Később rövid ideig Berlinben is élt, itt készültek csodás fametszetei Alexander Blok „A tizenkettő" című époszához.

Bortnyik már a háború idején elkötelezte magát a forradalom ügye mellett, s meggyőződéséért egész életútja során nyíltan kiállott. A Berlinben megjelent magyar nyelvű folyóirat, az Egység 1923. évi 6. száma őrzi egyik kiemelkedő erejű metszetét „Lesz még vörös május" címmel. A felszabadulás után hazatért, 1948—49-ben az Iparművészeti Főiskola tanára, utána 1956-ig a Képzőművészeti Főiskola főigazgatója.

A Nemzeti Galériában őrzött művei, egyéni, eredeti, újszerű rajzai, metszetei a „Bényi" álnéven közölt munkák — s otthonában található régi és új művei — az elkötelezett kommunista művész, a mozgalmat, a munkásosztály s a haladó emberiség közös eszményeit valló s megvalósító ember, a humanista harcos Bortnyik arcát mutatják be sokoldalú, színes, harmonikus egységben.

ratási ügy... OKER kirendeltségén

„mentek füstbe a remények". Számos gazdaság rendelt új német, vagy szovjet kombájnt, hogy a már tavaly is sok gonddal-bajjal üzemeltetett régi gépeit kiselejtezhesse. Közülük többen csak nemrég tudták meg, hogy a nagyon várt új gépre nem számíthatnak. Nincs mit tenni, meg kell próbálni rendbehozni a régit.

Általános vélemény, hogy az alkatrészellátás az utóbbi időben sokat javult. Néhány kivételtől eltekintve minden beszerezhető. Ám ahhoz, hogy üzembiztosan rendbe téve láthasson hozzá egy arató-cséplőgép a betakarításhoz, nem minden, hanem meghatározott alkatrészek cseréje szükséges, s gyakran éppen azoké, ami ma nem kapható. Gond ez a gazdaságoknak és nagy gond a kiszolgálásukat ellátó AGROKER Vállalatoknak is.

Az AGROTRÖSZT az idén különösen sokat tett annak érdekében, hogy zavartalan legyen a gazdaságok alkatrész ellátása. Budapesten börzenapot rendezett, melyen 19 megye egyeztette a készletét. Ahol a több éves tapasztalat alapján feles készlet mutatkozott, azt átadták azoknak a megyéknek, amelyben az éppen hiánycikk volt, vagy a becsült szükségletnél kevesebb állt a raktárban.

Tatán is ládákba csomagolva várják az elszállítást az ilyen — nélkülözhetőnek vélt — készletek.

Ahogy múlik az idő, fokozódik a forgalom. A tokodi tsz-

Az ügyelet reggel héttől este hétig intézi, szervezi a gazdaságok gyors kiszolgálását. Ha a kért alkatrész nem hiánycikk az egész országban, akkor a megrendeléstől számított három napon belül átveheti a vevő.

Megyénkben több állami gazdaság és termelőszövetkezet bekapcsolódott a CPS-rendszerbe. Ez azt jelenti, nogy a Bábolnai Állami Gazdaságot kivéve is több ezer hektáron amerikai és nyugatnémet gépsorokkal fogják végezni a betakarítást. Ezekhez az alkatrészbeszerzést a nagyigmándi CPS-központ intézi. Ennek ellenére ma sem csökkent a megyei AGROKER kirendeltség forgalma. Ez azt bizonyítja, hogy megyénkben magas a gépesítettség színvonala, valamint, hogy kiemelkedően, jól dolgozik az AGROKER kirendeltség. Beszerzi azokat az alkatrészeket — nem ritkán legyártatja —, amelyre a gazdaságoknak szükségük van. Nem könnyű a feladatuk, mert míg a gazdaságok biztonságos és gyors kiszolgálása céljából az volna az érdekük, hogy szinte minden kért cikk azonnal szállítható legyen, addig óvatos tartalékolásra készteti őket a vállalati megkötöttség. A januári 32 milliós nyitókészlet helyett ez év végén már csak 18 millióval rendelkezhetnek. Elgondolkoztató, hogy elegendő-e ez egy olyan jól gépesített megye zavartalan kiszolgálásához, mint a miénk?...

A napokban több tsz-ben meg-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

DUNÁNTÚLI NAPLÓ
Bortnyik.
1972 JUL 9

1021

Modern Grafika 1972

Nemzetközi kiállítás a Technika Házában

Az egész nyáron nyitva tartó kiállításon a világ huszonöt országának hatvannégy művészétől láthatunk – hatvanas években készült vagy újrafeldolgozott – műveket. Az anyag a pécsi múzeum Modern Magyar Képtárának grafikai gyűjteményéből származik.

A bemutatott művek a szitanyomás technikájával készültek. Az így létrehozott szerigráfiák biztosítják a nagy példányszámot, eltüntetik az egyedi műalkotás mítoszát. Segítséget nyújtanak a képi konstrukcióban rejlő összes szín- és forma-variáció kifejtéséhez.

A grafikai ágazat korszakos jellegzetességeit három nagy csoportban dokumentálja a kiállítás. Egymástól elkülönítve szerepelnek a képarchitektúrában gyökerező geometrikus és kinetikus művek. A szürrealizmusban és a dadaizmusban megtermékenyült nyugat-európai pop-képzőművészet grafikai összetevői is külön falat kaptak polgárpukkasztó poénjaik számára. És szerepel néhány olyan mű is, amely már a hetvenes évek logikai-fogalmi törekvései felé mutat. A kiállítás bemutatja a Párizsban 1961-ben kiadott Kassák–Vasarely albumot. Kassák lapjai 1920 és 1923 között alkotott, s a Ma hasábjain is közzétett alapkonstrukciók. Bortnyik is az aktivizmus korszakát idézi meg két lapján és grafikai albumában. Albers a Bauhausban is folytatott színdinamikai kísérleti lapján a színek térnélküliségének és a lineáris perspektívának a konfliktusát közli. Általában meg kell jegyezni, hogy olyan analitikus műveket tesz közzé a kiállítás, amelyek a formai „új" keretein igyekeztek tágítani.

Érezhető a Párizsi Iskola absztrakt expresszionista műveinek hiánya. Ennek oka, hogy a kiállításon bemutatott grafikai technika nem kedvez a gesztus egyszeri és megismételhetetlen voltának, éppen ellenkező jelentéseket segít kiemelni. A technikai alapvetésű objektív fizikai és biológiai törvényekre építő optikai és kinetikai műveknek viszont lehetőségük van szerigráfiaként összetett tiszta harmónia-eseteiket megjeleníteni. A technológiai és természettudományos fedezete a kinetikai-optikai stílusban már mint közvetlen szemlélet jelenik meg. Alviani, Mack, Picelj, Vasarely bár más és más generációhoz tartozók, tagadhatatlanul geometrikus megfontolásokból indultak ki. Ruden hat lapból álló sorozatán a kemény vonal „hard edge" követelményei szerint minimálisra redukált forma- és színmegfeleltetéseket vezet le. E lapok jelentését a színdinamikai törvények élvezetes és rendszeresen kifejtett alapesetei adják. Külön meg kell említeni az amerikai pop képzőművészet és film alakjainak munkáit, Lichtenstein grafikáját, vagy Andy Warhol teljesen átlényegített Monroe fejét és Virágok című lapját. A kiállításon résztvevő magyar művészek mindegyike eredeti, forma-kérdéseket felvető művel szerepel.

Egészében természetesen a múzeumi gyűjtemény fiatal volta miatt nem alakulhatott ki a világ képzőművészetéről a látogató szemében teljes kép. Annyi azonban bizonyos, hogy hazánkban eddig még nem látott munkáknak kiállításával a múzeum hozzájárult a látáskultúra alakulásához.

Aknai Tamás

korszerű gazdal-

Gali Sándor

vegyesrakományt szállító gyors, 21 csomó sebességgel haladó hajók üzemeltetése az express összeköttetési vonalakon. Ennek

pen megemlítjük, múlt ötéves terv dése jelenleg me

véültetvény élete

nd és szépség sírgödrei" között

mi gazdaság „élet-övetkezőkben lehet-lalni — emlékezik Ötven évvel ezelőtt francia üzletember ényt alapított. Meg-. De az augusztusi elüzte az ültetvé-d a nép tulajdona atároztunk, hogy itt ük a köztársaság el-ávétermesztő állami A munka hamar e hiányosak voltak ági ismereteink, ajátítottuk el a kor-ési technikát. És ek-ünkre siettek szovjet . Szovjetunióból ér-nctalpas traktorok, , gépkocsik. Már kávétermés átla-em 7 tonna volt . Most egyes helye-a 9 tonnás hektá-

ronkénti termésátlagot is. Ez országos rekordnak számít.

A TERMÉS embermagasságban belepi sűrűn a cserjék ágait. Végtelen soraik a látóhatáron szinte eltakarják a hegyoldalakat. Két és fél ezer hektáron hoznak gazdag termést az ültetvények. Egymillió dong évi tiszta hasznot hoznak az államnak. Az értékesítés nem okoz gondot. A kávé nagy keresletnek örvend, belföldön és külföldön egyaránt.

— Elsősorban az „arabica-robista" fajtát termesztjük, melyet minőség tekintetében a legjobbnak tartunk — mondja az igazgató. Természetesen ezenkívül más fajták is megtalálhatók ültetvényeinken.

Hoang Thi Ngi — törékeny alkatú fiatal nő, — élenjáró szocialista dolgozó a gazdaságban. Nagy szerepe van a gazdaság sikereiben. brigádvezető. Dicséri brigádja tagjait, akik méltó versenytársai a férfidolgozóknak.

— Feladatuk négy fő részből áll — mondja a brigádvezetőnő. — Harcolunk a növényi kártevők ellen. A betakarítást szigorúan határidőre fejezzük be. Esti iskolába járunk és részt veszünk az önkéntes katonai szolgálatban.

Az állami gazdaságban — a háború ellenére — mindenki tanul, a gyerekek is, a felnőttek is. Kevés a tanító, nincs elegendő tankönyv és írószer. De mindenki meg van győződve arról, hogy a nehézségek ideiglenesek.

— Én magam is tanulok — mondja Khan. — Fiammal együtt a hetedik osztály anyagával birkózom. Ezelőtt nem volt erre idő. A téglaépületekben

ti ezt az italt. Amíg élvezettel ízlelgetjük a valóban pompás kávét, a gazdaasszony fényképalbum képeit mutogatja. A családi képek között két szovjet embert ábrázoló felvételt látok.

— Markov és Vasziljev elvtárs. Gépkezelők. Nagyszerű fiúk! — mondják vendéglátóink. — Családtagnak tekintjük őket. Segítettek a gazdaság megteremtésében. Szeretnénk ha átadná nekik legszívélyesebb üdvözletünket. Mondja meg nekik azt is, hogy nemrég a gazdaság másodszor nyerte el a Munka Érdemrendet. E magas elismerés nekik is szól.

TUDOM, hogy más családoknál is őriznek olyan képeket, amelyeken szovjet emberek vannak. De még több kép él az emberek emlékezetében és szívében.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Bortnyik Sándor

PESTMEGYEI
HÍRLAP
1968 SEP 10.

Zebegényi műterme elpusztult...

15 ÉVE,

1953. szeptember 10-én halt meg Berény Róbert Kossuth-díjas, a haladó felfogású magyar festészet kiváló mestere. 1911-ben tagja lett a Nyolcak elnevezésű harcos művészcsoportnak. Alkotásai ekkoriban expresszionista stílusjegyeket viseltek. A Tanácsköztársaság Művészeti Direktóriuma festőszakosztályának vezetője volt és az ő műve a proletárdiktatúra „Fegyverbe! Fegyverbe!" szövegű híres plakátja. Csaknem egy évtizedig tartó emigrációba kényszerült. Művészete a természet finom, eredeti festőiességű ábrázolása irányába fejlődött. Néhány évig fennállott szabadiskolája maradandó hatással volt a fiatal festőnemzedékre. Zebegényi műterme, sok alkotásával a háború végefelé elpusztult. 1948-ban a Képzőművészeti Főiskola tanára lett. Félévszázadot felölelő művészi működése alatt sokoldalúsággal alkotott tájképeket, csendéleteket, aktokat, utcarészleteket, kitűnő portrékat, önarcképeket, karikatúrákat, rajzokat, könyvborítókat, dekoratív munkákat, plakátokat Bortnyik Sándorral együtt készített plakáttervei nagy hatással voltak a magyar plakátművészetre.

ban lejátszott mérkőzés szépséghibája volt a váci közönség egyes csoportjainak nyomdafestéket nem tűrő „kórusa".

Északközép csoport

Bag—Ikarus 2:1 (1:1). Bag, 1000 néző. Bag: Juhász — Boda, Karácsondi László, Aszódi, Nagy Jenő, Nagy Sándor, Gendur, Gergely Lajos, Varga (Katona Ven-

Busz Üllőn

Tökölön vasárnap búcsú volt. A helyi csapat labdarúgói szomorkásan vették tudomásul, hogy mivel a sorsolás e napon Üllőre szólította őket bajnoki mérkőzésre, csak este 10 órára érnek haza.

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-743, 340-726
1983 JUL 9
KISALFÖLD

Bortnyik Sándor,
Munkácsy-díjas festő- és
grafikusművész
1021

Kilencven éve született Bortnyik Sándor



Mona Lisa a XX. században



Égiekkel játszó földi tünemény

Most lenne 90 éves Bortnyik Sándor, akinek nevét plakátjai tették ismertté, híressé. Agitatív, szellemes plakátjai, amelyekkel számos hazai és külföldi díjat is nyert. Plakátokkal és konstruktivista szellemű művekkel szerepelt 1917-től kiállításokon. S a Tanácsköztársaság bukása után a bécsi, berlini, majd weimari emigrációban részt vett a konstruktivizmus nemzetközi mozgalomban. (A főiskolán Kernstok Károly és Rippl Rónai József tanítványa volt.)

1925-ben tért haza, s nem sokkal később 1928-ban reklámművészeti iskolát nyitott, amely 1938-ig működött. 1948—49-ben az Iparművészeti Főiskola tanára, s 1949-től 56-ig a Képzőművészeti Főiskola főigazgatójaként foglalkozott az ifjú festő-grafikus nemzedékkel.

Plakátjai sikerével csak szatirikus hangvételű festményei vetélkedtek. Ezekből közlünk kettőt.

KISALFÖLD

Rendőrség? Segítséget kérünk!

NYUGALMUNK ŐRZŐI

Éjszakai órák az ügyeleten

Éjszaka van. Nő létemre mégis olyan nyugodtan járom a győri utcákat, mintha nappal lenne. Átmelegít a gondolat: biztonságban vagyok. És ez mégis eszembe juttatja Sándort, az Egyesült Államokba szakadt hazánk fiának tizennyolc esztendős fiát. Sándor egy hónapot töltött Győrött, és ennyi idő alatt képtelen volt fölfogni: itt nem kell félnie. Itt nem kell este nyolckor otthon lenni, mint Texasban. Sándor — mint aki állandó zaklatásban él — rohant haza fél nyolc után, mert náluk úgy dukál... Így mondta a seriff...

És nálunk hogy mondja? Miért vagyok biztonságban? Kik vigyáznak rám és mindazokra, akik bizonyosak abban, hogy álmuk ma éppen olyan nyugodt, mint tíz éve, két éve, mint tegnap...

A győri városi és járási rendőrkapitányságon hangtalanul nyílik ki előttem a zöld vasajtó. A szerény fényű udvaron át abba az épületbe jutok, ahol a mindenkori ügyeletes főhadiszállása van. A lépteimtől üresen kongó folyosó vezet egy majdhogynem üres szobába. A helyiségben általam ismeretlen és sohasem látott műszerek, kék lemezborítással. Magnetofonok, mikrofonok, rádió-adó-vevő készülékek, piros és fekete telefonkagylók, szüntelenül villogó apró, zöld lámpák...

Aki velük szemben ül, a huszadik óráját tölti a műszerek között és ebben a pillanatban klubdohánnyal tömi a pipáját. Gyufát kotor elő, meggyújtja és illatos füstfelhőbe burkolódzik...

— Tessék helyet foglalni...

— Hatvanas jelentkezik Győrnek! Szolgálatra bevonultam...

— Győr a hatvanasnak... Azonnal induljon az ...utca 41-be. Jóska bácsi veszélyben van. Vétel vége.

Egy órával később:

— Hatvanas jelentkezik Győrnek... A feladatot elláttam, a Jóska bácsi megnyugodott. A fia elaludt...

Verekedés éjfél tájban

— Kérem, ez mégis csak türhetetlen! Jöjjenek azonnal! Két ember ittasan dulakodni kezdett, de már hatan verekszenek és nem enged...

— Győr a tizenkettesnek... Van dolga?

— Most végeztem.

— Kérem, menjen a 82-es útra, a 182-es számú ház előtt áll egy Wartburg, benne az apa három kisgyerekkel. A motor nem indul. Ha tud segítsen. Ha nem tud, vigyen segítséget. Vége.

Forró telefonok

Ebben a pillanatban a huszonegyes segélykérő oszlop lámpája kialszik és máris megszólal a „forró telefon":

— Segítség! Segítség! Szabadságos katona vagyok! Elgázolták a társamat, a K. utca végén, ahol nincsenek már házak. A gázoló elhajtott! A Pisti meghalt...! Meghalt...!

— Intézkedem.

És intézkedik. Értesíti a mentőket, értesít két URH-s kocsit, és minden eddiginél idegesebben szívja a pipáját...

Közben egyik telefon a másikat éri. Az intézkedés el nem fogy, csak a pipadohány...

Hét perccel később a kapuból az őr szól:

— Kérem, itt van egy osztrák állampolgár, és beszélni akar. Ön-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
1979 MÁR 21
DUNÁNTÚLI NAPLÓ
Bortnyik Sándor
festő - grafikusművész
1021



Bortnyik Sándor: Vörös vonat



A Pécsi Kerámikai Munkások Szakegylete bélyegzője

A baran
szaksze

A baranyai-pécsi szocialista szakszervezeti mozgalom történetében az 1918—1921 közötti időszak, ugyanúgy különleges jelentőségű, mint a terület egész történetében. 1918 novemberétől 1921 augusztusáig az országos fejlődéstől eltérő gazdasági, politikai és kulturá-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Budapesti Rundschau

1969 ÁPR 4

Maler des Aktivismus

Sándor Bortnyik in der Nationalgalerie

Sándor Bortnyik, einer der noch unter uns weilenden Vertreter der einst so umstrittenen Richtung *Aktivismus*, kann auf ein interessantes — wenn auch widerspruchsvolles — Lebenswerk zurückblicken.

Der Aktivismus war eine Avantgarde-Bewegung der 1910er Jahre.

Ihr geistiger Führer war *Lajos Kassák*, um den sich so begabte Künstler versammelten, wie *Nemes Lampérth*, *Béla Uitz* und *János Kmetty*. Dramatische Expressivität, das Suchen nach einer neuen Monumentalität und ein grundlegender Konstruktivismus kennzeichneten den ungarischen Aktivismus, dessen gänzliche Entfaltung durch eine tragische historische Situation, durch die Niederschlagung der ungarischen Revolution verhindert wurde.

Bortnyik studierte bei den zwei großen ungarischen Postimpressionisten Károly Kernstock und József Rippl Rónai,

doch hängt seine künstlerische Reife mit seinem Anschluß an die aktivistische Bewegung zusammen. Seine Holzschnitte, im Stil der deutschen Expressionisten, erschienen in „Ma" (Heute), der Zeitschrift der Aktivisten. Seine Themen, ob direkt oder symbolisch, spiegelten stets das revolutionäre Zeitalter wider. Auch nach der Niederlage der Revolution hielt Bortnyik noch eine Zeit an diesen Themen fest. *Laternenanzünder* (1921), unter dem Einfluß von Gromaire, und die kubistisch-expressive *Schmiede* (1921) weisen auf die linksgerichtete Weltanschauung des Künstlers hin.

Zu gleicher Zeit befaßte sich Bortnyik auch mit nonfigurativem Konstruktivismus,

zusammen mit Lajos Kassák schuf er eine ungarische Abart der sogenannten Bildarchitektur.

Bortnyik veröffentlichte 1921 während seiner Wiener Emigration ein Album mit Bildarchitekturen. Doch bedeutete für ihn dieser Flächenkonstruktivismus nur eine Phase, er malte zu gleicher Zeit auch figurale Kompositionen. Später stand er ganz unter dem Einfluß des Bauhaus-Rationalismus. Seine Raumkulissen sind den strengen Konstruktionen von Oscar Schlemmer verwandt. (Architekt Forbáth und Frau.) Sein anderes Vorbild in dieser Epoche von 1922 bis 1926 war neben dem Bauhaus *Giorgio de Chirico*. Die metaphysische Malerei wirkte auf Bortnyik, doch fehlte ihm die Empfänglichkeit für transzendentale Fragen, und so zeigten seine Bildarchtitekturen immer mehr satirische Tendenzen *(Der grüne Esel, Der neue Adam, Die neue Eva)*.

Im Jahre 1925 kehrte er nach Ungarn zurück;

1928 eröffnete er eine Schule für Reklamekunst. Er und sein Mitarbeiter Róbert Berény können die Schöpfer der modernen ungarischen Plakatmalerei genannt werden.

Unbestreitbar sind seine Plakate,

— die Schule gemacht haben —, seine bedeutendsten Werke. In seiner Malerei änderte er Ende der dreißiger Jahre abermals den Stil und malte in der gelösten Art der Gresham-Tischgesellschaft.

Die letzten Produkte seiner Kunst zeigen ihn wieder von der satirischen Seite. Ab Mitte der fünfziger Jahre malte er seine treffenden kunsthistorischen Probleme in zunehmendem Maße auch mit kunsthistorischen Problemen und

war jahrelang Redakteur der Zeitschrift „Szabad Művészet" (Freie Kunst).

Von 1949 bis 1956 war er Direktor der Hochschule für Bildende Kunst.

Die häufigen Stiländerungen ergeben ein uneinheitliches Lebenswerk, doch hat Bortnyik in allen seinen Phasen edle und fortdauernde Werke geschaffen.

Lajos Németh

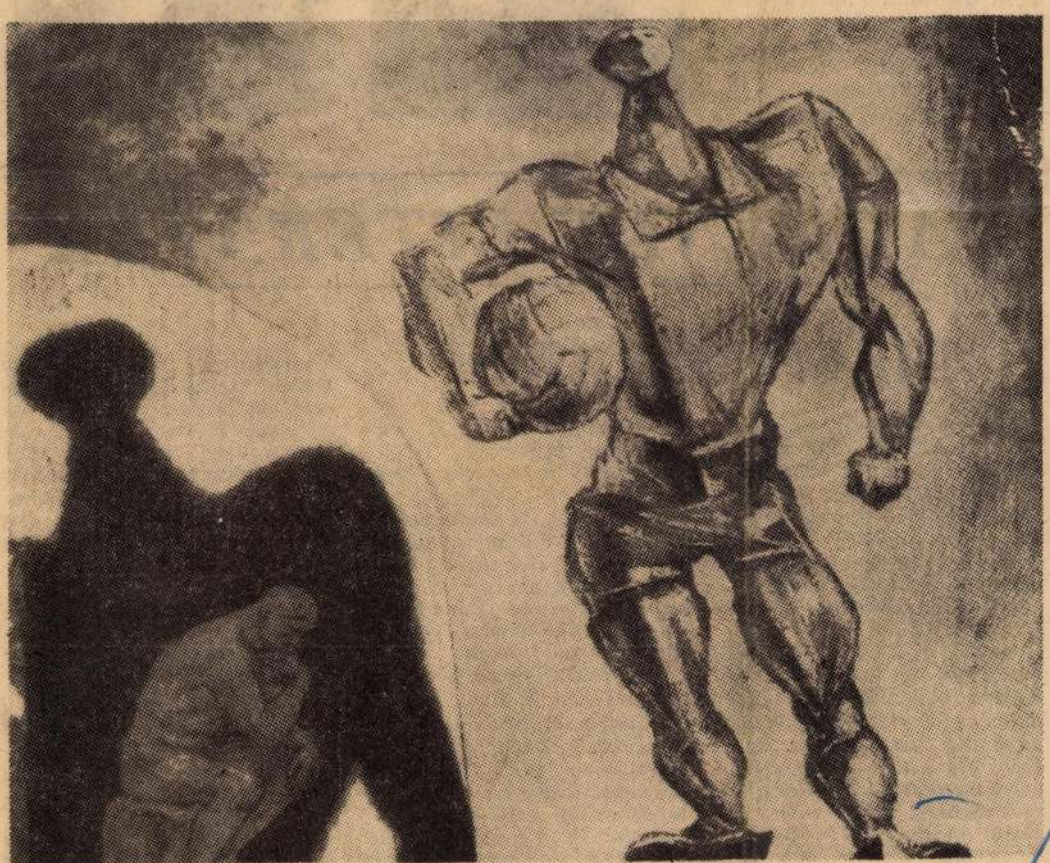

Sándor Bortnyik: Held unseres Zeitalters, 1963

Aus der Schweiz kommen in drei „Raten" je 100 Gäste mit Charter-Flugzeug und auch zahlreiche Einzeltouristen werden erwartet. Außer einem Sonderzug von Italtourist kommen auch viele Italiener im Wagen herangerollt. Sowjetische, tschechoslowakische und polnische Touristengruppen besuchen Budapest. Unter den Veranstaltungen in der Provinz ist das internationale Autoralley von Kőszeg am bedeutendsten: am 5., 6. und 7. April treffen hier rund 500 ausländische Kraftwagen ein.

●

Eine 19köpfige Lufthansa-Delegation hielt sich dieser Tage in Ungarn auf, um die hiesigen Erholungsmöglichkeiten zu untersuchen. An der Studienreise nahmen die Leiter der Lufthansabüros aus Schweden, Dänemark, Finnland, Norwegen, der BRD, Belgien, Frankreich, England, Spanien, Italien und der Schweiz, sowie der Public-relations-Fachleute teil. Sie besichtigten die Hotels und Unterhaltungsmöglichkeiten in Budapest und am Balaton, und kehrten mit sehr guten Eindrücken heim.

●

IBUSZ-Direktor Tamás Flandorfer, „Vater der ungarischen Reitertouristik", nahm an einer äußerst erfolgreichen Werbetournee teil. Er hielt in Nord- und Westeuropa mehrere Vorträge mit Filmvorführungen in Reiterklubs, deren Mitglieder während der diesjährigen Saison in Ungarn reiten wollen. Nach seinem Vortrag in Lahti beschloß der Finnische Reiterverband, noch dieses Jahr zahlreiche Jugendliche nach Ungarn zu schicken, damit sie hier reiten lernen. Ebenfalls dank dieser Goodwill-Tour wird im Mai in Mannheim eine Gruppe der famosen ungarischen Pferdehirten mit einem Programm anläßlich der landwirtschaftlichen Messe auftreten. Im Rahmen der großen

PHILATELIE

Raumflüge auf Marken

Die äußerst interessanten — und vom Standpunkt der Philatelisten als Spezialität geltenden — neuen ungarischen Marken zum Andenken an die erfolgreiche Fahrt der Raumschiffe Sojus 4 und 5 erscheinen am 21. März. (Bekanntlich hatte die bei der erfolgreichen Fahrt des APOLLO 8 herausgegebene ungarische Gedenkmarke internationalen Erfolg.)

Was ist an dieser neuen Marke besonderes? Auf den ersten Blick sind es zwei Marken im Nennwert von je 2 Forint, auf denen die Kupplung der beiden Raumschiffe, ihre Fahrt und Übungen abgebildet sind. Zwischen den zwei Marken ist ein Abschnitt ohne Nennwert mit dem Kopf eines Raumfahrers und einem Symbol. In der Druckerei stellt die Maschine vier solche Streifen auf einmal her jeder Abschnitt trägt eine andere Aufschrift. Vom Standpunkt der Philatelie ist also eine Einheit von vier Streifen ein Block.

Viele interessieren sich die Zahl der Exemplare, denen eine neue Marke druckt wird. Da es offiziell bekanntgegeben wird, wollen wir diese Daten von Zeit zu Zeit unseren Lesern mitteilen.

Am 7. März erschien die Reihe und der Block der „Goldmedaillen in Mexiko". Die Serie besteht aus 8 Werten, aus 600 000 gezackten und 7500 nichtgezackten Exemplaren. Der Block wird in 320 00 gezackten und 11 000 nichtgezackten Exemplaren herausgegeben. Die Serie wurde von

Zeit neue Postwerte eingeführt wurden, mußten neue Strafportomarken gedruckt werden, obwohl die früheren auch gültig bleiben. Seit dem 5. März wurden neue Marken im Werte von 1 Forint und 4 Forint in Umlauf gebracht. Die Zeichnung und Farbe der neuen Marken sind dieselben, wie die der früheren Marken von 1,20 Forint und 2 Forint.

Gyula Péntek





LACHENDE LITERATUR

DIE SPEISEKARTE

Als ich heiratete, war meine Frau stolz darauf, daß sie mir den ständigen Kaffehausbesuch abgewöhnte. Das geschah auf die Weise, daß sie mir zum Kaffee gerahmte Zeitungen hinlegte, die ich — genau wie im Kaffeehaus — beim Essen durchlesen konnte.

Dann kam die Zeit der Espressos, wo den Gästen nur Kaffee, aber keine Zeitungen gereicht wurden. Da blieben auch die Zeitungen zu Hause weg, als ich im vergangenen Sommer meinen Urlaub allein verbrachte, gewöhnte ich mich an das Gasthaus. Danach lag ich meiner Frau ständig in den Ohren, sie sollte ihre Mutter anhalten, so abwechslungsvoll wie ein Gasthaus zu kochen.

„Ihr habt absolut keine Phantasie", — klagte ich unzählige Mal. „Im Gasthaus gab es vielerlei Fischgerichte. Bei uns werden ständig dieselben fünf Speisen variiert. Gekochtes Rindfleisch, Hackbraten, Wiener Schnitzel, Gulasch oder Rinderbraten. Sonst nichts. Ich erinnere mich, was es alles im Sommer im Restaurant gab: Koteletten Chateaubriand, Boeuf brisé à la Martinique usw. Sogar die Betriebsküche ist abwechslungsreicher als euere.

Meine Frau berief sich darauf, daß sie spät aus dem Büro kommt und die Kochkunst ihrer Mutter nicht zu beeinflussen vermag. Sie konnte mich nicht überzeugen, ich brummte weiter. So verging ein halbes Jahr. Gestern aber erlebte ich eine Überraschung. Im Vorzimmer empfing mich meine Schwiegermutter und nahm mir den Wintermantel ab. Dann drückte sie mir eine Nummer in die Hand.

„Was soll das?" — staunte ich.

„Garderobe", — sagte sie und streckte die Hand aus:

„Einen Forint, bitte!"

Im Speisezimmer erwartete mich eine weitere Überraschung. Neben meinem Teller lag eine Speisekarte mit folgendem Inhalt:

Menü: Bouillon à la Frau Kovács, Rindfleisch mit Sauce Czibulka. Äpfel à la Markthalle.

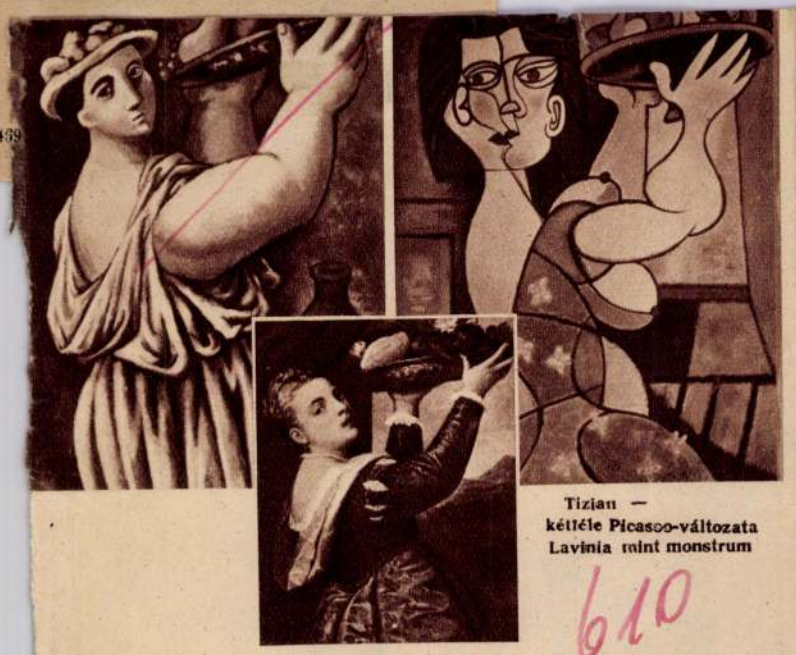

Tizian — kétféle Picasso-változata Lavinia mint monstrum

610

KORSZERŰSÍTETT KLASSZIKUSOK

Bortnyik Sándor persziflázs-sorozata a Kossuth klubban

Ez az elragadó sorozat már két alkalommal is kiállításra került, megjárta a Szovjetuniót, de úgy látszik, kimeríthetetlen öröm és siker forrása.

Bortnyik Sándor egy zseniális képhamisító beleérzésével és mesterségbeli felkészültségével mutatja be: »hogy festenek ők«, vagyis a kortárs kollégák itthon és határainkon túl. Az egyetemes művészet valóban klasszikus alkotásai nyomán, az olasz reneszánsz, a francia, belga és hollandi mesterek egy-egy széles körben ismert alkotását a XX. század többé-kevésbé formalista művészeinek festői felfogásában költi át. Ebből lett aztán az a páratlanul mulatságos és tanulságos sorozat, amely a történeti tanulságot, tehát **a nagy korszakok realizmusát a hanyatlás antirealizmusával való szembeállításban nyújtja.**

Az ellentétpárok rendkívül plasztikusak és ha csak felemlítjük **Leonardo Mona Lisa**-jának újkori variációit **Barcsay, Cézanne, Czóbel, Egry** és **Van Gogh** modorában, vagy **Tizian Lavinia**-jának kétféle **Picasso**-változatát, nyilvánvaló, hogy hova céloz és hogy hova is talál Bortnyik.

Chardin csendéletének **Matisse** módján való feldolgozása, talán a legbeszédesebb. Egy asztalon odavetett könyvek között szürke szobor és sötét váza áll s egy kis fekete szalagon apró rendjel. Matissenál már vonaglik a szobor, két darabra törik a váza s a cseppnyi ordócska tenyérnyivé pöffeszkedik az előtérben, főmotívummá lesz. Ugyancsak roppant jellegzetes **Van Eyck Arnolfini Házaspár** című képének à la Bernáth-változata. A nehéz, fekete díszöltözetben pompázó, XV. századbeli, ceremoniális polgárral szemben a XX. század közepi fanyar, enervált Házaspár melankóliával: festésmódjával és légkörével valóban korszerű. **Rembrandt Flóráját Domanovszky** korszerűsítésében látjuk és **Rubens Heléne Fourment**-jének **Bencze**-változatában a híres szép bunda helyett csak egy zöld lódenkabát jutott. **Botticelli** tengeri kagylóból kiemelkedő gyengéd Vénusza kegyetlenül eltorzult a **Bán**-féle interpretációban. A **Veronese—Szőnyi**-átírás — **Mózest megtalálják a zebegényi Duna-kanyarban** — a legmulatságosabb képek közül való.

Az egész kiállítás olyan üdítő, hogy nagyobb nyilvánosságot érdemelne, mint amit a Kossuth Klub biztosítani tud, annál is inkább, mert a már ismert — főleg szakemberek által ismert — régebben kiállított képekhez új, nagyon szellemes darabok kerültek.

Felvetődik még az a kérdés, hogy ha valaki, mint Bortnyik, ilyen kitűnő érzékű és mindenféle stílust és szemléletet jól ismerő művész: miért nem foglalkozik önálló alkotással? A válasz csak az lehet, hogy **Karinthy** Frigyes neve sem a regényeivel, vagy drámájával maradt fenn, hanem éppen irodalmi szatírái biztosítják helyét az olvasók szívében és az irodalomtörténetben.

Bortnyik Sándor festett, tanított, kiváló plakátokat csinált; most igazgat és — kifütyüli (persziflái) a formalizmust ebben a sorozatban. Önálló alkotásokkal sem tehetne nagyobb szolgálatot a magyar művészet egészének, mint ezzel a nevetve és nevettetve csúfolódó sorozattal, amelynek megtekintését mindenkinek őszinte szívvel ajánlom.

OELMACHER ANNA

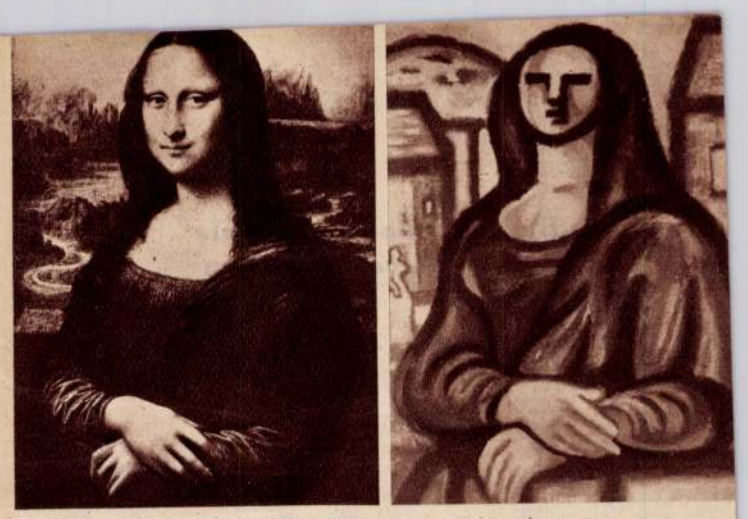

Leonardo da Vinci -- Barcsay Jenő: Liza Szentendrén



Rembrandt — Domanovszky Endre: Kelenhegyi Flóra



Botticelli — Bán: Venus abortus

Rubens — Bencze László: Helene Fourment lódenkabátban





Budva: montenegrói falu a tenger partján

„KORSZERŰSÍTETT KLASSZIKUSOK" avagy „Így festetek ti!"



Tizian »Lavinia«-ja



Tizián »Laviniája« Picasso felfogásában



(Az egyik Picasso-kép címe: »Lavinia mint monstrum«, a másiké: »Lavinia torsica«)





»Házaspár melankóliával«. Van Eyck »Arnolfini házaspár« című képét Bernáth Aurél modorában így festette meg Bortnyik Sándor

A Képzőművészeti Főiskola tanári termében a napokban megnyílt zártkörű kiállításon kitűnő képeken mulat a közönség. A képeket *Bortnyik Sándor*, a Főiskola főigazgatója festette. Szatirikus sorozatának ezt a címet adta: »Korszerűsített klasszikusok«, de alcíme lehetne ez is: »Így festetek ti!«

Bortnyik Sándor nem tagadja: festői humorához az ösztönzést Karinthy Frigyes »Így írtok ti!« című művétől kapta, ez kora ifjúsága óta kedvenc olvasmánya. Mégis, maga a munka és célja alapjában különbözik irodalmi elődjétől. A szatirikus sorozathoz írt kísérő szövegében Bortnyik azt mondja, hogy már-már az a veszély fenyegetett, hogy a régi festők művei elsüllyednek a feledés homályában. Talán érdemes volna ezeket felfrissíteni, bizonyára érthetőbbé, élvezhetőbbé válnának, ha levakarjuk róluk unalmas természetességüket, kínos precízeskedésüket és felruházzuk e műveket a két világháború közötti »pándémónium és magánvalóság rezgő reflexvillanásaival«.

Nos, ezt tette Bortnyik. Levakarta a klasszikus képekről a valóságot és felruházta őket korszakunk nagy festőinek »magánvalóságával«. Huszonhét képből álló sorozatában külföldi és hazai nagy mestereink modorában bemutatja, hogyan festették volna meg kortársaink a nagy klasszikus képeket. Leonardo da Vinci Mona Lisáját öt festő szemüvegén tárja a néző elé. »Liza a Balatonnál« — ez Egry József képe (lehetne), igazi légies, áttetsző Egry-színekkel, sajátos Egry-féle vonalvezetéssel. »Madame Lisa a házmesterfülkében« (Cézanne) és »Mme Lisa az Arles-i postamesternő« (Van Gogh) a nagy francia mesterek ecsetkezelésében jelenik meg. Czóbel Béla »Lizá«-ja és Barcsay Jenő »Liza Szentendrén« című képe a két magyar festő remek alkotása (lehetne). Tizian »Laviniája« Picasso két különböző korszakát ihlette

---

TATAY SÁNDOR:

BOR ÉS VÍZ

Darab Lajosról azt mondták, hogy a hegy legbecsületesebb embere és ahol érték, becsapták. Olyan ember volt, hogy ha szeles éjjel átgurult a szomszéd fájáról egy-két barack a szőlőjébe, reggel szalajtotta a gyereket, hogy jöjjenek, szedjék össze. Azok aztán jöttek vékával és megszedték az övét is. Olyan ember volt, hogy az erdőszélen lakott, mégis elment szőlőt forgatni a kivénült tőkékért. Ő volt az egyetlen, aki a hegyre felfelé cepelte a tüzelőt, mikor a hegy tetejét erdő borította, neki meg éppen ott volt a szájában. »Dehát az a másé« — mondta.

Most is, amikor divatbajött ez a dolog a borral, úgy tett, mint, aki se lát, se hall.

A borcsinálás tudományát a pestiek terjesztették a hegyben. Lejöttek demizsonokkal, és ha drágállották a bort, elkezdték, hogy igyuk csak meg, majd csinálnak ők otthon... Egy kis csipkebogyó, egy kis élesztő, meg cukor, aztán nincs az a tokaji aszú, ami felérne azzal. Később megtudtuk, hogy rozsból, kukoricából, sárgarépából, kenyérbélből, mindenből lehet bort csinálni, mint ahogy az atomerő is benne van fűben-fában, csak fel kell szabadítani. Egyesek aztán már nem is borért, hanem borseprőért jöttek. Ezek már nem mondták, hogy bort lehet csinálni, hanemhogy a fájós térdükre viszik. No, de a hegyi emberek sem estek a fejükre.

Annyit legalábbis hamar megtanultak, hogy egy kis répacukorral sokat lehet javítani a muston, különösen mivel a borforgalmi nem törődik semmi mással a must átvételénél, csak a cukorfokkal. Jól is néznének ki, ha minden hordót végig kóstolnának. Emlékedett is ám ugrásszerűen a cukorfok az utóbbi időben, alig győzik prémiummal. Csak az ilyen értetlen és konok emberek, mint ez a Darab Lajos, csak ezek maradnak le a versenyben. Dehát hogy ő ugyan nem, ő nem tesz a borba semmit, ami nem belevaló.

Eddig még azért megjárta, mert ott a hegy magasán ritkán terem gyenge must. De az idén a sok eső, meg a hideg nyár nem kedvezett a szőlőnek. Bizony akadtak, akik négy-öt »sárvári« cukorfokot is javítottak a mustjukon, mire elérte a huszonkettőt. De ez az ostoba Darab Lajos, ez a konok, ez odaállított a tizenhetes mustjával, hogy gyanúba keverje a szomszédait.

— Fene gyenge a mustja, Lajos bácsi — hajtogatta a fejét az átvevő. — Tán gazban állt egész nyáron? — Mert ha tudta is, hogy legtöbben megspékelik, erről bonyodalmas dolog lett volna a hivatalból nyilatkozni.

Hat forintot, meg valamennyi fillért kapott a szabad mustjáért, a többiek meg csaknem kétszer annyit.

Azt megtehette, hogy kihúzta a mellét s büszkén vallotta:

— Ez legalább olyan, amilyennek az Isten teremtette! — Nem volt ebben sem öröme, a többiek csak nevették. Még maga az átvevő is felhúzta a vállát. Ő viszont nem járatta tovább a száját, mert nem olyan ember volt, aki szeret másokat bajba juttatni.

Hazafelé menet azért elvigasztalgatta magát, hogy megéri az ő becsülete azokat a hatszáz forintokat, amiket hektónként elveszített. De nem él az ember egyedül a hegyen, hanem van asszony, aki a tiszta lelkiismeretet nem tudja pénzre váltani a népboltban, sem szoknyára, sem téli lábbelire. És Terkát, mire haza érkezett Darab Lajos, már szóval értették a szomszédok, hogy nemcsak maga alatt vágja a fát az ura, hanem gyanúba keveri az értelmesebb embereket.

Eddig is elege volt már Terkának abból a túlzott nagy becsületességből, de most, hogy ezt ilyen egyszerűen hatszáz forintokban ki lehetett fejezni, most egyszerre kijött a sodrából. Ami sok, az sok.

Rárontott szegény Lajosra, hogy mindenkinek van magához való esze ezen a keserves hegyen, csak éppen neki nincs? És magyarázza meg valaki a hatszáz forintokkal meglopott asszonynak, hogy azt nem észnek hívják, hanem becstelenségnek.

— Talán bizony mi olyan jól állunk, hogy ennyi pénzt kiszórhatunk az ablakon, te szerencsétlen ember, te!

Nem lett aztán ennek se vége, se hossza. Rágta az ura fülét Terka, éjt nappallá téve. Mikor minden hiábavalónak l azzal is megfenyegette, hogy ha nem ért, hát rászabadítja az any még egy ilyen ostoba ember nincs rekségén! — Ez a fenyegetőzés a hatott a legjobban. Végülis elindu letes ember cukorért. Persze nem mások, akik fittyet hánynak a vil nyes nappal cipelik az ötvenkilós kokat. Ő elővette a régi katonalá indult el, mert azt aztán senki ser hogy cukorral tölti meg. A körn lehetett már kapni egy deka cukr gyalogolt tizenkét kilométerre a l sejébe, ahol nem rohanják úgy m idején cukorért a népboltokat.

Harminc kiló cukor zsákban hagyján, de katonaládában és gyal éjszakának idején tizenkét kilomé még a hegy lábától fel az erdősz

Darabéknak volt egy kis szőlőjü alban is. Szerették volna hagyni kicsit érjen még, de megint itt voli nem értek, csak barnultak a szeme ték hát azt is.

Gyengébb lett, mint a korábbi de mit számított most már! Beleo a harminc kiló cukrot s csak úgy r határoztak, hogy felét leviszik, a n pedig majd a nyáron értékesítik jó

Darab Lajos élete legkínosabb állta ki, míg várakozott a hosszú ban. Sokan voltak, mert ekkor m mindenki a szürettel. A többiek vártak. Az időjárásról váltottak vagy a nagyvilág sorsáról, de a bor kevesebbet. Darab Lajos viszont megkérdezett, milyen a mustja, m akik hazafelé jöttek, azoktól szászs tesen, hogy s mint történt az átvéte

Nem történt senkivel semmi baj. lassan folyt a munka. Dél lett, m Lajos odakerült két hordójával. Ed nem is bírta volna, ha ezébe n utolsó órában, hogy hiszen hozott egy üveg kotlós mustot az első szedé aztán szaporán erősítgette a szívét. kor odaért, kijózanodott egy pillan most kétszeres félelmet érzett, mint álmából ébred bűnének tudatára.

Hát amikor még az átvevő pohar

— No, ezt megkóstolom, Lajos bá tiszta ember, tudom, mit iszom... ivott belőle egy pohárral és csettinte vével. — Ez igen!

Először azt hitte, hogy csúfolódik rárta szépen a cukorfokot a hordó Aztán már csak a mázsálás és m

ÉG ÉS MIRE NEM?

ének fejlődése, ízlésessége, és — látogatottsága. Nemcsak azért

nem eléggé keresettek e kultúrhelyiségek

mert túl sok van belőlük. A gyér látogatottság oka az is, hogy rövid néhány év alatt nem tudtunk megfelelő számú művelt kulturális dolgozót nevelni. A kultúrhelyiségek vezetőinek jórésze szívesebben foglalkozik egy-egy látványos műsoros est rendezésével, — amelyet nem egyszer »maszekoknak« ad albérletbe — mint a kevésbé hatásos és látványos apró munkával: szakkörök, múzeumlátogatások, előadások szervezésével.

De a hiányos műveltségű kultúrvezetők gyakran nem tudják az üzem vagy kerület dolgozóinak igényét kielégíteni. Az egyik helyen például — egy helytelen igénynek eleget téve — Pósa Lajosról tartottak előadást, a KPDSZ kultúrotthonában viszont majdnem egy éve nem tartottak ismeretterjesztő előadást, mert »nem igényelték«. Ismét másutt, — a szórakoztatás és oktatás összekapcsolását kissé vulgárisan értelmezve — a rakétarepülésről szóló előadás után az »Ecseri lakodalmas« című filmet mutatták be, másutt pedig a fogászatról szóló előadás után az ettől merőben különböző témájú »Törvényenkívüli lovag«-ot.

A kultúrotthonok és kultúrhelyiségek legtöbbjében nem adnak elég lehetőséget arra, hogy az otthon hasonló korú vagy hasonló foglalkozású látogatóiból egy-egy szűkebb klub, vagy társaság alakuljon. Pedig nyilvánvaló: a fejlődés útja ez. Orvosok, vagy kohászok, tanítók vagy színészek szívesen beszélgetnek a maguk problémáiról hasonló foglalkozású emberekkel, szívesen hallgatnak szakmájukba vágó előadásokat. A Petőfi Színház klubja, az újságíró klub látogatottsága is emellett szól.

A legdöntőbb és legsürgősebb az volna, hogy az összes budapesti kultúrhelyiségekkel rendelkező szakszervezetek, tömegszervezetek, társadalmi szervezetek, tanácsok, intézmények saját területükön *alapos vizsgálatot tartsanak.*

Legyen bátorságuk megmondani,

melyek azok a kultúrhelyiségek, amelyeket más szerveknek át lehet adni, anélkül, hogy ez a kulturális tömegmozgalom rovására történnék. És bár tudom, mindegyik kultúrterem, illetve kultúrcsoport költségei más-más »keretből«, »ráfordításból« történnek, mégis azt hiszem, meg lehetne oldani ezt a pénzügyi műveletet: amit megtakarítunk az egyiken, azzal javítani a másikat. Régi igazság: »a kevesebb néha több«. Kevesebb kultúrhelyiség, több, mélyebb kulturális tartalommal, ízlésesebb, gondozottabb berendezéssel jobban szolgálná kulturális tömegmozgalmunkat, mint az a száz és száz, sokszor vajmi kevés kultúrát jelentő, tartalom nélküli, nagyképű tábla: »Kultúrterem«.

PONGRÁCZ ZSUZSA



Fülöp Viktor kardtánca a »Bihari nótája« című új magyar balettben (Hires Tibor felv.)

CIÓ — MŰVÉSZETI AGITÁCIÓ?

Szimbólum. S több-e szimbólumnál az a másik, amelyen kokárdás férfi szavazócédulát dob az urnába, amíg a mögötte álló asszony, nyilván felesége, gyerekkel a karján türelmesen várakozik, hogy ő is sorrakerüljön végre? Semmi esetre sem több! Mert hogy nem az élet, az biztos.

Ez a plakát nem engem ábrázol, hanem a szimbólumot. Valószínűleg azt szimbolizálja, hogy »íme, ünnepnek érzem a szavazást, a gyermekemet is elhozom s családom jövője érdekében a Népfrontra adom a szavazatom.«

Tehát az ilyesfajta szimbólumok annyiszor beszéltek már hozzánk a házak falairól, hogy nagyon is rekeditesek lett a hangjuk.

Vajjon nem az lenne-e a legnagyszerűbb szimbólum, ha maga az élet, a valóság melege, közvetlensége sugározna felénk plakátjainkról? S nem az mozgósítana-e a szó igaz értelmében véve, ha műveszeink a nehezebb végit fognák meg a dolognak s a nagy alkotások mellett a kampányfeladatok során is, mozgósítás nélkül is mozgósítva igazán *alkotnának?* — Egyszerűen. őszintén, közvetlenül, melegen...

*

És végül a plakettek, szobrocskák, zászlók, emblémák kérdése. A Népfront úgy látszik, e téren is serkentően hatott. Csakhogy a jelek szerint itt nem pusztán a helyes irányban!

Hányan »ajánlották fel« már eddig is szolgálataikat a Népfront Országos Irodáján s félő hogy már a különböző népfrontbizottságoknál is — és kérték az Országos Tanács helyeslését ahhoz, hogy művészeti termékeiket a Népfront szerveinél és a választási bizottságoknál terjeszthessék.

A világ legtermészetesebb dolga, hogy az ilyen ügynökösködő emberek minden alkalmat megragadnak, hogy jól menjen a bolt. S a Népfrontot most ilyen »alkalomnak« vélik. És félő, hogy — bár felülről nem hogy helyeslésben, de visszautasításban részesültek — ügyeskedésük révén már egy sor Népfront-helyiségben sikerült elhelyezniök silány műveiket. Sőt! Egynémelyik már a megyei tanács írásos ajánlásával járja a népfront-bizottságokat, mert hogy a Népfront támogatja a kisemberek öntevékeny kezdeményezéseit, vállalkozó kedvét...

Csakhogy más dolog a vállalkozó kedvvel élni és megint más visszaélni! Más dolog alkotó művészeket támogatni és megint más — e támogató szándékkal visszaélve kultúrszemetet sózni egyszerű emberek nyakába »kulturális agitáció« címén.

*

Már-már messzire kalandoztunk s íme mégis visszaérkeztünk oda, ahonnan kiindultunk: a kultúragitációhoz.

A példák mutatják — valóban alaposan lejáratták ezt az elnevezést! Jöjjön hát a »művészeti agitáció«, s teremtsen új, megtisztult légkört, — anélkül, hogy közvetlenül agitálna.

Dehát valóban az elnevezéssel volt-e a baj? S vajjon valóban végleg »lejárt-e« már a közvetlen agitáció ideje, amint azt a napokban egy sajtóvitán hangoztatta az egyik felszólaló? Nyilvánvalóan nem! Sőt, a közvetlen, őszinte, igaz szóra nagyobb szükség van, mint bármikor.

Csakhogy másképpen beszél a népnevelő és másképpen kell »beszélnie« a kultúrának.

Kulturált kultúrműsorra van tehát szükség. Szivetfogó zenére, érzelmet keltő versre, gondolatébresztő jelenetekre a színpadon — és szemet gyönyörködtető, emberséges meleget árasztó képekre, szobrokra a környezetünkben. Hogy kulturált körülmények között érezzük magunkat. Hogy örüljünk és ne bosszankodjunk. Hogy ne »mozgósuljunk«, hanem alakuljunk, finomuljunk, lelkesedjünk, hevüljünk. »Óhajtott« ugrások helyett apró, de *valóságos* lépésekkel szülessen bennünk a tett s érlelődjön folyvást az emberséges ember.

Ne állítsuk az embereket olyan követelmények elé, amelyek előtt esetleg megtorpannak. Sokan vannak és lelkesek. Munkájuk eredményeit, fáradhatatlanságukat, őszinte és jószándékú igyekezetüket, becsületes törekvéseiket tagadni se lehet. Kár volna elhallgattatni őket. És működésük a jövőben gyümölcsöző lehet akkor is, ha esetleg még nem »művészi« azon a fokon, amelynek megkövetelése sokaknak könnyen kedvét szegné.

Bár kinrímek helyett verseket mondanak, nem biztos, hogy a szavalat művészileg minden tekintetben kifogástalan lesz s nem biztos az sem, hogy a kultúrgárdák tagjai máról holnapra művészeivé válnak a színjátszásnak. De ha tartalmi változásra törekszünk, akkor az, amit előadnak, nem izzadságtermék lesz többé, hanem valóban kultúra. S az *»amit«*-re következik, az *»ahogy«:* — az is egyre csiszoltabb, kulturáltabb lesz. Mert egyoldalról szemetet nem lehet kulturáltan előadni, más oldalról viszont az igazi kultúra előbb-utóbb maga követeli meg a kulturált előadásmódot.

S mindez persze egyben közelebb visz a művészethez is.

Nyilvánvalóan ez a cél lebeg azok előtt is, akik a művészeti agitáció elnevezést akarják használni. Ebben egyek is vagyunk és ez a lényeg. Mégis megkérdezem: nem világosabb-e a feladat, ha a régi nevet meghagyjuk s minden erőt a *tartalomra* összpontosítunk? Nem vonja-e el a figyelmet a névváltoztatás éppen a *lényegről?* Nem tekintik-e majd egyesek megoldottnak a problémát egyszerű névcserével? Nem marad-e meg új név alatt is a régi tartalom? És nem hoz-e majd magával ez elnevezés egyfelől megtorpanást a neheznek hitt művészi feladatok előtt, másfelől túlhajtott, arisztokratikus lefitymálást a botladozó, de tiszta, kulturális törekvések fölött?

Dehát ezek inkább csak a veszélyt jelző kérdések. talán nem volt felesleges felhívni rájuk a figyelmet. A lényegben egyetértünk és az az égető. Abban kell előrelépnünk.

Kéri János

Nyitott szemmel

„ELLENZÉKI" MŰFAJ VAGY „KORMÁNYPÁRTI" MŰFAJ?

Vajjon szükség van-e rá, hogy az írók megkezdjék »az ország pontos szociográfiai felmérését«? Déry Tibor erre buzdította az írókat az Írószövetség pártszervezete legutóbbi taggyűlésén. Bárki vitatkozhat Déryvel abban, hogy lehet-e nálunk ma a szociográfia általános irodalmi célkitűzés, de *Vértes György*nek a Művelt Nép legutóbbi számában közölt vitacikke aligha visz közelebb a kérdés tisztázásához.

Vértes György azt írja: egyetért Darvas Józseffel, valóban »idétlen dogmatizmus« arról vitatkozni, hogy »a szocialista realizmussal összefér-e szociográfiai leírás, a valóságot feltáró dokumentum-irodalom«. De Vértes György lényegében mégis ezt vitatja. A többi között azzal is, hogy — beleragadván a harmincas évek történelemszemléletébe — a szociográfiáról úgy ír, mint valamiféle *ellenzéki* műfajról, így is határozza meg: »demonstráló leleplezés«.

Természetes, hogy a harmincas években mindaz, ami közelebb vitt a valósághoz, ami segített a valóság lényegének a felismerésében, mindaz *ellenzéki* volt. De *ma*, éppen ez a *kormánypárti* és kell hogy éppen ez legyen, olyan rendszerben, ahol a párt politikája, a kormány politikája a »konkrét helyzet konkrét elemzésén« alapszik.

Vértes György azzal a megszorítással elfogadja az irodalmi szociográfiát, »ha a lélek mérnöke a társadalmi valóság változásának olyan területét tanulmányozza, melyet ábrázoló stílussal még képtelen tükrözni«.

De vajjon Móricz Zsigmond is képtelen volt ábrázoló stílusban tükrözni azt a társadalmi valóságot, amelyet újra meg újra felmért riportban, irodalmi szociográfiában? Nyilván nem erről van szó, hanem arról a szüntelen és szenvedélyes ismerkedésről az élettel, az élet kisebb-nagyobb konfliktusaival, amely minden valamirevaló írót jellemez, de különösen jellemzi a legnagyobbakat. E nélkül a szenvedély nélkül sem »képtelen« az író »ábrázoló stílussal tükrözni« a valóság változását, csak éppen könnyen megeshet — mint annyiszor már megesett — hogy nem *híven* tükrözi.

Irodalmi szociográfiáról van szó a vitában, vagyis olyan művekről, amelyek írók nélkül, írói tehetség nélkül nem jöhetnének létre. Vértes György az irodalmi szociográfia megítélésében nyilván kevésbé követne el hibát, ha a való helyzetet elemezné, vagyis: körülnézne az új irodalomban és a számos újkeletű, a mai életet tükröző irodalmi szociográfiát tenné mérlegre, s így vonná le következtetéseit.

Különösen nem lehet egyetérteni Vértes György valóságszemléletével. Ő annyira tart a meglevő *hibák* szociográfiai feltárásától, hogy készörömest feláldozná *eredményeink* szociográfiai feltárását és igazolását is. Sőt, feltételezi a mai keletű irodalmi szociográfiáról, hogy az csak és kizárólag a hibák, bajok igazolása lehet. De milyen alapon tételezi fel?

Igen sötéten lát az, aki nem bízik benne, hogy a valóság lelkiismeretes feltárása *lényegében, a legfőbb kérdésekben* ma csakis azt igazolhatja: *nagy utat tettünk meg előre az elmúlt tíz esztendő alatt.* Amiben pedig elmaradást mutat, ott egyben a tennivalókat mutatja.

Egyetértünk abban: nem igaz, hogy »az országot megismerni ma *csak* az írók képesek«. De az a feltételezés épp így nem igaz, hogy az írók nem képesek vagy nem hivatottak megismerni és feltárni (helyesen feltárni) az ország dolgait. Ismerjék csak meg és írják meg tapasztalataikat jó lelkiismerettel, igaz, pártos szenvedéllyel, ne legyen a magyar írókkal szemben senki eleve bizalmatlan. A magyar valóság megismerése bizonyosan segíti — csakis ez segítheti — őket alapvető történelmi hivatásuk teljesítésében, abban, hogy gazdagon, sokoldalúan ábrázolják az életet.

GARAI GÁBOR

BORTNYIK SÁNDORRA EMLÉKEZVE

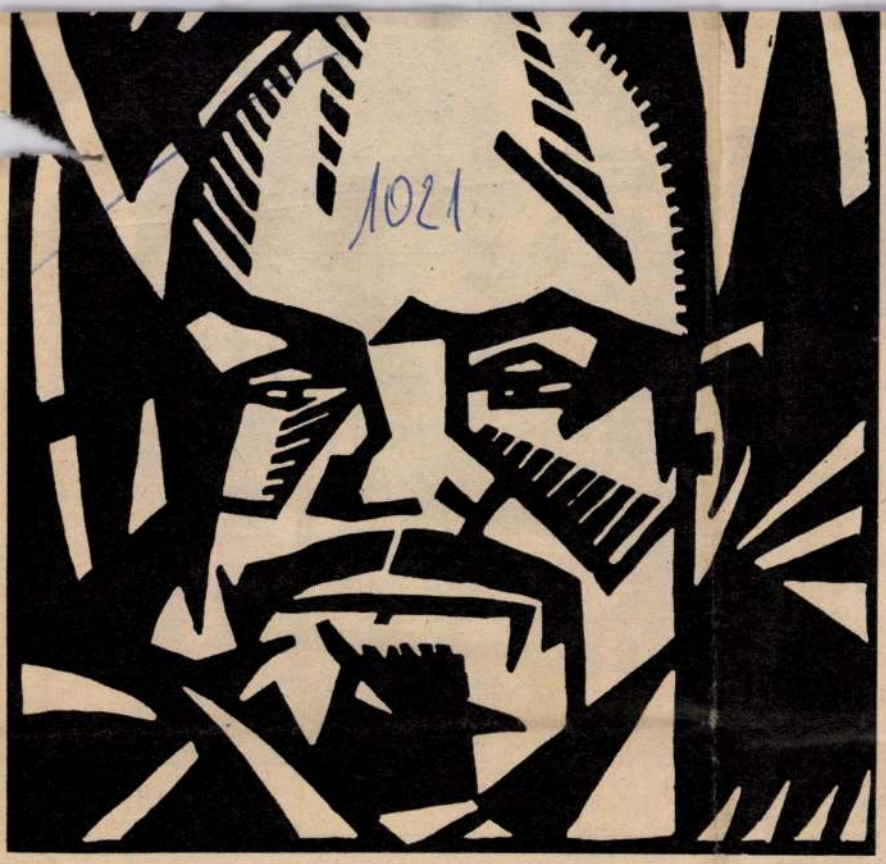

1

LENIN

Elképzelem: az első sortűz után hogy állt ott,
vakító homlokát az időnek szögezve,
s fölajzottan figyelt a lábrakelt tömegre,
mely most dönti ki — tudta — sarkából a világot.

Hívta a megfogamzott csodát, s hozták a tépett
meggyötört katonák, az étlen rongyosok;
ha egy a földre roskadt, némán fohászkodott:
ó, hány halált kíván még ez az egyetlen élet!

S ím, mégis ünnepi kedve támadt: tűnődni —
nem azon, hogy a Föld majd ünnepli-e őt, ki
sosemvolt jeleket a kor bronzába rótt,

de, hogy a példa mint edzi majd unokáit
az Elsőknek, kik őt követve mindhalálig
tették a hihetetlent s hitték a tudhatót.

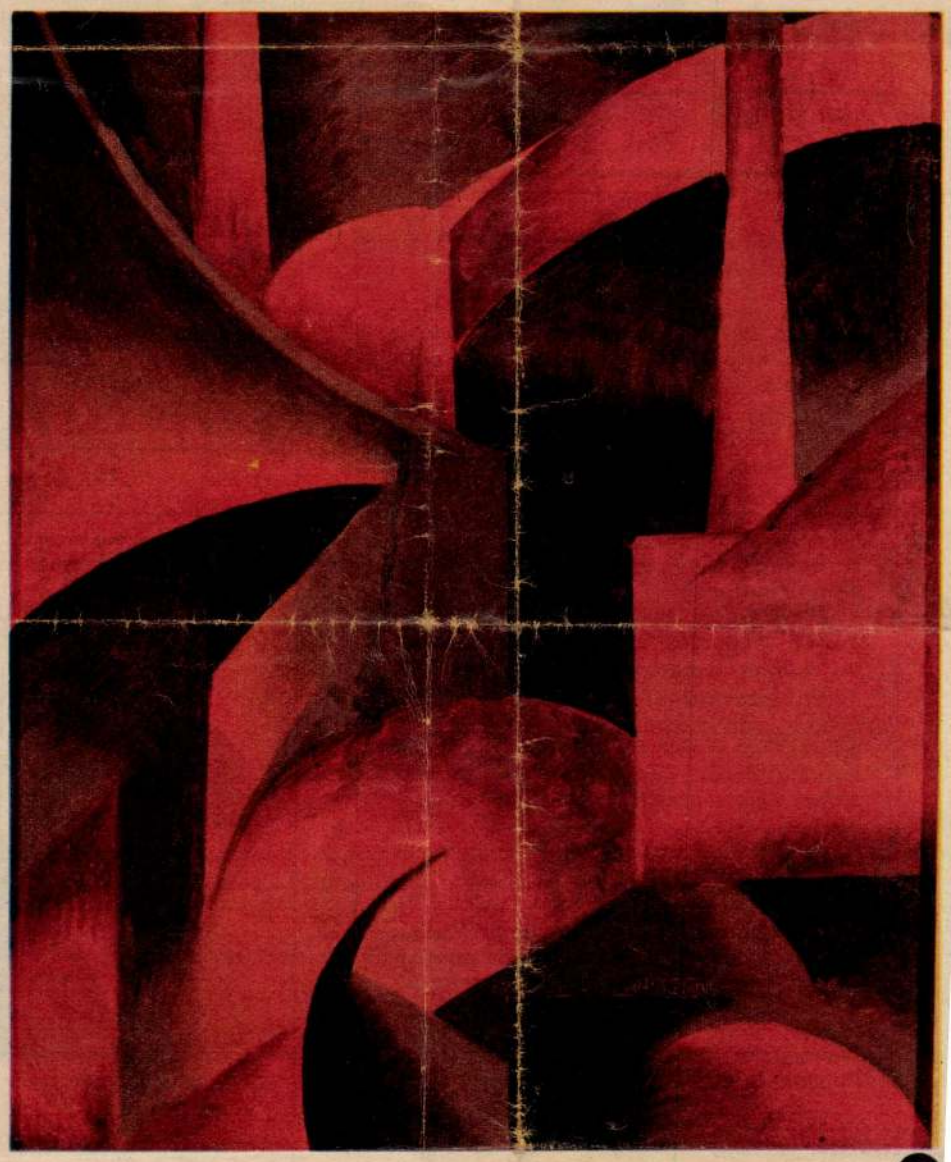

2

KEZEK

(BORTNYIK SÁNDOR KLÁRI CÍMŰ KÉPÉRE)

Ezek az ölbetett kezek
nem tétlenek
úgy bizsereg bennük a mozdulat
mint madár testében a röpülés
ha reggel föllendülőben
egy lélegzetnyit áll a levegőben
nem nem pihen
rugaszkodik
hogy fészket és fát
könnyen hagyjon itt
ha ritkább égi redőkbe
riasztják földi veszélyek
s bejárva mezőit a fénynek
lesikló szelekbe dőlve
napszálltakor szelíden
térjen meg újra a földre.



3

1. LENIN (1918)
2. A VÖRÖS GYÁR (1919)
3. KLÁRI (1926)
4. TAVASZI ESŐ (1965)
5. LAMPA-GYUJTOGATÓ (1921)
6. PARIZS-LÁNGJAI (1953)

a madarak kirepülnek



3.

Kassák levele Gara Lászlóhoz

Budapest, 1964. május 1.

Kedves Laci, megkaptam leveledet és örülök, hogy a „Ló . . .” elkészült s ahogyan írod, már nyomdában is van. Nagy öröm lesz a számomra, ha a tervezett könyv megjelenik. A falakat nehéz áttörni, amik körém épültek két évtized óta és bevallom, szükségem van a Ti baráti gesztusaitokra. Most állítottam össze egy új verseskötetem anyagát s ha valami nem jön közbe, két-három hónap múlva meg is jelenik. Szeretnék egy kiállítást rendezni itthon, de ennek a megvalósítására jóformán semmi remény nincsen. Az illetékesek makacsul elzárkóznak a modern képzőművészet elől. Leghelyesebb lenne, gondolom, ha a tollat és az ecsetet is letenném, de ezt nem tehetem meg, mert akkor igazi életemről kellene lemondanom.
Kérlek, gondozd „A ló . . .” ügyét szorgalmasan és az eredményért hálás leszek.
Valaki ismerősünk most ment Párizsba, fel fog Téged keresni s én nagyon kérlek, add át neki az orvosságot, de ha ő hamarosan nem jelentkezik, találj rá módot, hogy megkapjam, mert őrült szükségem van rá.
Fogadd baráti üdvözletemet

Kassák Lajos

Gara László levele Kassákhoz

1964. október 12.

Drága Klári és Drága Kassák Lajos

A mai postával küldöm ajánlva A ló meghal első francia nyelvű példányát az L VII folyóirat legújabb számában, valamint a Les Lettres Nouvelles-t. Sajnos, technikai okokból nem volt lehetséges a rajzokat leközölni, mivel a folyóirat főleg tipográfiával illusztrál, ami az egyik főszerkesztőnek a privilégiuma.
Olvastam egyébként Rónay Gyuri cikkét a Hommage-al kapcsolatban. Annyiban nem értek vele egyet, hogy pontosan a legjobban sikerült francia sorokat kifogásolja. Igaz, hogy ehhez francia fül kell, vagy legalábbis 30—40 évi tartózkodás Franciaországban, ami legjobbjainknak sem volt megadatva.
Úgy hallom, hogy rövidesen Párizsba jönnek, ahol szeretettel várja Magukat tisztelő barátjuk

Gara László



5.

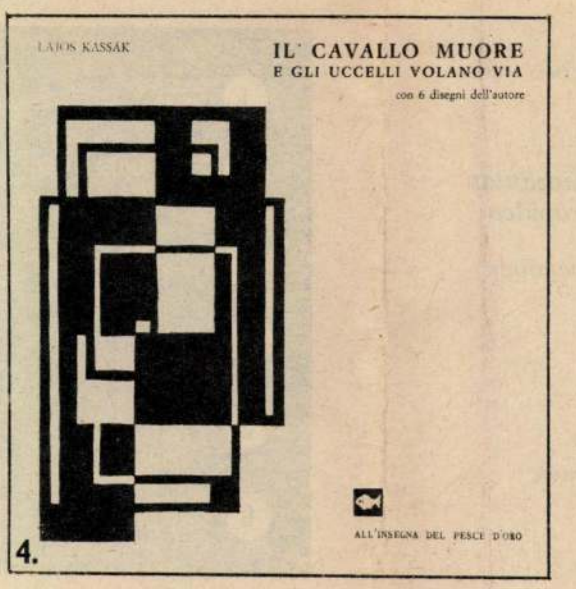

4.

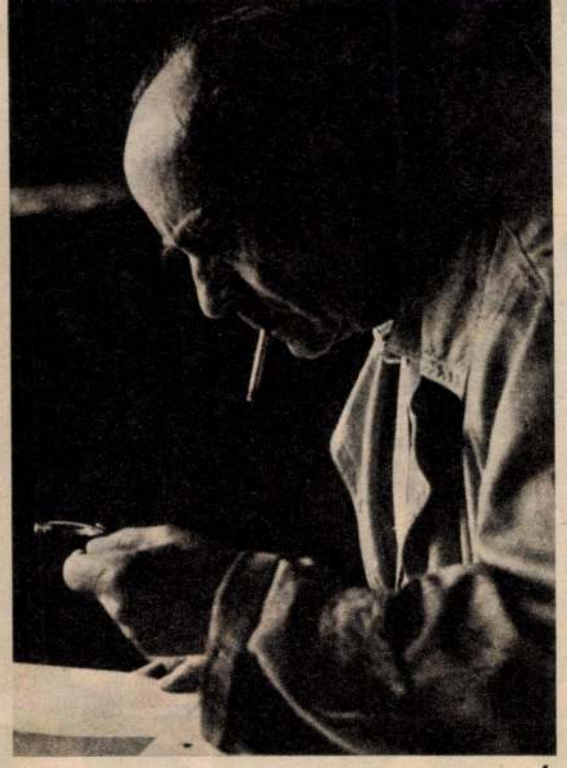
6.

Kassák levele Gara Lászlóhoz

Budapest, 1964. XII. 7.

Kedves Laci

Klári elhozta a lapot, amiben a „Ló . . .” megjelent és ezért külön köszönetet mondok Neked. Nagyon örülök, hogy Bosquet ilyen szépen teljesítette ígéretét. Valóban igazad van, hogy ez a szedés alkalmatlan a tervbe vett könyv részére. Én bízom benne, hogy módot találsz a könyv megjelentetéséhez és fel tudod benne használni a küldött hat rajzomat, amikről sajnos, fényképem sincsen.
A nagy antológiádnak szépen terjed itt a jóhíre, és kezdik elismerni munkád értékét és propaganda jelentőségét. Ez valóban nagy tett volt. Fáradozz tovább is ilyen módon, ezért a magyar irodalom csak hálás lehet Neked. Szeretném, ha időt szánnál rá és válaszolnál levelemre.
Barátsággal üdvözöl

Kassák Lajos

Gara László levele Kassákhoz

1964. december 17.

Kedves Kasi

Nagyon megörültem levelednek és mint látod, azonnal válaszolok rá. Igen, Bosquet tisztességesen teljesítette az ígéretét és nagyon boldog vagyok, hogy a vers az ő folyóiratában jelenik meg, mert ez igen rangos.
Gondolhatod: — minden tőlem telhetőt meg fogok tenni annak érdekében, hogy a „Ló . . .” könyvalakban is megjelenjen, de azt pontosan tudod, hogy mindez nem csak az én jószándékomon múlik.
Örülök, hogy véleményed szerint az Antológia „tett” volt, de sajnos, számomra igen sok hátránnyal járó tett.
De nem panaszkodom. A baj csak az, hogy még a legjobb magyar fordítóknak vagy fordító költőknek sincs ma sem világos képük arról, mit jelent magyar verset franciára adaptálni, melyek a játékszabályok és a problémák. Sajnos, nem hiszem, hogy ezen a téren akár az én munkám, akár az antológia hozzájárulhatna a valódi problémák feltárásához.
Klári kezeit csókolom, téged szeretettel köszöntelek

László

1. Kassák: színes képarchitektúra
2. Az 1924-es német kiadás borítója
3. A ló meghal a madarak kirepülnek Kassák tipográfiájával (1922) — ez a változat, mint látható, különbözik a vers végleges címétől
4. Az olasz kiadás címlapja
5. A francia kiadás címlapja Kassák képarchitektúrájával
6. Kassák utolsó éveiben KOFFÁN KÁROLY felvétele

LÁMPAGYÚJTOGATÓ

5

Fényes idő. Az esték is fehérek.
Gyermekkori telekből hull a hó.
Ablakomban a régi kép megéled:
most indul a lámpagyújtogató;

hosszú botján láng-pillangót lobogtat,
s tudom, hogy titka és varázsa van . . .
Míg léptei az utcánkban kopogtak,
a Dobozgyár dorombolt nyájasan.

Lámpagyújtó leszek — döntöttem akkor,
s most vallat a könyörtelen gyerekkor:
felnőtt-e bennem, vagy elhalt a szó?

S magamnak mindent újra megígérek,
míg szemem a fehérlő tájba réved,
s elmúlt telekből hull át, hull a hó.



TAVASZ-VÁRÓK

(BORTNYIK SÁNDOR TAVASZI ESŐ CÍMŰ KÉPÉRE)

Gondterhelt férfiak
állunk az esővert téren
hátunkon zsákok púpja
görnyedez láthatatlanul
fölöttünk ázott ernyők
csüggedt eresze csepeg

Nem nézünk vissza többé
a tél jégsáncaira
hol állig beástuk magunkat
fagyba és gyötrelembe
csak megnyúlt árnyunk mutatja
a múlt milyen bánya-mélyét
hagytuk a hátunk mögött

és megnyúlt árnyunk mutatja
hogy szemközt fölkelőben
a fény fürdőiből
meztelenül ragyog már
a megváltó tavasz-angyal
s hirdeti a hihetetlent:
ha kigyúlnak a fák a füvek
virradhat még miránk is
testté lett gyönyörűség
asszonyi könyörület.

4



6



BABEL
novelláját bemutatja
SÜKÖSD MIHÁLY

Az elbeszélés mesterei



Asszonyok, gyermekek, állatok. Terhes asszonyok a lócán, óriás hasukat szétterpesztett térdük közé szorítják; denevér fülű, püffedt fejű, angolkóros gyerekek; leszúrt tehenek, bőgő borjak anyjuk vérében, szétlapított madárfiókák, szárazra vetett halak. Nagyapák, nagybácsik. Vedlett cilinderes, eszelős nagyapák a Talmud kötetei előtt, cincogó hegedűvel. Agyonütött nagybácsik, halott szájukba meg a nadrágnyílásukba gyömöszölt eleven hallal. Napsütötte, poros, lincsszagú utca, szétvert krejzlerájok. Boltosok, hegedűsök, szentjánoskenyér-árusok, kézművesek, vagányok, ringyók. Részeg násznép, felettük a lapos háztetőn vodkásüveg és botra szúrt gyolcskendő, a menyasszony szűzvérébe áztatva. A tengerparti homok, a tenger lusta kékje, a kikötőben négy világrész hajói, a felhőkön túl Dávid király citerázik. Odessza, a déli gettóváros; a mozdulatlan Oroszország a század elején. Chagall képei, paprikajancsi-parádé és utcai mészárlás. Rémálom és tündérmese.

Ez Babel eleme, világa; úgy veszi körül, mint a levegő. Annyira telített, minden ízében kész, befejezett világ, hogy megírását alig lehet hol elkezdeni. Babel bárhova fordul, csupa novellatéma néz vissza rá; a megíratlan, kiíratlan novellák „úgy feküldtek a szívemen, mint varangyos béka a kövön".

Ha Babel nem mozdul ki Odessza véres-derűs ege alól, életműve akkor is a világirodalom része lesz, ő maga Kafka nyersebb, egzotikusabb és fejlettebb humorérzékű kisöccse. Babel azonban megfogadta Gorkij ismeretes jó tanácsát, és kiment „az emberek közé". Átlépett a mitikus gettó falán, és az újkori történelem legfontosabb eseményének személyes résztvevője lett. A *Lovashadseregben* összegyűjtött novellák: az októberi forradalom és a polgárháború, babeli hangszerelésben. Mit lát Babel — Bugyonnij generális I. Lovashadseregének közkatonája — a forradalomban? Mi a forradalom Babel novelláiban? Vér, szenny, megsemmisülés, szépség, harmónia és felszabadulás ötvözete. Ezredparancsnokok, törzsparancsnokok, tartalék lóállományi parancsnokok: tegnapelőtt paraszt, kanász, asztalos, cirkuszi atléta volt mindahány, tegnap előléptek, holnap leváltásra kerülnek, holnapután meghalnak.

Babel a forradalom korszakváltását az elemi dolgok egyszerűségében és egyszerűségével érzékelteti. Emberlátásának és szerkesztésmódjának talán leghatásosabb példája, hogy szeretkezés, fosztogatás, ölés, a szenvedés és fájdalom alvilági képei közé egy gyakorlatlanul dadogó szónoklatot illeszt a forradalomról, egy emléket Leninről, Október valamely kiáltványának szövegét vagy esti tanakodást az eljövendő kommunizmusról.

Hol itt a forradalom? — panaszolta valaha Visnyevszkij Gorkijnak Mindenütt, fedezzük fel ma. A kozáklovak halálában, a lakkozatlan pisztolyok csövében, az eső kopogásában, a bokor alatti szerelemben, Lenin és Majmonidész arcképében, ahogy egymás mellett hevernek a vöröskatonaként elesett rabbifiú ládájában.

ISZAAK BABEL

A LEVÉL

Íme egy hazaírt levél, amelyet expedíciónk küldönce, a fiatal Kurgyukov diktált nekem. Megérdemli, hogy ne menjen feledésbe. Leírtam minden szépítés nélkül, s az igazsághoz híven, szó szerint adom tovább:

„Szeretett anyám, Jevdokija Fjodorovna. Levelem elején sietek tudatni, hogy Istennek hála élek és egészséges vagyok. Ugyanezt szeretném hallani magukról is. Mélyen a nyirkos földig hajolva tisztelletem magát, meg..." (Itt a rokonok, keresztanyák, keresztapák felsorolása következik. Ezt elhagyjuk, s rátérünk a második bekezdésre.)

„Szeretett anyám, Jevdokija Fjodorovna Kurgyukova. Sietek tudatni, hogy Bugyonnij elvtárs vörös lovashadseregében vagyok. Itt van a maga komája is, Nyikon Vasziljics, aki most igazán vörös hős. Idevettek engem a politikai osztály expedíciójához, mi visszük szét az arcvonalba az újságokat, a moszkvai Izvesztyiját, a Pravdát meg a mi szívünkhöz nőtt, kérlelhetetlen Vörös Lovast, mert az arcvonalban minden egyes harcos ezt akarja olvasni, és olvasása után hős lélekkel szabdalja a lengyel slachtát, így nagyszerűen élek Nyikon Vasziljics mellett.

Szeretett anyám, Jevdokija Fjodorovna, küldjön mindent, amit csak lehet, ami csak erejéből telik. Kérem, ölesse le a tarka hízót, s küldjön nekem csomagot Bugyonnij elvtárs politikai osztályára, Vaszilij Kurgyukov címére. Nap nap után üres gyomorral fekszem le aludni, s ruhám sincs, úgyhogy szörnyen fázom. Írja meg, mi van Sztyopa lovammal, él-e még, vagy sem, arra kérem, gondozza és írjon róla. biceg még, vagy abbahagyta? No meg rühes-e még a mellső lába, megpatkolták-e, vagy sem? Szeretett anyám, Jevdokija Fjodorovna, arra kérem, mindenképpen mossa meg gyakran a mellső lábát azzal a szappannal, amit otthagytam a szentkép mögött, s ha apám elhasználta volna a szappant, úgy Krasznodarban vegyen belőle, és Isten nem hagyja el. Azt is elmondhatom, hogy errefelé nagy a szegénység, a parasztok lovastól elbújdostak az erdőkbe a mi vörös vitézeink elől, s látszik, kevés a búza errefelé, ami van, az is apróra nő, úgyhogy nevetünk is rajta. A gazdák itt rozsot meg zabot vetnek. A komló itt karókon nő, úgyhogy igen rendes, s ebből itt házisert főznek.

Másodsorban sietek levelemben megírni, mi lett apámmal, s hogy már épp egy éve, hogy halálra kaszabolta édes öcsémet, Fjodor Tyimofejics Kurgyukovot. Pavlicsenko elvtárs vörös dandárja Rosztov ellen támadott, amikor sorainkban árulás ütött ki. Apám ebben az időben Gyenyikinnél volt századparancsnok. Azok, akik látták, azt mondták, hogy éppúgy viselte mellén az érmeket, mint a régi világban. Hát abból az árulásból kifolyólag, valamennyiünket elfogtak és Fjodor Tyimofejics bátyám apám szeme elé került. Apám erre karddal nekirontott és kiabálva, te aljas vörös kutyája, kurafi és mindennek lehordva kaszabolta mindaddig, amíg Fjodor Tyimofejics bátyám el nem pusztult. Akkor írtam is magának, hogy Fegyát eltemették, de ott fekszik kereszt nélkül. De apám elkapott a levéllel, és rám mordult: Ti az anyátok fiai vagytok, rája ütöttetek, kurafik, éntőlem járt hasasan anyátok, és még meg is hasasítom, az életem úgyis tönkrement, de az igazságért kiirtom a családot is, ha kell, és még sok ilyet mondott. Annyit szenvedtem tőle, mint Jézus Krisztus, a megváltó. Csakhogy hamarosan megszöktem apámtól, és elvergődtem a csapatomhoz, Pavlicsenko elvtárshoz. A dandárunk parancsot kapott, hogy vonuljon Voronyezsbe, ott majd kiegészítik. Kaptunk is ott utánpótlást meg lovakat, tarisznyát, pisztolyt és mindazt, ami jár. Voronyezsről megírhatom, szeretett anyám, Jevdokija Fjodorovna, hogy ez nagy szép város, nagyobb, mint Krasznodar, igen szép emberek lakják, és a folyóban lehet fürdeni. Naponta két font kenyeret kaptunk, fél font húst és elegendő cukrot, úgyhogy reggelenként édesen ittuk a teát, vacsoránál is, és elfeledkeztünk az éhségről, délben pedig Szemjon Tyimofejics bátyjához mentünk palacsintát vagy sült libát enni, utána meg lefeküdtem pihenni. Abban az időben valamennyi ezred Szemjon Tyimofejicset akarta parancsnoknak, mert olyan elszánt ember volt. És Bugyonnij elvtárstól is megjött a parancs, adtak neki két lovat, jó ruhát, egy külön szekeret a holmijának, aztán a Vörös Zászló rendjelet, engem meg úgy tekintettek, mint az öccsét. Mostanság, ha valamelyik szomszéd bántaná, hát Szemjon Tyimofejics könnyen lekaszabolhatja. Aztán elkezdtük hajkurászni Gyenyikin tábornokot, sok ezret lekaszaboltunk belőlük, bekergettük a Fekete-tengerbe, de apámat sehol sem láttam, pedig Szemjon Tyimofejics keresett, kutatott utána minden állásban, mert hát nagyon sajnálta Fegya bátyámat. De hát szeretett anyám jól ismeri apámat meg annak makacs természetét, s tudja, mit csinált — szemtelenül vörös szakállát hollófeketére festette s ott járt-kelt Majkop városában civil ruhában, úgyhogy a lakosok közül senki sem tudta, hogy ő börtönőr volt a régi rendszer idején. De hát az igazság csak kibújik a zsákból, s a maga komája, Nyikon Vasziljics véletlenül meglátta egyik lakos házában, és mindjárt levelet írt Szemjon

Bortnyik Sándor: „Vörös mozdony".
festő- és grafikus művész

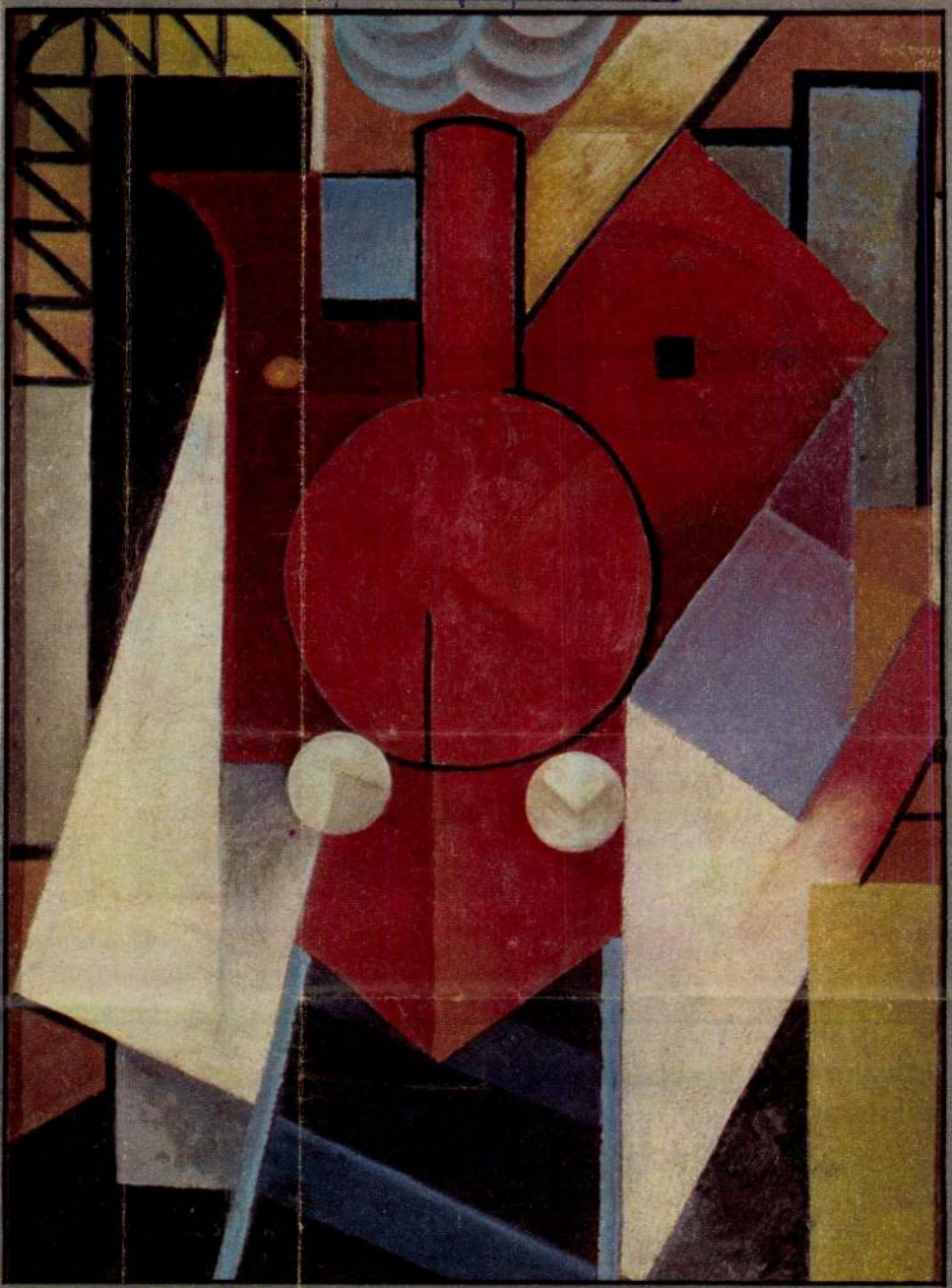

Szekely András: Magyar avantgard Londonban, Vg Tükör: 1980. IV. 27.

Bortnyik Sándor: Vörös mozdony

Kultúránk a világban

Tudós volt és barátunk

Fájdalmas veszteség érte a finnugor néprajztudományt. Eltávozott Kustaa Vilkuna finn akadémikus, akiben a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Néprajzi Társaság tiszteletbeli tagját, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem díszdoktorát, a magyar kulturális és tudományos élet számos munkása pedig önzetlen és hűséges barátját gyászolja. Vilkuna az egyre távolodó és soha többé vissza nem térő paraszti életforma európai hírű tudósa, kutatója volt. *Apáink munkája* című művének előszavából tudományos hitvallása is kiolvasható: ‚Korunk emberét oly mértékben elkápráztatták napjaink hatalmas technikai eredményei és a racionalizált életforma, hogy már nehezen tudja megérteni és értékelni az előző nemze-



Kustaa Vilkuna, amikor a Magyar Népköztársaság Zászlórendjével kitüntették (baloldalt Losonczi Pál)

dékek l
nyilvánul
tartó er
hagyomá
az ősi
tartoznak
kiemelni
ket, ame
teinket r
járól, és
tudatos
remtik i
együttai

Vilkun
kutatásá
mélyebb
sai alap
nak az e
netének
akadémik
aktív sz
ben. K
ként, ta
gyakran
ra, így
zánk, a
gyar ku
nem szű
A magy
dományo
nek és e
lan mun
ban Tur
rülő ötö
Kongress
len, de
odasereg
zonnyal
tanítását
sok előít
működés
építkező
életében.

Magyar képkereskedő Nizzában



lett, hisz a század elején került ki Párizsba. Először 1975-ben kerestem fel Liserb sugárúti lakásán a cimiezi dombon, ahonnan csodás a kilátás dél felé az Angyalok öblére, s északra, a Nizzát koszorúzó kék hegyekre. Akkor „csak" nyolcvanöt éves volt, de amikor tavaly nyáron újra meglátogattam, még mindig frissnek, fiatalosnak találtam a kilencvenedik évében járó urat, aki azzal lepett meg, hogy

pénz híj
Csáky J
megisme
zad elejé
cia fővár
nél lako
csapott
kizsákmá
meg is
hatvanez
világhá
te át sz

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

ORSZÁG-VILÁG

1977 APR 20

1021
Bortnyik Sándor,
festőművész

BORTNYIK SÁNDOR EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

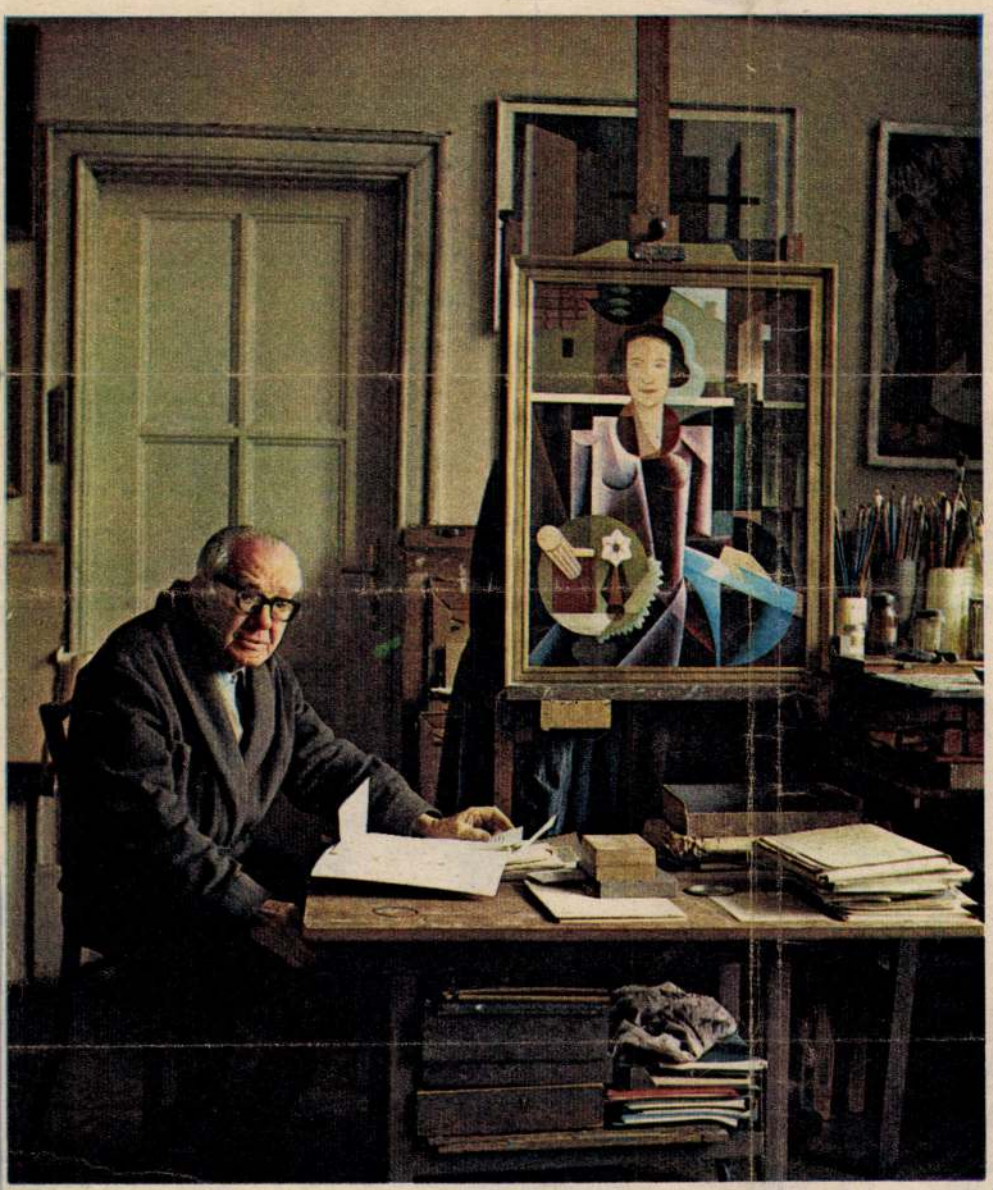

A mindig újító, mindig tanító, haladó szellemű nagy művész, Bortnyik Sándor emlékkiállítását Pogány Ö. Gábor, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója nyitotta meg a Budavári Palotában.

A kiállítás a művész linómetszeteinek bemutatásával kezdődik, amelyeket a Tanácsköztársaság kikiáltását megelőző időben készített. Karakterisztikusan emelkedik ki közülük Lenin arcmása. Később születtek a **Vörös mozdony,** a **Vörös gyár,** a **Vörös május** című festményei, közülük néhányat a Munkásmozgalmi Múzeum kölcsönzött a kiállítás idejére a Nemzeti Galériának. A művész frissen átélt politikai élményeit, melyeknek történelmi horderejét felismerte, maradandó alkotásokban örökítette meg.

Bortnyik Sándor a Tanácsköztársaság bukása után emigrációba kényszerült. Bécsben, Berlinben, majd Weimarban élt. E korszak kiemelkedő alkotása a kiállításon is látható kubisztikus **Kovácsok** s a konstruktivizmus jegyében született **Lámpagyújtó** című grafika. Weimarban a művész megismerkedett a Bauhaus törekvéseivel, s 1925-ben, az emigrációból hazatérve, magániskolát alapított, a **Műhely**-t, amelyet a magyar Bauhausnak neveztek. Tanítványai közt volt Vasarely, Szántó Tibor... 1927-től több-kevesebb ideig az Új Föld, a Plakát és a Szabad Művészet című művészeti folyóiratokat szerkesztette. **Kétezer év festészete** címmel pedig könyvet írt, Hevesi Ivánnal és Rabinovszky Máriusszal együttműködve, 1948–1949 között az Iparművészeti Főiskola tanára, majd a Képzőművészeti Főiskola főigazgatója volt.

A Nemzeti Galériában rendezett kiállítás méltó tiszteletadás a nagy szocialista művész emlékének.

Bajkóné Révész Zsuzsanna

Fotó: Chochol Károly

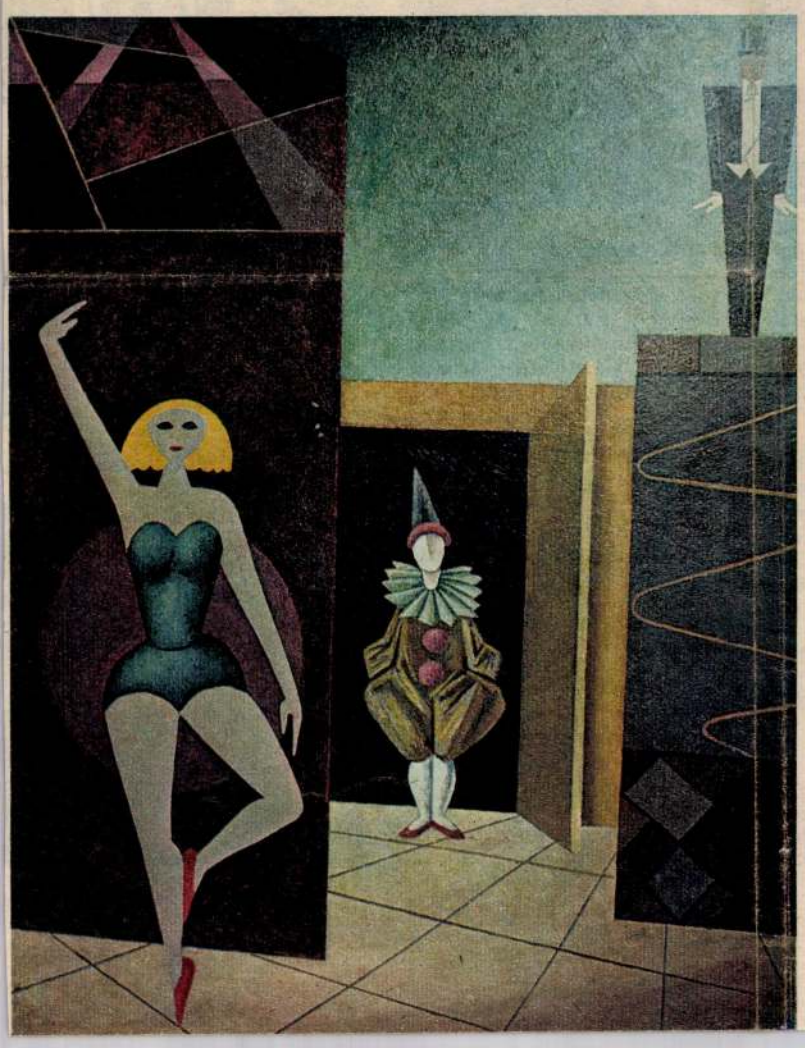

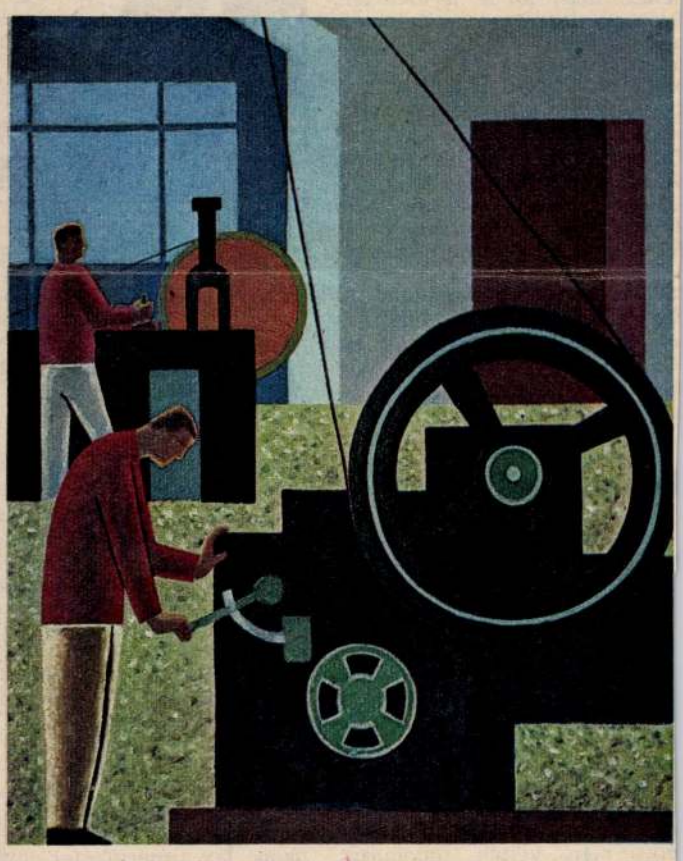

HARMAT ENDRE: Titkos társaság

11. A Zöld Sziget harcosai

Angol őrjárat léptei kopognak a hajnali Belfast néptelen utcáin. Hirtelen lövések dördülnek. A „tommyk", az angol katonák fedezéket keresnek és megkezdődik a tűzharc. A mai Észak-Írországban szinte mindennapos esemény ez. Az ellentétek gyökerei a messzi múltba nyúlnak. Most, mikor egy pillantást vetünk *az egyes nemzetek titkos társaságaira*, illő Írországgal kezdenünk: kevés hely van a Földön, ahol az elmúlt évszázadok során olyan folyamatos lett volna az illegalitás sűrű homályában dolgozó szervezetek tevékenysége, mint a Zöld Szigeten.

A XVIII. században a szüntelen ellenállás az elkeseredéssel párhuzamosan nőtt. Írország déli részén a parasztok már csak burgonyát ettek — és azt is mindig. Északon pedig, a jószerint Skóciából odatelepített, fanatikussá nevelt protestánsok abban gyűlölték a „pápista" írekben, mint saját földesuraikat. Ebből következett az a tény, ami *ma is* oly bonyolulttá teszi az észak-írországi erővonalakat. A Zöld Sziget északi részén, Ulsterben ugyanis az odavándoroltatott nagy protestáns tömegek olyasmit érezhettek, amit az amerikai Dél szegény fehérei, akik az osztályrészükül jutott nyomorban egyetlen vigaszuknak azt tarthatták, hogy legalább *a négerekkel szemben* felsőbbrendűnek érezték magukat. Londonnak és a helyi földesuraknak kitűnően megfelelt — és megfelel ma is — ez a helyzet. A recept a régi: *divide et impera*. Oszd meg és uralkodj.

De ez az uralkodás még az anyaországtól sokkal távolibb gyarmatokon sem volt olyan nehéz, mint az ír területeken. Részben ezzel magyarázható, hogy a Zöld Sziget brit adminisztrációja évszázadok óta éppoly híres kegyetlenségéről, mint az ellenállás arról, hogy sohasem válogatott — és ma sem válogat — az eszközökben. *Régi mondás, hogy ha négy-öt ír összezehajol, abból perceken belül ingolellenes szervezkedés lesz.* A kulisszák mögötti összeesküvések hagyományát az ír emigráció átvitte az óceánon: az Egyesült Államok története is tele van ír titkos társaságok tevékenységével. Írek álltak például a hírhedt New York állambeli politikai gépezet, a *Tammany Hall* mögött.

Az oroszlán torkában

Az Egyesült Államok függetlenségi háborúja és főleg annak győzelme eufórikus örömöt váltott ki Írországban. Logikus: a valóban elnyomott, éhező tömegek számára a történelem, íme, egyszerű bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy az angoloktól meg lehet szabadulni. Az elkeseredés olyan nagy volt, hogy még a szélesebb látókörű ír vezetők sem jutottak el a kézenfekvő *hasonlóságok* felismerésétől a különbségek érzékeléséig: nem vették tudomásul, hogy amit meg lehet csinálni az óceán túlpartján, az nem feltétlenül megvalósítható *a brit oroszlán torkában*.

A gyűlölet errefelé mindig erősebbnek bizonyult a józan rációnál. *Aki éhes, nemigen mérlegel.* Az 1780-as években a Zöld Sziget keserű éjszakáiban már sokfelé hangzottak el *titkos eskük*. Észak-Írországban szinte egy időben kezdte a harcát az *Oakboys* (Tölgyfa Fiúk), a *Steelboys* (Acélfiúk), délen pedig a *Whiteboys* (Fehér Fiúk). A kastélyokra felreppent a vörös kakas, angol katonai utak pusztultak el és a nagybirtokok karámjaiban reggelenként átvágott torokkal találták meg a szarvasmarhákat — nemegyszer őreikkel együtt.

„Anglia minden nehézsége — mondogatták az ír nacionalista mozgalom vezetői — *lehetőség Írország számára."* 1793-ban, amikor Anglia háborúba lépett Franciaország ellen, az írek ezt is lehetőségnek fogták fel. A széttagolt ellenállási szervezetek ezután kezdtek *országos méretekben* egyesülni. Megalakult az *United Irishmen* (Egyesült Írek), amely jól irányított gerillatevékenységbe fogott egy francia invázió előkészítésére.

— *Ismerem az U-t.*

— *Én meg ismerem az I-t.*

A XVIII. és a XIX. század fordulóján Írország-szerte gyakran elhangzott ez a furcsa dialógus. Így ismerték fel egymást az *United Irishmen* tagjai. Az angol megszállók szinte tehetetlenek voltak. A nappal krumpliföldjén kapáló jámbor paraszt kemény éjszakai kiképzések során tanulta meg nemcsak a *katonai*, hanem a *konspirációs* alapismereteket is.

1796-ban a szervezet vezetői úgy gondolták, hogy megérett a helyzet a nemzeti felkelésre. A két vezér, *Wolfe Tone* és *Lord Edward Fitzgerald* többször utazott titokban Párizsba és sürgette a franciákat, jöjjenek már. Jöttek is.

Egy vezér öngyilkossága

1796-ban, 1797-ben és 1798-ban is megindultak a francia csapatok. Az első inváziós kísérletet éppúgy vihar verte szét, mint annak idején a spanyol Fülöp király Nagy Armadáját. A másodikat Párizs az indulás után lefújta, végül a harmadikat *Lord Cornwallis*, Írország angol alkirálya hiúsította meg. E harmadik támadással nagyjában egy időben, 1798 májusában *a legnagyobb ír titkos társaság*, az UI is megindította az általános rohamot.

Az angolok már felkészülten várták az eseményeket. Fitzgerald lordot — akinek ereiben angol vér is folyt — a felkelés előestéjén letartóztatták és a zendülők húszezres seregét szétverte a jobban felszerelt, jobban kiképzett, fegyelmezett angol sereg. Észak-Írország, Ulster protestáns tömegei nem támogatták a zendülést, sőt, akkor alakult meg az az angolbarát szervezet („Az orániaiak"), amelynek utódegyesületei *ma is* fegyverrel harcolnak az ír katolikusok ellen.

Lord Fitzgerald a börtönben belehalt sebeibe, vezértársát, *Tonet* egy francia hajón fogták el. Halálra ítélték, de nem várta meg az ítélet végrehajtását: öngyilkos lett. Ezzel az UI gyakorlatilag megszűnt létezni.

Az ír titkos társaságok virágzásának következő szakasza 1845-ben kezdődött. A *Nagy Éhség* ideje ez, amit nemcsak az ír, de még az angol történelemkönyvek is így jelölnek, nagy kezdőbetűkkel. A Zöld Sziget lakosainak száma ekkor 8,5 millióról 6,5 millióra csökkent. *Körülbelül egymillió ember lett az éhség áldozata*, a másik millió pedig emigrált az Egyesült



Éhező, s az angol megszállók által zaklatott ír parasztok. A rajz a londoni Illustrated London News 1848. december 16-i számában jelent meg



Wolfe Tone UI-vezér, aki öngyilkos lett

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1977 APR 17
TOLNA MEGYEI NÉPÚJSÁG

Bortnyik Sándor

1021

Ember és gép

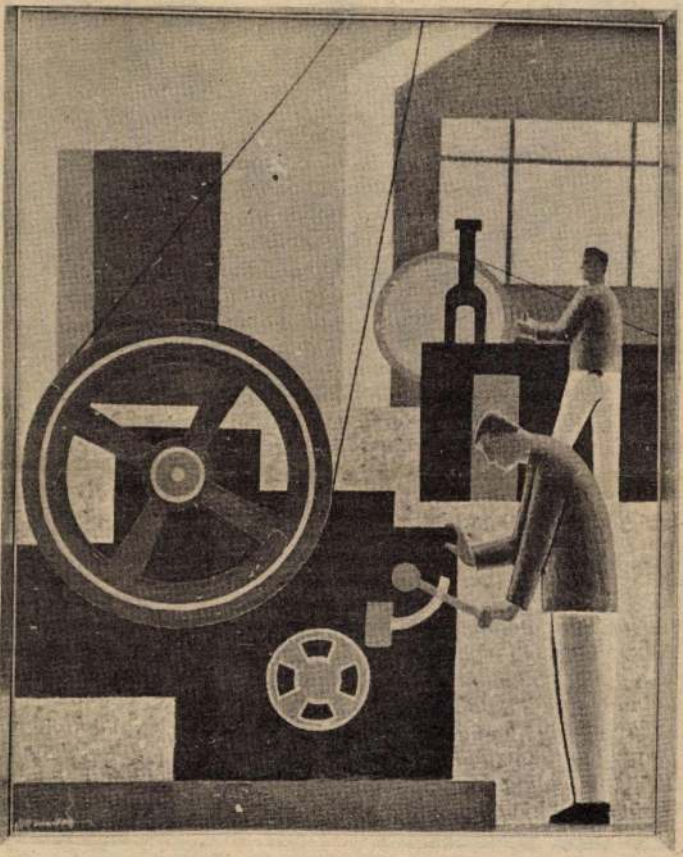

Bortnyik Sándor festménye (1975)

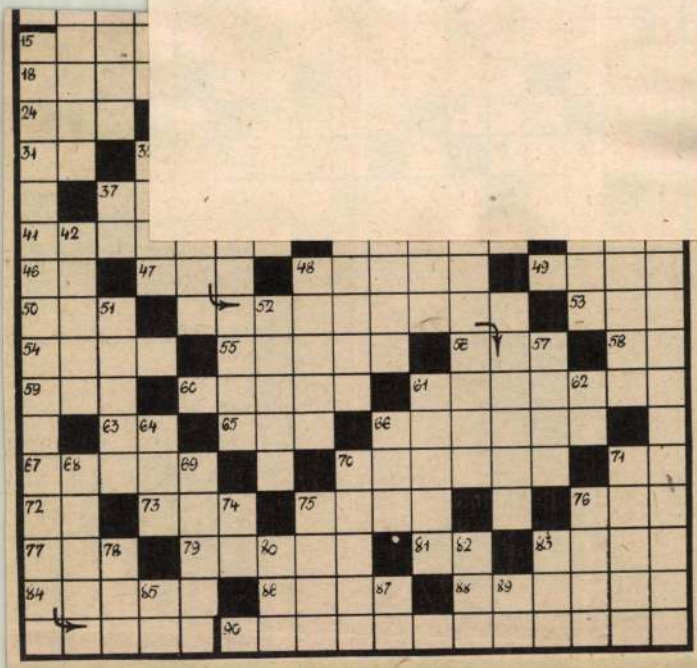

Pákolitz István verséből idézünk a keresztrejtvény fő soraiban.

VÍZSZINTES: 1. **Az idézett költemény kezdete. (zárt betűk: H, R, M, R, G, A).** 15. Elad. 16. Tompa fényű féldrágakő. 17. Kéznél levő mérték. 18. Vízhordó tartály, kocsin. 19. A szoros ábc kezdete. 21. Keltezés. 23. Régi francia váltópénz (SOU). 24. Féltő, oltalmazó. 26. A szovjet szakszervezetek lapja. 28. Szovjet exvilágbajnok sakkozó. 30. Nitrogén és hidrogén vegyjele. 31. E napon. 32. ... Solohov (szovjet író). 35. Tok. 37. A Fülöp-szigetek legnagyobb városa. 38. Tessék fele! 40. Személyes névmás. 41. Könyvelésnél használt fogalom. 43. A fővárosban a Duna bal partján él. 44. Aradi sportegyesület nevében szereplő betűk. 46. A földszintre. 47. L. H. D. 48. Közhivatal. 49. Mutató névmás. 50. ... Lanka (régebben Ceylon). 53. ... Sámuel (magyar király). 54. Arborétumáról híres község a Bakonyban. 55. Nagy magyar zeneszerző és zongorista. 56. Kása nagyobbik fele. 58. Azonos római számok. 59. Női becenév. 60. Színfa. 61. Nem értek vele egyet. 63. Sa-

1969 MÁJ 21

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u.
Telefon: 188-296, 188-307

Bortnyik Sándor

MAGYAR NEMZET

1021



Bortnyik Sándor rajza: Vörös nap a házak között

katalán gálya (innen a
neve), amellyel Jacme
1346-ban elindult Ma
az Aranypart felé és sc
tért vissza. A térkép sz
Indiai tengeren 7548
van, „aranyban és d
vekben gazdag..."
1487-ből: Bartolomeo
megkerüli Afrikát, a h
hajóira zúduló szélvész miatt
„Viharfok"-nak Cabo Tormentosónak, nevezi el; a portugál király megváltoztatja a nevet s Afrika déli csúcsa *Cabo de Bon Esperanza* — Jóreménység-fok néven kerül a térképre. 1503: megjelenik spanyol nyelven *Marco Polo* könyve — egy 1480-as kiadás Columbus birtokában volt. A címlap egyik fametszete néhány házat és tornyot ábrázol, fölöttük a felirat: *„San Domingo, Isabella szigetén"*; az első spanyol város az óceán túlsó oldalán. 1529: térkép Magellán felfedezéséről, a róla elnevezett tengerszorosról. Dél-Amerika alsó részén számtalan füstöt látott a parton, a helyet a *Füstök Földjének* nevezte el. I. Károly spanyol király *„Nincs füst tűz nélkül!"* felkiáltással a *Tűzföld* nevet adja a területnek.

A könyv a XIX. századdal zárja a térképészet történetét; egy készülő újabb kötet már összekapcsolja majd a Földről készült ábrákat a Hold-térképezés kezdő lépéseivel. A Hold-

niához tartozó Észak-Írországra).

Két fontos döntés

A közelmúlt drámai gyorsaságú eseménysorozata az április 19-i tüntetésekkel kezdődött; a múlt év októbere óta ekkor robbantak ki a legsúlyosabb összecsapások, amelyek nem fajultak volna anynyira el, ha a katolikus kisebbség és a szélsőséges protestánsok tüntetéseibe nem avatkoznak bele *acélsisakos rendőrök*, jórészt nekik „köszönhető", hogy benépesültek Londonderry grófsági székhely kórházai. További összecsapások, tüntetések, szabotázsakciók és bombamerényletek (közülük az egyik Belfast ivóvízellátását bénította meg) közepette *két nagy horderejű döntés* született — az egyik Londonban, a másik Belfastban. Észak-Írország kérésére némileg kritikus lépésre szánta el magát a brit kormány: csapatokat küldött Ulsterbe — ahogy az ország-

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1979 MÁR 17

ÉLET ÉS IRODALOM

Bortnyik Sándor festő és grafikus művész

[illegible] ugyancsak a kisember tehetetlenségét és a túlbuzgóság pasz-

1021

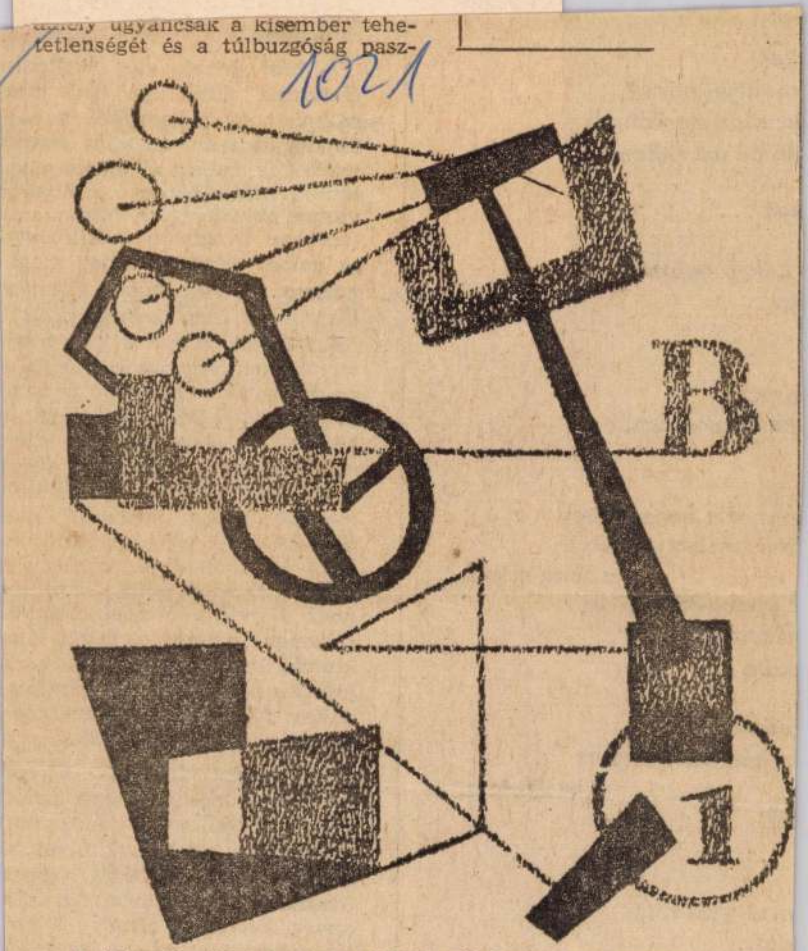

A Népművelési Intézet „1919 művészei" szitamappájából
Bortnyik Sándor lapja

e?
kót,
mentjei ellen?
gzuhan a földhöz,
a, én ott ítélem

gok . . .

kék-fogalom,
lva,

s erőm,
an megkeresni

ember a becenevem
jtottam meg senkit
a zene miatt,
gyáva-ritmusok,
ni magukat,
yába

békén,
n halálra-ijesztett
halálomig,
sel,

atni testéről,
iatt.

gyelnet, ha elég fejlett a ... lőereje, az élet eseményeiben i részt vehet. S ha a helyzetérő (arról, hogy regényt kell írnia é ezért házi őrizetben van) el akar ja terelni a figyelmét, elég, h kitekint az ablakon, vagy kinyi egy könyvet, s olvasgatva a haj dani évszázadok puha sötétjéb menekül. Ezért olvasom mos Hérodotosz feljegyzését arról, ho gyan foglalták el a perzsák Ba bilont. Amikor odáig jutottan hogy Dareiosz minden irányb rohamot indított a falak eller kintről, az autózúgás szürke hang fátylán át gyermekek nevetés véltem hallani. Letettem a köny vet és az ablakhoz léptem.

Az éjszaka lehullott tapad hóból egy kisfiú és egy kislán hóembert építgetett. A parko autósorokat elválasztó, fűvel b vetett néhány méteres szigete összekaparták a havat. Az épít anyag kevésnek bizonyult, ezé tíz méterrel odább is összegyű tötték a havat és ölben hordt

BUDAPEST

Teréz temesvári riportjai, amelyek nem szemügyre vegyék a Tanácsköztársaság leverése sicára, Marosvásárhelyre,

1021

Bortnyik Sándor linóleum metszete 1918-ból (Karáth reprodukció)



... és a *Munkás* betiltásával lezárult a Román Kommunista Párt tevékenységének legális szakasza. A párt illegalitásba vonult, amelyből csak húsz év múlva — 1944-ben — lépett ki, amikor a Szovjet Hadsereg Romániát is felszabadította.

GYÁRFÁS ENDRE:

Vursli

Ez a város erdeje,
mulatságok szent helye.
Itt oroszlán ugrik át
három tüzes karikát,
ott egy arab tüzet harap,
amott meg egy ponyva alatt
láthatod a csodanőt,
kinek delfinfarka nőtt.
Emitt óriás bokázik,
amott törpe húz kamáslit,
erre késeket dobálnak,
arra léghajóba szállnak,
vén papagáj reményt kínál,
fejreáll a bohóckirály,
hinta szárnyal jó magasra,
míg fogadnak egy kakasra.

Már a nap, e piros labda,
messze röppen, száll nyugatra,
szegényül a világosság,
a hintások lábuk mossák . . .
Holnap délig láthatatlan
mind e léha látványosság.

keserűek, fájdalmasak és hiú ábrándokkal szemben kijózanítóak voltak. De céljuk, vállalt hivatásuk a humánum szolgálata volt, s végigharcolták — mint Ady Endre írta: „. . . *száz-kétszáz ember a szép őrültek szent reformáló harcát*". Bizonyos, hogy az utókor (mert hiszen már alig-alig él közülük valaki) hálátlan e nemzedékkel szemben, holott teljesítményük megismerésével és elismerésével egyben rámutatna azokra a kötelékekre is, amelyek ezzel a félszázadnál régebbi, mélyen haladó és mélyen nemzeti érdekű mozgalommal összekötik a ma legérdemesebb, legemberségesebb harcait. Ezekben a harcokban Szende Pál egyike volt a legkövetkezetesebb, legbátrabb és a legnagyobb felkészültséggel küzdő vezetőknek.

Több mint három évtizeddel halála után teljes hitelességgel értékelhető egész életműve, s bízvást megállapítható, hogy ez a végső soron magányos észlény, tulajdonképpen saját stílusával nem egyezően tragikusan élt és halt meg — fiatalon, kiábrándultan, elkeseredetten.

Az életút nagy állomásainak sora a Nyírségből, Nyírbátorból indult el, értelmiségi családból (apja orvos volt), és az egyetemi évek után sem vezetett el Budapestről. Húsz aktív, harcos, igazán gazdag esztendő következik — kemény, elszánt, szuggesztíven logikus harcok két évtizede 1900-tól 1919-ig. Ezek az évek adják meg élete értelmét, tartalmát és mikor 1919. május 2-án, a közeledő román hadseregtől fenyegetett Budapestet elhagyja, tudata legmélyén már él a felismerés, hogy hátralevő élete már csak látszatélet lesz, már csak vegetálás, amit végső erőfeszítéssel, a csőd tudatának szemérmes leplezésével lehet úgy folytatni, hogy

kérlel
ilyen
szavai
helyes

Mielőtt meg munkáinak és szerepének méltatásába bocsátkoznék, fel kell hívnom valamire a figyelmet — valamire, ami nagyon elgondolkoztató és irigylésre méltó is. Ez a századfordulói nemzedék (amelyet említett könyvemben „*második magyar reformnemzedék*"-nek neveztem) hihetetlenül fiatalon érkezett be a magyar irodalomban, tudományban és közéletben egyaránt. Gondoljuk csak meg, hogy Jászi Oszkár mindössze huszonöt esztendős, Szende Pál meg csak huszonegy éves volt, amikor a *Huszadik Század* alapításában vezető szerepet töltötték be, hogy Szabó Ervin huszonöt éves, mikor a folyóiratban dolgozni kezd, hogy Ady Endre huszonnégy esztendős korában már országos viták és viharok középpontjában állott, vagy hogy Molnár Ferenc még csak huszonhat éves, amikor *Az ördög* révén világhírre tett szert. Az induló *Huszadik Század*, s a nyolc évvel később induló *Nyugat* munkatársai között alig-alig akadt valaki, aki már betöltötte harmincadik életévét, mintha ifjúságukban kellett volna elvégezniök azt, amit a világháború és az utána következő válságok folytán felnőttebb korban (bár aligha érettebb fejjel) teljesíteni már nem lett volna módjukban.

SZENDE PÁL jogi doktorátusának megszerzése után egyetlen pillanatra sem gondolt ügyvédi munkára. Az akkor alakult Országos Magyar Kereskedelmi Egyesület, a kiskereskedői érdekképviselet jogtanácsosa, majd röviddel utóbb igazgatója lett. Ebben

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR HÍRLAP

Bortnyik Sándor

1021



Bortnyik Sándor metszete

Hegedüs Zoltán:

Csanády János:

Hosszabb gyöngy az estélyi ruhákon...

A tavaszi-nyári divat a Fővárosi Kézműipari Vállalat bemutatóján

Alig zajlottak le az őszi-téli divatbemutatók, a Fővárosi Kézműipari Vállalat — elsőként az országban — máris 1969 tavaszi-nyári kollekciójával jelentkezett.

— Tervezőgárdánk éjjel-nappal dolgozott, hogy megelőzhessük a szakma valamennyi reprezentánsának divatbemutatóját — mondja *Bossányi György* igazgató. hozzátartozik, hogy előnyös helyzetben vagyunk, mert minden divatkelléket vállalaton belül tervezünk és állítunk elő. A bemutatott modellek egy része például a már közkedvelt laminált anyagból készült, amit szintén házilag gyártunk. Hazánkban egyedül a mi vállalatunk rendelkezik norvég gyártmányú laminálo



Periszkop (Arad) 1925. ápr. 3

34. l.

BUDAPESTI KIÁLLITÁSOK

Irta

NÉMETY ANTAL

Az utolsó félesztendőben rossz csillagok járnak a modern magyar képzőművészekre . . . Egymásután megszünt három kis azilumuk, amik közül legjobban a *Belvedere* kell sajnálnunk. Az uj jövevényeknek egyáltalában nincs megnyilatkozási terük, az arrivée fiatalok is nehezen szólalhatnak meg. Egy ritka jól vezetett Andrássy-uti kis könyvkereskedés, a *Mentor* szuterénje az egyetlen, melynek szükös falain néha érdekes dolgokat láthatunk. Néha elportyázgatnak a fiatalok — mint most is például a KVT kiállításával, — a Nemzeti Szalonig is . . . De a — többi néma csend . . .

*

A **Mentorban Bortnyik** Sándor képei függnek a falakon. A leghevesebb ellentmondásokat váltotta ki a hosszu hallgatás után következő budapesti fellépés. Néhány nagyon komoly és máris patinásnevü művész a fiatalok táborából oda nyilatkozott, hogy az ilyesmit észre sem szabad venni, mert a legteljesebb dilettantizmus termékei a művek. Mások nemcsak kuriózusnak, de értékes kisérleteknek is véleményezték Bortnyiknak a weimari Bauhaus törekvései jegyében létrejött alkotásait. Anélkül, hogy értékitéletet akarnánk mondani Bortnyik Sándor eddigi szerepéről a magyar aktivista mozgalom budapesti virágkorától kezdve máig, ami nagytávlatu visszapillantást és hosszas analizist követelne — nehány elvi álláspontot szeretnénk leszögezni, függetlenül személyétől, *zeitlos* értelemben, de egy nagyon aktuális kérdésről.

A konstrukciónak, mint emberi alkotásnak csak a gépben és a mérnöki rajzokban van etikus értelme. Amikor *indokolt* a formák és vonalak egymáshoz rendezése . . . mert egy konstruktivista rajzban, vagy többanyagu szerkezet-alkotásban nincs adva a képpel vagy plasztikus tárggyal együtt, hogy nem lehet másképpen: amit a művész csinált *szükségszerü* megmásithatatlan. (A régi értelemben vett műalkotásoknál ez az öntudatlan érzés az *adequat* fogalmában nyert kifejezést, amikor az esztétikus a műalkotás előtte megjelenő formáját a *Kunstwollen*-ban vélte determináltnak.) Vagy mérnök legyen valaki, vagy művész — ezt a kategorikus imperativust kellene megszivlelni sok mai művésznek, ha alkotásaihoz megakarja találni az etikai alapot. (Valaki megállt Bortnyik *Uj Ádám* cimü festménye előtt, mely egy festett gépkonstrukcióval és üvegfallal kombinált modernruhás fiatalembert ábrázol és igy szólt: Én nem tudom mit tartsak e képekről, csak annyit tudok, hogy az üveglap sugártörése *hibás . . .*) Ezek a művészek, akik nem disztingválnak célok és lehetőségek között semmit, nem különböznek a Pilotyiskolától és Makarték festőietlen historicizmusától. Nem különböznek az irodalmat festők méltán lebecsült csoportjától sem, azzal a különbséggel, hogy ők *korszerüen,* nem történelmet, irodalmat, de *mérnöki konstrukciókat* festenek. Amennyire „érték" az előbbi kettő a művészet egyetemes fejlődése szempontjából és nem más mint *illusztráció,* annyira „érték" a konstruktivizmus is a maga indokolatlan világának etikátlanságával.

Bortnyik Sándor

majd az egész modern müvészet összességét jelentette, ma pedig bizonyiték, hogy a mesterek önmaguk és tanitványaik mestereik utánzásából élnek. Archipenko, Braque, Delaunay, Gleizes, Gris, Laurencin, Léger, Shote, Marconsis, Metzinger, Picasso, Rivemont—Dessaignes, Willon, a Kubizmus első megjelenitői és azóta is utánzások és ismélelgetések ellenére Páris legkomolyabb festő-tehetségei, Braque és Gleizes pedig e sok hires név között már régi müveikkel is a legtöbbet jelentők.

Foujita ez a lendületes, ravasz, mindent tudó giecsőr divatba hozta a japánokat Párisban. A Galerie Carmine, a fiatal Shotaro Konishit hozza, akiből már csak a neve és portraitjainak alakjai japánok. Bájos nőket fest, kedves csendéleteket, pompázó aktokat, kicsit geometrizálva, kicsit pepecselve. Ez a festő rosszul járt Európával. Foujita friss, fiatalos Európára ébredése nála már behódolás, egy tőle messzejáró kultura hullámaiba elmerülés.



Az amerikaiakat Morgan-Roussel reprezentálja a Galerie Henry-kiállitással. Leszürődött, megállapodott ember. Sok mindent már is tud. Képei mellett emocio nélkül megy el az ember és másnap reggelre egyet se tud magában rekonstruálni.

Miss Guiness angol és a Galerie Viscontiban láthatók kubista képei. André Lhote tanitványa. A Kubizmust ezt a par exellence férfias és intellektuális müvészetet szentimentális témák és elgondolások mezének használja.

Marc Chagall kiállitását most zárta be a Galerie Hodobert. Chagall, a festő megbukott Párisban, a grafikus Chagallnak sikere volt. Értelmetlennek, önkényesnek mondják repülő alakjait

Népsab. 1992. dec 1.

A röpülés boldogsága

Beszélgetés Gulyás Dénessel és Klukon Edittel

Az utóbbi években a dalest olyan ritka lett mínálunk, mint a fehér holló. A koncertre járó közönség hetek óta izgatottan készült egy ilyen ritka alkalomra, november 30-ára, amikor magyar világsztár, Gulyás Dénes adott dalestet a Zeneakadémián. Zongorista partnere az utóbbi évek egyik legnagyobb felfedezése: a káprázatos művészi fejlődést mutató Klukon Edit. Műsorukon négy Beethoven-dal szerepelt, majd előadták Schumann teljes Dichterliebe (A költő szerelme) című dalciklusát. Koncertjük második felében az osztrák Hugo Wolfnak a Goethe és Mörike verseire írt dalaiból, valamint az úgynevezett Hátrahagyott dalokból hangzott el válogatás.

– Mit gondolnak, miért tűnt el nálunk a dalest?

Gulyás Dénes: – Ennek számos oka lehet, de nyilvánvaló, hogy a kultúra devalválódása idején az emberek nem az egyik legtöményebb műfaj iránt vonzódnak. A dal esetében két-három percben, néha 25-30 másodpercben kell elmondani valamit, amit egy operában egy egész este során lehet kifejteni. Ráadásul az operánál segít a sok szereplő, a cselekmény, a jelmez, a díszlet. A daloknál mindez nincs, és néhány percenként kell váltani. A dal ezerszer nagyobb aktivitást követel előadótól és közönségtől egyaránt.

Klukon Edit: – Szerintem a koncertrendezők alaptalanul félnek attól, hogy erre a műfajra az embereknek nincs szükségük. Tapasztalataim épp az ellenkezőjét bizonyítják. Arra is érdemes odafigyelni, hogy a legnagyobb zeneszerzők szinte mindegyike milyen sok időt, energiát szentelt ennek a műfajnak. Izgatta őket, hogy a zene mit adhat hozzá a költeményhez. Az énekhang hatol a legmélyebbre, talán azért is, mert minden ember tud énekelni. Ha mást nem, hát altatót a gyermekének. Meggyőződésem, hogy ha a közönség gyakrabban hallhatná a dalirodalom remekeit, sok dal ugyanúgy „slágerré" válhatna, mint mondjuk Liszt vagy Chopin némely zongoradarabja.

– Az önök pályafutásában milyen szerepe van a dalnak?

G. D.: – 1976-ban második lettem a Magyar Rádió dalversenyén. Azóta vágyom arra, hogy dalt énekelhessek. Ez beteljesületlen szerelem maradt 16 éven át: a második dalestemre idén, november 10-én, Szegeden került sor, ahol Klukon Edittel a zeneakadémiaival azonos műsort adunk elő. Csodálatos, ideális közönségünk volt, érzékenyen reagált minden apró finomságra.

K. E.: – Már diákkoromban úgy éreztem, hogy a zenében talán ez a legnagyszerűbb kifejezési lehetőség. Diplomakoncertem anyagába is becsempésztem három Ravel-dalt, pedig ez igazán nem szokásos. Itthon magamnak is énekelgetek, sőt néha a férjemet, Ránki Dezsőt sem hagyom békén addig, amíg nem dúdol el valamit, hogy én kísérhessem. Gulyás Dénesben találtam meg azt a partnert, akiről úgy érzem, hogy ugyanolyan fontos neki a műfaj, mint nekem, és akinek a tehetsége kimeríthetetlen.

G. D.: – Amikor az év elején a Filharmónia fölkért erre a dalestre, és megismerhettem Klukon Editet, a vele való munka hatalmas inspirációt adott. Latinovits Zoltán írta egyik könyvében: „Emlékszem a röpülés boldogságára. Hiszem, hogy szárnyaim újranőnek." Valami ilyesmit éreztem.

– Úgy érzem, ennél a műfajnál különösen fontos, hogy emberileg is egymásra tudjon hangolódni két művész.

K. E.: – Ez elengedhetetlen. Egymás megismerése nélkül igazán magas szintű közös interpretáció szerintem nem létezhet.

G. D.: – Ezt csak a lelkünk legmélyéről, teljes odaadással lehet csinálni. És a zongorista partner is csak akkor tudja önmagát adni, ha ezt az odaadást az énekestől is megkapja.

– Van valamilyen kialakult munkamódszerük?

K. E.: – Nincs. Augusztus 20. óta majdnem minden nap próbálunk, általában öt órát alkalmanként. Tehát rengeteget dolgozunk együtt, és mindig elmondjuk egymásnak, ami eszünkbe jut a dalról. Ezek nem kritikai észrevételek, inkább a tökéletes előadásmódhoz próbálunk egyre közelebb jutni, egyre inkább megérezni, mit akarhatott szerző. Nagyon fontos, hogy érdekelje az embert, a másik művész mit érez, mi a véleménye egy problémáról. Óriási köszönettel tartozunk Kurtág György tanár úrnak, akinek mellesleg nagy része van abban is, hogy a dalt ennyire megszerettem még főiskolásként.

– Végül szeretném, ha a konkrét terveikről is beszélnének. A zeneakadémiai estet egy sorozat kezdetének tekintik?

G. D.: – Igen. A próbák során megismerkedünk új dalokkal is. A reneszánsztól a kortárs szerzők daltermésétig minden érdekel minket. Én egyébként jelenleg a Nemzeti Színház tagja vagyok, ahol egy zenés tagozat létrehozásán dolgozom. A várbeli Refektóriumban egy kamarazenei sorozatot is tervezek, amelyben rendszeresen lennének dalestek.

K. E.: – Amint kiderült, hogy Gulyás Dénessel együtt dolgozunk, azonnal több meghívást is kaptunk. Szegeden debütáltunk, utána következett egy refektóriumi est. A zeneakadémiai fellépés után utazunk Gyulára, Győrbe, Egerbe és Nyíregyházára. A párizsi Magyar Intézetbe is hivatalosak vagyunk. Reméljük, a most megkezdett munka még sokáig életünk fontos része lesz.

Solymosi Tari Emőke

Borús idő egykor és most

Ki ne maradjon: november

Mit csinál a szél, amikor nem fúj? – kérdezte egykor Karinthy. Mit csinál a modernista művész, amikor a forradalom kimegy a divatból? Hetven éve gyűjthetők erről receptek. Hetven évvel ezelőtt született meg ugyanis a prototípusa annak az életérzésnek, amely – a világtavasz eljövetelében csalódva, az általános felfordulástól visszariadva – programszerűen hirdette a kijózanodást. Ezt a magatartást a művészettörténet újklasszicizmusnak, új tárgyiasságnak, sőt – minő összecsengés a posztmodern korral – „Expresszionizmus után"-nak, Nach-expressionismusnak nevezett. Két kiragadott szemelvényünk e témaösvény mentén található.

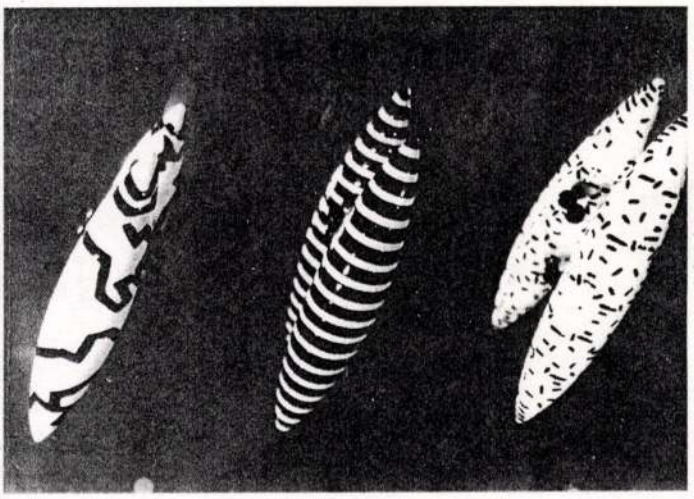

Cora Egg: Melltű

Szombathelyi Képtár

Reklámot szeretnék csinálni egy kiállításnak, amelyet gondozó intézménye szerényen alulmenedzselt és elfelejtette azt a nagydobot megverni, amelyet pedig ez esetben illett volna. *Az expresszionizmus után* címet viselő időszaki tárlathoz nem készült katalógus, így csupán magánstatisztika alapján állítható, hogy nyolcvanhat ismeretlen, rosszul ismert vagy nyilvánosságot eddig alig kapó művet tett közszemlére. A vasi székhelyen december 13-áig megnézhető kiállítás rendezőjének neve se a programfüzetben, se a meghívón nem szerepel, noha joggal föltehető, hogy a vállalkozás mögött alapos kutatómunka, finom kvalitásérzék és ráadásul szerkesztői koncepció húzódik. Az anonim művészettörténész ugyanis nem tett kevesebbet, mint amit neves kollégái Párizsban, Rómában, Berlinben már egy jó évtizede elvégeztek, de amivel a hazai szakma még adós. Azaz a korszak politikai-társadalmi alapkarakteréből kiindulva teremtette meg az összehangzó értelmet, és nem hitte el azt a sok fecsejt, amit a művészek önmagukról és a korabeli, elfogult művészeti írók védenceikről nyilatkoztak.

És lám, kiderült a következő. A szélsőbalos priuszokat szerző és bécsi emigrációba szorult *Bortnyik Sándor Zöld szamara* semmivel se unheimlichebb, mint a Rudnay-tanítvány *Basilides Sándor Zúzmarában* vágtató húvösvérű lovai. Az urbánusok törékeny különbékéjébe menekülő szentendrei *Paizspes* tekintélyt szerző *Pándy Lajos*, amint azt fontoskodóan rövidüléses aktja engedi feltételezni.

Nézzük *Sassy Attila* hideglelős *Operáció* (1933) című képét, rajta a furcsa jelenetet, egy álmodó aktot, körülötte a rosszarcú, konziliumot tartó nagyokosokat, talán orvosokat, talán hataloméhes világdoktorokat, mögötte a hegyeken átívelő viaduktot és a gyanúsan csöndes tengerszemet. Immár nem érdekes, hogy a festő valamikor szecesszionista volt, és hogy később hányszor járt Párizsban. Az üzenet a harmincas évekről szól, a szépség kiszolgáltatottságáról, a „valami történni fog" homályos érzéséről, a csömörből meg félelemből kikevert, figyelemre méltó szorongásról.

Volt tehát egy kor és benne a kortársak félszavakból is értették egymást. És a kor erősebb kohéziót teremtett közöttük, mint ami világmagyarázatuk különbözőségéből netán következtethető. Minden esetre ezen a tárlaton az egykori nép-nemzeti keresztény kismester és az egykori radikális „Goldmark termi" művész, az egykori avantgárd európéer és az egykori konzervatív szalonfestő *együtt élt meg valamit*, és együtt is ment a pokolra, a magyar és az egyetemes tragédia közös bugyrába.

Iparművészeti Múzeum

Heide Marie Gasser aranyos vasgyűrű fejsze és püspöksüveg formájúak. Önvédelmi fegyverek. *Guenter Grosslercher* nyomtatott áramkörbe épített elektromos elemeket hordozó kitűzői világítanak. Ütközéstől óvó veszélyjelző fények. *Ingeborg Strobl Echter Schmuck* (valódi ékszer) feliratú papírtáblái még ennél is célszerűbb bünmegelőző tárgyak. Reprezentálják a vagyoni cenzust, miközben a nemesfém lapulhat a széfben.

Az osztrák ékszer híres régi nagy fényéről. Császári műhelyek, szecessziós extravaganciák, avantgárd kísérletek jellemezték, mióta Burg a Burg. Mégis, a *Kisugárzások* címet viselő bécsi ékszerkiállításon nem tudtunk meg semmit Erzsébet királyné nyakláncáról, Kolo Moser és Josef Hoffmann excentrikus ruhadíszeiről, sőt, még a Wiener Werkstätten funkcionalista egyszerűségéből sem. Azaz a múltból. Mi a mostani korunkról tudunk meg sokat. A demokratikus modernségből kiábrándult szépasszonyról, aki gyöngyburjánzással vet véget a mértéktartó ízlés diktatúrájának. A szöges felkarperecet húzó amazonról, aki torkig van egykori hippi anyukájának világbékét-világszerelmet hirdető szövegeivel, és jól feltépi annak bőrét, aki közeledni merészel. A tüzzel játszó aranyifjúról, aki skinhead-tarajáit az egyszerűség kedvéért laparanyból szerkeszteti meg, de halad a korral, mert fejdíszét kívánságra – az akció élességétől függően – harciasan ágaskodó, illetve konyult helyzetbe hozhatja.

Tetszenek ezek a furcsa darabok, mert nagyon kifejezőek. Kifejezik, hogy mennyit változott a világ, mióta *Eugen Mayer* professzor és *Franz Hagenauer* professzor – a két első vitrin tanúsága szerint – a harmincas és a hatvanas években növendékeivel megismertette a hely hagyományait, a pazar századfordulót és a kenéyen tökéletes funkcionalizmust. Kifejezik, hogy az ónd ísítés rituális szokása és a vagyonmutogatás nem kevésbé ősi gesztusa milyen ravasz dolgokat produkál ott, ahol pénz is van és hatalom is, ízlés is meg örökletesen halmozottan előnyös helyzet. Továbbá kifejezi, hogy rossz világban élünk, a kulturális hagyományok leépülőben vannak. A kenetesnek minősülő humanista viselkedési formákat jól benaftalinozták és elővettek egy másikat. A világmegváltó avantgárd szezonja után a tervezők zord időkre szánják a boxereket és a biciklilláncokat, az aluljáróri bizsukat és a szíliciumvölgyi civilizáció szerkentyűit, valamint a világvége alkalmából praktikusan öltözködni szándékozó emberiség egyéb apró, félelmetes jeleit. Dehát manapság mintha minden jellemző és jó kiállítás erről szólna...

P. Sz. J.

Póker

Most nem kártyázunk, hanem énekelünk, meg játszunk a nyolcvanötben alakult zenekarral.

Játssz velünk és énekelj, „Télapó itt van", valamint „Itt a farsang, áll a bál"... Ezek a Póker-műsorok. Mostanában inkább a mikulásos, karácsonyos program és az erről megjelent kazetta időszerű.

Műsoraikat három-, négy-, öt-, ... tízéves gyerekeknek ajánlják, és megmozgatnak, ha kell, akár 500 apróságot is. A hazai terepet állítólag már bejárták, énekeltek szinte minden városban.

A Póker együttes (*Illés István, Kacsó Béla, Szagán György és Tóth Attila* állandó vendég) büszke arra, hogy az előadásokon zenéjük sosem jön felvételről. Minden élesben, egyenesben, bendzsógitáros kísérettel hallható. A dalok nyolcvan százaléka saját szerzemény, a többi örökzöld. Programjukban van egy kis leventepéteres játék és egy kis százfolkcelziuszos country is.

A műsorok gyakran cserélődnek, alakulnak, formálódnak egy adott váz körül, mindig a hallgatóság szájize és természete szerint.

Főleg művelődési házakban lépnek fel, mert az óvodák már nem engedhetik meg maguknak, hogy együtteseket invitáljanak. Nem mintha a gyerekeket nem érdekelné – de nem jut rá pénz!

Sz. K.



Az együttes vezetője, Illés István és játszótársai

NEC A 3 éves SYSTREND rendkívüli ajánlata NEC

1992. november 1. és december 20. között

NEC P20
printer lapadagolóval
24 tűs, 80 karakter széles,
300 cps, magyar karakterkészlettel, 2 év garanciával
Listaár 70 000 Ft
AKCIÓÁR 59 500 Ft

NEC S62P
PostScript lézerprinter
6 lap/perc, 300x300 dpi,
soros/párhuzamos Appletalk interface
Listaár 249 000 Ft
AKCIÓÁR 212 000 Ft

NEC 2A
SSI monitor
14", 800x600 felbontású,
alacsony sugárzású multisync monitor
Listaár 64 000 Ft
AKCIÓÁR 54 400 Ft

Az árak 2 év garanciát tartalmaznak, de nem foglalják magukban az áfát. A többi termékre kérje ajánlatunkat!
1068 Bp. Rippl Rónai u. 2. Telefon: 142-4345, 142-4997, 142-5145. Fax: 122-5414.
27008 JP

BORTNYIK Sándor

Bortnyik Sándor

Bortnyik időszerűsége

Mostanság érik be Bortnyik Sándor vetése. *Most*, hogy Victor *Vasarely* ipari reklámgrafikái is helyet kaptak a Szépművészeti Múzeumban — most már nehezebb elvitatni a művészet rangját Bortnyik Sándor *Állatkert*-plakátjától, melyen két strucctojás-testű strucc sétált és állatkerti sétára invitált. (E plakát kelte 1928, ekkor már a Bortnyik-féle *Műhely*-iskola tanulója volt az imént érvként emlegetett, akkor még Vásárhelyi Győző, aki Bortnyik-tanítványként indult 1930-ban Párizs-hódító útjára!) *Most*, hogy az irónia, a fanyar valóságlátás megengedetté vált a festővásznon, s ezt a nyájas publikum is tudomásul vette már, most találna csak igazán közönségére Bortnyik Sándor szatirikus festménysorozata, a több mint negyven darabból álló *Korszerűsített klasszikusok*. Ezeken elődeivel és kortársaival egyaránt dühösen incselkedett a művész, s megfestette például Rubens *Hélène Fourment*-jét egyik kollégája modorában — lódenkabátban. Ennek az ötvenes-hatvanas években készült „Így festetek ti"-sorozatnak groteszk előzménye volt a huszas évekből néhány. Weimarban keletkezett Bortnyik-mű: *Az új Ádám*, *Az új Éva*, *Zöld szamár* — Weimarban pedig azért keletkeztek, mert alkotójuk a korszerűséget már akkor is ott kereste, ahol a mi korunk nem is olyan régen találta csak meg újra: a *Bauhaus* műhelyeiben, szellemiségében. És mostanra vált talán a kiállítások iránt érdeklődők számára magától értetődővé az a hadonászó jelbeszéd, az az izgatott, felfokozott, s ugyanakkor mégis fegyelmezett látványszerkezet, ami e század egyik progresszív irányzatának anyanyelve volt.

Ahogy közeledünk Bortnyik megértéséhez, úgy közeledik hozzánk egyik korai főműve, a *Vörös mozdony* (1918), ez a nagy szellemi energiájú, szellemes konstrukció. A *Huszadik század* (1927—37) című festményén — melyet itt reprodukálunk — szorongásban edzett nemzedékeink a tehetetlen fabábként való kiszolgáltatottság bénító és megalázó érzésére ismerhetnek (a háttérben pedig egy nosztalgikus sétálót láthatnak a „Beh szép is volna . . ." sehová sem vezető platformján). S a modern és még modernebb eszközöket kereső művészek is csodálkozva vehetik észre egyik-másik 1929—32 között festett képén a festékszóró pisztoly használatára utaló jegyeket.

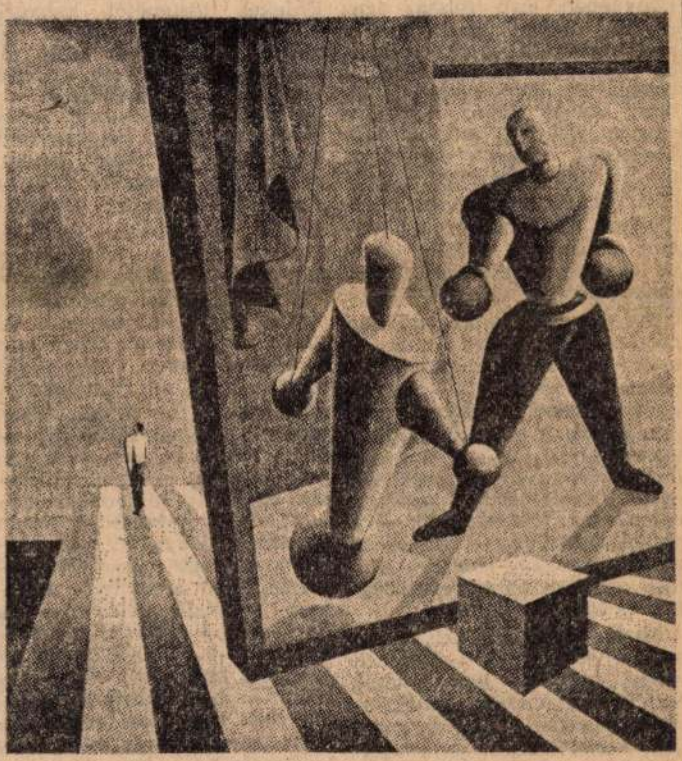

Ám 1938 táján Bortnyik Sándor szakított addigi, minden újra kíváncsi, minden újat befogadni kész magatartásával, addigi, lényegét tekintve geometrizáló szerkesztésmódjával, és elindult posztimpresszionista irányba. *Olvasó nő* című képe (1939) czóbeles, *Hólapátolók* című festménye (1942) szónyis hangulatot kelt, s majd egy évtizednek kell eltelnie, amíg *Páris lángjai* című vázlatán a kristályhasábok „lángjai"-ban, valamint az erős, merész színekben visszatalál korábbi önmagához. Utolsó munkái zömmel képarchitektúrák, térkompozíciók, „téri formák"...

Bortnyik Sándort, aki 1893. július 3-án született Marosvásárhelyen, ha most, kilencvenedik születésnapján nyílna kiállítása, elevenebbnek éreznénk, mint valaha. De neki mindig is az volt a sorsa, hogy újra meg újra felfedezték.

Most, hogy már hetedik éve halott, ideje lenne megjegyeznünk.

Ember Mária

TALÁLT PENZ

8.

Kelemen azon tűnődött, hogyan tudná lerázni a ráakaszkodó kullancsot, ezt az egyre részegebb és gátlástalanabb leányt. Milyen szerencsétlen, neki kell ilyenekbe belebotlania. Melege lett. Az is erősen felizgatta, amit Pirike mondott. Ketten egy hétvégén negyvenezer forinttal a zsebükben, valaha mindig ilyesmiről ábrándozott. Egyszer lopott is, emlékszik rá, milyen kínos helyzetbe került. A nagybátyja földjéről elhozott egy fél zsák dinnyét a hátán. Diák volt, s kijárt segíteni a határba. Máté, az apja testvére kertészkedéssel foglalkozott, s leszedte az érett dinnyét, hogy másnap piacra vigye. Begörgette a kis nádkunyhó alá. Reggel majd kijön érte taligával és behúzza a piacra.

hány szendvicset, mert hátha megéhezünk az éjszaka.

Kelemen leszaladt a lépcsőn. Nagyon sietett. Dehogy várja meg Pirikét. Eszében sincs. Még az kellene, hogy hurcolássza magával. Vagy, hogy megfelezze vele a pénzt. Kapna is Vicustól, ha megtudná, s Vicus mindent megtud, előbb vagy utóbb.

Hátra kellett tolatnia, mert közben leparkolt előtte egy gépkocsi. Megzúgatta a motort és gyorsan a második sebességbe kapcsolt. A visszapillantó tükörből figyelte az utcát, nem látott mozgást. Piri csak most csomagolja a szendvicseket. Majd meglepődik, ha leér, de aztán legyint csak és bánatában mindent felfal. Tíz év múlva nyolcvankilós asszony lesz belőle, aki édességeket nassol a konyhában, amikor egyedül van otthon. Három gyereket szül és

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR HÍRLAP

1968 JUL 3

10 Li Bortnyik Sándor



Bortnyik Sánd
metszete

Ma 75 esztendős B
dor festőművész,
plakáttervező, szá
legsokoldalúbb
sége, a kitűnő a

…sti Fűszer- és …nagykereskedel- …l. felvesz érett- …női adminiszt- … 2 műszakos …ói munkakörbe. …: Bp. VII., … u. 40. Munka- …zombat kivételé-

Gyakorlattal rendelkező kalkulátort felveszünk. Jelentkezést — »Építőszövetkezet 1266« jelig. a kispesti hirdetőbe kérjük.

I. számú AKÖV. keres

MOST ÉRETTSÉGIZETT

FIATALOKAT ADMINISZTRÁTORI, FIÚKAT

pedig elsősorban

FORGALMI MUNKATERÜLETRE

Ö. B. V.

Budapest, IV., Baross u. 91—95.

AZONNALI BELÉPÉSSEL

FELVESZ

szerkezetlakatos, hegesztő, esztergályos szakmunkásokat, továbbá betanított munkásokat fúró-, vésőgépekre, valamint darusokat és segédmunkásokat

Felvétel budapesti és vidéki

Tüzelő és építési anyagok házhozszállításához

FELVESZÜNK GÉPJÁRMŰVEZETŐKET

előnyös bérezéssel.

Új gépjárművezetői igazolvánnyal rendelkezőket

tehergépjárműveinken a közúti forgalomban tovább képezünk.

A gyakorlati időre is gépjárművezetői bért biztosítunk.

FELVESZÜNK

javítóműhelyünkbe **AUTÓSZERELŐKET, SEGÉDMUNKÁSOKAT,**

valamint a lakosság szolgálatában működő

szerviz üzemünkbe

szakképzettség nélkül is

SZERVIZ MUNKÁSOKAT.

Fentieken kívül

SZIM Budapesti Köszörűgépgyára, Budapest, XIII., Váci út 19. sz. **felvételre kerco közgazdasági technikumot végzetteket** bére.-számoló, programos és gyártáselőkészítő munkakörbe, **továbbá** — anyagbeszerzőt, gépírónőt és portásokat. — Heti 44 órás munkahét, minden második héten szabad szombat.

GÉP, SZERSZÁM

8-as kesztyűkötőgép eladó. Érdekl.: 471-928. Főnyedi.

BÚTOR

Rekamié, heverő, fotelágy, szekrényágy — 1000 Ft. előleggel. — Garnitúrák kevés előleggel. Bp. Dohány u. huszonkilenc.

Vásárolok típusbútort, hálószobát, kombináltat, rekamiét, garnitúrát, hagyatékot, ruhanemüt, ágytollat. — 332-275.

Készpénzért veszek típusbútorokat, hálót, kombináltat, rekamiét, konyhát, varrógépet, férfiruhát, hagyatékot. Azonnal megyek. 135—708.

Bútorvétel! Hagyatékot típusbútorokat, hálószobabútort, háromajtóst, kombináltat, rekamiét, konyhabútort. 336-027.

2 személyes, 1 szemé-

BORTNYIK SÁNDOR



29

29 ◆ BORTNYIK SÁNDOR (1893–1976)

Cirkusz

12,5 × 18 cm
Ceruza, papír
J. j. l.: B
A tárgyegyüttes kikiáltási ára: 250 000 Ft



A rajz alapján készült linóleummetszet

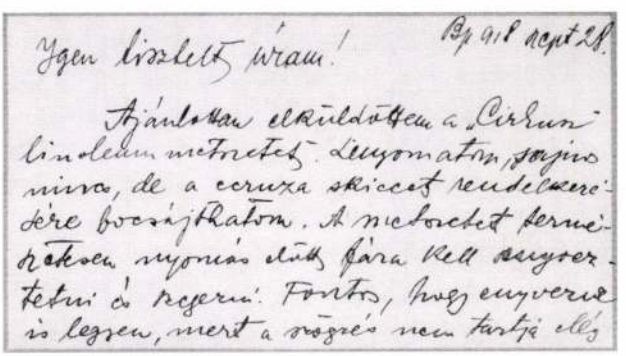

Igen tisztelt úram! Bp 918 szept 28.

Ajánlottan elküldöttem a „Cirkusz" linoleum metszetet. Lenyomatom, sajnos nincs, de a ceruza skicceit rendelkezésére bocsájthatom. A metszetet termé-szetesen nyomás előtt fára kell szuszer-tetni és szegezni. Fontos, hogy enyvezve is legyen, mert a szögzés nem tartja elég

zilárdan és a nyomásnál felpattanhat. Mindenesetre, ha készen lesz, a lapból kérek egy példányt címemre elküldeni, melyet előre is köszönve, vagyok

minden tisztelettel

Bortnyik Sándor

XI Rotterbiller u. 54. III. 23.

Bortnyik Sándor saját kezű eligazító levele a linóleum-metszőnek

30 • PERLROTT CSABA VILMOS (1880–1955)

Csendélet almával és szoborral, 1912

77 × 63 cm
Olaj, vászon
J. b. f.: Perlrott Csaba V. 912
Kikiáltási ár: 800 000 Ft

REPRODUKÁLVA
Perlrott Csaba művészete
Dante Kiadás, 1929. 4. sz. repr.

IRODALOM
Benedek Katalin: Perlrott Csaba Vilmos kritikai értékeléséről
Cumania 10., 1987.

A festő kecskeméti korszakának idején, az 1910-es években születtek szebbnél szebb csendéletei. Az élénk, keveretlen színek bűvöletén túl Perlrott Csaba Vilmos Paul Cézanne piktúrájából és művészetteóriájából nyert ihletet és útmutatást. E képek motívumai már önmagukban véve konstruktív jellegűek: néhány alma, egy-két egyszerű vonalú edény, drapéria, óra, virágok, szobrocskák. A klasszikus nyugalmú kompozíciók térbeli mélységét, a tárgyak plasztikai erejét szilárd képépítés erősíti. Művein a különböző alkotórészeket azonos értékben ábrázolta. Itt és ekkor megvalósította a cézanne-i értelemben vett „csodát": az alma duzzadó test – és ugyanakkor színfelület. Amikor legdúsabb a színek gazdagsága, akkor legteljesebb a forma is.

Mindez tetten érhető az itt látható csendéleten, hiszen a kolorit és a formák tökéletes összhangjának következtében, a zsúfoltság ellenére is áttekinthető, teljes egység uralkodik. Az érintkezési pontokon, a kis árnyékzónákban, ahol az almák egymással vagy a tállal összeérnek a művész eltalálta azt a gömböt körülvevő árnyalatot, mely egyszersmind észrevétlenül átvezet a szomszédos alakzathoz. Az egyes kellékek (cserepes örökzöld, gipszszobor, gyümölcsök, tál) egyenértékű szerepet kapnak, míg a festőileg úgyszintén igényesen megmunkált háttér és a tükröző asztallap kiemelő és összefogó funkcióján túl, esztétikai élményben is részesíti szemlélőjét.

A képzőművészet szempontjából véletlennek tartható, hogy éppen Kecskeméten alakult meg a nagybányai művészet utáni fejlődési szakaszt képviselni akaró, a neósok programját és részben a szecessziót követő művésztelep. A város tette meg az első lépéseket, felajánlva a művészeknek a Műkertet. Iványi Grünwald Béla, megértve az új utat kereső alkotókat, vállalta a Nagybányáról kiszakadó neósok csoportjának vezetését, s 1909-ben megfogalmazta a kecskeméti kolónia programját: *„Nagybányához fűződik a modern festőművészet küzdelmeinek sok művészethistóriai fontosságú eredménye. Az akkori művészi együttérzés kapcsán együvé került emberek a természetes evolúció folytán most válni készülnek, hogy új elemekkel gazdagodva, új haladásra tehetséggel telítetten folytassák a nemzeti művészet fejlesztését... Az eddigi munkahelyek mindig nemzetiségtől is érintettek voltak, most a legtisztább magyar városok valamelyikében akarjuk folytatni a megkezdett munkát. Ezért választottuk Kecskemétet elsősorban, de jelentékeny indok volt a már ott található kultúra..."*

Perlrott Csaba Vilmos képének tárgyai tulajdonképpen a természet után formálódtak, ám „tiszta festészetté" lényegültek. Gyönyörködtetni tud, miközben, vérbeli művész módján, megfoghatóvá is varázsolja azokat.

Azonos stílussal, hasonló elgondolással, motívumtárral találkozhatunk a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében lévő olajfestményen.

Benedek Katalin
(a művész kiadás előtt álló monográfiájának szerzője)



Perlrott Csaba Vilmos: Csendélet karosszékben, 1912 (Magyar Nemzeti Galéria)

Bortnyik Sándor

Kut 1929, ann. Enoll
4 oláyf.

Kut
1917

Fülöp József IX. 181.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

Bartyik Sándor

1967 NOV. 7

1021



Bortnyik Sándor metszete

AZ AURC

Ágyútű

Színes,



Menyasszony a zsákban

»Az „I" akció« hőseinek új kalandjai

Színes filmvígjáték

Korhatár nélkül megtekinthető



Bortnyik Sándor

Aranykor?

Bortnyik Sándor nem termékeny festő. A festészeten kívül foglalkozott reklámgrafikával, tipográfiával, politizált, szervezett, tanulmányokat írt, lapot szerkesztett és mindig szeretett tanítani.

Körner Éva Bortnyik-albumában a művésznek egyetlen korszakát emeli ki. Csakis azokról a művekről beszél, melyeket a festő a tízes évek végétől a húszas évek végéig alkotott: ezt a Bortnyik gyűjteményt viszont publikálni kellett, sőt tilos lett volna elhallgatni.

A főszereplő az 1918—19-es évek Bortnyikja, az MA munkatársa, illetve a bécsi emigráns, aki később Weimarban dolgozott, szoros kapcsolatban a Bauhaus-zal. Ez a festő fölfogta a korszerűség üzenetét, volt expresszionista — szinte tételesen — kubista, konstruktivista: Kassák a „képarchitektúra" terminussal tulajdonképpen Bortnyik Sándor művészetét keresztelte el, 1921-ben. „A mai festő nem a képsíkot, hanem a teret életesíti meg" — idézi Körner Éva Bortnyikot, majd hozzáteszi, hogy a tér itt jelképesen értendő, tudniillik „egy társadalom-pszichológiailag és ugyanakkor szociológiailag ideális térszervezet" volt a tét.

A Bortnyik-mappába válogatott képek bebizonyítják, hogy volt egy korszak — aranykor? —, amikor igazán nem voltunk provinciálisak. Amikor a politikai és a művészeti progresszió és a minőség egybevágó fogalmak voltak. Ha Bortnyik Sándor linóleummetszeteit, a feszülő Tájképet, a Lenint — ezt a trouvaille-t —, a Kommunista köztársaságot vagy a Zászlóvivők című kompozíciókat, még a „vadak" között is merész Menetelőket, és a végletes tisztaságú Kompozíció térben című szerigráfiát nézem, arra kell gondolnom, hogy Bortnyik — és ő csak az egyik volt! — olykor éppenséggel jobb teljesítményt nyújtott, mint ma már klasszikus példaképei, Masareel, Léger, esetleg a De Stijl mesterei stb. Magyar csoda?

Bevezető tanulmányában Körner Éva oszthatatlan egésznek tekinti — lehet-e másképp? — az indítékokat és a jelenségeket, a kor társadalmi, történeti fejlődését, a forradalmakat és a művészetet. Modelljén, Bortnyikon túl jó ismerőse persze a vizsgált időszak teljes magyar művészete, nemkülönben a szovjet és a nyugati festészet, szobrászat akkori vívmányai. Otthonosan mozog ebben a környezetben, beleérzéssel: szinte naprakészen tud mindent, sőt — szemlátomást — élvezi választott közegét. És megtalálta a kulcsmondatot. Kassák (1921-ben) Bortnyikot az olyan emberek körébe sorolta, akik „egy-egy pillanatban átlendülnek materiális határukon, és határtalan energiájuk még sokáig tovább él más matériákban..."

Talán ezért bukkanunk annyiszor Bortnyik Sándor nevére külföldi művészlexikonokban. S ezért olyan büszke Bortnyikra a leghíresebb egykori növendéke, Vasarely.

Frank János

Élet és Irodalom, Bp.
1975. SZEPTEMBER 27.
XIX. évf. 39. sz. 13. lap.

szemétre hajitott
szavakat mondanék
galambom csillagom
violám édesem
s még himesebbet is
örökre holtomig
szeretlek el ne hagyj
fanyar szóhoz szokott
nyelvemen ízlelem
már ki is mondhatom
már nem szégyenkezem
galambom édesem
violám csillagom
édes szó el ne hagyj
ha csúfollak se bánd
keserű volt a szám
házam szeles mező
ólomnehéz az ég
ne hagy el még ne még
s ha elmégy hagyd nekem
hogy nem szégyenkezem
tűzhely fölé való
vászonra himezem
violám csillagom
galambom édesem.

másik magány. Oldódás mákonya.
Két szempár tükrét befutó homály.
Kéklő sötét. Fény-lándzsa járja át.
Aztán ujjbeggyel érzett édes íz.
Fülbe dübörgő forróság-folyam.
Szemet vakító hang. A szív körül
lágy zuhogás. Lassú acélcsigák
feszítik az utolsó pillanat
fényhíd-ívét. Ködfalú szakadék
az ív alatt. Görcsös gyökér a kéz,
az eszmélet porló homokfalát
markolja. De már ernyed. És zuhan
a test halálos ívben. Mélyvörös
bársonyokkal kövezett szakadék.
Bordó sötét. Fény-lándzsa járja át.
Évmilliós magány tört-percei.
Ujjbeggyel hallott csend. Lágy suhogás
a szív körül. Csobogó nyugalom
tömör hullámán sodródik a test
az eszmélet szikár partja felé.
Valódi kövek és valódi fény
partja felé. Még úszik, még lebeg
lüktető völgyű hullámok között.
Amíg a másik szempár felnyíló
tükrében meg nem látja, merre járt.

Kicsoda és mit akar „Párizs grófja“?

Hogyan él, hogy készül az uralkodásra, milyen programot vall Henri herceg, a francia „trónörökös“?

Mikor lesz aktuális Franciaországban a monarchia?

Párizs, december.

(A Pesti Napló párizsi szerkesztőségétől.)

»Franciaország örökre végzett a monarchikus államformával!«

Ezt az axiómát de sokszor hallottam politikusoktól, népgyűléseken, szalónokban, interjú köz-



Henri, Párizs grófja, a francia »trónörökös«

bléma Franciaországban, de a monarchisták kicsinyke tábora szívós kitartással ragaszkodik ábrándos ideáljaihoz. És mintha változnának az idők is!

Mindaddig, amíg csak Charles *Maurras* és Léon *Daudet* féktelen és brutális kitörései szították a monarchista lelkesedést, a köztársaság kormánya a szundikáló oroszlán önbizalmával nyugodtan tűrhette packázásaikat.

A propaganda

Most azonban, úgy látszik, *módszert változtat a monarchista propaganda Franciaországban.* Az »Action Française« a maga klasszikusan terrorisztikus módszereivel nem tudta megmozgatni a széles francia tömegeket. Az »Action Française« ligáinak taglétszáma alig gyarapodott az elmult esztendő során. Konkurrensei is akadtak az új jobboldali szervezetekben, amelyek sok tekintetben átvették az »Action Française« módszereit, de megtagadták ideáljait. Ezt felismerte a monarchisták vezérkara és Franciaország monarchista mozgalmának irányítását *új vezér vette kezébe,* aki szakított a monarchista propaganda lejárt tekintélyű hangoskodóval és aki új haditerv szerint, új fegyverekkel veszi fel a küzdelmet a monarchia visszaállításáért.

Ez az új vezér a hivatalos francia trónkövetelő Guise herceg fia, *Henri, »Párizs grófja«.*

A kastélyban

Brüsszel közelében áll a *»Manoir d'Anjou«* kastély. Keveset beszéltek róla a francia ujságok krónikái, amíg a kastélyban az ábrándos és a mai világ forgatagától eltávolodott Guise herceg »uralkodott«, benne. Azóta azonban, hogy (Guise

val-lal? És miért kapta meg Joseph *Peyré* a Goncourt-díjat?

A bányában

De nem éri be azzal, hogy könyvekből, ujságokból tájékozódik, keresi, kutatja, mik a bajai, vágyai, aspirációi valamennyi francia néposztálynak. Lázas nyugtalansággal és érdeklődéssel keresi a közvetlen érintkezést mindazokkal, akiknek bajaiból, panaszaiból megtanulhatja, milyen közelről a szegény ember, miért nem boldogul és mi nyomja a szivét. Szénbányákba jár, ahol naphosszat kóborol bányászzubbonyba öltözve és vasúti tárnák és aknák útvesztőiben. Gyarakat látogat, hogy elbeszélgessen a munkásokkal és Belgium jó talaj ezekre a praktikus tanulmányokra, hiszen ott a nép megszokta, hogy a király és az uralkodócsalád tagjai ellátogassanak néha minden ceremónia nélkül a nép közé.

Vannak francia barátaim, akik nem is olyan régen még forradalmárok voltak és a szocialista ideálokat hajszolták. Ma megtértek a royalizmushoz és a Comte de Paris-t vallják vezérüknek.

Magyarázatuk pedig így hangzik: »Mégis csak különb fickó Párizs grófja, mint Blum mester. A teória pedig ma meglehetős mellékes. Az ember, a vezér a fontos! Ilyen vezér pedig kevés akad bármely más táborban!«

Azok, akik meglátogatták a Comte de Paris-t, így jellemzik: A mozgása olyan, mint egy sportemberé, fiatal, könnyed, ruganyos. Termete középmagas. Az apjához viszonyítva sokkal »hozzáférhetőbb«, mint az öreg úré. A mozdulatai előkelőek, szinte macskaszerűen puhák. Látszik rajta, hogy meg akarja nyerni a látogatóit, de egyben magának is örömére szolgál a fiatalos üdesége és egyenes nyiltsága. Ruházata előkelő, diszkréten





Bortnyik Sándor rajza a Pesti Napló számára

Őszinte beszélgetés XIII. Alfonzzal öngyujtó mellett

„A háborúnak is utánoznia kellene ezt az öngyujtót, nem volna szabad lángragyulladnia, bármennyire erőlködnek is sokan...

nyítani. *1914-ben megőriztem hazám semlegességét és ezzel meg volt egyetlen és nélkülözhetetlen eszközöm arra, hogy dolgozzam a békéért,* az ellenséges népek közeledéséért és igyekezzem csökkenteni ezeknek a szörnyű eltévelyedett időknek a borzalmait... Ejnye, nem akar meggyulladni ez az öngyujtó. *A háborúnak is utánoznia kellene ezt az öngyujtót, nem volna szabad lángragyulladnia, bármennyire erőlködnek is sokan...*

— *A háború első pillanatától kezdve szükségesnek éreztem, hogy dolgozzam a békéért.* Úgy éreztem, hogy ez sokkal hasznosabb volna a közösség érdekében, mintha csatlakozásommal csak szítanám a konfliktus tüzét. Mindent megtettem e cél érdekében és örülök, hogy sikerült megörvendeztetnem néhány francia anya szívét azzal, hogy elősegítettem a hadifoglyok kicserélését. Ez a munka sok erőfeszítéssel járt, majdnem annyival, amennyi ennek az öngyujtónak a meggyujtásához kell... *Valóságos diplomáciai csatározásokat kellett folytatnom, de nem riadtam vissza semmitől. Kellett a béke.* Kötelességemnek tartottam, hogy ezért dolgozzam... Igen, kellett nekem a béke, mint ahogy most tűz kell, hogy cigarettára gyujthassak... Nem megy... nem baj. Gyujtsuk meg gyufával. A lemondás szép erény.

Sokan tesznek majd nekem szemrehányást, hogy miért nem adtam fel indiszkrét kérdéseket a legrokonszenvesebb európai királynak, *miért nem kérdeztem meg tőle, hogy szereti-e a szép nőket.* Istenem... minden spanyol szereti a szép nőket és *XIII. Alfonz a legspanyolabb spanyol.*

Hallottam különböző történeteket a király rajongóiról. Hallottam, hogy egy olasz nagyszálló portását elbocsátották, egy hölgy kívánságára, mert nem tudott a hölgynek fényképet szerezni a királyról. Hallottam egy másik hölgyről, aki a király dedikált fényképét *belevarrta a ruhájába a szive fölé.* A havanai »Country Club«-ban meghatott hangon kérdezték tőlem, hogy' van »a mi drága Alfonsitónk«, mert számukra Alfonz még mindig a gyermekkirály, aki Cuba gyarmatosítása idején uralkodott. És az Egyesült Államokban dicshimnuszokat zengtek előttem a »great Alfonso«-ról.

Mégis szóbakerültek a nők.

— *A nő számomra a béke jelképe* — mondotta a király. — *Ideális édesítő, enyhíti a politika cocktailjának keserű ízét, amelyből sajnos, nagyon sokszor kifelejtik a békét.* Én, aki tökéletesen ismerem a királyi mesterséget, egészen a számüzetésig, nyugodtan állíthatom, hogy a politikai helyzet e pillanatban végtelenül kényes. Egyik nép sem lehet eléggé intelligens, eléggé óvatos a szomszédaival szemben, hogy jogait megőrizve, megőrizze a békét is, melyet annak idején olyan

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1977 NOV

SZOCIALISTA MŰVÉSZETÉRT

Bortnyik Sándor

1021



Bortnyik Sándor metszete: Lenin (1918)

MOZGA

— *SZAKSZERVEZETI SZÖVETSÉGÜNK* elnöksége szeptember 26-án délután *Kerekes János* elnökletével a székház filmklubjában ülést tartott. Megvitatta, kiegészítésekkel jóváhagyva elfogadta, s a központi vezetőség október 17-i ülése elé terjesztette a művészeti terület *munka- és egészségvédelmi tevékenységéről*, az 1967. évi SZOT-szabályzatok megvalósításáról készített jelentést. Az elnökség elismerését fejezte ki a munkavédelmi aktivista hálózatnak és személy szerint *Gáspár Károly* munkavédelmi főfelügyelőnek. *Vass Imre* főtitkár összefoglalta a művészeti szövetségek közgyűlésein szerzett tapasztalatokat. *Lampl Lajos*, az SZDSZ titkára ismertette a *Népszínház* létrehozásával kapcsolatos szervezeti és művészeti elképzeléseket. Az elnökség megerősítette *Marton Frigyes*nek a Magyar Rádió szakszervezeti bizottsága elnökévé történt megválasztását.

— *SZAKMAI ELNÖKSÉGEK ÜLÉSEI.* Szeptember 27-én tartotta soron következő ülését a *Képzőművészek, Iparművészek és Művészeti Dolgozók Szakszervezetének* elnöksége. *Kiss István*, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének elnöke ismertette a szövetség és szakszervezet együttműködésének jelen helyzetét és a további lehetőségeket. Megtárgyalták az *Iparművészeti Vállalat* szakszervezeti bizottságának beszámolóját tovább-

Bortnyik
Sándor

A Magyar Nemzet Galériája



Bortnyik Sándor: Cirkusz 1929 (Mihályfi Ernő hagyatékából, a salgótarjáni Nógrádi Sándor Múzeum tulajdona)

regnel, „...a Szegedi menetet augusztus 5. csatában, fegyverrel kezében fogatott el".

Ki kell igazítani a testvér, Woroniecki József, csupán őrnagyként történő megjelölését is.



roniecky Eduard őrnagy" álnevet használó szélhámos, Döngész Ede, aki Bem és Kossuth nevét is hamisítva vezette félre a magyar hatóságokat. Végre, 1849 júniusában, Papp Ferenc Zemplén megyei szolgabíró, Leleszen elfogta és a munkácsi várba záratta a szabadság vámszedőjét.

Fel kell még figyelnünk egy igen érdekes dátumbeli ellentmondásra. Az aradi várbörtönben megőrült Lenkey János honvédtábornok egri szülőházán elhelyezett emléktábla: 1850. február 8. — míg a Kisasszony temetőben emelt síremléke: február 7. napját jelöli meg a halál napjaként. Lényegében mindkét dátum helyes. Ugyanis a testvér, Lenkey Károly ezredes, szükségét érezte annak, hogy a Galíciából „hazaszökött" huszárok érdekében írt máramarosi felirat szerkesztőjének, Várady Gábornak pontosan beszámoljon Lenkey János haláláról.

Az „1861. szept. 6.-n Borshalmon (u. o. Fe

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 ÁPR . 8

NÉPSZAVA

Bortnyik Sándor

sen horkol a ...
ha itt bent, valaki konkré- csinálom azt a szaztiz ...

1021



Bortnyik Sándor: Felvonulók

Apró Antal,

Pro

A töm
számára is
rendje és tis
amelyet nemrégiben vitatott meg és fogadott el a
városi Tanács. Ezek, a nagy beruházásokhoz képest
kisebb jelentőségűnek tűnő intézkedések mindany-
nyiunkat érintenek. *Ilyen például a főváros forgalmi
rendjének felülvizsgálata — az egyirányúsítás, a par-
kolás, a forgalmi kapcsolatok és így tovább* — és a
szükséges korrekciók elvégzése. A metró-végállomá-
soknál és egyes közlekedési csomópontoknál, a mű-
szaki lehetőségek figyelembevételével, *„Parkolj, és
utazz tovább!"* parkolókat létesítenek, és bővítik a
belső és kiemelt területeken a parkolóórás, illetve
a fizető parkolóhelyek számát. A Belvárosban újabb
parkológarázsok építésére alkalmas helyet keresnek.
Rövidesen sor kerül a kis- és nagyméretű, *egységesí-
tett* útbaigazító táblák kihelyezésére.

Bécs k
tet —
annak a
zatnak.
7-e és
sor a
ban.

A két
ság fő
csönös é
kezdemé
vények
ismerjük
fejlődés
kapjunk
ményeir
a várha
Az ápri
bécsi n
eseménj
Történe
megnyit
színes

Műholdas telefonkapcsolat Magyarország és Kuba között

Az Interszputnyik űrtávközlési rendszer részeként *állandó közvetlen műholdas telefonösszeköttetést létesítettek Magyarország és Kuba között.* Az első hivatalos beszélgetést pénteken *Horn Dezső* közlekedés- és postaügyi miniszterhelyettes, a posta vezérigazgatója és *Pedro Guelmez Gonzalez*, Kuba postai és távközvetítésével tudott telefonkapcsolatot teremteni. A budapest—havannai összeköttetéssel e közbeeső állomások nélkül, a korábbinál egyszerűbben, rövidebb úton bonyolíthatja le a posta a rendszeres forgalmat. Ennek különösen a VIT idején lesz nagy jelentősége, amikor a tévé és rádió-közvetítésekkel egy

BORTNYIK SÁNDOR

A LÉNYEGRETÖRŐ SZÍNHÁZ

Palasovszky Ödön írásai

A Magyar Tanácsköztársaság leverése után a forradalom vezérkarával együtt vonult emigrációba a magyar avantgarde mozgalom vezérkara. Kassák folyóirata, a *Ma* Bécsben jelent meg, mások Pozsonyban, Újvidéken vagy Aradon próbálták felélesztení az avantgarde idehaza eltaposott lángját. A legnehezebb feladat bizonyára annak az ifjú bölcsészhallgató-színinövendéknek jutott, aki Budapesten tett kísérletet az avantgarde mozgalom feltámasztására. Palasovszky Ödön ekkor adta közre — Hevesy Iván társaságában — híres manifesztumait, újjászervezendő az „új művészetet".

sz. 2.

Egyforma hittel és lelkesedéssel szolgálta a művészi lázadás és a szocialista munkásművelődés ügyét. Színjátszó mozgalmakat, munkáskórusokat, avantgarde színielőadásokat szervezett, sorra alapította meg a „lényegre törő színház" műhelyeit: a *Zöldszamár színházat*, az *Új Földesték* és a *Cikk-cakk-esték* sorozatát, a *Rendkívüli színpad*ot. Olyan munkatársakkal dolgozott együtt, mint Remenyik Zsigmond és Tamás Aladár, Bortnyik Sándor és Gergely Tibor, Kozma József és Kadosa Pál, valamint Madzsar Alice, aki a modern táncművészet nagy hatású képviselője volt. A „lényegre törő színház" egymást váltó műhelyei nemcsak modern drámakísérleteknek — Jean Cocteau, Ivan Goll, Tristan Tzara és Ernst Toller műveinek — adtak otthont, hanem a húszas és harmincas évek nehéz körülmények között dolgozó munkásmozgalmának is.

A lényegre törő színház című kötet most régebbi dokumentumok és újabb visszaemlékezések tükrében mutatja be a Palasovszky által szervezett kultúrmozgalom nem egyszer kalandos történetét. Az idős író, akinek munkásságára, sajnos, hosszú ideig homály borult, már nem érhette meg e műve megjelenését. E könyvvel nemcsak a baloldali színházmozgalom történetének egy szép fejezetére emlékezünk, hanem Palasovszky Ödön küzdelmekben eltelt nemes életére is. *(Szépirodalmi)*

Pomogáts Béla

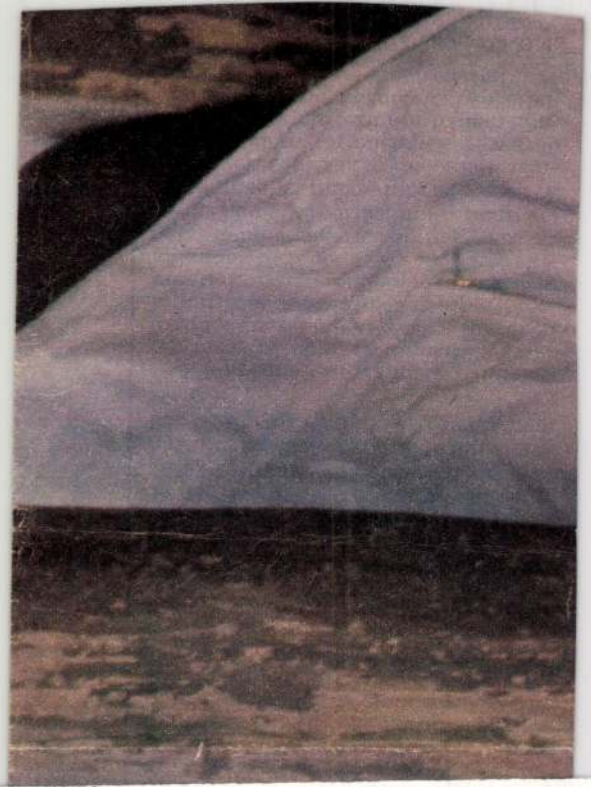

ahmen verbleibt.

Soweit wir wissen, gehören die Bauernaufstandsbilder des Belgiers Constantin eunier aus den 1850–1870er Jahren zu den frühesten Beispielen, auf dem einen oder ideren erscheinen bereits demonstrierende Gruppen mit der roten Fahne. Dabei spielt rmutlich über das älteste Auftreten der roten Fahne in den Bauernbewegungen des .–17. Jahrhunderts hinaus die neue Auslegung des Motivs von 1848 und ihre erwendung in der Arbeiterbewegung eine Rolle und wenn auch nur indirekt, so läßt ch doch der Einfluß der erstarkenden belgischen Sozialdemokratie und der zeitgenös-chen Bergarbeiterstreiks auf die Themenwahl verfolgen.

Im Gegensatz zu den nicht an konkrete Ereignisse gebundenen Bauernauf-ndsbilder des belgischen Bildhauers und Malers ist das Erscheinen des Themas in ngarn unmittelbar mit 1514 verbunden. Viktor Madarász hat 1867 sein Idealporträt n György Dózsa gemalt (ein zeitgenössisches Dózsa-Porträt gibt es übrigens nicht) d ein Jahr später schuf er die von mehreren Gesichtspunkten her beachtenswerte mposition „Dózsas Volk". Beide Werke zeigen – sowohl aufgrund historischer wie thetischer Analyse – daß Madarász' Dózsa-Komposition in den Ereignissen von 1848 urzelt. Der Adlige der Reformzeit, der Adlige, der sich den Freiheitsbewegungen schloß, ist das Modell des Porträts, Dózsas Volk setzt den namenlosen Helden ein

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 187-748/210-726
1978 APR 28

DUNAÚJVÁROSI HÍRLAP

Bortnyik Sándor

1021

Bortnyik Sándor: Vörös május

Hogy
els
tál
pe? Nyilv
ebben a
amely — az északi féltekén — e napot régóta valamiféle tavaszünnepnek tekintette, amelyet polgárok, mesterlegények talán a középkor óta kirándulással, énekkel, tánccal, zenével, s persze poharazgatással megünnepeltek. A hagyomány megőrizte a luccai selyemszövők 1531-es május elsejei sztrájkját és tüntetését, bár ennek a történelmi eseménynek aligha volt szerepe a munkásünnep napjának kijelölésében. Sokkal valószínűbb, hogy az amerikai szakszervezeteknek a 8 órás munkanapért indított mozgalma tette e napot a munkásmozgalom „jeles napjává". A szakszervezetek ugyanis kimondták, hogy 1890 május elsején általános sztrájkot szerveznek követelésük kikényszerítésére. A sztrájkokra, tüntetésekre a hatóságok, a munkáltatók erőszakkal válaszoltak, majd a provokációs összecsapások nyomán letartóztatták és kivégezték a chicagói munkások nyolc vezetőjét. Az ő emlékükre is áldozott az amerikai szakszervezetek kongresszusa, amikor 1890. május elsejét ismét harci nappá nyilvánította. Valószínűleg ehhez a döntéshez igazodott



Archív felvétel az 1919. m

megzavarni a májusi ünnepséget, s provokációjuk nyomán következett be a sortűz és Szántó-Kovács János letartóztatása.) Bár a hatóságok betiltották olykor a felvonulásokat, olykor még a zászlók, táblák és jelvények viselését is igyekeztek megakadályozni a magyarországi munkásság évről évre megtartotta, s mind nagyobb számban ünnepelte ezt a napot. Nem volt egyetlen olyan bérmozgalom sem, amely ne követelte volna a munkásünnep elismerését a munkáltatóktól, s a századfordulótól a hatóságok is beletörődtek a májusi felvonulásokba, ün-

Bortnyik Sándor, festő

F. Dózsa Katalin: A papír koronától a géprűnészig 517-519

Élet és Tudomány, Bp. 1981. ápr. 24. XXXVI/17

SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő- és grafikusművész

KELET-MAGYARORSZÁG

1983 OKT 29

1021

KM HÉTVÉGI MELLÉKLET

Magyar művészek a Szovjetunióról

Kiállítás a Szovjet Tudomány és Kultúra Házában



Bortnyik Sándor: Vörös május

om bevétele a töröktől



Sobieski János

tul. Megtették az intézkedéseket, hogy kivédjék Thököly Imre esetleges akcióit.

A „kaftános fejedelem" felső-magyarországi uralmát veszély fenyegette. Thököly azonnal átlátta, hogy a török megfutamodásával átrendeződtek a korábbi erőviszonyok. Felvette a kapcsolatot Sobieskivel, hogy nála támaszt találva keresztül vigye a megegyezést Lipót Habsburg-császárral. Mintegy ellenértékként felmerült a lengyel királyfiának, Jakab hercegnek magyar királysága is, amin az kapva kapott, hiszen szerette volna befolyását kiterjeszteni Magyarországra, Erdélyre és a román vajdaságokra is. Lipót félve ettől, elutasított minden tárgyalást, legfeljebb amnesztiát volt hajlandó adni a lázadó kurucságnak.

Sobieski hadai haladtak elől. Október 7-én elérték Párkányt. Rosszul sejtve a török erőviszonyait, tüzérség és gyalogság nélkül, lovasságával támadásba lendült a lengyel uralkodó. A megbúvó ellenség lest vetett és a könnyelműség 1500 vagy még több lengyel vesztét okozta. A király is csak egyik páncélos vitéze helytállásával menekült meg. Másnap Párkány alá érkeztek Károly herceg csapatai és a lengyel gyalogság. Rendezték soraikat és 9-én újra csatát kezdeményeztek. A török had jó része a két napja alaposan megtépázott lengyel balszárnynak fordult. A császári lovasság időben a segítségükre sietett, és a törököket megfutamította. Egész arcvonaluk megingott. „A futó

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Bortnyik Sándor
Munkácsy-díjas festő-ről
SOMOGYI NÉPLAP
1983 OKT 29
grafikus művész

1021

Magyar művészek a Szovjetunióról

Kiállítás a Szovjet Tudomány és Kultúra Házában



Bortnyik Sándor: Vörös május

Az az épület, ahova egy kiállítás ünnepélyes megnyitójára tértünk be, egyszerre bensőséges és reprezentatív. A burkolatok, a bútorok, a berendezés, a helyiségek harmóniája, szépsége a magyar belsőépítészek alkotó fantáziáját dícséri. Az épület: a Szovjet Tudomány és Kultúra Háza, amelyet száz- és százezrek ismernek országszerte. A kiállítás: Magyar művészek a Szovjetunióról. A megnyitón Ivan Ivanovics Bagyul, a szovjet nagykövetség tanácsosa mondta el, hogy a ház belső terének kialakítása magyar alkotók munkája, vagyis a ház kezdettől fogva közös tevékenységet folytat velünk, magyarokkal.

A kiállítás a Szovjet Tudomány és Kultúra Házának tízéves évfordulója alkalmából nyílt meg a két ország képzőművészeti szövetségének és a Magyar—Szovjet Baráti Társaság közös rendezésében. Ez a kiállítás, amelyen ötven magyar képzőművész kétszáz alkotása szerepel, sorban a százhetvenhetedik. Kiss István, a Magyar Képzőművészek Szövetségének főtitkára a kiállítás lényegét úgy fogalmazta meg nyitó szavaiban, hogy az a Szovjetunió iránti tisztelgés, vallomás a két nép emberi, érzelmi kapcsolatairól. Nem hivalkodó, ám reprezentatív, intim és bensőséges.



Patay László: A vihar szele

Az alkotások műfaja a legkülönbözőbb: festmények, szobrok, grafikák, érmék, plakátok láthatók a ház kiállítótermében és az előterek falain. A művészek több nemzedéke van jelen Uitz Bélától, Mészáros Lászlótól, Bortnyik Sándortól a legfiatalabbakig: Pusztai Ágostonig, Szemethy Imréig. A kiállítás nem deklarál, nem tematikus: magyar tájakat, parasztházakat is láthatunk vologdai, moszkvai városképek mellett.

Gy. L.

aphoz kötve

akik alig-alig törődnek gyerekük jövőjével. — Majd ráérünk akkor töprengeni, hogy mi legyen belőle, amikor be kell adni a továbbtanulási lapot az iskolában — így próbálnak kibújni a tanárokkal való együttműködés alól. Pedig a *pályaválasztás nem kampányszerű feladat*, ez a szülői kötelesség nincs naphoz kötve.

A mai intézményes nevelés — az iskola, a pályaválasztási intézet — sok segítséget nyújt a családoknak a helyes pályaválasztáshoz. A szocialista pedagógia abból indul ki, hogy a fiatalok pályaválasztása nagy horderejű társadalmi kérdés, mert nemcsak egyéni életükben van jelentősége, hiszen döntésük kihat annak a közösségnek a mindennapjaira is, amelyben majd dolgozni fognak.

Végeredményben családi és pedagógiai előkészítés kell a jó pályaválasztáshoz, hogy az ifjú ember kudarcok és nagyobb konfliktusok nélkül jusson el az elhatározásig, vagyis az „önmegvalósítási igénye" — ahogy mostanában divatos szóval hívják a vágyakat — egybeessék a társadalom szükségleteivel. Kétségtelen, hogy nem könnyű munka ez, de sikeresen elvégezhető, ha minden érdekelt a pályaválasztást nem egyszeri döntési aktusnak tekinti, hanem a személyiség fejlődésével együtt alakuló választási és alkalmazkodási folyamatnak.

P. K. L.

kolában

A pedagógus — szakadatlan ismételtetés, sulykoltatás és sok más mechanikus tevékenység helyett — valóban a nevelésre, az ösztönzésre, a „problémaérzékenységet" feltételező magyarázatra fordíthatja figyelmét, a „chip" ugyanis elvégzi helyette a mechanikus műveleteket. S a gyermeknek sem kell szorongania: mit szól majd a tanító néni, ha tizedszer is megkérdezem ugyanazt. Nem néz majd ostobának, nem haragszik meg rám? A gép viszont mindig türelmesen válaszol. Rávezet, információt ad tízszer, százszor, ezerszer is...

Csak meg kell tanulni a kezelését. Sok tizenéves diák állítja már, hogy nem ördöngösség.

Lengyel András



Az ádándi gyó

Erdős dombok alján, csobogó patak mellett tört föl 200 méter mélyből az ádándi gyógyvíz, egyelőre még kihasználatlanul. Néhány éve a tanács lelkes vezetői, valamint a termelőszövetkezet elnöke próbálnak mindent megtenni a víz hasznosítása érdekében. Az Országos Közegészségügyi Intézet vizsgálata szerint ásványi sókat tartalmazó, alkalikus, kloridos ásványvíz, amely sulfidtartalmánál fogva a kénes vizek csoportjába tartozik. Sem kémiailag, sem bakteriológiailag kifogás alá nem esik. Bár még gyógyszerként nem használható, de összetétele alapján emésztőrendszeri betegségek ellen látszik hatásosnak. Jelentős kéntartalmú víz kevés van hazánkban. Ilyen még a parádi víz, amelyet csak ivókúrára használnak.

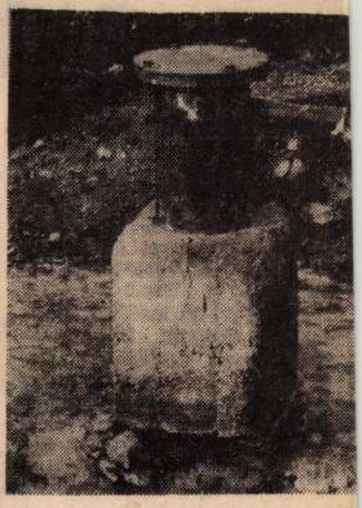

A kénes vizek azonban nemcsak ivókúrára, hanem gyógyfürdőként is felhasználhatók. Reumára, idült mozgásszervi megbetegedések minden fajtájára gyógyító hatásúak. Ezenkívül egyes bőrbetegségek is kezelhetők kénes vízzel.

A víz hőmérséklete 24 fok, a nyári Balaton kellemes hőmérsékletének felel meg. A Siófoktól 12 kilométerre levő gyógyvíz jelentőségét azt hiszem nem kell különösen hangsúlyozni. Mégis megemlítem, hogy a siófoki kórház irányításával a Bányász-üdülőben az őszi és téli hónapokban 180 ágyas üdülő-szanatórium kezdte meg működését, elsősorban mozgásszervi és gyomorbetegek számára, akiknek az ádándihoz hasonló gyógyvízre volna szükségük.

Irreális lenne ma még Ádándról mint leendő gyógyfürdőről beszélni. De nem nagy befektetéssel szaunát lehetne ott létesíteni. A közelben fekvő dombos-erdős somogyi táj lovaglási, esetleg egyéb sportlehetőségekkel, a tervezett üdülőparkkal az idegenforgalom részére csábító különlegességgé fejlődhetne, csökkenthetné a Balaton-part zsúfoltságát. Ez feltétlenül hozzájárulna a Balaton védelméhez is.

Jelenleg folyik az ásványvízzé nyilvánítás, utána indulhat meg a harc a gyógyfürdővé minősítésért.

Úgy gondolom, hogy nemcsak hivatalos úton, hanem társadalmi megmozdulással is támogatni kell e természeti kincsünk hasznosítását. Segíthetne a Hazafias Népfront, melynek hagyományai

Bortnyik Sándor

Hétfő, 1986. december 15. Magyar Nemzet

A Magyar Nemzet Galériája



Bortnyik Sándor: Strandon, 1930
(Mihályfi Ernő hagyatékából, a salgótarjáni Nógrádi Sándor Múzeum tulajdona)

összegyűjtött vagy „összes versei"-nek gyűjteménye.

Az általam tisztelt és szeretett *Sándor* György humoralista *Útibeszámolóját* közli a nagy példányszámban megjelenő *Szabadidő Magazin* idei 4. száma. A társadalmi és magatartásbeli visszásságokat oly szellemesen és találóan leleplező Sándor György írásának mottójául Babits Mihály *Messze... messze* című versének utolsó versszakát választotta. Beleolvasva a négysoros szakaszba, már az elején, az első sornál gyanúm támadt. Itt valami nincs rendjén. A második sort olvasva ingerült lettem. A harmadik sor egyenesen megdöbbentett, s a negyediknél egyszerűen nem akartam hinni a szememnek! Leemeltem a könyvespolcról a költő halála után az *Athenaeum* kiadásában (évszám nélkül) megjelent összes verseinek kötetét s annak 5. oldalán megtaláltam a keresett szakaszt.

Összevetve a Szabadidő Magazinban napvilágot látott szakaszszal, összesen kilenc eltérést állakezetesen a régies írásmódot használja. Babits az idézett szakasz első sora végén vesszőt tesz. Sándor György, úgy látszik, nem tudott mit kezdeni a vers második sorával. Babits — és mi is — a „messze szép vidék!" alatt távoli vidékeket értett. Sándor György gondolatjel közé tette a „messze" szócskát és mint látni való, megtoldotta egy határozott névelővel és persze, elhagyta az eredeti versben szereplő felkiáltójelet. Dicsérendő dolog, ha nyelvünkben tömörítésre törekszünk, de ha Babits azt írja: „Rabsorsom milyen mostoha", akkor azt ne „tömörítsük" „mily"-re! Babits a szakasz negyedik sorát kisbetűsen, kis „h"-val kezdi, a magazin-fé'e idézetben nagy „H" áll. Végül a *kurziválásról*, magyarán: a dőlt betűs kiemelésről. Sándor György az idézett szakasz első sorának kezdetén álló, kifogásolt „*Óh*" szócskát dőlt betűsen közli. Babits e szakasz utolsó sorának „*mind*" szócskáját emelte ki, jelezvén hogy *nem mindenütt járt*, ami

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Bortnyik Sándor
Munkácsy-díjas festő-grafikus
TÁRSADALMI SZEMLE
munkás

1984 AUG

/ 1021

Bortnyik Sándor: Lámpagyújtogató (1921.)



giai munkaka
tosnak tartjuk
dszeres, gyak
ejű új intézk
ségünk kölcsö
problémáit, dö
kben semmily

nkában közvetlenül előttünk álló időszak, a XIII. hazánk felszabadulásának 40. évfordulója jó lehe-ősséggel áttekintsük és számba vegyük történelmi atait.

s építése nem volt mentes a nehézségektől, a vissza-ulásoktól. Az ellenforradalom leverését követő vi-konszolidáció sikerének — a nemzetközi kommu-is felkeltő — „titka" mindenekelőtt az volt, hogy óan alkalmazni képes marxista—leninista élcsapat-tevékenységét népünk, munkásosztályunk haladó. alapozta. Kétfrontos harcban kovácsolta ki marxis-nely egyaránt elutasítja a szektás, dogmatikus és nézeteket. Az eszme és a gyakorlat, az ideológia rányító, szervező munka kölcsönhatásának és össz-erepét hazánk csaknem három évtizedes fejlődése i. Megmutatkozik ez a párt és a nép bizalmon ala-ság fejlődésében, a társadalmi viszonyok előrehala-yainkban és hazánk nemzetközi tekintélyének növe-

nkáspárt politikáját a folytonosság és a megújulás se jellemzi. Folytonosság van szocialista céljaink-

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 237-743, 340-726

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festő-grafikusművész

VAS NÉPE

1983 OKT 8

1021

Új állandó kiállítás a Nemzeti Galériában

Elérkezett a várva várt idő, amikor most először a teljes egységet és folyamatot láthatjuk, művészetünk eredményeit, fejlődését a középkortól máig. Egy helyen, összefüggésében, a Magyar Nemzeti Galériában. A teljességre való törekvést bizonyítja, hogy 154 művész hatszáz alkotása látható az új állandó kiállításon. A rendezés elénk tárja a Nyolcak, továbbá a Munkácsy-örökség műhelyeinek, a szolnoki és vásárhelyi művészetnek a maradandó értékeit. Terdmészetesen ko-



Bortnyik Sándor: Az új Ádám.

moly szerephez jut Nagybánya, a szentendrei festészet és most először, a gödöllői magyar szecesszió is. Érzékeljük az elágazásokat, a maguk szervességében, így kovácsolódik összefüggő láncolattá a magyar szimbolizmus, Gulácsy és Csontváry műveinek bemutatásával, így alliterál az aktivizmus új elképzeléseivel.

Az első rész a századforduló teljesítményeit vázolja fel, helyes elképzelésben láttatja Ferenczy Károly, Fényes Adolf, Koszta József értékeit, itt az arányok is pontosak. Arra már nem jutott elég erő, hely, hogy a többi tendenciát is ugyanolyan hiánytalansággal jelezzék, mint piktúránk századelejének vezérszólamait. Mednyánszky is kicsit háttérbe szorul, bár egy-két újabban bemutatott alkotása a felfedezés erejével hat. A rendezés felhasználja a Nemzeti Galéria első otthonában, a Kossuth Lajos téri épületben a hatvanas években a nyilvánosság elé tárt festői és szobrászi anyagot, de módosított is rajta. Először is mennyiségében. Szerephez juttatta a gödöllői mestereket, továbbá kiemelte Orbán Dezső, Nemes Lampérth kezdeményezéseit, olyan epizódokra is utal erőteljesebben, mint amilyen Kmetty János, Perlrott-Csaba Vilmos, Schönberger Armand életműve. A teljes szellemi égboltot látjuk, képzőművészetünk XX. századi látóhatárát, amit bejárt és meghódított a magyar festészet és szobrászat. Hála a rendezőknek, hogy a nagyszabású ívet a hatvanas évekig tágították, méltó módon érzékeltetve például Kondor Béla, Kokas Ignác, Németh József és Deim Pál törekvéseit. Természetesen ez nem végállomás, a kortárs anyag bemutatását is igényli a közvélemény, hiszen mai képzőművészetünk legjobbjai folytatják az elődök klasszikus értékrendjét.

A dolgok rendje szerint ez a bemutatás tökéletesebb az előzőnél, de a továbbiakban még finomítható is a művészi igazság jegyében. Ha elégedettek is lehetünk Fényes Adolf és Koszta József művészetének helyes arányú tálalásával, Tornyai háttérbe kerül, s bár Medgyessy sok szoborral szerepel, de nem egy helyen. Ez zavaró. Úgy tűnik, hogy a korszakon belül nem szükséges újabb korszakhatárokat szerkeszteni. Nagy István esetében is helyesebb lett volna a műveket egy helyre csoportosítani. Találó, hogy az állandó tárlat gyújtópontjába került Csontváry Zarándoklás a cédrushoz és Kernstok Károly Lovasok a vízparton című nagyméretű festménye, ezek valóban korszakos fontosságú alkotások. Éppen a rendezés levegős nagyvonalúsága és számtalan telitalálata sürgeti a korrekciók elvégzését. Pompás Egry és Szőnyi műveinek elhelyezése az egymással szemközti falakon, így a Balaton és a Dunakanyar folytat egymással párbeszédet a remekművek színvonalán. Amilyen helyes törekvés Farkas István értékeit megmutatni végre a maga szuggesztív valóságában, ugyanúgy akaratlanul bár, de ténylegesen Derkovitsot egy kicsit elbujtatta a rendezés, s mindössze egy Hincz-kép látható, nem is jellemző korszakából.

A könyv szerepe ma

Az őszi megyei könyvhetek elé

A könyv célja semmiképp sem az, hogy elraktározva, olvasatlanul, a közösség gazdagítása nélkül ringasson el minket a betűk tengerén, vagy úgy tornyosuljon elénk, mint megemészthetetlen, átrághatatlan mesebeli kásahegy. Tiszteljük, de nehéz fölfognunk a lezárt, gyarapíthatatlan kultúrákat. Ezért keresték a nyitott emberek mindig azokat a további eszközöket, amelyek hatásosan fejlesztették a világról az együttes tudást, ezeket az eszközöket pedig hasznukra és boldogulásukra egyaránt alkalmazhatták.

Létezni, dolgozni, egymásnak szóval üzenni — írásjel és könyv nélkül is évezredekig tudtak e földön elődeink. Közben a rengeteg időt óhatatlanul is arra fordították, hogy egyszer majd túljussanak a pontatlan és primitív üzengetésen. Modern kifejezéssel: változtassanak időt rabló és félrevezető közlési helyzetükön. Hiszen a szó elszállt (és torzult), amikor nem volt róla írás, ami megmaradjon, — hogy hiánytalanul közvetítse azt a múlhatatlan gondolatot, amit egyik ember a másiknak tudomására akar hozni megfontolás végett. (Erre találták ki az írást, majd a sokszorosítható könyvet.)

Napjainkban az elektronikus kép és szóközvetítés uralma jóvoltából, mintha kissé hátrébb sasszéztunk volna. Suttyomban visszahátráltunk ahhoz a régi beszélgetős-kommunikáló viszonyhoz. Persze nem oktalanul, nem véletlenül. A távközlés bevezetésével alighanem vissza akartunk nyerni valamit abból a közvetlenségből és egyidejűségből, amit a könyv csak áttételesen ad meg.

A közvetlenség öröme s az előforduló dolgok széles elterjeszthetőségének tapasztalása indította arra a tévé-korszak kitermelődött kutatóit, hogy megkongassák a lélekharangot félezredév könyvszázadai felett. A jövőbe kukucskáló szak-férfiak — a macluhisták — úgy vélték, hogy a tévé a maga beláthatatlan kínálatával (ami nem csupán a szórakozást szolgálja) egyhamar ki fogja szorítani pozícióiból a könyvet.

Jóslatukat a könyvhöz szokott közönség berzenkedve és hitetlenkedve fogadta. Annál is inkább, mert az újmódi kommunikáció-tudósok egyáltalán nem a tévében, de híres-hírhedt könyvekben hirdették meg elméletüket.

Rövidesen azonban az olvasás esküdt szerelmesei is a bőrükön tapasztalták, hogy van némi igazság az enyhén csökkenő és negatív olvasmány-összetétel változást jelző olvasói statisztikákban. A tévé tőlük is kiköveteli, csúnyábban szólva ellopja az energiát. Ezért kell még jobban megválogatniuk ama könyveket, melyeket olvasni vagy tanulmányozni érdemesnek tartanak.

De éppen itt, ezen a gondolkodási fordulóponton juthatunk el ahhoz a termékeny felismeréshez, hogy dehogyis tetetheti feleslegessé a tévé a tartalmas könyvet! Mint ahogy a tétel fordítva is igaz. Érdemesebb nézni a jó tévé-műsorokat, ahelyett, hogy silány könyvvel, vagy olcsó szórakozással, esetleg értelmetlen szenvedéllyel üssük agyon az időnket.

Az olvasásra kínálkozó könyvek számának folyamatos emelkedése és a tévé-műsorok szakadatlan mennyiségi növekedése azt mutatja a kiszorítósdit játszó elmélkedőkkel szemben, hogy egyiket sem muszáj az igazi kultúrát és a hasznos ismereteket terjesztő eszközök közül kiiktatni. Nem érdemes az egyiket a másik rovására szeretni vagy előnyben részesíteni.

A kulturálódás és a művelődés óhaja volt mindig is a döntő lépés affelé, hogy megérezzük: mennyire nem attól függ e minőség, hogy milyen eszköz hordozza. Aki viszont nem tudja kiválasztani a kínálat áradatából a jót, mert igyekvése ellenére képtelen eldönteni, hogy arányos szellemi gyarapodásához a fölajánlott választékból mire van szüksége, az — sajnos — akkor sem ismerné fel az értékeket, ha csak könyvet forgatna, csak rádiót hallgatna, ha csak tévét bámulna, vagy kizárólag tanítóira és barátaira hagyatkozna önmaga építésében. Régies szóval csinosításában.

Azt próbáljuk meg kiszemelni, amihez hajlamunk vezet, s ami majd feltételezhetőleg értelmes foglalatosságunk lesz a jövőben. Ennek a választási — el-

MEYER MODEBLATT 1975. Nr. 30.

KUNST ZWISCHEN OST UND WEST

Kunstmuseum Luzern: «Kunst in Ungarn 1900–1950»

Die kulturelle Situation Ungarns bedeutet innerhalb Europas einen Sonderfall. Denn die Magyaren sind – obwohl bis 1918 zu Österreich gehörend – sprachlich isoliert, da sie weder dem romanischen noch dem germanischen noch dem slawischen Sprachstamm verwandt sind. Sie zählen vielmehr zur finnisch-ugrischen Gruppe, die linguistisch völlig eigene Wege beschreitet. Da Ungarn jedoch als europäischer Staat eine Brücke zwischen Ost und West bildet, tendiert seine Kunst in zwei heterogenen Richtungen. Das ist eine gewisse Tragik, weil es die Entwicklung von Eigenem stark behindert, wenn nicht sogar verunmöglicht. In der ungarischen Malerei und Plastik spürt man ein ausgeprägtes Streben nach nationalen Werten, die aber stets deutlich von fremden Einflüssen überlagert werden. Meist spielt dabei der germanische oder romanische Westen eine grössere Rolle. Doch kommt auch der slawischen Art mit ihrer merkwürdigen Synthese des Suchens nach dem Mystischen und gleichzeitig nach realistischer Aussage etwelches Gewicht zu.

Diese Zerrissenheit, die schon im Jahre 1944 eine Ausstellung mit ungarischer Kunst im Zürcher Kunsthaus offenbarte, charakterisiert auch die bis 7. September dauernde Schau im Kunstmuseum von Luzern. Die auch qualitativ feststellbare Ungleichheit beruht zudem auf der Spannung zwischen einer traditionellen und einer avantgardistischen Auffassung. Ist die erstere vor allem beeindruckt durch die maltechnischen Leistungen der Franzosen und der Deutschen, so blicken die Avantgardisten auf die Vorbilder in Russland, wobei auch hier wieder eine Spaltung festzustellen ist: dem Suprematismus etwa eines Kasimir Malewitsch steht ein Sozialistischer Realismus gegenüber, der weitab von jeder Abstraktion oder gar vom konkreten Gestalten liegt.

Auch in dieser unverkennbaren Zweiteilung verbirgt sich eine gewisse Tragik. Während nämlich die Avantgarde naturgemäss nach einer Zertrümmerung der bestehenden Formenwelt strebt und streben muss, widersetzt sich der Sozialistische Realismus russischer Prägung weitgehend jeder formalen Neuerung. Er ist themengebunden und in seiner anekdotischen Erzählerfreudigkeit ein Feind der Abstraktion.

Deutlich spiegelt sich diese Vielschichtigkeit in der Luzerner Ausstellung, die gerade wegen ihrer thematischen und formalen Mehrspurigkeit nie langweilig wirkt. Den Auftakt bilden einige «great old men»: Tivadar Csontvary Kosztka, der etwas unbeholfen religiöse Effekte pflegt, Jozsef Rippl-Ronai, dessen Kunst, obwohl eher epigonal, über die Landesgrenzen hinauswuchs, Karoly Ferenczy, der seine impressionistischen Bilder mit den dunklen Farben einer slawischen Melancholie erfüllt, ähnlich wie Janos Vaszary, Hugo Scheiber, der unverkennbar im Banne des Franzosen André Derain stand, Valeria Denes, Bela Kadar, eher dekorativ gestaltend, und Oedön Marffy, der – wie so viele andere auch – nach einem Brückenschlag zwischen Paris und seinem Heimatland trachtete.

Auf diese Reihe alter, schon vor 1880 geborenen Meister folgen dann die Generationen der ungarischen Avantgarde, die sich – wie uns der umfangreiche Katalog belehrt – in vier Phasen entfaltet. Doch von unserer westlichen Sicht aus muss der Begriff «Avantgarde» mit Vorsicht eingesetzt werden, denn es handelt sich hier le-

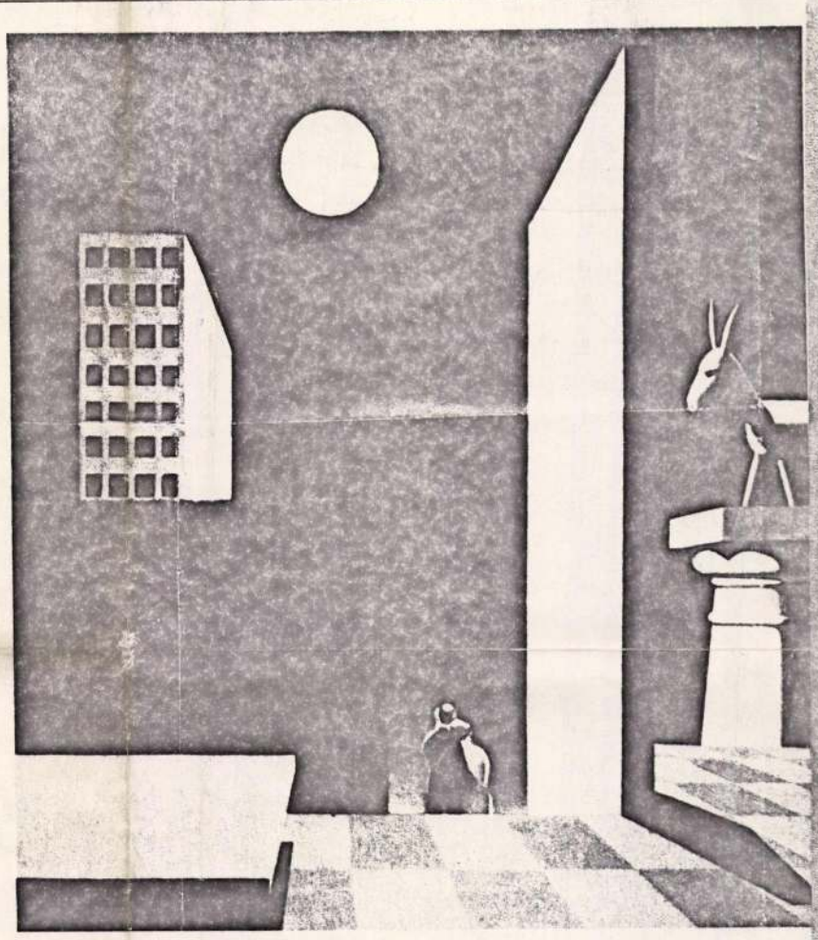

Sandor Bortnyik, geboren 1893: «Der grüne Esel» (1924).



Erzsebet Schaar, geboren 1909: «Die Strasse» (Ausschnitt; 1973)
Fotos durch das Kunstmuseum Luzern.

diglich um ein internes, nicht aber um ein über die Grenzen hinausstrahlendes Pioniertum. Ungarn bleibt auch weiterhin im Strahlungsbereich anderer Länder. Die Münchner Schule der Historienmalerei, wie sie etwa Michael von Munkacsy, wohl der international bekannteste Maler Ungarns, pflegte, ist hier ebenso zu finden wie der von Frankreich importierte Fauvismus, dem – nach Rippl-Ronai – Jozsef Nemes-Lamperth und nicht zuletzt Karoly Kernstok (auch er bereits vor 1880 geboren) Gefolgschaft leistete. Kernstok ist vor allem wichtig als Theoretiker mit revolutionärem Einschlag. Er war u.a. der Gründer der «Achtergruppe» (Nyolcak), der Forderungen für die Kunst des Proletariats und für eine soziale Umwälzung in der Kunst aufstellte. Seine radikalen Theorien fanden allerdings einen formal recht harmlosen Niederschlag in der Art des Schweizers Cuno Amiet oder des Deutschen Emil Nolde. Da sich wesentliche Wandlungen in den Jahren von 1909 bis 1930 vollzogen, ist es beinahe selbstverständlich, dass die Ungarn «nahrhafte» Anleihen bei den deutschen Expressionisten und zum Teil, aber seltener, auch bei den französischen Kubisten machten. Auch die Dada-Bewegung blieb nicht ohne Resonanz. Beispiele für eine neue Vergeistigung und für ein Betonen der Ausdruckskunst liefern: Sandor Bortnyik (der an Lyonel Feininger erinnert), Lajos Kassak (Dada), der dekorativ gestaltende Janos Mattis-Teutsch, Imre Szobotka, Lajos Tihanyi, der in seiner «Arbeiterfamilie» von 1910 auch mit sozialem Realismus paradiert, oder endlich der begabte Bela Uitz, der effektvoll zu malen verstand. Nicht uninteressant ist ferner die Bekanntschaft mit den Malern und Graphikern Jenö Barcsay, Istvan Desi Huber, dessen Holzschnitte formal und inhaltlich an Frans Masereel erinnern, Jozsef Egry mit seinen mystisch angehauchten Bildern, Istvan Farkas, Jenö Gabor, Janos Kmetty, dem «Konkreten» Dezsö Korniss, Istvan Szöni und Lajos Vajda. Zu ihnen gesellt sich noch eine kühne konkrete Plastik von Ferenc Martyn. Der einzige Künstler, der wirklich international berühmt wurde, Laszlo Moholy-Nagy, ist hier noch nicht erwähnt worden. Ihn, der in Luzern vor allem mit frühen Zeichnungen aus der Dienstzeit im Ersten Weltkrieg vertreten ist, stellte Meyers Modeblatt in Nr. 15 dieses Jahres mit einem eigenen Artikel vor, in dem Rudolf Schnetzer auch die Universalität seiner Gestaltungsmittel hervorhob.

Einen Sonderfall, dem auch ein Sonderraum im Luzerner Kunstmuseum zur Verfügung gestellt wurde, bedeutet die «Strasse» der 1909 geborenen Bildhauerin Erzsebet Schaar. Hier wurde mit verblüffender Eindrücklichkeit ein vielteiliges Environment geschaffen. Aus den Häusern an beiden Seiten einer völlig weiss gehaltenen Strasse blicken Menschen verschiedenster Art. Ein ausgesprochen raumschöpferisches Element zieht suggestiv in die Tiefe, wogegen die teilweise auch aus früheren Schaffensperioden stammenden Einzelplastiken taktierende Akzente setzen und immer wieder zum Verweilen auffordern. Diese faszinierende Strasse setzt als interessanteste und attraktivste Arbeit einen erregend starken Schlusspunkt hinter eine Ausstellung, in der sich eine für uns fremdartige Kunst spiegelt. **Herbert Gröger**

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1977 MÁR 20
KELETMAGYARORSZÁG
Bortnyik Sándor

Kassák Lajos:

Egy ember élete*

1021

(Részlet a regényből)

Fürstök után bejött a mester, s egész nap bent maradt. Rezsővel, akivel tegnap a fújtató mellett dolgoztam, most a fúrógéphez mentünk. Nagy, rozoga faalkotmány volt ez a gép, néhány vastengellyel és két csámpásan járó vaskerékkel.

— Hozzál magadnak valami tuskót, mert nem éred föl a kereket. Fúrni fogunk, és te fogod a kereket hajtani.

Egy öreg fatönköt találtam az udvaron, a kerék alá cipeltem, és felkapaszkodtam a kurblihoz. Eszembe jutottak a hetyke verklislegények, fütyülni szerettem volna, boldogan megforgattam a kereket.

— Csak várj, várj — mondta a Rezső. — Nem megy az olyan könnyen, ahogyan te gondolod. — Suttogva beszélt, és nagy zajjal kínlódott vele, hogy a fúrót a gépbe befogja.

A mester háttal nekünk, a padnál dolgozott.

Ez a gyerek a közvetlen előttem idekerült inas volt, eddig ő fújtatott, ő hajtotta a gépet, most kezdte az első magasabbrendű munkákat, ügyetlen és kínlódó volt.

Mikor készen lett, diadalmasan mondta: — Mehet.

Boldogan belekaptam a kerékbe. Mintha befagyott volna, meg sem mozdult.

— No, no! Húzd meg!

Egész testemmel nekifeszültem, lassan csikorogva megmozdult a kerék. Vagy félig megfordítottam, mikor egyszerre nekilendült, a hajtónyél átcsapott a másik oldalra, kegyetlenül mellbe vágott, majdnem leszédültem a tőkéről.

S aztán megint elakadt. Majd sokszor egymásután egészen könnyen forgott, hogy egyszerre megint leragadjon, s az egész testemet bolondul összerázza. Néhány perc múlva fájt a fejem, karjaim és lábaim elgyöngülten remegtek.

— Húzd meg! Húzd meg! — nógatott a másik hangosan, és szinte uralkodóan a mester felé.

Újult erővel kezdtem.

A kerék nagyszerűen forgott egy ideig, aztán megint egyszerre borzalmas hirtelenséggel elakadt. A lesrófolt vasdarab ropogott a fúró alatt, mintha szörnyű, csikorgó fogak marnák.

És megint fordult a kerék, és megint elakadt.

Erőlködtem, és láttam, hogy a másik gyerek kajánul mulat rajtam.

— Mit nevetsz? — tört ki belőlem az elkeseredett lázadás. — Neked jólesik az, hogy már kilóg a nyelvem!

Hogy hallgassak el, csöndben belém lökött.

A kerék megint megindult, de alighogy kissé összeszedtem magam, kezdődött minden elölről.

Nem tudom, miért, de figyelni kezdtem a másik gyerek kezét, s most észrevettem, hogy az egész kinlódásomnak ő az oka. A gép tetején egy csavarral babrált állandóan, s ha fordított egyet a szerkezeten, akkor egyszerre megállt a kerék.

Ordítani és visítani szerettem volna a dühtől. Összeszorított fogakkal belerúgtam.

A fatőke kibillent a másik lábam alól, hangosan elvágódtam.

— Mi az örödögöt csináltok ott?! — kiáltott felénk a mester.

— Leesett — felelte a másik —, olyan szelesen csinál mindent.

— No jól van, csak ne beszélj annyit! — mondta a mester szigorúan, és odajött közénk. — Csináld meg jól magadnak azt a tőkét, délután pedig csinálj magadnak egy rendes sámlit. Deszkát, valami ócskát találsz majd a fészer alatt. Te is majd segíts neki!



Bortnyik Sándor: Kassák Lajos portréja (1918)

Aztán odaállt a géphez, s kezét föltette a veszedelmes csavarra.

A kerék szép lassan, egyenletesen forgott. Nem volt könnyű munka hajtani, de így legalább nem akarta minden pillanatban kiverni a fogaimat és összezúzni a mellemet.

Egy lyukat kifúrtunk, s aztán megint az inas került a géphez.

— Láttad, hogyan fúrtunk? — kérdezte a mester. — Így csináld, mert különben megraklak. Tudod, hogy ismerem a gazemberkedésteket! Már elfelejtetted, hogy tegnap te voltál a kereknél. Ne legyetek olyanok egymáshoz, mint a vadak.

Délben veritékesen, tüzes ábrázattal álltam oda a köszörűkőhöz. A mocskos vízben én is lemosakodtam. Már megéreztem, hogy nem azért dolgozik az ember, hogy annak a piszkát napokon át mindenüvé magával hordja.

Egy napi élet az egyik végletből a másik végletbe dobhat bennünket, s vannak, akik így összetörnek, s vannak, akik keményebbé, szívósabbá ütődnek.

Hogy mi lesz holnap, nem érdekelt. Egész valómmal a mának éltem, kifejlődni akaró erők dolgoztak bennem, s ha valami szembeállt velem, afölött uralkodni akartam. Akik bántottak, azokra csak a kegyetlen pillanatokban haragudtam, aztán megint együtt voltam velük, mert érdemes versenytársnak éreztem magam közöttük.

Délben megkérdezte az anyám, hogy nem bántanak-e a többi inasok.

— Nem — mondtam —, senki sem bántja ott a másikat. — Bizonyos, ha a bőröm lenyúzták volna, akkor sem panaszkodtam volna. Vállaltam a sorsomat, hiszen én akartam így, és tudtam, csak erősen akarnom kell, akkor minden jól lesz.

*90 éve született Kassák Lajos.

összetáncolt

Szerényi Ibolya: Pirkadt, amikor felhúztuk a gyűrűt.

Kézfogó után..

ják —, „küldd inkább Gabit." A lányom 19 éves, de nagyon zárkózott. Nem jár sehová. Pedig engedjük, küldjük is. Valahogy túl komoly, magánakvaló gyerek.

Az asszonyt Kemecséről, 11 tagú családból vitték feleségnek 26 évesen. Férje — aki akkor szakmunkás volt a Vörös Október Ruhagyárban — tanította meg a szabásvarrás fortélyaira. Szép, tanácsi lakást kaptak a gyártól, de inkább saját házat akartak. Gabi öt éves volt, mikor Petróné hosszas huzavona után elhelyezkedett a DIRUVÁLL-ban.

— A férjem nem akarta, hogy dolgozni menjek. Mondta, inkább összehúzzuk magunkat, csak maradjak. Kellett a pénz, s végül sikerült meggyőznöm őt. Én munkás lettem...

Az elmúlt majd két évtized szorgos munkával telt. 1971-ben megvalósult a nagy álom: 4 szobás OTP-lakásba költöztek. Az utolsó részleteket még fizetik.

— Nagy szerelem volt a miénk. Igazi barátsággá, tiszteletté, tartalmas szeretetté mélyülve meg is maradt. Sokat vagyunk együtt a testvérekkel. A téli esték csendesen, családi körben telnek. Nekünk ez is szórakozás. Jól élünk, számunkra ismeretlen a harag és veszekedés.

Hajnali eljegyzés

Szerényi Ibolya most áll a házasságkötés sorsdöntő eseménye előtt. Alig pár hete menyasszony: február 19-én kérte meg Pál Mihály a kezét.

— Nővérem lakodalmából hazafelé Beregdarócra tartva hajnal 4 órakor épp az eljegyzésről elmélkedtünk. Amint hazaértünk, szóltak, hogy megvan a gyűrű. Együtt volt a két család, enni-, innivaló is akadt.

ször albérletben laknak majd de máris beadják a lakásigénylést. Misi, aki most Ózdon központifűtés-szerelő, könnyen találhat munkát. Ibolya jól érzi magát a divatruházatiban. Ugy döntött nem megy más városba.

— Hozományom nincs. Viszont régóta van ifjúsági takarékbetétem. Ez a pénz és Misi „vagyonkája" lesz az indulásunk. Kicsit azért félek. Túl sok előttem a rossz példa: a válás, az elrontott élet. Köztünk bizalom van Ezért merek nekivágni a házasságnak.

— Hogyan képzelem az életünket? Nem nagyon gondolkoztam ezen. Három gyermeket szeretnénk, szép lakást. Alkalmazkodni megtanultunk. De a megértés sem hiányozhat. Az esküvőt július, augusztus körül tervezzük. És nagyon bízunk abban, hogy boldogok leszünk...

Házi Zsuzsa

Együtt az apával

SENKI NEM VITATJA, hogy az édesanyáknak a gyermek világra hozásában, a gyámoltalan kis újszülött állandó gondozásában, a cseperedő kisgyermek kérdéseinek megválaszolásában, az iskolába induló tanuló irányításában alapvetően meghatározó szerepe van. S a későbbiekben ez hogy alakul tovább? Nehéz lenne elválasztani az apa, a család szerepét, de szervesen csatlakozik a gyermeknevelléshez a társadalom is a maga sajátos eszközeivel, széles körű lehetőségeivel. Erről beszélgettünk *Kaiser Mártonnéval, Kiss Istvánnéval* és *Horváth Bélánéval* a Papíripari Vállalat nyíregyházi gyárában.

Mindhárman az úgynevezett kismama-foglalkoztatóban dolgoznak, ide a terhesség harmadik hónapja után automatikusan, orvosi javaslat nélkül is lejönnek az aszszonyok. Kaiserné a vezetőjük, de nemcsak a kismamák munkáját irányítja, hanem hasznos gyakorlati tanáccsal is segíti őket. Nem véletlen, hiszen három gyermeket nevelt fel, így gazdag tapasztalatot szerzett a gyermeknevelésből.

— Amíg a gyermekeim kicsik voltak, otthon voltam velük. Majd amikor felnőttek, akkor mehettem el dolgozni. Csodálkozom, hogy annyian nem veszik igénybe a gyermeknyi örömet nyújt az anyának minden nap, amiről kár lemondani. A gyermeknek is nagy szüksége van legalább 3 éves koráig az állandó együttlétre az édesanyjával — fejti ki elgondolását Kaiserné.

— Mi még az első gyerekünket várjuk — folytatja Kissné —, s így tapasztalatunk sincs, mit hogyan kell csinálni, mire van szüksége a picinek. Azt viszont tudom, hogy végig otthon leszek a kicsivel három évig. A férjem esztergályos az UNIVERSILben, s azt mondta, semmi pénzért ne hagyjam ki ezt a lehetőséget. Pedig nem keresek rosszul, másfél szobás lakást kaptunk, kellene a törlesztésre is a pénz. A kisszobát már lassan berendezzük a gyereknek, most éppen gyermekbútort keresünk.

HORVÁTHNÉNAK már van két gyereke, a fia 13 éves, a kislánya 10. Családi körülményei úgy alakultak, hogy első férjétől elvált, most várják otthon a második férjével a gyereket.

— Csak most rendeződtek a családi viszonyaink. Az első két gyerekem is most ismeri meg az apai törődést, szeretetet. Eddig ebben nem volt részük. Most viszont édesapának szólítják a férjemet. Én is otthon maradok gyesen a kicsivel.

Sok szó esett még arról, gább holmikba öltöztetni gyereküket, a játékokat is áruk szerint ítélik és választják meg.

— Pedig nem erre van elsősorban szüksége a gyereknek — folytatja Horváth Béláné —, felesleges szinte naponta új játékkal „kedveskedni", mert a gyerek úgysem tud különbséget tenni drágább és olcsóbb között, s hamar megunja. Többet ér számára egy séta, egy beszélgetés, s egy kaviccsal, egy meghallgatott érdekes történettel legalább annyira elégedett, mint a több száz forintos játékkal.

— Igaz, még semmilyen gyakorlatunk nincs a gyermeknevelésben, de úgy gondolom, az apát sem kell kizárni a közös teendők ellátásából — véli Kissné. — Hiszen a legtöbb férj nemcsak büszkélkedik a szépen felöltöztetett gyerekkel, hanem szívesen elkészíti neki az ételt, tisztába teszi, csak be kell őket vonni a gyermeknevelés hétköznapjaiba.

BEFEJEZNI NEM, csak abbahagyni lehet ezt a beszélgetést. Mindhárom beszélgetőpartner hangsúlyozta az anya szerepe mellett a család elsősorban a férj közreműködését, de lényegesnek tartják a társadalom összefogását is a gyermek nevelésének érdekében.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1977 JAN 17

Budapester Rundschau

Sándor Bortnyik

1021



Sándor Bortnyik: Mona Lisa im 20. Jahrhundert, 1963, Tempera auf Leinwand

für

ERKLÄRU

Die Leiter
schaft, der Lebensmittelindustrie und der Forstwirtschaft hielten eine zweitägige Beratung über den neuen Jahresplan der Landwirtschaft. Als ersten Tagesordnungspunkt bewertete *Dr. Pál Romány*, Minister für Landwirtschaft und Ernährung, die Tätigkeit der dem Ministerium unterstehenden Zweige im vergangenen Jahr und die Aufgaben in diesem Jahr.

Der Minister erklärte, daß die landwirtschaftliche Produktion 1976 ihren Plan nicht erfüllen konnte. Der Produktionswert der Landwirtschaft — zu laufenden Preisen gerechnet — betrug 125 Milliarden Forint, genau so viel wie 1975. Die extreme Witterung richtete in der Landwirtschaft bedeutenden Schaden an und verlangte große Einsatzbereitschaft, durch die die Verluste vermindert werden konnten.

Die Staatsgüter arbeiten den Staatsgüter arbeiteten den Plänen entsprechend, die Produktion der LPGs blieb unter den Planzielen, und vor allem in den Kleinwirtschaften fiel die Produktion ab.

Pál Romány betonte, daß die landwirtschaftliche Produktion 1977 im Vergleich zum vergangenen Jahr um

Pflanzenanbau sieht der Plan im Landesdurchschnitt einen größeren, in der Viehzucht einen etwas kleineren Produktionsanstieg vor. Der Minister analysierte die verschiedenenen Voraussetzungen zur Planerfüllung, von denen nur zwei unsicher sind: Das Wetter und die

Erste im 700. Jahr

JUBILÄUMSA IN SOPRON

In der westungarischen Stadt Sopron, die dieses Jahr ihr 700jähriges Bestehen feiert, ist die erste Jubiläumsausstellung im Franz-Liszt-Museum eröffnet worden, wobei es um das dortige musikalische Leben vom Mittelalter bis in unsere Tage geht.

Neben einer Vielzahl von Materialien, die dem Andenken von Haydn, Mozart und Liszt gewidmet sind, verdient das Buch *Virginal* des Komponisten und Organisten János Wolmuth Erwähnung.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1977 JAN 17

Budapester Rundschau

Sándor Bortnyik

3/197

1921



Sándor Bortnyik: Bildarchitektur, 1921, Schablonendruck

BUDAP
RUNDSC

WOCHENZEITUNG FÜR POLITIK,

Erklärung des Ministers Dr. Emil Schulth

Bilanz des Gesundh

Was brachten die vergangenen 12 Monate in der Verso
rung der Bevölkerung, der Erweiterung der Dienstleistung
des Gesundheitswesens, und was haben wir in Zukunft
rwarten? Diese Fragen beantwortete Dr. Emil Schu
heisz, Minister für Gesundheitswesen.

„In letzter Zeit wurden mehrere neue Krankenhäuser eröffnet, wodurch es keine unversorgten Gebiete mehr

höhen und bessere Bedingu gen für die ‚anspruchsvolle Spezialisten zu schaffen.

Der Beschluß des XI. Pa

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
1977 JAN 17
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Budapester Rundschau

Sándor Bortnyik

1021



Sándor Bortnyik: Schneeschipper, 1942, Öl auf Leinwand

angestrebt.

Genius loci — Ro
ja sogar anspornende
der Welt, wenn es d
der einmal an einem
modus vivendi finden
gangenheit und ihrer
volutionären noch ni
neues Regime auf solide Fundamente zu bauen, oder, von der anderen Seite gesehen: nur diejenigen Menschen und Institutionen des ancien régime werden einen neuen Platz und eine Funktion unter veränderten Umständen finden, die bewußt danach gesucht haben.

In bezug auf die Möglichkeiten des Verhältnisses zwischen Kommunisten und Christen verfügen wir bereits über einige Erfahrungen. Nach meiner Überzeugung ist die Geschichte dieser Beziehungen nicht nur deshalb mit vielen Konflikten beladen, weil die eine oder die andere Seite subjektive Fehler gemacht hat. Nein! Eine ehrliche Antwort auf diese Problematik finden wir nur dann, wenn wir dessen bewußt sind, daß die christlichen Kirchen jahrzehntelang zutiefst antirevolutionär waren und die Kommunisten, aus schwierigen Positionen kämpfend, nicht gleich initiative und anregende Vorschläge zur gesellschaftspolitischen Zusammenarbeit machen konnten.

Nur allzugerne verbinden wir unsere besten Wünsche sowohl an den Bischof als auch an den Bürgermeister von Rom mit dem Hinweis, daß sie es eigentlich viel leichter haben als wir es einmal hatten, die sie bei der Gestaltung ihrer wahrscheinlich nicht sehr kurzfristigen Zusammenarbeit aus den Erfolgen und Mißerfolgen unserer Bürgermeister und Bischöfe die notwendigen Lehren ziehen können. Sich selbst und ihrer historischen Aufgabe werden sie nur dann gewachsen sein, wenn sie dies auch tun! Andernfalls würde es weder zur gegenseitigen Toleranz noch zur ebenfalls unentbehrlichen Loyalität reichen.

Schon ein Kilometer vom Petersdom entfernt verunstalten Elendsviertel die Hügel von Rom und weiter die Berge von Latium. Nur das ideelle Pontential Roms ist noch immer größer als die Herausforderung, diese Stadt vor weiteren Angriffen eines wuchernden Kapitalismus zu retten. Alleine wird diese Aufgabe niemand bewältigen!

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1977 JAN 17

Budapester Rundschau

Sándor Bortnyik

1021

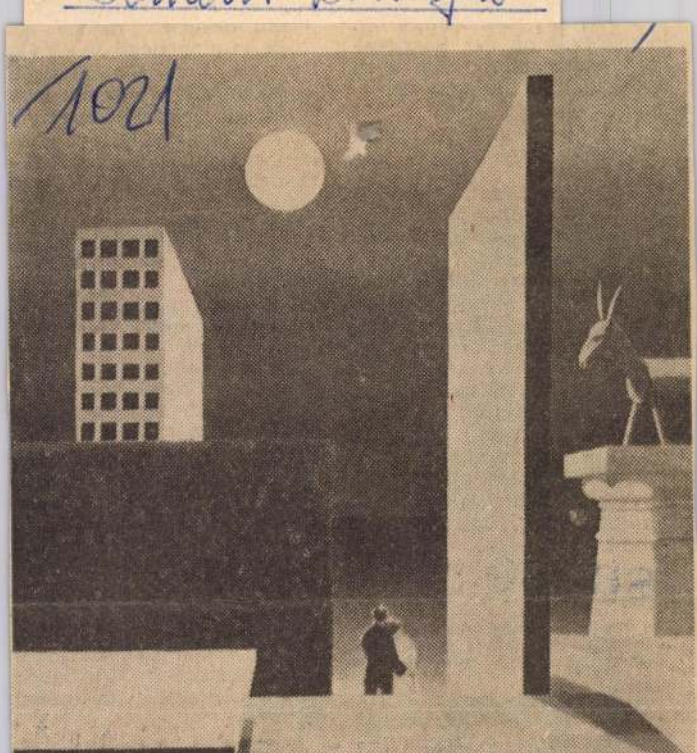

Am 30. Dezember 1976 verstarb der Meister der modernen ungarischen Kunst, Sándor Bortnyik. In dieser Nummer gedenken wir seiner in einem Beitrag auf Seite 8; Reproduktionen bringen wir auf den Seiten 2, 4, 7, 8, 11
Bild oben: Der grüne Esel, 1924, Öl auf Leinwand

in die Lei
parteiorga
in das Sta

**Womit
Vertraue**

Vielleich
trotz mein
liche Erfahrungen in der Bewegung gesammelt habe. Es fing an, als ich Jungpionier wurde. Anschließend trat ich dem Kommunistischen Jugendverband KISZ bei. Schon damals sträubte ich mich gegen formelle gesellschaftliche Arbeiten. Hatte ich mich zu etwas verpflichtet, so war ich als Parteimitglied befüllen. Dieses Prinzip nehme ich als Parteimeitglied besonders ernst. Das mag der Grund dafür sein, daß man mir Vertrauen entgegenbringt.

Welche praktische Arbeit bringen die beiden gewählten Parteifunktionen mit sich?

In der Betriebsparteileitung bin ich für die Massenorganisation verantwortlich — eine interessante und abwechslungsreiche Aufgabe. Ich nehme an der Arbeit der Leitung und an Veranstaltungen teil; auch an den Meinungen meiner Kollegen kann ich ermessen, ob die

lichen Leitern des Betriebe
und berichte auch dem Stadtparteikomitee.

**Worin besteht die Aufgabe
ihrer Brigade?**

Früher hatte man uns mit ziemlich abwechslungsreichen Aufgaben betraut. Jahrelang bauten wir beispielsweise Wasserhochbehälter aus Metall. Neuerdings stellen wir Metallkonstruktionen für neue Fabrikhallen zusammen. Den bedeutendsten Auftrag, Stahlkonstruktionen für eine 10 000 m² große Halle des mit ungarischer Beteiligung entstehenden Zellulose-Kombinats in Usti-Ilimsk in der Sowjetunion zu bauen, haben wir erst vor kurzem erfüllt.

Gibt es Parteimitglieder in der Brigade?

Von den Mitgliedern der Brigade gehöre ich allein der Partei an. Das mag sonderbar erscheinen. Hätte ich im Kollektiv, das seit mehr

1977 JAN 17

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Budapester Rundschau

Sándor Bortnyik

1921



Sándor Bortnyik: Zwack Unicum, 1915, Plakat

enmäßige
vurde ba
natte a
Jahre ber

Stammzu

Heute
150 000 Pf
gütern und Genossenschaften untergebrachten Stammzuchten sorgen für den Nachwuchs des Hengstbestandes. Wir haben 1000 Landbeschäler, drei Hengststationen in Sümeg, Parád und Nagycenk, eine Vollblutzucht mit 420 und eine Traberzucht mit 350 Mutterstuten.

Das Zuchtziel ist heute auch in Ungarn das Sportpferd, das Reitpferd. Wenn

buchern.

An talentierten Reitern fehlt es nicht, es gibt aber in der Pferdezucht und auch in der Ausbildung der Pferde noch eine Menge zu tun.

In einer jungen Sportart, im Fahrsport, ist Ungarn führend. Nach einigen internationalen Siegen hieß der erste Europameister im Fahrsport Imre Abonyi — Ungarn. Ausgetragen wurde die



1021

Bortnyik Sándor festő- és grafikusművész

1980.II.29. 4,25 N.

Jó reggelt!

- Ma délelőtt a Nemzeti Galériában, mint minden évben, idén is megnyitják az "Év legjobb plakátjai" kiállitást. A Reggeli párbeszéd szinhelyéül ezért választottuk a MAHIR, a Magyar Hirdető vezérigazgatója Kristóf László szobáját. Tulajdonképpen megkülönböztetett szerepe van-e a plakátnak a hirdetésben?

- A plakát a legrégibb reklámeszköz. A ma és holnap plakátjának az a feladata, hogy a nagyvárosok sietős vagy éppen járművön közlekedő emberét, tehát nemcsak a sétálókat hasznosan tájékoztassa. Ehhez a feladathoz a mindinkább mobilizálttá váló társadalom igényeinek megfelelően át kellett alakulnia. Nagyobb felületet, jobb olvashatóságot, jobb figyelemfölkeltő hatást kell nyújtania.

- Most, hogy a plakátról mindezt elmondta eszembe jutott, hogy vajon az új városképhez, az új városnegyedekhez hozzátartozik-e a plakát? Hiszen mintha egyre fogyna belül is a Belvárosban ez a kis kedves bumfordi hirdetőoszlop, pedig a pestiek nagyon szeretik.

- A plakát színesiti, felöltözteti az utcát. Ezért természetesen az uj városnegyedekben is telepitünk plakát-elhelyezési lehetőségeket. Az Ujpalotain, a Kelenföldin és a Baross utcain.

- Most, ahogy itt körülnézek a szobájában, itt vannak plakátok, de ezek meglehetősen régiek. Az egyik a közismert UNICUM ez a kedves, részeges vízből kibukkanó figurával, a másik a pocakos kisgyerek a Szent István Malátakávéval. Gondolom nem a nosztalgia hullám keretében kerültek ide és nyomtatták őket ujra, hanem azért, mert ezeket hírneves müvészek tervezték. Hát valamikor olyanok rajzoltak plakátot, mint Bortnyik Sándor, Pólya Tibor, - hogy állunk ezzel ma? Ma is müvészet a plakátrajzolás és vállalják-e a müvészek ezt?

- Vállalja, jó plakátot valóban csak müvész tud alkotni. A jó plakát humorizál, meghökkent vagy elbájol. És ezeket a tulajdonságokat csak a müvész szive és keze tudja megadni a plakátnak.

- Mi a reklám elsődleges szerepe?

- Informál az új termékekről, a termékek használati értékéről, használati módjáról, a vásárlási lehetőségekről. Például új üzletházakról arról, hogy hol mit kap meg,

vásárlási akciókról.

- Ön most mindig azt mondja el nekem, hogy milyen az ideálisan jó reklám. Vajon a mi reklámjaink, a tapasztalatok szerint, eredmény szerint valóban jók?

- Olyan időket élünk, amikor fogyasztói magatartásunkat sok tekintetben felül kell vizsgálnunk. Józanabbul, és a reális adottságoknak megfelelően kell élnünk. A fogyasztói magatartás befolyásolásának kitünő és kellemes eszköze lehet a reklám. Példa erre az energiával való takarékosság reklámja. Az oktalan pazarlást felvilágosító szóval, szórakoztatva kívánja megszüntetni. Sokan a piros ceruzát tekintik a reklámmal való takarékosság legfőbb eszközének, amivel a reklámköltségeket csökkentik vagy kihúzzák. A reklámköltségekkel azonban valójában úgy lehet takarékoskodni, hogy azokat okosabban, megfontoltabban használjuk fel.

- És akkor zárjuk a beszélgetést tényleg ezzel a plakát kiállitással és egy nagyon személyes kérdéssel. Az elmult esztendő plakátjaiból Ön melyiket akasztaná ki ide a szobába a régiek mellé?

- Szivesen látnám mindennap magam előtt például Balla Margit HAIR cimü filmplakátját, Mayer Gyula energiatakarékossági óriás-plakátját, vagy Varga Judit FABULON babakozmetika plakátját, Balogh István 1919-ről szóló politikai plakátját.

-o-o-

Bortnyik Sándor

Új Magyarság 1943. dec. 12

Kétezer év festészete

A képzőművészet népszerűsítése a legszebb és legigazibb kultúrfeladatok közé tartozik. Közelebbhozni a nagyközönséget a festészethez és a szobrászathoz, széles rétegekkel megértetni azt, hogy a művészet szeretete, a műtárgyak élvezése — valóban a legszebb szellemi gyönyörűségek közé tartozik, s ez minden kultúrhistorikus legfontosabb hivatása. Talán Reinach, a nyolcszázas évek nagy francia esztétikusa volt az első, aki hallatlanul könnyed fogalmazásban, előadásokon és a „Művészet kistükre" című könyvében adott olyan perspektivát a képzőművészet különböző ágazatairól, amelyből mindenki könnyedén értette meg a művészet törvényeit, a különböző korok hatásait, a festészet, a szobrászat, az építészet fejlődését. Azóta mind közelebb került a nagyközönséghez a képzőművészet. Az olasz, a német, az angol és a francia könyvkiadás szinte talán túl bőségesen is ontotta, különösen az utóbbi évtizedben, azokat a szak- és népszerűsítő munkákat, amelyekben a szerzők vagy egy művészegyéniség munkásságát, vagy különböző korok stílusát, esetleg magát az egész képzőművészet történetét tárgyalták. A magyar irodalom sem szegény ezen a téren és a könyvek sorozata bizonyította be, hogy az esztétikusok felkészültségét a magyar nyomdaművészet is segítette, amikor a képzőművészet népszerűségéről volt szó.

Most a Dante-könyvkiadó Bortnyik—Hevesy és Rabinovszky összeállításában egy olyan munkát jelentetett meg, amely külföldi viszonylatban is igen komoly elismerést érdemelhet. A „Kétezer év festészete" című kötet hatalmas albumalakú munka, gazdag képanyagával, színes mellékleteivel, megkapóan ügyes feldolgozásával nemcsak szemléltető, hanem igen szórakoztató módon mutatja be (a festői témák rendszerbe foglalt megoldásával) az európai művészetet. Ez a díszmunka, amikor az érdeklődő a kezébe veszi, tulajdonképpen nem a szöveggel, hanem magával a képpel, az alkotással fogja meg az olvasót, mert hiszen az elméleti fejtegetések mellett tulajdonképpen maga a kép áll a középpontban. Bortnyik, Hevesy és Rabinovszky nagyon helyesen ismerte fel, hogy az összehasonlítás eszköze a szemléltetés és a képzőművészetet, különösen pedig a festészetet úgynevezett körülírás helyett sokkal jobban lehet közelhozni képek segítségével az érdeklődőhöz. A „Kétezer év festészete" igen sok téma felépítésével és megoldásával csoportosítja a különböző korok és nemzetek festészetét. Lényegileg azt mutatja be ez az érdekes művészettörténet, hogy az elmúlt évszázadok és a legmodernebb kor végeredményében hogyan és milyen szempontokból látta ugyanazt a művészi feladatot, így például a gyermeket, a nőt, a dolgozó férfit, a fiatal lányt, az aktot, az otthont és a tájat. A kezdőkombák festészetétől a román, a reneszánszon, a rokokó, a bidermeyer stílusain, felfogásain keresztül jutunk el a mostani időkig, amely a romantika Makart-stílusával kezdődött, lelket és értelmet kapott az impresszionizmussal, hogy azután az impresszionizmusból annyi különböző felfogásbeli ág szülessen meg, amely vagy a naturalizmust, vagypedig az expresszionizmust érintette valahol. Különös elismeréssel kell szólni a bevezetőtanulmányról, az összefoglaló festészettörténetről és azokról a szakszerű magyarázatokról, amelyek a hallatlanul gazdag illusztrációs anyagot kísérik.

(d)

TH LÁSZLÓ

...00 világmárká...

...ongorából legolcsób... vásárolh...

Erzsébet-körút **19.** (Barcsay-utca s...

Adás! Vétel! Csere! Hangol! S...

Bérzongorák legolcsóbban! Tel.: ...

JÓKARBAN, GARANCIA ...

Valódi BÖSENDORFER P 6...

EHRBAR . . . . . P 5...

KITÜNŐ, MARKAS . . P 4...

Tengerentúli bitumenek

Útépítési anyagok

L SHELL

KŐOLAJ RT. BUDAPEST

...s Ferenc.

Magy. kir.

Osztálysorsjegyet

Török A. és Társa

Bankház Rt-nál

vásároljunk

Bpest, V., Szervita-tér 3

Telefon: 182—0.6

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festőművésza érdemes művész.

SZABAD FÖLD
Budapest
1973 APR 22

1021

HALLOTTA? HALLOTTA? HALLOTTA?

Idei, új Kossuth-díjasaink névsorában szerepelt Bortnyik Sándor Munkácsy-díjas festőművész, érdemes művész.

A Szabad Föld szerkesztősége jóleső érzéssel nyugtázta e kitüntetés hírét és — mintegy dísztávirat helyett — ezúton is őszinte szívből, és nem tagadjuk, egy kis meghatottsággal gratulálunk a kiváló mesternek!

Hogy miért? Ennek az oka egyszerű. Bortnyik Sándor sok száz meg ezer alkotása közül egy — a Szabad Föld szerkesztősége számára különösképpen értékes és emlékezetes. Azt is mondhatnánk, hogy egy kicsit a szívügyünk.

1945 őszén, lapunk indulásakor a Szabad Föld megjelenését beharangozó plakátot Bortnyik Sándor tervezte és készítette. (Sokan talán még emlékeznek rá: fehér kenyér — paprikás szalonnával és vörös borral...)

Ezt a plakátot ma már túlzás nélkül nevezhetjük történelmi dokumentumnak; nemcsak egy népszerű újságot indított el útjára, hanem általa, közvetve, a magyar falu népének is a felemelkedéshez vezető utat mutatta.

A szép és méltán megérdemelt kitüntetéshez minden jót, főként jó egészséget és további alkotó erőt kívánunk a néhány hónap múlva 80 esztendős művésznek!

★

A megyeszékhelyeinken megjelenő irodalmi, társadalmi és helytörténeti folyóiratok sora néhány nappal ezelőtt újabb színfolttal gyarapodott: Gárdonyi Géza városában, Egerben, gazdag tartalommal napvilágot látott a Hevesi Szemle 1. száma. (Felelős szerkesztője Gyurkó Géza, kiadója, illetve gondozója pedig a Megyei tanács vb művelődésügyi osztálya.)

Az új lapot érdeklődéssel vettük kezünkbe, s ahogy a tetszetősen kiállított, 48 oldalas folyóiratot olvastuk, örömmel tapasztaltuk: érdeklődésünk egyre inkább növekedett.

Mivel nem célunk és feladatunk, hogy a lapról részletesen kimerítő ismertetést, vagy éppen értékelést adjunk, véleményünket summázva iktatjuk ide: a Hevesi Szemle nemcsak új, hanem bizonyára értékes és érdekes színfoltja is lesz kulturális életünknek.

Szeretettel köszöntjük új laptársunkat, s a gondosan és szakmai hozzáértéssel szerkesztett első szám után további jó és eredményes munkát kívánunk egri kollégáinknak!

Sz. J.

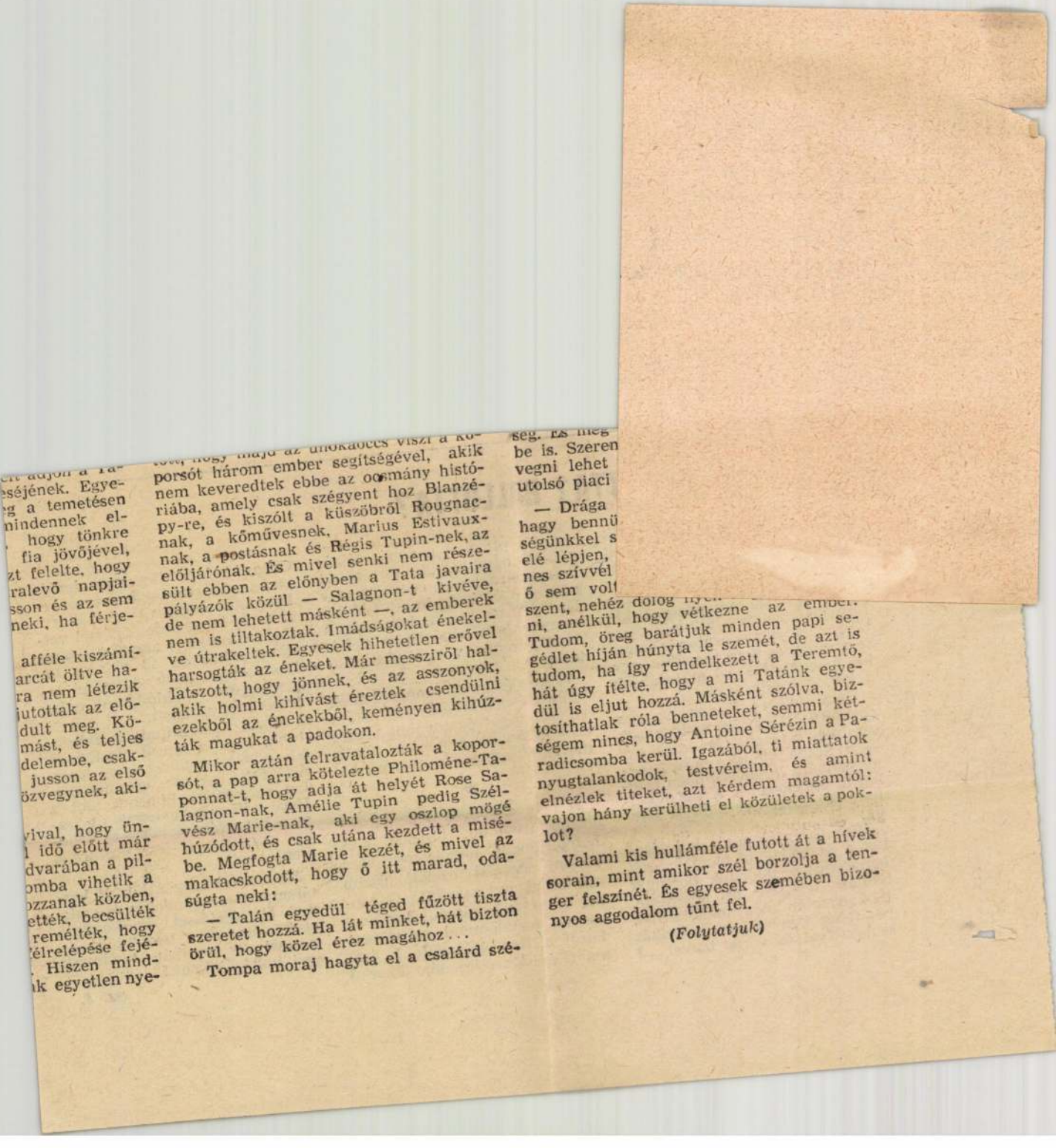

...adjon a Ta-
...séjének. Egye-
...g a temetésen
...nindennek el-
... hogy tönkre
... fia jövőjével,
...zt felelte, hogy
...ralevő napjai-
...sson és az sem
...neki, ha férje-

... afféle kiszámí-
...arcát öltve ha-
...ra nem létezik
...jutottak az elő-
...dult meg. Kö-
...mást, és teljes
...delembe, csak-
... jusson az első
...özvegynek, aki-

...vival, hogy ün-
...l idő előtt már
...dvarában a pil-
...omba vihetik a
...ozzanak közben,
...ették, becsülték
... remélték, hogy
...élrelépése fejé-
... Hiszen mind-
...k egyetlen nye-

...tott, hogy majd az unokaöccs viszi a ko-
porsót három ember segítségével, akik
nem keveredtek ebbe az ocsmány histó-
riába, amely csak szégyent hoz Blanzé-
py-re, és kiszólt a küszöbről Rougnac-
nak, a kőművesnek, Marius Estivaux-
nak, a postásnak és Régis Tupin-nek, az
előljárónak. És mivel senki nem része-
sült ebben az előnyben a Tata javaira
pályázók közül — Salagnon-t kivéve,
de nem lehetett másként —, az emberek
nem is tiltakoztak. Imádságokat énekel-
ve útrakeltek. Egyesek hihetetlen erővel
harsogták az éneket. Már messziről hal-
latszott, hogy jönnek, és az asszonyok,
akik holmi kihívást éreztek csendülni
ezekből az énekekből, keményen kihúz-
ták magukat a padokon.

Mikor aztán felravatalozták a kopor-
sót, a pap arra kötelezte Philoméne-Ta-
ponnat-t, hogy adja át helyét Rose Sa-
lagnon-nak, Amélie Tupin pedig Szél-
vész Marie-nak, aki egy oszlop mögé
húzódott, és csak utána kezdett a misé-
be. Megfogta Marie kezét, és mivel az
makacskodott, hogy ő itt marad, oda-
súgta neki:

— Talán egyedül téged fűzött tiszta
szeretet hozzá. Ha lát minket, hát bizton
örül, hogy közel érez magához...

Tompa moraj hagyta el a csalárd szé-

...ség. És meg...
be is. Szeren...
vegni lehet...
utolsó piaci...

— Drága...
hagy bennü...
ségünkkel s...
elé lépjen,...
nes szívvel...
ő sem volt...
szent, nehéz dolog nyen... az ember.
ni, anélkül, hogy vétkezne az ember.
Tudom, öreg barátjuk minden papi se-
gédlet híján húnyta le szemét, de azt is
tudom, ha így rendelkezett a Teremtő,
hát úgy ítélte, hogy a mi Tatánk egye-
dül is eljut hozzá. Másként szólva, biz-
tosíthatlak róla benneteket, semmi két-
ségem nincs, hogy Antoine Sérézin a Pa-
radicsomba kerül. Igazából, ti miattatok
nyugtalankodok, testvéreim, és amint
elnézlek titeket, azt kérdem magamtól:
vajon hány kerülheti el közületek a pok-
lot?

Valami kis hullámféle futott át a hívek
sorain, mint amikor szél borzolja a ten-
ger felszínét. És egyesek szemében bizo-
nyos aggodalom tűnt fel.

(Folytatjuk)

XIV. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

1973

ÁPRILIS
AVRIL
APRIL
АПРЕЛЬ

Bortnyik Sándor

1021



A borítón Bortnyik Sándor: Zászlóvivők (részlet)
A borító hátlapján Varga Imre: Partizán

Szerkesztő bizottság:
Aradi Nóra, Berényi Ferenc,
Bernáth Aurél, Bertalan Vilmos,
Bortnyik Sándor, Fekete György,
Makrisz Agamemnon, Martyn Ferenc,
Miklós Pál, Németh Lajos,
Pátzay Pál, Vámossy Ferenc

Színes képek:
Horvai József, Schiller Alfréd,
Nádor Katalin, Kovács Attila,
a Corvina Fotóarchívuma
Portrék:
Koffán Károly, Brassnyó Klára
Fekete-fehér képek:
Brassnyó Klára, Gyökér László,
Koffán Károly, Kovács Ferenc,
Szabó Mihály—Wahr János,
Zilahy István
Fotografika: Tövisváry Olga
Képszerkesztő: Zigány Edit

Kiadja a Lapkiadó Vállalat,
Budapest VII., Lenin körút 9—11.
Telefon: 221-285.
Felelős kiadó: Sala Sándor
Terjeszti a Magyar Posta.
Előfizethető bármely postahivatalnál,
a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben
és a Posta Központi Hírlap Irodánál
(Budapest, V., József nádor tér 1.)
közvetlenül vagy postautalványon,
valamint átutalással a KHI 215-96162
pénzforgalmi jelzőszámra.
Lapunk példányonkénti eladási ára: 12,— Ft.
Előfizetési ára fél évre 72,— Ft
INDEX 25 602

73.0074 Athenaeum Nyomda, Budapest
Íves magas- és mélynyomás
Felelős vezető: Soproni Béla vezérigazgató

BORTNYIK Sándor

M. Hilap

néhány konfliktust, esetleg valóban kárpótolni embereket. Az ellenzékkel is jobb viszonyt lehet a média körül kialakítani, mint ahogy tették azt az előző kormány alatt. A közérzetjavító intézkedések lehetősége ellenére is minden

— Úgy beszél róla, mintha ez egy közismert verzió lenne.

— Volt egy pillanat, amikor úgy látszott, hogy a politika olyan végleges és valódi médiumbékét szeretne, amit nem lehet a szakemberek bevonása nélkül megkötni,

matok is elindultak, végeredményben azonban - látható - minden összeomlott. Talán azon múlott, hogy nem született meg a médiatörvény. A rendszerváltáshoz meg kell törvényben fogalmazni a köz-

is meg építkezni is...Igaz, rettentő nehéz lecke a politikának, megtalálni azt az embert, aki ennek az irányítására képes lesz és aki egyetlen egy nagy dolgot tehet: leültet a tévé vezető szakembereit és ráve-

Berlini levél

Bortnyik a piacon

Budapesten Kassák Lajos és a Ma folyóirat körül csoportosult az a fiatal alkotói gárda, amelyik „aktivisták" címszóval került be később a magyar és az európai képzőművészet történetébe. Nagyrészük együttesen emigrált Bécsbe is az 1920-as esztendőben, és ott továbbra is összetartván, a konstruktivizmus szellemében működtek tovább. Bortnyik Sándor 1922-től az osztrák fővárosból német földre távozott és a szellemileg ugyan nagy hagyományú, ámde mégis vidékies városka — Weimar — lakója lett több éven át, egy rendkívül korszerű teória és praktikum kedvéért. Akkor és ott bontogatta ugyanis szárnyait a modern ipari formatervezés fellegvárában a Bauhaus-mozgalom. Bortnyik weimari dizájnerként is rendszeresen küldözte jobbára absztrakt kompozicióit a híres berlini galéria — a Der Sturm (A vihar) — csoportos tárlataira és ott többnyire sikerrel szerepelt. Nem véletlen, hogy éppen a szóbanforgó húszas évekből bukkannak fel mindegyre árveréseken és eladással egybekötött kiállításokon Bortnyik Sándortól sokszorosított grafikai lapok a porosz főváros galériáiban. Mint például most is, a roppant előkelő és méregdrága Fasanenstrassén, a nem kevésbé elegáns Grisebach-villa aukcióján is, egyrészt a 19. és 20. századi művészet tárlat-részlegén, másrészt az ötezer márkáig terjedő árkategóriában.

A válogatott művek reprezentatív előkiállításán katalógusbéli becslési ára öt- és hatezer márka között mozog az 1921-es datálású, eredeti és szignált hidegtű-nyomatának, a „Vizeskorsót töltő asszonyok"-nak. Az antik görög tragédiák drámaiságát hordozó figura monumentalitását csak tovább fokozza a ruha súlyos redői mellett a komponálásmód is: a nőalak betölti a teljes képmezőt és bár az előtérben térdel, mégis a háttér toronyházai fölé, az égbe magaslik.

A mérsékeltebb árfekvésben két kisebb lapját is láthatjuk egymás mellett. Mindkettő linoleummetszet, merített papíron. Az egyiknek a német keresztségben a Drei Schmiede nevet adták és születési évét 1920 körülire datálják, de mi otthon tudjuk, hogy a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonában levő édestestvére 1922-ből való és „Kovácsok" címen szerepel a nyilvántartásban. A másik — az „Asztalnál űlő férfi", — azonos méretben és azonos életkorral, azonos technikával készült és az árverésen is ugyanarról az előzetesen becsült alsó határról indítják a licitálást: mégpedig a 4.200-4.400 márkáról.

A teljesség kedvéért említjük itt a tényt, hogy a magyar mestert honfitársainak koszorúja övezi a berlini árverésen. Így például a rendszeresen felbukkanó Scheiber Hugótól egyszerre négy művet is megvásárolhatnak a Villa Grisebach tehetős és művészetszerető látogatói. A „Jobbra forduló női fej" 1930-as ihletés, az „Sch" ceruzamonogram szavatolja a markáns krétarajz eredetiségét a szakértők szerint. A „Két jósnő" szimmetrikusan dekoratív figuráját magyaros sorrendben írott, hosszabb szignó hitelesíti: „Scheiber H:" Azonos az aláírás a „Táncospár"-nál is, az akvarell hátlapján magyar kiviteli vámpecsétel ellátva, mert magára valamit is adó porosz firma nem áll szóba gyanús partnerrel és nem foglalkozik csempészárúval. Kréta- és ecsetrajz a „Muzsikusok" sodróiramú duktusa, amelynek lendületét a komplikált kompozicionális vonalvezetés sem csökkenti. A „Fák"-at akár dekoratív absztrakciónak is hihetnénk törzs- és árnyritmusukkal, ha nem lenne ilyen konkrét címadása és képről kiolvasható „mintasora". Kádár Béla is gyakori résztvevője a berlini aukcióknak: A Nő városkulissza előtt című szénrajz a húszas-harmincas évekre tehető, míg a „Három álló alak" ecsettel készült és teljes nevű aláírás is szentesíti valódiságát. Victor Vasarelynek egyik korai olajképe 1948-ból árkádokon áttörő szellemet jelenit meg, míg a hetvenes évek közepéről való, színezett szerigráfiái már a világszerte közismert geometrikus elvontságot mutatják...

Bortnyik Sándorra visszakanyarodva: a centenáris évforduló nyomán június végétől Berlin keleti felén nyílik egyéni kiállítása a mesternek a Magyar Ház földszintjén. Nagyjából annak az emléktárlatnak a helyszínhez idomitott variánsát láthatják a német érdeklődők, amelyet a magyar közönség a tavalyi év végén tekinthetett meg a Petőfi Irodalmi Múzeum termeiben, a Magyar Nemzeti Galériával közös rendezésben, számos vidéki és fővárosi intézmény együttműködésével. Az elsősorban alkalmazott grafikai munkásságára koncentráló válogatás parányi exlibriseket és nagyobb méretű könyvborítókat, illusztrációkat vonultat fel, a reklámgrafikán át egészen európai hírű és rangú falragaszaiig. A berlini százesztendős tisztelgés természetszerűleg helyezi előtérbe a weimari periódusban született, avagy az itteni Der Sturm Galériában szerepelt műveket és az is természetes gesztusnak tűnik, hogy a vernisszázs megnyitóbeszédét a berlini Bauhaus-Archiv igazgatója, Dr. Peter Hahn mondja.

WAGNER ISTVÁN

Bú

Kedves Heller Ágnes, György, igen tisztelt tok!

Nekrológírás közben a kert első gondolatom: milyen igaz hogy Feri nem ült és már nem a diófaasztalnál, hogy egy ne barátság megújíttassék, szán most hol is tartunk.

Tudom, hogy körüllakva, tanítva és -írva a világot Feh ropolitán gondolkodó is arra megállapodhasson pesti laká berg téren, és falusi házában mogyszilen.

Most tudott volna hazat gesztelődni a világgal koráho a jelenlétért. A neheztelés r váltotta volna a kertsarok kla

Az elmúlt tizenegynehán ország is sokmindent megtan tes dialógusnak már nem vo taníthatta a budapesti diáko kus esztétikát.

Egy nagy elégedetlen, aki lött mindig látni vélt, vagy valami magasabbat, akinek az igazi és a nemigazi között kasztikus, tanáros és vagán volt, most tudott már, tudh humorral gyönyörködni a v gában.

És talált volna műveket, zőit oly rendkívüli tudáso ábrázolta volna, amelyekről sejtelmük sem volt. Mert szenvedélye — felavatni a dott szeretni könyveket. Vo lése és elfogultsága. Tudot gudni, felségesen haragud sem szüneteltetve barátsága

A minőségérzék heves r lódi kritikust, vagy tette szendő fajtát, akinek az ér szívügye, és aki eléggé hogy értékítéleteit nagyív helyezze kidolgozott és sz fejtéssel.

A gimnáziumban elle egyetemen már barátok, előbb ő zárt ki engem, együtt zártak ki belőle mir

Húsz év múlva egy idő a kettőnket a titkosszolg

1994. jún. 25.

Árvay

Oelmacher

szept. 24.

Bortnyik

/A Müvészet Kiskönyvtára 60./

"Majakovszkij megértette: ha nem
rakunk humanista szájkosarat
a technikára, könnyen megharap-
hatja az embert." /Ehrenburg/

Szerencsére más is megértette, bár a humanista szájkosár sem volt képes korlátozni a harapós kedvü technikát. Bortnyik Sándor müvészetének egyik legjelentősebb szakaszában, 1920 és 30 között éppen az elgépiesedés ellen küzdött. Kurblira járó Ádám Évája, a motorjához teljesen hozzá hasonult motoros, a marionett-emberkét játszva knok autoló, forgácsolókból kikerült homunkulusz: mind-mind tiltakozás a humanizmus védelmében. Tette pedig ezt olyan korban, amikor még nem voltak szuperszónikus repülők, holdrakéták és főleg nem volt atomháboru. De volt tendencia efelé és a müvésznek, aki alkotó munkájának legkezdete óta a haladó eszmék képviselőinek és kifejezőinek akkor még kicsi, de máig ható csoportjához tartozott, fel kellett ismernie az adott veszélyt.

Borbély László kis könyve nagy anyagismerettel, történelmi szemlélettel és a szocialista müvészetet megillető elemzéssel rajzolja fel Bortnyik Sándor életmüvét. Ha kissé szároznak érezzük az értékes ismeretanyag közlését, az egyéni stilusjegy is lehet, de lehet a nemzedéki távolság, a nagyivü oeuvre-nek már müvészettörténetté tisztult tömbje, bár a szerencsés személyes kapcsolat átmelegithette volna. Ám jól látja és láttatja a szerző,

Bortnyik művészetének helyét és sulyát minden szakaszában, együtt lélegzését a nagy európai áramlatokkal - Moszkvától Weimaron és Párizson át vissza hozzánk - és nem kevésbé hatását kortársakra és tanitványokra. Korai, pompás linó metszetei müvileg kiválóak, a fekete-fehér ritmus minden expressziv zeneiségével. Ha jól emlékszem, George Grosz, John Hartfield, Frans Masereel 1915-ben Svájcban, mint dadaisták együtt indultak a háboru tagadására és mig ezek egy része eleinte félreérthető gyermeki dadogással tiltakozott, addig Masereel például teljesen egyértelmü metszetciklusokban mondta el véleményét a világról, a szenvedésről, az elnyomásról és a sikerrel biztató összefogásról. A párhuzam Bortnyik metszetei és Masereel között elkerülhetetlen, mint az adott korban egymástól térben távol, de világnézetben rokon művészek, a kor formai kezdeményeinek ismeretével és felhasználásával küzdöttek azonos célokért. Bortnyik azonban az 1918-19-es nagyerejü - s a MA-ban megjelent - metszetei után, már a Vörös mozdony és a Vörös gyár cimü kompozíciókban a geometrikus absztrakció felé fordult. Bécsi emigrációja idején, több érdekes, sokfigurás kompozició mellett kikisérletezte a sik konstrukcióból összeállott szines "képarchitekturáit". Ebből egy hatlapos albumot szerkesztett az akkor szintén Bécsben élő Kassák és kiadta azt. /Most egy német cég uj kiadást készitett ebből, de nem egészen szinhü, csakugy, mint e könyvecske szines reprói./ Igy tehát a képarchitektura a magyar müvészetben Bortnyik kezdeménye és nem Kassák találta ki, mivel ez utóbbi az album megjelenése idején kezdett egyáltalán krétával és szines papirral próbálkozni.

Talán éppen az forditotta el Bortnyikot csakugy, mint Uitzot a prófétai attitüddel dolgozó kiváló költőtől, hogy nem óhajtották követni az öncélú művészet hirdetésében és gyakorlásában.

Mindkét jeles művészünk végigstudirozta az évszázad addigi absztrakt formáit, de közölni akarta mindenáron, szólni a népről a néphez. Az absztrakt formák nagyszerü mesterségbeli tanulságokhoz vezettek, ~~az~~ eszköznek hasznosak voltak. De végülis a sik elemek testesedtek, teret nyertek, s Weimarban és Berlinben lámpával és vázával gazdagodik kompozicios világa és csakhamar megjelenik ujra az ember. Ám a vesztett háború és a meg nem nyert forradalom között hányódó ember, a több igazságot és szépséget akaró művész számára szánalmas, komikus és főleg kihült. És itt kereshető Bortnyik szatirikus vénájának a forrása, a kihült ember, a tárgyiasult világ csufolása. Egész életmüvén egy gyönyörü forradalmi pátosz ~~[illegible]~~ szatira vonul végig. A 20-as évektől kezdve számos formai variációban eljutott az 50-es évek első felében létrehozott Korszerüsitett klasszikusokhoz, amelyben az egyetemes művészet legnagyobb alkotásainak alapján végigjátssza az élő magyar festészet stilusait a klasszikus témákra. Szerintünk ez a sorozat világklasszis, aminek sokkal nagyobb publicitás járna.

Közben persze a 20-as évek végétől egy nagyszerü plakátperiódusa volt, amelyben - Modiano - ismét ujat, remeket, korszakinditót alkotott. A 30-as, 40-es években ismét festett, többalakos munkát ábrázoló kompozicióka t és nem kevésbé visszatérő témáját, a cirkuszt lágyabb formákkal, természethübb szinekkel: barátja és a plakátok részbeni szerzőtársa, Berény Róbert hatására. Nem tekinthető véletlennek, hogy 1957-ben ismét a cirkusz foglalkoztatja; az sem, hogy a 60-as években egyik jelentős képén Korunk hőse egy mogyorófejü, deltás futballista, akinek árnyéka sötétbe boritja a Gondolkodó-t /Rodin/. Dermesztő lila, zöld, fekete szinekben tartott Mona Lisa a XX. században cimü festménye már nem a tárgyiasult

~~gépszerű~~ gépesedett embert, hanem az egyetlen célra koncentrált sex-bombát ábrázolja.

Gondoljuk meg, hat évtized alkotómunkáját öleli fel ~~Kurkó~~ Borbély kis kötete, s méghozzá világunk haladó-megtorpanó-harcoló periódusainak formában és tartalomban egyaránt hü tükrét Bortnyik Sándor - még mindig nem eléggé ismert és méltányolt - művészetében. Ezt a nagyszerü életmüvet minden relációjában összegezni és bemutatni: jó mulatság, férfimunka volt.

Oelmacher Anna

ÚJ FÖLD

EGY SZÁM: 1.60 PENGŐ

1927 MÁRCIUS

SZERKESZTIK:
REMENYIK ZSIGMOND
ÉS TAMÁS ALADÁR

MŰVÉSZETI SZERKESZTŐ:
BORTNYIK SÁNDOR

✓ Bortnyik Sándor

arra gondolt, hogy két újságban még nem olvasta végig a holnapi premiérjének szóló beharangozást, — s ezért rövid leszek, kedves Petriscsev Alekszej. Én már olyan vagyok, hogy nem tudom egykönnyen elfeledni a múltat, igen, a közös múltat. S ezért fejembe vettem, hogy megmentem magát, bárha ezzel magam is abba a gyanuba keveredhetem, hogy ellenségeinkkel cimborálok. Mindegy. Vállalom. Megmentem magát, egy feltétellel. Magának bizonyitékot kell adnia arra nézve, hogy a forradalom pártján van. Nem követeljük, hogy meggyőződését feladja, a forradalom tudvalevőleg nem alkalmaz lelkiismereti kényszert és nem vadászik aposztatákra. Nem is kívánjuk, hogy maga a pártunkba lépjen, sőt őszintén szólva, a történtek után nem is igen vennénk fel sorainkba. Megelégszünk kevesebbel is, ismétlem, valami bizonyítékkal.

— Milyen bizonyítékkal, Afremov Iván?

— Nézze, mit gondoltam ki. Egy nyilt és egy titkos megbízást adnánk magának. Nyilt megbízásunk az volna, hogy irja meg a Vörös Gárdista füzetes sorozata számára népszerű, könnyed, verses formában a novemberi forradalom történetét. Erre a munkára kap, mondjuk, egyhavi határidőt. Titkos megbízásunk pedig — itt Afremov suttogóra halkította a hangját, — miután maga köztudomásulag nem idegen az angol követségen, az volna, hogy szerezze meg az angol követség hivatalnokainak pontos személyi adatait, tudja, születési év, hely, nős, nőtlen, satöbbi. A megbízás nem nehéz s ha elvállalja, én illetékes helyen jelenthetem, hogy maga megtért és felelősséget vállalhatok további magatartásáért. A titkos megbízás teljesítésére azonban csak negyvennyolc órát adhatok, ne kérdezze, hogy miért.

Petriscsev Alekszej felállt és megvakarta a fejét.

— Köszönöm a szivességét, Afremov Iván. De a dolog úgy áll, hogy én bármennyire szeretném a megrendelt verses dolgot elkészíteni, nem sikerülne. Higyje meg. Vannak, akik ezt sokkal jobban meg tudják írni. Ami pedig a titkos megbízást illeti, hát istenem, ilyesmit még sohasem próbáltam. Egyébként pedig ezek az adatok egészen egyszerűen a bejelentő hivatalban...

Afremov Iván ingerülten felpattant:

— Petriscsev Alekszej, maga ne higyjen semmit és ne tanítson engem. Én segíteni akarok magán, megmondottam. Nekem mindegy, hol, hogyan szerzi meg az adatokat. Ami a másik megbízást illeti, próbálja meg, fogjon hozzá s ha nem sikerül, más megbízást kap. Elég, ha jóindulatot tapasztalunk. Negyvennyolc órára feltételesen szabadlábra helyeztetem. Megszökni ne próbáljon, figyeltetni fogom. Egy szót se többet, Petriscsev Alekszej. Én már ilyen vagyok.

Erélyesen csengetett, Zvjezgyincev titkár beesett az ajtón és megbotlott a perzsaszőnyegben. Afremov parancsolt:

— Telefonáljon a katonai főtörvényszék ügyészének, hogy Petriscsev Alekszejt negyvennyolc órára szabadlábra kell helyezni. Egykettő. Megálljon, hova rohan, hova rohan mindig? Telefonáljon a Művészszínház igazgatójának is. Kérdezze meg, hány órakor van a főpróba? Megértette? De nehogy az ügyésztől kérdezze a főpróbát és a színigazgatótól a szabadlábrahelyezési... dolgot, hahaha...

Zvjezgyincev hangosan vigyorgott ura tréfáján, Petriscsev udvariasan mosolygott. Afremov hozzáfordult:



BORTNYIK SÁNDOR: MŰHELYBEN (Eredeti fametszet, ¼ nagyság.)

Erdélyi Helikon

1930. Okt.

(ROSNER: MAGYAR FAMETSZET C. CIKKÉHEZ)

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Bortnyik Sándor

Dunántúli Napló
1973 SEP 30.

/1021



Bortnyik Sándor
Felvonulók



Dobrovics Péter: Lakoma

káját, majd 19
jelenlegi helyér

Rohamosan e
gatói létszám:
1500-an tanul
levelező tagoz
már 75 oktató-
zik a jövendőbe
kal. Új tanszék
így 1956-ban a
szláv nemzetiségi tanszék, három év múlva pedig a műszaki és a mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok tanszéke alakult meg. Jelenleg 22 tanszéken folyik oktató-nevelő munka és mellette pedagógiai jellegű tudományos kutatás. 1964-ben Zalaegerszegen egy kihelyezett tagozatot hoztak létre. Ez a tagozat három éven át képzett pedagógusokat enyhítve a dél-dunántúli tanárhiányt. 1971 őszén a főiskola szombathelyi kihelyezett tagozata kezdte meg munkáját azzal a céllal, hogy a matematika és orosz szakos tanárhiányt pótolják. A hatvanas évek közepén már mintegy háromezerötszáz hallgatót képeztek levelező tagozaton.

Az intézmény jelenlegi struktúrája 1964-ben alakult ki: ekkor vezették be a kétszakos képzést. 1963-ban készült el az új épülettömb, amelyet eredetileg gyakorló iskolának szántak. A következő évben átadták az új kollégiumot. Benne közel 300 hallgatónak biztosítottak helyet. 1970-ben megkezdődött az angol szakos tanárképzés, rá két évre már az új szakot, a pedagógiát is oktatják.

Huszonöt év alatt az oktatók 714 kötet könyvet írtak, 289 főiskolai jegyzetet, 1716 tanulmányt. Szakirodalmi és tudományos munkásságuk mellett ötezer hallgatót képeztek tanárrá nappali tagozaton és a levelező tagozaton pedig hét és fél ezret. A negyedszázad alatt 12 és fél ezer tanár kapott diplomát a főiskolán.

A főiskola különböző testvér-intézményekkel alakított ki hasznos és értékes tudományos és baráti kapcsolatot, így a drogobicsi, a lipcsei, a pilzeni, a pozsonyi, az újvidéki, valamint a lengyel slupszki tanárképző intézményekkel.

Jelenleg a főiskolán a nap-

Technokrácia

A polgári szociológusok és filozófusok jelentős része — köztük R. Aron, D. Bell, W. Rostow — a tudományos-technikai forradalomban olyan folyamatot lát, amely megoldja a kapitalizmus ellentmondásait. W. Rostow amerikai gondolkodó például felvázolta a világ fejlődésének olyan sémáját, mely szerint az iparosodás, a technikai haladás során minden ország átmegy a fejlődés átmeneti szakaszából a fellendülés, majd az érettség állapotába, s végül elérkezik a „tömegfogyasztás" szakaszába. Ez utóbbihoz szerinte már több iparilag fejlett tőkés ország elérkezett, s ez a többi ország (tehát köztük a szocialista országok) fejlődési perspektívája is. A társadalmi változások menetéről alkotott felfogásnak ezek az elvei, ha eltérő megfogalmazásban is, a polgári szociológia más művelőinél ugyancsak felismerhetők.

Közös vonása ezeknek az elméleteknek, hogy a technikai fejlettséget, az iparosodottság és a fogyasztás szintjét a társadalmi fejlettség döntő jellemzőjének tekintik. Elvonatkoztatnak tehát azoktól a társadalmi-termelési viszonyoktól, amelyek között a technikai és tudományos változások végbemennek. Ezáltal, közvetve vagy közvetlenül a tudományos-technikai forradalmat szembeállítják a kapitalista gazdasági, társadalmi viszonyokat megszüntető szocialista forradalommal.

A polgári szociológusok e részének teóriái a technikának, a természet- és műszaki tudományok felfedezéseinek olyan erőt tulajdonítanak, amely önmagában képes a kapitalizmus

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

TÁRSADALMI SZEMLE

1969 MÁJ

1021



Bortnyik Sándor

tnyik Sándor:
ember ásóval



Az
rűen: a
azonos s
irányba
hanem
mozog, t
a „legyen
nak, ame
egyidőben nem lehet el

A népgazdaság és általában a gazdálkodás vo
súly" és a „mozgás, fejlődés" azonban másként ért
dás" mindig változás, mozgás, a „legyen egyensúly"
jelenthet „mozdulatlanságot". Egy fejlődő népgazdas
lehet mozdulatlanságot jelentő „egyensúlyban" Ahh
kozhassuk, kell rendelkeznünk bizonyos kapacitás-f
lékokkal. A lakosság fogyasztásának holnapi növe
árutöbblettel (készletekkel) kell rendelkeznünk. Az
fő mozgatórugója az előző időszak importtöbblete s

Ha a gazdasági mozgás, változás feltételei a t
készletek és bizonyos értelemben a hiányok, akkor —
alapon — olyan következtetésre is juthatnánk, hog
a tartalékok, többletek vagy hiányok, annál nagyobb
időszak fejlődése. Ez a következtetés azonban a va
nak bizonyul.

A népgazdasági egyensúly hiánya — amint ism
mind gazdasági vonatkozásokban igen súlyos károk
nagyok a ki nem használt termelési kapacitások,
mák vetik vissza a gazdasági fejlődést. Ha viszont

BORTNYIK SÁNDOR HETVEN ÉVES

Erős, telített élet ért el a korosság küszöbére. Alig hihető, hogy ilyen aktív, örökké dolgozó, olvasó, gondolkodó művészember fölött épp oly könyörtelenül elszállnak az évek, mint más halandó felett. Nagy csendben, dicsekvés nélkül lépett a küszöbre, amire azért is volt minden oka, mert testi, lelki állapota ellentmond a hetven esztendőnek. Hiszen hajlott volt — mint a magas emberek többsége — már harminc évvel ezelőtt, tömör feje akkor is, szinte a vállán ült és keskeny nyílású, sötét szemében is épp olyan vidám és irónikus fények villannak, mint évtizedeknek előtte. Pedig, a maga mögött hagyott mozgalmas félévszázad sok tüzet gyújtott és sok fényt kioltott. De Bortnyik Sándor nem csupán szeme vidám fényét őrizte meg, őrzi tisztán, mindhalálig az eszme, a szocializmus messzevilágító, az ő életútját bevilágító fényét.

Mikor az erdélyi kisvárosból, Marosvásárhelyről 17 éves korában Pestre került, a félbehagyott gimnáziumnak és a félbehagyott könyvkereskedői pályának mondott búcsút. Nem éppen alkalmatlansága, vagy nyughatatlansága, hanem családjának leromlott anyagi viszonyai késztették középiskolai tanulmányai megszakítására, pedig már 13 éves korában diáklapot szerkesztett nagy sikerrel. A rokoni könyvkereskedésben is merész újítással lépett fel: verses kirakati plakátokat készített, ezek nagy feltűnést keltettek és megrendeléseket hoztak. Friss és alapvetően kíváncsi szelleme, alkotó-alakító vágya sok és sokféle kísérletbe vitte, mégis, ezek az első plakátok terelték rá a figyelmet. Egy pesti illatszergyáros jó szemmel meglátta benne a jövendőt, melyet azonnal a maga javára kívánt hasznosítani. Magával hozta az invenciozus vidéki fiút propagandistának, csomagolás-tervezőnek s e tárgyban mindenesnek. Az 1910-es évek Budapestje az eleven szellemi erjedés pezsgőfürdője volt. A művészet iránt érdeklődő, vonzódó fiúnak maga a kinyilatkoztatás. A MIÉNK, a Nyolcak, majd az Aktivisták mozgalma, nem is szólva az irodalom és zene — Molnár Ferenc korai, kritikai realista írásai, Bródy Sándor és Móricz Zsigmond regényei és drámái, Bartók és Kodály fellépte, az irodalmi kabaré megszületése — vehemens megújulásáról. Mindez meghatározó erő lett a fogékony művészpalánta életében. Korai konstruktívista lino-metszetei és számos kitűnő címlap és illusztráció jelzi ezt a periódust. Az első világháborút nagy szerencsével — kis betegséggel — katonai szolgálat nélkül megúszta, ezalatt pedig szorgalmasan látogatta a Rippl-Kernstok szabadiskolát, ahol művészi fejlődése mellett a világ dolgaira is ráterelték a figyelmét. Olyan fiatalokkal dolgozott együtt, akik a művészet progresszivitásával már a társadalom maradisága ellen is küzdöttek. Az új rend alapjainak lerakóit mesterük, Kernstok Károly csaknem két évtizeddel előbbi szép kompozíciójában, az Agitátor-ban bemutatta. Ez az „újfajta nép, másfajta raj" jelenik meg 1918-ban a fiatal Bortnyik Vörös nap és Felvonulók című érett kompozícióiban. Szerkesztő elvű munkáival hamarosan megtalálta az utat Kassák köréhez és a Ma címlapjain vagy illusztrációként egyre-másra megjelentek erős ritmusú linoleummetszetei. „Kommunista köztársaságot!" — ez a mozgósító felhívás a szövege egyik izgatott fekete-fehér kompozíciójának. Érthető, hogy a Tanácsköztársaság bukása után csendben átlépte a határt. Bécsben csatlakozott az ottani magyar emigránsokhoz, közelebbről Kassákhoz. Ezt a kapcsolatot azonban csakhamar meglazítja, majd elszakítja az érlelődő művész belátása, aki hisz abban, hogy kép-konstrukciói a kapitalista társadalom kritikájának hordozói. Kassák tagadta a tartalom, különösen a célzatosság szükségét s ezért útjaik szétváltak. Bortnyik Weimarba ment, de nem lépett a Bauhaus tagjai sorába, hanem azokkal párhuzamosan és sok tekintetben rokon tendenciával végezte művészi kísérleteit. Weimarba pedig már megalapozott művészi renomé kísérte, mert előzőleg a berlini Sturm helyiségében Herwarth Walden, híres avantgardista író-esztéta kiállítást rendezett a Bécsben készült húsz darab festményéből, melyet egy svéd gyűjtő egy csomóban, nagy összegért megvásárolt. Itt és ekkor még bízott az elvont formákban, de a mindennapi gyakorlat rácáfolt: munkáspublikuma — akinek tulajdonképpen szánta műveit — nem fogadta el művészetét, mert formái nem közvetítették mondanivalóját. Természetes, hogy az a minimumra redukált világ — egymást metsző geometrikus idomok — nem tolmácsolták a kívánt forradalmi indulatot. A művész megértette, hogy helytálló eszméi helytelen — attól idegen — mezben jelentkeztek s ezen változtatni kell. Ezután megfestette a Zöld szamár című kompozícióját s ez döntő fordulatot jelent művészetében: felszínre került alapvető szellemi alkatának jellege, a szatírikus vénája. A zöld szamár, hengerekből rótt kis szobor, piedesztálon áll. Előtte, a síkokkal bontott térben keményen modellált szerelmespár andalog, felettük jókora holdtányér lebeg. Mi ez? Tiszta térformákból épített világ s mégis valami nevettető és viszolyogtató egyben. A formáknak itt is ellentmond a téma, de a konfliktusból maró gúny csendül: kicsúfolja a holdvilágfaló, spisz érzelgősséget. A Zöld szamárnak sikere volt, csakúgy, mint számos metszetének, melyek eljutottak Európa nagyvárosaiba. Kassán volt még egy kiállítása 1924-ben és hazatért 1925-ben. Ekkor a kis avantgard színházat, melyet Palasovszky Ödönnel közösen alapított, a Zöld szamárról nevezték el, hogy szatírikus jellege ezzel kétségtelenné váljék. Díszlettervezés és filmkísérletek után, illetve ezek mellett foglalkozott illusztrálással, végül plakáttal és más, alkalmazott grafikával, amiben a szó szoros értelmében iskolát csinált. Iskolát a stílusban és iskolát a fiataloknak, akik közül olyanok nőttek ki a keze alól, mint a nyugaton ünnepelt Victor Vasarely (Vásárhelyi Viktor), az ugyancsak külföldön élő és sikerrel dolgozó Radó György és Révész Imre, valamint a nemrég, fiatalon elhúnyt, kitűnő karikaturista Sándor Károly. Bortnyik mester plakátstílusában remekül érvényesítette a konstruktív tanúságokat és a magyar plakátművészetben — Bíró Mihály, Faragó Géza és Földes Gyula után — megújította annak formanyelvét frissen, korszerűen, elementárisan. Modiano plakátjai egyszerűségükben, ugyanakkor a pillantást vonzó elemeikben és együttesükben a kor leghatásosabb ilyenemű munkái. Az emigrációból valamivel később hazatért Berény Róberttel társulva a plakát feladatok megoldására, ötletben gazdagodva, formában enyhülve-lágyulva, mégis nagy erővel jelentek meg a pompás, közös alkotások.

A festést eközben sem hagyta abba, csak ritkábban, kevesebbet dolgozott. Ennek a küzdelmes, de sikeres periódusnak mégis, alig vannak nyomai piktúrájában. Önkínzó kritikája, bár derűs lénye elnézővé tette sok hibával, a másokéval szemben, nem tűrte saját tévedéseinek nyomát. Könyörtelenül megsemmisítette azokat a képeit, amelyekben nem találta kielégítőnek a tartalom és forma egységét. Hírmondónak őrizte meg az 1928-ban készült, Konstrukció térben című kompozícióját, ami nem csak határjelző a megtett úton, hanem érv azokkal a törekvésekkel szemben, amelyek vadonatúj leleményként tálalják a rég kihűlt formákat.



Bortnyik Sándor: A zöld szamár
L'âne vert – Зеленый осел

A második világháborúig fenntartotta iskoláját és mint festőt a negyvenes években az egyszerű kisember fáradalma, a létfenntartás elemi küzdelme ragadta meg. A Halász és felesége (1940), a Hólapátolók (1942), A kikiáltó (1943), a mélyben élőkre hívta fel a figyelmet. A kikiáltó azonban egy szomorú és groteszk sorozat, a Cirkusz ciklus egy darabja s ami a kritikai realizmus és a szatíra különös ötvözete. Valóságos, tragikus bohócok jelennek meg képein, ugyanakkor a háborút csináló szájtépőkre és áldozataikra utal. Visszatérő módszere a művésznek a sorozatok készítése és ez epikus hajlandóságáról vall. Annyi mondanivalója van a világról és egy témán belül, vagy rokon témákban a megoldások számtalan variációja izgatja.

A felszabadulás után ismét plakátokkal, kitűnő, mozgosító erejű plakátokkal jelentkezett. Elvállalta a képzőművészet új, kis folyóiratának, a Szabad Művészetnek szerkesztését, de vállalt mindent, amivel a fellélegzett ország szebbléthez járulhatott. Kinevezték az Iparművészeti Iskolába (akkor még nem volt főiskola) tanárnak, lelkesen, odaadóan nevelt. Ezután kinevezték a Képzőművészeti Főiskolára rektornak; szocialista hűséggel és tudással hajtott végre egy nehéz átszervezést és helytállt egészen addig, míg az ellenforradalom alá nem ásta. Nyugdíjba ment, de le kell szögezni, hogy munkáját a nehéz és szigorú években elvi hűség és realista következetesség jellemezte. Ám ezidő alatt is: festeni kellett, mert „navigare necesse est" és mert látta maga körül az anti-realista hőzöngést és mert nemcsak szatirikus, hanem polemikus hajlandóságú, létrehozta páratlan ciklusát, a Korszerűsített klasszikusokat. Bámulatos beleéléssel formálta a valóságos olasz, francia, holland, flamand és egyéb remekeket a kortárs-művészek stílusára. Olyan szatírát teremtett, ami nevettet és gondolkodtat, végig vezet a nagy korok mesterművein, amelyeket a jelenkori művészet képviselőinek festői formáiba öltöztet, bizonyítva egyrészt a régi tételt, mely szerint óbort nem lehet új tömlőbe önteni, különösen ha a tömlő itt-ott lyukas is, másrészt, hogy a nagy realista korok alkotásaira ráhúzva az antirealista köntöst, világossá válik emennek köntös volta, vagyis hogy nem hordozója emberi tartalmaknak. Ez a nagyonis didaktikai erejű sorozat mindenképpen nagy példányszámú kiadványba kívánkozik, mert — bár két-három hazai kiállítása után megjárta a Szovjetuniót, mégis — kevesen ismerik. Valamilyen alkalomból két kulturfunkcionárius járt műteremlátogatáson Bortnyik Sándornál és mikor végig nézték ezt a sorozatot, meg az ezt követő — s egyre szaporodó — szatírikus festményeit, végül azt kérdezték: jó-jó, de hol a Bortnyik oeuvre? Vajon Jonathan Swift-től megkérdezték-e, hol az eredeti Swift regény? Vajon Karinthy, ha mást nem írt volna, mint a Capilláriát, a Faremidot, és nem kevésbé az Így írtok Ti-t, nem számítana nagy írónak? Ez a szűkös szemlélet oda vezet, hogy a „nagy mű" csak bizonyos irodalmi, vagy képzőművészeti ágakban és műfajokban születhet meg. Ezek szerint a Pinguinek szigete a nagy regényíró életművében nem lehet

nagy mű? Ezeket a párhuzamokat azért szükséges felállítani, mert a műfaji Prokrusztész ágyból látszólag kilóg a bortnyiki oeuvre s mivel a „grand art" ágya rövid, vágjuk le a festő fejét. Kár volna, mert az 1947-ben festett, A város építői című kompozíciója egyike a legjobbaknak a felszabadulás utáni festészetünkben. De felsorolhatnánk több olyan képét, amikben, a maga csendes módján ünnepli az újjáépítés hőseit, az újjáépülő munkásosztályt.

Főigazgatói posztjáról történt visszavonulása után teljesen átadta magát a szatírikus-festésnek, mert képzőművészetünk alakulása egyfolytában fokozta polémikus kedvét. Mint az egyetemes művészetben imponálóan otthonos, tisztességes kommunistát egyre csak az a kérdés izgatta: hogy lehet a minimális irányítás nélkül kialakítani a szocialista művészetet? Hogyan lehet az ösztönös beolvadásból szilárd, pártos művészetet remélni? Vagy kívánja-e ezt bárki is komolyan? Gyűjtötte érveit mindenhonnan a maga igazához s a renegát André Malraux is szolgáltatott bizonyítékot arra nézve, hogy minden társadalmi rend uralkodóosztálya megszabja a művészet fejlődésének vonalát, hogy így, vagy úgy készteti művészeit az uralkodó ideológia elfogadására és kifejezésére. Önmagával vitatkozva, képekben fejezte ki véleményét legújabbkori festészetünkről. Az 1959-es állapotokat kitűnően jellemzi a Rembrandt Éjszakai őrjárat, illetve a Lövészek kivonulása című nagy kompozíciójának persziflázsa: A művészek bevonulása. Széles országútról, nagy egységben vonulnak a képzőművészet eminensei az Alap biztonságos falai közé. Nem hiányzik innen a főlövész, a kisdobos, a zászló-lengető, együtt van minden, ami a vastag falak védelméhez és a csoport-arcképhez szükséges. Itt tehát a testületi szellem ereje példáztatik. Az Elefántcsonttorony, 1960. című kompozíción már a festő egyéni etikai magatartása, a teljesen korszerű „impassibilité" nyer kifejezést. A hatalmas műteremablak előtt, hátamögött a lángban álló világgal áll a művész és festi kis csendéletét, kis csendes életét. Ellene lehetne vetni Bortnyik fanyar álláspontjának, hogy, hiszen nem áll lángokban a világ s a tűzvésznél szebb a tearózsa. Ez önmagában igaz, de hátatfordítani a valóságos problémáknak — még ha nem is a közvetlen veszélyeztetettséget jelentik — és belebódulni az önmagáért valóba (önmagáért szép, önmagáért művészet) több, mint bűn. Van ilyen művész? Van, és méltó a gúny nyilára. Legutóbbi képe, a Mona Lisa 1963. már vitriol erejű. A leonardói Gioconda nemes, tartózkodó mozdulatában ábrázolja korunk hősnőjét, egy nőt, akin nincs egyetlen természetes vonás, akin már csak a fodrász, a kozmetikus és a varrónő ízlése konstatálható és aki mind e „machék" ellenére, vagy talán ezek által a legdurvább és leplezetlenebb erotikát kínálja. Hogy tipikus-e, nem tudom, de hogy típus, az kétségtelen, aminthogy kétségtelenül taszít minden egészséges ízlést ez az emberfajta. Hogy Tyereskova korunk valóságos hősnője, ez köztudott, de az ellentyereskovák létére figyelmeztetni, azok legdurvább vonásait felmutatni feltétlenül hasznos, különösen ha sikerül a művésznek — mint ez esetben is — a néző legelemibb érzelmi reagálását, az utálatot kiváltani. Persze nem a kép utálatos, inkább ötletes a zöld-fekete-lila színegyüttesében, hanem a tartalma, az alig kétlábra állt, kicicomázott nősténymajom.

Bortnyik művészetének jellemzésére többízben használtam a szatírikus, a polemikus definiciót. Mégis, kevésnek érzem a meghatározást, hiszen fáradhatatlan szíve és csúfolódó ecsete egy ügyért egy ütemre járt. Kommunista művész, sőt — horribile dictu — tendenz művész volt világéletében s még tévedéseiben is. Aktivista kezdetétől az absztrakt kísérleteken át, a realista lírán és pátoszon keresztül egészen a görbe tükrökig, melyeket az egész valóját eltöltő szocialista élet elé tart: politizált. Politikus művész tehát a javából, aki soha nem kerülhetett korával és feladataival aszinkronba. Harcolt a megvalósulásért és pellengérre állítja a szükségtelen, az elkerülhető hibákat, mindezt pedig sok tapasztalatot felhasználó művészete eszközeivel.

Kitűnő grafikáján és izgalmas pikturáján belül a hűség és emberség az az erőssége, amelyekkel helyt állt sokszor nagyon is forró talajon. Ez a példamutatás emeli magasra a 70 éves mestert.

Oelmacher Anna

BORTNYIK SÁNDOR PLAKÁTMŰVÉSZETE

Jelen cikk keretében nem kívánok foglalkozni Bortnyik Sándor életművének egészével, művészi tevékenységének csupán egy részéről: plakátművészetéről lesz itt szó. Noha Bortnyik festőnek indul, — s ma is elsősorban festészettel foglalkozik — mégis, mint a magyar plakátművészet újjáteremtőjét, méltán sorolhatjuk a legjobb magyar plakátművészek közé.

Első plakátját 1915-ben készíti „Zwack Unicum" felírattal, s már ekkor feltűnnek azok a jellegzetességek, amelyek későbbi plakátművészetét oly kiválóvá teszik. Nézzük meg tehát, melyek azok a sajátosságok, amelyek Bortnyiknak már ezt a korai művét is olyan újszerűvé teszik a kor plakátjaihoz viszonyítva? Az újdonság mindenek előtt a téma felfogásában, a hirdetett áru propagálásának

Bortnyik Sándor: Hólapátolók – Pelleteurs de neige
Уборка снега





Középen Tizian Laviniája, kétoldalt Bortnyik Sándor Korszerűsített klasszikusok sorozatából Lavinia Picasso modorában
Au milieu : Lavinia du Titien. Sur les deux côtés : Lavinia, dans la manière de Picasso, de la série de Sándor Bortnyik, «les Classiques modernisés»
Посредине : «Лавиния» Тициана. По сторонам : Лавиния в стиле Пикассо Шандора Бортника из его серии «Модернизированные классики»

módjában van. A kor kereskedelmi plakátjain egy árucikk reklámozásánál a művészek elsősorban a novellisztikus, anekdotizáló tartalomra helyezték a hangsúlyt. A néző nem ritkán csak hosszas szemlélődés után tudta kiböngészni a plakát mondanivalójának lényegét. Ehhez járult még a naturalisztikusan előadott sok apró részlet túlhalmozása.

Bortnyik plakátján azonban mindössze csak két felé[r]kesztyűs kéz — amely a hirdetett italt egy pohárba tölt[i] —, s rövid felirat látható. Milyen magától értetődőnek tűnik ma már ez, de ötven évvel ezelőtt még egyáltalán nem volt ilyen természetes. De nemcsak a téma felfogása és megkomponálása, hanem egyszerű előadásmódja és tartózkodó dekorativitása is újszerűen hat. A plakát mellőz minden felesleges részletet, s ezáltal sikerült kiemelni a mondanivaló lényegét. Ez a „Blickfang"-os, jól áttekinthető plakát már ekkor sokat sejtetően utal a húszas évek „sachlich" plakátjainak törekvéseire.

A művész az első világháború idején készült néhány plakátja után mintegy tíz évre felhagy a plakátrajzolással, művészeti fejlődése festészeti síkon alakul tovább. 1919 után Németországba megy, ahol kapcsolatba kerül a „Neue Sachlichkeit" vagy „konstruktivizmus" néven ismert törekvésekkel. Weimarban, ez irányzat szülőhazájában az ún. „Bauhaus" iskolában tanít Kandinsky és Klee. Elméletüknek kiindulópontja az, hogy amint az építész tisztán geometrikus formákból tervezi meg az épületet, hasonló módon kell a festőnek is felépíteni, megkonstruálni a képet a legegyszerűbb elemekből, hogy „képarchitektura" jöjjön létre. Az elmélet alapvető hibája az, hogy nem veszi kellőképpen figyelembe a műfajbeli különbségeket, s ebből — főleg a követőknél és utánzóknál — sok zavar és félreértés származik. Míg a konstruktivizmus festészeti eredményei problematikusak, vitathatatlan tény, hogy a modern plakátművészet kialakulására döntő és pozitív hatást gyakorolt.

A konstruktív plakátművész abból indul ki, hogy elegendő csak a hirdetendő tárgyat ábrázolni, s minden más felesleges, bőbeszédű körítést mellőzni kell. A tárgy nagyvonalú ábrázolásának nemcsak az a jelentősége, hogy a szemlélő első pillantásra felismeri azt, hanem lélektanilag is indokolt, mert sokkal mélyebben hatol be a néző tudatába, mint egy naturalisztikusan előadott tárgy képe. Ez természetesen magával hoz bizonyosfokú absztrahálást is, amely — ha nem megy a közérthetőség rovására — feltétlenül előnyére válik a plakátnak. A közérthetőséget szolgálja a konstruktivisták által körzővel és vonalzóval szerkesztett kitűnően olvasható betűtípus. A festékszóró pisztoly (aerograf) megjelenése a nagy homogén felületek bravuros kezelését, a chromolitografia fejlődése pedig az addig soha nem látott változatos, szép nyomdai megoldásokat teszi lehetővé. A Bauhaus iskola tevékenységében magyarok is résztvettek és fejlődésükre nagy hatást gyakorolt az ismertetett irányzat.

Nézzük meg röviden, milyen volt a magyar plakátművészet helyzete az 1920-as évek elején, milyen kép fogadta a konstruktivizmus ismereteinek birtokában 1926-ban hazatérő Bortnyikot?

A magyar plakátművészet 1919 után mélypontra került. Az 1920-as évek első felében a házak falait a szélsőségesen reakciós szervezetek ízléstelen, sok esetben giccses plakátjai borítják el. Kereskedelmi plakát az első években alig készül, mert a gazdasági helyzet ezt nem teszi lehetővé. 1924 után, a stabilizáció éveiben változik a helyzet, s a kereskedelem és ipar egyre fokozottabban lép a plakátművészek megrendelőinek sorába. A plakátművészet azonban továbbra is igen lesújtó képet mutat, hiszen a plakátokon minden megtalálható, csak éppen az nem, ami a modern reklámművészet követelményeinek megfelel. Zsúfolt, sokfigurás kompozíciók, anekdotizálás, naturalisztikus pepecselés, cikornyás betűk jellemzik a plakátok nagy többségét.

Bortnyik Sándor hazatérése után kezd hozzá a konstruktív stílus elemeit felhasználó plakátjainak készítéséhez, amelyek döntő jelentőségűek a további fejlődés szempontjából. A szó valódi értelmében vett reklámgrafikát ő honosítja

meg Magyarországon, s ő érteti meg a megrendelőkkel a módszeres, modern formanyelvű reklám szükségességét. Elsőnek a Modiano gyár görög származású igazgatója ismeri fel az új stílus fölényét a régivel szemben, aki ettől kezdve lelkes támogatója lesz az új törekvéseknek. Bortnyik az első ízig-vérig „Gebrauchsgrafiker", aki amellett hogy kitűnő művész, tökéletesen ismeri a reklám minden kérdését. Remek kompozicionális megoldásai, dekorativitás iránti nagyszerű érzéke, s kitűnően olvasható betűi a korszerű reklám-lélektan ismereteinek helyes felhasználásáról tanúskodik.

Már első plakátja is — amelyet közvetlenül hazatérése után készített— az „Ujság" (1926) meglepetést kelt merész, ritmusra épített kompozíciójával, stilizált figuráival. A vízszintesen négy mezőre osztott sárga felületen négy újságolvasó alak helyezkedik el, úgy, hogy mozdulataik azonosan ismétlődnek. A kompozíció tengelye jobbról balra, alulról felfelé halad, merészen vágva át a sárga vízszinteseket. A bal alsó sarokban levő kék mezőbe írt fehér betűk a környező sárga felülettől hangsúlyt kapnak. A jobb felső sarokba rajzolt hirdetőoszlop ügyesen egyensúlyozza ki a feliratot.

Legsikerültebb, s egyben az új stílus legjellemzőbb művei a Modiano plakátok. Ezek gyors egymásutánban jelennek meg, minden alkalommal a termék egy-egy újabb tulajdonságát hangsúlyozva, s ezáltal a vevőközönség érdeklődését állandóan ébren tudják tartani. Egyik lapon a hüvelyt töltő kéz jelenik meg, amit merészen metsz átlós irányban a felirat. Másutt a cigarettát töltő kéz hívja fel magára a figyelmet egyszerű, dekoratív formáival, kék, sárga és piros színeivel. A következő plakáton a kéz eltűnik, s csak az egymást metsző, leheletfinomságú cigarettapapírok emelkednek ki a sötétkék alapból. Hasonló egyszerűséget és művészi ötletességet tükröz az a munka, ahol három, ferdén egymás mellé helyezett cigarettahüvely ugrik ki a sötétbordó alapból. Az is előfordul, hogy kompozícióját több elemből építi fel, de akkor is éppoly kifejező és érthető marad mint máskor. Ezt bizonyítja az a Modiano plakát, ahol a sárga alapra helyezett hirdetőoszlopot a lenti

Bortnyik Sándor : Korszerűsített klasszikusok sorozatából. A művészek bevonulása
L'entrée des artistes. De la série «les Classiques modernisés», de Sándor Bortnyik
Вступление художников. Из серии «Модернизированные классики»



EGYSÉG



LESZ MÉG VÖRÖS MÁJUS!

Bortnyik Sándor: Lino. (Az „Egység" folyóirat részére)
Linogravure – Линогравюра

kis bábfigurával egyensúlyozza ki. A színes hirdetőoszlop mögé helyezett sárga folt a plakát alján végighúzódó sárga betűsoron ismétlődik meg. Bortnyik olyan plakátot is készít, amely szinte minden képi elemet mellőz, s csak egy szót, az áru nevét vési szuggesztiv erővel a nézőbe. A „Modiano" szó „M" betűjét nagyobbra veszi mint a többit, s tetejére egy-egy kis gömböt helyez, amelyek a cigarettázó fejeket szimbolizálják.

Akkor is biztoskezű művész, amikor a megrendelő kívánságára a kelleténél hosszabb szöveget kénytelen alkalmazni. Jellemző példa erre az „Igaz mérleg védjegyű porosz szén...." A lap közepén helyezi el a mérleget szimbolizáló ékszerű formát, s körülötte, ennek megfelelően, ezzel szerves egységet képezve a hosszú szöveget. A betű iránt egyébként is különös érzéke van, s a betű rajzolása és elhelyezése művészetének igen erős oldala. A szöveg talán sehol sem alkot a képpel olyan szerves egységet mint éppen nála, s az Ő művein sohasem érezzük a betűk járulékos vagy lényegtelen voltát. Éppen ellenkezőleg: a betű a kompozíciónak pontosan olyan lényeges és megváltoztathatatlan része, mint a plakát bármely más eleme. A harmonikusan felépített szerkezet csupán egy betű megváltoztatásával felbomlana és hatását veszítené. Bátran alkalmazza a fotomontázst is, és ennek segítségével is kitűnő plakátokat tud készíteni. Nála a foto nem idegen test a grafikai felületen, hanem azzal szerves egészet alkot. A tárgy kiemelésére szívesen alkalmaz a háttérben nagy kemény foltokat. Egyszerű kompozícióit kevés színnel oldja meg: színskáláját vörös, kék, sárga, valamint fekete-fehér jellemzik. Átmeneteket alig, inkább homogén színfoltokat alkalmaz legszívesebben.

Plakátjait általában ugyanazok jellemzik, mint a konstruktív plakátot, s ebben az időben az Ő művei jelentik ez irányzat legteljesebb kifejtését. Mivel már ekkor teljesen birtokában van az új stílusnak, minden erejével arra törekszik, hogy ezt népszerűsítse és diadalra juttassa. Ennek érdekében alapítja „Műhely" nevű magániskoláját, ahol nemcsak az alkalmazott grafika, hanem a figurális rajz oktatása is helyet kap. Kezdetben mint esti iskola indul, de az érdeklődésre való tekintettel, a későbbiekben nappali tagozat is létesül. Általában kevés, mindössze hat-nyolc tanítványa van, de a tíz évig (1928—1938) működő iskolából nem egy tehetséges fiatal kerül ki, akiknek legjobbjai csakhamar komoly elismerést aratnak.

Bortnyik jelentős szerepet játszott a magyar plakátművészet további eseményeiben is: résztvett a Könyv és Reklámművészek Társaságának alapításában, majd a Társaság bemutatkozó kiállításának megrendezésében. Az alapító tagok között a magyar reklámművészet legjobb képviselőit találjuk. A kiállítás az 1926—30 közötti évek legjobb plakátjainak bemutatásával átfogó képet ad arról a fejlődésről, amelyen a magyar plakátművészet átment ez alatt a négy év alatt. A jól rendezett, színvonalas kiállítás a zömében konstruktív plakátokkal különösen azért gyakorol a reklámművészet további alakulására nagy hatást, mert nemcsak a művészeket, hanem a közönséget is megnyeri a modern plakát ügyének. A kiállításnak addig soha nem látott sajtóvisszhangja támad, nemcsak a szaklapokban, hanem a napilapokban is. A cikkek azt hangsúlyozzák, hogy a kiállítás eredményei amellett, hogy igazolják az elmúlt évek törekvéseit, egyben irányt mutatnak a jövőre is. A kiállításon a modern mesterek — köztük

Bortnyik Sándor: Plakát – Affiche – Плакат



Bortnyik is — tehetséges tanítványaikkal vonulnak fel, akiknek munkássága a továbbfejlődés biztosítékát jelenti. Ettől kezdve a modern plakát már nem a gúnyos megvetés és mellőzés tárgya, hanem elismert és megbecsült művészet lesz. Azáltal, hogy kiállítás formájában a nyilvánosság elé került, eredményeit többé már nem lehet letagadni, s ennek következtében az utcára kerülő plakátok jellegét ezután már nem a konzervatív, hozzánemértő zsűrik merev szempontjai szabják meg. A kiállítás legfőbb eredménye — melyben Bortnyik Sándornak igen nagy része volt — az, hogy elhárítja az akadályokat a továbbfejlődés útjából, s diadalra juttatja a modern plakát ügyét.

A harmincas évek elején Bortnyik folytatja kialakult konstruktív stílusát, amelynek technikai és kompozicionális érettsége tovább fokozódik. „Füstszűrős Raffa cigarettahüvely" (1931) plakátján a ferdére állított cigarettehüvelyt merőlegesen metszi át a felirat. A felület felbontott, sokkal dinamikusabb mint az előző években. Az 1931-es BNV plakáton Európa piroskonturos, fehér sziluettjét egy megdöntött, téglányalakú síkra helyezi, melyet fekete tengervíz vesz körül. A Budapestet jelző pontra erőteljes piros nyíl mutat, ez irányítja a figyelmet a mondanivaló lényegére. Bár ez a kompozíció zsúfoltabb és lazább szerkezetű mint amit a Bortnyik plakátokról megszoktunk, a művésznek mégis sikerül megőrizni a világos tagolást és az áttekinthetőséget.

A harmincas évek közepén, amikor a konstruktív stílus már a fáradtság jeleit mutatja, a művészek új utakat, új kifejezési eszközöket keresnek. A konstruktivizmus válságát Bortnyik, ez irányzat egykor legfőbb hazai képviselője ismeri fel legkorábban, s 1934-ben cikket is ír erről. Kifejti, hogy a pesti hirdetőoszlopokon csupa önmagát ismétlő, egyforma plakát van, s így a plakátművészet a stagnálás állapotát mutatja. Sokan csak a modern plakát külső formáit tanulták el, anélkül, hogy lényegét megértették volna. A konstruktiv plakát azért született, hogy újat, mást adjon mint az eddigiek, de amikor már nem hoz újat, nem mutat lehetőséget a továbbfejlődésre, elveszti létjogosultságát és kénytelen átadni a vezető szerepet egy következő stílusnak.

Ennek az új stílusnak bizonyos jelei már a korábbi években feltűnnek a magyar plakát másik nagy mesterének, Berény Róbertnek művein. Mikor Berénynek ezek e törekvései találkoznak a Bortnyik által felismert jelenségekkel, lehetővé válik a két művész olyan együttműködése, amely döntő lökést ad egy, a konstruktivizmusnál színesebb, oldottabb, festőibb plakátstílus kialakulásához. Közös plakátjaikon Bortnyik alapjában konstruktív alkata szerencsésen ötvöződik Berény kötetlenebb világával. Jellemzően példázza ezt a „Modiano, mint a tavaszi virágszirom" (1933) c. munkájuk. Virágzó fáról peregnek a rózsaszínű szirmok, amelyek lehullva cigarettapapírokká válnak. Az üde rózsaszín, kék, és zöld színek, a szirmok könnyedsége a papír selymes finomságát szimbolizálják. A hangulatkeltő elemek dominálása, a színek gazdag variációja és a kötetlen előadásmód jellemzi a „Télen is Nikotex" (1935) c. plakátjukat. Itt az áru már teljesen eltűnik, a művészek csupán a festői hangulat erejével kívánnak a nézőre hatni. A behavazott tájban álló kopár fán magános varjú ül, mellette mintegy ellenpólusként füstölgő kéményű kis házikó. A festői előadásmód itt már a legtávolabbi asszociációkat ébresztő szimbolizmussal párosulva jelentkezik: a Nikotex okozta élvezet éppoly barátságossá és meghitté varázsolja a telet, mint a kellemesen fűtött szoba.

A harmincas évek felé a háborús hangulat azonban Magyarországon is érezteti a hatását nemcsak a politikai és gazdasági, hanem a művészeti életben is. A plakátművészek egyre kevesebb megrendelést kapnak, mert az addig közszükségleti cikkeket gyártó üzemek fokozódó mértékben állnak át a hadi termelésre. Lassanként csak az állami megrendelések biztosítanak a művészeknek valamelyes egzisztenciát. Ez viszont nem kedvez a plakátművészet fejlődésének, mert rendszerint nagyobb megkötöttséggel, és kevesebb díjazással jár. 1939-ben az „Iparművészet" c. lap is panaszkodva ismeri be a háborus hangulatnak a plakátművészetre gyakorolt káros hatását.

Az 1930-as évek végétől Bortnyik is felhagy a plakátművészettel, s ez a szünet egészen 1945-ig tart. A felszabadulás után azonban már újra jelentkezik mint plakátművész: „Építsük fel a vasutat" (1945) plakátja az ország életének megindításához szükséges legalapvetőbb problémát, a vasuti közlekedés helyreállítását veti fel. A plakát robogó mozdonyt ábrázol: színei frissek, betűi lendületesek. Előadásmódja az akkori időszak őszinte lelkesedéstől fűtött, lelkes hangulatát árasztja magából. Az ezután következő években még készít néhány plakátot a művész, de lassan teljesen felhagy a plakátművészettel, s tevékenységét a festészetnek szenteli.

Bortnyik Sándor plakátművészetének ismeretében méltán helyezhetjük Őt a legnagyobb magyar plakátművészek közé, azok közé, akik bebizonyították, hogy az igazi művész kezén az ún. „alkalmazott grafika" éppoly magasrendű művészetté válhat, mint a művészetnek bármely más ága. A 70 éves Mester plakátművészetének olyan tanulsága ez, amely méltán állhat példaképül a mai fiatal plakátművészek előtt.

Kiss Sándor

Bortnyik Sándor: Plakát – Affiche – Плакат



MEGJEGYZÉSEK FELSZABADULÁS UTÁNI TÖRTÉNETI FESTÉSZETÜNKRŐL

A magyar festészet a felszabadulás előtti utolsó fél évszázad során nem sokat foglalkozott történetünk kimagasló eseményeinek, vezető alakjainak megörökítésével. Azok az eszmények, melyek a nép között éltek a szabadság és függetlenség nagy harcosairól, Rákócziról, Petőfiről, Bem apóról, Kossuthról, a művészeket alig foglalkoztatták. A „ferencjózsefi aranykor", az „ezeréves haza" mindent egybemosó ideológiája a tényeket a mondák mindent megszépítő világával cserélte fel. Ily módon érthető Thorma Aradi vértanúkjának fogadtatása vagy a Talpra magyarnak a sok-sok próbálkozás után is befejezetlen maradása; ugyanez az oka Hollósy Rákóczi indulója változásainak s végül befejezetlen maradásának is. Az ország vezető rétegének a szabadságharc hagyományaitól való eltávolodása eszmei megoldatlanságot — s ennek formai megoldatlanságot kellett eredményeznie.

Minden mű világnézeti tartalmat hordoz, de annyira egyértelműen talán egyik sem, mint a történeti festészet témájához nyúló alkotások. Ez a magyarázata, hogy abban a korban, mely a Tanácsköztársaság véres leverése után meghamisította történelmünket és a szabadságküzdelmeket, az elnyomott nép felkeléseit, a német gyarmatosító elleni harcokat eltagadta vagy éppen saját szemlélete oldaláról „értékelte", alig lehetett e témakörhöz nyúlni. Ezért páratlan és nagy jelentőségű Derkovits Gyula Dózsa-sorozata, melyet az illegális párt megbízásából készített, s amelyben az 1514-es felkelésnek állított emléket úgy, hogy az egyúttal a harmincas évek hárommillió koldusának is szólt. Ebben rejlik egyébként a történeti festészet nagy szerepe és jelentősége: a múltról beszélve, napjaink emberéhez szól — az ő nyelvén, az ő problémáit megértve és elősegítve eleveníti fel a múltat. Ezt Derkovits a sűrítésnek, a lényeget megragadásnak azóta is párját ritkító módján cselekedte. Sorozatban kíséri végig az eseményt, melynek folyamatosságát nem lehetett egyetlen lapon megörökíteni — s így feloldja a kép pillanathoz ragadtságát és képes epikussá válni. Ez azonban korántsem jelent terjengősséget: minden lapja drámaian koncentrált. A legfontosabbat ragadja meg s jól ért ahhoz, hogy konfliktust ábrázoljon, cselekményt és összeütközést. Sok szó esett egy időben Derkovits művészetének formalista vonásairól; kétségtelenül hatott rá a német expresszionizmus; a mű lényege azonban nem ebben rejlik. Derkovits a mondanivaló tömör kifejezése érdekében olyan kompozicionális megoldásokhoz folyamodik, melyek éppen a kivágások merészségével, a lényegre koncentrálással közvetítették egyértelműen, közérthetően a művész mondanivalóját. A fametszet fekete-fehérjére épített előadásmód önmagában is par excellence alkalmas az ellentétek megjelenítésére; ezzel hatásosan párosul az alakoknak szándékosan elnagyolt nyersesége, mely jól idézi a szemben álló feleknek a nyers brutalitásig hevített összecsapás-vágyát, az életre-halálra folyó kíméletlen harcot. A művész e maga teremtette formavilággal mindent kifejez: a paraszt végtelen elkeseredését és elszántságát, a rohamra indulók egetverő hajráját, a fekete-fehér lobogásból a sötét hatalmak ördögi diadalát, a börtönrácsot szétfeszítők igazát és elszántságát: ki nem érti a művészt?

Felvethető, vajon Derkovits típust teremt-e Dózsa, Werbőczy vagy Lőrinc pap alakjában — ez azonban nem vezet messzire. Sokkal inkább kellene talán azon gondolkodni a típus-fogalomnak a mechanikus alkalmazása helyett, hogy a kompozícióról, annak

Benedek Jenő: Partizánok – Partisans – Партизаны



BORTNYIK Sándor

Vasarnapi Hírek 1993. nov. 29.

Marton Frigyes videókabaréja

T. Ház, csöngettek!

Ez a címe a Magyar Egérút Alapítvány új kabaréjának, melyet Marton Frigyes főkurátorként és rendezőként is jegyez, s mely a héten jelent meg kétszer hatvan perces videókazettán. A szerzők és szereplők között ott találjuk többek között Moldova Györgyöt, Peterdi Pált, Trunkó Barnabást, Pécsi Ildikót, Szilágyi Tibort, Petrasovits Annát, Gálvölgyi Jánost, Nagy Bandó Andrást, Markos Györgyöt, Nádas Györgyöt és Boncz Gézát is.

— Kikhez kíván szólni ez a kabaré, és kikhez nem? — kérdeztük elsőként a főkurátortól, *Marton Frigyestől.*

— Mindenki számára van mondandónk, úgy érzem.

— Kik fogadják majd szívesen, s kik nem?

— Gondolom, a többség érdeklődését felkelti. Azokkal, akik ezt az elmúlt három és fél évet végigélték ebben az országban, s akik az időszak zömében csak negatívumokat tapasztalhattak, egy hullámhosszon gondolkodunk. Viszont annak a vékony rétegnek, amely a hatalmon vagy a pénzvilágon belül hirtelen magasba röpült, nem fogunk örömet szerezni.

— Van okuk a sértődésre?

— Soha nem érdekelt, ki akar majd megsértődni és ki nem. Ez intelligenciaszint kérdése. Aki megsértődött, annak legfeljebb lekérjük az IQ-számát...

— A kabaré egyik alcíme: Parlamenti búcsúztató. E búcsúztató nem korai még?

— Az az érzésem inkább kicsit kései. Nem biztos, hogy szerencsés lett volna hamarabb elbúcsúztatni ezt a botcsinálta parlamentet, de hogy jó néhány képviselő alkalmatlan feladata ellátására, az biztos. A kabarénk mottója is az: anyám, mi nem ilyen lovakat akartunk!

— Könnyű volt megnyerni e produkcióhoz a szerzőket, a művészeket?

— Boldogan jöttek!

— A kabaré mottója a MUÉK, vagyis a „Más Új Évet Kívánunk". Úgy látják az Egérút-körök, hogy valóban más lesz az új év?

— Igen, feltétlenül abban bíznak.

— Ez az optimizmus azt is feltételezi, hogy jövőre már esetleg a Magyar Televízióban rendezheti a szilveszteri kabarét?

— Bízom benne, bár ez túl szép lenne...

Falus Tamás

Célkeresztben

J. F. Kennedy meggyilkolása óta harminc november is eltelt, de Amerikát mindmáig foglalkoztatja e rejtélyes, máig felderítetlen eseménysor. A dokumentum- és játékfilmek sorát ezúttal egy olyan film gazdagítja, melynek semmi köze a valósághoz, az egész kitaláció, mégis kiolvasható belőle az a lelkiismeret-furdalás, amely az óceán túlpartján még emberek millióit gyötörheti: milyen világban élünk, ha büntetlenül meg lehet gyilkolni egy elnököt, ráadásul az ügyben nyomozók inkább eltussolnak, mint hogy bármit is kiderítsenek? E gondolat állhatott az alkotók figyelmének középpontjában, amikor a Célkeresztben című filmhez — Clint Eastwood megjelenítésében — megteremtették „Amerika lelkiismeretét": Frank Horrigant, a kemény titkosügynököt, akinek 1963 novemberében, Dallasban, szolgálat közben testével kellett volna felfognia a gyilkos golyókat, az elnöki kíséret oszlopos tagjaként. Ő azonban ezt elmulasztotta, s három évtized elteltével, karrierje végéhez közeledve, a mostani elnököt kívánja megóvni a gyilkos golyótól. Erre annál is inkább szükség van, mert az elnöknek címzett több ezer, hamisnak bizonyuló fenyegetés mellett egy valódi feladója ver-

Füst-lelet

Színre eleddig sosem került Füst Milán-művel ismerkedhetnek meg a kíváncsiak hétfőn este 6-kor a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Pedig felfedezője, Petrányi Ilona szerint Az ezüst tükör című pantomimnek a múzeum birtokában lévő német nyelvű kézirata (ez s a magyar nyelvű is látható lesz az előadás idején) azt mutatja, hogy ezzel a művével Füst Milán ki akart törni a nyelvi elszigeteltségből. De mert nem sikerült még hazai színpadra sem eljuttatni, ezért hogy a Nemzeti Színház Színiakadémiájának Magács László rendezte előadása a mimika, a gesztusok és a zene nyelvén egyben a mű ősbemutatója.

A vérmes remények szerint akár tévéfilm is készülhetett volna a ritka kincsből, ám mert csupán a Hitelbank adott százezer forintot a vállalkozásra, ezért az intimebb, de nem kevésbé izgalmas kísérlet, amely egyébként nem az első, ám meglehet, az utolsók egyike a múzeum efféle programjainak sorában. Mind nehezebben tudják ugyanis összekoldulni (ők is!) a pénzt a kiállításokhoz kapcsolódó irodalmi művek megszólaltatásához. Annál megnyerőbb viszont az elszánás, amellyel ebbéli törekvéseiket egyelőre nem adják fel.

Sz. K.

Elsőként őket választották szabadon

A rendíthetetlen 11

A Stúdió 11 neve hallatán mindenkinek népszerű melódiák, slágerek jutnak az eszébe, csak éppen a korától függően kinek-kinek más. A televízió pénteken ünnepelte az immár harminc éve együtt zenélő nagysikerű csapatot. Jókívánságainkkal és kérdéseinkkel vezetőjüket, Dobsa Sándort kerestük meg.

— Kik vannak még a zenekarban az alapítók közül, hogyan született az együttes és miért lett éppen ez a neve?

— Az alapítók közül már csak Söptei Géza, Selényi Dezső és jómagam dolgozunk az együttesben. 1948 óta volt a rádiónak egy nagy létszámú tánczenekara, amelyet Zsoldos Imre vezetett. Ez az akkor divatos tánczenét játszotta, és jellemzően 13 fúvós volt benne. Később hangerősítőkkel kis együttesek jöttek divatba, nem akartunk lemaradni, és változtatni kellett.

— Lehet egy apától azt kérdezni, melyik gyerekét szereti a legjobban? Azért mégis: a Berolina című zenekari számot, amelynek sohasem volt szövege, de belföldön és külföldön egyaránt sikert aratott. A nyolcvanas évek közepén az angolok lemezre vették, s így a világ minden részére eljutott.

— Úgy tudom, önt nem halmozták el díjakkal az elmúlt harminc évben. Érzése szerint eléggé megbecsülik önt, illetve a könnyűzenét a magyar zenei életben?

— Azt hiszem, igen. Ma már a mi műfajunkban is működik zeneakadémia, a Bartók Konzervatóriumban is van könnyűzenei tanszék, és a Zeneművészeti Főiskolán is. Ez azt jelenti, hogy a fiatalok nem kallódnak el, hanem tanulhatnak, és ez nagyon fontos.

Arcok és sorsok

Tegnap, szombaton nyitotta meg Szinyei András polgármester a IX. országos portrébiennálét a Hatvani Galériában, mely 1994. január 16-ig látható. A kiállító művészek közül aranydiplomát kapott ifj. Szlávics László, ezüstdiplomában Borics József, bronzdiplomában Balog Kálmán, Molnár József, Karsai Zsigmond és Simsay Ildikó részesült.

A Hatvani Galéria komoly szolgálatot vállal a portrébiennálék szervezésével. Ezúttal kilencedik alkalommal gyűjtötték egybe a műveket, számot adva képzőművészetünk ezen irányú fölkészültségéről. Most hetvenkét festmény és huszonkilenc plasztikai mű (érem és szobor) érkezett az országos seregszemlére. Mesterek és induló alkotók, képzőművészeink minden korosztálya jelentkezett új művekkel, melyek szemrevételezik a jelent, a mai Magyarországot.

Egyaránt fellelhető a hagyománytisztelet és a formai kísérletezés, széles skálán, értelmező együttérzéssel. Más-más arányban jelenik meg az ábrázolt és a gondolat az egyes figurákon, csoportképeken, melyek láttatják a szűkebb-tágabb környezetet, az udvart, a műhelyt és az Alföldet, a Hortobágyot. Üdítő a sokrétűség az akadémikus szerkesztéstől a szimbolikus jelekig. Ki-ki saját egyéniségének hullámhosszán keresi-kutatja a mai magyar embert, vágyait, gondjait, örömeit, lehetőségeit. Általában és névvel is jelezve — hiszen Illyés Gyula, Barcsay Jenő és Baranyai László arcmása is megjelenik, arc, sors — *ember és az ügy,* melyet szolgáltak.

Hátrapillantás és kitekintés is akad elég. Dürer, Szegedi Kis István, Kölcsey, Pilinszky, Katona József, Babits Mihály, Füst Milán, Ady és Csinszka portréja is látható; a nagyvilágot Van Gogh, Mozart, Virginia Woolf és Joseph Beuys arcmása érzékelteti. Föltétlenül megjegyezendő, hogy a portrébiennálék sikeres, fejlődést lendítő sorozata Hatvan város és egy elhivatott ember, *Moldvay Győző* fáradhatatlanságának közös érdeme.

Losonci Miklós

Igézö pasztell

Az első országos pasztellbiennálé Esztergomban, a Balassa Múzeumban

Tárlatunk



Bortnyik Sándor: Önarckép

Műve maga a teremtés

Egy festőállvány, egy befejezetlen kép, ecsetek, tégelyek, tubusok, a polcra és a kisasztalra is jut belőlük. No és az összecsukható kis szék, a mester, Bortnyik Sándor saját tervezésű bútorai fogadják a látogatót. Műveiből rendeztek itt, a Petőfi Irodalmi Múzeumban — a múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria munkatársai — közös bemutatót. A falakon a fantasztikus életmű művészettörténeti tankönyvekből is ismert darabjai; a Zöld Szamár, a XX. századi Ádám és az Éva, no és a plakátok, a reklámlapok „Ön a helyzet ura, ha szemüvege Chmura. Ferenciek tere 2.", s aztán illusztrációk, laptervek, borítók, de egyedi grafikák, tusrajzok, metszetek is.

A száz éve született mester művészi pályája kezdetén Kernstok Károly, Rippl-Rónai és Vaszary növendéke, s már nagyon hamar, 1917-ben Kassák köréhez csatlakozott, az új szellemű tipográfiát teremtő MA című folyóirathoz. 1920-ban ő is Bécsbe emigrál. Itt készül el sablonnyomatos képarchitektúra-albuma, amely a magyar konstruktivizmus nyitó műve lett. Az előszót író Kassák a fentieket folytatva így fogalmaz: „Bár művészetének ma is a kubizmus az alapja, semmiféle iskolába nem sorolható... Ő elkerüli a dolgok szimbolikus értelmezését, magát a szimbólumot tárja elénk mint egészen egyszerű dolgot... Bortnyik műve nem művészet a szó akadémikus értelmezésében. Képarchitektúra, az ember világérzésének materiális formába kényszerítése. Teremtés."

Útjaik azonban elváltak. Bortnyik 1922-ben már kiállít Berlinben, majd Weimarban dolgozik, a Bauhaus városában. Itt a technikai civilizáció és az ember viszonya foglalkoztatta. 1925-ben tér haza, lesz az avantgárd színház egyik szervezője, s az Új Föld folyóirat szerkesztője. 1928—38-ig a Műhely, a magyar Bauhaus alkalmazott grafikai iskolát vezeti, 1947—49-ig a Szabad Művészet folyóirat szerkesztője, 49—56-ig a Képzőművészeti Főiskola rektora.

Ez a több mint kétszáz művet, nyomtatványt, fotót felsorakoztató kiállítás tizenhat múzeum és magángyűjtemény anyagából megközelítő teljességgel mutatja be Bortnyik páratlan grafikusi és könyvművészeti munkásságát a Petőfi Irodalmi Múzeumban. A kiállítást november 25-én a magyar könyvművészet élő „klasszikusa", Szántó Tibor és John Halas (London) nyitotta meg. Itt december 30-ig, a szegedi Móra Ferenc Múzeumban 1994 májusában—júniusában, majd utána Berlinben tekinthető meg ez a csodálatos bemutató.

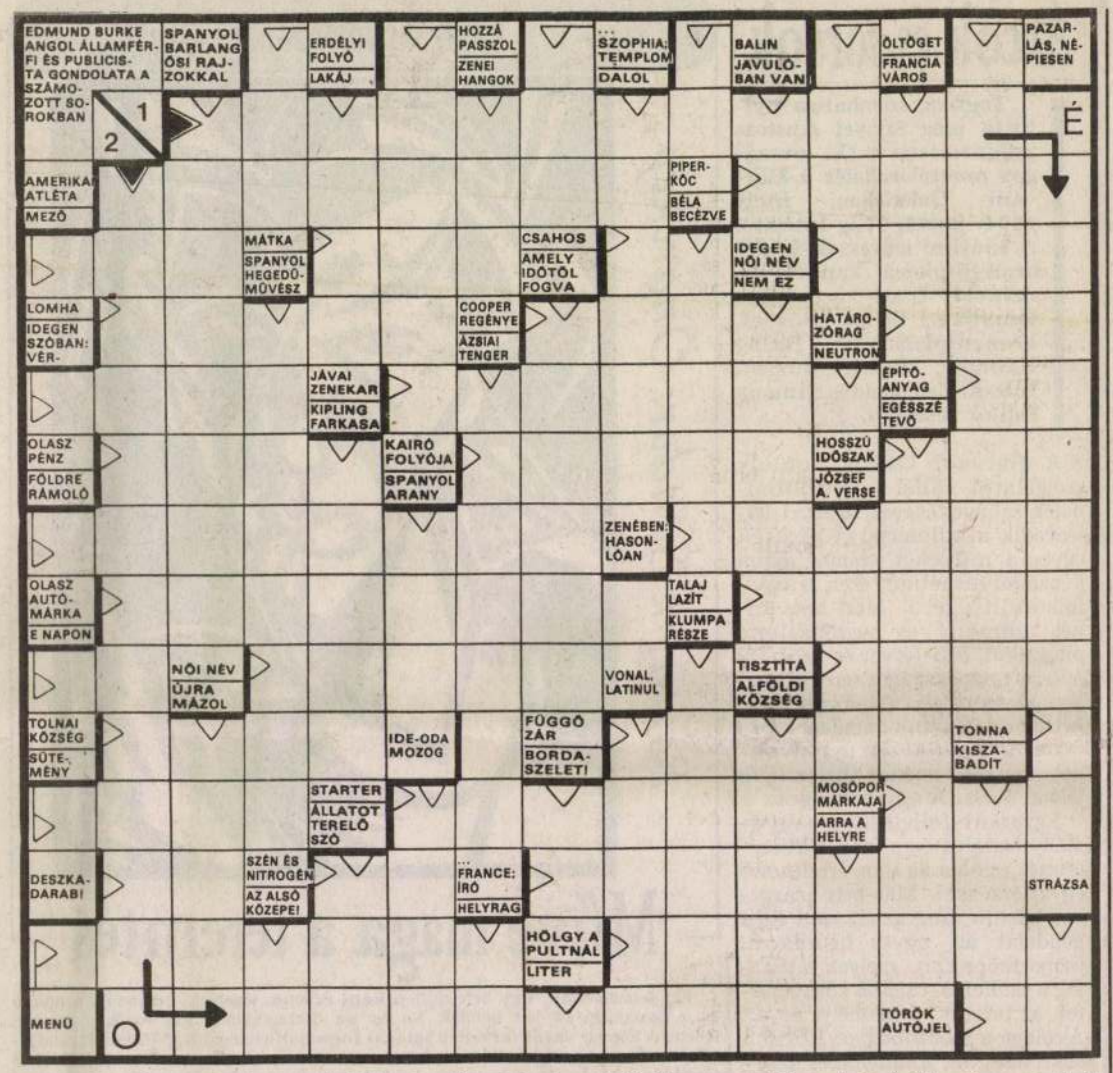

Az előző heti rejtvény megfejtése: Senki se lehet szabad, aki szenvedélye rabja. A Classic sorozatból az Egy csók és más semmi című filmet Máté Sándor (Ják, Tátra u. 22.) és Mohalek Józsefné (Budapest VIII., József u. 12.), a Rózsafa bot című filmet pedig Varró Zoltán (Pápa, Sallai u. 53.) nyerte. Mindannyian megkapják a Rejtvényfejtő miniszótár két-két kötetét is.

E heti rejtvényünk beküldési határideje: december 3. Címünk: 1519 Budapest, Pf. 364. Kérjük, megfejtéseiket nyílt levelezőlapon adják postára.

Vasárnaptól vasárnapig

Kimmerling Marion okl. asztrológus

Csillagsugallatok

KOS
(III. 21.—IV. 20.)

Szerelem: Egy sítúra alkalmas lehet arra, hogy ott találkozzon a szerelemmel. Ha már választott, a közös téli vakáció még szorosabbra fűzi a szálakat. *Hivatás:* Lehetőség adódik, hogy új területen is kipróbálja tehetségét. Érdemes a helyzetet szakmai téren kihasználni.

OROSZLÁN
(VII. 23.—VIII. 23.)

Szerelem: Egy kalandnak vélt úgy nagy érzelmi hatást váltott ki önből. Saját útvesztőjében a tanácskérés bizonyul most hasznosnak. *Hivatás:* Munkahelyi ügyekben sokáig lesznek még tisztán át nem látható helyzetek. Erre jobb, ha felkészül, és ehhez igazítja igényeit.

NYILAS
(XI. 23.—XII. 21.)

Szerelem: Miután előmerészkedett a színfalak mögül, minden lehetősége megadatik, hogy olyan partnert találjon, amilyenről hosszú ideje álmodozott. *Hivatás:* Mostantól nem sodródik az árral, jobban irányítja dolgait, bátran megvédi saját érdekeit.

BIKA
(IV. 21.—V. 20.)

Szerelem: Nem árt előre felkészülnie a várható érzelmi hatásra. Ha-

SZŰZ
(VIII. 24.—IX. 23.)

Szerelem: Új ismerősének sziporkázó szellemisége igencsak felkelti érdeklődését. Mielőtt belemerülne a dologba, gondolja meg, hogy ez a kapcsolat csapdákat is

BAK
(XII. 22.—I. 19.)

Szerelem: Házastársának arra vonatkozó kérdésére, hogy miről álmodozik, nem fontos beszámolnia. Éspedig egy régi szerelméről. *Hivatás:* Ingerültebb a meg-

Sakk

Három huszárok

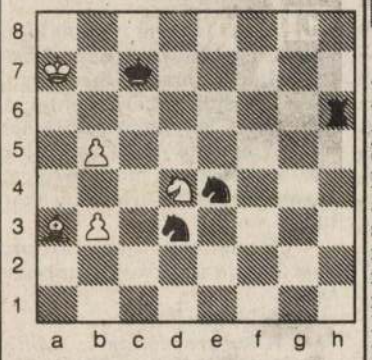

Világos lép és döntetlen

A megoldáshoz vezető úton minden logikus, s nem nehéz feladat eljutni 12 lépésben a döntetlenig. Inkább sétagalopp az egész, mint lóvágta. Igaz, a három huszárból csak egyetlenegynek. Kezdjünk kényszerítő erejű lépésekkel, s ne aggódjunk, ha elfogy a gyalogság. A lényeg: a fekete király körben jár, ha magára marad a két huszárral.

A november 21-i számunkban megjelent feladat megoldása:

Világos — Kf5, He8, Bf7, gy.: c7, e4. Sötét — Kg8, Fa6 és Fh8, gy.: e5, g3. (világos lép és döntetlen.)

1. Bd7 Fc8 2. Kg4 g2 3. Kh3 g1V 4. Hf6† Kf8 5. Hh7† Kg8 6. Hf6† és sötét választhat az örökös sakk vagy a patt között. (A. A. Troitzky, 1929.)

(Ozsváth)

VÁSÁRNAPTÁR

A rövidítések jelentése: oák = országos állat- és kirakóvásár, **oá** = országos állatvásár, **ok** = országos kirakóvásár, **bv** = búcsúvásár, **av** = autóvásár, **av + mgv** = autó- és munkagépvásár.

November 29: Füzesabony — **oák. November 30.:** — **December 1.:** Miskolc, Tömörkény, Tura — **oák,** Zalalövő — **ok,** Tornyiszentmiklós — **av. December 2.:** Encs, Ónod, Vésztő — **oák,** Zalakomár — **oá. December 3.:** Gyula — **oák,** Hódmezővásárhely, Nagykanizsa — **oá. December 4.:** Békéscsaba, Marcali, Nyíregyháza, Pécs, Zirc — **oák,** Abony — **oá,** Marcali — **av + mgv,** Balatonkiliti, Debrecen, Füzesabony, Gyula, Pécs — **av. December 5.:** Győr, Jászapáti, Kistelek, Lajosmizse, Nagykőrös, Pécs, Tápiógyörgye, Vecsés — **oák,** Kaposvár — **ok,** Kaposvár — **oá,** Bak, Debrecen, Cegléd, Hódmezővásárhely, Kapuvár, Kiskunhalas, Lajosmizse, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Szeged, Szentes, Szolnok, Tiszakécske, Törökszentmiklós — **av. December 6.:** Martonvásár — **oák,** Csongrád, Csorna — **av. December 7.:** Abaújszántó, Bátonyterenye, Beled, Nagyecsed, Nagykanizsa, Sajókaza, Tiszaluc — **oák,** Cegléd — **oá.**

● A Tannhäuserről tart elemző előadást zenei illusztrációval a Wagner életmű sorozat keretében Dr. Langermann István december 4-én 16 órakor a Richard Wagner Társaság rendezésében a Korona Szállóban (Bp. V., Kál-

Családok és termelők között

Összehozzák a vásárlást

Nem nehéz kitalálni, hogy a vásárlás azzal csak drágul, ha több kézen keresztül jut gazdájához az áru. A Magyar Családok Országos Szövetsége szerint a lánckereskedelem a termelőt és a fogyasztót egyaránt tönkreteszi; milliónyian küzdenek ma már napi kenyérgondokkal, miközben a termelők sem tudnak munkájukból megélni. Ezért hirdette meg a szövetség a *Termelők a családokért — családok a termelőkért* országos mozgalmat, amelynek sikeres próbája volt Nagyatádon, Sárbogárdon és környékén, valamint Szigetszentmiklóson az októberi alma-, burgonya- és hagymavásár.

A Családi Szövetség most a helyi szervezeteihez és minden olyan jószándékú állampolgárhoz fordul, aki szívesen közreműködik a családok és a termelők közötti közvetlen kapcsolat megteremtésében. Arra gondolnak, hogy ezzel a módszerrel a nehéz anyagi körülmények között élő családok olcsón juthatnának nagy mennyiségben élelmiszerhez — ami karácsony közeledtével nagyon jól jönne —, a termelők pedig megszabadulnának készleteiktől.

Az ügy érdekében, térítésmentesen, örömmel vállalják a közvetítést is.

Címük: Családi Szövetség, 2310 Szigetszentmiklós, Bercsényi út 14.

e. i.

Rádió, tévé — ma

KOSSUTH RÁDIÓ 6.00: Vasárnapi újság. 8.24: Édes anyanyelvünk (ism.). 8.30: Magyar daloskert. 9.05: Világóra. 10.05: Istentisztelet. 11.05: Gondolatjel. 12.20: Harminc perc alatt a Föld körül. 12.50: Vasárnapi gondolatok. 13.05: Énekeljünk együtt! 13.15: A szülőföld muzsikája. 14.05: Szonda. 14.35: Fúvós kamarazene. 15.05: „Magyarországról jövök..” 16.10: Művészlemezek. 17.05: Kilátó. 18.20: Örökzöld operettdallamok. 19.40: Magyar dallam. 20.05: Azok a rádiós évek. 21.05: Riportműsor. 22.20: Kapcsoljuk a 22-es stúdiót. 23.40: Dzsessz.

PETŐFI RÁDIÓ 6.03: Holnap hétfő.. 8.06: Mirkokirályfi. Benedek Elek meséje. 9.03: Gospelmagazin. 10.00: Neveletlenek. 11.06: Vasárnapi koktél. 12.00: Jó ebédhez szól a nóta. 13.10: Életforma-magazin. 14.00: Táskarádió. 15.03: Látogatás a múltunkban. Komlós Aladárra emlékezünk. 16.00: Poptarisznya. 20.00: Maradok tisztelettel. 20.50: Magyarán szólva. 21.10: A Rádió Dalszínháza. 22.02: A Singers Unlimited felvételeiből.

BARTÓK RÁDIÓ 6.03: Népszerű muzsika — korán kelőknek! 8.05: Claudio Monteverdi és kortársai. 9.10: Kapcsoljuk a 6-os stúdiót. 10.00: Kapcsoljuk Prágát. 11.00: Új Zenei Újság. 11.45: Babits Mihály versei. 12.00: Kapcsoljuk Madridot. 13.00: Kapcsoljuk Szófiát. 14.05: Kapcsoljuk Chateau-t. 15.00: Kapcsoljuk Stockholmot. 16.05: Társalgó. 16.55: Muzsikáló természet. 17.00: Kapcsoljuk Helsingört. 18.00: Kapcsoljuk Varsót. 19.05: Szemle. 19.40: Tetten ért szavak. 20.00: Kapcsoljuk Londont. 21.00: Rádiószínház. 22.00: Kapcsoljuk Velencét. 0.05: A Monteverdi-nap összefoglalója.

TV 1 6.45: Falutévé Magazin. 7.30: Mosómacik. Amerikai rajzfilmsorozat. 7.55: A Biblia üzenete. 8.05: Hol-mi? 8.30: „Halló, vasárnap!” 11.00: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!” 12.10: Tévémagiszter. 13.45: Képújság. 13.45: Déki Lakatos Sándor muzsikál. 14.00: Képújság. 14.03: Az én dzsungelkönyvem. Werner Frend filmje. 14.25: Adventi gyertyagyújtás. 14.40: Telesport. 16.20: Öröm! [illegible] Walt Disney bemutatja. 18.3[illegible] rék. 19.00: A HÉT. 20.00: Híradó. 20.20: Új szeszélyes évszakok. 21.15: Sztálin. Amerikai film II/2. 22.45: Erdélyi naiv művészek.

TV 2 7.37: Frici, a vállalkozó szellem (ism.). 8.02: Juli-suli. 8.36: Videák. 9.05: Alfréd, a kacsa. Belga rajzfilmsorozat. 9.30: Elektor kalandor. 9.35: Billy Webb csodálatos története. Angol tévéfilmsorozat. 10.00: „Mily kedves a Te hajlékod” (ism.). 10.30: Szafari a levegőben. Angol ismeretterjesztő film (ism.). 11.22: Eszközhasználók. Angol természetfilm (ism.). 11.50: Ameddig a harang szól. 12.00: SOrSok. 12.40: Gazdaképző. 13.15: A meg nem értett szörnyek. Amerikai film. 14.00: Magyarország ma. 14.40: Népszerű operarészletek. Angol—olasz zenés tévéfilm. 16.30: Collegium Musicum Pommersfelden. 17.05: Kárpótlás és privatizáció. 17.35: Delta. 18.00: Körzeti tévéstúdiók műsora. 18.30: „Költő, felelj!” Somlyó György. 18.40: Gyerekeknek. Kicsinyek képeskönyve. 19.00: Família Kft. 107. 19.36: Dédé. Francia film. 20.55: Zorán-koncert. 21.45: Telesport. 22.50: Századunk nagy napja: 1960. november 8. Francia dokumentumfilm-sorozat.

TV 4 8.00—12.00 óráig (a csütörtöki adás ismétlése) 8.00: Műsorismertetés. 8.05: Indiai képeslapok VI/1. 8.10: Power kapitány. Amerikai sci-fi sorozat XXII/13. „és téboly legyen úrrá rajtatok”. 8.35: A Nobel-díj évszázada. Amerikai ismeretterjesztő sorozat IV/3. Nagy várakozások. 9.30: A víz az élet forrása. Természetfilm. 10.05: Évadnyitó a Nyíregyházi Móricz Zsigmond Színházban. (Az 1993. szeptember 24-i gálaest felvétele). 11.20: A Magyar Technikai és Tömegsport Klubok Országos Szövetségének küldöttközgyűlése. 11.30: Színház. Baló Júlia műsora. 12.00: Műsorzárás. 20.00—24.00 óráig (a pénteki adás ismétlése) 20.00: Műsorismertetés. 20.05: Music TV 4. Könnyűzenei műsor. 21.05: Samantha. Amerikai film. 22.50: Prospera. Irodalmi műsor. 23.30: Trans World International. Út az Amerikai kupáig VIII/8. [illegible] 20: Műsor[illegible] Fe-



BORTNYIK SÁNDOR 75 ÉVES

1893 júliusában született Marosvásárhelyen. Kora gyermekségétől kezdve rajzolt, festett, ez volt a szenvedélye. 1910-től Pesten élt; Kernstok és Rippl Rónai szabadiskolájában sajátította el a képzőművészet művelésének alapelemeit. Már ezekben az években — szívesen és szükségből is — dolgozott az alkalmazott grafika érdekes, új és újabb megoldásokat kívánó területén. Első modern plakátjai 1915-ben jelentek meg (Az Újság „Rovás" plakátja, Zwack Unicum plakát stb.).

1917-ben csatlakozik Kassák Lajos „Ma" című lapjához, éveken át volt munkatársa, részt vett a „Ma" csoport kiállításain is. Ezekben az években ismerkedett a nyugati, a francia haladó művészeti mozgalmakkal, irányzatokkal. A proletárdiktatúra bukása után 1920–22 között Bécsben élt (ide költöztek Kassákkal együtt a „Ma" munkatársai is). 1922–25 között Weimarban és Berlinben dolgozott, itt ismerte meg a Bauhaus munkáját, El Liszickijt, Kandinskyt, Kleet, a Doesburg-csoportot, a berlini „Der Sturm"-ot és szerkesztőjét, Herwarth Waldent.

Ezekben az években forrnak a viták itthon és külországokban is akörül, hogy *mi* a tartalmában és formájában is szocialista művészet? Sokak szerint az akkori idők modern művészete nem tükrözte a kollektív társadalom szellemét. Bortnyik ekkor – s még itthon – forradalmi hittel egyéni hangú, minden addigi szokványtól idegen, új hangon készítette linometszeteit. (Egyik legszebb, karakterisztikus darabja ennek a sorozatnak ismert Lenin portréja.)

Bortnyik kezdeti realisztikus festészete és grafikája már Budapesten fokozatosan expresszív-kubisztikus előadásmódba egyszerűsödött, tipizálódott. Majd az alakok, tárgyak geometrikus formarendje mindinkább absztrahálódott, végül is síkkonstrukcióvá, „képarchitektúrává" alakult ki (az elnevezés Kassáktól). Minden akkori műve is bizonyítja, hogy nemcsak festő, hanem „képépítő" is. Az ő alapállása egyébként már akkor az volt, hogy a képépítők művészete az újkor „szabad" és „alkalmazott" művészeteinek előgyakorlata s ennek az új művészetnek szellemi tartalmát nem a stílusok, hanem a haladó szellemű világszemlélet vonatkozásában lehet csak felmérni.

1925-ben hazatér Budapestre. Palasovszky Ödön, Hevesy Iván, Mittay László megszervezik a „Zöld Szamár"

A munka tudományos megszervezésével és a termelés irányításával kapcsolatos feladatok megoldása foglalkoztatja a szovjet nyomdaipart. Felismerték, hogy csak így lehet a technológiák tökéletesítéséből, a mechanizálás és automatizálás továbbfejlesztéséből származó előnyöket a termelékenység növelésére teljes mértékben biztosítani. A munka tudományos megszervezése munkahelyenként, műhelyenként a munkafajták szerint történik, ahol lehet, alkalmazni kell a munkafeladatok szoros egymásbakapcsolódását, a felesleges szállítások, továbbítások kiküszöbölését. Gondoskodni kell, pl. a szedőtermekben, korszerű fémbútorzatról, helyes világításról, praktikus tárolásról, továbbá a szedés, adjusztálás, tördelés, a korrektúra és a nyomásra kész formának a gépterem számára való átadásáról egységesen megszervezett munkafolyamatban. Ide tartozik az üzemi munkafeltételek, az egészségügyi helyzet megjavítása, az üzemi esztétika, a munka kultúrájának állandó javítása, a munkapszichológia, a vezetés lélektanának alkalmazása a legújabb felismerések alapján. (Poligrafija 1968/3.)

A szovjet nyomdaipar számára központi tudományos-műszaki információs és műszaki-gazdasági kutatóirodát létesítettek, melynek feladata, hogy tájékoztassa az ipart, a könyvkiadást és a könyvterjesztést a hazai és külföldi tudomány és technika legújabb eredményeiről. Tervbe vették, hogy az információs központ működését és ügykezelését az elektronikus technika legújabb eszközeivel automatizálják a munka és a termelés tudományos megszervezésének szolgálatában. (Poligrafija 1968/3.)

A szovjet sajtóügyi bizottság határozata alapján egyes nagyobb szovjet nyomdákban már művészeti vezetők és beosztottak működnek. Feladatuk: a nyomdatermékek megfelelő esztétikai és művészeti színvonalának emelése. (Poligrafija 1968/3.)

*Az utóbbi években a Szovjetunió nagyvárosai*ban számos hatalmas nyomdaipari kombinát létesült, amelyekről lapunk folyamatosan beszámolt. A nyomdaipari fejlődés a kulturális igényeknek megfelelően a kisebb járási nyomdákra is kiterjed. A mind nagyobb szükségletek kielégítésére kisebb és nagyobb üzemek létesítése céljából számos egyemeletes teljesen korszerű típustervet dolgoztak ki az építészeti és üzemberendezési és üzemegészségügyi feladatok megoldására. Ezekben az üzemekben a járási újságokat a legújabb típusú (N 14) szovjet szedőgépekkel PRG típusú kisrotációsokkal és a szovjet elektronikus klisévéső gépekkel fogják előállítani. A földszinten rendezik be a műhelyeket, az emeleten helyezkedik el az adminisztráció és a szerkesztőség. (Poligrafija 1968/4.)

A szovjet nyomdaipari karbantartó (tmk) részlegek munkájának megkönnyítésére „V pomoses mechanikupoligrafisztu" címmel a moszkvai Knyiga Könyvkiadó hasznos könyvet adott ki. (Poligrafija 1968/4.)

A moszkvai nyomdaipari tervezőintézet új, korszerű nyomdaipari bútorokat készíttetett a kötészet, szedés és formakészítés számára. Ehhez felhasználták a legújabb külföldi tapasztalatokat is. (Poligrafija 1968/3.)

*A szovjet sajtóügyi bizottság tudományos-műszaki tanácsá*nak és a központi nyomdaipari kutatóintézet tudományos tanácsának együttes ülésén megtárgyalták a nyomdaipar legközelebbi ötéves tervének (1971–1975) távlati fejlesztésével kapcsolatos kérdéseket. Elhatározták, hogy még 1968-ban kidolgozzák az iparág fejlesztésének részletes programját.

A szovjet nyomdaipari dolgozók munkaruháit, ezek szabását, színét és anyagát higiénikus, esztétikus, munkásvédelmi és termelékenységi szempontok alapján újratervezték. Ennek alapján az újonnan elkészített ízléses modelleket a szakszervezet ez év elején megtartott kongresszusán is bemutatták. A műszaki-esztétikai bizottság felülbírálása és döntése alapján megkezdik az új munkaruhák sorozatgyártását. (Poligrafija 1968/4.)

Az 1967. évben a Szovjetunióban 73 000 könyv és brosúra jelent meg összesen 1 milliárd 256 millió példányban. Minden családra folyamatosan 4 újság és folyóirat jutott. A nyomdaipar az 1967. évi termelési tervét 105,1%-ra, termelékenységi tervét 107,8%-ra teljesítette. (Poligrafija 1968/3.)

Gutenberg János halálának 500. évfordulója alkalmából a Szovjetunióban is számos ünnepi megemlékezést tartottak, azonkívül, hogy a sajtóban cikkek és tanulmányok, a televízióban előadások méltatták a könyvnyomtatás feltalálásának jelentőségét. A moszkvai nyomdaipari főiskolán tudományos konferenciát, a Lenin Könyvtárban kiállítást rendeztek Gutenberg tiszteletére. Észtország fővárosában, Tallinnban művészies utcai plakátok emlékeztettek Gutenbergre, az észt tudományos akadémia könyvtárában pedig kiállítást rendeztek. (Poligrafija 1968/4.)

Az NSZK-ban 7500 Linotype típusú szedőgép működik, ezek közül 750 lyukszalagvezérlésű; számolni lehet azzal, hogy ez az arány a TTS-berendezések javára még jobban eltolódik. A napjainkban sokat emlegetett fényszedés bevezetése ellenére az ólomszedőgépekből soha nem adtak el annyit, mint mostanában, és e tekintetben a lyukszalagvezérlésűek az eddiginél sokkal kelendőbbek. (Deutscher Drucker 1968. 15. sz.)

A regensburgi Mittelbayerische Zeitung című napilap szedését komputer segítségével állítják elő, 20 perforátorral, egy IBM elektronikus számítógéppel és nyolc automatikus lyukszalagvezérlésű soröntő szedőgéppel. A napi szedésteljesítmény 1 millió betű. (Deutscher Drucker/15. sz.)

színházat, amely – ha rövid ideig is – a Horthy-fasizmus alatt a haladó gondolatok fóruma volt. Bortnyik kezdettől fogva részt vesz a munkában (a színház az ő egyik festménye után kapja nevét), díszleteket és kosztümöket tervezett ide és később más alkalmakkor máshová is.

1928–38 között működő alkalmazott grafikai és festészeti szabadiskolájában a fiatalok sorát neveli. Tanítványaként indul e pályán Csillag Vera, Nemes György, Radó György (jelenleg Sao Paolóban) Perlmutter Magda, Vásárhelyi Győző (a ma Párizsban élő, világhírű Victor Vasarely) és e sorok írója is. Ezekben az években (ez a magyar plakátművészet legutóbbi „nagy" korszaka!) külön, majd együtt Berény Róberttel egy sor plakát-remekművet alkot. Ekkor keletkezett Bortnyik általánosan ismertté vált Modiano sorozata, Berény híres Wells és Palma plakátja. E plakátok mindegyike a reális képépítés nagyszerű példája. Az egyik akkori nagy könyvkiadó munkatársaként esztendőkön át könyvtervezéssel és tipográfiával is foglalkozott.

1943-ban Rabinonvszky Máriusz művészettörténésszel tervezi és szerkeszti a „Kétezer év festészete" című albumot, amelynek második kiadását a német fasiszták bevonulása hiúsította meg.

A felszabadulás fiatalkori álmát realizálta. Művészetét azonnal az új rend szolgálatába állítja. Plakátokat fest, röpcédulákat rajzol. Az 1948–49-es tanévben az Iparművészeti Főiskola tanára. 1949-ben kinevezik a Képzőművészeti Főiskola főigazgatójává. Megalapítja és szerkeszti (1947–49 között) a „Szabad Művészet" című folyóiratot.

Ez év nyarán töltötte be életének hetvenötödik esztendejét. Munkás életének majd hat évtizedét alkotó tevékenységének itthon maradt gyűjteménye és külföldön még ma is fel-felbukkanó művei, nevelői tevékenységét pedig tanítványainak sikerei, eredményei és iránta való szeretete dokumentálják...

*

Ars poetikája: nem elégszik meg a reális valóság „lefestésével", hanem értelmezni és kifejezni akarja. Szívet melengető emlékeként meséli, hogy egyik konstruktív – s legkevésbé sem naturális – jellegű képe, a „Lámpagyújtó" előtt „egyszerű", „laikus" emberek értették meg, hogy nem az egyedi embert és cselekvését, hanem a típust és a cselekvés értelmét, szinte szimbólumát festette meg. Szerinte a festészet, a képzőművészet a világ sűrített láttatása és kifejezése bizonyos tendenciával. A mű a világ és az ember szeretetének demonstrálása. A festő nem a maga, hanem az emberek számára alkot. Az igazi képalkotó nem csupán a látványt festi meg, hanem „láttat" és eszméltet és ezen keresztül befolyásol, gondolkodásra, állásfoglalásra késztet.

A hazai képsokszorosítók és tipográfusok szeretettel köszöntik a mestert, és szívből kívánják, hogy még sok évfordulón üdvözölhessék őt jó egészségben.

(Szántó Tibor)

BALOLDALON: FELVONULÓK
(1919) LINOMETSZET

(1919) LINOMETSZET





1



2



3

1. KOVÁCSOK (1921), OLAJFESTMÉNY
2. LÁMPAGYŰJTÓ (1921), OLAJFESTMÉNY
3. LIEBKNECHT (1919), LINÓMETSZET
4. TÉRKONSTRUKCIÓ (1922), OLAJFESTMÉNY
5. PÁRIZS LÁNGJAI (1953), OLAJFESTMÉNY

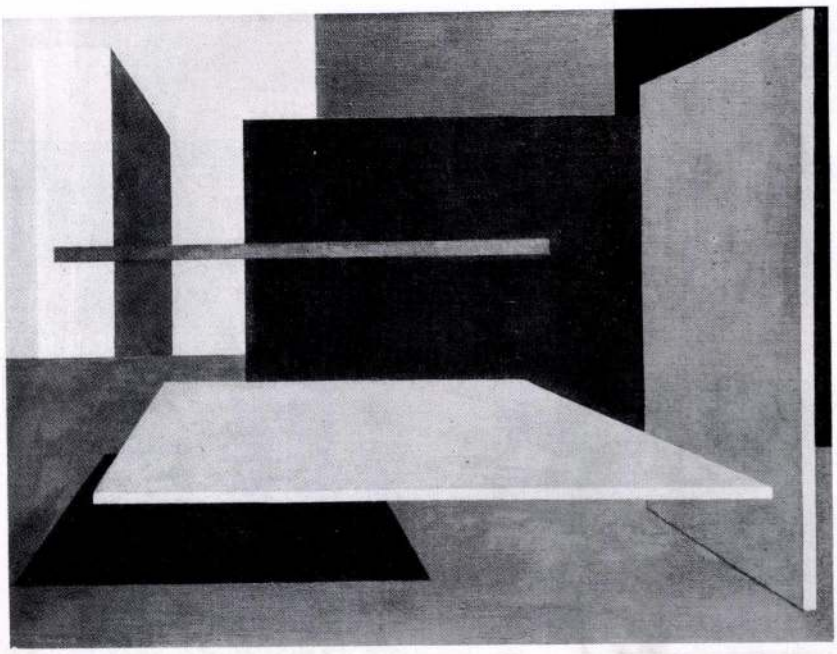

4

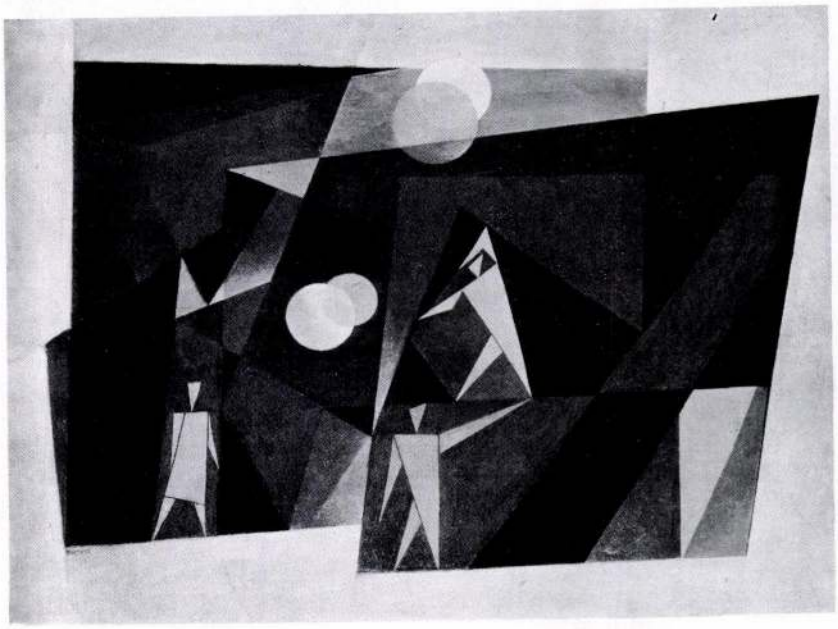

5

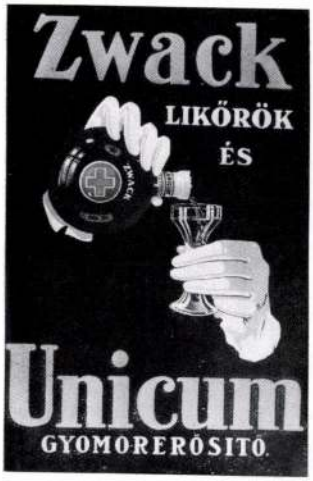
Zwack
LIKŐRÖK
ÉS
Unicum
GYOMORERŐSITŐ

1

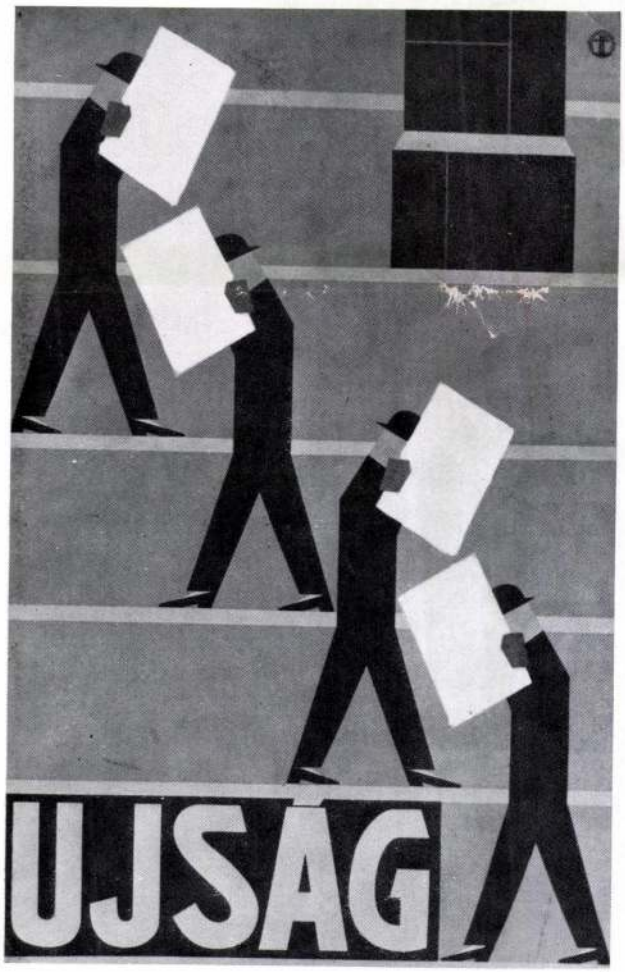
UJSÁG

2


MA
VII-IK
GRAFIKAI
KIÁLLITÁS
NYITVA
JANUÁR
VÁCI UTCA 11 B.
FELEMELET

3



4



5

1. PLAKÁT (1915)
2. PLAKÁT (1926)
3. KIÁLLÍTÁSI PLAKÁT (1919)
4–5. PLAKÁTOK (1928)

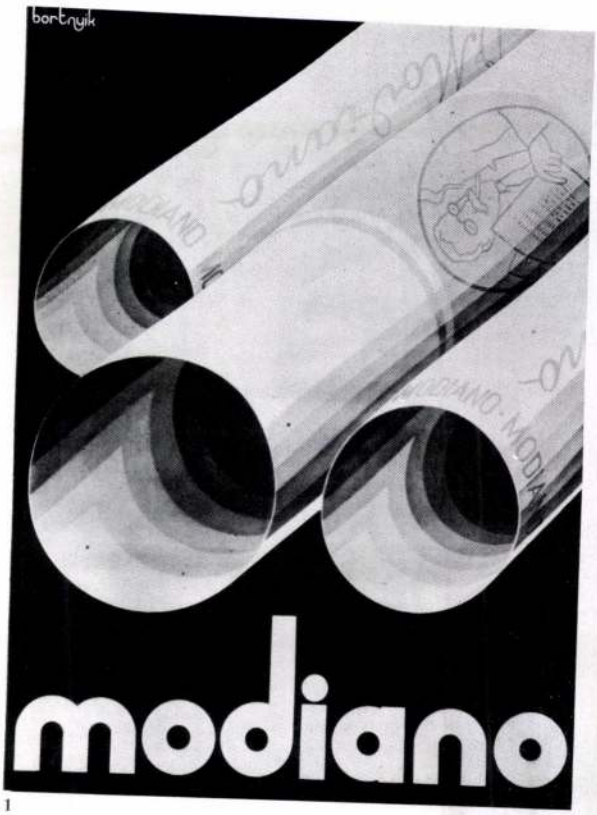

1



2

1–4. A MODIANO-SOROZAT (1928)

5. IDEGENFORGALMI PLAKÁT (1934)

6. ITALPLAKÁT (1935)

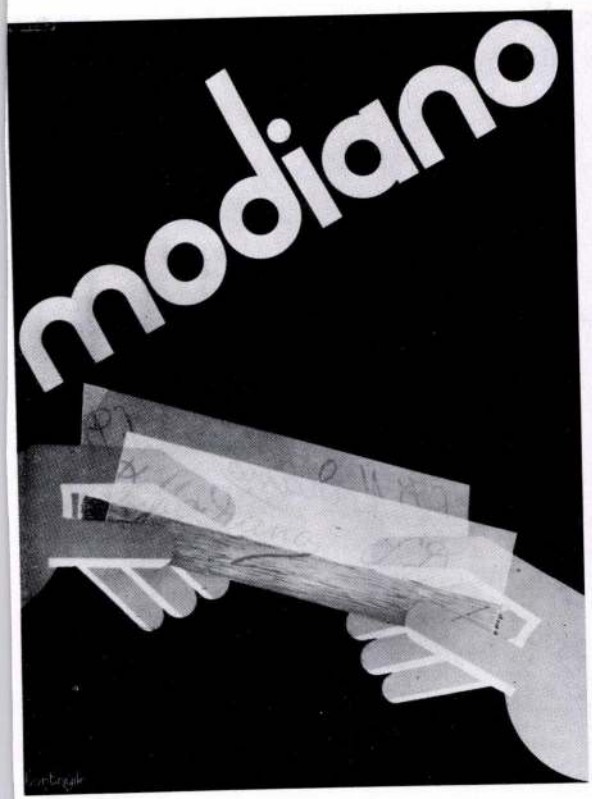

3



4



5

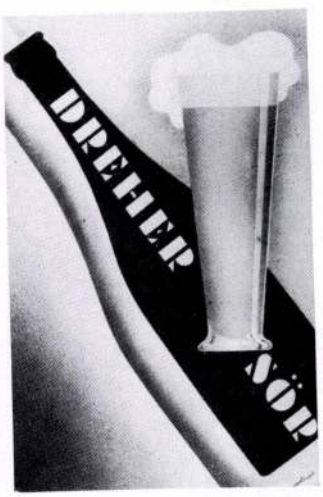

6

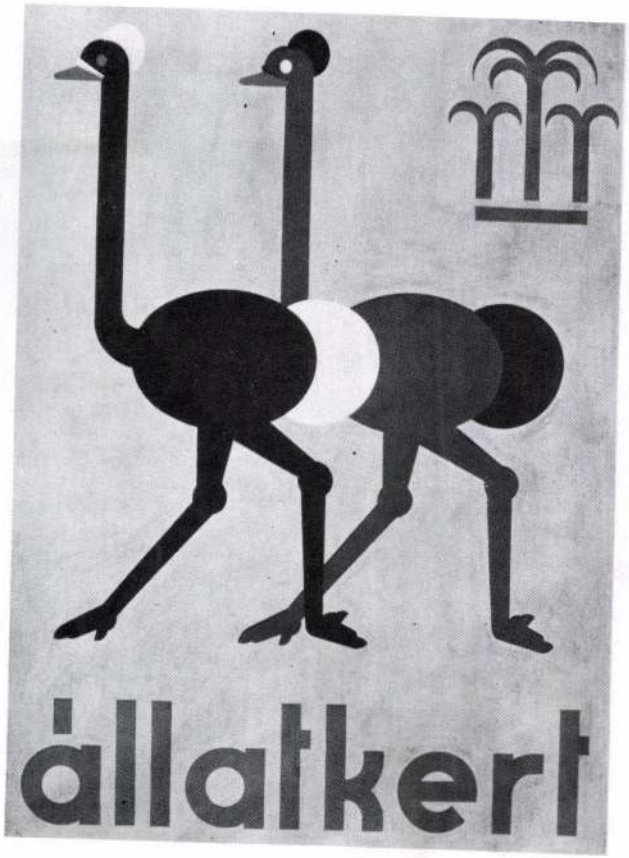
állatkert


bortnyik
igaz mérleg
védjegyü
porosz
szenet
vágó rezső rt. szállít
telefon



3



4

1–3. PLAKÁTOK (1928, 1929, 1930)

4. PROSPEKTUSFEDÉL (1930)


MAGYAR NEMZETI
NYOMTATVÁNY
KIÁLLITÁS
1937
aug. 15-
szept. 15.
BUDAPEST·MŰCSARNOK

1


EMERGÉ
PNEU és TÖMLŐ
A KERÉKPÁR LELKE

2



3

1–3. PLAKÁTOK (1937, 1946)

1–3. KÖNYVKÖTÉSEK ÉS KÖNYVBORÍTÓK (1919, 1929, 1930)

4. FOLYÓIRAT-TIPOGRÁFIA (1931)



1

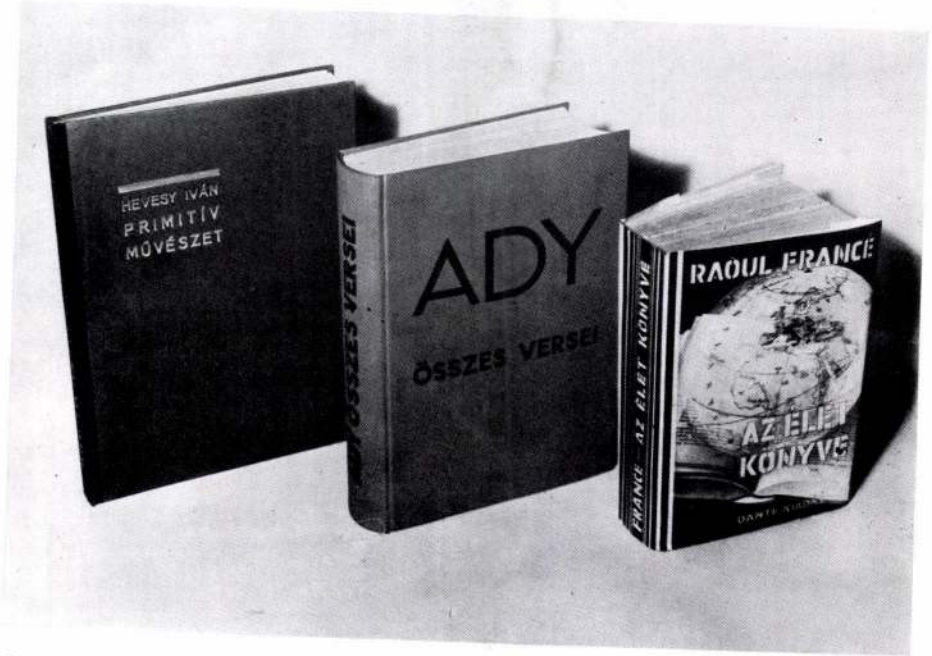

2


REMARQUE
ÉS AZUTÁN....
Remarque
DANTE KIADÁS

3

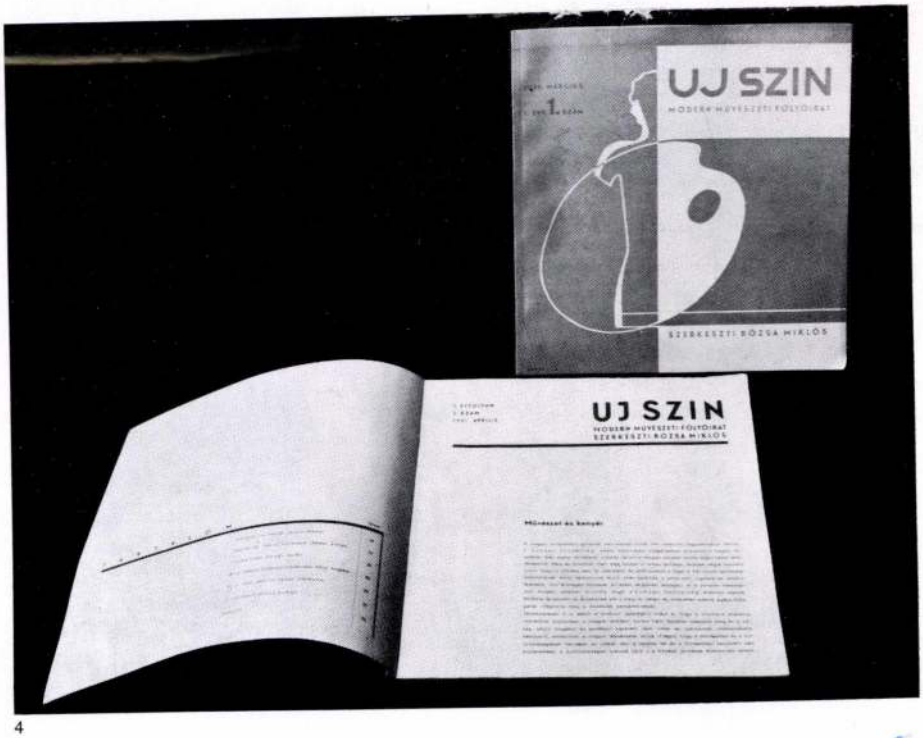
UJ SZIN
MODERN MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT
SZERKESZTI BÖSZA MIKLÓS
UJ SZIN
MODERN MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT
SZERKESZTI BÖSZA MIKLÓS

4



1



2

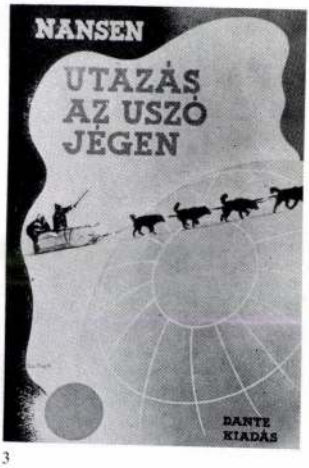

3

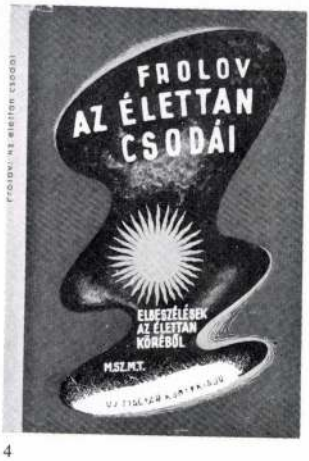

4

1. REKLÁMLAP (1931)
2–5. KÖNYVBORÍTÓK ÉS KÖTÉSTERVEK (1934, 1935)
6. KÖNYVSOROZAT KÖTÉSTERVE (1935)
7. LEXIKON VÉDŐBORÍTÓJA (1936)

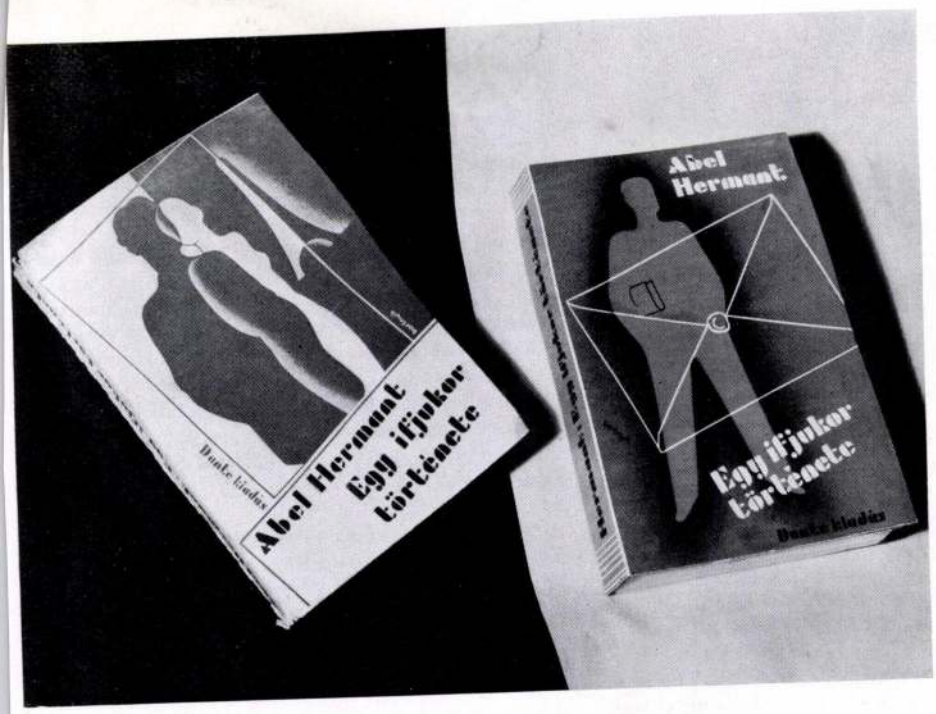
Abel Hermant
Egy ifjukor
története
Dante kiadás
Abel
Hermant
Egy ifjukor
története
Dante kiadás

5

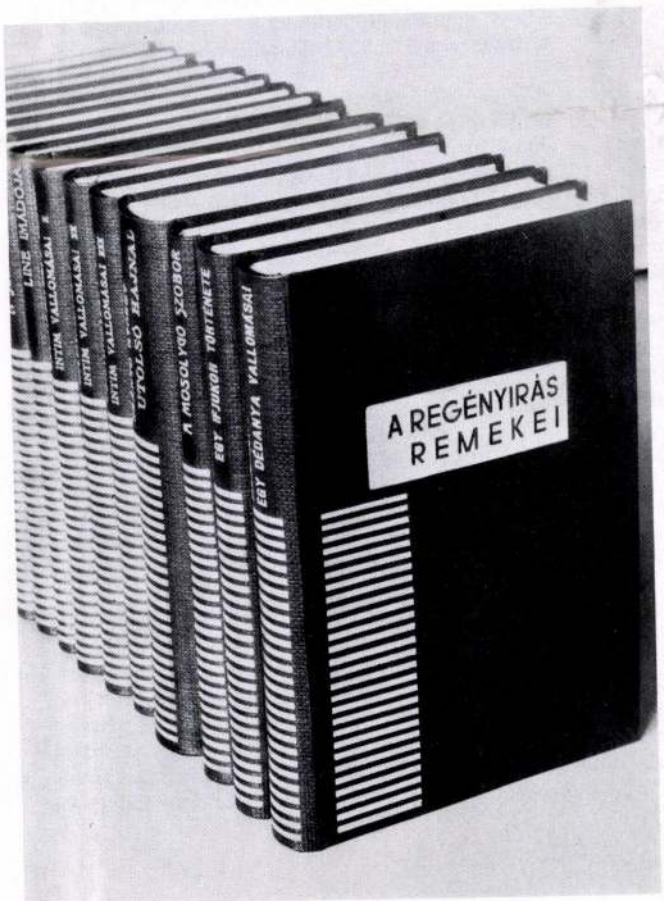
LINE IMÁDOJA
INTIM VALLOMÁSAI
INTIM VALLOMÁSAI
INTIM VALLOMÁSAI
UTOLSÓ HÁJNAL
A MOSOLYGÓ SZOBOR
EGY IFJUKOR TÖRTÉNETE
EGY DÉDANYA VALLOMÁSAI
A REGÉNYIRÁS
REMEKEI

6

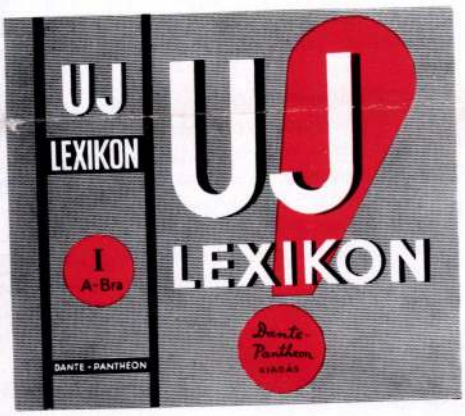
UJ
LEXIKON
I
A-Bra
DANTE - PANTHEON
UJ
LEXIKON
Dante-
Pantheon
KIADÁS

7

Nemzetközi hírek



A Rotaprin
teljesen au
szülék seg
vételtől a r
teljesen au
két nyomá
1968/13. sz.)

A német Linotype Társaság kézi billentyűzéssel működő fényszedőgép konstruálásán dolgozik. Az új gépet, mely nem lesz drágább, mint a hagyományos ólomszedőgép, elsősorban ofszetformák szövegelőállítása céljából fejlesztik ki. A betűhordozó lehetővé teszi az egyes betűjelek kicserélését (mint a Monophotónál), és ily módon megkönnyíti a különféle mellékjeles európai írások szedését, valamint a bonyolultabb, kevert szedésű munkák elkészítését. (Deutscher Drucker 1968/14. sz.)

Az amerikai Mergenthaler Linotype Company eddigi fényszedő típusait két új modellel bővíti. Az új gép neve: Linofilm-Super-Quick. Ennek első modellje – a régebbi Linofilm fényszedőgép 40 000 óránkénti betűteljesítményével szemben – 75 000 betűt szed óránként. A nagyobb teljesítményt az elektronikus vezérlés megjavításával érik el. A másik modell ezt a teljesítményt túlszárnyalja, emellett az optikai rendszernek kiegészítésével lehetővé teszi a betűfokozatok további kibővítését 5 ponttól 18, illetve 5 ponttól 72 pontig négy betűkerettel. Az összes Linofilm-Quick modelleknél az összes betűfokozatok azonos betűvonallal rendelkeznek, ami lehetővé teszi a betűkeveréseket egy soron belül. (Deutscher Drucker 1968/12. sz.)

Új plakátkészítési technikát dolgozott ki a montreali Ecole Polytechnique professzora, Jean-Charles Bernier. A Berfax elnevezésű színes eljárással a színes diák és negatívok nagyítása plakáformátumra előhívási folyamat nélkül közvetlenül elkészíthető. Az új eljárás lényege: az eredetit a három alapszínnek megfelelően letapogatja és a közvetlen nagyítást nyomdafesték felvitelével a komplementér színekben alkalmazza. Az eljárás lehetővé teszi a távvezérlésű fakszimile átvitelt is. (Deutscher Drucker 1968/10. sz.)

A holland nyomdaipari kutatóintézetben festékpipettát dolgoztak ki, melynek feladata, hogy az eddig szokásos módszert: egy kis festékmennyiségnek mérleggel való mérését egyszerűsítse. A pipetta akkor alkalmazható, ha csupán kis mennyiségű nyomdafesték felhasználása van előírva, így például a fajsúly meghatározásánál, vagy pedig olyan vizsgálatoknál, amikor pontosan meghatározott festékréteg-vastagsággal kell dolgozni. A festékpipettát úgy konstruálták, hogy segítségével 0–2 köbcentiméternyi festékmennyiség pontosan mérhető. (Deutscher Drucker 1968/13. sz.)

A nyomdaipari kutatóintézetek 10. nemzetközi konferenciáját 1969. május 11 és 18 között Bécsben tartják meg az osztrák nyomdaipari felső tan- és kutatóintézet új épületében a legújabb kutatási eredményekről. (Graphische Revue Österreichs 1968/3–4.)

A Duroflex galváno újszerű megoldása a galvánok műanyagokkal való aláöntésének. A rézlecsapódás kitöltése műanyagok aláöntésével történik. A megkeményedés után a műanyag alátét hátoldalát megmunkálják a kívánt magasságnak (0,8–1,75 mm) megfelelően. (Deutscher Drucker 1968/14. sz.)

Az új tanévben a moszkvai nyomdaipari főiskolán 1650 hallgatót vettek fel, 350-et a nappali, 425-öt az esti és 875-öt a levelezői tagozatra. A jelentkezők száma négyszer ennyi volt. (Poligrafija 1968/1.)

A leningrádi betűöntödében az utóbbi öt évben 60 új betűöntő gépet helyeztek üzembe. A műanyagbetűöntést tovább fejlesztik, 1968-ban 10 tonna műanyag betűt öntenek, a legközelebbi ötéves terv ideje alatt pedig 50 tonnát fognak önteni. (Poligrafija 1968/1.)

A Graco cég kisebb üzemeknek alkalmas festékszivattyút hozott forgalomba folyékony nyomdafesték (anilin- és mélynyomás) számára. Mint a nagy teljesítményű hasonló szivattyúk, szintén automatikusan szabályozza a festékadagolást úgy, ahogy ezt a nyomógép gazdaságos üzemeltetése megkívánja. Légnyomásos működésű pumpa biztosítja az egyenletes festékvastagságnak és viszkozitásnak megfelelő feltételeket. A szivattyú beleillik a kisebb méretű festéktartályokba is. A festékadagolást teljesen légmentesíti, megakadályozva a habképződést, és ily módon minimálisra csökkenti a festékromlást a festékkivétel helyén. (Graphische Revue Österreichs 1968/3–4.)

A hamburgi Die Welt című napilap úgynevezett Shadow Print hirdetéseket közöl: az újságoldal szokásos fekete szövegére egy második halvány színnel nyomják rá a nagy felületű hirdetést olyképpen, hogy a raszterezett, színes hirdetés jelenléte nem zavarja a fekete újságszöveg olvasását. Ezzel helykímélést és a hirdetés nagyobb hatásosságát kívánják elérni. (Graphische Revue Österreichs 1968/3–4.)

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726
1977 MÁR 27.
Daily News

Sándor Bortnyik.
1021

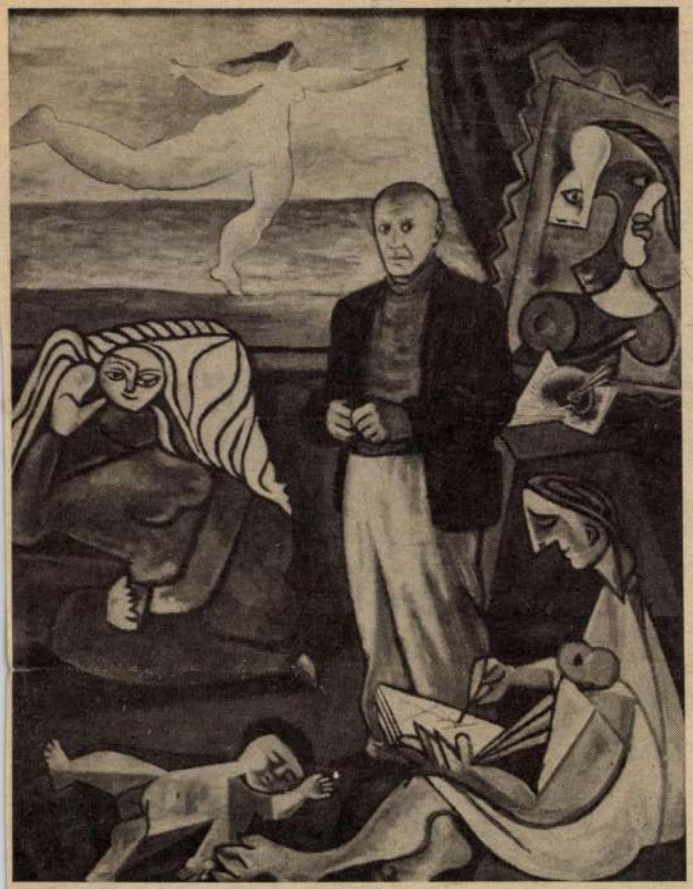



FOTO MTI — GY. KOVÁCS

Gedenkausstellung zu Ehren des 1976 verstorbenen ungarischen Malers, Kossuth-Preisträger Sándor Bortnyik, in der Nationalgalerie (Siehe auch Kulturprogramm). Zur Schau gestellt sind u. a. Werke aus dem Jahre 1918, seiner Emigrationsjahre in Wien und Weimar, Plakate. Reklamgraphiken, realistische und satirische Bilder aus den 20er und 30er Jahren sowie erstmals konstruktivistische Graphiken aus dem Jahre 1918. Hier „Der Mensch und sein Werk" und „Pygmalion".



2



3



4

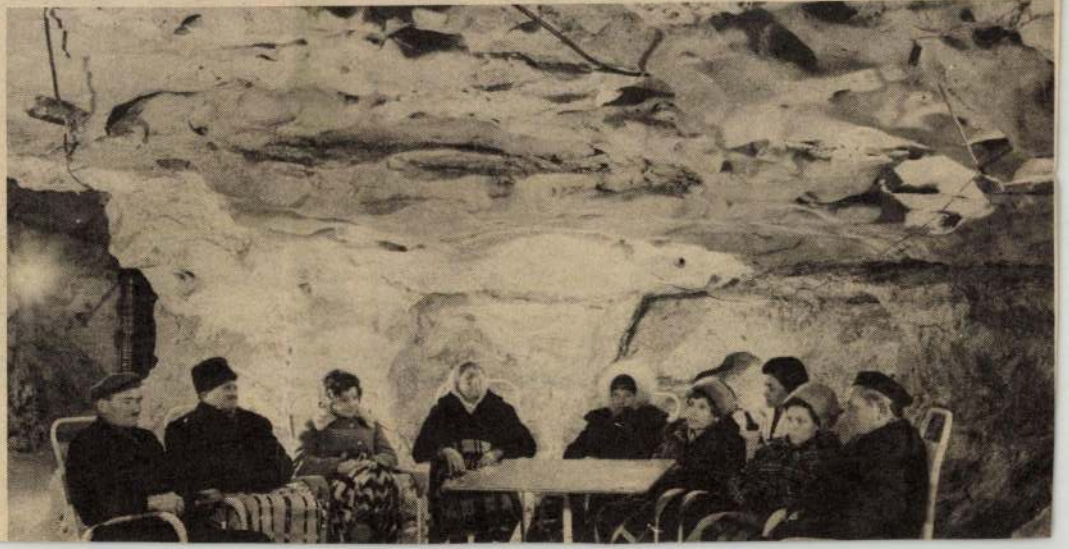

CA

Tapolca, dieser Ort mit
Dergewöhnlicher Anzie-

■ **44. Bortnyik Sándor (sz. 1893): Kovácsok, 1921**
olaj, vászon, 98X74 cm / Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

A bécsi emigrációban készült festményen (és linóleummetszet előzményén) más formában és fokon visszatér a munkás fizikai erejére hivatkozó munkásértelmezés. A három alak három különböző síkban helyezkedik el, mintegy szétfeszítve a kubisztikus-konstruktív képépítési tapasztalatok nyomán szerkesztett műhelybelsőt. A falak széttartó vonalainak csomópontjában, a középtengelyben helyezkedik el az üllő, ezt veszi körül a három munkás, akiknek mozdulata a munkafolyamat és a képszerkesztés révén kölcsönösen feltételezi egymást. Az összehangolt cselekvésnek ez a foka és hangsúlyozása is olyan mozzanat, amely 1917-et követően hatja át a munkásábrázolást. Tartalmilag pedig a győzelem tudata árad a képből, ami már szintén történelmi realitás a Szovjetunióban. A nehéz fizikai munkának ez a heroizáló megjelenítése – más módon és stílárisan is különbözőképpen – majd a felszabadulást követő művészetben jelenik meg újra: az új embereszmény keresésére irányuló törekvésekben. Bortnyiknak ez a festménye nem sokkal a *Lámpagyújtó* után született, stílárisan másként és kevésbé tételesen absztrahálva, de itt is az általánosítási szándék dominál, amely az egyes ember ábrázolását az osztály értelmezésének rendeli alá.

Aradi Nóra: Munkásábrázolás a magyar képzőművészetben
Bp. 1976 Kossuth



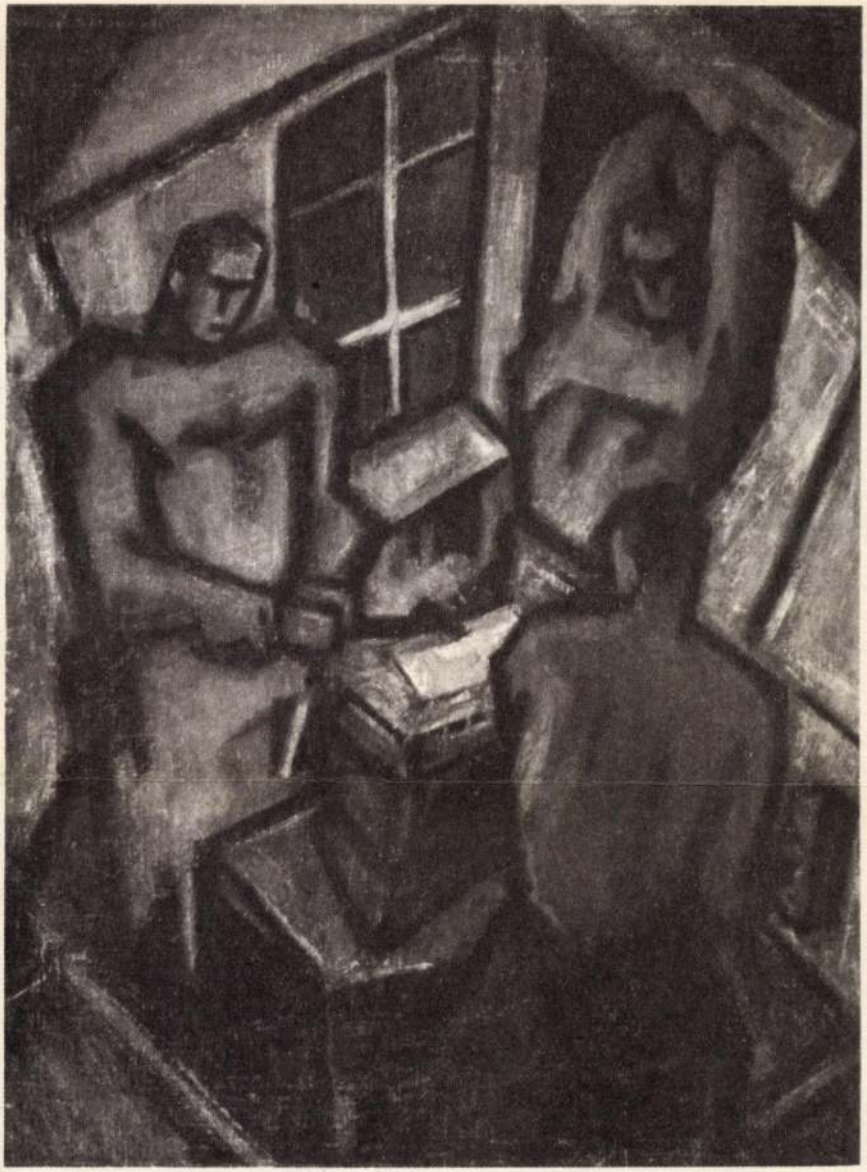

■ **45. Uitz Béla (1887-1972): Címlapterv, 1923**
tus, vörös tinta, papír, 27,8X24,5 cm / Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

Az 1917–1923-as nagy nemzetközi forradalmi hullám szellemében fogant alkotás. Az emigrációban élő művész ennek az időszaknak az eszményeit és munkásfogalmát foglalja képi rendbe. A szimbolikus jelentésű alapszerszámok (kalapács, ék, üllő) kiegészítő, értelmező motívumok a jelenetben, melynek lényege a két munkás együttes tevékenysége, mozdulataik kölcsönös feltételezettsége. A reális munkajelenet némileg stilizált ábrázolása a művészi általánosítási szándékkal függ össze, amely a forradalmi hullám lanyhulása idején emlékművet állít a harcok hőseinek, de feltehetően a rajz műfajából, címlapterv-jellegéből is fakad a középtengely hangsúlyozása, a két alak szimmetrikus elhelyezése, a szerkezethez alkalmazkodó mozdulat.

M A G Y A R G R A F I K A

1929. 1–2. szám

A GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ

MAGYAR GRAFIKA

KÉTHAVONKINT MEGJELENŐ GRAFIKAI FOLYÓIRAT

UNGARISCHE GRAPHIK

CÍMŰ NÉMETNYELVŰ MELLÉKLAPPAL

SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS

FŐMUNKATÁRSAK: HERZOG SALAMON, KNER ALBERT, LÖWY LÁSZLÓ ÉS ROSNER KÁROLY

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL

BUDAPEST VII, RÓZSA UCCA 25. SZÁM

BIRÓ MIKLÓS NYOMDAI MŰINTÉZETE ÉS KIADÓVÁLLALATA

A Magyar Grafika előfizetési díja *Magyarországon:*

Nyomdatulajdonosoknak, cégeknek és szakmán kívül állóknak egész évre 30 pengő, félévre 16 pengő
Egyes számok ára nyomdatulajdonosoknak, cégeknek és szakmán kívül állóknak 5 pengő

Előfizetési díj külföldiek részére:

Az európai kontinensen 30 pengő, Angliába és a tengerentúli államokba 6 dollár

Jahresbezugspreise:

Für die europäischen Staaten (mit Ausnahme England) 30 Pengő, für das übrige Ausland 6 Dollar, Einzelnbezugspreis: 5 Pengő, resp. 1 Dollar. — Die Magyar Grafika erscheint zweimonatlich

NOVITZKY N. LÁSZLÓ

Váratlan és súlyos csapás érte a magyar szakmai világot: *Novitzky N. László* február 22-én este, 67 éves korában hirtelen elhúnyt. Elhúnyt akkor, amikor előzően serényen dolgozott a szakkultúrális élet föllendítésén.

Novitzky kolléga szakmaszeretetéből, tanulnivágyásából sok ifjú nyomdász vehetne példát, míg az az igyekezete, hogy tudását másokkal is megossza, sok tapasztalt kollégát serkenthetne utánzásra.

Két esztendeje csak, hogy a Segélyző Egyesületben eltöltött 35 éves hűséges szolgálata alkalmából Novitzkyt országszerte melegen ünnepelték és szeretettel üdvözölték. Ebből az ünneplésből, mint szakfolyóirat, annak idején mi is kivettük a magunk részét, és szomorú szívvel követelünk részt most a lesujtó gyászból és fájdalomból is. Mert Novitzky sokoldalú egyesületi és szakszervezeti tevékenysége mellett elsőrangú szakíró is volt. Eltekintve önálló munkáitól, számtalan jó szakcikket írt a szakma majd minden ágazatáról a régi évkönyvekbe, a szakfolyóiratokba és az ő szerkesztésében megjelent Nyomdász-Évkönyv és Utikalauzba.

Csak aki munkálkodását minden vonatkozásban ismeri, tudja fölbecsülni azt a szellemi értéket, amelyet az elhúnyt bőkezűen osztott szét a tanuló, önművelődő nyomdásznemzedékek között. Igenis: több generáció mestere volt, mert fiatalon kezdte a tanítást — természetesen még fiatalabb korban a *tanulást* — és jóformán utolsó percéig a szakkultúrának élt.

Halála hírét az egész nyomdásznternacionále mély részvéttel fogadta.

Szép, a nyomdászközösségre termékeny és hasznos élet ért váratlanul véget Novitzky halálával, de a nyomdásztörténelembe örök időkre írta bele nevét nemcsak hatalmas munkájával, az „Egyesült erővel" című könyvével, hanem szakadatlan, apró, a szakmai továbbképzés terén kifejtett munkálkodásával is.

Temetése február 24-én, vasárnap délután volt a nyomdai munkások impozáns részvételével a Kerepesi-temető halottasházából. Koporsóját a koszorúk tömege vette körül.

A Budapesti Könyvnyomdászok Dalkörének gyászéneke után *Rothenstein Mór* országgyűlési képviselő, a Segélyző Egyesület elnöke, a nyomdai munkások nevében búcsúzott el a halott kollégától, meghatódott szavakban méltatva az elhúnyt érdemeit, amelyek bőven voltak. Különösen azt az érdemét hangsúlyozta, hogy Novitzky jelszava ez volt: *tanulni és tanítani!*

A mélyhatású beszéd után újból fölzendült a dalárda éneke, azután többen vállukra emelték a koporsót és úgy vitték a sírig. Itt *Peyer Károly* országgyűlési képviselő a Szakszervezeti Tanács nevében mondott búcsúbeszédet.

Pajor Rudolf kolléga a szociáldemokrata párt képviseletében búcsúztatta el a halottat. Megható beszédének befejezése után megindult a fagyos rögök tompa zuhanása a koporsó fedelére, a gyászolók sokasága pedig nehéz szívvel indult kifelé a szomorú sírkertből.

h.

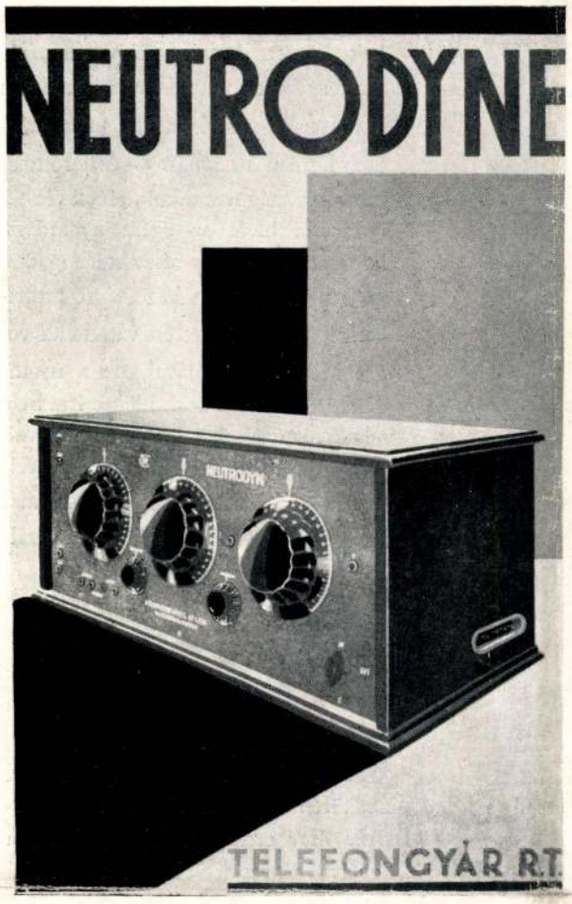

Bortnyik Sándor: Plakát (1927)

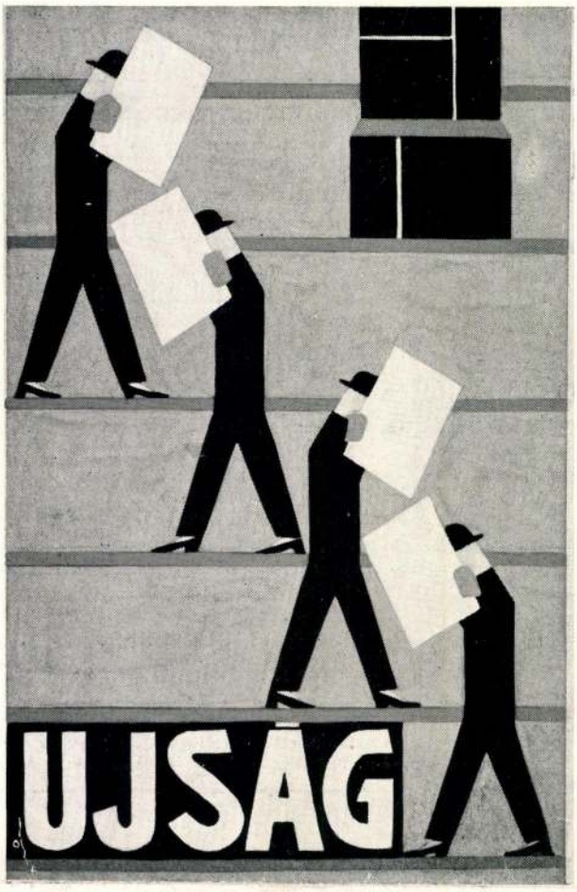

Bortnyik Sándor: Plakát (1926)

Hevesy Y.

Bortnyik Sándor piktúrája és grafikája

Rendezzünk fantáziánk termeiben retrospektív kiállítást Bortnyik Sándor képeiből és plakátjaiból. Az egyik falon régi munkák: 1917—18. Ma már mintha naivul hatnának, de kétségtelen, hogy bátor és forradalmi kezdés szép emlékei: a Cézanne-i örökség likvidálása, elszakadás a reális képfelfogástól, merész formabontás, amelyben már érzik, hogy új építés előtt akarja szétrobbantani a romokat. Az új szintézis első kísérlete még kezdetleges és erőszakolt: az egyes formaelemek színfoltban és kontúrban élesen elkülönülnek, a kép ez elkülönített részek mozaikszerű összerakásából bontakozik ki. A mozaikelemek közt nincs szerves kapcsolat. Színfoltegyensúly és a kontúrvonalak hálózata ad csak védelmet a széthullás ellen.

1919—21: a formaelemek elaprózásának helyére nagyvonalú formaösszefoglalás lép. A kép kevesebb, nagyobb síkelemből épül, az elemek szélesebbek, nyugodtabbak és most már egymással erősebb, bensőbb összefüggést keresnek. Valőrkülönbségeknek, tónusátmeneteknek képszerű jelentősége egyre csökken, a szélesen terülő foltok egyre síkszerűbbek és egyre homogénebbek. Ezzel a fejlődéssel párhuzamosan az olaj mindinkább átadja helyét a temperának.

A régi mozaikstílust reprezentáló „Evezősök" és „Kovácsok" után megszületnek az új stílusfordulatnak jellegzetes alkotásai: „Mozdony", „Lámpagyujtogató" és még egy sereg formában és hatásban egyként monumentális temperakép. Zengenek az utólérhetetlenül harmonizált színakkordok, a formák tiszta szerkezete pedig diadalmasan hirdeti, hogy Bortnyik az anarchia évei után megtalálta azt az utat, amely felfedi a dolgok új rendjét és a dolgok képszerű összefüggésének új törvényeit!

Ezek az első harcos évek, amelyek a művészt radikálisan eloldozzák a festés konvencióitól és tradícióitól, többet is hoztak, mint az új vizuális rend megkeresését. A képekből egyre inkább elmarad az irodalmi tartalom, hogy a festői fejlődés végső eredményeként megszülessen az abszolút kép. Bortnyik erős radikalizmusa és még erősebb következetessége levonja a felismert elv végső következését. Az új kompozíció, túlnyomórészt az 1922. év termékei, teljes szakítást dokumentálnak nemcsak az irodalmi tematikától, hanem minden valószerűségtől, minden tárgyiasságtól is.

 – 7. l.

M. Grafere
1929. 1-2 sz.

Számos képpel

Korniss Dezső: Illusztráció a Munka című folyóirat számára, a Munkásmozgalmi Múzeum tulajdona



Bortnyik Sándor, festő- és grafikusművész

„Tancolók", papír, színes tus, 18.5 x 24 cm, ~~1923~~, 1919.



Művészet, 1980. márc. 7. old.

✓ Reklámélet 1932. V. 9. sz.

(1915)

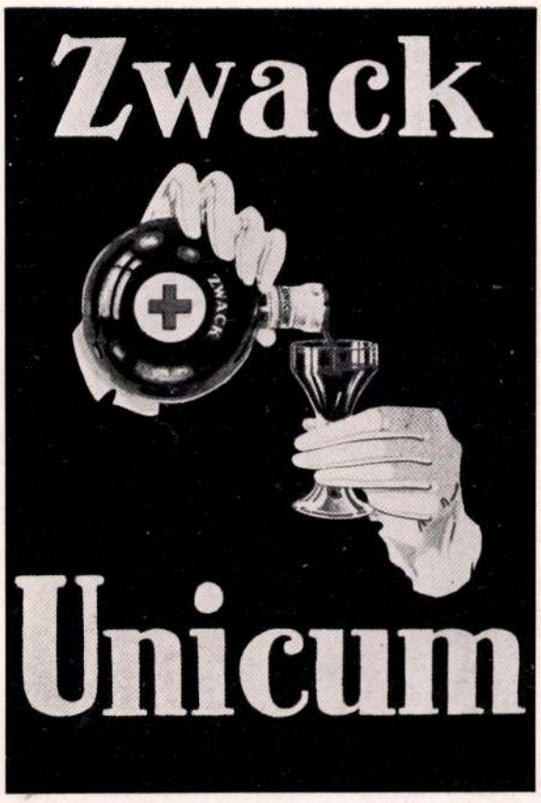

A magyar plakát mesterei

II.

Bortnyik Sándor

Írta: Rosner Károly

Az új magyar plakátstílus, a modern magyar plakátstílus kifejlesztője és vezető egyénisége: Bortnyik Sándor.

Hosszabb külföldi tartózkodás után 1926-ban érkezett vissza és indította meg hadjáratát az elavult plakátstílus ellen. Hadjáratot indított, — ezzel a kitétellel kell élnem, — mert Bortnyik Sándor nem elégedett meg azzal, hogy itt-ott konzervatív, vagy kevésbé konzervatív cégeknél el-elhelyezett modern plakátot, hanem hittel és meggyőződéssel propagálta igazát mindenütt: a konstruktív plakátok domináló fölényét, mérhetetlenül nagyobb reklámhatását.

Iskolát alapított és egy új grafikusgenerációt nevelt fel. A Magyarországon eddig ismeretlen típusú reklámgrafikust: a „Gebrauchsgraphiker"-t. Ez az új típus nemcsak ötletszerűen, itt-ott foglalkozik plakáttal, reklámgrafikával, hanem a „reklám" ugyanolyan fontos számára, mint a „grafika"; a reklámozó szemével látja és műveli a reklámgrafikát; az árut nemcsak propagálja, de el is adja.

Ezzel a tárgyilagossággal vonult be Magyarországra a valódi reklámgrafika és ennek betelepítése kizáró-

(1926)

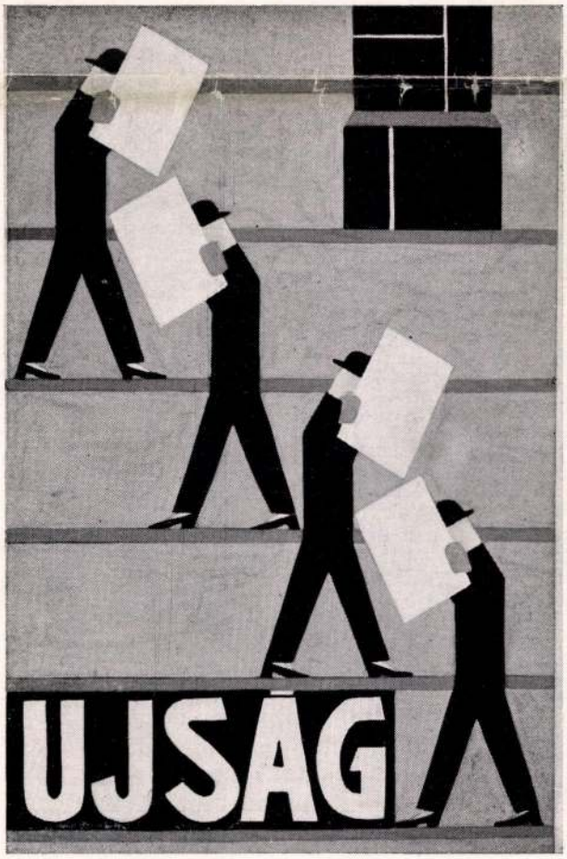

(1926)

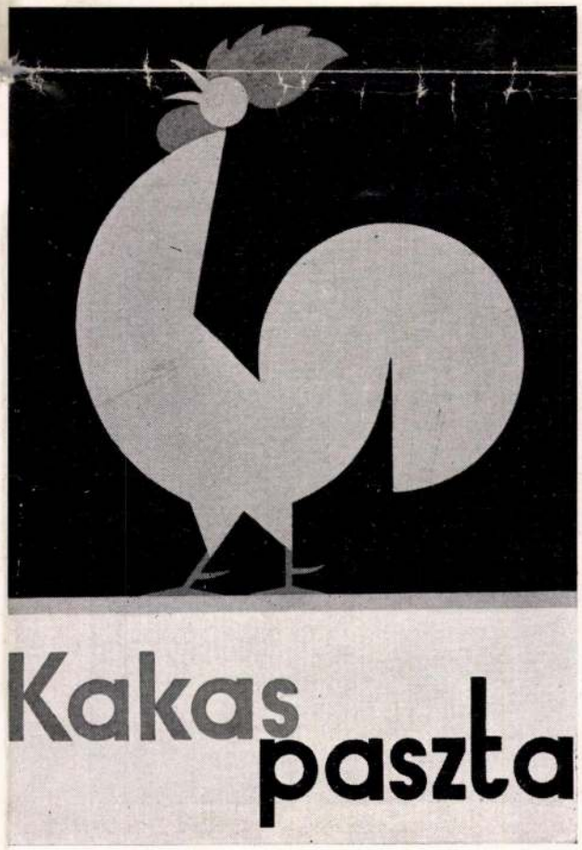

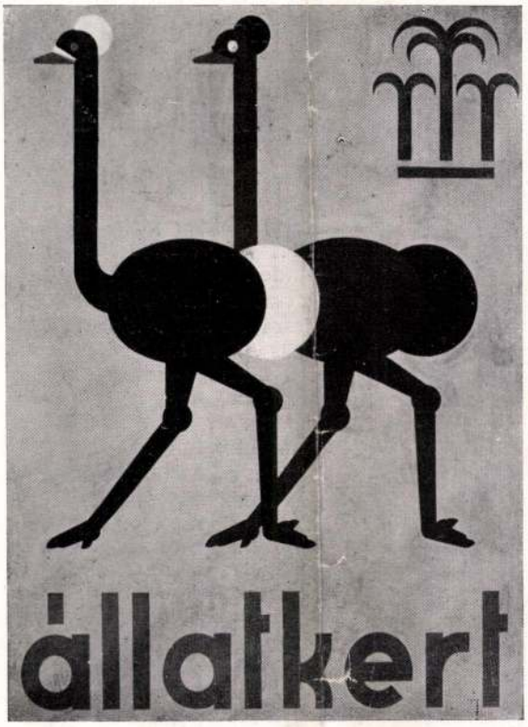

(1927)



(1926)

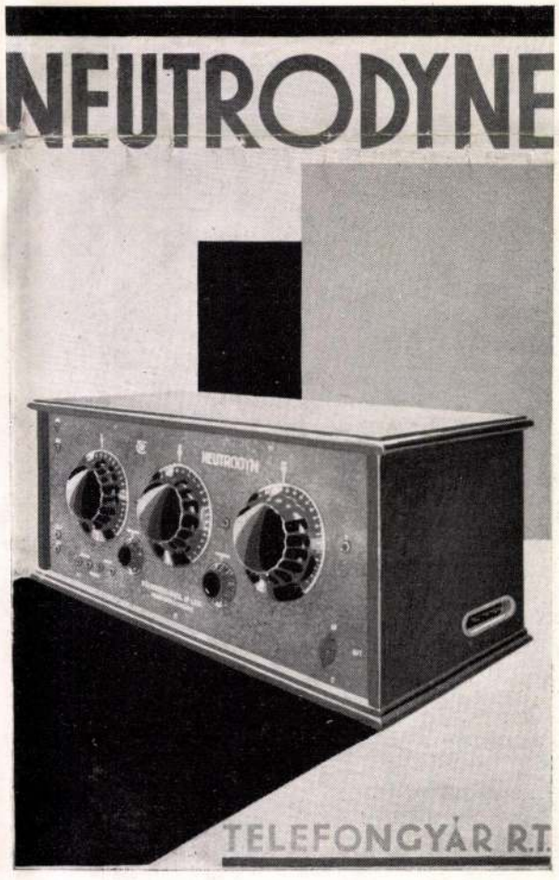

(1927)

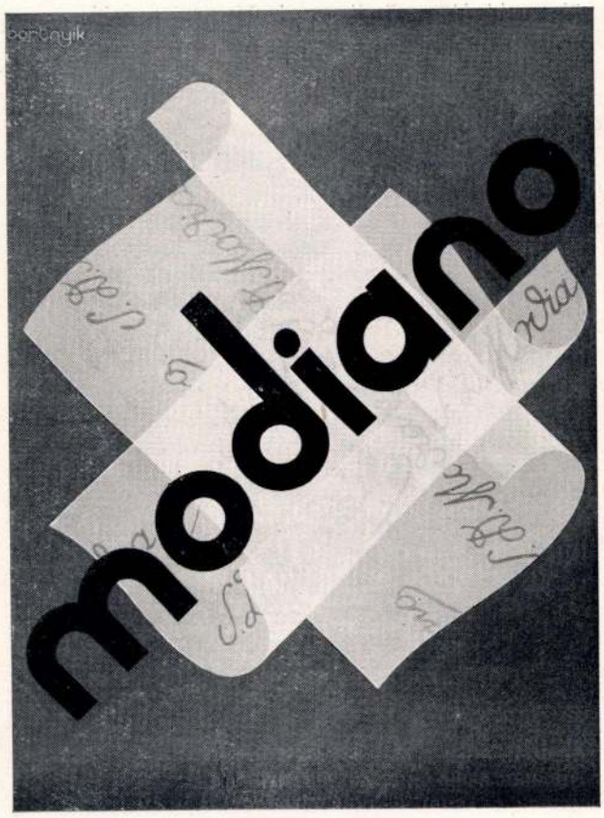

Bortnyik Sándor: Plakát

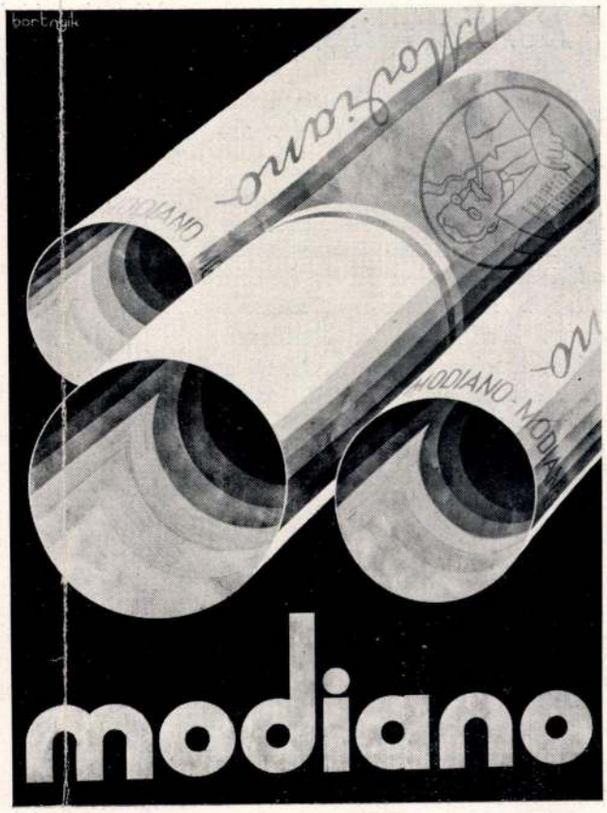

Bortnyik Sándor: Plakát

művészek koncessziómentes plakátjaival történik, bizonyítja a cég helyes ítéletét. Mi sem áll távolabb tőlünk, mint e cég gyártmányainak propagandát csinálni, de regisztrálni kell a tényt, hogy a *Modiano* cég amellett, hogy példát mutatott, hogyan kell egy reklámkampányt európai stílusban, európai eszközökkel lefolytatni, páratlan, szinte egyedülálló eredményeket ért el.

Nem egy külföldi cég, mely gyártmányait, világmárkákat Magyarországon is erősen reklámoz, példát vehetne a Modianótól és néha másodrendű külföldi rajzok magyarnyelvű sokszorosíttatása helyett elsőrangú magyar művészekkel terveztethetne Magyarország részére plakátokat.

Felelet ez a reklámhadjárat arra a gyakran felhozott érvre is, mellyel régimódi csomagolású, régen bevezetett árucikket gyártó cégeknél oly gyakran találkozunk, hogy nem lehet változtatni, modernizálni a csomagolást, de annak a plakáton dominálni kell, ezáltal lehetetlenné téve minden modern megoldást és megbénítva a művészt. Értsük meg végre, hogy más a csomagolás és más a plakát. Hogy nem lehet a csomagolást, évtizedes márkás áru csomagolását változtatni, mint ahogy sok cikknél ezt csak merészséggel, esetleg nagy áldozatokkal lehet, megértjük, elismerjük. De ugyanezen cikk reklámjában annál inkább haladjunk a korral, mert a régi, idejét mult csomagolást az üzletben, ha háttérbe szorítja is az ízléses újabb a jó nevet, a patinás, régi nevet és minőséget nem tudja, ha azt mindig és mindenütt új eszközökkel harsogjuk is az emberek fülébe.

Mert ugyanezen cég nem ijed meg a transzparens izzó betűitől, a piros és kék neoncsövektől, melyeken nincs rajta a kétszáz éves csomagolás. Ha nem lenne a plakátnak tegnapja és tegnapelőttje, mint a neoncsöveknek, ott is csak modern plakátot csinálnának és nem lenne gyakran új törekvések kerékkötője a régi csomagolás.

A *Modiano* régi dobozburkolója híven őrzi a cég tradícióit, letéteményese a vevők bizalmának, a plakátok pedig mai szemafórok azon az úton, mely a vevőt az üzlet felé viszi.

Rosner Károly

Magyar Grafika 1929.

Berlin ritmusa

Berlin átépíti homlokzatait. Berlin lázasan modern és modern akar maradni, még sznobizmus árán is.

A háború előtt az üzleti városrész legnyugatibb pontján a Kaufhaus des Westens, az előkelő állatkertnegyed óriási áruháza állott őrt és fordított hátat a hatkilométeres Kurfürstendamm bérvilláinak. A Kurfürstendamm amolyan külső Andrássy út jellegű széles villaucca volt, előkertekkel és csendes panziókkal. A hosszú úton villamos vezetett a Grunewaldba, az óriás kiterjedésű erdőbe. A háború után azonban itt, a Nyugaton, hirtelen új élet kezdődött. Hogy milyen városélettan folyamat okozta e Westen hirtelen fellendülését, azt nem tudnám megmondani. Talán az a körülmény, hogy a hadigazdag- és a spekulánsosztály ide gravitált az előkelő negyedbe és az üzleti élet szépen odaigazodott vevőköre felé. A Kurfürstendammból és a Kurfürstendamm környékéből egyszeriben üzletucca lett. Képzeljük el, hogy az Andrássy út a Köröndtől a liget felé citywé változna. A magánlakások helyébe a földszinten üzletek kerülnek. Autósboltok elsősorban, divatkereskedések, csemegekereskedések, masamód- és kozmetikai szalónok, intim vendéglők, mozik, kabarék. Az előkertek nagyrészt eltünnek, helyükbe aszfaltos járda kerül és ahol azelőtt a díszes vaskerítés állt, most kis előkirakatok csábítják a pénzes vásárlót. Itt azonban Berlin nem állt meg. Kezdte átépíteni a házak egész homlokzatát. Leverte a stukkót, a terméskövet utánzó habarékot, a virágkoszorukat lobogtató angyalkákat és a halfarkú kariatidokat. Minden keretmű és cikornya szépen lekerül a falakról és a meztelen téglát szürke, barna vagy téglapiros sima habarcs borítja. A régi jó gründer-évek talmirönaszánsz és talmibarok homlokzataiból egyszeribe szavatoltan legmodernebb konstruktivizmus lesz. Az egyes emeletek között hatalmas, széles síma falsávok keletkeznek és még le se szedték előlük az építőállványokat, már ott kiált a hirdetőtábla: „Fényreklámnak hirdetőterület kiadó". Nincs is ideálisabb reklámterület, mint az ilyen síma falsáv. Egy-egy jobb sarokért autócégek, cigarettagyárosok, pezsgőnagykereskedők versengenek. Igaz, a gyengébb pontokon néha hónapokig kiadatlan marad a reklámfelület.

Hát mi is történt itt tulajdonképpen? A háziúr megunta öreg skatulyáját és elhivatott valamilyen megbízható kozmetikust. Uram, — mondta neki, fiatalitsa meg házamat. Simítsa ki ráncait, frissítse fel arcszínét, fesse meg hajkoronáját, vágja bubisra vagy itnesre, vagy ahogy éppen modern, akkor talán az én öreg dobozomból is vadonatfiatal delnő válik. A kozmetikus kijelenti, hogy nincs is könnyebb dolog a világon. Csak tessék megnézni pácienseit, akiken már nagy sikerrel végzett kozmetikai operációt, Lützowplatz 12 vagy Tauenzienstrasse 25 alatt. A dolog fényesen kifizetődik. A gusztusos új orca kívánatossá teszi az egész nőt, pardon: házat és biztos, hogy Studebaker vagy a Paquin-fiók sietni fog ide áttelepülni, nem is szólva a fényhirdetőkről, akik nagyszerű bért fizetnek. A háziúr kiteszi a földszintről a Pension Bellevuet, az emeletről a Kommerzienrat özvegyét és két-három hónap multán bécsi ringstílű bérpalotájából bauhausstílű üzletház vedlik. Belül azonban minden maradt a régiben. Egész jellegében, szervezetében mégis csak ósdi marad a ház, mert hisz a kozmetikus bűvereje csak az arculatra terjeszkedik ki. Művészileg tehát az ilyen műtét éppenséggel nem örvendetes jelenség, lévén az építészet főkövetelménye az összhang a külső s belső között.

*

Mindegy. A „Zweckbau", az üzleti építészet ma atu. Egyáltalán, a kornak azt az áramlatát, hogy a nagystílű üzletiség uralkodjon el rajtunk, Berlin alaposan felkapta. És az áramlat kapta fel Berlint. Innen az a látszat, vagy ha akarjuk: az a tény, hogy Berlin Európa legmodernebb világvárosa. Berliné a ma, mert Berlin minden percben hajlandó nem is oly jelentéktelen tegnapját feláldozni. Berlin sznob. Ha esetleg majd egyszer kiderül, hogy egész korunk a sznobság kora, akkor ki fog derülni az is, hogy Berlinnek volt igaza.

Tagadhatatlan, legalább is itt Berlinben s egyébként is egész Németországban, hogy a festészet kereskedelmileg abszolúte pang. Már a régiségek közül is csak az amerikai értelemben vett príma áru ér el meseárakat. Egyébként óriási a derut. Modern festészet iránt szinte hogy közöny mutatkozik. Ott is úgy van, mint minálunk, hogy pár egész nagynevű festő jó munkáit múzeumok és tisztelők széles körében többé-kevésbé símán elhelyezi. De inkább kéz alatt és a kereskedő is kéz alatt adja el a portékát, nem pedig az uccáról jövőnek, mint ahogy valamikor legalább is részben történt. A nagy, csoportos kiállításokon nem kél el semmi sem, csakúgy mint nálunk. Esetleg az először kiállító Müller Ilse képét veszi meg a papája, hogy sikert csináljon a tehetséges kezdőnek. A sok, sok, sok festő pedig csak a baráti körnek dolgozik. A baráti kör vesz, részint lelkesen, részint szívesen, részint sajnálatból, részint fogcsikorgatva. A műkereskedelmi üzem exportból él. Via Berlin-Amsterdam Newyorkba.

Azonban a grafika — az más. A grafika és a rokon iparművészeti ágak ma jobban kellenek, mint valaha. Csak a horribilis túlprodukció okozza, hogy a reklámgrafikusoknak nem megy lényegesen jobban a soruk. De így is akad egy sor művész, aki nem is tudna már több munkát vállalni és aki annyi segéderőt foglalkoztat, mint egy belvárosi nagyszabó cég. A reklám hatalmasan fejlődik. Ujságok, folyóiratok tömege teli a legérdekesebb rajzolt reklámokkal. Házak falán, pályaudvarokon, oszlopokon, transzparenseken festett és ragasztott plakátok. A csomagolás külön komplikált és specializált iparág. Soha még ízetlen cigarettát oly mámorító köntösben és sósperecet oly ingerlő dessouskban nem tálaltak, mint a németek. A kirakat szintén rokonválfaj, egyébként szorosan összefügg a grafikával. Nálunk még csak nem is sejtik, mit jelent az, kirakatot rendezni és mit teljesít ezen a téren akárhány

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 136-068, 387-748, 340-726
1976 ÁPR 20
NÉPSPORT
Bortnyik Sándor,
Kossuth-díjas festőművész

XXXII. 94. ✦ 1976. április 20.

LÁTÓSZÖG 1021

Jóra ösztönző józansággal

Látogatás Bortnyik Sándor műtermében

A képet jó néhány évvel ezelőtt láttam először. Nem élőben, csak újságreprodukcióban, mégis szatirikus éle, szellemes kompozíciója rendkívül megkapott, s megvallom, a kis ördög is ágaskodott bennem: milyen érdekes lenne elvitatkozgatni az alkotóval. Talán leendő érveim gyöngesége tartott vissza, talán mert akkoriban már igencsak kifelé haladtunk Futbólióból..., mindenesetre első nekibuzdulásom lehiggadván, nem kerestem a találkozást az idős mesterrel. Hanem hát az embernek nehéz vitatkoznia az élményeivel, ez a kép pedig túl mélyen hatott rám ahhoz, hogy egyszer és mindenkorra képes legyek megfeledkezni róla. Nem utolsósorban már csak azért sem, mert a kortárs művészeteknek oly kevés mondanivalójuk van a sportról, testedzésről. Annak ellenére, hogy jelenlétét a kor szellemében nehéz volna tagadni. Mi több: azt is tudom, hogy alkotóink sokasága „civil" mivoltában lelkes rajongója ennek a szép vagy csúnya, de érdekesnek érdekes játéknak. Csak amikor leül íróasztalához, kottapapír fölé hajol, festőállvány elé áll, akkor kiderül, hogy mondanivalója viszont róla nincsen. Ez persze nem bűn, de figyelmet érdemlő tény.

A nyolcvanhárom éves *Bortnyik Sándort*, Kossuth-díjas festőművészünket nem a legjobbkor zavartam. Kérő-bemutatkozó levelem kórházban érte utol, s bár szívesen várta a találkozást, egészségi állapota csak hetekkel később, április első napjaiban tette lehetővé. De — örvendetesen — már a lakásán. A művész otthona a Nagymező utcában, a zeneművészeti szakközépiskola szomszédságában van, fent a hatodik emeleten. Csigavonalban kanyarog fel a lépcső, a lift rossz, panaszolta a telefonba, így hát szobafogságra van ítélve. A csöngetésre maga jön ki: kezében cigaretta füstöl. *„Engedik az orvosok?"* — mutatok rá csodálkozva. „Hát már ezt se?..." — kérdez vissza, de rögtön tessékel befelé.

Az első szobában ott az 1963-ban festett, 90x84 centiméteres nagyságú olajkép. Levelemben e képre hivatkozva kértem a találkozást, s amikor volt olyan kedves felhívni engem, tréfás ijedtséggel azt kérdezte: „Csak nem sértődött meg rajta valaki?..." Nevetve nyugtattam meg, de ahogy most megállok a festmény előtt, magamban elismerem: szó ami szó, nyugodtan meg lehetne sértődni. Még szerencse, hogy aki érti, az legfeljebb vitatkozik, de nem sértődik, aki meg sértődne, az úgy se érti. Ha nagybetűvel odaírják a kép alá, akkor se.

Ő volna hát korunk hőse!... Az atléta termetű labdarúgóbálvány, emlékműtalapzaton, árnyékot vetve a század szellemiségére, amelyet *Rodin* Gondolkodó-ja szimbolizál. Duzzadó izmok, széles vállak. Kicsi fej.

A szellem és a testi erő vetélkedése

— *Kedves Mester, véleménye csöppet sem hízelgő, mégis úgy gondolom, maga a kép azt mutatja, hogy érvényes mondanivalója van a sportról; több annál, amit más ember esetleg kézlegyintéssel intéz el magában. Feltárná gondolati, érzelmi indítékait, amelyek nyomán ez a műve született?*

— Tudja, a gondolatot meg a mondanivalót nem túlzottan modern dolog számon kérni a festészettől, én azonban örülök a kérdésnek, mert nekem igenis az az első, hogy legyen valami mondanivaló a képben. Hogy jobban értse a dolgot, én voltam absztrakt is, évekig kacérkodtam az orosz konstruktivistákkal, 1920 körül Kassák MA-köréhez tartoztam. Aztán egyszer csak kezdett kevés lenni nekem a síkban történő ábrázolás, áttértem a térformákra. Később beletettem a térbe az embert, hiszen a világban az ember a legérdekesebb. Amit csinál, ahogy csinálja, ahogy él és gondolkodik... A sport nem volt jelentős tényező az én gyermekkoromban. Aktív kapcsolatom vele csak annyi volt, amennyit az iskolai tornaórák jelentettek. Hanem akkor hozzánk is kezdett eljutni az új játéknak, a focinak a szelleme. Amikor Marosvásárhelyen az első ilyen mutatványra sor került, persze én is megnéztem. És megmondom őszintén, nagyon zavart. Mert nem láttam az értelmét annak, hogy tizenegy ember, sőt huszonkettő szaladgál a labda után. Megéreztem ugyan benne a kollektív szellemet, de hatni nem hatott rám. Tizenhárom, tizennégy éves lehettem akkor, és focimeccsen azóta sem voltam. De az élmény, úgy látszik, erős volt, mert a hatvanas években ezen a képen próbáltam meg összehozni azokat a gondolatokat, amelyeket a XX. század a sportban kitermelt.

— *A kép sugallja ezeket a gondolatokat, mégis megkérném, hogy foglalja számunkra össze.*

— A század a szellem és a testi erő vetélkedését hozta, és ebből a sport került ki diadalmasan. A művészet nem éri el azt a népszerűségi színvonalat, amelyre a sport jutott. És még csak azt sem mondom, hogy teljesen érdemtelenül. Biztosan vannak benne szellemi kvalitások is. Engem azonban az erőszak és a tülekedés nagyon zavar benne. Most, amikor kórházban voltam, a televízióban megnéztem egy ilyen meccset. Megdöbbentett az a lelkesedés, az a fanatizmus, ahogyan azok a beteg, megfáradt emberek is belevetették magukat a szurkolásba. Nem volt rokonszenves.

Mindketten a képet nézzük. A mester hirtelen megszólal:

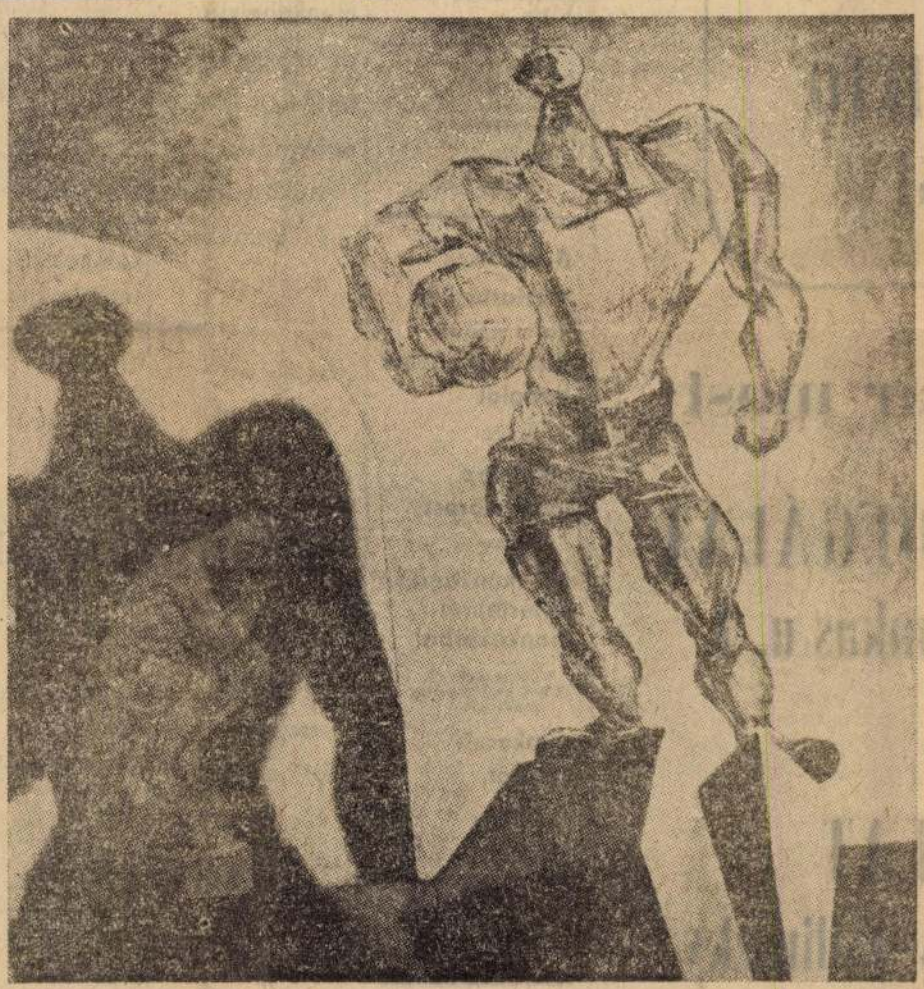

KORUNK HŐSE („... ezen a képen próbáltam meg összehozni azokat a gondolatokat, amelyeket a XX. század a sportban kitermelt.")

— Sajnos, négy évé nem tudok dolgozni. Pedig ezen a képen is volna valami javítanivaló.

Velazquez — sportnyelven előadva

Később felállunk, nézegetjük a képeket. A mester magyaráz.

— *Más sporttárgyú képe nincs a mesternek?*

— Nem, nem. Csak ez az egy.

De aztán kénytelen kijavítani magát, miután az egyik falon felfedezek egy remek groteszk krétarajzot, amely versenysakkozókat ábrázol.

— *A sakk is sport. Sőt tetszik látni, itt éppen az emberi szellem találkozik a vetélkedés gyakorlatával...*

Aztán kisvártatva egy hatalmas festmény állít meg ismét. Az 1932-es A nő a trambulinon.

— *De hát ez is egy nagyszerű sporttémájú kép!*

— Nem, dehogy — tiltakozik. — Ez csak egy női alak, ugrás előtt. Látja, a medence túloldalán pedig egy férfi nézi az ugrás várható ívét... Nem, ezt nem sportnak festettem.

(Zárójelben az jut az eszembe, amit az irodalomtörténet szerint *Arany János* firkantott egy versét magyarázó kritika lapszélére: *„Gondolta a fene"*. Mármint hogy ő, azokat a neki tulajdonított gondolatokat nem gondolta. De azért végül is úgy van ez, hogy annál, amit a művész belegondol a saját alkotásaiba, mindig érdekesebb, és talán hitelesebb is, amit a befogadók kihámoznak belőle. Így aztán nekem, már bocsánat, *A nő a trambulinon* igenis egy remek sportkép. Mint ahogy az Bortnyik Sándor művészi oeuvre-jében az 1920-as *Pihenő atléták*, az 1918-as *Három evezős figura*, az ugyancsak 1918-as *Vágtató ló és férfi ostorral*, az 1930-as *Strandon*, az 1966-os *Futóbajnok* [groteszk], és még néhány. Persze, várjunk csak! Mi az, hogy sportkép?... Egyszerűen csak kép. Kép, amelynek témája így vagy úgy — a sport, a testét edző ember.)

— Azt hiszem, hogy tudok önnek valami érdekeset mutatni. Az ötvenes évek elején írtam egy kis szatirikus műbírálatot. Azt próbáltam megmutatni: milyen lenne a korszerű műkritika egy sportcentrikus világban. Olvassa!

Olvasom. *„Világhírű futballistáink madridi tartózkodásuk alatt véletlenül eljutottak a világhírű Prado nevű képstadionba is. Egy képre bukkantak ott, amely figyelmeztető példa a magyar művészek számára, hogyan lehet a sport nagyszerűségét a képzőművészet által kifejezni. Riporterünk pedig elmondja, hogyan kell képzőművészeti alkotásról igazán műveltem, korszerűen és közérthető módon ismertetést adni."* (Velazquez *Breda átadása* című képéről van szó.)

Mi is ez a közérthetőség? A mester válaszol:

„És milyen nagyszerűen van a kép megfestve, kedves hallgatóim. A fehér szín nagy ívelésben szeli át a mezőnyt, a pálya bal oldaláról nekifutva erős, hosszú szöktetésben kivágódik az alapvonalon túlra. A barna szín hirtelen átdobta magát a jobb oldali mezőnyre és valósággal uralkodik rajta. Ez a beemelés a túloldalra igen fejlett játéktechnikát sejtet. A fehér színből a mester éles lövéssel helyezett egy keveset a jobb oldali ló lábára is. (...) A szürkésbarna szín itt-ott rászalad a játékosokra, de a mester szereli és elfut vele az alapvonalig. Az okkersárga a mezőny legjobb helyezettje. A kitűnő összjáték ennek a színnek középre adásával tisztázza szerepét a mérkőzésen. Nem szabad megfeledkeznünk a jól mozgó zöld színekről sem, amelyek mindig ott vannak, ahol a legnagyobb szükség van rájuk. (...) Világosan látható, hogy az egyik csapat kapitánya éppen egy kulcsot — minden bizonnyal a kapukulcsot — nyújtja át az ellenfélnek. Jó volna, ha ezt az új módszert nálunk is alkalmaznánk. Sokkal egyszerűbb volna a mérkőzés lebonyolítása, mert minden fáradságos szaladgálás nélkül tehetnénk be a labdát az ellenfél kapujába, amikor akarnánk. Bár az sincs kizárva, hogy a mérkőzés 0:0-ra végződött, s a vesztes fél kapitánya átadja ama bizonyos helyiség kulcsát. Ez azért is valószínű, mert a kép címe is úgy hangzik, hogy: A PRÉDA ÁTADÁSA."

Ott van az ember körül

— *Kedves Mester, nem nagyon hihető, hogy aki ilyen stiluspárodiára képes, sose hallgatott meg egy-egy rádiós sportközvetítést, nem olvasott sportújságot.*

— Tudja, nem szabad azt gondolnia, hogy én valamiféle ellensége vagyok a sportnak. Legfeljebb talán nem értékelem annyira, mint a nagy többség, nem találok benne annyi élvezetet. De ami ott van az ember körül, az elől nem lehet elzárkózni. Mondok valamit, a tévétornát például kifejezetten becsülöm. A sport egészségfejlesztő szerepének hallatlanul nagy a jelentősége. Talán, ha az én ifjúkoromban is van már ez a torna, ha az emberbe akkor is belebeszélik, hogy csinálja, ma nem csoszognék így nyomorék, fájós gerinccel... De az erőszakot, a tolakodást azt lenézem. Illetve nem is lenézem, mosolygok rajta.

Ez a mosoly gyakorta ott van a mester arcán, pedig — ahogy mondja — nyúg a testi öregség. És hogy a lélek?... A lélek még a fáradt testben is képes a szabad szárnyalásra. Miközben lassú léptekkel lépeget, s a háttérben állandóan szól a rádió, a gondolat messzi utakat jár be.

Jó ideje hallgattunk már. A mester áll az ablak mellett. Egyszercsak vállát párhuzamosan mozgatni kezdi körkörös irányban. Azt hittem, megfeledkezett rólam, de váratlanul rám nevet.

— Látja, így szoktam én tornázni...

★

Pogány Ö. Gábor írta Bortnyik Sándorról, 1969-es kiállítása kapcsán: *„Legtermékenyebben talán szatirikus elmeélet engedhette szóhoz az elmúlt tizenöt esztendőben. Bebizonyosodott, hogy céltudatos eszmei közlendőiről Bortnyik Sándor a humor hangján, a bírálat módszerével tud legtalálóbban érvelni. (...) Az utóbbi tíz esztendőben az efféle derűs gúny már az összegezés komolyságával mérlegeli a kulturális élet, a társadalmi valóság egyes jelenségeit. Bortnyik Sándor véleménye ugyan nem hízelgő a futbalizmusról, a lyukplasztikáról, a testi és lelki deformációról, olyik művésztípus önzéséről, konzekvenciái mégis bölcsek, megnyugtatóak, jóra ösztönzők. Egy gazdag életmű fáradságos létrehozásával járó sok-sok bonyodalom, őszinte buzgalom, elnyűhetetlen segítőszándék oldja fel mosolyban még esetleges bosszúságait, indokolt kétkedéseit is. S ebben a mosolyban nincs semmi rezignáltság, csupán utópiákat oszlató józanság."*

Ezt a jóra ösztönző józanságát köszönhetjük a mesternek a *Korunk hősé*-ben is.

Kocsis L. Mihály

BEN,
SBEN!
HETŐ
61

ár most:
OLGÁLAT
unkás u. 4.
ÁLAT
sy-Zsilinszky

VASEDÉNY
BUDAPEST

FELVESZÜNK

Törökbálinton felépülő, korszerű, gépesített tranzitraktárunkba

árukiadót és átvevőket
segédmunkásokat,
targoncavezetőket és
takarítókat.

Jelentkezés:

a Fővárosi Vas- és Edénybolt Vállalat, munkaügyi osztályán,

Budapest IX.,
Közraktár u. 30.,
VII. em. 1.

...ipari Vállalat

...keres Budapesten kőbá-
...ó munkára, Budapestre
...a, Pécs, Veszprém kör-
...erelési munkára,
...áltozó munkahelyeire:

...lő, lakatos, iv- és láng-
...sokat, minősített hegesz-
...sokat. Százhalombattára
...sz- és gyártástechnológ
Felvesz továbbá Buda-
...akra, női segédmunká-
...kahét, minden héten
...ás, munkaruha egy évre.
...p. VIII., Kisfaludy u. 11.;
...st X., Gyömrői út 53.;
...i út 95–97.; munkaerő-
...kahelyek kirendeltségein.

Könnyű fizikai munkára

férfi munkaerőt felveszünk.

Jelentkezés az Országos Széchényi Könyvtár személyzeti osztályán. Munkanapokon — hétfő és szombat kivételével — 9 és 11 óra között, Budapest VIII., Pollack Mihály tér 10. I. em.

FOGASZATRA állandó délelőtti beosztásra szakképzett ASSZISZTENSNŐT keresünk.

Telefon: 299—274.

A Fővárosi Háztartási és Illatszerbolt Kiskereskedelmi Vállalat azonnal

alkalmaz főpénztárost,

továbbá

női munkaerőket leltárfelírói munkakörbe.

Felveszünk ZUK-tehergépkocsira gyakorlott

gépkocsivezetőt,

valamint

rakodót.

Jelentkezés: a vállalat munkaügyi osztályán: BUDAPEST V., Ferenczy István u. 20—22.

VILLERT

A VILLERT VÁLLALAT azonnali belépéssel ALKALMAZ 5 tonnás önrakodós tehergépkocsira, kötözői tanfolyammal rendelkező

gépkezelőt.

BUDAPESTI vállalat keres faipari mérnököt.

részletes önéletrajz megküldésével, „Tíz év feletti gyakorlat" jeligére kérjük az

Ifjúsági Lapkiadó Vállalat hirdetési osztályára.

1065 BUDAPEST, REVAY U. 18.

OMKER

Azonnal felveszünk raktári beosztott

segédmunkásokat, karbantartó villanyszerelő szakmunkást,

tizakoru

küldöncöket

és

gépipari technikust.

Jelentkezés: szombat kivételével OMKER, Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 26.

Telefon: 122—680.

Az Állami Operaház azonnal felvesz:

személygépkocsi-vezetőket (lehetőleg több éves gyakorlattal), színpadi segédmunkásokat, női és férfi szabászt, cipész szakmunkást és nyugdíjas takarítókat.

Jelentkezni lehet a személyzeti osztályon de. 9—12 óra között BUDAPEST VI., Népköztársaság útja 22.

A Kőfaragó és Épületszobrászipari Vállalat felvételre keres változó munkahelyre, az ország egész területén levő építkezésre:

műköves szak- és betanított munkásokat, ács-állványozó szak- és betanított munkásokat, kő- és műkőfaragókat, terméskőhelyezőket, esetleg brigádokat is, kőműves szakmunkásokat, kubikosokat,

Budapesti segédüzemébe felvételre keres:

lakatost, marószt, esztergályost, autószerelőt és autóvillamossági szerelőt, három, illetve két műszakos beosztásba gépkezelőt.

Jelentkezés: Budapest V., Báthori u. 12., III. em. 60., munkaerőgazdálkodás.

A Kőfaragó és Épületszobrászipari Vállalat,

folyamatos felvételével

kő- és műkőhelyezői munkakör ellátására TANFOLYAMOT INDÍT.

Jelentkezhetnek azok a 30 évnél nem idősebbek, akik az általános iskolát elvégezték.

A 30 évnél idősebbeknek, megfelelő tetszés szerinti jelentkezés esetén, biztosítjuk a segédik, illetve gyakmesterképző iskolai elvégzéséhez szükséges feltételeket.

Jelentkezés: BUDAPEST V. BATHORI U. 12. sz. (II. em. 56.

Várszegi István.

VASEDÉNY
BUDAPEST

Felveszünk:

SOEMTRONP 383-as géphez gyakorlott vagy kezdő gépkezelőket.

Jelentkezés:

a Fővárosi Vas- és Edénybolt Vállalat gépesítőjénél, Budapest I., Szena tér 1/A.

FELVESZÜNK:

kőművest, kubikost, segédmunkást, festőt, asztalost, ácsot, lakatost, szigetelőt, villanyszerelőt, víz-, fűtés-, gáz-, kazánszerelőt, bádogost, tetőfedőt, tmk-villanyszerelőt, tmk-gépszerelőt.

Jelentkezés: ÁLTALÁNOS ÉPÍTŐIPARI SZÖVETKEZET, munkaügyi osztályán, BUDAPEST VI., ZICHY J. u. 24—26.

FELVESZÜNK:

gépkocsivezetőt, gépkocsiszerelőt, rakodómunkást és panderdarukezelőt.

JELENTKEZÉS: ÁLTALÁNOS ÉPÍTŐIPARI SZÖVETKEZET, szállítási osztályán BUDAPEST VI., Peterbegyi út 28.

Kuházati nagykereskedelmi vállalat

felvételre keres

rakospalotai raktárházába

targoncavezetőket

és

raktári dolgozókat.

Jelentkezés: a Felsőruházati Nagykereskedelmi Vállalat munkaügyi osztályán Budapest V., Tanács körút 1., félemelet.

Telefon: 429—765.

A Fővárosi Épületasztalosipari Vállalat felvesz:

FAIPARI TECHNIKUSOKAT, RAKTÁRVEZETŐKET

és

RAKTÁROSOKAT.

Jelentkezni lehet: a személyzeti főnöknél. Budapest IX., Tóth K. u. 27.

Villanyszerelőket, betanított munkást budapesti munkákra,

továbbá

elektrotechnikusokat felülvizsgáló munkakörbe

felveszünk.

Jelentkezni lehet 144—367, 133—958, 152—944 telefonszámokon.

vezetőket felveszünk.

Cím: BUDAPEST X., MALATA U. 31., személyzeti vezető. Telefon: 149—292.

Tehergépkocsivezetőket

és

nehézgépkezelőket,

földmunkára FELVESZ nagyvállalat, kiemelt fontosságú budapesti és környékbeli mélyépítési munkákra.

Jelentkezés

levélben vagy személyesen a

Közép-magyarországi Közmű- és Mélyépítő Vállalat, Gödöllő, Tessedik Sámuel u. 6. szám alatti központjában,

vagy Budapest XI. (Sashalom), Milan u. 27., és Budapest XI., Nemetvölgyi út 150. szám alatti főépítésvezetőségen.

A VOLÁN 1. sz. VÁLLALAT 12. sz. Üzemegysége felvételre keres:

vasúti szállítmányozási kirendeltségére,

szállítmányozási szolgálattevőt.

Jelentkezni lehet: Vác, MÁV-pályaudvar.

A FŐSZER FELVÉTELRE KERES

villanyszerelő, ív-lánghegesztő, fényező-mázoló,

szakmunkásokat,

betanított

és

segédmunkást,

továbbá

tehergépkocsivezetőket.

Munkásszállás van! Jelentkezés: FŐSZER, Budapest IX., Koppány u. 5. Telefon: 336—568 (83 mellék).

Vasipari szövetkezet kis létszámmal dolgozó galván műhelyébe

galvanizáló szakmunkást,

a műhely önálló vezetésére azonnal

felvesz.

MEKOFEM ISZ. BUDAPEST VIII., KÖRIS U. 27. Telefonszám: 133—430/4 mellék.

azonnali belépéssel

keres a KOZMOSZ I. Sz.

BUDAPEST VI., HAJÓS U. 25.

Felveszünk:

OVILEP vizsgával rendelkező villanyszerelő szakmunkást és árnátvevő kocsikísérőt.

Jelentkezés:

a Fővárosi Vas- és Edénybolt Vállalat üzemeltetési osztályán, BUDAPEST I., SZÉNA TÉR 1/A.

A VOLÁN

1. sz. Vállalat 1. sz. üzemegysége felvételre

keres:

garázsművezetőt, autószerelőt, karosszérialakatost, kőművest, szervizmunkást, akkumulátor-javítót, betanított munkást (autószerelő mellé) és segédmunkást.

JELENTKEZÉS: BUDAPEST XIV., PILLANGÓ U. 22.

CSEPELI SZERSZÁMGÉPGYÁR FELVÉTELRE KERES:

készülékfúrós, marós, esztergályos, fogazó, fogköszörűs, szerelő-géplakatos, gyalus, horizontál-esztergályos, villanyhegesztő,

szerszámedző

szak- és betanított munkásokat,

továbbá:

daraboló gépmunkásokat, férfi anyagmozgató segédmunkásokat

(nyugdíjasokat is),

darusokat, darukötözőket.

Váltott műszak esetén a második műszakra 10 százalékos, a harmadik műszakra 20 százalékos pótlékot fizetünk.

A bér: megegyezés szerint. Jelentkezni lehet:

678—640 (29—58 m.). Ügyintéző: Sólyom

Az INTRANSZMAS azonnali belépéssel

felvesz

6—7 éves gyakorlattal rendelkező

anyagmozgató technológus mérnököt

vagy

technikust.

JELENTKEZÉS: a személyzeti osztályon, BUDAPEST I., MARVANY UTCA 17. Telefon: 160—236.

Azonnali belépéssel

felveszünk:

tmk-lakatosokat, segédmunkásokat

és

takarítónőket.

Férfi munkásszállás van.

Minden héten szabad szombat,

jó kereseti lehetőség!

Jelentkezni lehet: az ONTODEI VÁLLALAT formázóanyagokat gyártó üzemegység munkaügyi osztályán: BUDAPEST XI., (Albertfalva), Hunyadi János út 18.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

1977 APR 10

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP
Szeged

Bortnyik Sándor festő-grafikusművész

1021

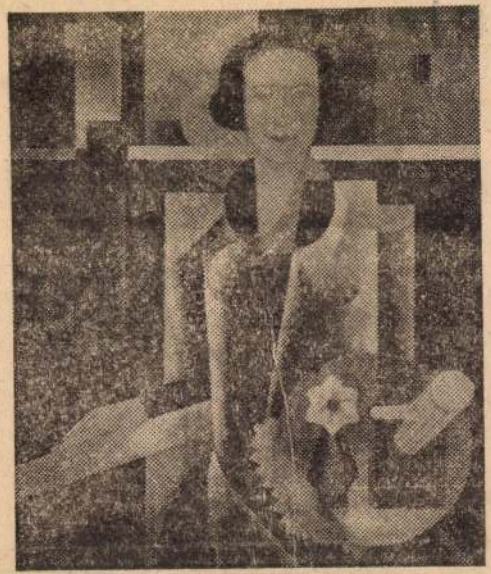

Ember és gép (1975)

Bortnyik Sándor emlékkiállítása Budapesten

Bortnyik Sándort azok között a művészek között tarthatjuk számon, akik többkevesebb elszántsággal igyekeztek elszakadni a burzsoá konvencióktól, s új eszközök után kutattak, hogy hivatásukat a történelmi megpróbáltatásokért, a háborúért felelős hatalmi organizmustól függetlenítve teljesíthessék. Már 1916-tól a kétkezi szegények ábrázolásával foglalkozott, ugyanakkor elemző kísérletekbe kezdett a vizuális formákat illetően, s elérkezett az akkoriban újszerű geometrizmus teljes elvonatkoztatásáig.

A forradalmi hónapokban készült linómetszetei (Kommunista Köztársaságot, Lenin, Liebknecht, Vörös nap) és festményei (Vörös mozdony, Vörös gyár, Vörös május) a korszerű mondanivaló megértését bizonyítják. Műveiből a mai tárlatlátogató is hiteles tájékoztatást kap arról a szellemi atmoszféráról, melyben akkor művészeink dolgoztak, s amelyet a világnézeti tisztázódás, az időszerű tennivalók vállalása jellemzett.

Emigrációjának esztendői (1920—25) megerősítették benne azt a meggyőződést, hogy a művész legközvetlenebb szakmai kötelességei is a nép sorsához kapcsolódnak.

1925-ben visszatért Magyarországra. Hazajövetelével nem választotta a belső emigráció passzivitását, mert a felszabadulásig eltelt húsz esztendőben sok mindent tett a progresszív gondolkodás terjesztéséért. Bortnyik Sándor új korszakot nyitott a plakátművészetben, az alkalmazott művészet egy sor ágában.

1945-öt követően korábban kipróbált képességei széleskörű működési lehetőséghez jutottak. Bortnyik Sándor mint pedagógus nyolc éven át főiskolai szinten érvényesíthette rátermettségét, élhetett művésznevelő hajlamainak. A magyar Bauhaus tanítómestere új műtörténeti korszak elindítására készíthette fel akadémiai növendékeit. Mint festő is tevékenyen dolgozott 1976 decemberben bekövetkezett haláláig.

A költészet napj

Apáti Miklós:

Egy mondat a költészetről

A fociról lesz szó,
ígérhetném csalafintán az olvasónak,
olvasói buzgalmát fölkeltendő,
de aztán legyintek,
csalás, bunda,
igazából a foci is
a költészet diadala,
mert játék,
mert küzdelem,
mert férfias,
mert egy közös hullámra hangolja a
tömegeket,
az ember magából kivetkőzve
üvöltözheti, hogy „Hajrá!"
vagy hogy „Híres vagy,
hogyha ezt akartad!",
de hát, mindegy mit kiabál,
a lényeg,
szerelmes, vagy szerelemre
szomjas, felhőzött arcú,
vagy vidám, lépegetve járó,
vagy tombolva táncoló,
dicső és diadalmas,
akár a pályán, akár a nézőtéren ülve,
mert végül is
egymásért vagyunk,
olvasók és költők,
egymásért, de úgy,
hogy többet lehessünk egymás által,
hiszen
játék csak — mondja a feleség,
de a kedves, az kijön
a kedvünkért a pályára,
sikolt, ha felbuktatnak,
örül, ha elfutunk a szélen,
a baloldalon,
játék csak, mondaná az olvasatlan
[ember,
de hát láttam én már hordágyon
[játékosokat,
néha a bírót is lelövik, ugye,
de a legszebb mégis az,
hogy a győztesek, míg ünneplik



REICH KÁROLY RAJZA

SAJTOFIGYELO
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1977 JAN 17

Budapester Rundschau

Sándor Bortnyik

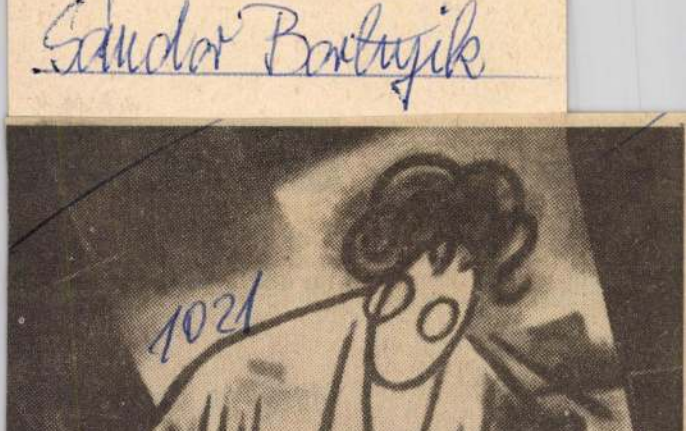

Sándor Bortnyik: Groteskes Porträt, 1966, Öl auf Holzfaserplatte

daß man
Lösung die
sollte, so, d
kein Land
nicht nur
Valutensyst
stimmt...
der Vergan
zeigt, daß dies leicht zu einseitigen Vorteilen für jenes Land führen kann, das die Weltwährung den übrigen zur Verfügung stellt. Die zweite Frage, weshalb ich ein so großer Verfechter des monetären Systems bin, ist recht eigenartig, aber ich möchte sie trotzdem anführen. Ich befürchte, daß eine schwere Wirtschaftskrise eintreten kann, wenn es nicht zustandekommt.

Ich identifiziere zwar die Währungskrise nicht mit der Wirtschaftskrise, ist doch die Wirtschaftskrise ein viel größerer Begriff, der sich auf Produktion, Konsum und die Gebiete der Nutzung erstreckt. Die Währungskrise

Mitteilung des Zentralen

Neue Konse
und Kaffeep

Um die Versorgung der Bevölkerung mit frischem und konserviertem Obst und Gemüse zu verbessern, die Interessiertheit der Produzenten zu sichern und den Kostenanstieg in der Produk-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

FEJÉR MEGYEI
HÍRLAP

Bortnyik Sándor

1021

BUDAPEST KIÁLLÍTÓTERMEIBŐL

Bortnyik Sándor

KIÁLLÍTÁSA

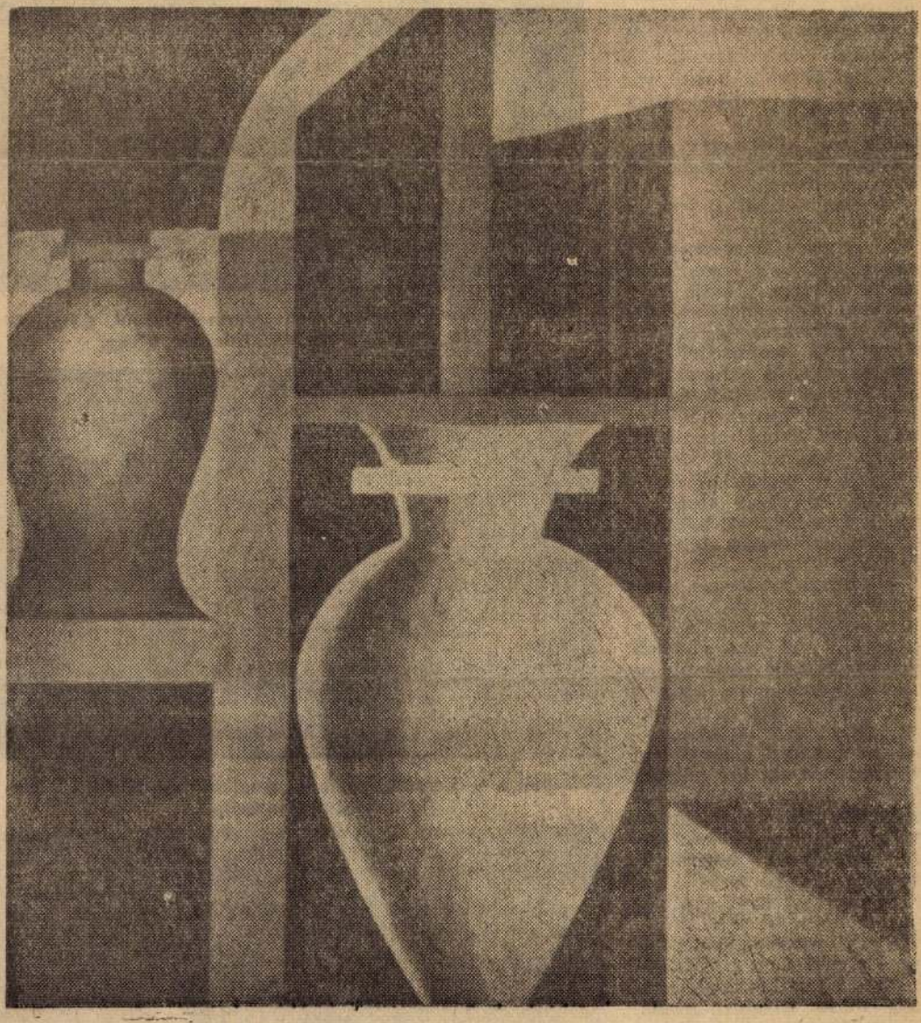

Térkomponáló vázákkal. Bortnyik Sándor festménye

(Foto: Kabáczy)

A Nemzeti Galéria Bortnyik Sándor nagyszabású életművének bemutatásával nemcsak egy rangos művészt állított reflektorfénybe, hanem egyetlen életművön keresztül — egyetlen művész idegrendszerén és véráramán keresztül — elénkállította szinte az utolsó ötven év szocialista eszméinek, művészeti áramlatainak történetét.

Bortnyik a századelő konstruktívizmusával indul, de ezt a konstruktívizmust mindinkább az eszmék, az ember szolgálatába állítja. Úgy is, hogy eljut az emberábrázoláshoz, úgy is hogy ábrázolja azokat a társadalmi eszméket, törekvéseket — a legnemesebb absztrakció eszközeivel — amelyek a századelő avant-garde művészetét a forradalom szolgálatába állították. A Tanácsköztársaság bukása után érthető módon elhallgat. Egy ideig emigrációban él. Művészete a plakátban nyer kiteljesedést. Ő az egyik első azok között a totalitásra törekvő művészek között, akik nem találnak különbséget a „magas művészet" és az „alantas" alkalmazott művészet között. És nincs is különbség alkotásaiban. Mert plakátjai a mai mértékkel is megállják helyüket, könyvcímlapjai grafikáival egyenértékűek.

Már korai alkotásain felismerhető jegyeket hagy szatirikus szelleme. Az avantgarde irányzatok öncéluságát kubista-konstruktivista módon sikerrel gúnyolja ki, így hatol lényegükig. A felszabadulás utáni időben ez a szatirikus hajlam egész sorozatban realizálódik. Korszerűsített klasszikusok című sorozata kacagtató, bravúros — és nyugodt lélekkel tehetjük hozzá: halhatatlan — képzőművészeti „Így írtok ti". Szédületes és kápráztató stíluskészsége, amellyel az egyes festők modorában megfesti mások témáit. Friss szemre és szellemre vall. Buffet modorában festi Rembrandt témáját: Dr. Tulp anatómiája címmel. Botticelli témáját Kernstock modorában: Tavasz éboredése Nyergesújfalun címmel. Leonardo Mona Lisáját is megfesti többféleképpen. 'Mona Lisa az arlesi postamesternő (Van Gogh), Mona Lisa a Balatonnál (Egri József), Liza Szentendrén (Barcsay Jenő).

A kiállítás mellőzni kényszerült, márcsak jellegénél fogva is, Bortnyik művészetelméleti munkásságát; könyveit cikkeit, előadásait, művészeti folyóirat-szerkesztői tevékenységét, s azt a jelentős szervezői, tanári munkát, amelyet mint a Képzőművészeti Főiskola igazgatója, és előbb egyéb iskolák és műhelyek tanára végzett.

Ennek a szellemi életműnek feltérképezésével még hatásosabban állhatott volna elénk a művész, még perdöntőbben bizonyíthatott volna életművével, amelynek tán csak fele az, ami képzőművészeti alkotásokban csapódott le.

És ez a „fél" is, milyen egész!

Tordy Áliz

A cseh rajzfilm — ma

A cseh rajzfilm fogalom a film világában. Erről beszél a prágai rajzfilm-stúdió fődramaturgja, Jan Pos:

— A prágai stúdiónak négy munkahelye van, kettő a rajzfilmé (védjegye a Bratri v triku — Trükktestvérek), kettő pedig a bábfilmé (a fa Pegazus emblémával). A rajzfilm törzse a prágai vár alatti Klárovon székel. Mindegyik stúdiónak állandó stábja van — színezők, körvonalazók, mozzanat-beállítók, animátorok, stb.

— Hány filmet készít a stúdió évente?

A termelés lényegében két részre oszlik, a csehszlovák mozik számára készült alkotásokra, és rendelésre készült filmekre. Az állami filmgyártás eszközeiből finanszírozott, és a hazai mozihálózatnak szánt filmekből évente átlagosan 20—25-öt forgatunk. Ennek körülbelül a fele rajzfilm. Az alkotások fele a gyermekek és az ifjúság számára készül, a másik fele bohózat, politikai és filozófiai szatíra, kísérleti és költői film.

— Milyen zsáner az uralkodó?

— Stúdiónk munkája igen sokrétű, ami nem elméleti terv eredménye, hanem annak következménye, hogy a cseh iskola igazi tehetségeket, jellegzetes alkotó egyéniségeket keres, akiknek van mondanivalójuk. Így például Zdenek Miler poétikus — gyermekeknek szánt filmjei mellett itt van Lehky ötletes társadalmi szatíráival, Brdecka rajz horrorja a népi és naiv költészet parafrázisa mellett, Smetana kritizáló erkölcsrajzai, Kábrt képessége, aki úgy a világirodalom klasszikusainak műveit, mint világhírű festők és grafikusok rajzait eleveníti meg, vagy Vystrcil nemcsak humanista háborúellenes, hanem dogmaellenes szatírái is.

E tapasztalt alkotók nemzedéke mellett új nevek és módszerek tűnnek fel. Erre az új nemzedékre jellemző, hogyan bizonyítja filmjeik gondolata és formája, hogy a rajz- és bábfilm feladata nem csupán vidámság terjesztése, hogy új témakörök és kifejező eszközök lehetőségét még hosszú ideig nem fogják kimeríteni, továbbá az is, hogy a rajz- és bábfilm néha sokkal többet tud mondani, mint ahogy gondoltuk...

Egyébként az állami filmipar egyik nagy vívmánya, hogy bizonyos számú, bár kevés olyan filmet is gyárthat, amely nem veszi tekintetbe a kereskedelmi hasznot. A legtöbb cseh film sajnos eddig nem ért el nagy anyagi sikert külföldön. Meg vagyok azonban győződve arról, hogy amint megnyílik előttük az út a világ úgynevezett második elosztó hálózatához, azaz a filmklubokba, és az igényes nézők mozijaiba, akkor nemcsak művészi, hanem anyagi sikert is el fognak érni. Filmjeink ugyanis nem igyekeznek kis lokális szatírát művelni, hanem foglalkoznak az egész civilizált világgal, s különösen az ifjúsággal közös problémákkal.

Ez a nézetem többek között rajz- és bábfilmjeinknek a nemzetközi fesztiválokon és szemléken elért rendkívüli sikereire építem. S talán büszkék is lehetünk arra, hogy a magunk módja szerint a rajzfilmben megelőztük a csehszlovák játékfilm-gyártás sikerét, éppen a gondolati és polgári bátorságban és filmjeink humanista küldetésével.

— Beszélt külföldi partnerekkel való együttműködésről.

Együttműködünk például már hosszú évek óta a Rembrandt Films amerikai céggel.

A közelmúltban fejeztük be az együttműködést az olasz Instituto Luce-vel, amelynek Pino Zac rendező Nemlétező lovag című, egész estét betöltő filmje számára a rajz és trükk részt készí-

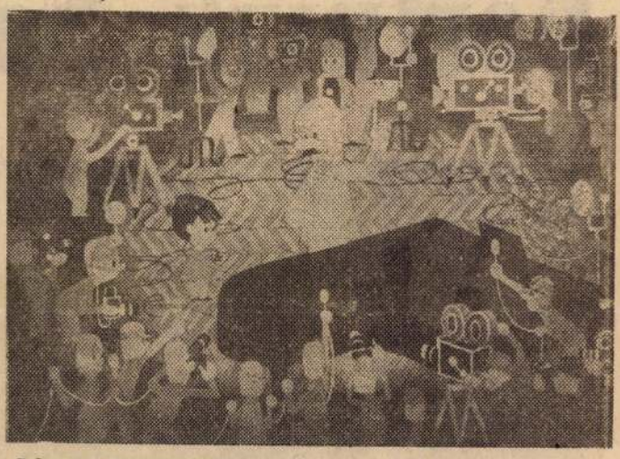

Jelenet a Bársonyszalag című gyermekfilmből. Rendezője és képzőművésze Zdenek Miler.



Szimbiózis — Zdenek Smetana rendező és képzőművész társadalmi szatírája.

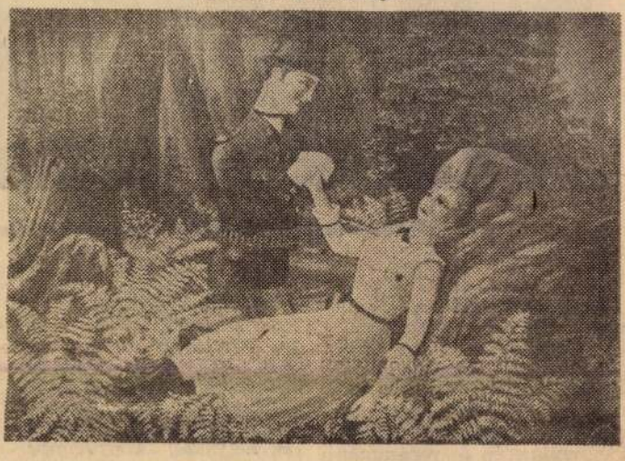

Erdei les — Jiri Brdecka rendező és Frantisek Braun naiv festő híres költői filmje.

kát írni róla. Nem a jelenségről, hanem a regényről. Nem statisztikai alapon, hanem egyszerű, józan olvasás

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR TÁVIRATI IRODA
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068. 337-748. 340-726

KÖNYV VILÁG

1971 AUG

1021

Bortnyik Sándor

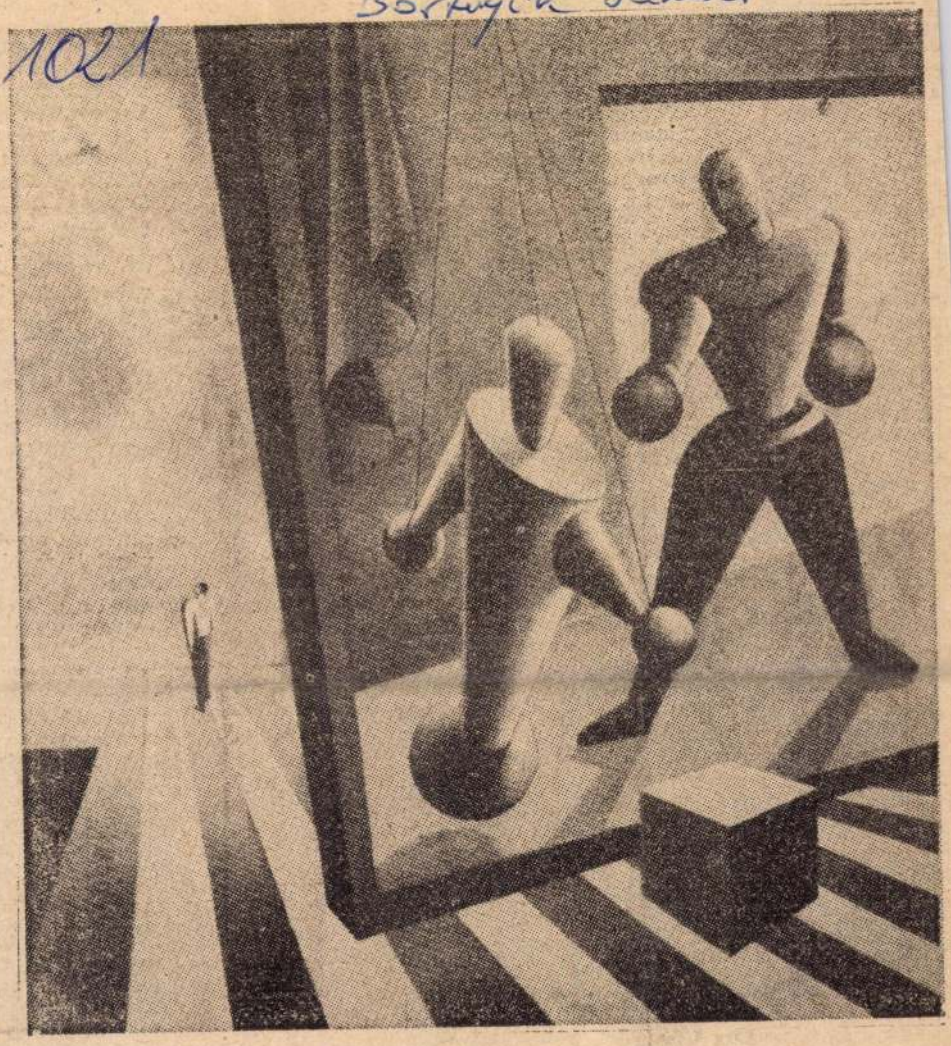

A közeljövőben lát napvilágot a Corvina Kiadó méltán népszerű sorozatában, A Művészet Kiskönyvtárában Borbély László írása Bortnyik Sándorról és művészetéről. A 88 oldal terjedelmű szöveget a kiváló mester műveiből vett 6 színes és 48 fekete-fehér képtábla egészíti ki. Képünkön Bortnyik Sándor: Huszadik század című festménye.

lna.

a könyvszerető em-
inc helyett kis perga-
ánzatot akaszt a
espolcára, amelyen
s betűkkel a címbe-
szöveg áll.

n reménytelen szöve-
blácska függ az én
espolcaim egyikén, és
négis —, ha valaki
l a könyveim előtt,
g enyhe szorongást
Ugyanakkor érdek-
el figyelem, mint rea-
togatóm erre a figyel-
tésre? Akad, aki elol-
, de úgy tesz, mintha
is látná a feltűnő he-
kifüggesztett, alapjá-
barátságtalan figyel-
etést.

ilyen nem kér kölcsön
vet.

ckal veszedelmesebb
isik, aki cinkosi mo-
al rámnevet, kacsint
, s jelzi, hogy tetszik
az ötlet, de ez termé-
sen rá nem vonatko-
ó a becsületesség ma-
éppen most mintázzák
a Becsület és a Tisz-
szobrát) és biztos,
a világ legtermészete-
mozdulatával emel-
le a megkívánt köte-
s viheti magával ott-
ba.

n tudom, más hogyan
vele, de amikor egy
et elvisznek a könyv-
ból, nekem hiányér-
támad, és ez a rossz
fogva tart mindaddig,
a könyv nem kerül a
re. Nem a többi polcot
, ahol szép rendben
oznak a kötetek, ha-
zt, ahonnan egy kötet
zik.

csön vett könyvvel
en viszont különös el-
ésem van. Úgy érzem,

valamelyiker
köteteim ot
nolnak. M
míg szükség
ahogyan leü
sítási ügyn
adóvégrehaj
vatalos kü
személyt, d
hogy végez

Van egy
csodálatos
csekedhet.
semminemű kiírás, tanc
sem védi a köteteket, de
amikor valamilyen érdek-
kes, ritka könyvön meg-
akad a szemem, azt mond-
ja:

— Ha olvasni akarod,
gyere el hozzám. Ülj be egy
fotelbe, kapsz reggelit, ebé-
det, vacsorát, szivart, sőt,
itt is alhatsz, de könyvet
még neked sem adok köl-
csön.

Barátomra nem haragszom, igaza van. Ma már nincs olyan ember, aki ne tudna keresetéből egy könyvet megvenni. Ha meg olyan könyvre van szüksége, ami már nem kapható, a könyvtárak légiói állnak rendelkezésére.

Indítványozom: rendezzünk könyvvisszaadási hetet! Mindenki nézze át a könyveit, és az idegen köteteket juttassa vissza tulajdonosának. Persze, ha tudja, kitől kapta kölcsön.

További javaslatom, hogy kiváló grafikusaink tervezzenek, nyomdáink sokszorosítsanak ex libriseket, amelyeket könyveink belső fedelére ragasztanánk. Ezzel maradandóan jeleznénk, hogy a könyv kinek a tulajdona, kinek kell és illik azt visszaküldeni, hamár egyszer elkértük tőle.

Marék Antal

szépiroda... ...lk
nyeit is felmutatj

Tulajdonképper
lan jelző Domoko
könyvére az *izgal*
—, de a jelző it
arra vonatkozik,
szerző a magyar
történet egyik ali
gyalt bűncselekm
zát, azaz az *Ách*
végül is revolver
végződött úri haj
közel a mai olva
galmas azért is,
Áchim elleni gyil
megmutatja a m
osztályok össze
nek 1911. előtti
szerkezetét, tankö
tosságú anatómiá
hogy miként szám
gül is 1945-ig a f
és tőkések Magy
minden osztályá
harcbahívó forra

Áchim személye
it, természetének
kritikával illethet
politikai crédójáné
mondásait term
lehet — s néha ke
vitatni. Éppen
József könyvének
megbízható adat
hogy a kétségkívü
resszív parasztvezé
netileg majdnem e
te a jó útról Krist
zsef, s a mögötte
Ferenc Ferdinánd



Bortnyik Sándor: Plakát (1926)

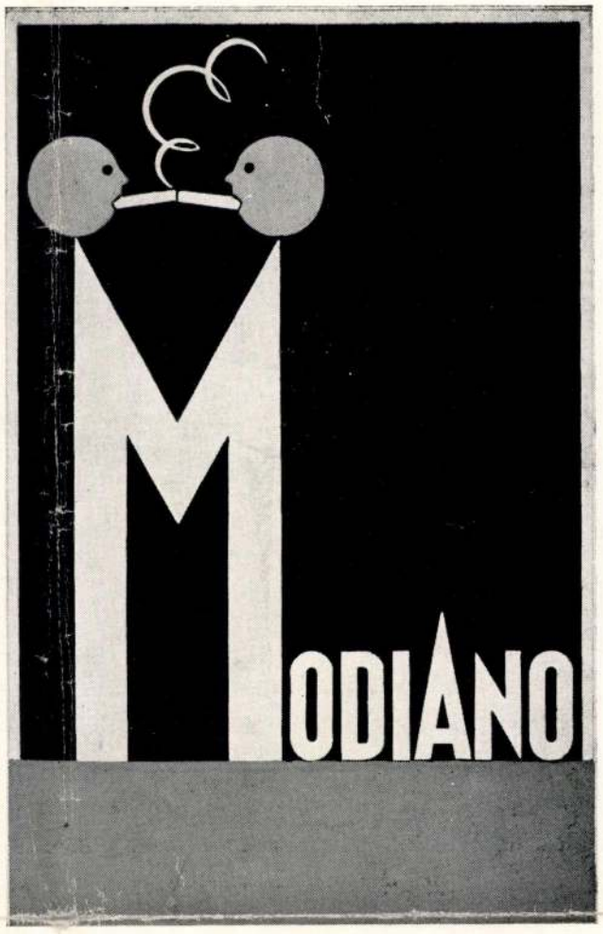

Bortnyik Sándor: Plakát (1926)

Tématlan és tárgytalan képei elvont mértanias kompozíciók, síkelemeknek síkon tagolt felépítései: képarchitektúrák, fekete-fehérben vagy polichrom megjelenésben. A festő elindult, hogy felkutassa a térformák rendjét és eljutott egy világba, amely csak két kiterjedésben él. Mintha annak a képzelt valóságnak formaköltészetét akarná megteremteni, amelynek Bólyai valamikor geometriáját fundálta ki. Ez az abszolút piktúra, ez a „képarchitektúra" azonban éppen erős elvontsága révén erős korlátozódást jelentett Bortnyik gazdag festői fantáziája számára. A geometriának ez a színjátéka száműzte a teret és száműzte a valóságnak még emlékképeit is.

És hiába minden teoretikus okoskodás és végsőkig vitt teremtő logika: úgy látszik, tér és valóság nélkül nincs igazi festői élet. Bortnyik festői fejlődésének logikusan felépített magaslatáról visszatekint a valóság elhagyott világába. Vonzódik vissza egy kissé. De nem, hogy rátérjen olyan pontra, amelyen már keresztül haladt! A képarchitektúra a maga szigorú elvontságában a tökéletes formatisztaság és színegyensúly titkait tudta meg. Az új realitás, amelyet piktúrája 1923-tól hódít meg, a képarchitektúrában érlelődött új rend érzékibb, testesebb megjelenése.

A síkok világa után megjelenik ismét a tér, nem a naturális tér, hanem a festői képzelet önkényesen teremtett tere, a dimenziók hallatlanul tiszta tagozásával. A formák biztos nyugalma, nagyvonalú határozottsága szinte pátosz és ünnepélyesség. „Forbát építész és felesége" zseniális kettős portré elvont és mégis élettel teljes architekturális környezetbe állítva, nemcsak Bortnyik új stílusfordulatának teljessége, hanem az egész új festészetnek egyik legkimagaslóbb alkotása. Az évtizedeken át örvénylő festői anarchia után új klasszicizmus erejével és derűs nyugalmával. Az új ember és az új rend vágyának festői megtestesülése.

Bortnyik új képeiben — „Zöld szamár", „Önarckép Nofrit hercegnővel", „Új Ádám", „Új Éva", „Világrendőr", „Huszadik század", „Festő", „Géplovag" — nemcsak a tér és a valóság jelenik meg újra, hanem a tematikus tartalom, amely legtöbbször a szatíra felé vonzódik. A kép „irodalmisága" azonban mindig alá van rendelve az abszolút képszerűségnek, amely a festmény egyetlen és végső lényege marad.

Közben azonban, éppen a döntő eredmények elérésének idejében, új



Bortnyik Sándor: Plakát (1926)

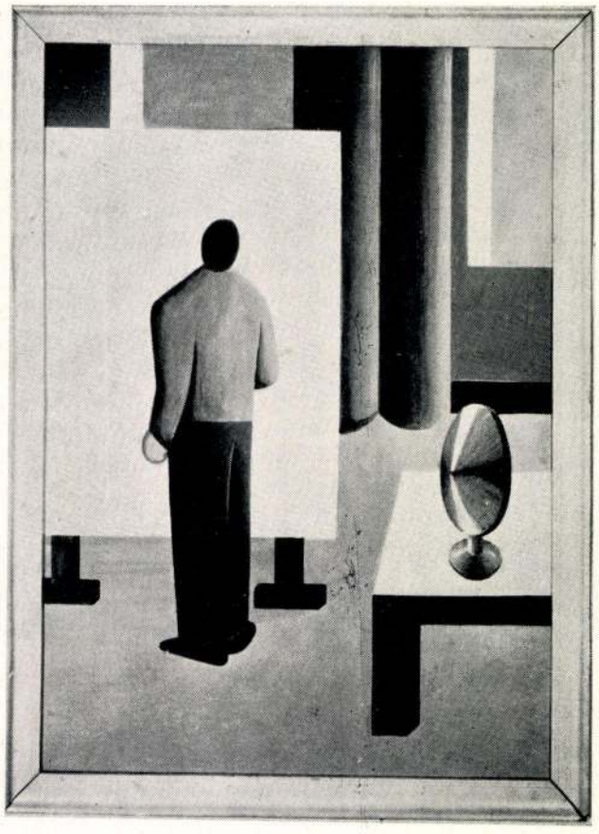

Bortnyik Sándor: „Festő" (festmény, 1928)

krízishez érkezett Bortnyik művészete. Az új krízis nem a stíluskeresésből adódott, hanem a művész állásfoglalásából a független életet élő táblaképpel szemben. Az állásfoglalás konklúziója: nem kell táblakép! De ez az elvi és gyakorlati álláspont nem fejezi be festői fejlődését, hanem csak megszakítja egy-két esztendőre. Az egy-kétévi szünetnek mégis gyümölcsös eredményei mutatkoznak: Bortnyik a szó teljességében realizálja piktori stílusérzékeit. Megszületik gyakorlati grafikája: plakátjai, reklámtervei, gyermekjátékai, képeskönyvei.

Festői fejlődése külföldön folyt le, grafikai munkáival az itthoni alkalmazott piktúra avant-gardistája lett. Első plakátjainak megjelenése a pesti uccákon döntő dátuma az új magyar reklámművészetnek. Bortnyik neve fogalommá lett: a magyarországi modern képzőművészet és plakátművészet leghaladottabb értékét jelzi. Tartozunk ennek megállapításával, anélkül hogy kisebbíteni akarnánk ezzel az új magyar piktúra többi kitünő értékét. A kezdeményezés és művészi termékenyítés szerepét nem lehet elvitatni Bortnyik Sándortól. Hozzá kell ehhez tennünk még valamit. A mai magyar reklámgrafika reprezentánsai között Bortnyik az egyetlen, akinél a piktúra és gyakorlati grafika stílusazonosságát konstatálhatjuk.

Bortnyik piktúrájának és plakátgrafikájának stílusazonossága azt eredményezte, hogy plakátjai képek lettek, amelyek azonban tökéletesen kielégítik a plakátszerűség minden elgondolható követelményét is. Együtt kapjuk bennük Bortnyik új festészetének legszebb értékeit: az erőteljes tisztaságot, nagyvonalú harmóniát, a forma- és színelemek vaslogikával felépített szervességét és ugyanakkor a plakátszerűség minden kívánalmát: a színek és formák biztonsággal uralkodnak az ucca káoszában és éppen olyan biztonsággal verik a szomszéd plakátok konkurenciáját. Képötletük originális, frappáns, feltűnő, de mindig ízléses. S ami talán legfontosabb: a képötlet elválaszthatatlan kapcsolatban áll a témával, a szöveggel, a plakátcéllal. A reklámozott cikk neve, formája nem sikkad el, hanem memóriánk centrumába véső dik. Bortnyik plakátjaiban lehetetlen a szöveget kicserélni és Bortnyik plakátjait lehetetlen elfelejteni.

Azt hisszük, hogy ennél többet és jobbat mai metropolisok uccáinak egyik művészéről sem lehetne mondani.

Hevesy Iván.

A Magyar Grafika szövegét a
LEYKAM-JOSEFSTHAL AG
gratweini gyárában készült
különleges famentes offsetnyomóra
nyomtuk

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

TÁRSADALMI SZEMLE

1969 ... 3

1021



Bortnyik Sándor: Munkás

A címlapon – Bortnyik Sándor: Zászlóvivők

6,— forint

BORTNYIK SÁNDOR Népszabadság 2002.03.04. 15.o

MŰTÁRGYPIAC

Tavaszi mozgolódás

A karácsony és a húsvét közötti időszak a közvélekedés szerint holt szezonnak számít a műkereskedelemben, és ez féligmeddig igaz is. Az árverések ilyenkor jobbára valóban szünetelnek, bár az évkezdetre azért jutnak kisebb jelentőségű aukciók. Ha pang is ilyenkor az aukciós piac, a galériás értékesítésben a január és a február annál fontosabb időszak. Nemcsak azért, mert a gyűjtők vagy viszonteladók e két hónapban árverések híján „ki vannak éhezve" jó művekre. Ennél fontosabb, hogy ekkorra derül ki, hogy a műtárgyvásárlásban is érdekelt vállalkozóknak, komoly pénzű gyűjtőknek menynyi erőforrásuk marad adózás után képek, szobrok, különféle antikvitások vételére.

Jurecskó László, a MissionArt társtulajdonosa egyenesen úgy látja, hogy a kilencvenes évek első felétől kezdődően az év eleje talán még a karácsonynál is fontosabb volt galériájuk számára. Tapasztalatai szerint azonban a múlt évtized eleje óta tartó januári–februári erőteljes piaci fellendülés az elmúlt két évben megtorpanóban van. Hirtelen „kiugrásokra" mind kevesebb a példa. Panaszkodásra azonban ennek ellenére sem lát különösebb okot, mivel a kiemelkedő kvalitású képekre azért változatlanul nem nehéz vevőt találni. *Kertész Csaba,* a Home Galéria tulajdonosa szintén úgy érzékeli, hogy egyfajta „szinten tartás" jellemző a jelenlegi időszakra. *Haas János,* a Haas Galéria tulajdonosa pedig, miután új üzletet nyitott a Falk Miksa utcában, élénk érdeklődést tapasztal.

Aki hosszabb ideje figyelemmel kíséri a galériás értékesítést, az tisztában van vele, hogy a műtárgypiacon jelenleg egyidejűleg két tendencia érvényesül. Azok az eladni szándékozó műtárgytulajdonosok, akik tudnak várni, még mindig inkább az aukciós szezonra tartogatják értékeiket, mert a galériás értékesítésnél magasabb árban reménykednek. Akinek viszont gyorsan készpénzre van szüksége, könnyebben kínálja fel megvételre, bizományos értékesítésre festményeit, szobrait valamelyik jó nevű műtárgyboltnak. A galériatulajdonosok a maguk részéről úgy látják, hogy a galériás értékesítés kevesebb kockázatot rejt magában, mint az árverés, az eladó komoly garanciát kap arra, hogy áron alul nem kel el tulajdona, sőt manipuláció sem történhet.

A budapesti galériák is megragadják az alkalmat, hogy vevőkörüket bővítsék – ez azonban nem egyszerű feladat, a magyar műtárgypiac továbbra is szűk, a kilencvenes évek elején tapasztalt nagy felfutás mára már a múlté: napjainkban kevésbé sikk újgazdag körökben a műtárgygyűjtés, „beállóban van" a gyűjtői kör, alig-alig látni új arcokat a vásárlók között. A MissionArt egyébként az idén is több kiállítást tervez, és folytatja művészeti könyvek kiadását. Jurecskó számítása szerint ez évben külföldön öt kiállításon jelenik meg a cég: Bécstől Los Angelesig.



Bortnyik Sándor grafikája a Home Galéria kiállításán

Az évkezdet egyik legjelentősebb időszaki kiállítása jelenleg a Home Galéria pasaréti üzletében látható. A Bortnyik-életművet fontos művekkel bemutató tárlat március 23-ig tekinthető meg; az esemény érdekessége, hogy nemcsak grafikák és festmények láthatók, hanem például a magyar avantgárd egyik zászlóvivőjének számító művész által készített fotók és könyvborítók is.

A Haas Galéria folytatja a KUT művészei alkotásainak kiállítását, és képzőművészeti kiadványok bemutatóját is tervezi a tulajdonos.

K. T.



Építse a jövőjét!

Válasszon 63 érdekes karrierből!

A jövő a képzett szakemberé. Az Education Direct bevált kiképzést tud adni, mely a férfiak és a nők millióinak tette lehetővé világszerte, hogy felkészüljenek érdekes és jól fizető karrierekre az általuk választott munkaterületeken.

Teljes információt kaphat az Önt érdekelő bármelyik Education Direct programról. Minden kiképző anyag egyszerű, mindennapi angol nyelven van írva. Csak a lenti szelvényt kell kitöltenie (beleértve annak a Karrier programnak a számát, mely Önt legjobban érdekli) és postázza vagy faxolja az egész hirdetést az alább feltüntetett címre. Mi küldünk Önnek INGYEN egy Education Direct Karrier programcsomagot. Látni fogja, hogy az Education Direct módszere - az út a millió karrier sikertörténethez - az Ön útja is. Emlékezzen, hogy semminemű kötelezettséget nem vállal ezzel, tehát cselekedjen most.

Látogassa meg www.EduDirect-intl.com honlapunkat és amikor ott van gépelje be: **ID# A36S42W**

THOMSON
EDUCATION DIRECT

Az otthoni tanulás világszerte elismert vezetője.
Több mint 100 éve folyó kiképzés.

Dept. A36S42W
Box 1900, Scranton, Pennsylvania 18501-1900 U.S.A.
Fax: (570) 343-8462

ASSOCIATE DIPLOMA SPECIALIZÁLT KERESKEDELMI PROGRAMOKBAN
61 Accounting
64 Applied Computer Science
60 Business Management
81 Finance
68 Hospitality Management
80 Marketing

ASSOCIATE DIPLOMA SPECIALIZÁLT TECHNOLÓGIAI PROGRAMOKBAN
63 Civil Engineering Technology
65 Electrical Engineering Technology
67 Electronics Technology
62 Mechanical Engineering Technology

KARRIER DIPLOMA PROGRAMOK
14 Air Conditioning & Refrigeration
72 Appliance Repair
32 Artist
158 Auto Body Repair Technician – **ÚJ**
04 Auto Repair Technician
02 Basic Electronics
390 Bookkeeping – **ÚJ**
104 Carpenter – **ÚJ**
59 Catering/Gourmet Cooking
03 Child Day Care Management
22 Conservation
55 Diesel Mechanics
85 Drafting
42 Dressmaking & Design
06 Electrician
79 Electronics Technician
398 English: Reading – **ÚJ**
400 English: Reading & Writing – **ÚJ**
399 English: Writing – **ÚJ**
94 Fitness & Nutrition
30 Floral Design
76 Freelance Writer
384 Furniture and Cabinet Maker – **ÚJ**
25 Gunsmith
145 Home Remodeling & Repair – **ÚJ**
05 Hotel/Restaurant Management
12 Interior Decorator
35 Master Travel
23 Medical Office Assistant
33 Motorcycle Repair Technician
383 Occupational Therapy Aide – **ÚJ**
27 PC Repair
38 PC Specialist
56 Pet Groomer
84 Pharmacy Technician
40 Photographer
146 Physical Therapy Aide – **ÚJ**
151 Plumber – **ÚJ**
58 Private Investigator
102 Professional Landscaper – **ÚJ**
13 Professional Secretary
70 Small Business Management
26 Teacher Aide
387 Telecommunications Technician – **ÚJ**
87 TV/VCR Repair
07 U.S. High School Diploma
88 Veterinary Assistant
83 Web Page Designer – **ÚJ**

SZÁMÍTÓGÉP-PROGRAMOZÁS
69 COBOL – **ÚJ**
82 Java® – **ÚJ**
01 Programming in BASIC
37 Visual Basic®
36 Visual C++®

4Z426A

Az információ ingyen van - POSTÁZZA VAGY FAXOLJA AZ EGÉSZ HIRDETÉST MÉG MA!
Írja be annak a karrierprogramnak a számát, mely Önt érdekli. _____

_____ ÚR/ASSZONY KOR _____
(Olvasható nyomtatott betűket kérünk)
IRÁNYÍTÓSZÁM _____ VÁROS _____
CÍM/ORSZÁG _____
TELEFON _____ E-MAIL _____

AKKREDITÁCIÓK ÉS JÓVÁHAGYÁSOK. Az Education Direct a Distance Education and Training Council akkreditált tagja és a International Association for Education and Training továbbképző és kiképző programok jóváhagyott ellátója.

IACET

folyjanak készpénzfizetés nélkül. A lista összeállítása nem okoz gondot a KSV-nek: ez a szervezet vállalja magára az adósságok behajtását, tehát a követeléssel rendelkezők háromszori felszólítás után úgyis hozzá fordulnak. A KSV listájába az érdeklődők évente egyszer ingyen betekinthetnek.

A kétféle nyilvántartás nem kapcsolódik egymáshoz, mindkettő listája különálló egész: a banki hitelek adatbankjában (KKE) lényegesen több, 2 567 596 személy adatát tartják nyilván. Az áruhitelt visszafizetők jegyzékének szerény, 334 ezres adatbankja is jelzi, hogy Ausztriában a banki, nagyobb összegű, rendszerint nagyobb beruházásra fordított hitelek felvétele inkább népszerű. Ugyanakkor a viszonylag kevesebb áruhitelügyletből arányait tekintve több peres eljárás lesz: tavaly 265 678 esetben kellett behajtó céghez fordulni. Emellett több mint 115 ezer tartozás behajthatatlannak bizonyult. Az áruhiteleknél – ide tartozik egyébként az Ausztriában igen népszerű csomagküldő szolgálatoktól rendelt áruk utólagos fizetése, de még a telefonszámlák kiegyenlítése is, vagyis minden utólagos fizetés – a kinnlevőség összege a KSV nyilvántartása szerint csaknem 24 millió euró. Ugyanez az összeg a banki hiteleknél 210 millió euró.

A KSV szakértői egyébként a mobiltelefon-őrületnek tudják be az egyre romló fizetési morált. Az adósok listájára a legtöbb új bejegyzés a mobilszámla kifizetésének elmulasztására vezethető vissza, ami pedig a fiatalok körében tapasztalható telefonálási és sms-ezési szenvedély eluralkodásának köszönhető. Összességében a 3,37 millió ausztriai háztartás körül 300 ezer mondható eladósodottnak. Egy másik számítás szerint viszont az egy lakosra jutó mintegy 127 ezer schilling adósság jócskán elmarad az egy lakosra jutó vagyon mögött: ez átlag 444 ezer schilling, aminek 57 százaléka készpénz.

Szászi Júlia

1021

Kritika

Kiállítási krónika

Művészeti életünk márciusi eseményei közül a fővárosban mindenekelőtt egy gyűjteményes kiállításról kell számot adnunk. Egy ritkán nyilvánosság elé lépő, de alkotásaival és szellemével a magyar művészeti élet légkörében folytonosan jelenlevő idős mester, a 76 esztendős Bortnyik Sándor műveit mutatta be a Magyar Nemzeti Galéria azzal a gondolattal, hogy ez az életmű egy részével az 1919-re való emlékezést is méltóképp szolgálja. Teljes joggal, hiszen Bortnyik pályakezdése szorosan kapcsolódik a magyar proletárforradalom képzőművészeti mozgalmaihoz s ahhoz az avantgardehoz, amely akkor, Kassák és a Ma köré tömörülve, ezeknek legtermékenyebbje volt. Bortnyik korai művei tanúsítják, hogy ez a magyar avantgarde a forradalmat szolgálta: a Ma címlapjainak készült linómetszetei, különösen szuggesztív *Lenin*-feje és festményei (*Vörös május*, *Vörös mozdony* stb.) a forradalom jelképeit fogalmazzák meg azon a sajátosan tömör festői nyelven, amelyben az expresszív erő és a fegyelmezett, építő-szerkesztő tudatosság ötvöződik, s amelyet Bortnyik részint tanult (Kernstock növendékeként), részint maga is alakított (Kassák körének tagjaként). Ezek a jelképek s ez a kifejezésmód a forradalom után, az emigráció éveiben is foglalkoztatja, de most már egyre erősebbé válik képein a szerkesztő elv: a jelképes *Lámpagyújtó* és a *Menetelők* c. festmények konstruktivista-kubista felfogása az uralkodó ekkori tevékenységében, a *Kovácsok* kifejezőereje szorul háttérbe.

A bécsi évek után, a weimari Bauhaus kísérleteibe kapcsolódva, ez a formai kísérletezés előbb absztrakt játékokig, geometrikus formaproblémákig megy el, majd váratlan fordulattal, mintegy a művész kiábrándulását éreztetve, groteszk fintorokban ér véget: *Az új Ádám* és *Az új Éva* c. képei voltaképp a zsánertémának, amely Bortnyikot eddig sosem érdekelte, az ironikus parafrázisai a kép itt is szimbolikus – a modern ember elgépiesedésének víziója, egyben kettős jelentésű –, a művész ironikus látásmódja azt is jelzi, hogy szerinte nem szabad tragikusan felfogni, eltúlozni a problémát. A *Zöld szamár* című kép még határozottabban mond véleményt: a hideg, geometrikus világnak és abszurd bálványának (a szamárszobor) hátat fordító emberpár a természetes gesztusra appellál.

Az 1925-ben hazatérő Bortnyik maga is ezt a megoldást választja: a formakísérleteknek hátat fordít, és az élet szükségleteit elégíti ki, rajziskolát tart fenn, és plakátokat, kereskedelmi grafikákat készít. Ezekben is remekel, néhány plakátja emlékezetes jelképe és színfoltja a két háború közti magyar utcának. A festészet is megkísérti olykor, de azt fél kézzel nem lehet művelni: ez időben festett képei kulturáltak, de nem állnak össze művészi világgá. Festészeti kultúráját inkább a Hevesyvel és Rabinovszkyval együtt szerkesztett „Kétezer év festészete" c. tematikus műtörténeti album őrzi ebből az időből. A felszabadulás után is ilyen jellegű tevékenységet folytat: sokat ír, tanít, majd a főiskola igazgatójaként dolgozik.

Még a főiskola igazgatója, amikor először állítja ki Budapesten (később külföldön is bemutatott) „korszerűsített klasszikusait": a művészet történetének leghíresebb

Bortnyik Sándor

Nem lehet véletlen, hogy azok a mesterek, kiknek neve az előadóművészetet magát fémjelzi, sőt jelenti, keveset tudnak kezdeni a saját művészetük születése előtt keletkezett mestermüvekkel. Különösen a dirigensekre érvényes ez a megállapítás. (Otto Klemperer mindent átfogó zsenije egyfelől páratlanul áll korunkban, másfelől erősen kétséges, hogy lesz-e még valaha akár a legtávolabbi jövőben is ilyen karmesterünk.)

Könnyen kiderül, hogy a régmúlt mesterek művei látszólag valamiféle más előadói alkatot és attitűdöt követelnek meg, mint a Mozarttól Bartókig ívelő termés. Nem csoda, hiszen például Beethoven, Schubert és Schumann, nem is beszélve Lisztről, Berliozról és Wagnerről, már műveik komponálásakor mai értelemben vett zenekarra, illetve karmesterre gondoltak, tehát kollektívára, amelyet azután valami jelentős egyéniség fog össze. Ezzel szemben a zenei köznyelv korában nincs előadóegyéniség. Ebből az következnék, hogy ugyanaz a művész „jó a romantikában, de rossz a barokkban", ahhoz mérten, hogy milyen egyéniség. E véleményről viszont már fentebb megállapítottuk, hogy adott művész a neki kedvező kor interpretációjában legfeljebb annyira képes, hogy elleplezze fogyatékosságait anélkül, hogy megszüntetné azokat.

Végül is miként áll tehát a szelekció kérdése? Annál inkább fel kell tennünk ezt a kérdést, mivel mindezzel még nem oldottuk meg a zenetörténet végtelensége és egy-egy koncert számára rendelkezésünkre álló kb. másfél óra ellentmondásának problémáját.

Haydn és Mozart életművének, valamint az utánuk következő korszakoknak termékszelekciója — mint mondottuk — már befejeződött. Ezen belül legfeljebb motivációkra számíthatunk, döntő változásra alig. Ilyen motiváció például a manapság világszerte megfigyelhető Bruckner- és Mahler-reneszánsz vagy Liszt játszottságának viszonylagos visszaesése a legutóbbi évtizedben, amely utóbbi főként Liszt zenekari műveire vonatkozik. Mindez azonban nem válik lényegivé, hanem múló kor- és divatáramlatok következménye. Azt a véleményt, amely szerint a múlt század második felének termése fokozottabb szelekcióra szorul, könnyedén megcáfolhatjuk a már említett Bruckner—Mahler-kultusz emelkedésével vagy még ennél is eklatánsabban Brahms mind nagyobb elterjedésével.

A régi zene térhódítása már ennél sokkal esetlegesebb szelekciós szempontoknak van kiszolgáltatva, teljes magyarázata csak azon az úton haladva válik lehetségessé, ha a koncertpódium mellett a gépzene különféle formáit is vizsgálat tárgyává tesszük. Ugyancsak közrejátszik mindebben a kottaanyag kérdése és még egy sor abszolúte gyakorlati, de ezen a téren rendkívül fontos körülmény. Egyébként a régi zenével szemben — mint tudjuk — másfajta szelektív szempontok érvényesülnek, mint amilyeneket az újabb alkotásoknál alkalmazunk. Gyakorlatilag ugyanis szinte mindegy, hogy a „Wohltermperiertes Klavier" milyen darabjait adjuk elő. Ám itt annál nagyobb szerepet játszik az egyhangúság követelménye. Éppen mivel a régi zene mint valami differenciálatlan konglomerátum él az emberek tudatában, az ilyesmivel foglalkozó szólista vagy együttes ma még általában ugyanolyan vegyes műsorokat állít össze, mint amilyent Liszt korában hallhatott a közönség — csupán két-három-négy évszázaddal „visszatranszponálva" a keletkezés időhatárát. Ez a gyakorlat az idők folyamán mindinkább az azonos korok, illetve zenei nyelvek egységének égisze alatt fog kibontakozni. A közönség egyelőre még csupán „csemegézik" a régi zenében, ezért lehet még neki vegyes műsort adni. Mind a közönség, mind a muzsikus hajlamos úgy felfogni a zene történetét, mint valami étlapot, amelyen különféle rafinált úton-módon előállított ételek hosszú sora található, amelyből aszerint válogatunk, hogy fáradt ínyünket most, ebben a pillanatban éppen melyik íz hozza működésbe. A legutóbbi két évtizedben Bach szinte hihetetlen térhódítása alaposan rácáfolt erre az ínyencszemléletre, és megtanította az emberiséget saját múltjára.

A régi zene felfedezése nem azért szükséges és fontos dolog, hogy koncertprogramjainkat „élénkítse" néhány, eddig ismeretlen vagy kevéssé ismert darab, hanem azért, mert az élő-hangzó zene világa, mint valami szerves egység, abban a pillanatban, amikor valami új vitamin kerül vérkeringésébe, egészében és alapjaiban megváltozik.

A szelekciós szempontok a múlt irányában való kitágítása teszi majd lehetővé, hogy zenei múltunk minden értéke együttesen és egymást áthatva váljék jelenvalósággá ugyanúgy, ahogyan ez a festészetben és az irodalomban immár sok évszázad óta létrejött. Mindez azonban fantasztikus, szinte felmérhetetlen erővel fogja befolyásolni az előadóművészet egészét, új normákat fog létrehozni ezen a téren, azt az új egyéniséget, aki a zenei nyelv kollektivitásában talál saját magára.

műveit, ma már jelképes erejűvé vált archetípusait a modern művészeti irányzatok vagy egyes festők jellemző előadásmódjában, feltűnő modorosságaiban fogalmazza paródiákká. (Helytelenül emlegetik ezeket a műveit „szatirikus" képeknek; szatíra csak egy-kettő akad köztük, pl. a *Korunk hőse:* a futballista szobra. Egész pontosan: parodisztikus travesztiák ezek – travesztiák, mert nagy művek tréfás utánzatai, parodisztikusak, mert modern stílusokat figuráznak ki.) Ezek a hagyományos „nagy művészet", a táblakép eredendő műfaji komolyságát, technikai előkelőségét (olajfestmények!) is komikus ellentétbe állítják a megfestett művészi tréfákkal, amelyeknek frivol könnyedségét a címek szójátékaiban szabadjára engedett pesti kiszólások is hangsúlyozzák: *Liza Szentendrén* (Mona Lisa), *Laza Meninas* (Las Meninas), *Lavinia Torzica, Natur mord, Mózes kint van a vízből, Ami „sokk", az sok, „Ál" a malom, „ál" a vitorlája, Öregem, én nem ilyen Zsuzsannát akartam* stb., stb. A tájékozott néző remekül szórakozhatik: felismeri a kifigurázott stílusokat, sőt a képeken megörökített művésztársakat is, bizonyára méltányolni tudja Bortnyik stíluskultúráját, finom és szellemes megfigyeléseit és virtuóz előadásmódját. Lehet, hogy a kevésbé tájékozott, de tanulni vágyó nézőnek is hasznos szórakozást nyújtanak ezek a képek: kézzelfoghatóbbá teszik számára a stílusvonásokat, tudatosítják megfigyelési módszerét. De a kritikus nem tud nagyon lelkendezni, amikor kénytelen regisztrálni, hogy ez az „így pingáltok ti" címre jogosult sorozat terjedelme és öntörvényű kvalitásai okán Bortnyik életművének legjelentősebb fejezete. Nem is annyira a művész benső problémája miatt, mert hiszen Bortnyik végül is sajátos helyet és rangot biztosított magának ezzel a tréfás műfajjal a modern magyar művészetben, hanem inkább amiatt a rezignált cinizmus miatt, amiatt a kiábrándultság miatt, amely ott rejlik ezekben a tréfákban, s amelyet nem tudok másképp magyarázni, mint hogy a művész szubjektív dezilluzionáltságát az egész művészetre transzponálja: nem látván értelmét saját művészi küzdelmei folytatásának, megkísérli kétségbe vonni az egész művészet értelmét. Ennél a megoldásnál termékenyebbnek ítélem az alkalmazott grafikában tevékenykedő Bortnyik válaszát is, abban is több volt a pozitívum, az alkotás. Ez már csak játék. Merjük remélni, hogy kapunk még mást is ettől a nagy tudású és szép múltú művésztől?

*

A Műcsarnok termeiben igen érdekes külföldi kiállítást láthattunk áprilisban: Alexandr Dejneka válogatott műveit. Az idén hetvenesztendős művész nevét és egy-két művét eddig is ismerhette a szovjet művészet iránt érdeklődő – reprodukciókból és kézikönyvekből. A mostani kiállítás is meggyőzött arról, hogy a húszas évek művészetét jogosan reprezentálták az összefoglalások Dejneka *Pétervár védelme* c. festményével: a dekoratív hatású, nagyméretű kompozíció síkban elrendezett figurái hatásosak és kifejezőek. A kép szerencsésen egyesítette a konstruktív törekvéseket és a természeti látvány közérthetőségét; a művészi szerkezet és a világos mondanivaló harmóniája tette népszerűvé. Egyben olyanná, hogy megfelelhetett annak a festői nyelvi normának is, amely később a szovjet festészet számára kötelezővé vált. Nem ismerhettük azonban eddig Dejnekának a húszas években készült többi munkáit (úgy tűnik a katalógus előszavából, hogy ezeket ma sem méltányolják eléggé hazájában). Pedig ezek a nagy festmények méltán sorakoznak a *Pétervár védelme* mellé. Elsősorban a *Szövőnők* formai és színezési finomságai érdemelnek figyelmet; a munkának

azt a líraiságát ragadja meg a művész, amely a szocialista építés humanista tartalmából ered, s áthangolja a gépi munka eredeti monotóniáját és hidegségét. Ez a kép egyike a legszebb szocialista realista festményeknek: művészi értéke éppen abban van, hogy nem puszta munka- és gyárábrázolás, hanem a témában rejlő költői értékeknek olyan megragadása a formák ritmusával és a színezés árnyalati értékeivel, hogy ma is, a technikai fejlődésnek már fenyegetővé vált szakaszában, érzékeltetni tudja azt a szocialista eszményt, amilyennek a gépi munkát el szeretnénk képzelni. Kissé más, inkább már az expresszivitás irányába hajló az *Új műhely építése* felfogása: színeinek vadabb, nyersebb tónusa és a kompozíció dinamikája egyaránt az építőmunka harsány pátoszának kifejezésére szolgál.

Ugyancsak érdekesek Dejnekának abból az időből származó kisebb grafikai lapjai: érdekes kísérletek figurákkal *(Korcsolyázók)*, mozgás visszaadásával *(Kézilabda)*, tömegjelenet ábrázolásával *(Felvonulás)*, tömör lélektani jellemzéssel *(Kétségbeesés)*. Dejneka itt még a Vhutyemasznak, a konstruktivista kísérletekben, szerkesztésben, forma- és térproblémák megoldásában kiváló új főiskolának, a szovjet avantgarde művészek legértékesebb kezdeményezésének a hatását őrzi művészi munkájában. Ekkor még tudatosan és hittel készül az új, szocialista művészeti stílus megalkotására.

De már a harmincas évek elején más témák felé fordul: a *Fürdőzők* már egy lépés a megindított festői problematikától vissza a természethű ábrázolás felé: a természeti környezetben elhelyezett női aktok már sem a szocialista eszmék, sem a korszerű festői látásmód terén nem adnak semmit – puszta naturalista gyakorlatok. Külföldi útján (Olasz- és Franciaország, Egyesült Államok) 1935-ben pedig már csak olyan akvarelleket fest, amelyekkel minden középszerű festő és dilettáns megörökíti úti élményeit. Még a Barbusse-illusztrációk jelentenek némi erőfeszítést a grafikai kifejezés eredetisége irányában. Ami ezek után következik, pl. *A jövő pilótái* címen ismert, méltatói által túlbecsült festmény s néhány ehhez hasonló olykor naivan érzelmes zsánerkép, kulturált, de igénytelen tájkép, valamint sok-sok útirajzszerű életkép és tájkép akvarellben, gouache-ban, az a – azt kell mondanunk – pályája kezdetén sokat ígérő festő elbagatellizálódása, elszürkülése. A naturalista zsáner- és tájképek, az igénytelen technika és a problémátlan formálás dokumentumaitól a néző újra meg újra visszatér a fiatal művész és a fiatal szovjet művészet értékes alkotásaihoz, a szocialista gondolat és a művészi teremtés szép példáihoz. És sajnálja, hogy a kiállítás a katalógushoz képest is csonka (nincsenek itt a katalogizált plakátok, szobrok és mozaiktervek) és a művészhez képest is: az ötvenes évekből valók a legfrissebb művek, s azok sem az igazi, a húszas évekbeli Dejnekát reprezentálják.

*

Hadd emlékezzünk meg végül két olyan kiállításról, amely ugyan Budapesten került bemutatásra, de a televízió jóvoltából az egész ország láthatta őket: a tv-galériában és a hozzákapcsolódó televízióműsorokban márciusban Szalay Ferenc festményeit, áprilisban Kátay Mihály és néhány más művész zománcképeit mutatták be. Mindenképp dicséret illeti a televíziót ezért a műsorért: a képzőművészeti kultúra terjesztésének kétségtelen leghatásosabb témája a mai művészet. A kiállítások, amelyek művészeink legfrisebb terméséből adnak ízelítőt, a televízió képernyőjén megjelentetik magát a művészt is, a rutinos és talpraesett riporter (Rapcsányi László)

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR TÁVIRATI IRODA BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

KRITIKA
Budapest

segítségével kapcsolatot teremtenek közte és a nézők között, s végül szakember értő kalauzolásával is bemutatják a műveket. Külön dicséretre érdemes az, hogy vidéki művészeknek juttatják ezt az értékes nyilvánosságot.

Remélhető, hogy a problémák megoldásában is előbbre jut majd ez az adás. A közeljövőben szobrász bemutatását tervezik – itt nem lesz probléma a festőknél olyan súlyosan jelentkező színtelenség. (De azért, úgy vélem, a festők bemutatásáról sem szabad lemondani; bár elképzelhető, hogy több grafika szerepeljen műveik közül.) S talán majd rájönnek a szerkesztők, hogy a kérdezők szabadjára engedése többet árt, mint használ: így sosem fogják tudni elkerülni a művek árára, és a művészeti alkotás primitíven felfogott „titkaira" vonatkozó kérdéseket. (Ahogyan a technikai kérdéseket ügyesen kivédik a technikai eljárásról közben bemutatott filmbetéttel, úgy elkerülhetik az árak megkérdezését is tájékoztatással. Nem kell azt szégyellni: abból él a festő, hogy eladja a képeit.) A kérdéseket illetően is csak azt kell mondanom: lássák be a műsor szerkesztői, hogy *kérdezni tudni kell.* Nem mindegy, hogy ki, mit s hogyan kérdez – hisz egy ország tanul belőle. A demokratizmusnak is eleget tennének, ha a vendégkönyvbe beírt, tehát írásban megfogalmazott szövegek közül válogatva, szükség esetén azokat világosabbá, értelmesebbé téve adnának fel kérdéseket, valóban tanulságos kérdéseket az alkotónak. S azok sem izzadnának annyit, míg a sok csacsiság közül kihámozzák, hogy mire is kell választ adniok. A mindenre elszánt, helyszínre fáradó nézők pedig érjék be a képernyőn való *jelenléttel:* hisz azt, amire kíváncsiak, kamera nélkül (és szégyenkezés nélkül) is megkérdezhetik; a szociológusok szerint a képernyőn a *néma* jelenlét is hírnevet biztosít.

MIKLÓS PÁL

Kodolányi János: Pogány tüzek

A töredékek tanulmányozása – mindig tanulságos. Néha kortörténeti jelentőségük van, néha az alkotóerő kikapcsolásáról vallanak, máskor a terv művészi vagy lélektani akadályairól, az alkotásfolyamat gátjáról, esetleg csak a mostoha időről. Két eset mégis inkább sajnálkozást vált ki a kritikusból. Egyik az, ha nagy teherbírású, nagy horizontokat rejtő témát kényszerítenek torzóvá a körülmények. A másik az, amikor a töredék keveset sejtet az *egész*ből, amikor a megmaradt részek éppen a koncepció iránt támasztanak kétséget. Nehéz helyzetbe kerül ilyenkor az ember, mert nem tudja, hogy mit vitasson, milyen kétségét oldaná fel a *teljes* mű ismerete. S a *Pogány tüzek* a töredékeknek ebbe a típusába tartozik.

A téma valóban nagy teherbírású. Történelmünk válságos szakaszába vezet, amikor nem dőlt még el, hogy képes-e megmaradni a magyarság a keresztyén tenger közepén, vagy az lesz a sorsa, amit Csükül táltos jövendölt. Az augsburgi vereség és a bizánci császárság megerősödése végleg pontot tett a nomád, kalandozó életformára, s őseink választhattak a kényszerű fordulat vagy a felmorzsolódás között. Minden korforduló, minden válság rendszerint sűrített konfliktusokat hevít fel. A nagy ütközések egész szövevényét kuszálja az idő, mert ilyenkor zavarosan, de egyformán forrnak az emberi velők. Zavarosan, hiszen széles skálán ingadozik a tájékozódás; illúziók és realitások, indulatok és számítgatások, vissza- és előretekintők ellentétei

jellemzik. S egyformán, mert minden emberi
a válság tudatosodása. Ilyen ellentétszöve
a forduló idő, a forduló társadalom, a forduló
rították. A kalandozások keresztyén rabsz
s létkérdések lappangtak a hitvilág ütközése
életformának alkonyodott be. Megrendítette
szerítette a nomádokat, s a nyugalom évei felizzították a pásztorkodók és földművelők feszültségét. Rabszolgák, szolgák, szabadosok s a vagyonnal rendelkezők hierarchiája – különös kuszáltságban mutatta a „magyeri" társadalmat. A vallási, nyelvi, életformabeli szétszabdaltság aztán a központi hatalom és a „kánok" ellentétében csúcsosodott, s a zavaros érdekek mélyén ott feszült a történelem parancsa: áttérni a keresztyén-feudális államformára. Történetírásunk egyre jelentősebbnek látja Géza fejedelem szerepét! Benne tudatosodtak először a helyzet kényszerei, s elindította azt a kristályosodást, amely az államalapításhoz vezetett.

A *Pogány tüzek* – töredék; a harmadik kötet kézirata elkallódott a II. világháborúban. A maradék, az első két kötet, éppen az írói koncepció felől hagy bizonytalanságban bennünket. Találgatásra kényszerülünk, s egységnek kell felfognunk a megmaradt részt, amely önmagában talán mást mutat, mint egykor az *egész* összefüggéseiben. A tatárjárás regényei *után* keletkezett e mű, az *Emese álma* ciklus tőszomszédságában, de – a töredékből ítélve – mintha elmaradt volna a nagy történeti epika minőségei mögött. Hiányzik belőle a *Boldog Margit* céltudatos, lélekelemző szenvedélye; hiányzik az a fajta történelemértelmező elszántság, amely a pikareszk lazaságát is képes volt a kor folyamatainak boncolására koncentrálni *A vas fiai*ban. Mintha elpihent volna a *Pogány tüzek*ben az értelmező szenvedély! Ott bolyong az író a 8–9. század nagy konfliktusaiban, látja, érinti, fel-felvillantja őket, de nem összpontosít rájuk. A pogány tüzek lobogása igézte, sámán ceremóniák s a bizonytalan hétköznapok vonzották, mozgás helyett valamiféle állapot, a történelem folyása helyett egy letűnt életforma rekonstruálása. Inkább atmoszféraregénynek hat a töredék; valamiféle *dekomponáltság* lengi át, amely felvillant és elejt emberi sorsokat; engedi iránytalanul működni a konfliktusok feszítőerőit, nem tereli a mozgásokat a vízgyűjtő területek nagy folyamai felé. Mozaikszerűvé válik így a töredék, s az állapotfestés virtuóz színei telepednek rá a történelem drámai mozgására.

Nagy lehetőséggel indult az első kötet: keresztyén pap (Kirill atya) érkezett Bese apa szálláshelyére. Nem váratlan és nem véletlen Kirill atya feltűnése, hiszen szakadások jelentek már meg a nomád-pogány életszemléletben. Sok keresztyén volt a rabszolgák és a szolgák között; Balsam nagyasszony faházban szeretett volna lakni, nemzetségéhez „méltóképpen" élni, mint Türje úrék, mint Szörénd vagy asszonylánya: Fekete. Mélyültek a szakadékok az individuális érzelmek és a pogányvilág kollektív szokásjoga között is. Balsam csak nagy önfegyelemmel tudta elviselni, hogy ura ágyasokat avatott asszonyaivá, de a két lányt is próbára tette érzelmeik lázadása. Még súlyosabb a próbatétel, amikor megérkezett *Altin*, az augsburgi „gyászmagyar", s az anyának meg kell tagadnia csonka, elesett fiát. A nagy katonai vereség ráadásul megrendítette a pogány istenek erejébe vetett hitet is. Súlyos leckét kapott a magyarság a kereszténység erejéből, s a babonás lelkek félelemmel gondoltak a papok hatalmára. Nem véletlenül jelent tehát meg Kirill atya, s jelenléte csak elmélyítette a szakadásokat. Ki is bontakozott a konfliktus, ám a megmaradt két kötetben – nem lett belőle semmi.

24) Bortnyik Sándor

festő

44. Hólapátolók. 1942. Olaj, vászon.

80,5 x 60,5 cm. Derkay Lajosné tul.

Repr.

45. Fésülkőclő nő. 1942. Olajtempera,

Borvény: B. S. 30.

Corvina 1971.

25) Bortnyik Sándor
festő

papír. 56 X 40 cm. Somló Vera tul.
Repr.

46. Építők. 1947. Olaj tempera, papír.
47 X 61,5 cm. A művész tul. Repr.

47. Halász és felesége. 1947. Tempera, pa-

Borbély: B.S. 30.
Corvina 1971.

25)

26) Bortnyik Sándor
festő

pó. 50 X 35,2 cm. MNG Repr.

48. Körszerűsített klasszikusok –

Eszter hiába megy thasvérushoz.

1953-1954. Olajtempera, papír.

Borbély: B. S. 30.

Corvina 1971.

27) Bortnyik Sándor
festő

45,5 x 35 cm. MNG. Repr.

49. „Ál" a malom, „ál" a vitorlája.

1953-1954. Olajtempera, papír. 41 x 29,5 cm.

MNG. Repr.

Borbély: B. S. 30.

Corvina 1971.

28) Bortnyik Sándor
festő

50 Kihiáltó. 1957. Olaj, vászon. 81X60 cm.
MNG. Repr.

51. Párizs lángjai 1953. Olaj, papír.
40X58,5 cm. MNG. Repr.

Borbély X.: B.S. 30.
Corvina 1971.

29) Bortnyik Sándor

festő"

52. Korunk hőse. 1963. Olaj, vászon.
90×84 cm. Magántulajdon. Repr.

53. Mona Lisa a XX. században. 1963.
Tempera, vászon. 70×50 cm. MNG. Repr.

Borbély: B.S. 30.
Corvina 1971.

30) Bortnyik Sándor
festő

54. Tavaszi eső. 1965. Olaj, vászon.
103 x 83,5 cm. Amüvész tul.
Repr.

Vörös mozdony. 1918. (Cimplapom
Repr.)

Borbély: B. S. 30.
Corvina 1971.

31) Bortnyik Sándor
festő

Önarchép. 1938. Olaj, vászon. 35,5 x
x 26 cm. t műrék tul.
Repr. 2. olal.

Repülőgép. Ill. Ujvári Erzsi Könyvéhez.

Borbély: B.S.
Corvina 1971.

32) Bortnyik Sándor
festő.

1918 Kréta, papír. 19x25 cm.
A művész tul. Repr. 7. oldal.

Menetelők. 1921. Vízfestmény, papír.
272x192 mm. A műv. tul. Repr.
12. oldal

Borbély: B. S.
Corvina 1971.

33) Bortnyik Sándor
festő

Zwack Unicum Gyomorerősítő.

1915. Plakát 125X95 cm.

Repr. 16. old.

Borbély: B.S. 16.
Corvina 1971.

34) Bortnyik Sándor
festő

Felépítjük a vasutat. 1945. Plakát,
95 X 63 cm. Repr. 19. old.

Vihar elől menekülő asszony. 1942.
szénrajz, papír. 68 X 45,5 cm. t műv.
tul. Repr. 22. old.

Borbély: B.S.
Corvina 1971.

35) Bortnyik Sándor
festő

groteszk portré 1966. olaj, farostlemez.
54,5 × 46 cm. Patkó Imre tul.

Repr. 25. tét.

Borbély: B. S. 25.
Corvina 1971.

2) Bortnyik Sándor
festő

is ő indította el útján.

Elméleti munkái „Kétezer év festészete" c. könyv társszerzője, években át a „Szabad Művészet" c. folyóvat szerkesztője, Maserel-ről könyvet írt.

Borbély László: Bortnyik Sándor (rosító)
Corvina 1971

3) Bortnyik Sándor
festő

1893 júl. 3.-án született Masarvásárhelyen. Szülei korán elvesztette, rokonai nevelték. Otthagyva a református kollégiumot, magd szülőfeldjét, 1910-ben Bp.-ve Borbély Lánló: Bortnyik Sándor. 5. Corvina 1971.

4) Bortnyik Sándor
festő

jön. Itt egy illatszergyáros alkalmazta, mint propagandistát, bornagolástervezőt. 1913-ban beiratkozott a Rippl-Rónai — Kernstok — Vaszary által vezetett szabadiskolába.

Borbély Lánló: Bortnyik S. 5.
Corvina 1971.

5) ~~[illegible]~~ Bortnyik Sándor festő

Itt barátkozott össze Mattis-Teutsch János-nossal, aki 1916-ban bennutatta Kassák-nak. Itt találkozott 1918-ban Derkovits Gyulával.

Borbély László: Bortnyik Sándor 5. Corvina 1971.

6) Bortnyik Sándor

festő

Első műrési kísérletei erre az időre esnek. / Rajzok i vízfestmények / „Ivók", „Kártyázók", „Evezősök", „Korászok", egyalakos ceruzarajzok, „Sírbatétel" lavíro –

Borbély Sándor: Bortnyik Sándor 6.
Corvina 1971.

7) Bortnyik Sándor
festő

zott tusrajz, kisméretű; kis fájrázlatok.

Olajképei mind elkallódtak, mint első kiállított műve / Nemzeti Szalon 1916/

„Krumplisa várakozók.

Borbély László: Bortnyik Sándor 6.
Corvina 1971.

8) Bortnyik Sándor
festő

1914-ben jelenik meg első linómetszete MÁ-ban.
A MA harmadik kiállításán, 1918 őszén hat festménnyel szerepelt / eltűntek, csupán kettőnek ismerjük a rossz reprodukcióját./

Borbély Kánló: Bortnyik Sándor 6.
Corvina 1971

9) Borbély Sándor
festő

Szerepelt a MA hetedik grafikai kiállításán. Munkáinak többsége lírai Esti könyvekhez készült illusztráció. „Repülőgép", „Szülő nő", „Rendőrattak", „Táncosnő"

Borbély Sándor: Borbély Sándor 9.
Corvina 1971.

10) Bortnyik Sándor
festő

Szélpál Árpád „Tüntetés" c. könyvéhez készült ~~=~~ metszetei, kívári illusztrációja a MÁ-ban.

Mozgosító esejű forradalmi metszetei meg-

Borbély Lánló: Bortnyik Sándor 8.
Corvina 1971.

*) Bortnyik Sándor
festő

jelennek még a Tanácskötársaság előtt a MÁ-ban. „~~Ko~~ Kommunista kötársaságot!" c. metszete a MA 1919 januári különszámának címlapján. „Vörös zászló ci-

Borbély Lánló: Bortnyik Sándor 8.
Corvine 1971.

12) Bortnyik Sándor

festő

mű metszete a MA decemberi számában

jelent meg.

1918-ban ~~fe~~ készíti „Önarchép"-ét. /Ki-

hólcum-metszet/. A MA harmadik szá-

mában jelenik meg Liebknecht-portréja.

Borpély Lánló: Bortnyik Sándor 8.

Corvina 1971.

B) Bortnyik Sándor
festő

A MA negyedik különszámában jelent meg
Lenin - ábrázolása.

Színszimbolikája: „Vörös mozdony", „A vörös gyár", „Vörös Nap" (akvarell) - sorozata.

Bortély László: Bortnyik Sándor 9.
Corvina 1971.

14) Bortnyik Sándor
festő

„Evezősök", „Sárga-zöld tájkép".
† Tanácskötársasági idején nem kapott
plakát-tervezést. Készült neoki rá, a
„Zászlóvivők"-et akarta átdolgozni

Borbély Sándor: Bortnyik Sándor 9.
Corvina 1971.

15) Bortnyik Sándor
fzstő

máj. 1.-i plakáttá.

A Tanácskoztársaság bukása után Bécsbe e-
migrált, ahol egy időre ismét a MÁ-hoz
csatlakozott.

Bortnyik Sándor: Bortnyik Sándor 9.
Corvina 1971.

16) Bortnyik Sándor
festő

Az 1920-ban festett „Balett" ~~e~~ „A Fából faragott királyfi" élményéből született.

1919-es falképterve.

„Pihenő atléták" c. képe.

Borbély Zánló: Bortnyik Sándor 10.
Corvina 1971.

17) Bortnyik Sándor

festő

1921 májusában jelent meg Albuma, Kassák előszavával, benne hat darab képarchitektúrával

És deklődése ismét a kubizmus felé for-

Borbély László: Bortnyik Sándor 10.

Corvina 1971.

18) Bortnyik Sándor festő.

dul. „Olvasó festő kávéházban", „Nő"; arckép". „Menetelők" c. akvarellje, „Kovácsok" c. olajfestménye, amely lino-metszet, mely 1921-ben jelent meg.

Borbély László: Bortnyik Sándor II.
Corvina 1971.

19) Bortnyik Sándor
festő

1922 - ben festette „A próféta" c. képét.

1291 - ben készült „Lámpagyújtó" c. műve (o-
lajfestmény)

1922 nyarán Bortnyik és Kassák szakíta-

Borbély Lánló: B. S. 11-13.
Corvina 1971.

20) Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik a Bauhausban tanuló Molnár Farkas húrására Weimarba megy.

1922 decemberében nagy sikerű kiállítást rendez a bécsi képekből a berlini Sturm helyiségében.

~~[illegible]~~
Borbély Lakló: B. S. B.
Corvina 1971.

21) Bortnyik Sándor
festő

Mind a húsz kiállított művét nagyvásárolta egy svéd műgyűjtő.

Ismét képarchitektúrákat fest „Képarchitektúra téri formákkal", „Konstrukció" /1925/

Borbély Lánló: Bortnyik Sándor B.
Corvina 1971.

22) Bortnyik Sándor
festő

A 1967-es nyugat-berlini Kelet-Európai
Avantgarde kiállításon öt vlajképe került
elő, mind 1923-as évszámmal.
„bendélet lámpával", „bendélet vázával"

Borbély Lánló: B. S. 13.
Corvina 1971.

23) Bortnyik Sándor
festő

„Kompozíció térben".

1924 elején művénetével ismét az ember felé fordul. Lírai portréi Forbát elvítészről és feleségéről.

Borbély László: Bortnyik 14.
Corvina 1971.

24) Bortnyik Sándor

festő

Korai szatírikus műve „A zöld szamár" c.;

„Az új Ádám", „Az új Éva" c. műveci.

Grafikái: Agitátor – fametszet 1922, munkás fejek.

Borbély Sándor: Bortnyik S. 14.

Corvina 1971.

25) Bortnyik Sándor
festő

Kapcsolata a magyar emigránsokkal, főleg
Komjáttal. Bényi Sándor név alatt illusz-
trálja A. Blok „Tizenkettő" c. kötetét, ezen
a néven írja alá Komját „Egység" c. folyó-

Borhely László: B.S. 14-15.
Corvina 1971.

26) Bortnyik Sándor

festő

vatában megjelenő metszeteit és karikatúráit, melyek körül mondaninalójával emelkedik ki az 1923 Magyar Mágus felvatú linómetszet.

Borbély László: Bortnyik Sándor. Ts. Corvina 1971.

27) Bortnyik Sándor
festő

1924 végén elhagyja Weimart és egy kassai kiállítás után hazajön. 1925 febr.-
-márc.-ban a Mentor könyvkereskedés
Andrássy úti helyiségében rendez kiállítást,

Borbély Sándor: B.S. 15.
Corvina 1971.

28) Bortnyik Sándor
festő

melyen már díszletterv is szerepelnek. Palasovszky Ödön, Hevesy Iván és Laziczius Gyula társaságában megalakítják „A zöld szamár" nevű kis avantgarde színházat,

Borbély László: Bortnyik 15.
Corvina 1971.

29) Bortnyik Sándor
festő

Cocteau „A Eiffel-torony* násznépe" c. darabjához készít díszlet és kostumterveket

Pár évig szinte teljesen felhagy a fáblaképfestészettel. Hogy pénzhez jusson plakát-

Borbély László: B. S. 15.
Corvina 1971.

30) Bortnyik Sándor
festő

tokat, reklámnyomtatványokat tervez.
Néhány museillusztrációt is készít. Ő ho-
nosítja meg nálunk a reklámgrafikát.
1915 ben „Zwack unicum" plakátja,
Bortnyik Sándor: B. S. 15.
Corána 1971.

31) Bortnyik Sándor
fest"

„Újság Rovás", „Lyggheia" c. plakátjai.
Hazatérése után a legkorábbi munkák kö-
zé tartozik az Újság, mely 1926-ban ké-
szült. A Modiano gyár görög igazgatója
Borbély László: B.S. 15.
Corvina 1971.

32) Bortnyik Sándor
festő"

is felfigyel műveire, plakátsorozat el-
készítésével bízza meg. 1928-ban négy
nagyméretű Mediano plakátot tervez.
További plakátiai: „Az igaz mérleg rédje-
Borkéry Kánló! B. S. 15-17.
Corvina 1971.

33) Bortnyik Sándor
festő

poros szén", „Futó-szén".

1928-ban „Műhely" néven megalapítja első-
sorban alkalmazott grafika oktatásával
foglalkozó magániskoláját, mely 10 évig át

Borhely László: B. S. 17.
Corvina 1971.

34) Bortnyik Sándor

festő

működik. Tanítványai - Vásárhelyi Győző (Vasarely), Kandó Gyula, Radó György, Billag Vera.

Borbély Lánló: Bortnyik Sándor 17. Corvina 1971.

35) Bortnyik Sándor

festő

A 30-as évek elején „A gépkorszak mű-
vészete" címmel tartott előadássoro-
zata, akkor, a „Reklámélet" és a „Pla-
kát" c. folyóiratokban megjelent al-

Bőrhély László: Bortnyik S. 17.
Corvina 1971.

36) Bortnyik Sándor

festő

kalmazott grafikái. A „Plakát"-ot ő szerkeszti és adja ki.

30-as években: „Kohinoor szén", „Frank kávé", „Matracába epedva vugót".

Borbély Sándor: Bortnyik Sándor 77.
Corvina 1971.

37) Bortnyik Sándor
festő

Plakátokat készít a Budapesti Vásár-
va 1933-1935-ben. Az 1933-as vásári
plakátjának galambiát a „Magyar Hír-
lap" külön cikkben köszönti, mint a faz-

Borbély Sándor: Bortnyik S. 17
Corvina 1971.

38) Bortnyik Sándor

festő

dasági élet békegalambját"

Közös reklámgrafikai munkássága Berény

Róbertel: „Modiano mint tavasi vi-

rágszirom", „Télen is Nikotex".

Bortnyik Sándor: B.S. 18.

Corvina 1971.

39) Bortnyik Sándor
festő

A 30-as évek utolsó harmadában egyre kevesebb a megrendelés. Így egy időre felhagyott a plakátművészettel s pak 1945 után vállal ismét ilyen feladatot.

Borbély Kánló: Bortnyik 18.
Corvine 1971.

40) Bortnyik Sándor
festő

1945-ös plakátjai: „Építsük fel a vasutat!", „Felépítjük a vasutat", „1 bunda", a „Szabad Föld", „Szabad Nép".
1929-ben állít ki először a KVT-val
Borbély Kánló: Bortnyik Sándor 8.
Corvina 1971.

41) Bortnyik Sándor
festő

1930 jan.-ban a Tanács Galériában rendezett önálló tárlatot. 1921-től 1930-ig készült festményeiből, fotómontázsaiból és fotóiból. 11 szerepel először a „Festő".

Borbély Család: B. S. 18.
Corvina 1971.

42) Bortnyik Sándor

festő

a „Huszadik század", a „Géplovag",

„Az igazgató úr", a „Világsendőr" (aug-

semmisült).

Feleségéről „Klári" c. képe.

Bortnyik Lánló: B. S. 19.

Corvina 1971.

43) Bortnyik Sándor
festő

„Festő" c. képét később átfestette, az 1969-
-es kiállításon „A parszuta halála" c. sze-
repelt.

Gonache-ok: „Cirkusz" /1992/, „Strun-
Borbély kanló: B. S. 20.
Corvina 1971.

44) Bortnyik Sándor
festő"

don", „Nő a trambulinon" / 1930, ill.
1932 /
A 30-as évek kiszépítő képeinek főszereplője a dolgozó ember. Kapcsolódik a
Borbély Sándor: B. S. 20.
Corvina 1971.

45) Bortnyik Sándor

festő

Gresham társasághoz

Kiemelkedő alkotásai: „Parasztlány a folyosón", „Álló munkás", „Fáradt emberek", „Alvó emberek a mezőn", „Ülő nő",

Borbély Sándor: B.S. 20.

Corvina 1971.

46) Bortnyik Sándor

festő

„Olvasó munkás" – több változata, „Parasztember ásóval", „Kórházudvar", „~~Ober~~

„Olvasó fiú", „Olvasó férfi", „Hólapátolók", „Kovácsok.

Borbély Lánló: B.S. 20.
Corvine 1971.

47) Bortnyik Sándor
festő

Önportréi.

A háború éveiben: „Vihar elől menekülő asszony", „Vándorcirkusz", „Cirkuszi kikiáltó", „Bohóc és táncosnő", „Ván-

Borbély Lánló: Bortnyik Sándor 21. Corvine 1971.

48) Bortnyik Sándor
festő

~~dorcisk~~ dorcirkusz – Kéggóbűvölőnő"

Női archépei: „Fésülködő nő" /1942/,
/olajtempera/.

1945-öt a „Föld-Kenyér-Szabadság"
Borbély Gyula:
Bortnyik Sándor 21.
Corvina 1971.

49) Bortnyik Sándor
festő

„Kapunyitás a felhelő napnak" /linó-
terv/, „Újjáépítés" /vázlatok – hol
köszönti. Részt vesz az Első Szabad Neme-
zeti Kiállításon a Műparnokban.

Bortnyik Sándor: B. S. 21.
Corvina 1971.

58/ Borbereki Sándor
festő

Elméleti kérdések foglalkoztatják, 1947-
-től a „Szabad Művészet" szerkesztője lesz.
1948-ban elfogadja az Iparművészeti Fő-
iskola tanszékvezető tanári állását, 1949-

Borbély László : B.S. 21.
Corvina 1971.

51) Bortnyik Sándor

festő.

től 1956-ig a Képzőművészeti Főiskola

főigazgatója.

1947-ben: „Építőmunkások", „Tetőfedő-

munkások". „Építők", „Városépítők".

Borbély László: B. S. 21.

Corvina 1971.

52) Bortnyik Sándor
festő

Művei: „Halási és feleséje", a cirkusz-sorozatot lezáró „Kikiáltó" /1957/, „Tavaszi eső /1965/.

Szatírikus sorozata. Az első 27 képet

Borhéry Sándor: B. S. 23.
Corvina 1971.

53) Bortnyik Sándor

festő

1954-ben állította ki a Képzőművészeti Főiskolán, a következő évben Moszkvában, majd Budapesten mutatta be, ujabb művekkel egészítve ki.

Borbély László: B.S. 23.
Corvina 1971.

59) Bortnyik Sándor
festő

Leonardo Mona Lisa-ját öt művészeti-
lusában alkotja újra. Bemutatja, ho-
gyan festette volna Picasso* Tiziano La-
vinyát két különböző korszakában.

Borbély L: B.S. 23.
Corvina 1971.

55) Bortnyik Sándor
festő

Chassériau Eszteréből Léger-nél sep-
ember less.

1959: „A művészek bevonulása", „A pa-
bírta halála" téma jelentkezik „Eletánt-

Borbély Lánló: B.S. 23-24.
Corvina 1941.

56) Bortnyik Sándor
festő

bonttorony" c. képén.

„Pygmalion", „Korunk hőse"

1967 „Esis almája", „Párizs lángjai".

(megelőző, 1953 - as változata is!)

Borbély Gáuló: B.S. 24.

Corvina 1971.

57) Bortnyik Sándor
festő

„Kétezer év festészete" c. könyvtársszerője
/1942/,
1965-ben Masereelről tanulmánya je-
lent meg.
Gyűjteményes kiállítását a MNG. ven-
Borbély kánló: B. S. 25-26.
Corvina 1971.

58) Bortnyik Sándor

festő

dezte meg a Tanárkoztársaság 50. éves

évfordulóján.

Borbély Gáuló: B. S. 26.

Corvina 1971.

1) Bortnyik Sándor

festő"

Irod.

Kemény Alfréd: Bortnyik képei és grafikái. MA 1919 jan. 15.

Bortnyik Sándor - Hevesy Iván: Két levél

Borbély László: Bortnyik S. 27.
Corvina 1971.

2) Bortnyik Sándor

festő

az új festészetről Nyugat XIV. 1921.

Kállai Ernő: Új magyar piktúra. Bp. 1925.

Keresy Iván: B. S. piktúrája és grafikája.

Magyar Grafika, 1929 jan. – febr.

Borbély László: Bortnyik S. 27.

Orion 1971.

3) Bortnyik Sándor
festő

Rosner Károly: Das moderne Plakat in Ungarn. Gebrauchsgraphik, 1929 sept.

Bencze László: Konstruktivista klasszikusok

Borbély László: Bortnyik 27.
Debrecen 1971.

4) Bortnyik Sándor
festő

Szabad Művészet 1955 jan.

Kiss Sándor: B. S. plakátművészete.
„Művészet" 1963. dec.

Oelmacher Anna: B. S. hetven éves. „Mű-
Borbély László: B. S. 27.
Corvina 1971.

5) Bortnyik Sándor
festő

veret, 1963 dec.

Aradi Nóra: B.S.-ről Művészet 1968.
november

Szántó Tibor: B. S. 75 éves. Magyar Gra-
fika

Borbély László: B.S. 27.
Corvina 1971.

6) Bortnyik Sándor
festő

fka 1968 nov.

Borbély László: B.S. korai művészete.
Művtört. Ért. 1969. 1.

O. elmaradhatatlan: B.S. képei a Nemzeti

Borbély László: B.S. 27.
Corvina 1971.

7) Bortnyik Sándor

festő

Galériában. Magyar Nemzet 1969 márc. 30.

Perneczky Géza: B. S. pályaképe. Élet és Irodalom 1969 ápr. 4.

Rózsa Gyula: Bortnyik és az elméletek.

Borbély Lánló: B. S. 27.

Corvina 1971.

8) Bortnyik Sándor
festő

Népszabadság, 1969 ápr. 19.

Borbély László: B. S. 27.
Corvina 1971.

1) Bortnyik Sándor

festő

Képek jegyzéke

1. Önarchép. 1918 Linómetszet. 240X150mm.

+ Levesy Iván tul.

Repr.

2. Kommunista Kőtársaságot! 1918.

Repr.

Borbély Lázló: B.S. 29.

Corvina 1971.

2) Bortnyik Sándor

festő

Megjelent a MA első világnézeti különszámának címlapján. Repr.

3. Lenin. 1918. Linómatszet. 183 X 180 mm. } Repr.

4. Evezősök 1818 –"– 90 X 130 mm.

Borbély: B.S. 29.

Corvine 1971.

3) Bortnyik Sándor
festő

5. Vörös mozdony. 1918. Olaj, Karton, 99 x 33,5
cm. Munkásmozg. Mű z. Repr.

6. Zászlóvivők. 1918. Tusvaj z repr. linómetszetben.
415 x 300 mm A művész tul.

Borbély: B. S. 29. Repr.
Corvina 1971.

4) Bortnyik Sándor
festő

7. Vörös nap. 1919. Lenómetnet 350 x 220 mm.
Repr.

8. Konstruktív kompozíció 1919. Víz festmény
papír. 215 x 280 mm. Dr. Mihályi Ernő tul.
Repr.

Borbély: B. S. 29.
Corvina 1971.

5) Bortnyik Sándor

festő

9. A tánc 1919. Tus, vízfesték, papír.
27 X 38, 7 cm. Hevesy vánné tul.
Repr.

10. Sárga-zöld tájkép 1919. Olaj, karton.

Borbély: B.S. 29.
Corvina 1971.

6) Bortnyik Sándor
festő

70,5 X 98,7 cm. Hevesy Ivánné tul.

Repr.

11. A vörös gyár. 1919. Olaj, karton. 59,7 X 43,2
cm. Hevesy Ivánné tul

Repr.

12 Balett /A fából faragott királyfi/

Borbély: B. S. 29.
Corvina 1971.

6) Borbély S

7) Bortnyik Sándor
festő

1920. Olaj, papír, 40 X 5 cm. A
művész tul. Repr.

13. Pihenő atléták. 1920. Olaj, papír.
42 X 53,5 cm. A művész tul. Repr.

Bortnyik: B. S. 29.
Corvina 1971.

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor „Kávéházban"
olvasó férfi-je (1921) egy New-York-i
magángyűjtő tulajdonában
van.

Passuth Krisztina: XX.századi magyar művészet.....
Művészet, 1973.julius - 11.oldal

Bortnyik Sándor MDK

sz. 1893

A fehérterror miatt külföldre menekült

Pogány Ö.Gábor:Magyar festészet a XX.században.
Bp.1959.43.l.

MDK

Bortnyik Sándor festő

Gönczi-Szabó: Az 1956.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliografiája Művért 1957.VI.évf.4.sz.346.l

Bortnyik Sándor

neve emlétve

Magyar Nemzet 1971 február 7
11. old.

Bortnyik Sándor festő

77 éve született

Nemzeti 1970 július 3
6. old.

Bortnyik Sándor

„A Magyar Nápkiztársaság
Kívülő művérse" c. Zapta

Erzsébetmagyarország 1970 április 2
2. old.

Bortnyik Sándor

Az ö Műhelyében kapta Victor Vasarely az első impulzusokat.

Miklós Pál: Vasarely asszociációi; Valóság, 1970. 9. sz. 107. l.

Bortnyik Sándor

Plakátok 1928, 1929, 1930
Perspektusfedél 1930
Plakátok 1937, 1946

} reprók

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 24-25. l.

Bortnyik Sándor

A Modiano-sorozat 1928
Idegenforgalmi plakát 1934
Italplakát 1935

} rajzok

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 20-21. l.

Bortnyik Sándor

Plakát 1915
Plakát 1926
Kiállítási plakát 1919
Két plakát 1928-ból
} repró

Magyar Grafika, 1968. 5. sz., 18-19. l.

Bortnyik Sándor

Lámpagyújtó 1921, olaj
Liebknecht 1919, tus
Térkonstrukció 1922, olaj
Párizs lángjai 1953, olaj

} repró k

Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 16-17. l.

Bortnyik Sándor

Felvonulók 1919, linrmetszet
1919, linrmetszet } reprók
Kondicsok 1921, olaj

Magyar Grafika, 1968, 5. sz. 14-16. l.

Bortnyik Sándor 2.

1917-ben csatlakozik Kassák Lajos Ma című lapjához, évekén át munkatársa, részt vett a csoport kiállításain. Ez időben ismerkedett meg a nyugati, francia művészeti mozgalmakkal.

Szántó Tibor: Bortnyik S. 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

Bortnyik Sándor 3.

1920-22 között Bécsben élt; 1922-25 között Weimarban és Berlinben, itt is megte megismerte a Bauhaus munkáját, El Lissitzkijt, Kandinszkijt, Klee-t, a Doesburg-csoportot, a Sturmot és szerkesztőjét, Herwarth Waldent.

Szántó Tibor: Bortnyik Sándor 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

Bortnyik Sándor 4.

Új hangon készítette linómetszeteit. Egyik legszebb darabja a sorozatnak a Lenin-portré. Kezdeti realisztikus festészete már Budapesten expresszív-kubisztikus nyelvezetté egyszerűsödött, majd a geometrikus formarend síkkonstrukcióná, „képarchitektúrává" alakult.

Szántó Tibor: Bortnyik Sándor 75 éves; Magyar Grafika, 1968. 5. sz. 14. l.

Bartuzik Sándor, jelt.

L.: Gorka G.

Bodri J.: Művészeti ....

819-822.

JELENKOR, Pécs, 1975. nept.

XVIII/9.

MDK

ALFÖLD, Debrecen

KÁRPÓTLÁS

033/3/H	11 ha 9070 nm	szántó	127,63
036	1718 nm	kivett	
044	0673 nm	szántó	0,47
045	4636 nm	kivett	
047/G	22 ha 5207 nm	szántó	535,19
047/H	6 ha 7861 nm	legelő	107,68
0544/1	1 ha 1510 nm	erdő	9,55
0545/3	1 ha 0948 nm	szántó	26,60
056/27	4245 nm	szántó	10,32
056/30	2294 nm	szántó	5,57
056/33	2725 nm	szántó	6,62
0596/1	1 ha 4570 nm	szántó	25,35
0652	2 ha 2889 nm	szántó	39,83
0696	2003 nm	szántó	3,49
0697	1529 nm	szántó	2,66
0698	1453 nm	szántó	2,53
0699	1453 nm	szántó	2,53
700	1464 nm	szántó	2,55
701	1453 nm	szántó	2,53
702	1453 nm	szántó	2,53
703	1453 nm	szántó	2,53
704	1453 nm	szántó	2,55
705	1453 nm	szántó	2,53
706	1453 nm	szántó	2,55
707	1453 nm	szántó	2,53
708	1453 nm	szántó	2,53
709	1453 nm	szántó	2,55
710	1453 nm	szántó	2,53
711	1453 nm	szántó	2,53
712	1464 nm	szántó	2,55
713	1453 nm	szántó	2,53
714	1453 nm	szántó	2,53
715	1464 nm	szántó	2,55
716	1453 nm	szántó	2,53
717	1453 nm	szántó	2,53
718	1478 nm	szántó	2,57
719	1460 nm	szántó	3,55
720	1453 nm	szántó	3,53
721	1460 nm	szántó	3,55
722	1460 nm	szántó	3,55
723	1460 nm	szántó	3,55
724	1453 nm	szántó	3,53
726	1460 nm	kivett	
727	1453 nm	kivett	
728	1460 nm	kivett	
730	1453 nm	szántó	3,53
731	1460 nm	szántó	3,55
732	1460 nm	szántó	3,55
733	1460 nm	szántó	3,55
734	1453 nm	szántó	3,53
735	1460 nm	szántó	3,55
736	1460 nm	szántó	3,55
737	1464 nm	szántó	3,56
738	1446 nm	szántó	3,51
739	1428 nm	szántó	3,47
740	1439 nm	szántó	3,50
741	2467 nm	szántó	5,99
744	1212 nm	szántó	2,11
746	1259 nm	szántó	2,19
747	1284 nm	szántó	2,23
748	1263 nm	szántó	2,20
749	1270 nm	szántó	2,21
750	1219 nm	szántó	2,12
751	1255 nm	szántó	2,18
752	1270 nm	szántó	2,21
753	1421 nm	szántó	2,47
754	1288 nm	szántó	2,24
755	1248 nm	szántó	2,17
767	1424 nm	szántó	4,09
768	1446 nm	szántó	4,15
769	1406 nm	szántó	4,04
770	1421 nm	szántó	4,08
771	1406 nm	szántó	4,04
772	1417 nm	szántó	4,07
773	1431 nm	szántó	4,11
774	1410 nm	szántó	4,05
775	1410 nm	szántó	4,05
776	1424 nm	szántó	4,09
777	1421 nm	szántó	4,08
778	1410 nm	szántó	4,05
779	1417 nm	szántó	4,07
780	1424 nm	szántó	4,09
781	1439 nm	szántó	4,13
785	1449 nm	kivett	
793	1446 nm	szántó	4,15
794	1417 nm	szántó	4,07
802	1417 nm	szántó	4,07
803	1417 nm	szántó	4,07
804	1413 nm	szántó	4,06
805	1413 nm	szántó	4,06
806	1471 nm	szántó	4,22
807	1435 nm	szántó	4,12

A Hajdú-Bihar megyei Kárrendezési Hivatal **Kismarja** községben, a **Bocskai Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Kismarja** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Kismarja, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 14 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Kismarja		0261	3 ha 6335 nm	erdő	37,79	
	Tanya	0382	2 ha 7333 nm	legelő	23,78	
		0382	2 ha 6117 nm	gyep	54,59	
		0382	15 ha 4961 nm	szántó	339,84	
		0387	6147 nm	szántó	14,94	
		0387	2 ha 1666 nm	gyep	18,85	
		0394	1 ha 9595 nm	gyep	7,45	
		0398	3 ha 6154 nm	gyep	31,45	
	Kisvakaró	0399	5 ha 4679 nm	klegelő	47,57	
		0399	8941 nm	szántó	10,91	
		0403	4 ha 9687 nm	gyep	103,84	
		0403	15 ha 9985 nm	szántó	172,02	
	Nagykincses	0409	2110 nm	szántó	5,13	
		0409	4 ha 1044 nm	gyep	85,78	
		0410	20 ha 2539 nm	szántó	542,13	
		0410	7436 nm	gyeep	15,54	
		0410	8614 nm	legelő	3,28	
		0412	7 ha 7008 nm	gyep	34,16	
	Kiskincses	0414	8 ha 5911 nm	szántó	237,71	
		0414	5577 nm	legelő	0,67	
		0415	22 ha 9412 nm	gyep	86,27	
	Eperfa dűlő	0416	5 ha 6747 nm	legelő	103,28	
		0416	14 ha 3305 nm	szántó	366,94	
		0427	5 ha 0216 nm	gyep	19,08	
		0436	1 ha 4984 nm	gyep	13,03	
		0436/A	19 ha 3444 nm	szántó	398,69	
		0448	23 ha 1139 nm	szántó	303,67	
		0448	5 ha 0362 nm	gyep	79,94	
		0452/1	1 ha 0707 nm	szántó	22,33	
		0452/3	35 ha 4842 nm	szántó	433,83	
		0452/6	1 ha 9563 nm	legelő	17,02	
		0452/7	4 ha 7549 nm	legelő	31,86	
		0469	18 ha 5290 nm	szántó	428,57	
		0469	10 ha 3882 nm	gyep	124,19	
		0473/4	15 ha 9079 nm	legelő	138,40	
	Szünyogföld	0494	12 ha 6393 nm	szántó	157,92	
		0494	5 ha 4132 nm	gyep	113,14	
		0494	14 ha 4619 nm	legelő	177,95	
		0498	2 ha 3331 nm	gyep	26,62	
	Lápos-tó	0508	3 ha 9277 nm	legelő	71,48	
	Tanyaköz	0511/2	1 ha 8754 nm	legelő	22,57	
		0511/2	10 ha 4826 nm	szántó	254,73	
		0516	6 ha 8217 nm	gyep	142,57	
		0517	12 ha 3329 nm	gyep	386,02	
		0517/A	15 ha 7939 nm	szántó	287,46	
		0524/2	1 ha 2624 nm	szántó	30,68	
		0524/2	4855 nm	gyep	0,58	
		0528	8 ha 3426 nm	legelő	36,80	
		0532	39 ha 0141 nm	szántó	625,36	
		0532	2 ha 6175 nm	legelő	21,25	
		0534	47 ha 9256 nm	szántó	757,76	
		0534	1 ha 3156 nm	gyep	24,29	
		0534	7184 nm	legelő	0,86	
		0534	0924 nm	kivett		
		0535	21 ha 2141 nm	szántó	438,73	
		0541	9 ha 2668 nm	szántó	219,43	
		0541	15 ha 5988 nm	gyep	63,16	
		0564/2	7 ha 2928 nm	gyep	135,90	
		0564/2	1 ha 7918 nm	nádas	31,18	
		0568/1	28 ha 7119 nm	szántó	571,87	
		0568/1	13 ha 5476 nm	legelő	42,37	
		0568/1	4 ha 0027 nm	nádas	69,65	
		0568/2	3150 nm	erdő	3,28	
		0577	7 ha 4356 nm	gyep	42,96	
		0579	2 ha 3914 nm	gyep	20,81	
		0585/3	15 ha 3545 nm	szántó	353,81	
		05868	3 ha 6546 nm	szántó	70,49	
		0588	26 ha 5541 nm	szántó	366,36	
		0599	30 ha 5552 nm	szántó	747,21	

A Hajdú-Bihar megyei Kárrendezési Hivatal **Kismarja** községben, az **Új Élet Mgtsz, Hencida** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Kismarja, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 15 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Kismarja		0627/4	6 ha 7483 nm	gyep	108,72	
		0640/16	6 ha 2933 nm	gyeep	72,15	
		0640/7	2445 nm	gyep	4,25	
		0658/4	19 ha 1533 nm	szántó	3558,57	
		0658/4	8 ha 3074 nm	gyep	57,57	
		0658/6	47 ha 2183 nm	szántó	857,88	
		0658/6	1 ha 5832 nm	gyep	20,61	
		0663/5	1899 nm	gyep	3,30	
		0670/4	90 ha 9786 nm	szántó	1589,33	
		0700	4583 nm	gyep	3,99	

A Heves megyei Kárrendezési Hivatal **Zagyvaszántó** községben, az **Aranykalász Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Zagyvaszántó** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Zagyvaszántó, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Palotás		082	5010 nm	erdő	4,36	
Apc		095	46 ha 5307 nm	szántó	1375,45	
Zagyvaszántó		0101/9	2406 nm	szántó	6,28	
		0101/12	219 nm	szántó	0,57	
		0101/13	3141 nm	szántó	8,20	
		0101/14	1 ha 4772 nm	szántó	38,55	
		0101/16	446 nm	szántó	1,16	
		0102/5	8733 nm	szántó	22,79	
Apc		0103/1	109 nm	szántó	0,21	
		0104	2551 nm	erdő	1,07	
Zagyvaszántó		0105/2	13 ha 2290 nm	szzántó	345,28	
Apc		0105/5	1615 nm	szántó	4,22	
		0107	22 ha 2489 nm	szántó	545,70	
Zagyvaszántó		0108/4	2 ha 369 nm	szántó	53,16	
		0108/6	21 ha 5125 nm	szántó	561,48	
Valamint az előző árverésekből megmaradt termőföldterületek:						
		0101/7	916 nm	szántó	2,39	
		0102/6/A	1 ha 3698 nm	szántó	35,74	
		033	4642 nm	szántó	13,00	
		059/8	1 ha 3025 nm	gyep	35,35	
		078/2	5895 nm	szántó	10,26	
		078/27	4 ha 5312 nm	szántó	174,00	
		081	15 ha 2840 nm	szántó	420,28	
		081	20 ha 557 nm	gyep	450,81	
		098/2	4957 nm	szántó	12,94	

A Heves megyei Kárrendezési Hivatal **Andornaktálya** községben, az **Egervölgye Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Andornaktálya** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Andornaktálya, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Andornaktálya	Kishegy	0130		szántó	2,69	
		0131/5		szántó	4,51	
		0132/H		szántó	42,30	
		0132/K		szántó	9,86	
	Málnás	085		szántó	173,50	
	Rózsahegy	097/K		szántó	173,50	
	Cserje	091/A		szőlő	53,72	
		091/B		szőlő	111,62	
		091/C		szőlő	111,42	
	Rizlingszilváni	0127/A		szántó	196,80	
	Pünkösdstető	0173/1		legelő	105,10	
		0141/1		erdő	20,00	
	Dezertőr	0213/2		szántó	244,36	
	Mocsári	0127/D/F/G/H		szőlő	1409,40	
	Olajos menti	0182, 185/1		legelő	139,21	
	Szállásvölgy	087		szőlő	791,90	
	Swarcz	045		szőlő	245,28	
		0137/2/S/T/F/Y/G/U/Z/N/H/V/J/P/X/K/R		szőlő	1450,00	
Valamint az előző árverésből megmaradt termőföldterületek:						
		0101/1	7151 nm	erdő	1,14	
		0105/3	7508 nm	erdő	1,20	
		011/28	8489 nm	erdő	1,36	
	Tufarét	0114	3 ha 5684 nm	szántó	108,48	
	Alsórét	0114	3 ha 1038 nm	legelő	27,00	
	Kisrét	0116	2 ha 9764 nm	szántó	90,48	
		0125/8	3 ha 1399 nm	erdő	5,02	
		0132	1 ha 2669 nm	erdő	2,03	
		0134/7/A	7 ha 2159 nm	erdő	11,55	
		0134/7/B	4 ha 7682 nm	erdő	7,63	
		0136	1 ha 2542 nm	erdő	2,01	
	Kétágú	0150	4 ha 8138 nm	legelő	13,48	
		0161	7 ha 3020 nm	erdő	11,68	
		0177	1 ha 8291 nm	erdő	5,67	
	Burg. tár	0180/2	7 ha 2553 nm	legelő	20,31	
		0180/2	3 haa 2159 nm	erdő	5,15	
		0185/1	4 ha 2386 nm	erdő	6,78	
		0187	1 ha 6570 nm	erdő	2,65	
		019/1	5 ha 4589 nm	erdő	8,73	
	Dezerta	0215, 0216, 0218	17 ha 9012 nm	legelő	155,74	
	Felsőrét	0221	4 ha	szántó	115,24	
		032/2	1 ha 4938 nm	erdő	2,39	
		032/6	3055 nm	erdő	0,49	
	Part	041	7 ha	szőlő	387,92	
		047/11	2 ha 6469 nm	erdő	8,21	
	Derékhegy-Nagyvölgy	048	13 ha 4035 nm	szőlő	744,04	
		055/15/A	5896 nm	erdő	0,94	
		055/15/B	9111 nm	erdő	1,46	
		055/6	3440 nm	erdő	0,55	
		071/1	4817 nm	erdő	1,49	
		072/7	6202 nm	erdő	0,99	
		075/1	2532 nm	erdő	0,41	
		077	6385 nm	erdő	1,02	
	Szállásvölgy	088	10 ha 7744 nm	legelő	53,77	
		088	4 ha 2955 nm	erdő	2,08	
	Rózsahegy	097	28 ha 6760 nm	szőlő	1379,13	
		099/2	7368 nm	erdő	1,18	

A Heves megyei Kárrendezési Hivatal **Hatvan** városban, a **Lenin Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Hatvan** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Hatvan, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Hatvan		0404/3		szántó	37,76	
		0404/2		szántó	21,95	
	027	0619/1		szántó	174,83	
	028	0340/2		szántó	279,77	
		0353/3		szántó	24,54	
		0355/2		szántó	84,04	
		0355/3		szántó	75,12	
Böldog		021/3	2674 nm	száántó	10,69	
		021/5/G	2 ha 3533 nm	szántó	73,10	
		021/5/K	6092 nm	szántó	18,44	
		021/5/M	16 ha 2890 nm	szántó	587,84	
		037/1	1 ha 4968 nm	szántó	55,98	
Nagykökényes		064/2	12 ha 6081 nm	szántó	363,38	
		073	22 ha 8173 nm	szántó	584,43	
		09/6	2 ha 567 nm	szántó	62,75	
Erdőtarcsa		016	15 ha 8064 nm	szántó	342,03	
Héhalom		053	3 ha 521 nm	erdő	28,26	
		075/1	4 ha 8372 nm	szántó	151,40	
		081/2	1 ha 934 nm	szántó	23,73	
Valamint a harmadik árverésből megmaradt termőföldterületek:						
Hatvan	046	2 ha 368 nm	szántó	30,14		
		0213/1	13 ha 5530 nm	szántó	191,64	
	063	0102	19 ha 7218 nm	szántó	403,19	
	061	094/1	77 ha 6732 nm	szántó	1816,06	
	017	098/1				
		09862, 091	92 ha 9305 nm	szántó	2999,85	
Kerekharaszt	6/A	024	9880 nm	erdő	7,51	
Ó-Hatvan	9/A	054/1	10 ha 1136 nm	erdő	178,00	
Galgahéviz		056/5	44 ha 4400 nm	szántó	1570,00	
		056/6	1 ha 7001 nm	szántó	60,00	
		065/1	2860 nm	szántó	8,00	
		065/3	1 ha 2659 nm	szántó	40,00	
		058/2	49 ha 5707 nm	szántó	1510,00	
		087/4	3071 nm	szántó	12,00	
		087/5	52 ha 0074 nm	szántó	1626,85	
Verseg		092/1	15 ha 5207 nm	szántó	206,53	
		092/2	22 ha 8391 nm	szántó	669,99	
		095	14 ha 1842 nm	szántó	539,00	
Boldog		021/5	25 ha 4294 nm	szántó	885,19	

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kárrendezési Hivatal **Mesterszállás** községben, a **Táncsics Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Mezőhék** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Mesterszállás, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Mesterszállás	55	0117-ből	55 ha 5121 nm	szántó	1290,07	
	56	0130/1	2 ha 8315 nm	szántó	11,17	
		0134/8	3565 nm	gyep	2,25	
		0136/4	5617 nm	gyep	11,74	
	57	0139/1-ből	4 ha 1136 nm	szántó	82,99	
		0142/1	34 ha 7105 nm	szántó	292,99	
		0144	12 ha 4148 nm	gyep	259,47	
		0146 a	5 ha 7365 nm	gyep	119,89	
		0146 e	5 ha 3250 nm	gyep	111,29	
		0146 f	9 ha 9115 nm	gyep	207,15	
		0148	7 ha 2744 nm	gyep	152,03	
		0150	77 ha 8 nm	szántó	934,35	
	58	0157	62 ha 1957 nm	szántó	859,45	
		0159	74 ha 9353 nm	szántó	1172,79	
	65	0212	3800 nm	gyep	2,39	
		0214/1 a	71 ha 4244 nm	gyep	473,97	
		0214/1 c	34 ha 7516 nm	gyep	252,21	
	64	0239/1	11 ha 4866 nm	szántó	279,12	
		0241	33 ha 8832 nm	szántó	736,46	
		0243	20 ha 796 nm	szántó	334,24	
		0246/1 b	8 ha 1273 nm	szántó	119,81	
	63	0252/1	57 ha 4955 nm	szántó	898,71	
		0254	58 ha 1959 nm	gyep	1216,29	
		0262	5 ha 6056 nm	gyep	117,16	
		0264	4 ha 6292 nm	gyep	96,75	
	62	0268/1	25 ha 7545 nm	gyep	181,64	
		0270	44 ha 9165 nm	szántó	375,65	
	61	0282/1	32 ha 9881 nm	szántó	529,61	
		0284/1	37 ha 3770 nm	szántó	538,48	
	60	0300/3	1582 nm	erdő	1,71	*
	59	0312/1	12 ha 9081 nm	szántó	217,83	*
		0312/3	2 ha 1712 nm	gyep	48,38	*
		0313	1 ha 120 nm	gyep	17,61	
		0315	12 ha 3279 nm	gyep	301,62	*
		0319	39 ha 4921 nm	gyep	1022,45	*
		0319 b	3185 nm	erdő	1,56	*
	53	077-ből	7 ha 4846 nm	szántó	248,98	*
		083	9 ha 3422 nm	szántó	260,00	

* Bányaszolgalmi jog.

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kárrendezési Hivatal **Rákócziújfalu** községben, a **Táncsics Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Mezőhék** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Rákócziújfalu, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Rákócziújfalu	3	013	82 ha 3528 nm	szántó	1085,77	
	4-5	015/6	49 ha 5100 nm	szántó	1165,17	*
	3	03/5	28 ha 8904 nm	szántó	793,47	
	6	031/2	16 ha 3507 nm	szántó	327,16	
	2	053/4	42 ha 9369 nm	szántó	997,98	
	1	073/7	58 ha 7093 nm	szántó	1343,44	
		073/7	2140 nm	kivett		
		073/9	5 ha 5667 nm	szántó	101,44	

* Gázvezeték szolgalmi jog.

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kárrendezési Hivatal **Mesterszállás** községben, a **Mezőtúri Állami Gazdaság** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Mesterszállás, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 14 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Mesterszállás		0210/3	8428 nm	szántó	3,54	
		0210/3	1462 nm	erdő	1,17	

A Komárom-Esztergom megyei Kárrendezési Hivatal **Dorog** városban, a **Jószerencsét Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Kesztölc** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Dorog, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 8.30 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Dorog	D-5	0279	7007 nm	gyep	18,29	
		0279	16 ha 5583 nm	szántó	258,31	szolgalmi jog
		0281	22 ha 8073 nm	szántó	347,04	szolgalmi jog
	D-1	0292	19 ha 346 nm	szántó	379,36	

A Komárom-Esztergom megyei Kárrendezési Hivatal **Bakonysárkány** községben, a **Kisbéri Á. G.** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Bakonysárkány, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 8.30 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Bakonysárkány	208	041/84	7 ha 3156 nm	szántó	146,31	
	209	041/85	5 ha 6338 nm	szántó	112,68	
	208	041/86 a	23 ha 4063 nm	szántó	227,04	
		041/86 b	2439 nm	szántó	8,90	
		041/87 a	21 ha 476 nm	szántó	287,04	
		041/87 c	3 ha 1320 nm	szántó	48,86	
		043 a	5 ha 2380 nm	erdő	11,00	
		043 b	34 ha 8487 nm	szántó	543,64	
		046 a	21 ha 3184 nm	szántó	333,48	
		047/1 b	25 ha 4724 nm	szántó	361,38	
		047/3	4543 nm	szántó	4,41	
		047/4	8833 nm	szántó	8,57	
		047/5	7305 nm	szántó	7,09	
		047/6	1 ha 9087 nm	szántó	18,51	
		047/7	3 ha 3258 nm	szántó	32,26	
	203	058 a	55 ha 2657 nm	szántó	383,35	
	208	061 d	1 ha 1941 nm	szántó	18,63	
	217	092/1 a	60 ha	szántó	937,80	

A Komárom-Esztergom megyei Kárrendezési Hivatal **Bakonysárkány** községben, a **Petőfi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Vértesketthely** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Bakonysárkány, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 8.30 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Bakonysárkány	Büdöskút	036 a	4 ha 1173 nm	gyep	97,79	
	Kölesdűlő	052 a	69 ha 4237 nm	szátó	898,91	2752 Ft/ha mel.

A Komárom-Esztergom megyei Kárrendezési Hivatal **Dorog** városban, az **Aranykalász Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Tokod** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Dorog, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 8.30 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Dorog		059 a	7519 nm	erdő	1,20	
		059 b	8221 nm	gyep	1,15	

A Nógrád megyei Kárrendezési Hivatal **Cserhátszentiván** községben, a **Cserhátvidék Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Alsótold** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Cserhátszentiván, Kultúrház
2. Az árverés ideje: 1993. december 9., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Cserhát-szentiván	Túlsóvölgyi rétek	056/4 L	4 ha 2675 nm	gyep	71,49	
		056/4 M	3 ha 8534 nm	szántó	70,13	
		056/4 N	1 ha 215 nm	gyep	0,61	
		058/3	36 ha 8826 nm	szántó	418,68	
	Középső dűlő	047/3 F	1564 nm	gyep	0,30	
	Rákóczi dülő	078/10 A	2 ha 1605 nm	gyep	4,10	
		078/10 B	17 ha 2101 nm	szántó	101,54	
		078/27	1 ha 4107 nm	szántó	8,32	
	Kecskehát	018/6	2 ha 2942 nm	szántó	47,35	
		018/9	1 ha 1994 nm	gyep	20,87	
		018/10	6 ha 7120 nm	szántó	135,40	
	Közép dülő	047/1 A	16 ha 1215 nm	szántó	251,50	
		047/1 B	1590 nm	gyep	0,78	
	Huta árok felett	058/4 A	23 ha 8055 nm	szántó	286,64-ből 24,54 Ak	
	Toldi patak mellett	010/1	3 ha 2242 nm	szántó	53,50	
	Belterület mellett	02/1 B	514 nm	szántó	0,94	
		02/1 C	4297 nm	gyep	0,82	
	Toldi p. mellett	06/1 B	4 ha 1244 nm	gyep	7,84	
	Pelecke	023 A	2 ha 9188 nm	gyep	1,75	
		023 G	6 ha 4815 nm	gyep	3,89	

(Folytatjuk)

• E. Sz. U. 2. színházi fesztivál •

Piccolo Teatro

A terecske. Dísztelen lakóházak rézsútos falai zárják a hófödte kis teret. Egyszerű ablaknyílások, ácsolt falépcsőföljárók, s az elmaradhatatlan olasz balkonok. Innen kiabálnak át egymásnak a rivalizáló leányzók, s itt fogadják hódolóik hangos bókolását. Hát ez nem az álmainkban élő Velence napfényben fürdőző, kőcsipkés, barokk városrészlete. *Luciano Damiani* színpadképe a lagúnaváros félreeső, szegényes negyedének terecskéjét láttatja, a *Goldoni*-szereplők világának zajos fórumát. Mert itt, a „campiellón" zajlik a környező lakosság meg a beszüremkedő „idegenek", e plebejus világtól elütő nemesek, polgárok nyilvános tereferéje, kötekedése, csetepatéja, szerelmi szálak szövődése, intrikák, pletykálkodások, egyszóval a mediterrán, temperamentumos olasz népélet.

A kortárs színházi világ mágusa, *Giorgio Strehler*, a híres milánói *Piccolo Teatro* igazgató-rendezője (1947 óta!), az olasz korántsem mindenestül *dolce vita* nagy ismerője, a commedia dell'arte s a nagy klasszikus színjátékok mestere, *par excellence* mediterrán légkört, forróvérű Goldoni-szereplők zsivajgó életét jelenítette meg a néhány négyzetméternyi játékszín térségében. A peremváros nagyszájú ténsasszonyai, a dulakodó, féltékeny fiatalemberek, a nem épp zárdában nevelkedett, csípős nyelvű lányok hétköznapi rituáléját a karnevál szabadosabb hangulata színezi. Goldoni nyomán – aki a XVIII. század második felének nagy vígjáték-megújítója volt, s a commedia dell'arte rögtönzéses maszkjainak sztereotip karaktereit és klisészámba menő jeleneteit valós jellemekkel és társadalmi valóságból sarjadt cselekménnyel váltotta föl – Giorgio Strehler a lüktető városvégi élet kavalkádját keverte ki a színpad palettáján. A vásáriság pontos koreográfiából fakad; a vaskosság mértéktartó; a színész jellemteremtő, fizikai készsége kamatoztatik a színpadi események olyannyira életszerű lepörgetésében. Könnyed mozdulatok, egész életformát, egész karaktert elárúló gesztusok, stilizált hanghordozás, lépéspontossággal bejáratott, villámgyors csődületek, bunyók és hajcihők, a feszesen iramló ritmus, a precízen adagolt hangváltások összhangja teszi ki e pártatlan tökélyt, melyet mestere, Strehler, az összeforrott csapat játéka révén színpadra varázsolt.

A rendező klasszikus értelmezése nem lep meg újdonságokkal. Halálának kétszázadik évfordulóján Goldoni előtt tiszteleg az író; hamisítatlan örökségét tárja az ezredvégi néző elé. Vérbő komédiásainak kisujjában a mesterség minden csínjabínja, egyetlen taglejtéssel sem tesznek többet, mint amennyit a karakterteremtés meg a jelenet ritmusa megkíván. Az ironizált szövegmondást (például a kényeskedő *Gasparináét*) nem követi a színpadi mozgás stilizáltsága: megmarad a vásári vígjáték szférájában. A csetepaték, a szerelmi történetek szálait itt értelmetlen volna fölfejtenünk, hisz a pillanatnyi szórakoztatás derűjében fogantak; a színpadról igazán a játék öröme, a mediterrán atmoszféra árad. A műsorfüzetben kifejtett rendezői dedukció, miszerint a plebejus világ zárt klánjában (a terecskén) nincs helye az osztályidegennek, nevezetesen a nápolyi Lovagnak *(Giancarlo Dettori)*, s az elszakadni vágyó félnemes lánynak *(Giulia Lazzarini)* – a másodlagos jelenség. A magyar néző nem erre asszociál. Pusztán megmerítkezik a commedia dell'artéból kinőtt olasz vígjáték hamisítatlan életörömében, gyönyörködik a színjáték elevenségében, a művészet tisztaságában. Lenyűgözi a színpadi produkció tökélye, elismeréssel nyugtázza a menyasszony Gasparina búcsújának leheletfinom líráját – de mindvégig külső szemlélőként. Valahogy nem járja át az élmény forrósága, nem hat érzékeire és rációjára a kifogástalan előadás atmoszférája. Csillogó fénye nem melegít.

Metz Katalin

Proust és a zene

Aki járt *Prousttal* az eltűnt idő nyomában, az nem feledheti, milyen fontos szerep jut a zenének a műben, hiszen a zeneszerző *Vinteuil* alakja és híres szonátája a legmeghatározóbb a könyvben. *Jean Yves Tadié*, a Sorbonne tanára, aki számos tanulmánykötetében foglalkozott Proust műveivel, csütörtök este a Francia Intézetben, Proust és a zene című előadásában elmondta: „A zene nyelve visszatérés az elementáris világhoz. Proust műveiben annak lehetünk tanúi: milyen lehet a művészet szavak nélkül."

Az esten a neves szakember kifejtette, hogy Proust számára meghatározó volt a család, amelyben mindig fontos szerepet játszott a zene. Egész pályájára hatással voltak korának zeneszerzői, akikhez szoros barátság fűzte. Egész életében nem csak hallgatta a zenét, hanem műveiben újrateremtette. Írásai a zene révén bontakoztak ki.

(parcsami)

Ünnepi koncert és Schubertiáda

A Magyar Szimfonikus Zenekar múltbeli, jelenkori sikereinek ellenfényében eléggé megalázónak tartom, hogy adóznunk kell a minimális, húszfontos fellépési díjunkból is – kesereg *Szmolka Erika*, az együttes menedzsere. Társulatunk hivatásosokból áll, klasszikus értékeket közvetítünk, s mégis, egyedül adózunk a hazai nagy múltú szimfonikus zenekarok közül olyan alapon, hogy alapítványi együttesnek számítunk. Sikeres turnénk kellős közepén tértem haza néhány napra, hétfőn újra útnak indulunk, december 17-ig összesen hat hetet töltünk angliai és franciaországi körúton. Jártunk az idén Ausztriában és Norvégiában, s minden este a Milánói Operaszínház zenekarával szerepeltünk együtt.

Nem pihenünk a hazatérésünk után sem. December 23-án ünnepi koncerten adjuk elő Beethoven IX. szimfóniáját *Medveczky Ádám* főzeneigazgató vezényletével. Ezen az ünnepélyes hangversenyen jelentjük be hivatalosan is a Magyar Szimfonikus Zenekarok Baráti Köre megalakulását. Január 29-én is lesz egy exkluzív koncertünk *Franz Schubert* műveiből, Schubertiáda címmel. A zenekar itthon maradt tagjai sem tétlenkednek: szimfonikus koncerteket adnak, illetve lemezfölvételeken vesznek részt.

(pósa)

Ítélet az „évszázad műkincsperében"

A Seuso-lelet Lord Northamptoné

Ítéletet hirdetett csütörtökön a New York állami bíróság esküdtszéke a Seuso-lelet ügyében. A hattagú testület arra a kérdésre keresett választ: bizonyítottnak tekinti-e Horvátországnak, illetve Magyarországnak azt az állítását, amely szerint a páratlan kulturális értékű ezüstkincsek horvát, illetve magyar területről kerültek elő. Az esküdtszék mindkét esetben nemmel válaszolt.

– Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy eddig a pontig elveszítettük a pert. Miután kézhez kapjuk az írásos ítéletet, annak tüzetes áttanulmányozása után döntünk majd az esetleges fellebbezésről – kommentálta az eseményeket *Imre István* New York-i magyar konzul. Közlése szerint az esküdtszék két és fél órás tanácskozás után hozta meg döntését, amelynek értelmében nem látja bizonyítottnak, hogy a tizennégy darabból álló, római kori ezüstkészletet horvát, illetve magyar földből ásták volna ki.

Az „évszázad műkincsperének" tartott bírósági eljárás során tizenhat tanút hallgattak meg: hatot-hatot a horvát és a magyar érvek felsorakoztatására, illetve négyet a kincs bejegyzett tulajdonosa, *Lord Northampton* képviseletében. A brit főnemes az ítélet kihirdetése után közölte, hogy „fölöttébb elégedett" a döntéssel. Saját állítása szerint a nyolcvanas években vásárolta fel a kalandos utat bejárt műkincseket, mégpedig Svájcban, egy libanoni ügynöktől.

*

Ami a kincs történetét illeti, minden bizonnyal egy közel-keleti műkereskedő ajánlotta fel az edényeket a néhai sir *Peter Wilsonnak*, a Sotheby's volt elnökének. Sir Wilsonról tavaly kiderítették, hogy valaha szovjet kém volt. Nem volt elég pénze, ezért szindikátust szervezett a vásárlásra. Így került az ügyletbe Northampton 47 éves márkija. A kincset a libanoni Bekaa-völgyből Zürichbe szállították, majd sir Wilson halála után minden a márkira maradt. A lord tizennégy millió dollárt fizetett értük. Mint utólag kiderült, a készlethez hamis kísérőokmányokat csatoltak.

A negyvenhét éves főnemes később a Sotheby's aukciós cégen keresztül kívánta árverés keretében értékesíteni a szerzeményét. Az ezüstedényeket, -serlegeket és -vázákat 1990 februárjában mutatták be New Yorkban. Az aukciós cég hetvenmillió dollárt jelzett előzetesen kikiáltási árként. Ám alighogy a nagyközönség elé tárták a darabokat, az archeológusok között azonnal megindult a találgatás a lelet eredetéről. Az első feltevések szerint a készletre 1970-ben, Libanonban bukkantak rá. Seuso egy római katonai parancsnok lehetett, aki vélhetően ajándékba kapta a pompás készletet.

Még mielőtt megkezdődött volna a Sotheby's árverése, a libanoni kormány, Horvátország (eredetileg Jugoszlávia), majd később Magyarország is igényt támasztott az ezüstkészlet tulajdonjogára. A kincseket zárolták, és egy tröszt kezelésében New Yorkban, egy ismeretlen helyen lévő páncélszekrényben őrizték. Miután a libanoni kormány rögtön a tárgyalás elején, szeptember 23-án váratlanul és magyarázat nélkül visszalépett a keresetétől, három peres fél maradt: Horvátország, Magyarország és Lord Northampton.

A magyar kormány 1992-ben avatkozott be az ügybe, miután olyan bizonyítékok kerültek napvilágra, amelyek megalapozták azt a feltevést, hogy az I–IV. századból származó kincset Magyarországon, a Dunántúlon találták meg az 1973–74-es években, és illegálisan csempészték ki az országból. A bíróság elé tárt bizonyítékok egyik kiinduló alapját az képezte, hogy Pannónia valamikor a római birodalom része volt, és akkoriban a Balatont Pelsónak hívták: Márpedig ez a név olvasható a kincs egy darabján, pontosabban magán a Seuso-tálon.

Egyes becslések szerint nem elképzelhetetlen, hogy az ezüstkincsek árát akár százmillió dollárosra is fel lehet verni.

Műkereskedelem a változó világban

A nemzetközi művészeti piac műkereskedelmi problémái; A marketing szerepe a közép-európai műkereskedelemben, illetve A közép-európai műkereskedelem jogi problémái címmel hangzottak el a többi között előadások a közelmúltban szervezett, Műkereskedelem a változó világban című nemzetközi szemináriumon. A tanácskozás alkalmával nyílt meg a Kempinski Hotelben a Magyar Műkereskedők Egyesületébe tömörült galériák első szalonkiállítása. Az alábbiakban Sümegi Györgynek, a művelődési minisztérium képzőművészeti főosztálya vezetőjének a szemináriumi megnyitóbeszédét közöljük, s bemutatjuk a kiállítás egyik résztvevőjét: a szentendrei Erdész Galériát.

Aukció, műtárgypiac, magángaléria

Az utóbbi években politikailag lényeges, mindenképpen történetinek mondható változásokat átélt Közép-Európa – s így Magyarország – változó gazdaságában a műkereskedelem is kezdi megtalálni valódi helyét, igazi szerepét. Megtört, véglegesen megtört az állami művészet, az állami műkereskedelem monopóliuma, évtizedeken át kizárólagosnak látszó uralma.

A magyarországi műkereskedelem újra sokszínűvé és gazdaggá vált.

Az állami vállalat aukciói mellett magángalériák kezdtek, sikeresen, aukciókat szervezni; és gyorsan kialakult több formája is az aukcióknak (heti, műfaji, vegyes stb.). Napi- és hetilapok gazdasági, piaci rovataiban, a befektetési kínálatok között megjelentek és állandósultak az aukciós, a műtárgypiaci beszámolók. Van havi műkereskedelmi szemle, a *Műkincs-figyelő*, kiadták a *Magyar Aukciós Index* 1980–1990 című kézikönyvet. Volt olyan – sajnos, kérészéletű – folyóirat (a *Belvedere*), amelyik elsősorban műkereskedelmiként, s csak másodsorban művészetiként határozta meg önmagát.

Évek óta élénken figyelve a műkereskedelmi mozgásokat és tendenciákat, azt kell mondanom, hogy *ma sajátosan átmeneti fokon egzisztál a napról napra erősödő műkereskedelem.* A kínálat széles skáláján jól mérhető a régiségek, antikváriák túlkínálata; míg a kortárs művészetben a túltermelés és nem eléggé élénk kereslet jelezhető. Ugyancsak a kortárs művészetben együtt van jelen a diktált, az ún. kiállítási ár a műkereskedelmivel, a piacival. Bizonyos, hogy határozottan és visszafordíthatatlanul a teljes piacosodás, a műkereskedelem stabilizálódása felé tartunk.

Amikor és ahogy a gazdaság stabilizálódik, amikor bekövetkezik a gazdaság megerősödése – majd akkor, azt követve fog a műkereskedelem is véglegesen stabilizálódni.

A műgyűjtés – a műkereskedelem lendítő ereje – valamikor nálunk is pezsgett, de a politika befagyasztott pályái az utóbbi években teljesen újraépülnek. A műgyűjtés évszázados motivációival – a tezaurálástól a múzeumalapításig – ismét jelenvalókként számolhatunk.

A Magyar Műkereskedők Egyesülete képzőművészeti galériákat, antik és kortár műtárgyakkal kereskedőket tömörít – a Magyarországon meghatározó műkereskedői kört. Kezdeményezésük, az október végi szeminárium és a hozzá kapcsolódó *I. Budapesti Műkereskedelmi Szalon* a találkozásokra, konzultációkra és információcserékre alapvető fórum lehet a közép-európai régiónkban.

Sümegi György

Galériák, sajátos profillal

Az október hónap kétszeresen is fontosnak mondható a szentendrei Erdész Galéria számára: azon túl, hogy bemutatkozott a Magyar Műkereskedők Egyesülete tárlatán, a hónap eleje óta új helyen, a város történeti magjában álló, többszintes épületben működik. A házavató alkalmából nyílt meg a *Hommage a Szentendre* című tárlat a galériában, amelyre nemcsak azok a művészek küldték el munkáikat, akik állandóan együttműködnek a vállalkozással, hanem mindazok, akik fontosnak tartották, hogy a többiekkel együtt szerepeljenek a város, a művészet ereje előtt tisztelgő bemutatón. Milyen távra tervez a galéria vezetője, *Erdész László?*

– A galériásság többgenerációs szakma: vannak olyan művek, amelyeket valószínűleg már a fiam fog eladni. Olyan hosszú idő ez, mint a készülődés volt a magángalériás létre. Valakivel tizennyolc évvel ezelőtt akartam galériát nyitni, *Tóth Dezsőék* megakadályozták. Akkor politikai kérdés volt, hogy ne működjenek magángalériák. Azután tizenkét évet töltöttem el a szentendrei Műhely Galériában, amely a Képcsarnoké volt, de valahogy átmeneti dolognak számított, mert tényleg galériaszerűen működött. Igaz, a Képcsarnok, vezetői olyan teljesíthetetlen normákat akartak ránk erőltetni, amelyek miatt egyebként többszázmillió forintos raktárkészlet gyűlt föl raktáraikban.

– Ilyet egy igazi galériás aligha engedhet meg magának. Sok konfliktusod volt a város művészeivel is.

– Jólmenő vidéki galériából hívtak Szentendrére. Az, hogy nem menedzserre van szükségük, hanem bábra, hamar kiderült. A szakítás azonban csak évekig tartó harc után következett be.

– Úgy érzed, az idő téged igazolt?

– Az az elképzelés, amely szerint a galériát művészeknek kell vezetniük, a gyakorlatban nem válik be. Itt felelősséget kell vállalni a dolgokért, komoly összegek forognak kockán. Szentendrén egyébként, ahol ennyi és ennyiféle művész dolgozik, az az egészséges, ha több, sajátos profilú galéria működik.

– Mi határozza meg az Erdész Galéria törekvéseit?

– Három fő tájékozódási pontunk van: a húszas-harmincas évek progresszív áramlatai, az Európai Iskola művészei meg azoknak a kortárs alkotóknak a csoportja, akik egyetemes mércével mérve is megállják a helyüket.

– Mik a legfontosabb dolgok ahhoz, hogy létrejöjjön a magyar műkereskedelem?

– Idő, pénz, s olyan réteg kialakulása, amely valóban fontosnak tartja, hogy értékes műtárgyakkal, közöttük kortárs művekkel vegye körül magát. A műkereskedelem a világ más részein már ki van találva, csak adaptálni kell magyar viszonyokra.

P. Sz. E.



Bortnyik Sándor: Kabaré (Cirkusz), 1929, 1936

BÁNYAI GÁBOR:

Film

Kőspirál

Tisztelt kőkorszaki szakik, akik egybegyűltek Kőlapályon, az Úr, a mi majdani megváltónk és Messiásunk megszületése előtt alig kétmillió évvel, kedves kövi dinkáim, akik azért jöttetek össze, mert egységben az erő, és mert tudjátok, nincsen olyan nehéz kő, amit együtt ne tudnánk akár fölemelni, akár elhajítani, hadd repüljön a kőkorszak, mi még nagy reményekkel nézhetünk a jövő felé, előttünk a vas és acél világa is, de maradjunk a kőkor adottságaiban, miénk a kő, magunknak pattintjuk, gyerekeinknek egy szebb, otthonosabb kő jut majd, itt ringott kőbölcsőnk, kőből rakták ki apáink az őrző és őrizendő életteret, ki szaurusszal száll fölébe, annak térképe e táj, s nem tudja, hol lakott itt e maroknyi fáj, hogy pusztuló kőkorszaki, kedves, szeretett szaktársaim, akik éjt nappallá téve dolgoztak a lapályon, a kavicsbányában, hogy verítéketek egybemosódjék a durva murva porával, akik azért hallgattok engem, mert követ hajítottam, ki tudja, hol állt meg, kit hogyan talált meg, kinek ütött követ a fejébe, tisztázni végre köves dolgainkat, súlyos kőként nem sajtolt fájdalom, hogy végül mivégre is, kik is vagyunk itt e kövektől ölelt lapályon, túl a nagy Kriván, zólyomi határon, hol nyílik a kővirág, nekünk nyílik, csak nem mindig vesszük észre.

Kedves köviek, az első kő a baj útján még meg sem született tagtársunk, Charles Darwin lesz, aki kimondta, amit soha nem lett volna szabad senkinek sem megfogalmaznia, nevezetesen az EVOLÚCIÓ létét és törvényszerűségeit, ettől aztán olyan tudósnak számítják majd, aki alaposan megváltoztatta a világot, pedig a világ változik magától is, csakhogy ez az angol pasas azt mondja majd, hogy a világ ennél többet is csinál, tehát fejlődik folyamatosan, csak azok maradnak fönn, akik és amik alkalmazkodni tudnak a megváltozott körülményekhez, akik és amik gyorsabbak, ügyesebbek, mint a többiek, az a farkas él tovább, amelyik vékonyabb és sebesebb a más farkasoknál, mert csak ő éri utol majd a szarvast, aki pedig köztudottan valamivel gyorsabb, mint a mamut, pedig még az sem él közöttünk, csak a konyhai malacszaurus, az meg már háziasítva van, mondom, ez a Darwin nagyon sok bajt csinál majd még nekünk, miatta nem élhetünk úgy, ahogyan szeretnénk, nekünk ugyanis a civilizáció alsóbb fokán kellene vegetálnunk, ha ez az egész evolúció igaz, nem, Kőkövi úr, nem revolúció, az valam egészen más, azt mi fogjuk végrehajtani, mi bányászok, ha önök kizsákmányolnak bennünket, persze még ezt sem ismerik, még ehhez is kellene egy pár millió év, ha tényleg kell, ebben én nem vagyok olyan biztos, a nagy hal mindig feni fogát a kisebbre, hogy kő kövön ne maradjon, kőben az igazság, kőben a vigasz, föl-földobott kő, fejünkre hullik vissza vagy azok fejére, akik nem mérik föl, milyen súlyokkal dobálóznak, mondom, a kő és a fejlődés, ez az, amivel nekünk Darwin óta majd meg kell küzdenünk.

Mert képzeljétek csak el, kedves kőkorszaki szakik, mi történik, ha vagy kétszázmillió és még néhány ezer év múlva valaki dokumentumfilmet akar csinálni rólunk, mihez kezd majd, az evolúció milyen fokára szállít majd minket és környezetünket is, hogyan fest majd kedves házidínónk, ez a korai, kedves kutyaszaurusz, aki oly jóleső melegséggel nyaldos körbe minket minden nap, amikor megtérünk kőnehéz munkánkból kőházunkba, ahol kőfejű feleségünk fafejű gyerekeket nevel, Vilma, ne sértődj meg, nem a te hibád, ez az élet és a történelem rendje, ez az evolúció, amiben hinnünk kellene, ha egy napon nem arra ébrednénk, hogy semmi sem változott meg, hogy bútorunk és szokásaink visszaköszönnek a hatvanas években, hála Steven Spielrocknak, a nagy mesemondónak, aki szerint minden vízbe mártott test a súlyából annyit veszt, amennyi az általa és dinosaurusa által kiszorított kő súlya, ha tehát egyszer visszafilmeznek minket a jelenbe, vajon minek látnak majd minket, ősembernek, előembernek, kőkorszaki mosolyogtatónak, vagy ránk ismernek magukban, magukra ismernek bennünk, a haszonlesésre Kőkövi úrban, a tétova karriervágyban Frédiben, a csendes mártíromságra Béniben, micsoda fura fintor, hogy mi már rég nem létezünk, amikor még mindig ugyanazok leszünk, már Kínában gyártják fillérekért a minket utánzó műanyag kőemlék tárgyakat, működházakat és működ-flintstone-okat, és árulják mindenüütt, nemcsak itt, Hollywood kövei között, új kőkorszak jön el, ami semmiben sem különbözik a mienktől, ha mi voltunk egyáltalán, kőbevésett emlékek a fejlődés egy alacsonyabb fokán, ha van egyáltalán fejlődés.

De nincs, kedves kőkorszaki társaim, valaki majd néhány millió év múlva rájön erre, szegény Darwin ezt már nem éri meg, sem a többi szakállas tudós, akik oly sokat rontottak, míg tehették, majd rájönnek, hogy kőspirál a maximum, ahol minden ismétlődik, körönként újra ugyanarra az esendőségre látunk, ugyanarra az emberi tájra, bár még él a remény, hogy kétszer nem üthetjük lábunkat ugyanabba a kőbe, de aztán ez az illúzió is szertefoszolik, s marad mi volt, a puszta szikla, hozzákötve általunk, hálátlan előzmény és ostoba utókor által bárki, aki tüzet lop nekünk, aztán elkészül egy ostoba film, amelyben mi vagyunk a legostobábbak, kőütődöttek, akik persze pont olyanok voltunk, mint amilyenek ők lettek, a spirál nem enged, kedves szakik, ez a filozófia, a kéz, mely a kőbölcsőt ringatá, jó lenne megmutatni nekik, hogy ez is ugyanolyan volt, mint amilyen a lesz, mérföldkövek között halad a spirál útja lépcsőn fel és le, kétszázmillió év múlva már el merjük képzelni, hogy ember embernek mindig farkasszaurusza volt, de ma még hülyülhetünk egyet, hé, te, ne feledd, hogy ez a kőkorszak, ahol minden puhább, lágyabb, képlékenyebb és érzelmesebb, mint a volt leendő úrkorszakban, mint a ti életetekben, ha én vagyok a ti elődötök, az még nem jelenti azt, hogy előtted az utódod, szóval nagyon bonyolult ez a világ, nem akar fejlődni sehogyan sem, újra meg újra ismétli csak magát, úgyhogy azt hiszem, nyugodtan mutathatjuk mi is magunkat éppen olyannak, amilyennek majd ti lesztek, legalább nem ismertek magatokra, csak ránk, hiába, a pokolba vezető út is jószándékú filmekkel van kikövezve, nem is ez a probléma, nem ebben kell döntenünk, kedves kőkorszaki szaktársaim, a spirál és az evolúció majdcsak ellesznek nélkülünk is, filozofáljon más, aki még hisz abban, hogy egyszer szebb meg jobb volt vagy lesz, mi tudjuk, hogy ti ugyanolyanok voltatok, amilyenek mi leszünk, hogy semmit sem várunk se tőletek, se magunktól, nem is ezért jöttünk itt igazán össze.

A fő kérdés az, hogy végül is ki részesedik majd abból a nagy bevételből, amit ez a rólunk, rólatok forgatott emeletes bárgyúság, meg a hozzá kapcsolódó sok mütyür kitermel, ez itten az alapkő, a többi csak hab és szószaporítás, a lényeg, hogy mindig akad néhány szaki, akihez dől a lé, a szélben őrizhető kő. Kő ennél több? *(UIP Dunafilm)*

SZUROMI PÁL:

Képzőművészet

Heroikusan és gúnyosan

Látványos, mozgalmas, mármár avantgarde szellemű rendezés. Mintha nem is a szegedi Móra Ferenc Múzeum klasszikus veretű dísztermében lennénk, hanem valahol kint az életben. Mondjuk a belvárosi utcák kirakatai között. Ahol parányi és méretes, puritán és eleven tónusú tárgyak szokatlan egyvelegével szembesülünk. Közben a tekintetünk is lépten-nyomon mozog. Hol lefelé, és előre, hol meg felfelé figyelünk. *Bortnyik Sándor* mostani emlékkiállításán hasonló térdinamikával találkozunk. Szemmagasságban soksok grafika és egypár olajkép, a tárlókban folyóiratok, könyvek és fotódokumentumok, a magasban pedig öblösebb méretű plakátok. *Bajkay Éva*, a tárlat rendezője mindenesetre kitűnően ismeri a mester többrétegű, szövevényes munkásságát. És szemlátomást ehhez igazodott.

Igaz, hazai művészetünk korántsem szűkölködik az efféle életutakban. Bortnyik mégis a legkülönösebbek közé tartozik. Hosszúra nyúlt pályáján többször is egymás mellett fut a képzőművészeti alkotómunka és a teoretikus, írói tevékenység. És a háborús, forradalmi idők heroikus és síkkonstruktivista művei után festészete a gunyoros, ironikus kifejezésbe csap át. De igazában az a meghökkentő, hogy ugyanaz az alkotó, aki a húszas esztendők tájékán még ott serénykedik a magyar avantgarde élvonalában, az a későbbi évtizedekben már az életszerűbb posztimpresszionizmust, majd a szocreált képviseli.

A szegedi bemutató a grafikus Bortnyikot idézi. Azt a virtuóz, Janus-arcú alkotót, aki az önálló rézkarcokkal, tusrajzokkal vagy linómetszetekkel párhuzamosan majd mindig felvállalja a könyvművészet, az illusztrálás és a plakáttervezés műfajait is. Jóllehet a Konstruktív galéria szarkasztikus figurái már a hatvanas évek szemléletére utalnak. Ezért került egy-egy találó, jól kiválasztott olajkép is a falakra. De ennyi „körítés" mégiscsak kellett. Hisz így is rákényszerültünk, hogy ne csak a művészi sokféleséggel, hanem a belső összecsengésekkel is foglalkozzunk.

Láthatjuk például, hogy a pályakezdő alkotó szinte bámulatos gyorsasággal halad előre. 1916-ban még természetelvű, enyhén stilizált grafikákat csinál. A következő években viszont már egy ízigvérig koszerű, érett hangú művész áll előttünk. Aki a kubizmus, a futurizmus és a német expresszionizmus formavívmányait ugyanúgy magába szippantotta, mint a hazai avantgarde legfrissebb eredményeit. Művei mégsem lettek eklektikusak. Elég csak szemügyre vennünk az *Evezősöket* vagy az *Aktivizmus* című nyomatot. Összefogott mértanias, organikus és dinamikus kompozíciókat látunk. És az is kiderül, a fiatal Bortnyikot leginkább a kollektív cselekvés heroikus lendülete érdekelte, és egyúttal a baloldali, forradalmi eszmék szolgálata. Innen ered jellegzetes motívumkészlete is, amelyben a zaklatott, szuggesztív portrék és a vaskos, zászlót vivő munkások éppúgy helyet kapnak, mint a gyárak, a házak és a reményt keltő napkorongok.

Akárhogy is nézem, Bortnyik Sándor aktivista periódusában már ott lappang a továbblépés, a síkkonstruktivizmus lehetősége. Egy-két tájritmusa olyannyira szikár és kiterjedés nélküli, mintha egy mérnök kezétől származna. Pedig az alkotó eredendően reklámgrafikusként indult. De aztán jött Bortnyik szakmai, politikai útravalója, majd a Kassák-kör eszmei ugródeszkája. S máris a hazai képarchitektúra-mozgalom bölcsőjénél vagyunk. Bár Bortnyik lazábban, változatosabban szerkeszti mértanias lapjait, mint a csoport atyamestere. Mi több, ő még betűket, számokat is szerepeltet felületein. Akár a francia kubisták vagy az orosz konstruktivisták. Úgyhogy ezúttal is az autonom képzőművészet és a reklámvilág határmezsgyéin tartózkodik. Másfelől pedig a vizuális tömörítés, a formaszigorítás legvégső pontjain, ami mindenképpen mérlegelésre és újabb irányváltásra ösztökéli.

A 20-as évek végének figurális rajzai már valószerűbben, érzékletesebben indáznak, mint legkorábbi alakjai. Ahogyan neoklasszikus, metafizikus szellemű olajképeiben is felszínre törnek a plasztikus és lírai természetű sugallatok. Itt van mindjárt a *Vörös fárosz* meglepő példája. Mert alig ismerjük, alig reprodukáljuk e mesterművet. Holott tipikus, tanulságos képpel van dolgunk. Kevésbé csodálkozunk, hogy itt is egy mechanikus, bábszerű figura álldogál a mű homlokterében. Ám annál érdekesebb, hogy a rideg, mértanias-nagyvárosi háttérben egy gyármotívum is feltűnik, amely néhány éve még amolyan szövetségesnek számított. Most azonban kimondottan ellenség. Szó, ami szó: ez a Bortnyik Sándor már perben, haragban áll a modern világgal. Keserű iróniája is ebből táplálkozik.

Más lapra tartozik, hogy a plakáttervező művész azért ugyancsak beépült e gépezetbe. Ha kellett, szenet vagy karbonpapírt, máskor meg Zwack unikumot és Modiano cigarettát reklámozott. És nem is akármilyen esztétikai igénnyel. Eszembe ötlenek itt a mai plakátok. Főként a szájbarágósak, az édeskések és a semmitmondóak. Minthogy túl sok van belőlük. Ami a másik oldalon annyit tesz: Bortnyiktól még most is tanulhatunk.

SZABAD KIKÖTŐ

ALEŠ DEBELJAK:

Alulnézetből Josip Ostiról

„Hogy vagy, lelkem?" kérdi jellegzetes bosnyák hanglejtésével, valahányszor szívélyesen átölel, amikor találkozunk az utcán vagy valamelyik irodalmi esten. Élénk tekintete, kócos szakálla, az egykori atléta léptei és a hihetetlen szenvedély, ahogy szellemesen fejtegeti az új szlovén regényről vagy bosnyák versről szőtt vízióját, mindez összetéveszthetetlen. Az aktuális szlovén irodalmi termést jobban ismeri, mint a hivatásosok többsége, elolvassa az összes kritikát és interjút, az irodalmi polémiákat és vitákat. Az „irodalmi élet" útvesztőiben úgy mozog, mint hal a vízben, noha érzem, hogy bizonyosan hiányolja a kávéházi pezsgést, ahogyan azt szeretett Szarajevója ismeri a nemes keleti tradíciókból, miközben Ljubljana a maga közép-európai kávéházi tradícióját túl gyorsan veszíti el. A megszállottság és a lefegyverző spontaneitás frissességét hordozza magában, amitől kritikai írásai és versbeszéde is sajátos erejét, a mesterkéletlenséget nyeri.

Már a háború előtti Szarajevóban, ahol mint a Boszniai és Hercegovinai Írószövetség titkárát és a *Szarajevói költészeti napok* nemzetközi fesztiváljának igazgatóját megismertem, mely hagyomány most folytatódik Ljubljanában, már akkoriban izzott attól a felszabadító energiától, amellyel azokat áldja meg az Isten, akik tudnak nevetni a saját hibáikon, hogy e nevetés enyhülést hozzon életünk abszurditásába: ő tudott nevetni, ó, hogy tudott nevetni! Szarajevói lakása a Nemanja utcában volt, amely felkapaszkodik a *Bjelava* zsidónegyed felé, melynek nyomorúságos víg napjai a boszniai szefárd költő, Isak Samokovlija lírájában szólaltak meg, akiről barátom gyakorta írt. Itt, a boszniai és szlovén mesterek képei alatt, macskaszőrrel teleszórt gazdag könyvtárában (benne a szlovén költészetből, prózából és esszéirodalomból készült több mint harminc kötetnyi fordítása), e könyvtár szellemi védőszárnyai alatt, itt, a párolgó török kávé mellett és a hosszú éjszakai beszélgetések közepette, itt, ebben a szlovén karavánszerájban, ahol szállást kapott megannyi szlovén tollforgató, miközben lefelé hajóztak a Miljackán, vagy jöttek a háború előtti Bosznia számos irodalmi fesztiváljára, itt, a vendégszeretet spontán birodalmában sokszor hallottam őt úgy nevetni, ahogyan az nevet, aki tudja, hogy a szikrázóan vakmerő képzelet a barátok között erősíti a bizalom kötőanyagát, tágítja az elfogadható határait, és a rokonlelkek jóindulatától övezve könnyedén kivárja a madarak hajnali énekét.

A szlovén írószövetség a „Zupancic-" és a „Potokar-oklevéllel", e két tekintélyes elismeréssel honorálta intézményesen is szlovénből készült fordításait, melyek könyvekben, antológiákban, tankönyvekben sőt bibliofil kiadásokban is folyamatosan ismertették az olvasóval a modern szlovén irodalom és kritika alkotásait. A szlovén kultúrával való kapcsolata azzal kezdődött, hogy megbabonázta *Tomaz Salamun* verseinek radikális szabadsága: szakadatlanul tart ma is az erotikus kaland a kis nép nyelvével, s e kicsinység miatt gyakorta háttérbe szorított irodalmával. Maga is fordítani kezdett, mint úgyszólván minden költő, aki a világlíra testvéri közössége iránt elkötelezettséget és hálát érez, hisz éppen a fordítások révén lehet anyanyelve és ezért világa is határtalan. Így öntötte át a szerbhorvát nyelv keleti (bosnyák) változatába többek között Srečko Kosovel karszti líráját és Vitomil Zupan pikareszk regényeit, *Berta Bojetu* sokkoló prózáját és *Ivo Svetina* költészetének misztikus pompáját.

Innen már csak egy lépés választotta el a nyelv iránti szerelmet a szerelemtől az asszony iránt, aki ezt a nyelvet „belülről" ismeri. Ezért néhány értékes éven át a Szarajevó-Ljubljana vasútvonal rozoga vagonjai jelentették számára az egyetlen otthont, ahogy — az ő szavaival: a mindennapok gnosztikusa — írja 1990-ben szlovénre fordított, *Barbara és a barbár* című verseskötetében: „az egyik szerelemtől eltávolít / a túl nagy távolság / a másikhoz közelít / a túl nagy távolság".

Követve a szív logikáját, végleg áttelepült Ljubljanába, ugyanakkor rendszeresen visszajárt szülővárosába, Szarajevóba, mindaddig, amíg a szerb fasizmus soviniszta őrülete szórni nem kezdte a bombákat a bosnyák fővárosra. Barátom számára a világ dőlt össze. Az a világ, amelyben az embereket nem a szüleik etnikai hovatartozása alapján tartották számon, az a világ, amelyben magától értetődő áldás volt a kommunikáció az egykori szövetségi állam fővárosaiban székelő irodalmi folyóiratok között. Most együtt él a bekapcsolt televízióval, hátha felismeri a házát a felperzselt városról sugárzott képeken, és megsejti édesanyja arcát, akihez fiának levelei és élelmiszerküldeményei az Unprofor csatornáin keresztül is két hónapon át utaznak, ha odaérnek egyáltalán.

Bosznia csöndes tragédiája pedig nemcsak a szerb gyűrűbe zárt emberek szenvedésében tárul fel elfordított tekintetünk előtt; e tragédia nap mint nap lejátszódik azok vérző szívében, akik Bosznián kívül is magukban hordozzák Boszniát. Barátomat ez a fájdalom nem hagyja aludni. A nyílt sebből, a kétségbeesett csalódásból, de ugyanakkor a bosnyák lélek szívósságába vetett különös hitből ezért született meg a *Szarajevói halottaskönyv* (1993), a dokumentarista líra e megrendítő kötete. A lerombolt városokat benépesítő bátor emberek krónikája, és barátom csodálatosan egyszerű versei, nyelvének közvetlensége, szerény szelídsége megakadályozza, hogy fejünkre boruljon a közöny nyomasztó éjszakája.

A Szarajevói halottaskönyv, amely Ljubljanában jelent meg kétnyelvű kiadásban, elnyerte az Aranymadár-díjat, a szlovén kultúra gazdagodott a szerzővel és könyveivel, az irodalmi vízió iránt érzett szeretetével, fizikai és morális jelenléte pedig a felbecsülhetetlen lírai, fordítói és kritikai hangot hozta el számunkra. Hölgyeim és uraim, íme Josip Osti!

Fordította: Gállos Orsolya

JOSIP OSTI:

Szarajevói halottaskönyv

(részlet)

A mindennapi számtalan tűzeset közül az egyikben megöltek néhány tűzoltót és sokat megsebesítettek

amikor nagyanyám
először
vitt el a szarajevói népszínházba
akkor ivan cankar novellájának
a jernej szolgalegény és az ő igazságának
dramatizált változatát adták

amikor
az előadásban
a színpadon
jernej szolgalegény fölgyújtotta a házat
lobogó vakító tűzzel
akkor ráncigálni kezdtem nagyanyám
és kiabáltam meneküljünk

vajon
akkor negyven éve
abból a tűzből igyekeztem-e menekülni
amelyben a napokban
porrá égett a szarajevói népszínház

Koravén gyerekek, gyerekes vének

egy éjszaka alatt
koravénné váltak a gyerekek
és gyerekessé a vének

mozdulatlanul merengve ülnek a gyerekek
akár a bölcsek

az öregek pedig
régi sosem játszott játékaikra emlékeznek
és nem hagyják abba kérdéseiket
melyekre a gyerekek sem tudják a választ

Fordította: Bozsik Péter

SLAVKO MIHALIČ:

Nem tudom kimondani a város nevét

Nem tudom kimondani a város nevét
Talán már holnap baráti kéz végez velem
Talán részegen elárulom titkos útjait
Talán mindenütt kémek lesnek rám
Talán gyújtogatni fogok a főutcán
Talán alattunk összedől a fundamentum

Talán a döntő pillanatban inába száll a hősök bátorsága
Talán mind elfelejtjük miért indultunk útnak

Forog a végzet részeg kereke
Fekete kovácsok egész éjjel láncot kalapálnak
Szajhák gyerekeket kergetnek a sötétben
A sírokból kikelnek a nyugtalan holtak
Egy perc és veszett kutyák rontanak ránk

Talán sebtében ártatlanul elítélnek
Talán tényleg tettem valamit
Talán a többiekkel én is akasztani fogok az éjjel
Egyetlen szó nélkül bárkit ki arra jár

Nem szabad nem tudom nem merem
Kimondani a város nevét

Fordította: R. J.

Egy filmsiker nyomában...

Divatba jött a DINO

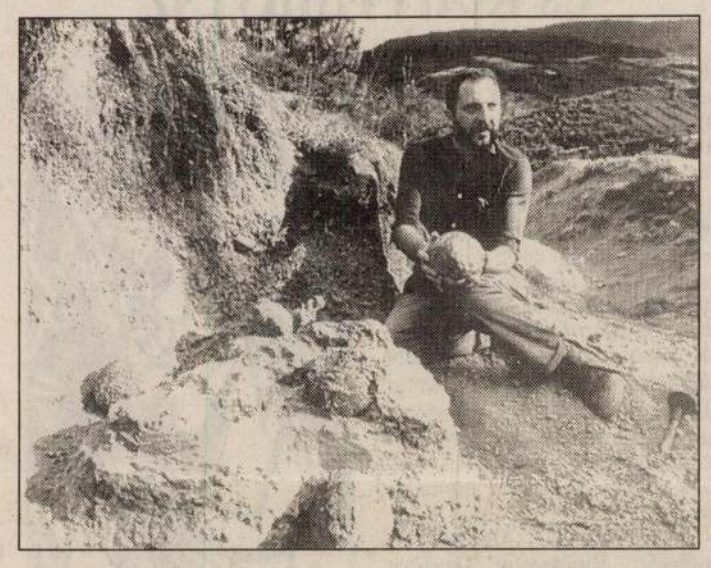

Eric Buffetaut paleobiológus megkezdte kutatásait a Thaiföldi Nemzeti Parkban. Jelek szerint igen sok dinoszaurusz maradvány van a Park kövei között. A francia kutató több hónapot töltött Thaiföldön, keresve a régen kihalt állatok maradványait, fészkeit és lábnyomait

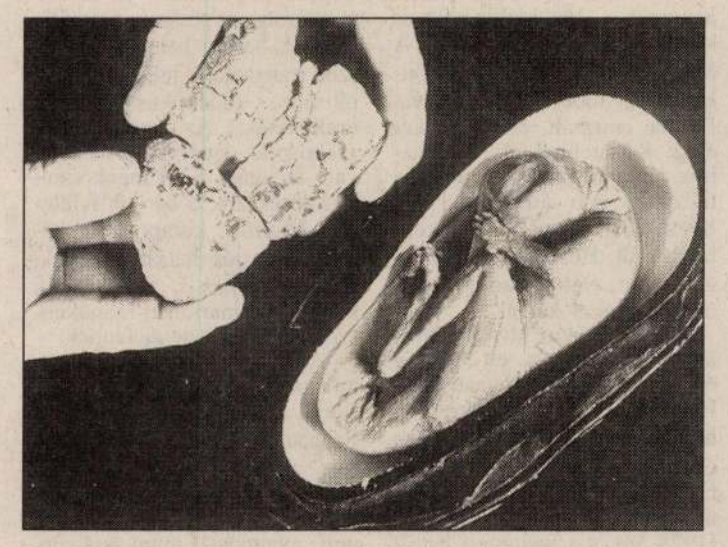

John Horner professzor öt évvel ezelőtt bejelentette, hogy dinoszaurusz fészket talált a Sziklás hegységben. Azóta hogy az embriót megtalálták, a kutatások igen nagy erővel folynak. Ennek eredménye, hogy most már sokkal többet tudunk az ősállatról

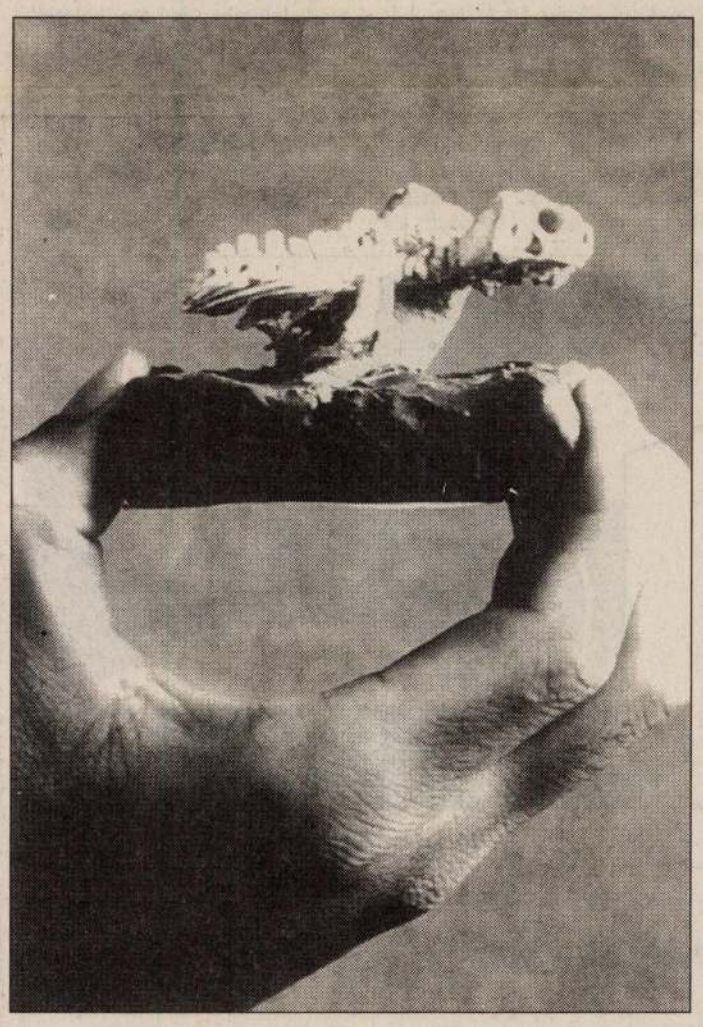

Kína a dinoszauruszok fellelésének egyik legnagyobb területe – Kanada és az Egyesült Államok után. 30 éve kutatják Dong-ban az ősállatokat. Az első expedíció 1930-ban találta meg a lelőhelyet. Eddig több mint 100 dinoszaurusz maradványt tártak fel. Igen sok dinoszaurusz tojást is találtak. Itt találták meg a legkisebb csontvázat is, ami 9 cm. A mini állat a korai jura korból való. A legnagyobb eddig felfedezett állat is kínai kutatási területről került elő – 22 méter hosszú és 9 méter magas

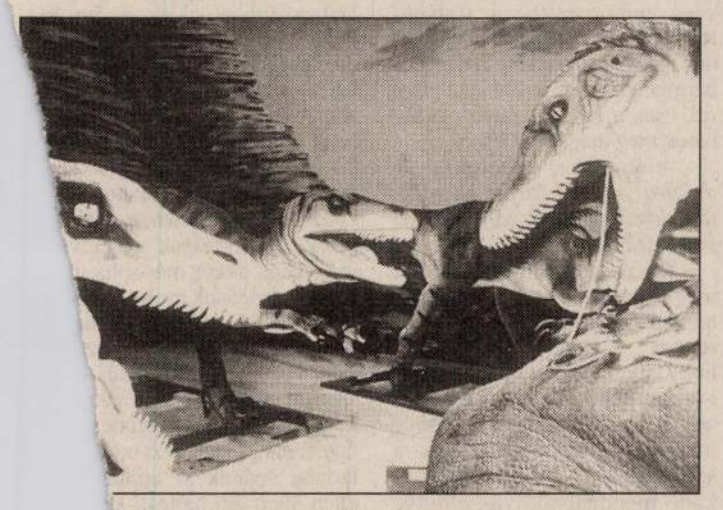

pielberg nagysikerű filmjének a Jurassic Parknak a ja után az emberek érdeklődése feltámadt a dinoszas egyéb őslények iránt. Ezért Tokióban megnyitottak parkot", amely ultramodern múzeuma ezeknek a ré-lényeknek. FEB Fotók

Lábápolás télen

A téli hidegben különös gondot kell fordítani a lábápolásra. A régi mondás is azt tartja, hogy tartsuk a lábunkat melegen és a fejünket hidegen. A meghűlésnek gyakran a láb a kiindulópontja. Mivel pedig a nedves bőr könnyebben hűl le, ezért télen mosás vagy fürdés után még a szokásosnál is nagyobb gondossággal szárítsuk meg a lábunkat.

De nemcsak az elégtelen szárítkozástól maradhat nedves a láb, lehet ennek még más oka is.

Valóban sokan tapasztalják, hogy a láb izzadása télen is alig csökken, ezért még hidegben is átnedvesedik a harisnyájuk. Az izzadó lábat emiatt egész éven át rendszeresen ápolni kell.

Tudjuk, hogy a gyapjú magába szívja a verejtéket. Hideg időben tehát inkább gyapjú- vagy pamutharisnyát ajánlatos viselni a vékony és sűrű szövésű – a párolgást akadályozó – műanyag harisnyák helyett. Bármilyen jól is esik télen a puha, meleg harisnya, mégsem szabad a cipőt vele szorosra tömni, nehogy szorítsuk a lábfejet tápláló ereket.



Magas intelligenciájú fóka

A cirkuszba látogatók már megszokhatták, hogy a fókák parancs szóra tudnak cselekedni, számolni. De most a kaliforniai Tengeri kutató laboratórium vezetője, dr. Ronald Schusterman világra szóló felfedezést tett. A kísérleti telepükön élő Rio oroszlánfóka meg tudja különböztetni a valóságszámítás jeleit. Össze tudja hasonlítani a jeleket, a betűket, képeket. Nem csak összehasonlítja, de különbséget is tesz közöttük. Erre még az igen magas intelligencia szintű csimpánzok sem képesek. FEB Foto

MAGYAR ÁLLAMPAPÍR

Államkötvény 1997/D

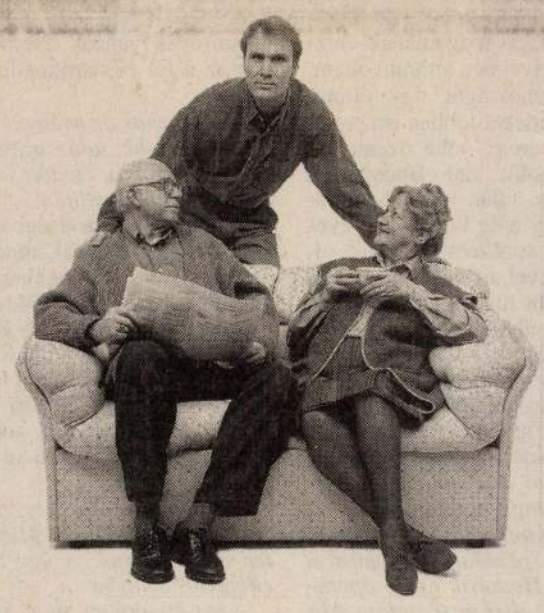

Ogilvy&Mather

Legyen akár kényelmes...

...elfoglalt, előrelátó, a Magyar Államkötvény ideális befektetés.

A legkedvezőbb befektetési forma mindazoknak
- akik megtakarításaik értékét utánjárás nélkül akarják növelni;
- akik rendszeres éves jövedelmet akarnak általa elérni;
- akik tőkét gyűjtenek – például gyermekeik taníttatásához, ingatlan vásárlásához vagy vállalkozás beindításához.

Különösen, hogy az államkötvény-vásárlásra fordított összeg véglegesen levonható az adóalapból és a forrásadó a tavalyinak csak a fele, 10%.

Államkötvény 1997/D

1994. január 10-én új államkötvény kibocsátására kerül sor. A befektetők 1994. január 11. és 21. között vásárolhatnak államkötvényt az MNB Főpénztárában és Megyei Igazgatóságain az 1994. január 5-én tartott akción kialakult átlagár felhalmozott kamattal növelt értékén.

A legújabb Magyar Államkötvény 1997/D 3 éves futamidejű (1994. január 10. – 1997. január 10.) értékpapír. A kötvény mozgó kamatozású, melynek alapja a 90 napos diszkont kincstárjegy átlaghozama + 2% kamatprémium. A kötvény első félévre érvényes (1994. január 10. és 1994 július 10. közötti) kamata évi bruttó

26%.

Törlesztés névértéken 1997. január 10-én. A kötvény alapcímlete 10 000 Ft. Kamatfizetési időpontok: 1995. január 10., 1996. január 10. és 1997. január 10.

Adócsökkentő

Az Államkötvény 1997/D megvásárlására fordított összeg véglegesen levonható az adóalapból, annak 30%-a erejéig, feltéve, ha azt a magánszemély befektető lejáratig megtartja. Felhívjuk a figyelmét arra, hogy az adókedvezmény csak a 3 éves vagy annál hosszabb futamidejű értékpapírokra vonatkozik. Továbbá, hogy 1994-ben a kamatok után fizetendő forrásadó mértéke 20%-ról, 10%-ra csökkent.

Mit kell még tudni ?

Állami garancia van rá. Mind a kamatfizetést, mind a törlesztést az állam szavatolja. A kibocsátást és az átlagáras értékesítést követően az MNB a meghirdetett feltételek mellett forgalmazza, eladja és visszavásárolja az államkötvényt. Amennyiben a pénzre szükségünk van, a futamidő lejárta előtt az MNB igazgatóságai a tőzsdei árfolyamhoz közeli áron visszavásárolják, vagy amennyiben venni akarunk, akkor eladnak államkötvényt.

Az Államkötvény 1997/D kamatát ugyanúgy számítjuk ki, mint az első nyilvánosan kibocsátott államkötvényét, az Államkötvény 1994/A-ét. Mint eddig az Államkötvény 1994/A, az 1997/D is eladható és megvehető a teljes futamidő alatt a tőzsdén keresztül, vagy az MNB Főpénztárában és megyei igazgatóságain. Az összes eddig kibocsátott államkötvény közül az 1994/A a legkeresettebb.

A fő forgalmazó és kifizető helyek: MNB Főpénztára, 1051 Budapest, Hold u. 4. Tel.: 153-2600/2191 • MNB Baranya Megyei Igazgatóság, 7621 Pécs, Apáca u. 6. Tel.: (72) 410-968 • MNB Bács-Kiskun Megyei Igazgatóság, 6000 Kecskemét, Szabadság tér 1. Tel.: (76) 481-334/524 • MNB Békés Megyei Igazgatóság, 5600 Békéscsaba, Dózsa György u. 1. Tel.: (66) 446-192 • MNB Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Igazgatóság, 3525 Miskolc, Hősök tere 3. Tel.: (46) 411-658 • MNB Csongrád Megyei Igazgatóság, 6720 Szeged, Deák Ferenc u. 17. Tel.: (62) 472-272/4640 • MNB Fejér Megyei Igazgatóság, 8000 Székesfehérvár, Zichy liget 12. Tel.: (22) 311-130/135 • MNB Győr-Moson-Sopron Megyei Igazgatóság, 9022 Győr, Czuczor G. u. 26. Tel.: (96) 314-522/4832 • MNB Hajdú-Bihar Megyei Igazgatóság, 4026 Debrecen, Hatvan u. 15. Tel.: (52) 313-888/62 vagy 72 • MNB Heves Megyei Igazgatóság, 3300 Eger, Barkóczy u. 3. Tel.: (36) 413-444/5603 • **MNB Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Igazgatóság, 5000 Szolnok, Magyar u. 8. Tel.: (56) 422-555/6893** • MNB Komárom-Esztergom Megyei Igazgatóság, 2800 Tatabánya, Fő tér 32. Tel.: (34) 335-837 • MNB Nógrád Megyei Igazgatóság, 3100 Salgótarján, Rákóczi u. 15. Tel.: (32) 310-722 • MNB Somogy Megyei Igazgatóság, 7400 Kaposvár, Széchenyi tér 3–4. Tel.: (82) 419-411 • MNB Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazgatóság, 4400 Nyíregyháza, Széchenyi u. 3. Tel.: (42) 310-422/6126 • MNB Tolna Megyei Igazgatóság, 7100 Szekszárd, Auguszt Imre u. 7. Tel.: (74) 316-411/89 • MNB Vas Megyei Igazgatóság, 9700 Szombathely, Széll Kálmán u. 20. Tel.: (94) 311-410/7111 • MNB Veszprém Megyei Igazgatóság, 8200 Veszprém, Budapest u. 4. Tel.: (88) 426-435 • MNB Zala Megyei Igazgatóság, 8900 Zalaegerszeg, Dísz tér 7. Tel.: (92) 312-690

MAGYAR ÁLLAMKÖTVÉNY

A TÖBBSZÖRÖS BIZTONSÁG

A feladatok elől nem lehet kitérni

Beszélgetés Sára Sándorral

Sára Sándor nemrég töltötte be hatvanadik életévét. Turán született, 1967-ben szerzett diplomát a Színház- és Filmművészti Főiskola operatőr tanszakán. Azóta mintegy harminc rövidfilm és számos játékfilm operatőre, ezen kívül számos rövid- illetve játékfilmet készített önállóan is. A hatvanas évek elejétől kezdve együtt dolgozott az új magyar filmművészet fiatal generációjának képviselőivel. Gaál Istvánnal forgatta a Sodrásbant, Szabó Istvánnal az Apát, Kardos Ferenccel és Rózsa Jánossal a Gyermekbetegségeket, Kósa Ferenccel a Tízezer napot. Kósával később több, mint tíz évig dolgozott együtt. 1968-ban készítette első játékfilmjét, amelynek operatőri munkáján kívül maga írta a forgatókönyvét is (Földobott kő, 1969-ben a Magyar Játékfilmszemle fődíját, s a magyar filmkritikusok rendezéséért járó az évi díját kapta). Sára Sándor a magyar filmművészet egyik legeredetibb egyénisége. Legújabb játékfilmjét, a Vigyázókat 1993 novemberétől vetítik a mozik.

Életművén végigtekintve legelőször is az fogalmazódik meg a szemlélőben, hogy milyen kegyetlenek, milyen keserűek az általa választott témák, s ugyanakkor feldolgozásuk a szép képek által milyen gyönyörű,.

- Azt gondolom, alkat kérdése, hogy ki hogyan fogalmaz. Én - robosztus külsőm ellenére - lírai beállítottságú vagyok. S talán az is hozzájárul ehhez, hogy operatőrként kezdtem, s mindent a kép oldaláról gondoltam végig, így a rendet a legapróbb részletekben is. S azt hiszem, a szépség is ehhez a rendhez tartozik.

- Ellentmondást érzek, mert témái, a cigányok, tanyán élők, a bukovinai székelyek kálváriája, a második magyar hadsereg elvérzése a Donnál, a magyar nők Gulagon az élet legkegyetlenebb oldaláról a legkegyetlenebb történéseiről szólnak...

- Öntudatlanul talán azt az ellenpontot kívánom érzékeltetni, hogy minden nehézség ellenére a dolgokat másképpen kéne csinálni, másképpen kéne élni. Mindig igyekeztem azt tenni, amire lehetőségem volt, mint operatőr, rendező, dokumentumfilmes, vagy mint játékfilmes. Emlékszem, szerettem volna elkészíteni játékfilmen a máféfalvi veszedelem történetét. Akkor azt mondták, ilyen drága filmre nincs pénz. No, akkor sem esetem kétségbe. Elkezdtem dokumentumfilmeket forgatni a témáról.

- De dokumentumfilmjei is szép képekkel hitelesítettek. Miért fontos, hogy egy kép szép legyen?

- Úgy gondolom, mindenki fogékony a kép iránt. De ezt az érzéket is fejleszteni kell. Bennem valami naívság élt, hogy hátha a képekkel sugalmazok valamit. S az a szándék is vezetett, hogy bemutassuk a Kárpát-medencét, ezt a gyönyörű természeti és táji egységet. Azt hiszem, még nem jutott eszébe senkinek, hogy ilyen szempontból elemezze munkáimat, ha megteszi rájön: filmjeimben az Alföld, a Dunántúl, Erdély, s Felvidék, minden benne van.

- S a hitelesség?

- A képeknél a szerkezet, a felépítés a döntő. A dokumentumfilmeknél nem mindegy hogy abból a nyolcvan-száz felvett interjúból mit emelek ki, mi marad végül is benne. A pontosságon én nemcsak a következetesen véghez vitt képtervezést értem, hanem a hitelességet is. A dokumentumfilmekben csak azt az eseményt fogadtam el hitelesnek, amelyet hárman megéltek ugyanúgy.

- Az ön által forgatott filmek témáira nem lehet azt mondani,

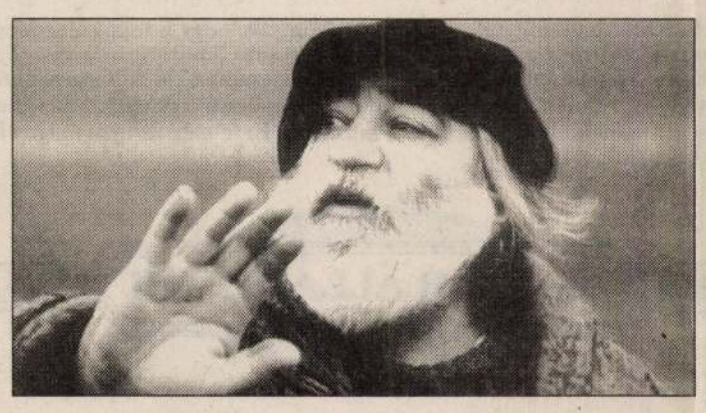

hogy az akkori hivatalos politika sugallta őket, távol estek az akkori elvárásoktól...

- Hát, nem örültek nekik. De engem fiatal koromban megragadtak a népi írók munkái, a Puszták népe, a Tardi helyzet, a Cifra nyomorúság. Amikor dokumentumfilmek készítéséhez fogtam, azokat a témákat választottam, amelyek másokat nem foglalkoztattak, de amelyeket mégis magaménak éreztem, amelyekben otthon voltam. Az otthonosságot úgy értem, hogy a vidéket jobban ismerem, mint a várost, noha tizennyolc éves korom óta Budapesten élek... De talán az is befolyásolt, hogy elég korán, ifjú éveimben átkerültem a másik oldalra. Mivel apám falusi jegyző volt, 1948 után internálták. Én meg osztályidegen lettem. Ennek én nagyon sokat köszönhettem. Egy csomó fertőzés elkerült, és egy szemszögből, alulról tudtam figyelni a társadalmi mozgásokat, az eseményeket.

- Sosem volt „magányos farkas", voltak, akikkel együtt tudott gondolkodni is. Szindbád esetében például számomra a rendező Huszárik és az operatőr le- és elválaszthatatlan. Mit jelentettek, mit jelentenek a barátok?

- Az 1961 körül alakult Balázs Béla Stúdióban nagyon igényes csapat jött össze: Gaál István, Szabó István, Kardos Ferenc, Rózsa János, Kósa Ferenc... és mi mindig nagyon szigorú kritikusai voltunk egymásnak. Bíráltuk egymás ötleteit, aztán a forgatókönyveket. De ennek ellenére volt bennünk annyi tolerancia, hogy megpróbáltunk a másik szemével is látni. A stúdió mindannyiunk számára nagyon sokat jelentett. Minden kedden összejöttünk, ha esett, ha fújt, éveken keresztül vitatkoztunk, és hívtunk szociológusokat, történészeket, mindenféle embereket. Ez hihetetlenül gazdagított minket. Ami meg a Szindbádot illeti: Huszárik Zolival egy gimnáziumba jártunk Aszódon. Ő ugyan két vagy három évvel idősebb volt, fölöttem járt, de közösek voltak a tanáraink, köztük rajztanárunk, a nagyszerű Szécher Mihály, s közös volt a táj. Közös volt a szemléletünk is. Aztán Zoli a főiskolára került, de egy év után, mint kulák származásút, kipenderítették, s csak 1957-ben jöhetett vissza. Én akkor már negyedéves voltam. Addig is, és azután is mi nagyon sokat voltunk együtt. Úgy is, hogy napokon keresztül, mert ott aludtunk el, ahol éppen álmosak lettünk. Jártuk a várost, és beszélgettünk, és csodálatos emberekkel ismerkedtünk, Kondor Bélával, Kornissal, Gyarmathy Tihamérral. Hogy a Szindbád olyan lett, amilyen, abban évek vannak. Nem csupán az a fél év, amikor forgattunk.

-- Változnak az emberek, változnak az idők, talán azok még jobban. Mindig tudott maga mellé barátokat állítani...

- Nagyon jó barátságban vagyunk Gaál Istvánnal, annak ellenére, hogy mostanában ritkábban találkozunk - főleg, filmet csinálunk ritkán. De szoros kapcsolat fűz és fűzött Kósa Ferenchez. Jó néhány filmet készítettünk együtt. S Csoóri Sándorhoz is, aki mint író, gondolkodó, több filmünkben is jelen volt...

- Örülök, hogy ezt a két utóbbi nevet említette. Mindketten elkötelezettek, s úgy tűnik, ellentétes irányban.

- Azt gondolom, hogy mindhárman azonos módon vagyunk elkötelezettek. Elég ha filmekre utalok, a sajátjaimat nem mondom, de Kósa Ferencét mondhatnám a tízezer napot, folytatva a Hószakadással, meg a Mérkőzéssel, és ott vannak Csoóri verses- és esszékötetei meg tanulmányai. Ez az igazi elkötelezettség. Az, hogy ebben a megbolydult politikai életben kiket, kik hova sorolnak, az nem érdekes.

- Alkotóművész, és tavasz óta a Duna Tévé első embere. Hogy érzi magát?

- Fáradt vagyok. Egy új tévécsatornát kell kitalálni és működtetni, megvédeni, pénzt szerezni. Mindegyik egyemberes feladat lenne külön-külön, de így együtt? Sok. Egy új televízióadás elindításhoz évek kellenek, a Duna tévé pedig előzmények nélküli. Most már hál'Istennek egyre többen nézik, és azt hiszem, kedvelik is, mégha néha szegényes, meg talán egysíkú is. ha majd egy kicsit „önjáró" lesz, akkor majd újból filmet forgathatok én is. Van egy filmtervem, a forgatókönyv Domahidy Miklós színdarabjából készül...

- Gondolta volna valaha, hogy egyszer tévécsatornát fog irányítani?

- Adódnak néha feladatok, amelyek elől az ember nem tud kitérni. Például nem gondoltam arra, hogy tíz éven keresztül csak dokumentumfilmet rendezek. Csak egyszerűen nem tudtam kitérni. Elkezdtem a II. magyar hadsereg történetét, és az egyik téma hozta a másikat, és úgy éreztem, hogy amíg nem járok a végére, addig nem lehet félreállni. Olyan iskolába jártam, ahol megtanultam, van feladat, van kötelesség, van elvégezni való munka. Persze, hogy az emberből végül is mi lesz, sok mindenen múlik. Én 1952-ben jelentkeztem a főiskolára. Akkor nem vettek fel. Dolgoztam hát egy évig földmérő és talajjavító irodánál. Ott nem mondtam el az előzményeket, csak azt, hogy apám pályamunkás. Nem hazudtam. Akkor az volt. Így mindjárt káder lettem. Nem is értették, hogy kitűnő bizonyítvánnyal miért nem tanulok tovább. Akkor beiskoláztak Sopronba az erdőmérnökire. Az utolsó pillanatban azonban jelentkeztem a színművészetire is. Mind a két helyre felvettek. A színművészetit választottam. Ha nem így történik, akkor elkerülök Sopronba, s '56 után az egész évfolyammal Nyugatra. Ez a kísértés egyébként anélkül is megvolt, mert benne voltam a főiskol forradalmi bizottságában, több diáktársammal és tanárommal. Közülük sokan meglódultak akkor. Én is azon a ponton voltam, megyek. De aztán egy éjszaka gondolkodtam, s döntöttem. Nekem itt a helyem. tulajdonképpen fölméri az ember, mit jelent pár millió embernek, akik az országhatáron kívül élnek, és mégis csak ezt a nyelvet beszélik, ehhez a kultúrához tartoznak. Ha úgy tetszik, most ez a feladatom.

Józsa Ágnes

Bortnyik, a grafikus és könyvművész

Két múzeum fogott össze, hogy eddig kevéssé ismert oldaláról mutassa be születésének centenáriumán Bortnyik Sándor munkásságát. A Magyar Nemzeti Galéria és a Petőfi Irodalmi múzeum közös kiállítása a Károlyi Palotában több mint kétszáz művet, rajzot, linometszetet, nyomtatványt, reklámgrafikát, könyvművészeti munkát, fotót sorakoztat fel. Méghozzá úgy, hogy a hangsúly a korai Bortnyik-műveken van, az absztrakt, kubo-expresszív illusztrációkon, a művész tizes-huszas évekbeli remeklésein.



Bortnyik Sándor: Önarckép (1918-19)

Bortnyik, aki Marosvásárhelyről Budapestre kerülve Kernstok, Vaszary és Rippl-Rónai szabadiskolájában tanult, már pályája kezdetén sem követte mestereit, hanem Kassák köréhez csatlakozott. Szerepelt a Ma kiállításain és kiadványaiban grafikáival. A Magyar Tanácsköztársaság bukása után több művésztársával Bécsbe emigrált, és ott élt két évig. Képarchitektúra albumához, amely a magyar konstruktivizmus első állomása, még Kassák írt előszót. Útjuk azonban elvált, Bortnyik elhagyta a több híres változtban is megörökített író „Prófétát".

Molnár Farkas hívására Weinmarba költözött, és 1924-ig ott dolgozott. A Bauhaus iskolája olyan hatást gyakorolt rá, hogy hazatérve, Műhely néven alkalmazottgrafikai magániskolát indított, amelyet magyar Bauhausnak is neveztek (1928-38), s a weinmari hatást mutatja a Zöld szamár avantgard színháznál kifejtett plakát- és reklámgrafikái tevékenysége.

Éppen ezeket az 1926-tól kibontakozó reklámgrafikai és könyvművészeti tevékenységét illusztráló plakátjait, vonalrajzait, könyvborítóit, kisnyomtatványait gyűjtötték össze a kiállításra.

Mindig is ellentmondásos, többrétegű és többirányú volt Bortnyik pályája. Illusztrálta Blokk poémáját, Madách és Hauptman műveit, az előbb montázsos, expresszív formálásában a berlini baloldal művészeti irányzataira jellemző naturálisabb, didaktikus elemek uralkodnak. Az utóbbiakban szűkösnek érezvén a síkban való mozgást, a tér meghódítására törekszik. S bár sík felületen dolgozik, kompozíciói háromdimenziós hatást keltenek, architektonikus alakzatainak kereteiben marionett-manökenszerű figurák is megjelennek.

Művészettörténeti tény, hogy az ötvenes években érte el karrierje csúcspontját. Előbb a Szabad Művészet főszerkesztője, majd a Képzőművészeti Főiskola igazgatója lett. Miközben igyekezett fátylat borítani avantgard munkásságára. Vagy legalább is nem beszélni róla.

Csak élete vége felé készített önreplikákat korai műveiről. Ezeknek a nemzetközi műkereskedelemben is nagy keletjük volt, van.

Bortnyik műveit tizenhat múzeum és több magángyűjtő kölcsönözte a Petőfi Irodalmi Múzeumban kiállításra, amely tárlat 1994-ben Berlinben is látható lesz.

(kádár)

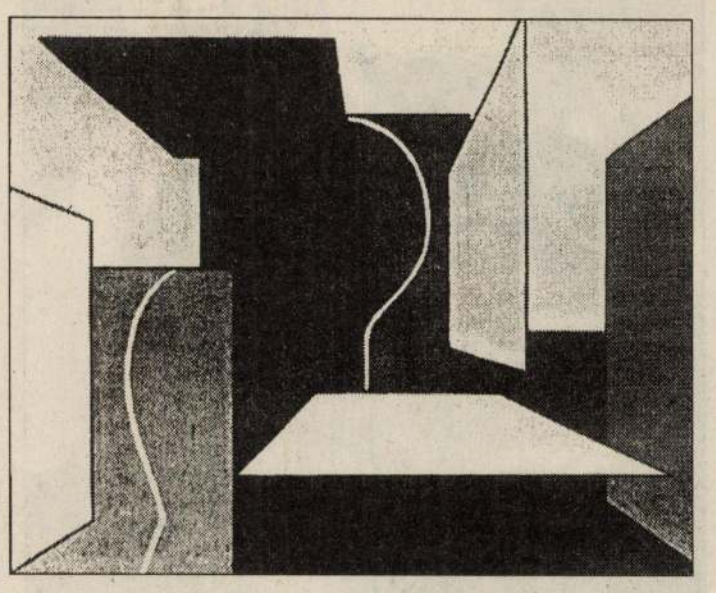

Térkompozíció (1924)

A Kortársban olvastuk

Készül a Faust új fordítása Szabó Magda egy Vörösmarty-versről

Tudjuk, hogy készül a Faust első részének új fordítása, már több részletét olvashattuk folyóiratokban Márton László munkájaként.

A 2000 decemberi száma tovább csigázza várakozásunkat, s újabb irodalmi csemegét kínál: párhuzamosan közli a Dolgozószoba-jelenet eredeti szövegét, majd három új fordítást: Báthori Csabáét, Efraim Israelét (aki Hap Béla néven élt korábban) és Márton lászlóét.

Bécs, Jeruzsálem és Budapest hármasában három magyar író-műfordító munkájaként élvezhetjük ezeket a régi-új szövegeket, egybevetve egymással s az eredetivel is, meg a korábbi fordításokkal is.

Mindegyik fordításnak számosak az erényei, s bizonyára jó lenne, ha mindhárom teljessé válna idővel.

Minden életműnek vannak olyan alkotásai, amelyek tartósan árnyékban maradnak. Egy ilyen homályos zugra irányít most éles fényt Szabó Magda az év végi Kortársban, amikor Vörösmarty Mihálynak A hős sírja című költeményét értelmezi és elemzi.

Nemcsak egy közepesen sikeres, a romantikus jellegzetességeket sokoldalúan, nagy mesterségbeli tudással megmutató műként kerül elénk e vers, hiszen Vörösmarty „vádbeszéd-költeménye megdicsőült siratói is.

Ki tudta volna még ábrázolni azt a diszharmóniát, amely a nemzet válságállapota után életben maradottat bűntudattal tölti el: „miért éppen őt kímélte meg a sors".

E mű a költő szemléleti váltásának jellegzetes terméke lesz, s van benne egy „megíratlan monológ is": „ha ő nem halt bele az Etelka elvesztése miatti kínba, miért ne bírná el a nemzet immár érzékelhetően senkinek nem használó passzív pátosza mérséklését".

V. G.



Az elmúlt harminc év nyomában

Zorán ünnep

- Már januárban hozzáfogtam egy programcsomag összeállításához - mondta, amikor egyik turnéján számvetésre kértük. - A Pesti Vigadóban öt koncerttel kezdődött, majd egy országos koncertturnéval folytatódott, és a Budapest Sportcsarnokban is közönség elé léptünk. Az elmúlt harminc év címmel a napokban jelent meg egy kazetta, egy video és az anyag CD-re is került. A három évtizedről szóló könyv első részében Koncz István, pécsi újságíró barátom ír benyomásairól, majd Zalatnay Cini szólaltat meg olyan embereket, akikkel valamilyen kapcsolatban álltam. A harmadik részben sajtóemlékek, különböző dokumentumok kaptak helyet, végül pedig sok-sok kotta. A válogatás ötven dalát kicsit hézagpótlónak is szánom, mert a kottákat úgy-ahogy megjelentek, de a szövegek nemigen. Az volt ugyanis a koncepció, hogy a dal elénekelve elmegy - problematikus dalokról van szó -, de leírva már fennakadna a cenzúrán. Nos, ez a programcsomag az én számvetésem.

- A forró hangulatú, teltházas koncertek, lemezeid azt bizonyítják, sztár vagy. A sikert, ezt a jó értelemben vett sztárságot, miként éled meg?

- Némely szakíró antisztárnak tart. Ez egyébként engem nem sért, és sohasem tiltakoztam ellene. Éppen azért, mert a sztárság fogalma ma már gyakran vegyül a botrányosság bizonyos színezeteivel. Én mindig óvakodtam attól, hogy bármilyen botrányba keveredjek. Ez nem került különösebb megerőltetésembe: egyszerűen ilyen vagyok. Egy nagyobb nyilvánosság előtti szereplés után - amit jelenthet színpad vagy műsorvezetés a Calypso Rádióban - furcsának tűnhet, pedig így van: szeretek magánember maradni. Ez persze nem sikerül, csak a lakásba zárva maradhatok meg magánembernek.

- Visszatérve a harminc év dalaira: némely szöveg jelentéstartalma jócskán változott az évtizedek alatt...

- Dusan azokat a témákat írja meg, amelyeket az adott pillanatban aktuálisnak érez. Ez szerencse, a tehetségét dicséri, hogy ilyen szempontból nemcsak időtálló gondolatok kerülnek papírra, hanem sokszor még új értelmet is kapnak a szövegek. Így több síkon működő mondanivaló van elrejtve a sorok között. Ahogy változik világ, néhány dal valóban más és más értelmet kap. Új életet kezdenek el élni. Tudatosan próbálom távol tartani magam a napi politikától, bár abszolút politizáló alkat vagyok. A környezetemben mindenki tudja rólam, hogy miről, mi a véleményem. De ebben az agyonpolitizált világban, amiben élünk, és ami logikus velejárója mindenféle fordulatnak, úgy érzem, hogy a dalok csak akkor maradnak hitelesek, ha nem csatolódnak valamilyen politikai irányzathoz. Me ha így történne - belépnék e pártba például -, akkor at kezdve hiába születnének ezek dalok, és íródnának magánvé ményként, akkor már soha tö nem maradnának azok. A leg ember azt hinné, hogy én an politikai irányzatnak a sz vévé váltam. A múlt rends sikerült megőriznem a pár hatalomtól való függetler úgy érzem, megéri ezt ma tartani. Ágálok az apolit ellen, mert aki hallgat, el jogát ahhoz, hogy késő ményt mondjon.

Az én eszközöm az színpadon zajlik, és am zeken jelenik meg.

Történelem pletykákban, viccekben

Jurij Borev esztétikai tárgyú munkáit nem ismerem, noha könyve jelent meg magyarul is.

Jurij Borev két legutóbbi könyvét viszont a tudományos élet hivatalossága aligha ismeri el, és talán még – magánbeszélgetésekben – sajnálják is a szerzőt, hogy a Parnasszusról önként távozott, népszerűségük azonban vitathatatlan. Jurij Borev 1990-ben *Sztáliniáda* címmel adta ki a korszakról szóló anekdoták gyűjteményét, most pedig a moszkvai Századvég kiadó gondozásában a *Farizeusság* látott napvilágot, amely az 1953 utáni három évtized népi históriájának nevezhető. „Elúrhodott a farizeusság. / Az élet nem lakodalmas út." Mottóként minden bizonnyal Borisz Paszternak Hamlet-versének zárósorait írhatnánk e könyv élére. Mindenki úgy tett, mintha Sztálin meghalt volna, de Sztálin szelleme élt. A leleplezésekben is. A leleplezések módszerében. A félig kimondott igazságokban.

Jól érezte Bozsidar Bozsilov, a bolgár költő, aki – az egyik anekdota szerint – Grúziában vendégeskedett és egy jelesebb ivászat után hazatérve, a szálloda bejáratánál kitartóan figyelte az ott üldögélő cipészcsizmadiát, aki fényesítette a lábbeliket és pertlit árult. A grúz barátok noszogatni kezdték a bolgár poétát: mit bámul, semmi érdekes nincs itt, ez csak egy csizmadia. Bozsilov azonban nem értett velük egyet: „És ha ő az új Sztálin apja?"

Ezt a hosszú történelmi pillanatot rögzíti ez a könyv. Borev megírja, hogy az anekdota eredetileg azt jelenti: „kiadatlan". Sztálin idején nem volt, nem lehetett szamizdat, a kézprostitúcióval keresték meg a hozományravalót."

Az a mondat pedig a korviszonyokat híven jellemezte, amire a neves és éles nyelvű kritikus, Viktor Sklovszkij emlékeztet, amikor egyik könyvének kéziratát a kiadó szerkesztője azzal az indokkal utasította vissza, hogy „túlságosan sok benne az olyan tény, amelyeket még én sem tudok..." Ugyancsak Sklovszkijtól származik: „A filmvígjátékok színvonalának emeléséről vitatkoznak. Egyesek szerint a forgatókönyveket kellene humorossá tenni, mások véleménye: a rendezők mesterségbeli tudását kellene javítani. Ismét mások azt javasolták: szovjet Chaplinokat kell nevelni. Végül pedig elhangzott: meg kell tanítani a nézőket nevetni..."

Ez a kötet is tanúsítja, hogy az emberek tudtak nevetni. Tragikus helyzetben is. Hiszen ezek az anekdoták nemcsak történelmi nevekről szólnak, és főleg alig-alig a művészet világáról. Noha a művészet csupán látszatra volt a korszak kivételezettje, a valóságban ugyanazok a szabályok vonatkoztak rá, mint az élet többi szférájára. Igen, az emberek féltek, és éppen ezért a legtöbb vicc éppen a félelemről szól s a rettegés legfontosabb okáról, az állambiztonsági szervekről.

A legrettenetesebb egymondatos vicc: „A teve – egy ló, kihallgatás után."

És mi a farizeus magatartás? „Papa, igaz, hogy Dzerzsinszkij szerette a gyerekeket? Igaz, csak a szüleiket gyűlölte."

A történetek egy része máig sem avult el. Például az az Alijevről szóló história, amely szerint Brezsnyev érkezése előtt Alijev felhívta a legelőkeiratok reménytelenül az íróasztalfiókok számára íródtak. A *Mester és Margarita* létezéséről legfeljebb, ha öt ember tudhatott megírása idején. A szamizdat a hruscsovi korszakban kezdődött és Brezsnyev idején lett társadalmi tudatot formáló tényezővé. Előtte létezett az anekdota – amely megjelenhetett politikai vicc formájában, lehetett pletyka, félig-meddig igaz szóbeszéd, és lehetett teljesen hiteles információ is, amely a helyzet paradox volta okán emelkedett (emelkedett?) a humor szintjére –, amely a föld alá szorított szellemi életet jellemezte, viszont a szamizdat sem tette fölöslegessé az anekdotát.



Tengiz Mirzasvili illusztrációja

Igaz-e, nem? – nem tudható. Egy anekdota szerint felhívták Molotov figyelmét, hogy Csehovnak feleségével váltott leveleiben túlságosan sok az intimitás. Molotov személyesen ellenőrizte a kiadást és több Csehov-levelet személyesen semmisített meg. Mihail Romm pedig egyszer – ugyancsak a szájhagyomány szerint – azt mondotta volna: „Nem ültem börtönben, de az életem tragikusan alakult. Alkalmazkodtam a körülményekhez... A mi filmgyártásunk az állam nélkül nem létezik, tehát ki kell szolgálnia az állami ideológiát." Korfestő jellege van annak a rosszmájú mondásnak is, amelyet Ilja Ehrenburgnak tulajdonítanak, noha maga az író többször védte az ötvenes-hatvanas évek fiatal költőit: „A mostani fiatal költők azokra a hajdani német lányokra emlékeztetnek engem, akik lőbb bakui ékszerészboltot és a legjobb briliánst követelte, amelyet majd ajándékként nyújt át a főtitkárnak. Természetesen a boltvezető egyetértett az azeri pártvezető óhajával, egyetlen aggodalma az volt, hogy miként számlázza ezt a tételt. „Ez a te pártfeladatod..." – válaszolta Alijev, aki az ajándék átnyújtása után hamarosan a moszkvai politikai bizottság tagja lett. S mint olvashatjuk: Alijevből még lehet újra Azerbajdzsán első embere. A változások tekintetében pedig tanulságos a következő mondás: „Sztálin után megjavult az igazságszolgáltatás: az ítélet kihirdetése előtt már nem végzik ki az embereket, viszont diliházba csukják őket a nyomozás megkezdése előtt."

És egy pontos helyzetjelentés, nemcsak a Baltikumból... „A Baltikumban az optimisták a helyi nyelvet tanulják, a pesszimisták Szibéria térképét, a realisták pedig a Kalasnyikov-géppisztolyt."

❑

Legalább ezerötszáz-kétezer pletyka, vicc, anekdota. Legalább a felét mi is ismerjük. Ismerték ezeket az egész világon. Lehet, hogy nem is Moszkvában születtek, elképzelhető, hogy Varsóból vagy netán Budapestről érkeztek a birodalomba, mások pedig fordított utat jártak be. Olykor változtak a szereplők, más lett a helyszín – a lényeg azonban nem változott, nem változhatott.

E. Fehér Pál

Európai dzsessz Amerikából

Ismét itt az Oregon

Az Oregon együttes megalakulása óta sikerrel ötvözi a dzsesszben, a klasszikus zenében és az indiai népzenében használt hangszerek jellegzetes hangzásait. Ez a jó értelemben vett eklektikusság teszi azonnal felismerhetővé és mindenki mástól megkülönböztethetővé zenéjüket.

Az 1970-ben New Yorkban még Paul Winter Consortjához tartozó négy zenész – Ralph Towner, Paul McCandless, Glen Moore és Collin Walcott – elhatározza, hogy önálló együttest alakít, hogy saját zenéjüket játszhassák.

Az Oregon jellegzetes hangzását kezdettől fogva az oboa, a szitár és a tizenkét húros gitár kombinációja adja, de az együttes tagjai több tucat hangszeren játszanak. Stílusukban gyökeresen eltérnek mind a tradicionális, mind a mainstream dzsessztől. Azon kevés amerikai együttesek közé tartoznak, akik európai dzsesszt játszanak, azaz nagyobb zenei formák kifejezésére is alkalmassá teszik a műfajt. Valószínűleg ennek köszönhető, hogy Európában népszerűbbek, mint hazájukban.

Az Oregon többször járt Magyarországon, legutóbb 1984 novemberében adtak felejthetetlen koncertet Szegeden. Fellépésük nemcsak a megismételhetetlen zenei élmény miatt volt emlékezetes, hanem azért is, mert eredeti felállásban ez volt az utolsó koncertjük. Hazafelé, az akkori NDK területén tragikus kimenetelű balesetet szenvedtek, melyben életét vesztette ütőhangszeresük, a 39 éves Collin Walcott, valamint a turnémenedzser. Rövid ideig bizonytalanná vált az együttes léte, de a New York-i emlékkoncerten csatlakozott hozzájuk az indiai Trilok Gurtu, aki Jan Garbarekkel és Collin másik együttesének trombitásával, Don Cherryvel is dolgozott már együtt, nem állt tehát távol tőle az úgynevezett „ECM-sound". Gurtu azóta is az Oregon tagja.

Legújabb zenei törekvéseikről személyesen is meggyőződhet az, aki július 4-én, vasárnap este kilátogat a Petőfi Csarnokba.

P. C.

Nappali ház Ízelítő az 1993/2-es számból

– Lehetne sommázni valahogy, hogy a művészet mikor ragad el igazán? – Ha súg. S ha jól súg, mindig a köznapi beláthatóságon túlira fog figyelmeztetni. Hogy gyakorlatiatlanul? De minden körülmények között morálisan. Hogy skatulyázható elkötelezettség nélkül? De amennyire lehet, őszintén és elfogulatlanul. A Művészet a maga szuggeráló eszközeivel sokat tehet azért, hogy például jó lelkiismerettel öljünk. De teheti az ellenkezőjét is: ha fékező bűntudatot, a „soha többé " igényét szuggerálja abba az örömbe, ami minden erőszakkiélésnek, az igazságtalanság járványszerű gyakorlatának úgy ad zamatot, hogy még erénnyé is átlényegíti. (Mészöly Miklós: A felelősségről – felelőtlenül. Szabálytalan párbeszédek)

Ebben a háborúban nekem nincs oldalam. Csak gerincem van még. A hegyekről azért gyilkolnak, mert a városban maradtam, hogy osztozzam szomszédaim sorsával, most meg arra kényszerítenek, hogy olyasmiért harcoljak, ami szintén nem az enyém. (Kontra Ferenc: És hó és halál)

Egy igazi utópiaíró tisztában van vele, hogy utópiát azért lehet egyáltalán írni, mert a világ nem olyan, mint amilyenben élni szeretne. Ebből még nem következik, hogy az lenne a filozófusok vagy az ábrándosabb utópiaírók feladata, hogy megváltoztassák. (Huoranszki Ferenc: Utópia és filozófia) – Salamon János, Sz. L. Frank, Trencsényi Balázs, Lányi Dániel és Perneczky Géza írása az utópiáról.

Peer Krisztián, Térey János, Tolnai Ottó (és mások) versei; Darvasi László, Esterházy Péter (és mások) prózája.

A százéves Bortnyik ma

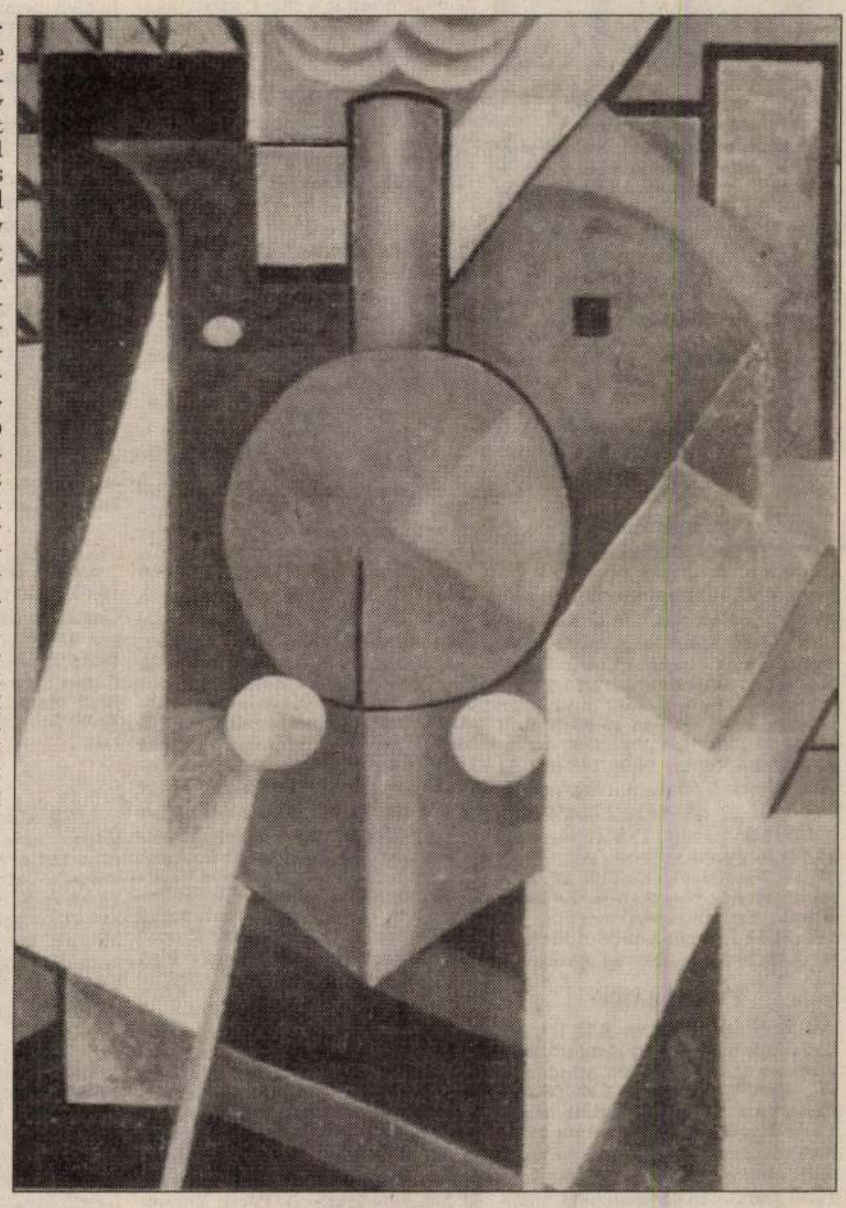

A vörös mozdony

Egy *Vörös mozdonnyal* robbant be a magyar művészetbe 1918-ban, és egy *Zöld szamárral* tért vissza Európából 1924-ben. A vörös mozdony és a zöld szamár két festmény címe. A kettő között játszódott le egyrészt a modern művészet nagy kalandja, másrészt az általános forradalmasodás és a nagy kijózanodás. Az első kép majdnem absztrakt, az idomokat körzővel-vonalzóval húzták. A térillúzióról, erről a nagy reneszánsz hazugságról mit se akar tudni, meg arról se, hogy az alapszíneken kívül léteznek bánatos lilák meg szomorú szürkék. A második képen ház van és hold, fal és szobor, kockázott padló és szerelmespár, legfőképpen pedig fény és árnyék, centrális perspektíva és enyészpont, sárgászöld és lilásszürke. Az első festmény arról szól, hogy a vágtató mozdony sebességét megszégyenítve holnapra föl lehet forgatni a világot. A második meg arról, hogy a világ megfagyott, a levegőt kiszivattyúzták, az idő megállt.

Bortnyik Sándor a második kép után további ötvenkét évet élt és még rengeteget festett, grafikázott, tanított, írt és művészeti közélt. A Tanácsköztársaság ötvenedik évfordulóján és arra rá nyolc évvel, két hatalmas, Nemzeti Galériában rendezett gyűjteményes kiállítás dokumentálta, hogy mi történt azután. Udvariatlanul tömörítve: rengeteg ideologikusan kimódolt festett hitvallás, vizuális publicisztikának szánt burzsoá dekadenciát csúfoló karikaturisztikus kép (korszerűsített klasszikusok) és a messianisztikus baloldali ideológiát pontosan lefordító képzőművészeti hozzászólás született. *Történt* viszont két remek *Modiano*-plakát, három szellemes *Porosz-szén* falragasz és egy *Kakaspasztát* reklámozó csúcsmű. A Weimarból hazatérő egykori bauhausler pesti *Műhelyének* termékei. Azaz: Bortnyik személyes ambíciója és a bevett művészeti hierarchia számára csupa „megalkuvó", marginális mű, a művészettörténet számára viszont megint csak a mindenséggel mérhető alkotások.

A kultúrtörténet sokszor töröl ki szeme sarkából egy-egy könnycseppet, midőn megállapítja: a pálya elejének ígéretes hófödte csúcsait a későbbiek folyamán érdektelen középhegységek, unalmas dombok és szomorú lapályok követik. A törésnek nem mindig a tehetség elvékonyodása az oka. Bortnyik manuális zsenialitása, pallérozott szakmai színvonala, technikai virtuozitása az évtizedek során mit se csökkent. Világszínvonalú plakátokat, a korszellem legközepét megértő alkalmazott grafikát csinálni semmivel se könnyebb, mint öles olajfestményeket. A törést a fej és a kéz összehangolatlan működése is okozhatja. Ez történt a zöld szamár után. Bortnyik keze ösztönösen és divatérzékenyen követte a mindenkori korszerű vizualitás eszményeit, akkor is, ha mögötte pártprogram, akkor is, ha mögötte tőkésmegbízó állt. És milyen jól követte! Bortnyik feje azonban tudatosan és doktrineren igazodott a dogmatikus esztétikai vágyképéhez. Miközben hittel hitte, hogy végtelenül hű maradt az eszméhez, megcsalta igazi hivatását, a képzőművészetet. Szörnyű jelentéktelen képeket festett.

Legyen alkalom egy százéves évforduló, hogy a Vörös mozdonyra, a Zöld szamárra, de a pasztás Kakasra is rárakódott tekintélyrozsda alól megtisztítsuk az életművet és felragyogtassuk Bortnyikból azt, ami számunkra maradandó. Az okos kezet.

P. Szűcs Julianna

Egy apró szimbólum

Ha az olvasó, aki remélem, van még, nyomon követi ezeket az írásokat, és azt kérdezi, vajh a kritikus miért nem ír a televízió műsoráról, miért vacakol a vizuális design mindenféle kacatjával, akkor kérdésére kínosan egyszerű a válasz. A Magyar Televízióban ugyanis gyakorlatilag nincsen műsor, illetve ez a műsor. Az, hogy gyakorlatilag nincsen műsor, annyit jelent, hogy a múlt vasárnap este például a kisgyermekek után nem sokkal a felnőttek is aludni mehettek. Magyar tévéjátékok nem születnek, élőben közvetített rendszeres vitaműsorok nincsenek, ami volt, az mostanában szűnik meg. A Magyar Televízió ez idő tájt az európai normák feletti reklámözönnel szórakoztatja nézőit. Egész műsorok tűnnek el az új, Nahlik doktor nevéhez kötődő rendben. A reggel eltűnt, és bízvást várhatjuk, mely műsor lészen a következő.

De addig is azért vannak örvendetes változások, melyeknek nem lehet nem szimbolikus jelentést tulajdonítanunk. Ugyanis szimbólumokról, azaz új, a televíziót önmagát hirdető design-önreklámokról vagyon szó.

Azt minden iskolás gyermek tudja, hogy egy-egy televíziós állomás jól sikerült vizuális designja felbecsülhetetlen érték, egy-egy ismerős, naponta ismételt képsor eligazító jel a csatornák között bóklászó nézők számára. A Sky News diadalmas komputergrafikája, mely egy hajdani birodalom nagyságát idézi – csakúgy mint a Rolls-Royce hűtőrácsa – természetesen más anyagi feltételek között készülhetett, mint az MTV-é. S nem is hasonlítanám én mindezt a CNN abszolút műsorértékű önreklámjaihoz, a tipográfiai kultúra eme csodáihoz, beérném én azzal, hogy a Magyar Televízió szerény anyagi eszközökkel ugyan, de konzekvensen végiggondolja saját önképét, annak tudatában, hogy a televízió logói, „MTV" feliratai annak a nemzeti kultúrának a részei, amelynek védelme a kormánypárt vágya, és amelynek propagandájára mostanában új hivatal is felállíttatik.

Nos, a Nahlik-tévé legújabb vicce a pár napja vetített MTV felirat, melynek megdöntött blokkbetűi mögül ki-kibukkannak az ígéretes hirdetnivalók. Hol a nemzeti lobogó villan fel, hol – micsoda véletlen – a Panoráma, majd – láss csodát – a Híradó logója. Ez lenne a magyar televízió, a design legalábbis azt állítja, hogy *ezen* műsorok reprezentálják azt. Mindez önmagában véve is figyelemre méltó elképzelés, hiszen *van* még az MTV-ben egyéb műsor, egyelőre az nem teljes mértékben azonos Chrudinák és Pálfy G. urakkal. Vagy mégis. De hát mindez amúgy üres beszéd, hisz a kép itt csupán követte a szót, mert tudom, hogy a televízió mostanában kissé azonosult emez urakkal.

Ami sokkal viccesebb, az a lyuk mögötti látvány kérdése. Vajh végiggondolta-e valaki, hogy mit jelent mindez? Mi, nézők az MTV-n át látjuk a világot: amely azonos a televízióval magával, eminensen annak fenti műsoraival. Nem túlzás ez. Ha a betűk „kivágásán" *innen* ülünk mi nézők, az azt jelenti, hogy a televízió közénk és a világ közé állt. Nem szolgálni óhajt tehát, hanem uralkodni, világképet, világnézetet adni. Ami nem egészen a közszolgálati eszmény. Nem a világot látjuk, melyet a televízió szobánkba hoz, hanem a Magyar Televízió által nyitott résen át bámulunk a világba. Ha akarunk, sem láthatunk mást. De ha már elkerülhetetlenül így is van, legalább nem kellene hirdetni. Egy jobb televízió épp azt ígéri, hogy nem tolakszik túlzottan a néző és a világ közé. A médium már maga az üzenet. Kéretik azt nem tovább torzítani. S kéretik belátni, hogy egy egyszerű MTV inzert a magyar nemzeti kultúra *naponta ismételt hirdetése*, és ha már műsort nem tudnak készíteni, legalább a logókra figyeljenek oda. Mert tévéjátékok helyett mostanában a Híradó inzertjét bámuljuk az MTV feliratán át. Sem tükör, sem homály. Sem látás. Csak a katódsugárcső világít.

György Péter

RÁDIÓ- ÉS TÉVÉMŰSOR

SZOMBAT

KOSSUTH RÁDIÓ
Ultrarövidhullámon

A középhullámú műsoroktól eltérő programok: 9.00–11.00 Körzeti információs magazinok **16.00–17.00** Az Amerika Hangja magyar műsora **18.20** Újraolvasva **18.30** V materinskom jazyku. Szlovák nyelvű nemzetiségi műsor **19.00** In limba materna. Román nyelvű nemzetiségi műsor **19.30** In der Muttersprache. Német nyelvű nemzetiségi műsor **20.00** Na materinjem jeziku. Horvát nyelvű nemzetiségi műsor **20.30** Na maternjem jeziku. Szerb nyelvű nemzetiségi műsor **21.05** Napnyugtától holdkeltéig **23.00** A BBC késő esti magyar műsora **23.45** Összeállítás Rilke műveiből

Középhullámon

4.30 Reggeli krónika **8.10** Műsorismertetés, programajánlat **8.25** Kopogtató **8.50** A mesterkém mestersége **9.05** Családi tükör **9.35** Rádiókabaré **11.05** Ismét a javából **12.30** Kontinensek, szántóföldek **13.05** Népdalkörök pódiuma **13.40** Tetten ért szavak. Balázs Géza anyanyelvi műsora **14.05** Oxigén **15.05** Nyitott tér **15.35** Liszt: Les Préludes – szimfonikus költemény **16.00** 168 óra. Az adás idején hívható telefonszámok: 138-7901 és 138-8912 **17.30** Visszhang **18.25** Szemle **19.05** Sportvilág **19.30** Jó éjszakát, gyerekek! **19.40** Miska bácsi levelesládája **20.05** A Rádiószínház bemutatója: Ladislav Klima: Emberi tragikomédia 1-2. rész **21.51** Jacques Lancelot klarinétozik **22.20** Magyarország apróban

PETŐFI RÁDIÓ

4.30 Hírek, időjárás **4.33** Reggeli dallamok **5.03** Nyújtózkodó **7.30** A szeretet közösségei **8.05** Mindenütt jó... **10.00** Kölyökzene **11.03** Tövisek és virágok. Zenés irodalmi műsor **12.00** Jó ebédhez szól a nóta **13.10** Strandrock **13.45** Időjárás- és vízállásjelentés **14.00** Gramofonsztárok **14.30** Daráló **15.03** Magunkat ajánljuk **19.05** Talpalávaló **20.00** Nemzetközi slágerlista **21.10** Beszélgessünk! **22.00** Szeretjük a zenét, szeretjük a Földet! **23.03** Sporthíradó **23.10** Máról holnapra

BARTÓK RÁDIÓ

6.00 Muzsikáló reggel **9.05** Mennyei kávéház **10.05** Hangfelvételek felsőfokon **11.21** Operafinálék **12.05** A Bartók rádió kívánságműsora **14.05** Zenekari muzsika **15.00** Opera-művészlemezek **16.05** Rádiós estek Óbudán **17.23** Dzsessz **18.05** Aranyalbum **19.05** Tánc(fél)óra **19.35** A Liszt Ferenc Kamarazenekar hangversenye **21.24** A kórusirodalom mesterműveiből **22.05** Összkiadás **23.24** Házy Erzsébet operaáriákat énekel

TV 1

7.00–9.00 NAP-kelte **8.15** Jó reggelt adj, Istenem! Református ifjúsági műsor **8.12–12.00** Korhatár nélkül **12.05** Panoráma. Világpolitika percről percre (ism.) **13.05** Tévémagiszter **14.35** Összefoglaló a magyar ralikrosszbajnokság futamáról **14.50** Szlovákia műemlékei. Csehszlovák rövidfilm **15.00** Zenebolondok **15.30** Telis-televideo '93 **15.35** Légibusz. Utazási vetélkedő **16.20** Kalandorok kíméljenek! Kánya Kata társkereső műsora **16.45** Öt kicsi indián. Társasjáték a képernyőn és otthon **17.45** Nagyon szívesen! Sokszínű újdonság **18.40** Szerencsekerék **19.12** Esti mese **19.30** Híradó **20.00** Telesport **20.05** Bartók beszélte a természet nyelvét. Beszélgetés Sir Yehudi Menuhinnal **20.30** Rövidzárlat II. Amerikai film **22.20** Monty Python Repülő Cirkusza. Angol abszurd tévésorozat. 45/6. (1969) (Feliratos!) **22.50** Férfi kosárlabda EB. Döntő. Közvetítés Münchenből, felvételről **0.25** Közjáték **0.30** Híradó

TV 2

8.00 Műsorismertetés **8.05** Gazdaképző (ism.) **8.35** Frici, a vállalkozó szellem (ism.) 7. rész **9.00** Patri – Üzenet – Vorba. Cigány magazin **9.25** Nas ekran. Horvát nyelvű nemzetiségi magazin **9.50** Unser Bildschirm. Német nyelvű nemzetiségi magazin **10.15** Humánum. A Pécsi Körzeti Stúdió menekültügyi műsora. Emberiesség **10.45** Ecranul nostru. Román nyelvű nemzetiségi magazin **11.10** Slovenski Utrinki. Szlovén nyelvű nemzetiségi magazin **11.35** Nasa obrazovka. Szlovák nyelvű nemzetiségi magazin **12.00** Segítőtárs **12.20** Família Kft. (ism.) 85. rész **12.50** Nagylátószög **13.35** Alfonso Bonzo. Angol filmsorozat. VI/1. **14.10** Azok a csodálatos állatok. A fekete pókmajom **14.25** Habroló. Kaszinó a kettesen **15.00** Telesport. Benne: Wimbledon. Női egyes döntő. Vívó VB. Közvetítés Essenből. Férfi egyéni döntő **17.00** Autó 2. A TV 2 autós magazinja **17.25** Gyerekeknek **17.56** Knight Rider. Amerikai tévéfilmsorozat. Az elveszett autó **19.00** A bajkeverő. Francia film **20.25** Népszerű balettrészletek **21.30** Tökéletlenek. Angol komédiasorozat. VI/1. **22.00** Esti egyenleg **22.20** Időjárás **22.25** Csak nézünk, mint a moziban... Az '50-es évek. 7. rész. Benne: 1952. **23.00** Állami Áruház. Magyar film

DUNA TV

16.00 Hírek, műsorismertetés **16.05** Évforduló **16.10** Kánon **16.40** Gazdakör (ism.) **17.25** Nils Holgersson **17.50** A labdarúgás története **18.15** Mesesarok **18.45** Hírek **19.00** Bűnös szívek. Amerikai film **20.40** Régi magyar zene **21.00** Polip II. **22.00** Évforduló **22.05** Hírösszefoglaló

HBO

17.30 Állati élet: Caribou: A végtelen utazás. Mb. angol természetfilm **18.30** A legjobb Benny Hill-show-k. Mb. angol filmvígjáték **20.00** Ásó, kapa, nagykaland. Mb. am. filmvígjáték **21.35** Őrült Stone. Mb. am. sci-fi **23.05** Rettegés az éjszakában. Mb. angol bűnügyi film **0.40** Érzéki kalandozások. 5. Mb. fr. erotikus magazin

ATV

8.00 Műsorismertetés **8.05** Mese gyerekeknek **8.35** Tótó-tip-mix **8.45** Autózzunk! **8.50** Kapásjelző horgászoknak **9.00** ATV-film: Tiszta őrület. Színes, szinkr. am. film **10.15** Víkend **11.35** Pop-Rock Lexikon **11.55** László atya öt perce **13.00–17.00** Víkend fiataloknak (a tegnapi adás ism.)

SIÓ TV

Műsorkezdés: 18.00. Benne: Hírek – Nachrichten – Időjárás-jelentés – Közlekedési hírek – Mese – Szolgáltató műsor – Klip-mix – Helybéliek fóruma – Divella-receptek – Játék **20.30** A nap vendége – Játék – HIGH FIVE **22.30** És megint dühbe jövünk. Olasz vígjáték **0.25** Játék

EUROSPORT

16.00 Atlétika **18.30** Golf **20.00** Forma–1 **21.00** Művészi torna Európa Kupa **22.30** Tour de France. Összefoglaló **23.30** Vívó VB **0.30** Férfi kosárlabda EB

SUPER

17.00 Eco Record **17.30** Videodivat **18.00** Csupa fül. Zenei magazin **18.30** Látványmesterek a stúdióban **19.00** Mozimatiné **19.40** A lány, aki túl sokat tudott. Amerikai film **21.30** Sorsforduló. Rövidfilmsorozat **22.00** ITN-hírek **22.30** Csupa fül **23.00** A rock and roll aranykora **24.00** Popsztárok vallomásai **1.00** Videogenerátor

RTL

17.45 Melrose Place. Amerikai sorozat **18.45** Hírek **19.15** Beverly Hills 90210. Amerika sorozat **20.15** Peter Setiner Pajtaszínháza **22.00** A sziklahasadék. Amerikai–spanyol kalandfilm **23.35** Halálos telefonhívás. Kanadai bűnügyi film **1.15** M. Férfiak magazinja

VASÁRNAP

KOSSUTH RÁDIÓ
Ultrarövidhullámon

A középhullámú műsoroktól eltérő programok: 8.30–10.00 Körzeti magazinok **15.00** Angol óra. A BBC délutáni magyar műsora **16.00–17.00** Az Amerika Hangja magyar műsora **18.20** Heuréka! **18.30** V materinskom jazyku. Szlovák nyelvű nemzetiségi műsor **19.00** In limba materna. Román nyelvű nemzetiségi műsor **19.30** In der Muttersprache. Német nyelvű nemzetiségi műsor **20.00** Na materinjem jeziku. Horvát nyelvű nemzetiségi műsor **20.30–21.00** Na maternjem jeziku. Szerb nyelvű nemzetiségi műsor **23.00** A BBC késő esti magyar műsora

Középhullámon

6.00 Vasárnapi Újság. Az adás idején hívható telefonszámok: 138-7915 és 138-7296 **8.24** Édes anyanyelvünk **8.30** Régi magyar muzsika **8.45** Műsorismertetés, programajánlat **9.05** Világóra **10.05** Római katolikus szentmise közvetítése a pestlőrinci főplébánia templomból **11.05** Gondolat–jel **12.20** Harminc perc alatt a Föld körül **12.50** Vasárnapi gondolatok. Bertha Bulcsu jegyzete **13.05** Énekeljük együtt **13.15** Vízkereszttől szilveszterig **14.05** Szonda. Tudományos magazin **14.35** Mit üzen a Rádió? **15.05** Magyarországról jövök... **16.10** Művészlemezek **17.05** Irodalmi Újság **18.20** Örökzöld operettdallamok **19.05** Sportvilág **19.30** Jó éjszakát, gyerekek! **19.40** Színes népi muzsika **20.05** Fonoteka. Archívumok mélyéről **21.05** Rádiószínház. Számüzetésben – szabadon **22.20** Kapcsoljuk a 22-es stúdiót

PETŐFI RÁDIÓ

6.03 Holnap hétfő **8.05** Beáta bábui. Krúdy Gyula meséje **8.46** Kölyökzene **9.03** World music – Világzene magazin **10.00** Helyettem írták **11.06** Vasárnapi koktél **12.00** Jó ebédhez szól a nóta **13.10** Nagyon szívesen **14.00** Húszas stúdió **15.03** Petőfi kabaré **16.00** Poptarisznya **20.00** Apáról fiúra **20.50** Magyarán szólva **21.10** A Rádió Dalszínháza. A messzetűnt kedves **22.51** George Benson és Big Boss Band felvételeiből **23.05** Sporthíradó **23.10** Máról holnapra

BARTÓK RÁDIÓ

6.00 Hírek, időjárás **6.03** Népszerű muzsika, korán kelőknek **8.05** Orgonamuzsika **9.05** Emlékezetes előadások a Magyar Állami Operaházban. Wagner: A walkür – 1970. január 15-én **10.05** Új Zenei Újság **10.35** A Muzsikás együttes népzenei felvételeiből **10.50** Kocsis Zoltán zongorázik **11.05** Európa hangversenytermeiből **12.44** A Magyar Rádió gyermekkórusa énekel **13.00** Hangok és visszhangok **13.10** Új kompaktlemezeinkből **14.05** Jubilate Deo **15.00** Massenet operáiból **16.05** Társalgó **16.55** Muzsikáló természet **17.00** Beethoven gordonka-zongoraszonátái **18.05** A szakurától a kotacuig **19.00** Szemle (ism.) **19.35** Nagy siker volt! A Budapesti Fúvósegyüttes hangversenye **21.08** Hangverseny-különlegességek **21.50** Weelkes: Erzsébet szvit **22.05** Rádiószínház: Oroszország.

TV 1

6.40 Napi műsorajánlat **6.45** Falutévé magazin **7.30** Hagyd aludni a mamát és a papát! **7.55** A Biblia üzenete **8.05** Hol-mi? Ifjúsági szolgáltató magazin **8.30** Vasárnapi turmix **11.00** Református ifjúsági istentisztelet. Közvetítés a sárospataki várból, felvételről **12.01** Zenebutik – Zenehíd **13.05** Nóta-tévé **13.38** Szocsi cirkusz. Cirkuszfilm **14.20** Zürichi páncélterem. NSZK tévéfilmsorozat. Egy hamis kép **15.10** Szegedért Alapítvány díjkiosztó gálaműsor **15.50** Arthur C. Clarke titokzatos világa. Angol ismeretterjesztő filmsorozat. XIII/11 **16.20** Örömhír **16.45** Walt Disney bemutatja **18.30** Szerencsekerék **19.00** A Hét **20.00** Híradó **20.20** Telesport **20.25** Sztárcsinálók **21.00** Európai filmtár. Swann szerelme. Francia–német film (1984) (16 éven felülieknek!) **23.05** Három ország határán. Portré Rajter Lajos karmesterről **0.05** Közjáték

TV 2

7.00 Napra-Forgó **8.05** Juli-suli. 1. rész **8.30** PC-ábécé **9.00** Gyerekeknek **9.23** Vannak vidékek legbelül... **9.50** Elektor kalandor **9.55** Telejáték **10.10** Sakksuli **10.30** Állam és egyház a megváltozott világban **11.00** ...és még egymillió lépés (ism.) XVII/11. **11.50** Ameddig a harang szól. Erdélyi János és Zsigmond Dezső sorozata. Babócsa **12.00** Nótaszó a Paksi Halászcsárdából (ism.) **12.15** Gazdaképző **12.45** SOrSok. Munkavállalók magazinja **13.25** K + P (Kárpótlás és privatizáció) **14.00** Telelovas. Közvetítés a galopp-pályáról, a Magyar Derbyről **16.00** Angol nemzetközi teniszbajnokság. Közvetítés Wimbledonból **17.35** Delta. Tudományos híradó **18.00** Körzeti tévéstúdiók műsora: Budapest – Debrecen – Pécs – Szeged – Szombathely **18.30** Kedves versem. József Attila: Altató **18.44** Mese a karosszékben. Mese a csöpp aranyhalacskáról **18.48** Gyerekeknek **19.00** Família Kft. 86. rész **19.40** Játék határok nélkül. Debrecen **20.00** Játék határok nélkül. XI/2. Olaszország–Debrecen **21.20** Telesport: **Benne:** Vívó VB. Férfi párbajtőr egyéni döntő. Közvetítés Essenből – Forma–1. Francia Nagydíj. Közvetítés Magny Coursból – Férfi kosárlabda EB-döntő. Közvetítés Münchenből

DUNA TV

16.00 Hírek **16.05** Évforduló **16.10** Lumen 2000 **16.40** A Fekete Villám kalandjai 13. rész **17.05** Magyar évszázadok **17.30** Lehár: A garabonciás **18.25** Mesesarok **18.35** Postabontás **18.45** Hírek **19.00** Pascali szigete. Angol film **20.45** Budapest hangversenytermeiből **21.25** Dunasport **21.45** Évforduló **21.50** Hírösszefoglaló

HBO

17.30 Foreman–Morisson nehézsúlyú bokszdöntő **18.50** Arthur. Mb. am. filmvígjáték **20.30** Azok a csodálatos Baker fiúk. Mb. am. romantikus dráma **22.20** A nagy város. Fel. am. filmdráma **0.10** Gyilkos révület. Mb. am. sci-fi akciófilm

TV 4

8.05 Sráckarika **8.35** Sláger és horoszkóp **9.05** Úrhajótörött. Amerikai film **10.30** Cine-java. Mozikalauz **11.00** Trans World International **11.30** Philip Morris Gyűjtemény **12.00** Műsorzárás **20.00** Műsorismertetés **20.05** Velence. Útifilm **20.35** Divat magazin **20.50** Európa Kávéház **21.15** A megtorló. Amerikai film **22.40** Választás Kambodzsában **22.55** Trans World International **23.20** Simple Minds **23.45** Trans World International

SIÓ TV

Műsorkezdés: 18.00 Benne: Hírek – Nachrichten – Időjárás-jelentés – Közlekedési hírek – Mese – Szolgáltató műsor – Divella-receptek – Játék **20.30** A nap vendége – Játék – Különleges sportok műsora – **22.30** A hetedik célpont. Francia bűnügyi film – **0.15** Játék

TV PLUSZ

12.05 Meglepetés gyerekeknek **12.40** Worldnet-érdekességek **12.45** Mozaik magazin **12.55** Worldnet-érdekességek **13.00** Mozaik magazin **13.05** TV PLUSZ útifilm: Törökország **13.28** Sportcsemegék **13.40** Sztárvendég: Pajor Tamás rockzenész **13.55** TV PLUSZ film: A szamurájok fejedelme. Színes szinkr. am. film

EUROSPORT

17.00 Motorkerékpár-verseny **18.30** Művészi torna Európa Kupa **22.00** Vívó VB **21.00** Férfi kosárlabda EB **22.30** Tour de France **1.00** Forma–1. Francia Nagydíj

SUPER CHANNEL

17.00 Autó- és motorsport **18.00** Jogok és jogtalanságok **18.30** Eco Record. Környezetvédelmi magazin **19.00** A Financial Times tévémagazinja **19.30** Sportmagazin **20.00** Hétről hétre **21.00** Francia híradó **21.30** A váltságdíj. Kanadai játékfilm **23.00** Viva. Művészeti és kulturális magazin **24.00** Francia híradó **0.20** Tour de France

RTL

18.45 Hírek **19.10** Hans Meiser – Különkiadás **20.15** Rudi Carrel játékos vetélkedőműsor **21.55** A Der Spieger tévémagazinja **22.40** Prime Time. Késői kiadás **23.00** Késő esti Playboy szerelem- és szextesztje **24.00** A 4. csatorna Cigózus. Dokumentumfilm.

A Falutévé vasárnapi programjából: – Vidék, vállalkozók, pénzügyek és hitelek – Agrárvilág: környezetvédelemről a magazin sorozatában – Megyéről megyére: Alföldi Krónika 7 percben – Áruk és árak, akciók és szolgáltatások a Kakas-hálózatból – Gabona, árak, világpiac, aszály IV. rész – Magad uram! – pénzcsinálda – Kukorékok: pletykák, tréfák, adomák – Lelki fröccs: a teológus gondolatai

A NAP-kelte a TV 1-en: – Beszámoló az Európa Tanács üléséről: Kovács László és Bratinka József – Az Egyesült Államok nemzeti ünnepén: Charles Thomas nagykövet – Az amerikai kultúra európai szerepéről – Szabó Évát köszöntjük születésnapján – A Sport Plusz vendége: dr. Török Ferenc, az Öttusa Szövetség elnöke – Kinn, padon: Kassa György.

1•77•77•77 RÁDIÓ TAXI Az élet minden pillanatában számíthat ránk!

MIÉRT ABSZURDUM?

– Abszurdum, hogy a repülőgépen utazók nem kaphatnak ejtőernyőt.

– Miért abszurdum?

A válasz a rejtvényben található.

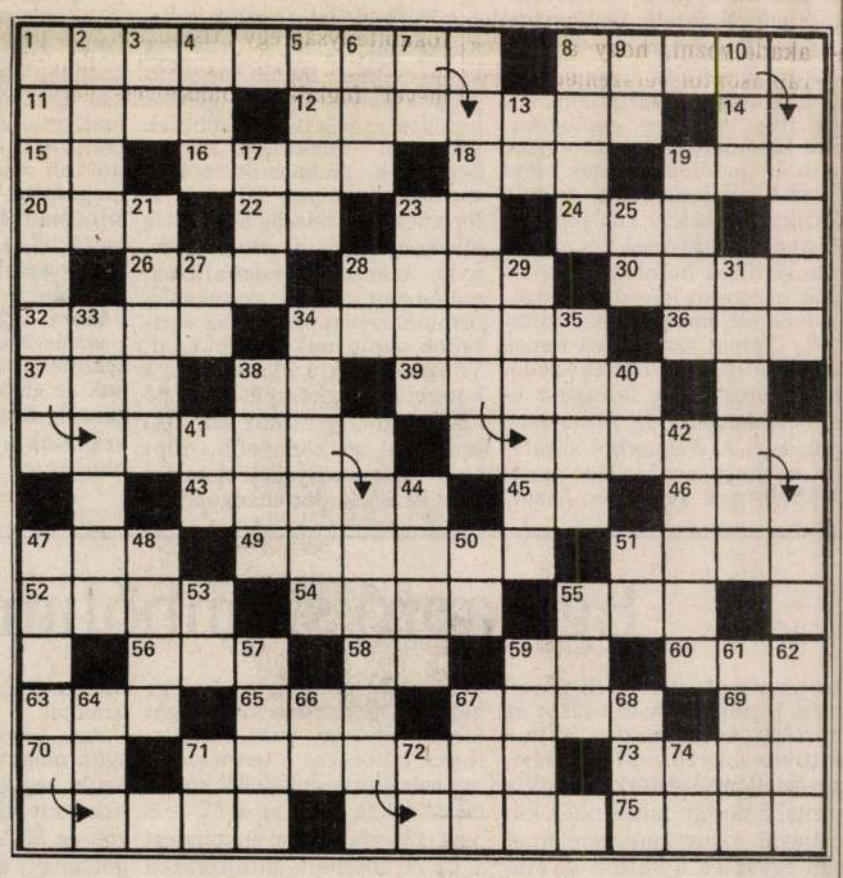

VÍZSZINTES: 1. A válasz első része (zárt betűk: A, Ó, K, T, K). 8. A válasz harmadik része (zárt betűk: D, A, I). **11.** Hajdúsági település. **12.** Kedves, szeretetre méltó. **14.** Személynévmás. **15.** Odanézz! **16.** ... Moro; tragikus sorsú olasz politikus. **18.** Veszprém megyei község **19.** Hivatali rang. **20.** Három a zenében. **22.** Berlini tojás. **23.** Saint röv. **24.** ... poetica; költészettan. **26.** Függ. **28.** Inni ad. **30.** Kortárs színész és rendező (András). **32.** Daráló. **34.** Egyik bankjegyünk. **36.** Lengyel légitársaság **37.** ... victis; Jaj a legyőzötteknek! **38.** Határozott névelő. **39.** Kutyanév. **43.** Padova olasz város német neve. **45.** Egyik biztosítónk névbetűi. **46.** Angol Anna. **47.** Címermadár. **49.** Kúszik. **51.** ... Troll; Heine műve. **52.** A szárnyasok gyomra. **54.** Egyetemi részleg. **55.** Szappanmárka. **56.** Hónaprövidítés. **58.** Menzában van! **59.** A Pardon 101 percre c. humoreszk írójának névbetűi. **60.** A mondat eleme. **63.** Szótoldalék. **65.** Ovi után következik. **67.** Sakk-műszó. **69.** Oslo centruma! **70.** Spielberg sci-fi filmje. **71.** Kutyafajta. **73.** Éppen hogy. **75.** Tetőfedő anyag.

FÜGGŐLEGES: 1. A válasz második része (zárt betűk: Ő, E, G, Ő, N). **2.** Szürkészöld fű. **3.** Helyrag. **4.** Rövidítés cégtáblákon. **5.** Háborús. **6.** Román autómárka. **7.** Igen, németül. **8.** A hízás egyik jele. **9.** Tusban van! **10.** A gyengébb nemmel kapcsolatos. **13.** Egykerész! **17.** A felsőfok jele. **19.** Fortély, furfang. **21.** Teljesen betakar. **23.** Vezérkar. **25.** Rendkívüli, röv. **27.** Szomszédos betűk. **28.** Szártag. **29.** Színesek. **31.** Gyorsan futott. **33.** Francai mérnök, a turbinaépítés egyik úttörője (Auguszte, 1863–1930). **34.** Korholás. **35.** Méretre vág. **38.** A Giselle c. balett komponistája (Adolphe). **40.** Ipari, röv. **41.** Eperszem! **42.** Számjegy. **44.** Vagyis. **47.** A Lila ákác írójának monogramja. **49.** Az orr érzékeli. **50.** Igevégződés. **51.** Annyi mint, röv. **53.** Az arany vegyjele. **55.** Alkalmazott, röv. **57.** Becézett női név. **59.** Hősök ...; budapesti közterület. **61.** Folyó Romániában. **62.** Csehov három nővérének egyike. **63. A válasz negyedik, befejező része (zárt betűk: P, L).** **64.** ... foka; Illyés Gyula műve. **66.** Szintén ne. **67.** Idővel begyógyul. **68.** Jut neki. **71.** Az ón vegyjele. **72.** Tiszteletbeli, röv. **74.** Szolmizációs hang.

BATTA MIKLÓS

Beküldendő a vízsz. 1., függ. 1., vízsz. 8. és függ. 63. számú sor megfejtése, lehetőleg levelezőlapon. Határidő: július 12. A cím mellé kérjük ráírni: REJTVÉNY.

A JÚNIUS 19-I REJTVÉNYPÁLYÁZATUNK NYERTESEI

Megfejtés: Hogyne volna. Bizonyítani tudom, hogy évekig magam is voltam gyerek.

Budapestiek: Bessenyei Csilla, Biri Ingrid, Bojtos Henriett, Bolgár Ivett, Erősné Szigeti Judit, Hajnal Józsefné, Halász Andorné, Harangi Éva, Hivessy Róbert, Kocsis Gáborné, Klebercz Orsolya, Laki Miklós, Pallós Zoltán, Pomázi Andrásné, Preil Marianna, Schroller Edith, Szemenyei Tibor, Szolnoki Enikő, Tauszik Tünde, Tóth Lászlóné, Urszuly István.

Vidékiek: Andó Mónika, Rudabánya; Bartáné Bánfalvi Erzsébet, Kengyel; Botkó Ibolya, Ajka; Botyánszki Mihály, Gerendás; Csősz Jánosné, Hencida; Dominek Imréné, Sárvár; Fain György, Kazincbarcika; Hegedűs Márk, Répcelak; Holczmann András, Székesfehérvár; Jutkusz Győző, Szekszárd; Kézsmárki Erika, Kungyalu; Kocsis Erika, Pécs; Krizsán Györgyné, Monor; Lintner Géza, Kazincbarcika; Major Bálintné, Ács; Mustabasic Zineta, Battonya; Nagy József, Böhönye; Opolcsik Imréné, Buják; Patinszki Alajos, Szücsi; Perényi Andrásné, Nyíregyháza; Petrilla Liliána, Orosháza; Pongrácz Erzsébet, Ete; Rafael Árpád, Esztergom; Rágyai Csilla, Öcsöd; Ráski Ferencné, Vajdácska; Rátkai Ferencné, Eger; Sándor Éva, Balatonfüred; Szeder Szilvia, Miskolc; Tenki Erzsébet, Tatabánya; Vikukelné S. Ottilia, Mezőberény.

Minden nyertes megkapja a rejtvényfejtő mini Szó-Tár egy példányát is.

Meleg, nyári nap

Az úton a legjobb társ Teletime
ACORN utazásszervező KFT OIH: R–0376/1993

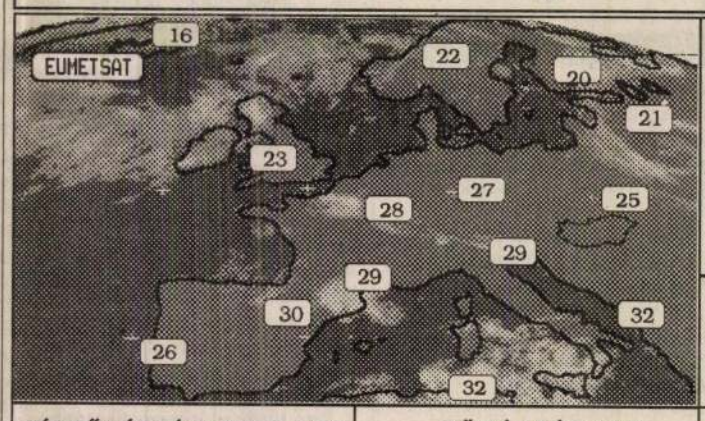



hideg front, meleg front, eső, zivatar, hó, szél, napsütés

derült, mérsékelten felhős, erősen felhős, borult

VÍZHŐMÉRSÉKLETEK (°C)

Hazai vizeink		Közeli tengerek	
Balaton:	22	Adria:	20-23
Duna:	17-21	Balti-tenger:	12-15
Tisza:	21-22	Fekete-tenger:	21-24
Velencei-tó:	22	Földközi-tenger:	21-24

A Duna Budapestnél: 296 cm ↓ 17 °C

FRONTHATÁS: *nincs.*

LÉGNYOMÁS: *süllyed.*

BOLDOG NÉVNAPOT! Kornél, Soma

HŐMÉRSÉKLET

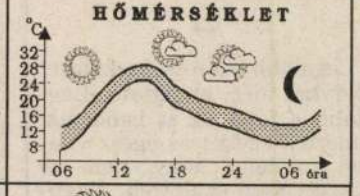

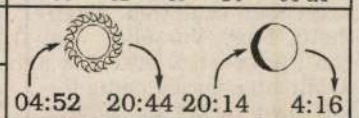

Mesebeli Afrika! Tunézia 34 290 Ft-tól: 1 hét repülővel, kétágyas, fürdőszobás szállodai szobákban. Duna Tours 1065 Bp., Bajcsy Zsilinszky út 17. Tel.: 111-4055, Sop Travel 1063 Budapest, Teréz krt. 54. Tel.: 153-4766, Alfa Tours 1092 Budapest, Ferenc krt. 6. Tel.: 117-4122.

VÁRHATÓ IDŐJÁRÁS : Az erős napsütést csak néha-néha zavarja meg kevés gomolyfelhőzet. A szél váltakozó irányú és gyenge lesz. A légnyomás nem változik. A délutáni maximumhőmérsékletek 25-29 fok között alakulnak. Vizeink hőmérséklete még kissé alacsony, de napközben gyorsan melegszenek, így fürdésre alkalmasak lesznek. Vasárnap és hétfőn is napos, meleg idő lesz, északon kevés záporral.

A pénteki előrejelzés sikeressége: 5

LÉGSZENNYEZŐDÉS a nagyvárosok belvárosaiban kissé növekszik.

BORTNYIK Sándor

Ha jelent valamit szavam...

Tiltakozásul a szabad tájékoztatás megsértése miatt, számos író, költő, független gondolkodó az elmúlt hónapban bojkottot indított el, amelyhez később többen csatlakoztak. Köztük *Zalán Tibor* költő is, akit döntése hátteréről kérdeztünk.

— Amikor a rendszerváltás elindult, mindenki nagy reménnyel fordult egyebek közt a médiák felé is, de ahogy a Csúcs-féle új vezetés a rádióba került, megkeményedni látszott a légkör. Felerősödött a népiesek, urbánusok ellentéte, amiben én már nem vettem részt.

Közel fél évvel ezelőtt megszüntették az Útravaló című műsorsorozatot azzal az indokkal, hogy a legfontosabb csatornán, a Kossuth rádión reggel a népet nem lehet az én eszméimmel mételyezni, s helyette pap szerzők műveit kell sugározni. Ekkor kezdett a bizalmam meginogni a Magyar Rádió vezetésében, s amikor *Nádas Péter* a rádióbeli tisztogatásra válaszképpen letiltatta műveit, akkor gondolkodtam el azon, hogy csatlakozom hozzá. Megerősített ebben az elhatározásomban az is, hogy rövidesen húsz-egynéhány értelmiségi, független gondolkodó is követte Nádas példáját.

Számomra konkrét tétje volt a letiltásnak, hiszen a rádióban három hangjátékom, a televízióban pedig egy velem készült hosszabb riport került volna bemutatásra a közeljövőben. De úgy érzem, jelezni kell, hogy ebben az országban nagy veszélybe került a demokrácia. Ha jelent valamit az én szavam, tiltakozásom, akkor meg kell tennem. Bár nem bízom abban, hogy ezzel konkrét eredményt érünk el azonkívül, hogy a szellemi élet megmozdul és az embereket gondolkodásra készteti. Ennek gesztusértéke van. Már ellenlépések is történtek. A Magyar Rádióban magyar költő nemzetgyalázóként emlegetett minket. Én nem tartom magamat nemzetgyalázónak!

— Azzal, hogy nem jelennek meg a két médiában, saját magukat gátolják a véleménynyilvánításban.

— Így van. Ez a leggyengébb pontunk. De ezekben a médiákban a legerősebbnek lenni sem érdem.



— Miért nem válaszoltak az Irodalmi Főosztály önökhöz intézett „nem költői kérdéseire", melyben értetlenségüknek adnak hangot, és magyarázatot keresnek az őket ért bírálatra, arra, hogy a művészek nyilatkozataiban nem tartják objektívnek és kielégítőnek munkájukat.

— Két dolog miatt nem tartottam szükségesnek. Az egyik, hogy csak a szerkesztőség egyik fele írta alá. A másik pedig, hogy mi nem a szerkesztők ellen tettük, amit tettünk. Tehát mi nem az irodalmi szerkesztőségről beszéltünk. Az egy szükséges rossz, hogy így a munkájukat megnehezítjük. Levelüket nem tartom autentikusnak.

— Az írószövetség nem állt egyértelműen önök mellé. Mi lehet erre a magyarázat?

— A Magyar Írószövetség nem is tehette volna. *Tornai Józsefnek*, a szövetség elnökének nagyon nehéz a helyzete. A 600 tag megkérdezése nélkül nem dönthet, nem foglalhat állást. Túl későn tette meg azt a lépést, hogy nyilatkozatot adott ki. Túl későn és nem önszántából. A letiltókkal való tárgyalás során nyomásra szólalt fel az ellen, hogy a rádió vezetője örömét fejezte ki a tiltakozók eltávozása miatt.

Az én megítélésem szerint a szövetséget össze kellett volna hívni, és a közgyűlésnek többségi szavazással állást foglalni. A Széchenyi Akadémiától kezdve minden jelentős szervezet nyilatkozott. Az írószövetség gyanúsan hallgatott.

— Ennek köze lehet a szövetség tavalyi ötmilliós kormánytámogatásához?

— Az írószövetség helyzete katasztrofális. Nyilvánvalóan sakkban lehet tartani pénzzel. Nem azt mondom, hogy ez így van — de egy biztos: hogy bár ez az összeg nevetségesen kevés, ha még ezt is megvonják, teljesen működésképtelenné válik.

— A bojkott hatására megoszlanak a vélemények a művésztársadalomban is. Példa erre az írók és művészek egy csoportjának napokban közzétett nyilatkozata, akik élesen bírálták önöket.

— Fennáll egy nagyon furcsa helyzet. A letiltók tábora saját műveikről döntött, amikor azt mondta: „nem fogok publikálni." Ezért nem egységesen foglaltunk állást, hiszen mindenki magáért vállal felelősséget. Ezzel szemben annak a száz-egynéhány művésznek a támadása ellenünk irányul. Ez egy manipulatív lépés volt. Úgy állítanak be minket, mint rossz embereket, és amellett sikerült összeugrasztani az írókat is. E pillanatban azt gondolom, a magyar szellemi élet eljutott a mélypontjáig.

— Csúcs László „harcálláspontnak" nevezte a rádiót, mivel „hogy kinek a kezébe kerül, ki adja fel, illetve ki tartja meg, az egész választás menetét, folyamatát befolyásolja." Az önök nyilatkozataiból azonban az derül ki, hogy amíg ez a kormány marad hatalmon, nem látják biztosítva a szabad, független médiát.

— Nem. Én úgy gondolom, amíg ez a kormány van hatalmon, ez a két ember vezeti a rádiót, televíziót. Ezekkel a módszerekkel pedig veszélyeztetnék a szabad véleménynyilvánítást. Amíg ők, illetve kreatúráik itt vannak, addig tiltakozásunk él. Én fenntartom a bojkottot, amíg vége nincs ennek az áldatlan állapotnak.

— Ön szerint milyen feltételeket kellene teremteni ahhoz, hogy a mindenkori kormány ne tudja szinte tulajdonaként kezelni a hírközlő szerveket?

— Abban reménykedem, hogy ha egy új kormány kerül hatalomra, feloldják a frekvenciamoratóriumot azért, hogy több rádió-, televízióadó legyen, amit privatizálnának is. A jelenlegi kormánynak kedvezőbb persze a mostani helyzet. Ők azt hiszik, hogy csak úgy kerülhetnek hatalomra, hogyha éjjel-nappal az ő dicséreteiket sugározza a rádió, televízió. Ez egyre inkább megtörténik, s egyre ízléstelenebbül ostorozzák az *ellenséget* is. Ugyanis számukra már nem ellenfelek, hanem ellenségek vannak mindenütt. Újraélesztik a népies, urbánus ellentéteket. Mindent kiéleznek, hogy ezután egyfajta kormányoffenzívával felelőssé tegyék az ország állapotáért azokat, akik nem felelhetnek érte, hiszen nem ők voltak hatalmon. Ehhez a helyzethez én nem akarok asszisztálni. Van egy olyan pont, amikor nem lehet hallgatni: színt kell vallani.

Baráthy Barbara,
Suskó Mariann

Barabás Tamás

Sanyi a fronton

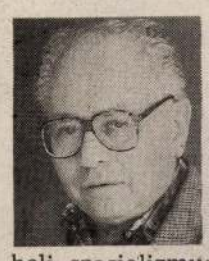

A történelem átírása, csakúgy, mint sok más rossz, simán átjött az átkosból, amelynek „ezentúl minden másképp volt" címszóval ez volt az egyik tartópillére. S mint sok egyébnek, ennek is megvoltak már a gyökerei az előző átkosban, a Horthy-korszakban.

Ahogy '89 előtt egy képzeletbeli szocializmus eszményképeit hazudta valóságnak a működő diktatúra, úgy idealizálja, szükségszerűen történelemhamisítások árán egész Magyarország-képünket és magyarságtudatunkat a mai hatalmi elit.

Oly régen volt, mégis emlékszem: egyszerű gondolkodású nagyapám 8 éves koromban a *Sanyi a fronton* című soviniszta-irredenta könyvet olvastatta velem, hogy abból tanuljam meg, amit ő mindig hitt: a magyar a legjobb katona a világon. Ő maga súlyos hadirokkantja lett az első világháborúnak, jutalmul kitüntetést, képviselői kézfogást kapott, meg egy irkát, ceruzát árusító bódét a Haller téren. És a keresztény-nemzeti korszellem sugallatára és annak ellenére hitte a magyart a legkülönb katonának a világon, hogy évszázadok óta szinte minden háborút elvesztettünk.

Világképükben nemcsak a legjobb katona, de a legjellemesebb ember is volt mindig „a" magyar. A tökély mintaképe. Ebben a szellemben fogant *Balsai István* nyilatkozata is, amikor valami holocaustos zsidó kártérítési kérelemre azt válaszolta: ami 1944. március 19-e után történt, azért itt nem felelhet senki, mert a német megszállás után Magyarország elveszítette nemzeti szuverenitását.

Jogászember Balsai doktor, mégsem veszi észre, hogy a március 19-e utáni rendelkezéseket, köztük a naponta szaporázó, zsidókra vonatkozó korlátozásokat a sárga csillag viselésétől a rádiók beszolgáltatásán át a majdnem egész napos kijárási tilalomig, nem németek, magyar hatósági képviselők írták alá. A vidéki gettókat nem magyarok alakították ki? Zsidó vallású honfitársaikat nem magyarok lökték be oda, majd hurcolták ki onnan egészen a deportáló vonatokig? Ha mindezt el lehetne intézni egy „nem ér a nevem"-mel, akkor ugyan miért végezték ki például az ugyancsak a németek megszállta *Franciaországban* a talán szuverenitásában korlátozottan s német nyomás alatt, de mégis regnáló kollaboráns francia miniszterelnököt, *Lavalt*, vagy ugyanígy *Norvégiában Quislinget?* És nálunk is *Imrédyt*, *Endre Lászlót*, *Szálasit*, mert közvetlenül a háború után rövid ideig még olyan kormányok működtek (noha újra korlátozott szuverenitással, ezúttal a Szovjetunió árnyékában), amelyek jól emlékeztek és nem értékelték félre a magyar közelmúltat, holmi meghamisított önismeret és önértékelés alapján.

Kényszerpálya? Bizonyos mértékig igen, de azt ismét csak torz önértékelés mondatja, hogy semmi mást nem lehetett tenni. *Horthy* elfogadta a német megszállás tényét és ezzel részben magára vállalta azt a sok bűnt és borzalmat, amely abból és azután következett. Ugyanakkor például a szintén német megszállta *Bulgáriában* hiába követelték a germán nácik a bolgár zsidók deportálását. A követelés a parlament elé került, amely azt óriási többséggel leszavazta.

A németek lerohanta *Dániában* állítólag a király is felvarrta ruhájára a sárga csillagot. Ez legenda. Valójában több történt ennél. Kiszivárgott és így a király is előre megtudta, mikorra tűzték ki a megszállók a sárga csillag viselésének napját. Az uralkodó közölte a német helytartóval: amennyiben ezt bevezetik, ő lesz az első, aki felvarrja. A megszállók meghátráltak, nem mertek vállalni egy „sárga csillagos" király ügyében kirobbanó kínos nemzetközi botrányt. Majd a keresztény dánok rövidesen szinte minden dán zsidót egy éjszaka leforgása alatt hajókon és csónakokon átszállítottak a biztonságot jelentő Svédországba. Pedig jóval inkább „nem voltak nemzeti szuverenitásuk birtokában" (csak emberi szuverenitásuktól és becsületes lelkületüktől nem tudták megfosztani őket a megszállók), mint Balsaiék szerint Horthyék.

A hamis tudat- és legendaszövők nemcsak a múltat mázolják át igényeik szerint újra meg újra. A mai mindennapokat is, nehogy érzékeinknek higgyünk. Főleg önmaguk vitézkedéseit propagálják, vagy ellenfeleiket mocskolják be. Nem átallanak például párhuzamot vonni *Kádár János* és az ő egyik legveszedelmesebb börtönbezártja, *Göncz Árpád* között. Amikor *Göncz* életfogytiglanját töltötte, *Csurka* éppen a rendőri besúgás felvállalásával, *Horváth Lajos* pedig világrajöttével volt elfoglalva, csak később ültette „ellenállásból" rossz vonatra Szászt. A MIÉP elnöki-duó mégsem átallja meghurcolni az ország legrokonszenvesebb államférfiúját. Nemsokára talán odáig öngerjesztik hazug legendáikat, hogy elhitetni próbálják: Göncz a *La Stampának* adott titkos jelzések s a *Párizs—New York—Tel-Aviv-i* összekötők útján olasz tankokat hívott be a magyar nép ellen. De nem kell félnünk: Sanyi a fronton van még és visszaver minden támadást, mert magyar és továbbra is ő a legjobb katona.

A SORSOK NYOMÁN

A Veszprém Megyei Munkaügyi Központ tájékoztatása szerint: 1 eladót, 1 felszolgálót, 1 pultost, 1 D-kategóriájú buszvezetőt, 1 felsőfokú végzettségű számítástechnikust, 4 varrónőt, 4 targoncavezetőt, 1 kazánfűtőt, 1 mérlegképes könyvelőt, 5 pedagógust, 1 matematikus vagy német szakos tanárt, 3 szakképzett ápolónőt, 4 gyerekfelügyelőt, 1 férfi jogászt és 4 férfi vegyipari szakmunkást keresnek.

Érdeklődni lehet a megyei munkaügyi központ kirendeltségén, Veszprém, József A. u. 34. Telefon: (88) 423-220.

Pápa körzetében 10 szakképzett varrónőt, 2 ápolónőt, 1 matematika-fizika szakos tanárt, 1 közgazdász tanárt, 10 biztosítási ügynököt és 1 számítástechnikust alkalmaznak.

Állásajánlatok

Érdeklődni lehet a megyei munkaügyi központ kirendeltségén, Pápa, Fő u. 12. Telefon: (89) 313-205.

Ajka körzetében 19 szabó-varrónőnek, 2 gyakorlott varrodai szalagvezetőnek kínálnak munkát.

Érdeklődni lehet a megyei munkaügyi központ kirendeltségén, Ajka, Szabadság tér 12. Telefon: (88) 311-546.

Tapolca körzetében 1 építésztechnikust, 3 bolti eladót és 1 állatgondozót vesznek fel.

Érdeklődni lehet a megyei munkaügyi központ kirendeltségén, Tapolca, Fő tér 4. Telefon: (87) 313-609.

A Bács-Kiskun Megyei Munkaügyi Központ tájékoztatása szerint:

Baja körzetében 4 gépszerelőt, 6 fonót, 90 varrónőt, 2 péket, 2 állatgondozót, 10 biztosítási ügynököt, 2 óvónőt és 2 becsüst várnak.

Érdeklődni lehet a megyei munkaügyi központ kirendeltségén, Baja, Czirfusz u. 40. Telefon: (79) 322-195.

Kecskemét körzetében 5 CNC-esztergályost, 1 szerszámélezőt, 1 háztartásigép-szerelőt, 5 fémcsiszolót, 5 gépjárműszerelőt, 1 nyomdai fényképészt vagy montírozót, 3 hentest, 20 kőművest, 7 bútorasztalost, 10 épületasztalost, 4 gázkészülék-szerelőt, 2 számítástechnikai programozót, 3 üvegezőt, 4 festő- és mázolót, 7 autóbuszvezetőt, 5 szakácsot, 3 konzervipari munkást, 25 cipőfelsőrészkészítőt, 20 szabó-varrónőt, 20 ápolót és 3 titkárnőt helyeznek el.

Érdeklődni lehet a megyei munkaügyi központ kirendeltségén, Kecskemét, Ady E. u. 18. Telefon: (76) 327-107.

Bácsalmás körzetében 10 varró szakmunkást, 30 varró betanított munkást, 1 hivatásos vadászt és 2 felszolgálót keresnek.

Érdeklődni lehet a megyei munkaügyi központ kirendeltségén, Bácsalmás, János u. 13. Telefon: (79) 343-794.

Kalocsa körzetében 323 betanított varrónőnek, 40 szakmunkás varrónőnek, 2 élelmiszerbolti eladónak, 1 asztalosnak és 1 tehergépkocsi-vezetőnek biztosítanak munkahelyet.

Érdeklődni lehet a megyei munkaügyi központ kirendeltségén, Kalocsa, Hunyadi u. 82. Telefon: (64) 362-148.

RÖVIDEN

POMPÁS KÉPEK az Astoria tetején. Pontosabban az Astoria Galériában, ahol mai magyar képzőművészek — például Gerzson Pál, Konfár Gyula, Ruttkay Sándor, Szemadám György, Tenk László, Vilhelm Károly — legújabb alkotásai láthatók. A tárlatlátogatás január 7-ig — ingyenes.

KARÁCSONYVÁRÓ „turkajárással" vendégszerepelt az erdélyi falvakban az eleki művelődési ház hagyományőrző román együttese.

ZOOPEDAGÓGUSOK tanácskoztak a szegedi Vadasparkban. A szombati, vasárnapi nemzetközi eszmecserén sok szó esett a gyerekek és a felnőttek környezeti neveléséről.

SPIELBERG ISMÉT a kritikusok kegyeltje. Legalábbis új munkája, a Schindler's List megkapta az amerikai kritikusokat, producereket, mozinézőket tömörítő egyesület az év legjobb amerikai filmjének járó díját.

FÖLDES ANDOR-emlékterem nyílt a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán, ahol kiállították a tavaly elhunyt művész személyes tárgyait, fotóit, leveleit. A megnyitón ott volt a művész özvegye, Földes Lili is.

Csengettyűs kabaré



Bajor Imre a kabaré egyik szereplője, Hegedűs Gábor képén még Oliként

Vidáman rázza csengőjét a Parlament egere. Mellén MUÉK felirat díszeleg. Ami hivatalosan annyit jelent, Más Új Évet Kívánunk. De kis nyelvtani hibával úgy is érthetjük, hogy „mújjék" már az esztendő és az esztendővel a kormány. Talán azért vigyorog a mi egerünk, mert el is hiszi, hogy lesz ez még másként is.

Miképpen a szokásostól merőben eltérő a Kabaré 2000 Bt. vállalkozása, T. Ház Csöngettek! című év végi kabaréjukat videokazettán jelentették meg.

— Nem tudtam, hogy teljesen lemossák a Rádiókabarét — említi a művészeti vezető *Marton Frigyes*. — De azt sejtettem, hogy a magukat közszolgálatinak nevező intézményekben politikai kabarét aligha élvezhetünk ezen a szilveszteren. Az pedig teljesen reménytelen, hogy ez az összeállítás kerüljön a televízió műsorába. Így választottuk a videokazettát, aminek elkészítéséhez a Magyar Egérút Alapítvány járult hozzá.

— A szereplők között van — csak találomra kiemelve — Nagy Bandó András, Bajor Imre, Moldova György, Popper Péter. És ha mégis jelentkezne az összeállításért a televízió?

— Hogy leadja, vagy, hogy kivonja a piacról? Az előbbire még teljesen elszabadult fantáziával sem látok esélyt. Egyszer majd biztos lesz egy televízió, amelyik sugározni fogja, de biztos, hogy nem ez. Már csak azért sem, mert érintettek. Arra sincs pénzük, hogy a picról kivonják, mert nem olcsó mulatság a műsoros kazetta elkészítése. Ha mégis erre adnák a fejüket — üzlet az üzlet —, vigyék. Aztán mi csinálunk másikat.

— És kábeltelevíziókkal nem egyezkedtek?

— Többen is megkerestek minket, még a központi kábeltévés műsorellátó is. Tulajdonképpen az ország nagy részén látható lett volna a kabaré szilveszterkor. De sajnos ismét gondolnunk kellett a költségek megtérülésére. Szerencsére nem panaszkodhatunk, sorszámozott kazettáink már négy számjegyűek és az első szám kettes. Új cégeket is kellett keresnünk, akik vállalkoztak a másolásra, mert első partnerünk nem bírta egyedül.

Szabó Z. Levente

Bergendyék eMeRTon-díja

Bohóc még a postás is

Az Aladdin film díszbemutatóján a nézőtéren ott ült *Bergendy István* is.

— Meg kell néznem — magyarázza —, mert mi is dolgoztunk benne. Kíváncsi vagyok az egészre.

— Mit jelent az, hogy „dolgoztunk benne"?

— Ez már nem is az első, hanem a negyedik *Walt Disney*-produkció, amelyiknek a szinkronjában közreműködünk. Először a Kis hableányban, aztán A szépség és a szörnyetegben, majd a Bambi felújításában vettünk részt.

— Ha a Bergendyék szinkronizálnak, akkor mit csinálnak a színészek?

— A rajzfilmekben is előfordulnak zeneileg úgynevezett kis és nagy kórusok, és ott bizony szükség van ránk. Az Aladdinban két énekesünk, *Janza Kata* és *Zareczky Miklós* két fontos szerepet is énekelt szólistaként.

— Ha jól tudom, a Bergendy ma az ország legnagyobb könnyűzenei együttese, amelyben az öccse is játszik és a fia is muzsikusnak készül.

karban nem fogok játszani.

— Ön nemcsak játszik, zenekart vezet, hanem zenét is komponál. A Süsü . . . az elmúlt évek egyik legnagyobb lemez-, illetve kazettasikere volt.

— Valóban. Egyébként a Süsünek köszönhetem, hogy összetalálkoztam *Csukás Istvánnal*.

— Akivel közösen már második musicaljüket készítették.

— Az elsőről, a sajátos Münchhausen-feldolgozásról kevesen tudnak. A lírai hangulatú mesét először Zalaegerszegen játszották, aztán a rendező, *Vándorfy László* magával vitte és bemutatta Veszprémben. Később előadták Marosvásárhelyen is, de ennek idehaza még híre sem kelt, talán azért, mert mi nem papoltunk a határon túli magyarok támogatásáról, hanem lemondtunk a tiszteletdíjról.

— Most viszont Békéscsabán mutatják be Csukás —Bergendy közös művét: Bohóc az egész család . . . meg a postás is címmel. Ez is mese?



A teljes Bergendy-csapat

— Az öcsém a szervezőnk is, a fiam viszont a Zeneművészeti Főiskola hallgatója, bőgő szakon tanul. Mindössze egyszer léptünk fel eddig közösen. Az István Gimnázium Szimfonikus Zenekarában játszik, ahol egy *Ránki*-darab bemutatásánál rám is szükség volt.

— Egykor Bergendy István is játszott szimfonikus zenekarban.

— Az Állami Hangversenyzenekarban szaxofonoztam. Mi tagadás, az ott töltött másfél év után határoztam el, hogy bár azt a zenét is nagyon szeretem, de fúvósként ilyen zenében nem akarok részt venni.

— Bizonyos értelemben igen, bár legalább annyira szól a felnőttekhez, mint a gyerekekhez. Egy artistacsaládról és egy postásról szól a felnőttekhez, mint a juk, a bohócok belülről gyakran szomorúak. Ezért inkább lírai, mint hangoskodó zenét írtam. Magam is megijedtem egy kicsit a zene hangulatától, de Csukás és a rendező, *Gergely László* is megnyugtatott: ez jó, ez kell.

Bemutató január 7-én, s ezen a napon — kereken harminc év után — az egész zenekar megkapja a Rádió eMeRTon-kitüntetését.

Bernáth László

Bortnyik Sándor festő, grafikus furcsa életműve

Monumentális bizonytalanság, kínos emlék

A társadalmi haladás merész szavának megértésétől a pillanatnyi hatalmi berendezkedés hűséges kiszolgálásáig, a kizárólag önmaguk révén értelmezhető absztrakt képkonstrukcióktól a közönség figyelmét felhívó zajos plakátokig: e szélsőségek között feszül *Bortnyik Sándor* festő, grafikus életműve, ez a furcsaságával együtt is jellemzően huszadik századi magyar kövület.

A századvégen Marosvásárhelyen született fiatalember, Bortnyik Sándor, *Kassák* pesti körébe csöppenve tanulta a művészet és a társadalom értelmezését. Szavaival is, műveivel is hamar megtagadta mesterét. A szigorú képi konstrukciók után megérintette őt a né-



met művészet új tárgyiassága éppúgy, mint a *Bauhaus*-műhely össztársadalmi művészetet hirdető szelleme. Aztán a két háború közti itthoni lét nyomasztó korszaka, majd az ötvenes évek nyomasztó évei következtek: Bortnyik Sándor művészete lassan kínos emlékké vált a kassáki avantgárddal foglalkozó kevesek számára.

A Petőfi Irodalmi Múzeumban most látható tanulmányi kiállítás nemigen változtat Bortnyik-képünkön. Izgalmas korai metszetei és festményei, későbbi remek plakátjai lehetetlen szintézispróbálkozásról tanúskodnak. Valamiféle „negatív szintézisről": a mindent kipróbáló és különböző arányokban vegyítő, mindenféle törekvéshez érzéket, tehetséget mutató, mindenért lelkesedő de semmiben sem hívő művész mindinkább szűkülő köreit önmaga meg nem talált középpontja körül.

Nem filozófiai érettségű döntések irányították Bortnyik pályáját, inkább a napi politika és személyes és megélhetésbeli hatások elegye. A sokfajta stílus egyikében sem érezhette jól magát (innen az állandó ironikus felütés), ugyanakkor minden manifesztumot komolyan vett. S közben tisztességes és korrekt próbált maradni. Érdemes gondosan és higgadtan szemlélni műveit. Nem épp tanulság nélküli olyan időszakban, amely megint csak nagyon sok illúziót és nagyon kevés biztos támpontot kínál a művészeknek (is).

Bán András

NŐK LAPJA
BŰVÖS KÁRTYA
VICO JÁTÉK
E héten minden **Nők Lapjában** talál egy **Bűvös Kártyát**.
A Bűvös Kártyával a Nők Lapjában levő két ábrán **30 hétig játszhat** és 5 millió forint értékben **ajándékokat** nyerhet.
Ha több példányt vesz, több kártyával játszhat!
Ha nem akar nyerni, adja a kis műanyag kártyát a szomszédjának!

Prímáskirály növendékei

A Száztagú Cigányzenekar Országos Kulturális Egyesülete hangszeres tanfolyamot szervezett tehetséges cigánymuzsikusok részére. A kurzuson az ifjak (és kevésbé ifjak) megismerhették az eredeti cigánymuzsika ízét, zamatát, lendületét és speciális mesterfogásait, méghozzá *Boross Lajos* prímáskirály, *Ökrös Oszkár* cimbalomvarázsló és *Bangó Margit* nótakirálynő segítségével.

A tanfolyam végén ma ünnepi gálaműsort ad a száztagú cigányzenekar a fiatal tehetségek részvételével. A karácsonyi zenei ajándékkosár helyszíne a gödöllői Petőfi Sándor Művelődési Központ.

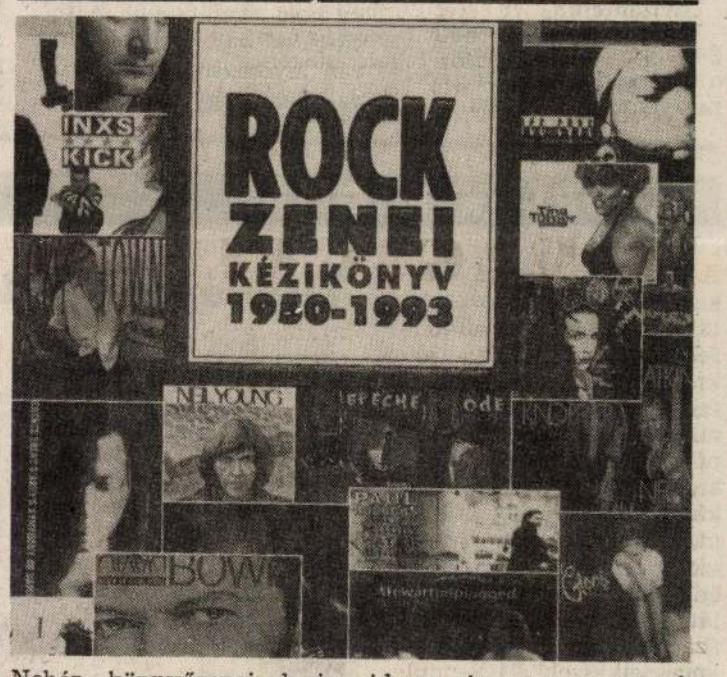

Nehéz könnyűzenei lexikont írni — véltem hat évvel ezelőtt egy hasonló mű recenziójában. Nos, az eset megismétlődött a Berta Kiadó gondozásában. *Németh Oszkár* (igen, a Fonográf-dobos) szerkesztésében a Novoprint nyomdában készült kiadvány első, A—K kötetében.

Szinte ugyanazok hiányoznak, ugyanúgy hibásak egyes nevek, dalcímek, idegen és magyar szavak helyesírása. Ám dicsérendő az akarat, bízunk a tavaszra ígért második rész és a későbbi bővítmények szakértőbb lektorálásában, gondosabb kivitelezésében, hogy tényleg lexikonként forgathassuk, forrásként használhassuk. Így apró bosszúságok helyett nagyobb örömmel vehetjük majd kézbe.

(selmeczy)

Bortnyik Sándor

MDK

Modiano é.n.

Modiano, 1929

Janina, 1929

Modiano I-II, 1929

Miccarnok 1950. Magyar Plakát-történeti kiáll.

Bortnyik Sándor MDK

Igaz Mérleg védjegyü Porosz Szenet, 1927.

Modiano, 1928

Modiano, I-II, é.n.

Rován, é.n.

Műcsarnok 1950. Magyar Plakát-történeti kiáll.

Borbyck Sándor festőművész

R. Bajkay Éva: Bécs 1919–1933

Művészet, 1982. december

Bortnyik Sándor

Az Uj Föld-ben, ebben a Remenyik Zsigmond és Tamás Aldár szerkesztette folyóiratban Bortnyik Sándor is irt cikket a müvészet ugynevezett válságáról.

Láncz Sándor: Szocialista müvészetelmélet 1930.körül. MÜVESZET, 1980.március - 7.lap.

BORTNYIK Sándor

S2L 1994 110

ÁRPÁD

LOM MAGYARORSZÁGON

ELSŐ FELÉBEN

san... Ez is félsiker volt! És ezt biztosan tudják a szakkulturális egyesület hódolatot érdemlő alapítói is, mert különben nem látták volna szükségét annak, hogy az eddigi keretet kibővítsék.

Azon volna a hangsúly, hogy a *tanoncképzésen* kezdjük, ama fizikai törvény alapján, hogy a háznak is előbb az alapját rakják le s aztán jön rá a tető. Jó munkaerőt pedig csak úgy nevelhetünk a tanoncból, ha azt szakszerűen kiképezzük. A nyomda természetszerűleg a tanoncnál is elsősorban a termelést veszi figyelembe s ha felszabadul és nem lesz eléggé termelőképes, meneszti, mert tanonci fizetéssel még el-elnéz neki egyetmást. De ugyanez, a tanoncból lett segéd élni akar tovább is, kenyeret keresni, hát elmegy „régi" képességeivel máshova dolgozni. Hogy meddig, az esetről-esetre másként adódik. Tény, hogy a munkapiacon megjelenik egy-egy hiányos képzettségű kolléga...

A nyomdafőnök nem hiszem, hogy sajnálná azt a néhány órát, amit tanonca mulaszt a nyomdában, hogy a tanoncképző tanfolyamra eljárjon, hetenkint egyszer-kétszer 2—2 órára, sőt a vasárnap délelőttjét is igénybe vegyék 2—3 órára. De tudom, hogy nem szívesen teszi a főnök azt, hogy *a négy középiskolát végzett tanonca évekig még mindig iskolába járjon,* annyiszor hetenként, mint a cipésztanonc, aki talán csak 4 elemit végzett. A tanonckérdés megoldásának eme okfejtésével könnyen a törvényes rendelkezés megváltoztatását is el lehetne érni és engedélyt kérni arra, hogy *a négy középiskolát végzett nyomdásztanoncnak ne kelljen az ismétlőiskola jelleggel bíró tanonciskolába járni,* hanem helyette járjon a *tanoncműhelybe* és azt az állami kiadást, ami a tanoncoktatással jár (tanári fizetés, fűtés, világítás, stb.), egy pausáléösszegben *iparpártolás* címén juttassa el a *szakiskolának.* Nem többet évente, mint amennyit a nyomdásztanoncokra költ. A többit bízza a szakoktató bizottságra. Ilyen alapon a fővárosban és a vidéken is meg lehetne ezt a kérdést oldani. Ez az állam büdzséjében semmi változást nem okozna. Ez lenne az állam feladata.

A másik kötelesség a városokra, illetve iparügyi szervekre háramlik. A városokat csak igen nyomós érvekkel lehetne meggyőzni, de az iparkamaráknak már egyenes kötelezettségei is vannak. Példa rá a szegedi kamara esete, amely dr. *Tonelli* Sándor kamarai főtitkár helyes érvelése alapján a szegedi szaktanfolyam idején *3,000.000 koronát utalt ki készpénzben.* A kamaráknál is ki lehetne vívni egy bizonyos évi pausálösszeget, hiszen a nyomdafőnökök is tagjai a kamarának, tehát eminens érdekük, hogy a mindenkori munkapiacon jó szakemberek álljanak rendelkezésre, mert csak minőséggel és mennyiséggel lehet versenyképesnek lenni.

Ezekkel az érvekkel a főnöki részt is meg lehet nyugtatni. S ha a *Magyar Grafika* áldozatkész kiadója is szükségét látja ennek, akkor kétségtelen érdeke kartársainak is, hogy magukévá tegyék a *szakmafejlesztési adó* egy hányadának viselését. Nem szemrehányáskép, de megemlítendő, hogy pl. Ausztriában a főnökegyesület még *utassegélyt* is fizetett ki egyes városokban a „valcolóknak". S ha a havi vagy negyedévi tagdíjat nálunk is megtoldanák 10—20 fillérrel, már elértük célunkat, mert *ennyire hajlandó a munkástábor is.*

Miután a kollégák adóztatásának kérdése már helyes megoldást nyert, szükségtelen időzni ennél a részletnél. Hogy a vállalandó kötelezettségnek eleget is tesznek, abban biztosak vagyunk.

Most még az érintett konkrétumokon kívül említésreméltó a tanoncműhely megalakításának módja is. Tanműhely kell. Ehhez azonban pénz is kellene. A gyárak, betűöntödék azonban ilyen nemes célkitűzések mellett nyujtanának hosszú hitelt is, amire a fedezetet a községek és az államtól kapott szubvenció képezné.

A felvetett gondolatoknak legsarkalatosabb pontja azt, hogy a tanfolyam hallgatói bizonyos okmányszerű képesítést nyernének, szigorlati vizsgadarabokkal, de képességüknek egyetemlegesen leendő figyelembevételével. Ez adna bizonyos erkölcsi súlyt értéküknek, törekvéseiknek. Minden hozott törvénynek rendszabályokat is szabnak meg, hogy a törvény illuzóriussá ne váljon. Ha valaki tanul, igyekszik s egy kis megkülönböztetést is vár. Ezt pedig csak úgy adhatjuk, ha a több évre kontemplált tanfolyam hallgatója, *képesítő erővel bíró okmányt is kap,* amely őt munkavezetői állásra teszi alkalmassá. Hogy a morális erő ki ne vesszen az ilyen okmányból, az iparhatóságoknál kell szorgalmazni oly rendelet kiadását, amely szerint *felelős nyomdavezető csak képesített nyomdász lehet.* Mert csak a jó nyomdászban lehet meg mindaz a kellék, mely iparunk nívóját emeli és eltünteti a föld színéről azokat a torzul tipografizált nyomtatványokat, amelyeket a Tisza Kálmán tér környékén

Bortnyik: A korszerű tipográfiáról.

Magyar Grafika 1929. 1–2. szám

termelnek. Jól kiképzett nyomdavezető jól tanítja ki tanoncait, nagyobb gonddal válogatja meg segédeit. Gyengébb munkerőket viszont tanulásra serkent. Ez már aztán a tökéletes és többtermelés szempontjából legalább annyira fontos a főnöknek, mint az elhelyezkedés szempontjából a munkásnak.

Az ú. n. szennykonkurencia meggátlására mily áldásos lenne ez. Eltűnnének a rokoni, sógori kapcsolatok, csak a tiszta érték számítana. Ha a főnök nem szakember, *képesített* munkavezetőt tarthat csak. Ha szakember, akkor meg csak *képesítés* alapján nyerhet iparjogot. Ha az építőiparosoknál több vizsgát kell tenni annak, aki munkavezető (pallér) kíván lenni s csak „mesteri" okmánnyal vállalhat házépítést; vagy ha pl. a faiparban segédlevelet csak *munkadarab* készítése után adnak, „mesterlevelet" pedig csak több tanfolyam elvégzése után kapnak, miért ne volna ez keresztülvihető a nyomdászatban is, a legnehezebb szakmánál? (Németországban már régen megvannak a Meisterprüfungok. — *A szerk.)* Azért, mert a papír nem jajdul fel, ha rátipografizálnak akármilyen csodabogarat, rákennek akár kocsikenőcsöt is? ... Biztos, hogy a hirtelen átmenet megrázkódtatást okozna s csak fokozatosan lehetne végezni, de már most el kellene kezdeni.

Hála kíséri munkájukat azoknak az úttörőknek, akik a kezdet kezdetétől mindmáig szeretettel viszik a nagy ügyet, úgyszólván mindennap egy lépéssel előbbre, de ennek a nagy tervnek okvetlen kell még segítő tényezőket keresni, mert egy tábor terheivel lehetetlen osztatlan, tökéletes munkát végezni.

Csak lassan járjunk, biztosabban célhoz érünk!

Szeged. *Baranyi József*

A korszerű tipográfiáról

Úgy a magyar nyomdászok, mint a grafikus művészek utóbbi időben nagy érdeklődéssel fordulnak a konstruktívnak, vagy elementárisnak nevezett új tipográfia felé. Még azok is, akik eleinte merőben elutasítottak mindent, aminek bármi kevés köze is van a sokszorosító grafika új formanyelvéhez, lassan-lassan engednek visszautasító állásfoglalásukból. Csak örülni lehetne az új tipográfia mind szélesebb köröket befogó hódításának, ha mindaz, ami az új forma köntösében elénk kerül, valóban megérdemelné az „új" tipográfia nevét.

Az új tipográfiát tévesen azonosítják a geometrikus formák kultuszával. Minden nyomtatvány, amelyen egymás mellett, alatt és felett geometrikus formák: négyszögek, körök, félkörök stb. sorakoznak fel, igényt tart arra, hogy modern, korszerű tipográfiának tartsák. A nagy többség egyáltalán nem igyekezett tiszta képet alkotni magának az új tipográfia lényegéről, célkitűzéseiről.

Bizonyos, hogy az a törekvés, amely a tipográfiában is, mint az emberi alkotás minden más területén, alkalmazni akarja az észszerűség, célszerűség és a szellemi és anyagi ökonómia alapelveit, még nem fejlődött ki olyan általánosan és olyan nagy mértékben, hogy alkotó céljának minden konzekvenciáját levonhatta volna és felállíthatta volna tapasztalatai alapján az új tipográfia mindenki által azonnal érthető és alkalmazható törvényeit. A tapogatózáson azonban már régen túl vagyunk. Ha írott törvényei nem is, de logikája kialakult és elsősorban a logikai alapokkal kell tisztába jönnie annak, aki tehetségével, erejével tudatosan akar közreműködni az új tipográfia alkalmazásában, kifejlesztésében.

A régi, patriárkális idők kényelme, vontatottsága, aprólékossága kifejlesztette a grafikai alakításokban is ideológiájának formanyelvét. Gazdag ornamentika, a felület aprólékos, minden zugot betöltő rajza pontos kifejezése volt elődeink lelkivilágának. A mi korunk azonban mást kíván meg tőlünk. A legkonzervatívabb ember is elismeri, hogy a mai kor élete merőben különbözik elmult korok életétől. Ennek a változásnak az emberi alkotó munka területein is kell hogy konzekvenciája legyen. A mérnök, a technikus, az építész le is vonja ennek a változásnak minden konzekvenciáját. Éppen eleget hivatkoztak már az új alakítás gyakorlati és teoretikus emberei az automobilra, a repülőgépre stb.-re, mint a racionális, korszerű életszemlélet tipikus és tökéletes kifejezéseire. Valóban a gyakor-

lati élet követelményei pontosan megvalósulnak a technika alkotásaiban.

Ugyanezek a követelmények teremtették meg az alkalmazott grafika és a sokszorosító technikák új formanyelvét is.

A nyomdatechnika Gutenberg óta, de különösen éppen a mi századunkban szédületes tempóban fejlődött ki. Felesleges itt példákra hivatkozni, erről nemcsak a szakember tud, de ismeri ezt a fejlődést a leglaikusabb kispolgár is. Az eszköz, a gép átalakult, de az, amit létrehoz, formában a régi maradt.

Gyönyörű, nagyszerűen produkáló gépeket építettünk, mondanivalónk sem az már, mint elődeink idejében. A mai könyveknek, ujságoknak sem nyelvét, sem tartalmát nem értené meg egy 18. századbeli ember. De míg a régi kor embere tudta, hogy mondanivalóját csak a tartalommal egyértékű, ugyanazon szellemből fakadó formában közvetítheti, mi tehetetlenül állottunk a formával szemben és csak másolni tudtuk azt, amit megelőző korok létrehoztak. Tehetetlenségünket, fantáziahiányunkat azzal lepleztük, hogy egyedül üdvözítőnek, mindenek felett álló tökéletesnek, kortól, időtől függetlennek hirdettük ki a régi stílusokat. Panaszkodtunk azon, hogy dekadencia, hanyatlás állott be a művészetekben és a művészeteket felhasználó iparban. Megfeledkeztünk arról, hogy a kor állítólagos hanyatlása a mi hanyatlásunk: képtelenek voltunk arra, hogy korunkat, korunk szellemét és mondanivalóját kifejező formát teremteni tudjunk.

Új korhoz érkeztünk el. Az új kor új szükségleteket teremt, szellemi és anyagi kultúránk alapját megváltoztatja. Önkényesség, ötletszerűség helyett az emberi alkotás minden területén is előtérbe kerül a racionális gondolkodás. A dolgok lényegének megismerése minden téren új problémák elé állít minket és azt kívánja, hogy ezeket a problémákat a lényegnek megfelelően, szakszerűen és észszerűen oldjuk meg.

Az új forma racionális korunknak abból a megismeréséből született meg, hogy éppen úgy, mint a természet formái az anyagnak, a funkciónak sajátságaiból magától értetődő természetességgel alakulnak ki, úgy az emberi alkotó munka területein is 1. az anyagnak, 2. a funkciónak (a rendeltetési elvnek, a célnak) és 3. a szerkezetnek hármas egysége kell hogy az új formát szinte automatikusan kialakítsa.

Ugyanezeken az alapelveken épülnek fel a grafikus művészetek és a nyomdatechnika új alkotásai is.

A lényeg konstruktív kialakítása egyszerűséget követel meg. Az egyszerűségre való törekvés pedig elvezetett a geometrikus formához. Innen ered a geometrikus forma látszólagos uralma az új tipográfiában is.

Ha valaki megnézi az új tipográfiának azokat az alkotásait, amelyek a kezdet kezdetén, 1922—26 körül keletkeztek, magyarázatot talál arra a körülményre, hogy miért látják még ma is sokan az új tipográfia lényegét a geometrikus forma alkalmazásában. A felesleges dolgoktól, a dekoratívtől, az ornamenstől való szabadulás nem ment könnyen. A mértani formákig való leegyszerűsítés abban az időben elég nagy eredményt jelentett. A geometrikus formát kezdetben valójában nem alkalmazták másként, mint a megvetett, eldobott ornamenset. Minden indok és értelem nélkül szerepeltek körök, négyszögek és egyéb egyszerű formák. Semmiféle funkcionális rendeltetésük nem volt, ornamensek voltak ezek is, csak éppen egyszerűbbek, mint elődeik. Az új tipográfiának ez volt a gyermekkora és azokat a gyermekcipőket, amiket az új tipográfia előfutárjai már levetettek, most azok kénytelenek felhúzni, akik nem igyekeznek lényegébe hatolni, csupán külsőségeit tanulják el.

Mi tehát ennek az új tipográfiának a lényege?

A célból, az anyagból és a konstrukcióból induljunk ki. Feladatunk az, hogy a közlendő szöveget optikai-technikai úton világosan, egyszerűen és értelmesen közvetítsük. A szöveget rendeznünk kell, de nem esztétikai értelemben, ahogyan azt a régi tipográfia tette, amikor azt egy előre megállapított sablonba, legtöbbször tengelyes, szimmetrikus kompozícióba kényszerítette bele. A szöveg rendezése alatt értelmének, rendeltetésének legmegfelelőbb elhelyezést értjük. Minden szövegben vannak fontosabb és kevésbé fontos részek. A leglényegesebbet helyezzük olyan helyre, amely mintegy központja az egész szerkezetnek s a szempillantás irányát és a többi mondanivaló fontosságát tekintetbe véve konstruáljuk az egyes részeket egymáshoz és az egészet logikus, harmonikus képpé. Olvasás közben a szemnek nem szabad ugrálnia. Az új tipográfia nem káotikus: a káosz fárasztó és kellemetlen érzést kelt a szemlélőben s csak azt érnénk

el vele, hogy mondanivalónkat senki sem veszi figyelembe. Éppen ezért kerülnünk kell a szavaknak, vagy betűknek vonalakkal, formákkal való szétválasztását, a „szép" hatás kedvéért a szó egyik felének más színű felületbe való elhelyezését. Mindez a szavak, mondatok széttöredezésére és nem logikus konstruálásra vezet.

Az új tipográfiában nem az a fontos, hogy a geometrikus formákat unos-untalan alkalmazzuk. Csak ott és akkor, ahol és amikor oka és értelme van. Ha valamit ki akarunk emelni, ha egy sort jobban ki akarunk hangsúlyozni, ennek a célnak elérésére igénybe vehetjük a négyszöget, a köröket stb., de használjuk tudatosan és takarékosan. Végeredményben nem az a célunk, hogy a geometrikus formát emeljük ki, hanem közölni akarunk valamit és ezt lehetőleg a legegyszerűbben és minden felesleges sallang nélkül tegyük. Ha a könyvcímlap közepén a virágkosár, vagy a szimbolikus emberke helyett egy négyzet áll, ezzel még egyáltalán nem jutottunk túl az üres dekoráción.

Anyagunk elsősorban a betű. A betűnek önmagában is elég a szépsége ahhoz, hogy minden fölösleges motívum nélkül esztétikai hatást is adjon. A betűben — feltéve, hogy egyszerű és tipikus — minden kellék megvan ahhoz, hogy tiszta és teljes értékű nyomtatványt tudjunk vele előállítani. A gyémánttól a cicerón át a terciáig, vagy még feljebb az összes fokozatok a legnagyobb változatosságot adhatják. Ami persze nem azt jelenti, hogy egy nyomtatvány keretén belül az összes fokozatokat fel kell használni. Szabály marad, hogy legfeljebb öt nagyság tökéletesen elég. Felesleges talán kiemelni, hogy különböző betűtípusoknak egy nyomtatványon alkalmazását kerülni kell, ha a nyugodt, kellemes összhatást nem akarjuk már előre megsemmisíteni.

Az új tipográfia betűtípusa a groteszk. A nyomdatechnika mai fejlettségi foka és a tömegprodukció egyszerűséget, ökonómiát kíván, ez maga után vonja a betűk leegyszerűsítését, tipizálását is. Ilyen tipizált betű részben a groteszk. Egyúttal a ma leganyagszerűbb betűje is. A betűöntödék által forgalomba hozott sovány, félkövér, kövér groteszkfajták kielégítő megoldást adhatnak, mindaddig, míg az új tipográfia betűtípusának megvalósítása — a betűöntödék idegenkedésének megszűnésével — sikerülni fog.

A dessaui Bauhausból indult ki és Németországban eddig is eléggé elterjedt a verzálisok kiküszöbölése és csak a kurrens alkalmazása. Ami ennek a mozgalomnak értelmet ad, az elsősorban gazdasági kérdés. Mindenképpen ökonomikus, úgy időben, mint anyagiakban a kisbetűk használata. Mennyivel kevesebb befektetést igényel úgy a szedőszekrény anyagának, mint a szedőgép „formáinak" beszerzése, ha abécénket a kurrensekre redukáljuk.

Egyetlen érv, de komolyan nem vehető és nem lényeges, szól a kisbetűk ellen. Azonos sorban, új mondatkezdésnél néha tényleg zavaró, mert a betűkhöz képest túlkicsiny pont nem zárja el kellőképpen egyik mondatot a másiktól. Ez a zavaró momentum azonban könnyen kiküszöbölhető, ha a mondatokat egymástól két betűnyi távolsággal elválasztjuk.

A szöveg elrendezésére, a szövegkép kialakítására, egyszóval az egész konstrukcióra döntő az, hogy logikusan, organikusan építettük-e fel, vagy egy előre elgondolt, készen levő formakompozícióba kényszerítjük be a szöveget? Ez vonatkozik úgy a szimmetrikus, mint az aszimmetrikus megoldásokra. A szimmetrikus megoldás, mint típusa az ilyen előre megállapított formafelépítéseknek, mindenképpen kerülendő, ami azonban nem jelenti azt, hogy ha aszimmetrikusan komponálunk, az eredmény feltétlenül jó lesz.

A szimmetria unalmas és fantáziátlan. A szimmetria a tipográfiában pontosan ellentéte mindannak, amit organikus felépítésnek nevezhetünk, mert a szimmetria formai megkötöttsége már előre megakadályozza azt, hogy a szövegképet a szöveg, a mondanivaló lényege, tendenciája szerint építhessük fel. Minden feladat más és más probléma elé állít minket. A feltételek változnak és ezzel változik a megoldás módja is.

Lényeges tulajdonsága az új tipográfiának, hogy harmóniáját ellentétes hatások kiegyensúlyozásával éri el. Ellentétes formák, színek kiegyensúlyozott egysége a tudatos alakítás ismertető jele. Rendelkezésünkre állanak ellentétes formák: nagy-kicsiny, függőleges-vízszintes, sovány-kövér; ellentétes színek: sötét-világos, hideg-meleg, aktív-passzív stb. Ezeknek tudatos helyén való alkalmazásával a célnak megfelelő intenzív hatásokat érhetjük el.

Az új tipográfia ellenzői, ha érveikből, amelyek-

kel ellene állást foglalnak, kifogytak, végül is az ízlésre hivatkoznak, amely teljesen egyéni és amely szerintük meg is fogja akadályozni azt, hogy az új tipográfia, ahogyan ők nevezik, az új „stílus", általánosan tért hódítson. Szerintük mindig lesznek, akik a régi, nemes tipográfiát használják és lesznek, akik az újért lelkesednek. Elismerem, hogy a szépség relatív, de a szkeptikusok figyelmét arra szeretném felhívni, hogy az új tipográfia nem szépség, vagy ízlés kérdése, nem egy újabb esztétikai elgondolásból született meg, hanem a fejlődés kényszerűsége és kérlelhetetlen követelményeképpen. Mint ahogyan a repülőgép, az autó, a dinamógép formája sem egy esztétikai ideál, vagy egy önkényes kigondolt stílus következménye, hanem az anyag, a funkció és a konstrukció egységéből szervesen alakult ki, úgy az új tipográfia is a mai nyomdatechnika anyag-, cél- és észszerűségének adekvát kifejezése. De nemcsak a nyomdatechnikáé, hanem mindazoknak a tényezőknek kifejezése is, amelyek a nyomdatechnikát szolgálatukba állítják, mint könyv- és újságírás és nem utolsó sorban a reklám.

Az új tipográfia elterjedésének nem az az előfeltétele, hogy minél több és több ember ízlése fejlődjön vagy alakuljon az új tipográfia célkitűzései által megkívánt irányba. Az új tipográfia az élet fejlődésének irányvonalában halad, az élet átalakulása teremtette meg, az új igények, új szükségletek fejlesztették ki. Ha elterjedése előfeltételtől függ, ez az előfeltétel csak az emberi, tudatos felismerés lehet. Függetlenül minden ízléstől, egyéni hajlandóságtól, az új tipográfia elterjedése mind nagyobb dimenziókat fog be. Mindaddig, míg az élet fejlődése nem halad más irányban, a ma egyedül lehetséges kifejezési formája az, amely testet öltött az új tipográfiában is. *Bortnyik Sándor*

A modern nyomdagépgyártás

I. Történelmi visszapillantás

Az 1450-ből származó fasajtó és napjainkban már nem is nagyon ritka 124 oldalas körforgógép közötti különbség talán megközelítően fejezi ki a technika és kultúra haladását.

Bár a közel öt évszázad — Gutenberg feltalálásától a mai napig — szintén nem csekély idő, de közelebbről vizsgálva, azt fogjuk találni, hogy lényegileg három főperiódusra osztható. Az első Gutenberg szétszedhető betűitől a König által feltalált gyorssajtóig számit, vagyis 1450—1807-ig. A második 1807-től körülbelül 1890-ig, végül a harmadik 1890—1929-ig.

Ahhoz, hogy az utóbbi periódus legújabb alkotásairól, de főképpen az újításokról beszámolhassunk, szükségesnek tartjuk röviden visszapillantani a nyomógép fejlődésére általában, s már most kell előrebocsájtanunk, hogy mindazon helyeket kivéve, amelyeknél ez külön hangsúlyozva nincsen, mindenkor a grafikai iparban könyv- vagy magasnyomtatás elnevezése alatt ismert eljárásról, illetve az ennek elvégzésére szükséges gépekről lesz szó.

Bár az évszámoknak a mi szempontunkból nincs sok jelentőségük, a történelmi hűség kedvéért a fontosabbakat fel fogjuk tüntetni, de miután nem erre fektetjük a fősúlyt, hanem magára a gépre, illetve az egyes változásokra, úgy a kronológikus sorrendet nem fogjuk betartani tudni.

a) *A kézisajtó*

A nyomdászat történelmének hosszú idején át — magát a betűt kivéve — nem volt még egy oly konzervatív eszköz sem, mint a *fasajtó,* amely közel négy évszázadon keresztül alig változott valamit.

Mert bár bebizonyítottnak tekinthető, hogy már Gutenberg, felismerve első kézisajtójának gyöngéit, ezért a soregyen biztosítása céljából *keretes sajtót* készített, ezen körülbelül 1460—1465. évre eső „forradalmi újítás" az utolsó, amelyet a történelemírók ki tudtak mutatni.

A festékezés a közismert gombaalakú pamacs segítségével végeztetett, amely módszerrel két ember napi 12 órás munkáját feltételezve, körülbelül 250 nyomást tudott ezen idő alatt elkészíteni.

A kézisajtó hosszú ideig, *egészen 1800-ig* ezen primitív formájában nyert alkalmazást és csak a *Stanhope & Walter* London, majd *Hagar* által épített *vasszerkezetű* kézisajtó jelentett nemcsak azért

újítást, mert eltért a fakonstrukciótól, hanem azért is, mert a felső sajtólap emelését, illetőleg süllyesztését csavarorsó helyett *könyökkarral* végezte.

A festékezés egyelőre még mindig a pamaccsal való felhordás volt mindaddig, amíg 1830 körül *Forster* és *Harild* egy „merész" lépéssel az első enyv és szirupból készült festékező hengereket „feltalálták".

b) *A gyorssajtó*

König Frigyes 1802-ben szerkesztett első gépe még a két síklappal dolgozó kézisajtót veszi alapul és csak a festékezését mechanizálja.

1807-ben azonban kész volt a mai gyorssajtó őse: a *nyomóhengerrel, mechanikus meghajtással, automatikus festékezéssel* bíró nyomógép, amelynél egyelőre az ív be- és kirakását egy-egy ember végzi.

1811-ben kerül üzembe a javított gép Bauer A. F.-el folytatott közös munkája első gyümölcseként és még ez évben további két példányt rendelt a „Times" is, amely 1814-ben már ezen új gépeken nyomatott.

Hosszú pauza után, amely részben az angol társakkal való pörösködésben, részben pedig König és Bauer németországi gépgyártásának elkészítésében telt el, 1827-ben üzembe kerül az első, Németországban gyártott gyorssajtó.

Ezen gépek aránylag igen drágák voltak, mutatni csakis nagyobb formátumban épültek s így csakhamar fölmerült egy közbeeső típus szükségessége.

c) *A tégelynyomó*

Ennek első típusát képviseli az 1856-ban *G. P. Gordon* által feltalált „Liberty" tégelynyomógép, amely egy közös tengelyre szerelt lengőmozgást végző nyomóalap *és* nyomótégelyből áll, festékezőszerkezete egy kerek és tengelye körül lassan forgó asztalból és a le- és felmozgó felhordóhengerekből áll.

Ezen gép az 1862-i londoni kiállításon szerepelt először Európában és azóta — számtalanszor átjavított alakjában — a nyomdagépek legismertebb típusa lett. A tégelynyomóknak egy másik fajtája az *M. Gally*-ról elnevezett hengerdörzsölésű, szilárd nyomóalapú sajtó, amely Thomson által javítva, a mai úgynevezett Viktória tipusú gépek ősalakjának tekinthető.

A történelmi hűség kedvéért pedig végül a körforgógép — ránk nézve legfontosabb — három évszámát kívánjuk felsorolni. 1850 körül helyeztetett üzembe Észak-Amerikában az első használható Bullbock-rendszerű körforgógép. Ezt követőleg nyolc évre a Walter-féle Angliában, végül pedig 1887-ben Pesten a Wörner által gyártott első körforgógép.

II. A nyomógépekről általában

Olvasóink nagyobb részének valószínűleg már volt módja egy modern nagyüzem megtekintésére.

Ami a szemlélőt rendszerint legjobban megragadja, az az üzem rendkívüli sokoldalúsága és tagozódása, mert hiszen a nagyszámú tégelynyomón, gyorssajtón és óriás körforgógépeken kívül itt vannak a könyomó-, offset- és mélynyomógépek, a hozzátartozó igen tekintélyes terjedelmű segédgépekkel és berendezésekkel, azután a cinkográfia, öntöde . . .

Mindez pedig csak a munka egy részét végzi, t. i. a nyomást. Hol van még a szedőosztály a szedő- és öntőgépekkel, a könyvkötészet stb.

Ahhoz, hogy ezen egymástól nagyon is különböző gépek tömegén áttekintést nyerjünk, azokat bizonyos szempontok szerint rendszerbe foglaljuk.

Az egyik felosztás lenne a nyomtatási eljárások szerint, s így három főcsoportot különböztetünk meg:

1. a magasnyomású gépek,
2. a síknyomású gépek,
3. a mélynyomású gépek csoportját, amely elnevezésekhez, bár közismertek, megjegyezni kívánom, hogy azok mindenkor a *nyomóelemnek a nyomósíkhoz való relatív helyzetét jelölik meg.*

A másik felosztás már tisztán géptechnikai vonatkozású és így érvénnyel bír a fenti nyomástechnikai osztályozás *mindegyik csoportjára külön-külön* is.

Bármilyen legyen is egy nyomógép, a nyomáshoz szükséges két alapelemet az egyszerű lehúzóprésnél éppen úgy megtaláljuk, mint a legkomplikáltabb körforgógépnél. Az egyik a szedés, illetőleg forma felvételére szolgál, a másik a papírt veszi fel, illetve az ellennyomás kifejtését célozza. Miután pedig a géptechnika térben használatos formái a síklap és a hengeralak, fenti elemek is csak ezen alakokban variálhatók.

Eszerint három, lényegében eltérő rendszert különböztetünk meg:

a) a két síklapról nyomó,

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor 1928-ban iskolát alapított – a Műhelyt – és vállalta talán a legnehezebb időben a Képzőművészeti Főiskola vezetését.

R.Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973. április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
festő

1924-ben készült alkotásai „Az új Ádám" és „Az új Éva" 1927-1937 ben festette a „Huszadik szárad" -ot.

R.Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973. április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
festő

1950-es években készítette a „Kor-
szerűsített klasszikusok" c. sorozatát Alexander Blok „A tizenkettő" c. eposzához készített illusztrációt Benyi László nevén.

R.Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973. április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik legkorábbi műve az 1918-as
fanretszet, amely „Ömarchép"-et
ábrázol. 1973-ban került a Nemzeti
galeriába egy félévszázaddal ezelőtt
készült műve.

R.Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973. április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor az Aktivista
Csoport tagjaként a MA-ban
megjelent versekhez kezdetben
fogta keretbe illusztrációkat.

R.Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MÜVÉSZET, 1973.április - 16.oldal

Bortnyik Sándor

festő

Hevesy Iván Bortnyik 1917-1918
évi munkáiról már mint tator
és forradalmi hadés szép emlékei-
ről "beszélt.

R.Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MÜVÉSZET, 1973.április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
festő

A bécsi emigrációs lyrakerdés évében
1921-ben Bortnyik Sándor készítette
el, az első hip architektúra mappát,
Ezt a művet 1970-ben Kölnben
lyra nyomtatták.

R.Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973.április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
festő

1921-ben készült a „Pályaudvar"
című műve, és a „Vörös Mozdony"
emlékét idézi.

R.Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973.április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
festő

Az 1923-as év volt az, amelyik Bortnyik művészetének rehumanizáló-dását hozta. Erre a Blok illusztrációk bizonyíthatnak legjobban.

R. Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MÜVÉSZET, 1973.április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
festő

A mester elkészítette Alexander Blok „A tizenkettő" c. eposzának 3 tus-variánsát, „Minden hatalmat a Nemzetgyűlésnek", „Forradalmi menet", „Leng a vörös lobogó"-t.

R. Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973.április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
lett

A. Blok: A tizenkettő 2 illusztrációjának reprója.

R. Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973. április - 16. oldal

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik A. Blok műveket lírai-
tett illusztrációja egyedülálló
a magyar grafikában legutóbb
a belga Masereel művével ro-
konítható.

B. Bajkay Éva: Bortnyik Sándor köszöntése.
MŰVÉSZET, 1973.április - 16.oldal

Bortnyik Sándor
festő

„Zászlóvivő" (részlet)
" (repro)

A borítón
Művészet, 1973. április

Bortnjik Sándor

répztvett műveivel a „MA" harmadik kiállításán.

Kassák Lajos: Az izmusok története, Budapest, 1972

249 l

Bortnyik Sándor

Szabadiskolájában tanult Vasarely Victor 1928-29 között

Mezei Ottó: „Vasarely revisited." The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1972. 48. p.

1930

Bortnyik Sándor

Linoleummetszet albumát Bécsben a „MA" adta ki 1920 novemberében.

Lassák Lajos: Az izmusok története, Budapest, 1972

2701

Bortnyik Sándor

A lap köszönti a nyolcvan éves művészt, aki Rippl-Rónai József szabadiskolájában, Kernstok Károly növendékeként kezdte művészi pályáját."végigi küzdötte a század művészeti mozgalmait és tevékeny részt vállalt a szocialista művészet fogalmának gyakorlati tisztázásában is." A tizes évek végén kapcsolatbe került Kassák körével. A lap kiemeli Leninről és Liebknechtről készitett linoleum metszetét melyeket a magyar aktivizmus legszebb közé sorol.
Élet és Irodalom, Bp. 1973. juni. 3o.

XVII. évf. 26. sz. 2. lap.

Bortnyik Sándor

"A teljes absztrakció gondolatával nem tudott egyetérteni" - mondja a megemlékezés, "a valóság müvészi megjelenitéséhez" fontosnak tartotta az ember ábrázolását. Huszéves korában reklámgrafikával, majd butortervezéssel is foglalkozott. 1945-után politikai plakátokat festett. Majdnem egész életében tanitott. Igen nagy elismeréssel emliti meg a lap "Lámpagyujtó" cimü képét.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. juni. 3o.
XVII. évf. 26. sz. 2. lap.

Bortnyik Sándor festőművész

A Kossuth-dij II. fokozatával tüntették ki a müvészt, -közli a lap "Dijak, Kitüntetések - 1973" cimmel.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. ápr. 7.
XVII. évf. 14. sz. 2. lap.

Borbély László: A Petró-gyüjtemény kiállitása

Művészet, 1971. január - 3o. lap

MTA MKCS

Bortnyik Sándor 5.

A Kernstok növendékeként tanult expresszív-konstruktiv formanyelvet Kassák körének tagjaké alakitotta.

Miklós Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 29.l.

Az emi gráció éveiben egyre erősebbé válik képein a szerkesztő elv; a jelképes Lámpagyujtó és a Menetelők konstruktivista-kubista felfogása az uralkodó ez idő tájt, a Kovácsok kifejezőereje háttérbe szorul.

Mikló s Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Alamanach 2, Corvina 197o, 29.l.

A bécsi évek után, a weimári Bauhaus kísérleteibe kapcsolódva, a formai kísérletezés előbb absztrakt játékokig, majd groteszk fintorban ér véget. Az uj Ádám és Az uj Éva a zsánertéma iróniku is parafrázisai; a kép szimbó likus, a modern ember elgépiesedésének víziója.

Miklós Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Alamanach 2, Corvina 197o, 29.l.

Bortnyik Sándor 8.

A Zöld szamáron a hideg, geometrikus világnak és abszurd bálványának /a szamárszobornak/ hátat fordító emberpár a természetes gesztusra apellál.

Mikló s Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 29.1.

1925-ben hazatér. Hátat fordit a formakisérleteknek, rajziskolát tart fenn, és plakátokat, kereskedelmi grafikákat készit. Néhány plakátja emlékezetes jelkép. Időnként fest, de ezek a képek nem állnak össze müvészi világgá.

Miklós Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti ~~kkaaa~~ ~~kkaaa~~ Almanach 2, Corvina 197o, 29.l.

Bortnyik Sándor 1o.

Festészeti kulturáját a Hevesyvel és Rabinovszkyval szerkesztett Kétezer év festészete jelzi. A felszabadulás után sokat ir, tanit, majd a főiskola igazgatója. A B„dapesten, majd külföldön is kiállitott Korszerüsitett klasszikusok c. sorozatában a müvészet történetének leghiresebb müveit paródiákká fogalmazza egy-egy modern müvészi irányzat vagy festő előadásmódjában.

Miklós Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 29.1.

A Korszerüsitett klasszikusok c. sorozatában csak egy-egy szatira van, pl. a Korunk hőse; a futballista szobra. A cimek utalnak az inditó attitüdre; Liza Szentendrén /Mona Lisa/, Laza Meninas /Las Meninas/, Lavinia Torzica, Natur mord, Mózes kint a vizből, Ami "sokk", az sok, "Ál" a malom, "ál" a vitorlája, Öregem, én nem ilyen Zsuzsannát akartam. Ez a rezignált cinizmusu sorozat Bortnyik életművének legjelentősebb fejezete.

Miklós Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 3o.l.

Bortnyik Sándor

Uitz Béla Bécsben az ő és Kassák képarchitektu-
rájához kapcsolható rézkarc analiziseket végzett.

Bajkay Éva; Uitz B. kiállitása a MNG-ban; Kép-
zőmüvészeti Almanach 2, Corvina 197o, 23.11

Bortnyik Sándor

1919-es Vörös gyár c. festményén a gyárépület az ember formálta világ szimbóluma.

Szabó Julia; Derkovits és a szocialista művészet Kiállitás Székesfehérvárott; Képzőművészeti Almanach 2; Corvina 197o, 15.l.

Bortnyik Sándor

Képarchitekturáival az osztály nélküli társadalom uj müvészetének megteremtésén fáradozott.

Szabó J„lia; Derkovits és a szocialista müvészet Kiállitás Székesfehérvárott; Képzőmüvészeti Almanach 2; Corvina 197o, 15.1.

Bortnyik Sándor

Szerepelt a Moholy-Nagy és kortársai cimü kiállitáson /Székesfehérvár, István király Muzeum, 1969. VI. 22--VIII.31./

Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 51.l.

Bortnyik Sándor

A MNG-ban retrospektiv kiállitása volt /1969. aug./. Az aktivisták csoportjától indult, ezt a szakaszt a képarchitektura jellemezte. Később különféle figurális stilusok hatottak rá. Az Uj Ádám vagy a Zöld szamár Chirico tereit, figuráit idézik fel. A felszabadulás utáni periódusát a "stilusparódiákban" testet öltő irónia kibontakozása jellemzi.

Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 53.l.

2.sz.cédula M.D.K.

Bortnyik Sándor

A MA 1919-es számához metszett cimlapgrafikák, a "Vörös gyár", a "Vörös mozdony", a "Sárga-zöld táj" c. festmények, az 1919 körül született "Konstruktiv kompozició", az 1922-es "Képarchitektura", valamint a hu szas évek "Neue Sachlichkeit"-jét csufoló három kép: "Az uj Ádám", "Az uj Éva" és a "Zöld szamár", a Zwack unicum, a Kohinoor szén és a Modiano cigaretta plakátjai a magyar és európai plakátmüvészet kiemelkedő variációit jelentik, -mint a beszámoló irja.

Élet és Irodalom, Bp. 1969. ápr. 5.
XIII. évf. 14. sz. 8. lap

Bortnyik Sándor

(1893) - festő" és grafikus. Rippl-Rónai József és Hernstok Károly szabadiskolájában tanult. 1917 - festményeivel és plakátjaival szerepel kiállításokon. 1917-22 az avantgarda „Ma" tagja.

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon, Budapest, 1969. 1-617 l. /Fónó Györgyné/ 74 l.
kis Tamás

Bortnyik Sándor

1918-19 munkásmozgalmi tárgyu festményeket és linómetszeteket képzi t. 1920-1925 emigrációban él. Bécsben, Weimarban, Berlinben és Kassán dolgozik.

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon. Budapest, 1969. 1-617 l /Fonó Györgyné, 74 l. Kis Tamás/

Bortnyik Sándor

Kapcsolatban áll a Bauhaus-szal és más külföldi konstruktivista művész csoportokkal. 1925 hazatér, 1927-38 reklámmüv. szabadiskolát vezet Budapesten „Műhely" néven.

Ki kicsoda? Életrajz lexikon, Budapest, 1969. 1-617 l /Fonó György né, Kis Tamás/ 741.

Bortnyik Sándor

1948-49 a budapesti Iparmüvészeti Főiskola tanszékvezető tanára. 1949-56 a bpesti Iparmüvészeti Főiskola főigazgatója (nyug.) Szerkesztője volt az „Uj Föld" (1927) c. folyóiratnak

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon. Budapest, 1969. 1-617 l /Fonó Györgyné, kis Tamás/ 74 l

Bortnyik Sándor, festőművész-grafikus

1917-es Nagy Oktáberi Szocialista Forradalom képzőművészeti eseményei javarészt német közvetítéssel jutottak el hozzánk. A német Sturm meg a Kassák Lajos szerkesztette MA c. folyóirátok közötti kapcsolott révén hazánkban is ismertté, vált a fiatal szovjet államban megszülető képzőművészeti élet számos eseménye. Művészettörténeti tény, hogy a Sturmban megjelent Lenin-portré hatása fedezhető fel a művész első magyarországi Lenin-ábrázolásán. (emlitve)

Akácz László: Oktáber és a magyar képzőművészet.

Dalgozók Lapja, 1977. nov. 6.

Bortnyik Sándor, festő

L: Pólya Tibor

... házhoz jár a gáz 3.

Esti Hirlap, Bp. 1977. okt. 31

Bortnyik Sándor, grafikus

L: Bíró Mihály

– Gazdagodó múzeumok 2.

Esti Hírlap, Bp. 1978. jan. 27

Bortnyik Sándor

"Bor nélkül nincs cégér" cimmel Vadas József ir a "Fejezetek a magyar kereskedelmi reklám történetéből" c. kiállitásról.
Két nevet emel ki a magyar reklámgrafika legkiemelkedőbb tagjai közül: Berény Róbert és Bortnyik Sándor müvészeket. Idézi még Kassák Lajos akkori véleményét a reklámplakátról.
A kiállitást a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Muzeumban rendezték.
Vadas József cikkét lásd: Berény Róbert nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. okt. 15.
XXI. évf. 42. sz. 12. lap.

Bortnyik Sándor

"Három oldal": cimmel Vadas József "három Szántó Tiborról" számol be a Történeti Muzeumban rendezett kiállitást ismertetve: Az egyik Szántó Tibor a tipográfus, a másik, a könyvmüvész, a harmadik, a szerkesztő. A huszas évek végén a nyomdász Szántó Tibor Bortnyik Sándortól tanult reklám és könyvgrafikát-irja, majd a könyvmüvészt méltatja s végül, mint a Magyar Helikon müvészeti vezetőjéről beszél. Kiemeli "mecénás" voltát is, ebben a minőségében pártfogolja az ivtizedek óta külföldön élő-Szalay Lajos grafikust, bekapcsolva őt a magyar müvészetbe.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. okt. 29. XXI. évf. 44. sz. 12. lap.

Bartunek Sándor

Méltatás

Balla Erzsébet: Új konstrukciókról.
Fülöp, 1977. szeptember 24-4 lap.

Bortnyik Sándor, festőművész

Pécsett látható a múzeum gyűjteményéből rendezett „Új konstruktivizmus" c. kiállítás, amely áttekintést ad az 1910-1920-as évek konstruktivizmusát követő, magyar képzőművészek munkájáról. A példaképek és elődök – akikhez a művész istantosik – egy-egy műve vezeti be a tárlatot.

Balia Erzsébet: Új konstruktivisták.

Tükör, Budapest, 1977. szept. 25.

Bortnyik Sándor

Mednyánszky László, Szőnyi István, Victor Vasarely, Czóbel Béla, Kmetty János, Bálint Endre, Kmetty-János, Barcsay Jenő, Domanovszky Endre, Benedek Péter, Ilosvai Varga István, Mattioni Eszter, Molnár C. Pál, Istokovits Kálmán, Boldizsár István, Bortnyik Sándor, Keserű Ilona, Kondor Béla, Deim Pál, Schaár Erzsébet művészek alkotásai kerültek bemutatásra az aukciókiállitáson.

A művek értékeléséről Vadas József részletes beszámolója Munkácsy Mihály nevénél található.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. szept. 20.
XIX. évf. 38. sz. 13. lap.

Bortnyik Sándor, grafikus

Megemlékezve.

(Jubileumi plakátkiállítás.)

Aradi Nóra: Jó művek, nem jó rendezés

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. ápr. 9.

Bortnyik Sandor, festo

A Pécsi Modern Magyar Képtár anyagából e cikkben közölt képek jegyzéke: Festmények,-Fekete repr.

2.sz.kép.-Bortnyik Sandor:Sarga-zöld táj",cimü müve. 1919.-dekli,o.-70+99 cm.-Ltsz:73,30. 346.old

Romváry Ferenc: A Modern Magy.Képtár története
Uj szerzemények IV. 333.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Bortnyik Sandor, festó

A Pécsi Modern Magyar Képtár anyagából e cikkben közölt képek jegyzéke: Festmények,-Fekete repr.

1.sz.kép.-Bortnyik Sandor:"Vörös nyar".c.müve.-1919. deszli.o.-61+50.5 cm.-Ltsz:73.81.-346.old

Romváry Ferenc: A Modern Magy.Képtár története
Uj szerzemények IV. 333.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Bortnyik Sándor

Bortnyik 1924-es képén, a „Zöld szamárom" geometrikus díszletek között, bábszerű, de érző figurák jelénnek meg.

Bán András: Bortnyik – utószó egy életműhöz
Művészet, 1977. október – 28. lap.

Bortnyik Sándor

Egy 1923-as kompozíciójában
kiparchitektúrája megmarad
nem ábrázoló konstruktív
munkáinak.

Bán András: Bortnyik – utószó egy életműhöz.
Művészet, 1977. október – 28. lap.

Bortnyik Sándor

Bortnyik részesévé vált az expresszionizmus utáni német művészet gondolatcseréjének

Bán András: Bortnyik – utószó egy életmíchöz
Művészet, 1977. október - 28 lap.

Bortnyik Sándor

előtt nem idegen a képarchitektura alkalmazása.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

oldalszám nélkül

Bortnyik Sándor

növendéke a Képzőművészeti Főiskolán Würtz Ádám.

Barbély László: Városi gyűjtemény, Miskolci képtár, Miskolc, 1971

570

Bortnyik Sándor

Mattis-Teutsch Jánossal találkozik Weimarban.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971

Bortnyik Sándor

Péri Lászlóval a „Ma" csoport tagja 1918-20 között.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971

Bortnyik Sándor

68 és 69 sz. reprodukció: „Képarchitektúra I," 1924, olaj-vászon, 55×75 cm.
„Képarchitektúra" II. vörös-kék, kb. 1921 gouache, 28×21 cm.

Kőpnek Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

70 és 71 p. reprodukciók: „Képarchitektura IV" kb. 1923. gouache, 12.5 x 12.5 cm.; „Képarchitektura III.," kb. 1923. gouache, 12.2 x 12.2 cm.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Bortnyik Sándor

72 és 73 p. reprodukciók: „Képarchitektura alakkal," 1928, gouache, 33 x 25 cm.

„Lámpagyujtogató", 1918, metszet.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München 1971.

Bortnyik Sándor

74 és 75. s. reprodukciók: „Zöld-vörös kompozíció, 1921, olaj, vászon; „Labdarugó", 1929; tempera.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, 1971, München.

Bortnyik Sándor

76 és 77. sz. reprodukciók: „Kinpadi tero
„Állatok táncához", gouache;
„31" „Képarchitektura," 1921. akvarell.

Körner Éva: Ungarische avantgarde,
München, 1971.

Bortnyik Sándor

66 és 67. sz. reprodukció: „Képarchitektúra vázával", kb. 1924. gouache, 16×11.5 cm;
„Dinamizmus", 1922, 21×14.5 cm.

Lőrincz Éva: Ungarische avantgarde,
München, 1971.

Bortnyik Sándor

Fehete-fehér reprodukció: Repülőgép, Illusztráció Erdei költeményeihez." 1918.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

MAGYAR KÉPZŐ-ÉS IPARMÜVÉSZEK SZÖVETSÉGE
BUDAPEST, V., VÖRÖSMARTY TÉR 1.
Tel.: 184-074

Budapest, 1978.VI.15.
Stsz.: 103/78 - 450 pl.
Ikt.sz.: 1372/78

B O R T N Y I K S Á N D O R festőművész

Kossuth-dijas, Munkácsy-dijas, Kiváló Müvész, a Munkaérdemrend arany fokozatának kétszeres, a Munkaérdemrend ezüst fokozatának kitüntetettje születésének 85.évfordulója tiszteletére a Mező Imre uti temető 2/34-es Müvészparcellájában lévő sirját

1978.julius hó 3-án, hétfőn délelőtt 11 órakor

megkoszoruzzuk.

Szeretnénk, ha ezen a megemlékezésen minél több kollégánk résztvenne.

Gábor Eszter s.k.
szakosztálytitkár

Sváby Lajos s.k.
szakosztálytitkár

Borbnyik Sándor,
Kossuth- és Munkácsy-díjas
festőművész.

M.D.K

Bortnyik Sándor
grafikus-festő

Plakátjai hózismertek.

Bauer Jenő: Az elmult 20 év plakáttermése Magyarországon

Művészet, 1965. febr. – 36 lap.

Bortnyik Sándor

Szerkesztője volt még a „Plakát" (1933) és a Szabad Művészet" (1946-49) című folyóiratoknak. Munkácsy díjas (1955), Érdemes művész (1956).

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon. Budapest, 1969. 1-617 l 74 l.

/: Fonó Györgyné, Kis Tamás :/.

Bortnyik Sándor

Több művei: A képarchitektura első bemutatása a „Ma"-albumban (1921), „Zöld pamár", „Új Ádám", „Új Éva" (figurális konstruktivista festmények (1923)

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon. Budapest, 1969. 1-6171 741.

/: Fonó Györgyné, Kis Tamás :/

Bortnyik Sándor

7

„Korszerüsített klasszikusok" (szatirikus festménysorozat 1953-54). Könyvei: kétezer év festészete (Hevesy Ivánnal és Rabinovszky Máriusszal 1947), „Derkovits" (1947), „Masereel", (1965)

„Kikicsoda? Életrajzi lexikon, Budapest, 1969. 1-617 l /Fonó György-né, kis Tamás/ 74 l.

Bortnyik Sándor
festő"

„Dinamikus kompozíció" kb. 1918.
Tus és akvarell, papír, 140×195 mm.
Jelzés lent jobbra „Bortnyik 1918"
MNG-Ant. Ltr. F. 65.45.

Szabó Júlia: Magyar rajzművészet
Bp 1969 Corvina Sz.-kép.

Bortnyik Sándor

az emigráció ból Magyarországra
tért vissza.

Köpner Éva: Ungarische avantgar-
disl, München, 1971.

Oldalszám nélkül

Bortnyik Sándor

a magyar reklámgrafika úttörője. „Városi mozdony" (1918) szemből ábrázolja a „felénk" tartó gőzmozdonyt. A geometrikus elemekből szabadon komponált kompozíció a konstruktivista felfogás szellemében fogant. (emlitve).

Timon Kálmán: A gép a művészetben.
Magyar Építőművészet, 1943. 1. sz. 1. old.

Bortnyik Sándor

„A csodaöregek korszakát éljük", az idős művész él és kora ellenére tehetsége, tudása töretlenségében végzi alkotó munkáját.

(dutka): Szilvány Margit kiállítása az Ernst Múzeumban.

Magyar Nemzet, 1973. ápr. 14.

Borlingh Sándor
festő

A lodzi Modern Múzeumban rendezett magyar kiállításon bemutatták művét.

-.- Magyar művészek külföldön.
MŰVÉSZET, 1972.október-november - 75.oldal.

Bortnyik Sándor

neve emlitve a 8.oldalon

Vadas József :"~~Ahetti~~A heti zs üriről"

Kritika 1972 julius

Bortnyik Sándor

neve emlitve

Kútika 1972 március

22. old.

Bartucz Sándor

Marosvásárhelyen nevelkedett, ott is járt iskolába, a marosvásárhelyi református kollégiumba.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. cf. 28n. 10p.

Bortnyik Sándor

1893. júl. 3-án született, de ez tévés. Tulajdonképpen ápr. 5-én született, de ezt még nem sikerült hivatalosan is igazolnia.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. ef. 28 sz. 10 p.

Bortnyik Sándor

Kompozíció (építészetileg)

A Hét, 1973. júl. 13. 4. old. 28 m. 18 p.

Bartnyik Sándor

A „Ma" illusztrációja (grafika)

A Hét, 1973. jul. 13. 4. enf. 28 sz. 17 p.

Bortnyik Sándor

A zöld mandr (grafika)

A Hét, 1973. júl. 13. 4. elf. 28 m. 15 p.

Bortnyik Sándor

Önarckép (grafika)

A Hét, 1973. júl. 13. 4. erj. 28m. 5 p.

Bortnyik Sándor

Korszerűsített klasszikusok: Tizian-Picasso: Lannia
(pótó)

A Hét, 1973. júl. 13. 4. elf. 28 m. 6 p.

Bortnyik Sándor

„Ál" a malom, „ál" a sitostája (reflet)

A Hét, 1973. júl. 13. 4. eng. 28 n. 2 p.

Bortnyik Sándor

Bartha Sándor, Újvári Erzsi és Szélpál Árpád könyve-
it ő illusztrálta.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. evf. 28 sz. 10 p.

Bortnyik Sándor

A Ma 1918. évi nőbizottsági különszámában jelent meg a Kommunista Kötelességet! c. metszete, egy Lenin és egy Liebknecht-portréja.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. cf. 28 m. 10 p.

Bortnyik Sándor

A Ma révén kiállításhoz jutott, egy-két művét is sikerült eladnia 1917-18-ban.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. cfj. 28 m. 10 p.

Bortnyik Sándor

Kassák Ma c. folyóiratába linóleummetszeteket készített, s a lapnak munkatársa volt.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. cf. 28 sz. 10 p.

Bortnyik Sándor

Az első világháború után a svábhegyi és rózsadombi villák lerajzolásával és plakáttervezéssel foglalkozott.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. cf. 28 sz. 10 p.

Bortnyik Sándor

Magániskolájának növendéke volt: Vásárhelyi Győző, Sándor Károly, Szántó Tibor, Radó György stb.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. ef. 28 sz. 11 p.

Bortnyik Sándor

1921 – 22 ig Weimarban tartózkodott, a Bauhaus növendekeivel, tanáraival ismerkedett meg.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. evf. 28 sz. 11 p.

Bortnyik Sándor

Weimarban kérítette A zöld mamár c. művét, amelyben a képarchitektúrának a térbe való áttétele jelentkezett.

A Két, 1973. júl. 13. 4. évf. 28 m. 11 p.

Bortnyik Sándor

1924-ben a kassai múzeum meghívására egyéni kiállítást rendezett.

A Hét, 1973. jún. 13. 4. evf. 28 sz. 11 p.

Bortnyik Sándor

Képarchitektúrát Bécsben kérített. Kiadott egy albumot maga kérítette sablon-festéssel képarchitektúráiból „Bortnyik Album Ma 1921" címmel, 16 vagy 18 példányban.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. ev. 28 m. 10 p.

Bortnyik Sándor

A Tanácsköztársaság bukása után Bécsbe emigrált.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. old. 28 sor. 10 r.

Bortnyik Sándor

1928-ban magániskolát indított Hevesyvel s Molnár Farkassal együtt. Tíz évig állt fenn „Magyar Bauhausénak" is, nevezték.

A Két, 1973. júl. 13. 4. ef. 28 sz. 11 p.

Bottyán Sándor

1928-ban Kevesyvel, Molnár Farkassal és Ligeti Pállal egy művészcsoportot alakított létrehozni. Nem sikerült anyagi fedezet híján.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. sz. 28 m. 11 h.

Bortnyik Sándor

1972-ben Kölnben volt gyűjteményes kiállítása.

A Hét, 1973. jún. 13. 4. old. 28 sor. 11 p.

Bartucz Sándor

Képei többek között Kassán, Kölnben, Amerikában és Hamburgban is megtalálhatók.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. évf. 28sz. 11p.

Bortnyik Sándor

A Korszerűsített Klassikusok c. sorozatot az 1950-es wékben kezdte csinálni. Jelenleg az egész képsorozat a Nemzeti Galéria tulajdonában van.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. evf. 28 sz. 11 p.

Bortnyik Sándor

Vörös Nap, 1918. 1120×730

Arcadia I. 1918. 200×225

Magyar Abstrakció Pécs 1973

Bartmajer Sándor

Illusztráció Bartha Sándor verséhez
Gendélet, 1918. 372 x 262

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor

Reklámillusztráció, 1917. 118×168

Vörös mozdony, 44×34

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor

Spangher Ferenc, 315×240
Nő és férfi, 87×72

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bartnyik Sándor

Dec. 15.- én a Műcsarnokban megnyíló angyalföldi Művészek Tárlata c. kiállításon szerepelni fognak alkotásai.

TÉKA

1993. dec. 6. TV. 18.40/11/M.

Bortnyik Sándor

A második magyar avantgarde fokjá-
irat a „MA" címlapján – az 1910-es
években" – a művész Lenin-metszeté-
vel jelent meg. (említve)
(Kassák-emlékkiállításán.)

(kartal): Kassák-emlékkiállítás a Petőfi
Irodalmi Múzeumban.

Magyar Nemzet, 1943. okt. 20.

Bortnyik Sándor

A Nemzeti Galéria tovább gyarapította XIX.-XX. századi magyar képzőművészeti gyűjteményét. Köztük van a művész alkotása: Lenin arcmása. (emlitve).

Esti Krónika I.

1973. XII. 23. 19.00 Kossuth |11| H.né.

Borbyné Sárda

Zola utolsó írása a

9. oldalon

Magyar Nemzet 1973 április 4

Bortnyik Sándor

1923. Magyar május, 610×660
Épület-konstrukció, 1923. 288×198

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor

Sárga-zöld tájkép, repr.
Tüntetők, repr.

Magyar Aktivizmus 1973 Pécs

Bortnyik Sándor

Vörös mozdony, repr.

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bertényi Sándor

Anadás, repr.

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortanyi Sándor

Lenin, 1918., repr.

Magyar Aktivizmus 1973 Pécs

Hajnal Sándor

Menetelik, repr.

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bartunjil Sándor

Everősöl, nejer
Vörös gyár, 1919

Magyar Aktivizmus 1973 Pécs

Bortnyik Sándor

Kassák Lajos portréja, repr.
Három ember, repr.

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor

Műve szerepel a Képzőművészeti Múzeumban rendezett „Gáspolitikai plakát" c. kiállításon

Magyar Nemzet 1973 november 7
2. old.

Bortnyik Sándor

4

„Képarchitektúra"
„Épületkonstrukció" c. művei
említve

Magyar Nemzet 1973 szeptember 23
12. old.

Bortnyik Sándor

3

„Menetelő"
„Szoptató anya"
„Táj"
„Három alak" c. Zejści emlékve

Magyar Nemzet 1973 szeptember 23
12. old.

Bortnyik Sándor

2

„Vörös mordony"
„Vörös gyár"
„Menetelők"
„Sárga-zöld tájlép" c. lépei
említve

Magyar Nemzet 1973 szeptember 23
12. old.

Bortnyik Sándor

1

művei szerepelnek a „Magyar aktivizmus" c. kiállításon a pécsi Janus Pannonius Múzeumban

Magyar Nemzet 1973 szeptember 23

12. old.

Bortnyik Sándor, festő

kerepel a tárlaton.

↓

(h.m.): Anyaföld és a művénet

2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. dec. 14.

09

Bortnyik Sándor, grafikus

herepel

↓

(harangozó): Történelem szár plakáton 2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. nov. 6.

Bortnyik Sándor, festő

Ismertetve.

Rózsa Gyula: Két politikai alakját — 7.
meg tizenöt

Népszabadság, Bp. 1973. nov. 17.

Bortnyik Sándor, festő

Megem lítva és:

Lenin c. linóleum metszete

(1918) : Repr.

Mácza János: Személyes emlékek 6.

Népszabadság, Bp. 1974. márc. 21.

Bortnyik Sándor

politikai irányzatú művek alkotója, azonosította magát a Kassák Lajos által kiadott „Tett" és „Ma" célkitűzéseivel.

N. Z.: Hungarian Activism. The New Hungarian Quarterly, Budapest 1974. 54. p.

1801

Bortnyik Sándor

Közölt műve: egész táblán:

„A vörös mozdony", papír, olaj, 44 x 34 cm.
1918

N. Z.: Hungarian Activism. The New Hungarian Quarterly, Budapest 1974. 54. sz.

1831

Bortnyik Sándor festő

A "Művészet" folyóirat szerkesztő bizottságának tagja Bortnyik Sándor

------:Szerkesztőbizottság.

Művészet, 1974. április - 48. oldal.

Bortnyik Sándor
grafikus

A Modern Magyar Képtár gyűjteményében látható a művész munkái

Rozmaryferenc: A Modern Magyar Képtár...
Művészet, 1974. június - 16 lap.

Bortnyik Sándor
festő

A tizes években és a huszas évek
kezdetén Bortnyik Sándor és atob-
bi aktivista geometrikus figyelemtől
irányított kompozíciókat alkottak.

Szabó Julia: Ki fel a pirostól, sárgától és kéktől
Művészet, 1974. junius - 40 oldal.

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor a két háborúi
közti i dőszak vezető plakátmű-
vészei közé tartozik

P. Brestyanszky Ilona: Az utca művészete...
Művészet, 1974 junius - 4 lap

Bortnyik Sándor

1921-ben készült lámpagyújtó munkást ábrázoló
műve említve.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmagalom - Bp. 1974. 74p.

Bortnyik Sándor

Neve a Tanácsköztársaság leverése után emigrációba kényszerült művészek között említve.

Árodi Nóra: Képzőművészek és munkásmozgalom — Bp. 1974. 44p.

Bortnyik Sándor

31-es p. szerigr. 580x560

XX. Századi Magyar Grafika
Savaria Múz. Szombathely 1974.

Bortnyik Sándor

Kámpagyujtó, 1921

olaj, vászon, 80x60cm

Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974 261.

Bortnyik Sándor

Kovácsok, 1921

olaj, vászon 98x74cm

a művész tulajdona

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974

265.o

Bortnyik Sándor

Lenin, 1918

linóleummetszet 19,5x18,5cm

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet jelképei

Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974 263.o.

Bortnyik Sándor

Tüntetés, 1921

A Villon képhez hasonlóan, a cselekvő tömeghek csak a ritmusát emeli ki, és minden más komponenst mellőz.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina kiadó 1974 50.old.

Bortnyik Sándor

Kassák Lajos p. linó 174×118 mm

XX. Századi Magyar Grafika
Savaria Múz. Szombathely 1974.

Bortnyik Sándor

31-es repr.

XX. Századi Magyar Grafika
Savaria Múz. Szombathely 1974.

Bortnyik Sándor

Vörös csillag, 1918
tus, papir 38x27 cm

a müvész tulajdona

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974
269.o.

Bortnyik Sándor, festő

Rajz:

Kép

Bortnyik Sándor: festői portré - címoldal

[Borító: 1.]

XVI

JELENKOR, Pécs, 1973. október 10.

Borbényi Sándor, festő

Rajz: Repr.

Borbényi Sándor: felvonulók sorító: 2.

JELENKOR, Pécs, 1973. okt. XVI/10.

Bortnyik Sándor, festő

Pécsett kiállítási megnyitóként elhangzott beszéd. (Aug. 26.)

Aradi Nóra: A magyar aktivizmus
929-931.
XVI
20.

JELENKOR, Pécs, 1973. okt.

Bortnyik Sándor, festő

Kompozíció.

Repr.

Bortnyik Sándor. Illusztráció

875.

XVI

JELENKOR, Pécs, 1973. okt. – 10.

Bortnyik

Lámpagyujtó, 1921
A müvésznek a bécsi emigrációban festett képén síkmértani elemekké absztrahálódik a nagyvárodi háttér, és ezt követi formailag a jelképes lámpagyujtó alakja

Aradi Nóra: A socialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974 164.o.

Bortnyik

Lenán, 1918
A konstruktiv szerkesztési igénnyel épitett, az arcvonásokat logikus képi rendbe tömöritő fej a Ma c. folyóiratban jelent meg.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974 131.o.

Bortnyik

A próféta, 1921

Szatirikus portré Kassák Lajosról, amelyen a festő -a kortárs képalkotás ,motivum-összekapcsolásával élve-ironizál az önmagát prófétának tenkintő irón és tanitványain.

Aradi Nora:A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina kiadó 1974 143.o.

Bortnyik

Lámpagyujtó, 1921

A lámpagyujtó munkás, a tudást, a megismérést szimbolizálja. A tüz, a fény 1918 után a forradalmár magyar müvészek körében a forradalmat jelképező képi motívumként élt.

Aradi Nóra: A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina kiadó 1974 194.o.

Bortnyik

Lámpagyujtó, 1921

A lámpagyujtó munkás nagyvárosi környezetbe pláttálja a prométheuszi gondolatot, feje mögé kerül glóriaként a hold. Az antil és keresztény mitologia mozzanata a jelképi általánosságu nagyváros-képpel együtt alkot az 1917 utáni évek re igen jellemző szimbolium-renszert.

Aradi Nóra: Szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina 1974 7o.old.

Sándor Bortnyik

„The Red Locomotive".
(Oil on Paper, 44 x 34 cm, 1918.)
(repro.)

The New Hungarian Quarterly, 1944... V.

BORTNYIK SANDOR, festő, /1893/

A Kassák-féle képarchitektura és különösen a hozzá kapcsolódó manifesztumsorozat követhetetlenül messze szaladt a hazai művészek mezőnyétől és 1920-24 között Kassák törekvéseit szinte csak Moholy Nagy László/1895-1946 és Bortnyik Sandor tudták követni. 570.old

HECKENAST JÁNOS: Kumi Rajki István szobrászművész 564.old

VASI SZEMLE, XXV.évf. 1971. 4.szám, Szombathely

BORTNYIK SÁNDOR, festő, /1893/

Bortnyik tevékenysége 1924 körül azonban a szürrealisz
mus tikus festészet irányába hangolódik el, elsősorban
Chirico hatasara. 570.old

HECKENAST JÁNOS: Rumi Rajki István szobrászművész
6/ 564.old

VASI SZEMLE, XXV.évf. 1971. 4.szám, Szombathely

Bortnyik Sándor

A Szépművészeti Múzeumban rendezett politikai plakát kiállításon szerepel rombadöntött szerelvények felett futó újjáépített mozdonya (szulítve)

Kádár Márta: Száz politikai plakát,

Fejérmegyei Hírlap, 1973. nov. 18.

Bortnyik Sándor

Sok tanítványa van a konstruktivizmus-nak, a művész is ennek az iskolájában nevelkedett ugyan, de mégis egész más művészetet alakított ki, hosszú évek munkájával.

Vadas József: Népző- és iparművészeti kultúránk

Ifja Vonmunista, Budapest, 1943. szept. 69. old.

Bortnyik Sándor

Pesten a Visegrádi u. 15.-ben ismét megnyílt a Kommunisták Magyarországi Pártja Emlékmúzeuma. A kiállításon a korabeli képzőművészeti alkotásokkal is bővült az anyag, így a művek munkái is szerepelnek az Emlékmúzeumban.

Esti Krónika

1943. XI. 20. 19.00 | 11/V.

Bortnik Sándor

a Szépművészeti Múzeumban megnyílt „Orosz politikai plakát" c. kiállításon szerepel alkotása.

Téka

1973. nov. 1. IV. M. 35/11/M.

Bortnyik Sándor

Kernstokék ~~magán~~ szabad iskolájában ismerkedett meg Derkonits-csal és Mattis Teutsch-val.

A Hét, 1973. júl. 13 4. evf. 28 sz. 10 p.

Bortnyik Sándor



Kapunyitás a felkelő napnak, 1945.

Magyar Hirlap 1977/1o7/

Wagner: Bortnyik mühe

Bortnyik Sándor

1910-ben telepedett le Budapesten, a Kernstokéék magániskolájában tanult rajzolni.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. cf. 28 n. 10 p.

Bartyik Sándor

nevét említi Kassák Lajos is a „Új művészek könyve"-ében.

Passuth Krisztina: Debut of László Moholy

Nagy. Acta Historiae Artium, Budapest

1973 1-2 p.

1421

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor 1918-ban már
Lenin portré metszetet készített.

Mihail Pichadze: Lenin emlékezete a magyar művészet
Művészet, 1973 november - 6 oldal

Bortnyik Sándor

1921-ben jelenteti meg 6 képarchitekurás grafikáját Bécsben, egy kötet kiadásában.

Passuth Kriptina: Debut László Moholy Nagy. Acta Historiae Artium, Budapest 1973. 1-2 p.

1351

BORTNYIK SÁNDOR, grafikus

A Pécsi Janus Pannonius Múzeum Kunvári gyüjteménye
%&% DARAB.Sokszorositott grafikai lapjai közül
BORTNYIK két metszetét is meg kell emlitenünk. %o3.old.

ROMVARY FERENC: A Modern Magyar Képtar története,
Uj szerzemények, II. 301.old.

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XIII. 1968.
Pécs, 1971.

Bortnyik Sándor

hatással volt Moholy Nagy László műcsetére.

Passuth Kriptina: Debut of László Moholy Nagy. Acta Historiae Artium, Budapest 1973. 1-2 sz.

Bortnyik Sándor

Közölt reprodukció:

6. p. „Sárga-kék tájkép", 1919, olaj, karton. Nemzeti Galéria.

Passuth Krisztina: Debut of László Moholy Nagy. Acta Historiae Artium. Budapest, 1973 1-2 sz.

Bortnyik Sándor

Levékenyen vett részt a bécsi „Ma" folyó-
irat szerkesztésében.

Passuth Krisztina: Debut of László Moholy
Nagy. Acta Historica Artium, Budapest
1973 1-2

130 l

Bortnyik Sándor

„A Magyar Népköztársaság Kiváló művésze" címet kapta.

Magyar Hírlap, 1970. IV. 2. 5. l.

Bortnyik Sándor

Építsük fel a vasutat c. plakátja szerepel a kiadványban.

F. L.: A felszabadulás plakátjai; Magyar Hírlap, 1970. III. 18. 9. l.

Bortnyik Sándor

1918-ban készült, első magyar Lenin ábrázolása szerepelt a kiállításon.

Lenin-kiállítás a Nemzeti Múzeumban; Magyar Hírlap, 1920. IV. 17. 6. l.

Bortnyik Sándor

1933-ban megkezdte és kiadta a Plakát c. folyóiratot, melyben a plakátművészettel elméletileg foglalkozott.

A Hét, 1973. jún. 13. 4. old. 28 sz. 11 p.

Bortnyik Sándor

Berény Róberttel együtt tervezett plakátokat.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. ef. 28 sz. 11 p.

Bortnyik Sándor.

1973-ban Bukarestben konstruktív törekvések a magyar képzőművészetben c. kiállításra rendeztek, melyen Kompozíció c. festménye szerepelt.

A Hét, 1973. jún. 13. 4. old. 28 m. 11 p.

Borbíró Sándor

A lámpagyújtó c. képét 1923-ban festette.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. elf. 28n. 11p.

Borbnyik Sándor
Munkácsy-díjas festőművésszel, a
Magyar Népköztársaság kiváló és érde-
mes művészei, élelmiszerért, több évtize-
des művészpedagógiai munkássá-
gáért a Rossuth-díj II. fokozatával
kitüntetik őt.

Magyar Hírlap 1973/92 3old.

Bortnyik Sándor

„Műhely" elnevezésű magániskolája 1928-38 között működött.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335

8071

Bortnyik Sándor festő

L.: Csák 7.

Potoczky J.: Képek ... 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. ápr. 20.

Bortnyik Sándor, festő

L.: Kassák

Bodri f.: Művészeti ... (1) 350-354

JELENKOR, Pécs, 1976. április XIX/4.

Bortnyik Sándor, festő

l.: Berény Róbert

–: Magyar képzőművészeti Kiállítások 8.

Népszabadság Bp. 1981. okt. 31

Bortnyik Sándor

„A vonat lifut az állomásról"
c. nagyméretű festményét az amerikai
Yale egyetem múzeumának raktára
őrzi

Kritika 1973 november
23. oldal

Bortnyik Sándor

„Vörös mordony", „Vörös gyár", „Sárga röld tájkép" c. művei szerepelnek a „Magyar aktivizmus" c. kiállításon Pécsett.

Kritika 1973 november 23. old.

Bortnyik

A Tanácsköztársaság bukása – 1919 – után a művész emigrált, ahonnan a huszas évek második felében hazatért.

Kontha Sándor: Magyar képzőművészet a két világháború között.
Társadalmi Szemle, 1973. ápr.

Bortnyik Sándor, Munkácsy-díjas festőművész, a Magyar Népköztársaság Kiváló és Érdemes Művészet életművéért, több évtizedes művészetpedagógiai munkásságáért a Kossuth-díj II. fokozatával tüntették ki.

Magyar Nemzet, 1973. ápr. 3.

Bortnyik Sándor festőművész

Kossuth-díjas, kiváló művész 80 éves.

„Lenin" (1918) (repr)

Szocialista Művészetért, 1973. aug.

Bortnyik Sándor

műve szerepel a „Magyar aktivizmus" c. kiállításon Pécsett.

Kistila 1973 november 22. old.

Bortnyik Sándor, festő

Szántó Tibor grafikát tanult Bortnyik mesteriskolájában.

Moravay István: Betűország bűvésze 2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. febr. 10.

Borbyás Sándor

Munkácsy-díjas festőművész

a Kossuth-díj II. fokozatát

kapta

Magyar Nemzet 1973 április 3

u.d.h.

Gortnyik Sándor

festő", grafikus, Kossuth díjas, a „Műhely"
nevű iskola vezetője, a Képzőművészeti Főis-
kola [illegible]

Bortnyik Sándor, festő

— ÚJ KLUBKÖNYVTÁRAT adtak át Szeged egyik munkáslakta peremkerületében, a Petőfi-telepen. A 350 négyzetméter alapterületű művelődési intézmény felépítésére és berendezésére 4 millió forintot fordítottak. Az avatóünnepség alkalmából megnyitották Bortnyik Sándor festőművész emlékkiállítását.

14

–: Hl

Népszabadság, Bp. 1977. júl. 24.

Bortnyik Sándor, festő

Strassbourgban állítanak ki műveiből.

d

-: Bemutatkozik Franciaországban a pécsi galéria 12.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. márc. 19.

Bortnyik Sándor

A Mücsarnokban rendezték az angyalföldi képző és iparmüvészek kiállitását. Vadas József -több kiállitásról szóló kritikájában- "A láthatatlan mester" cimmel számol be az ott szereplő müvekről.

A beszámoló cime Podolini Volkmann Artur mesterre emlékeztet, aki szabadiskolájában az angyalföldi müvészeket tanitotta. Bortnyik Sándor a Rippl-Kernstok-Vaszary-féle körben vett részt.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. jan. 26.
XVIII. évf. 4. sz. 13. lap.

Bortnyik Sándor, festő

Megemlítve.

Bodri Ferenc: Képzőművészeti Krónika

Kassák L.: Az izmusok története

340-342.

JELENKOR, Pécs, 1973. április XVI/4.

Bortnyik Sándor

Tamkó Sirató Károly: „A magyar szürrealizmus elinditója" cimmel ir Palasovszky Ödön: PUNALUA" c. könyvéről, mely az 192o-as években jelent meg és a cimlapját Bortnyik Sándor grafikája diszitette.
A megemlékezéssel Palasovszky Ödön 75. születésnapját köszönti Tamkó Sirató Károly.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. márc. 2.
XVIII. évf. 9. sz. 2. lap.

Borbíró Endre

Műve szerepel a "Angyalföld művészeinek tárlatán" a Műcsarnokban

Magyar Nemzet 1974 január 6 12.old.

Bortnyik Sándor
festő

A pécsi képtárban vannak
a művesznek alkotásai.

Romváry Ferenc: Pécs- a muzeumok városa.
Müvészet, 1973.szeptember - 33.oldal

Bortnyik Sándor
festő

Bortnyik Sándor „Vörös gyára" és „Sanga zöld tájképe" az absztrakció és forradalmiságösszekapcsolásának lehetőségét nyújtja.

Gellér Katalin: A magyar aktivisták.
Müvészet, 1973. szeptember - 37.oldal

Az expresszivitást és az épitő-szerkesztő tudatosságot egyesitő nyelvet Kernstok növendékeként sajátitotta el.

Miklós Pál; Bortnyik Sándor; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 29.l.

Bortnyik Sándor festő

A hetvenes évek elején Bortnyik Sándor alkotott konstruktív műveket.

Cellér Katalin: A magyar aktivisták.
MŰVÉSZET, 1973.szeptember - 37.oldal

Bortnyik Sándor
festő

Magángyűjteményben, vagy bárhol felkutatható műve érdekli a MTA Művészettörténeti Kutatócsoportot.

----: Közlemény.

Művészet, 1973. szeptember - 47. oldal

Bortnyik Sándor

Egy kép Bortnyik Sándornak, a kiváló festőművésznek a Nemzeti Galériában megrendezett gyűjteményes kiállításáról.

A címe: Főlapátolók.

Országos Világ 1969/18 20 old.

Bartucz Gyulát

Munkái találhatók a jelzett gyűjteményben.

Dévényi Iván: Deák Dénes gyűjteménye; Műgyűjtő, 1973/3.32. 19.l.

Bortnyik Sándor

neve említve

Művészettörténeti Értesitő 1972

77, 304, 314. old

Bortnyik Sándor

Kompozíció, 1918. 140×200

Lenin, 1918. 350×275

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor

Emberek tájban, 1918. 315×220
Telvonulók, 1918. 100×75

Magyar Aktivizmus Pécs 1973

Bortnyik Sándor festő

Szabad Művészet, 1977

I. évf. 5.sz. 92-95.o. kiállításról.
Francia rajzok az „Európai Iskola"
kiállításán. / Bortnyik Sándor /

Bortnyik – utószó egy életműl

Bortnyik Sándor:
„A föld szamba", olaj, vászon,
60×55 cm. 1924.

1



Nyitva maradt azonban a kérdés, hogy honnan származtak ezeknek az elméleteknek a szellemi alapjai. Mondriant illetően nem nehéz a válasz. Rá egyértelműen a holland Schoenmakers filozófiai munkái hatottak. Dr. M. H. J. Schoenmakers eredetileg katolikus pap volt, majd teozófus lett és Hegelből, Nietzschéből, Schopenhauerből, és a teozófiából gyúrta össze elméletét, amely az új világ „pontos szépségét" kereste. Mondriannak igazán kapóra jött ez a felfogás.[5]

Az orosz konstruktivisták esetében összetettebb volt a helyzet. Két lazább csomópont alakult ki, a misztikusok és a tapasztalatkritikusok. Az ellentmondásos, tehát zavarosnak látszó jelenből ki lehetett lépni a misztikus végtelenbe hajókázva (ez például Malevics útja, aki az Uszpenszkij-féle teozófia révén vélt a kusza világ fölé emelkedni), de lehetett keresni a zűrzavar mögött a rejtett és mégis biztos elemi alapokat is.[6] Ez a másik törekvés magyarázza a neopozitivista fizikus és filozófus Ernst Mach gyors térhódítását az orosz környezetben.

Nagyon vázlatosan áttekintettük a nemzetközi konstruktivizmus társadalmi és szellemi körképét. Ha most mindezt összefüggésbe hozzuk Kassák Lajossal, látjuk, hogy tradíció nélkül és forradalmi felívelés nélkül, de bukott forradalommal és emigrációs nélkülözésekkel a háta mögött, Kassák sokszorosan valóságosabb és hitelesebb ideológiát, és a nemzetközi konstruktivizmus szintjével egyenértékű festészetet volt képes megalkotni. Tisztánlátó és megalapozott, realitásokra építő gondolkodása a nemzetközi munkásmozgalom egyik legtisztább és legnemesebb alakjának, Rosa Luxemburgnak felfogásával rokon, és mindkettőjük álláspontja az idézett Marx-passzussal tart kapcsolatot. Ez a felfogás a forradalomra képes „új ember" előkészítésére helyezi a hangsúlyt. Passuth Krisztina kissé félreérti Kassák világképét, amikor Kassáknak a képarchitektúrákhoz kapcsolódó ideológiájában a forradalomról való lemondást látja és azt az általános konstruktivista utopizmussal rokonítja. Kassák valójában a győzelemhez vezető hosszú menetelésre készült fel, és csupán az *azonnali* forradalom irreális követelményéről mondott le.

Abban viszont tökéletesen igaza van Passuth Krisztinának, hogy Kassák képarchitektúrái valóban nem hordozzák azt az ideológiát, amit Kassák társadalmilag, politikailag hitt és vallott. A képarchitektúra műfaja nagy

Jegyzetek

1. Matuštík és Šefčáková úgy látják, hogy a két gondolatkör, mely Kassák 1945 előtti festészetének belső csomópontjait alkotta, később – a valóságos történelem távlatába állítódva – mítosznak bizonyult. Szerintük az aktivista periódus *tett*-mítosza és a konstruktivista időszak képarchitektúra-mítosza, *teremtés*-mítosza „a magyar konstruktivizmus heroikus tragédiájának két felvonását" jelentik. Kassák 1945 utáni festészetében pedig a *szubjektivizmus* és a *lirizálás* felerősödését tartják fontosnak, éles ellentétben Körner Évával, aki a korábbi törekvések *szintézisét* látja az említett időszakban.

Hasonló a véleménye Tomaš Štrausnak is, aki az 1945 előtti és utáni munkásságot egymással összevetve úgy találja, hogy Kassák életútja során patetikus szónokból lírikus művésszé, társadalmi konstruktőrből intim festővé, a civilizáció feltétel nélkül lelkesülő hívéből megkeseredett és ironikus kritikussá változott. (Természetesen ezek az értelmezések csupán a szellemi tájképet kívánják felrajzolni és semmiképpen sem áll szándékukban, hogy kétségbe vonják Kassák festészeti eredményeinek nagy művészeti jelentőségét.)

Figyelemre méltó, hogy a mai olasz és német művészeti kritikusok szintén ehhez hasonló véleményt hangoztattak Kassák időskori festészetéről szólva. Abban látják ugyanis a kései Kassák legnagyobb érdemét, hogy a szigorú geometria és a poétikus líraiság ellentétes hangjait sikerült harmóniába hoznia egymással, hogy „a gordonka lágyan búgó hangjait" tudta kicsalni a kemény és gépies technikai civilizáció hatása alatt fogant festészetéből.

2. Itt nem áll módomban részletesen kitérni a belső formaproblémákra. De úgy vélem, mindenképpen fel kell hívnom a figyelmet egy rendkívül fontos tényre, mely mind ez ideig sajnálatosan a homályban maradt. Kassák képzőművészetében a kollázs és a képarchitektúra konstrukciós alapelve legtöbbnyire igen mély belső testvériségben van egymással. Mindkettő általában a *rétegződésre* épül fel, a kép alapsíkjához képest kifelé vagy befelé irányulva rendeződnek egymásra az elemek. A képfelületen mindkét esetben *középre* szerveződik a kompozíció, a színek főként egyenletes és geometrikus alakú síkokban vannak jelen, melyek egymást átfedik vagy átmetszik. Malevicsnál a geometrikus elemek aprózottabbak, szabályosabbak, és mintha egy láthatatlan mágneses tér húzná őket egymás felé. Mondrian elemei egészen szigorúan geometrikusak, párhuzamosan fekszenek a képszéllel, és az a benyomásunk, hogy a képsík valójában minden irányban folytonos, maguk a képek csupán egy ismétlődő-geometrikus struktúra egyetlen részletét képviselik. Kassák kompozíciós tengelyei kollázsnál és képarchitektúránál egyaránt leginkább *diagonálisak*, emiatt hatásukban dinamikusabb jellegűek. (Ugyancsak a dinamikus-támadó jelleget erősítik a 20-as években sűrűn használt *hegyesszögű* elemek, melyek más síkformákba hatolnak be.) Hasonlóan a rétegzettség alapelve szerint alakultak Kassáknak a fotórészleteket, újságfotó-kivágásokat – tehát figurális elemeket – használó későbbi, a 60-as években készített kollázsai is, melyeket leginkább homogén-színes vagy texturált mintájú papírkivágásokkal kombinált. Valójában az 1924-es, fotóelemeket applikáló színpadkép-tervek szintén e kollázsok előfutárainak tekinthetők. A 20-as és 30-as években készült könyvborítók és reklámgrafika-tervek ugyancsak jól mutatják a kollázs és képarchitektúra vezérelveinek közeli rokonságát. Ezek a művek egyrészt a képarchitektúra elvei szerint épülnek föl, másrészt technikájukban gyakorta használják a kollázs módszerét is.

3. Élénken tanúsítja Tatlin rivalizáló figyelmét az idősebb pályatárs, Malevics iránt, hogy Tatlin halála után a hagyatékában igen sok Malevicsről szóló kritikát és lapkivágást találtak, melyekben Tatlin még külön gondosan alá is húzogatta Malevics nevét.

Illúziókon és a szellemi tények nem ismerésén vagy félreértésén alapszik másülönben, ha valaki megkísérli *szembeállítani egymással* Tatlin és Malevics munkásságát. Mindketten a lényegileg azonos alapállásból: az adott valóságtól való elvonatkoztatásból indultak ki és mindketten a szilárd konstrukciós alapelemeket keresték, hogy ezekből szervezzék meg az új struktúrát. Tatlin felfogása – akárcsak Malevicsé – az orosz futuristák (Burljuk, Hlebnyikov, Krucsonih stb.) *alogikus* költészetével tart rokonságot, akik a *szót* tekintették az elemi építőelemnek és innen elindulva akarták újjáépíteni a költészetet.

4. Tatlin temperamentumában – akit néhány fotó például orosz népviseletben ábrázol – eleve megtalálható volt a „szláv" romanticizmus. George Grosz, Tatlin egykori lelkesült híve (Es lebe die neue Maschinenkunst Tatlins!) később ezt is felelevenítette, amikor visszaemlékezett 1922-es szentpétervári látogatására Tatlin lakásán. Enyhe iróniával azt írja, hogy akkor semmiképpen sem a konstruktivista gép-művésszel találkozott, hanem egy olyan emberrel, aki mintha „Gogol egyik könyvéből lépett volna elő", és aki saját készítésű balalajkáján játszott dalai-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1977 MÁJ 1
TOLNA MEGYEI NÉPÚJSÁG

Bortnyik Sándor

TOLNA MEGYEI NÉPÚJSÁG 11

1021

Vörös május



BORTNYIK SÁNDOR FESTMÉNYE, 1919.

magazin

„Itt van május



SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1977 . 2

Népművelés

Bortnyik Sándor

1021

Hírek



A Józsefvárosi Kiállítóteremben Grafikák egy kórháznak címmel nyílt kiállítás. Bortnyik Sándor, Kassák Lajos, Vasarely és mások képei — a kórház folyosóján elhelyezve — a betegek nyugalmát, egészségét hivatottak elősegíteni. Képünkön: a közelmúltban elhunyt Bortnyik Sándor egyik műve. (Jánosi F. felv.)

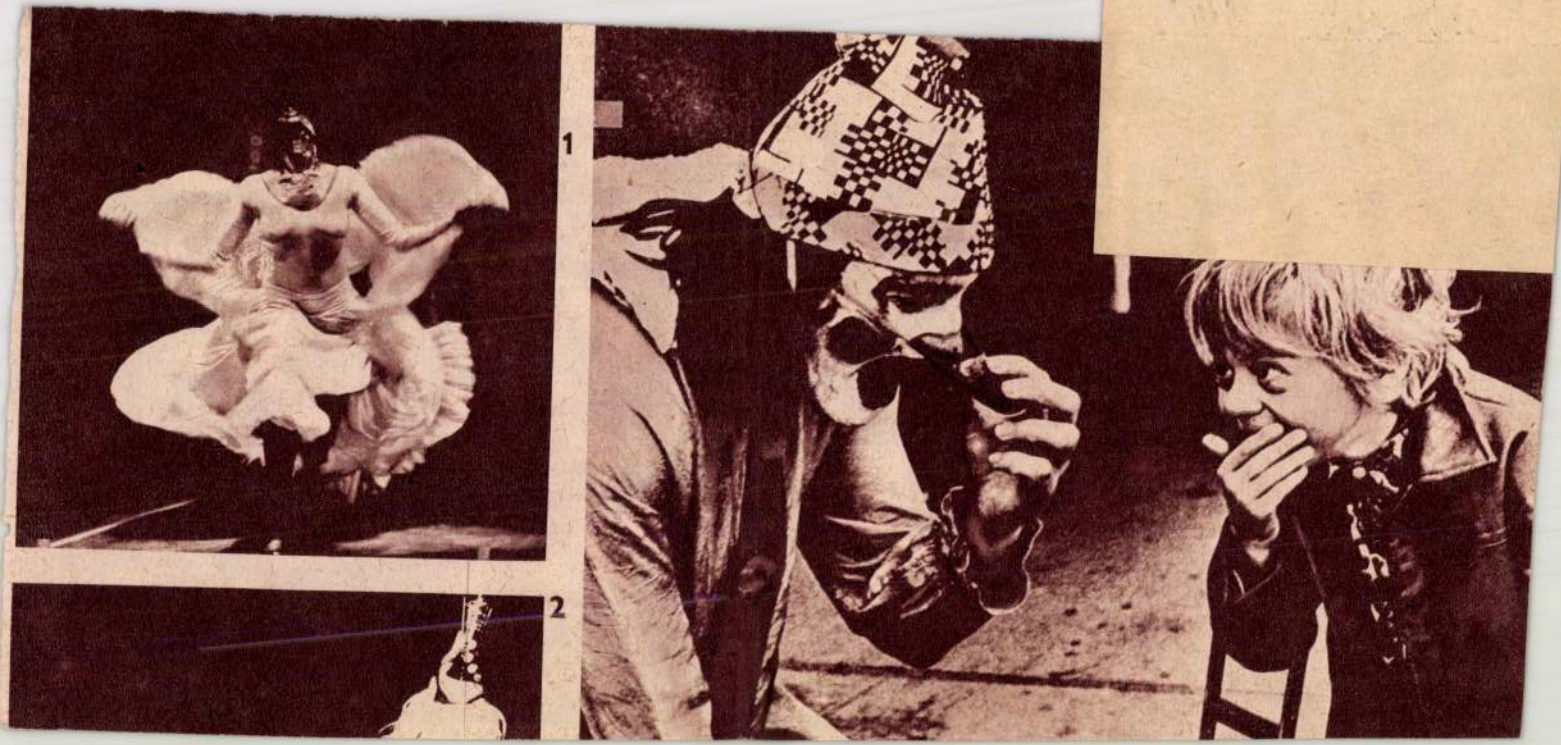
1
2

Bortnyik Sándor
MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
festő - grafikusművész
BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG
1982 OKT 30
1021

Képzőművészeti irányzatok

az impresszionizmustól napjainkig

Utak, keresztutak

10. A gép és a technika a művészetben

Gépet rajzolt már Leonardo da Vinci is, de a gép, a technika, az ipar egyrészt mint téma, másrészt mint művészi munkaeszköz, új jelenség a művészetek történetében. Az új technikai eszközök (szórópisztoly, elektromos gitár) a maguk képére át is formálták a művészeteket. A tárgyakat megtaláljuk minden idők művészetében, de hogy csak, s maga a tárgy legyen téma, s a művészet a tárgyak tükrében keresse az embert (még az irodalomban is), ennek nincs előzménye. A tárgyias művészet nem emberi élményeket fejez ki, nem ábrázolja az embert, hanem önmagát a tárgyat tartja teljes értékű alkotásnak, anélkül azonban, hogy azokat használati eszközöknek vagy szerszámoknak tekintené. Sokan még megbotránkoznak azokon a tereinken és kiállításainkon egyre sűrűbben előforduló szobrokon, melyek fogaskerekekről, csővázakból állnak, esetleg mozognak is, sőt zenélnek, s ügyes megoldással, rejtett fényforrással színüket is változtatják. A kinetikus, a mozgó, a kibernetikus szobrászat világhírű mesterének, a Kalocsán született Schöffer Miklósnak már múzeuma van szülővárosában. Ezt a művészetet az alkotók világa már elfogadta, természetesen nem mint egyedüli, kizárólagos megformálási lehetőséget. Hogy megértsük, függetleníteni kell magunkat a művészetek régi megközelítésétől.

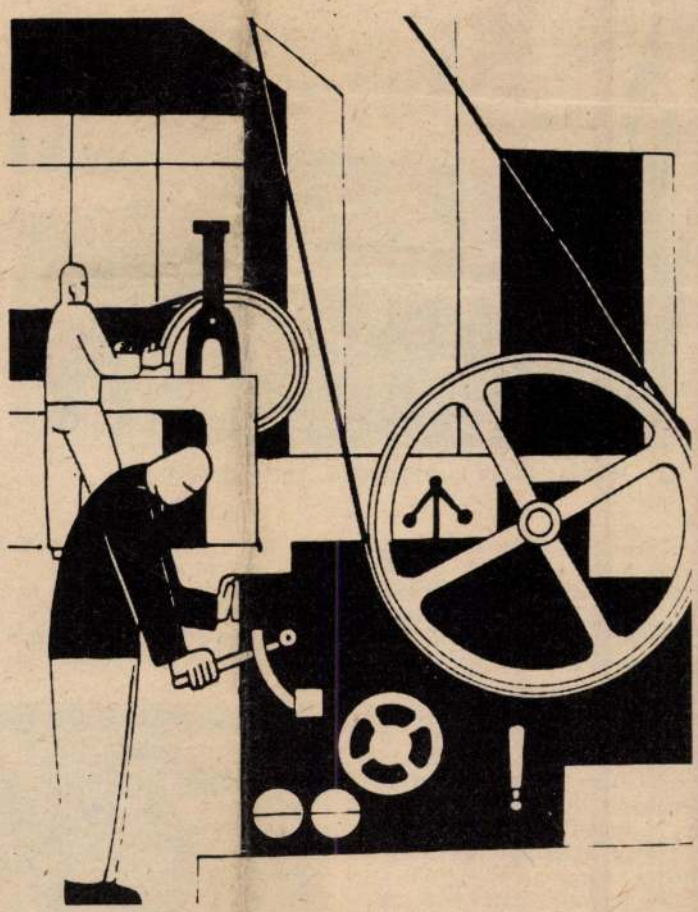

Bortnyik Sándor: Ember és gép (1920)

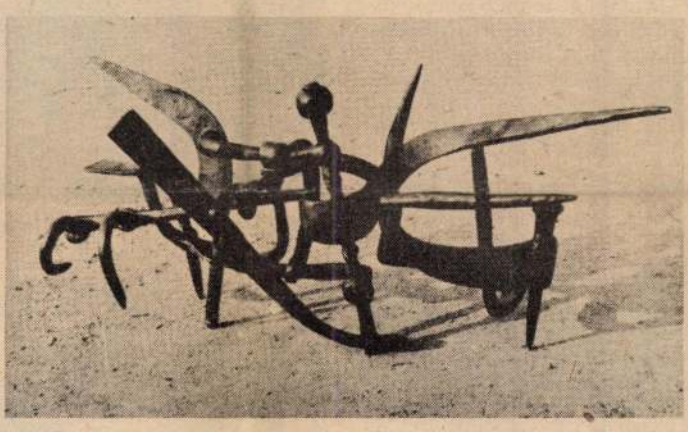

Robert Müller: A csomó (1956)

Dsuang Dszi, kínai bölcs mesélte két és fél ezer éve, hogy Dzsi Sung találkozott egy öreg emberrel, aki szorgalmasan meregette vödrével kútjából a vizet. Azt tanácsolta neki Dzsi Sung, hogy szerkesszen magának egy gépet, vagyis építsen gémes kutat. Az öreg feldühödött, s azt felelte, hogy aki a dolgait gépiesen végzi, annak gépszíve lesz, akinek gépszíve van, az elveszti az ép eszét, akinek pedig elhomályosodik az értelme, az cselekedetében bizonytalanná válik. Ezt a kis történetet sokan idézték már, ha a technika veszedelmére akartak figyelmeztetni vele.

Nem meglepő-e, hogy a kvantummechanika egyik alapítója, Werner Heisenberg is elmondja Korunk fizikájának világképe című könyvében (1955) Dsuang Dszi meséjét, azzal a következtetéssel, hogy a régi mese igen jelentős részében igaz, de az emberi faj felemelkedése együtt járt a szerszámok fejlődésével, így hát a technika önmagában nem lehet annak oka, hogy korunkban az összefüggés tudata sok helyütt elveszett. Talán közelebb jutunk az igazsághoz, ha a technika hirtelen és a régebbi változásokhoz képest gyors terjeszkedését tesszük felelőssé a nehézségekért. A változás gyorsasága ugyanis — melyre viszont Marx György kitűnő tanulmánya, a Gyorsuló idő (1968) hívta fel a figyelmünket — szemben a régebbi századok fejlődésével, egyszerűen nem hagyott az emberiségnek időt arra, hogy az újabb életfeltételekhez alkalmazkodjék. Közrejátszott ebben az elmúlt század szüntelenül önmagát elemző embere, a befelé forduló ember, aki hovatovább önmagán kívül nem talált egyebet, s elvesztette kapcsolatát a világgal, nem tudván kitörni személyisége börtönéből. A közelmúlt kulturfilozófusainak pesszimizmusa kétségtelen ebben gyökerezik. Míg kezdetben az ember technikai eszközeivel elsősorban védekezett a természettel szemben, s önmaga létét biztosította csupán, ma a technika cselekvően beleavatkozik az ember és a természet életébe, formálja a világot, s a létfenntartásnak nemcsak bonyolult struktúráját teremti meg, de a szellemi megnyilvánulásoknak is egyik eszköze.

A gép bevonult a képzőművészetekbe is. A mexikói forradalmi festő, Siqueiros monumentális falfestményeit úgy készíti, hogy fotóról vetíti ki, majd szórópisztollyal festi át. Mások hegesztőpisztollyal érik el szobraik dekoratív szépségét, esetleg éppen gépalkatrészekből, fogaskerekekből építenek szobrot. A francia Fernand Léger képein fekete kontúrokkal oly sajátosan hozta összhangba a gépek kemény, konstruktív szerkezetét az ember és a természet dallamosabb, lágyabb vonalaival, hogy gép, ember és természet közös nevezőre jusson festőileg.

„Egyszer hozzánk fog forrni az elektronikus agy is — írja Marx György. — A jövő század művészete úgy »játszhat« majd a számítógépen, mint a mai fiatalok az elektronikus gitáron. Miközben betáplálja az autokódba a programot, fülében, képzeletében előre felcseng a szimfónia, amelyet a gép az utasításhoz híven fog megkomponálni. A gépek ezerszeresére növelik az embert. Tudatunkat, idegrendszerünket az újjászabott »testhez« kell hangolnunk. Úrra kell lennünk a pszichológiailag indokolt idegenkedésen és idegességen, alsóbbrendűségi érzésen és hatalmi őrületen." Ennek a felülkerekedésnek természetes, elsőrendű feltétele, hogy technikai eszközeinkben a humánun. megkapja teljes értékű, teljes értékét biztosító helyét.

Ne féltsük a géptől a művészeteket, legfeljebb csak az elgépiesedéstől! Az elgépiesedés egyenlő a sémával, a frázisokkal, s ezektől minden idők óvtak. A technika fejlődése, az arányok megnövekedése igazolja, hogy a gépesedésnek nagy szerepe lehet a művészetekben, anélkül, hogy megfosztaná őket érzelmi tartalmuktól. A gép mai fokán éppúgy eszköze a művészeteknek, mint volt a kézművességgel előállított ecset, hangszer, vagy éppen a lúdtoll. A technika, a gép a tolmács szerepét tölti be a művészetek mellett. Más a gép és más az elgépiesedés. Könnyen összetéveszthetjük a művészi technikákat vagy technológiákat a művészet értelmével, céljával. Ma ez kísért legjobban: a tolmácsnak szegődött gépet célnak tekintjük, főleg a kritikusok értelmezése szerint. Az alkotóművészek már túl vannak ezen a rémületen. A szobrokat elektromos meghajtású köszörűkkel nagyolják, az orgonákat nem lábbal fújtatják, a képeket pedig szórópisztollyal viszik a falra, vászonra. A gépi technika nemcsak témája a művészetnek, de eszköze is.

Koczogh Akos

(Következik: Happeningek és szent tehenek.)

„A Szovjetunió múltja nagy történelmi tanulság, jelene követendő példa, jövője ragyogó ígéret a világ népei számára."
(Kádár János)

Hatvané

Törté
a szabadságért



1918. február 23-án megalakult a Vörös Hadsereg

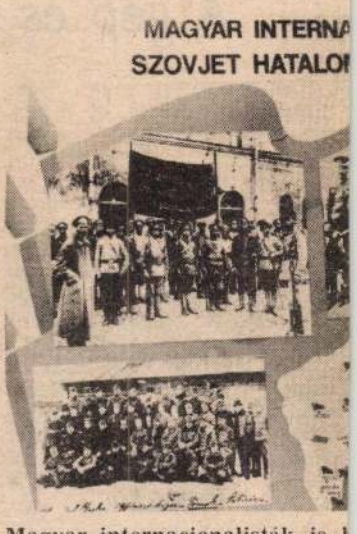

Magyar internacionalisták is l győzelméért

December 30-án lesz hatvan éve, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége létrejött. A Szovjetunió fennállásának 60. évfordulója jelentős esemény a szovjet nép életében: a hat évtizedes út az SZKP lenini nemzetiségi politikájának érvényesülését, győzelmét, a szocializmus történelmi vívmányait bizonyítja.

A napokban Budapesten, a Magyar Néphadsereg Művelődési Házában megnyílt a Szovjetunió hatvan évét bemutató kiállítás, amely a szovjet nép forradalmi küzdelmét, a fejlett szocialista társadalom felépítését dokumentálja, nyomon követve valamennyi köztársaság gazdasági, társadalmi fejlődését.

Több mint fél évszázad alatt a Szovjetunió erős ipari hatalommá nőtt, mezőgazdasága magas színvonalon gépesített, világviszonylatban élen jár a tudomány, a kultúra eredményeivel. A gazdasági építőmunkában kimagasló sikereket ért el az ország: 1949-től napjainkig több mint tízszeresére növekedett a nemzeti jövedelem, a külkereskedelmi forgalom 1970-ben 20 milliárd rubel, 1980-ban 67 milliárd rubel volt.

A történelmi korszakot felölelő kiállítás első tablói a Nagy Októberi Szocialista Forradalom napjait idézik. „Minden forradalom csak akkor ér valamit, ha meg tudja védeni magát" — olvashatjuk a lenini idézetet a Vörös Hadsereg megalakulásáról készült tabló képei mellett. A dokumentumgyűjtemény a szovjet hatalom győzelméért harcoló magyar internacionalistákról is őriz képeket.

A fiatal szovjet állam hősies harcát ábrázolják a Nagy Honvédő Háború archív fotói. „Mindent a frontért, mindent a győzelemért!" — A Szovjetunió népei egy emberként fogtak össze a haza védelmében. Gépkarabély, öntöltő pisztoly, kézigránátok, rohamsisak, legénységi gimnasztyorka, pilotka... az üvegvitrinekbe



Létrejött a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége



Mindenki képességei szerint, mindenki munkája szerint részesül a javakból



Testvéri hadseregeink fegyverbarátsága szilárd és megbonthatatlan

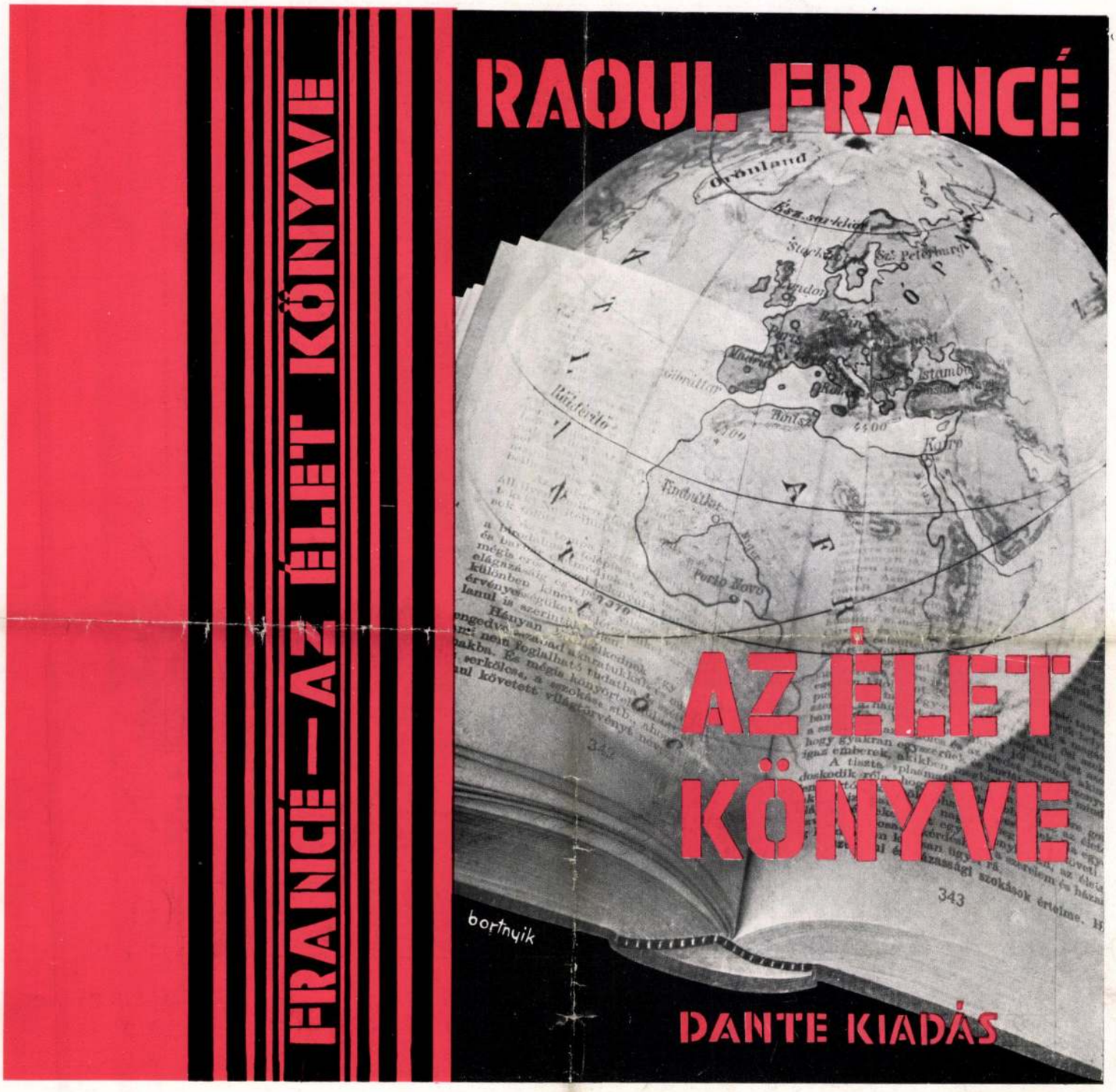

Bortnyik Sándor: Könyvfedél. Trükkfotó

M. Grafika
1930. 268. l. kép

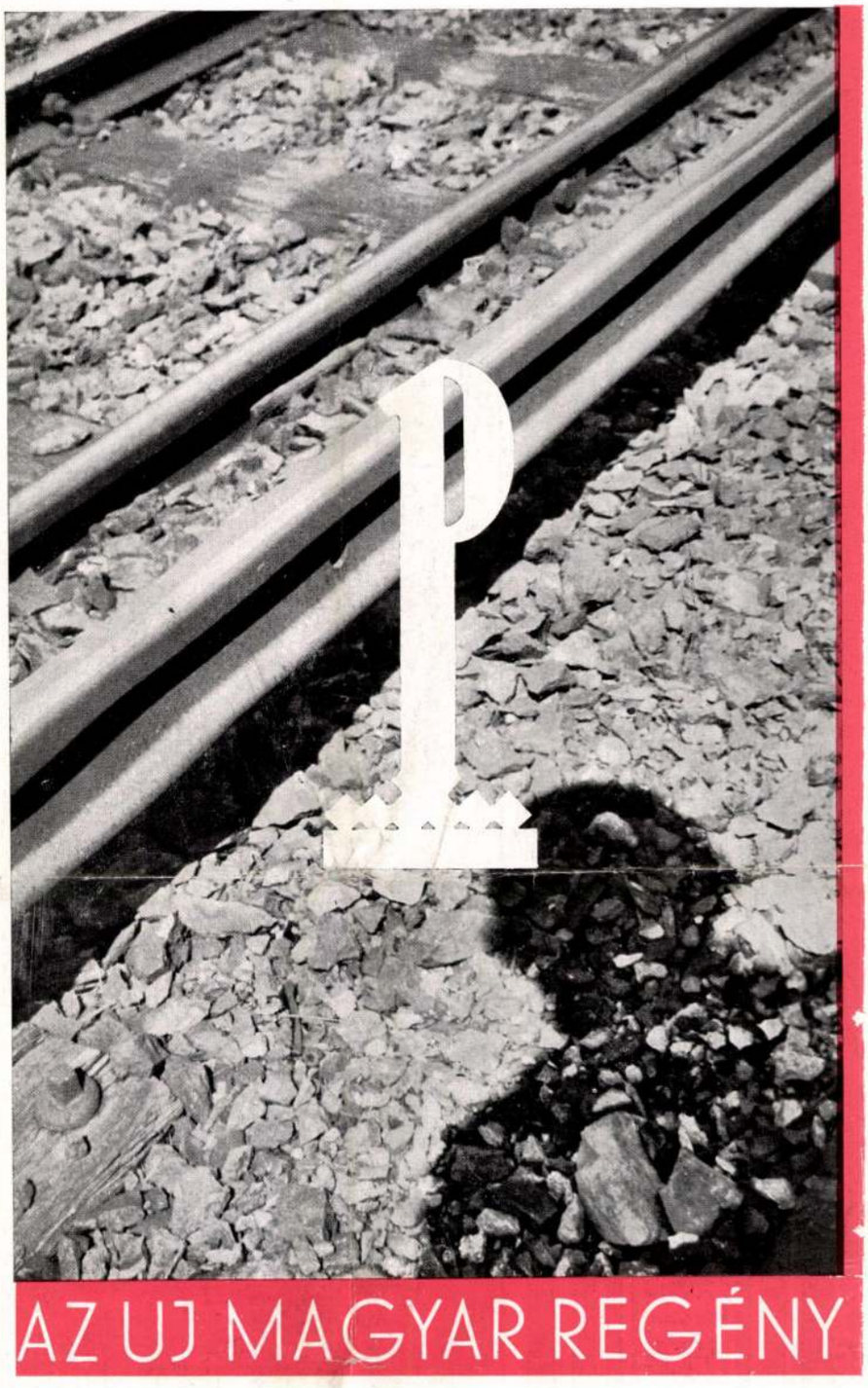

Kner Albert: Könyvfedél. Fotomontázs. Foto: Landau, Paris

A kereskedelmi és egyéb nyomtatványoknál még nagyobb mértékben kell a stílusérzéknek mutatkozni. Más stílusban kell megszedni egy vasgyár levélfejét, mint egy drogériáét. Egyiknél markáns, kompakt képet kell adni, a másiknál finom, vékony vonalat, úgy a szedésnél, mint a nyomásnál, a színeknél. Más vonalúnak kell lenni a kovácsiparosok meghívójának, mint pl. a regatta-egyletének. Ugyanígy a cégkártyáknál, számláknál. Talán a röpcédulák nem kívánnak ilyen disztingváltságot. Tabelláris munkák mind különbözők, tehát a rendelő szabja meg mikéntjét. Bár ennek is vannak újított szabályai.

Nagy vonalakban tehát ezek volnának azok a tudnivalók, amelyek megkülönböztetik a nyomdászt, mint — művészt, a más iparágak iparszerűségétől. Ezeket azonban többé-kevésbé minden nyomdásznak tudnia kellene. Még a kompressz-szedőknek is, akiket azonban a szedőgépek lassan teljesen kiszorítanak.

A kompressz-szedésnek épúgy megvan az esztétikája, mint bármely más munkának. Ha „kézzel" szednek valamilyen művet, tudni kell, hogy nem szabad félnégyzetnél nagyobb térközt a szavak közt hagyni, de precíz munkánál harmad is elegendő, sőt — nem több. Tudni kell, hogy a sor végén nem szabad önálló verzális betűket hagyni, például: A, E, S stb., ez lerontja az oldaltömb esztétikáját. A fattyúsorokat kerülni kell, még a regiszter kedvéért is. A kimenetsor nem lehet négy-öt betűnél kevesebb. Általános szabály: a kimenet nem lehet kisebb, mint a bekezdés. Viszont ha például két négyzettel húzunk be, nem lehet egy négyzet a kimenet; legalább kettő, vagy kihajtani a sort arányosan. Sokan nem tudják a háborús generációból, hogy miért kell a már jól kiszedett szekrényt „felrázni". Nemcsak azért, hogy könnyebben szedjünk, jobban elcsíphessük a betű szignatúráját, hanem azért is, hogy a szekrény tartalmának, több évi használat után necsak mindig a felső rétegei legyenek munkában s így időelőtt „zeug"-ba kerüljön a szekrény tartalma, míg alul fényes, új betűk vannak. Némely szedő úgy korrigál ólomban, hogy a kicserélendő betűbe szúrja az árat; ez sem helyes, mert az egész szót ki kell emelni, a kicserélendő betűt úgy kivenni, hogy meg ne sértsük a mellette levőket. Ha nem így teszünk, sok kárt okozunk. Az osztásnál a kizárások rendes, illetékes elhelyezése, a verzálisoknak helyére való juttatása, a kvadrátrekesz tisztán tartása, a számok pontos beosztása mind-mind csak a régiek előtt ismeretes, a fiatal kollégák, ha egyik-másika tudja is, nem ismerik a a miértjét.

Merkantil munkáknál fontos körülmény, hogyha van a nyomdának egy-két új típusú betűje, nem szabad arra „ráfeküdni", mindent abból szedni, mert az hamar tönkremegy, még előbb, mint az évtizedes, régi betű. Ne a betűrajzoló, ne a betűöntöde adjon munkánknak értéket, hanem mi magunk, azért vagyunk nyomdászok! Jó megoldással,



Hankó Gizella

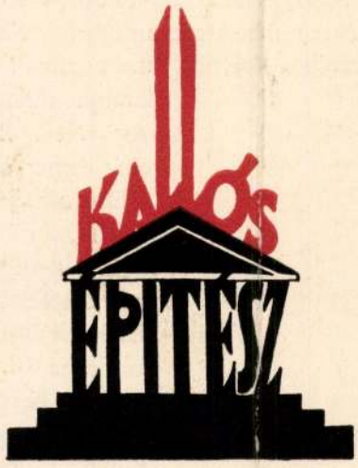

Hoffenreich Rózsi



Hoffenreich Rózsi

csinos szövegcsoportosítással régi betűből is lehet szép munkát csinálni, ha ügyes a gépmester is. A körzeteknek ma már nincs nagy szerepük, de ügyes felhasználásával dekorálhatjuk munkánkat. Minél kevesebbet belőle, szolidan, mert ha *körzettel szép csak a munkánk*, az nem a *mi* érdemünk, hanem a betűöntőé, esetleg a gépmesteré. Pl. a szabó, az asztalos, a cipész egymás munkáját nem akkor bírálja fölül, amikor rákent egy csomó festéket, lakkot, hanem amikor nyers állapotban van; a szabó csak egy pillantást vet a formára s aztán nézi belül az eldolgozást. Szóval látsszon a munkán, hogy azt egyéni képességünkkel végeztük.



Bortnyik Sándor

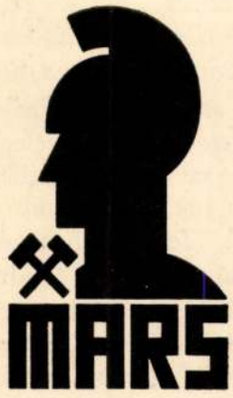

Bortnyik Sándor



Laufer Kálmán

Az akcidencia? — ez már a legmagasabb fokú követelmény: művészet! Ehhez rátermettség, készség is kell. Ezt nem lehet megtanulni — alapképesség nélkül. Ámbár erős ambícióval ezen a terrénumon is célhoz lehet jutni. Rengeteg tanulást, éleslátást igényel, stílusérzéket és konstruáló erőt, stíluskövetkezetességet stb.



Bortnyik Sándor

Amikor így felsorakoznak előttünk a tudnivalók, látjuk, ha magunk körül szétnézünk, mennyi munka vár azokra, akik ebbe a hiányokba nem tudnak belenyugodni. Ha csak minden nyomdának egy, minden városnak 2—3 olyan kollégája volna, akik irányt mutatnának a többieknek, minden év tíz esztendőt jelentene a nyomdászat fejlődéstörténetében. Mert a szaklapok modern konstrukciójú, divatos betűből készült nyomtatványai csak annak a „2—3"-nak szolgálnak útmutatóul; a többiek azt jobban emlékezetükbe vésik, ami az ő üzemük betűjéből, körzetéből készült, mert annak minden darabja tízszer, százszor volt a kezükben, tehát ismerős előttük.



Csemizky Tihamér



Bortnyik Sándor

Elsősorban tehát útmutatókat, szakoktatókat kell nevelni, a többieket, a tanulás iránt fogékony kollégákat pedig precíz alapismeretekre kell oktatni. Ennek a feladatnak a megoldása vár most a legközelebbi kongresszus által új életre hívandó szakkulturális intézményre. A vidékkel szemben nehezebb a helyzet ebből a szempontból, de ezt sem szabad elhanyagolni, mert a vidék is Magyarországhoz tartozik.

Baranyi József

1021

Bortnyik Sándor, festő-grafikusművész

1977. III. 26. 10.00 D. Petőfi.

Szombat délelőtt.

A Szombat délelőtt képzőművészeti rovatát egy tárlat lá-
gatással kezdjük. Tegnap délután nyilt meg Bortnyik Sán-
dor emlékkiállitása a Nemzeti Galériában, ahol Szatmári I-
lona járt.
- Három hónapja sincs még, hogy elbucsuztunk Bortnyik Sán-
dortól, a magyar festőművészet europai rangu mesterétől,
forraalmár avantgard festő, és grafikus volt ő. Művészeti
iró, és az ifjabb művészegenerációk tanitója. A Bortnyik
müveket, amely hat évtized termékeny és rendkivül izgalmas
alkotó munkáját fogja át, Borbély László művészettörténész
válogatta és rendezte, átfogó, a művész pályát kitünően
tükröző szép tárlattá a Nemzeti Galéiárban. Ön nem csak mo-
nográfusa, hanem egy kicsit a tanitványa is volt Bortnyik
Sándornak.
- Igen, az utoosó lo évben elég gyakran ültem mütermében be-
szélgettem vele művészeti kérdésekről, sőt nagyon gyakran
szakmai technikai kérdésekről is.
- Elmondhatjuk azt, hogy Bortnyik Sándor volt az első, aki
igazán művészi szinvonalon ábrázolta Lenint még 1918-ban?
- Azt is hozzátehetjük, hogy napjainkig is a legmodernebb
Lenin ábrázolások közé tartozik. Nem véletlen, hogy a néhány
évvel ezelőtti esztergomi Lenin a képzőművészetben cimü ki-
állitásunk plakátjára is Bortnyik Sándor Lenin portréja ke-
rült.

- Miben rejlik az ő modernsége?
- Hogy nem abszolutizált egyetlen stilust, nem tartott egyetlen kifejzés módot sem egyedül üdvözítőnek, hanem mindig a témához, a feladathoz választotta ki a stilust is.
- A mester századunk első forradalmár művésznemzedékéhez tartozott.
- Pályája 1917-ben indult az aktivisták köréből, első modern hangvételü grafikái és a folyóiratban jelentek meg, épen itt jelent meg az előbb emlitett Lenin portréja is a 3. világnézeti külön száma cimlapján, Lenin állami és forradalom cimü irása fölött.
- A Tanácsköztársaság leverését követő emigráció mikor ért véget Bortnyik Sándor számára, mikor érkezett vissza Magyarországra.
- Bécsbe emigrált, majd Berlinbe ment, ahol a Sturm helységében kiállitása is volt, innen pedig Weimarba költözött, ahol 1924-ig dolgozott a Bauhaus Mesterek társaságában. 1924 végén egy kassi kiállitás után költözött vissza Magyarországra.
- Érdekes, hogy emigrációja után a két világháboru között számos kitünő kereskedelmi grafikát és plakátot is készitett, ezek közül is bemutatnak most itt néhányat, és azt hiszem az idősebb nemzedék ezekre rá is ismer mind mind, hiszen Budapest hirdetőoszlopain lehetett látni ezeket.
- A 20-as évek vége, 30-as évek eleji válság hangulatban elég nehéz volt képet eladani, tehát jobb hijján is foglalkozott plakát grafikával, reklám grafikával,
- Kitünően csinálta.

Olyan kitünően, hogy szinte szó szerint is sikolát teremtett ezekkel a plakátjaival, nemcsak azért, mert alapvetően határozta meg a pesti utca képét a Modiano plakátoknak az 1928-as megjelenése, de folytathatnánk a különböző fütószén Kohinoor szén variációkkal, és a legkülönbözőbb vásár plakátokkal, hanem azért mondtam, hogy szó szerint is iskolát teremtett, mert hiszen 1928-ban valóban létrehozta a Mühely cimü szabadiskoláját, jórészt ismét a Bauhaus tanulságait követve, ahonnan meglehetősen sok kiváló reklám grafikai szakember került ki, sőt művész is gondolok Viktor Vasarelyre vagy Szántó Piborra.
- A felszabadulást követő évtizedekben születtek azok a nagyok Bortnyik festmények, amelyekben a művészettörténet legnagyobb híresebb müveit szatirikusan korszerüsitette.
- A korszerüsitett klasszikusok 40 paródiája nemcsak szellemes, de karrakteres is, egyfajta Igy festetek ti, és [illegible] életművén végighuzódott és egész életén a szatirikus [illegible]

csak kevesen ismertük, baráti körből szatirikus verseit, irásait parodiáit,

- Hova lettek ezek?

- Hagyatékában maradtak, bizom benne, hogy egyszer még a közönség elé kerülhetnek nyomtatott formában is. Tulajdonképpen az utolsó képek 1969-7o-ben festett képek is a szatirikus, a társadalmat javitani kivánó művész alkotásai, a szónok, vagy demagóg, a sakkozók, és elsősorban talán a Festő cimü képe. Főleg a Festő szinte ars poetigája és összefoglalása is lehet Bortnyik Sándornak a teoretikusnak és a művésznek egyaránt, hiszen Festőjének deformált figurája a vászon előtt áll, és egyetlen vonalat huz, az utolsó képe. Ez azonban nem pesszimizmus, inkább csak figyelmeztetés, óva formalizmus a modernizmus ugvesztőitől.

1021

1977. március 2o. Kossuth 8,55 Lné

KULTURÁLIS MAGAZIN

- Egy kis képzőművészet következik. A Nemzeti Galéria jelenlegi páros tárlatára hívja fel a figyelmet Nagy Ildikó. De nemcsak a képekre, hanem két, mélyebb megismerésre méltó nagy magyar festőművész életművére is.

- Bécsben 192o táján készült fénykép, amelyen együtt látható a magyar avangárd hét fontos egyénisége. Bortnyik Sándor és Uitz Béla festő, Ujvári Erzsi, Simon Endre és Barta Sándor költő, Kassák Lajos, a mozgalom vezére és felesége, Simon Jolán előadóművész. A Tanácsköztársaság bukása után emigrációban, ismét együtt van tehát a kis csoport, de mondhatnánk úgy is, hogy még éppen együtt van, hiszen a következő években végleg elválnak utjaik, szétszóródnak Európa különböző tájaira, Weimartól Moszkváig. Végtelen utakra dobtak bennünket, - irja egy versében Ujvári Erzsi, melyet igy fejez be. " De várjatok! Egyszer énekelve, minket is elhoz a reggel." Azóta könyvek és kiállitások, albúmok és katalógusok sora hozta el ismét őket, gondolataikat, müveiket.

Bortnyik Sándor festőművész

Bortnyik Sándor utja is a progressziv müvészet nagy szervező egyéniségéhez, Kassák Lajoshoz vezetett 1917-ben. Marosvásárhelyről jött fel, egy illatszergyár reklámait tervezte, és Kesta Károly festőiskoláját látogatta. 1918-tól szerepelt a Mában, és mindjárt igen sokoldaluan. Készitett illusztrációt, és röplapot, és híres képein, a Vörösmozdony, a Vörösgyár, Vörösnap, a forradalmi müvészet uj jelképeit terentette meg. Igy valósitotta meg tehát Kassák elképzelését, a plakát és az uj festészet találkozásáról, melyben a tömegek és a modern müvészet közötti kapcsolat terentés eszközét látta. Bortnyik és Kassák közösen alakitják ki képarchetaktura fogalmát. A képarchetaktura maga a szoba akar lenni, maga a ház akar lenni, sőt a te legszemélyesebb életed akar lenni! -,hirdette Kassák Lajos.
A bécsi Macherichből Bortnyik utja a Bauhausba, a XX/. századi müvészet legnagyobb hatásu müvészeti iskolájába vezetett. Stilusa ekkor már változott, ismét figurális elemek jelentek meg képein. 1925-ben hazatért, majd 1928-ban megnyitotta magániskoláját, Mühely cimmel, melyben az alkalmazott grafika legkülönbözőbb formáit tanitotta, a csomagolástervezéstől a plakátkészitésig. Tanitványai közé tartozott Viktor Vazarelly is. Festészetében szatirikus vonások erősödtek fel, sokszor váltóan keserü kicsengéssel. Fő területe a plakáttervezés lett, melyben uj stilust terentett. Modern reklámjaira, állatkerti plakátjaira nyilván még sokan emlékeznek a hallgatók közül.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1977 MÁJ 8
MAGYAR HÍRLAP

Bortnyik Sándor
festőművész
1021

Műterem, kiállítás, emlékmúzeum

Bortnyik Sándor „Műhely"-ében

A MŰTEREM. Nagymező utca 3. Kettős osztatú, nyerstéglaberakással díszített modern tömbház, szemben az Ernst Múzeummal. A hatodik emeletre röpít a lift. Ez év elejéig itt élt, itt alkotott *Bortnyik Sándor*, a festő és grafikus, a magyar avantgárd „nagy öregje", a folyóiratszerkesztő, a tanár, a pártos kommunista.

Az elárvult műterem ajtaján még ott a festőművész névjegye. A tágas, kétszintes műteremlakásban minden olyan, ahogyan az még a mester utolsó napjaiban maradt. Az előszobában még ott függ kabátja a fogason, a társalgóban vendégváró ülőbútorok. A hatalmas ablakon beözönlik a napfény, s a nagy tetőteraszra kilépve lenyűgöző körpanoráma nyílik a budai hegyekkel koszorúzott pesti háztetőkre.

Amíg a látványban gyönyörködöm, eszembe jut, hogy mindez a festőt is sokszor megihlette, s e „konstruktivista" tetőtengert számos kompozícióján megörökítette. Nem szeretnék a leegyszerűsítés hibájába esni, de őszintén bevallom, közben egyre csak az járt eszemben; lám, mennyire meghatározó lehet egy művészre közvetlen tárgyi vagy emberi környezete. Milyen könnyen, szinte egy csapásra érthetővé válhat egy művész életéből egy-egy korszak avagy stílusirányzat, ha megismerhetjük alkotóműhelyét...

Pedig csak ezután léptünk be a tulajdonképpeni tágas műterembe. A falakat körös-körül roskadásig rakott könyvállványok borítják. Elsősorban az avantgard törekvések soknyelvű szakirodalma, a két világháború közötti évektől napjainkig. Közöttük számos olyan példány, amely egyedi jellegű ritkaság, ma már alig hozzáférhető. Nézelődés közben megakad a szemem egy táblácskán: „Ne kérd el az én kedves könyveimet" — így szól a felirat. Bizonyára nem véletlenül került oda, hiszen még életében sokan forgatták baráti köréből gyűjteményének érdekességeit, a pompás kiállítási katalógusokat, albumokat. De nemcsak könyvei, hanem kiadatlan kéziratai is szép számmal maradtak. Számos tanulmánya hever ma is asztalfiókban, mert nemcsak olvasni szeretett rengeteget, hanem sokat írt is. Szerény ember lévén, elfekvő kéziratait talán ma is kevesen sejthetik. Érdemes lenne áttanulmányozni valamennyit.

Íróasztalán ma is ott állnak kedvenc könyvei, szinte utolsó napjaiig olvasott. Meg dolgozott. A festőállványon ott látható felesége befejezetlen arcképe. Mert Klára asszony — 1971-ben bekövetkezett haláláig — valóságos munkatársa s nemcsak élettársa volt a festőnek. Az ecsetek most is katonás rendben sorakoznak a paletta mellett.

AZ EMLÉKKIÁLLÍTÁS. „Ez a kiállítás — előreláthatóan — az év egyik legjelentősebb képzőművészeti eseménye. A 84 esztendős korában nemrég elhunyt Kossuth-díjas mester ösztönző példa: egész alkotó tevékenységében a forradalmi gondolat kifejezéséért küzdött" — jellemezte a *Művészet*, a *Magyar Képzőművészek Szövetségének* lapja a *Magyar Nemzeti Galéria* márciustól júniusig tartó rendezvényét. S az egész életművet csaknem félezer művel végigkísérő tárlat valóban, már a pálya kezdetétől, következetesen nyomon kíséri és párhuzamba állított



Kapunyitás a felkelő napnak, 1945.

művekkel illusztrálja Bortnyik életművének egyik sajátosságát. Nevezetesen azt, hogy a művész egyazon kompozíciót egymástól távoli évtizedekben és technikákban újra meg újra feldolgozott. És itt a festmények (tempera és olaj), a grafikák (akvarell, tus, kréta, szén, diópác, ceruza, tempera, gvas, grafit, toll stb.), sokszorosított grafikák (linó, fametszet, rézkarc, szerigráfia, fotomontázs stb.), még a plakátok, címlapok és illusztrációk tömkelegében talán felesleges erre címek szerint is utalnunk. A látogatónak különben is nagy segítségére lehet — szinte tárlatvezetőjévé válhat — a jól szerkesztett, terjedelmes, adatanyagban és reprodukciókban egyaránt bővelkedő katalógus.

Ami pedig Bortnyiknak az 1933-as milánói triennálén is érmet nyert, világhírű plakátjait illeti, azokat — nagyon praktikusan és szellemesen — hirdetőoszlopokra ragasztották a tárlatrendezők.

AZ EMLÉKMÚZEUM. Ezután újra a műteremben, a további szobákat járjuk. A *Bauhaus*-mozgalom weimari periódusában szerzett személyes tapasztalatai alapján, onnan hazatérve, szögletesen praktikus konstrukciójú, modern stílusú bútorait is maga tervezte Bortnyik Sándor. Akkoriban rendkívül újszerűen hatottak, de ma is korszerűek ezek a kényelmes darabok. Ezek a Bauhaus-stílusú példányok az emeleti szobákban is korhű hangulatot, a két világháború közötti magyar avantgard világát idézik.

Ezek között működött egy évtizeden át a Bortnyik Sándor által 1928-ban alapított *„Műhely" (magyar Bauhaus)*. Ez a rajz- és alkalmazott grafikai oktatásra tervezett magániskola olyan kiválóságokat nevelt, mint például a világhírű *Vásárhelyi Győző (Vasarely)*. Bejáratos volt műtermébe baráti köre: *Tersánszky, Reményik, Nagy Lajos*, hogy csak a régieket említsük. Mikor pedig 1949-től elvállalta a *Képzőművészeti Főiskola* igazgatását, úgyszólván az egész tanári kar megfordult itt.

Így aztán bízvást mondhatjuk: nemcsak a művész — különben önmagában véve is arra érdemes — személyes emlékeit őrzik itt, hanem egy egész korszakról, nemzedékről, a nemzetközi áramlatokba frissen és eredetien kapcsolódó, azokhoz egyénit és újat is adó hazai képzőművészeti kezdeményezésekről kaphatunk érdekes és értékes információkat. Egy olyan műhely világa tárul itt elénk, amelynek alapelveit a gyakorlatban ma is kamatoztatják olyan képzőművészeti körök, mint amilyenek például az angyalföldi, József At-



MAGYAR HIRLAP

Külön utakon

A nyomtatott áramkör kalandos története — Költségek és kérdőjelek

Elektronikai berendezéseket gyártó, hírneves vállalatunk mérnöke nem kevés öngúnnyal panaszolta: *„Felcsaptam anyagbeszerzőnek, megyek Sárisápra, megszervezni a NYÁK-lemez-ellátásunkat...”* S hogy a kificamodott helyzetet jobban érzékeljem, hozzátette: a *nyomtatott áramkör*, vagyis NYÁK-lemez az elektronikai iparban olyannyira nélkülözhetetlen alkatrész, mint a gépgyártásban a csavar. Hasonlóan a csavarhoz, ez sem kapható megfelelő mennyiségben, minőségben, választékban... S így folytatta: ők, az évi 800 millió forint termelési értéket előállító *nagyvállalat* — Sárisáp pedig egy mezőgazdasági termelőszövetkezet *melléküzem vállalkozása!*

Mérnökünknek volt és van oka panaszra. A hazai nyomtatott áramköri lemez gyártásfejlesztésének helyzete ugyanis több mint különös. A kibogozáshoz nézzük meg: milyen ez a technika, miért lehet és kell alkalmazni?

Nagyüzemi igények

A nyomtatott áramkör elterjedése az elektronikai ipar fejlődésének úgynevezett *második generációs* korszakát jelenti. (Emlékeztetőül: az *első* az elektroncső volt, a *harmadik* pedig az integrált áramköri technika.) Ezzel már jeleztük, mire jó ez az alkatrész: szerepe alapvető a miniatürizálásban, ami nemcsak a termék korszerűségét fémjelzi, de meghatározza a gyártás gazdaságosságát is, mert így a gyártás a korábbinál jóval szervezettebb, hatékonyabb, termelékenyebb. A nyomtatott áramkör nem számít újdonságnak, ám tömeges felhasználása Magyarországon csak az 1970-es évek elején kezdődött. Ez is jelzi: amíg csak egy-egy különleges berendezéshez alkalmazták, addig megérte az import, vagy a kezdetleges „házi bütykölés”. A nagy sorozat már valamennyi alkalmazott lemeznél azonos műszaki, minőségi követelményeket támasztott: meg kellett teremteni tehát a hazai, nagyüzemi gyártás feltételeit.

Idézet egy tanulmányból: *„A nyomtatott huzalozású áramkörök tervezése, gyártása, szerelése, bemérése, hátlaphuzalozása az elektronikai berendezés- és készülékgyártó ipar termelési folyamatában jelenleg szükséges élőmunka 60—65 százalékát jelenti, ugyanakkor a gyártmányok versenyképessége szempontjából jelentőségük még ennél is nagyobb.”* A hazai vállalatok lemezigénye 1975-ben egy- és kétoldalas, illetve lyukgalvanizált lemezekből 1,2 millió négyzetméter körül lesz. (Ez a mennyiség 1970-ben 200 ezer négyzetméter volt.) Ennyi lemez gyártásához egy 36 millió forint beruházási költségű üzem szükséges, míg a 200 ezer négyzetméteresé csupán 90 millió forint.)

Megkezdődött tehát a vita, amely nem is zárul le egyhamar. Közben a legnagyobb vállalatok — például a Videoton, az EMG, a VILATI, az Orion — saját erőből, de *külön utakon* járva megkezdték az *„önellátó”* gyártást. S mivel a technológiát, a szükséges vegyi eljárásokat és a különleges gépsorokat is nyugati cégek fejlesztették ki — licenceket, know-how-kat vásároltak. Ami még nem lenne baj. De az már igen, hogy ahány eljárás, annyiféle márka és gépark. Ez pedig tudvalevően nem segíti sem a gazdaságos gyártást, sem a műszaki haladást.

Ráadásul a honosítás sem ment zökkenőmentesen, így a vállalatok az első években nemhogy a másokét, de saját igényeiket is csak akadozva tudták kielégíteni. Ezért volt — egyébként témánkon messze túlmutatóan, éppen a hazai elektronikai ipar szervezeti szétaprózottsága, párhuzamos fejlesztései és koordinálatlansága okán — korszakos jelentősége a KGM és a Magyar Híradástechnikai Egyesülés felismerésének: nem „saját” üzemeket, nem is újabb szervezetet kell létrehozni, hanem közöset! Megszületett a döntés: *a váci Híradástechnikai Anyagok Gyárában, az egyesülés vállalatainak közös beruházásaként, csaknem 100 millió forintos költséggel kialakítanak egy NSZK-licencen és -gépparkon alapuló, évi 40—50 ezer négyzetméter kapacitású gyárat.*

Kiütéssel győz: Sárisáp

A jó ötletet — rossz megvalósítás követte. Ma már nehéz megállapítani, hogy pontosan ki lépett hibásan. Nem tudni, hogy a licencet adaptáló Híradástechnikai Kutatóintézet vagy az új eljárást befogadó váci gyár együttműködési nehézségeiben mennyi volt a szakmai és mennyi a presztízsvita? Azt sem, hogy az iparvállalat személyi-vezetési gondjai miként hatottak a gyártási kultúrát még alig ismerő munkásokra? Végül is ma már azt sem tudhatjuk, mi okozta a tömeges minőségi kifogást, a szokatlanul magas árat, a berendezések idő előtti kopását? Az viszont tény, hogy a három éve működő gyár kihasználtsága alacsony, s hogy a minőség egyenletességében, a gyártmányok megbízhatóságában mindpi Új Élet Tsz. Néhány jó szakemberrel és főleg szervezővel rendkívül gyorsan létrehozták a nyomtatott áramköri lemezeket gyártó melléküzemágat. Hogyan sikerülhetett — nem tudni, ám az biztos: a kis üzem szervezett, a betanított munkások fegyelmezetten dolgoznak, s a legkeresettebb egy-, kétoldalú, illetve lyukgalvanizált, közepes bonyolultságú, de nagyobb sorozatigényű lemezeket tartósan jó minőségben gyártják. Meg is szerezték a legnagyobb hazai vásárlókat, és tavaly például az elektronikai ipar vállalatainak zömét már ők látták el ezzel az alkatrésszel S bár sok a hitetlenkedő és az értetlenkedő, azt azért nem árt rögzíteni: láthatóan nem ártott volna, ha a nagyüzemek leckét vesznek ötletességből és rugalmasságból — a kisüzemtől!

Az idén tovább módosult a kép: sorra érkeznek a vállalatok gépsorai, lassan minden érdekelt kiépíti saját nyomtatott áramköri hátterét. A szétaprózottság hátrányairól már szóltunk: a létrejött új lemezgyártók, valamint a váci gyár kapacitásának kihasználtsága jelenleg 45—50 százalékos! És még egy tény: ma az országban mindössze egyetlen gyár „életképességéhez” elegendő szakgárdával rendelkezünk...

A történetnek azonban még itt sincs vége.

Ebben a technológiában a gyártás és a szerelés közismerten csak követő szakaszok. Az alkatrész színvonala, nagysorozatú alkalmazhatósága csak a fejlesztésnél, a tervezésnél dől el. Ezért a Távközlési Kutatóintézetben — több társintézet közreműködésével — létrehozták az AUTER elnevezésű *gépi tervezési rendszert.* Akinek módja volt bepillantani az intézet termeibe, meggyőződhetett róla, hogy az itt alkalmazott technika — a különleges gépek, berendezések sora — már *a jövő századot idézi.* Az AUTER segítségével központilag megtervezhető a teljes hazai elektronikai ipar nyomtatott áramköri lemezszükséglete, és alkalmazható a módszer az integrált áramkörű technikára is. A számítógéppel kialakított lemezkópiák, rajzok, filmek idővel összefüggő software-tárrá rendszerezhetők, ahonnan — mintegy szolgáltatásként — kikölcsönözhetik a vállalatok. *Ezzel a módszerrel a szakképzett munkaerő 70 százaléka megtakarítható!* S hogy miért nem terjed kellő mértékben? Az okok visszavezetnek a szétaprózottsághoz, a heterogén gépparkhoz, a különn

Bortnyik Sándor,
érdemes művész

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

MEGHÍVJA ÖNT

BORTNYIK SÁNDOR

ÉRDEMES MŰVÉSZ

KIÁLLÍTASÁNAK SAJTÓBEMUTATÓJÁRA

1969. MÁRCIUS 20-ÁN, CSÜTÖRTÖKÖN DE. 11 ÓRAKOR

A KIÁLLÍTÁST
A TÁRLAT RENDEZŐJE

POGÁNY Ö. GÁBOR dr.
ISMERTETI

69 3 – FNYV 14 – 2604 – Felelős vezető: Patyi Árpád

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Bortnyik Sándor,

MAGYAR NEMZET

érdemes festőművész

1969. MÁR 19

arab irodalom köréből.

1021*

A Nemzeti Galériában 22-én, szombaton déli 12 órakor nyílik meg Bortnyik Sándor érdemes festőművész kiállítása. A kiállítást Goda Gábor nyitja meg.

fájó kérdésre többféle választ

Bortnyik Sándor

festőművész

Nemzetiség (Tolna)

1983 nov. 6.



Bortnyik Sándor: Vörös május

gyikról. 39.
számnyél törh
nyérre. 58. Y
érzékszerv. (
Nagy fájdalo
négy hónap.
rülmények a
elővel.

FÜGGŐL

Női név. 3.
Számnév. 5.

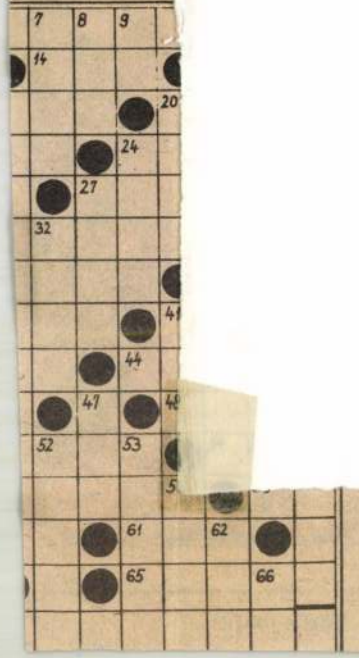

Keszthelyi Fere
Fő u. 28. 7143; Árr Lajos, Döbrököz, Iskola u. 45. 7228; Rumy Ernő, Bonyhád, Bajcsi-Zs. út 14. 7150; Cretli Imréné, Paks, Váci M. u. 8. III. 2. 7030

Bortnyik Sándor: A költo

(Pécsi Modern Magyar Képtár)



Jelenkor, 1986. május

...nak,
... szövegezte,
..., hogy Piroska igazi
... nagyvadat szeretne elejteni,
...oas szimatja lévén mindig megmarad
a bundájára vadászó naplopók zsákmányának, tehát az enyémnek is".

Rostás maga egy vidéki fürdőhelyen gyógyíttatja magát. Minden hajnalban beül a kádfürdő római egyes számú fülkéjébe, és gyógyfürdőzés közben mondja fel magában belső monológját, amelynek elején Piroska esetleges elvesztése még fájdalmas sorscsapásnak tűnik, a végére azonban, amikorra egy levélben egyébként is megjön a bizonyosság, hogy Piroska egy vélt nagyvadat, egy Antarktisz-járó tévéoperatőrt választott helyette, Rostás már megbékél sorsával.

Rostás végzete, amint valamilyen rejtettebb módon Piroskáé is: a gyökértelenség. Félzsidó származásával, hányódó sorsával, slemil alkatával sehol semmivel nem tud igazán azonosulni. Legjobb barátja, a Pilinszky Jánosról mintázott „Martinszky" szintén valami egzisztenciális gyökértelenség áldozata, de ő támpontra talál a vallásos hitben. Némileg Rostás nevében is vele mondja az író a csehországi Karlovy Varyban, ahol egy filmfesztivál idejére több szereplőjét összegyűjti: „Ez a hely is, mi? Persze egész Európából alig érvényes valami. Talán Írország, Lengyelország. Talán az angol vidék? Nem tudom. Még az is lehet,

...rré tenni, mit tartalmaz a vagon, ezért megkülönböztetésül az arab számokkal jelölt, felnőtt korú hontalanokkal megtöltött vagonoktól, a csecsemőkére egy római egyest írt, és így az birkákkal tömött, fűtetlen tehervagonok közé keveredett.

Rostás mai hontalansága, kallódása főképpen Piroskához fűződő kapcsolatának jeleneteiben hivatott megmutatkozni. Többnyire fájóan groteszkek ezek a jelenetek, de horderejük mégsem elegendő. Ismerősek, szórakoztatóak is, de nem mindig mentesek bizonyos belterjességtől. Némely cselekményelemek kulcsra járnak, és kérdés, mit mondanak annak, akinek nincs birtokában ez a kulcs.

Bár nem különíthetők el, e jeleneteknél sokkal megragadóbbak a reflexív és emlékező szakaszok. Jelképessé növő gyermekkori emlékként idézi fel Rubin egykori árnyékszéküket, amelyet a gyepmester időnként éjszaka kitakarított. Ilyenkor a felsikált, fertőtlenített, kimeszelt kövezett gödör látványa „semmiben sem különbözött egy celláétól, ahol a magamfajta, rejtőzködésre hajló gyerek elmélyültebben olvasgathatta volna Verne Gyulát, mint a forró padláson ... az illemhely olyan tündökletes tiszta és szép volt, hogy térdelni lehetett volna az alján, amint a körmenet előtt felsikált utcakövön". Rostás úgy érzi, „vannak olyan ritkán és nehezen megtisztuló lelkek, köztük az enyém, amelyeket úgy kell átváltoztatni írócellává, mint egy bélsárral telített illemhelyet."

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 349-726
1977 ÁPR 10
NAPLÓ /VESZPRÉM/
Bortnyik Sándor
1021

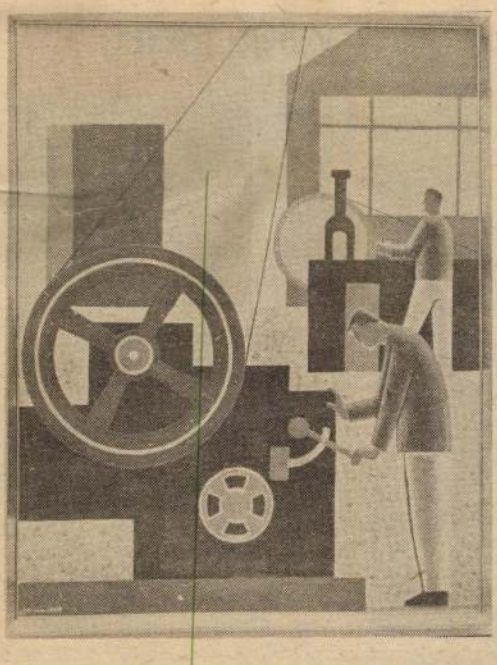

Ember és gép (1975)



A művész felesége (1973)

Bortnyik Sándor emlékkiállítása a Magyar Nemzeti Galériában



Vörös május (1919)

Bortnyik Sándor a magyar szocialista képzőművészet egyik úttörő jelentőségű mestere. Több mint fél évszázados művészpályája századunk haladó törekvéseinek hatására, azokra hatva alakult, bontakozott ki.

Bortnyik Sándort azok között a művészek között tarthatjuk számon, akik többkevesebb elszántsággal igyekeztek elszakadni a burzsoá konvekcióktól, s új eszközök után kutattak, hogy hivatásukat a történelmi megpróbáltatásokért, a háborúért felelős hatalmi organizmustól függetlenítve teljesíthessék. Már 1916-tól a kétkezi szegények ábrázolásával foglalkozott, ám a passzív együttérzés magatartása mellett ösztönösen megtalálta a cselekvő szolidaritás motívumait is. Ugyanakkor elemző kísérletekbe kezdett a vizuális formákat illetően, s elérkezett az akkoriban újszerű geometrizmus teljes elvonatkoztatásáig.

A forradalmi hónapokban készült linómetszetei (Kommunista Köztársaságot, Lenin, Liebknecht, Vörös nap) és festményei (Vörös mozdony, Vörös gyár, Vörös május) a korszerű mondanivaló megértését bizonyítják. Műveiből a mai tárlatlátogató is hiteles tájékoztatást kap arról a szellemi atmoszféráról, melyben akkor művészeink dolgoztak, s amelyet a világnézeti tisztázódás, az időszerű tennivalók vállalása jellemzett.

Emigrációjának esztendői (1920—25) megerősítették benne azt a meggyőződést, hogy a művész légközvetlenebb szakmai kötelességei is a nép sorsához kapcsolódnak; századunkban nem lehet művészeti forradalmat megvívni a kizsákmányolásmentes társadalomért folyó feladatvállalás nélkül. Ezért vált el útja az úgynevezett „avantgarde"-tól. Miután Bécsből Weimarba költözött, ott a Bauhaus alapítóival folytatott eszmecserék közepette, majd mozgalmi teendőinek tapasztalatai alapján szilárdult meg benne a művészet pártosságának a bizonysága.

1925-ben visszatért Magyarországra. Hazajövetelével nem választotta a belső emigráció passzivitását, mert a felszabadulásig eltelt húsz esztendőben sok mindent tett a progresszív gondolkodás terjesztéséért. Horthyék fasizmusa nem kedvezett az ízlésbeli újításnak, művészeti kezdeményezésnek, Bortnyik Sándor mégis új korszakot nyitott a plakátművészetben, az alkalmazott művészet egy sor ágában. Reklámgrafikáinak európai színvonala hozzájárult ahhoz, hogy a monarchikus konzervativizmus bástyáit kikezdte az idő. Magániskolájában, a „Műhely"-ben — melyet a magyar Bauhausnak neveztek — sok frisstekintetű, vállalkozókedvű ifjú tehetséget nevelt modern hangvételre. Ő maga Modiano-sorozatával, vásárplakátjaival, könyvborítóival, a hírverés különböző műformáival művészettörténetünk neves stílusteremtőjévé lett, akiről a korabeli műkritika egyértelműen elismerte, hogy különleges érdemeket szerzett a kereskedelmi grafika felvirágoztatásában.

1945-öt követően korábban kipróbált képességei széleskörű működési lehetőséghez jutottak. Mint teoretizálásra hajlamos és alkalmas művész emlékezetes cikkeket írt és előadásokat tartott a szocialista képzőművészet ismérveiről. Bortnyik Sándor mint pedagógus nyolc éven át főiskolai szinten érvényesíthette rátermettségét, élhetett művésznevelő hajlamainak. A magyar Bauhaus tanítómestere új műtörténeti korszak elindítására készíthette fel akadémiai növendékeit. Mint festő is tevékenyen dolgozott, 1976 decemberben bekövetkezett haláláig.



Plakátok a Modíano sorozatból

Képeink a kiállításon készültek.

(Koppány György felvétele — KS)

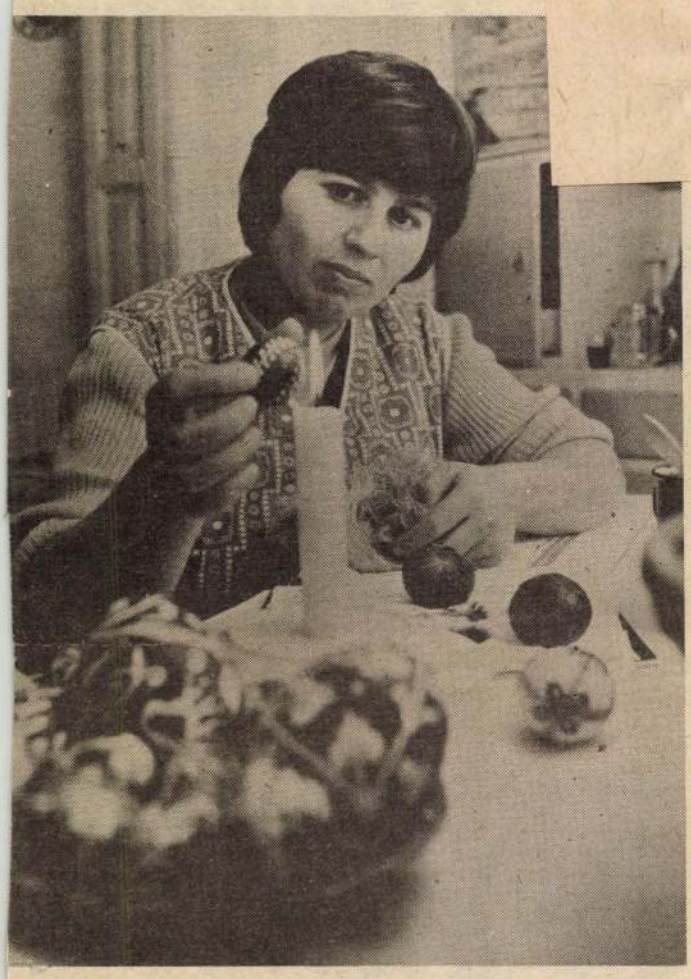

A tojásfestő

Szántai Lászlóné gyerekkora óta festi a húsvéti tojásokat. A népművészet ifjú mestere a Balaton-felvidéki Kővágóörsön él és dolgozik. Gyermekkorát Zala megyében töltötte és a hímzett tojásokon ma is ezek a hagyományos motívumok jelennek meg



ÉTK

Kakasszóra ébredünk.

Nagyanyám lependerül vackáról, felkattintja a villanyt, újságpapírt tesz a kályha elé és zörögni kezd.

Anyósomék közös ágyból kelnek.

— *Aludjanak* — hallom anyósomat, s érzem, felénk mutat. Miénk a nagyheverő, közöttünk a gyerek.

— *Felkelek* — mondom.

— *Minek?* — kérdezik egyszerre.

— *Egy nap végigdolgozom a maguk műszakját.*

— *Mi hasznát veszed?*

Harci alakzatba fejlődünk, anyósom a fészerbe megy, a disznók moslékát készíti, apósom hátra, a kazlak felé szénáért, enyém az istálló; kitrágyázni a marhák alól.

Még csillagos az ég, hideg, csípős az idő, nyakunkon a tél.

Pezsdül az udvar. Nagyanyám egyesével engedi a tyúkokat ellenőrzi, melyik monyos, s azt visszatartja, a többi mehet. A kacsák is kipotyognak óljukból, gágogva röppennek a libák, s az istállói ágy alól szabadba perdülnek a pulykák.

Nagyanyám rikoltozó kakassal megy a kiskonyha felé. Kést köszörül, messzire száll a hang. A kakassal végezve újra előjön, s a tömésbe fogott kacsák közül elmarkolja a gácsért.

— *Csuda szívós* — mutat a vergődő kacsára. — *Elég lesz-e?* — fordul felém. — *Vágjak csibét is?*

— *Ez is sok.*

— *Elfogy, ne félj.*

Vasárnapi ebédeken nagyanyám arról mesél, gyerekkorában az uborkát négyfelé vágták, hogy jusson, s a jószágnak száraz kenyeret adni halálos vétek volt. Most vagdalja, gyilkolja a baromfiudvart.

Mire végzünk az etetéssel, s anyósom kannákba méri a gőzölgő tejet, kész a reggeli. Kacsamáj sütve, töpörtyű, hagymás vér, kinek mi kell. Savanyúság háromféle: uborka, savanyú káposzta, ecetes paprika.

A gáztűzhelyen forr a leves, sül a kacsa, pirosló lében puhul a kakas. Nagyanyám sürög-forog, már a tésztát készíti, kis tálba tojásokat üt, másikba habot ver, cukrot, sót, lekvárt, diót, mákot porcióz. Siet, kapkod, időnként az ablakon át az égre kémlel: merre jár a nap?

— *Ráér* — nyugtatom —, *mások ilyenkor kelnek.*

HÚSVÉTOLÓ GYEREK

Húsvét hétfőjén déltájban három fiú üldögélt a parkban a nagy tölgyfa közelében. Számba vették a zsákmányt. Megszámolták a pénzt. Majd mivel nem tudtak mit kezdeni a sok hímes tojással, kiválasztották a nagy tölgyfát és parázs tojásdobó versenyt rendeztek. Mindezt az erkélyről néztem végig. Félóra múlva csöngettek. Az előbbi három gyerek állt az ajtónk előtt. Locsolkodni jöttek.

— Mi van fiúk? — fogadtam őket. — Elfogyott a muníció a tojásdobó versenyhez?

Betessékeltem őket a szobába.

— Biztosan örülnek majd a szüleitek, ha megtudják, milyen sok pénzt összeszedtetek ma — mondtam.

Sűrűn pislogtak, de nem szóltak semmit.

— Vagy talán nem is tudják, hogy ti ismeretlen emberekhez becsöngettek és pénzt kunyeráltok locsolás ürügyén?

Láttam, így nem érek célt náluk. Cselhez folyamodtam.

— Megkínállak benneteket egy kis jó borral.

— Már ittunk — bökte ki a szőke —, de nem volt jó, most is fáj tőle a hasam.

— Minek fogadtátok el?

— Azt mondta a bácsi, ilyen nagy fiúk már biztosan nem vetik meg a bort.

Húsvét hétfőjén sok kis- és nagyfiú keresi fel a szagosvizes üveggel az ismerős lányokat, asszonyokat, hogy szokás szerint megöntözze őket. A locsolkodókat jutalmazni kell: hímes vagy csokitojással. Ha kisebbek, esetleg néhány forinttal is. S valamivel meg is kell kínálni őket: finom süteménnyel, itallal. Sok felnőtt úgy gondolja, igazán nem árt egy korty gyenge likőr egy 12—14 éves fiúnak. Annyi valóban nem árt, de ha sok helyen issza meg azt az ártalmatlan mennyiséget, bizony könnyen lehet belőle rosszullét, gyomormosás, alkoholmérgezés.

A kórházak ügyeletes orvosai a megmondhatói, hogy hány gyereket szállítanak be ilyen tünetekkel húsvét hétfőjén. Egy megoldás lehet csak, egy korty alkohollal sem szabad gyereket kínálni. Minden felnőttnek át kell érezni azt a felelősséget, hogy milyen komoly következményei lehetnek, ha az ittól elbódult, félig öntudatlan, a veszélyérzettől feloldott fiatalkorú kilép az utcára a forgalomba, lemegy a folyópartra vagy más veszélyes helyre. Hozzászámítva az alkohol szervezetromboló hatását.

*Faluhely
még az a
apa együt
rős csalá
locsolkodr
ben menn
gyerekkel
szabadjár
mörülve
talannál,
hogy fel
ből is lei
rekeket.*

*Az elő
Csöngetn
Ajti jött,
locsolta
s beköszö*

*— Men
ti? — ké*

*— Sen
el.*

— Hán

*— Nem
csoltam
ból és
akikkel*

*— S
lást?*

*— Ka
csokinyu*

Bortnyák Sándor

„A diktatúra rendőrségét nem alakították át”

– Szikinger István alkotmányjogásszal beszélget Zsidai Péter –

A *Belügyi Szemle* januári számában *A magyar rendőrség jövője* címmel tanulmányt publikált *dr. Szikinger István*, a COLPI Alkotmány- és Jogpolitikai Intézetének kutatója. Előrejelzései szinte minden elemükben ellentmondanak a politikusok nyilatkozatainak. Szerinte jottányit sem javul a közbiztonság attól, hogy a rendőrségbe pénzt pumpálnak.

– Az Aranykéz utcai robbantást követően változott-e a véleménye a rendőrség működését illetően?

– Semmit sem változott. Ez az eset még csak jobban rávilágított arra, hogy a rendőrség a legelemibb közbiztonságot sem tudja garantálni. A legfontosabb érték az emberi élet. Boros Tamás esetében pedig annak az életét sem tudták megvédeni, akiről szinte biztosan tudták, hogy emberölés áldozata lesz, továbbá azt is tudták, kik körében kell keresni a támadókat. A többi áldozat biztonságáról már kár is beszélni.

Példa ez az ügy arra is, hogy a rendőrség szükséges jogi és technikai feltételei adottak, azokkal csak élnie kellett volna. A rendőrségi törvény bűnmegelőzési célból is lehetővé teszi a titkos eszközök alkalmazását, amelyhez az eszközök alapvetően adottak. Ezek használata a közbiztonságot fenyegető legsúlyosabb veszély miatt kötelessége is lett volna a testületnek.

– A Fidesz vezette kormány első ülésének témája a közbiztonság javítása. Fenyő János meggyilkolása után hangzott el *Horn Gyula* szállóigévé vált kijelentése: nincs közbiztonság. A legújabb merénylet óta is ezt halljuk. Én meg azon gondolkodtam, vajon tisztázta-e már valaki a közbiztonság fogalmát. Meg lehet határozni?

– Az emberek szerint azért nincs közbiztonság, mert a miniszterelnök ezt mondja. De nemcsak ő, hanem a *Kriminális*, meg a többi hasonló műsor is ezt sugallja. A magyar rendőrségi törvény nem mondja meg, mi a közbiztonság. *Pintér Sándort*, *Bodrácska Jánost* ezzel az ingával magyar példa? A rendőrség nagyon helytelenül mindig elsőbbséget élvez a költségvetésben, még az egészségüggyel szemben is. *Boross Péter* miniszterelnöksége idején ötezer rendőrt vettek fel, ráadásul elfogadtak egy erős rendőri hatalmat biztosító rendőrségi törvényt.

– Boross Péter azóta is változatlanul hangsúlyozza, hogy rendnek, fegyelemnek kell lennie. *Orbán Viktor* szintén a rendteremtést hangoztatta a kampányában.

– Így van, de akkor én meg azt kérdezem, hol van a közbiztonság? Az általuk felállított kategóriák szerint – az elkövetett bűncselekmények száma, a látens bűnözés – milyen eredményt sikerült elérni? Egyébként Horn Gyula kijelentése nagyjából kifejezte az emberek véleményét.

– Akkor a közbiztonság mégiscsak ilyen egyszerűen megállapítható, megragadható?

– Így van. Csak látszatintézkedések születtek, például kicserélték a fegyvereket. Tessék mondani, mikor múlt a bűnözés elleni fellépés a rendőr fegyverén? Vagy a másik: járjanak többet a rendőrautók. Az Egyesült Államokban – többek között – azért vezették be a gyalogos járőrözésre épülő közösségi rendőrséget, mert rájöttek, hogy a rendőrautókban ülők már ki se szállnak a kocsiból, mivel ott van a kezükben a rádió. A tényleg csodálatos technikai fejlesztéseknek köszönhetően már az ablakot se tekerhették le, mert az autó légkondicionált volt. A járőrök a szó fizikai értelmében is elszigetelődtek attól a közegtől – a lakosságtól –, amelyben szolgálatot kellett volna teljesíteniük. Végül rájöttek, hogy információkat nem a pompás fényekkel villogó központi irányító helyiségből szerezhetnek, hanem az emberektől. Ki kell szállni az autóból és gyalog kell járni. Nálunk ez ugyan kényszerből, de megvalósul, csakhogy egészen másképp. A szabályok szerint egyszerre ketten teljesítenek szolgálatot, egyiküknek minden intézkedésnél fedeznie kell a másikat. Eleve konfliktushelyzetet tételeznek fel: a hatalmaskodó, a militarizált, a mindenkiben ellenséget látó rendőrséggel kerülünk szembe.

– Miért szigetelődött el ennyire a rendőrség a lakosságtól?

– Azért, mert a társadalmat erőszakos eszközökkel alakító modell szerint szervezték meg, így nem volt hajlandó alávetni magát a társadalom érdekeinek. Ha megtette volna



– Ön szerint mit kell csinálni a rendőrséggel, milyennek kellene lennie?

– Mivel a rendőrség a szűkített értelmű közbiztonságot sem tudja garantálni, nem a közbiztonság alakulása, hanem az államszervezet, az alkotmányos hatalomgyakorlás logikáját követve kellene átalakítani. Valószínűleg akkor se lenne jobb a közbiztonság, de legalább kevesebbet kellene költeni a rendőrségre, másfelől tisztázódhatna néhány, egymásnak homlokegyenest ellentmondó rendelkezés. Például a rendőrségi törvény szerint *„a törvénysértő utasítást is végre kell hajtani”*, ugyanakkor azt is mondja, hogy *„törvényes eszközöket kell alkalmazni”*. A fegyveres testületek hivatásos állományú tagjainak szolgálati szabályzata szerint viszont kizárólag az elöljáró viseli a felelősséget. Egy rendkívül kiterjedt jogértelmező szervezetet feltételező, számos ponton értelmezhetetlen normaegyüttest alkottak azzal a céllal, hogy az majd javít a közbiztonságon. Márpedig ha nem tudjuk bizonyítani, hogy az ilyen, fejtetőre állított modellek szavatolják a közbiztonságot, akkor vissza kellene térni az alapokhoz. A rendőrség jelenleg az alkotmány rendszerén kívül működik. A rendőrségi törvény abból indul ki, hogy a törvénysértőket nem illetik meg a szabadságjogok. Holott a tör-

– Abban az értelemben is, hogy közelítsék az önkormányzatokhoz? Ez is olvasható a tanulmányában.

– Lehet, rosszul adtuk el annak idején az önkormányzati rendőrség tervét, talán túl sokszor használtuk a kifejezést, félreértéseket okozott. Nem úgy értettük, hogy az ORFK adja át jogait a polgármesternek, mert annak tragikus következményei lennének, hanem úgy, hogy az országos főkapitány jogait a rendőrkapitány vegye át. A közbiztonság esetében ez annyit jelenthetne, hogy a rendőrség a kisebb körök felé haladva hatékonyabb lehet. A VIII. kerületben vagy egy kis faluban nagyon konkrét válaszokat adnak a közbiztonságról, mert az emberek tudják, mi zavarja őket. Az ORFK országos szinten azonos napon piac-razziákat rendelt el, és megtörtént, hogy olyan helyeken razziáztak, ahol nem is működött piac. Vagy gondoljunk az országos útellenőrzésekre. Nincs sok értelmük, mivel a központ nem tudja figyelembe venni, adott helyen mi foglalkoztatja az embereket. A rendőrök hétvégén kiállnak az útra, másnap meg ki lehet adni nekik a szabadnapot. Így aztán a rendőrség akkor se tud helyi ügyekkel foglalkozni, ha szeretne. Mindenek felett áll egy ORFK, amelynek igazolnia kellene a létét, szakmai irányítása fontosságát. Másfelől sokkal pontosabban meg kellene határozni, mit tehet a rendőrség feladatának ellátása érdekében. A rendőr elsősorban a bíróságok és más külső szervek, és ne saját elöljárója előtt feleljen hibáiért, akinek egyébként majd át kell vállalnia a felelősséget: ez mindkettejüknek rossz. Ha e gyakorlatokkal szakítanánk, a rendőrség természetesebb közegben működne, közelebb kerülne az állampolgárokhoz.

– De hát mégiscsak egy erőszakszervezetről beszélünk, amelynek lényege a fizikai kényszer alkalmazása.

– Ez így van. Ismét a rendőrség meghatározásához jutunk vissza. Én el tudnám fogadni a *rendőrség az erőszak alkalmazásának szervezete* meghatározást, amihez

Bizományi **Kereskedőház** és Záloghitel Rt.

..... és elénk tárul
az értékek birodalma.



Műtárgyüzleteink:

Budapest, I. Hess András tér 3. Tel: 375-0392
Budapest, II. Frankel Leó u. 13. Tel: 315-0417
Budapest, V. Bécsi u. 1-3. Tel : 266-2087, 317-2548
Budapest, V. Kossuth L. 1-3. Tel: 317-3718
Budapest, V. Ferenciek tere 12. Tel: 318-3381
Budapest, V. Ferenciek tere 10. (szőnyeg) Tel: 318-3733
Budapest, V. Bécsi u. 3. (kortárs művészet) Tel: 318-4403
Budapest, V. Szent István krt. 3. Tel: 331-4534
Budapest, VI. Andrássy út 27. Tel: 342-5525
Szombathely, Fő tér 33. Tel: (06-94) 314-894
Szeged, Oroszlán u. 4. Tel: (06-62) 325-090
Szeged, Nádor u. 2. Tel : (06-62) 494-357

Ékszerek:

Budapest, V. Vörösmarty tér 6. Tel: 337-4908
Budapest, V. Párisi u. 2. Tel: 318-6217
Budapest, VI. Andrássy út 43. Tel: 342-9143
Budapest, VII. Thököly út 14. Tel: 322-5014
Budapest, VII. Károly krt. 3/a. Tel: 342-3244

Numizmatika:

Budapest, VII. Dohány u. 1. Tel: 342-2537

Aukciók:

Budapest, IX. Lónyay u. 32.

BÁV Rt. - *az értékek birodalma!*

Tel: 455-7700
Internet : http//www.bav.hu

ÉS 1998. júli. 10.

Műgyűjtés

Elfajzott művészet

Kísért a múlt! A bambergi Sebők-Galéria 43. árverésén a *Mein Kampf* kétkötetes, 1934-es müncheni kiadása 80-ról 160 márkára ment fel, a 44. aukción pedig W.Bade: *Németország ébred* főcímmel és *A nemzeti szocialisták jövője, harca és győzelme* alcímmel megjelent 1933-as (teljes és kissé sérült) példánya valamint *A Führer képekben* 1936-ból való, jó állapotban lévő albuma húszról nyolcvannál landolt tavaly ilyenkor. Az erdélyi származású galériás katalógusában is közli és szigorúan betartja a német törvénykönyv 86/A paragrafusának kivételes szabályát, amely „a harmadik birodalom korából való tárgyak forgalmazása esetében különös gondosságra kötelez. Mégis, idén tavasszal, a Berliner Auktionshaus für Geschichte licitálásán országos visszhangot váltott ki az írott és az elektronikus médiában, és erős érzelmi viharokat kavart, amikor koncentrációs lágerbéli, csíkis zubbonyt is kalapács alá vittek – most először a második világháború óta a germán műkereskedelmi forgalomban.

Mindez azért jutott eszembe, mert a főváros előkelő nyugati villanegyedében, a Grisebach árverési ház menetrendszerű júniusi festmény-licitálásán felbukkant egy rosszemlékű katalógus... Címlapján a primitív népek törzsi kultúrájából inspirálódott, expresszionisztikusan lényegretörő és frappáns fej-plasztika, továbbá a blikfangosan tördelt felirat: *Entartete „Kunst"*. Azaz „elfajzott művészet". Csakhogy a germán eredetiben eleve a művészet fogalmát teszik ez esetben idézőjelbe, holott az utókor inkább az elfajzott jelzőt hajlamos megkérdőjelezni, a történelmi igazságszolgáltatás jegyében. A szóbanforgó „Ausstellungsführer" (vagyis) tárlatvezető-füzet mindössze 32 oldalas és ez volt az 1938-as, második kiadása, a berlini Kulturális és Gazdasági Reklám Kiadó gondozásában. A különleges tételt előzetesen 400-500 márkára értékelték és végül kereken ezernél ütötték le.

Magyar szempontból nem érdektelen rögtön hozzátenni, hogy a megbélyegző listán – amelyik az izmusok „mételyétől" volt hivatott az egészséges ízlésű tömegeket távol tartani – ott szerepelt Bortnyik Sándor *Szép Meluzina* című képe is, amint azt a honi szakirodalom számon tartja. Mint ahogy azt is tudjuk: a magyar mester 1922 decemberében mutatkozott be először a híres berlini Der Sturm Galériában bécsi műveivel – Fuhrmann és Herlinger társaságában –, majd a következő év tavaszán is szerepelt ugyanott egy kollektív kiállításon, olyan honfitársaival, mint Péri, Mattis-Tetusch vagy Moholy-Nagy. (Bortnyik ezekben az években a weimari Bauhaus munkatársa volt, ahol Molnár Farkas meghívására élt és dolgozott). A korai művek periódusából számos munkája maradt német földön, így aztán nem véletlen rendszeres előfordulása a húszas évek avantgardjának műkereskedelmi kínálatában. Most a *Lánc-szem (Das Kettenglied)* című elvont festményét (olaj-vászon) vitték licit alá (64,5x80 cm-es méretben), amelyen emberfigurákat stilizál szolidáris tömeggé a sárgák és a barnák legkülönfélébb árnyalataiban. A háromszáz tételes, pompás katalógusban egész oldalas, színes reprója mellett még 10-12.000 márkás értéksáv szerepelt, de lejjebbről indítva hétezerért sikerült értékesíteni a magyar szakmai berkekben kevéssé ismert munkát.

Scheiber Hugó ötvenes éveihez közeledett (a harminc felé tartó Bortnyik mellett), amikor ugyanaz a berlini menedzser – Nerwarth Walden – őt is meghívta a Sturm tárlatára. Ez egyévtizedes germán sikersorozatot hozott, sőt, a határokon túlra is ezzel a közvetítéssel jutott el rendszeresen a nemzetközi seregszemlékre. Így aztán Scheiber is „obligát" szereplője mindmáig a berlini árveréseknek. Most a *Két jósnő*t (68x54 cm) temperával, színes krétával vitte fel a tollrajzos kartonra, futurisztikus dekorativitással és mozgalmassággal. A szignált kép 5-7.000 márkás sávjának alsó határán talált új tulajdonosra. Volt még Vasarelytől TSNIKA címen egy 1984-es akril-festmény lenvászon alapon (106 x 89,5 cm), lila-zöld akkordokban tartott kockasor-absztrakcióval, de az előzetes (20-30.000 DM) várakozáshoz képest csak 12.000-ért kelt el.

Az ötezer márkánál olcsóbb grafikák speciális licitálásán ugyanitt visszamaradt egy album – *Die Schaffenden* (1922-25) – amelyben Czóbel Béla is szerepelt egy lappal a húsz között (2.400-2.800). Nem kelt el az egyik Scheiber-gouache sem a vörös faóriás mögötti házsorral (50,6 x 42,6 cm), amelyet 4-5.000 márkára taksáltak, de 3.000 márkás felső értékhatárán ütötték le színes tusfestményét. A berlini Grisebach-villa immár rendszeressé vált Vasarely-sorozatát most hét színes szitanyomata képviselte különféle évszámmal és méretben. Ebből mindössze egyetlen maradt vissza (mert két variáció is akadt belőle), a többi, cím nélküli, mértaniasan absztrakt lapot erős szórásban vásárolta a nemzetközi közönség „potom" kétszázötventől a négyezer márkát is meghaladó skálán.

Wagner István



Nagyházi Galéria és Aukciósház

1998 második félévi programja

szeptember 19-én műtárgy kamaraárverés,
október 6-án régi mesterek és 19. századi festmények,
október 7-én műtárgyárverés,
november 3-án 20. századi festmények,
december 13-án ezüsttárgyak és ékszerek.

H-1055 budapest, Balaton utca 8.
Tel.: (36-1)312-5631, (36-1)331-9908
Fax: (36-1)331-7133

ATELIER

Tanulmányi idő. Az épitő-iparművészeti és grafikai szakon 3 év, a női divat-tervezés, kerámia és textilszakon 2 év.
Az előkészitő év a növendék általános művészeti és rajzkulturájának megteremtésére illetve fejlesztésére szolgál, továbbá az általa választandó szak elemeinek elsajátitására.
A szakév a választott szakosztály teljes elméleti és gyakorlati anyagának ismertetését adja. A szakévre az iskola csak olyanokat vesz fel, akik vagy elvégezték az előkészitő évet, vagy megfelelő előképzettségüket igazolni tudják.
A mesteriskola év a gyakorlati és elméleti uton megszerzett szaktudásnak művészi szempontokból való tökéletesitését és az önálló munkavállalás képességeinek elsajátitását szolgálja. A mesteriskola évre az iskola csak szakévet végzett növendékeket vesz fel, vagy olyanokat, akik más rokonirányu képzettséggel birnak. (Az épitő-iparművészeti szakon esetleg műegyetemi képzettség.)

Előtanulmányok. Növendékül jelentkezhet előképzettség nélkül is mindenki, aki 16-ik életévét betöltötte, vagy legalább 4 középiskolát végzett.

Bizonyitványok. Az iskola minden növendéke beiratáskor fényképpel ellátott **igazoló-könyvecskét** (indexet) kap. A növendékek tanulmányaik elvégzésekor **végbizonyitványt**, megfelelő eredmény teljesitése esetén **oklevelet** kapnak.

ATELIER

Oktatás ideje. Az oktatás ideje szeptember 15-től junius 15-ig tart.

Szünnapok. Az oktatás a pirosbetüs naptári napokon, szombat és vasárnap, karácsonykor, husvétkor és pünkösdkor, az állami iskolákkal megegyezően szünetel.

Tandij. Beiratási dij. A tandij egy évfolyamra 300.— Pengő, amely beiratáskor esedékes, de három részletben is fizethető, amikor az első részlet a beiratással egyidejüleg, a második december 1-én, a harmadik március 1-én fizetendő. Indokolt esetben az iskola havi tandijfizetési kedvezményt ad. Ekkor az első és utolsó havi tandijrészlet a beiratáskor előre fizetendő, a többi havonta, minden hó 5-ig. A beiratási dij 10.— pengő, az iskola látogatásának egész tartamára.

Kedvezmények. Az összes muzeumokba és időszaki kiállitásokra, valamint egyéb közintézményeknél (állatkert stb.) a látogatás az iskola növendékei részére vagy teljesen ingyenes, vagy a dij igen mérsékelt. Vidéki, és külföldi leánynövendékek részére kivánatra az igazgatóság gondoskodik az iskola szinvonalának megfelelő kedvezményes elhelyezésről.

Tanszerek. A szükséges illetve előirt munka- és rajzszereket a növendék tartozik beszerezni. Minden növendék lakattal zárható tanszer- és ruhaszekrényt kap. A növendékek tartoznak egy, nevükkel ellátott félives mappát az irodába leadni munkáik megőrzésére.

ATELIER

Iskolai rend. A növendék tartozik az órarendben előirt órákat pontosan látogatni, azokról csak külön bejelentés alapján kapott engedéllyel hiányozhat. A növendék tartozik a tanárok által előirt anyagot minden hó végéig elkésziteni, a tanárral láttamoztatni és az irodában megőrzés végett mappájában elhelyezni.

Az iskolának jogában áll a tanulók munkáit (rajzait) a következő tanév elejéig kiállitások, közzétételek, vagy más propaganda céljára dijtalanul és korlátlanul felhasználni. A növendék az iskolában tantervén kivüli munkát csak az igazgatóság és a szaktanárok esetenkénti előzetes engedélye alapján végezhet és azt áruba nem bocsáthatja. Minden engedélyezett iskolán kivüli munkát az iskola az aláiráson kivül saját bélyegzőjével lát el. A növendékek kötelesek a hirdetményeket a fekete táblán pontosan elolvasni. Minden növendék tartozik tanszereit és szerszámait munkája befejeztével szekrényében megőrizni. Elveszett tárgyakért az iskola nem tartozik felelősséggel. A szükséges tanszerek és anyagok listáját minden növendék megkapja. Az iskola tulajdonát képező müszereket, anyagot stb. csak külön engedéllyel szabad az iskola helyiségeiből kivinni.

Fenti szabályzatok be nem tartása esetén az igazgatóságnak jogában áll megfelelő megtorlással élni, indokolt esetben a növendéket tanári testület elé idézni és ennek határozata alapján az iskolából kizárni.

BUDAPESTI NYOMDA, TEL. 870-16

ATELIER

ATELIER

MŰVÉSZETI TERVEZŐ- ÉS MŰHELYISKOLA

MUNKARENDJE

IGAZGATÓ:
ORBÁN DEZSŐ

ÉPITŐ-IPARMŰVÉSZET
LAKÁSMŰVÉSZET
GRAFIKA
DEKORÁCIÓ
NŐI DIVAT-TERVEZÉS
KERÁMIA
TEXTIL
BUTORSZÖVET

TELEFON: 119-519

BUDAPEST, V., SZEMÉLYNÖK UCCA 9–11

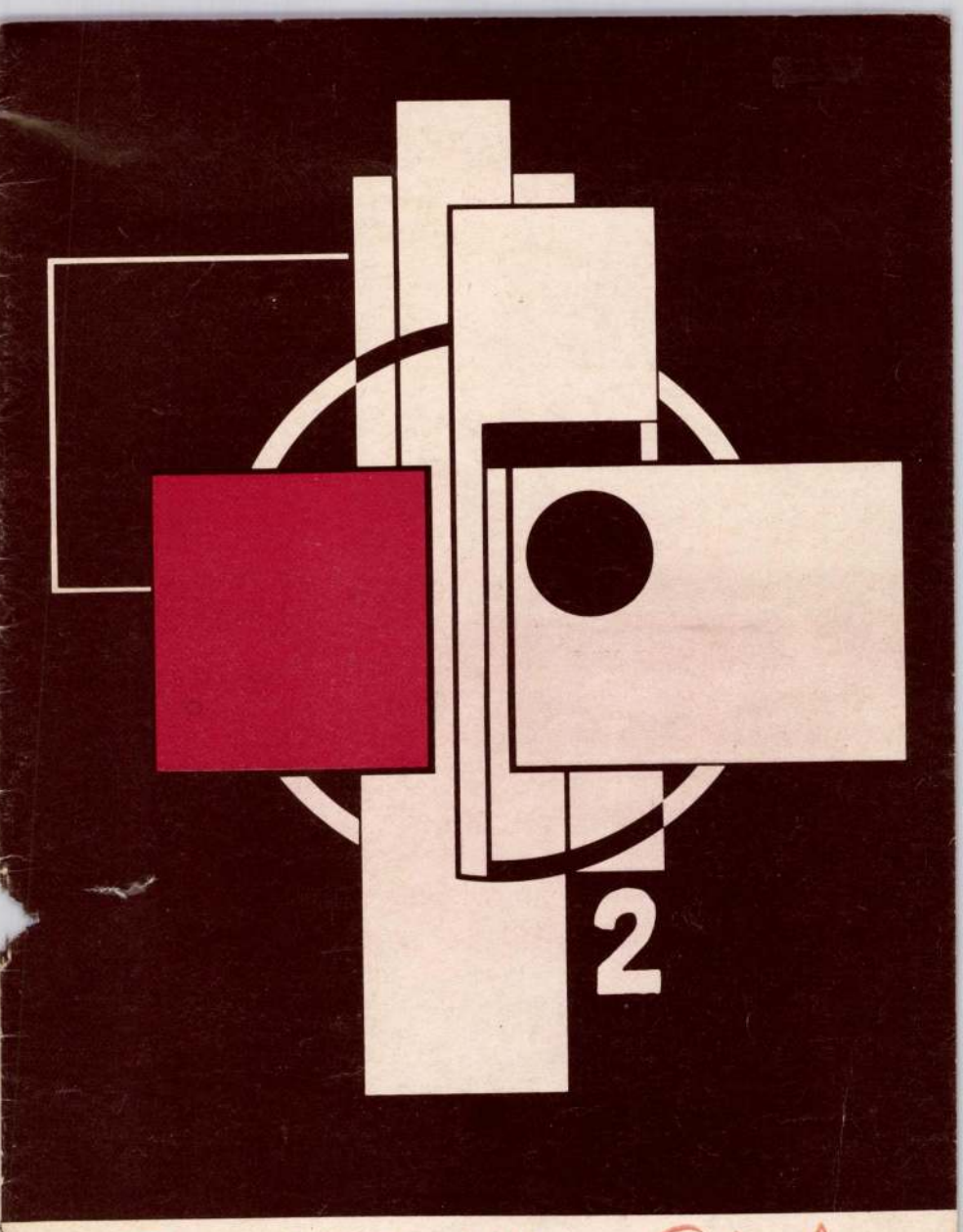

BORTNYIK Sándor

BORTNYIK S.

ИЗЛОЖБА УНГАРСКИ КОНСТРУКТИВИСТИ

Конструктивизмът заема преобладаващо място сред новите тенденции в началото на 20 в., породени от модерната промишлена цивилизация. Художниците създадоха един нов свят с чисти тонове и рационални геометрични форми.

Сред класиците на авангардното изкуство откриваме и многобройни унгарски майстори. За съжаление обаче, с изключение на Ласло Мохоли-Наги, тяхното творчество и до днес не е признато за интегрирана съставна част на европейското изкуство. Това е изненадващо, тъй като някои от представените на тази изложба конструктивистични творби са създадени далеч от Унгария, в съзвучие с международното развитие през 20-те години. През последните десетилетия унгарските конструктивисти започнаха да излизат от продължителната анонимност, която се дължи на исторически и географски причини. Унгарският произход и изпълненият с перипетии път на емиграцията станаха причина унгарските художници да не получат особено признание в чужбина. Това съществено спъваше изследването на отхвърления в онези тежки времена авангардизъм.

Трябва да отбележим, че унгарските конструктивисти, подобно на своите духовни съмишленици от Средна и Източна Европа, насочиха своя поглед с твърда вяра и силен ентусиазъм към едно лепяно, принципно ново изкуство, към един модерен живот. Отхвърлянето на съществуващите обществени отношения, радикализмът и прогресивният мироглед, а при някои художници дори активно действие по време на революциите ги принудиха да емигрират. След завръщането им по време на Първата световна война светът се разкри за тях във Виена, Берлин, Ваймар и Париж, а след това в Лондон и Ню Йорк. Започвайки отначало, естествен бе копнежът им за ред и яснота и за това се присъединиха към актуалните тенденции на конструктивизма. В чужбина те намериха убежище и свободно поле за творчество. За кратко време те възприеха характерните форми на късния експресионизъм, на управляващото и отричащо всичко поведение на дадаистите, италианския футуризъм, руския кубичен футуризъм.

От 1921 г. преобладаващата част от художниците в продължение на години или десетилетия се ангажира с геометричното безпредметно изкуство.

Те възприеха регламента на чистия, сведен до стойността на формите естетически порядък и го обогатиха с един унгарски вариант с практичен хумористично-драматичен характер. Повечето художници произхождат от бедни семейства и в миналото са били работници. За това напомнят някои произведения като: "Ковачи", "Човек и машина" на Бортник.

Характерна за унгарските художници е смесицата от различни "изми" обогатяването на конструктивистичните принципи с експресивни, кубистични, дадаистични или футуристични елементи, които понякога се развиват за няколко месеца, но също и за цели години. Особено типично е това за творчеството на Бортник, което се доказва от многобройните вариации на негови произведения. Независимо от класиците на авангардизма, характерна за следващото поколение е верността към принципите и типично авангардистката групова сплотеност, които се явяват като следствие от приповдигнатия дискусионен дух на емиграционните среди и скромните студийни условия. В условията на емиграцията, отделният индивид е трябвало да изразява колективния възглед, според думите на Кашак "колективен индивид".

Представените на тази изложба художници продължават своето конструктивистично творчество под влияние на различни програми и преработвайки конкретни произведения, съобразно личните си разбирания.

Още през 1920 г. създадените във Виена произведения на Бортник и Мохоли-Наги съдържат кубистични и дадаистични вариации под влияние на Леже и Ман Рай и породени от проблема "човек машина". От тук има само една, решаваща и маркираща началото на една епоха крачка до картинната архитектура, резюмираща в себе си руския, холандския и френския конструктивизъм. Картинно-архитектурните произведения на Лайош Кашак и Шандор Бортник образуват главната линия на развитие на специфичния унгарски конструктивизъм. В работите на Кашак определяща е теоретичната програмност. От друга страна Бортник изпъква като образована, чувствителна личност, което може да се заключи от акварелните му композиции и другите му творби.

В художествената практика възникнаха нови варианти на различни тенденции: цветните, правилни геометрични форми и равнинно представените цветни пространствени конструкции, в които се разчита на психическото въздействие на цветовете. Тези картинно-архитектурни произведения подобно на "Проун" на Ел Лисицки могат да бъдат разглеждани като пресечна точка между живописта и архитектурата. Това не е вече живопис в традиционния смисъл, а търсене на нов естетически порядък. Това е манифестация на мироглед, базиращ се върху чисти съотношения между формите. /Програмата на картинната архитектура бе публикувана от Кашак през 1922 г. в списание "МА" във Виена на унгарски и немски език/. Под влияние на Родченко през 1922 г. Уитц създаде поредица от динамични, начупени линии и форми. В същност тези маслени картини, също както и картинно-архитектурните творби, представляват хармонични съотношения на форми, при което фигурите в никакъв случай не са свързани с реалността. Според една формулировка, валидна и днес, това е автономно изкуство, независимо от предметната реалност.

Поради противоречието между пророческото желание за създаване на нови творби и консерватизма на определени традиционни изисквания, значимите и до днес конструктивистични произведения, за съжаление, останаха на нивото на студийни експерименти.

Друга характерна черта на тези художници е, че в своите чисто естетически произведения прокарват идеята за доброто в етичния смисъл на думата, както и за човешко самоутвърждаване чрез новото изкуство. Тук може да се направи паралел с идеала за възпитанието на Хегел и Шилер. В много случаи на унгарските конструктивисти е присъщо съзнанието за обществена отговорност. Така, техните динамично-геометрични цветни композиции и черно-белите контрастни произведения могат да бъдат оценени като абстрактни символи на обществените и революционни изменения от 1917-1923 г. Напускайки постепенно Виена, унгарските художници продължават в Германия и Франция своята образна революционност, формулирана върху хартия и платно, търсят нови стойности в елементарните форми.

За съжаление, тези конструктивистични худо-

жествени представи много рядко можеха да бъдат реализирани. Революционните идеи, движещи се от простата декорация до все по-дълбокото интерпретирано осмисляне, в действителност се оказаха изтласкани в периферията и застинали в схематизма експерименти на формата, не можеха да обхванат по-широката сфера на промени в заобикалящата ги действителност. Изключение правят само няколко сполучливи примери в архитектурата. Стопанският, а по-късно засиленият политически натиск през 30-те години, за определен период от време отхвърли на заден план вярото на конструктивистите. Представата за духовни ценности все пак се запази, прояви се в различните тенденции при младата генерация, обогати се с нови вариации. В относително стабилизираната политическа атмосфера на 60-те години отново изпъкна достоверността на естетическите стойности, за което явно допринесе някогашната водеща роля, а по-късно компрометирането на тематичното изкуство. В създадената политическа обстановка в Унгария след 1950 г. Лайош Кашак се върна към интернационалния абстрактен език на изобразителното изкуство и младите художници от неоконструктивистичната група "Пещи Мюхей" се опитаха да продължат пътя на класика на авангардизма.

Това показва и нашата изложба, където представените творби потвърждават, че както преди 60 години, така и днес, конструктивистичните идеи най-добре се реализират в типографията.

Въпреки експерименталния характер на тези творби, изложбата се опитва да даде едно пространствено тълкуване на класиците на унгарския конструктивизъм.

ЕВА БАЙКАЙ - РОШ

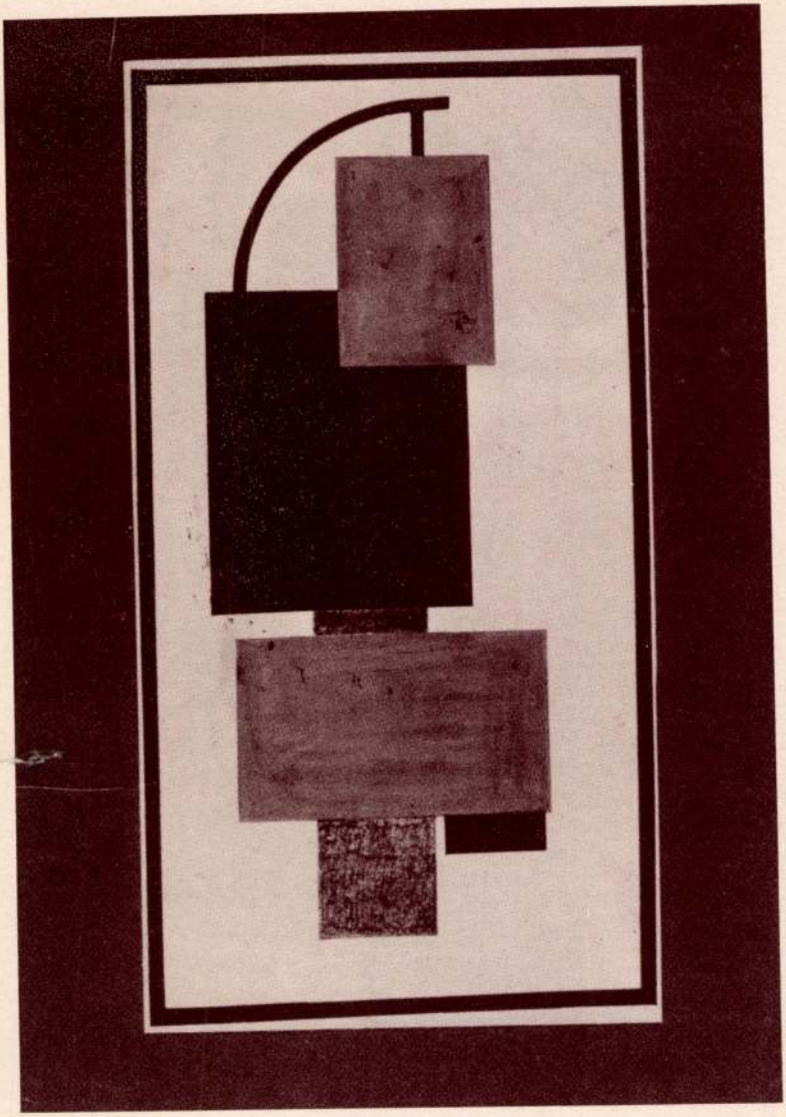

ЛАЙОШ КАШАК
Картинна архитектура, 1922



ЛАСЛО НАД - МОХОЛИ
Композиция, 1921



ШАНДОР БОРТНИК
Лайош Кашак, 1921



ШАНДОР БОРТНИК
Картинна архитектура, 1921

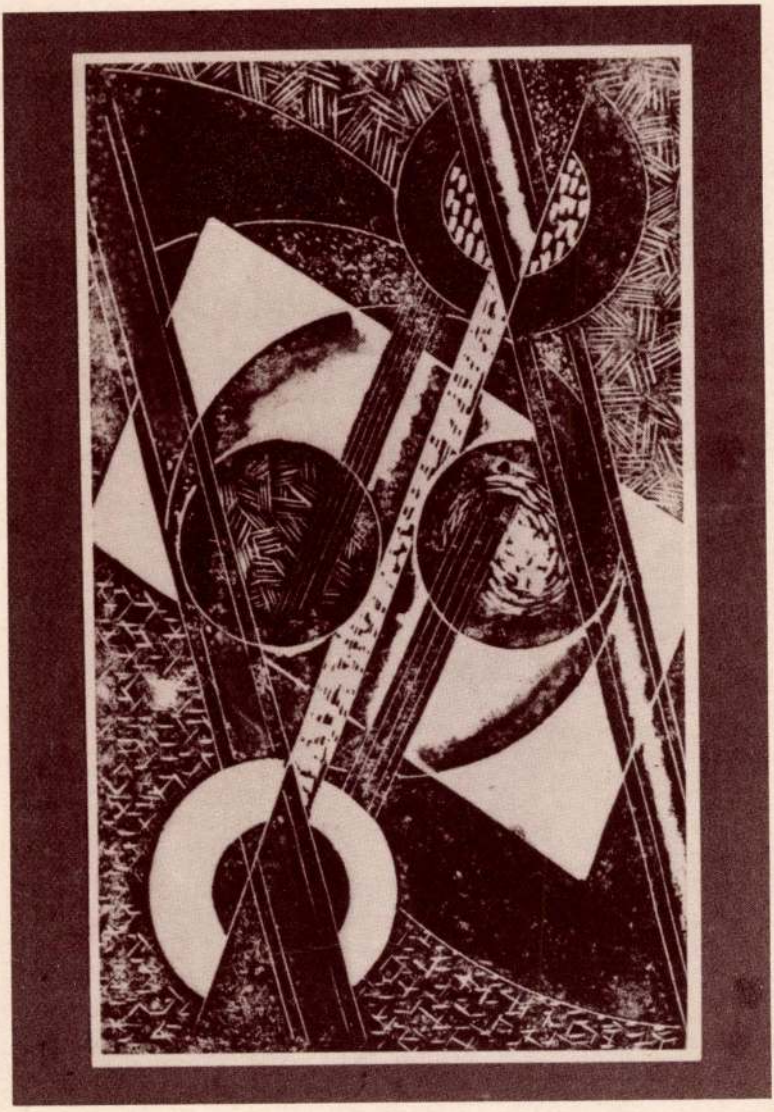

БЕЛА УИТЦ
Анализ, 1922

В НАСТОЯЩАТА ИЗЛОЖБА
ПРЕДСТАВЯМЕ ТВОРБИ НА:

ШАНДОР БОРТНИК

1. Червен локомотив, 1918 г.
   масло, платно /44 x 33,5 см./
2. Портрет на Лайош Кашак, 1921 г.
   хартия, туш /160 x 110 мм/
3. Картинна архитектура 1
   цветна сериграфия /248 x 182 мм/
4. Картинна архитектура 2
   цветна сериграфия /248 x 182 мм/
5. Картинна архитектура 3
   цветна сериграфия /248 x 182 мм/
6. Картинна архитектура 4
   цветна сериграфия /248 x 182 мм/
7. Картинна архитектура 5
   цветна сериграфия /248 x 182 мм/
8. Картинна архитектура 6
   цветна сериграфия /248 x 182 мм/
9. Червена фабрика 1919/74
   масло, платно /80 x 60,5/
10. Геометрична конструкция, 1922 г.
    акварел, хартия /397 x 298/
11. Картинна архитектура "Музикален клоун" 1921 г.
    цветна сериграфия /397 x 298 мм/
12. Пространствена конструкция
    сериграфия, хартия /447 x 604 мм/
13. Картинна архитектура "31"
    сериграфия, хартия /398 x 398 мм/

ЛАЙОШ КАШАК

14. Картинна архитектура
    ситопечат /333 x 285 мм/
15. Картинна архитектура
    ситопечат /238 x 128/
16. Картинна архитектура
    ситопечат /334 x 284 мм/
17. Картинна архитектура
    ситопечат /334 x 284 мм/
18. Картинна архитектура
    ситопечат /238 x 285 мм/

19. Картинна архитектура
ситопечат /333 x 285 мм/
20. Картинна архитектура 1922/75
ситопечат, хартия /635 x 474 мм/
21. Гравюра, 1922 г.
ръчен ситопечат /664 x 474 мм/
22. Картинна архитектура 1922 г.
ръчен ситопечат

ЛАСЛО НАД - МОХОЛИ

23. Композиция Q 4, 1923 г.
ръчен сито печат /664 x 510 мм/
24. Титулна страница на сп. "МА" от септември 1921 г.
ръчен сито печат

БЕЛА УИТЦ

25. Анализ на икона, 1921 г.
темпери, хартия /397 x 298/
26. Анализ на икона, 1921 г.
акварел, темпери, хартия /400 x 300 мм/
27. Анализ 1
линотехника, /208 x 288 мм/
28. Анализ 2
линотехника, /208 x 288 мм/
29. Анализ 3
линотехника /208 x 288 мм/
30. Анализ 4
линотехника /208 x 288 мм/
31. Анализ 5
линотехника /208 x 288 мм/
32. Анализ 6
линотехника /208 x 288 мм/

АНДОР ВАЙНИНГЕР

33. Композиция Д'Стил, 1922 г.
масло, картон /100 x 22 см/
34. Композиция 1922/62
хартия, масло /100 x 26 см/
35. Проект за механичен балет
хартия, креда, акварел /290 x 361 мм/

ИЗДАВА:
УНГАРСКИ КУЛТУРЕН ИНСТИТУТ
Бул. Руски 8
Редактор: - Красимира Собиерайска
Превод - Пламен Кертев
Мария Герасимова
Художник - Димитър Манов

ПЕЧАТ:
ТФ при САБ - ПЕЧАТНА БАЗА
ул. Локорска 21

София, май - юни - юли 1987

НА КОРИЦАТА:

ЛАЙОШ КАШАК
Картинна архитектура, 1922

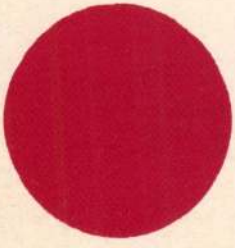



■ **42. Bortnyik Sándor (sz. 1893): Vörös csillag (Zászlóvivők), 1918**
tusrajz linóleummetszethez, 41,5X30 cm / a művész tulajdona

A *MÁ*-ban megjelent rajz voltaképpen plakátterv, de plakátként nem valósult meg, pedig 1919-ben elkészült nagyméretű, színes, vörösre-kékre épített festmény-változata, és ez érett, mindmáig érvényes plakát-koncepció. Az 1918-as rajz mintegy közvetlen előzménye a tanácsköztársasági művészeti agitációnak: a lendületes forradalmi korszak terméke. Fontos mozzanat annak a kompozíciós típusnak a történetében, amely az alakok összehangolt mozgásával fejez ki cselekvést s az egymáshoz igazodó foltok, gesztusok viszonyával, arányával tartalmi célt. Először jelenik meg a magyar művészettörténetben az emblémás zászlóval felvonuló, már-már rohamozó csoport. Bortnyik Sándornak ez az alkotása, akárcsak a többi, a KMP megalakulásával egyidejű munkája, fordulópontot jelez: a korábbi radikális polgári törekvéseket és a tizenkilences művészetet összekötve szét is választja őket, amennyiben a forradalomra készülés elvontabb művészi kifejeződését a konkrét forradalmi tettek szolgálatába állítja. Ezzel megteremti a Tanácsköztársaság közvetlen művészi előzményét.

Aradi Nóra: Munkásábrázolás a magyar képzőművészetben
Bp. 1976. Kossuth

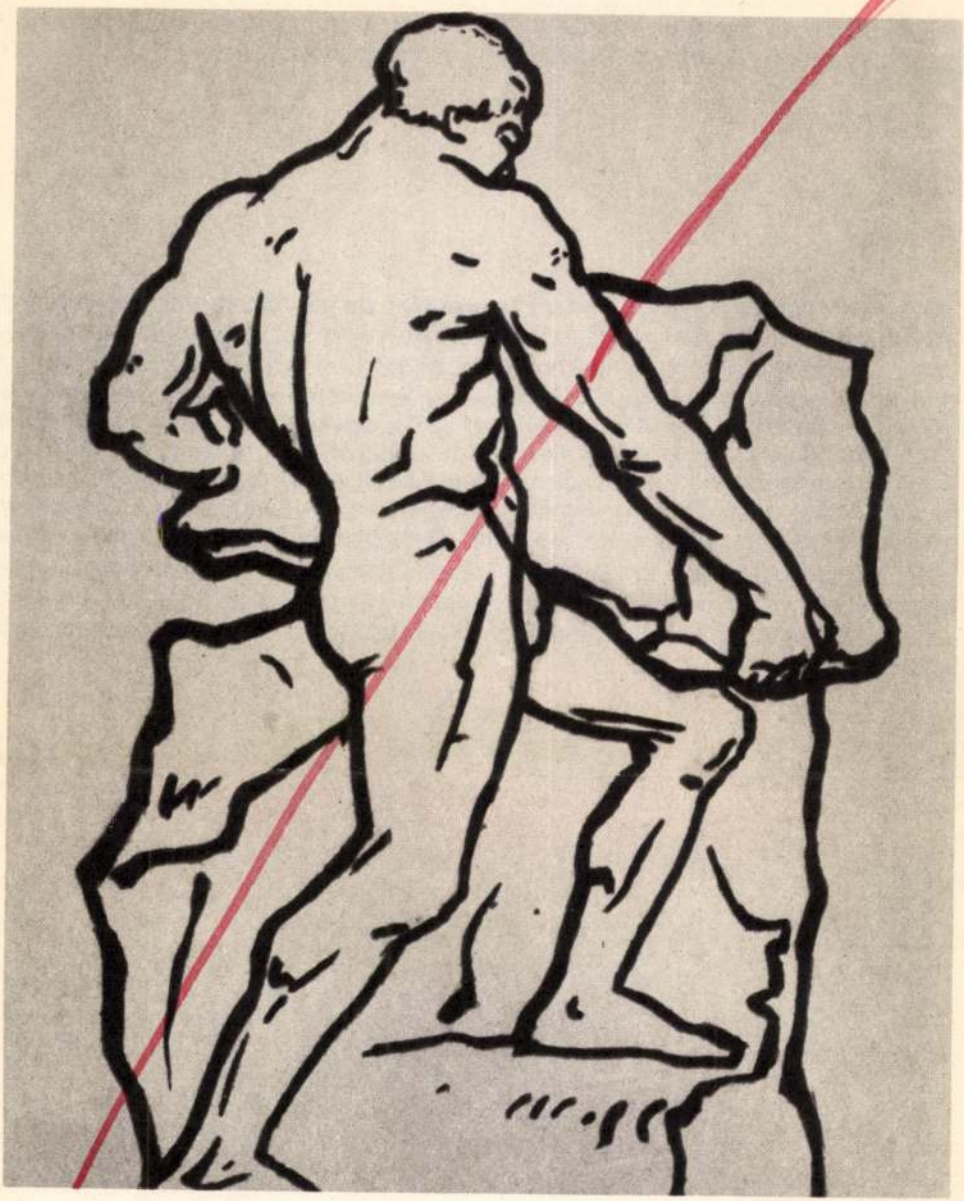



■ **43. Bortnyik Sándor (sz. 1893): Lámpagyújtó, 1921**
olaj, vászon, 80X60 cm / Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

A magyar forradalmár művészek, az e korban Európa-szerte elterjedt felfogással összhangban, keresik a fény- és napmotívum alkalmazásának, a győzelemhez nélkülözhetetlen tudás és megismerés képi megjelenítésének lehetőségeit. Így születik meg Bortnyik festményében a prométheuszi gondolatot felidéző lámpagyújtó, a világosságot – vagyis a felismerést, a tudást – hozó munkás alakja. Nem egy munkás, hanem *a* munkás ábrázolásának szándéka alakítja ki az adott képi általánosítást: a nagyvárosi montázs síkban tartott hátterét és a mértanias síkokhoz formailag alkalmazkodó, hasonuló munkás körvonalait. Az antik mitologikus motívum egy keresztény mitologikus eredetű fényszimbólummal találkozik: a tárgyias valóságában megjelenő hold mintegy dicsfényt von a munkás feje köré. Ez a művészi megközelítés is gyakori és elterjedt az irodalomban és képzőművészetben 1918 és 1923 között. Bortnyik Sándornak a bécsi emigrációban festett alkotása tulajdonképpen nem a hagyományos értelemben vett munkástípus-megfogalmazás. Kevesebb ennél, mert nem a korban tipikus munkást jeleníti meg, de jóval több is, mert a forradalmi körök munkásfogalma ölt itt képi formát, a munkásosztálynak az a történelmi szerepe, amely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után tudatosodik világszerte.

VADAS JÓZSEF: BORTNYIK SÁNDOR **Képzőművészet**

Vörös masiniszta

Teremről teremre más és más *Bortnyik Sándort* látunk a *Magyar Nemzeti Galériában.*

A tízes években a magyar aktivizmus egyik legrangosabb alkotója áll előttünk. Egy fiatal művész, aki Kernstok Károly és Rippl-Rónai József híres szabadiskolájában nemcsak a szakmát sajátította el, hanem az érzékenységet is — a modern szemlélet iránt. Erről vallanak például a Chagall hatását mutató korai illusztrációk, majd a valamivel idősebb (s érettebb) Uitz Béla panteizmusának megszólaltatása. Végül kikristályosodik Bortnyik Sándor stílusa, ez a kubizmus és expresszionizmus elemeiből összegyúrt, de semmi mással össze nem téveszthető nyelvezet — amely közösségi célokat szolgált a forradalmi grafikákon (a MÁ-nak készített linóleummetszeteken), vagy a cselekvő tömegek dinamikáját sugalló festményein.

A húszas években nagy változásnak lehetünk tanúi. Egyrészt ekkor jut el végső kifejletéig a magyar aktivizmus, a konstruktivizmus minden értelemben absztrakt előadásmódjáig. Moholy-Nagy László és Kassák Lajos társaságában Bortnyiknak döntő része van — volt — az úgynevezett képarchitektura megalkotásában, amelyet a konstruktivizmus magyar változatának nevezhetünk. Másrészt ez a Bortnyik Sándor szakít az aktivizmussal. Már a húszas évek elején visszatér a realisztikusabb fogalmazásmódhoz; például az aktivista műveknél lényegesen szájbarágósabb *Lámpagyújtóval*, 1924 körül pedig hangulatában álomszerű, stílusában a szürrealizmushoz közelítő fantomvilágot teremt képein, amelyekben a gépi civilizáció mechanikussá váló emberi kapcsolatai ellen lázad, s lázít.

A harmincas évek ismét más képet mutatnak róla. Ekkor készíti legnevezetesebb plakátjait. De továbbra is a festészet a fő tevékenysége, festészete pedig a realisztikus ábrázolásmód hagyományos értelmezésének visszatérését jelzi. Az élet mindennapos figuráit látjuk viszont ezeken a műveken, amelyek a szem látásmódjához igazodnak.

A negyvenes évekről annyi a mondandónk, hogy ez a közvetlen valóságlátás egyre lazább, s néha már ziláltan expresszionista stílusban ölt formát.

Az ötvenes években Bortnyik fontos közfunkciókat tölt be. A Képzőművészeti Főiskola igazgatója, a Szabad Művészet szerkesztője. Kevesebb ideje jut a festészetre — mondhatnánk. S van is e megjegyzésben némi igazság. De csak féligazság. Bortnyik — formálisan — nem fordít hátat a pikturának. Lényegileg annál inkább. Ekkor készül ugyanis a *Korszerűsített klasszikusok* című sorozata, amelyben már nem a saját művészi elképzeléseit fogalmazza meg. Klasszikus művek parafrázisait készíti el modern nagymesterek stílusában.

A hatvanas években tagadása tudatossá válik. Ekkoriban készül —, hogy csak egy munkát említsek — a *Páris lángjai*, ez a kristályszerkezetet idéző és tiszta színekkel megfestett kép. Ez nem annyira tündöklő festői erényeiért érdemel említést, inkább azért, mert jelzi: az öregedő Bortnyik Sándor visszatér ifjúságához. Pontosabban: ifjúsága stílusához, az aktivizmushoz.

A hetvenes években már nyíltan vállalja az aktivista múltat. Mint a kettős évszámok, *Az ember és a gép* után álló 1921—1975, az *Olvasó férfi a kávéházban* után álló 1921—1972, a *Képarchitektúra 1921* után álló 1922—1973 mutatják: Bortnyik Sándor egyrészt újra megfesti, másrészt újra publikálja régi munkáit.

Mit takar ez a visszakanyarodás?

Mondhatnánk azt is: a nemzetközi tudomány ekkor figyelt fel a kelet-európai avantgard jelentőségére. Ekkoriban lett nálunk is hagyomány a forradalommal szövetséges aktivizmus. Ez a háttér, amelyhez hozzá kell tenni a személyes indítékokat is. Azt például, hogy Bortnyik Sándor kemény ember volt. Éreznie kellett, hogy már a húszas évek gépi lényeinek kompozíciójába is beszüremkedett némi erőszakoltság; hogy a harmincas évek realisztikus munkásábrázolásaival túllépett ugyan az avantgardon, de Derkovits szintézisének szintjét nem érte el; hogy a *Korszerűsített klasszikusok* remek megfigyelései sem ellensúlyozzák ellenérzésünket, amelynek egy egyszerű technikai tény a kiváltó oka: a karikatúra nem bírja el a vásznat és az olajfestéket. Látnia kellett tehát, amit most az egész életművet bemutató kiállításon mindenki látnat: Bortnyik Sándort aktivista korszaka tette halhatatlanná, a forradalom *Vörös mozdonyának* masiniszta jaként.

Élet és Irodalom, Bp. 13 ÉLET ÉS IRODALOM
1977. ápr. 2. XXI. évf. 14. sz.
13. lap.

ahol két gyereket láthatna átnajolni egymáson, ahol szintelenek a zászlók, ahol egyre kisebb, egyre fogyatékosabb az imádság.

Tudata egymáshoz hajló két metafora-szakáll, szálaiból táplálkozik az üzenet, melyben már csak a teremtettnek van helye.

Tudata szabálytalan, mert egyetlen és pontszerű várakozás.

Tudata nem tudat.

Nincs tudata.

Nincs teste.

Tudatomban sétál fel-alá, szegényes, kilincsre függesztett skanzenben, mormolja magában öncsaló esti szövegét.

Az isten neve négy betű, a Jod, a He, a Vav és egy második helyragú He.

J. H. V. H.

A négy betű alkotja az „istenı családot", az első az atya, a második az anya, a harmadik a fiú, és a negyedik a leány.

Az atya és az anya elválaszthatatlanok egymástól, úgyszintén a fiú és a leány is.

A Jod, tehát az atya az ontológiai ok, a Vav, a fiú a tevékeny kozmológiai ok.

A Vav meghosszabbított Jod.

A két He közül az első, a „felső" He a „felső anya", a második helyragú He az „alsó anya".

Bennük, általuk valósul meg, materializálódik a teremtés.

2.

Watson és Crick is elolvasták a Bibliát és megnéztek egy csigalépcsőt.

De előbb megtanulták a fizikát, a kémiát, a biokémiát és a genetikát.

Rájöttek, hogy az Adenin, a Guanin, a Timin és a Citozin az a négy csoda-vegyület, amely az élővilág minden elképzelhető lényének üzenet-gerince.

Négy betű tehát.

A G T C

Az első két betű purinbázist, a második kettő pirimidinbázist jelöl.

(Homero Cabero, Bogota)

II. VAK KŐMŰVESEK

A kabalisztikus szám-mágia és a belőle keletkező modern numerológia Püthagorasz tanítására épül, amely szerint mindaz, amit a Természet az Univerzumban létrehozott megvalósított, számok szerint, számok által rendezett valóság.

ilyaban nem tudom közreadni, helyette egy kor Hitler Adolf példája segítségével próbálom iga mélet és a módszer helyességét.

Hitler Adolf 1889. 4. hó 20. napján születet ban és 1945. 4 hó 30 napján lett óngyilkos Be

VÉGEZZÜK EL A SZÁMÍTÁSOKAT

A.	A születés napjának száma	=20=2+0=
B.	A születés hónapjának száma	=4
C.	A születés évének száma	=1889=1+ =26=2+6=
D.	A születés helyének száma	=B R A U 2+2+1+ =23=2+3=
I.	A születés összesített száma:	A+B+C- +8+5=19= =10=1+0=
E.	A halál napjának száma	=30=3+0=
F.	A halál hónapjának száma	=4
G.	A halál évének száma	=1945=1+ =1+9=10= =1+0=1
H.	A halál helyének száma	=B E R L 2+5+2+ =18=1+8=
II.	A halál összesített száma:	E+F+G+H +1+9=17=
I.	A név száma	=A D O L H I T L 1+4+7+ +5+1+4+ =43=4+3=
J.	A névben levő magánhangzók szám-megfelelője	=A O I E 1+7+1+ =14=1+4=
K.	A névben levő mássalhangzók szám-megfelelője	=D L F H 4+3+8+ =29=2+9= =1+1=2
III	A név összesített száma	I+J+K= =14=1+4=

Végezzük el az elemzést.

Három számot kell elemeznünk, a születés a halál számát.

A születés száma a „determinált" élet-terv annak távoli teljesítési lehetőségeit mutatja.

A név száma az individuális lét döntési vá saját világát változtató átalakító akarati mec kat, illetőleg azok határait tartalmazza

A halál száma az életterv megvalósításának

Hitler Adolf születési számai közül az e tehát a nap, a hónap és az év száma vagy 2, többszöröse 4 illetőleg 8

A fekete mágiában a 2 az ördög száma, a

Sine ira et studio

Hozzászólás a „modern" plakát ügyéhez

A véletlen néha furcsa játékot űz. Néhány héttel ezelőtt üdvözölhettük Budapesten az új építészeti irány előharcosát és ma is legnagyobb egyéniségét: Walter *Gropiust*, aki igen érdekes előadásban ismertette a „modern" építészet indulását, kifejlődését és mai állását.

Körülbelül ugyanebben az időben jelent meg a *„Plakát"* című lap legújabb száma és ebben a szerkesztő-grafikusművész, *Bortnyik* Sándor vezércikke: „Halotti beszéd a „modern" plakát felett."

Érdekes találkozás ez! A háború utáni Németországban legelőször Weimar adott hajlékot a „modern" művészcsoportnak és a Walter *Gropius* igazgatása alatt álló iskolának egyik támasza és tanára volt *Bortnyik* Sándor.

Építészet vagy plakátművészet? Bátran vonhatunk párhuzamot! A „modern" törekvések felölelik a szabad és alkalmazott művészek minden ágát és azt, hogy melyik ágában alkottak kimagaslóbbat, az alkotók formátuma, koncepciója, tehetsége döntötte el.

Gropius szerint a „modern" építészet útja egyenes és biztos. Az új építészeti törekvések az új kor követelményeinek megfelelően „célszerűbbet" alkotnak, mint a régiek, az új építészek a rendelkezésre álló anyagi eszközöket és helyet jobban hozzák arányba, mint a régiek, több használható és hasznothozó területet nyujtanak ugyanazért a pénzért, mint a régiek. Az új építkezés elvei szerint épült épület világosabb, egészségesebb, célirányosabb, mint a régi.

Az új építészet útja azonban csak ott egyenes és biztos, ahol a régi, képzett építésszel egyenlő előképzettségü modern építesz veszi fel a versenyt. Mert nem elég a „forma" ismerete az „anyag" ismerete nélkül. A „modern" épület statikailag legalább olyan biztos legyen, mint a régi, minden felhasznált anyag a kivánt helyen legyen a legmegfelelőbb. A „célt" nem szabad külső sikerekért feláldozni.

Mert vannak kontárok, vannak a „modern" építészetben haszonlesők. Eltanulják a szemre egyszerü „formát" és nem tanulják meg a lényeget az „építészetet". Ezek a kontárok a „modern" iránynak nagyobb ellenségei, mint a legkonzervativabb építészek. Példa rá Oroszország, ahol csak a modern „formákat" tanulta meg a fiatal építészgeneráció, olcsó sikereket aratva épített és épített. Az évek kikezdték ezeket az épületeket és ma ismét az „anyagot" ismerő építészek öreg generációja került az élre és építi az oszlopdiszü épületeket. De azokat azután jól építi.

KIRAKATÁHOZ

figurák - papírok
kirakatdekoráció

COMPACTOR
IV. MAGYAR UCCA 27. SZÁM

Mi *Gropius* tanulsága: Az úi, a „modern" építészet az egyetlen helyes lehetőség, mert a mából indul ki és mai embernek mait alkot. De tagadja-e a klasszikus építészetet? Nem! De a kontárok csődje és olcsó hajrások sikertelensége mellett halad tovább az előre meghatározott úton a cél felé. Mainak mait adni: újszerüen, de jól.

Mit ír *Bortnyik?* Tetemre hívja a pesti plakátoszlopokat és megállapítja, hogy ezeken csupa „sachlich" és „modern" plakát virul; ezek pedig egyformák.

Mit szól a tetemrehíváshoz? Kiátkozza a szerinte kontár követőket, akik a „modern" plakát formalizmusát eltanulták, vonalait, síkjait jól-rosszul alkalmazzák, de nem tanulták meg lényegét.

Mit tesz *Bortnyik?* Kijelenti, hogy a „modern" plakátstílus megindításával célja nem volt, hogy tömegtermelésre ösztönözze a fiatalokat, a követőket, hanem hogy *„mást"* adjon, mint az eddigi plakátok.

Milyen tanulságot von le *Bortnyik?* Ma már mindenki „mást" ad, e „más" azonban egyforma, ezen az alapon nincs jogosultsága a „sachlich" plakátnak, tehát „temessük el és örüljünk annak, hogy most megint valami más következik."

Itt tartanánk tehát.

Most pedig nézzük meg mi a konvergens és mi divergens *Gropius* és *Bortnyik* tételeiben és tanulságaiban. *Gropius* szerint a kitüzött cél helyes volt, a követett út szintén. Voltak és vannak kontárok, a „modernség" nyújtotta könnyü sikerek haszonlesői. El fognak bukni. De elbukik ezért a „modern" építészeti irány, megváltoznak szempontjai? Nem!

Bortnyik szerint elveszett a „modern" plakát-stílus exkluzivitása, tehát a „modern" stílus elvesztette szuggesztivitását, meghalt. Mehet!

Álljunk csak meg egy szóra.

A „modern" alatt nem értünk stílust. „Modern" állandóan visszatérő és rosszul alkalmazott jelző, de végeredményben annyit jelent, hogy „új."

Ebben az értelemben pedig a „modern" plakát nem halt meg!

Nem jöhetnek a naturalizmus túlélt és plakátszempontból sikertelen giccsei, nem jöhet a szecesszió. Nem jöhetnek elmult stílusok. A „modern" plakátból pedig csak az marad el, ami dogma, formalizmus. A kontárság kultusza!

De kell a „modern" plakát abban az értelemben, ahogy azt *Cassandre, Carlu, McKnight Kauffer, Don, Binder* és még néhány kisszámu művész-egyéniség csinálja. Kell az új hang, új szín, új forma, inventiógazdagság, mely a „modern" plakát „tartalmát" adja.

És annak bizonyságául, hogy nem kell eltemetni Magyarországon sem a „modern" plakátot, álljon itt *Berény* Róbert a világviszonylatban is kiváló, minden követelménynek megfelelő plakátja: „ 1934" — Tizennyolc magyar művész kiállítása."

Tehát ne temessük el a „modern" plakátot, a reklámozó kitünő fegyvertársát, mai szellemü harcosát, hanem haladjunk tovább a kijelölt helyes úton a cél felé. A tehetségesek elérik azt, a kontárok féluton úgyis elbuknak.

Rosner Károly

1934. febr. (2. szám)

Amit a kliséről tudni kell...

Írta: dr. Vajda István

Legutóbbi cikkünkben az alapismeretekkel foglalkoztunk. Most rátérünk a részletekre és elsősorban olyan kérdéseket tisztázunk majd, amelyek a praxisban leggyakrabban fordulnak elő:

1. **A klisé eredetije**

A rajzot, írást, amiről majd a fototipia készül, fehér papiron, tussal rajzoltassuk meg. A tusrajz a reprodukciónál tiszta, éles képet és a nyomásnál ugyanilyen lenyomatot ad. Színes papirra rajzolt rajzokat nehéz vagy egyáltalában nem lehet cinkografálni, legfeljebb azokat, amelyek sárga és zöld papiron készültek. Ha a fototipia többszínnyomásra készül, úgy az eredetit szintén tussal rajzoltassuk, s csak a rajz egy kis részén jelöljük a különböző színeket.

2. **A raszter megválasztása**

a cinkografus dolga. Klisérendelésnél adjuk át neki a készülő nyomtatvány papirmintáját és bízzuk rá a raszter megválasztását. A raszter megválasztása mindig a papir minőségétől függ. Így a rotációs-ujságpapirhoz 25-ös, simított nyomóhoz, szatinirozott rotációs-papirhoz 40-es, illusztrációs-nyomóhoz 60-as, fényes, famentes műnyomóhoz 60-as rasztert használnak. Fél-matt és egész matt műnyomópapirokhoz ugyancsak 60-as rasztert alkalmaznak. Egész finom, fényes papiron készülő nyomtatványnál a klisé 70-es raszterrel készül, (oly esetekben, ha a nyomtatvány kis példányszámu), míg aprólékosan finom részletekkel bíró képeket 80-as raszterrel reprodukálnak.

3. **A klisé mérete**

A reprodukálandó rajz *mindig* nagyobb legyen, mint amilyen nagyságban a klisé készül. Az eredeti rajzot tehát *kicsinyíteni* kell. A redukció mértékét megadhatjuk az eredeti nagyság tört részében is. Így azt mondhatjuk: A klisé $^1/_2$, $^1/_4$, $^7/_{10}$ vagy $^9/_{20}$ nagyságban készül. Ami alatt azt értjük, hogy a redukciónak az eredeti rajz arányában — tehát *nem* a tört arányában — kell készülnie. De elég, ha a klisé szélességét vagy magasságát adjuk meg: 80 mm. széles vagy 60 mm. magas. Félreértések elkerülése céljából húzzunk egy vonalat az eredeti szélességében vagy magasságában, zárjuk le a két végét egy-egy nyíllal és a vonalra írjuk rá a készí-

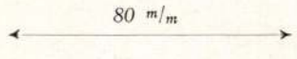

tendő klisé szélességét vagy magasságát. (A készítendő klisé méretét ötletes, ú. n. korong-tabellával előre meg lehet állapitani. Ilyen korong-tabellát néhány nyomda díjtalanul ad rendelőinek.)

4. **Klisélenyomatról**

is lehet újabb klisét készíteni. Ha azonban klisélenyomat szolgál az új klisé eredetije gyanánt, úgy előfordul, hogy a második klisén a két egymásrahelyezett raszter ú. n. moáréképződést okoz: a klisén felhőszerü, hullámos felületek képződnek. Ezt ugyan a cinkográfus a második klisé fotografálásánál a raszter 30 fokra való elhajlításával elkerülheti, de fogadjuk el szabályul, hogy klisényomatról csak akkor reprodukáltassunk, ha ennek más lehetősége nincs.

5. **A klisé árát**

nem az eredeti rajz, hanem a klisé „szereléséhez" (fára szegezéséhez) használt fa nagysága alapján számitják ki, s pedig négyzetcentiméterekben. Ha a klisét nem szerelik fára. (pld. laphirdetéshez használt klisénél), akkor a cinklemez nagyságát facettával együtt mérik le. Facettának a cinklemez négy szélén levő ferdére gyalult peremet nevezik, amely a klisé felszerelésekor a szegek beverésére szolgál. A klisé szereléséért (a faanyagért) darabonként 60 fillért számítanak fel.

6. **A fototipia ára**

Mint mondottuk, a fototipia cinklemezen készül. Ha a klisé nagysága nem haladja túl az 50 cm²-t, az ilyen méretü klisét *minimal-klisének* nevezik. Egy 5×10 cm. méretü fotoklisé ára 3.60 pengő, amiből 3 pengő esik a klisére és 60 fillér a szerelésre. De ha a klisé mérete nem több, mint 3×10 cm., az ára akkor is változatlanul 3.60 pengő. Az ok: mindkét méretü klisénél azonos a fotográfiai felvétel költsége. Ha azonban a klisé 50 cm²-nél nagyobb, az ár kiszámítása négyzetcentiméterenként történik és pedig cinkográfia szerint 6—7 filléres alapáron. Egy 7×10 cm. nagyságu fotoklisé ára tehát 4.80 pengő szereléssel egvütt.

Előadássorozat

A *Budapesti Napilapok Testülete* a modern kereskedelmi és ipari hirdetésekről, a hatásos reklámról és a célhoz vezető propagandáról előadásokat szándékozik tartani. A sorozat megindulásául a Budapesti Napilapok Testülete rendezésében március 2-án, este 7 órakor a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara disztermében dr. *Berkes* Róbert főtitkár bevezetője után *Böhm* Rezső, a *Budapesti Hirlap* igazgatója *Az ujságreklám* címmel tart előadást. Hozzászólások után *Praznovszky* Iván, a Budapesti Napilapok Testülete elnöke zárja be az értekezletet.

GEREBEN SOKSZOROSITÓIRODA
legolcsóbb, legszebb, speciális
szallagos nyomású irógépszöveg
V., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 62. TELEFON: 23-8-31

Bortnyik Sándor, festő

L.: Martyn Ferenc

Illyés Mária: Martyn Ferenc életmű kiállítása 2-22

Kritika, Bp. 1978. sept. 9.

Bortnyik Sándor, festőművész

Németország 1918-ás forradalmi hullámai megelőzte a Magyar Tanácsköztársaság 1919-es kikiáltását és a német Sturm meg a Kassák Lajos szerkesztette MA c. folyóiratok közötti kapcsolat révén, hazánkban is ismeretessé vált, a fiatal szovjet államban megszülető képzőművészeti élet eseménye. Bortnyik Sándor első magyarországi Lenin-ábrázolásán a Sturmban megjelent Lenin-portré hatása fedezhető fel.

Akácz László: Október és a magyar képzőművészet.

Vas Népe, 1947. nov. 26.

Bortnyik Sándor festőművész

Mint ismeretes, a művésznő is munkálkodott Weimarban egy ideig, de ő nem volt hivatalos Bauhausler.

Wagner Istvánné: Bauhaus kiállítások Budapesten.
Magyar Hírlap, 1974. jún. 1.

Bortnyik Sándor

A 20-as évek magyar művi-
szetét képviselte a művész.

Bak Imre: A modern ~~magy~~ művészet négy évtizede
Művészet, 1978. nagyes – 44 lap.

Bortnyik Sándor 1



Elhunyt Bortnyik Sándor

December 31-én, 83 éves korában, hosszú betegség után elhunyt Bortnyik Sándor Kossuth-díjas festőművész. Temetéséről később történik intézkedés.

*

Magyar Hirlap 1977/2/11

Bortnyik Sándor 2

Magyar

Az év utolsó napján távozott el Bortnyik Sándor: azon a napon, amely hagyományosan az összegezés, a számadás napja. Halálával kivételesen gazdag életpálya zárult le — olyan összetett művészi munkásság, amelyet éppen az összegezés tudatossága, az új törekvések és az örök értékek sikeres ötvözése jellemzett. Első művei 1917-ben szerepeltek először kiállításon: s Bortnyik Sándor már pályája kezdetén felismerte ennek az évszámnak történelmi jelentőségét — az oroszországi forradalom világformáló szerepét. Aktív részt vállalt az alakuló, erősödő progresszív művészetben, s a Magyar Tanácsköztársaság bukása után — annyi más kiváló kortársával együtt — ő is Bécsbe, majd a weimari Németországba emigrált.

Bortnyik Sándor 3

A két világháború között — előbb Németországban, majd hazatérve itthon — elsősorban konstruktivista műveivel, kiváló plakátjaival aratott sikert. Egyike volt azoknak, akik — művészi igényességgel és invencióval — „beemelték" a plakátot a művészetbe. A plakát Bortnyik keze alatt — megtartva harsány agitativitását — művészivé vált: kifejezte a kor haladó törekvéseit, s a tárlatlátogatóknál sokkal szélesebb közönséggel ismertette meg az új művészet jellemzőit. A kiváló művész Magyarországon reklámművészeti iskolát is nyitott: s ezt a legnehezebb időkben is, tíz éven keresztül fenntartotta.

Magya

A felszabadulás után Bortnyik

Bortnyik Sándor

a Munkásmozgalmi Muzeum
uj szerzeménye egy plakátja

Magyar Hirlap 1978.38-6

Bortnyik Sándor, festő

L: Kassák Lajos

–: Új könyvek. 59.

Élet és Tudomány, Bp. 1978. jan. 13 XXXIII/2

b

Bortnyik Sándor

"Magyarok a Bauhausban" cimmel a Bauhaus magyar vonatkozásaival kapcsolatban Forbáth Alfréd nevét, mint a Gropius irodában dolgozó müvészt emliti, s utána felsorolja a weimari iskolában tanult Molnár Farkast, Breuer Marcellt, Pap Gyulát, akiknek müvei láthatók a Mücsarnok kiállitásán, valamint Moholy-Nagy fémmühelyében készült müveket. A "Magyar Bauhaus" c. fejezet ugyancsak fent emlitett müvészek munkájával foglalkozik és itt szóba kerül Bortnyik Sándor neve, aki xx szintén megjárta Weimart és idehaza megalapitotta Mühely elnevezésü iskoláját. Végül a "Magyar Bauhaus a Bauhaus után" cimmel az egyes épitészcsoportok munkásságán kivül Lechner Ödön munkáját emliti meg. Vadas Jozsef cikkét lásd: Molnár Farkas nevénél.

Élet és Iodalom, Bp.1977.juni.4.XXI.évf.23.sz.12. lap

Bortnyik Sándor

"Épitőház" cimmel Vadas József irja, hogy Budapestre érkezett és a Műcsarnokban rendezték meg a "Műhelymunkák a weimari Bauhausból" c. kiállitást.
A cikk öt fejezetre osztva tárgyalja a Bauhaus müvészetét. "Bauhaus a Bauhaus előtt" c. fejezet a Walter Gropius alapitotta Bauhaus iskoláról, annak előzményeiről szól, megemlitve tanári karát.
A következő "Magyar Bauhaus a Bauhaus előtt" cimmel Van de Velde nevéhez fűződő tevékenységet ismerteti. Majd Ripp-Rónai József -a Bauhaus gondolatára vonatkozó franciaországi tapasztalatokra támaszkodó- leveleire hivatkozik.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. junius 4. XXI. évf. 23. sz. 12. lp.

Bortnyik Sandor, grafikus

A szerigrafia gyujtemény több száz lappal gazdagodott
A sort Bortnyik Sandor szerigrafiaival kell kezdeni
a 6 lapos MA album és 1921-es képarchitektura 1970-
es adaptációjával. A müvész ajandéka. 334,old. 10. jegy

Romváry Ferenc: A Modern Magy. Képtar története
Uj szerzemények IV. 333. old

A Jan. Pann. Múz. Évk. XIX. 1974. Pécs

Bortnyik Sándor, festő

Mattis Teutsch, miként Bertnyik, Uitz, Nemes Lampért és Kmetty A Kassak Lajos szerkesztette A TETT és a MA körül csoportosult progresszív fiatalok körébe tartozott 335. old

Komváry Ferenc: A Modern Magy. Képtár története
Uj szerzemények IV. 333. old

A Jan. Pann. Múz. Évk. XIX. 1974. Pécs

Bortnyik Sándor, festő

Az 1973-as kiállitás volt az aktivizmus művészetét be mutató tárlat. Ez a Jan.Pann.Múz. rendezvénye volt. Itt sikerült megszerezni Bortnyiknak 1919-ből származó főműveit: a "Vörös gyár"-at és a "Sárga-zöld" tajképet
334.old

Romváry Ferenc: A Modern Magy. Képtár története
Uj szerzemények IV. 333.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

BORTNYIK SÁNDOR, grafikus

Az 1972-ben rendezett grafikai kiállitas kapcsan közel 100 lapból álló modern garfikai gyüjtemény alakult ki, elsosorban amuzeum és a művészek között létrejött személyes jó kapcsolat révén. Igy Bortnyik Sándornak is van műve a pécsi Modern Magyar képtárban. 287.old. 4.jegyz

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar képtár története
Uj szerzemények III. 287.old.

A JANUS PANNONIUS Múzeum évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

Bortnyik Sándor

Vadas József: "Kör régen és ma" c. cikkében a "Bauhaus" c.-a Gondolat Kiadónál most megjelent-könyv tartalmával kapcsolatban megemliti Moholy-Nagy László, Breuer Marcel, Molnár Farkas, Bortnyik Sándor és Fajó János nevét.
A cikket lásd: Moholy-Nagy László nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. aug. 16.
XIX. évf. 33. sz. 13. lap.

Bortnyik Sándor, festő

L.: Vasarely

k. k.: Victor Vasarelyt ... 6.

Népszabadság, Bp. 1976. jún. 3.

Bortnyik Sándor

A „Zöld szamár"-on minden képi és valóságos elem a maga hőrnyerélet viszi magával a műben.

Bán András: Bortnyik – utószó egy életműhöz.
Művészet, 1977. október – 22 lap.

Bortnyik Sándor

1969-ben volt Bortnyik Sándornak életmű kiállítása a Galeriában

Bán András: Bortnyik – utószó egy életműhöz.
Művészet, 1977. október – 22 lap.

Bortnyik Sándor

A Tanácsköztársasággal fellendülő politikai plakátművészetnek olyan mesterei voltak, mint Uitz B., Bortnyik S., Bérény R., Pór B. és mások.

Láttuk, hallottuk...

1977. VIII. 21, 10.33 Petőfi

Bartnyik Sándor, festőművész

Az 50-es évek elején a művész volt a Képzőművészeti Főiskola főigazgatója. Ő kérte meg Barcsay Jenőt arra, hogy írjon egy anatómiakönyvet a növendékeknek.

Torda István: Barcsayval, a Barcsay ház ürügyén.
Ország Világ, 1978. jan. 11.

Bortnyik Sándor

Bortnyik Sándor Budapesten élő a „kis Bauhaus" iskolájának tanára volt Victor Vasarely.

Horváth Tamás: Portréfilm Vasarelyről.
Új Tükör, 1978. április 2 - 28. lap.

Bortnyik Sándor

Borbély László: B. S. és a Tanácsköztársaság –
17. Magyar Nemzeti Galéria Évkönyvei Bp. 1974. 127-
II. 136. old

A magyar művészettörténeti ired. bibliográfiája 1974
Művészettörténeti Értesitő 1977/1.

76. old

Bortnyik Sándor, festő

megemlítve.

E. Nagy Sándor: Az Új Föld és a Bauhaus 58-61

Alföld, Debrecen, 1978. máj. XXIX/5.

(Bortnyik Sándor)

cikke

( ) Rabinovszky Máriusz: Itália festészete: A trecento.
Szabad Művészet
1948. 1. sz. 29. l.

4./ Müemlék alatt ezutt
letén (Nagymagyarország) álló, va
terek hazai ingó és ingatlan alko
festményeket, szobrokat és iparmü
müvészeti termékeket, érmeket és
ván korától kezdve körülbelül 18
előző korszakok együttes összefo
lágot.

5./ A munkában részt v
ötven kötet (nem mü) ilymódon va
a továbbiak folyamán, hasonló ha
kötetre. A számitások szerint a
1936. tavaszára készen állhat.

6./ Az ügy érdekében v
névszerint is meg fog emlékezni

4 Bortnyik Sándor: „Kompozíció térben" (1923) az eredeti alapján, került szerigrafia, 1972,

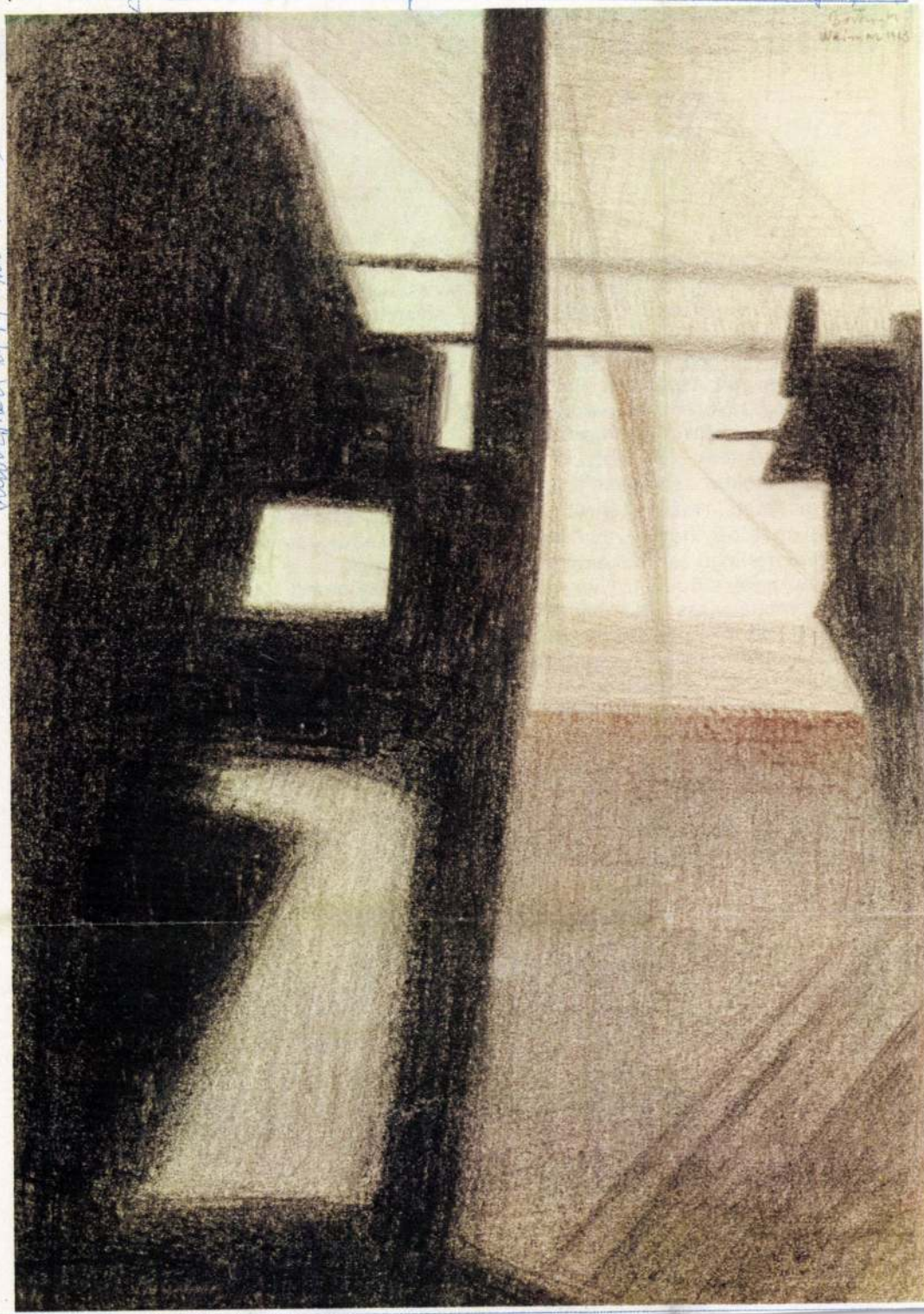

Mivrepeh 1977. Id. 29 áld.

Műhelymunkák a weimari Bauhau

Kiszámíthatatlan, hogy az idő milyen irányba dolgozik: mérsékli vagy fokozza az örömöt, amit ez az első, megkésett Bauhaus-kiállítás válthat ki az érdeklődőkből és a még élő érintettekből. 1919-ben, alakulásakor a Bauhaus forradalom volt; 1923-ban, első nyilvános bemutatkozásakor formatervezés és képzőművészet, realitás és utópia állandó összeütközéseinek színtere; 1977-ben, mire eljutott a Műcsarnokba – s hogyan is juthatott volna ide másképp – már történelem.

Magától értetődő, hogy ennyi idő után csakis *történeti* jellegű és érdekességű kiállításról lehet szó. Bár a Bauhaus világviszonylatban a formatervezés első műhelyeinek egyike volt – az ipari formatervezésé is –, nem ebben az első weimari korszakában készültek azok a művek, amelyek közvetlen hatást gyakorolhattak a ma is érvényes formatervezési elvekre és gyakorlatra. Történeti visszapillantást láttunk tehát elsősorban, olyan bemutatót, amely nem kelt már viharokat, hiszen minden tárgy már réges rég a „helyén van".

Peter Keler bölcsőjéről leolvassuk *Kandinszkij* és *Klee* tanítását az alapszínekről és az elemi geometriai formákról, elismerjük a forma játékosságában is tökéletes ökonómiáját, melyet nem zavar meg a háromszögek köré írt lendületes körök fényűzése. Ez a tárgy a nagyszabású egyszerűség egyik legszebb példája: a legegyszerűbb síkidomokból szerkesztett kiegyensúlyozott térforma, melynek pontosságából fölény és elegancia sugárzik. A Bauhaus egyik lehetőségének legtisztább megfogalmazása – mégis, fel sem merülhet, hogy túlélhette volna a kézművességre koncentráló weimari periódust.





Bołtuzik

Bortnyik

- kiállítása volt 1977-ben

Említve: Incze János, Szervátinos Zenő Vida Géza, Szolnay Sándor, Nagy Imre Nagy István, Nagy Albert, Tihanyi, Berényi, Kmetty, Czigány, Tulöp Antal Andor, Shohi Sándor, Kós András, Balázs Péter, Csontváry, Szőnyi István, Krizsán, Gyárfás Jenő, Balogh Péter, Bortnyik, Vasarely Victor, Moholy-Nagy, Kassák, Dési Huber István, Kemeny Zoltán, Thomna János, Mattis Teutsch János, Klein József

Jakabovits Miklós: Művészeti monográfiákról és a képzőművészeti közneveléséről.

Komuk 1978/7 606 old.

Bortnyik Sándor: „Kompozíció térben" (1923), az eredeti alapján került szerigráfia, 1922,

Wiesner 1947. 10. 29 ald.

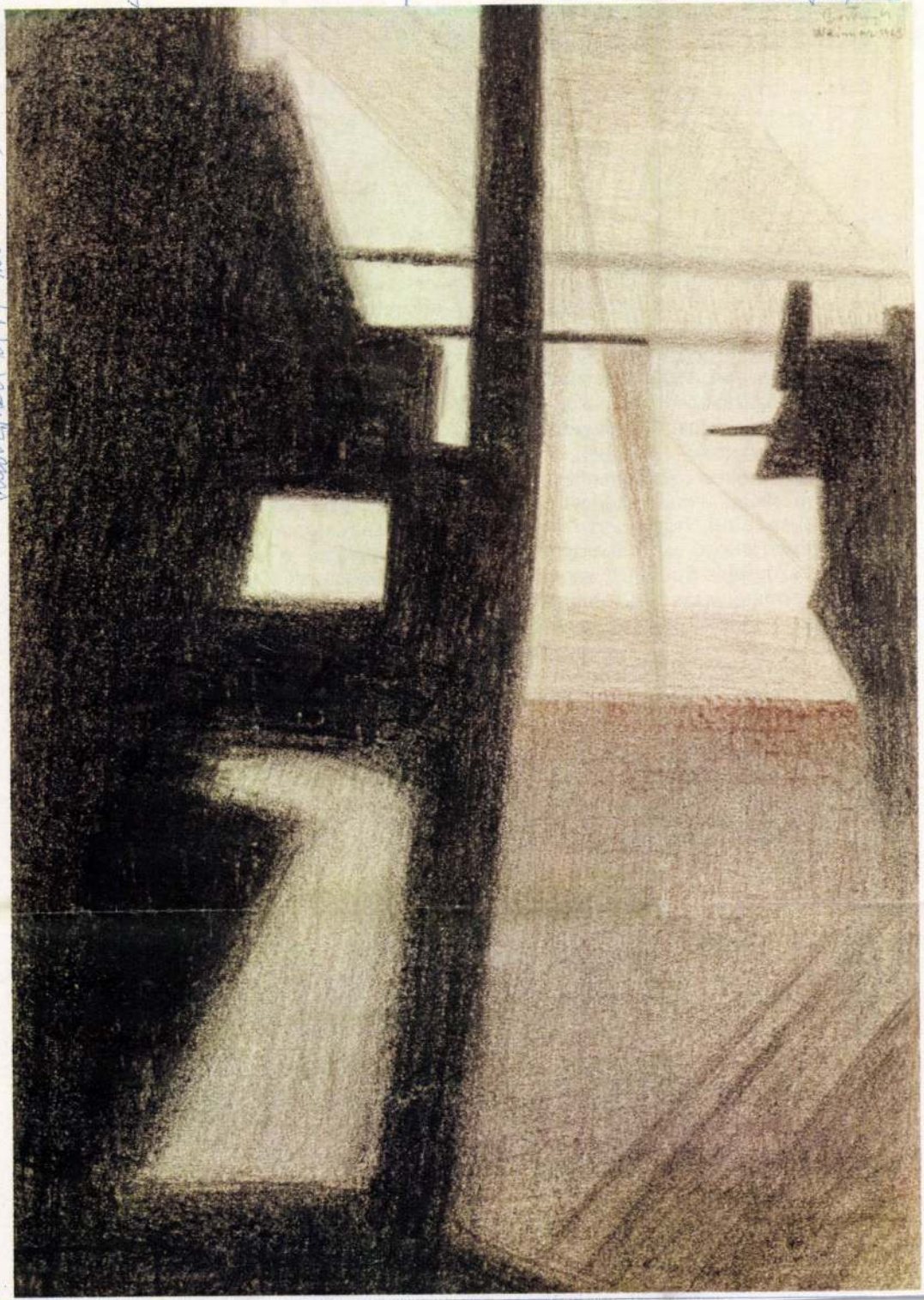

Műhelymunkák a weimari Bauhau

Kiszámíthatatlan, hogy az idő milyen irányba dolgozik: mérsékli vagy fokozza az örömöt, amit ez az első, megkésett Bauhaus-kiállítás válthat ki az érdeklődőkből és a még élő érintettekből. 1919-ben, alakulásakor a Bauhaus forradalom volt; 1923-ban, első nyilvános bemutatkozásakor formatervezés és képzőművészet, realitás és utópia állandó összeütközéseinek színtere; 1977-ben, mire eljutott a Műcsarnokba – s hogyan is juthatott volna ide másképp – már történelem.

Magától értetődő, hogy ennyi idő után csakis *történeti* jellegű és érdekességű kiállításról lehet szó. Bár a Bauhaus világviszonylatban a formatervezés első műhelyeinek egyike volt – az ipari formatervezésé is –, nem ebben az első weimari korszakában készültek azok a művek, amelyek közvetlen hatást gyakorolhattak a ma is érvényes formatervezési elvekre és gyakorlatra. Történeti visszapillantást láttunk tehát elsősorban, olyan bemutatót, amely nem kelt már viharokat, hiszen minden tárgy már réges rég a „helyén van".

Peter Keler bölcsőjéről leolvassuk *Kandinszkij* és *Klee* tanítását az alapszínekről és az elemi geometriai formákról, elismerjük a forma játékosságában is tökéletes ökonómiáját, melyet nem zavar meg a háromszögek köré írt lendületes körök fényűzése. Ez a tárgy a nagyszabású egyszerűség egyik legszebb példája: a legegyszerűbb síkidomokból szerkesztett kiegyensúlyozott térforma, melynek pontosságából fölény és elegancia sugárzik. A Bauhaus egyik lehetőségének legtisztább megfogalmazása – mégis, fel sem merülhet, hogy túlélhette volna a kézművességre koncentráló weimari periódust.





BORTNYIK B SÁNDOR 4

MAGYAR HIRLAP 1977/10/18

Pedig csak ezután léptünk be a tulajdonképpeni tágas műterembe. A falakat körös-körül roskadásig rakott könyvállványok borítják. Elsősorban az avantgard törekvések soknyelvű szakirodalma, a két világháború közötti évektől napjainkig. Közöttük számos olyan példány, amely egyedi jellegű ritkaság, ma már alig hozzáférhető. Nézelődés közben megakad a szemem egy táblácskán: „Ne kérd el az én kedves könyveimet" — így szól a felirat. Bizonyára nem véletlenül került oda, hiszen még életében

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1977 NOV 13
PEST MEGYEI HIRLAP

Bortnyik Sándor festő grafikusművész

ban összetekeredett a lelek. Maj
gott und mutter, most mi lesz? D
az ükapám tudta a megoldást. –
Semmi baj. Mondja azt, hogy a fel

1021

Bortnyik Sándor festménye



A művész felesége

(A kép Bortnyik Sándor emlékkiállításán látható a Nemzeti Galériában)

Kovats Kolos és

ígetésre is sor kerül a Kovácsokkal.

8.00: Hírek, Időjárás-jelentés. 8.05: Népdalok. Közben: 8.30: Hírek. 9.00—12.00: Miskolci mozaik. 12.00: Cseh fúvósmuzsika. 12.30: Hírek. 12.33: „Jaj, de felmegyek a hegyre." 12.53: Zenekari muzsika. 13.28: Kis magyar néprajz. 13.33: Gyermekkuckó. 13.45: Időjárás- és vízállásjelentés. 14.00—17.00: Kettőtől ötig... 17.00: Miskolci rébusz. 18.15: Bemutatjuk a miskolci „Nyekergő" együttest. 18.30: Hírek. 18.33: Zeneközelben. 19.20: Reklám. 19.25: Jó estét, gyerekek! 19.30: Töltsön egy órát kedvenceivel! 20.30: Hírek. 20.33: Joan Sutherland operettdalokat énekel. 21.00: A regénnyé vált elmekórtan. 21.30: Nótacsokor. 22.30: Hírek 22.33: Derűre is derű. 22.58: Tánczene Varsóból, Prágából, Berlinből és Moszkvából. 24.00: Hírek. Időjárás-jelentés. 0.10: Műsorzárás.

3. MŰSOR

14.00: Hírek. 14.03: Műsorismertetés. 14.05: Zenekari muzsika. 16.00: Hírek. 16.03: Erika Köth és Jurij Mazurok énekel. 16.40: Mindenki iskolája. 17.10: Huszonöt perc beat. 17.35: Láttuk, hallottuk... 18.00: A világgazdaság hírei. 18.05: Zsebrádiószínház. 18.21: Reklám. 18.26: Kamarazene. 19.15: Iskolarádió. 19.30: Hírek. 19.33: Kapcsoljuk a miskolci Nemzeti Színházat. A Miskolci Szimfonikus Zenekar hangversenye. Közben: kb. 20.25: Erdei tó Kb. 21.05: Hangszerszólók. 21.33: Donizetti: Betly. Egyfelvonásos vígopera. 22.30: A hét zeneműve. 23.00: Hírek. Időjárás-jelentés. 23.15: Műsorzárás.